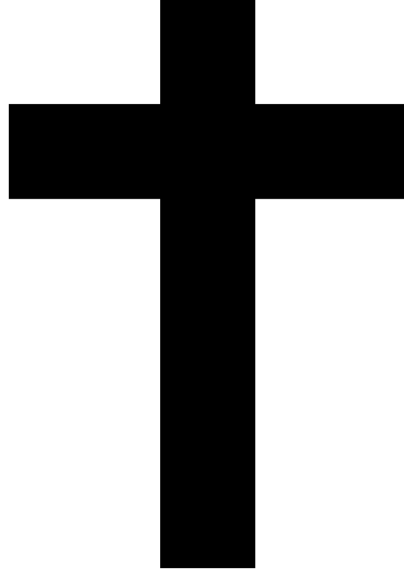

Zliya Y w n kw ma
w z  naa dz k n
Yes w K rist w

ana: Zliya Y w n kw ma w z  naa dz k n Yes w K rist w Ne
Testament

Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw
Bana: Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw New Testament
Le Nouveau Testament en langue Bana du Cameroun

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bana

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
ae014872-94cd-54bc-869e-601bde2245b3

Contents

Matiye	1
Markø	78
Løwka	122
Zhaŋ	201
Sløni ka kwal Yesøw	255
Røm	325
1 Kwørintø	359
2 Kwørintø	391
Galatø	414
Efesø	427
Filipø	439
Kwøløse	448
1 Tesalønike	456
2 Tesalønike	463
1 Timøte	467
2 Timøte	476
Titø	483
Følemøn	488
Ebøre	490
Zhakø	515
1 Piyer	524
2 Piyer	534
1 Zhaŋ	540
2 Zhaŋ	549
3 Zhaŋ	551
Zhøwdø	553
Shi nashi Zhaŋ	556

**Zliya Yəwən kwəma
wəzə naa dzəkən
Yesəw Kəristəw njasa
tsasliti
Matiye
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ma Matiye tsaa tsasliti zliya nay, ntsa ta səda Yesəw na. Ghala vəghwə tsaa niy nza Matiye mbə ghəra sləni mbə ciki birəw dəwan niy harvə Yesəw, ta nəw ghəci (nza ghwəy nighə mbə vəh 9:9). Ma ləy hwəm shi va kiy, war njasa səmə vici niy dza kar Yesəw ghəshi lə Matiye. Tsahwəti slən tsa Matiye dibay, Levi na (nza ghwəy nighə mbə Markə 2:14).

Ma kə mbəzliy niy, kaa ka Zhəwifə tsasliti Matiye zliya Yəwən kwəma wəzə na va, kə ghəshiy ni. Ava va tsəgha ka naa gəzə kwəmaa niy gəzəkə məndi mbə zliya kwa taṇa jakəva tsa Hyala lə mbəzli. Sa gəzə na kwəma vay, ta mbə ka Zhəwifə sənay, kwəmaa gəzəkəvata na sa fə Yesəw vaa dzəghwa, kə ghəshi, mba'a ghəshi sənay, Yesəw na Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli, kə ghəshi.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 4:1-11 Kwəmaa dzəkən ya Yesəw, lə dzəkən Zhaṇ tsaa məni batem kaa mbəzli, mba'a dzəkən həərə tsa dzəghəhwə ndə jaka tsa Hyala həərə Yesəw.

Vəh 4:12 pa' tə vəh 18:1-35 Sləni ghərahwə Yesəw tə hidī ka Galile ghəngghən ghəngghən. Mbəbay, ta kəsata kwəma dza

ghwəmməə dzəkən kwəmaa niy bənəhwə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci mə kəlan (vəh 5-7). Dibay ta kəsashi firhi bələhwə Yesəw dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli dza ghwəmməə mbəba (vəh 13). Mba'a kwəma gəzanshi na kaa mbəzli ta səda ciy dzəkən nəzəy tsa shi kwa jipə shi (vəh 18).

Vəh 19 pa' tə vəh 20 Njasa kafəy Yesəw tə hidī ka Galile ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem.

Vəh 21 pa' tə vəh 25 Tsəhə tsa Yesəw mbə Zherəwzalem, mba'a kwa kərnī bəni kwəma ci kaa mbəzli.

Vəh 26 pa' tə vəh 28 Njasa basanakən məndi ngwəvə kaa Yesəw, lə mətī ci, mba'a zhakati tsa ci mbə mətī, lə kwa kərnī kwəma gəzə na kaa mbəzli ta səda ci.

Hwəlfə jijihiy Yesəw pa' ti də'wə ghən tsa ci

(Lk 3:23-38)

¹ Avanay njasa nza hwəlfə jijihiy Yesəw *Kəristəw, ntsaa səvəri mbə kar *Davitə ghəshi lə *Abəraham.

² Tə kwatanay, baw Abəraham yakə *Izakə, mba'a Izakə yakə *Zhakwapə, mba'a Zhakwapə yayakə kar Zhəwda, ghəshi lə nihwəti ngwarməhiy gwa'a. ³ Mba'a Zhəwda yakə kar Peresə lə Zara. Tamar na mbəghəshi kar Peresə lə Zara. Mba'a Peresə yakə Esərəm, baw Esərəm yakə Ram, ⁴ baw Ram yakə Aminadabə, mba'a Aminadabə yakə Nashən, mba'a Nashən yakə Salmən. ⁵ Dzəghwa Salmən baw yakə Bəwazə. *Rahabə na mbəghəy Bəwazə tsa va. Dzəghwa Bəwazə baw yakə 'Wəbetə. Mbəghəy 'Wəbetə na Rətə. Mba'a 'Wəbetə yakə *Zhese, ⁶ mba'a Zhese yakə mazə *Davitə ki.

Dzəghwa baw mazə Davitə yakə *Saləmanjw. Mbəghəy Saləmanjw

na mali 'Wəri va niy nza ki. ⁷ Mba'a Saləmanjw yakə Rəbəwam, baw Rəbəwam yakə Abiya, baw Abiya yakə Asafə, ⁸ baw Asafə yakə Zhəzafatə, baw Zhəzafatə yakə Zhəwram, baw Zhəwram yakə 'Waziyasə, ⁹ baw 'Waziyasə yakə Yətam, baw Yətam yakə Ahazə, baw Ahazə yakə Ezhekiyasə. ¹⁰ Mba'a Ezhekiyasə yakə Manase, mba'a Manase yakə Amanjw, baw Amanjw yakə Zhəshiyasə, ¹¹ baw Zhəshiyasə yakə Yekwəniya, ghəshi lə nihwəti ngwarməhiy, ge'i ghala pətsaa niy kəəsəhwəshi mbəzli ka *Babilanjw dzəti hidī shi.

¹² Ma ləy hwəm sa kəəsəhwə məndi mbəzli ka *Izərayel dzəti hidī ka Babilanjw ki na, dzəghwa Yekwəniya mba'a yakə Salatiyel, baw Salatiyel yakə Zərəbabel, ¹³ baw Zərəbabel yakə Abiyədə, baw Abiyədə yakə Eliyakim, baw Eliyakim yakə Azər, ¹⁴ baw Azər yakə Sadəse, baw Sadəse yakə Ahim, mba'a Ahim yakə Eliyədə, ¹⁵ baw Eliyədə yakə Eli'azar, mba'a Eli'azar yakə Matan, baw Matan yakə Zhakwapə, ¹⁶ Dzəghwa ki baw Zhakwapə yakə *Zhezhefə, ntsaa məti Marəy, mbəghəy Yesəw tsa har məndi vaa *Kəristəw Ntsa tivə Hyala ki.

¹⁷ Ma mbəzli yakə məndi va kwətiŋ kwətiŋ, ka 'wava tə Abəraham pa' tə Davitəy, mən lə fadə na jijihī. Dzəghwa mbəzli yakə məndi kwətiŋ kwətiŋ ka 'wava tə mazə Davitə pa' ghala vici kəəsəhwə ka Babilanjw ka Izərayel na, mən lə fadə jijihī dība. Ge'i səkə tə tsava vəghwə ka sar pa' tə vəghwə tsa yakə məndi Kəristəw na, gar jijihī mən lə fadə dība. Ava tsəgha na.

*Njasa yakə məndi Yesəw
*Kəristəw
(Lk 2:1-7)*

¹⁸ Avana njasə yakə məndi Yesəw Kəristəw: A tsahwəti ndə niy nza tība, *Zhezhefə, kə məndi slən tsa ciy, ghəci niy mə na Marəy, mbəghəy Yesəw. Ma ghəshi ghwəla ta bəvay, dza Marəy mba'a bəvə hwər lə bərçi *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa. ¹⁹ Ma Zhezhefə, ghəci bazhata Marəy tsa va kiy, ntsa wəzə tsa ghəci, ka nəw kwəma Hyala tərənəw. Kala dī ghəciy pəli kwəma hwər tsa Marəy vaa səvəriy dzəti ngwəla kaa nihwəti mbəzli. Dza na mba'a tarəkə ndaniy səvəri mbə, kala gar sənay mbəzli gwa'a. ²⁰ Ma ghəci ghwəlay mbə təkə kwəma va tsəgha na, dzəghwa van ndə kwal tsa Ndə sləkəpə səkəy ngəci tsəgha kwa shiw. A kə ngəci na: «A Zhezhefə jijiy mazə *Davitə, ka hazlənī gha va bə makwa gha Marəy ta nza ghənzə ka mali gha ma, sa nzana, ma hwər tsa bəvə na vay, Hyala mənī na dzar kwa bərçi Safə tsa nzə dəwdəw tsa. ²¹ Ava ta yakə zəghwəə zal dza na, ma nza gha fanati slən Yesəw ngəci, sa nzanay, ghəci dza naa mbəli mbəzli mbə hwəlfə ci səvəri mbə jikir tsa shi» kə.

²² Ma kwəmaa mənī va gwanata tsəghay, war ta mbə kwəma gəzəkə Ndə sləkəpə va lə miy tsa *ndə gəzə kwəma Hyalaa dzəghwata kwa na, a kə niy niy:

²³ Ava ta bəvə hwər dza zha kwa cikita,

mba'a dzaa yakə zəghwəə zal.

Mba'a məndi dzaa fanati slən Emanəwel ngəci, kə niy nī.

Ma slən Emanəwel tsa va kiy, lə ghwəmmə na Hyala, dī naa gəzə.

²⁴ Dzəghwa Zhezhefə sa fərgəy na ki na, mba'a dzaa bəvə makwa ci ka mali ci, njasa gəzanakə ndə kwal tsa Ndə sləkəpə va ki. ²⁵ Ma sa bətəvashi ghəshi ki na, mba'a ghəshi nzəyshi kala hənī ma pa' va vəghwə tsa yakə Marəy va zəghwə

nzə. Mba'a Zhezhefə fanati slən Yesəw ki.

2

Gəzə kwəmaa dzəkən səəkə tsa mbəzliy sənata kwəma ta nighə Yesəw

¹ Mbə məlmə Betəlehem tə hidfi ka Zhəwde niy yakə məndi Yesəw ki. Ghala vəghwə tsa vay, *Erədə niy nza mazə tsaa sləkə hidfi va. Ma ləy hwəm sa yakə məndiy, mba'a mbəzliy nighə sasərkwə ta sənashi shiy dzaa məniva tə hidfi səəkəshi kwa ghwəmə, ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi na, tapə ghəshi ta dəw, a kə ghəshi na: «A ghəy nata yəwən sasərkwə tsahwəta kwa ghwəmə, ghənzə citəjəy na a mazə tsa *ka Zhəwifə yay, kə. Va tsəgha səəkə ghəy ta tsəfəkwə kwa kwəma ci lə ta pəra'wanci dividivi. Citəjəyəm nda dzəghwa tima na məlmə yay zəghwə va va mbə» kə ghəshi.

³ Ma sa favə mazə Erədə nava kwəma tsəgha na, mba'a her ci dzashi tərənəw tərənəw. Mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem na, tərənəw her shi dzashi kwərakwə. ⁴ Nza'jəw Erədə basəti mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala gwa'a gwa'a. Tapə ghəci ta dəw və shi, a kə na: «Kwəma niy dza məndiy ya *Ntsa tivə Hyala va ta mbəli mbəzli shama?» kə. ⁵ Ma kə ghəshi ngəci na: «Waa mbə məlmə Betəlehem tə hidfi ka Zhəwde dza məndiy ya. Sa nzanay, vanta kwəma tsasliti *ndə gəzə kwəma Hyalaa dzəkən, ma kəy:

⁶ Ma ghay məlmə Betəleheməy, mənija ghaa məlmə gəmta na mbə məlməhi tə hidfi ka Zhəwde teepəw!

Sa nzanay, mbə Betəlehem dza məndiy ya mazə tsaa dzaa sləkə hwəlfə mbəzlee ka *Izərayel, kə» kə ghəshi.

⁷ Dzəghwa sa favə Erədə kwəma va tsəgha ki na, da' harvə mbəzliy sənata kwəma va tsəgha tə mbə. A kə ngəshi na: «Hwəm gha ghəwəy nata yəwən sasərkwə vaa?» kə. ⁸ Ma sa gəzanci ghəshi vəghwə tsa va, a kə na: «Ma pə ghəwəy mənitiy, mbalam dzəmbə məlmə Betəlehem, a ghəwəy pəla zəghwə va mbəba lə məhərli. Sa ka ghəwəy kəsəyəy nza ghəwəy səəkə gəzara. Nzee mbə dza ta pəra'wanci nee dəvə ngəci kwərakwə» kə.

⁹⁻¹⁰ Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzanakəshi mazə va tsəgha na, kafə ghəshi kafəshi ka dzashi. Ma ghəshi mbə dzashi, tsa' kə ghəshi na, sasərkwə citəvata va ngəshi səəkə kwa ghwəmə mbə 'wanshi kwəma, mba'a ghəshi vəshishi tərənəw ki. Ka nəw ghəshi. Ma sa tsəhəta na ge'i ge'i lə pətsa nza zəghwə va dzəghwa ti na, mba'a garəta. ¹¹ Dzəghwa ghəshi irətə ghəshi dzashiy dzəmbə ciki tsa va. Mba'a ghəshi kəsəy zəghwə va, lə mbəghəy Marəy. Dza gəgələbə, ghəshi gələbəshi, ka pəra'wanci dividivi shi. Tapə ghəshi mbə pəli mbəledemer shi, ka bəbə shi dza ghəshi ta vəlanci ngəci səəmə kwa shi, ka bənci tsahi mbəzə, lə 'wərdi, mba'a dimə fəə zən wəzə, *Mirə, kə məndi kaa slən tsa nzə.

¹² Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a ghəshi dzashi. Dza Hyala mba'a gəzanakəshi kwa shiw: «Əntaa ghəwəy taa zhiniy dza zhar kwa mazə Erədə ghala pətsa ka ghəwəy zhəghəva ta dzanəwəy ma» kə ngəshi. Ma sa gəzanshi Hyala tsəgha na, mba'a ghəshi bəvə tsahwəti kwal ta dzashiy jighi.

*Gəzə kwəmaa dzəkən kafə tsa kar *Zhezhefə lə Marəy mba'a Yesəw dzəti hidfi *Ezhipətə*

¹³ Ma ləy hwəm sa dzashi mbəzliy sənata kwəma va na, dzəghwa ndə ndə kwal tsa Ndə sləkəpə səəkəy va Zhezhefə kwa shiw. A kə ngəci

na: «A Zhezhefə, sati pəmə mali gha Marəy lə zəghwə nzə va, a ghwəy hwəjwəy dzəti hidfi ka Ezhipətə lə zəghwə va. Mbala nzəyja ti shi, pa' tə vici dzee zhiniy gəzəja zhəghəvaa səəkə. Sa nzanay, ta pala zəghwə va dza mazə *Erədə ta paslamti» kə. ¹⁴ Ma sa favə Zhezhefə tsəgha na, dzəghwa na pəm, pəmövə mali ci va tsəgha lə zəghwə nzə, war ka dzashiy dzəti hidfi ka Ezhipətə həvir va. ¹⁵ Mba'a dzaa nzəyəy tə hidfi va, ka dzar pa' ghala vəghwə tsa mətiy Erədə ki.

Ma shiy mənishi vay, war ta mbə kwəmaa gəzəkə Ndə sləkəpə va lə miy tsa *ndə gəzə kwəma Hyala tsa ciy dzəghwata mənishi ghəshi. Ma kə niy niy: «Ma yənəy, e harkəvəri zəghwee səvəri mbə hidfi ka Ezhipətə» kə niy ni.

*Njasa bəkwə mazə *Erədə ndərazhi*

¹⁶ Ghala vəghwə tsaa niy gəzanci Hyala va hwəy dzəmbə *Ezhipətə kaa Zhezhefə kiy, war mbə ndəghə səəkə tsa mbəzliy sənata kwəma va niy nza mazə Erədə naci ki. Dzəghwa sa nay na kala tsahwə mbəzli va na, mba'a sənay dakəə dakəti ghəshi, kə, tərəjw nəfə tsa ci satiy. Dzəghwa na tsəgha ghwəni ghwənashi mbəzliy dzəmbə məlmə Betəlehem lə nihwəti məlməhi dzar vəgha. A kə ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlməhi va a ghwəy dzaa bakwamti ndərazhi yakəm ndatse pa' tə niy mənti piya bakə ghala yakəshim» kə. Ma kwəma gəzəkə Erədə va tsəghay, sa nzana 'wava na tə vəghwə tsaa nata mbəzliy sənata kwəma va sasərkwə pa' tə vici ghwəni na va mbəzli ta bəkwə ndərazhiy, niy mənti piya bakəw. ¹⁷ Ma sa bakwamti Erədə ndərazhi ki na, mba'a kwəma va dzəghwataa dzəghwa kwəmaa niy gəzəkə *Zhereməy ndə gəzə kwəma Hyala va niy nə na:

¹⁸ Ava lalaa gakata mbə məlmə Rama!

Tihwəniy tihwəni məndi, war ka ndifə ghən tərəjw tərəjw.

*Rashal təhwəni na ta ndərazhi nzə, zləbati ya jəw nzə məndiy gəzanta kwəmaa

dəpanta nəfə tsa nzə,

sa nzana mba'a ndərazhi nzə va bəkwəshiw! kə.

*Zhəghəva tsa *Zhezhefə dzəmbə hidfi ka Izərayel lə ghi tsa ci*

¹⁹ Dzəghwa mba'a *Erədə mətiy ki. Ma sa mətiy Erədə ki na, dzəghwa ndəs ndə kwal tsa Ndə sləkəpə səəkəy kwa shiw kaa Zhezhefə, tə hidfi ka *Ezhipətə.

²⁰ A kə ngəci na: «Zhezhefə, sati madi, pəmə mali gha ghəshi lə zəghwə nzə, zhəghəvaa zhəti hidfi ka *Izərayel li shi. Sa nzanay, a mbəzliy niy pala kwal tsaa pəesli zəghwə va va bəkwəshi» kə.

²¹ Dzəghwa Zhezhefə tsəgha mba'a madiy, pəm pəmövə kar zəghwə va ghəshi lə mbəghəy, ka zhikəshi zhəti hidfi ka Izərayel.

²² Ma tsəhə na na, mba'a favə, Arkiləwəsə zəhwə na ghi ta mazə tsa Erədə tə hidfi ka Zhəwde, kə məndi. Dzəghwa na mba'a hazləniy va nzəy tə hidfi va ki, sa nzana zəghwə Erədə Arkiləwəsə tsa va niy nza. Dzəghwa Hyala mba'a cinti kwa shiw diba njasa ka na məni. Ləy hwəm ki na, mba'a dzaa nzəyəy mbə nahwəti məlmə tə hidfi ka Galile, ²³ Nazaretə, kə məndi slən tsa nzə. Ma mbə kwəma va tsəgha kiy, mba'a kwəmaa gəzəkə *ndə gəzə kwəma Hyala va mbəradzə dzəghwata kwa. Ma kə niy ni na: «Ghəciy, ndə ka Nazaretə dza məndiy har» kə niy ni.

3

*Gəzə kwəma Hyala Zhan ndə məni *batem*

(Mk 1:1-8; Lk 3:1-18; Zhj 1:19-28)

¹ Ma ghala vøghwø tsa nza Yesøw mbø Nazaretø kiy, mba'a Zhan tsa mæni batem kaa mbøzli tsahwøy kwamti, tø gamba ka Zhøwde ki. Dza na mba'a ghati gøzøpø kwøma Hyala, ² ma kə na: «Ghwøyøy, tsam titihwø kwa kwøma Hyala, zhøghantim nzøy tsa ghwøy, sa nzanay, ndøkwø ndøkwø na vøghwø ta søøkø Hyala ta sløkø mbøzli» kə.

³ Ghala kwatanatay, a *Ezay ndø gøzø kwøma Hyala niy gøzøkø kwømaa dzøkən Zhan tsa va. Ma kə niy ni na:

Ava mæli ndøø gaka mbø zlapø mbø gamba, ma køy:

«Gwømantim nefer ghwøy ta ka'wø Ndø sløkøpø,

njasa ka mændi vaa zamti kwal wøzø wøzø

ta ka'wø ntsa dikø tsa,

mba'a ghwøy ghwønanamti nefer ghwøy wøzø wøzø» kə,

kə niy ni.

⁴ Ma kwøban tsa dza Zhan li kən ghøn ci ghalaba ki na, lø shiti ngaløwba niy tsati mændi, dzøghwa biyakø pøhøtøvay lø kanda hwøtøbø dzøvøri mbø hwøer ci. Ni ci shi zømø zømø na na, war hayer lø mbøzøkwø tsa kwamti. ⁵ Dzøghwa ki, ka basøva mbøzli mbø mølmø Zherøwzalem, lø mbøzli mbø nihwøti mølmøhi tø hidfi ka Zhøwde, lø ni mbø mølmøhi dzøy miy høl Zhørdøn gwanashiy dzøvøgha. ⁶ Sa tsøhøshi ghøshi na, mba'a ghøshi cicikøvøri kwøma shi jikir na mønti ghøshi gwa'a gwa'a. Dza Zhan ka mananshi batem kwa høl Zhørdøn ki.

⁷ Dzøghwa ki dān *ka Farisahi, lø *ka Sadøsehi søkøshiy dzøvøgha Zhan ta mananshi batem ghøci kwørakwø. Ma sa nashi Zhan na, dza na ka gøzanshi, a kə na: «Ghwøyøy, nja shesher ndørøem ghwøy. Mbø tøkø kwøma ghwøyøy,

ta mbølinøy dza ghøy va ngwøvø Hyala va dzaa søkø sa ka mændi møntønyø batem nø ghwøy. Wa ntsaa gøzanwøy tsøgha na køa?

⁸ Mba'a pø ghwøy dfi mbølinwøyøy, ø pø ghwøy mæni sløni wøzø na, gar sønay mændi a ghwøy zhøghanti nzøy tsa ghwøy katan katan, kə mændi. ⁹ Nøghøtaa ghwøy taa zøzøti na: "A ghøy dzaa mbølinøy, sa nza *Abøraham vaa jijinøy" pø ghwøy ma. Ma na Hyala nanzø e gøzanwøyøy, a børci vø ta zhøghøti ya hørezli nashi ghwøy ni ka ndørazhi Abøraham. ¹⁰ A gøzanwøy ya, ndøkwø na ngwøvø Hyala nanzø ki, njasa ka tsø'i vaa nza mbøzø mbøzø ta køesli føhiy dzaa ya ma ya wøzø na gwanashi, ta ndøti ghwø ti shi.

¹¹ Ma yøn na neyey, lø yam ngøri møniwøy ya batem, ta mbø mændiy sønay a ghwøy zhøghanti nzøy tsa ghwøy ka tsati titihwø, kə mændi. A tsahwøti ndø dzaa søkø løy hwøem tsee kiy, a tanøtøra tø dikø. Møniree gar gøløbee ta tødanci kwakwahø tsa mbø søfa ciw. Na na ciy, lø *Safø tsa Hyala, mba'a lø ghwø dza naa søkø ta møniwøy batem. ¹² Sa ka na søkøyøy, ta mæni ngwøvø dza naa dzøkən mbøzli. Ngwøvø ci vay, njasa ka ndø vaa pøhø ha dza naa mæni, lø kwakwa gaga ta døvø ci. Ma sa ka na pøhamti na, mba'a basaghwa ha ci kwa tamø, ma davøna na, mba'a ndamti mbø ghwøø dzaa møti ma ya pa' hwømba» kə.

*Njasa mæni Zhan *batem kaa Yesøw*

(Mk 1:9-11; Lk 3:21-22)

¹³ Dzøghwa ki, mba'a Yesøw kaføy mbø hidfi ka Galile, mba'a søkøy dzømey høl Zhørdøn. Ma sa tsøhøy na miyba na, mba'a køtøghøvay dzøvøgha Zhan ta mananci batem Zhan. ¹⁴ Ma Zhan na, kala dfi zløba

mananci batem. A kɛ ngɛci na: «Tawa tsɛgha nɛ gha kia? Avanaɣ sanay, gha niy tɛbɛ naa mɛnira batem, zhini ba na, ka sɛɛkɛ vɛya ta mɛniɣa batemee, pɛ gha shɛkɛna?» kɛ. ¹⁵ Ma kɛ Yesɛw ngɛci na: «A Zhanɣ, wa yanɣ pɛ gha na gha. Sa nzanay, war tsɛgha dza ghwɛm mɛnti, nza ghwɛm mbɛɛ faghwa kwɛma kwa kwɛma di Hyala» kɛ. Dza Zhanɣ tsɛgha mba'a zlɛbati ki, mba'a mananati batem. ¹⁶ War sa mananamti Zhanɣ tsɛgha ki na, mba'a Yesɛw sɛɛmɛy kwa yam. War ghwɛla na, bɛɣ ghwɛmɛ ghwɛnita, nighɛ Yesɛw na, *Safɛ tsa Hyalaa sɛɛkɛ mɛ ghwɛmɛ ndɛba ghɛrpɛpɛ, pɛ gha, ka pa'wɛɛ dzɛkɛn. ¹⁷ Ma fa na ba na, gaka mɛli ndɛɛ gɛzɛ kwɛma sɛɛkɛ mɛba, ma kɛ na: «Ava ghɛci na Zɛghwɛɛ dɛɛ tɛrɛɣw, mbɛ vɛshi nzee ti dalala» kɛ.

4

*Kar Yesɛw lɛ *ndɛ jaka tsa Hyala (Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)*

¹ Ma lɛy hwɛm ki na, mba'a *Safɛ tsa Hyala pɛmɛghɛ Yesɛw dzɛmbɛ gamba, ta mbɛ ndɛ jaka tsa Hyalaa hɛɛrɛ. ² Dzɛghwa na fadɛ mɛtsɛkɛ ghɛci mɛnti vici mbɛ gamba va. Shanɣ ghɛci ta ngɛmiy ya wa'a havɛghwɛ lɛ hɛvir gwa'a. Mba'a ma 'wati ghɛranci lɛy hwɛm. ³ 'Wakɛvɛ ndɛ jaka tsa Hyala ki, kɛt kɛtikɛvay dzɛvɛgha Yesɛw. Ma kɛ kaa ngɛci na: «Ndata Zɛghwɛ Hyala nza ghay, gɛzanshi kaa hɛrɛzli ni a ghɛshi zhɛghɛshi ka shi zɛmɛ, a gha zɛmɛshi» kɛ. ⁴ Ma kɛ Yesɛw kaa zlɛbanci na: «Ma kɛ kwɛma tsasliti mɛndi mbɛ Zliya Hyalay: “Ka nzɛyɛy ndɛ tɛ hidɛ kwatakala lɛ shi zɛmɛ gwa'a tsɛghaw, kwɛma gɛzɛkɛ Hyala lɛ miy tsa nzɛy, ghɛnzɛ na saa dzaa kɛsɛti piy tsa ndɛ” kɛ» kɛ Yesɛw.

⁵ Ma sa nay ndɛ jaka tsa Hyala shanɣ ghɛci ta mbay Yesɛw dza kwa nava bɛla na, dza na mba'a pɛmɛghɛ dzɛmbɛ mɛlmɛ Zherɛwzalem dɛwdɛw na, mba'a pɛmɛghɛ dzɛmɛ ghɛn *ciki Hyala. ⁶ Ma kɛ kaa ngɛci na: «Ndata Zɛghwɛ Hyala nza ghay, ndɛbɛvaaa dzɛghwaa dzɛti hidɛ, sa nzanay, a mɛndi tsasliti kwa Zliya Hyala: “Ta ghwɛnikɛ ka kwal nzɛ dza Hyalaa dza ngɛɣa, nza ghɛshi ka'wɛtɛɣa lɛ dividivi shi, va nɛghɛtaa hakwɛ gwɛlahantaa tɛ sɛda gha” kɛ mɛndi» kɛ. ⁷ Ma kɛ Yesɛw na: «A mɛndi tsasliti kwa Zliya Hyala, ma kɛ mɛndiy: “ɛntaa gha dzɛghɛ nighɛ kwɛma Hyala gha Slɛkɛɣa ma” kɛ mɛndi» kɛ.

⁸ Ma sa nay ndɛ jaka tsa Hyala shanɣ ghɛci ta mbay Yesɛw dza kwa nava bɛla diba na, mba'a bɛghɛ dzɛmɛ ghɛn dɛlagwaa gwɛramti yakɛyakɛ. Garɛ ghɛshi garɛshi mɛ, mba'a canamti pɛtsa slɛslɛkɛm tɛ hidɛ gwa'a gwa'a, lɛ njasa nza dibɛdibɛ tsa mbɛ shi gwa'a. ⁹ Ma kɛ ngɛci na: «Nay gha tsɛy, shi nashi gha va gwanashiy, ta ndanashi dzee mbɛ dɛvɛ gha, war tsɛfɛkwɛɣa ma gha kwa kwɛmɛɛ gwa'a tsɛgha, ka pɛra'wɛra dɛvɛ gha» kɛ. ¹⁰ Ma kɛ Yesɛw ngɛci tɛ kwa kɛrni kwɛma va ki na: «Gha gha ndɛ jaka tsa Hyala tsa, barvaya vɛghee! A mɛndi tsasliti kwa Zliya Hyala: “War kwa kwɛma Hyala gha slɛkɛɣa, pɛ gha dzaa tsɛfɛkwɛ, war kaa ngɛta pɛ gha dzaa ghɛra slɛni kwɛtita ya hwɛmba” kɛ mɛndi» kɛ.

¹¹ Dza ndɛ jaka mba'a barvay vɛgha Yesɛw ghalaba, mba'a zlay ka dzay ki. Mba'a *ka kwal Hyala sɛɛkɛshi, tapɛ ghɛshi mbɛ kɛti ci ki.

Zhɛghɛva tsa Yesɛw dzɛti hidɛ ka Galile (Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)

3:15 3:15 5:17; 28:19 **3:16** 3:16 ghwɛmɛ ghwɛnita: Ezay 63:19; Ezhek 1:1-3; Zhɣ 1:51; SlɛniKY 7:56 **3:17** 3:17 Ezay 42:1; Cem 2:7; Mt 12:18; 17:5 **4:1** 4:1 Ebr 2:18; 4:15 **4:2** 4:2 Sɛvɛri 34:28; Mt 6:16-17 **4:4** 4:4 Nɛw 8:3 **4:6** 4:6 Cem 91:11-12 **4:7** 4:7 Nɛw 6:16 **4:8** 4:8 5:1 **4:10** 4:10 Nɛw 6:13; 5:9 **4:12** 4:12 14:3

12 Dzəghwa mba'a mēndi kəsəti Zhan̄ tsaa mēni *batem va kaa mbəzli, mba'am faghwa kwa fərshina. Ma sa favə Yesəw kwəma va na, dzəghwa na mba'a kafəy, ka dzay dzəti hidī ka Galile. 13 Ma sa tsəhəy na na, kala nzəy ghəci mbə məlmə Nazaretə, mba'a dzaa nzəyəy mbə Kapernahwəm, məlmə lati mēndi miy kwəfa ka Galile. Ma pətsa nzəyəy na va tiy, mbə tsa sləkə ka Zabəlan̄w lə ka Nefətali pi na. 14 Ma mēnta kwəma va tsəgha kiy, war ta mbə kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vaa dzəghwata kwa na. A kə niy niy:

15 A ghwəy ghwəy mbəzli tə hidī ka Zabəlan̄w lə shi ka Nefətali, hidī kwa kwal tsaa səkəkə dzəməy kwəfa,

pəriḃa pəriḃa tə miy həl Zhərden̄, hidī nzəyshi mbəzliy sənata ma Hyala katan̄ na ti shi tə hidī ka Galile,

16 ghwəy ghwəy mbəzli mbə kwəslin̄wəy niy, ta nay wan̄ tsaa dzaa məniva tərən̄w tsa dza ghwəy.

Mba'a wan̄ tsa va dzaa səkəkəy dzəkən mbəzliy nzəyshi mbə zhəkəwətə, tə pətsa nza məti, kə niy ni.

17 Ma ghaləḃa ki na, mba'a Yesəw ghati gəzəpə kwəma Hyala, a kə na: «A pə ghwəy mēntiy, tsatim titihwə tsa ghwəy kaa Hyala, a ghwəy zlashi shiy niy mēni ghwəy kwatəḃa. Sa nzanay, ndəkəwə ndəkəwə na vəghwə ta səkəkə Hyala ta sləkə mbəzli» kə.

Kar Yesəw lə ka kəəsə kərpi fadə (Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)

18 Tə nahwəti vici Yesəw mbə dza dzar miy kwəfa Galile na, mba'a nashi mbəzli bakə, kar ndə lə zəmbəghəy, ghəshi mbə bazla zlekwer dzəti kwəfa ta kəəsə kərpi, sa nza ghəshiy ka kəəsə kərpi. Mbəzli vay, kar Shiman̄w tsa nə mēndi slən tsa ci Piyer, kə mēndi, mba'a

Andərə zəmbəghəy niy nza ghəshi. 19 Ma kə Yesəw ngəshi tsəgha ki na: «A mbəzli ni, nəwram, zlashim kəəsə kərpi, e dzaa mēntən̄wəy ka mbəzliy haka mbəzliy səkəkə ta nəwra» kə. 20 Ma sa favə ghəshi tsəgha na, nza'jəw mbərəkə mbəzli va zlashi zlekwer, mba'a ghəshi nəwhwə.

21 Zhini sa dzay na kwa kwəma ḃa na, mba'a kəsashi nihwəti mbəzli bakə, ngwarməmə ghəshi, kar Zhakə lə Zhan̄, ndərazhi Zhebēde. Gwanashi ghəshi tifa kwa kwambəwal lə dəshi gwa'a, ghəshi mbə gwəma zlekwer shi. Dzəghwa sa nashi Yesəw na, mba'a harhwəshi. 22 Dza nza'jəw, mbərəkə ghəshi zlata kwambəwal tifa, lə dəshi Zhebēde gwa'a, mba'a ghəshi nəwhwə Yesəw.

Sləni Yesəw mbə Galile (Lk 6:17-19)

23 Dza Yesəw mba'a kafəy təwramti təwrə mbə məlməhi tə hidī ka Galile gwanashi. Mba'a banavəshi shiy kaa mbəzli mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Ka gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli. Mba'a mbəlanti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, lə vədəvəder shi gwa'a. 24 War slən tsa ci mēndiy gəzə gwa'a tə hidī ka Shiri ki. Ma sa favə mēndi tsəgha na, dza mēndi, basə basə mēndi basanakə mbəzli sanshi zəleghwer ghəngəhən ghəngəhən ngəra'wə gwanashi tsəgha ki, mbəzli ghəranshi gazlaka, ka bashakə, lə mbəzli məti məti vəgha ni. Dza na mba'a mbəlantishi.

25 Ma ghəci mbə dza dza ci va kiy, tərən̄w mbəzli səkəkəshi ta nəw tə hidī ghəngəhən ghəngəhən. Ka tsahwə tə hidī Galile, lə səkəkə tə hidī nə mēndi, Hidī Məlməhi Mən̄, kə mēndi, lə mbə məlmə Zherəwzalem, lə tə hidī ka Zhəwde, mba'a mbəzli mbə məlməhi tə

hidfi përiþa përiþa taŋ hël Zhërden gwa'a.

5

Kwëma þënipë Yesëw më ghën këlanj Vëh 5-7

¹ Dzëghwa ki, sa nashi Yesëw mbëzli dfaŋ ni va mbë sëëkëë dzëvëgha tsëghay, dza na mba'a dzëmëy më ghën këlanj. Dza das nzëyëy, mba'a mbëzli ta sëdä ci sëëkëshiy dzëvëgha kwërakwë. ² Dzëghwa Yesëw mba'a ghati þananshi kwëma ghëngghën ghëngghën kaa mbëzli.

Kwëma wahë tsaa gwëramti ta mbëzliy nëw Hyala (Lk 6:20-23)

³ A kë Yesëw na:
«Vëshi na ta mbëzliy sënay daw nza ghëy,
a ghëy mawti Hyala mbë nëfë ghëy ta këëtinjëy, kë ghëshi.
Sa nzanay, ghëshi na shiy dzaa nzëy mbë mbëzli slëkë Hyala.
⁴ Vëshi na ta mbëzliy wahë.
Sa nzanay, ghëshi na shi dza Hyala ta dëpanatishi nefer shi.
⁵ Vëshi na ta mbëzli nza nefer shi wëzë.
Sa nzanay, ghëshi na shi dza Hyala ta þanshi hidfi,
njasa niy gëzanakëshi na va.
⁶ Vëshi na ta mbëzliy pëla mëni war kwëma dfi Hyala lë nëfë tsa shi gwa'a gwa'a.
Sa nzanay, ghëshi na shi dza Hyala ta këëti
lë mëni kwëma dfi ghëshi va.
⁷ Vëshi na ta mbëzli zhanshi hwër tsa shi ta nihwëti mbëzli.
Sa nzanay, ghëshi na shi dza Hyala ta zhëhwër ti shi kwërakwë.
⁸ Vëshi na ta mbëzli nza nefer shi dëwdëw kwa kwëma Hyala.
Sa nzanay, ghëshi na shiy dzaa nata Hyala lë mëtsë shi.

⁹ Vëshi na ta mbëzliy mbëë slëkati nihwëti mbëzli kwa jipë shi.

Sa nzanay, ghëshi na shi dza Hyalaa har ka ndërazhi nzë.

¹⁰ Vëshi na ta mbëzli sanshi mëndi ngëra'wë,

war të sa mëni ghëshi kwëma dfi Hyala.

Sa nzanay, ghëshi na shiy dzaa nzëy mbë mbëzli slëkë Hyala.

¹¹ Ghwëyëy, vëshi na të ghwëy, kama na, war ë mëndiy tsëtsëërënjwëy, ka saŋwëy ngëra'wë, ka slasla dzërvëë dzëkën ghwëy të gëm, sa nza ghwëy mbëzli ta sëdëe. ¹² Ghalabay, vëshi pë ghwëy taa vëshi tërënjw. Sa nzanay, ta ngavënjwëy zhëmë ghwëy dza Hyala më ghwëmë. Ava war tsëgha niy sanshi ghëshi ngëra'wë kaa ka gëzë kwëma Hyalaa niy 'waa sëëkë» kë Yesëw.

*Nja wanj pi ghëshi lë pësër tsaa tërë mëzli na *mbëzli ta sëdä Yesëw tikë të hidfi (Mk 9:50; Lk 14:34-35)*

¹³ Dzëghwa ma kë Yesëw na:
«Ghwëy ghwëy mbëzli ta sëdëe ni kiy, nzëy tsa ghwëy mbë mbëzli të hidfiy, nja mëzli ta gwëma er na. Ma fëca ka ndëzhekiy kërëy mbë mëzli kiy, njaa dza mëndiy zhiniy zhanambë ndëzhekë tsa va ghwëla kia? Ka gwëmati er niva mëzli ghwëla tëpëw. War ka shëkati pësër tsa va dzëy të ngwëla gwa'a tsëgha na kwëma ci. Ma nza mbëzli dza dzar ti.

¹⁴ Nzëy tsa ghwëy mbë mbëzli të hidfi dibay, njasa ka wanj pi vaa nza na. Mba'a kë mëndi ngati mëlmë dikë na më ghën däl piy, ka mbay mëndiy mbëlëy kala nata ndë ghwëlaw. ¹⁵ Zhini dibay, sëëkë mëndiy tsëraghwa ghwë kwa gërkëwa ta dzëbakën tasaw kënëw. War pëtsaa gwëramti däl ka mëndiy pëla ta fë ti mbë

5:1 5:1-7:29 Lk 6:20-49 **5:1** 5:1 4:8; 14:23; 15:29; 17:1; 28:16 **5:3** 5:3 Ezay 57:15; 61:1 **5:4** 5:4 Cem 126:5 **5:5** 5:5 Cem 37:11 **5:7** 5:7 18:33; Zhk 2:13 **5:8** 5:8 Cem 24:3-5 **5:9** 5:9 Ebr 12:14 **5:10** 5:10 1Pi 3:14 **5:11** 5:11 10:22; Lk 6:22 **5:12** 5:12 2NëMezh 36:16; Mt 23:30; Lk 6:23; SlëniKY 7:52; Ebr 11:32-38; Zhk 5:10 **5:13** 5:13 Mk 9:50 **5:15** 5:15 Mk 4:21; Lk 8:16 **5:16** 5:16 Ef 5:8; Flp 2:15; 1Pi 2:12

ciki, ta mbə ghənzəə mbərə kaa mbəzli mbəba gwanashi. ¹⁶ Ava war tsəgha kə nzəy tsa ghwəy mənīy, nja gərkəwaa mənī wəŋ pi va kaa mbəzli. Mənī pə ghwəy mənī na wəzə na kwəma ta mbə mənīy nata. Ma nza mənī fal slən tsa Dəŋwəy tsa mə ghwəmə tsəgha ki» kə Yesəw.

*Bənipə kwəmaa dzəkən *kwəma pəhəti Hyala*

¹⁷ Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «Nəghətaa ghwəy zəzəti ta sawavəri kwəma pəhəti Hyala lə kwemer gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala səəkēe, pə ghwəy ma. Əhəŋ, səəkəree ta sawa nzəw. Ma səəkə tsee tsay, war ta mbəə faghwa kwəma kwemer va kwa, lə ta pəraslikəvəriŋwəyshi səəkəree. ¹⁸ Favəm ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya war hwəmba dza naa nza, pa' ghala ka ghwəmə nata ghwəy na, lə hidī nashi ghwəy ni kədīshiy, shiy tība ya ni jəw ni, mba'a ghəshi dzaa tamtəvashi səvəri mbə kwəma pəhəti Hyalaw. ¹⁹ Va tsəgha nzana kiy, ma ntsaa dī ma fəti va ta kwəma va, ya naa gwəramti jəw na mbə, mba'a bananavə kaa nihwəti mbəzli tsəgha a ghəshi dī ma fəti tiy, tsava ndə dza naa kəray tə shigə mbəzli sləkə Hyala. Ma ntsaa kəsəvə kwəma va va wəzə, ka dī fəti ti, dzəghwa tsəgha bananavə kaa nihwəti mbəzli a ghəshi dī fəti ta kwəma vay, ntsa dikə tsa mbə mbəzli sləkə Hyala dza tsava ndəə nza. ²⁰ Ə gəzanwəy ya sana, mba'a pə ghwəy dī dzəmbə mbəzli sləkə Hyalay, dī pə ghwəy dī fəti ta kwəma nzə. Tərəŋwəba ghwəy kəə dī fəti kaa *ka bənipə kwəma, ghəshi lə *ka Farisahi» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən bə nəfəə dzəkən ndə

²¹ Ma kə Yesəw dība na: «A ghwəy sənay, a *kwəma pəhəti Hyala kaa jijihimmə niy gəzəkə: “Ka pəəsli ndə gha ma! Ya wa ntsaa dzaa pəəsli ndəy, ta har dza mənīy dzəti ngwəvə” kə niy ni. ²² Ma nə ya ngəŋwəy ta na tsee ghən nee kiy, ya war nəfəə bəti ndəə dzəkən zəmbəghəyəy, ta har dza mənīy dzəti ngwəvə ti. War mba'a kə ndə ni kaa tsahwəti ndə: “Ma ghay, ndə mbə ghaw” kəy, ta dzəti ngwəvə dza tsava ndə kwa kwəma ka sləkə mbəzli. Ma ntsaa ni kaa zəmbəghəy: “Hil tsa” kəy, dzəti ghwə Hyala kədi ma dza tsava ndə.

²³ Mba'a pə gha bəvə shiy ta dza ta vələntashi kaa Hyala, dzəghwa mba'a gha zəzəvə nahwəti kwəma mənī gha kaa tsahwəti zəmənə tībay, ²⁴ ə pə gha zlashi shi tarəkə gha va bə kaa Hyala tība kwa kwəma Hyala dī. Mbala a ghwəy dzaa jakəŋwəy sləkamti kwəma kwa jipə ghwəy lə zəmənə tsa va. Ma nza gha zhəghəvəə səəkə ta banta shi gha va kaa Hyala ghalabə.

²⁵ War mba'a kə ntsa həerəva ghwəy liy harŋaa dzəti ngwəvəy, dītəvaŋa tanŋaŋ a ghwəy sləkamtim kwəma va li ghala ghwəy ghwəlanwəy kwa kwal ta tsəhə vəgha ndə sla ngwəvə. Kala tsəghay, ta pəmanaghəŋa dza na kaa ndə sla ngwəvə, ka ndə sla ngwəvə dza na, mba'a pəmanaghəŋa kaa ka sawji, dzəghwa mba'a ka sawji dzaa kalayŋa mbə ciki fərshina ki. ²⁶ E gəzanəe, ta na navay, tsəgha na, ghalabay ka dza mənīy pəlanə tepə, kala war sa ka gha wamti kwəma gwa'a gwa'a, njasa dza mənīy slavəŋaw» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən kwəma ghwərghwər

²⁷ Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «Zhini bay, a ghwəy favə njasa

niy gëzëkë *kwëma pëhëti Hyala: “Ëntaa gha mëni ghwërghwër ma!” kë niy ni. ²⁸ Ma në ya ngëjwëy ta na tsee ghën nee kiy, ya war kwataka lë mëtsë nata ndë mali tsahwëti ndë, dza ka sëkwa nzëghë ci tiy, a tsava ndë manamti ghwërghwër gwa'a tsëgha lë mali va mbë nëfë tsa ci. ²⁹ Va tsëgha nzana ki, war mba'a kë nahwëti mëtsë ghaa ngëdijaa dzëmbë mëni *kwëma jikir nay, lamti kwa ghën gha, a gha ndëghamti kërakë lë gha. Sa nzanay, wëzëba nza gha lë mëtsë kwëtiŋta na, kën na dza vëgha gha gwanataa ndita mbë ghwë. ³⁰ Ya dëvë kwa bëzëmë gha fëja naa dzëmbë mëni kwëma jikir nay, sla pë gha slanti, a gha ndëghamti kërakë. Sa nzanay, wëzëba nzëyja gha lë dëvë kwëtiŋta na, kën dzëmbë ghwëë këdi ma lë vëgha gha gwanata» kë Yesëw.

Bënipë kwëmaa dzëkën kwëma tëhëva tsa kar zal lë mali
(Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lk 16:18)

³¹ Ma kë Yesëw difa na: «Zhini bëy, a *kwëma pëhëti Hyala gëzëkë: “Mba'a kë ndë tëhamti mali ciy, ë kë tsaslanavë zliyaa bënavë, ta mbëë cipë kwëma tëhë tsa tëhamti na va” kë niy ni. ³² Ma në ya ngëjwëy ta na tsee ghën nee kiy, ya wa ntsaa tëhamti mali ci, kala mënti ghwërghwër ghënzëy, tsava ndë fambë na mali va mbë mëni ghwërghwër, sa ka na dza mba'a dzaa bëhwë tsahwëti zal. Dzëghwa ma zal tsaa dzaa bë mali tëhëvërivay tsahwëti zal li kwërakwë bë na, aa mënti ghwërghwër» kë Yesëw.

Bënipë kwëmaa dzëkën kwëma zëmë fëla

³³ Dzëghwa ma kë Yesëw difa na: «A ghwëy favë njasa gëzanakë *kwëma pëhëti Hyala kaa jijihimmë

niy nza difa: “Mba'a pë gha zëmanti fëla ta mëni kwëmay, ka zhini miy gha ti ma. Mënti kwëma zëmanti gha va fëla ta mëni nzë kwa kwëma Ndë slëkëpë” kë niy ni. ³⁴ Ma në ya ngëjwëy ta na tsee ghën nee kiy, ëntaa ghwëy zëmë fëla tepë ma. Ka zëmë fëla ghwëy, yën lë pëtsa më ghwëmë, pë ghwëy ma. Sa nzanay, ghwëmë va na gëzli nzëy Hyala mbë Mazë tsa nzë kwa. ³⁵ Ka zëmë fëla ghwëy, ghëy lë hidfi ni, pë ghwëy ma. Sa nzanay, hidfi va na shi këdi Hyala sëda nzë ti shi. Ka zëmë fëla ghwëy, ghëy lë mëlmë Zherëwzalem, pë ghwëy ma. Sa nzanay, ghënzë na mëlmë Hyala, mazë tsa dikë tsa. ³⁶ Ëntaa ghwëy dzaa zëmë fëla tepë, ya ghëy lë ghën tsa ghëy, pë ghwëy ma. Sa nzanay, ka mbay ghwëy zhëghanti sëti mbë ghën ghwëy payta, ya ngëritaw. ³⁷ War ma kwëma ka ghwëy gëzëy: “Yi” ka ghwëy ni, kwëma kë tsëgha katanj. Kala tsëgha kë na: “Awë” pë ghwëy. Sa nzana, mba'a pë gha mëtsahakën zëmë fëlay, sëakë va *ndë jaka tsa Hyala sëakë nava kwëma tsëgha» kë Yesëw.

Bënipë kwëmaa dzëkën wa shiy të ndë
(Lk 6:29-30)

³⁸ Dzëghwa ma kë Yesëw difa na: «Zhini bëy, a ghwëy favë njasaa niy gëzëkë *kwëma pëhëti Hyala: “Mba'a kë ndë yahwamti mëtsë ghay, yahwamti naci kwërakwë. Bëkwë kë ndë tëdamti slini ghay, dza bëkwë gha tëdamti na ci kwërakwë” kë niy ni. ³⁹ Ma në ya ngëjwëy ta na tsee ghën nee kiy, mba'a kë ndë mëntëjwëy *kwëma jikir nay, ka në ghwëy war ghëy wati shi ghëy ti lë kwëma jikir na kwërakwë pë ghwëy ma. Mba'a kë ndë slëvantëja vëgha ghën gha tar

5:29 5:29-30 18:8-9; Mk 9:43-47 5:31 5:31 Nëw 24:1; Mt 19:7; Mk 10:3-4 5:32 5:32 19:9; Mk 10:11-12; 1Kwër 7:10-11 5:33 5:33-37 23:16-22; Zhk 5:12 5:33 5:33 SlëniTaH 19:12; Bëla 30:3 5:34 5:34-35 Ezay 66:1; SlëniKY 7:49 5:35 5:35 Cem 48:3 5:37 5:37 2Kwër 1:17-19 5:38 5:38 Sëvëri 21:24 5:39 5:39 Rm 12:17

bəla kwa bəzəmə ghay, zhəghanavə na tarkə bəla tar kwa zlebi, a ghəci zhiniy ləkantəŋa vəgha nava bəla diba. ⁴⁰ Mba'a kə ndəə pəla kəsəŋaa dzəti ngwəvə sa dī na zləghwəhwə kwəbaŋ dāŋkəci tsa kən ghən ghay, zlatanavə kwal a ghəci bə ya lə ləkwəsa kən ghata gwa'a fəlghən. ⁴¹ Mba'a kə ndə mbə mbəzliy sləkə hidī ni kaa ngəŋa, war gha bəghəra shi ya niy dzəti pi gar kiləwmetər kwətiŋ, kəy, ə pə gha zhiniy mətəhə bānci shi gar kiləwmetər bakə. ⁴² Mba'a kə ndəə dəw shiy va ghay, bə pə ghaa bānci shi. Mba'a kə ndə səəkəy ta dəw təm va ghay, ka ini gha ti ma, bānavə» kə Yesəw.

*Dim ka jaka ghwəy
(Lk 6:27-28, 32-36)*

⁴³ Dzəghwa ma kə Yesəw diba na: «A ghwəy favə njasa gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala: “Di pə ghaa dī tsa gha ndə, ka pa jaka lə ndə mbəz tsa gha” kə niy ni. ⁴⁴ Ma nə ya ngəŋwəy ta na tsee ghən nee kiy, ə pə ghwəy dī kwəma ka jaka ghwəy, ka cə'wə wəzə hwər tsa Hyala ta mbəzliy saŋwəy ngəra'wə. ⁴⁵ Mba'a pə ghwəy mənī tsəghay, ndərazhi Dəŋwəy Hyala mə ghwəmə nza ghwəy. Sa nzanay, war yəmyəm ka naa kədi piy dzəkən ka ndəram mbəzli, lə mbəzli wəzə hwər ni gwa'a. Ka nzəmə van dzəkən shi mbəzliy mənī kwəma wəzə na, lə dzəkən ni mbəzliy mənī *kwəma jikir na gwa'a. ⁴⁶ Mba'a pə ghwəy dī war mbəzliy dī kwəma ghwəy gwa'a tsəgha, kala dī ma nihwətiy, ka dza Hyalaa ngavəŋwəy zhəmə ghwəy ki na? Tibaw, ka ngavəŋwəyəw, ya mbəzli nja ka *dəwan, ghəshi ka zləghwəy, kar ghəshiy dī kwəma mbəzliy dī kwəma shi kwərakwə. ⁴⁷ Mba'a pə ghwəy səkwə war ngwardəhiŋwəy ja' ja' kiy, wa na

nahwəti kwəma ghakə ghwəy mbə pərtaa? Sənay ghwəy, ya mbəzliy nəw ma Hyala na kar ghəshiy səkwə ngwardəshi kwərakwə, pə ghwəy sa? ⁴⁸ Ava va tsəgha, ghwəy mbəzli ta sədee ni kiy, a pə ghwəy mənī kwəma wəzə na kaa mbəzli gwa'a, nza ghwəy nza ka mbəzli kama fəti tar kabaka shi ya jəw nzə, njasa nza Dəŋwəy Hyala va mə ghwəmə, kala kama fəti və» kə Yesəw.

6

*Bənipə kwəmaa dzəkən nga shiy
kaa ka cicikwə*

¹ Dzəghwa ma kə Yesəw diba na: «Mba'a pə ghwəy dī ghəratī sləni wəzə na kwa kwəma Hyalay, ka nə ghwəy, war mbəzli naŋwəy gwa'a gwa'a ta falŋwəy, pə ghwəy ma. War mba'a pə ghwəy mənī sləni ta falŋwəy mbəzliy, ka dza ghwəy kwəməvə zhəmə ghwəy va Dəŋwəy Hyala mə ghwəmə tsəgha teepəw.

² Mba'a pə ghaa dī nga shiy kaa ndə cicikwə kiy, ka nə gha war gha zlanata kwəma ta ngānci shi va, njasa ka mbəzliy dakə mbəzli va lə kwəma pərikə tə ngwəlaa mənī, pə gha ma. Na nashiy, war kwa kwəma mbəzli kala zlanə kwəma dzar mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, lə kwa kwal ka ghəshiy dī nga ni shi shiy kaa ka cicikwə, war ta mbə məndiy falshi. Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, na nashiy, a ghəshi kwəməvə na shi zhəmə mbə fal tsa falshim va. ³ Na na gha, mba'a pə ghaa dī nga shiy kaa ndə cicikwəy, tə mbə pə ghaa bāncishi. Kala sənivə ndə ya madigaŋa tsaa gwəramti. ⁴ Mba'a pə ghaa mənī tsəghay, ta ngavəŋa zhəmə gha dza dəŋa tsaa nashi shi ka gha vaa mənī tə mbə» kə Yesəw.

*Bənipə kwəmaa dzəkən cə'wə
Hyala
(Lk 11:2-4)*

⁵ Ma kə Yesəw diba na: «Mba'a pə ghwəy di cə'wə Hyala dibay, əntaa ghwəy mənī nja mbəzliy dakə mbəzli va lə kwəma pərikə tə ngwəla ma. Na nashi mba'a kə shiy di cə'wəy, mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə ka ghəshiy garəshi lə tə pətsa jakəshi kweler, ta mbə mbəzli gwa'aa nashi, ka falshi. Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, na nashiy, a ghəshi kwəməvə na shi zhəmə mbə fal tsa falshim va. ⁶ Na na gha mba'a pə ghaa di cə'wə Hyalay, dzəmbə ciki tsa gha pə gha dzaa dzəmbəna, dzəghwa disl gha kalakən ciki kən ghən gha. Ghalaba kiy nza gha cə'wə Dəna Hyala kwətiŋa, sa nzanay, mbəba na Hyala vəgha gha. Mba'a pə ghaa mənī tsəghay, Dəna tsaa nashi shi ka gha vaa mənī tə mbə dza naa ngaŋa na gha zhəmə.

⁷ Mba'a pə ghwəy cə'wə Hyalay, əntaa ghwəy dzaa nzati nza ndimdim ka bala kwəma dfaŋaŋ, njasa ka ka ta mbəri vaa mənī ma. Ma ka gəla niva mbəzliy bərkəti ta na nashiy, ta zləbavə cə'wə ghəy va dza Hyala sa ka ghəy balanakə kwəma dfaŋaŋ, ka ghəshiy ni. ⁸ Əntaa ghwəy məmənī nja sa shi va na ghwəy ma. Sa nzanay, ghala ghwəy ghwəla ta gha cə'wəy, cəke' sənanti Dənwəy Hyala kwəmaa gaganwəy, di ghwəy cə'wə ti gwa'a. ⁹ Mba'a pə ghwəy di cə'wə Hyalay, avanay njasa ka ghwəy cə'wə:

“A Dənwəy tsa mə ghwəmə,
ə cə'wəna ghəy nza mbəzli mbəə
sənay Hyala dəwdew na
nza gha, kə ghəshi, ka fal slən tsa
gha.

¹⁰ Mazə nza gha, səəkə sləkəŋəy.
Njasa məniva kwəma di gha va mə
ghwəməy,

tsəgha kəə məniva tikə tə hidī
kwərakwə.

¹¹ Bənwəy shi zəmə gar məkəŋəy
ndatsə.

¹² Pəlataŋəy kwəma ghəy jikir na
mənti ghəy,
njasa pəlanshi ghəy va
na mbəzliy mənīŋəy *kwəma jikir
na kwərakwə.

¹³ Ndəghwətəŋəy vanta na ndə jaka
dzaa həərətəŋəy
ta mənī kwəma jikir na,
bəkəvəriŋəy mbə dəvə ci.

[Sa nzanay, gha na saa mənī mazə,
lə bərçi,
mba'a shəndəkə, ya pa hwəmba
nzə. *Amin”]
pə ghwəy ta ni.

¹⁴ A gəzanwəy yay, war mba'a
pə ghwəy mbə pəlanshi kwəma
jikir na mənīŋwəy nihwəti mbəzli
mbə nəfə tsa ghwəyəy, war
ta pəlataŋwəy na ghwəy dza
Dənwəy tsa mə ghwəməə dza mbə
nəfə tsa ci ghalaba kwərakwə.
¹⁵ Kala pəlanshi kwəma məntəŋwəy
mbəzli jikir na pə ghwəy mbə nefer
ghwəy kwərakwəy, ka dza Dənwəy
pəlataŋwəy na ghwəy kwəma jikir
na mananci ghwəy kwərakwəw» kə
Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən səwmay

¹⁶ Ma kə Yesəw diba na: «Mba'a
pə ghwəy mbə səwmay ta cə'wə
Hyalay, əntaa ghwəy mənīŋwəy
war barcicəkəwə, njasa ka mbəzliy
dakə mbəzli va lə kwəma pərikə
tə ngwəlaa mənī ma. Ka ghəshiy
dzay ni'wə ni'wə, ghəshi mənti
pətsa mbə kwəma shi, ta mbə
məndiy sənivəshi, ka mbəzli ka
mənī səwmay. Ə gəzanwəy ya, ta
na navay, tsəgha na, ma gəla mbəzli
vay, a ghəshi kwəməvə na shi va
zhəmə pəla ghəshi tikəta gwa'a.
¹⁷ Na na gha mba'a pə ghaa mənī
səwmayəy, pəshi pə gha pəshi pətsa

6:8 6:8 6:32; Lk 12:30 **6:9** 6:9 Ezhek 36:23 **6:10** 6:10 4:17; 7:21; 12:50; 18:14; 21:31; 26:39-42; Mk 3:35; 14:36; Lk 22:42; Zhŋ 4:34; 6:38-40; SləniKY 21:14 **6:11** 6:11 6:24-34 **6:12** 6:12 6:15
6:13 6:13 10:16-25; 24:3-28; Zhk 1:12-15; Zhŋ 17:15; 2Tes 3:3; 2Tim 4:18 **6:14** 6:14-15 5:24; Lk 6:37; Ef 4:32 **6:15** 6:15 18:35 **6:16** 6:16-17 Ezay 58:5; Mt 4:2; 9:14-15; 17:21; Mk 2:18; 9:29; Lk 2:37; 4:2; 5:33; 18:12; SləniKY 13:2-3; 14:23; 2Kwər 6:5; 11:27

mbə kwəma gha, dza mba'a gha vərəti shəti mbə ghən tsa gha wəzə lə in, ¹⁸ əntaa məndi sənay mbə məni səwmay nza gha, kə məndi. War Dəna tsa mə ghwəmə saa dzaa sənay, ghəci saa nashi shi məni gha mbə mbə ni gwa'a, ghəci dza naa waŋa zhəmə gha ki» kə Yesəw.

Ti ghəra sləni, ta shi mə ghwəmə, lə shi tə hidfi
(Lk 12:33-34)

¹⁹ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci na: «Ka kəslimbə ghən ghwəy mbə ghəra sləni ta basə shiy tikə tə hidfi ni, tə pətsa dza ləmaa nza gar ndəbəhwəshi, ya limir na, gar yədamtishi, ya ka ghəli na, mba'a ghəshi pələdamti cikiy pahwəshi lə ghəli ma. ²⁰ Wəzəba ta shiy gwəramti, basəti Hyala mə ghwəmə, pə ghwəy ghəra sləni, tə pətsa dza limir mbay ma yədamtishi, kala ndəbamtishi ya ləma nza. Ya ka ghəli na, kala dza ghəshiy mbay pələdamti cikiy ghələhwəshi. ²¹ Tawa gəzanwəy ya kwəma va tsəghay, sa nzana tə pətsa nza shi gha nza bama ti shiy, war tifa ka məhərli ghaa nza kwərakwə» kə Yesəw.

(Lk 11:34-36)

²² Ma kə Yesəw difa na: «A ghwəy sənay, mətəhi ghwəmmə na gərkəwa tə vəgha ghwəmmə. Mba'a kə mətəhi ghaa nay pi diwəŋ diwəŋəy, mbə waŋ pi dza vəgha ghaa nza gwanata ghalaba ki. ²³ Mba'a kə mətəhi gha kala nay pi diwəŋ diwəŋəy, mbə kwəsli na vəgha gha. Tsəgha na difa, ma waŋ pətsa katan tsa va Hyalay, sa mbə nəfə tsa ndə ngəri na. Mba'a kə waŋ pətsa mbə gha va mənəy zhəkətəy, mbə kwəsli nza gha gwanəna ghalaba ki» kə Yesəw.

(Lk 16:13)

²⁴ Zhini ma kə Yesəw difa na: «A ghwəy sənay, ndə tifa mba'a dzaa mbay ghərati sləni kaa mbəzli bakə yəmyəməw. Baŋ dza naa di kwəma

tsahwəti, ka ndərə na tsahwəti. Ka na dza na, ka mananci sləni kaa tsahwəti lə kwal, ma kaa tsahwəti na, kala məni ma lə kwal. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ka mbay ghwəy ghərati sləni bakə bakə, ka ghəra kaa Hyala, zhini mba'a ghwəy banavə məhərli ghwəy kaa gənaw» kə.

Ka zəzə nahwəti kwəma ghwəy ma, banavəm nefer ghwəy gwanashi kaa Hyala

(Lk 12:22-32)

²⁵ A kə Yesəw difa na: «Ava va tsəgha nə ya ngənwəy kiy, ka kəslimbə ghən ghwəy mbə zəzə kwəmaa dzəkən shi zəməə dzəghwa hwər ghwəy, ya dzəkən shiy dzəkən ghən ghwəy ma. A piy tsa ndə tanəti shi zəmə, a vəgha ndə tanəti shi pa naa dzəkən ghən ci difa, pən. Tsəgha ghənzə sa?

²⁶ Nighətim ya 'yegwer tə ghwəmə di. Ka za ghəshiw, ka məni shiy ghəshi səəkə kwamtiw, ka basə shi zəmə ghəshi kwa taməw. Ya tsəgha nza kiy, Dənwəy tsa mə ghwəmə zəmanshi na shiy. Njana nzana tsəgha kiy, a Hyala dzaa bəŋwəy shi zəmə, sa nzana diməba tə ghwəy kaa 'yegwer. ²⁷ Mba'a pə ghwəy kəslimbə ghən mbə zəzə kwəma tsəgha kiy, ka dza ghwəy mbay mətəhakən viciy dzəkən na slavəŋwəy Hyala ya jəw nza na? Ka mbay ghwəy tepəw.

²⁸ A nava nə ghwəy kəslimbə ghwəy ghən mbə təkə kwəma shiy dzəkən ghən ghwəy gəma? Nighətim njasa ka fəhi kwamtiy mbərəti ghwə wəzə. Kar ghəshiy mənəhwə sləniw, ka cislivə kwəbənər ghəshiw. ²⁹ Ya tsəgha nza, e gəzanwəyəy, ya ndə nja mazə *Saləmanw ghəci saa niy nza vaa ndə shiy na, səəkə naa pakən kwəban ka təbə nja fəhiy mbərə ghwə va tə gambaw. ³⁰ A ghwəy sənay mbərə ghwə kiy, ka

nzay nza naw. Ka ndə nata ndatse na, kwəma gagaw, ma tə həzlimə na, ghənzə shəkəta, mba'a ghwə dzaa ndamti. Kwa nzana tsəgha Hyalaa təbətə shi ka mbərə ghwə wəzə kiy. Kala ghwəy ghənzə dzaa gwəraa pakəñwəy niy gwəramti wəzə ni shiy, ghwəy mbəzli ki na. A gəzanwəy yay, banavə nefer tsa ghwəy ghwəy kaa Hyala gwanashiw.

³¹ Ka təkə ghwəy, wa shi dza ghwəmməə zəməə? Wa shi dza ghwəmməə saa? Wa shi dza ghwəmməə paa dzəkən ghən ghwəmməə? pə ghwəy ma. ³² Ma mbəzliy tasəva lə pala niva shiyəy, mbəzliy nəw ma Hyala na ghəshi. Ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghənəy, a Dəñwəy tsa mə ghwəmə sənashi niy kama va ghwəy shiy gwa'a. ³³ Wəzəba banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyala na, nza ghənzə sləkəñwəy. Mənim naa təbanta kwəma. Ma nza Hyala ndañwəy niva shiy gwanashi. ³⁴ Ka tsə tsəva ghwəy mbə təkəə dzəkən vici həzlimə ma. A vici həzlimə va sənay tsəva ta tsa nzə ghən kwərakwə. Ya namaba vici gwa'ay, war mək na ngərə'wə tsa sa na, ta tsa nzə ghən» kə Yesəw.

7

Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma
(Lk 6:37-38, 41-42)

¹ A kə Yesəw dība na: «Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma. Mba'a pə ghwəy ndərə nihwəti mbəzliy, a Hyala dzaa ndərəñwəy kwərakwə. ² Sa nzanay, war njasa ndərə ghwəy va nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyalaa ndərəñwəy kwərakwə. Njasa ka ghwəy vaa mananshi kaa nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyalaa bərkəti ta mənəñwəy kwərakwə. ³ Sa wana nighə gha kwashebi

məzadi jəw ni tə mətse zəmənə, kala nighəvə tsəm tsa dikə tsa va gha tə na gha mətseə? ⁴ Njaa njaa gha mbay ni: «A zəmə, kadiw di e bantənə kwashebi məzadi jəw ni ni tə mətse gha» pə gha, war zlanələy tsəm tə na gha mətse kia? ⁵ Ma gha gha ntsaa bəti ghən tsa gha tsa ka ntsa slar tsay, a pə gha banti pərba tsəm tsa dikə tsa va tə na gha va mətse di na gha. Ma ghalaba kiy, nza gha mbay nay pi dīwəñ dīwəñ, ta bananti kwashebi məzadi tə na zəmənə mətse.

⁶ Ka bānsi shi wəzə ni dēwdēw ni ghwəy kaa kireketi ma. Vantaa ghəshi dzaa zhiniy zhəghəkəvashi ta həcīñwəy. Ka ndəghənəy ja'wa mbəzə ghwəy ghwəy kaa ngəreder ma, vantaa ghəshi dzaa kadambə mbə hidī lə shidshid shi» kə Yesəw.

Cə'wəm shiy va Hyala a ghwəy dzaa kwəməvəshi
(Lk 11:9-13)

⁷ Ma kə Yesəw dība na: «Cə'wəm shiy va Hyala, ta ndañwəyshi dza na. Pəlam shiy və, ta kwəməvəshi dza ghwəy. A pə ghwəy har, ta zləbañwəy kwəma dza na. ⁸ Sa nzanay, ya wa ntsaa cə'wə shiyəy, ta banavəshi dza məndi. Ya wa ntsaa pəla shiyəy, ta kwəməvəshi dza na. Ya wa ntsaa tsa yashiy dzakə ghiy, ta zləbanci kwəma dza məndi.

⁹ Ndə tība mbə ghwəy, ka dəw dafa zəghwə ci və na, dza tsan, bəvə hakwə ka bānci na? ¹⁰ Naa ka dəw kəlipə zəghwə ci və na, dza hən, banavə shishi dība na? Tsava ndə tībaw. ¹¹ Ma ghwəy ghwəy mbəzli gəmgəm ni, mba'a ghwəy sənay bānsi shi wəzə ni kaa ndərəzhi ghwəy na, hanaba Dəñwəy Hyala mə ghwəmə ki, pə ghwəy, ka na mbay ma bānsi shiy gwəramti wəzə kaa mbəzliy cə'wə shəkəna?

¹² Njasa dī ghwəy va məndiy mənəñwəy kwəma wəzə nay, war

6:32 6:32 6:8 6:33 6:33 1Mezh 3:11-14; Cem 37:4-5 6:34 6:34 Səvəri 16:4, 19-20 7:1 7:1
Zhk 4:11-12; 1Kwər 4:5 7:2 7:2 Mk 4:24; Rm 2:1; 14:10-12 7:7 7:7 Zher 29:12-14; Mt 18:19;
21:22; Mk 11:24; Zhñ 14:13-14; 15:7; 16:24; Zhk 1:5; 1Zhñ 5:14-15 7:11 7:11 Zhk 1:17 7:12 7:12
5:17; Rm 13:8-10; Gal 5:14

tsəgha pə ghwəy mananshi kaa mbəzli kwərakwə. Ava ghənzə na na gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala, lə kwəma gəzəkə Zliya ka gəzə kwəma Hyala» kə Yesəw.

Gəzə kwəmaa dzəkən miy dəgha te'wə na lə na bəjw na
(Lk 13:24)

¹³ Ma kə Yesəw difa na: «Ghwəy ghwəy shiy nəw kwal tseyey, kwa na te'wə na miy dəgha pə ghwəy dzəkə ghi. Ma miy dəgha bəjw nay, bəjw na kwal tsa nɛ. Mbəzli daf ka naa dza kwa kwal tsa va. Ma mbəzliy dza kwa kwal tsa vay, ta zashi dza ghəshi. ¹⁴ Ma na miy dəgha te'wə na vay, kwal tsa dza mbəzliy mbay dzəvəgha Hyala ta kwəmavə piy tsa kədi ma ghəshi na. Ma kwal tsa te'wə tsa vay, ngahə ngahə na dza kwa. Daf dza mbəzli kwa kwal tsa va kiw» kə Yesəw.

Njasa dza ndəə mbay təhəvəri dəjw fə wəzə na lə dəjw fə gəmgəm na
(Lk 6:43-44)

¹⁵ Zhini ma kə Yesəw difa na: «Ə pə ghwəy ya ghən tsa ghwəy va ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə. Sa ka ghəshiy səəkəshi dzəvəgha ghwəyəy, mba'a ghəshi zhəghəti ghən tsa shi war nja tenkesliy təvə ma kwəma. Mbalaa mbəba mbəba mbə nəfə tsa shi na, dəghwava jezl tsa ghyanakə tsa ghəshi. ¹⁶ Mba'a kə ghəshi tsəhəshi vəgha ghwəyəy, gwa'a dza ghwəy mbay tihəvərishi tə sləni dza ghəshiy ghəra. A ghwəy sənay kiy, ka mbay mbəzakwaa yati hikəniw, ka mbay gwəvidiy yati bəzakəw. Tsəgha na. ¹⁷ Ma fə wəzə nay, ya fə wəzə na ka naa ya. Fə gəmgəm na na, ya gəmgəm na ka naa yati kwərakwə ba. ¹⁸ Na navay, a ghwəmmə sənay ka mbə dəjw fə wəzə naa yati ya fə gəmgəm naw. Ka mbə tsa gəmgəm tsa dəjw fə yati ya wəzə na kwərakwə baw,

tsəgha. ¹⁹ Ma fəə ya ma ya wəzə na va, ya nama fə na kiy, a ka məndiy kəslamti, mba'am pəhamti ghwə ti. ²⁰ Ava tsəgha pə ghwəy sənay tihəvəri ka gəzə kwəma Hyala, tə sləni ghəra ghəshi, ta sənay niy nza ghəshiy ka gəzə kwəma Hyala katan ni, ya ka slasla dzərvə na ghəshi» kə Yesəw.

War mbəzliy mənti kwəma di Hyala, na shiy dzaa tsəhəshi, mbə mbəzli sləkə Hyala
(Lk 13:25-27)

²¹ Ma kə Yesəw difa na: «A gəzanwəy ya, mbəzliy harda: “A Ndə sləkəjəy, a Ndə sləkəjəy” kə ghəshiy, gwanashi dza ghəshiy tsəhəshi mbə mbəzli sləkə Hyalaw, war mbəzliy dzaa mənti shi gəzəkə Dirə tsa mə ghwəmə na shiy dzaa tsəhəshi. ²² Fəca vici dza Hyalaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzliy, daf dza mbəzliy ni kaa ngəra, “A Ndə sləkəjəy, a Ndə sləkəjəy, ghəyəy tərəjw gəzəhwə ghəy kwəma gəzanjəy Hyala kaa mbəzli mbə slən tsa gha. A ghəy tatahamti hyeler mbə ghən tsa mbəzli mbə slən tsa gha. Zhəghwa daf ghəy mənəhwə shi madəja madəja ni mbə slən tsa gha difa” kə ghəshi. ²³ Ma dzee ni kaa mbəzli vay: “Sənanwəy yaw. Ghwəy ghwəy mbəzliy məni va war kwəma jikir jikir nay, satim, bərvəjwəyəm vəghee” dzee ni ngəshi» kə Yesəw.

Kwəmaa dzəkən ceker bakə
(Lk 6:47-49)

²⁴ Ma kə Yesəw ki na: «A gəzanwəyee, ya wa ntsaa favə kwemer gəzəkəe va, ka mənishi ghəci njasa favəshi na vay, yəmyəm na ntsa va lə ndə məhərli tsa ngati ciki tsa ci tə kəlfə. ²⁵ Ma sa ngamti na na, mba'a van ghati nzəmə tərəjw tərəjw, dza paf həl təhəy va ghərakwəli, ka viy safə lə bərçi ta ngəzlamti ciki tsa va

7:14 7:14 SləniKY 14:22 7:15 7:15 Nəw 13:2-4; Mt 24:11, 24; SləniKY 20:29; 2Kwər 11:13-15; 2Pi 2:1; 1Zhj 4:1 7:16 7:16-18 12:33 7:16 7:16 Zhk 3:12 7:17 7:17 Gal 5:19-23 7:19 7:19 3:10; Lk 3:9; Zhj 15:2, 6 7:21 7:21 6:10; 7:24-27; 21:28-31; Rm 2:13; Zhk 1:22-25; 2:14-26 7:23 7:23 25:12; 2Tim 2:19 7:24 7:24-27 7:21

na, shan ghëci vëgha ngëzlamti, sa nzana tërëjw sëdä ciki tsa va fëöta sëökë kwaba të këlba. ²⁶ Ya wa ntsaa favë kwemer gëzëkee va, kala mëni kwëma favë na mbë shi ghëciy, yëmyëm na tsava ndë lë ntsa kama mëhërli vë ngati ciki tsa ci vëgha hël dzëy të ndarghë. ²⁷ Ma sa ngamti na na, mba'a van ghati nzëmë tërëjw tërëjw, paf hël tëhëy va ghërakwëli, ka viy safë lë bërci ta ngëzlamti ciki tsa va, dzëghwa nza'jëw, gërip ciki tsa va ngëzlay gwanay ki» kë Yesëw.

²⁸ Ma sa këfiy Yesëw lë gëzë kwëma va kaa mbëzli na, mba'a shi bënipë na va sëövëri mëhërli mbëzliy basëshi të pëtsa va, ²⁹ sa nzanay, niy mënta na ci va kwëma bënipë na, nja bëni kwëma *mbëzliy bënipë kwëma pëhëti Hyalaw, lë bama ti niy nza na ci va kwëma bëni na kaa mbëzli.

8

Kar Yesëw lë ndë dërna (Mk 1:40-45; Lk 5:12-16)

¹ Ma sa sëkway Yesëw më ghën këlanj ki na, mba'a mbëzli dän nëwvë. ² Dzëghwa tsahwëti ndë dërna mba'a sëökëy dzëvëgha Yesëw, tsëfëkwë, tsëfëkwëy kwa kwëma ci. A kë ngëci na: «A Ndë slëkëpë, war mba'a pë ghaa dï sënzënvay, a ghaa mbëlantëra dëwdëw va dërna kënee na» kë.

³ 'Wakëvë Yesëw tsëgha kaf kafëti dëvë ci, mba'a dapay. A kë ngëci na: «E dï ghaa mbëlija, mbëlija kwërinj» kë. Nza'jëw dërna va kërëta mba'a mbëliy. ⁴ A kë Yesëw ngëci sa mbëliy na ki na: «Favë të gha kwëma dzëe na ta gëzänj wëzë. Öntaa gha dzaa gëzë kwëma mbëli tsa mbëlija gha tsa kaa mbëzli ma. A pë ghaa madï a gha dzaa canati ghën tsa gha njasa mbëlija gha kaa ndë ta Hyala. Nza gha dzaa vëlitï vëli gha, njasa gëzëkë *Mëyizë va. Nza mbëzli mbëë sënay gwanashi

a gha mbëlija va dërna të gha, kë ghëshi» kë.

*Kar Yesëw lë dikë tsa ka sawji ka *Rëm bëlëkwë (Lk 7:1-10)*

⁵ Dza Yesëw ki, mad' mad'fiy, ka dzay dzëmbë mëlmë Kaper-nahwëm. Ma sa tsëhëy na na, dza tsahwëti ndë mëlmë, dikë tsa ka sawji ka Rëm bëlëkwë ghëci, kët këtikëvay, tapë ghëci ta cë'wë Yesëw, ⁶ a kë na: «A Ndë slëkëpë, ndë ghëra slëni tsee gwërapëy. War mëhëni ghëci kë ghi, mëti mëti vëgha ci kala mbay kafë. War ka sa ngëra'wë dalala» kë. ⁷ Ma kë Yesëw ngëci na: «Tsëgha na, ta dza dzëe mbëlantï» kë. ⁸⁻⁹ Ma kë dikë tsa ka sawji tsa va na: «A Ndë slëkëpë, yënëy, mëndëe ndë gar dzakë ghi tsee gha dë'wë ghën tsa ghaw. Avanay sanay, a mbëzli dikë dikë ni tifa kënee, ka slëkëra. Dzëghwa yën kwërakwë na, lë ka sawji slëkee tifa. Yën këë dïy, e ni: "Mbalaa dzëti pëtsa tsa' tsa" pën kaa ndë sawji, ka dza ghëci. Aw na, "ndi" pën kaa tsahwëti, ka sëökë ghëci. E ni: "Mëntëra slëni tsa' na" pën kaa ndë ghëra slëni tsee, ka mëni ghëci. Gha kwërakwë kiy, ntsa dikë tsa nza gha. A cë'wëjëe, gëzëkë kwëma kwataka lë miy tsa gha kwëtinj, ta mbëliy dza ndë ghëra slëni tsee va va zëlghwë tsa ci, ka satiy» kë.

¹⁰ Ma sa favë Yesëw kwëma gëzëkë ntsa va na, tapë ghëci mbë vëshiy dzëkën ntsa va, a kë kaa mbëzli kwasëbë va na: «Ö gëzänjwëyëe, ta na navay, tsëgha na, ya mbë ghwëy ghwëy mbëzli ka *Izërayelëy, sëökëe kësay ntsaa banavë nëfë tsa ci kaa Hyala gwanay nja ndë ka mëlmë tsa tēpëw. ¹¹ A gëzänjwëy ya, dän dza mbëzliy sësëökëshi dzëghwa kwa ghwëmë, lë dzëghwa kwa mërkwï, ta nzëy ka zëmë shi zëmë ghëshi lë kar *Abëraham, lë *Izakë mba'a

*Zhakwapə tə pətsa sləkə Hyala.
 12 Ma mbəzli nɛə va niy tərati Hyala niy nza, ta nza ghəshi mbə mbəzli sləkə nay, sa diti ma ghəshi fəti na, ka dza ghəshiy tsəhəshiw. Ta kihwashi dza naa dzəti ngwəla, dzəmbə kwəsli. Ma nza ghəshi wahə, ka pəpərə sli'i shi ki» kə Yesəw.

13 Zhəghwa ma kə kaa dikə tsa ka sawji tsa va ki na: «Mbalaa jighi, ta məntəna shi gəzəkə gha va dzee, sa nzana mba'a gha ndara nəfə tsa gha gwanay» kə. 'Wakəvə ndə ghəra sləni tsa ndə ka sawji tsa va va, pəlis mbəliy ghalaba ki.

Kar Yesəw lə ka zəlghwə daf
 (Mk 1:29-34; Lk 4:38-41)

14 Dza Yesəw pəkəw dzay dzakə ghi tsa Piyer. Ma dzakə na na, shiy Piyer məhəni, gwərapəta ghənzə tərənɟw dalala, nja ghwə vəgha nɛə. 15 'Wakəvə Yesəw sa nata na tsəgha na, dap dapəti tə dəvə nɛə. Dzəghwa nza'jəw rəniki vəgha mali va mənta ki. Dza na pəlhəm satita ka dza ta bənci shi zəmə.

16 Ma sa pəkəwəta vici ki na, mba'a mbəzli bənakə mbəzli ghəranshi gəzlekiki daf, ta mbalamtishi ghəshi. Dza Yesəw mba'a tahamti hyeler mbə vəgha shi lə gəzə kwəma mbə miy tsa ci, mba'a mbalamti mbəzli va nihwəti zəleghwer ghəngəhən ghəngəhən gwa'a gwa'a ki. 17 Ma mənti Yesəw kwəma va tsəgha kiy, nza kwəma gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va niy nzaa dzəghwata kwa nə na. Saa ni va: «Mba'a bəhwə ngirghwə tsa kən ghwəmmə, zhini mba'a bəhwə zəlghwə tsa kən ghwəmmə dzəkən ghən ci» kə.

Kar Yesəw lə mbəzliy dī nəw ci
 (Lk 9:57-62)

18 Dza Yesəw sa nashi na mbəzliy bəsəshi va dalala, dəzlətsəbə ghəshi tsəbay na, mba'a gəzanshi

kaa mbəzli ta səda ci, a ghəshi tanəghəvashi dzəvəri tə kwəfa, dzəti tsa pərifa həlbə. 19 'Wakəvə ndə bənipə *kwəma pəhəti Hyala kət, kətikəvay dzəvəgha, a kə ngəci na: «A Metər, ta nəwnə dzee, ya pa' kwəmafa dza ghaa dza» kə. 20 Ma kə Yesəw na: «A pə gha zəzəvə kwəma wəzə di, a gha sənay, ma kənkidiy, a ghi tsa shi və shi mbə hidī. 'Yegwer bə na, lə tsa shi ghi ghəshi mə fə. Ma na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, tsee ghi tifa gar dəkətəvaree mbə kiw» kə.

21 Zhəghwa ma kə tsahwəti ndə mbə mbəzliy nəwvə va ngəci bə na: «A Ndə sləkəpə, ndara kwal e dzaa lamti dirə di, kee gha səkə ta nəwnə» kə. 22 Dzəghwa, ma kə Yesəw ngəci na: «War nəw pə ghaa nəwra dzam. Zlashi mbəreketi tifa, a ghəshi lala ghən tsa shi» kə.

A bərçi va Yesəw ta garəti kar safə tsa dikə tsa lə kwəfa
 (Mk 4:35-41; Lk 8:22-25)

23 Dza Yesəw mba'a dzay dzəghwa kwambəwal ki, ghəshi lə mbəzli ta səda ci gwa'a, ka dzashi. 24 Nza'jəw səpapəli 'yahə'yahə na ghati viy tərənɟw pa' ka di dzəghwa kwambəwal yam tərənɟw va bərçi safə. Ma Yesəw ghalaba naci ki na, ghəci tə hi. 25 Dza mbəzli ta səda ci va, mba'a ghəshi madīshiy dzəvəgha, ka fərgəhə, ma kə ghəshi ngəci na: «A Ntsaa sləkənəy, a Ntsaa sləkənəy, wa mbəlītənəy, gwa'a ghəy» kə ghəshi. 26 Nza'jəw Yesəw fərgəhəy. Ma kə kaa ngəshi na: «Tawa hazləni ghwəy tsətə nanzəa? Mbəzliy zləbavə ma Hyala lə nəfə tsa shi gwanay nza ghwəy» kə. Dza na pəlhəm kafəy, dza na bə nabəti kar safə tsa va ghəshi lə kwəfa, vantaa ghəshi kwəfəghə ghwəla. Dekədəkə pi mənīy. 27 Ma sa nashi mbəzli ta səda ci shi va na, mba'a nava kwəma mananatishi

madanja. Ma kə ghəshi na: «A ya, wa tsatsa ndə kia? Ya safə lə kwəfa na ka danci fəti» kə ghəshi.

*Kar Yesəw lə ka gezlekiki bakə
(Mk 5:1-20; Lk 8:26-39)*

²⁸ Mba'a Yesəw tsəhəy pəri həlbə, tə hidi ka Gadarene. Nza'jəw ka gezlekiki bakə tsahwəshi dzar mbə kwəlihi tifa tsəgha, bam bam ghəshi kwəmay lə Yesəw. Ka gezlekiki ghyanakə ni, ka hazləni məndi və shi dalala. Kala mbə məndiy dzar kwa kwal tsa va və shi. ²⁹ War sa nay ghəshi Yesəw tsəgha na, tapə ghəshi ta ngwəmə lala, a kə ghəshi na: «Gha gha Zəghwə Hyala tsa, ta njaa di gha lə ghəya? Ə səəkəna gha ta sanjəy ngəra'wə ghwəla vici basə ngwəvə ghəy səəkə na?» kə ghəshi.

³⁰ Ma vəri, kərakə lə pətsa va na, mba'a garəwa ngəreder tərənəw niy nza tifa mbə pala shi zəmə shi. ³¹ Tapə hyeler mbə ghən mbəzli va va ta cə'wə Yesəw, a kə ghəshi na: «Mba'a pə ghaa di tahantənəy mbə ghən mbəzli niy, ndənəy kwal a ghəy dzəmbənəy mbə garəwa ngəreder pəri'ba va» kə ghəshi. ³² Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam, cam, avee zlatavənəwəy kwal» kə. Shaa, ghəshi səvəri'ishi mbə ghən mbəzli bakə ni va, shəbətə ghəshi dzashi gwanashiy dzəmbə ghən ngəreder va ki. Dzəghwa ki, gəgəgəgə, ngəreder va kafəshi səəkə mə kəlan tsa va, səəkə ghəshi na'i shəkətəvashiy dzəti kwəfa. Bətə ghəshi zashi kwəba.

³³ Ma sa nashi ka makə ngəreder shi va tsəgha na, mba'a ghəshi hwəshiy dzəmbə məlmə. Mba'a ghəshi dzaa gəzanshi kaa mbəzli dzəkən shiy mənishi va gwanashi lə ngəreder, lə kwəma mananati Yesəw va kaa ka gezlekiki bakə ni va ki. ³⁴ Ma sa favə mbəzli mbə məlmə gwanashi na, mba'a ghəshi kafəshi ta dza ta nighə Yesəw. Ma sa nay

ghəshi, a kə ghəshi na: «A cə'wəna ghəy, barvanə tə hidi ghəy» kə ghəshi.

9

Kar Yesəw lə ntsa mətita nahwəti bəla vəgha ci

(Mk 2:1-12; Lk 5:17-26)

¹ Dza Yesəw ki, ka dzay dzəghwa kwambəwal, mba'a tanjəy səvəri tə kwəfa, ka zhəkəy dzəmbə məlmə ci. ² Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə məlmə ci va, mba'a ghəshi banakə ntsa mətita mətita vəgha tsa tə pi həni tsa ci kaa Yesəw. Ma sa sənay Yesəw, a mbəzli va ndara nefer shi gwanashi, kə, ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A zəghwee, ka hazləni gha ma! A *kwəma gha jikir na pəlita!» kə.

³ Sa gəzəkə Yesəw tsəghay, ma kə nihwəti *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mbə təkə kwəma shi na: «Hyalaa sawa ntsa» kə ghəshi.

⁴ Mba'a Yesəw sənata kwəma təkə ghəshi va tsəgha na gwa'a. A kə ngəshi na: «Tawa nza ghwəy lə tətəkə kwemerəy kama ni wəzə ni mbə nefer ghwəy tsətsəa? ⁵ Nama kwəma gwəra na bəlan, ndə kə ni: "A kwəma gha jikir na pəlita" kə, lə ndə kə ni kaa ndə zəlghwə: "Sati garəna a gha dza'na" kəa? ⁶ Ma kiy, e di ghwəy sənay, a bər'ci vəya yən Zəghwə yakə ndə ngəri tikə tə hidi ni, ta pəlanshi jikir tsa mbəzli, pə ghwəy» kə. Dza ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A ntsa, avee gəzəna sənənva, sati madi, bə pi həni tsa gha, mbalaa jighi!» kə.

⁷ Dzəghwa ntsa va mba'a satiy, ka dzay jighi, sa mbəliy na kwəri'j.

⁸ Ma sa nay mbəzliy basəshi tə pətsa va gəla nava kwəma tsəgha na, dzəghwa gwa'a gwa'a nefer shi hazlənishishi va kwəma va. Kə ghəshi ka fal slən tsa Hyala sa banavə na bər'ci kaa ndə ngəri ta məniti kwəma madanja madanja na va.

*Kar Yesəw lə Matiye
(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)*

⁹ Dzəghwa Yesəw mba'a barvay tə tsava pi, ka dzay kwa kwəma. Ma ghəci mbə dza kwa kwal na, mba'a nay ndə mənəy mbə ciki *dəwan, Matiye, kə məndi slən tsa ci. Ma kə Yesəw ngəci na: «Sati, nəwra dzam!» kə. Mba'a Matiye tsa va satiy ka nəw.

¹⁰ Ma ləy hwəm shi va kiy, mba'a kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci basəshi ta zəmə shi zəmə kəghi tsa Matiye. Dzəghwa dən nihwəti ka dəwan lə nihwəti mbəzliy mənə sləni jikir na səəkəshi, jakə ghəshi ka zəmə shiy lə kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci. ¹¹ Dza *ka Farisahi, mba'a ghəshi nashi ghəshi mbə zəmə shi zəmə jakəjakə tsəgha. Ma sa nay ghəshi na, dza ghəshi ka dəwə va *mbəzli ta səfa Yesəw, a kə ghəshi na: «Wa shiy mənishi zəmə ntsa ghwəy tsa dikə tsa shi zəmə jakəjakə lə ka dəwan mba'a mbəzliy mənə sləni jikir naa?» kə ghəshi. ¹² Dzəghwa mba'a Yesəw favə kwəma shi va, ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, səəkəe nashi mbəzli kwəriŋ kwəriŋ vəgha ni mbə dza va dəkwətərəw, war ka zəlghwə na shi kee nashiy dza və. ¹³ Ava va tsəgha na kiy, yən na neyey, ta pəla mbəzli wəzə ni səəkə yaw, ta pəla mbəzliy mənə sləni jikir na səəkəree. A pə ghwəy zəzətiy dzəkən kwəmaa niy gəzəkə Hyala va mbə Zliya nəzə. Ma kə niy niy: “Zhəhwər na sa dəe ghwəy mənə kaa mbəzli, kaa na ka ghwəy slaslara dəbəkə” kə Hyala niy ni» kə Yesəw.

*Ka jakəva yəwən kwəma bəniyə
Yesəw lə kwəma bəniyə *ka
Zhəwifəw
(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)*

9:10 9:10 11:19; Mk 2:15; Lk 5:29; 7:34; 15:1-2; 19:7 **9:13** 9:13 'Wəzh 6:6; Mt 12:7; Lk 19:10

9:14 9:14 6:16-17; 11:18-19; Lk 7:33-34 **9:15** 9:15 22:2; 25:10; Zhŋ 2:1-12; 3:29; ShiZhŋ 19:7

* **9:17** 9:17 Ka Izərayeləy, dzəghwa ghwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəm njəm tsa. Ni shi ghwəlpipi, tə hwətəbə niy mənishi ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəm njəm tsa madī ta pəsli kwa shi.

¹⁴ Dzəghwa mbəzli ta səfa Zhan tsaa mənə *batem kaa mbəzli, mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw ta dəwə kwəma və, ma kə ghəshi ngəci na: «Ma ghəy lə mbəzli ka Farisahi, kar ghəy titi nahwəti vici ta mənə səwmay, ka cə'wə Hyala. Ma mbəzli ta səfa gha ni na, kala mənə ma ghəshi tsəgha kiy, a shiy mənishia?» kə ghəshi.

¹⁵ Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «A pə ghwəy favə kwəma dzee na ta gəzanwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzli ta zəmə gəzləbə mətəpa na ka dza mbəzli vaa nza tifəmmə ntsa va ghwəlay mbə shi di na? Ka mbə ghəshiy nəzəyshi, tifəmməw. A tsahwəti vəghwə dzaa səəkəy, ma ghala pətsa dza mənədiy banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ava ghalabə dza ghəshiy mənə səwmay ki» kə.

¹⁶ Dza Yesəw ka zhiniy gəzanshi kwəma kwa fir ba, ma kə na: «Ndə tibiaa bəvə yar 'war'war ni ta mbəghəshiy dzəti kwəban tsaa haliyəw. Sa nzanay, tələsə'wə dza tsa yəwən tsa vaa mbahəhwə tsaa haliy va. Mba'a kwal dzaa mətəshəy dzəti.

¹⁷ A ghwəy sənay, ndə tiba ka 'yaghwa tay tsa njəm njəm tsaa dzəghwa ghwəlpə hali hali naw. Ma sa dza tay tsa vaa madīy ta pəsli, ta wənəhəta dza ghwəlpə vaa dza. Mba'a tay dzaa shəkəy dzəti hidī gəm. Shi dza mənədiy mənivə lə ghwəlpə va tiba ghwəla kiw. A ghwəy sənay wəzə, dzəghwa yəwən ghwəlpə ka mənədiy 'yaghwa tay tsa njəm njəm tsa. Ma tsəgha kiy, ka dza ghwəlpə vaa pəslita ta yidamti tayəw» kə.*

*Kar Yesəw lə tsahwəti ntsa dikə
tsa mbə *ka Zhəwifə, mba'a nahwəti
mali səkwa miymiy kwa hwər nəzə
(Mk 5:21-43; Lk 8:40-56)*

¹⁸ Ma Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mbəzli va ki na, dzəghwa ndəs tsahwəti ntsa dikə tsa mbə mbəzli ka Zhəwifə səəkəy dzəvəgha. Dza na tsəfəkwə, tsəfəkwəy kwa kwəma ci. Ma kə ngəci na: «Kəətītəra, zhee mətita na sənzenva, səəkə a gha fanakən dəvə gha, a ghənzə zhakatita» kə. ¹⁹ «Əŋkwa» kə Yesəw. Mba'a ghəshi madishi ghəshi lə mbəzli ta səda ci ka nəw.

²⁰⁻²¹ Dzəghwa, mba'a nahwəti mali tiba, gwərapəta ghənzə. Piya nze mən lə bakə war mbə səkwa miymiy kwa hwər nze. Mba'a təkəti tsəgha mbə ghən tsa nze: «War mərshi mee kwəfaghay, ya kwataka tə kwəban tsa kən na, gwa'a, war ta mbəlira dzee» kə. Ma sa nza Yesəw mbə dza tsəgha na, dza na kət kətəghəvataa dzəvəgha, zhəkə ləy hwəm ci, kə dapə ghənzə dapay mətəni kwəban tsa ci.

²² 'Wakəvə Yesəw tsəgha tərəd, zhəghətəvay njə'wə kə kaa pətsa lə hwəm ci na, mba'a nata. Dza, ma kə ngəta na: «A zhee, ka dza her gha ma. A gha mbəliŋa tə sa ndara gha nəfə tsa gha» kə. Nza'jəw miymiy mali va va slashi tibata.

²³ Dzəghwa Yesəw ki, ndəs tsəhəy kəghi tsa ntsa dikə tsa va mbə ka Zhəwifə. Ma dzakə na na, mba'a kəsashi mbəzli mbə tsa tsa shiy, ka hərli wahə hərdzə nihwəti. ²⁴ Ma kə ngəshi na: «Barəvanwəyəm tikə, ləvərim pəriba, mətita zha naw, hiy bəhwə na gwa'a tsəgha» kə.

Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə na va tsəgha na, njasa pə'wə na kwəma ci ghəshiy nighə. ²⁵ Dza mbəzli mba'a ghəshi səvərishi tə ngwəla tsəgha. Ma sa səvərishi məndi na, mba'a Yesəw dzəmbəy mbə ciki tsa nza mbəri zha va mbə. Dza na tasl kəsəvə tə dəvə nze, mba'a zha va satita. ²⁶ Dzəghwa nava kwəma ki mba'a dzamtəvata

pa' tə pətsa kəray ghala hidfi va gwa'a gwa'a.

Yesəw lə ghwəlefesli bakə

²⁷ Dza Yesəw ki mba'a madiy tə tsava pi ta dzay. Ma ghəci kwa kwal mbə dza na, kə ghwəlefesli bakə ka nəw, ka zlanə kwəma, a kə ghəshi na: «A Yesəw, Jijiy mazə *Davitə, mənti zhəhwər tə ghəy» kə ghəshi. Ka nəw pəkw kəghi. ²⁸ Ma sa tsəhəy Yesəw kəghi na, mba'a ghəshi kəsəy, dza ghəshi kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha. A kə Yesəw ngəshi na: «A sənay ghwəy a bərçi vəya gar mbəlītənwəy, pə ghwəy na?» kə. Ma kə ghəshi na: «Yə ntsa ghəy dikə tsa, a ghəy sənay, a gha taa mbay» kə ghəshi.

²⁹ Dzəghwa Yesəw dapə dapə dapəti mətəhi shi. A kə na: «Sa nzana mba'a ghwəy ndara nefer ghwəyəy, ta mbəlītənwəy dzee» kə. ³⁰ War nza'jəw tsəgha na, dīwenj dīwenj mətəhi shi ghwənishi, ka nay pi ghəshi ki. Mba'a Yesəw damətishi, a kə na: «Favəm wəzə, əntaa ghwəy dzaa gəzə shi məntənwəy ya ni kaa nihwəti mbəzli ma» kə.

³¹ Ma sa dzashi ghəshi na, mbə ghəshiy zhiniy mbələy shi manamtishi Yesəw va ghwəlaw. Dza ghəshi ka gəzə nəwər tsa Yesəw dzar tə hidfi va gwa'a gwa'a nashi.

Yesəw lə ntsa pəhəta ghani ci

³² Ma sa dzashi mbəzli va na, mba'a nihwəti mbəzli bəkə tsahwəti ndə kaa Yesəw. Kala mbay ma gəzə kwəma ghəci, sa pəhanti *hil ghani ci. ³³ Dzəghwa Yesəw ki mba'a tihəkəvəri hil tsa va mbə ntsa va. Nza'jəw ntsa va ghati gəzə kwəma. Ma mbəzli dən ni va basəshi tə pətsa vay. Ka mananshi madəŋa nava kwəma ki. A kə ghəshi na: «A nana kwəma kia! Kay, səəkə ndəə nashi gəla ni

9:20-21 9:20 SləniTaH 15:25-27; Mt 14:36; Mk 5:27; 6:56; Lk 6:19; 8:44 **9:22** 9:22 8:13; Mk 5:34; 10:52; Lk 7:50; 8:48; 17:19; 18:42; SləniKY 3:16 **9:24** 9:24 Zhj 11:11-13 **9:25** 9:25 Mk 5:41 **9:27** 9:27-30 20:29-34 **9:29** 9:29 8:13 **9:30** 9:30 12:16; Mk 7:36 **9:31** 9:31 Mk 7:36 **9:32** 9:32-34 12:22-24 **9:34** 9:34 10:25; 12:24, 27; Mk 3:22; Lk 11:15, 19

tsətsə ni ni shiy mənishi mbə ka *Izərayel ghala nza məndi teepəw!» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə *ka Farisahi na: «Waa, mazə tsa mbə hyeler bānci na bərci titihə na va nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi» kə ghəshi.

Yesəw lə vərəm ndə ngəri tsaə basəy

³⁵ Dza Yesəw mba'a kafəy ka təwrə dzar mbə məlməhi dikə dikə ni lə ni jəw jəw ni gwa'a gwa'a. Ka bānanshi shiy kaa mbəzli mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Ka gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli. Mba'a mbəlanti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni lə vədəvəer gwa'a.

³⁶ Sa nə na, nighə kə kaa mbəzli basə basə ni va tə pətsa va dāŋ ni na, tapə hwər tsa ci ta zhānci ta mbəzli va ki. Sa nzana mba'a mbəzli va niy dalishi gwa'a gwa'a, mba'a hazləni kəəsəvəshi nja tənkesli kama ntsaa ndəghwəshi tiba. ³⁷ Ma kə kwa fir kaa mbəzli ta səda ci na: «A mbəzlee, dāŋ shi zəmə nakamtəvashi kwamti ngar na, daw mbəzli ta basəshi səkə tə vəhəə jighi. ³⁸ Ghənzə tsəghay, cə'wə pə ghwəy cə'wə ndə za tsa va, a ghəci mətəhə ghwəni nihwəti mbəzli dzəmti, ta manānci shi ci vaa səkə» kə.

10

Kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni, lə njasa ghwənashi na

(Mk 3:13-19; 6:7-13; Lk 6:12-16; 9:1-6)

¹ Ma tə nahwəti viciy, mba'a Yesəw harvə mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni. Dza na mba'a bānavəshi bərci ta tihə hyeler səvəri mbə ghən mbəzli, lə ta mbəli mbəzli va nihwəti zəleghwer, lə ta mbəli vədəvəder gwa'a. ² Avānashi slənəfemer *ka kwal Yesəw va mən

lə bakə ni: Kwatanay, Shimanjw, ntsa nə məndi Piyer, kə məndi slən tsa ci, ghəshi lə Andəre, zəmbəghəy. Kar Zhakə ghəshi lə zəmbəghəy Zhanj, ndərazhi Zhebēde ghəshi bakanashi. ³ Mba'a kar Fəlipə lə Bartelemi, Təmasə lə Matiye ndə *dəwan. Zhakə zəghwə Alfe, lə Tade, ⁴ mba'a Shimanjw ndə pərslə ta hidī shi, ghəshi lə Zhəwdasə Isəkariyətə, ntsaa ngati dāfa ta Yesəw.

⁵ Dzəghwa Yesəw mba'a ghwənashi ka kwal ci va mən lə bakə ni, ta dza va mbəzli ki. Ma kə kaa ngəshi ghəshi dzaa madī na: «Əntaa ghwəy dzaa dzəti hidī *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ma. Əntaa ghwəy dzaa dzəmbə məlməhi tə hidī mbəzli ka *Samari bə ma. ⁶ Mbalam va ka *Izərayel, nja tənkesliy zashi na ghəshi. ⁷ Gazānshim kwa kwal ghwəy mbə dza: “Ndəkwə ndəkwə na Hyala ta səkə ta sləkə mbəzli” pə ghwəy ngəshi. ⁸ Mbəlīm ka zəlghwə, zhinim mbəzliy bəkwəshi sati mbə mətī, mbəlīm mbəzli nza dərna ti shi, ka titihə hyeler səvəri mbə ghən mbəzli. War njasa kwəməvə ghwəy va bərci mbəli mbəzli tə gəməy, tsəgha pə ghwəy kəəti mbəzli, əntaa ghwəy dəw shiy ma. ⁹ Ma ghwəy madī ta dza vay, əntaa ghwəy bə ya tsahi mbəzə, ya gəna nzə, ta faghwa kwa zlipa ghwəy ma. ¹⁰ Əntaa ghwəy bə mbəl tsa ka ghwəy dza ta wə li ma, əntaa ghwəy bə za kwəbənər bakə, ya kwəkwahə tsa ghwəy, ya gəta ghwəy nzə ta dəvə ma. Va sa nzanay, mba'a kə ndəə ghəra sləni na, a təbə məndiy ngānci shi zəmə mbə sləni ghəra nā va.

¹¹ Mbalam, ma sa ka ghwəy tsəhənəwəy mbə məlmə dikə na, ya mbə na jəw nay, pəlam ghi tsa ntsaa dzaa zləbavə ka'wənjwəy bəkir dəvə kəghi tsa ci. Mba'a

ghwøy nzøyñwøy këyba, pa' fëca ka ghwøy kaføyñwøy ta dzañwøy. ¹² Ma ghala pëtsa ka ghwøy dzakë ghi tsa dzakë ghwøy gwa'ay, gëzë të ghwøy kaa mbözli këyba: "Zërkë kë mëndi këghi tsa!" pë ghwøy taa ni. ¹³ War mba'a kë mbözli kë ghi tsa va va zläbavë yashi tsa ghwøy va lë vëshiy, ka nza yashi tsa ghwøy va gëmøy ti shiw. Ma kala zläbati kë ghëshi na, ka dza zërkë tsa gëzanshi ghwøy vaa nza këñ shi ghwëlaw. ¹⁴ Mba'a pë ghwøy dzañwøy dzëmbë mëlmë, kala zläba ka'wøyñwøy mëndi, kala fa ma kwëma gëzë ghwøyëy, sëvëriñwøyëm mbë nava mëlmë, ka dzañwøy, mba'a ghwøy batamti kwërbi të shidshid' ghwøy. Ma tsëgha kiy, a mbözli mbë mëlmë va dzaa sënata, njasa mënti ghëshi *kwëma jikir na kaa ngøyñwøy. ¹⁵ A gëzayñwøy ya, ta na navay, tsëgha na, fëca vici dza Hyalaa basë ngwëvëë dzakëñ mbözliy, tërøyñwëba ngwëvë këñ mbözliy zläba ma kwëma ghwøy va dza naa nza, këñ na mbözli jikir jikir ni va mbë mëlmëhi *Sëdëm lë *Gwëmër» kë Yesëw.

*Njasa dza mëndiy sa ngëra'wë kaa mbözliy nëw Yesëw *Këristëw (Mk 13:9-13; Lk 21:12-17)*

¹⁶ Zhini ma kë Yesëw kaa mbözli ta sëda ci ba na: «Favë të ghwøy, ava ghwëniy ghwëniñwøy ya ta dzaa dzëmbë mbözli ghyanakë ni, nja ténkesli ka ndë vaa kambë mbë jipëjipë dëghwava jezlihi. Ma kiy, ka mbözli tsëhwëli tsëhwëli ni pë ghwøy mëniñwøy, nja shishi, kala pëla ma kwëma të mbözli, njasa ka ghërpëpë vaa nza. ¹⁷ Ndëghwëm ghën tsa ghwøy wëzë, sa nzanay, ta këkësøyñwøy dza mëndiy dzaa dzëti pi ngwëvë. Ka didi'wøyñwøy taa nza lë kwërpë mbë *ciki basëva

tsa ka Zhëwifë. ¹⁸ Ta këkësøyñwøy dza mëndiy dzaa dzëghwa kwëma mbözli dikë dikë ni, ghëshi lë mezhizhë gwa'a sa zläbavë ghwøy kwëmee. Ghälaba kiy ta ndëgha fëti dza ghwøy dzaa dzakënee kwa kwëma shi lë kwa kwëma *mbözliy kamaa ka Zhëwifë. ¹⁹ Ghala pëtsa dza mëndiy kasatøyñwøy të ngwëvë va kiy, ëntaa ghwøy dzaa tsëtsevë, ka təkë na: "Njaa dza ghøy ni kaa kwëma ka ghøy gëzë kia?" pë ghwøy ma. Ma fëcavay ta sëëkëta dza kwëma dza ghwøy gëzanshiy dzëghwa miy tsa ghwøy. ²⁰ Sëëkë mbë zëzë kwëma ghwøy dza naa sëëkëw. Safë tsa Dëñwøy dza naa gëzë kwëma va mbë ghwøy.

²¹ Ghala vëghwë tsa vay, ka nihwëti mbözli dza na, ka nga dëfa ta ngwarmbëghëshi ta mbë mëndiy bëkwëshi. Zhini tsëgha didihi dzaa mëni lë ndërazhi shi kwërakwë ba. Ka ndërazhi dza na, ka zhini ghën kaa mbözliy yakëshi dëba ki, ka bëshi kaa nihwëti mbözli ta bëkwëshi. ²² Mbözli gwanashiy ka dza ghëshiy dë mëtsë ghwøy, të sa nëwra ghwøyëw. Ma ntsaa dzaa jihëkëvay kala zlay nëwra ghëci pa' të vici mëti ciy, ta mbëliti tsava ndë dza Hyala. ²³ Mba'a kë mëndi ghati sanwøy ngëra'wë mbë nahwëti mëlmëy, hwëñwøyëm sëvëri mbë nava mëlmëë dzëmbë nahwëti. A gëzayñwøy ya, ta na navay, tsëgha na, ka dza ghwøy hati nëw mëlmëhi të hidë ka *Izërayel gwanashi, dza ghwøy nayma, ndës yën sëëkëra, yën Zëghwë yakë ndë ngëriw.

²⁴ A ghwøy sënay kiy, ka mbë ndë bëni shiy tanëtë ntsaa bananci shiy të sënashi shiyëw. Ka mbë ndë ghëra slëniy tanëtë ntsa ghërançi na slëni të dikëw. ²⁵ Æ ka ntsa bananci mëndi shiy zläbavë së'wa

10:13 10:13 Lk 2:14 **10:14** 10:14 SlëniKY 13:51 **10:15** 10:15 Ghava 18:20; 19:1-29; Mt 11:24
10:16 10:16 Lk 10:3 **10:17** 10:17-22 24:9-14; Mk 13:9-13; Lk 21:12-19; Zhj 16:1-4 **10:17** 10:17
SlëniKY 5:40; 2Kwër 11:24 **10:18** 10:18 SlëniKY 24:1-26 **10:19** 10:19-20 Lk 12:11-12 **10:21**
10:21 Mishe 7:6; Mt 10:35; Lk 12:52-53 **10:22** 10:22 5:11; Zhj 15:18 **10:23** 10:23 16:28; SlëniKY
8:1 **10:24** 10:24-25 Lk 6:40; Zhj 13:16; 15:20 **10:25** 10:25 9:34

kwøma, ma nza ghøci nza nja ntsaa ðananci shiy. Tsøgha ndø ghøra sløni zløbavø sø'wa kwøma, nza ghøci nza nja ntsa ghøranci na va sløni ða. Øhøtim, yøn ndø ghi sana kiy, a møndi fatøra sløn tsa mazø hyeler, Belzhebøl, kø møndi. Tsøgha kø kiy, kala tøरणwba ghwø y ghwø mbøzli køghi tsee møndi dzaa tsøørø shøkøna?» kø Yesøw.

Ka hazløni ghwø y va ndø ngøri ma, va Hyala pø ghwø y hazløni (Lk 12:2-9)

²⁶ Ma kø Yesøw ðiba na: «A gøzanwø y, øntaa ghwø y hazløni va mbøzli ma. Ya wa kwøma mbømbø na gwa'ay, ta dzøti ngwøla dza na. Ya wa kwøma dza møndiy ghølwø gøzø nzø y, ta sønata dza møndi. ²⁷ Ma kwøma ghølavøn wø y gøzø nzø mbø kwøsliy, cikøvørim kwøma va tø ngwøla havøghwø kaa mbøzli gwa'a. Ya ðahwø ðahwø gøzanwø y kwøma mba'a ghwø y favø y, garøn wø y mø ðal pi, a ghwø y zlapø gøzø kwøma va nza mbøzli mbøø favø. ²⁸ Ka hazløni ghwø y va mbøzliy dzaa mbay pøøsliti vøgha ghwø y ma, ma na nashiy, ka mbø ghøshiy pøøsliti piy tsa ndøw. Hazlønim va Hyala ghønzø sa dzaa mbay pøøsliti vøgha ndø, ka zamti lø piy tsa ndøta gwa'a, ka ndøghambø mbø ghwø. ²⁹ A ghwø y sønay, a ndø mbøø pavø 'yegwer tiytiyhi bakø tø dala kwøtin, va jøw jøw tsa shi ðay. Ma ya tsøgha ghøshi jøw jøwø y, ka tørey dzøti hidiy ya kwøtin kala zløbavø ðøn wø y Hyalaw. ³⁰ Ma ghwø y kwørakwø kiy, ya shøti mbø ghøn ghwø y gwanashi na, mbøra mbøra na ghøshi, kwøtin kwøtin tsa shi gwa'a va Hyala. ³¹ Njana nzana tsøgha kiy, ka hazløni ghwø y teepø ma. A ghwø y nay, ya njaa na 'yegwer ðan tsa shiy, ka zamti ghøn

Hyala ti shi ya kwøtin wø y, hanabø ghwø y, ghwø y ke ngøri ki ka na zøzø maa dzøkøn ghwø y na» kø Yesøw.

³² Ma kø Yesøw ðiba na: «A gøzanwø y, ya wa ntsaa dzaa ni "Ndø nøw Yesøw nzee nee" kø, kwa kwøma mbøzliy, yøn kwørakwø na, ta gøzø dzee kwa kwøma Dirø mø ghwø mø: "Tsee ndø na tsatsa" pøn. ³³ Ma ntsaa dza vaa ni: "Sønay ndee Yesøw neyew" kø kwa kwøma mbøzliy, ava tsøgha dzee ni: "Sønay tsava ndø yaw" pøn, ta nza kwa kwøma Dirø mø ghwø mø kwørakwø» kø Yesøw.

Høørøva na sa ðøkø Yesøw dzøghwa jipø mbøzli (Lk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Ma kø Yesøw na: «Ma bøkø ghwø y søkø tsee tsaa dzøti hidiy na, zørkø ðøkø nø ghwø y na? Am awø, søkøree ta nza zørkø kwa jipø mbøzliw. War pa jaka na sa ðøkø dzøghwa jipø mbøzli. ³⁵ A søkøree ta høørøvøri kar zøghwø ghøshi lø dø y, ta høørøvøri zha ghøshi lø mbøghøta, ta høørøvøri makwa ghøshi lø shøta køghi. ³⁶ A gøzanwø y, ma ntsaa nøw kwal tsa yay, ka jaka ci dza mbøzli køghi tsa ciy nza.

³⁷ Ma ntsaa ðiti ðiba dø y lø mbøghø y kaa ngøray, møniy na gar nøwraw. Ya ntsaa ðiti ðiba ndørazhi ci kaa ngøray, møniy na gar nøwraw. ³⁸ Kala kafø y kø ndø ta nøwra mba'a zløbavø lø møtitay, ka nza na ka ntseyew. ³⁹ A gøzanwø y, ma ntsaa ði mbøliti piy tsa ci tikø tø hidiy, ta zamti piy tsa ci dza na va Hyala. Ma ntsaa zamti piy tsa ci ta nøwray, ta kwømavø piy tsa ci dza na va Hyala» kø Yesøw.

Ta kwømavø zhø mø dza gha va Hyala, tø mbørkø sløni mønti gha (Mk 9:41; Lk 10:16)

10:26 10:26 Mk 4:22; Lk 8:17 **10:28** 10:28 Ebr 10:31 **10:30** 10:30 Lk 21:18 **10:32** 10:32 ShiZhnj 3:5 **10:33** 10:33 Mk 8:38; Lk 9:26; 2Tim 2:12 **10:34** 10:34 Lk 2:14 **10:35** 10:35-36 Mishe 7:6 **10:35** 10:35 10:21; 24:10; Mk 13:12; Lk 21:16 **10:37** 10:37 Nøw 13:7-10; 33:9; Mt 19:29; Mk 10:29; Lk 18:29 **10:38** 10:38-39 16:24-25; Mk 8:34-35; Lk 9:23-24; Zhnj 12:25-26 **10:40** 10:40 18:5; Mk 9:37; Lk 9:48; Zhnj 13:20; Gal 4:14

⁴⁰ Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ma ntsaa ka'wətəŋwəy lə nəfə kwətəŋəy, yən na sa ka'wəti na va. Ntsaa ka'wətəra va ba na, Dirə tsaa ghwənara va na sa ka'wəti na kwərakwə. ⁴¹ Ntsaa ka'wəti *ndə gəzə kwəma Hyala lə nəfə kwətəŋ, sa nza ntsa ka'wəti na va ka ndə gəzə kwəma Hyalay, ta kwəməvə zhəmə dza na, nja ndə gəzə kwəma Hyala tsa va kwərakwə. Ntsaa ka'wəti ntsa slar tsa kwa kwəma Hyala lə nəfə kwətəŋ, sa nzanā ntsa slar tsa va Hyalay, ta kwəməvə zhəmə dza na nja ntsa slar tsa va ka'wəti na kwərakwə. ⁴² Ya wa ntsaa tivə yam sa rəniki niy banavəshi kaa ntsa kwa tsa ci kwal tsa mbə mbəzli ta sədee, sa nza ntsa tanavə na va yam ka ntsa ta sədee kəy, a gəzanwəy ya ta na navay, tsəgha na, ta kwəməvə zhəmə ci dza ntsa va» kə Yesəw.

11

¹ Dzəghwa Yesəw mba'a kəramti bananshi shiy kaa mbəzli ta səfa ci va mən lə bakə ni ki. Ma sa kədfamtishi na na, mba'a kafəy tə tsava pi, ka dzay ta bananshi shiy lə ta gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli dzar mbə məlməhi tə hidī va.

*Gəzə kwəmaa dzəkən Zhan tsaa mənipə *batem*
(Lk 7:18-35)

² Ma ghala pətsa va na, Zhan tsaa mənipə batem kəli kəli kwa fərshina. Dza na mba'a favə gaka sləni ghəra *Kəristəw ki. 'Wakəvə na, bəŋ ghwənashi nihwəti mbəzli mbə mbəzli ta səfa ci va Yesəw. ³ A kə ngəshi na: «Mbalam dəwtəram kwəma va ntsa va, ma pə ghwəy ngəciy: "Waa gha na ntsa ndəghə ghəy va dzaa səəkə ta naa? Naa a ghəy ndəghə tsahwəti ndə na? kə Zhan" pə ghwəy ngəci» kə.

⁴ Mba'a mbəzli va dzaa dəwti kwəma va va Yesəw tsəgha. Ma kə Yesəw kaa zləbananshi na: «Mbalam, a ghwəy gəzanci kwəma favə

ghwəy sana, lə shi nashi ghwəy lə mətəshi ghwəy gwa'a kaa Zhan. ⁵ A ghwəy nay, a mətəshi ghwələfesli ghwənishi, mbə nay pi ghəshi, vədəvəder na, ka dza, mba'a ka dərna mbəlishi. Dza mba'a slimim mədeŋesli ghwənishi, mbə favə kwəma ghəshi. Mbəzliy niy bəkwəshi na, ka zhakatishi mbə mətī, zhini mba'a Yəwən kwəma wəzə na tsəhəta kwa slimim mbəzli ka cīkwə. ⁶ Vəshi na ta ntsaa zhəghavəra ma hwəm, sa səəkəra mee dzəghwa ma ci» kə kaa ngəshi. Dzəghwa mbəzli ghwənikə Zhan va ki, ka dzashi.

⁷ Ma sa dzashi ghəshi ki na, tapə Yesəw mbə gəzə kwəma Zhan kaa ləkw ndə ngəri tsaa basəy va tifa ki, a kə na: «Sa dzanwəy ghwəy vaa dzəti gamba ta nighə Zhanəy, a ntsaa niy dza ghwəy ta nighə tay? Ta nighə dzəvəti kwəfəghə safə niy dza ghwəy nanzə ba na?

⁸ Wa na ntsaa dza ghwəy va ta nighə kia? A ghəy dzaa nay ndə lə kwəbənəy gwəramti wəzə kən ghən ci, niy nə ghwəy nanzə ba na? Ta na mbəzliy dza lə kwəbənəy gwəramtiy, war dzar kəy mezhizhə ka gəla niva mbəzliy nzəy nzəy tsa shi. ⁹ Əy, war wa na ntsaa dza ghwəy va ta nighə kia? A ghəy dzaa nighəti *ndə gəzə kwəma Hyala niy nə ghwəy nanzə bay? Yan tsəgha na, ndə gəzə kwəma Hyala na Zhan katan. Ghəciy, aa tanəti nihwəti ka gəzə kwəma Hyala. ¹⁰ Sa nzanay, Zhan na ntsaa niy dza vaa 'wara kwal, saa niy tsasliti məndi va kwəmaa dzəkən kwa Zliya Hyala. Ma kə Hyala kaa kwəma gəzəkə na dzəkənəy:

Avee taa ghwənəghə ndə kwal tsee, a ghəci 'watəŋa kwal, nza ghəci gwəmantəŋa kwal tsa dza ghaa dza kwa, kə.

¹¹ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ndə tifa tə hidī mbə mbəzli yakəghwa məndi kwa hwər

baw, ka yəməva lə Zhaŋ ndə mənɪ batem tsa vaw. Ya tsəgha nzə kiy, ya wa ntsa gəməy tsa zləbavə kwəmee ta sləkə yay, dikəba ghəci na kaa Zhaŋ. ¹² Sa ghava na tə vəghwə tsaa gha Zhaŋ gəzəpə kwəma Hyala pa' tə vəghwə tsa ndatsə tsay, lə bərɪci mbə tərəŋw gəzəva kwəma sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli. Dzəghwa tərəŋw mbəzli jahambəvashi lə bərɪci mbə pəla kwal, ta nza mbə mbəzli dza Hyala vaa sləkə. ¹³ Ka gəzə kwəma Hyala gwanashi, lə zliya *kwəma pəhəti Hyala gwa'ay, a ghəshi gəzəkə kwəmaa dzəkən sləkə tsa dza Hyala vaa sləkə mbəzli, pa' tə vəghwə tsa tsahwə Zhaŋ ti. ¹⁴ E mbay gəzə sana, ghwəy gar dzaa zləba kwəma yay, Zhaŋ tsay, ghəci na *Eli tsaa niy gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala, ta zhəkə dza na, kə məndi, pən. ¹⁵ Fə tə ghwəy ghən ta kwəma gəzanwəy ya na wəzə. Niy nza məhərliy fə ghən ta kwəma va ghwəy. ¹⁶ Ə gəzanwəy yay, mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay yəmyəm na ghəshi lə ndərazhiy basətəvashi va tə bəghə ta tsabana, dzəghwa ka 'wanjanshi 'wanjə nihwəti kaa nihwəti, ma kə ghəshi na: ¹⁷ "Tawa mənɪ ghwəy tsəgha shəka? Mba'a ghwəmmə basəmmə ta tsə, tapə ghəy ta viyŋwəy sherey a ghwəy tsə pə ghəy na, a tsə ghwəyəw. Ənkwa pə ghəy, zhini ka 'wanjəwəy cəm civə ghəy na, a zləba ghwəyəw!" kə ghəshi. ¹⁸ Tsəgha nza ghwəy nja ndərazhi va. Ndəs səkəy Zhaŋ, dzəghwa na mbə nzəy tsa ciy, kala zəmə shi wəzə ni, kala sa ma tay ghəci. Dzəghwa ma pə ghwəy na: "A, waa ndə gazlaka na tsatsa ndə" pə ghwəy, kala zləba kwəma ci ghwəy. ¹⁹ Ma sa səkəree yən Zəghwə yakə ndə ngəri nee ki na, dzee ka zəmə shi zəmə, ka sa tay. Zhini ma pə

ghwəy ba na: "Wəyəw, ndə hwər na tsatsa ndə. War shi zəmə lə tay na na ci kwəma sənata na gwa'a tsəgha. Ka kəsə madigaa dzəti ka *dəwan, lə dzar tə ka badaway gəmgəm ni" pə ghwəy. Kala zləba ma kwəmee ghwəy ba. Əy ma ki ya tsəgha nzəy, war mbə civa na sənata kwəma Hyala səvəri mbə sləni ghəra ghəy lə Zhaŋ» kə Yesəw.

Ngəra'wə tsaa dzaa dzəkən mbəzliy zləba ma kwəma Yesəw (Lk 10:13-15)

²⁰ Dzəghwa Yesəw tapə ta nabə mbəzli mbə məlməhi gwəra naa mənəhwə sləni maɖaŋa maɖaŋa na mbə shi, sa nzana, kala dī zhəghanti nzəy tsa shi mbəzli dzar mbə məlməhi va kwa kwəma Hyala, ma kə na: ²¹ «Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kwəraziŋ, lə ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Betəsayda, a ngəra'wə taa nza kən ghwəy. Sa nzana, mbə məlmə Tir lə mbə məlmə Shidaŋw pən niy mənəhwə shi maɖaŋa maɖaŋa ni ni mənəhwee mbə ghwəy nzay, ci mbəzli mbəba tsəfəkwəshi, ka tsati titihwə, ka zhəghanti nzəy tsa shi kwa kwəma Hyala va kwəma shi jikir na nza. ²² Va tsəgha nə ya sanay: Fəca vici dza Hyalaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzli na, tərəŋwba na ghwəy ngwəvə dza naa nza kən na mbəzli mbə məlmə Tir lə mbəzli mbə məlmə Shidaŋw, pən. ²³ Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kapernahwəm kiy, mbəzli dza məndiy kafashi dzəta ghwəmə nza ghəy na ghəy ki, nə ghwəy na. Nava tība teepəw. Ta dzəghwa dza ghwəy pa' tə pətsa nza mbəreketi. Sa nzana, war mbə mbəzli mbə məlmə *Sədəm pən niy mənəhwə kwəma maɖaŋa mənəhwee na mbə ghwəy nzay, ci mbəzli va zhəghanti nzəy tsa shi kwa kwəma Hyala nza. Ka dza Hyalaa ndamti məlmə shi va

11:14 11:14 1Mezh 17:1; Mala 3:23; Mt 17:12-13; Mk 9:13 **11:15** 11:15 13:9, 43; Mk 4:9, 23; 7:16; Lk 8:8; 14:35 **11:18** 11:18-19 9:14; Mk 2:18; Lk 5:33 **11:19** 11:19 9:10; 11:2 **11:21** 11:21 Tirə lə Shidaŋw: Ezay 23:1-16 **11:23** 11:23 Ezay 14:13, 15 **11:24** 11:24 10:15; Lk 10:12

nzaw, ci ghənzə ghwəlata pa' ndatse nza. ²⁴ Va tsəgha nə yaa ni sana ngəŋwəyəy: Ma fəca dza vici bəsə ngwəwə kədi tsa hidiy mənivay, tərəŋwəba na ghwəy ngwəwə dza naa nza kaa na mbəzli mbə məlmə Sədəm pən» kə.

Səəkəm dzəvəghee e bəŋwəy dəkəva

(Lk 10:21-22)

²⁵ Zhəghwa tapə Yesəw ta zhiniy gəzə kwəma dība, a kə na: «A Dirə tsa sləkə ghwəmə lə hidi, 'wəsa nə ya ngəŋa. Sa nzana, ma kwəmaa niy mbələy gha va mbəzliy sənata kwəma, ghəshi lə ka məhərliy, a gha canakəvərishi kaa mbəzli daw daw ni tə sənata kwəma. ²⁶ A Di, a falŋee, sa nzana tsəgha gha dī» kə. ²⁷ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ki na: «Mbə dəvee fambə Dirə shiy gwanashi. Ndə tība mba'a sənara kala war Dirəw. Ndə tība mba'a sənay Dirə, kala war yən yən Zəghwə ci, mba'a ntsa nə ya, e dī canati Dirə pənəw.

²⁸ Səəkəm dzəvəghee gwanəŋwəy, ghwəy mbəzliy dalinwəy ni va shi shəndəkə ni, e bəbantəŋwəyshi, nza ghwəy dəkəva vəghee. ²⁹ Zləbavəram, e nza ka Ndə sləkəŋwəy, nzee bəniŋwəy ni ya shiy. Sa nzanay, ntsa kwəd nəfə tsa nzee, ka kəli ghən tsee yaw. Mba'a pə ghwəy səəkəŋwəy dzəvəgha yay, ta kwəmavə dəkəva dza ghwəy ta ghən tsa ghwəy. ³⁰ Sa dza naa nza, kwəma dzee gəzəŋwəy mənə nzəy, kwəma bəlan dza naa nza va ghwəy. Ma nə ya shi dzee bəniŋwəy na, ka dza ghəshiy tanətəŋwəy bərciw» kə Yesəw.

12

*Gəzə kwəmaa dzəkən *vici dəkəva ka Zhəwifə*
(Mk 2:23-28; Lk 6:1-5)

¹ Ma tə nahwəti vici ləy hwəm kwəma va, ge'i lə *vici dəkəva

ka Zhəwifə na, mba'a kar Yesəw madishi lə *mbəzli ta səda ci. Dza ghəshi ka tanə dzar mbə vəh alkamari. Ka ghəranshi ma kaa mbəzli ta səda Yesəw. Dzəghwa tapə ghəshi dzəmbəshi mbə slərbə alkamari va tsəgha, ka mbəliy dzəghwa niy shi, ka pərə. ² Mba'a *ka Farisahi nashi. Ma kə ghəshi Kaa Yesəw ki na: «A nava dzəmbəshi mbəzli ta səda gha ni, mbə mənə shi makəmmə *kwəma pəhəti Hyala va mənishi fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi.

³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Waa səəkə ghwəy jangəhwə kwəmaa niy mənəti kar *Davitə va ghəshi lə mbəzli kwasəbə kwa Zliya Hyala bay sa? Tə nahwəti vici sa niy ghəratishi may, ⁴ təhwə, niy dzəmbəy naa dzəmbə *ciki Hyala, dza na, hən bəvə pən tsa ka mənədiy ta Hyala li, mba'a ghəshi zəməhwə lə mbəzliy niy nza kwasəbə. Ya tsəgha niy bənavəshi ma kwəma pəhəti Hyala kwal kaa kar Davitə lə mbəzli kwasəbə va ta zəmə pən tsa va, war kwataka *ka ta Hyala shiy niy nza kwal və shi ta zəməy, niy nabəti Davitə Hyalaw. ⁵ Naa kala səəkə ghwəy jangəhwə nahwəti kwəma mbə zliya kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən gəla kwəma va dība na? Ya *ka ta Hyalay, mbə ghəra sləni mbə ciki Hyala ka ghəshiy nza, ya fəca vici dəkəva. Nəwti kwəma pəhəti Hyala dzar kwa vici dəkəva ghəshi tsəgha kiw. Ya tsəgha nə bə na, ka bənsi fəti Hyalaw. ⁶ E gəzəŋwəy sana, yən tsa nay ghwəy tsay, e tanamti ciki Hyala. ⁷ Fəti ghən ghwəy ta kwəma nə Hyala vaa ni:

Həhəəni shiy ta taray, ka təbara niva shiyəw.

Mənə zhəhwər ta nihwəti mbəzli na kwəma dfee, kəw.

War mba'a pə ghwəy fəti ghən ti nzay, ka dza ghwəy bə fəti kaa

11:25 11:25 Ezay 29:14; 1Kwər 1:18-29 **11:27** 11:27 28:18; Zhŋ 1:18; 3:35; 10:15; 13:3; 17:2
11:28 11:28-30 Ezay 28:12 **11:29** 11:29 Zher 6:16 **12:1** 12:1 Nəw 23:25-26 **12:2** 12:2 Səvəri 20:8-10 **12:3** 12:3-4 1Sam 21:2-7; SləniTaH 24:5-9 **12:5** 12:5 Bəla 28:9-10 **12:7** 12:7 9:13

mbözli kama fəti və shi tsətsə nzaw.
⁸ Sənay tə ghwəy kiy, yən sləkə na vici dəkəva, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

Yesəw lə ntsa məti məti dəvə tsa
(Mk 3:1-6; Lk 6:6-11)

⁹ Dza Yesəw mba'a mađiy tə pətsa va, ka dzay dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. ¹⁰ Ma sa dzəmbəy na na, mba'a kəsay tsahwəti ndə mbəba, məti məti dəvə ci. 'Wakəvə *ka Farisahi va, tapə ta dəw kwəma va Yesəw, sa dī ghəshi ngali kwəmaa dzəkən ta mbə ghəshiy bānci fəti. Ma kə ghəshi ngəci na: «Ndammə kwal tsa mbəli ndə *kwəma pəhəti Hyala fəca vici dəkəva ta naa, naa njaa?» kə ghəshi.

¹¹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mba'a kə təmbəkə va ndə mbə ghwəy kwətīnəy, dza təmbəkə tsa ci va mba'a tərəy dzəghwa kə'wə fəca vici dəkəva na, ka dza ntsa vaa dza ta bəə səəmə sa? ¹² Hanaba ndə ngəri ki ka məndi zlay nə ghwəy, mba'a ghwəy sənay, diməba tə ndə ngəri na tərəjw kən saa dza səda, pə ghwəy shəkəna. Ta na kwəma pəhəti Hyalay, ka damə ndə na ta məni wəzə fəca vici dəkəvaw?» kə Yesəw.

¹³ Ma kə Yesəw kaa ntsa məti məti dəvə tsa va tsəgha ki na: «A ntsa, tədi dəvə gha va!» kə. Dzəghwa ntsa va, mba'a təditi sa ci, kwəriñ dəvə ci va mbəlita tsəgha, njasa nza nahwəti dəvə ci. ¹⁴ Ma sa nata ka Farisahi nava kwəma na, mba'a ghəshi səvərishiy basəti ghən tsa shi, ka sləka kwəma kwa jipə shi, njasa dza ghəshiy mbay pəəsliti Yesəw.

Yesəw na Ntsa tivə Hyala ta gheranta sləni

¹⁵ Ma ləy hwəm jəw ki na, mba'a Yesəw zləwanəvə kwəma sləkəhwə ghəshi vaa dzəkən. Sa zləwanəvə na na, dza na kaf kafəy tə tsava pi, ka dzay. Dza mbözli tərəjw,

mba'a ghəshi kafəshi tə səbə ci, ka nəw. Dzəghwa na mba'a mbalamti ni gwərapə gwərapəshi ni mbözli mbə shi gwanashi. ¹⁶ Sa mbəlantishi na, ma kə kaa ngəshi na: «Ka gəzə kwəma kənee ghwəy ma. Əntaa mbözli dzaa sənara» kə.

¹⁷ Ma mənishi shi va tsəghay, ta mbə kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va niy nzaa dzəghwata kwa. Ma kə niy niy:

¹⁸ A kə Hyalay: «Avanay tsee ndə ghərađa sləni tsa tivee.

Tsee ntsa dēe, ka vəshee ti tərəjw. Ta fanambə Safə tsee dzee mbə nəfə tsa ci,

ma nza ghəci canshi njasa dzee sla ngwəvə lə kwal tsa nze

kaa hwəlfə mbözli tə hidī gwanashi.

¹⁹ Ka dza naa ya miy ghəshi lə ndəw, ka dza naa ngwəmə lalaw,

ka dza naa gəzə kwemer dzar kwa kwaləw,

²⁰ ka dza naa kərnəmti bəli dzəvətīy gwərshitaw,

ka dza naa kərnī shirkwamti ghwəə dī mətita kwa gərkəwaw.

War tsəgha dza naa məni pa' tə vici dza məndiy gha sənay,

lə kwal tsa nze na kwəmaa niy məni na va, kə məndi.

²¹ Dzəghwa ya namaba hwəlfə mbözli tə hidī gwa'a taa nza ki na,

war ta kwəma ci ghəshi dzaa fə ghən» kə Hyala,

kə niy ni.

Dza kwa pətsa səəkə bərçi tihə
Yesəw hyeler li shi

(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23)

²² Dzəghwa məndi ki mba'am pəmanakə tsahwəti ndə kaa Yesəw tifa: Ghwəlfə ghəci, zhini bə na, kala mbə ghəciy gəzə kwəma, sa niy manānci *hil. Dzəghwa Yesəw kaa ntsa va, kwəriñ mbəlanti, ka gəzə kwəma ghəci, ka nighə pi wəzə.

²³ 'Wakəvə nava mađaŋa kwəma, mba'a səəvəri məhərli ləkw ndə ngəri tsa basəy va tə pətsa va

tsəgha ki. Dzəghwa ma kə ghəshi na: «Aya, jijiy mazə *Davitə tsa va na sasa bərkee?» kə ghəshi. ²⁴ Ma kə *ka Farisahi nashi ki sa favə ghəshi gəzə kwəma va na: «A mbəzli ni, ma ntsa nay ghwəy tsay, Belzhebəl, mazə tsa mbə hyeler bānci na bərci va ta tihə nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi» kə ghəshi.

²⁵ Ma na Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a ghəci sənata kwəma mbə ghən shi. Dzəghwa ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa zəzə ghwəy gəla kwəma tsəgha na tay? A ghwəy sənay mba'a kə mbəzli dikə dikə ni zəmə hidfi dzəmbəshi mbə pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta zamti ghən tsa shi dza ghəshi. Mba'a kə mbəzli mbə məlmə kwətij na, ya mbəzli kəghi tsa kwətij tsaa pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta ndanivərivashi dza ghəshi. ²⁶ Mba'a kə *ndə jaka tsa Hyala zhiniy dzəmbəy mbə bānci bərci kaa ndə, ta tihə nihwəti mbəzli ci hyeler sana kiy, jaka ghəci pa lə ghən tsa ci tsəgha bāsa. Ta ndanivərivay dza mazə tsa ci va ghalaba ki. ²⁷ Mba'a pən tihə hyeler lə bərci ndara Belzhebəl kiy, ya nihwəti mbəzli ghwəy va tihə hyeler va na, wa ntsaa bānsi ni shi va bərci kia? Sləni ghəra mbəzli ghwəy vay, ti ghwəy sənata a fəti va ghwəy pə ghwəy, mbə kwəma gəzəkə ghwəy na. ²⁸ Ma na nee na katanəy nay, lə bərci *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa tihee hyeler səvəri mbə mbəzli. Ma dī kwəma nata ghwəy na cinwəyəy, waa na Hyala ghati sləkənjwəy, dī naa gəzə. ²⁹ Ya dzakə ghi tsa ndə bərci kiy, ndə tiba mba'a dzaa dzakəy ta pa shi ci bəlanəw. War ndə pəhati na ndə bərci tsa va tə zə'wə kwatanata, dza ndəə mbay pa shi kəghi tsa ci.

³⁰ A na neyey, ma ntsaa ni, ghwəm na lə gha na yaw kəy, ndə mbəz tsee na tsava ndə. Ntsaa kəətira ma mbə sləni yay, slənee vaa lidī na.

³¹ Ava va tsəgha nə ya kaa ngənjwəy, ya namaba hwəlfə *kwəma jikir naa mənti ndə ngəri, ya njaa tsəərəti na Hyalay, a Hyala dzaa pəlata kwəma ci va jikir na gwa'a mbə nəfə tsa nzə. Ma na ntsaa gəzakən kwəma sawaa dzəkən Safə tsa Hyala dēwdēw tsay, ka pəlata kwəma tsava ndə jikir na Hyala mbə nəfə tsa nzə tēpəw! ³² Mba'a kə ndə gəzakən kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkənee, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta pəlay dza Hyala mbə nəfə tsa nzə. War dza ndə mba'a gəzakən kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkən Safə tsa Hyala dēwdēw tsa kiy, ka dza Hyalaa pəlay jikir tsa tsava ndə mbə nəfə tsa nzə ya pa' hwəmbaw, ya sənənva, ya ka na nza ghwəla naci kiw!» kə Yesəw.

Tə kwəma gəzə na səvəri mbə miy tsa ci ka məndiy sənay ntsa wəzə tsa, lə ntsa jikir tsa

(Lk 6:43-45)

³³ Ma kə Yesəw kaa nahwəti kwəma kwa fir ba na: «Mba'a kə ndəə dī ngəlivə ya fə wəzə nay, dənjwə fə wəzə na dza ndəə ngwəbətī kwərakwə. Mba'a kə ndə ngwəbətī dənjwə fə gəmgəm nay, ya fə gəmgəm na dza ndəə ngəli kwərakwə. Sa nzanay, tə ya nzə ka məndiy sənata dənjwə fə wəzə na. ³⁴ Ghwəy ghwəy *ka Farisahiy, nja kwara jigəzlihi ndərəm ghwəy. Va tsəgha mbay ma ghwəy gəzə na wəzə na kwəma səvəri mbə miy tsa ghwəy. Sa nzanay, war kwəma təkəti ndə mbə nəfə tsa ci na sa ka miy tsa ciy gəzəə səvəri. ³⁵ Ma ntsa wəzə tsay, shi mbə nəfə tsa ci va wəzə tsa ka naa gəzəə səvəri. Ma tsa gəmgəm tsa ndə na, shi mbə nəfə tsa ci va gəmgəm ni ghəciy gəzəə səvəri kwərakwə. ³⁶ Fəca vici dza Hyalaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzli, e gəzanwəyəy, ta dəw kwəma dza naa dza va mbəzli gwanashiy dzəkən kwemerəy niy gəgəzəhwə ghəshi

gəmgəm ni ghalaa nza ghəshi tə hidfi. ³⁷ War ge'i ge'i lə kwəma gəzəhwə gha dza Hyalaa slaŋa ngwəwə gha. Ta gəzaŋa dza na nda fəti va gha, nda kala fəti va gha» kə Yesəw.

**Ka Farisahi lə ka bənipə shiy dəw a Yesəw mananatishi shi maɖaŋa maɖaŋa ni*

(Mk 8:11-12; Lk 11:29-32)

³⁸ Dza nihwəti *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə nihwəti ka Farisahi, tapə ta dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «A Metər, a ghəy dī ghaa mənti shi maɖaŋa maɖaŋa ni kwətiŋ kwa kwəma ghəy» kə ghəshi.

³⁹ A kə Yesəw ki na: «Ma ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, mbəzli jikirki ni nza ghwəy, ka dī fəti ghwəy va Hyalaw. “Mənti shi maɖaŋa maɖaŋa ni” pə ghwəy kaa ngəra. Na nee nee kiy, nihwəti shi maɖaŋa maɖaŋa ni dze məntəŋwəy tibaw. Mək na shi maɖaŋa maɖaŋa ni va niy mənəhwə Hyala, lə *Zhəwnasə ndə gəzə kwəma Hyala. ⁴⁰ Sa nzanay, war njasa niy mənti Zhəwnasə va vici mahkan, lə vərđi mahkan kwa hwər tsa kəlipə dikə nay, war tsəgha dze mənəhwə vici lə vərđi yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwa kwəli kwərakwə. ⁴¹ A gəzaŋwəy yay, fəca vici dza Hyalaa məni ngwəwə dzəkən mbəzliy, ta səkə dza mbəzli mbə məlmə ka *Ninivə dzəti ngwəwə ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza ghəshi tə ngwəwə. Ghəshi na nashi sa niy favə ghəshi gəzə kwəma Hyalaa dzəkən jikir tsa shi va Zhəwnasəy, a ghəshi niy tsati titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nzəy tsa shi. Dzəghwa ghwəy na ghwəy kiy, kala dī fa kwəmee ghwəy. Yən sa dikə tsa kən Zhəwnasə ngar ki. ⁴² Zhini bay, ta səkə dza mazə maliy niy səkəta

va tə hidfi ka Sabaa dzəti ngwəwə, ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza na tə ngwəwə sa nzana, mba'a niy səkəta tə hidfi gwəranti kərakə, war ta favə kwəma gəzə mazə *Saləmaŋw, sa nzana tərəŋw ghəci sənata kwəma. Dzəghwa ghwəy na ghwəy ki na, kala dī zləba kwəmee ghwəy. Yən sa dikə tsa kən Saləmaŋw ngar ki» kə Yesəw.

Njasa ka gazlaka mətəshəvaa dzəmbə ndə

(Lk 11:24-26)

⁴³ Ma kə Yesəw ba na: «Mba'a kə gazlaka niy nza mbə ghən ndə, dza mba'a səvəritay, a ka naa dza dza, ka təwrə dzar mbə gamba ta pala pətsa dza naa mbay dəkətəvata ti. Ma sa ka na dza kala kwəmavə pi ghənzəy ⁴⁴ ka na dza na: “Ma ghənzə tsəgha kiy, wəzəba zharee naa zhəmbə ciki tsee va səvəridəe mbə” kə dzaa ni. Ma sa ka na zhəghəkəvataa zhəmbə na, mba'a kəsəy ciki tsa va gwəma gwəma wəzə, papa dēwdēw, kala ndə mbə. ⁴⁵ Sa ka gazlaka va nay pətsa mbəba tsəgha kiy, mba'a dzaa hakakə nihwəti gezkikiy taŋəti tə məni ndərəm, mbərfəŋ, ta nzəy mbə ciki tsa va kwasəbə. Sa ka ghəshi səkə ki na shirbitə dzashiy dzəmbə ntsa va gwanashi. Dzəghwa tərəŋw gazlaka dzaa mətəshəta va ntsa va, taŋ na kwataŋa va. Ava war tsəgha dza kwəma kən ghwəy nza ghwəy mbəzli ndatsə ni jikirki kwəma ni kwərakwə ki» kə.

Mbəzliy nəw kwəma Hyalay, niva mbəzli na ngwarməhiy, lə mbəghəy Yesəw

(Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)

⁴⁶ Ma Yesəw mbə gəzə kwəma kaa ləkəw ndə ngəri tsaa basəy tə pətsa va ki na, mba'a kar mbəghəy ghəshi lə ngwarməhiy səkəkəshiy garəshi tə ngwəla. Ka dī gəzanci kwəma ghəshi kaa Yesəw. ⁴⁷ Ma

sa nashi mēndi na, mba'a tsahwēti ndə dzaa gəzanci kaa Yesəw, ma kə na: «A Metər, ava kar mənə, lə ngwarməhiŋa pəriŋa tə ngwəla mbə dəwŋa, ta gəzaŋa kwəma» kə. ⁴⁸ Dzəghwa ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Kadiw e citəŋa nee mərə, lə ngwarməhira» kə. ⁴⁹ Dzəghwa na ci cati dəvə tə *mbəzli ta səda ci. A kə na: «Avanashi mbəzli niy, ghəshi na nee mərə, lə ni ya ngwarməhira. ⁵⁰ Sa nzanay: Ya wa ntsaa mēni kwəma dī Dirə tsa mə ghwəməy, ghəci na tsee zəmərə lə nee zhamərə, lə mərə, gwa'a tsəgha» kə.

13

Bəli fir lə kwəma ndə sləka ha
(Mk 4:1-9; Lk 8:4-8)

¹ Ma fəcava ki na, mba'a Yesəw səvəriy kəghi, mba'a dzaa nzəyəy miy kwəfa kwa həl Galile. ² Dza mbəzli mba'a ghəshi basəkəvashiy dzəvəgha dalala. Ma sa nashi na mbəzli dāŋshi tsəgha na, dza na mba'a dzay dzəghwa kwambəwal nzəyəy. Dzəghwa mbəzliy basəshi va, mba'a ghəshi gagarəshi miy kwəfa va ki.

³ Dza na ka gazanshi kwemer ghəngħən ghəngħən kaa mbəzli dzar kwa fir kwa fir, ma kə na: «Tə nahwəti viciy, mba'a tsahwəti ndə za niy mađiy ta dza ta sləka ha ci. ⁴ Ma ghəci mbə kihwə ha va ki na, dzəghwa pəriŋ, nahwəti ha pəpəriŋətəa dzəghwa kwal. Dza 'yegwer mba'a ghəshi səəkəə iməhwə nava. ⁵ Dza nahwəti mba'a pəpəriŋətəa dzəti kwərħə, war ghwəla na, nza'jəw ghənzə pəsəta, sa nzana, kala hidī kən dāŋ.

⁶ Ma war sa satita vici ka ndipə na, nza'jəw ha va ghwəlita ki. Sa kama hidī kən dāŋ gar tsəhəvə hililinjə ghənzə. ⁷ Dza nahwəti dība mba'a pəpəriŋətəa dzəghwa mbə tekesli. Ma sa pəsəta na na, mba'a tekesli kəlīshiy dzəkən. Kala bərce və gar

kəli ghwəla. ⁸ Ma dzəghwa nahwəti nanzə ki na, mba'a mətə tə hidī wəzə ni, dza na mba'a pəsəta, ka kəlita wəzə. Sa mađi na ta fə ghən na, dikə dikə nahwəti fəti, bahwə bahwə nahwəti, nahwəti ba na ge'i ge'i» kə. ⁹ Zhini ma kə ba na: «Ma ntsa nza sləmə vəy, fə tə ghəci ghən ta kwəma va wəzə» kə.

Sa wana gəzə Yesəw kwəma kaa mbəzli kwa fira?

(Mk 4:8-12; Lk 8:9-10)

¹⁰ Dzəghwa *mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha, tapə ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A nava nzana war kwa fir kwa fir għaa dī gəzanshi kwəmaa?» kə ghəshi. ¹¹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Na na ghwəyəy, a Hyala ndaŋwəy məhərli ta sənay njasa dza naa sləkə mbəzli nzə. Ma na mbəzli kiy, kwəmavə kwal tsa va ghəshiw. ¹² Sa nzanay, ntsa nza nihwəti shiy və na, ta mətəhanavə nihwəti shiy dzam, nza ghəshi mbəə mətəhəva və dāŋ tərəŋw. Ma na ntsa kama shiy vəy, ta zhini dza mēndiy tsaləhwə ya niy nza va jəw ni shiy və. ¹³ Ava va tsəgha nza na war dzar kwa fir yən dī gəzanshi kwəma. Sa nzanay, mba'a mətəshi və shi ta nay pi na, a ka nay pi ghəshiw. Mbə favə kwəma slimim shi na, zhini ka favə kwəma fa ghəshi va ghəshiw, tsəgha. ¹⁴ Ma mbə kwəma shi va tsəgha na kiy, kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va mbərədzə na sava faghwa ghəshi gəra'i kwa. Sa niy nə na va:

Ma ghwəyəy,

mbə favə kwəma ghwəy dzaa nza lə slimim ghwəy ngar na,
a ka dza ghwəy favə shi dī kwəma vaa gəzəw.

Mbə nighə pi ghwəy dzaa nza lə mətəshi ghwəy ngar na,
a ka dza ghwəy nashi shiyəw.

¹⁵ Sa nzanay, kwəmaa tsə'wə mbə nefer mbəzli ni tīfa ya jəwəw.

Nə'wə nə'wə na na'way ghəshi
 slimim shi,
 vantaa ghəshi dzaa zləwanəvə
 kwəma.
 Dzəghwa, disl disl disl ghəshi
 kakalay mətəhi shi
 vantaa ghəshi dzaa nashi shiy.
 Mba'a ghəshi mənti nefer shi
 caslakə caslakə
 vantaa kwəmee tsə'wə mbə nefer
 shi.
 Ma mənti ghəshi kwəma va tsəghay,
 va nəghətaa ghəshi zhəghəvaa
 zhikəə zhəvəghee,
 ta mbalamtishee, nə ghəshi, kə
 Hyala,

kə niy ni.

¹⁶ Ma na na ghwəy ghwəy mbəzli
 ta sədee kiy, vəshi na tə ghwəy.
 Sa nzana, mbə nay pi ghwəy lə
 mətəhi ghwəy, dzəghwa mbə favə
 kwəma ghwəy lə slimim ghwəy na
 ghwəy. ¹⁷ E gəzanwəyee, ta na
 navay, tsəgha na, ka gəzə kwəma
 Hyala dən, mba'a mbəzliy nəw
 Hyala dən səəkə na mbə maw nashi
 shi nashi mətəhi ghwəy ni sana.
 Kalaa niy kwəməvə nashi ghəshi,
 mbə maw fa kwəma favə ghwəy
 na sənənva ghəshi niy nza na, a
 kwəməvə fa nze ghəshiw» kə.

*Njasa ka kwəma Hyalaa dzəmbə
 nefer mbəzli*

(Mk 4:13-20; Lk 8:11-15)

¹⁸ Zhini ma kə Yesəw dība na: «Əy
 ma kiy, favəm bazhə tsa kwəma dī
 fir tsa bəlee va lə ndə sləka haa
 gəzə. ¹⁹ Avanay, fa' dza nihwəti
 mbəzliy favə gəzə kwəmaa dzəkən
 njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli,
 dzəghwa kala dza ghəshiy favə
 sləkar tsa kwəma va. Ka *ndə jaka
 tsa Hyala səəkəy, zəkwə jəw banti
 kwəma va mbə nəfə shi. Niva
 mbəzliy, yəmyəm ghəshi lə kwal tsa
 pərinəta hwəlfə ha vaa dzəghwa.
²⁰ Nəfə tsa nihwəti mbəzli bə na,
 yəmyəm na lə kwərhe tsa pərinəta
 nahwəti ha vaa dzəti. Sa ka ghəshiy
 favə kwəma Hyala na, zəkwə jəw
 ghəshiy zləbavə lə vəshi. ²¹ Zhini

dība na, ka nzay nza ghəshi lə
 kwəma va mbə nəfə tsa shi, sa
 mbay ma kwəma vaa tsəhə hililiyə
 wəzə wəzə mbə shiw. War nə
 ma ngəra'wə ndəs kə kəsashi, ya ə
 ghəzlishi məndi tə mbərkə kwəma
 Hyala na, ka ghəshi dza nza'jəw,
 mbərkə ghəshi zlata nəw kwəma
 Hyala tsəgha ki. ²² Nəfə tsa nihwəti
 mbəzli dība na, yəmyəm na lə pətsa
 nza tekesli va ti dzəghwata nahwəti
 ha va mbə. Gəla niva mbəzli bay,
 sa ka ghəshiy favə kwəma Hyala
 na, mba'a ghəshi zləbavə. Ka
 ghəshi dza dība na, mba'a ghəshi
 dzəmbəshi mbə zəzə kwəma tə
 hidī, ka məni mətə ta shi tə hidī ni
 ngədipə. Ma sa ka shi va təhay nəfə
 tsa shi ki na, ka ghəshi dza mba'a
 ghəshi makəti kwəma Hyala va kəli,
 lə va ghəra sləni mbə nefer mbəzli
 va. ²³ Ma nəfə tsa nihwəti mbəzli
 nashi kiy, yəmyəm na lə hidī wəzə
 ni va dzəmbəta nahwəti ha mbə shi.
 Ma na gəla niva mbəzli nashi kiy, sa
 ka ghəshiy favə kwəma Hyala na,
 kar ghəshiy fəti ghən ti wəzə. Ka
 ghəshi dza na, ka ghəra sləni Hyala
 wəzə. Nihwəti mbə shi na tərənəw
 ghəshi jahambəvashi mbə, nihwəti
 na, bərkə, ma nihwəti bə na ge'i
 ge'i. Tsəgha» kə.

*Bəli fir dzəkən hwəlfə ha wəzə
 na, lə ka girfi*

²⁴ Zhəghwa Yesəw dība, mba'a
 bəlanakəshi tsahwəti fir, ma kə na:
 «Ma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy,
 ghala mbə lə kwəma dzee na ta
 gəzanwəyəw: Tsənəw niy tsənəwəti
 tsahwəti ndə hwəlfə ha wəzə naa
 dzəti za ci. ²⁵ Ma tə nahwəti vərđi,
 mbəzli tə hi na, mba'a ndə jaka
 tsa ci səəkə tsənəwanambə ka girfiy
 dzəmbə ha ci va, ka dzay. ²⁶ Mba'a
 ka girfi va pəpəsəshi kwasəbə ha
 va, ka kəli yəmyəm li. Ma sa
 madita ha ta pasə na, dza ka girfi
 ka pasə kwərakwə. ²⁷ Ma sa səəkə
 gwəlaa ghəranəci sləni kaa ntsa vaa
 nashi tsəgha na, dza ghəshi mba'a
 ghəshi dzaa gəzənci kaa ndə za tsa

va, a kə ghəshi ngəci na: “A ntsa ghəy dikə tsa, wa hwəlfə ha sa niy tsanwati gha va tə za gha va sham tsəy? Əy, war njaa zhəkə na, zhini ka girfiy təzlishi dzar mbə shiki?” kə ghəshi. ²⁸ Ma kə ndə za tsa va na: “Waa ntsaa dī ma mətsee tsanwambəshi na” kə. Ma kə gwəla va na: “Ghənzə tsəgha na, zləbati gha, a ghəy dza ta tadamtishi tsəna?” kə ghəshi. ²⁹ Ma kə ndə za tsa va na: “Əhən, sana sənənva, war mba'a pə ghwəy tidishiy, a ghwəy dzaa karəhwə lə ha ta. ³⁰ Va tsəgha kiy, wəzəba zlashi ghwəy na, a ghəshi nakə gwanashi pa' tə vəghwə tsa dza məndiy sla ha ti. Ma ghalaba ki na, ma nzee gəzanshi kaa mbəzliy dzaa sla ha. Ma pən taa ni ngəshi na: Slantim ka girfi, a ghwəy pəhətishi, nza ghwəy ndamtishi lə ghwə. Ma na ha yay, paghəram jighiy dzəghwa tamə, pən dzaa ni” kə» kə Yesəw.

Bəli fir lə kwəma cizlə gwəbiri
(Mk 4:30-32; Lk 13:18-19)

³¹ Zhəghwa Yesəw dība mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir, ma kə na: «Ma na sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli dibay, yəm na lə kwəma cizlə gwəbiri ka ndə vaa bəvə, mba'a ndə tsənwətishi kwa tsa ci. ³² Ghəshi na cizləy gwəramti jəw jəw mbə hwəlfə shi ka ndə ngəriy tsənwə gwa'a gwa'a. Ma sa ka ghəshi pəsəshi kiy, ka ghəshi dza na, ka kəli dikə tərənəw, tan fəhi gwanashi ni. Pa' ka səkə 'yegwer ghəngən ghəngən lala ghyeghyer shi mə» kə.

*Bəli fir lə kwəma *is*
(Lk 13:20-21)

³³ Dza Yesəw mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir dība, ma kə na: «Sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli nza dibay, yəmyəm na lə is tsa ka mali vaa tivə jəwə, mba'a tambə mbə ghwəpə gar kiləw bakə mətəkə

cifəti, ka gha nighə na, pifpirif ghənzə pəkəməvata gwanata» kə.

Sa wana gəzə Yesəw kwəma war lə fira?

(Mk 4:33-34)

³⁴ Ava tsəgha gəzanamti Yesəw kwemer va kaa mbəzliy bəsəshi va gwanashi, war dzar kwa fir. Nahwəti kwəma tība mba'a gəzanakəshi kala dzar kwa firiw.

³⁵ Ma gəzə na kwəma va tsəghay, war ta mbə ghənzə dzəghwata kwa kwəmaa niy gəzəkə ndə Hyala va niy nza. Ma kə niy niy: «Ma kə Hyalay:

Yənəy, kwa fir dzee gəzanshi kwəma kaa mbəzli.

Ta canatishi shiy niy nza mbəmbə ni ghala ngatee ghwəmə lə hidī dzee, kə»

kə niy ni.

Bazhə tsa kwəma dī Yesəw gəzə lə fir tsa bəli na va lə ka girfi

³⁶ Dzəghwa Yesəw ki, mba'a zlashi mbəzliy bəsəshi va tərənəw ni, mba'a dzay dzakə ghi ghəshi lə mbəzli ta səda ci. Dza mbəzli ta səda ci va kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha, a kə ghəshi ngəci na: «A Metər, citənəy bazhə tsa kwəma dī ghaa gəzə lə fir tsa bəlikə gha va lə ka girfiy təzlishi mbə ha shi» kə ghəshi.

³⁷ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A dī naa gəzəy: Ma ndə za tsa tsanwati hwəlfə ha wəzə na va tə za ciy, ghəci nzee, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri. ³⁸ Ma zay, ghəshi na hidī nza ghwəmə ni ti shi. Hwəlfə ha wəzə na va na, mbəzli sləkə Hyala ghəshi. Ma ka girfi nashi ki na, mbəzli mbə dəvə *ndə jaka tsa Hyala niva. ³⁹ Ma ntsaa dī ma mətsee va səkə tsanwambəra ka girfi mbə hee na, ghəci na ndə jaka tsa Hyala. Vici dza məndiy sla ha ti kiy, ghənzə na vici bəsə ngwəvə fəca dza hidiy kədi. Ma gwəla ka sla ha va ki na, ghəshi na

13:30 13:30 3:12; ShiZhn 14:14-15 **13:31** 13:31 17:20; Lk 17:6 **13:32** 13:32 Ezhek 17:23

13:33 13:33 1Kwər 5:6; Gal 5:9 **13:34** 13:34-35 13:10-17 **13:35** 13:35 Cem 78:2 **13:40** 13:40 7:19; Zhn 15:6

ka kwal Hyala ki. ⁴⁰ War njasa ka mendi vaa tēramti ka girfi sēveri mbē ha, mba'am ndamtishi lē ghwē mendi mbē sla hay, war tsēgha dza mēndiy mēni fēca dza hidiy kēdī. ⁴¹ Mba'a dzee ghwēnashi ka kwalee, yēn yēn Zēghwē yakē ndē ngēri. Ka ghēshi dzay, mba'a ghēshi imākēvēri hwēlfē mbēzliy shikē nihwēti mbēzli vaa dzēmbē mēni *kwēma jikir na, ghēshi lē mbēzliy mēni shi jikirkir ni gwanashi sēvēri mbē mbēzli slākē Hyala. ⁴² Ka ghēshi dza na mba'a ghēshi shakambēshi mbē ghwē ngad ngad ngad na, nza ghēshi tihwēni mbē, ka pēpērē sli'i shi. ⁴³ Ma na mbēzliy dī fēti ta mēni na dī Hyala kwēma nashi kiy, war mbērē dza ghēshi mbērē ghalaba, ghēy ghēy ghēy ndēba vici, tē pētsa slākē dēshi tsa mē ghwēmē. Fē tē ghwēy ghēn ta kwēma gēzee va wēzē, niy nza mēhērli va ghwēy» kē.

Bēli fir dzākēn shi mbēmbē ni nza dimē ti shi, mba'a dzākēn tsahi mbēzē

⁴⁴ Zhini ma kē Yesēw fā na: «Ma slākē tsa slākē Hyala mbēzliy nzēy, ghala mbē lē kwēma shiy nza va mbēmbē ni mbē vēh, tērējw dimē ti shiw. Mba'a tsahwēti ndē sēkēkē kēsashi. Ma sa nashi na na, tērējw ghēci vēshiy, mba'a zhiniy gwēmati mbēliy shi va wēzē. Dza na mba'a dzaa dēlamti shi vē gwanashi, ta sēkē ta pahwē vēh tsa va, va ndē vēh tsa va.

⁴⁵ Ma slākē tsa slākē Hyala mbēzli nzē dibay, ghala mbē lē kwēma ndē zhēghē dēvē tsaa nza va, ka pala tsahi mbēzē ta pa shiw. ⁴⁶ Ma sa kwēmavē na niy gwērāmti na, dza na mba'a dēlamti shi vē gwanashi, ta sēkē ta pahwē tsahi mbēzē va» kē Yesēw.

Bēli fir lē kwēma zlēkwē

⁴⁷ Zhini ma kē Yesēw fā na: «Ma slākē tsa slākē Hyala mbēzli dibay, ghala mbē lē kwēma zlēkwē tsa ka mbēzliy kēēsē kērpi vaa bēzlaghwa kwa kwēfa, ta ka ya nimāfa kērpi liw. Mba'a kērpi dzēghwashi ghēnghēn ghēnghēn dāj tērējw. ⁴⁸ Dzēghwa ghēshi sa tēhēy na na, mba'a ghēshi mbahākēmē dzēti hēlbē. Mba'a ghēshi shēkēkēmē kērpi kwa zlēkwē, dza tas ghēshi nzēyshi, ka tērashi. Dza ghēshi kaa ni wēzē wēzē ni kērpi, fēyik fēyik ghēshi bazlaghwashi kwa ghwanin shi. Dzēghwa kaa niy kama wēzē ni, mba'a ghēshi shashakamtishi. ⁴⁹ Ava tsēgha dza naa mēniva fēca dza hidiy kēdī ki. Tēhwē dza ka kwal Hyalaa sēkēshi. Sa ghēshi sēkē na, mba'a ghēshi tihēvēri mbēzliy mēni kwēma wēzē na, lē niy mēni *kwēma jikir na. ⁵⁰ Ka ghēshi dza na, mba'a ghēshi shakambē ni jikirkir ni va mbēzliy dzēmbē ghwē tē ngad ngad ngad na. Ma nza ghēshi titihwēni, ka pēpērē sli'i shi mbē ghwē va ghalaba ki» kē.

Kwa kēni kwēma Yesēw dzākēn slākēpē tsa Hyala

⁵¹ Ma kē Yesēw kaa mbēzli ta sēfa ci ki na: «Favē kwēmer gēzēkē va ghwēy gwanashi na?» kē. Ma kē ghēshi ngēci na: «Yē, a ghēy favēshi» kē ghēshi.

⁵² Ma kē Yesēw ngēshi ki na: «Va tsēgha na kiy, ya wa ndē bēnipē kwēma tsaa zlēbavē Hyalaa slākēy, ta mbay dza naa bēnipē *kwēma pēhēti Hyala mbērādzē, mba'a yēwēn kwēma bēniy wēy ya na sana» kē.

Kar Yesēw lē mbēzli mbē mēlmē Nazaretē
(Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

⁵³ Dza Yesēw sa kēdiy na lē bēli firhi va kaa mbēzli gwa'a, mba'a bārvay tē tsava pi, ⁵⁴ ka dzay dzēmbē mēlmē Nazaretē kēli na va

mbə. Dza na təhwə dzəmbəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Sa dzəmbəy na na, dza na ka bananshi shiy kaa mbəzli mbəba. Ma mbəzli tə pətsa va gwanashi ki na, war hashi ghəshi hashishi va gəla nava kwəma. Tapə ghəshi dzəmbəshi mbə gəzə kwəma, ma kə ghəshi na: «A mbəzli ni, səkə kwəma kwəməvə na gəla na ci na sənata kwəma tsətsə? Kwəma kwəmakə na nici ni bərçi ta mənī shi maɖaɖa maɖaɖa ni ni tsətsə?»⁵⁵ Ghəci zəghwə ndə fədi shəghwə tsa va, Marəy mbəghəyəy yakə nanzə sa. Kar Zhakə lə *Zhezhefə mba'a Shi-manjw mba'a Zhəwdə ngwarməhiy yakə mənī li shi sham sa.⁵⁶ Ya ngwarməhiyəy mi'i nza na, tikə ghəshi mbə ghwəmmə sana nanzə sa. War kwəma kwəməvə na nici ni bərçi mənī na shini li shia?» kə ghəshi.

⁵⁷ 'Wakəvə gəla təkə kwəma tsəgha na va, mba'a makətishi ta zləba kwəma Yesəw. Ma kə Yesəw ngəshi naci ki na: «A katanəy, a mənīy fə bamaa dzəti *ndə gəzə kwəma Hyala, ya pa' kwəmaɖa. Ma mbə məlmə yakə mənī lə kəghi tsa yakə mənīy, ka fə bama mənīy dzətiw» kə.

⁵⁸ Ma sa nzana kala dī banavə nfer shi mbəzli mbə məlmə Nazaretə ki na, kəray jəwə tsətsə Yesəw mənəhwə kwəma maɖaɖa maɖaɖa na mbə məlmə va gwa'a tsəgha.

14

*Məti Zhanj tsaə mənīpə *batem (Mk 6:14-29; Lk 9:7-9)*

¹ Ma ghala pətsa va ki na, mba'a *Erədə mazə tsa tə hidī ka Galile favə ghəpə tsa kwəma Yesəw. ² Ma sa favə na, ma kə kaa ka ghəra sləni ci na: «Ma Yesəw tsa gəzə mənī va kwəma ciy, Zhanj tsaə mənīpə batem va na, ə zhəkəməy na kwa kwəli, va tsəgha nza bərçi və ta mənī shi maɖaɖa maɖaɖa ni va tsəgha» kə. ³⁻⁴ Ma gəzə Erədə kwəma va tsəghay, sa zəzəvə na

shiy niy mənī na lə Zhanj na. Ghala pətsa vay, ə niy bələhwə na mali Fəlipə, zədəy. Erədiyadə, kə mənī kaa slən tsa mali va. Sa niy bələhwə nay, ma kə Zhanj niy ni kaa ngəci na: «Kwal va gha kwa kwəma Hyala ta bəli mali zədəɖa va bələhwə ghaw» kə niy ni kaa ngəci. Ma sa niy gəzanakə Zhanj kwəma va tsəgha na, dza Erədə mba'a niy tsəghwa kwa dənjw, mba'a fəghwa kwa fərshina. ⁵ Mbə dī paslamti Zhanj ghəci niy nza na, ka ghərançi hazlənī niy nza va mbəzli. Sa nzana mba'a mbəzli gwanashi niy bəti Zhanj ka *ndə gəzə kwəma Hyala.

⁶ Ma sa niy bərkəta viciy niy yakə mənī mazə Erədə ti na, dza na mba'a niy tati shiy. Kə mba'a niy hakakə mbəzli ta zəmə shiy fəcava ki. Mba'a zha Erədiyadə niy səkəkə tsəti tsə kwa kwəma mbəzliy niy nza va tība harkə na gwanashi. Mba'a tsə va təbanati kaa mazə Erədə tərənɖw. ⁷ Dzəghwa na tə mbərkə ta tsə va, hwa' hwa', zəmanakə fəla kaa zha va. Ma kə niy ni ngəta na: «Ya wa shi dəw gha vəyay, ta ndanashi dzee» kə niy ni. ⁸ Sa niy gəzəkə na tsəgha na, dza zha va del niy dzata, mba'a niy dzaa kəsata mbəghəta. Ma kə niy ni kaa ngəta na: «Wa shi kee dəw va mazəə mə?» kə niy ni kaa ngəta. Ma kə mbəghəta niy ni ngəta na: «Mbala, ma pə gha kaa ngəciy: Sləghwara ghən tsa Zhanj ndə mənīpə batem kwa tasaw, pə gha ngəci» kə niy ni. Dzəghwa zha va mba'a niy səkəkəta dəwhwə tsəgha va mazə ki.

⁹ Ma sa niy dəw zha va shi va tsəgha na, kwəshay vəgha mazə niy mənīta va nava kwəma. Ka zhanci ghənəzə niy nza mbə nəfə tsa ci tərənɖw ngar na, a niy mbay naa zhiniy bashamti, sa nzana mba'a niy mbəlitiy zəmanakə fəla kwa kwəma mbəzliy niy basəshi va kiw. Dza na niy nza tsəgha ki na, bən

niy ghwənay ndə sawji ta mananta kwəma dəw na va. ¹⁰ A kə niy ni ngəci na: «Mbalaa dzəghwa fərshina a gha dzaa kəsəvə Zhan tsaa mənipə batem va, nza gha slanakəvə ghən tsa ci kaa zha na» kə niy ni. ¹¹ Mba'a ntsa va niy dzaa kəsəvə Zhan, piyəŋ slahwə ghən ti. Mba'a niy faghwa ghən tsa va kwa tasaw, mba'a niy səəkəə banavə kaa zha va, mba'a zha va niy bəvəə, mba'a niy dzaa banavə kaa mbəghəta. ¹² Dzəghwa mba'a mbəzli ta səfa Zhan niy favə bar tsa va ki. Ma sa favə ghəshi na, mba'a ghəshi niy səəkəə bəvə mbəri tsa Zhan, mba'a ghəshi dzaa lamti. Sa niy lamti ghəshi na, mba'a ghəshi niy dzaa slanati kwəmaa niy mənta va gwa'a kaa Yesəw. Ava tsəgha niy mətij Zhan ndə mənə batem.

Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətəkə

(Mk 6:30-44; Lk 9:10, 17; Zhj 6:1-14)

¹³ Ma sa favə Yesəw kwəma gəzəkə *Erədə va ki na, dza na mba'a barvay tə pətsa va, ka dzay dzəghwa kwambəwal ta dzay dzəmbə gamba, ta dzaa nzəyəy kwətij vəgha bəla. Dzəghwa nza'jəw mbəzli favə kwəma dza ci va. Mba'a mbəzli madfishi səəkə dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən, war ka nəw dzəy vəgha həlbə vəgha həlbə lə shidshid shi.

¹⁴ Ma sa tsəhəy Yesəw tə pətsa bərkəti na va ki na, mba'a səəməy kwa kwambəwal. Sa nə na tsa' kə na, mbəzli basə basə tə pətsa va dāŋ. Tapə hwər tsa ci ta zhanci ta mbəzli va ki, mba'a mbal-anti ni gwərapə gwərapəshi ni va zəleghwer mbə shi.

¹⁵ Ma sa mənta tihwer na, mba'a *mbəzli ta səfa Yesəw kətəghəvashiy dzəvəgha. Ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, sana sənənva kiy, a vici dzata, mbə gamba pətsa. Va tsəgha nə ghəy

wəzəba banavə gha kwal kaa mbəzli ni, a ghəshi dzashi ta papa shi zəmə shi dzar mbə məlməhi, pə ghəy» kə ghəshi. ¹⁶ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Sa wana ka məndi gəzanshi dzashia? Banshim shi zəmə də'wə ghən tsa ghwəy, a ghəshi zəməshi» kə. ¹⁷ Ma kə ghəshi ngəci na: «Sana sənənva, kwataka pəŋ cifə dəvə, mba'a kərpi bakəshi na shi tikə va ghəy gwa'a tsəgha» kə ghəshi. ¹⁸ Ma kə Yesəw na: «Ndakashim tikə na ghwəy» kə. Dzəghwa mba'a məndi banakəvəshi.

¹⁹ Ma sa banakəvəshi məndi na, dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli va, a ghəshi nzəyshi mənəy. Dza na həŋ bəvə pəŋ tsa cifə tsa va, mba'a kərpi bakə ni va ta dəvə ci, mba'a kafata kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta shi zəmə va. Ma sa man-anti na 'wəsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngangavəri pəŋ tsa va, mba'a banavə kaa mbəzli ta səfa ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli dāŋ ni va. ²⁰ Mba'a mbəzli va zəməhwə shi va gwanashi, bəhə, bəhə, bəhə ghəshi, mba'a mbəvəli tərə. Dza mbəzli ta səfa ci va, basə, basə, ghəshi basəti mbəvəli va, gyadə gyadə ghwani məŋ lə bakə. ²¹ Mbə mbəzlij zəməhwə shiy va bəhə bəhə ghəshiy, a zhər mənəti gar bələkwə bələkwə cifə mətəkə, mbərəkəshi mi'i lə ndərazhi.

Njasa dza Yesəw lə səfa ci dzar tə ghən yam

(Mk 6:45-52; Zhj 6:15-21)

²² War ghwəla, ləy hwəm kwəma va ki, ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səfa ci na: «Ləghwam dzəghwa kwambəwal, a ghwəy 'wati kwal dzəvəriy dzəti həlbə. Kala kərnee səkwəti mbəzli ghəshiy dzashi» kə. Mba'a mbəzli ta səfa ci va dzəghwashi, ka dzashi. ²³ Ma sa səkwamti Yesəw mbəzli ka dzashi ghəshi ki na, dza na mba'a dzəməy mə kəlan kwətij, ta cə'wə. Pa'

ka mēnta vərđi war ghēci mēba kwētiy. ²⁴ Ma ghalabā ki na, mbēzli ta sēfa ci kētivē dzaa dzashi kōrakē lē hēlbē. Dza safē ka viy sēkē dzēmbē kwēma shi, ka gwanjēzē kwambēwal yam. ²⁵ Ma tē kwa baka wa ngēlōkē na, mba'a Yesēw dzētiy tē ghēn yam, ka dza dzar ti shi lē sēfa ci ta kēsashi mbēzli ta sēfa ci. ²⁶ Ma sa nay mbēzli ta sēfa ci va ghēciy dza dzar tē ghēn yam lē sēfa na, mba'a her shi dzashi tērējw. Ma kē ghēshi na: «Aya, anay *hil dānjēmme» kē ghēshi. Ka ngwēmē lala ghēshi va hazlēni. ²⁷ War ghwēla tsēgha ki na, mba'a Yesēw ghati gēzanshi kwēma, a kē na: «Waa yēn na, ē kē her ghwēy dzēghwashi, ka hazlēni ghwēy ma!» kē.

²⁸ Ma sa gēzēkē Yesēw tsēgha, ma kē Piyer ngēci na: «A Ndē slēkēpē, ndata gha na katanjēy, gēzara e dzar lē sēfē tē yam vaa dzēvēgha gha kwērakwē» kē. ²⁹ Ma kē Yesēw ngēci na: «Sar» kē. Dza Piyer fakatsa'wē madiy sēmē kwa kwambēwal, ka dza ghēci tē ghēn yam va lē sēfa ciy dzar dzēvēgha Yesēw ki. ³⁰ Zhini sa nay na safē mbē viy na, mba'a hazlēni ghati ghēranci tifa. War ghwēla tsēgha na, sēfakwē Piyer ghati yipēvaa dzēghwa kwēfa. Dzēghwa na tapē ta ngwēmē lala, a kē na «A Ndē slēkēpē, mbēlītēra» kē. ³¹ Dzēghwa nza'jēw Yesēw vēlanavē dēvē ciy ka'wēti. Ma kē kaa ngēci sa ka'wēkēmme na na: «A Piyer ndara nēfē tsa gha gha gwanayēw. Tawa mēnti gha ghēn tsa gha bakē bakēa?» kē. ³² Lēy hwēm ki na, mba'a ghēshi dzashiy dzēghwa kwambēwal bakanashi. Dzēghwa gar safē tsa va garēti viy. ³³ Dzēghwa niy nza kwa kwambēwal shi ni mbēzli ta sēfa Yesēw gwanashi, tsēfēkwē tsēfēkwē tsēfēkwē ghēshi tsēfēkwēshi, ka

pēra'wanci dividivi shi kaa Yesēw. Ma kē ghēshi na: «Wa Zēghwē Hyala nza gha katanj» kē ghēshi.

*Yesēw lē ka zēlghwē tē hidī ka *Zhenezaretē (Mk 6:53-56)*

³⁴ Ma sa tanjanti ghēshi kwēfa va na, mba'a ghēshi tsēhēshi tē hidī ka Zhenezaretē. ³⁵ War sa tsēhēshi ghēshi na, mba'a mbēzli tē hidī va sēnivē Yesēw. Nza'jēw, zlēj mēlmē, ghēshi gēzanti sēkē tsa Yesēw kaa mbēzli tē hidī va. Mba'a ghēshi basanakē ka zēlghwē ngēci ki. ³⁶ Tapē ghēshi ta cē'wē Yesēw, a ghēci banavēshi kwal tsa dāpēvē ya kwataka mētsēni kwēbanj tsa kēn ghēn ci. Ya tsamaba ndē zēlghwē tsa ndēnjway ki na, mba'a mbēliy kwēriņ.

15

*Kwēma jiji *ka Zhēwifē (Mk 7:1-13)*

¹ Dza *ka Farisahi ghēshi lē *mbēzliy bēnipē kwēma pēhēti Hyala, mba'a ghēshi sēkēshi mbē mēlmē Zherēwzalem dzēvēgha Yesēw. Dza ghēshi ka dēw kwēma vē, ² a kē ghēshi na: «A Mētē, a kwēma jiji ghwēmme gēzēkē, ka ndē gha zēmē shiyēy, mba'a ndē pishanti dēvē ci, kē. Ava ghaa nashi mbēzli ta sēfa gha ni mbē zēmē shiy kala pi ma dēvē. Tawa nēw ma ghēshi kwēma jiji va kia?» kē ghēshi. ³ Ma kē Yesēw zlēbanshi na: «Wa shiy mēnishi dī ma ghwēy fēti ta kwēma pēhēti Hyala, dzanjwēy ghwēy ta nēw war kwēma jijihijwēy na ghwēy shēka? ⁴ Njasa nzana va sēnzēnva, mba'a Hyala gēzēkē: “ē pē ghaa ha'wē tē kar dēja lē mēja” kē. Zhini ma kē ba na: “Ya wa ntsaa tsērēti dēy ya mbēghēyēy, mba'a mēndi paslanti tsava ndē” kē dība. ⁵ Ma pē ghwēy na ghwēy ki, mbē kwēma

bənipə ghwəy na: “War nə ma ndə kaa dəy, ya kaa mbəghəy: A di, a mə, ma shiy niy nza vəya gar bəñwəyshee ta kəətiñwəyəy, kaa Hyala bəhwəshee, kəy, ya kala zhini tsava ndəə kəəti kar dəy lə mbəghəy na, gwa'a tsəgha” pə ghwəy. ⁶ War tsəgha pəəsliti ghwəy na Hyala va kwəma pəhəti na, ta mbəə nəw na ghwəy va kwəma jiji!

⁷ Ma kwəma ghwəy ghwəy ka dakə mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla niy, katanə na kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vaa dzəkən ghwəy. A kə niy niy:

⁸ A kə Hyalay: “Ma mbəzli niy, war kwataka lə miy gəzə ghəshi ha'wə tsa ha'wə ghəshi tə ya gwa'a tsəgha.

Ma mbə nefer shi na, kərakə kərakə ghəshi lə ya.
⁹ Gəmta na tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi va kwa kwəmee, sa nzanay, war kwəma jiji shi gwa'a tsəgha na shi bananshi ghəshi kaa mbəzli, njasa nzanaa kwəmee ghəshi zhəghəti” kə Hyala, kə Ezay niy ni» kə Yesəw.

Shiy dzaa yaɗamti ndə kwa kwəma Hyala (Mk 7:14-23)

¹⁰ Dzəghwa Yesəw mba'a harvə mbəzliy basəshi va. Ma kə kaa ngəshi na: «Fam kwəma dəe na gəzə, nza ghwəy fə ghən ti. ¹¹ Ma na shi zəməhwə ndəə dzəghwa hwər ciy, ka mbay ghəshiy yaɗamti ndə kwa kwəma Hyalaw. Naa səvəri kwəma mbə miy tsa ci na saa yidi ndə kwa kwəma Hyala» kə.

¹² Dzəghwa mbəzli ta səɗa ci kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw. A kə ghəshi ngəci na: «Sənay gha tərəñw satiy nəfə tsa *ka Farisahi va kwəma gəzəkə gha va tsəgha na, pə gha tsəna?» kə ghəshi. ¹³ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Nay ghwəy tsəy,

ya tsamaba dəñw fə na, kala Dirə tsa mə ghwəmə kə ngwəbətiiy, war tədi tədi dza naa nza. ¹⁴ Zlashim lə kwəma shi. Ghwələfesliy canshi kwal kaa nihwəti ghwələfesli na ghəshi. A ghwəy sənay, war mba'a kə ghwəlfəə kəsə tsahwəti ghwəlfə tə dəvə ci, ta canci kwaləy, ta shikəshi dza ghəshiy dzəghwa kə'wə bakanavashi» kə Yesəw. ¹⁵ Dzəghwa ma kə Piyer ngəci na: «A Metər, citəñəy bazhə tsa kwəma di fir tsa vaa gəzə» kə. ¹⁶ Ma kə Yesəw ngəci na: «Waa lə ghwəyñwəyshi mbə ma naa favə kwəma kwərakwə ba na? ¹⁷ Ə sənay ma ghwəy, ma na shi zəməhwə ndəy, dzəghwa hwər tsa ci ka niva shiy dza, ka ndə dza na, mba'a təhəkəghwashi, pə ghwəy shəkəna? ¹⁸ Əy ma na kwəmaa səvəri mbə miy ndə nanzə kiy, səəkə mbə nəfə tsa ndə ka navaa səəkə. Ava niva shiy na shiy dzaa laɗamti ndə kwa kwəma Hyala. ¹⁹ Sa nzanay, war səəkə mbə nəfə tsa ndə səəkə təkə *kwəma jikir na. Ma ka gha nighə na, vbəpə təkə kwəma va fambə ndə mbə pəəsli ndə, ka pəəsli mi'i mbəzli, ka məməni ghwərghwər, ka ghəli, ka təbə dzərvəə dzəkən mbəzli, ka gəzə kwəma jikir naa dzəkən mbəzli. ²⁰ Ava shiy mənə ndə ka ntsa lidi lidi tsa kwa kwəma Hyala. Ma na nə jijihimmə va, mba'a kə ndə zəməhwə shiy kala pishə dəvə na, ntsa lidi lidi tsa na kwa kwəma Hyala, kə ghəshiy, tsəgha naw. Ka mbay niva shiy laɗamti ndəw» kə Yesəw.

*Kar Yesəw lə maliy səəkə tə hidī ka *Kanana (Mk 7:24-30)*

²¹ Dza Yesəw mba'a barvay tə tsava pi, ka dzay dzəti hidī vəgha məlmə Tir lə məlmə Shidanəw. ²² Ma sa tsəhəy na na, dzəghwa nahwəti mali mbə hwəlfə ka Kanana, tə hidī va, ndəs səəkətəa dzəvəgha Yesəw. A kə ngəci na: «A Ndə

sləkəpə, jijiy mazə *Davitə, titihwə mēnti zhəhwər tē ya. Gazlaka kəsəvə na zhee, war ə ghənzə sa ngəra'wə tərəjw tərəjw və» kə. ²³ Dzəghwa Yesəw tərəm, nzəyəy kala zləbanta kwəma, ya kwətiŋ nzə. Mba'a mbəzli ta səda ci səkəshiy dzəvəgha, ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, mananati kwəma dəw na va, a ghənzə zlamməə dzata. Sa nzanay, ka dza naa zlay nəwəmmə war tsəgha lə lala nzə vaw» kə ghəshi. ²⁴ Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Yənəy, war kwataka ta hwəlfə ka *Izərayel, ghəshi shiy mənishi nja tenkesli zaza ni ghwənəkəra Hyala» kə.

²⁵ Ma sa favə mali va tsəgha na, səkə na gələbə gələbətə tē shinin nzə kwa kwəma ci. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, titihwə kətitərə na gha» kə.

²⁶ Dzəghwa ma kə Yesəw ngəta na: «A mali na, waa wəzə na ndə bəvə shi zəmə ndərazhi, ka ndəghashi kaa kireketiw» kə. *

²⁷ Ma kə mali va na: «Yan, tsəgha na nava nanzə kataŋ Ndə sləkəpə. Ma nanzə ya tsəgha nzəy, ya kireketi na, kar ghəshiy kwəmavə imə memiriy shikə səkwa tē tabəl tsa ndə shiy, ghəci mbə zəmə shiy» kə. ²⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəta na: «A mali na, a gha ndara nəfə tsa gha gwanay. Nana kiy, ta məntəŋa kwəma gha va dzee njasa di nəfə tsa gha va» kə. 'Wakəvə tsəgha, nza'jəw, pəlis zha mali va va mbəlita va gazlaka va ghala pətsa gəzə Yesəw va kwəma va.

Kar Yesəw lə ka zəlghwə d'anj

²⁹ Dzəghwa Yesəw mba'a madiy tifa, ka dzay dzəməy kwəfa har məndiy kwəfa Galile. Dza na mba'a dzəməy mə tsahwəti kəlan tifa, mba'a nzəyəy mə. ³⁰ Dzəghwa mbəzli d'anj, mba'a ghəshi basəkəvashiy dzəvəgha, lə

mbəzli gwərapə gwərapəshi ni: Vədevəder, lə ghwəlefesli, mba'a mbəzli məti məti vəgha ni, mba'a mbəzli pəhətə ghani shi mbay ma gəzə kwəma, mba'a nihwəti mbəzli mananshi zəleghwer ghəngəhən ghəngəhən ni d'anj. Basə ghəshi basəyshi kwa kwəma Yesəw. Dza na mba'a mbalamtishi gwa'a. ³¹ Ma sa mbalamtishi na na, mba'a nava kwəma mananatishi madəŋa kaa mbəzli. Ma kə ghəshi na: «Kay, 'yahə'yahəy na tsatsa ndə» kə ghəshi. Sa nata ghəshi hwəlfə nava madəŋa kwəma. Sa nzana mbə mbata gəzə kwəma mbəzliy niy pəhətə ghani shi va, mbəli mbəli mbəzli məti məti vəgha ni, mbə dza dzashi vədevəder, mbə nay pi ghwəlefesli diwəŋ diwəŋ. Dzəghwa ghəshi ki tapə ghəshi dzəmbəshi mbə fal Hyala ka *Izərayel.

Kar Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə fadə mətəskə

(Mk 8:1-10)

³² Dzəghwa Yesəw ki da' harvə mbəzli ta səda ci, ma kə ngəshi na: «Ma mbəzli niy, dalalay zhəra hwər tsee ti shi. Sa nzanay, kwa mahkana vici shi na sana, war ghəshi tikə vəghee, shi zəmə tifa. Sana kiy, ka dee ghəshiy dzashi kala nganavəshi shi zəmə yaw, va nəghətəa ghəshi dzaa shikəshi, kwa kwal va ma» kə. ³³ Ma kə mbəzli ta səda ci kaa ngəci na: «Əy, kwəma ka ghwəmmə pələkə shi zəmə sana kwamti na gar məkanshi kaa gəla mbəzli d'anj ni ni tsətsə kia?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Hwəm na peŋ va ghwəya?» kə. Ma kə ghəshi na: «Mbərfeŋ na peŋ va ghəy, mba'a kərpi jəw jəw ni, jəwə» kə ghəshi. «Ndakashim tikə» kə.

³⁵ Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzliy basəshi va, a ghəshi nzəyshi mənəy. ³⁶ Ma sa nzəyshi ghəshi na, dza na hən bəvə peŋ tsa mbərfeŋ tsa va, lə kərpi va ta dəvə

15:24 15:24 10:6; Rm 15:8 * **15:26** 15:26 Kəreketi ka ka Zhəwifəə har mbəzliy kamaa ka Zhəwifəə, va tsəgha niy gəzə Yesəw kwəma va tsəgha kaa mali va. **15:28** 15:28 8:13 **15:29** 15:29 5:1 **15:32** 15:32-39 14:13-21 **15:32** 15:32 9:36

ci. Kə ka mənı 'wəsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wəsa na, dza na nga' nga' ngangavəri shi va gwanashi, mba'a banavəshi kaa mbəzli ta səfa ci. Dza mbəzli ta səfa ci va mba'a ghəshi bəvə shi vaa tahananəshi kaa mbəzli va ki. ³⁷ Dzəghwa mbəzli tə pətsa va gwanashi, zəmə zəmə ghəshi zəməhwə shi zəmə va ki, bəhə bəhə ghəshi. Dzəghwa mba'a mənđi basəti naa tərmbə mbəvəli, gyadə gyadə ghwani mbərfəñ. ³⁸ Mbə mbəzliy zəməhwə shi va vaa bəhəshiy, a zhər mənđi bələkwə bələkwə fadə mətəkə. Mbərəkəshi kar mi'i ghəshi lə ndərazhi. ³⁹ Ma ləy hwəm ki na, dzəghwa Yesəw mba'a banavə kwal kaa mbəzli va, ka dzashi ghəshi. Ma sa dzashi ghəshi na, mba'a dzay dzəghwa kwambəwal ka dzay dzəti hidı ka Magadan.

16

**Ka Farisahi lə *ka Sadəsehi mbə dəw kwəma madəña madəña na va Yesəw (Mk 8:11-13; Lk 12:54-56)*

¹ Ma tə nahwəti vici na, mba'a ka Farisahi lə ka Sadəsehi səkəshi va Yesəw. Ma kə ghəshi kaa Yesəw sa đi ghəshi ngali ci na: «Mənđi shi madəña madəña ni kwa kwəma ghəy. Ti dza ghəy sənay səkə va Hyala səkə kwəma gha na katan, pə ghəy» kə ghəshi. ² Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, nata ma ghwəy ghwəmə ghəmmə vici mbə pəkəwəy, cəke' ka ghwəy sənay điwəñ dza piy nza həzlimə, pə ghwəy. ³ Dzəghwa mekəshi ba, sa ka ghwəy nata ghwəmə ləvəta ngərəkəkəkə va kwəlebi na, cəke' ka ghwəy sənay, ta nzəmə dza van ndatsə, pə ghwəy, tsəgha ghənzə. A ghwəy sənay tihəvəri shiy dzaa məniva lə nighə pətsa mə ghwəmə. Ma niy məniva shiy sənəznəva mbə ghwəy na, kala sənay tihəvəri shi ghwəy. ⁴ Ma ghwəy

ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, mbəzli jikirkir ni nza ghwəy, ka đi fəti ghwəy va Hyalaw. «Mənđi shi madəña madəña ni» pə ghwəy kaa ngəra. Na nee nee kiy, nihwəti shi madəña madəña ni dzee mənəñwəy tibaw. Mək na shi madəña madəña ni va niy mənəhwə Hyala lə *Zhəwnasə» kə. Sa gəzanəkəshi na tsəgha na, dza na mba'a zlashi tiba ka dzay.

*Yesəw yəmə shi bənipə *ka Farisahi ghəshi lə *ka Sadəsehi lə *is (Mk 8:14-21)*

⁵ Dza kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səfa ci, mba'a ghəshi kafəshiy tanəshi dzəvəri tə kwəfa vaa dzəti tsahwəti həlbə. Mba'a mbəzli ta səfa ci va niy zamti ghən ta bə peñ.

⁶ Dzəghwa Yesəw mba'a madıy ta gəzanshi kwəma, ma kə na: «Favə ghwəy na, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy, va is tsa ka Farisahi va lə sa ka Sadəsehi» kə.

⁷ Ma sa favə mbəzli ta səfa ci va kwəma va tsəgha na, kə ghəshi ka gəzə kwəma kwa jipə shiy, ma kə ghəshi na: «Va sa zay ghən tsa ghwəmmə va ta bə peñ gəzəmmə na kwəma va tsəgha bay?» kə ghəshi. ⁸ Dza Yesəw mba'a fəti ghən ta kwəma gəzə ghəshi va. Ma kə kaa ngəshi na: «A navam kia? Tawa gəzə ghwəy kwəma kwa jipə ghwəy: «Va sa bəvə ma ghwəmmə peñ» pə ghwəya? Nđara nefer ghwəy ghwəy gwanashiw. ⁹ Wa ka təkə kwəma ghwəy mbə ghən ghwəy sa? Ə zay ghən tsa ghwəy, ta mbəzli bahay ya va gar bələkwə bələkwə cifə mətəkə ni tə nahwəti vici lə peñ cifəy na? Ləy hwəm sa niy ngəslishi ghəshiy, ghwani hwəm niy təhay ghwəy lə kwa tərəmbəa? ¹⁰ Zhini tsəghee ngaslay mbəzli gar bələkwə bələkwə fadə mətəkə, lə peñ mbərfəñ dəvə, ghwani hwəm niy nza kwa tərmbə tsaa niy basəti ghwəya? ¹¹ Ghala pətsa nə ya

va ngəŋwəy, ndəghwəm ghən tsa ghwəy va is tsa ka Farisahi lə sa ka Sadəsehi pənəy, njaa sənay ma ghwəy, kwəma peŋ na sa dee va gəzanwəyəw, pə ghwəya?» kə.

¹² Ma sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a mbəzli ta səda ci madiy fəti ghən ta kwəma va ki. «Ma kwəma gəzə Yesəw vay, dzəkən is tsaa pəsli shiy dī naa gəzəw. Ndəghwəm ghən tsa ghwəy va shi bənipə ka Farisahi lə ka Sadəsehi, dī naa gəzə» kə ghəshi.

*Piyer gəzə: «Yesəw na *Kəristəw» kə
(Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)*

¹³ Dzəghwa Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi madishiy dzəti nihwəti hidī, ndəkəwə vəgha hidī Shezare Filipə. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a madiy ta dəw kwəma va *mbəzli ta səda ci, ma kə na: «A ndə nzee ka mbəzliy ni yən Zəghwə yakə ndə ngəri baya?» kə. ¹⁴ Ma kə mbəzli ta səda ci na: «Zhaŋ tsaa mənipə *batem nza gha, ka nihwəti mbəzliy ni. Nihwəti na: *Eli nza gha, kə ghəshi. Ma nihwəti ba na: Kala *Zhereməy pə ghay, tsahwəti ndə mbə ka gəzə kwəma Hyala nza gha, kə shi» kə ghəshi.

¹⁵ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya ghwəy na ghwəy kiy, wa ndə nzee ka ghwəy nia?» kə. ¹⁶ Ma kə Shimaŋw Piyer na: «Ghay, Kəristəw nza gha, Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli, zhini gha Zəghwə Hyala kwa bəpə piy» kə. ¹⁷ Ma sa gəzəkə Piyer tsəgha, ma kə Yesəw ngəci na: «A Piyer, zəghwə Zhaŋ, vəshi pə ghaa vəshi. Sa nzanay, ma kwəma katan na na gəzəkəvəri ghay, kwəmaa səəkə va ndə ngəri naw. Dirə tsa mə ghwəmə citəŋa na kwəma va. ¹⁸ Ma nə ya ngəŋa kiy: Piyer nza gha. Ma Piyer tsa vay, kəlba dī naa gəzə. Tə kəlba va dzee

basəy mbəzliy nəwra. Ka dza bərciy nza va məti gar mbashiw. ¹⁹ Avee taa ndaŋa shiy ghwəni miy dəgha ta dzəti pətsa sləkə Hyala mbə dəvə gha. Ma shi dza ghaa pəhəti, ta mənishi mbəzli tikə tə hidiy, tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə. Ma ni dza ghaa pəhəti shiy, ka mənishi mənidiw, pə gha dība na, war tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə» kə.

²⁰ Sa gəzamti na kwəma va tsəgha na, dza na mba'a makəti mbəzli ta səda ci, vantaa ghəshi dzaa gəzə kaa nihwəti mbəzli, ghəci na Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli, kə ghəshi.

*Yesəw gəzə kwəmaa dzəkən məti ci, lə zhakati tsa ci mbə məti
(Mk 8:31-9:1; Lk 9:22-27)*

²¹ Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a Yesəw ghati gəzanshi bazhə bazhə kaa mbəzli ta səda ci, a kə kaa ngəshi na: «A nana ki, ya njaabay, ta dza dzee dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma sa kee tsəhəray, ta sara ngəra'wə dalala dza mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, mba'a *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala. Ta paslantəra dza mənidi. Ma sa kee mətiray, ta satira dzee mbə məti tə kwa mahkana vicee kwa kwəli» kə. ²² Ma sa favə Piyer nava kwəma na, mba'a harvə Yesəw dzəvəgha bəla. Ma kə kaa ngəci na: «A Ndə sləkəpə, əhəŋ, ka dee nava kwəmaa kəsəŋaw. Makəti gəla na tsəgha na va kwəma Hyala va dzəkən gha» kə.

²³ 'Wakəvə Yesəw tsəgha, tərəf zhəghəghəvay dzar kwa Piyer. Ma kə ngəci na: «Kərakə pə gha lə ya, *ndə jaka tsa Hyala tsa. Ə dī gha həərəfa, ta tərəmbəraa dzəmbə *kwəma jikir na. Sa nzanay, na gha na hwəlfə təkə kwəmay, kwəmaa səəkə va Hyala na teepəw. Təkə kwəmaa səəkə va ndə ngəri na» kə.

16:14 16:14 14:2; 17:10-13; Mt 21:11 **16:16** 16:16 14:33; Zhŋ 1:49; 11:27 **16:18** 16:18 Lk 22:32; Zhŋ 1:42; 21:15-17; Ef 2:20 **16:19** 16:19 Lk 11:52; Mt 18:18; Zhŋ 21:15-17 **16:20** 16:20 17:9 **16:21** 16:21 17:22-23; 20:17-19; 26:2

²⁴ Dzəghwa ma kə kaa mbəzli ta səda ci na: «Mba'a kə ndəə dī nəwray, ə kə tsava ndə zlay zəzəə dzəkən tsa ci ghən, mba'a zləbavə sa ngəra'wə, lə mətita gwa'a, ma nza ghəci nəwra. ²⁵ Sa nzana, ya wa ntsaa dī mbəliti piy tsa ci tikə tə hidīy, ta zamti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidī tə mbərkə kwəma yay, ta mbəliti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. ²⁶ Nay ghwəy na, ya shi tə hidī gwa'a gwa'aa kwəmavə ndə, mba'a piy tsa ci mə ghwəmə zayəy, shiy tifa ndəə 'wəy ti mbə kwəma va tsəghaw. Tsahwəti sə tifa teepə gar dza ndəə mbəərətī piy tsa ci ti mə ghwəmə va Hyalaw. ²⁷ E gəzanwəy yay, ta səəkə dzee yən Zəghwə yakə ndə ngəri lə shəndəkə tsa Dirə, ghəy lə ka kwal Hyala ci. Sa kee səəkəray, kee dza na mba'ee wanati zhəmə ndə, ya tsamaba ci gwa'a, war ge'i ge'i lə na ci sləni ghərahwə na mbə nzəy tsa ci tikə tə hidī. ²⁸ Ə gəzanwəyee, na navay tsəgha na, a nihwəti mbə ghwəy ghəy mbəzli tikə niy, ka ghəshi gha bəkwə na ta nara dza ghəshi, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, yən mbə səəkə ta mənī mazə tsee» kə.

17

Yesəw mə kəlan lə nihwəti mbəzli ta səda ci
(Mk 9:2-13; Lk 9:28-36)

¹ Dzəghwa sa mənta vici kwan ləy hwəm shi va na, dza Yesəw kaa kar Piyer lə Zhakə, mba'a Zhan zəmbəghəy Zhakə, pəm pəməvəshi kwasəbə ci, ka dzashiy dzəmə ghən kəlan tsa bitī tsa, ta nza kwətishi məba. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi məba na, dzəghwa Yesəw mba'a zhəghanakəshi nahwəti pa kaa mbəzli ta səda ci va mahkan ni. Ka mbəərə pətsa mbə kwəma ci

ghəy ghəy ghəy, ndəba vici pə gha. Ma kwəbənər kən ghən ci na, mba'a ghəshi zhəghəshi tezlezlezlezi, war ka baməpə. ³ Ma zhini ghəshiy nighə ba na, kar *Məyizə lə *Eli tifa mbə gəzə kwəma li. ⁴ Ma kə Piyer kaa Yesəw tsəgha ki na: «A Ndə sləkəpə, jəw na wəzə ghwəmmə nzəyəmmə tə pətsaw. Mba'a pə gha zləbatīy, kadiw e danətī ceker mahkan, kwətīn tsa gha, mba'a tsa Məyizə, mba'a tsa Eli» kə.

⁵ Ma war ghəci ghwəlay mbə kərnī gəzə kwəma gəzə na vaa səkwa tsəgha na, dzəghwa zləlahə, kwəlebi səəkəshi tə ghwəmə, ka mbəərə, səəkə zhəmakə məcakwə va kəələhwəshi. Fa ghəshi na, məli Hyala mbə gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw səəkə mbə kwəlebi va, ma kə na: «Favə tə ghwəy, ava ghəci na Zhəghwee dee, tərənəw yən vəshi ti, fam kwəma və» kə.

⁶ Ma sa favə *mbəzli ta səda Yesəw va mahkan ni məli va tsəgha na, mba'a ghəshi hazlənishi tərənəw. Tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi tsəfəkwəshi, nzənəw nzənəw kwəma shi mbə hidī. ⁷ Dza Yesəw, kət kətəghəvay dzəvəgha shi, mba'a dapashi. Ma kə ngəshi na: «Satinwəyəm məgarə, ka dza her ghwəy ma» kə. ⁸ Dzəghwa mbəzli ta səda ci va kafə, ghəshi kafata kwəma shi. Ma sa nə ghəshi njə'wə kə ghəshi na, nay ndə ghəshi tifa ghwəlaw. War Yesəw kwətīy. Mba'a ghəshi madīshi ta səkwashi mə kəlan ki.

⁹ Ma kə Yesəw ngəshi ghəshi mbə səkwa səəkə mə kəlan tsa va na: «Ma shi nashi ghwəy ni mənīshiy, əntaa ghwəy taa gəzəshi ya kaa tsamaba ndə di ma. Ndəghətim, pa' tə vici dzee zhakatira mbə mətī, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə. ¹⁰ Dzəghwa mbəzli ta səda ci va ka dəw kwəma və, a kə

16:24 16:24-25 10:38-39; Lk 14:27; 17:33; Zhj 12:25-26; 1Pi 2:21 **16:27** 16:27 Cem 62:13; Zhəwbə 34:11; Mt 7:23-27; 13:41; 25:31-46; Lk 13:27; Zhj 5:29; Rm 2:6; 1Kwər 3:13-15; 1Pi 1:17; 2Tim 4:14; ShiZhj 22:12 **16:28** 16:28 10:23; 24:34; Mk 9:1; 13:30; Lk 9:27; 21:32 **17:1** 17:1 5:1 **17:2** 17:2-8 2Pi 1:16-18; ShiZhj 1:16 **17:5** 17:5 3:17 **17:9** 17:9 16:20 **17:10** 17:10-11 Mala 3:23-24; Mt 16:14

ghèshi na: «A Metèr, sa wana niy nè *mbèzliy bènipè kwèma pèhèti Hyala na: “Pèrba Eli dza naa sèakèy, ka *Kèristèw gha sèakè” kè ghèshia?» kè ghèshi. ¹¹ Ma kè Yesèw zlèbanshi na: «Yan tsègha na nava nanzè, katan na. Eli dza naa 'wa kwal sèakè, ta gèzanshi zhèghè nefer shi kaa mbèzli ta nèw kwèma Hyala. ¹² Ma ki e gèzanwèyèy, a Eli 'wakè kwal sèakèy ghala mbèradzèy. Dzèghwa mbèzli na, kala sènivè ghèshi. Mba'a ghèshi mènti *kwèma jikir na li njasa dè ghèshi. Njasa sanamiy ghèshi va ngèra'wèy, tsègha dza ghèshi ta samiyra, yèn Zèghwè yakè ndè ngèri kwèrakwè» kè. ¹³ Ma sa gèzèkè na kwèma va tsègha na, mba'a mbèzli ta sèdà ci va fèti ghèn tsègha, dzèkèn Zhan tsaa mènipè *batem gèzè na kwèma va, kè ghèshi.

*Yesèw lè zèghwè nza bashakè vè
(Mk 9:14-29; Lk 9:37-43)*

¹⁴ Dzèghwa kar Yesèw lè *mbèzli ta sèdà ci ki mba'a ghèshi tsèhèshi vègha mbèzli dèan ni. Dza tsahwèti ndè mba'a madiy, ka sèakèè dzèvègha Yesèw. Sèakè na gèlèbè gèlèbèy tè shinin ci kwa sèdà Yesèw. ¹⁵ Ma kè na: «A Ndè slèkèpè, mènti zhèhwèr ta zèghwè ghèci gwèrapèy va zèlghwè bashakè, war mbè sa ngèra'wè ghèci vè tèrènw. Dèan sèdà ci sèakè zèlghwè tsa va mbè ndèghaa dzèti ghwè, lè dzèmbè yam. ¹⁶ Dzèghwa mba'èè niy pèmanakèshi kaa mbèzli ta sèdà gha na, shan ghèshi shanay mbèli ci» kè. ¹⁷ Ma sa gèzèkè ntsa va tsègha, ma kè Yesèw kaa mbèzli na: «Mata ghwèy ghwèy mbèzli mbè vèghwè tsa ndatsè tsa gèmgèm niy, banavè nefer ghwèy ghwèy kaa Hyalaw. Pa' hwèm dè ghwèy yèn nzèyra lè ghwèy kia? Pa' hwèm dzèè nza mbè sè'wa kwèma ghwèy dèba kia? Bèram zèghwè

vaa sar tikè» kè ¹⁸ Dza mba'a mèndi banakè zèghwè va. Sa bèkèm na, mba'a gèzanakè kwèma lè bèrci kaa bashakè tsa va tèrènw tèrènw a ghèci sèvèriy mbè zèghwè va. Dzèghwa nza'jèw bashakè tsa vaa sèvèriy mbè zèghwè va ki. Pèlis ghèci mbèliy tìbata kwèriy.

¹⁹ Ma sa nata *mbèzli ta sèdà Yesèw kwèma va mènta tsègha na, dza ghèshi, kè ghèshi kètgèhèvashiy dzèvègha Yesèw. Ma kè ghèshi ngèci na: «Wa shiy mènishi niy mbè ma ghèy tèhèkèvèri bashakè tsa va na ghèya?» kè ghèshi. ²⁰ Ma kè Yesèw ngèshi na: «Waa banavè nefer ghwèy ghwèy gwanashi kaa Hyalaw, va tsègha mbay ma ghwèy tèhèkèvèri. È gèzanwèy ya, ta na navay, tsègha na, war mba'a pè ghwèy banavè nèfè tsa ghwèy kaa Hyala ya jèwè tsètè nja cizlè gwèbiriya, ta mbay dza ghwèy ni, ya kaa dèlagwa na sana: “Tèdamtèvanja tikè, mbalaa dzarba!” pè ghwèy, ka na dza na, mba'a bərvata. Ma tsègha kiy, nihwèti shiy tìba mba'a dzaa zhèntènwèy ghèn tepèw. [²¹ Ma gèla bashakè tsay, ka mbay mèndiy tèhèkèvèri mbè ndè, kala lè mèni sèwmay mba'a cè'wè Hyalaw» kè.]

Yesèw zhiniy gèzèpè kwèmaa dzèkèn mèti ci, lè zhakati tsa ci mbè mèti ba

(Mk 9:30-32; Lk 9:43-45)

²² Ma tè nahwèti vici sa basèshi kar Yesèw ghèshi lè mbèzli ta sèdà ci gwanashi tè hidè ka Galile na, dza na tapè ta gèzanshi kwèma, a kè na: «Ma yèn yèn Zèghwè yakè ndè ngèriy, ta kèsèvèra dza mèndi mba'am fambèra mbè dèvè mbèzli. ²³ Ka mbèzli va dza na, mba'a ghèshi paslantèra. Ma sa kee mètiray, tè kwa mahkana vicee kwa kwèli na ta zhakatira dzèè mbè mèti» kè. Ma sa favè mbèzli ta sèdà ci gèla nava kwèma tsègha na, gwa'a, kwèshay vègha shi mènta tsègha.

*Gəzə kwəmaa dzəkən tsəhə ghən mbə *ciki Hyala*

²⁴ Dza kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci mba'a ghəshi səkəshiy dzəmbə məlmə Kapernahwəm. Ma sa səkəshi ghəshi na, mba'a mbəzliy tsəhə ghən va mbəzli mbə ciki Hyala səkəshiy dzəvəgha Piyer. Ma kə ghəshi ngəci na: «A Piyer, kar ntsa ghwəy tsa dikə tsa tsəhə ghən tsa mbə ciki Hyala sa?» kə ghəshi. ²⁵ Ma kə Piyer na: «Yaŋ, kar naa tsəhə» kə. Ma Piyer mbə dzəkə ghi na, mba'a Yesəw 'wati dəw kwəma və pərba ghəci, ma kə ngəci na: «A Piyer, njaa na va gha tay? Va nima mbəzli ka mezhižhə tə hidiy tsəhə ghən tay? Va ka səkə səkə ta naa, naa va ka ya ya?» kə. ²⁶ Ma kə Piyer na: «Va ka səkə səkə ka ghəshiy tsəhə» kə. Ma kə Yesəw na: «Ghənzə tsəgha na, ka tsəhə ghən ka ya ya na nashi ba na? ²⁷ Əy, ma ki ya tsəgha nžə, vantaa nefer ka tsəhə ghən va taa satiy, mbala bəvə gwəvbeŋ, a gha dzaa dzəməy kwəfa, ta kəəsə kərpi. Ma kəlipə dza ghaa 'wa kəsəvəy, nza gha bəvəə ghwənanti miy tsa nžə. Sa ka gha ghwənantiy, ta kəsəy səlay dza gha mbəba. Nza gha bəvə, nza gha dzaa banavəshi. Mək dza naa nzaa dzəti tsee ghən lə dzəti tsa gha gwa'a» kə.

18

Tsama ndə gwəra na dikə mbə mbəzli sləkə Hyalaa?

(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)

¹ Ghala pətsa va ki na, dza *mbəzli ta səfa Yesəw mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw. Ka dəw kwəma ghəshi və, ma kə ghəshi na: «A Metər, tsama ndə na ntsaa gwəra dikə mbə mbəzli sləkə Hyala tay?» kə ghəshi. ² Dzəghwa Yesəw da' haray zəghwə jəwə tifa, mba'a garəy kwa kwəma shi. ³ A kə ngəshi na: «A gəzanwəy ya, ta

na navay, tsəgha na, kala zhəghəti ghən tsa ghwəy pə ghwəy nja ndərazhi jəw jəw niy, ka dza ghwəy mbəə tsəhəwəy mbə mbəzli sləkə Hyalaw. ⁴ Ntsaa dzaa zhəghəti ghən tsa ci jəwə nja zəghwə nay, ghəci dza naa gwəra dikə mbə mbəzli sləkə Hyala. ⁵ Ya wa ntsaa dzaa ka'wəti zəghwə jəwə nja sasa tə mbərkə kwəma yay, yən də'wə ghən tsee na sa ka'wəti na va tsəgha» kə.

*Gəzə kwəmaa dzəkən shiy həərə ndə, ta məni *kwəma jikir na*

(Mk 9:42-48; Lk 17:1-2)

⁶ Ma kə Yesəw ba na: «Ya wa ntsaa dzaa mənti shiy ngədi mbəzliy təhəshi ma ni ndara nefer shi, dza mba'a ghəshi shikəshiy dzəmbə məni kwəma jikir nay, a ngəra'wə taa nza kən tsava ndə. Wəzəba pəhanaghwa məndi vəna kwa wəri ci, mba'am tsəkwati tə hwər kwəfa, mba'a mətiy dza naa favə kən kwəmaa dzaa nza kən. ⁷ Katan nanzə kiy mbəzliyay, mbə kwəma na mbəzli tə hidfi. Va sa nzanay, ya hwəmba nžə na, war lə shiy həərəpə dzəmbə məni kwəma jikir na na tifa. Ta na niva shiyəy, ka bashi nza ghəshi tifa ya hwəmbaw. Ma nanzə kiy, a ngəra'wə dzaa nza tərəw kən ntsaa dza vaa titəvay ta məni shiy ngədi mbəzliy dzəmbə kwəma jikir na» kə.

⁸ Ma kə kwa fir na: «War mba'a kə dəvə gha, ya nahwəti səfa ghaa fəŋaa dzəmbə məni kwəma jikir nay, sla pə gha slanti, a gha ndəghamti kərakə. Sa nzanay, wəzəba kwəməvə gha piy tsa slar tsa va Hyala, lə dəvə gha kwətiŋ na, ya lə səfa kwətiŋ na, kən na dza məndiy ndəghambəna mbə ghwəə kədi ma, lə shi gha bakanashi. ⁹ Mba'a kə nahwəti mətsə ghaa ngədiŋaa dzəmbə məni kwəma jikir nay, lamti kwa ghən gha, a gha ndəghamti kərakə. Sa nzanay,

wəzəba kwəməvə gha piy tsa slar tsa va Hyala, lə mətse kwətiŋ na, kən na dza mēndiy ndəghañaa dzəmbə ghwəə kədi ma, lə mətsehi gha bakanashi» kə Yesəw.

Bəli fir lə təmbəkə tsa niy zay, mba'a ndə pəlavə sa ci (Lk 15:3-7)

¹⁰ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci diba na: «Məni tə ghwəy məhərli, vantaa ghwəy dzaa fə ndərəə dzəti tsahwəti ya kwətiŋ mbə mbəzli daw daw bərçi ni. A gəzanwəyee, mbə ndəghwəshi na ka kwal Hyalahi shi kwa kwəma Dirə tsa mə ghwəmə ya hwəmbə nze. ¹¹ [Sa nzana, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta mbəli niy zashi mbəzli səəkəree tikə tə hidfi.]

¹² A nə yay, njaa na va ghwəya? Ya ndə nza mba'a tənkesli ci və bələkwə, dza tsahwəti mba'a zay kwətiŋ mbə shi na, nza zlashi ni məslidə mətsekə məslidəti ni va tibashi ni mə d'al pi, ka dzay ta pala tsa zay va kwətiŋ tsa sa? ¹³ E gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ma sa ka na dza, mba'a kəsay sa ciy, tərən w dza naa vəshiy, ta təmbəkə tsa ci va kwətiŋ tsa. Tərən wba ti kaa ni d'anj ni va niy zashi ma. ¹⁴ Ava tsəgha d'i ma Dənwəy Hyala mə ghwəmə tsahwətiy zay ya kwətiŋ ta mbəzli daw daw bərçi ni va nəwvə kwəma ci ki» kə.

*Kwəma ka ndə məni, ghəci kə nay zəmbəghəy mbə məni *kwəma jikir na*

¹⁵ Zhini ma kə diba na: «Mba'a kə zəmənə tsa mbə nəw Yesəw məntənə *kwəma jikir nay, mbala harvə a gha gəzanciy dzəkən kwəma va, ghwəy bakə bakənwəy li. Ma sa ka na dza mba'a yivə, "Tsəgha na katan, vəya na fəti" kəy, a gha zhəghəkəə dzəghwa kwal Hyala tsəgha. ¹⁶ Ma mba'a kə kala d'i fəti ta kwəma gəzanci gha vay,

mbala harvə, ya ndə kwətiŋ, ya mbəzli bakə kwasəbə gha. Nza ghwəy zhiniy gəzanci kwəma li shi. A ghənzə mbəə nza nja kwəma gəzəkə Zliya Hyala va. Sa nə na va: "Mba'a kə kwəma dzətita dzəti ngwəvəy, mbəzli bakə, ya mahkan kə dzaa ndəghəkə fəti kwətiŋ naa dzəkən kwəma va, ka mēndi gha zləba" kə. ¹⁷ Ma sa ka na d'i ma fəti ta na dza niva va mbəzliy gəzə kwəma bay, basənwəyəm lə mbəzliy nəw Yesəw, a ghwəy gəzanci. Kala dza kəə di fəti ta kwəma dza basəva tsa mbəzliy nəw Yesəw gəzanci diba kiy, mba'a gha zlay, ka nighə war lə mətse. Njasa nza naa ndə ta mbəri lə nja ndə *dəwan gha bəti ghalaba. ¹⁸ E gəzanwəy na katan nay, mba'a pə ghwəy pəhəti shiy, ta mənishi mbəzli tikə tə hidfiy, tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə. Ma ni pəhəti ghwəy, ka mənishi mēndiw, pə ghwəy diba na, tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə.

¹⁹ Zhini ba, e gəzanwəyəy, war dzəghwa mbəzli bakə mbə ghwəy tə hidfi, mba'a ghəshi yəməti miy tsa shi kwətiŋ ta kwəma d'i ghəshi dəw mbə cə'wəy, ta banavəshi shi dəw ghəshi va dza Dirə tsa mə ghwəmə. ²⁰ Va sa nzanay, war tə pətsa basəshi mbəzli va gar bakə, ya mahkan mbə slən tseyey, war tifa nzee mbə shi» kə.

Bəli fir lə kwəma tsahwəti ndə ghəra sləni tsa d'i ma pəli ndə mbə nəfə ci

²¹ 'Wakəvə Piyer mba'a kətəghəvay dzəvəgha Yesəw, ka dəw kwəma və, ma kə na: «A Ndə sləkəpə, ya zəmərə dza, mba'a bəliti mənira *kwəma jikir na, war ka mənira, war ka mənira, gar d'anj səday, gar hwəmə sədee təbə na yən pəlanay kwəma jikir na mənira na va mbə

nəfə tsee tay? Gar mbərfəñ sədəe ta naa, naa njaa?» kə. ²² Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Əñ, əhəñ, gar mbərfəñ sədə dza naa nza gwa'a tsəghaw, mbərfəñ mətəkə, gar mbərfəñ sədə ghaa pəlay mbə nəfə gha. ²³ Vanda taa gəzəñ kwəma va njasa məniva na mbə mbəzli sləkə Hyala. Yəm na lə kwəma tsahwəti mazə, lə ka ghəra sləni ci, mba'a niy banavəshi gəna kaa mbəzli va ta sləni. Dza na tə nahwəti vici na, mba'a harashi mbəzli va ta bəlanati gəna ci ghəra ghəshi sləni li. ²⁴ Dzəghwa sa ghati na bəla gəna va na, mba'a məndi pəmanakə tsahwəti ntsa nza gəna ci və gar mələyanjw daj. ²⁵ Ma ntsa va na, shiy və gar wati gəna vaw. Dəghwa ma kə ntsa ghəraci na va sləni na: “Ma ghənzə tsəghay, wəzəba dza məndiy pamti səkəm na tə ntsa, ghəshi lə mali ci, lə ndərazhi ci, mba'a ni ci shi və gwanashi. Ghalabay, aa dzaa mbay watəra təm tsee va” kə. ²⁶ Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha na, dza zal tsa va, gələb gələbəy tə shinin ci kwa sədə ndə gəna tsa ghəraci na va sləni, ka cə'wə və. Ma kə na: “A ntsee dikə tsa, titihwə, yanj pə gha na gha, kadiw ndəghətəra. Ta wavəña sa gha dzee dza gwanata” kə. ²⁷ Dzəghwa ntsa ghəraci na va sləni mba'a zhəti hwər ti, mba'a pəlay mbə nəfə ci, mbərəkə zlatanavə gəna va gwanata.

²⁸ Ma dzəghwa ndə sləni tsa pəlay məndi va sa səvəriy na tə ngwəla na, bəgəm ghəshi lə tsahwəti ntsa ka ghəshiy ghəra sləni li. Ma ntsa va na mba'a niy bəvə təm və, gar mbəl bələkwə kwətij. Dza na tasl kəsəti ntsa va ta na ci va gəna, ka mətərdi ta wəri tsa ci. Ma kə ngəci na: “Ə pə gha wavəra gənee va sənznəva” kə. ²⁹ Dzəghwa tsava ndə sləni kwərakwə ki, gələb gələbəy tə shinin ci kwa kwəma ci. Ka cə'wə və, a kə na: “A ntsee,

titihwə yanj pə gha na gha kadiw ndəghətəra. Ta wavəña gəna gha va dzee” kə. ³⁰ “Awə, war sənznəva dee ghaa wavəra see” kə. Dza na, na naci mba'a dzaa kalaghwa ntsa va kwa fərshina, pa' fəca vici dza naa wanavə gəna ci va.

³¹ Ma sa nata nihwəti mbəzli ka sləniy tərmbə kwəmaa mənta va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy tərəñw tərəñw dzəkən ntsaa zhəhwər ma va. Dza ghəshi cəke' ghəshi dzaa slanəkə kwəma va kaa ntsa ghəraci ghəshi va sləni. ³² Sa favə ndə gəna tsa ghəraci ghəshi va sləni ki na, dza na da' ghəci haray ndə ghəra sləni ndə ndərəm tsa va. A kə ngəci na: “A ta gha gha tsatsa ndəy, ndə ndərəm ndə nza gha. A gha nay, sa pəra'wəra gha dəvəy, gwanata zlatanəe gənee va niy nza va gha. ³³ Sana kiy, a gha niy təbəə mənti zhəhwər ta ntsa nza ghwəy tsa li kwa zərə kwətij na, njasa məntəñee va kwərakwə” kə kaa ngəci. ³⁴ Dza na tərəñw ghəci bəti nəfəə dzəkən ntsa va, tə mbərəkə kwəma mənti na va. Mba'a kəsaghwa kwa fərshina, nza ghəci nza kwa kwərakwə, pa' fəca vici dza naa wanamti na ci va gəna gwanata» kə Yesəw.

³⁵ Zhini ma kə Yesəw diba ki na: «Favə tə ghwəy! Kala dza pə ghwəy pəli mbəzli mbə nəfə tsa ghwəy lə nəfə kwətij, ghəshi kə məntəñwəy kwəma jikir nay, ava war tsəgha dza Dirə tsa mə ghwəməə mənijwəy kwərakwə ki, njasa mənti ndə gəna tsa va va kaa ndə ghəra sləni tsa ci va» kə.

19

Yesəw bənipə kwəmaa dzəkən təhəva tsa kar zal lə mali ci (Mk 10:1-12)

¹ Ma sa kəfamti Yesəw bəni shi va kaa mbəzli ki na, dza na mba'a barvay tə hidi ka Galile, ka dzay dzəti hidi ka Zhəwde, pəri na pəriəba

bøla høl Zhørden. ² Mba'a mbøzli dfaŋ nøwvø. Dza na mba'a mbal-amtishi gwanashi va zøleghwer shi.

³ Dzøghwa *ka Farisahi, mba'a ghøshi søkøshiy dzøvøgha Yesøw ta døw kwøma vø, ta nighø kwøma ci, ma kø ghøshi ngøci na: «Banavø kwal *kwøma pøhøti *Møyizø kaa ndø ta tihø mali ci, ghønzø kø man-anati kwøma ya namaba na?» kø ghøshi. ⁴ Ma kø Yesøw na: «Njaa na kwøma gøzøkø møndi mbø zliyaa dzækøn kwøma vaa, søkø ghwøy jangøhwø sa? Ma køy: “Kwa taŋ taŋøy, nga' ngati Hyala zal ghøshi lø mali” kø. ⁵ Dzøghwa, a kø diba na: “Ava va tsøgha dza zal barvay vøgha kar døy lø mbøghøy, nza ghøshi dzaa jakøshi lø mali ci. Ma nza ghøshi bakanashi mønishi ka vøgha kwøtiŋ” kø. ⁶ Mba'a kø tsøgha kiy, mbøzli bakø na ghøshi ghwøla kiw, vøgha kwøtiŋ na sa shi. Ghønzø tsøgha kiy, øntaa ndø ngøri tøhøvøri shi jakøti Hyala ma» kø Yesøw.

⁷ Ma sa favø ka Farisahi tsøgha, ma kø ghøshi na: «Yaŋ, ya sa nzana tsøghay, tawa nø Møyizø, mba'a kø ndøø dī tihø mali ciy, a kwal va ndø, tsaslanavø ma ndø zliya kaa ngøta ta døvø nzø, kø shiki?» kø ghøshi. ⁸ Ma kø Yesøw na: «Wa ma kwøma bønøy Møyizø kwal ti ta tihø mi'i ghwøy ghwøy lø zliyay, sa nzana caslakø ghøn tsa ghwøy, kala zløba dī føti ghwøy ta nøw kwømaa gøzøkøvata na. Ma ghala kwatanatay, niy nza gøla nava kwøma tifa tepøw. ⁹ Na nee nee e gøzanøyøy: War mba'a kø ndø tøhamti mali ci, kala mønti ghwørhøwø ghønzø, dza mba'a bøvø nahwøti maliy, a ntsa va mønti ghwørhøwø» kø Yesøw.

¹⁰ Ma sa favø mbøzli ta søfa ci kwøma va tsøgha, ma kø ghøshi na: «Øy, ma ghønzø tsøgha, war tsøgha kø kwøma køn nzøy tsa kar zal lø

mali na, wøzøba maw ma møndiy bøva na» kø ghøshi.

¹¹ Ma kø Yesøw na: «Ma gøla nana kwømay, mbøzli gwa'a dza naa mbay favøw. War mbøzli ghwønanamtishi Hyala møhørlī shi, na shiy dzaa mbay favø. ¹² Ta na nava e gøzanøyøy, shiy ghøngøn ghøngøn na shiy makø zhøer va bø mi'i. Nihwøti zhøerøy, ghala yakøshi møndi na møti møti kwala shi, va tsøgha bø ma ghøshi mi'i. Nihwøti na, va sa nzana mba'a møndi tsa'wamtishi, nihwøti ba na, kala dī bøva ghøshi, sa dī ghøshi ghøra sløni kaa Hyala lø nøfø tsa shi kwøtiŋ, nza Hyala sløkø mbøzli tikø tø hidī. Ma ntsaa dī zløbavø kwøma vay, nza ghøci zløba» kø Yesøw.

Yesøw lø ndørazhi jøw jøw ni
(Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)

¹³ Dzøghwa nihwøti mbøzli mba'a ghøshi banakø ndørazhi kaa Yesøw, a ghøci fakøn dividivi ci køn shi, ta cø'wø Hyala ti shi, dza *mbøzli ta søfa Yesøw, ka makø mbøzli va. ¹⁴ Ma kø Yesøw sa nashi na ghøshiy makøshi na: «Ka makøshi ghwøy ma, zlashim ndørazhi jøw jøw ni va, a ghøshi sar dzøvøghøe. Sa nzanay, gøla mbøzli nja ghøshi na shi sløkø Hyala» kø.

¹⁵ Dza na mba'a fanakønshī di-vidivi ci, ta tøfanshi miy. Løy hwøm ki na mba'a barvay tø tsava pi, ka dzay.

Kwømaa dzækøn ndø shiy tsa tøerøyw tsa
(Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)

¹⁶ Ma tø nahwøti vici na, ndøstahwøti ndø søkøy dzøvøgha Yesøw. A kø ngøci na: «A Metøer, wa shi dzee mønti wøzø ni kee kwømavø piy tsaa kødī ma tay?» kø. ¹⁷ Ma kø Yesøw ngøci na: «A nava døw gha kwøma wøzø na, ta møni vøya? Ma ntsa wøzø tsay war Hyala na kwøtita. Mba'a pø ghaa dī kwømavø piy tsaa kødī may, nøw pø

ghaa nōw kwōma gōzōkō *kwōma pōhōti Hyala» kō Yesōw. ¹⁸ Ma kō ntsa va kaa Yesōw na: «Gōla nama hwēlfō kwōma pōhōti Hyala kee nōw kia?» kō. Ma kō Yesōw ngōci na: «Saa ni vay, ka pōēsli ndō gha ma, ka pōla mali ndō gha ma, ka ghōli gha ma, ka tōbō dzōrvō ghaa dzōkōn ndō ma, ¹⁹ ē pō ghaa ha'wō tō kar dōja lō mōja, ka dī nihwōti mbōzli gwanashi njasa dī gha va ghōn tsa gha kwōrakwō, kō» kō Yesōw.

²⁰ Ma sa favō mōgōla ndō shiy tsa va kwōma va, ma kō na: «A Mētōr shi bōlakō gha niy, gwanashi nōwamtishee. Nana kiy wa shi kee zhiniy mōni dība kia?» kō. ²¹ «Mba'a pō ghaa dī mōnija ka ntsaa kōrkamti kwōmay, mbala pamti sōkōm tō shi va gha, a gha tahanavōshi gōna va kaa ka ndōrma, nza gha sōkō ta nōwra. Ma ghalaba kiy, ta kwōmavō shiy gwōramti dza gha mō ghwōmō» kō Yesōw ngōci. ²² War sa favō ntsa va kwōma gōzōkō Yesōw va tsōgha na, ka zhanci nōfō tsa ci tōrōjw. Dza na ka dzay lō nōfō lō nōfō, sa nzana ndō shiy tsa tōrōjw tsa ghōci.

²³ Dzōghwa ma kō Yesōw kaa mbōzli ta sōfa ci ki na: «E gōzanwōy ya, ta na navay, tsōgha na, ngahō na va ndō shiy ta tsōhō ghōci tō pōtsa slōkō Hyala. ²⁴ Vanta nahwōti kwōma gōzanwōyee dība: Bōlanba ngalōwba dza naa dzōvōrita kwa kwal batal cisli shiy, kōn dzōti pōtsa slōkō Hyala va ndō shiy» kō.

²⁵ Ma sa favō mbōzli ta sōfa ci nava kwōma na, mba'a sōvōri mōhōrli shi. Tapō ghōshi dzōmbōshi mbō dōdōw kwa jipō shi, a kō ghōshi na: «Ōy war tsōgha kō kiy, wa ntsaa dza vaa mbōliy kia?» kō ghōshi. ²⁶ Dzōghwa Yesōw naci, tsa' nighōtishi. A kō kaa ngōshi na: «Kwōma vay, ka mbay mbōzliy

mōntiw, ma na Hyala nanzō kiy, aa mōnti. Sa nzana, shiy tībaa tananati bōrci kaa Hyalaw» kō.

²⁷ A kō Piyer ngōci na: «A Ndō slōkōpō, ghōy sana kiy, avanay gwa'a gwa'a zlashi ghōy shi ghōy mba'a ghōy nōwvōja. Ya sa nzana tsōgha kiy, zhōmō njaa na dza ghōy kwōmavō na ghōy kia?» kō. ²⁸ Ma kō Yesōw ngōshi na: «Ō gōzanwōy ya, ta na navay, tsōgha na, fōca vici dza Hyalaa mōnti yōwōn hidiy, ta nzōy dzee, yōn Zōghwō yakō ndō ngōri kwa gōzli mazō dībōdībō na. Ma fōca vay, ghwōy ghwōy mbōzli mōj lō bakō ni ni nōwvōra na, ta nzōy dza ghwōy dza kwōrakwō kwa gōzli gōzli mezhihō mōj lō bakō. Nza ghwōy sla ngwōvō dzōkōn mbōzli mbō takōhi mōj lō bakō ni va mbō hwēlfō ka *Izōrayel. ²⁹ E gōzanwōyōy, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya ngwōrmōhiyōy zhōr lō ghēhi gwa'a, ya kar dōy lō mbōghōy, ya ndōrazhi yakō na, mba'a vōher ci gwa'a, war ta ghōradā slōniy, kwa kwōma jōw na ta kwōmavō shi ci va dza na tsōgha, gar bōlōkwō sōfa. Zhini mba'a dzaa kwōmavō piy tsa kōdī ma dība. ³⁰ Mbōzli dāj mbō ka 'wa kwōma kaa mbōzli sanay, ka mbōzli lōy hwōm dza ghōshiy zhōghōshi. Ma ni lōy hwōm mbōzli sana na, mba'a ghōshi zhōghōshi ka mbōzliy 'wa kwōma kaa mbōzli» kō Yesōw.

20

Bōli fir lō kwōma mbōzli ka slōni harvō ndō ta ghōra slōni mbō za ci

¹ Dzōghwa ma kō Yesōw ōa na: «Avee dzaa gōzanwōy shi yōmōva slōkō tsa slōkō Hyala mbōzli li shi» kō. Ma kō na: «Yōmyōm na lō kwōma tsahwōti ndō za niy mādiy na mekōshi mekōshi, ta pala ka slōni ta ghōranci slōni mbō za ci. ² Dza na mba'a kwōmavō mbōzli. Ma sa kwōmavōshi na na, "Mbōl mbōl dza

19:19 19:19 22:39 **19:21** 19:21 6:20; 8:21-22; Lk 12:33 **19:22** 19:22 Cem 62:11 **19:26** 19:26 Zak 8:6; Lk 1:37 **19:28** 19:28 25:31; Lk 22:30; 1Kwōr 6:2; ShiZhj 3:21 **19:29** 19:29 10:37
19:30 19:30 20:16; Mk 10:31; Lk 13:30

ghaa wanøy mbø vøghwø, njasa ka møndi vaa wa ndimndim kaa ka sløni" kə mbøzli va ngəci, "tsəgha na, e zləbavø wanøywø tsəgha" kə kaa nghəshi. Sa sləkamti ghəshi na, dza na mba'a pəmashiy dzəmbø za ci ta ghəra sløni ghəshi ki. ³ Zhini ndø za tsa va ßa, mba'a zhəkəvəriy ta pala nihwəti mbøzli ge'i lə tsahi mēslidø. Ma dza na na, nihwəti mbøzli garø garø dzar tə ləwma gəmshi, kala shi məni ghəshi tifa. ⁴ Ma sa nashi na, a kə kaa ngəshi na: "A mbøzli ni, ndim dzamməm, a ghwøy dzaa ghəradə sløni mbø zee kwərakwø. E taa wavənwøy zhəmø ghwøy njasa dza naa təbø" kə. ⁵ Tsəgha na, kə mbøzli va, ka madī tsəgha ta ghəranci sløni ci va. Zhini na difa, mba'a zhəkəvəriy ge'i ge'i vici kwa ghən. Səvəri na na, mba'a kəsashi nihwəti mbøzli gəm shi difa. Dza na mba'a zhiniy pəmashiy dzəmbø za ci va. Zhini na difa, mba'a zhəkəvəriy ge'i ge'i lə tsahi mahkan, mba'a zhiniy kəsashi nihwəti mbøzli ßa, mba'a pəmashiy dzəmbø za ci va. ⁶ Zhəghwa na difa ki, mba'a zhəkəvəriy ge'i lə tsahi cifø. Dza na mba'a kəsashi nihwəti mbøzli garø garø tə ləwma difa, war gəmshi kala shi məni ghəshi tifa. Ma sa nashi na na, dza na tapø ta dəw kwəma vø shi, ma kə na: "Wa navam, vøghwø ghwøy tikø gəmwøy kala sløni ghəra ghwøy tifa shəka?" kə ngəshi. ⁷ Ma kə mbøzli va na: "Waa ndø tifa dəwhwənyø ta sløniw, va tsəgha vøghwø ghøy tifa tsəgha" kə ghəshi. Ma kə ndø za tsa va na: "Ndim dzamməm a ghwøy dzaa ghəradə sløni mbø zee" kə. Mba'a mbøzli va nəwvø ta ghəranci sløni ci va.

⁸ Dzəghwa vici ki mba'a pəkəwəta. Sa pəkəwəta vici na, dza ndø za tsa va, da' harvø ntsaa ghəranci sløni kəghi tsa ci. A kə kaa ngəci na: "Harkø mbøzliy ghəra sløni va, a gha wanshi gəna tə sløni shi. Kaa mbøzliy kəray vaa dza ta sløni

pø gha taa gha wa shiy, nza gha kəray tə niy 'wa vaa ghəra sløni va" kə. ⁹ Dzəghwa ka sløni va mba'a ghəshi ßasəshi ki. Tapø møndi mbø wanshi gəna shi. Dza niy kəray va mbøzliy dza ta sløni ge'i ge'i lə tsahi cifø, təhwø ghəshi səkəshi, mba'a møndi wanatishi gəna shi. Ya wa ndø mbø shi na, mbəl mbəl møndi wanavø. ¹⁰ Dzəghwa niy 'wa vaa dza ta sløni mbøzli ghala mekəshi, ndəs ghəshi səkəshi. Ma kə ghən tsa shi na: "Dan dza ghøy kwəmavø shiy ka tanjəti mbøzli ni ghøy niy vøghwø mbø sløni ßasa" kə. Ma dzəghwa møndi na, mbəl mbəl møndi wanavøshi kwərakwø. ¹¹ Ma sa ßəvø ghəshi gəna va mba'a ghəshi nata na, tapø ghəshi ta ngwəzlimø dzəkən ndø za tsa va, ¹² a kə ghəshi na: "Shi ka wa na gəla ni məntənyø gha ni shiy shəkaa ntsa ghøy dikø tsa? Mbøzli niy, ghəshi kəray naa səkə ta sløni, war ler kwətinjshi ghərahwø ghəshi sløni gwa'a tsəgha. Na na ghøy kiy, ghala mekəshi 'wati ghøy sløni, vøghwamti ghøy mbø vici vici vici, war ø viciy ndindinjøy, kwøp kwøp ghøy dalantəvanøy. Njaa njaa ka gha wanøy gəna yəmyəm li shi kia?" kə ghəshi. ¹³ Dzəghwa ma kə ndø za tsa va kaa zləbanci kaa tsahwəti ndø mbø shi kwətinj na: "A madiga, a madiga, na na yay, ngədītəna yaw. Niy 'wa ghaa ghəradə sløniy, a ghwəm niy sləkamti kwəma, mba'a gha niy zləbavø yən ßəna mbəl tə vøghwø tsa gha mbø sløni. ¹⁴ Njanaa niy sləkati ghwəm tsəghay, ø pø ghaa ßə zhəmø gha, a gha dzaa jighi. Wa yən dī na wanavø shiy tsəgha kaa ntsaa kəray vaa səkə ta sløni yəmyəm lə gha. ¹⁵ Ə nzana kala kwal vøya ta məni shi dēe lə gənee ki shəkəna? Naa ø ghəraja hərhe sa mənēe wəzə hwər na pən?" kə»

kə Yesəw. ¹⁶ Zhəghwa, ma kə Yesəw ki na: «Ava war tsəgha dza naa nza kwərakwø ki, ni løy hwəm shi ni

mbözliy, ka mbözli tē kwōma dza ghōshiy zhēghōshi. Ma ni tē kwōma mbözli na, ka mbözli lōy hwēm ghōshi taa zhēghōshi» kē Yesēw.

Yesēw zhiniy gōzē kwōmaa dzākēn mōti ci, lē dzākēn zhakati tsa ci mbē mōti kwa mahkana sōfa (Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)

¹⁷ Dzēghwa Yesēw mba'a kafōy ka dzay dzēmbē mēlmē Zherōwzalem. Ma ghōci mbē kwal na, dza na mba'a harvē mbözli ta sōfa ci va mōj lē bakē ni ja' ja' vōgha bēla. Kē ka gōzanshi kwōma, ghōci mbē dza li shi, a kē na: ¹⁸ «Favē tē ghwōy, e gōzānwōy kwōma: Avānammē mbē kwal sana ta dzēmē mēlmē Zherōwzalemōy, mbēba dza mbözli ta fambēra, yōn yōn Zēghwē yakē ndē ngōriy dzēmbē dōvē mbözli dikē dikē ni mbē *ka ta Hyala, ghōshi lē *mbözliy bōnipē kwōma pōhōti Hyala. Ka ghōshi dza na mba'a ghōshi basakōnda ngwōvōē pōēslira. ¹⁹ Mba'a ghōshi dzaa fambēra mbē dōvē *mbözliy kamaa ka Zhēwifē. Ka ghōshi dza na, ka tsērōfā, ka dō'wōra lē kwōrpō. Ma lōy hwēm ki na, ka ghōshi dza dānwē dānwāvōghara vōgha tsēm, mba'ee dzaa mōtira. Ma sa kee mōtiray, ta zhakatira dzee dza mbē mōti tē kwa mahkana vici» kē.

Yesēw ghōshi lē mbēghōshi kar Zhakē lē Zhanj (Mk 10:35-45)

²⁰ Dza mali Zhebēde kēt kōtikōvataa dzōvōgha Yesēw ghōshi lē ndōrazhi nzē, kar Zhakē lē Zhanj. Dza na tsōfōkwō tsōfōkwōta kwa kwōma Yesēw, ta cō'wō kwōma vō. ²¹ Ma kē Yesēw ngōta na: «A shi dī gha vōya?» kē. Ma kē mali va na: «Ghala vōghwē tsa dza ghaa nza mbē slōkē mbözliy, nza gha bōvō ndōrazhēe ni, ta nzōy vōgha gha, mba'a tsahwōti tē kwa bōzēmō gha, mba'a tsahwōti tē kwa zlēbi gha. Ghēnzē na kwōma dēe ghaa

zlōbavō» kē. ²² Ma kē Yesēw ngōshi na: «Ma ghwōyōy, sōnashi shi dōw ghwōy ni ghwōyōw. A pōnōy, ka dza ghwōy mbay sō'wati ngōra'wō tsa dzee tsa ta sa na?» kē. «Ta mbay dza ghōy sō'wati» kē ghōshi. ²³ Ma kē Yesēw na: «Yan, tsōghaa nava nanzē katanj. Ta sa ngōra'wō tsa dzee va ta sa dza ghwōy kwōrakwō. Ə na na nzana kiy, yōn dza naa bōrkē na, tsatsa ndē dza naa nza tē kwa bōzēmēe, tsatsa tē kwa zlēbēe pōnōw. War mbözli gwōmanatishi Dirō va pōtsa va kaa ngōshiy, ghōshi dza naa nzōy ti» kē.

²⁴ Ma sa favē niy tōrmbē va mōj ni *mbözli ta sōfa Yesēw kwōma va na, gha ghōshi ghāti bō nōfōē dzākēn kar Zhakē ghōshi lē Zhanj. ²⁵ Dzēghwa Yesēw ki mba'a basayshi gwanashi. Ma kē ngōshi na: «A mbōzlee, a ghwōy sōnay, mezhihō tē hidiy, lē gwōlanj slōkē ghōshi mbözli. Mbözli dikē dikē ni kōn shi kwōrakwō bā na, ka mōni kwōma lē bōrciy dzākēn shi. ²⁶ Ghwōy ta na tsa ghwōy ghōn na ghwōy kiy, əntaa ghwōy dzaa kōli ghōn tsa ghwōy nja mbözli va ma. [Ə gōzānwōy ya, mba'a kē ndōē dī mōniy ka ntsa dikē tsa mbē ghwōyōy, ə kē zhēghōti ghōn tsa ci ka ndē ghōranjwōy slōni tsa mbē ghwōy]. ²⁷ Mba'a kē ndōē dī mōniy ka ntsaa 'wa kwōma ngōnwōyōy, ə kē zhēghōti ghōn tsa ci ka mava tsa mbē ghwōy. ²⁸ Ava tsōgha nzee, yōn Zēghwē yakē ndē ngōri sana. Sa sōākōrēe na, nza mbözli ghōradā slōni sōākō yaw. Ta ghōranshi slōni kaa mbözli sōākōrēe. Kee dza na, mba'ee zlay piy tsee, ka mōtira, ta mbōērō mbözli dānj, nza ghōshi kwōmavō piy tsa kōdī ma» kē Yesēw.

Yesēw lē ghwōlēfesli bakē (Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)

²⁹ Dzəghwa kar Yesəw lə *mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi madishi ta səvərishi mbə məlmə Zherikwə. Ma ghəshi mbə səvəri na, dza mbəzli daf ka nəw Yesəw. ³⁰ Ghalaba na, mba'a nihwəti ghwəlefesli niy nza tifa bakə, mənəzəy vəgha kwal. Dzəghwa mba'a ghəshi favə gaka. Ma sa favə ghəshi gaka na, dza ghəshi ka dəw kwəmaa mənta. Ma kə mēndi ngəshi na: «Wa Yesəw na saa dzar» kə mēndi. Dza ghəshi tsəgha ki, ka zlapanci kwəmaa, a kə ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, Jijiy mazə *Davitə, mēnti zhəhwər tə ghəy» kə ghəshi.

³¹ Dzəghwa mbəzliy basəshi va, ka nabəshi, a kə ghəshi na: «A ghwəlefesli ni, kalayəm miy tsa ghwəy va» kə ghəshi. Zhəghwa ghwəlefesli nashi ki, mətəshə ghəshi zhiniy mətəshata zlapə kwəmaa: «A Ndə sləkəpə, Jijiy mazə Davitə, mēnti zhəhwər tə ghəy na gha» kə ghəshi. ³² 'Wakəvə Yesəw tsəgha gar garəy, dza na da' harashi, mba'a ghəshi səəkəshi. Sa səəkəshi ghəshi, ma kə Yesəw ngəshi na: «A shi dī ghwəy yən mēntənwəya?» kə. ³³ Ma kə ghwəlefesli na: «A Ndə sləkəpə, war mərshi ma ghaa dīwənəmtəjəy mətəshə ghəy, nza ghəy nay pi, na sa dī ghəy» kə ghəshi. ³⁴ Dza Yesəw mba'a mərshi li shi, kə dapə dapə dadapashi mətəshə shi. Dzəghwa nza'jəw mətəshə zhər bakə ni va dīwənəshi tsəgha, ka mbə ghəshiy nay pi ki. Dza ghəshi ka nəw Yesəw.

21

Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzalem
(Mk 11:1-11; Lk 19:28-40; Zhj 12:12-19)

¹ Ma kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci ndəkəwə ndəkəwə lə məlmə Zherəwzalem na, mba'a ghəshi tsəhəshi ndəkəwə lə nahwəti

məlmə, Betəfazhe slən tsa nzə. Ndəkəwə ghənzə vəgha kəlan tsa har mēndiy kəlan *'Wəlivə. Dza Yesəw mba'a ghwənashi mbəzli bakə mbə mbəzli ta səda ci. ² A kə ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlmə tarba va kwa kwəma ghwəy. Sa ka ghwəy tsəhəjwəy mbəy, ta kəsata kwantəmca dza ghwəy dza pəhəpəhə tə zə'wə, ghəshi lə zəghwə nzə. Sa ghwəy dzay, nza ghwəy pəlikəvərashi. ³ Mba'a kə ndə dəw va ghwəy: "Tawa pəlishi ghwəya?" kəy, "waa Ndə sləkəpə dəwshi na" pə ghwəy dzaa ni. Nza'jəw dza naa zlatavənwəyshi» kə.

⁴ Ma mənishi shi va tsəghay, war ta mbə kwəmaa niy gəzəkə ndə Hyala va mbəradzəwə dzəghwata kwa. Ma kə niy niy:

⁵ Gəzanshim kaa mbəzli mbə məlmə *Shiyənw:
Ava Mazə tsa ghwəy səəkə,
jəwə zhəghəti ghən tsa ci, dālə mə kwantəmca,
ma dī naa gəzəy, zəghwə kwantəmca,
kə niy ni.

⁶ Ma sa gəzanakə Yesəw kwəma va kaa mbəzli ta səda ci va ki na, mba'a ghəshi dzashi. Mba'a ghəshi dzaa mēnti war njasa gəzanakəshi na va. ⁷ Mba'a ghəshi pəlanakəwə kwantəmca va lə zəghwə nzə va. Sa pəlikəshi ghəshi na, dza ghəshi pəli' pəli' ghəshi palati kwəbənər kən ghən shi tə hwəm kwantəmcici va. Dzəghwa Yesəw mba'a dzəməwə nzyəy ti shi. ⁸ Mba'a mbəzli niy nza tifa tərənw. Dzəghwa ghəshi, pəli' pəli' ghəshi pə pələnəy kwəbənər shi kwa kwal. Ka bəbəli kəslifi nihwəti, ka sləkəshiy dzəghwa kwal, a ghəci dza ti shi. Ta fal, nja mazə tsa dikə tsa mēnti mbəzli va shi va tsəgha. ⁹ Dzəghwa mbəzli mbə nəw Yesəw va lə niy 'wa kwal ngəci gwanashi, tapə ghəshi

20:30 20:30-31 1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 21:9, 15; 22:41-46; Mk 10:47-48; 11:10; Lk 1:32, 69; 2:11; 18:38-39; Zhj 7:42 **21:5** 21:5 Ezay 62:11; Zak 9:9 **21:8** 21:8 2Mezh 9:13 **21:9** 21:9 Cem 118:26; 148:1; Mt 20:30-31

dzəmbəshi mbə ngwəmə lala, a kə ghəshi na:

«'Wəsa kaa Hyala, ntsa dikə tsa na jijiy mazə *Davitə. Təfanati miy tsa nʒə Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa səkəy tsa mbə slən tsa nʒə. 'Wəsa kaa Hyala dikə na mə ghwəmə» kə ghəshi.

¹⁰ Ma Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzaleməy, pəlan pəlan pəlan niy səvərişi mbəzli dzəti ngwəla. Dza ghəshi ka gəgəzə kwemer, a kə ghəshi na: «Wa slən tsa tsatsa ndə kia?» kə ghəshi. ¹¹ Ma kə məndi ngəshi na: «Waa *ndə gəzə kwəma Hyala tsa har məndi vaa Yesəw na. Səkə mbə məlmə Nazaretə, tə hidfi ka Galile səkə na» kə məndi.

*Kwəma Yesəw lə mbəzliy dəl shiy mbə *ciki Hyala*

(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Zhj 2:13-22)

¹² Dza Yesəw ka dzay dzəmbə ciki Hyala. Dzəmbə na na, mba'a kəsashi ka dəl shiy, lə ka pa shiy mbəba. Dza na cəke' tihəkəvərişiy dzəti ngwəla, kə dzəpə dzəpə dzədzəpanti tebelerhi mbəzliy mbəərə gəna, mba'a gəzli gəzli nʒəy mbəzliy dəl kwəkəwər palayhi gwa'a gwa'a. ¹³ Ma kə kaa ngəshi na: «Ma kə məndi mbə Zliya Hyalay: "Ciki tseyey, ciki tsa dza mbəzliy cə'wəra mbə na" kə məndi. Ma dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy zhəghəti ka ləgwə ka ka ghəliy nʒəy mbə» kə.

¹⁴ Dzəghwa ghwəlefesli lə vədəvəder mba'a ghəshi kətəghəvəshiy dzəvəgha Yesəw mbə ciki Hyala. Dza na mba'a mbalamtishi. ¹⁵ Ma sa nata mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala kwəma mənti Yesəw va madəna madəna na na, mba'a nəfə tsa shi satiy. Dzəghwa ndərazhi ka gəzə kwəma mbəba zlanzlan diba, ma kə ghəshi na: «Jijiy mazə *Davitə na ntsa dikə tsa, jijiy mazə

Davitə na ntsa dikə tsa» kə ghəshi. Mba'a nəfə tsa mbəzli va zhiniy satiy diba. ¹⁶ Ma kə ghəshi kaa Yesəw ki na: «Ca ki, favə gəla shi pə'wə ghəshi va gha tsəna?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yə, gwa'a gwa'a favəshee. Ə səkə ma ghwəy jangəhwə kwəma gəzəkə Hyala va mbə zliya nʒə shəkəna? Ma kəy: "Ma ghay, gwa'a gwa'a bananavəshi gha fal slən tsa gha kaa ndərazhi, lə kaa vərənje'werta gwa'a" kə» kə Yesəw. ¹⁷ Sa gəzamti na kwəma va na, dza na mba'a zlashi, ka səvəriy mbə ciki tsa va. Səvəri tsa səvəri na na, mba'a bərvay mbə məlmə Zherəwzalem, ka dzay dzəmbə məlmə Betani, hi na mbəba.

Yesəw lə dəjw bəzakə (Mk 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Ma way pi tə mekəshi na, mba'a Yesəw madiy ta zhəghəvaa zhəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ghəci mbə kwal na, ka ghəranci ma. ¹⁹ Dza na mba'a nay dəjw bəzakə. Sa nay na na, kə ka kətivaa dzəvəgha, ta ngəli ya ti, ta zəmə. Tsəhə na na, kwataka kəslifi ghəci kəsashi gwa'a tsəgha, kala ya fə məba. Sa nata na tsəgha, ma kə kaa fə va na: «Gha na na ghay fə nay, gwa'a na na gha kwəma, ka zhini ghaa yahwə ya ghwəla ka gha nzaw!» kə. War sa gəzəkə na tsəgha na, hyan dəjw bəzakə tsa va ghwəliy. ²⁰ Ma sa nata *mbəzli ta səda Yesəw nava kwəma na, ka mananshi madəna ghənzə. Ma kə ghəshi na: «njaa na nana kwəma tsətsə, ghwəliy dəjw bəzakə tsa war nza'jəw tsəghaa?» kə ghəshi.

²¹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a pə ghwəy banavə nəfə tsa ghwəy kaa Hyala, kala mənti ghən tsa ghwəy ghwəy bakə bakəy, a ghwəy dzaa mbay mənti njasa məntee tsa lə fə na. Ya pa' ka

taṇṇeti na mōntee nay, ta mbay dza ghwōy. Ta mbay dza ghwōy gōzō ya kaa dōlagwa: “Barvaṇa tō pōtsa va mbalaa dzōghwa kwōfa!” pō ghwōy, ka ghwōy nighō na, dōlagwa va mōnti war tsōgha. ²² War bānavē ma ghwōy nefer ghwōy kaa Hyalay, ya wa shi cō'wō ghwōy na, ta kwōmavōshi dza ghwōy gwa'a» kō Yesōw.

Sōkō kwōma sōkō bōrci ghōra Yesōw va slōni li shia?
(Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)

²³ Dzōghwa Yesōw ka dzay dzōmbō *ciki Hyala. Sa dzōmbōy na na, dza na ka bānanshi shiy kaa mbōzli. Dzōghwa mbōzli dikō dikō ni mbō *ka ta Hyala, lō mōtikwōkwōr *ka Zhōwifō, kōt ghōshi kōtōghōvashiy dzōvōgha. Dza ghōshi ka dōw kwōma vō, ma kō ghōshi kaa ngōci na: «A Mētōr, gōzāṇōy, kwōma sōkō ni gha ni bōrci ghōra gha slōni gha na li shi tay? Wa ntsaa ndaṇa kwal ta ghōra gōla slōni naa?» kō ghōshi. ²⁴ Ma kō Yesōw ngōshi na: «Yōn kwōrakwōy, ta dōw kwōma dzee va ghwōy kwōtiṇ. Mba'a pō ghwōy zlēbakōra kwōmee vay, ma nzee gōzāṇwōy sōkō tō pōtsa sōkō bōrci ghōree va slōnee na li shi. ²⁵ A nō ya kwōrakwō kiy: Wa ntsaa ghwōnay Zhaṇ ta mōnipō *batema? Hyala shōkōnaa, naa mbōzli?» kō.

Ma sa gōzōkō Yesōw tsōgha na, dzōghwa ghōshi ka slōka kwōma kwa jipō shi, ma kō ghōshi na: «Njaa dza ghwōmmō ni kaa nana kwōma sana kia? Mba'a pō ghwōmmō ni: “Hyala ghwōnay na Zhaṇ” pō ghwōmmōy, “ya sa nzana Hyala ghwōnay na, tawa niy zlēba ma ghwōy kwōma ci shiki?” dza naa ni ngōmmō. ²⁶ Mba'a pō ghwōmmō ni: “Mbōzli ghwōnay na” pō ghwōmmō dība na, a hazlōni ghwōmmō va ni gwa'a ni mbōzli. Sa nzanay, mbōzli gwanashi sōnay na,

Zhaṇ ka *ndō gōzō kwōma Hyala» kō ghōshi.

²⁷ Ma kō ghōshi kaa zlēbānci ki na: «Sōnay ntsaa ghwōnay ghōyōw» kō ghōshi. Ma kō Yesōw ki na: «Ghōnzō tsōghay, yōn kwōrakwō na, ka gōzāṇwōyee nda kwōma sōkō bōrci ghōree ni slōni li shiw» kō.

Bōli fir lō kwōma ndōrazhi ndō bakō

²⁸ Dza Yesōw ka nōw lō gōzō kwōma ci naci ki, ma kō na: «Avee taa bōlikōṇwōy fir, nza ghwōy tōkō dzōkōn: A tsahwōti ndō tība, bakō ndōrazhi vō. Ma kō kaa tsa dikō tsa zōghwō ci na: “A zōghwee, dzōmti dza gha ta za ndatsō” kō.

²⁹ Ma kō zōghwō va na: “A di, ka tsōhōree kwamtiw” kō. Zhini na lōy hwōm mba'a zhōghanti zōzō kwōma, pōlhōm madiy, mba'a dzay dzōmti va, ta za. ³⁰ Dzōghwa didi tsa va mba'a dzaa gōzānci kaa tsa jōw tsa zōghwō ci, war njasa gōzanakō na va kaa tsa dikō tsa va. Ma kō tsava na: “Wa yikwa, tsōgha na, ta dza dzee di” kō. Dzōghwa na dighevō nzōyōy, kala dza. ³¹ Sana sōnzōnva yōn kō dōw va ghwōyōy, mbō ndōrazhi bakō ni va na, tsama zōghwō na tsaa ghōranati slōni dī dōshia?» kō Yesōw. «Tsa kwa taṇa va kia» kō ghōshi. Ma kō Yesōw ki na: «Ghōci na katan. Ō gōzāṇwōy ya ki, ta na navay, tsōgha na: Pōrba ka *dōwan, lō mi'i mbō ghi ka ghwōrghwōr nashi ghwōy va dza naa tsōhōshi mbō mbōzli slōkō Hyala kōn ghwōy. ³² Sa wanay: Ndōs niy sōkōy Zhaṇ tsaa mōnipō *batem ta ciṇwōy kwal Hyala, dzōghwa ghwōy na, kala dī ghwōy zlēba na ci va kwōma. Ma ka dōwan, ghōshi lō mi'i mbō ghi ka ghwōrghwōr va nashi ki na, mba'a ghōshi zlēbavō, ka nōw kwōma ci va. Ya tsōgha niy nashi ghwōy mbōzli va zlēbavō, mba'a ghōshi tsati titihwō tsa shi kwa kwōma

Hjala na, kalaa niy di zhəghanti nefer ghwəy ghwəy na na ghwəy, ta zləba kwəma ci va» kə.

Bəli fir lə kwəma ka sləni ka ndərəm

(Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)

³³ Zhini ma kə dība na: «Fam tsahwəti fir dība, a tsahwəti ndə ghi niy nza tībay, dza na ngwəbə ngwəbə ngwəbati fəhiy zəmə tə vəh tsa ci. Dza na dəzlətsəbə hayshi. Kə kaa kə'wə kwaḃa la' lati, ta bəsə məəli ya fəhi va kwa. Dza na mba'a ngati pi madzək tsa dza məndiy nzəy ta ndəghwə fəhi va mə. Dza na ki, mba'a pəlavə mbəzli ta ndəghwə tsa va, mba'a zlata mbə dəvə shi, mba'a dzay ta wə. ³⁴ Ma sa mənəy vəghwə tsaa ngəli ya fəhi ki na, dza ndə tsa tsa va, bəḡ ghwənashi mbəzli mbə ka sləni ci, ta dza ghəshi va mbəzliy ndəghwə tsa ci va, nza ghəshi ḃanakə na ci bəla ya fə. ³⁵ Ma sa tsəhəshi mbəzli va na, dza mbəzliy ndəghwə tsa va nashi ki, mba'a ghəshi pəslishi ti shi, tasl ghəshi kəsəvə tsahwəti mbə shi, də'wə də'wə ghəshi də'wəti, mbəh ghəshi paslamti tsahwəti. Ma kwa mahkana ndə na, mba'a ghəshi pə'wəy lə hərəzli ka mbəri. ³⁶ Dza ndə tsa tsa va kaa nihwəti mbəzli dāḡ tərəḡw, ka tanəti ni kwa taḡa va, mba'a ghwənəghəshi ngəshi dība. Zhəghwa war tsəgha mbəzli ka sləni kwa tsa va zhiniy sanamiy shi ngəra'wə kaa niva mbəzli dība, njasa niy sanamiy ghəshi va kaa ni kwa taḡa va mbəzli.

³⁷ Dza ndə tsa tsa va tə kwa kəni, mba'a ghwənanaghəshi zəghwə ci də'wə ghən tsa ci. Ma kə mbə ghən ci na: "Sa ka ghəshi nay zəghwə yay, a ghəshi dzaa ha'wə ti" kə. ³⁸ Dza zəghwə va mba'a tsəhəy və shi ki. Ma kə mbəzliy ndəghwə tsa va kwa jipə shi, sa nay ghəshi zəghwə va na: "Yawaa, avanay ndə zəmə ghi səkəy də'wə ghən tsa ci ki. Dzammə ta kəsəvə, a

ghwəmmə paslamti, nza ghwəmmə mbəərəhwə tsa ka sa ghwəmmə!" kə ghəshi. ³⁹ Dzəghwa ghəshi tasl, ghəshi dzaa kəsəti, ka mbahə səəmə kwa tsa vaa dzəti ngwəla. Sa mbahəkəmə ghəshi na, mba'a ghəshi pəəsliti» kə Yesəw.

⁴⁰ Ma sa kədamti Yesəw fir ki, ma kə kaa mbəzli va na: «Njaa dza ndə tsa tsa vaa mənə lə gəla mbəzliy ndəghwə tsa va tsəgha ni sa ka na səkəy?» kə. ⁴¹ Ma kə ghəshi ngəci na: «Sa ka na səkəyəy, rapə dza naa bakwamti ka ndərəm va, kala mənə ma zhəhwər ti shi ya jəw nzə. Ka na dza na mba'a fanambəshi tsa ci va mbə dəvə nihwəti ka ndəghwə tsaa dzaa mbay ḃanavə na ci bəla shiy, mbə shi dza ghəshiy ngəli, sa ka na dəwshi, ghala pətsa dza vəghwə tsaa ngəli fəhiy mənəy» kə ghəshi.

⁴² Ma kə Yesəw ki na: «Səkə ghwəy jangəhwə kwəma gəzəkə Hjala va mbə zliya nzə sa? Ma kəy: Ma hakwə tsaa niy ndəghamti ka ndəbə shiy vay ghəci zhini naa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəraa jihəti ciki. Hjala kwa Sləkəpə təravə na hakwə tsa vaa mənəti ka saa gwəra tsəgha nanzə ki. Dzəghwa mbər ka kwəma madāḡa madāḡa na ghənzə mənəta kwa mətə ghwəmmə, kə Zliya Hjala» kə Yesəw.

⁴³⁻⁴⁴ Ma kə Yesəw dība na: «Ntsaa dzaa ḃati tərə dzəti hakwə tsa vay, ta bəəlivərivay dza ntsa va. Ghəci kə tərakənvay kən ndə ḃa na, mba'a zlərəvəri ndə. Ava va tsəgha zhinee gəzanwəy, ka dza ghwəy nza mbə mbəzli sləkə Hjala ghwəlaw, hwəlfə nihwəti mbəzli dza naa sləkə. Niva mbəzliy, ta dī fəti dza ghəshi ta kwəma nzə» kə Yesəw.

⁴⁵ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hjala ghəshi lə *ka Farisahi, pəḡw ghəshi famti fir tsa

bəli Yesəw va. Mba'a ghəshi fəti ghən: «Dzəkən ghəy bəli Yesəw fir tsa va» kə ghəshi. ⁴⁶ Tapə ghəshi mbə pəla kwal tsa kəsə Yesəw na, ka hazləni ghəshi va nihwəti mbəzliy basəshi va. Sa nzana ka *ndə gəzə kwəma Hyala mbəzli va bəti Yesəw.

22

Bəli fir lə kwəma har mbəzli ta zəmə shiy mbə bə mali
(Lk 14:15-24)

¹ Dzəghwa Yesəw diba, ka bəlanshi tsahwəti fir kaa mbəzli, ma kə na: ² «Ma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli dibay, ghala mbə lə kwəma dzee na ta gəzanwəyəw: A tsahwəti mazə niy nza tifa, dza na mba'a tati shi zəmə tərənw, ta zəməshi, mbə pəhə mali kaa zəghwə ci. ³ Ma sa gwəmantəvay na na, mba'a ghwənashi nihwəti ka sləni ci, ta haka mbəzliy niy gəzanshi na səkə ta zəmə shi va. Ma dza mbəzli haka na va nashi ki na, kala dī səkə ghəshi. ⁴ Zhini na da' harvə nihwəti ka sləni ci, ta ghwənishi ba. A kə kaa ngəshi na: "Mbalam va mbəzliy niy gəzanshee va səkə, a ghwəy harashi. E hanamti slay, lə gemim kəli kəli ni, mba'am tamti shi zəmə gwa'a, tərə na war zəməshi, səkəm, kə, pə ghwəy kaa ngəshi" kə. ⁵ Tsəgha na, kə mbəzli va, ka dzashi. Mba'a ghəshi dzaa gəzanshi kaa mbəzli va war tsəgha. Ma mbəzli haka mazə tsa va va nashi ki na, kwəmaa shashanshi tifa mbə niva shiy ya jəwəw. Mba'a ghəshi dzadzashi ta sləni shi. Ka dzay tsa dza ta za za ci, ka dzay tsahwəti ta pala shi zhəghə dəvə ci. ⁶ Dza nihwəti niy tərmbə mbəzli, mba'a ghəshi kəsəti ka sləni mazə va, sa' sa' ghəshi sanamiy shi ngərə'wə, mba'a ghəshi bakwamtishi. ⁷ Ma sa favə mazə tsa va kwəma va na, mba'a nəfə tsa ci satiy tərənw. Dza na mba'a ghwənashi ka sawji ci,

ta dza ghəshiy bakwamti mbəzliy bakwamti ka sləni ci va, ka ndamti lə məlmə shi ta gwa'a.

⁸ Zhini ləy hwəm ki, ma kə kaa nihwəti ka sləni ci na: "A mbəzlee, avanay sənənva kiy, gwa'a gwa'a niy mbəlitee tamti shi zəmə ta zəməshi mbə pəhə makwa zəghwee na. Sana kiy, mbəzliy niy haree va na, ka dza ghəshiy 'watī shi zəmə ni ghwəlaw. Sa nzanay, a ghəshi dzadzashi ta na shi sləni. ⁹ Ghənzə tsəgha kiy, ləvərim dzəti ngwəla, a ghwəy dzaa təwrə dzar mbə məlmə. Ya wa ntsa dza ghwəy kəsəyəy, nza ghwəy har səkə, ta zəmə shi zəmə ni" kə mazə tsa va. ¹⁰ Dza ka sləni ci va, mba'a ghəshi səvərishi, ka dzashiy dzəghwa kweler. Mba'a ghəshi haharashi ni kəsashi ghəshi mbəzli dzar mbə məlmə, ta zəmə shi zəmə va. Mbəzli jikir kwəma ni, lə ni wəzə ni gwanashi. Dzəghwa ki, paf ciki təhəy va mbəzli.

¹¹ Ma sa basəshi məndi gwa'a tsəgha na, dza mazə də'wə ghən tsa ci mba'a dzəmbəy ta nighə mbəzli harashi na ta zəmə shiy gwa'a ki. Ma dzəmbə na, sa nə na nighə kə na, kar mətə ci tə tsahwəti ndə. Ntsa va na, kala kwəban tsə kən ghən ci. ¹² Dza ma kə kaa ntsa va na: "A madiga, njaa 'wa ghaa səmbənjaa dzəmbə ciki tsa kala kwəban tsə kən ghən ghaa?" Kə. Hash ntsa va hashiy, kala mbə zləbanci kwəma kaa mazə. ¹³ Ma kə mazə tsa va kaa ka sləni ci na: "Satim, kəsəm a ghwəy pahati tə zə'wə, kwa shidshid ci, lə kwa dividivi ci gwa'a. Nza ghwəy dzaa ndəghəy pəriḃa tə ngwəla mbə kwəsli va. A ghəci wawahə, ka pərə sli'i ci pəriḃa" kə» kə Yesəw. ¹⁴ Ma sa bəlamti Yesəw fir tsa va, ma kə ba na: «Sa nzanay, dān tərənw na mbəzli harashi Hyala, ə na na nzanay, dān na ni təravə na mbəzli mbə shiw» kə.

Tsəhə ghən kaa mazə tsa sləkə

*hidî ka *Rəm gwanashi*

(Mk 12:13-17; Lk 20:20-26)

¹⁵ Dza *ka Farisahi, mba'a ghèshi dzashi, mba'a ghèshi dzaa sləkati kwəma tsəhwəli, ta mbəə ngalivə Yesəw, ta kəsəti, tə kwəma dza naa zləbakə. ¹⁶ Ma sa sləkamti ghèshi kwəma ki na, dza ghèshi, mba'a ghèshi ghwənashi nihwəti mbəzli mbə mbəzli kwasəbə shi, ghèshi lə nihwəti mbəzli mazə *Erədə ta gəzə kwəma kaa Yesəw. Ma sa tsəhəshi ghèshi vəgha Yesəw ki, ma kə ghèshi ngəci na «A Metər, a ghəy sənay kwəma katan na ka ghaa gəzə. War kwəma Hyala na sa ka ghaa bananshi kaa mbəzli lə kwal tsa nzə. Ka hazləni gha va kwemer gəzə mbəzliw. Sa nzanay, ka nə gha, kar ntsa dikə tsa na tsatsa ndə, tsa jəw tsa na tsatsa ndə, pə gha, ka təra ghalaa dzəmbə mbəzliw. ¹⁷ Ma kwəma dî ghəy sanay, ə dî ghəy ghaa gəzanəy kwəma təkə ghaa dzəkən kwəma dza ghəy na ta gəzanə: Kwal va ghwəmmə ta tsəhanci ghən ghwəmmə kaa mazə tsaa sləkə hidî ka *Rəm gwanashi ta naa, na njaa?» kə ghèshi.

¹⁸ Ma Yesəw naci ki na, cəke' ghəci sənata kwəma shi va gəmgəm na təkəti ghèshi. Ma kə kaa zləbanshi na: «Ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəlay, tawa dî ghwəy ngalira kia? ¹⁹ Citəram gəna tsəhə məndi va ghən tsa va li di» kə. Dzəghwa ghèshi mba'a ghèshi bəvə dalaa cinti. ²⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Fəətə tə dala na na sanay, fəətə wa naa? Ya slən tsa tsaslati məndi tsa tiy, slən tsa wa naa?» kə. ²¹ Ma kə ghèshi ngəci na: «Fəətə mazə tsaa sləkə hidî ka Rəm gwanashi na, slən tsa ci sa va diba» kə ghèshi. Dzəghwa, ma kə Yesəw ki na: «Ghənzə tsəgha kiy, tsəhancim ghən tsa ci kaa mazə tsa va njasa təbə na. Ma ni Hyala shiy na, mba'a ghwəy banavə shi Hyala njasa təbə ghèshi kwərakwə» kə Yesəw.

²² Ma sa favə ghèshi kwəma zləbakə na va na, mba'a səəti məhərli shi, mbərəkə ghèshi zlay, ka dzashi.

Ta zhakati dza mbəzliy bəkwəshi mbə məti

(Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)

²³ A nihwəti mbəzli tībay, *ka Sadəsehi, kə məndi kaa ngəshi. Ma kə mbəzli vaa niy: «Ka zhakati mbəzliy bəkwəshi mbə mətiv» kə shiy ni. Dzəghwa fəcavata ki na, ndəs ghèshi tsəhəshi va Yesəw. Dza ghèshi ka dəw kwəma və, ²⁴ a kə ghèshi na: «A Metər, ma kə *Məyizə niy niy: “Mba'a kə ndə mətiv kala yavə zəghwə ghəci kwa mali ciy, zəmbəghəy dza naa bə mali mbəri tə mali ci va, ta mbə ghəciy yanakə hwəlfə kaa zəmbəghəy tsaa mətiv va” kə niy ni. ²⁵ A nihwəti mbəzli niy nza tība va ghəyəy, mbərfənj ghèshi ka ndərazhi ndə kwətin. Dzəghwa Cikwa tsa mbə shi, mba'a bəvə mali ci. Dza na mba'a mətiv kala yakə zəghwə ghèshi li. ²⁶ Sa mətiv na na, dza Zəra hən bəhwə mali mbəri ti. Zhini Zəra mba'a mətiv kala yakə zəghwə ghèshi lə mali va ba. Dzəghwa Takwa mba'a mbəərəhwə diba. Sar na kwərakwə mba'a mətiv, dzəghwa ndərazhi va mbərfanənavashi, mbəərəvə tsava, mətiv, mbəərəvə tsava, mətiv, war tsəgha. Cəke' ghèshi hati mali va, nək tsaa yavə zəghwə kwa mbə shi. ²⁷ Ma ləy hwəm shi gwanashi ki na, dza mali va kwərakwə mba'a mətita. ²⁸ Sana sənənvə kiy, avanay gwanashi bəhwə mbəzli va mali va. Fəca vici dza mbəzliy zhakati mbə məti kiy, mali tsama ndə dza naa nza mbə shi kwətin kia?» kə ghèshi.

²⁹ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Ma ghwəyəy, ka favə kwəma dî kwəma vaa gəzə ghwəyəw. Sa nzanay, sənata kwəma gəzəkə Hyala mbə zliya nzə ghwəyəw. Zhini dībay, sənata bərçi Hyala

ghwəyəw. ³⁰ A na mbəzli bəkwəshi, sa ka ghəshi zhakatishi mbə məti e gəzanwəyəy, ka bə mi'i zhərəw, ka bə zhər mi'iw dza ghəshiy nza. Ghalabay, nja ka kwal Hyala va mə ghwəmə dza ghəshiy nza. ³¹ Ghənzə nja na kwəma zhakati tsa mbəzli mbə məti kiy, ə səəkə ma ghwəy jangəhwə kwəma gəzanwəy Hyala shəkən na. Ma kəy: ³² “Yənəy Hyala kar *Abərahām, lə *Izakə mba'a *Zhakwapə nzee” kə. Di naa gəzəy, tə ghwəməshi na mbəzli bəkwəshi va. Sa nzanay, na na Hyala na, Hyala mbəzli bəkwə bəkwə ni naw. Hyala mbəzli tə ghwəmə mbə piy na, na nanzə» kə Yesəw. ³³ Ma sa favə mbəzli bəkwəshi va kwəma gəzəkə Yesəw va na, ka mananshi madəna ghənzə.

Kwəmaa gwəramti dikə mbə kwəma pəhəti Hyala

(Mk 12:28-34; Lk 10:25-28)

³⁴ Dzəghwa mba'a *ka Farisahi favə, a Yesəw kəsəy *ka Sadəsehi lə gəzə kwəma, kə məndi. Ma sa favə ghəshi na, dza ghəshi bəsə ghəshi basayvashi. ³⁵ Dzəghwa tsahwəti *ndə bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə shi, ka dəw kwəma va Yesəw, sa dī na ngali ci, a kə ngəci na: ³⁶ «A Metər, nama *kwəma pəhəti Hyala gwəramti na dikə mbə Zliya nzə tay?» kə.

³⁷ Ma kə Yesəw ngəci na: «Saa ni va: “Di pə ghaa dī Hyala gha sləkəna, lə nəfə tsa gha gwanay, lə məhərli gha gwanata, mba'a gha banavə ghən tsa gha gwanay” kəy, ³⁸ ghənzə na kwəma gəzəkə Hyala ta mənī gwəramti tə dibədibə, lə dikə gwa'a. ³⁹ Vanta nahwəti kwa baka kwəma pəhəti Hyala dibədibə na: Saa ni va: “Di nihwəti mbəzli gwanashi, njasa dī gha va ghən tsa gha kwərakwə” kə. ⁴⁰ Mbə kwəma gəzəkə na va bakə na səvərishi kar

zliya kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə zliya ka gəzə kwəma Hyala gwa'a gwa'a» kə Yesəw.

*Dikəba *Kəristəw na kaa mazə *Davitə*
(Mk 12:35-37; Lk 20:41-44)

⁴¹ Dzəghwa Yesəw tapə ta dəw kwəma va *ka Farisahi bəsəshi va tə pətsa va. Ma kə na: ⁴² «A mbəzli ni, njaa ka ghwəy təkə dzəkən Kəristəw Ntsa tivə Hyala tay? Zəghwə wa na ka ghwəy nia?» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Jijiy mazə Davitə na, ka ghəy ni» kə ghəshi. ⁴³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ndata tsəgha na kiy, njaa zhəkə na niy zhini mazə Davitə har Kəristəw: “Ndə sləkəra” kə, sa cinti *Safə tsa Hyalaa? A mazə Davitə niy gəzəkə, ma kə niy niy:

⁴⁴ A kə Hyala kwa sləkəpə kaa Ndə sləkəray:

“Ndi nzəyña tə kwa bəzəmee, pa' fəca dzee mənī ka mbəz gha ka mbəzli tə dəvə gha!” kə, kə niy ni.

⁴⁵ Ya sa nzana, Ndə sləkəra, kə mazə Davitə kaa har Kəristəw kiy, zhəkə dza njaa ka Kəristəw zhiniy nza ka jijiy mazə Davitə nə ghwəy kia?» kə.

⁴⁶ Ma sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, tərəh ntsaa zhiniy mbay zləbanakə kwəma mbə shi. Dzəghwa ghala fəcava ki na, ndə tifa mba'a zhiniy təkə dəw nahwəti kwəma və ghwəlaw.

23

*Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma mənī *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə *ka Farisahi*

(Mk 12:38-39; Lk 11:43-46; 20:45-46)

¹ Dzəghwa, ma kə Yesəw kaa mbəzli bəsəshi tə pətsa va ghəshi lə mbəzli ta səda ci gwa'a na:

² «Kwəma pəhanavə Hyala va kaa

*Møyizøy, a ghwëmmë sënay, slëni *ka bënipë kwëma pëhëti Hyala, ghëshi lë ka Farisahi na bëni nzë kaa mbëzli. ³ Njana nzana tsëghay, ë pë ghwëy dï fëti vë shi, ka mëni kwëma bënijwëy ghëshi va gwa'a. Nanzë kiy, ëntaa ghwëy dzaa mëni kwëma njasa mëni ghëshi tepë ma. Sa nzanay, na nashi na, ka mëni shi bënipë ghëshi va ghëshiw. ⁴ Ghëshi na nashiy, shiy tananatishi bërçi kaa mbëzli ka ghëshiy gëzanshi mëni. Njasa ka mëndi vaa fanaghwa shi shëndakë ni kwa ghën ndë. Ma ghëshi dë'wë ghën tsa shi na, kala dï ma kanshi dëvë kaa mbëzli ya jëw tsë tsë. ⁵ Na shi kwëma ka ghëshiy mëni gwanatay, war ta mbë mbëzliy falshi gwa'a tsëgha, ka ghëshiy mëni. Hwëpër tsa jëw jëw tsa va ka mëndiy fë kwëma Hyala kway, dikë dikë ka ghëshi mënivë tsa shi. Ka ghëshi dza diba na, ka pëähë shiy tërënjw tërënjw dzar ta mëtsëni kwëbëner shi. ⁶ Ya të pëtsa basëshi mëndi ta zëmë shiy tsëhëshi ghëshiy, war pëtsa nzëy mbëzli të slën va ti ka ghëshiy pala ta nzëy. Ya mbë *ciki basëva tsa ka Zhëwifë diba na, war të kwëma ka ghëshiy dï nzëy. ⁷ Jëw dï ghëshi mëndiy tsëfëkwë mbë sëkwëshi, dzar të lëwmaw, jëw dï ghëshi mëndiy harshiy mbëzli dikë dikë niw. ⁸ Na na ghwëy ghwëy mbëzli ta sädëe kiy, ëntaa ghwëy zlëba mëndiy hakanwëy, mbëzli dikë dikë ni ma. Sa nzanay, ghwëy gwanañwëy na, ngwarmëmë mbë nëwraa gë ghwëy. Kwëtijëy na tsa ghwëy ntsa dikë tsa. ⁹ Ka har ndë ghwëy "Didi" tikë të hidï ni ya tsamaäa ma. Sa nzanay, Hyala më ghwëmë kwëtita na tsa ghwëy Didi. ¹⁰ Ka zlëba ghwëy mëndiy hakanwëy mezhizhë ma. Sa nzanay, kwëtijëy na mazë tsa ghwëy. Ghëci na *Këristëw Ntsa

tivë Hyala. ¹¹ Tsaa gwëra dikë ndë mbë ghwëyëy, ghëci kë dzaa nza ka ndë ghëranwëy slëni. ¹² Æ gëzanwëyëe: Ntsaa dzaa këli ghën tsa ciy, ta zhëghëti dza Hyala jëwë tsëtsë. Tsaa dzaa zhëghëti ghën tsa ci ndë, nja ntsa jëw tsay, tsava ndë na saa dzaa mëniy ka ntsa dikë tsa va Hyala» kë Yesëw.

*Yesëw lë *mbëzliy bënipë kwëma pëhëti Hyala, mba'a *ka Farisahi*

(Mk 12:40; Lk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ Dzëghwa ma kë Yesëw kaa mbëzliy bënipë kwëma pëhëti Hyala, ghëshi lë ka Farisahi na: «Ghwëy ghwëy mbëzliy bënipë kwëma pëhëti Hyala ni, mba'a ghwëy ghwëy ka Farisahi, mbë sëäkë na ngëra'wëë dzëkën ghwëy. Ghwëy mbëzliy dakë mbëzli ni lë kwëma përikë të ngwëla. Dza ghwëy disl ghwëy kalay miy kwal tsaa dzëti pëtsa slëkë Hyala va nihwëti mbëzli. A dï ghwëy dzëmbë dë'wë ghën tsa ghwëyëw, a zlanay kwal ghwëy kaa niy dï dzëmbë mbëzli, a ghëshi dzëmbë baw. [¹⁴ Ghwëy ghwëy mbëzliy bënipë kwëma pëhëti Hyala ni, mba'a ghwëy ghwëy ka Farisahi niy, mbë sëäkë na ngëra'wëë dzëkën ghwëy. Ghwëy ghwëy mbëzliy dakë mbëzli ni lë kwëma përikë të ngwëla. Ka ghwëy dza, me' me' ghwëy pamti shiy va mi'i mbëreketi gwa'a gwa'a na, zhini ka garë, pë ghwëy ni ta cë'wë Hyala. Ka ghwëy dza na, nza' nza' nza' ghwëy nzati nza të cë'wë va. Të mbërkë kwëma vay, ta mëni ngwëvë dza Hyalaa dzëkën ghwëy, tan na nihwëti mbëzli.]

¹⁵ Ghwëy ghwëy mbëzliy bënipë kwëma pëhëti Hyala ni, mba'a ghwëy ghwëy ka Farisahi niy, mbë sëäkë na ngëra'wëë dzëkën ghwëy. Ghwëy ghwëy mbëzliy dakë mbëzli ni lë kwëma përikë të ngwëla. Ka ghwëy dzay, ka dzanwëy ta

23:3 23:3 Rm 2:21-23 **23:5** 23:5 Sëvëri 13:9; Nëw 6:8; Bëla 15:38-39; Mt 6:1 **23:8** 23:8 Zhj 13:13 **23:11** 23:11 20:26-27; Mk 9:35; 10:43-44; Lk 9:48; 22:26 **23:12** 23:12 Cem 75:8; Mt 18:4; Lk 1:52; 14:11; 18:14

tətəwrə kərakə, lə shidshid ghwəy, ka dzəy tə yam, lə kwambəwal. War ta dzaa pəlavə ntsaa dzaa nəw kwəma ghwəy. Ma sa ka ghwəy kwəmavə na, ka ghwəy dza mba'a ghwəy bananavəshi ghwəy va. Ka shi dza ghwəy vaa bananaghə dza na, mba'a ghəshi mən̄ti ka ntsaa dzaa dzəmbə ghwə, sa ka ghəshi zhəghanti məhərli ci ta mən̄i *kwəma jikir na taŋ kaa na ghwəy va.

¹⁶ Ghwəy ghwəy mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səkə na ngəra'wəwə dzəkən ghwəy. Ghwəyəy, ghala mbə ghwəy lə ghwəlefesliy ci kwal va kaa mbəzliy. Ma pə ghwəy niy: "Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə *ciki Hyalay, shiy tībaa mananciw. Ma mba'a kə zəməkə fəla lə tsahi mbəzə mbə ciki tsa vay, ta kəsə dza fəla va" pə ghwəy ni. ¹⁷ Hyeler ni, ghwəlefesli ni. Pərba nima shiy na mbə shi bakə ni va nə mən̄di ngənwəya? Pərba tsahi mbəzə shəkənaa, naa pərba *ciki Hyala, ghəci tsaa mən̄ti tsahi va ka shi dēwdew ni kwa kwəma Hyala? Pərba ciki Hyala na, e gəzanwəy nee ki. ¹⁸ Ma pə ghwəy ni dibay: "Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə pətsa ka mən̄diy fə shiy ti ta ta Hyalay, shiy tībaa mananciw. Ma mba'a kə ndə zəməkə fəla lə shi fanati mən̄di va tə pətsa va kaa Hyalay, ta kəsə dza fəla va" pə ghwəy ni. ¹⁹ Ghwəlefesli ni. Pərba nima shiy na ta shi bakə ni va nə mən̄di ngənwəya? Pərba shi bə mən̄di va kaa Hyala shəkənaa, naa pərba pətsa fanta mən̄di va shi va ti ghəci saa zhəghəti shi va ka shi dēwdew ni kwa kwəma Hyala? Pərba pətsa fəm va shi va ti na e gəzanwəy nee ki ²⁰ Favə tə ghwəy e gəzanwəy: Mba'a kə ndə zəməkə

fəla lə pətsa fə mən̄di shiy ti ta ta Hyalay, lə shi fati mən̄di va tə pətsa va ta gwa'a zəməkə ntsa va fəla, dī naa gəzə. ²¹ Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə ciki Hyalay, lə Hyalaa nzəy va mbə ciki tsa va ta gwa'a zəməkə ndə fəla li, dī naa gəzə. ²² Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə pətsa mə ghwəməy, lə gəzli Mazə Hyala ta gwa'a, mba'a lə Hyalaa nzəy va kwa gəzli va ta gwa'a zəməkə ndə fəla li, dī naa gəzə.

²³ Ghwəy ghwəy mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səkə na ngəra'wəwə dzəkən ghwəy. Ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. Ghwəy kiy, kar ghwəy bə shiy kwətīŋ mbə shiy mən̄ ta bəshi kaa Hyala. Tsəgha ka ghwəy ti nihwəti kəslifi jəw jəw ni wəzə ni ka ghwəy ta. Ma shi gwəramti Hyalaa dī ghwəy mən̄i mbə kwəma pəhəti na na, kala dī mən̄i niva ghwəy. Shi dī ma ghwəy va mən̄i gwəramti Hyalaa dīy, avanashi: Mən̄i zhəhwər ta mbəzli, mba'a mən̄i kwəma lə kwal tsa nzə, mba'a nəw Hyala lə nəfə kwətīŋ. Tsəgha na shi ka ghwəy mən̄i nza ki, kala za ma ghən ta bə shiy kwətīŋ kaa Hyala, səvəri mbə shiy mən̄ dibə. ²⁴ Ma ghwəyəy, ghwəlefesliy ci kwal kaa nihwəti mbəzli nza ghwəy. Ka ghwəy dzay, nashi ma ghwəy məcənəkwesli tə shi sa ghwəy na, mba'a ghwəy nzəlamtishi. Ma mba'a kə ngaləwba dzətita dzəti shi na, kip ghwəy sahwə nava. *

²⁵ Ghwəy ghwəy mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səkə na ngəra'wəwə dzəkən ghwəy. Ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla, mbalaa paf paf na nefer ghwəy va

23:16 23:16-22 5:34-37 **23:16** 23:16 15:14 **23:18** 23:18 Səvəri 29:37 **23:21** 23:21 1Mezh 8:13 **23:23** 23:23 SləniTaH 27:30; Mishe 6:8; Lk 18:12 **23:24** 23:24 15:14 * **23:24** 23:24 Di kwəma vaa gəzəy: Mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə ka Farisahi, ə ka ghəshiy dzashi ta cimsli nəw na jəw jəw na kwəma mbə kwəma pəhəti Hyala. Ma na dibədibə na kwəma gwəramti Hyalaa dī na, kala dī ghəshiy nəw. **23:25** 23:25 Mk 7:4

ghəli, lə va maw məni kwəma jikir na. Gwəyəy, mbəzliy gwəmanti yabə devəre sa shiy tsa shi va lə kwakwa tsa shi dəwdew pərikə tə hwəm shi, mbalaa ngərjəkəjəkə na ghəshi va rəda kwa hwər kwa hwər shi nza ghwəy. ²⁶ A ka Farisahi, ghwəlefesli ni. Ma pə ghwəy mənti e gəzanwəyəy, pərba pətsa kwa hwər devərehi ghwəy lə kwekwer ghwəy pə ghwəy yabant. Ma ghalabay, dəwdew dza ghəshiy nza pa' pərikə tə hwəm shi.

²⁷ Ghwəy ghwəy mbəzliy bənipe kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy, ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. Ghala mbə ghwəy lə kwəli ka məndi vaa hwəti tezlezl na, ka mbərə kwa kwəma mbəzliw. Mbalaa ma kwaba kwaba nza ki na, paf təhəta va 'yesler lə va shi ghwabə ghwabə ni. ²⁸ Ghwəy kwərakwə kiy, war tsəgha nza ghwəy sana sənənva. Nja mbəzli wəzə wəzə ni ghwəy pəzli kwa kwəma mbəzli na, mbalaa paf təhəy pətsa mbə nefer ghwəy va dakə mbəzli, lə va ndərəm gwa'a» kə Yesəw.

*Yesəw gəzə ngwəvə Hyala
(Lk 11:47-51)*

²⁹ Zhini ma kə Yesəw fa na: «Ghwəy ghwəy *mbəzliy bənipe kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy *ka Farisahi, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. A ghwəy ngangamti kwəlihi ka gəzə kwəma Hyalaa niy bakwamti jijihinwəy mbəradzə wəzə wəzə. Mba'a ghwəy ghaslamti ni mbəzliy niy mənti kwəma di Hyala. ³⁰ Zhini ma pə ghwəy na: “Mba'a pə ghwəmmə niy nza tifa ghala vəghwə tsa niy nza jijihimmə va tə ghwəmmə nza, ka dza ghwəmmə

zləba jakə miy tsa ghwəmmə li shi, ta bəkwə ka gəzə kwəma Hyala va nza» pə ghwəy fa! ³¹ Ma di kwəma va gəzəy, mbə gəzə kwəma ghwəy va tsəgha nay, a ghwəy sənay də'wə ghən tsa ghwəy, jijihinwəy niy bakwaməti na ka gəzə kwəma Hyala, pə ghwəy, di naa gəzə. ³² Ghənzə tsəghay, war nəw pə ghwəy nəw məni kwəmaa niy 'watənwəy jijihinwəy kwal tsa məni nza gwa'a tsəgha, nza ghwəy kənamti sləni shi. ³³ Ghwəy ghwəy mbəzliy ndərəm ni nja kwara jigəzlihi niy, njaa njaa dza ghwəy mbay waslamti ghən tsa ghwəy va ngwəvə dzəti ghwə kia?

³⁴ Ava va tsəgha, kadiwəm, favəm: Ta ghəniwəy ka gəzə kwəma Hyala, lə ka sənata kwəma, mba'a mbəzliy bəni kwəma kaa mbəzli dzee. Sa ka ghəshi səkəshiy, ka ghwəy dza na, mba'a ghwəy bakwaməti nihwəti, dzəghwa kaa nihwəti danwə danwə dzəvəgha tsəm. Ka didi'wə nihwəti lə kwərpə dzar mbə ceker basəvahi ghwəy. Ka nəwshi ta titihəshi dzar mbə məlməhi, mbə məlməhi. ³⁵ Va tsəgha ki, ma ngwəvə dza Hyala vaa slaa dzəkən mbəzli tə sa bakwaməti ghəshi mbəzli nza va slar slar ni kwatanay, dzəkən ghwəy dza naa dza. Mbəzli ghəngəhən ghəngəhən bakwamti ghəshi, tə *Abel, ntsa slar tsa va Hyala gha məndiy pəəsli ndə, ka sar lə bəkwəshi pa' tə Zakari, zəghwə Barashi. Dzar kwa jipə pətsa ka məndiy fə shiy ti, ta ta Hyala, lə *ciki Hyala niy pəəsli ghwəy tsava. ³⁶ A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ngwəvə dza Hyalaa slaa dzəkən mbəzli tə sa bakwaməti ghəshi mbəzli va gwanashiy, dzəkən ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə ni dza ngwəvə vaa dza» kə Yesəw.

*Hwər tsa Yesəw mbə zhanci ta
mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem
(Lk 13:34-35)*

³⁷ Dzəghwa ma kə Yesəw dzəkən mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem na: «A mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, ghwəy bakwamti na ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghwəy pa'wamti mbəzli Hyala ghwənashi na lə hərəzli ka bakwamtishi. Daŋ sədee mbə pəla basətəŋwəy ta ndəghwəŋwəy, njasa ka kwəkəwəla vaa basambə kwərtiti nʒə mbə bəkəbəkə nʒəy, kala zləba ghwəy. ³⁸ Ə gəzəŋwəy ya, nana kiy, ta banti dəvə nʒə dza Hyala tə məlmə ghwəy, war ka kwəfi dza naa mbəərətə. ³⁹ Ə gəzəŋwəy ya, ka zhiniy ghwəy nara ghwəla tepəw, pa' fəca dza ghwəy gəzəə dzəkənee: "Təfanati miy tsa nʒə Hyala kaa ntsaa səəkə mbə slən tsa nʒə, ghənzə kwa sləkəpə" pə ghwəy» kə Yesəw.

24

Ngəra'wə tsa ghəŋghən ghəŋghən tsa dzaa səəkə, ka hidfi gha kərə (Mk 13:1-23; Lk 21:5-24)

¹ Dzəghwa Yesəw mba'a madiy mbə *ciki Hyala kaa səvəriy dzay. Ma ghəci mbə dzay na, mba'a mbəzli ta səda ci səəkə kəsəy. Ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Nighətima njasa ngay ciki Hyala tsa va wəzə tsa ci» kə ghəshi. ² Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Yə, e nay. Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya tsəgha nay ghwəy ciki tsa vay, ta ba'wamti dza məndi. Ka dza ghwəy nashi hərəzli tsəŋəzli tsəŋəzli, ya kwətin ghwəlaw» kə Yesəw.

³ Ləy hwəm jəw ki na, dza Yesəw mba'a dzaa nʒəyəy mə ghən kəlan tsa har məndiy «Kəlan *'Wəlivə». Dza mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi basəkəvashi kwətishiy dzəvəgha. Mba'a ghəshi nʒəyshi ja'ja' məba. Dzəghwa mba'a ghəshi ghakə dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Ntsa ghəy dikə tsa, ge'i lə tsama vəghwə dza shi gəzə gha niy məniva tay?

Tə wa dza məndiy sənay ndal tərə gha ta səəkəw, ndal tərmbə hidfi ta kədiw, kə məndi tay? Gəzəŋwəy di» kə ghəshi.

⁴ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Məni tə ghwəy məhərli wəzə, əntaa ghwəy dzaa zləba məndiy ngədiŋwəy ma. ⁵ Sa nzanay, daŋ dza nihwəti mbəzliy səəkə lə slən tsee. Ka ndə dzay: "Yən na *Kəristəw tsa tivə Hyala va" kə, ka tsahwəti dza diba na "yən na" kə. Gəla mbəzli vay, mbəzli daŋ tərəŋw dza ghəshiy ngədiŋ. ⁶ Ta fa favə gaka mbəz dza ghwəy dza mbə məlməhi ndəkəwə ndəkəwə ni lə ghwəy. Zhini dibay, ta fa favə nəwər tsa mbəz dza ghwəy mbə məlməhi kərakə kərakə ni lə ghwəy. Ya ə dza ghwəy favə shi va tsəghay, əntaa her ghwəy taa dza ma. Ya njaay ta məniva dza gəla niva shiy tsəgha. Ya tsəgha dza shi vaa mənishiy, ka dza hidfiy kədi diw. ⁷ Ka hwəhwə tsa nihwəti mbəzli dzay, ka mbəz lə hwəhwə tsa nihwəti. Ka tsahwəti mazə dza na, mba'a pəlati miy tə tsahwəti, tapə ghəshi mbə mbəz taa nza. Dzar tə nihwəti hidfi ghəŋghən ghəŋghənəy, ta mənta dza ma, ka gərgərəva hidfi dzar tə tsahwəti pi ghəŋghən ghəŋghən. ⁸ Shi va gwanashiy, ngəra'wə tsa dzaa gha səəkə na ghəshi, njasa ka mali vaa 'wa kemahə ta ya zəghwə na niva shiy.

⁹ Ka məndi dza na, ka kəkəsəŋwəy kaa nihwəti mbəzli, ta saŋwəy ngəra'wə ghəshi, ka bəkəwəŋwəy. Hwəlfəhi mbəzli gwanashiy, ka dza ghəshiy di mətsə ghwəy tə sa nəwra ghwəyəw. ¹⁰ Ghala vəghwə tsa va kiy, daŋ dza mbəzliy nəwraa zlay nəwra. Ka ghəshi dza na, ka nga dəfa ta nihwəti, ghəshi ka ghən tsa shi, ka ndərəva kwa jipə shi. ¹¹ Daŋ dza ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvəə

tsahwøshi. Ka ghøshi sækø na mba'a ghøshi ngødføhwø nihwøti mbøzli ðañ ta nøwshi. ¹² Tøरणw dza møni *kwøma jikir naa vønøta tø hidfi. Ka gha nighø war va kwøma vay, mbøzli ðañ zlay ðiva kwa jipø shi. ¹³ Ma ntsaa dzaa jihøkøvay kala zlay nøwra ghøci pa' tø vici møti ciy, ta mbøliti tsava ndø dza Hyala. ¹⁴ Ma sa ka møndi gøzamti Yøwøn kwøma wøzø naa dzøkøn sløkø tsa dza Hyala ta sløkø mbøzli kaa mbøzli tø hidfi gwanashi, ta mbø hwølføhi tø hidfi gwanashiy favø, ma nza hidfi madfi ta kødi ki.

¹⁵ Ta nashi shi røða røða ni va jikirkir ni, niy gøzøkø Daniyal *ndø gøzø kwøma Hyala kwømaa dzøkøn shi kwa zliya dza ghwø y garøshi mbø *ciki Hyala, (ntsaa jangøti kwøma vay, favø tø ghøci wøzø). * ¹⁶ Ghalaba kiy, mbøzli tø hidfi ka Zhøwde na, hwøshi tø ghøshiy dzømbø kølan ta mbø mbølishi. ¹⁷ Mba'a kø ndø mø jøba mbø tiføry, øntaa ghøci dzaa ni na: "Kadiw, e dzaa basøvø shi ya mbø ciki tsee" kø ma. Ø kø dzaa hwø y gwa'a tsøgha. ¹⁸ Ya kwamti dza ndø nza mbø zay, øntaa ghøci dzaa ni: "Kadiw, e zhøghøvaa jighi ta bøvø kwøbenjeree" kø ma. Ø kø dzaa hwø y gwa'a tsøgha. ¹⁹ Ngøra'wø tøरणw dza savaa nza føcava køn mi'i lø hwø lø mi'i ka ndørazhi tø hwøm. ²⁰ Cø'wø pø ghwø y cø'wø Hyala øntaa bali va taa møniva ge'i ge'i lø tir tasli, lø nøghøtaa dzaa nza føca *vici døkøva. ²¹ Sa dza naa nzay, ma ngøra'wø tsaa dza vaa nza tø hidfi ge'i lø vici va na, dikø y tøरणw dza naa nza. Sækø gøla hwølfø ngøra'wø tsa tsøgha tsa vaa køsashi mbøzli ghala ngati Hyala hidfi, ka sar pa' tø vøghwø tsa ndatsøw. Ka dza naa zhiniy

sækø køn mbøzli ðifa ka møndi nzaw. ²² Kala sa nzana mba'a Hyala tamti ðañ tsa vici ngøra'wø tsa va tø mbørkø mbøzli nzø tøravø nay, ka dza ndø tørmbo tø ghwømey nzaw. Øy ma dza na ki na, mba'a tamti ðañ tsa vici va tø mbørkø mbøzli nzø tøravø na.

Sækø tsa Zøghwø yakø ndø ngøri (Mk 13:24-31; Lk 21:25-33)

²³ Ma sa ka vøghwø tsa va møniyø y, mba'a kø ndø taa ni ngønwyø: "A mbøzli ni, anay *Køristøw Ntsa tivø Hyala tikø" kø, ya "avaci tarba" nø nay, øntaa ghwø y zløba kwøma ci va tepø ma. ²⁴ Sa dza naa nza ghala vøghwø tsa vay, ðañ dza Køristøwhi ka dzørvø lø ka gøzø kwøma Hyala ka dzørvø tsahwøshi tø hidfi. Ka ghøshi dza na, ka mømoni shi madan ja madan ja ni tøरणw, lø shi dimødimø ni, ta mbø ngødi mbøzli. Mba'a kø ghøshi dzaa mbatay, ta dzøghø ngødi dza ghøshi ya mbøzli tøravø Hyala. ²⁵ Ø gøzamtønywø y kwøma va kwaghwøtsata, ta mbø ghwø y sønashi shiy dzaa møniva. ²⁶ Mba'a kø møndi taa ni ngønwyø: "Avam Køristøw pøriða tø gamba" kø møndiy, øntaa ghwø y dzøvøri ma. Ya: "Anay tikø mbø y na" nø møndiy, øntaa ghwø y taa zløba ma. ²⁷ Sa kee sækø, yøn Zøghwø yakø ndø ngøriy, mbøzli gwanashi dza naa nara. War njasa ka wampidfi van vaa dzø y tø ghwø mø, ka sækø kwa ghwø mø pa' kwa mørkwi y, tsøgha dza naa nza. ²⁸ A ghwø y sønay, dzøghwa tø pøtsa møtishi shiyø y, tifa ka zlinjøn basøva» kø Yesøw.

²⁹ «Lø y hwøm ngøra'wø tsa va kiy, nza'jøw shørkwø dza vici y shørkwøta, ka tir dza na, mba'a zlay mbø rø, ka sasørkwøhi tø

24:12 24:12 2Tim 3:1-5 **24:13** 24:13 ShiZhj 13:10 **24:14** 24:14 28:19 **24:15** 24:15 Dani 9:27; 11:31; 12:11 * **24:15** 24:15 Kwøma dzøghwa tikø nay, Matiye dø'wø ghøn tsa ci gøzø na kaa mbøzliy dzaa jangø zliya ci na. **24:17** 24:17-18 Lk 17:31 **24:21** 24:21 Dani 12:1; ShiZhj 7:14 **24:23** 24:23-25 Lk 17:23-24 **24:24** 24:24 24:5; 7:15; ShiZhj 13:13-14 **24:27** 24:27 24:30, 37; 25:31; 1Kwø 15:23; 1Tes 3:13; 4:15; 2Tes 2:1, 8; Zhk 5:7-8; 2Pi 3:4; 1Zhj 2:28 **24:28** 24:28 Zhøwbø 39:30; ShiZhj 19:17-18 **24:29** 24:29 Ezay 13:10; 34:4; Azh 2:6, 21; 2Pi 3:10, 12; ShiZhj 6:12-14

ghwəmō dza na, ka shikəvaa səkwa, ka shi nza bər̄ci vəshi mō ghwəmō 'wakəvə na, ka kwəfəghə. ³⁰ Ghalaba kiy, a shiy dzaa tsahwəshi səkə mō ghwəmō, shiy dzaa ci səkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri. Ma hwewer mbəzli tē hidi gwanashi ta nza ghala pətsa va ki na, war ə dza ghəshiy ngəngəlvə, ka tihwəni. Ka Zəghwə yakə ndə ngəri dza na, tsahwə tsahwəy war ka nay mbəzli lə mətse shi səkə mbə kwələfi tē ghwəmō, lə bər̄ci və tərəṅw, mba'a shəndəkə ti dība. ³¹ Ka məndi dzay, mba'am viyata təlīmə dikə na tərəṅw tərəṅw. Sa ka məndi viyata na, ma nza ghwənashi ka kwal ci, ta dza ghəshiy bəsəkə mbəzli təravə na tē bəlahi tē hidi fadanavashi səkə tē pətsa kəray ghala hidi gwa'a.

³² Avee taa bəliṅwəy fir lə kwəma daskway, favə tē ghwəy shi dī na bəliṅwəy. A ghwəy sənay, mba'a kə kəslifi daskwa shikəshi, dza na mba'a dəkə nihwətiy, a vəghwə tsaa dzəmti kətikəvay, pə ghwəy. ³³ Ava tsəgha na ki, war nashi ma ghwəy gəla shi bəlakəṅwəy ya va gwanashi ghati mənivay, sənay tē ghwəy ndal tərmbə Zəghwə yakə ndə ngəri ta səkəw, miy dəgha na ki, pə ghwəy. ³⁴ A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsaa bəkəwəshi ka shi gəzanwəy ya ni gwanashi mənivaw. ³⁵ Nay ghwəy na, kar ghwəmō nata ghwəy na, ghəshi lə hidi gwa'ay, kərəp dza ghəshiy zashi. Ma na kwəmee na nanzə kiy, ka kərə naw» kə Yesəw.

War Hyala kwətita na saa sənata vici dza Yesəw zhəkə ti
(Mk 13:32-37; Lk 17:26-30, 34-36)

³⁶ Ma kə Yesəw dība na: «Ndə tība ya kwətiṅ mba'a sənata vici dza shi vaa məniva tiw. Ya ka

kwal Hyala, ya Zəghwə Hyala də'wə ghən tsa ciy, sənata ghəshiw. War Didi Hyala mō ghwəmō kwətita na saa sənata vici lə ler va gwa'a. ³⁷ War njasaa niy məniva shiy va ge'i ghala vəghwə tsa *Nəwey, tsəgha dza shiy zhiniy məniva, sa ka vici dzee səkə ti yən Zəghwə yakə ndə ngəri kətikəvata. ³⁸ Ma niy nza kwatəṅa, ghala vəghwə tsa Nəwe va, Hyala ghwəla ta za mbəzli lə yaməy, ə niy zəmə mbəzli shi zəmə, ka sa sa shiy, ka bə bə mi'i. Mbəzli nza ghyehi və shi na, ka bəshi kaa zhər; war tsəgha. Pa' fəca vici dzəmbə Nəwe dzəmbə kwambəwal ti na, war mbə məməni shi va ghəshi niy nza tsəgha. ³⁹ Ghalaba nashi kiy, niy shashanshi shiy ya jəwəw. War sa nighə ghəshi na, van ghati nzəmə kala kərə ma. Ray pətsa tē hidi va yam. Dza yam va kərəp ghəshi zamti mbəzli gwanashi. Njasa niy shashanshi ma shiy va kaa mbəzli vay, war tsəgha dza shiy shashanshi ma kaa mbəzli sa ka vəghwə tsa dzee səkə ti, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kətikəvay kwərakwə ki. ⁴⁰ Ma sa kee səkə ghala pətsa va kiy, mbəzli bakə dza naa nza tē za, ka məndi dza na mba'am bəhwə tsahwəti, mbərəkə zlay tsahwəti tība. ⁴¹ Ta kəsashi mi'i dza məndi bakə kwa vəna mbə hə, ka məndi dza na mba'am bəhwə nahwəti, mbərəkə zlata nahwəti. ⁴² Ava va tsəgha, ə pə ghwəy mənti məhərli, sa nzanay, sənata vici dzee səkə ti yən Ndə sləkəṅwəy ghwəyəw. ⁴³ Favə tē ghwəy kwəma dēe na gəzanwəy wəzə, a ghwəy sənay, mba'a kə ndə ghi sənay nza, fəca vici tsa' nay, ta səkə dza ndə ghəliy dzakə ghi tsee kəy, ka dza naa bə hi fəcavaw, war tsəmtəmmə dza naa nzəyəy, ka dza naa zlay kwal kaa ndə ghəli ta dzakəw. ⁴⁴ Va tsəgha, ma ghwəy

24:30 24:30 Zak 12:10-14; Dani 7:13-14; Mt 24:27; 26:64; Mk 14:62; ShiZhnj 1:7 **24:31** 24:31 13:41; təlīmə: 1Kwər 15:52; 1Tes 4:16 **24:34** 24:34 16:28 **24:36** 24:36 SləniKY 1:7 **24:37** 24:37-39 Ghava 6:11-13; 7:7-13; 2Pi 3:6 **24:42** 24:42 24:44, 50; 25:13; Mk 13:33, 35; Lk 12:40; 21:36 **24:43** 24:43 1Tes 5:1-2; 2Pi 3:10; ShiZhnj 3:3

kwörakwë kiy, gwëmatëvanjwëyëm ya hwëmba nzë, ta ndëghë vici va. Sa nzanay, ge'i lë vëghwë tsa tëkëti ma ghwëy dzee sëakë yën Zëghwë yakë ndë ngëri» kë Yesëw.

Ndë ghëra slëni tsa nza mëhërlì vë, lë tsa kama mëhërlì vë (Lk 12:41-48)

⁴⁵ Ma kë Yesëw diba na: «Favëm e gëzanjwëy kwëmaa dzëkën ndë ghëra slëni tsaa fë ghën ta slëni ci, ka ghëra lë mëhërlì. Kaa ngëci dza ndë ghi tsa ghërancì na va slëniy zlatanavë ndëghwë pëtsa këghi tsa ci, nza ghëci bänshì shì zëmë kaa nihwëti ka slëni këyba sa ka vici zëmë shiy mënta. ⁴⁶ Ghala vëghwë tsa dza ndë ghi tsa vaa sëakë, mba'a kë kësay ndë slëni tsa ci va ghëci mbë tsëva lë slëni gëzanci na va wëzë wëzëy, vëshi na ta tsava ndë ghëra slëni. ⁴⁷ A gëzanjwëy ya, ta na navay, tsëgha na, ta fanambë shì vë gwanashi dza ntsa va mbë dëvë ndë slëni tsa ci va. ⁴⁸ Ma mba'a kë ndë slëni tsa vaa ntsa gëmgëm tsay, vanta kwëma dza naa tëkëti mbë nëfë tsa ci: “Ka dza ntsee tsa dikë tsaa zhikë bëlanëw” dza naa ni, ⁴⁹ ka na dza na, tapë dzëmbëy mbë di di'wë nihwëti mbëzli ghëra ghëshi slëni li shì, ka zëzëmë shì zëmë ci, ka sa sa shiy, ghëshi lë mbëzliy nza war ghi ghi ni. ⁵⁰ War ghëci mbë mëni shì ci va tsëgha ki na, ka ntsa ghërancì na va slëni dza vëtëghë sëakëy, fëca viciy niy bërkëti ma ndë slëni tsa va sëakë tsa ci, ge'i lë lëriy niy bërkëti ma na diba. ⁵¹ Sa naa sëakë na, sa' sa' sanamiy ngëra'wë kaa ndë slëni tsa va tërënjw, mba'a dzaa jakayshì të na shì kwëma lë mbëzliy dakë mbëzli va lë kwëma përikë të ngwëla. Nza ghëci wahë war wahë, ka përä sli'i ci të pëtsa va» kë Yesëw.

25

Bëli fir lë kwëma degheghir mëj

24:45 24:45-47 25:21-23 **24:48** 24:48 2Pi 3:4 25:1 Lk 12:35-36 **25:10** 25:10 9:15

¹ Zhini ma kë Yesëw bë na: «Ma kwëma slëkë tsa slëkë Hyala mbëzliy, yëm dza naa nza lë kwëma degheghir mëj ni ni dzee ta gëzanjwëy kwëma shì: Sa dza ghëshiy, mba'a ghëshi bëbëvë gërkëwahi shì, ka dzashiy dzëti pëtsa nza zal mali ti. ² Nihwëti cifë mbë degheghir vay, niy tsëhwëlishi ghëshiw. Ma nihwëti cifë nashi ki na, tsëhwëli tsëhwëli niva. ³ Dzëghwa niy tsëhwëlishi ma va cifë ni, mba'a ghëshi madfishi, war sa bëvë ghëshi gërkëwahi shì tsëgha, tërëh tsaa bëvë hwëpër tsa ciy tivë in gërkëwa kwa mbë shì. ⁴ Ma ni tsëhwëli tsëhwëli ni va degheghir cifë ni na, lan lan ghëshi bëbëvë gërkëwahi shì, mba'a hwëpëhwëper. Ya wa ndë na, mba'a tivë in kwa tsa ci hwëpër ghëciy kafë. ⁵ Ma sa tsëhëshi ghëshi na, dza ghëshi ka ndëghë sëakë tsa zal mali. Ndëghë ndëghë, kë ghëshi na, shanj, kala tsahwëy ghëci. Dzëghwa hi mba'a dënavë degheghir mëj ni va gwanashi, fëriy fëriy ghëshi bëbëhwë hi ki.

⁶ Ma mbë danjala vërdi ki na, dzam ka fërgëshi lë zlapë, ma kë mëndi na: “Waa, a zal mali tsahwëy naci, sëvërim a ghwëy dza ta ka'wë” kë mëndi. ⁷ Dzëghwa degheghir mëj ni va ki, mba'a ghëshi sasatishi gwanashi. Tapë ghëshi mbë gwëmava, ka tsëtsërë ghwë dzëghwa gërkëwahi shì. ⁸ Ma kë niy tsëhwëlishi ma va degheghir cifë ni kaa ni tsëhwëli tsëhwëli ni va na: “A ya, tihwëtihwëm jadaghwanjëm in tsa ghwëy vaa dzëghwa ni ghëy ni gërkëwahi, ghwë ka shishirkwë kwa shì di” kë ghëshi. ⁹ Ma kë degheghir tsëhwëli tsëhwëli ni va kaa ngëshi na: “Am, awë, ka dza naa mënti mëk kaa ngëmmë gwanammëw. Wëzëbë dza ghwëy dzaa pavë tsa ghwëy va mbëzliy dël in na” kë ghëshi. ¹⁰ Ma sa gëzänkëshi mëndi tsëgha na,

24:50 24:50 24:42 **24:51** 24:51 8:12 **25:1**

dza niy tsəhwəlishi ma va degheghir ka dzashi ta pala in ta pa ki. Ma ghala pətsa dzashi ghəshi va ta pala in ki na, ndəs zal mali səkəy. Dza niy niy gwəmantəvashi va degheghir lə in tsa shi nashi ki, mba'a ghəshi dzashiy dzakə ghi kwasəbə zal mali. Disl məndi kalay dəgha. ¹¹ Ma ləy hwəm ki na, ndəs nihwəti degheghir va səkəshi. Səkə ghəshi na, ka zlapə kwəma zlanzlan: “A Ndə sləkəpə, a Ndə sləkəpə, ndi ghwənamtəŋəy dəgha” kə ghəshi. ¹² Ma kə zal mali kaa zləbanshi na: “A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, sənəŋwəy ya tepəw” kə» kə Yesəw.

¹³ Ma sa kərəy Yesəw lə bəli fir tsa va, ma kə na: «Va tsəgha kiy, ə pə ghwəy fə ghən, sa nzana, kala sənay vəghwə, ya vici dza kwəma vaa məniva ti ghwəy» kə Yesəw.

Ka ghəra sləni banavəshi məndi gəna ta zhəghə dəvə li (Lk 19:11-27)

¹⁴ Ma kə Yesəw ɓa na: «Kwəma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy, yəm dza naa nza lə kwəma tsahwəti ntsaa niy dī vaa dzay ta wə. Ma fəca dza na ta kafə na, mba'a harvə ka sləni ci mahkan ta tahanshi gəna ci ngəshi ghəci taa dzay, nza ghəshi zhəghə dəvə li. ¹⁵ Ma sa ɓasəshi ghəshi na, dza na mba'a tahanavəshi. Ya wa ndə na ge'i lə bərɓi ci ghəci ɓanaghə gəna. Mbəl bələkwə cifə ghəci ɓanavə kaa tsahwəti. Ma kaa tsahwəti na, mbəl bələkwə bakə. Kaa kwa mahkana ndə na, mbəl bələkwə. Sa tahanavəshi na gəna ki na, dza na pəkəw dzay.

¹⁶ Dza ntsa ɓanavə məndi va mbəl bələkwə cifə, nza'jəw dzay ta zhəghə dəvə lə gəna va. Dza na mba'a zhəghəvə dəvə, mba'a zəməvə tsahwəti mbəl bələkwə cifə zhəkən tsa niy ɓanavə məndi va. ¹⁷ Dza ntsa ɓanavə məndi va mbəl bələkwə bakə, mba'a dzay

ta zhəghə dəvə kwərakwə. Mba'a zəməvə tsahwəti mbəl bələkwə bakə dzəkən tsa ɓanavə məndi va. ¹⁸ Ma dza tsa ɓanavə məndi va mbəl bələkwə naci ki na, la' lati kə'wə, dza slid' mbəliy na ci va gəna ɓanavə Ntsa ci va dikə tsa kwa kə'wə. Dza na das nzəyəy.

¹⁹ Ma ləy hwəm sa nzay ntsa shi va dikə tsa nza ki na, dza na mba'a zhəghəkəvay mbə wə ci va. Sa səkəy na na, dza na har harashi ka sləni ci va, ta dəw njasa mənti ghəshi lə gəna ci va. ²⁰ Ma sa ɓasəshi ghəshi ki na, kə ntsa ɓanavə məndi va mbəl bələkwə cifə kət kətəghəvay dzəvəgha dikə tsa ci va. Ma kə kaa ngəci na: “A Ntsee dikə tsa, anay mbəl bələkwə cifə tsa niy ndara gha va. Avanaŋ tsahwəti mbəl bələkwə cifə diba, sa zəməvee mbə zhəghə dəvə lə gəna ndara gha va” kə. ²¹ Ma kə dikə tsa ci va na: “Wəzə mənti gha, ndə sləni tsa wəzə tsa nza gha, lə nəfə kwətɓiŋ ghərati gha sləni gha. Wəzə ghərati gha sləni jəw na na ndaŋee. Nana kiy, ta ndaŋa na dikə na sləni dzee mbə dəvə gha, na nza bama ti, a gha ghəra. Səkə a gha nzəyŋa, ka vəshi lə ya” kə. ²² Dza ntsa ɓanavə məndi va mbəl bələkwə bakə, kət kətikəvay kwərakwə. Ma kə na: “A ntsee dikə tsa, anay mbəl bələkwə bakə tsa niy ndara gha va. Avanaŋ tsahwəti mbəl bələkwə bakə diba, sa zəməvee, mbə zhəghə dəvə lə gəna ndara gha va” kə. ²³ Ma kə ndə gəna tsa va ngəci na: “Wəzə mənti gha, ndə sləni tsa wəzə tsa nza gha, lə nəfə kwətɓiŋ ghərati gha sləni gha. Wəzə ghərati gha sləni jəw na na ndaŋee. Nana kiy, ta ndaŋa na dikə na sləni dzee mbə dəvə gha, na nza bama ti, a gha ghəra. Səkə a gha nzəyŋa, ka vəshi lə ya” kə.

²⁴ Dza ntsa ɓanavə məndi va mbəl bələkwə kət kətikəvay kwərakwə ki. Ma kə na: “A Ntsee dikə tsa, ta na tsee ghənəy, e sənəŋa, ntsa

ghyanakə tsa nza gha. Ghay, ya kala tsəŋwəhwə hwəlfə gha tə za na, kar ghaa slahwə shiy tə za va, ya kala ghərahwə sləni gha na, mbə pəla kwəməvə shiy ghaa nza. ²⁵ Ava va tsəgha ghəratəra hazləni nee. Ma dzee na mba'ee lati kə'wə, pən slid yən mbələyŋa gəna gha va kwəfa. Avanta, ava sa gha” kə. ²⁶ Ma kə dikə tsa ci va ngəci na: “Ndə mar tsa kwamətsəni tsa, ndə ghəra sləni tsa gəmgəm tsa nza gha. A gha sənay, mbə sla shiy kee nza, ya tə za tsəŋwəti mee hwəlfə, ka pəla kwəməvə shiy, ya kala ghərahwə slənee, pə gha. ²⁷ Ghənzə tsəgha kiy, mba'a pə gha niy sənay nza, ka zhəghə dəvee liw pə ghay, ə ka gha bənavə gənee va kaa tsəhwəti ndə nza, ma nza ghəci zhəghə dəvə li. Sa kee səkə na, nzee basə see və, lə yam ti nza” kə kaa ntsa va. ²⁸ A kə kaa mbəzli na: “A mbəzli ni, bəntim mbəl tsa bələkwə tsa va və ta dəvə ci, a ghwəy zhiniy bənavə kaa ntsaa zəməvə mbəl bələkwə cifə vaa dzəkən tsa ci. ²⁹ Sa nzanay, ma ntsaa kwəməvə shiy, dza na ka ghəra sləni ghəci li shiy, ta mətsahanavə shiy dza məndiy dzəkən shi. Ghaləfa kiy, tərəŋw dza shiy nza və. Ma ntsaa kwəməvə shiy va, kala zhəghə dəvə ghəci li shiy, ə dza məndi zhiniy bəhwə ya ni jəw ni va shiy və. ³⁰ Ta na ndə sləni tsaa mbata ma tsa ya naməfa kwəmay, bəvəm a ghwəy bəzlakevəriy dzəti ngwəla dzəmbə kwəsli, a ghəci sa ngəra'wə, ka wawahə, ka pəpərə sli'i ci pəri'ba” kə» kə Yesəw.

Mba'a pə gha mananati kwəma wəzə na kaa ndə tikə tə hid'i, kaa Yesəw mənti gha kwəma va kwərakwə

³¹ Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «Ma fəca dzee səkə yən Zəghwə yakə ndə ngəri mbə shəndəkə tsee, lə ka kwal Hyala kwasəbee

gwanashiy, ta nzəyra dzee kwa gəzli mazə. ³² Ka hwəlfəhi mbəzli tə hid'i gwanashi dzay, basə basə ghəshi basəshi kwa kwəmee. Kee dza ki na, ka təra nihwəti mbəzli səvəri mbə nihwəti, njasa ka ndə makə shiy vaa təra tənkesli səvəri mbə kwəy. ³³ Sa kee dzay, mba'ee tərəghə mbəzli slar slar ni kwa kwəma Hyalaa dzar bəla kwa bəzəmee. Ma niy dzaa tərə na, tə kwa zlebee niva. ³⁴ Ma pən dzaa ni yən mazə kaa ni tərəghee va mbəzli dzar bəla kwa bəzəmee ki na: “Na na ghwəy ghwəy mbəzli dərniti Dirə niy, səkəm a ghwəy dzəmbə pətsa sləkə Hyala tsa gwəmatəŋwəy məndi mbərədzəy, ghala ngati na hid'i! ³⁵ Sa nzanay, niy nza na, e niy nza lə mara, dza ghwəy mba'a ghwəy niy ngavəra shi zəmə, ka ghərafa ndir niy nza, mba'a ghwəy niy samiyrə yam. Ghala saa niy nzee ndə məlməy, a ghwəy niy ka'wətəra wəzə wəzə. ³⁶ Sa niy nzee dirin'day, a ghwəy niy ndara kwəbənər dzəkən ghən tsee. Sa niy nzee gwərapəray, a ghwəy niy tsəva kənee. Sa niy kəsəghwəra məndi kwa fərshinay, a ghwəy niy səkə mbə nighəra” pən taa ni ngəshi. ³⁷ Ma kə mbəzli slar slar ni va kwa kwəma Hyala dzaa ni ngəra ki na: “A Ndə sləkəpə, hwəm niy səkə ghəy nənə, gha lə manə, mba'a ghəy ngavəŋa shi zəmə? Hwəm niy səkə ghəy nənə, gha lə ndir, mba'a ghəy niy samiyrə yama? ³⁸ Hwəm niy səkə ghaa kəsəŋəy ghaa ndə məlmə, mba'a ghəy ka'wətəŋaa? Hwəm niy səkə ghəy nənə, gha dirin' nənə, mba'a ghəy niy ndənə kwəbənər dzəkən ghən ghaa? ³⁹ Hwəm niy səkə ghəy nənə, gha gwərapənə, ya gha kwa fərshina, mba'a ghəy niy dzaa nighətəŋaa?” kə ghəshi dzaa ni ngəra. ⁴⁰ Ma pən dzaa ni yən mazə kaa ngəshi ki na: “A gəzəŋwəy

ya, ta na navay, tsəgha na. Ya hwəm niy mananati ghwəy kwəma wəzə na kaa ya tsamaba ndə ta ngwarməhira daw daw bərçi ni niy, kaa ngəra də'wə ghən tsee mēnti ghwəy kwəma va tsəgha" kə.

⁴¹ Dzəghwa, ma pən dzaa ni yən mazə kaa niy dzar kwa bəla kwa zlebee va mbəzli ki na: "Ghwəy na na ghwəyəy, katantəvanjwəyəm kərakə vəghee. Ghwəy ghwəy mbəzli bazlamti Hyala ni. Mbalam dzəti ghwə ngad' ngad' na mēti ma. Ghwə vay, ta fə *ndə jaka tsa Hyala ghəshi lə ni ci ka kwal dzəmbə gwəmati mēndi ghala kwatanjata. ⁴² Sa wana gəzanjwəy ya tsəghay, sa nzana mba'ee niy nza lə mara kala niy ngara shi zəmə ghwəy. Ka ghəradə ndir niy nza na, kalaa niy tira yam ghwəy. ⁴³ Mba'ee niy tsəhəra ka ndə məlmə va ghwəy na, kalaa niy ka'wəra ghwəy, dirinjdee niy nza na, kalaa niy bəra shiy ghwəy dzəkən ghən tsee. Mba'ee niy nza gwərapəra, zhini mba'am niy kalaghwarə kwa fərshina na, kalaa niy tsəva ghwəy kənee" pən taa ni ngəshi na nashi. ⁴⁴ Dzəghwa ma kə ghəshi dzaa ni ngəra na: "A Ndə sləkəpə, hwəm niy səkə ghəy naŋa, gha ya lə maŋa, ya gha lə ndir, ya ghaa ndə məlmə, ya gha dirinjaa, ya gha gwərapəŋa, ya gha kəli kəli kwa fərshina na, dzəghwa mbə shi va gwanashi na, kalaa niy kəətinja ghəya?" kə ghəshi dzaa ni. ⁴⁵ Ma pən dzaa ni yən mazə kaa ngəshi na: "A gəzanjwəy ya, ta na navay tsəgha na: Ya hwəmba niy mēni ma ghwəy kwəma wəzə na kaa ndə ya kwətinj mbə mbəzli daw daw bərçi ni ni mbə nəwray, kaa ngəra də'wə ghən tsee niy mēni ma ghwəy kwəma va tsəgha kwərakwə" pən dzaa ni ngəshi. ⁴⁶ Ma gəla niva mbəzli nashi kiy, dzəti pi tsa nza ngəra'wə kala kədi ma, pa' kwa ndimndim dza

ghəshiy dza. Ma na mbəzli slar slar ni kwa kwəma Hyala nashi ki na, ta kwəmavə piy tsa kədi ma dza ghəshi» kə Yesəw.

26

Mēndi mbə pəla kwal tsa kəsə Yesəw
(Mk 14:1-2; Lk 22:1-2; Zhj 11:45-53)

¹ Ma sa kədiy Yesəw lə bəni shi va gwanashi kaa mbəzli ki na, dza na ka gəzə kwəma kaa *mbəzli ta səfa ci, a kə na: ² «A ghwəy sənay kiy, vici bakə tərə na ta mēni makwaghwa *Pakə. Ghala tsə vay, ta kəsəra dza mēndi yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Sa ka mēndi kəsəvəra na, ka mēndi dza mba'a mēndi banavəra kaa nihwəti mbəzli, nza ghəshi danjwəraa dzəvəgha tsəm» kə.

³ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə ki, mba'a ghəshi basətəvashi kəghi tsa Kayifə, dikə tsa ka ta Hyala. ⁴ Dza ghəshi, mba'a ghəshi sləkati kwəma kwa jipə shi, ta kəsə Yesəw nja dzar kwa tsəhwəli, ta paslamti. ⁵ Ma kə ghəshi na: «Ma nanzə kiy, əntaa ghwəmmə dzaa kəsə fəca vici Pakə ma. Vantaa mbəzli dzaa pəslishi tə ghwəmmə» kə ghəshi.

Nahwəti mali ghəshi lə Yesəw
(Mk 14:3-9; Zhj 12:1-8)

⁶ Ghala vəghwə tsa va kiy, mbə məlmə Betani niy nza Yesəw kəghi tsa tsahwəti ndə, Shimanjw kə mēndi kaa slən tsa ci. Ntsa vay, ndə dərna niy nza na kwatanja. ⁷ Ma Yesəw mbə zəmə shiy kəyba ki na, mba'a nahwəti mali kətəghəvataa dzəvəgha, lə təlīmə paf 'wərđi kwa ta dəvə nžə. Gəna dāŋ mēndiy pa 'wərđi va. Dza na mba'a shəkambə mbə ghən tsa Yesəw. ⁸ Ma sa nata *mbəzli ta səfa Yesəw nava kwəma na, mba'a nəfə tsa shi satiy tərəjw.

Ma kə ghəshi na: «Tawa lidi mali na 'wərđi na kia? ⁹ Ə ka na zlata lidi nżə nza, nza ghwəmmə d'əlamti tə gəna dāŋ. Ma nza ghwəmmə tahaŋavəshi gəna va kaa ka ndərma nza» kə ghəshi.

¹⁰ Dzəghwa mba'a Yesəw fəti ghən ta kwəma gəzə ghəshi va tsəgha na. Ma kə ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa səsə ghwəy məhərli mali na tay? Kwəma wəzə na na sa mənı na va tə ya! ¹¹ Sa nzanay, ka ndərma gəzə ghwəy va na tıba dza ghwəy nza li shi ya hwəmba. Ma na nee kiy, ka dza ghwəmmə nza lə ghwəy tikə ndimndim kiw. ¹² Ma 'wərđi bəslatəra na nay, mbəri tsee na sa gwəmanti na vaa varamti, ta dza ta lara! ¹³ A gəzanwəy ya ta na navay, tsəgha na, ya pa' kwəmaba dza məndiy gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidi gwa'a gwa'ay, ta gəzə kwəma mənı na va dza mənđi, ka zəzəə dzəkən mali va» kə Yesəw.

Zhəwdasə mbə dı nga dafa ta Yesəw

(Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)

¹⁴ Dzəghwa Zhəwdasə Isəkariyətə tsahwəti ntsa mbə *mbəzli ta səda Yesəw mənđ lə bakə ni, mba'a dzaa kəsashi mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala. ¹⁵ Ma kə kaa ngəshi na: «Ya yən ngati dafa ta kəsəŋwəy Yesəw na, wantsa shi dza ghwəy ngavəraa?» kə. Ma sa favə mbəzli va tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi gəzəti kwa jipə shi, mba'a ghəshi mbəranavə mbəl mahkan mətsəkə ngəci. ¹⁶ War sa kwəmavə Zhəwdasə gəna va tsəgha ki na, mba'a 'wati pəla kwal tsa nga dafa ta kəsə Yesəw ghəshi.

*Yesəw mbə zəmə shiy mbə *makwaghwa Pakə ghəshi lə mbəzli ta səda ci*

(Mk 14:12-26; Lk 22:7-23; Zhŋ 13:21-30; 1Kwər 11:23-25)

¹⁷ Dzəghwa kwa taŋa vici ka mənđiy zəmə pən tsa kama *is ti mbə, mba'a səkətə. Dza *mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi tsəhəshi və, a kə ghəshi ngəci na: «A Metər, kwəma dı gha ghəy tatəŋa shi zəmə dza ghaa zəmə mbə makwaghwa Pakaa?» kə ghəshi. ¹⁸ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlmə, dzəkə ghi tsa zana. A pə ghwəy taa ni ngəci sa ghwəy tsəhəŋwəy kəybay: "Metər tsa ghəy ghwənəkəŋəy na va gha. A kəy: Waa vəghwə tsee mənıy na, ma dee dzəkə ghi tsa gha, ta zəmə shi Pakə, ghəy lə mbəzli ta sədee, kə" pə ghwəy taa ni ngəci» kə Yesəw. ¹⁹ Dzəghwa mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi dzaa mənı njasa gəzanəkəshi Yesəw va, mba'a ghəshi tati shi zəmə dza ghəshiy zəmə mbə makwaghwa Pakə.

²⁰ Ma sa pəkəwəta vici ki na, mba'a kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci va mənđ lə bakə ni nżəyshi ta zəmə shi zəmə ki. ²¹ Ma kə Yesəw ngəshi ghəshi mbə zəmə shiy na: «Nay ghwəy na, a gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətıŋəy, ta nga dafa dza na tə ya, ta kəsəra mənđi» kə.

²² Ma sa favə mbəzli ta səda Yesəw tsəgha na, ka zhanshi kwəma va tərənđw, gwanashi. Ya wa ndə na, tapə dzəmbəy mbə dəw kwəma va Yesəw: «A Ntsaa sləkəŋəy, yən na nanzə bərkee ba na?» kə tsava, tsəgha tsahwəti dəw dıba, war tsəgha ghəshiy dəfdəw.

²³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ntsa zəmə ghəy shiy li kwa kwakwa tsa kwətıŋ tsay, ghəci na saa dza va ta nga dafa tə ya, ta kəsəra mənđi. ²⁴ Na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta mətira dzee njasa tsaslıti mənđi vaa dzəkənee mbə Zliya Hyala. Ma nanzə kiy, tərənđw dza ngəra'wəə nza kən ndə nga

dfafa tɔ ya tsa va. Wɔzɔbaa niy maw ma mɛndiy yakɔ dza naa nza vɔ» kɔ.

²⁵ Ma kɔ Zhɔwdasɔ ntsaa nga dfafa va ta Yesɔw na: «A Metɔr, yɛn na nanzɔ bɔrkee fa na?» kɔ. Ma kɔ Yesɔw ngɛci na: «Wa gha na» kɔ.

²⁶ Ma ghɛshi mbɔ zɔmɔ shi zɔmɔ va ki na, dza Yesɔw hɛn bɔvɔ pɛn. Dza na mba'a mananati 'wɔsa ti kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wɔsa na, dza na mba'a ngangavɔri pɛn tsa vaa banavɔ kaa mbɔzli ta sɔfa ci. Ma kɔ ngɛshi na: «Ava ghɛnzɔ na vɔghee, bɔm zɔmɔm» kɔ.

²⁷ Ma lɔy hwɛm na, dza na hɛn bɔvɔ hwɛpɔr tsa nza shi sa kwa, dza na mba'a mananati 'wɔsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wɔsa na, dza na hɛn banavɔshi. A kɔ na: «Sashim gwananwɔy! ²⁸ Sa nzanay, ghɛshi na miymiy ya, li shi sla Hyala kiri kwa jipɔ nzɔ lɔ mbɔzli. Ta shɔkɔshi dza ghɛshi ta mbɔzli dfan, ta mbɔ Hyalaa pɔlata kwɔma shi jikir na mbɔ nɔfɔ nzɔ. ²⁹ ɔ gɔzanwɔy ya: Ghava na tɔ ndatsɔy, ka zhinee sahwɔ shi sa ni kala war fɔca vici dza ghwɛmmɔɔ zhiniy sashi ka yɔwɔn jakɔjakɔ lɔ ghwɔy, tɔ pɔtsa slɔkɔ Dirɔ mɔ ghwɛmɔw» kɔ.

³⁰ Dza ghɛshi ka ha cemer, ka fal Hyala. Ma lɔy hwɛm ki na, mba'a ghɛshi sɔvɔrishɔ, ka dzashiy dzɔmɔ kɔlan *'Wɔlivɔ.

Yesɔw gɔzɔ vɔraslɔ tsa dza Piyer ta vɔraslɔ

(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Zhɛ 13:36-38)

³¹ Ma kɔ Yesɔw kaa mbɔzli ta sɔfa ci ki na: «Nay ghwɔy na, mbɔ vɔrdi ndatsɔ nay, ta zlara dza ghwɔy kwɔtiraa hwɛnɔwɔy gwananwɔy. Sa nzanay, a Hyala gɔzɔkɔ mbɔ Zliya nzɔ, a kɔy:

Ta paslamti ndɔ ndɔghwɔ shiy dzee, ka tɛnkesli ci dzay, mba'a ghɛshi zlɔzlnɔrɔshi ka dza kwaba, ka dza kwaba, kɔ.

³² Lɔy hwɛm sa kee zhakatira mbɔ mɔti kiy, ta 'watɔnwɔy kwal dzee dzaa dzɔti hidɔ ka Galile, ma nza ghwɔy kɔsara mbɔba» kɔ.

³³ Ma kɔ Piyer kaa zlɔbanci na: «A Ndɔ slɔkɔpɔ, na nee neyey, ya gwa'a gwa'a zlanɔ mbɔzliy, ka dzee zlanɔ tɛpɔw» kɔ. ³⁴ Ma kɔ Yesɔw ngɛci na: «A Piyer, a gɔzanɛe ta na navay, mbɔ vɔrdi ndatsɔ na, ka ngɔlɔkɔ gha way, gha zhinti gɔzɔ mahkan sɔfa gha: «Sɔnay tsava ndɔ yaw, sɔnay tsava ndɔ yaw» pɔ gha» kɔ Yesɔw. ³⁵ Ma kɔ Piyer na: «Ya ta mɔti dzee kwasɔbɔ ghay, ka dzee gɔzɔ, sɔnanɔ yaw, pɛn tɛpɔw» kɔ. Dza nihwɔti *mbɔzli ta sɔfa Yesɔw va tɔrmbɔ, tsɔgha ghɛshi gɔzɔkɔ kwɔrakwɔ ki.

Njasa cɔ'wɔ Yesɔw Hyala kwa Getɔsemane

(Mk 14:32-42; Lk 22:39-46)

³⁶ Dzɔghwa kar Yesɔw ghɛshi lɔ mbɔzli ta sɔfa ci, mba'a ghɛshi sɔɔkɔshiy dzɔti tsahwɔti pi. «Getɔsemane» kɔ mɛndi kaa slɔn tsa pɔtsa va. Dzɔghwa ma kɔ kaa ngɛshi na: «Nzɔynwɔyɔm tikɔ, e katayvaraa dzarba, ta cɔ'wɔ Hyala» kɔ. ³⁷ Dza na mba'a pɔmɔvɔ kar Piyer ghɛshi lɔ ndɔrazhi Zhebɛde va bakɔ ni kwasɔbɔ ci. Ma ghɛshi mbɔ dza tsɔgha na, mba'a her Yesɔw ghati dza, ka sla nɔfɔ tsa ci difa. ³⁸ Ma kɔ kaa ngɛshi ki na: «Tɔrɔnw slay nɔfɔ tsee, ka dfi pɔslira. Nzɔynwɔyɔm tikɔ kwasɔbɔ, ɔntaa ghwɔy bɔ hi ma» kɔ. ³⁹ Dza na mba'a kɔtivɔ dza bɔlakɔ jɔw. 'Wakɔvɔ na, mba'a 'yambɔ kwɔma ci mbɔ hidɔ. Dza na ka cɔ'wɔ, a kɔ na: «A Di, War mba'a kɔ tsahwɔti kwal tibay, bashamti ngɔra'wɔ tsa va sɔɔkɔ dzɔkɔnee. Nanzɔ kiy, ɔntaa gha mɔni war tɔ sa dfɛe ma, war njasa tɔbanɔ na ka gha mɔni» kɔ.

26:26 26:26-28 1Kwɔr 10:16 **26:28** 26:28 Sɔvɔri 24:8; Zher 31:31; Ebr 7:22; 9:15-20 **26:30** 26:30 Lk 22:39; Zhɛ 18:1 **26:31** 26:31 Zak 13:7; Mt 26:56; Zhɛ 16:32 **26:32** 26:32 28:7, 16 **26:34** 26:34-35 Lk 22:33-34; Zhɛ 13:36-38 **26:34** 26:34 26:75 **26:36** 26:36-46 Lk 5:16; Ebr 5:7-8 **26:39** 26:39 6:10; 20:22; Zhɛ 18:11; Ebr 10:9

⁴⁰ Dza na tərəf zhəghəkəvay dzəvəgha mbəzli ta səda ci va mahkan ni. Səəkə na na, ghəshi banti hi. Ma kə kaa Piyer ki na: «A nava mbə ma ghwəy nzaynza ləməcinqwəy kwasəbee ya gar tsahi kwətiŋaa. ⁴¹ Ə pə ghwəy nzəyŋwəy ləməcinqwəy, ka cə'wə Hyala ta mbə ghənzəə ndəghwəŋwəy, vantaa *ndə jaka tsa nzə ngadambəŋwəy mbə mənəi *kwəma jikir na. Ka dī mənəi kwəma wəzə na ndə ngəri kwa kwəma Hyala mbə nəfə tsa ci ngar ki na, daw bərçi vəgha ci ta mənəi nzə» kə.

⁴² Zhini na, mba'a katantəvay dība kwa baka səda ci, ka cə'wə Hyala ghəci, a kə na: «A Di, kala tsahwəti kwal tība gar banti ngəra'wə tsa kən yay, war ta sə'wa dzee. War njasa təbaŋa na kəə məniva» kə. ⁴³ Ma sa kədiy na lə cə'wə Hyala na, zhini na mba'a zhəkəy zhəvəgha mbəzli ta səda ci va. Zhəkə na ba na, ghəshi tə hi, shaŋ ghəshi ta mbay nzəyshi ləməcishi. ⁴⁴ Zhini na mbərəkə zlashi, mba'a katamtəvay dība. Dza na mba'a zhiniy cə'wəti Hyala kwa mahkana səda, war njasa məcana va.

⁴⁵ Dzəghwa mba'a zhəkəy zhəvəgha mbəzli ta səda ci ki. Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, him hi tsa ghwəy, ka dəkə vəgha ghwəy na ghwəy. Ava ghwəy nay vəghwə tsee kətikəvay, ta kəsəra mənədiy dzəmbə dividivi ka mənəi kwəma jikir na, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. ⁴⁶ Ava ghwəy nay ntsaa ngati dafa va tə ya səəkəy, satim a ghwəmmə dzar dzəvəgha» kə.

Njasa kəsə mənədi Yesəw

(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Zhŋ 18:3-12)

⁴⁷ Ma Yesəw mbə kərni gəzə kwəma vaa səkwa na, ndəs Zhəwdasə, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ta səda ci va mənə lə bakə ni səəkəy. Mba'a mbəzli dfaŋ tərəŋw kwasəbə, lə kafa'ihī nihwəti, lə

ghədemesli nihwəti. Mbəzli vay, mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə niy ghwənashi na ta kəsə Yesəw. ⁴⁸ Ma kə Zhəwdasə tsaa ngati dafa va ta Yesəw niy ni kaa mbəzli va ghəshi dzaa kafə ki na: «Sa ka ghwəmmə tsəhəmməy, ntsa dza ghwəy vaa nara mbə səkwə njasa ka ndəə səkwə madigayəy, ghəci na. Nza ghwəy kəsə ki» kə niy ni kaa ngəshi. ⁴⁹ Tsəhə tsa tsəhə ghəshi ki na, karə Zhəwdasə dzay dzəvəgha Yesəw. Ma kə kaa ngəci na: «'Wəsə Metər» kə, mba'a səkwəti njasa ka ndə vaa səkwə madigay. ⁵⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «A madiga, ə pə ghaa mənəi kwəma səəkə gha ta mənəi dī» kə. War ghwəla ki na, dza mbəzli va basə basəkənvashiy dzəkən Yesəw, tasl ghəshi kəsəti tsəgha. ⁵¹ 'Wakəvə tsahwəti ntsa tə səəbə Yesəw fəkwətə tədfikəvəri kafa'i ci, pətsə kəsləkəghwa sləmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa ka ta Hyala. ⁵² Ma kə Yesəw ngəci na: «A ntsee, zhanambə kafa'i tsa gha mbə kwəbək tsa ci. Sa nzanay, ma mbəzli nashi ghwəy va mbə dza lə kafa'ihī ta dividivi shiy, War kafa'i dza naa zamtishi kwərakwə. ⁵³ Favə gha na, yən kə niy dī mənəi tsəgha nzay, e haray Dirə ta kəətira ghəci nza. Ka na dza tībata nza na, mba'a ghwənəkəra ka kwal ci dfaŋ tərəŋw ta kəətira. ⁵⁴ Kwəma nata ghwəy naa məniva sanay, kwəma tsasliti mənədi kwa Zliya Hyalaa dzəkənee na. Mba'a pən niy ni e har Dirə ta kəətira ghəci pən nzay, ka dza kwəma tsasliti mənədi vaa mənəta nzaw» kə.

⁵⁵ Zhini ma kə kaa mbəzliy kəsə va na: «A mbəzli ni, tawa səəkə ghwəy ta kəsəra lə kafa'i mba'a ghədemesli njasa nzee ndə ghəli kia? Vici va vici va ghwəmmə niy nza lə ghwəy mbə *ciki Hyala, ka bəni shiyee kaa mbəzli, kalaa

niy kəsəra ghwəy ghalabə nanzə sa? ⁵⁶ Ma kwəma nata ghwəy na məntay, ta mbəə dzəghwata kwa kwəmaa niy tsasli ti ka gəzə kwəma Hyala va mbə zliya, mənta na tsəgha» kə.

Ləy hwəm sa gəzəkə Yesəw kwəma va ki na, 'wakəvə mbəzli ta səfa ci kwərec ghəshi hwəshi gwanashi, mbərəkə ghəshi zlay tifa kwətiy.

*Yesəw kwa kwəma ka sləka kwəma mbə *ka Zhəwifə*

(Mk 14:53-65; Lk 22:54-55, 63-71; Zhj 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Dzəghwa mbəzli kəsəvə Yesəw va mba'a ghəshi bəghə Yesəw dzakə ghi tsa Kayifə, dikə tsa *ka ta Hyala. Ghalabay, kəghi tsa va niy nza *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə. ⁵⁸ Ma məndi mbə dza lə Yesəw dzakə ghi tsa va na, dza Piyer ka nəwshi kərakə kərakə, pa' kwa tipə dikə tsa ka ta Hyala tsa dikə tsa va. Ma sa tsəhəy na kwa tipə va na, dza na mba'a nəzəyəy mbə mbəzli ndəghwə ghi tsa va, ta mbə ghəcii nashi shi dza məndi ta məni lə Yesəw.

⁵⁹ Ma kəyfa ki na, dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə *mbəzli sləka ka Zhəwifə gwanashi mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə pala kwəma dza ghəshiy bənavə fəti ti kaa Yesəw, ya dzərvə dza ghəshiy təbanakən, ta mbə ghəshiy paslamti. ⁶⁰ Dəj tərəjw mbəzli tətəbanakən dzərvə na, shaŋ ghəshi ta kwəməvə kwəma ka ghəshi bənavə fəti kaa Yesəw li. Ma ləy hwəm jəw ki na, 'wakəvə nihwəti mbəzli tifa bakə, mba'a ghəshi kafəshi. ⁶¹ A kə ghəshi na: «Aya, a kə ntsa niy niy: "Ma yənəy, e mbay ngəzlamti *ciki Hyala tsa, mba'ee zhiniy ngakati mbə vici mahkan" kə niy ni» kə ghəshi.

⁶² Ma sa gəzəkə mbəzli va tsəgha na, dza dikə tsa ka ta Hyala pəlhəm satiy, ma kə kaa Yesəw na: «Na ntsa, a shiy mənishi zləba ma gha kwəmer gəzə məndi niy dzəkən gha shəka?» kə. ⁶³ Dzəghwa Yesəw naci dighevə catavay, zhini ma kə dikə tsa ka ta Hyala tsa va ngəci na: «Avee dzaa dəw kwəma va gha, nza gha zləbakəjəy. Lə slən tsa Hyalaa bəka piy dəwee va gha, mba'a pə ghaa *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, Zəghwə Hyalay, mba'a gha gəzanəy» kə.

⁶⁴ Ma kə Yesəw na: «Yə, tsəgha na njasa gəzə gha va. Ə gəzanəwəy ya, ghala ndatsəy, tə dəvə kwa bəzəmə Hyala kwa bərciy sləkə shiy gwa'a dza ghwəy nara mənzəy, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Zhini dibay, ta nara dza ghwəy yən mbə səəkə mbə kwəlebi mə ghwəmə» kə.

⁶⁵ Ma sa favə dikə tsa ka ta Hyala tsəgha na, dza na kwəban tsa kən ghən ci, kwəyah kwəyah ghəci slakwanti, sa satiy nəfə tsa ci. A kə na: «Ava ntsa va sawanti Hyala. Wəkə na nava tsəgha, ka dī mbəzli ghwəmmə ta ndəgha fəti ta kwəma mənti na ghwəlaw. A ghwəy favə njasa sawa na Hyala də'wə ghən tsa ghwəy. ⁶⁶ Naa njaa na na təkə ghwəy dzəkən baya?» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «A gəzəkə *kwəma jikir na, gar pəəsli na» kə ghəshi.

⁶⁷ Dza ghəshi ka titifə ndighwər dzəmbə kwəma ci, ka ndəkəwə lə dəvə. Ma nihwəti na, ka sləva dəvəə dzəvəgha ghən ci. ⁶⁸ Ma kə ghəshi na: «Gha na Kəristəw, ca a Hyala cətəja, a gha gəzanəy sana di, nda wa ntsaa ləkəja va» kə ghəshi.

Vəraslə tsa Piyer

(Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Zhj 18:15-18, 25-27)

26:61 26:61 27:40; Zhj 2:19; SləniKY 6:14 **26:63** 26:63 Mba'a Yesəw catavay: Ezay 53:7; Mt 27:12-14; Zəghwə Hyala: Mt 14:33; 27:40, 43; Lk 22:70 **26:64** 26:64 Dani 7:13; Mt 22:44; 24:30; Mk 13:26; Lk 21:27 **26:65** 26:65 Mba'a slakwanti kwəban tsa kən ghən ci: Bəla 14:6; Esd 9:3; A tsəərəti Hyala: SləniTaH 24:16; Zhj 19:7 **26:67** 26:67 Ezay 50:6; 53:5 **26:68** 26:68 21:11

⁶⁹ Ma Piyer mənəzəy kwa tipə tifa kəghi tsa dikə tsa *ka ta Hyala tsa va ki na, dzəghwa nahwəti maliy ghəra sləni kəyba, kət kətəghəvataa dzəvəgha. A kə kaa Piyer na: «Ghay ntsay, tsahwəti ntsa kwasəbə Yesəw ndə ka Galile tsa va nza gha» kə. ⁷⁰ Dzəghwa Piyer ka vərəslə kwa kwəma mbəzli gwanashi ki, a kə na: «Sənata gəla kwəma dī gha na gəzee sana nee kiw» kə. ⁷¹ Dza na mba'a kafəy dzaa nżəyəy vəgha miy dəgha. Dzəghwa nahwəti mali kwa ghəra sləni ba mba'a nighəvə. Ma kə kaa mbəzli tə pətsa va na: «Ma ntsa nanzəy, ntsaa niy nza kwasəbə Yesəw ndə ka Nazaretə na» kə. ⁷² Ma sa favə Piyer tsəgha na, ka zhini ghəciy vərəslə, ma kə na: «Yən na neyey, e zəməkə ya fəla, sənay ntsa vee tepəw» kə.

⁷³ Dza war ghwəla jəw dība na, kət mbəzli tifa kətəghəvashiy dzəvəgha Piyer. A kə ghəshi ngəci na: «A ntsa, na katan katan nay, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ntsa ni nza gha. Ghala mbə gəzə kwəma gha liw» kə ghəshi. ⁷⁴ Dzəghwa Piyer tapə ta zəmə lə fəlata ki, a kə na: «Tifa tepəw, tsamtəra Hyala yən kə sla dzərvə, sənay ntsavee na yaw!» kə.

War sa gəzəkə Piyer tsəgha ki na, 'wakəvə ngələkə tsəgha, mba'a way tībata ki. ⁷⁵ Ma sa favə Piyer wa ngələkə tsa va na, nza'jəw ghəci zəzəvə kwəmaa niy gəzanakə Yesəw va. Ma kə Yesəw niy ni ngəciy: «Ka ngələkə gha way, gha zhinti gəzə mahkan səda gha: "Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw" pə gha» kə Yesəw niy ni ngəci. Ma sa zəzəti Piyer kwəma mənəti na va na, dza na pəlhəm satiy, mba'a səvəriy tə ngwəla, ka wahə ghəci tərənəw tərənəw.

27

¹ Ma pəətə mekəshi mekəshi ki na, dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər

mbə ka Zhəwifə, mba'a ghəshi basətəvashi, mba'a ghəshi sləkati basanakən ngwəvə kaa Yesəw ta paslamti. ² Dza pəhə ghəshi pəhəti, mba'a ghəshi pəməghə kaa ngwəmna Pilatə, ta basə ngwəvə dzəkən.

Məti Zhəwdasə Isəkariyətə (SləniKY 1:18-19)

³ Dzəghwa ki, mba'a Zhəwdasə tsaa dələnəvə Yesəw va kaa mbəzli favə: «A mənədi basanakən ngwəvə dza ta pəəsli ci kaa Yesəw» kə mənədi. Ma sa favə na na: «Yən sənay nza» kə. Dza na hən bəvə mbəl tsa mahkan mətəkə tsa va niy banəvə mənədi tə Yesəw. Kə mba'a zhananakəvə sa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə. ⁴ A kə ngəshi na: «A ya, avam gəna ghwəy va. Kwəma jikir naa sava mənətee, sa nzana, mba'ee ngati dafa ta ntsaa təvəti ma kwəma, ta pəəsli mənədi» kə. Ma kə mbəzli va ngəci nashi ki na: «Əh, əndaw shiy, war gha sənay nay, wa kwəma ghəy mbə na na ghəya?» kə ghəshi. ⁵ Ma sa favə Zhəwdasə tsəgha na, dza kihwə, kihwəy gəna va mbə *ciki Hyala. Kə war ka səvəriy tsəgha, mba'a dzaa bərtamti ghən tsa ci lə zə'wə.

⁶ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala mba'a ghəshi pati gəna va. Ma sa pati ghəshi, a kə ghəshi kwa jipə shi na: «A ghwəmmə sənay, kwal va ghwəmmə ta jakə gəna tsətsə naa dzəmbə gəna fə ghwəmmə ta sləni Hyalaw. Sa wanay, sa nzana gəna kwəməvə mənədi tə miymiy ndə ghənzə» kə ghəshi. ⁷ Ma sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza ghəshi ka sləka kwəma kwa jipə shi ki, a kə ghəshi na: «Pavə za ghwəmmə tə gəna va, ta la ka məlmə dza bəkwəshi» kə ghəshi. Sa sləkati ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi pavə za, va tsahwəti ndə nga ghəni. ⁸ Va tsəgha nzana, ya pa' sana na «za

miymiy» mändiy har slən tsa za va. ⁹ Shi vay, war njasa niy gəzəkə *Zhereməy ndə gəzə kwəma Hyala va mənishi ghəshi. Ma kə niy niy: Mbəl tsa mahkan mətsəkə tsa vay, tsəgha niy zləbavə ka *Izərayel waa dzəti ntsa va.

Sa dza ghəshiy, mba'a ghəshi bəvə gəna va,

¹⁰ mba'a ghəshi dzaa pavə za ti va ndə nga ghəəni,

war njasa niy gəzəkəra Ndə sləkəpə vay,

tsəgha mənti ghəshi, kə niy ni.

Yesəw tə ngwəvə kwa kwəma ngwəmna Pilatə

(Mk 15:2-15; Lk 23:3-5, 13-23; Zhj 18:33-40; 19:1-16)

¹¹ Ma sa pəməghə məndi Yesəw dzəghwa kwəma ngwəmna Pilatə ki na, dza məndi mba'am garəy kwa kwəma ci, tapə ngwəmna ta dəw kwəma və, a kə na: «Mazə tsa *ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə.

Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa gəzə gha va na» kə. ¹² Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə, mba'a ghəshi kafəshi ta bə fəti kaa Yesəw. Tərəm Yesəw nzəyəy kala zləba ma kwəma. ¹³ Ma kə ngwəmna ngəci ki na: «A favə ma gha fəti bəbəŋa ghəshi va ghənghən ghənghən na shəkəna?» kə ¹⁴ Ma Yesəw naci ki na dighevə catavay ghalaba, kala zhiniy zləba kwəma ya kwətiŋ nzə. Tərəŋw nava kwəma mananati madəŋa kaa ngwəmna ki.

¹⁵ Njasa sənabəy ngwəmna mbə məni nzəy, ya hwəmbə war səkəta ma vici *makwaghwa Pakəy, kar naa pəlanayshi tsa dī mbəzli ndə kwətiŋ, mbə mbəzli kwa fərshina.

¹⁶ Ma ghala pətsa kəsə məndi va Yesəw ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa kəəli kəəli kwa fərshina. «Yesəw Barabasə» kə məndi kaa slən tsa ci. Ndə rəda tsa tərəŋw tsa

ghəci niy nza. ¹⁷ Dzəghwa ngwəmna Pilatə ki, ka dəw va mbəzliy basəshi va tə pətsa va, a kə na: «A nə ya ngəŋwəy kiy, wəzəba tsama ndə dī ghwəy yən pəlayŋwəy mbə mbəzli bakə ni nia? Yesəw Barabasə shəkənaa, naa wəzəba Yesəw tsa har məndiy *Kəristəw?» kə. ¹⁸ Na na Pilatəy, aa niy sənay, ə hərhe mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə va Yesəw, va tsəgha kəsənaghə ghəshi, kə.

¹⁹ Ma ngwəmna Pilatə mənəzəy tə pətsa ka məndiy sla ngwəvə ki na, ndəs tsahwəti ndə səkəy sa ghwənikə mali ci. Ma kə ntsa va ngəci na: «A kə mali ghay ngwamənay: “Ntsa vay, əntaa gha dzaa mananci *kwəma jikir na ma. Fəti vəw, ntsa slar tsa na. Ndatə həvirəy tərəŋw shiwəhwee shiw li ka dza heree” kə» kə ntsa va.

²⁰ Dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə, cəke' ghəshi həərəvəri mbəzli. «Pəlayŋəy Barabasə, mba'am pəsliti Yesəw, pə ghwəy taa ni ngəci» kə ghəshi.

²¹ Zhini ngwəmna ki, ka dəw və shi, a kə na: «A nə yay, tsama ndə na sa dī ghwəy mbə mbəzli bakə ni ni yən pəlayŋwəy? Gəzaram» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Pəlayŋəy Barabasə» kə ghəshi. ²² Dzəghwa ma kə ngəshi na: «Ya Yesəw tsa har məndiy Kəristəw naci kiy, njaa kee mənti lia?» kə. Ma kə ghəshi ngəci gwanashi na: «Na naciy, war danwə pə gha danwavəgha vəgha tsəm» kə ghəshi.

²³ Zhini ma kə ngwəmna Pilatə ngəshi fa na: «Əy, wa na kwəma təvəti ntsa gar danwə məndiy dzəvəgha tsəm kia?» kə. Zhini ghəshi mətsəhə, ghəshi mətsəhəti zlapə gəzə nzə zlanzlan diba: «War danwə pə gha danwavəgha vəgha tsəm» kə ghəshi.

27:9 27:9-10 Zak 11:12-13; Zher 32:8-9 **27:11** 27:11 2:2; 27:29, 37, 42; Mk 15:2, 9, 12, 18, 26, 32; Lk 23:3, 37-38; Zhj 1:49; 12:13; 18:33, 39; 19:3, 15, 19, 21 **27:12** 27:12-14 Zhj 19:9; Mt 26:63
27:19 27:19 Lk 23:47 **27:20** 27:20-23 SləniKY 3:13-14 **27:24** 27:24 Nəw 21:6-9; Cem 26:6

²⁴ Dzəghwa mba'a Pilatə nighəti, shi dzee mənti tifa lə gəzə kwəmee naw, kə. Sa nzana, war 'wanə saa mətsehəva. Sa nighəti na tsəgha na, dza na ti tivə yam, kə pi' peməti dəvə ci tifa kwa kwəma mbəzli gwanashi. A kə na: «Avam ghwəy nata dəvee. Yən mbə kwəma pəesli ntsa na na yaw, war kən ghən tsa ghwəy kə sa ghwəy taa nza» kə. ²⁵ Ma kə mbəzli va gwanashi na: «Tsəgha na, a ghəy zləbavə. War va ghəy, lə va ndərazhi ghəy gwa'a kə Hyala dzaa dəw kəsli kərhiy dzəghwa ntsa va» kə ghəshi. ²⁶ Dzəghwa Pilatə wərət pəlanayshi Barabasə, mba'a gəzanshi kaa mbəzli, a ghəshi də'wəvə Yesəw lə kwərpə, ləy hwəm na, nza ghəshi banavəshi mbə dəvə shi, nza ghəshi dzaa danwəə dzəvəgha tsəm.

*Ka sawji lə Yesəw
(Mk 15:6-20; Zhj 19:2-3)*

²⁷ Dza ka sawji ki, mba'a ghəshi pəməghə Yesəw dzakə ghi, dzəti pi sla ngwəvə tsa ngwəmna. Sa dzakə ghəshi na, mba'a ghəshi basakənvashiy dzəkən lə nihwəti ka sawjiy tərmbə gwanashi. ²⁸ Dza ghəshi kwərat kwərat ghəshi saramti nici kwəbənər kən ghən ci, kwəp ghəshi panakən kwəban tsa ghəm tsa, nja sa mazə. ²⁹ Mba'a ghəshi mbərəti tekesli nja məgapa pəərə ghən mazə, sərə ghəshi sərənambəshi mbə ghən tsa ci. Dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə gətaa fanambə mbə dəvə kwa bəzəmə ci. Dzəghwa ghəshi ki tsətəfəkwə ghəshi tsəfəkwəshi kwa kwəma ci, ka sawa sa shi. Ma kə ghəshi ngəci na: «A mazə *ka Zhəwifə, ava ghəy səkwətəŋa» kə ghəshi. ³⁰ Dza ghəshi ka titifə ndighwər dzəti, dzəghwa lan, ghəshi bəhwə gəta ta dəvə ci va, ta də'wə li kwa ghən ci. War tsəgha ghəshiy mən.

³¹ Dzəghwa sa kədfishi ghəshi lə sawa ci tsəgha ki na, mba'a ghəshi səranti kwəban tsa kən va, mba'a ghəshi zhananakən kwəbənər ci. Dza ghəshi pəm ghəshi pəməvə ta dza ta danwəə dzəvəgha tsəm ki.

*Yesəw vəgha tsəm
(Mk 15:21-32; Lk 23:26-43; Zhj 19:17-27)*

³² Ma ghəshi mbə səvəri mbə məlmə na, bəgəm ghəshi kwəmay lə tsahwəti ndə ka Shiren, Shimanjw, kə mənđi kaa slən tsa ci. Dza mba'a ghəshi mbaranavə bə tsəm tsa dza mənđi va ta danwə Yesəw dzəvəgha kaa ntsa va. ³³ Dza Shimanjw hən ghəci bəvə tsəm tsa va. Dza ndəs ghəshi tsəhəshi tə pətsa har mənđiy «Gwalgwata». Gwalgwata vay, pi nja pa ghən ndə ngəri đi naa gəzə. ³⁴ Ma sa tsəhəshi ghəshi tə pətsa va ki na, mba'a ghəshi bəvə tay tsa dzavəđi dzavəđi tsa lə shi 'yaghwakəghwak ni. Hən ghəshi banavə kaa Yesəw, ta sa ghəci. Ma sa nə Yesəw gwərətə kə dzəghəti na, kala đi ghəci.

³⁵ Dza ghəshi ki danwə ghəshi danwavəgha vəgha tsəm. Mba'a ghəshi tihəhwə kwəbənər kən ghən ci kwa jipə shi lə ti dandərdə. ³⁶ Sa tihəhwə ghəshi kwəbənər ci va ki na, dza ghəshi mba'a ghəshi nzəyshi tifa vəgha, ta ndəghwə ci. ³⁷ Dzəghwa mba'a ghəshi bəvə shiy tsaslati kwəma banavə mənđi fəti ti. Ma kə ghəshi kaa kwəma va na: «Ntsay, ghəci na Yesəw, mazə tsa *ka Zhəwifə» kə ghəshi. Dza mba'a ghəshi sərəy shi tə ghən tsa ci. ³⁸ Mba'a mənđi danwavəgha nihwəti mbəzli ka ghərapə bakə tə ni shi shəghwə tifa vəgha Yesəw. Ya wa ndə na, tə tsa ci tsəm, tar bəla kwa bəzəmə tsahwəti, mba'a tsahwəti tar kwa zləbi ci mənđi fəyshi vəgha Yesəw.

³⁹ Dzəghwa mbəzliy dza dzashi dzar vəgha pətsa va, ka sawa Yesəw,

ka tsøərə, ⁴⁰ a kə ghəshi na: «Awə pə gha bay, gha gha saa niy dī tsaa ngəzlamti *ciki Hyala, zhini ka ngakati mbə vici mahkanta pə gha niy niy, ca mbəlanti ghən tsa gha də'wə ghən tsa gha sana di. Ndata Zəghwə Hyala nza gha katanəy, səkwanə tə tsəm tsa di!» kə ghəshi. ⁴¹ Zhini tsəgha mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə sawa dība, a kə ghəshi na: ⁴² «Ma nihwəti mbəzli mba'a ghəci mbalamtishi na, kala dza ghəci mbə mbəlanti tsa ci ghən kwərakwə shəkəna. Mazə ka *Izərayel gee kə bay, səkwa kə səkway tə tsəm tsa va sənənva di. War mba'a kə səkwayəy, ta banavə nefer ghwəmmə dza ghwəmmə. ⁴³ War kaa Hyala banavə na nəfə tsa ci, "Zəghwə Hyala nzee" kə. Eh yan, wəzə tsəgha, war nighə pə ghwəmmə nighə di na ghwəy, nda nza Hyalaa dī va mbəlanti sənənva di» kə ghəshi. ⁴⁴ Mbəzli ka ghərapə bakə ni va danwəy məndi vəgha Yesəw na, tsəgha ghəshi zhiniy sawa kwərakwə dība.

Məti Yesəw
(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Zhy 19:28-30)

⁴⁵ Ma sa mənta vici tarə kwa ghən ki na, dzəghwa tərkwəsl pi mənuy, ya pa' kwəmafa tə hidī gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsəgha pi. ⁴⁶ Ma ge'i lə tsahi mahkan ni va ki na, dza Yesəw ka zlapə kwəma zlanzlan, a kə na: «Eli, Eli, lama sabakətani?» kə. Ma dī kwəma vaa gəzəy: «A Hyalee, a Hyalee, wa shiy mənishi ndəghamtəra gha kia?» dī naa gəzə.

⁴⁷ Mba'a nihwəti mbəzli mbə mbəzliy nza tə pətsa va favə kwəma gəzəkə na va, a kə ghəshi na: «Aya, wa avacim haka *Eli» kə ghəshi. ⁴⁸ Ghavə tsahwəti ndə

tība kwətin mba'a kəsłəghə bali, mba'a dzaa bəvə shiy nja səwsə, kə yəkwə yəkwəmbəshi mbə tay tsa ndalakwəlakwə tsa, səəkə na pəərə tə gəta ka bānci, a ghəci sa. ⁴⁹ Dzəghwa ma kə nihwəti mbəzli tība kaa ntsa va na: «Zlay, a ghwəmmə nighə di, nda katan dza Eli tsa vaa səəkə mbəlanti» kə ghəshi.

⁵⁰ Zhini Yesəw dība mba'a ngwəmata lala zlanzlan, mba'a mətuy ki. ⁵¹ Ghala pətsa mətuy na va na, 'wakəvə kwəmtə tsa pəhəy məndi ta təhəvəri pətsa mbə *ciki Hyala, bakə mbə sləkwəvərivay, ghala səəkə mə ghən tsa ci pa' kwakə tə mətəni. Dza hidī ka gərgərəva, ka wəwəredī kələbahi. ⁵² Dzəghwa kwəlihi mba'a ghəshi ghwəghwənishi. Mbəzliy niy bəbəkəwəshi mbə mbəzliy nəw kwəma Hyala na, dan ghəshi satishi mbə mətuy. ⁵³ Sa satishi ghəshi mbə mətuy na, mba'a ghəshi səsəəməshi kwa kwəli. Ma ləy hwəm sa sati Yesəw mbə mətuy ci na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə Zherəwzalem məlmə Hyala. Ma mbə məlmə va ki na, mbəzli dan tərənəw niy nashi.

⁵⁴ Ghala pətsa gərgərəshi hidī va kiy, tība niy nza dikə tsa ka sawji bələkwə, ghəshi lə ka sawjiy niy nza kwasəbə mbə ndəghwə Yesəw, ya namaba kwəmaa mənta gwa'a na, cəke' ghəshi nata. Sa nata ghəshi tsəgha na, tərənəw ghəshi hazlənishi. A kə ghəshi na: «Na katanəy, Zəghwə Hyala na ntsa» kə ghəshi.

⁵⁵ Ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mi'i niy nza tə pətsa va dan, nja vəri kərakəshi, ka nighə kwəmaa məniva lə Yesəw. Mi'i vay, səəkə mbə hidī ka Galile niy nəwvə ghəshi Yesəw, ta kəəti. ⁵⁶ Ma mbə mi'i va ki na, mbə shi niy nza kar Marəy mbə məlmə Magədala, lə Marəy mbəghəshi kar Zhakə

lê *Zhezhefê, mba'a mbêghêshi ndêrazhi Zhebede.

**Zhezhefê ndê ka Arimate mbê la Yesêw*

(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Zhj 19:38-42)

⁵⁷ Ma hetihwer ki na, mba'a tsahwêti ndê ka Arimate sêkêy, Zhezhefê kê mândi kaa slên tsa ci. Ntsa nza gêna vê têrêjw ghêci. Ghêci kwêrakwê ki na, ntsaa nêw Yesêw ghêci. ⁵⁸ Ma sa mêtîy Yesêw na, dza na mba'a dzaa kêsay ngwêmma Pilatê ta cê'wê kwal tsa dza ta bê mbêri tsa Yesêw ta dza ta lamti. Dza Pilatê mba'a gêzanci kaa ndê sawji ta banci. ⁵⁹ Ma sa banavê Pilatê ki na, dza Zhezhefê ki, mba'a dzaa bôvê mbêri tsa Yesêw, mba'a dzaa harambê mbê bahêta wêzê na. ⁶⁰ Ma sa harêti na na, mba'a faghwa kwa kwêli ci niy lati na kaa ghên tsa ci. Kwêli vay 'war la niy nza na, mbê hakwê niy lati na. Ma sa faghwa na mbêri tsa Yesêw va ki na, dza na mba'a tsêkwêkê hêrambêzli dikê naa kalamiy miy kwêli va, ka dzay. ⁶¹ Mêniva shi va gwanashiy, tîba niy nza kar Marêy ka Magêdala ghêshi lê nahwêti Marêy va mênzêy vêgha kwêli.

Ka sawji mbê ndêghwê kwêli Yesêw

⁶² Ma way pi tê hêzlimê, fêca *vici dêkêva ka Zhêwifê ki na, mba'a mbêzli dikê dikê ni mbê *ka ta Hyala, ghêshi lê *ka Farisahi madfishi, ka dza va ngwêmma Pilatê. ⁶³ Ma sa tsêhêshi ghêshi, a kê ghêshi ngêci na: «A ngwêmma tsa ghêy dikê tsa. Yan pê gha na gha, a ghêy zêzêvê nahwêti kwêmaa niy gêgêzê Yesêw, ghala pêttaa niy nza na tê ghwêmay. A kê ndê dzêrvê tsa va niy niy: “Tê kwa mahkana vicee kwa kwêliy, ta zhakatira dzee mbê mêtî” kê niy ni. ⁶⁴ Va tsêgha, wêzêba gêzanshi gha na kaa mbêzli, a ghêshi ndêghwê kwêli ci va wêzê, ka vici mahkan na va gêzê na dzar. Kala tsêghay, ta sêkê dza mbêzli ta

sêda ciy ghêlêhwê mbêri tsa ci kwa kwêli va. Ka ghêshi gwêravê kaa mbêzli na: “Aa zhakatîy mbê mêtî, tê ghwêmay na” kê ghêshi taa ni. Ghalaba kiy têrêjw dza dzêrvê shi vaa kwêmayê bêrci tan kaa na kwa tanja» kê ghêshi. ⁶⁵ Ma sa favê Pilatê kwêma va tsêgha, ma kê ngêshi na: «Avam ka sawji va, pêmêshim a ghêshi dza ta ndêghwê kwêli va ge'i njasa dza ghwêy mbay ndêghwê wêzê wêzê» kê. ⁶⁶ Dzêghwa ghêshi pêm ghêshi pêmêvêshi ka dzashi. Ma sa tsêhêshi ghêshi na, dza ghêshi zêrbê ghêshi zêrbakên shiy kê hêrambêzli miy kwêli va va, ka nahay wêzê. Sa zêrbay ghêshi na, mba'a ghêshi garêy ka sawji tîba kê, ta ndêghwê nzê ki.

28

Zhakati tsa Yesêw mbê mêtî

(Mk 16:1-10; Lk 24:1-12; Zhj 20:1-10)

¹ Ma tê way pi lêy hwêmay *vici dêkêva, mekêshi mekêshi tê kêdî pi, fêca lêwma Dêmasê ki na, mba'a kar Marêy ka Magêdala ghêshi lê nahwêti Marêy va kafêshi, mba'a ghêshi tsêhêshi vêgha kwêli Yesêw, ta nighêti. ² Ghavê hidî tsêgha ka gêrgêrê têrêjw têrêjw. Dzêghwa *ndê kwal tsa Hyala kwa Slêkêpê mba'a tsahwêy sêkê mê ghwêmay. Sêkê na tsêkwê tsêkwamti hêrambêzliy niy kalamiy mândi va miy kwêli Yesêw. Mba'a fêy vêgha bêla tsarakê, dzêghwa das nzêyêy ti. ³ Ndêba wampidî van, pê gha ghêciy mbêrê. Ma kwêbenêr kê ghên ci ba na ndêba ghwêpê mêgapa pê gha tezlezl tsa shi. ⁴ Ma sa nata ka sawjiy ndêghwê kwêli va va gêla nava kwêmaa mânta va na, kwêp ghêshi tashi va hazlêni, war ê ghêshiy gwêrgwêrê tsêgha, war ndêba mbêzli bêkwê bêkwê ni pê gha ghêshi zhêghêshi. ⁵ Ma kê ndê kwal tsa Hyala tsa va kaa mi'i nashi ki na: «A mi'i,

ma ghwøy na na ghwøyøy, ka hazlëni ghwøy ma. E sënay, Yesëw tsa danwavøgha mëndi va vøgha tsëm na sa pëla ghwøy. ⁶ Ghëci tikë kwa kwëli naw. Aa zhakatiy mbë mëti, njasa niy gëzëkë na va. Ndim a ghwøy nighëti pëtsaa niy nza na va kwa mëhëni lë mëtsë ghwøy! ⁷ Mbalam tanjan, a ghwøy dzaa gëzanshi kaa mbëzli ta sëdä ci, a pë ghwøy kaa ngëshiy: “A Ndë slëkëmmë zhakatiy mbë mëti. Përba ghëci dza naa 'waa tsëhëy kën ghwøy të hidfi ka Galile. Tiba dza ghwøy dzaa nay” pë ghwøy. Ghënzë na kwëma gëzanjwøy ya» kë.

⁸ Ma sa favë mi'i va kwëma va na, tërënjw ghëshi hazlënishiy, tërënjw ghëshi vëshishiy difa. Dza ghëshi, kyanjwkyanjw ghëshi madfishiy, ka kësli bali ta dza ta gëzanshi kwëmaa mënta va kaa *mbëzli ta sëdä Yesëw. ⁹ Ma ghëshi mbë bali va tsëgha na, vëtëghë Yesëw tsahwøy kwa kwëma shi. A kë ngëshiy na: «A mi'i, e sëkwëtënjwøy» kë. Dzëghwa mi'i va kët këtëghëvashiy dzëvøgha, mba'a ghëshi tsëfëkwëshiy ka fal, tasl tasl, ghëshi kësëvë dzar mbë ngëler ci. ¹⁰ A kë Yesëw ngëshiy ki na: «A mi'i, ka hazlëni ghwøy ma. Divam, mbalam a ghwøy dzaa gëzanshi kaa ngwärmëhira, a ghëshi madfiy dzëti hidfi ka Galile. Tiba dza ghëy kwëmë li shi» kë.

Kwëmaa dzäkën ka sawjiy ndëghwë kwëli Yesëw

¹¹ Ma mi'i va kwa kwal ghwëlashiy mbë dza ki na, mba'a nihwëti mbëzli mbë ka sawjiy ndëghwë kwëli Yesëw va sëakëshiy dzëmbë mëlmë. Dza ghëshi mba'a ghëshi slanakë kwëmaa mënta va gwa'a gwa'a kaa mbëzli dikë dikë ni mbë *ka ta Hyala. ¹² Ma sa favë mbëzli dikë dikë ni mbë ka ta

Hyala kwëma va tsëgha na, dza ghëshi mba'a ghëshi basëtëvashiy ghëshi lë mëtikwëkwër mbë *ka Zhëwifë. Sa basëshiy ghëshi na, mba'a ghëshi slëkahwë kwëmaa dzäkën shiy mënishiy va. Ma sa slëkati ghëshi na, mba'a ghëshi banavëshiy gëna tërënjw kaa ka sawji. ¹³ A kë ghëshi ngëshiy na: «Ava ghëy ndanjwøy gëna. A pë ghwøy taa ni kaa mbëzli: “Wa mbëzli ta sëdä ci sëakë naa ghëlëhwë hëvir va ghëy, ghëy të hi” ka ghwøy ni gwa'a tsëgha. ¹⁴ Ya ë dza ngwëmmaa favë, mba'a kë dzaa gëzanjwøy kwëmëy, war a ghëy taa sënay njasa dza ghëy zhiniy dëpëti lë kwëma fa, ta mbë mbëlantënjwøy mbë kwëma va» kë ghëshi.

¹⁵ Dzëghwa ka sawjiy niy ndëghwë kwëli Yesëw va, hënj ghëshi bëvë gëna va. Mba'a ghëshi nëwti gëzë kwëmer va war njasa gëzanshi mbëzli dikë dikë ni va ki. 'Wakëvë nava dzërvë mba'a zlëlivërivata dzar mbë mbëzli ka Zhëwifë. 'Wava na ghalaba, ka sar pa' ndatsë.

*Yesëw canshi ghën tsa ci kaa *mbëzli ta sëdä ci*
(Mk 16:14-18; Lk 24:36-49; Zhj 20:19-23; SlëniKY 1:6-8)

¹⁶ Dza mbëzli ta sëdä Yesëw va mënj lë tan ni ki, mba'a ghëshi madfishiy, ka dzashiy dzëti hidfi ka Galile. Sa tsëhëshiy ghëshi na, mba'a ghëshi dzashiy, dzëmë bahwaa niy gëzanshi Yesëw va. ¹⁷ Ma sa tsëhëshiy ghëshi mëba na, mba'a ghëshi nay ki. War sa nay ghëshiy na, dza ghëshi tsëfëkwë tsëfëkwë, ghëshi tsëfëkwëshiy. Tapë ghëshiy ka përa'wanci dividivi shi, ta fal. Ma nihwëti mbëzli mbë shi na lë kë ghën. ¹⁸ Dza Yesëw ki, kët këtëghëvay dzëvøgha shi. Ma kë ngëshiy na: «A Hyala ndara

28:6 28:6 16:21 **28:7** 28:7 26:32 **28:10** 28:10 12:50; Zhj 20:17 **28:13** 28:13 27:64 **28:16** 28:16 5:1; 26:32; 28:10 **28:17** 28:17 14:31 **28:18** 28:18 Dani 7:14; Mt 11:27 **28:19** 28:19 hwëlfë mbëzli të hidfi gwanashiy: 10:5-6; 24:14; Mk 16:15; Lk 24:47; mëni batem: Mt 3:15; Mk 16:16; SlëniKY 2:38; 8:36; 1Kwër 1:13-16; Ef 4:5; Zhj 3:22; 4:1-2; Rm 6:3-4; mbë slën tsa Didi lë sa Zëghwë nzë mba'a sa Safë tsa nzë: 2Kwër 13:13

bərciy məni mazəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a. Shi mə ghwəmə, lə shi tə hidfi gwa'a. ¹⁹ Ava va tsəgha, mbalam a ghwəy dzar mbə hwəlfə mbəzli tə hidfi gwanashi ta gəzanshi kwəmaa dzəkənee, nza ghəshi mənishi ka mbəzliy nəwra! Nza ghwəy mananshi *batem lə slən tsa Didi, mba'a lə slən tsa Zəghwə nza, mba'a lə slən tsa Safə tsa nza dəwdew tsa. ²⁰ Bananshim di fəti ta kwəmee gwanata, njasa gəzanwəy ya va gwa'a! Ə gəzanwəy ya, sənay tə ghwəy, war kwasəbə ghwəy dzee nza, njasa səmə vici va gwa'a, pa' fəca dza hidfiy kədfishi» kə Yesəw.

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw, njasa tsasliti Matiye ki.

**Zliya Yəwən kwəma
wəzə naa dzəkən Yesəw
Kəristəw njasa tsasliti
Markə
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Markə tsaa tsasliti zliya na tsay, tsasliti slən tsa ci na mbəw. Ya tsəgha nzə kiy, mbə gəzə na nihwəti mbəzli, dzəkən Markə tsa va: «Ghəci na mägəla tsaa niy pəlatanavəshi gwədəwri tsa ci va kaa mbəzli fəcaa niy kəsə məndi va Yesəw kwa Getəsemane» kə ghəshi (vəh 14:51-51). Ma kə nihwəti mbəzli difa na: «Ghəci na Zhan Markə tsaa niy təwrə va ghəshi lə Pəl mba'a Barnabasə» kə ghəshi (Sləni ka kwal Yesəw 12:25; 13:5, 13; 15:37-39; Kwələsə 4:10; 2 Timəte 4:11). A Piyer ntsa ta səda Yesəw niy sənay ghi tsa Markə wəzə wəzə (Sləni ka kwal Yesəw 12:12). Difa na mba'a kar Markə nzəyəhwə nzəy lə Piyer (1 Piyer 5:13). Zhini ma kə nihwəti difa na: «Kwəma tsasliti Markə na mbə zliya nay, Piyer slanəkə na» kə ghəshi.

Ma kə nihwəti mbəzli fa na: «Pərba Markə tsa tsasliti na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa kar Matiye lə Ləwka mba'a Zhan» kə ghəshi. «Kaa mbəzli Kəristəw kamaa ka Zhəwifə tsasliti na, mbəzliy sa ngəra'wə tə sa nəw ghəshi Yesəw tə hidfi ka Rəm» kə ghəshi. A dfi Markə canshi kaa mbəzli va njasa nza bərçi va Yesəw, sa nzana Zəghwə Hyala, nza mbəzli va mbəə sə'wa kwəma, kala hazləni ma. Mba'a ghəshi sənay, a bərçi və ta mbəli mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, lə ta tahamti hyeler mbə vəgha mbəzli, lə ta pəli kwəma mbəzli jikir na gwa'a, zhini ka

bananshi shiy kaa mbəzli lə bərçi, kə ghəshi.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 9 Nzəy tsa Yesəw tə hidfi ka Galile, lə sləni ci ghərahwə na mbə.

Vəh 10 Yesəw mbə kwal ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem.

Vəh 11 pa' tə vəh 16:1-8 Nzəy tsa Yesəw mbə Zherəwzalem pa' tə vici məti ci, lə səmə tsa ci kwa kwəli.

Vəh 16:9-20 Njasa citi Yesəw ghən tsa ci kaa mbəzli ci, sa satiy na mbə məti, lə njasa dzay naa dzəmə ghwəmə ta nzəy vəgha Dəy. Ma kə mbəzliy: «Markə tsasli na niva kwəshalahiw» kə ghəshi.

*Zhan ndə məni *batem mbə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli*

(Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Zhj 1:19-28)

1-2 Ma kwəma mbə zliya nay, Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw, Zəghwə Hyala na. Njasa tsasliti *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vay, tsəgha ghatəvata na. Ma kə Hyalaa dzəkən zəghwə nzəy: «Avee taa ghwənəghə ndə kwal tsee a ghəci 'watəŋa kwal, ta gwəmantəŋa kwal tsa dza ghaa dza kwa, kə Hyala» kə Ezay. ³ Zhini ma kə Ezay difay: «Ava məli ntsa vaa gaka mbə zlapə mbə gamba, ma kəy: “Gwəmantim nefer ghwəy ta ka'wə Ndə sləkəpə, njasa ka məndi vaa zamti kwal wəzə wəzə ta ka'wə ntsa dikə tsa, mba'a ghwəy ghwənanamti nefer ghwəy wəzə wəzə” kə məli va» kə Ezay.

⁴ Njasa gəzəkə Ezay va kiy, tsəgha səəkəy Zhan tsaa məni batem mbə gamba. Dza na ka gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli, a kə na: «Tsam titihwə kwa kwəma Hyala, zhəghantim nzəy tsa ghwəy, ma nza məndi məntəŋwəy batem, nza

Hyala pəlayıwəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nzə» kə.

⁵ Dza mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem lə nihwəti mbəzli tə hidfi ka Zhəwde gwanashi mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha. Ma sa favə ghəshi kwəma ci va na, mba'a ghəshi cicikəvəri kwəma shi jikir na mənti ghəshi gwa'a gwa'a. Dza Zhanj ka mananshi batem kwa həl Zhərdeñ ki.

⁶ Zhanj tsa vay, kwəbanj tsa tsati məndi tə shəti ngaləwba niy nza na kən ghən ci, mba'a pəhətəvay səvəri mbə hwər ci lə kanda hwətəbə. War kar hayer lə mbəzəkəwə tsa kwamti ni ci shi zəmə na. ⁷ Ma kə kaa mbəzli mbə gəzə kwəma ci va na: «A tsahwəti ndə taa səəkə ləy hwəmee, tsava ndəy, aa tanətəra tə dikə. Məniree gar gələbə kwa səfa ci ta pəli yidi mbə kwakwahə tsa mbə səfa ciw. ⁸ Yən na neyey, lə yam ngəri məninjəwəy ya batem. Na naci, lə *Safə tsa Hyala dza naa məninjəwəy batem» kə.

*Njasa mənim *batem kaa Yesəw lə njasa həərə *ndə jaka tsa Hyala (Mt 3:13-4:11; Lk 3:21-22; 4:1-13)*

⁹ Ghala vici va ki na, mba'a Yesəw kafəy mbə məlmə Nazaretə tə hidfi Galile ta dzaa dzəvəgha Zhanj, dza Zhanj mba'a mananati batem kwa həl Zhərdeñ. ¹⁰ Ma sa səəməy Yesəw kwa yam na, nza'jəw ghwəmə ghwənita, ka səkwa Safə tsa Hyalaa dzəkən ndəba ghərpəpə pə gha. ¹¹ Ma fa na na, məli ndəə gaka, ka gəzanci kwəma səəkə mə ghwəmə, a kə ngəci na: «Gha na Zəghwee, tərənjw dīne, mbə vəshi nze dalala tə gha!» kə.

¹² War ghwəla tsəgha ləy hwəm batem tsa mananati Zhanj va na, mbahə Safə tsa Hyala mbahəghə dzəmbə gamba. ¹³ Dzəghwa vici fadə mətsəkə ghəci mənti tə gamba va. War mbə həərə ndə jaka tsa Hyala ka nighə kwəma ci. War

ghəshi lə shəkwadəshi ka naa nza gwa'a tsəgha, Ka kəəti ka kwal Hyala.

Kar Yesəw lə ka kəəsə kərpi fadə (Mt 4:12-22; Lk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Dza məndi ki, mba'a məndi kalambə Zhanj tsaa məni *batem mbə ciki fərshina. Ma ləy hwəm sa kalay məndi Zhanj na, mba'a Yesəw səəkəy dzəti hidfi ka Galile, ka gəzəpə Yəwən kwəma Hyala wəzə na. ¹⁵ A kə kaa mbəzli na: «A vəghwə bərkəy nana, ndəkəwə ndəkəwə na vəghwə ta səəkə Hyala ta sləkə mbəzli. Tsam titihwə kaa Hyala a ghwəy zhəghanti nzəy tsa ghwəy kwatanja, mba'a ghwəy zləbavə Yəwən kwəma wəzə na» kə.

¹⁶ Dza madf Yesəw madfiy, ka dza dzəy miy kwəfa Galile. Ma dza na na, mba'a kəsashi kar Shimanjw ghəshi lə zəmbəghəy Andərə, ghəshi mbə bazla zlekwer dzəti kwəfa ta kəəsə kərpi, sa nza ghəshiy ka kəəsə kərpi. ¹⁷ Ma kə Yesəw ngəshi sa kəsashi na na: «A mbəzli ni, nəwram, zlashim kəəsə kərpi, e dzaa məntənjəwəy ka mbəzliy haka mbəzliy səəkə ta nəwra» kə. ¹⁸ Dza nza'jəw mbərəkə mbəzli va zlashi zlekwer, mba'a ghəshi nəwhwə.

¹⁹ Ma sa nə na kət, kə kaa dza kwa kwəma jəw na, mba'a kəsashi kar tsahwəti ndə lə zəmbəghəy, kar Zhakə lə Zhanj, ndərəzhi Zhebede ghəshi kwa kwambəwal, ka gwama zlekwer shi. ²⁰ Da' Yesəw harhwəshi ba, mba'a ghəshi zlay dəshi ghəshi lə mbəzli ka ghəra sləni ci tifa kwa kwambəwal, mba'a ghəshi nəwhwə Yesəw.

Kar Yesəw ghəshi lə ndə gazlaka (Lk 4:31-37)

²¹ 'Wakəvə Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səfa ci va ki, mba'a ghəshi madfihi ka dzashiy dzəmbə məlmə Kapernahwəm. Ma ghəshi mbəba, sa mənta *vici dəkəva na, mba'a Yesəw dzəmbəy mbə *ciki

basəva tsa ka Zhəwifə, tapə ghəci ta bananshi kwəma. ²² Ma mbəzli tifa ki na, mba'a shi bananavəshi na va səəvəri məhərli shi. Sa nzanay, niy mənta na ci va kwəma bənipə na, nja bəni kwəma *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyalaw, lə bama ti niy nza na ci va kwəma bəni na kaa mbəzli.

²³ Ma ge'i ghala pətsa va ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə ciki basəva tsa va, lə gazlaka ghəci niy nza və. ²⁴ Ka 'wanə, a kə na: «A Yesəw, ndə ka Nazaretə, ta njaa di gha lə ghəya? Ta zamtənjəy səəkə gha shəkəna? Ma na neyey, e sənəna wəzə. Ghay, ntsa dəwdew tsa ghwənay Hyala nza gha!» kə. ²⁵ Dza Yesəw mba'a 'yamanakə cihə kaa gazlaka mbə ghən ntsa va va, ma kə na: «Dekədekə pə gha. Ə pə ghaa səvəri mbə ghən zal tsa, mbala kərakə!» kə. ²⁶ Dza gazlaka va mba'a kəsəy ntsa vaa gwanzəti lə bərzi tərənəw, mba'a səvərta lə 'wanə zlanzlan zlay ntsa va. ²⁷ Mba'a mbəzliy nza tifa gwanashi hashishi va nava kwəma, ka dəfəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «A na tsətsə na na kwəma kia? Kwəmaa bənipə nahwəti yəwən kwəma ki naa, njaa? Gwəravə, mba'a gəzanakə kwəma lə bərzi kaa gazlaka na, ka di fəti ghənzə və!» kə ghəshi.

²⁸ War ghwəla tsəgha na, nza'jəw kwəma Yesəw pəlita, war ka sla məndi gwa'a gwa'a dzar mbə məlməhi tə hidfi ka Galile.

Kar Yesəw lə ka zəlghwə dən
(Mt 8:14-17; Lk 4:38-41)

²⁹ Dzəghwa Yesəw ki mba'a səvəriy mbə ciki basəva tsa va, mba'a ghəshi dzashiy dzakə ghi tsa kar Shimanəw lə Andəre. Mba'a kar Zhakə ghəshi lə Zhanə nəwvə. ³⁰ Ma ghala pətsa va na, mba'a shiy Shimanəw məhəni ndəba ghwə, pə gha vəgha nza. War sa tsəhəshi kar Yesəw na, mba'a məndi gəzanci

kwəma zəlghwə tsa mali va va. ³¹ Dza Yesəw mba'a dzəvəghay, dza na tasl kəsəvə dəvə nza, kafə kafakati tə pi həni. Nza'jəw rəniki vəgha mali va mənta ki. Dza na ka dza ta bənsi shi zəmə.

³² Ma sa pəkwəta vici ki na, mba'a mbəzli basanakə nihwəti ka zəleghwer ghəngən ghəngən, mba'a ka gezlekiki kaa Yesəw. ³³ Te' te' te' mbəzli mbə məlmə va gwanashi basəshi kwa dəgha va. ³⁴ Dzəghwa Yesəw mba'a mbalamti ka zəlghwə dən ni va va zəlghwə tsa shi va ghəngən ghəngən tsa gwa'a. Mba'a tahamti lə gezlekiki shi dən tərənəw. Kala banavəshi kwal Yesəw kaa gezlekiki va ta gəzə kwəma. Sa nzana, mba'a ghəshi niy sənay Yesəw.

Yesəw tə hidfi ka Galile
(Lk 4:42-44)

³⁵ Ma tə həzlimə va mekəshi pəətə, pi ghwəlay həvir ki na, dza Yesəw mba'a kafəy kəghi, mba'a səvəriy mbə məlmə, ka dzay dzəti gamba. Dza na ka cə'wə Hyala tə gamba va ki. ³⁶ Dzəghwa kar Shimanəw lə nihwəti mbəzli ka ghəshiy nza li shi ka pala ki. ³⁷ Dza ghəshi ndəs ghəshi kəsəy. A kə ghəshi ngəci sa kəsəy ghəshi na: «Ava mbəzli mbə pəlanə gwa'a gwa'a» kə ghəshi. ³⁸ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Dzəmmə ghwəmmə dzəti tsahwəti pi, dzar mbə məlməhi jəw jəw ni ni ndəkwə ndəkwə ni, ta mbee gəzanshi kwəma Hyala kaa ni mbə shi mbəzli kwərakwə. Sa nzanay ghənzə na kwəma səəkəe ta məni» kə.

³⁹ Dza na ki, ka dzay dzar mbə məlməhi tə hidfi ka Galile gwanashi, ka gazanshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbə ciki basəva tsa shi, ka titihə hyeler.

Kar Yesəw lə ndə dərna
(Mt 8:1-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰ Dzəghwa tsahwəti ndə dərna tifa, mba'a səəkəy dzəvəgha Yesəw.

'Wakəvə na tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma ci, ka cə'wə kwəma və, a kə na: «A Ndə sləkəpə, war mba'a pə ghaa di sənzenvay a ghaa mbəlantera dəwəfəw va dərna kənee na» kə. ⁴¹ Dza tapə hwər tsa Yesəw ta zhanci ti tsəgha, kaf kafəti dəvə ci mba'a dapay. A kə ngəci na: «E di ghaa mbəliņa, mbəliņa kwəriņ!» kə. ⁴² Nza'jəw dərna va sərabəta ti, mba'a mbəliy kwəriņ. ⁴³ Dzəghwa Yesəw mba'a nabəti ki, mba'a gəzanci dzay jighi kyanwkyanw. ⁴⁴ A kə kaa ngəci na: «Favə tə gha kwəma dzee na ta gəzaņa wəzə. Əntaa gha dzaa gəzə kwəma mbəli tsa mbəliņa gha tsa kaa mbəzli ya jəw nżə ma. A pə ghaa madī, a gha dzaa canamti ghən tsa gha, njasa mbəliņa gha kaa ndə ta Hyala. Nza gha dzaa vəliti vəli gha kaa Hyala njasa gəzəkə *Məyizə va, nza mbəzli mbəə sənay gwanashi, a gha mbəliņa va dərna tə gha, kə ghəshi» kə.

⁴⁵ Ma ghəci naci ki, war sa dzay na na, mba'a ghati gəzə bar tsa va kaa mbəzli ya pa' kwəmafa. Kala zhini Yesəw mbəə dzavə dza ghwazhə ghwazhə dzar mbə məlmə ghwəla. Ma sa nzana tsəgha ki na, 'wakəvə na mba'a dza nzəyəy kwamti mbə gamba kama mbəzli ti. Zhini mbəzli war ka səkə və ya dza kwəmafa dība.

2

Kar Yesəw lə ntsa mətita nahwəti bəla vəgha ci

(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

¹ Dzəghwa ləy hwəm hi jəw ki, mba'a Yesəw zhəghəkəvay səkə mbə məlmə Kapernahwəm, mba'a nzəyəy kəghi. Ma sa favə məndi: «Kəghi na Yesəw» kə məndi na, ² 'wakəvə mbəzli mba'a ghəshi basəshi dāņ tərəņw, kala tərə ma ngwəla gar nzəy ya kwa dəgha nżə gwa'a. Tapə Yesəw ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli va.

³ Ma ghəci mbə gəzanshi kwəma Hyala va tsəgha, mba'a nihwəti mbəzli fadə səkəshi lə ntsa mətita bəla vəgha ci, bəbə kwa ghən shi. ⁴ Dzəghwa ki na, mbə ghəshiy tsəhəshi li vəgha Yesəw va dāņ tsa ntsa tībaw. 'Wakəvə ghəshi taram, dzəməshi mə ghən ciki tsa va li mba'a ghəshi ghwənivə kwal ge'i ge'i dzəghwa tə pətsa nza Yesəw va. Dza mba'a ghəshi vələghə ntsa va dzəghwa kwa kwal tsa va lə pi həni tsa ci vay gwa'a dzəghwa kwəma Yesəw ki.

⁵ Ma sa sənay Yesəw, a mbəzli va ndara nefer shi gwanashi, kə, ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A zəghwee, a *kwəma gha jikir na pəlita!» kə.

⁶ Ma ghalaba ki na, mba'a nihwəti *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala niy nza tība mənəy. Tapə ghəshi ta zəzə kwəma mbə nefer shi, a kə ghəshi na: ⁷ «Njaa ka ntsa va gəzə gəla kwəma tsəgha naa, Hyalaa sawa na. A tsava ntsaa dza vaa mbay pəlatanay kwəma ndə jikir na tība kala war Hyala kwətītaa?» kə ghəshi. ⁸ Gwa'a gwa'a Yesəw sənata kwəma zəzə ghəshi va tsəgha na mbə nefer shi. Dza na ka dəw kwəma və shi, a kə na: «A mbəzli ni, sa wana tətəkə ghwəy kwemer tsətə ni mbə nefer ghwəya? ⁹ Nama kwəma gwəra na bəlaņ, ndə kə ni: "A kwəma gha jikir na pəlita" kə, lə ndə ni kaa ndə zəlghwə: "Sati garəņa, bə pi həni tsa gha, a gha dzaņa" kaa? ¹⁰ Ma kiy, e di ghwəy sənay, a bərçi vəya, yən Zəghwə yakə ndə ngəri ta pəlanshi jikir tsa mbəzli tə hidī pə ghwəy» kə. Dza ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: ¹¹ «A ntsa, avee gəzaņa, sati madī bə pi həni tsa gha, mbalaa jighi!» kə. ¹² War nza'jəw tsəgha, tsər kwətīņ, ntsa va kafəy, sati na kaa pi həni tsa ci va cimbəņ bəkən, ka dzay tība kwa mətəş mbəzli gwanashi. War nja

madana nava kwəmaa mananshi kaa mbəzli tə pətsa va gwanashi. Tapə ghəshi mbə fal Hyala, a kə ghəshi na: «Ghala nza ghwəmməy, səəkə ghwəmməə nata gəla nana kwəməw!» kə ghəshi.

Kar Yesəw lə Levi
(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)

¹³ Zhini Yesəw mba'a zhəghəghəvay njasaa dzəy kwəfa Galile. Dzəghwa dan mbəzli səəkəshiy dzəvəgha, mba'a ghəci bananavəshi shiy. ¹⁴ Dza na ki, ka dzay. Ma ghəci mbə dza kwa kwal na, mba'a nay tsahwəti ndə, Levi, zəghwə Alfe, ghəci mənəy mbə ciki *dəwan. Ma kə Yesəw ngəci na: «Sati, nəwra dzam» kə. Mba'a Levi tsa va satiy ka nəw.

¹⁵ Ma ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw tsəhəy kəghi tsa Levi ta zəmə shiy. Dan nihwəti ka dəwan lə nihwəti mbəzliy mənə sləni jikir na nza tifa mbə nəw Yesəw. Dza ghəshi gwanashi mba'a ghəshi basəshi, ka zəmə shiy tə pətsa kwətiŋ tsa lə kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səfa ci ki. ¹⁶ Dzəghwa nihwəti *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə *ka Farisahi mba'a ghəshi nay Yesəw lə mbəzli ta səfa ci, ghəshi mbə zəmə shi zəmə va jakə lə mbəzli jikir kwəma ni va. Dza ghəshi ka dəw va *mbəzli ta səfa Yesəw, a kə ghəshi na: «A mbəzli ni, tawa zəmə na shiy jakə lə ka dəwan mba'a nihwəti mbəzliy mənə sləni jikir naa?» kə ghəshi. ¹⁷ Dza mba'a Yesəw favə kwəma shi va, ma kə kaa ngəshi sa favə na tsəgha na: «A mbəzli ni, səəkee nashi mbəzli kwəriŋ kwəriŋ vəgha ni mbə dza va dəkwətəwəw, ka zəlghwə na shi kee nashiy dza və. Va tsəgha na kiy, yən na nee na, ta pəla mbəzli wəzə ni səəkə yaw, ta pəla mbəzliy mənə *kwəma jikir na səəkəree» kə.

Ka jakəva yəwən kwəma bənipə
*Yesəw lə kwəma bənipə *ka*
Zhəwifəw

(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)

¹⁸ Ma ghalabay, ka mənə səwmay mbəzli ta səfa Zhan lə *ka Farisahi niy nza. Ma ni ta səfa Yesəw na, kala mənə ma. Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi səəkəshi ta dəw kwəma va Yesəw dzəkən kwəma va ki, a kə ghəshi na: «Tawa tivə ma ni gha ni mbəzli ta səfa gha vici səwmay kwərakwə, njasa mənə ni ta səfa Zhan va lə ni ka Farisahi va mbəzlia?» kə ghəshi. ¹⁹ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Favə tə ghwəy kwəma dzee na ta gəzanwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzli ta zəmə gəzələbə mətəpa kiy, nza mbəzli va zhiniy tivə vici va ka viciy mənə səwmay shəkəna? Ka dza ghəshiy mənə səwmay kama na war ghwəlay zal mali tsa va mbə shiw. ²⁰ A vəghwə tsa va dzaa səəkəy, sa dza mənədiy banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ava ghalaba dza ghəshiy mənə səwmay ki» kə Yesəw.

²¹ Ma kə ngəshi kwa fir ba na: «Ndə tifa bəvə yar 'war'war ni ta mbəghəshiy dzəti kwəban tsa haliyəw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənəti tsəghay, ta sləkwakar ghen tsa shi dza ni 'war'war ni va yar, mba'a kwal dzaa mətəhəy dzəti pəhal kwəban tsa va.

²² Ava tsəgha na difa, ndə tifa ka 'yaghwa tay tsa njəm njəm tsa dzəghwa ghwəlpə halihali naw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənəti tsəghay, sa ka tay tsa va madiy ta pəsli na, ta wənəhəta dza pəhal ghwəlpə va, ka tay dza na, na'i shəkəy dzəti hidfi gəm. Shi dza mənədiy mənəvə lə ghwəlpə va tifa ghwəla kiw. Dzəghwa yəwən ghwəlpə təbə na mənədiy i tay tsa njəm njəm tsa kwərakwə ki» kə. *

2:14 2:14 Mt 8:21-22 **2:15** 2:15 Mt 9:10 **2:17** 2:17 Lk 19:10 **2:18** 2:18 Mt 6:16-17; 11:18-19; Lk 7:33-34 **2:19** 2:19 Mt 9:15 * **2:22** 2:22 Ka Izərayeləy, dzəghwa ghwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəm njəm tsa. Ni shi ghwəlpəpiy, tə hwətəbə niy mənishi ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəm njəm tsa madfi ta pəsli kwa shi.

*Gəzə kwəmaa dzəkən *vici dəkəva ka Zhəwifə*

(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)

²³ Ma tə nahwəti *vici dəkəva ka Zhəwifə na, mba'a kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci madishi ka dza dzəvəri mbə vəh alkamari. Ma ghəshi mbə dza dza va tsəgha na, dza mbəzli ta səda ci va ka slərbə alkamari. ²⁴ Dza *ka Farisahi ki, ka dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «Nighə dia Yesəw, tawa mənī mbəzli ta səda gha ni shi makəmmə Zliya Hyala va mənishi fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi.

²⁵⁻²⁶ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Səəkə ghwəy jangəhwə mbə zliya Hyalaa dzəkən kwəmaa niy mənī *Davitə va, ghala vəghwə tsaa niy nza Abiyatar vaa dikə tsa *ka ta Hyala bay sa? Saa niy kəsəvə ma kar Davitə lə mbəzli kwasəbə, ka dī zəmə shiy ghəshiy, dza na təhwə dzəmbəy dzəmbə *ciki Hyala mba'a bəhwə peŋ tsa ka mənīy ta Hyala li, mba'a zəməhwə. Ya tsəgha niy nə *kwəma pəhəti Hyala ka zəmə peŋ tsa va mənī, kala war ka ta Hyalaw kəy, a Davitə niy dzaa bəvə, mba'a zəhwə, mba'a tahanavəshi kaa mbəzli kwasəbə va kwərakwə. Niy nabəti Davitə Hyalaw» kə Yesəw.

²⁷ Zhini ma kə ngəshi na: «Talay, ta wəzə tsa ndə ngəri mənīta vici dəkəva. Mənəy ndə ngəri ta nzaa mava tsa vici dəkəvaw. ²⁸ Sa nzana va tsəgha kiy, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri sləkə na vici dəkəva» kə.

3

Kar Yesəw lə ntsa məti məti dəvə tsa

(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)

¹ Dza Yesəw mba'a dzəmbəy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə dīfa. Dzəmbə na na, tsahwəti ndə mbəba məti məti dəvə ci. ² War sa dzəmbəy Yesəw na, dzəghwa nihwəti mbəzli tība, ka fə ghən ti, nda nza naa mbəli ntsa va fəca

*vici dəkəva va, sa dī ghəshi ngali kwəmaa dzəkən ta mbə ghəshiy bānci fəti. ³ 'Wakəvə Yesəw tsəgha kaa ntsa məti məti dəvə tsa va: «A ntsa, sati a gha garəŋa tība tə jipə mbəzli!» kə. ⁴ Zhini na tapə, ta dəw kwəma va mbəzli tība va, a kə na: «Njaa nə kwəma mbə Zliya Hyalaa? Mənīm kwəma wəzə na kaa ndə fəca vici dəkəva nə na shəkənaa? Naa mənīm kwəma gəmgəm na nə na? Kwal tsaa mbəlanti piy tsa ndə na sa ndammə na ta naa? Naa tsaa zamti piy tsa ci na?» kə. Dzəghwa dighevəshi ghəshi kala zləbānci.

⁵ Dzəghwa Yesəw mba'a fati mətə ci ti shi, ka nighəshi lə nəfə lə nəfə, va kwəma caslakə ghən tsa mənī ghəshi va tsəgha tsa. Ma kə kaa ntsa məti məti dəvə tsa va ki na: «A ntsa, tədi dəvə gha va!» kə. Dza ntsa va mba'a təditi sa ci, dza dəvə ci mba'a mbəlita kwəriŋ tsəgha.

⁶ 'Wakəvə *ka Farisahi tə pətsa va, ka dzashi, nza'jəw ghəshi dzaa basəshi lə nihwəti mbəzli mbə mbəzli *Erədə, mba'a ghəshi sləkati kwəma kwa jipə shi njasa dza ghəshiy mbay pəsliti Yesəw ki.

Mbəzli vəgha Yesəw miy kwəfa Galile

(Mt 4:23-25; 12:15-21; Lk 6:17-19)

⁷ Dza Yesəw kaf kafəy lə mbəzli ta səda ci, ka dzay dzəy vəgha kwəfa Galile. Mba'a vərəm tsa mbəzli tə hidī ghəŋghən ghəŋghən gwa'a nəwvəshi. Mbəzliy səəkə tə hidī ka Galile, lə tə hidī Zhəwde, ⁸ lə mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, lə ni tə hidī Idəme, lə niy səəkə pəriba tə miy həl Zhərdeŋ, lə səəkə tə hidī Tir lə Shidaŋw. Gwa'a gwa'a mbəzli va səəkəshiy dzəvəgha, sa nzana mba'a ghəshi favə sləni ghərati na.

⁹ Dza Yesəw ki mba'a gəzanshi kaa mbəzli ta səda ci a ghəshi katanakə kwambəwal, vantaa mbəzli dāŋ ni va 'yapamti mbə tsəəkəwəva. ¹⁰ Ma sa nzana mbə mbəli mbəzli dāŋ ki na, dzəghwa ka zəlgəhwə

gwa'a gwa'a ka zlighwəva ta səəkə dzəvəgha, ta dapə. ¹¹ Ma mbəzli nza gazlaka mbə ghən shi kwərakwə ki, war sa nay ghəshi Yesəw na, dza ghəshi ka ndibəvaa dzəti pi tifa kwa kwəma ci. Ka ngwəmə lala, a kə ghəshi na: «A Yesəw, waa gha na Zəghwə Hyala!» kə ghəshi. ¹² Dza Yesəw mba'a nabətishi, a kə kaa ngəshi lə bərçi na: «Ka gəzə kwəma kənee ghwəy ma, əntaa mbəzli dzaa sənara» kə.

Kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mən lə bakə

(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

¹³ Dzəghwa Yesəw mba'a dzəməy mə kəlan, tapə ghəci ta haka mbəzli dī naa dzəməə dzəvəgha. Dza mbəzli va mba'a ghəshi dzəməshiy dzəvəgha ki. ¹⁴ Mba'a təravə mbəzli mən lə bakə tsəgha ki. Ma kə ngəshi na: «Ghwəyəy ka kwalee nza ghwəy. Ə təravənwəy ya, ta nza ghwəy kwasəbee, nzee ghwəniwəy ta dza ghwəy gəzə kwəma kaa mbəzli. ¹⁵ Ta ndanwəy bərçi dzee dzəkən hyeler ta tihəshi ghwəy» kə. ¹⁶ Avanaşi slənedemer mbəzli mən lə bakə ni va təravə na: Shimanjw, zhini mba'a Yesəw fanati slən Piyer, ¹⁷ mba'a kar Zhakə ghəshi lə zəmbəghəy Zhan, ndərazhi Zhebede. Dza Yesəw mba'a fanatishi slən Bəwanergezə, ma dī slən tsa va gəzəy «ndərazhi dərāzli van» dī na gəzə. ¹⁸ Mba'a Andəre, mba'a Fəlipə, mba'a Bartelemi, mba'a Matiye, mba'a Təmasə, mba'a Zhakə tsa Alfe, mba'a Tade, mba'a Shimanjw ndə pərslə ta hidī ci, ¹⁹ mba'a Zhəwdasə Isəkariyətə, ntsaa ngati dafa va ta Yesəw.

*Kwal tsaa jakəti *ndə jaka tsa Hyala lə Yesəw tibaw*

(Mt 12:22-32; Lk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Dza Yesəw mba'a dzay dzəkə ghi ki. Zhini mbəzli dība ngwərfə ghəshi ngwərfəkəvashi. Pa' lə shi zəməshi ta kar Yesəw lə mbəzli

ta səda ci kala kwəməvə kwal zəməhwəshi. ²¹ Ma sa favə manhiy kwəma va na, mba'a ghəshi səəkəshi ta pəməhwə. Sa nə ghəshi: «Ndə gazlaka na» kə ghəshi mbə gəzə kwəma shi.

²² Ma kə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, shiy səəkəshi səəkə mbə məlmə Zherəwzalem na: «A mbəzli ni, waa na Belzhebəl, ndə jaka tsa Hyala mbə ghən tsa ntsa va. Belzhebəl tsa va ghəci mazə tsa mbə hyeler bānci na bərçi tihə na va nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi!» kə ghəshi.

²³ Dzəghwa Yesəw mba'a harashi mbəzli ka gəzanshi kwəma kwa fir ta mbə ghəshiy favə, a kə na: «Njaa njaa ka ndə jaka tsa Hyala gay tahamti ghən tsa cia? ²⁴ Mba'a kə mbəzli dikə dikə ni zəmə hidī dzəmbəshi mbə pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta ndanishi dza hidī shi.

²⁵ Mba'a kə mbəzli kəghi tsa kwətinj tsaa pa jaka kwa jipə shiy, ta ndaniy dza tsava ghi. ²⁶ Tsəgha na lə ndə jaka tsa Hyala kwərakwə ki.

Mba'a kə təhəvərivay bakə mbə, ka pa jaka kwa jipə ci lə nahwəti bəla ciy, ta ndaniy dza tsa ci va mazə, gwa'a kwəma ci kərkəta tsəgha. ²⁷ A ghwəy sənay, ka mbay ndəə pahwə shiy kəghi tsa ndə bərçi bəlanəw. War ndə pəhəti na ndə bərçi tsa va lə zə'wə kwatanjata dza ndəə mbay pahwə shi kəghi tsa ci. ²⁸ Ə gəzanwəyee, na navay tsəgha na, ma kwəma mənti mbəzli jikir na gwanata, lə kwəma sawa gəzəkə ghəshi gwa'ay, a Hyala dzaa pəlashi mbə nəfə nzə. ²⁹ Ma na ntsaa gəzakən kwəma sawaa dzəkən *Safə tsa Hyala dəwdəw tsay, ka dza Hyalaa pəlata nava kwəma mbə nəfə tsa nzə ya hwəmbaw, *kwəma jikir naa dzaa kədi ma na nava ya pa hwəmba» kə Yesəw. ³⁰ Ma gəzə Yesəw kwəma va tsəghay, va sa niy

3:11 3:11 1:24; 5:7; Mt 8:29; Lk 4:34, 41; 8:28
1:13; Zhj 1:40-44 **3:21** 3:21 3:31; Zhj 7:5
3:30 3:30 Zhj 7:20

3:12 3:12 1:34; Lk 4:41
3:22 3:22 Mt 9:34; 10:25

3:16 3:16-19 SləniKY
3:27 3:27 Ezay 49:24

gøzø nihwøti mbøzli: «A *hil mbø ghøn ci!» kø ghøshi.

Mbøzliy nøw kwøma Hyalay, niva mbøzli na ngwarmøhiy lø mbøghøy Yesøw

(Mt 12:46-50; Lk 8:19-21)

³¹ 'Wakøvø kar ngwarmøhiy Yesøw mba'a mbøghøy ndøs tsøhøshi ki. Dza ghøshi mba'a ghøshi gagarøshi kwa døgha, dza bøn ghøshi ghwønøghø ndø ta dzaa haranayshi Yesøw. ³² Ma ghalaba ki na, vørem ndø ngøri tsaasø va tiba, dæzløtsøbø møndi tsøbay Yesøw mønzyø. Ma kø møndi kaa Yesøw ki na: «A Metø, ava kar mønja ghøshi lø ngwarmøhiya pøriða tø ngwøla ka døwnja» kø møndi. ³³ Ma kø Yesøw kaa zløbanshi na: «Kadiw e citønwyø nee møerø lø ngwarmøhira» kø. ³⁴ Dza na kaa mbøzliy dæzlay va tiba njø'wø nighøti shi, a kø na: «Avanashi mbøzli niy, ghøshi na nee møerø lø ni ya ngwarmøhira! ³⁵ Sa nzanay, ya wa ntsaa møni kwøma di Hyalay, ghøci na tsee zømøerø lø nee zhamøerø, lø møerø. Gwa'a tsøgha» kø.

4

Bøli fir lø kwøma Ndø sløka ha
(Mt 13:1-9; Lk 8:4-8)

¹ Zhini Yesøw diða, mba'a ghati bøni kwøma kaa mbøzli miy kwøfa Galile. Dzøghwa tøerøn vørem ndø ngøri sæsøy vøgha. Ma sa nashi na mbøzli dønshi tsøgha na, mba'a dzay dzøghwa kwambøwal nzyøy tø kwøfa va. Mba'a mbøzliy sæsøshi va mækø tø hølbø. ² Dza na mba'a bananavø kwemer kaa ngøshi døn ghønghøn ghønghøn dzar kwa fir. Ma kø mbø kwøma ci va bønipyø na na: ³ «Favø ta ghwøy, ma tø nahwøti viciy, mba'a tsahwøti ndø za madiy ta dza ta sløka ha ci. ⁴ Ma ghøci mbø kihwø ha va ki na, pøriñ nahwøti ha pøpøriñøtaa dzøghwa kwal. Mba'a 'yegwer

søøkø imøhwø nava. ⁵ Dza nahwøti mba'a pøpøriñøtaa dzøti kwørhø. War ghwøla na nza'jøw ghønzyø pøseta, sa nzana kala hidfi køn døn. ⁶ War sa satita vici ka ndipyø na, nza'jøw ha va ghwølita ki, sa kama hidfi køn døn gar tsøhøvø hililinyø ghønzyø. ⁷ Dza nahwøti hwølfø diða mba'a pøpøriñøtaa dzømbø tekesli. Ma sa pøseta na na, mba'a tekesli kølishiy dzøkøn, kala mbø ghønzyø fø ya ghøn nzyø. ⁸ Ma dza nahwøti nanzø ki na, mba'a dzataa dzømbø hidfi wøzø ni. Dza na mba'a pøseta, ka køli, mba'a bøvø hwøer pasøta, mba'a føti ghøn, nahwøti na dikø dikø føti ghøn, bahwø bahwø nahwøti, nahwøti na ge'i ge'i» kø Yesøw. ⁹ Dza ma kø ngøshi ki na: «Ma ntsa nza slømø vø ta fa kwømay, fø tø ghøci ghøn ta kwøma va!» kø.

Sa wana gøzø Yesøw kwøma kaa mbøzli kwa fira?

(Mt 13:10-17; Lk 8:9-10)

¹⁰ Ma sa tøerømbøshi kar Yesøw kwøtishi lø nihwøti mbøzli kwasøbø mba'a mbøzli ta søða ci ki na, mba'a ghøshi madfishi ka døw sløkar tsa kwøma fir tsa bølikø Yesøw va vø. ¹¹ Dza na mba'a zløbanakøshi, a kø na: «Ta na na ghwøyøy, a Hyala ndønwyø møhørlø ta sønashi shiy dzøkøn sløkø tsa dza na ta sløkø mbøzli. Ma na nihwøti niy tøermbø mbøzli nashi kiy, war kwa fir dza møndiy gøzanshi kwøma. ¹² Ta mbøø nza: Mbø nay pi ghøshi lø møtsøhi shi na, kala nashi shi nighø ghøshi va ghøshi. Mbø favø kwøma ghøshi lø slimim shi na, kala sønashi shi di kwøma fa ghøshi vaa gøzø ghøshi. Kala tsøgha nzyø, a ghøshi taa pøla zhøghøvaa dzøvøgha Hyala nza. Ma nza Hyala pølanayshi jikir tsa shi mbø nøfø nzyø ghalaba nza» kø.

Yesəw ci bazhə tsa fir tsa bəlikə na va lə sləka ha
(Mt 13:18-23; Lk 8:11-15)

¹³ A kə Yesəw ngəshi na: «Ya sa favə ma ghwəy kwəma dī fir tsa bəlikēe tsaa gəzə kiy, njaa dza ghwəy favə tsa gwanay tsa fir kia?

¹⁴ Avānay bazhə tsa kwəma va ki: Ma ndə za tsaa kihwə ha vay, ntsaa gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli na.

¹⁵ Nəfə tsa nihwəti mbəzliy, nja kwal tsa pəriŋəta nahwəti hwəlfə ha vaa dzəti na. War sa favə ghəshi gəzə kwəma Hyala na, mba'a ghəshi zləbavə, war ghwəla na nza'jəw, *ndə jaka tsa Hyala səəkəy banti kwəma va mbə nəfə tsa shi.

¹⁶ Nəfə tsa nihwəti mbəzli ba na, nja kwərəhə tsa pəriŋəta nahwəti hwəlfə ha vaa dzəti na. Sa ka ghəshiy favə kwəma Hyala na, nza'jəw, ghəshiy zləbavə lə vəshi.

¹⁷ Zhini dība na, ka nzay nza ghəshi lə kwəma va mbə nəfə tsa shi sa mbay ma kwəma vaa tsəhə hililijə wəzə wəzə mbə shiw. War nə ma ngəra'wə ndəs kə kəsashi, ya ə ghəzlishi məndi tə mbərkə kwəma Hyala na, ka ghəshiy dza, nza'jəw, mbərkə ghəshi zlata nəw kwəma Hyala.

¹⁸ Ma nəfə tsa nihwəti dība na, nja pi ndə tekesli tsa dzəghwata nahwəti ha va mbə ghəci. Gəla niva mbəzli bay, sa ka ghəshiy favə kwəma Hyala na, mba'a ghəshi zləbavə. ¹⁹ Ka ghəshi dza dība na mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə zəzə kwəma tə hidī, ka mənī mətəsa ta shi tə hidī ni ngədīpə lə nihwəti shi maw vəgha gwa'a. Ma sa ka shi va təhay nefer shi ki na, ka ghəshi dza mba'a ghəshi makəti kwəma Hyala va kəli, lə va ghəra sləni mbə nefer shi.

²⁰ Ma nəfə tsa nihwəti mbəzli nashi kiy, nja hidī wəzə ni va dzəmbəta nahwəti ha mbə shi na. Ma na gəla niva mbəzli nashi kiy, sa ka ghəshiy favə kwəma

Hyala na kar ghəshiy zləbavə, ka ghəshiy dza na, ka ghəra sləni Hyala wəzə. Nihwəti mbə shi na tərəŋw ghəshi jahambəvashi mbə, nihwəti na bərkə, ma nihwəti na ge'i ge'i, tsəgha» kə.

Bəli fir lə kwəma gərkəwa dzəbay məndi
(Lk 8:16-18)

²¹ Dza Yesəw ka nəw lə gəzə kwəma ci va, a kə na: «Kar ndə tsə'wə ghwəə dzəghwa gərkəwa ta dzəbakən tasaw kən, ya ta mbələy ta pi hənī na? A ghwəy sənay, tə pətsa dāl tsa ka məndiy fə.

²² Ya nimaba shi mbəmbə niy, ta səvərishi dza ghəshiy dzəti ngwəla. Ya wa kwəma ghələhwə məndi gəzə nzəy, cəke' dza məndiy sənata zləŋ məlmə. ²³ Fə tə ghwəy ghən ta kwəma va, niy nza sləmə va ghwəy ta fa kwəma!» kə.

²⁴ Zhini ma kə Yesəw ngəshi ba na: «Mənti tə ghwəy məhərli wəzə mbə fa kwəma fa ghwəy. Va sa nzanay, njasa dza ghwəy mənī kwəmay, tsəgha dza Hyalaa mənīŋwəy kwərakwə. Pa' ka mətəhata na ghwəy bəla. ²⁵ Sa nzanay, ma ntsa nza nihwəti shiy vəy, ta mətəhanavə nihwəti shiy dza məndi. Ma na ntsa kama shiy vəy, ta zhini dza məndiy tsaləhwə ya niy nza va jəw ni shiy və» kə.

Fir dzəkən kwəma hwəlfə shiy njasa ghəshiy pəsə, ka kəli ghən tsa shi

²⁶ Zhini ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir dība na: «Yəmyəm na sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli lə kwəma ntsaa səvəriy dzay dzəmti, mba'a tsəŋwəti za ci. ²⁷ Sa tsəŋwamti na za ci na, ka hi, ka vəghwə, ka hi, ka vəghwə ghəci, mba'a ha ci pəsəta ka kəli, kala nahwəti sləni mənī na mbə. ²⁸ War ə haa kəli kwətita ka mənī dəghəslə, ka bə hwər, dza pas pasəta, mba'a fəəti mətəsa. ²⁹ Dzəghwa sa ka ha nakəta ki na, ma ka nza ndə ha madiy

dzəmbə sləni, ka bə mbetə ta kəsli ha ki. Sa məniy vəghwə kəsli nɛə kə.

*Bəli fir lə kwəma cizlə gwəbiri
(Mt 13:31-34; Lk 13:18-19)*

³⁰ Zhini ma kə Yesəw bə na: «A shiy tifa gar yəməti sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli ghwəmmə li shi. A shiy tifa gar bəli fir ghwəmmə li shiy dzəkən. ³¹ Lə cizlə gwəbiri dza naa yəməva. Ghəshi gwəramti na tə jəw mbə cizlə shiy gwa'a gwa'a. Tsəŋwətishi ma məndi mba'a ghəshi pəsəshiy, ³² ka naa dza mba'a kəliy dikə, ka taŋəti fəhi tə hidfi gwa'a difa. Sa ka na hati dividivi na, dikə dikə dikə, pa' ka lala ghyeghyer shi 'yegwer tə dividivi ci» kə.

³³ Ava tsəgha gazanshi Yesəw kwəma bənanshi na kaa mbəzli, war dzar kwa fir kwa fir dən, ge'i ge'i lə kwal tsa dza ghəshiy mbay favə. ³⁴ Nahwəti kwəma gəzanshi na tifa ngəshi, kala dzar kwa firiw. Dzəghwa sa ka ghəshiy nza kwətishi lə mbəzli ta səda ci ki na. Ka naa dza mba'a gəzanakəvərishi kwəma gəzə na va kwa fir bazhə bazhə.

*A bərçi va Yesəw dzəkən kar safə
tsa dikə tsa, lə kwəfa
(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)*

³⁵ Ma fəcava hetihwer na, dza Yesəw ka gəzə kwəma kaa mbəzli ta səda ci, a kə na: «A mbəzli ni, taŋəmmə ghwəmmə dzəvəri tsa pəriba pəriba həlbə» kə. ³⁶ Mba'a ghəshi zlashi mbəzli dən ni va tifa, ka dzashiy dzəghwa kwambəwal nza Yesəw va kwa. Ma nihwəti kwambəwalerəy niy nza tifa vəgha na, ka dzashi kwasəbə ki. ³⁷ Ma ghəshi mbə taŋə dzəvəri na, mba'a safə tsa dikə tsa kafəy ta viy. Ka bənzla'wə kwəfa va dalala, ka dzəghwa kwambəwal va yam, pa' ka dī təhay. ³⁸ Ma ghalaba na Yesəw məhəni ləyba ləy mətsəni kwambəwal tə hi ciŋ ciŋ ciŋ, mba'a saa fə ghən ta ghən tsa ci. Dza

mbəzli ta səda ci ki, fərghe ghəshi fərghakati. A kə ghəshi ngəci na: «A Metər, gwa'a ghəy! A nava təkə ma ghaa dzəkən shəka?» kə ghəshi. ³⁹ Dza Yesəw pəlhəm satiy, naβ naβ naβəti safə, dekədəkə pə gha, kə kaa kwəfa va. Mba'a safə garəti viy, mba'a kwəfa dəkəta, dekədəkə pi məniy. ⁴⁰ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Tawa hazləniŋwəy ghəwəy tsəghaa? Ka mbə ghəwəy bənavə nefer ghəwəy kaa Hyala sa?» kə. ⁴¹ Ma na mbəzli ta səda ci na nashi ki na. Təŋəw hazləni ghəratishi. A kə ghəshi kwa jipə shi na: «Kay, kwətəy gəla tsatsa ndə ki! Ya safə lə kwəfa na ka danci fəti!» kə ghəshi.

5

*Yesəw lə ndə gazlaka
(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)*

¹ Dza Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci ki ndəs ghəshi tsəhəshi pəriba tə həlbə kwəfa tə hidfi ka Gerazeni. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi, war sa səməy Yesəw kwa kwambəwal tsəgha na, wəf tsahwəti ndə gazlaka tsahwəy dzar mbə kwəlihi tifa tsəgha. ³ Ntsa vay, mbə kwəlihi niy nza nɛəy tsa ci. Ndə tifa niy mbay zhiniy kəsəvə ta tsaghwa ya kwa dənɛw tsahi. ⁴ Dən səda niy səkəm tsaghwa kwa dənɛw tsahi, mba'a niy ghəwəghwanamti dənɛw tsahi tsa va kwa dividivi ci, mba'a bəlamti tsa kwa shidshid ci gwa'a. Mba'a taŋanati bərçi kaa mbəzli gwanashi. ⁵ War kwa kwəlihi lə dzar mbə dəlegwigwi gwa'a tsəgha tsa ci pətsaa niy nɛəy na ti, havəghwə lə həvir gwa'a. Ka ngwəmə lala, ka nanzarə vəgha ci gwa'a gwa'a lə hərezli kwacakasla.

⁶ War sa nay na Yesəw ghəci kərəkəy ki na, bəvbəpə ghəvə bali, səkə tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma Yesəw. ⁷ Ka ngwəmə lala ghəci zlanɛw, a kə na: «A Yesəw, Zəghwə Hyala ta ghwəmə, ta njaa dī gha lə ya? Ə cə'wəjəe, ka

pəra'wəŋa dəvə lə slən tsa Hyala, ka sara ngəra'wə gha ma» kə. ⁸ Kwəma gəzə na va tsəghay, sa nzana mba'a Yesəw nabəti gazlaka va: «Səvəriŋa mbə ghən tsa ntsa, gha gha gazlaka na!» kə niy ni kaa ngəta. ⁹ Dzəghwa ma kə Yesəw kaa ngəci ki na: «A slən tsa ghaa?» kə. Ma kə ntsa va na: «Mbəzli daf, na slən tsee. Sa nzanay, daf nza ghəy» kə. ¹⁰ Dzəghwa ghəshi ka cə'wə Yesəw, əntaa dzaa tahashiy dzəti nihwəti hidfi.

¹¹ Tə pətsa va ki na, mba'a garəwa ngəreder tərəŋw niy nza tifa dzar mbə kəlan mbə pala shi zəmə shi. ¹² 'Wakəvə hyeler va tapə mbə cə'wə Yesəw, a kə ghəshi na: «Ndanəy kwal a ghəy dzəmbəŋəy mbə ghən ngəreder va» kə ghəshi. ¹³ Dza Yesəw mba'a zlatanavəshi kwal. Dza ghəshi mba'a ghəshi səvəriŋi gwanashi mbə ghən zal tsa va. Shəbətə, ghəshi shəbətəmbəvashi mbə ghən ngəreder va. Dza ngəreder va gəgəgəgə ghəshi kafəshi mbə kəlan tsa va, səəkə na'i shəkətəvashiy dzəti kwəfa, bətə ghəshi zashi kwəfa. Ngəreder gar bələkwə bələkwə bakə mətəkə daf tsa shi.

¹⁴ Dzəghwa kwərec mbəzliy makə ngəreder va hwəshiy dzəmbə məlmə, lə dzar mbə giwahi vəgha məlmə. Mba'a ghəshi dzaa gəzanshi tsava bar kaa mbəzli. Dzəghwa mbəzli daf tərəŋw ki, mba'a ghəshi basəkəvashi ta nashi niva gəla shiy mənishi va. ¹⁵ Ma səəkə mbəzli va, ndəs tsa shi vəgha Yesəw na, mba'a ghəshi kəsay ntsaa niy nza hyeler va daf mbə ghən ci mənəy tifa vəgha Yesəw. Mba'a pakən kwəban kən ghən ci, lə məhərli ci wəzə. Ma sa nay ghəshi tsəgha na, ka ghəranshi hazləni. ¹⁶ Dza niy nata kwəma va va mbəzli lə mətə shi, mba'a ghəshi slanakəshi kwəmaa mənta lə ndə gazlaka tsa va, mba'a ngəreder va. ¹⁷ Dza mbəzli mbə məlmə va ka

cə'wə va Yesəw, a ghəci barvay dzay tə hidfi shi.

¹⁸ Ma sa dzay Yesəw dzəghwa kwəmbəwal ta madfiy dzay na, tapə ntsaa niy ghəransi gazlaka va mbə cə'wə kwal va Yesəw, a ghəci nəwhwə ta dzashi li. ¹⁹ Kala zləbati Yesəw, ma kə kaa ngəci na: «Awə, mbalaa jigghi a gha dzaa gəzanshi kaa mbəzli ghaa dzəkən kwəma mənəŋa Ndə sləkəpə na, lə zhəhwər tsa mənəŋa na gwa'a!» kə. ²⁰ Madfi ntsa va madfiy tsəgha naci ki, ka təwrə dzar tə hidfi nə mənədi «Hidfi Məlməhi Məŋ» kə mənədi. Tapə ghəci mbə gəzə kwəma mananati Yesəw va kaa mbəzli. Ya wa ntsaa favə nava hwəlfə kwəma ki na, war ka mananci madafəna ghənzə.

Kar Yesəw lə Zhayrəsə, mba'a nahwəti mali səkwa miymiy kwa hwər nzə

(Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)

²¹ Dza Yesəw ki, mba'a zhəghəkəvay zhəkə pəri tsa va həlbə kwa kwəmbəwal zhəvəri tsahwəti. Ma sa tsəhəy na na, dza mbəzli daf tərəŋw mba'a ghəshi basəshi vəgha tifa, tə miy kwəfa. ²² Dzəghwa tsahwəti ndə kwətəŋ ta mbəzli dikə dikə ni mbə *ciki basə va tsa ka Zhəwifə, Zhayrəsə, kə mənədi slən tsa ci, ndəs səəkəy tifa kwərakwə. Ma sa nay na Yesəw na, dza na tsəfəkwə kwa səfa Yesəw, ²³ ka pəra'wanci dividivi, ka cə'wə, a kə na: «Zhee nza na gwərapəta, ka di mətita ghənzə. Ndi fanakən dividivi, a ghənzə mbəlita, əntaa mətita» kə. ²⁴ «Tsəgha na» kə Yesəw, mba'a madfiy kwasəbə. Takwəs mbəzli daf madfiŋi kwasəbə ki, war ə ghəshiy dzədərđi Yesəw.

²⁵ Ghaləfa na, mba'a nahwəti mali niy nza tə pətsa va, gwərapəta ghənzə gar piya nzə məŋ lə bakə, war mbə səkwa miymiy kwa hwər nzə. ²⁶ Tərəŋw ghənzə sahwə ngəra'wə mbə dzadzaa dzəti shibiti. Pəŋw ghənzə ladamti gəna ta dəvə

nzə, shaŋ ghənzə ta kwəməvə mbəlita. War mətəhə na mətəhə zəlghwə naci. ²⁷⁻²⁸ Ma sa favə na məndiy gəzə kwəma Yesəw na, mba'a təkəti mbə ghən tsa nzə: «War mərshi mee dapay tə kwəbaŋ tsa kən ghən ciy, war gwa'a, ta mbəlira dzee» kə. Səəkə na mba'a dzəmbəta mbə mbəzliy basəshi va. Dza na kət kətəghəvataa dzəvəgha Yesəw zhəkə ləy hwəm ci, dapə dapay kwəbaŋ tsa ci. ²⁹ War sa dapay na tsəgha ki na, nza'jəw hatse miymiyəy səkwa va kwa hwər nzə slashi lə səkwa. Dza na mba'a favə mbə vəgha nzə: «Ma nana kiy, gwa'a nee mbəlira!» kə.

³⁰ Ghala pətsa va kwərakwə ki na, mba'a Yesəw sənay a bərzi səvərishi mbə vəghee, kə. 'Wakəvə na, tərəd' zhəghətəvay zhəy ləy hwəm ci, tə jipəjipə mbəzli kwasəbə va. Dza na ka dəw və shi: «A ntsaa dapay kwəbaŋ tsee ya mbəzli ni?» kə. ³¹ Ma kə mbəzli ta səda ci kaa zləbanci na: «Əy, njaa ghaa ni: "Wa ntsaa daparaa?" pə gha, kala nashi mbəzli ghaa dzərdiŋa ya dza kwamaba kia?» kə ghəshi. ³² Ma na Yesəw naci ki na, war ə ghəciy pəla ntsaa dapay va lə mətse. ³³ Dza mali va ki mba'a madita, kala gwərgwərə va hazləni. Sa sənata na kwəmaa mənta li, səəkə na tsəfəkwə tsəfəkwəta kwa səda Yesəw. Dza na mba'a gəzanakəvəri kwəmaa mənta li gwanata, kala mbələy ma ya kwətiŋ. ³⁴ Ma kə Yesəw ngəta na: «A zhee, a gha mbəliŋa tə sa ndara gha nəfə tsa gha. Mbəli mbəli pə gha va kwəma ngəra'wə tsaa nza kən gha. Mbala lə zərkə mbə nəfə tsa gha» kə.

³⁵ War Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mali va tsəgha na, ndəs nihwəti mbəzli səəkəshi səəkə kəghi tsa Zhayrəsə, ntsa dikə tsa va. Ma kə ghəshi kaa Zhayrəsə na: «Ka maw ghaa tasə ghən tsa gha lə har Metər səəkə gəm ma, a zha gha va mətita» kə ghəshi. ³⁶ Ma na Yesəw naci

ki na, kala shashanci kwəma gəzə ghəshi va. Ma kə kaa Zhayrəsə na: «A Zhayrəsə, ka dza her gha ma, banavə nəfə tsa gha kaa Hyala gwa'a tsəgha!» kə. ³⁷ Dza Yesəw kaf kafəy, mba'a harvə Piyer ghəshi lə Zhakə mba'a Zhaŋ, zəmbəghəy Zhakə, kwasəbə ci gwa'a tsəgha. Kala dī ghəci nihwəti mbəzliy nəw.

³⁸ Ma sa tsəhəy na vəgha ghi tsa Zhayrəsə na, mba'a kəsashi mbəzli gədi gədi gədi ka wahə, ka həhərsli wahə nihwəti tərəŋw tərəŋw. ³⁹ Dza Yesəw mba'a dzakəy dzakə ghi tsa va. Tapə ghəci ta dəw kwəma va mbəzli tiba: «A mbəzli ni, tawa wahə ghwəy gədi gədi shəka? Wa mətita zha naw, hiy bəhwə na gwa'a tsəgha» kə.

⁴⁰ Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə na va tsəgha na, njasa pə'wə na kwəma ka gazlaka ghəshiy nighə. 'Wakəvə Yesəw mba'a tihəkəvərishi gwanashiy dzəti ngwəla. Tərə ghəshi kəyba lə mbəzliy yakə zha va mba'a mbəzli ta səda ci va mahkan ni niy nəwvə gwa'a tsəgha. Dza ghəshi irətsə ghəshi dzəmbəshi mbə ciki tsa nza zha va va tsəgha ki. ⁴¹ Dza na, tasl kəsəvə zha va tə dəvə nzə, a kə ngəta na: «*Talita kwəma!*» kə. Ma dī kwəma gəzəkə na va gəzəy «A zha na, satiŋa, yən gəzaŋa na!» dī naa gəzə. ⁴² Nza'jəw pəlhəm, zha va satita tsəgha, ka dza ghənzə. Zha vay, məŋ lə bakə niy nza piya nzə. Mba'a gəla nava kwəma mananatishi madaŋa kaa mbəzli tiba tərəŋw ki.

⁴³ Dzəghwa Yesəw mba'a damətishi lə gəzə kwəma tərəŋw, vantaa ghəshi dzaa gəzə kwəma va kaa tsahwəti ndə pəmta pəmta. Zhini ma kə ngəshi na: «Divam mbalam bəntam shi zəmə kaa zha na, a ghənzə zəməshi!» kə.

6

Kar Yesəw lə mbəzli mbə məlmə Nazaretə
(Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

¹ Dza Yesøw mba'a zhøghøkøway tø tsava pi ki, sækøø dzømbø mølmø Nazaretø, na ci mølmø køli na mbø. Mba'a mbøzli ta søða ci kwasøbø. ² Dzøghwa *vici døkøva mba'a sækøta. Dza Yesøw ka ðananshi shiy kaa mbøzli mbø *ciki ðasøva tsa ka Zhøwifø. Ma sa favø mbøzliy ðasøshi va ðaŋ ni tifa shi ðananshi na va na, hahashi ghøshi hashishi va gøla nava kwøma. Tapø ghøshi mbø gøgøzø kwøma kwa jipø shiy dzøkøn, a kø ghøshi na: «A mbøzli ni, kwøma sækø na ci na kwøma gøzøpø ntsa na tay? A ntsaa ðanavø møhørli tsøtsø ta ðøni shi nia? Wa ntsaa ðanavø børci ta møni gøla kwøma maðaŋa maðaŋa na na tsøtsø na naci baya? ³ Ghøci ndø føði shøghwø tsa va, zøghwø Marøy va, lø ngwarmøhiy tifa, ndørazhiy zhø, kar Zhakø lø Zhezhesø, lø Zhøwdø, mba'a Shimaŋw sa? Ya ngwarmøhiyøy mi'i nzø na, tikø ghøshi mbø ghwømmø sana nanzø sa?» kø ghøshi. 'Wakøvø gøla tøkø kwøma tsøgha na va, mba'a makøtishi ta ðø nefer shi kaa Yesøw.

⁴ Ma kø Yesøw ngøshi na: «A katanøy, a møndiy fø bamaa dzøti *ndø gøzø kwøma Hyala ya pa' kwømaða. Ma mbø mølmø yakø møndi lø mbø ni ci mbøzli, lø køghi tsa yakø møndiy, ka fø bama møndiy dzøtiw» kø.

⁵ Dzøghwa kala mbø Yesøw zhiniy mønti nahwøti kwøma maðaŋa maðaŋa na tifa. War køray dividivi shi fanakøn na kaa nihwøti mbøzli gwørapø gwørapøshi ni, mba'a mbøzli va mbølishi. ⁶ War hash Yesøw hashiy va kwøma mbøzli va, sa ði ma ghøshi ðanci nefer shi.

*Njasa ghwøni Yesøw *mbøzli ta søða ci møy lø bakø ni*

(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)

Løy hwøm kwøma va ki na, mba'a Yesøw dza dzamti dza dzar mbø mølmøhi tø hiði va. Mba'a ðanavø kwøma ci kaa mbøzli. ⁷ Dza na kaa mbøzli ta søða ci va møy lø bakø ni mba'a ðasøtishi.

Dza na mba'a ðanavøshi børci ta tihø hyeler søvøri mbø ghøn mbøzli. Mba'a ghwønashi bakø bakø bakø kwa zøøro shi, ta dza ghøshiy gøzø kwøma ci kaa mbøzli. ⁸ Dza ma kø ngøshi ki na: «Mbalam, ghwøy kaføy, øntaa ghwøy dzaa bø ya waba ta døvø ghwøy ma. Ya shi zømø nzø, ya mbøl ta bø shiy, ya gøna kwa zlipa ghwøy, øntaa ghwøy bø ma. War gøta ka ghwøy bøvø ta døvø ghwøy gwa'a tsøgha. ⁹ Pambø tø ghwøy kwekweher mbø søða ghwøy, dibay øntaa ghwøy dzaa sørakøn kwøbøner bakø bakø køn ghøn ghwøy ghwøy dza ma!» kø. ¹⁰ Zhini ma kø ngøshi ða na: «Ma sa ka ghwøy tsøhøŋwøy mbø mølmø ya namaðay, mba'a kø ndø ka'wøtøŋwøy mbø na, køy ntsa va pø ghwøy taa nzøyŋwøy, pa' føca dza ghwøy ðarva mbø mølmø va. ¹¹ Mba'a pø ghwøy tsøhøŋwøy mbø mølmø, kala zløða ka'wøŋwøy møndi, kala fa ma kwøma gøzø ghwøy møndiy, ðarvanwøy tø ghwøy mbø nava mølmø, mba'a ghwøy batamti kwørci tø shidshid ghwøy. War tsøgha pø ghwøy dzaa møni ta mbø ghøshiy sønay, a ghøshi mønti *kwøma jikir na, kø ghøshi» kø Yesøw. ¹² Ma sa gøzanakøshi Yesøw tsøgha ki na, mba'a mbøzli ta søða ci va maðishi, ta dzaa gøzanshi kwøma Hyala kaa mbøzli nza ghøshi tsa titihwø tsa shi kaa Hyala, ka zhøghanti nzøy tsa shi ki. ¹³ Dza mba'a ghøshi tahamti hyeler søvøri mbø ghøn mbøzli ðaŋ. Mba'a ghøshi vavaranati in kaa nihwøti mbøzli gwørapø gwørapøshi ni ðaŋ diba, mba'a mbøzli va mbølishi.

*Møti Zhaŋ ndø møyipø *batem*
(Mt 14:1-12; Lk 9:7-9)

¹⁴⁻¹⁵ Dzøghwa gwa'a gwa'a sløn tsa Yesøw dzay ya pa' kwømaða ki, ka gøzø møndi: «Waa Zhaŋ tsaa niy møyipø batem va na sava zhøkømøy na kwa kwøli! Va tsøgha nza børci vø ta møni shi maðaŋa maðaŋa ni

va tsəgha» kə məndi. Ma kə nihwəti na: «*Eli ndə gəzə kwəma Hyala na» kə ghəshi. Ma kə nihwəti ba na: «*Ndə gəzə kwəma Hyala na, nja ka gəzə kwəma Hyalaa niy nza va tiba mbəradzə» kə ghəshi.

Dzəghwa mba'a mazə *Erədə favə ghəpə tsa kwəma Yesəw va. ¹⁶ Ma sa favə na tsəgha ki na: «Waa Zhan̄ tsaa mənipə batem va niy slantee ghən ti na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə. ¹⁷⁻¹⁸ Sa nzanay, ə niy bələhwə na mali zədəy Fəlipə ghəci ghəci mazə Erədə tsa va. Erədiyadə, kə məndi kaa slən tsa mali va. Ma kə Zhan̄ niy ni kaa ngəci na: «Kwal va gha kwa kwəma Hyala ta bəli mali zədəna va bələhwə ghaw» kə. Sa niy gəzəkə na tsəgha ki na, dza Erədə mba'a niy kəsəvəə tsaghwa kwa dən̄w, mba'a niy faghwa kwa fərshina. ¹⁹ Mba'a nəfə tsa Erədiyadə niy satiy dzəkən Zhan̄ tərən̄w va kwəma va. Mbə dī pəəsli ghənzə niy nza na, niy mbay na va mazə Erədəw. ²⁰ Sa nzanay, mbə ghəranci niy nza hazləni kaa Erədə va kwəma Zhan̄, sa nzana mba'a niy sənay ndə gəzə kwəma katan̄ naa Zhan̄, dəwdew nəfə tsa ci kwa kwəma Hyala, kə. Dza na ka ndəghwə Zhan̄ niy nza wəzə wəzə, war fa kwəma ka Zhan̄ gəzə ghəci niy maw. Ma sa ka naa favə ki na, ka səəva məhərli ci.

²¹ Dzəghwa vəghwə tsa wəzə wəzə tsa va Erədiyadə nanzə ki, ndəs səəkəy. Sa niy mənta viciy niy yakə məndi mazə Erədə ti na, dza na mba'a niy tati shi zəmə tərən̄w, ta makwaghwa mbə zəzə vici ya məndi va ti. Mba'a niy haharashi mbəzli dikə dikə ni tə hidī ka Galile, lə mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji shi gwa'a. ²² Dzəghwa zha Erədiyadə irətsə niy dzəmbəta mbə pətsaa niy basəshi kar mazə Erədə va lə mbəzliy niy harkə na va ta zəmə shiy. Mba'a niy tsəti tsə ka təbanshi kaa kar Erədə lə mbəzliy niy nza va tiba gwanashi.

Ma kə mazə niy ni ki na: «A zhee, ya wa shi dī gha yən ndan̄ay, dəwshi, ta ndan̄ashi dzee!» kə niy ni. ²³ Dzəghwa mazə hwa' hwa' niy zəməkə fəla: «Yən kala dzaa ndan̄a shi dza ghaa dəw vəya, ya war təhəvəri hidī sləkə gha ni bakə mbə, a gha ndara nahwəti bəla dza ghaa ni!» kə niy ni. ²⁴ Dza zha va tsəgha del niy səvərta, ndəs niy dzaa kəsata mbəghəta. A kə niy ni ngəta na: «A mə, a kə mazə ngəray: “Dəw ya wa shi dī gha vəya” kə. A shi kee dəw vəa?» kə niy ni. Ma kə mbəghəta va niy ni ngəta na: «Mbalā, ma pə gha kaa ngəciy: “Slavəra ghən tsa Zhan̄ ndə mənipə batem!” pə gha ngəci» kə niy ni. ²⁵ Nza'jəw zha va niy zhəghəkəvata lə diva, ta dəw va mazə ki, a kə niy ni kaa mazə na: «Ə dəe gha slaghwara ghən tsa Zhan̄ ndə mənipə batem kwa tasaw!» kə niy ni. ²⁶ War sa niy gəzəkə zha va kwəma va tsəgha na, kwəshay vəgha mazə niy mənta va nava kwəma, sa niy dī ma na tsəgha, niy mbay naa zhiniy bashamti ghwəla, sa nzana, mba'a niy mbəlitiy zəmanakə fəla tiba kwa kwəma mbəzliy basəshi va kiw.

²⁷ Dzəghwa nza'jəw niy gəzanci kaa tsahwəti ndə sawji kwətij mbə ka sawjiy ndəghwə, a ghəci dzaa sləkəvə ghən tsa Zhan̄ ndə mənipə batem tan̄tan̄. Dza ndə sawji tsa va, mba'a niy dzay dzəghwa fərshina, mba'a niy dzaa slavə ghən tsa Zhan̄ faghwa kwa tasaw ki, ²⁸ mba'a niy dzaa banavə kaa zha va, mba'a zha va niy bəvəə banavə kaa mbəghəta kwərakwə ki.

²⁹ Ma sa niy favə mbəzli ta sədā Zhan̄, a məndi paslamti Zhan̄, kə məndi na, mba'a ghəshi niy səəkəə bəvə mbəri tsa Zhan̄. Mba'a ghəshi dzaa laghwa kwa kwəli. Tsəgha niy mətij Zhan̄ ki.

Yesəw lə mbəzli bələkwə

bələkwə cifə mətsəkə

(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Zhj 6:1-14)

³⁰ Dzəghwa *ka kwal Yesəw va niy ghwənashi Yesəw, mba'a ghəshi zhəghəkəvashi mbə dza shi va ki. Səəkə ghəshi basə ghəshi basəshi, ka ndanci kwəma mənəhwə ghəshi gwa'a, lə shi bananavə ghəshi kaa mbəzli gwa'a. ³¹ Ma ghala pətsa basəshi mbəzli va tə pətsa nza Yesəw va ki na, ka dzashi niy dzashi, ka zhəkə nihwəti, war tsəgha. Shan kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci ta kwəmavə ya kwal tsaa zəhwə shiy nza. Va tsəgha ki, ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci na: «A mbəzli ni, dzammə ghwəmmə ta pəlavə pətsa kama ndə ti di, a ghwəmmə dzaa dəkayvammə ti ya jəw nza» kə. ³² Dzəghwa mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal ta dzashiy dzəmbə gamba ta nzəyshi kwətishi vəgha bəla.

³³ Ma ghəshi mbə dzashi ki na, mbalaa na mbəzli dən nighəvəshi, mba'a məndi sənashi, kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci na shi va, kə məndi. Mba'a mbəzli madishi ya mbə namaḃa məlmə, mba'a ghəshi kəsləghə bali lə sədaa tsəhəshi tə pətsa va pərḃa ghəshi kaa kar Yesəw. ³⁴ Ma sa tsəhəy Yesəw tə pətsa va ki na, mba'a səəməy kwa kwambəwal, sa nə na tsa' kə na, mbəzli basə basə tə pətsa va dən. Tapə hwər tsa ci ta zhanci ta mbəzli va ki. Sa nashi na mbəzli va nja tənkesli kama ntsaa ndəghwəshi tifa. Dza na mba'a bananavəshi shiy tərənəw.

³⁵ Ma sa mənəy tihwer, ma kə mbəzli ta səda ci kaa Yesəw na: «A Metər, avanay sənənvay, a vici dzata, dzəghwa tə gambay pətsa. ³⁶ Wəzəḃa banavə gha kwal kaa mbəzli ni, a ghəshi dzashi ta papa shi zəmə shi dzar mbə məlməhi lə mbə nihwəti giwahi ndəkwə ndəkwə ni» kə ghəshi. ³⁷ Ma kə

Yesəw kaa ngəshi na: «Banshim shi zəmə də'wə ghen tsa ghwəy a ghəshi zəməshi» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Zləḃati gha, a ghəy dzaa bəvə mbəl bələkwə bakə ta dza ta pəlanshi shi zəmə na?» kə ghəshi. ³⁸ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Pej hwəm na sa va ghwəy tifa sana nanzəy? Mbalam nighətim di» kə. Dza ghəshi mba'a ghəshi dzaa nighəti. Ma kə ghəshi ngəci na: «Wa cifəy na penj tikə, mba'a kərpi bakə» kə ghəshi. ³⁹ Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli ta səda ci va, a ghəshi gəzanshi kaa mbəzli tifa va gwanashi, a ghəshi tihəvərivashiy nzəyshi dzar tə gwəzən tsa nebekə tsa. ⁴⁰ Dza mbəzli va mba'a ghəshi nzəyshi ki, bələkwə bələkwə nihwəti, ma nihwəti na cifə mətsəkə cifə mətsəkə. ⁴¹ Ma sa nzəyshi mbəzli ki na, dza Yesəw hən bəvə penj tsa cifə tsa va mba'a kərpi bakə ni va ta dəvə ci, mba'a kafata kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta shi zəmə va. Ma sa mananati na 'wəsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngangavəri penj tsa va, mba'a banavə kaa mbəzli ta səda ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli dən ni va. Zhini tsəgha ghəci tahanavəshi kərpi bakə ni va gwanashi difa. ⁴² Mba'a mbəzli va gwanashi zəməhwə shi va, bəhə bəhə ghəshi, mba'a mbəvəli tərə. ⁴³ Dza məndi basə basəti naa tərmbə va mbəvəli penj tsa va lə kərpiḃə va, paf paf ghwani mən lə bakə. ⁴⁴ Ma dən tsa mbəzliy zəhwə shi zəmə va va na, zhər bələkwə bələkwə cifə mətsəkə ghəshi.

Njasa dza Yesəw lə səda ci dzəy tə ghen yam

(Mt 14:22-33; Zhj 6:15-21)

⁴⁵ War ghwəla ləy hwəm kwəma va ki, ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səda ci na: «Ləghwam dzəghwa kwambəwal, a ghwəy 'wati kwal dzəvəriy dzəti həlbə pərifa pəri

mølmø Betøsayda, kala kørnee søkwøti mbøzli ghøshiy dzashi» kə. Mba'a mbøzli ta sēða ci va dzøghwashi ka dzashi. ⁴⁶ Løy hwøm sa tēhøvørivay na lə mbøzli ki na, mba'a kaføy dzay dzømə kəlan ta cə'wə.

⁴⁷ Ma hetihwer sa pøkwøta vici na na, ava mbøzli ta sēða ci kətivø dza ka tsēhøshi tē jipøjipø kwøfa, mba'ay ghøci pørikøy tē hēlbø kwøtiy naci ki. ⁴⁸ Dzøghwa mba'a nashi mbøzli ta sēða ci war mbø tømøva lə kabø kwambøwal ngahø ngahø ngahø, sa nzana søkøø dzømbø kwøma shi safø niy viy. Ma tē kwa baka wa ngəløkə na, mba'a Yesøw dzøtiy tē ghøn yam, ka dza dzar ti shi lə sēða ci, ta kəsashi mbøzli ta sēða ci. Ma sa tsēhøy na ndøkøwø vøgha shi na, njasa dī na tanøshi ghøci mønti. ⁴⁹ Ma sa nay mbøzli ta sēða ci va ghøciy dza dzar tē ghøn yam lə sēða na, ndøba *hil, kə ghøn tsa shi. Ka ngwømə lala ghøshi. ⁵⁰ Sa nzana, ghøshi njasa nza ghøshi va gwanashi na, mba'a ghøshi nay ghøci mbø dza dzøy tē ghøn yam va, mba'a her shi dzashi. War ghwøla tsøgha ki na, mba'a Yesøw ghati gøzanshi kwøma, a kə na: «Waa yøn na, ø kə her ghwøy dzøghwashi, ka hazlani ghwøy ma!» kə. ⁵¹ Dza na kwørøhw dzøghway kwa kwambøwal va kwasøbø shi ki, gar safø garøti viy kwørakwø. Dzøghwa tərøjw møhørlī *mbøzli ta sēða Yesøw søøta va nava kwøma. ⁵² Sa nzana, kalaa niy favø ghøn tsa kwøma madanə madanə na va niy mønti Yesøw lə pej ghøshi. War caslakøy nøfə tsa shi niy møniy.

*Kar Yesøw lə ka zøghwø tē hidī ka *Zhenezaretø*
(Mt 14:34-36)

⁵³ Ma sa tanamti ghøshi kwøfa va na, mba'a ghøshi tsēhøshi tē hidī ka Zhenezaretø ki. Dza ghøshi kaa kwambøwal shi mba'a ghøshi pøhøy vøgha hēlbø tsa va. ⁵⁴ Sa pøhøy

ghøshi na, mba'a ghøshi søømøshi kwa ki, nza'jøw møndi nighøvø Yesøw mba'am sønay. ⁵⁵ Dza møndi ki ka kəkəsli bali ta dzaa gøzø kaa mbøzli tē hidī va gwanashi. Ya kwøma favø møndi a søkøy, kə møndi na, war ø møndiy banci ka zøghwø søkø tē pi høni tsa shi. ⁵⁶ Ya kwamaða dza na, ya dzar mbø mølmø dikə na, ya dzar mbø giwa, ya dzar mbø ni bəla bəla ni ghyeghyer na, war ø møndiy banci ka zøghwøø dzøti løwma. Ka cə'wə, a ghøci banavøshi kwal tsaapøvø ya kwataka møtsøni kwøban tsa kən ghøn ci. Ya tsamaba ndø zøghwø tsa ndønway na, mba'a mbøliy.

7

*Kwøma jiji *ka Zhøwifø*
(Mt 15:1-9)

¹ Dzøghwa *ka Farisahi ghøshi lə nihwøti mbøzli mbø *ka bønipø kwøma pøhøti Hyala, shiy søkøshi mbø mølmø Zherøwzalem, mba'a ghøshi basøkøvashiy dzøvøgha Yesøw. ² Nighø ghøshi na, nihwøti mbøzli mbø *mbøzli ta sēða Yesøw mbø zømə shi zømə lə røða tē dividivi shi. Di naa gøzøy, yabanti dividivi shi ghøshi ta zømə shiy njasa ka ka Zhøwifø møni mbø kwøma jiji shiw. ³ Na na ka Farisahi lə ka Zhøwiføy, tərøjw ka ghøshiy møni møhørlī ta møni kwøma jijihishi. Ka ghøshiy gha zømə shi zøməy, ghøshi yabanti dividivi shi wøzø wøzø. ⁴ Sa ka ghøshiy søkøshi mbø løwmay, ka zømə shiy ghøshi kala pøshamtøvashi ghøshiw. Zhini dan nihwøti shi gazanakøshi jijihishi ta mønishi ghøshi tsøgha. Ya dzøkən njasa ka ndø yabø shi sa ndø shiy kwa shi, lə yabø tsaghwa, lə shekiki vasøti møndi tē mbøzø, ya pøtsa høni ndø ti gwa'a. ⁵ Sa zømə mbøzli ta sēða Yesøw va shiy kala yabanti dividivi shi kiy, va tsøgha døw ka Farisahi,

lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala va Yesəw: «Tawa dī ma mbəzli ta səda gha ni fəti ta kwəma banavəka jijihī, zəmə ghəshi shi zəmə lə rəda tə dividivi shia?» kə ghəshi. ⁶ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalaa katan na kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vaa dzəkən ghwəy! Ghwəy ghwəy ka dakə mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla ni. A kə niy niy: “A kə Hyalay:

Ma mbəzli niy,
war kwataka lə miy gəzə ghəshi
ha'wə tsa ha'wə ghəshi tə ya gwa'a
tsəgha.

Ma mbə nefer shi na, kərakə kərakə
ghəshi lə ya.

⁷ Gəmta na tsəfəkwə tsəfəkwə
ghəshi kwa kwəmee.

Sa nzanay, war kwəma jiji shi
na shi bananshi ghəshi kaa mbəzli,
njasa nzanaa kwəmee ghəshi
zhəghəti, kə Hyala”

kə Ezay niy ni.

⁸ Dza ghwəy na, mba'a ghwəy
zlata nəw kwəma pəhəti Hyala, ka
dzanwəy ta nəw war kwəma jiji ke
ngəri» kə Yesəw. ⁹ Zhini ma kə ba
na: «Kay, tsəghaa nava katan, a
ghwəy zlata *kwəma pəhəti Hyala
ta nəw, mba'a ghwəy dzanwəy ta
bənipə na ghwəy va kwəma jiji-
hiwəy. ¹⁰ A *Məyizə niy gəzəkə
nahwəti kwəma, a kə niy niy: “Ə
pə ghaa ha'wə tə kar dəna lə
məna” kə niy ni. Zhini ma kə ba
na: “Ya wa ntsaa tsəerəti dəy, ya
mbəghəyəy, mba'a məndi paslamti
tsava ndə” kə. ¹¹ Ma pə ghwəy
na ghwəy ki mbə kwəma bənipə
ghwəy na, mba'a kə shiy va ndə
ta kəti kar dəy lə mbəghəyəy, a
ndəə mbay gəzə: “A di, a mə, ma
shiy niy nza vəya gar bənwəyshee ta
kətiwəyəy, kwərban na ghəshi”
kə, (ma dī kwərban gəzəy, shi
banavə məndi kaa Hyala), ¹² gwa'a,
ka zhini tsava ndəə kəti kar dəy
lə mbəghəy ghwəla ma, pə ghwəy.
War ə ghwəy makə mbəzliy tsəgha

va kəti mbəzli shi. ¹³ Tsəgha
pəsliti ghwəy na Hyala va *kwəma
pəhəti na, war ta mbəə nəw na
ghwəy va kwəma jiji pəhəti ghwəy.
Zhini lə nihwəti shi məməni ghwəy
tiba dan war tsəgha tsəgha diba» kə
Yesəw.

*Shiy dzaa ladamti ndə kwa
kwəma Hyala*

(Mt 15:10-20)

¹⁴ Dzəghwa Yesəw mba'a zhiniy
harvə mbəzliy basəshi va. Ma
kə ngəshi na: «Fam kwəma dēe
na gəzə gwanawəy, fə tə ghwəy
ghən ti. ¹⁵ Ma na shi bəvə ndəə
zəhwəshiy dzəghwa hwər ciy, ka
yidamti ndə ghəshi kwa kwəma
Hyalaw. Shiy səvəri mbə nəfə tsa
ndə na shiy dzaa yadamti ndə kwa
kwəma Hyala. ¹⁶ Fə tə ghwəy ghən
ta kwəma va, niy nza sləmə va
ghwəy ta fa kwəma!» kə.

¹⁷ Ma sa təhəvərivay Yesəw lə
mbəzliy niy basəshi va na, mba'a
dzay dzəmbə ciki. Ma mbəba na,
mad mbəzli ta səda ci madishi ta
dəw bazhə tsa fir tsa bəlikə na va
tsəgha tsa. ¹⁸ Ma kə ngəshi na:
«Wa ə favə ma ghwəy kwəma dī
kwəma vaa gəzə lə ghwəyhwəyshi
kwərakwə ba na? Ə sənay ma
ghwəy, shi bəvə ndəə zəməhwəshiy
dzəghwa hwər tsa ci na ka yadamti
ndə ghəshiw pə ghwəy shəkəna?
¹⁹ Sa nzanay, dzəmbə nəfə tsa ndə
ka ghəshiy dzaw, dzəghwa hwər
ka ghəshiy dza, ka ndə dza na
mba'a təhəkəghwashi» kə Yesəw.
Ma dī Yesəw gəzə mbə kwəma ci va
gəzəkə na tsəghay, ya war nimaba
shi zəmə gwa'ay, a məndiy mbay
zəməshi, nə na. ²⁰ Zhini ma kə
diba na: «Njasa gəzee vay, war
kwəmaa səəkə mbə nəfə tsa ndə
na saa dzaa mbay ladamti ndə kwa
kwəma Hyala. ²¹ Sa nzanay, səəkə
mbə nəfə tsa ndə ka təkə *kwəma
jikir naa səəkə, lə ghwərghwər, lə
ghəli, lə bəkwə mbəzli, ²² lə pəslī
mi'i mbəzli, lə dī gəna, lə zliy, lə

dakə mbəzli, lə mənəi kwəma rəda rəda na, lə səl va ndə, lə gəzə kwəma jikir naa dzəkən mbəzli, lə kəli ghən, mba'a gəzə kwəma kama ghən ti. ²³ Niva shi jikir ni gwanashiy, səəkə mbə nəfə tsa ndə səəkə ghəshi. Ghəshi na shiy dzaa ladamti ndə kwa kwəma Hyala» kə Yesəw.

*Kar Yesəw lə mali ka Shirəfiniki
(Mt 15:21-28)*

²⁴ Dzəghwa Yesəw mba'a madiy barvay tə pətsa va, ka dzay dzəti hidfi ndəkwə ndəkwə ni vəgha məlmə Tir tə hidfi ka Shirəfiniki. Dza na mba'a dzakəy dzakə tsahwəti ndə tifa, kala di ma ghəci məndiy sənay, tifa na, kə məndi. Ya tsəgha nzə ki na, shaŋ ghəci ta mbay mbələy ghən tsa ci. ²⁵ A nahwəti mali niy nza tifa gwərapəta zha nzə va zəlghwə gazlaka tərəŋw, mba'a favə tifa na Yesəw, kə məndi. Ma sa favə na tsəgha na, nza'jəw ghənzə madita, səəkə na tsəfəkwə tsəfəkwəta kwa kwəma Yesəw. ²⁶ Dza na ka cə'wə Yesəw, a ghəci tahanamti gazlaka səvəri mbə ghən tsa zha nzə va. Mali vay, mali *ka Zhəwifə niy nza naw, zha mbəzli ka Shirəfiniki niy nza na. ²⁷ Ma kə Yesəw ngəta na: «A mali na, waa wəzə na ndə bəvə shi zəmə ndərazhi ka ndəghashi kaa kireketiw» kə. * ²⁸ A kə mali va ki na: «Tsəgha na nava nanzə katan Ndə sləkəpə. Ya tsəgha na nanzə kiy, ya kireketi na kar ghəshiy dzar ta tabəl, ka imə shiy shikə va ndərazhi» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəta ki na: «A mali, ya kwataka tə kwəma gha na zləbakə ghay, gwa'a! Mbala, a gazlaka va səvərita mbə ghən zha gha va» kə. ³⁰ Dzəghwa mali va mba'a dzata. Ma tsəhə na katan na, zha nzə va məhəni tə pi həni tsa nzə lə məhərli nzə wəzə, səvəri səvəri gazlaka mbə ghən nzə.

Kar Yesəw ghəshi lə mədəŋ tsa pəhəta ghani ci, kala mbay ma gəzə kwəma

³¹ Dza Yesəw ki mba'a barvay tə hidfi ka Tir ka dzar tə hidfi ka Shidaŋw, ka dzar tə hidfi har məndiy hidfi Məlməhi Məŋ, ta zhəghəkəvay zhəməy kwəfa Galile.

³² Ma sa tsəhəy na na, mba'a məndi pəmanakə tsahwəti ndə tifa, mədəŋ ghəci, pəhəpəhə ghani ci, kala mbay ma gəzə kwəma. Dza məndi ka cə'wə a ghəci fanakən dəvə ci ta mbəlanti. ³³ Dza Yesəw ki, pəm pəməkəvəri ntsa va səvəri mbə mbəzli. Mba'a ghəshi garəshi tsarakə, bakəshi li. Dza na mba'a 'yaghwa dividiviy dzəghwa sləmə ci, mba'a təfati ndighwər tə dəvə ciy dapata ghani ci va li shi. ³⁴ Dza na kaa kwəma ci, kafə kafataa dzəta ghwəmə, mba'a piyaghwa piy lə bərçi. A kə kaa ntsa va na: «Efata!» kə. Di kwəma vaa gəzəy: «Ghwəniŋa!». ³⁵ Dzəghwa nza'jəw paŋ, slimim ci ghwənishi, mba'a ghani ci va niy pəhəta pəlita, mba'a ghəci ghati gəzə kwəma wəzə wəzə ki.

³⁶ Dzəghwa Yesəw mba'a gəzanshi kaa mbəzli tifa gwanashi, əntaa ghəshi gəzə kwəma mənəti na va. Ya war tsəgha gəzanshi na kaa mbəzli, əntaa ghəshi gəzə kwəma kən ki na, war ə mbəzliy mətsəhə gəzə kwəma ci tərəŋw tərəŋw. ³⁷ Ma kə mbəzli ki na: «Kay, sləni wəzə na sa ci gwanata! Ya mədəŋesliy favə ma kwəmay, aa mbəlantishi, mbə favə kwəma ghəshi, mbəzli pəhəta ghani shi na, mba'a pəlanti, ka gəzə kwəma ghəshi!» kə shi. Tərəŋw nava kwəma mananatishi madəŋa.

8

*Kar Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə fadə mətsəkə
(Mt 15:32-39)*

* **7:27** 7:27 Kəreketi ka ka Zhəwifə har mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, va tsəgha niy gəzə Yesəw kwəma va tsəgha kaa mali va. **7:33** 7:33 8:23 **7:36** 7:36 Mt 8:4; 9:30-31; 12:16; Mk 1:44-45; 5:43; 9:9; Lk 5:14-15; 8:56 **7:37** 7:37 Ghava 1:31; Ezay 35:5-6 **8:1** 8:1-10 6:32-44

¹ Zhini mbözli ðañ tərəŋw mba'a ghəshi basəshi ghala pətsa va vəgha Yesəw dība. Kala shi zəmə və shi. Ma sa nay Yesəw kala shi zəmə və shi na, dza na da' harashi *mbözli ta səða ci. Ma kə ngəshi na: ² «Mbözli niy, dalalay zhəra hwər tsee ti shi. Sa nzanay, kwa mahkana vici shi na sana, war ghəshi tikə vəghəe, kala shi zəmə tība! ³ Mba'a pən ni sana: “Mbalam jighi” pən ngəshi, kala nganavəshi shi zəmə pənəy, ta shikəshi dza ghəshi kwa kwal va ma. Sa nzanay, kərakə səkə nihwəti mbözli mbə shi sana» kə. ⁴ Ma kə mbözli ta səða ci ngəci na: «Əy, kwəma ka ndə palakə shi zəmə sana tikə mbə gamba na gar zəhwəshi mbözli ni nə gha kia?» kə ghəshi. ⁵ Ma kə Yesəw na: «Hwəm na peŋ va ghwəya?» kə. Ma kə ghəshi na: «Mbərfeŋəy na peŋ va ghəy» kə ghəshi. «Ndakam tikə» kə. ⁶ Dza Yesəw mba'a gəzanshi kaa mbözliy basəshi va, a ghəshi nzəyshi mənəy. Ma sa nzəyshi ghəshi na, dza na hən bəvə peŋ tsa mbərfeŋ tsa va ta dəvə ci, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wəsa na, dza na nga' nga' nga ngavəri, mba'a banavə kaa mbözli ta səða ci, a ghəshi tahanshi kaa mbözli va. Dzəghwa mbözli ta səða ci va mba'a ghəshi tahanavəshi ki. ⁷ Zhini mba'a kərpi və shi tība jəw tsətə dība. Dza Yesəw mba'a zhiniy məniti 'wəsa ti shi kaa Hyala dība, mba'a banavəshi mbözli ta səða ci, a ghəshi tahanshi kaa mbözli va. ⁸⁻⁹ Dzəghwa mbözli tə pətsa va va, zəmə zəmə ghəshi zəməhwə shi zəmə va ki, bəhə bəhə ghəshi. Mbözli bələkwə bələkwə fadə mətəkə na ghəshi ðañ tsa shi. Dzəghwa mba'a məniti basəti naa tərmbə mbəvəli gyadə gyadə ghwani mbərfeŋ. Ləy hwəm ki na, mba'a Yesəw səkəwamtəy lə mbözli va, mba'a banavəshi kwal a

ghəshi dzashi ki.

¹⁰ Dza ghəshi nza'jəw tsəgha, mba'a ghəshi dzashi dzəghwa kwambəwal, ghəshi lə mbözli ta səða ci, war ka dzashiy dzəti hidī Dalmanəta.

**Ka Farisahiy dəw a Yesəw man-anatishi shi madəŋa madəŋa ni (Mt 16:1-4)*

¹¹ Dza nihwəti *ka Farisahi mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə kanci ghəpə kaa Yesəw, a kə ghəshi na: «Məniti shi madəŋa madəŋa ni tə pətsa va, ti dza ghəy sənay, səkə va Hyala səkə kwəma gha na katan, pə ghəy» kə ghəshi, sa dī ghəshi ngali ta mbə ghəshiy kəsəti. ¹² Dza Yesəw mba'a piyaghwa piy tərəŋw. Ma kə ngəshi na: «A shiy ghəranshi ni kaa mbözli mbə vəghwə tsa ndatsə, nzana war shi madəŋa madəŋa ni ghəshiy pala tay? Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, na nee nee kiy, shi madəŋa madəŋa ni dzee mənəŋwəy tībaw» kə Yesəw. ¹³ Dza na mba'a zhay zhəghwa kwambəwal, mbərəkə zlashi tə pətsa va, mba'a tanəy dzay zhəvəri tsahwəti həlbə tsa va.

*Yesəw yəmə *is lə shi bənipə *ka Farisahi mba'a *Erədə (Mt 16:5-12)*

¹⁴ Dzəghwa *mbözli ta səða Yesəw va ghəshiy madīy dzashi, mba'a ghəshi zamti ghən ta mətəhə peŋ, war kəray peŋ kwətiŋəy gwa'a tsəgha sa və shi kwa kwambəwal. ¹⁵ Ma ghəshi mbə dza na, tapə Yesəw ta canshi nahwəti kwəma, a kə ngəshi na: «Favə ghwəy na, məniti tə ghwəy məhərli, ka ndəghwə ghən tsa ghwəy va is tsa ka Farisahi lə is tsa Erədə!» kə. ¹⁶ Sa gəzəkə na tsəgha na, dza mbözli ta səða ci ka gəzə kwəma kwa jipə shi tsəgha ki, a kə ghəshi na: «Wa sa zay ghən tsa ghwəmmə va ta bə peŋ, va tsəgha gəzəmmə na kwəma va tsəgha» kə ghəshi. ¹⁷ Dza Yesəw mba'a fəti

ghøn ta kwøma gøzø ghøshi va. Ma kə ngøshi na: «A mbøzli ni, ta waa nə ghwøy ni, sa bøvə ma ghwømmə peŋ, ma gøzømmə na kwøma va, pə ghwøya? Ə sənata ma ghwøy kwøma shəkəna? Ka təkə kwøma ghwøy mbə ghøn ghwøy sa? War ghwəlay na ghøn tsa ghwøy caslakə slakə pa' sana na? ¹⁸ Mba'a mətəhi kwa ghøn ghwøy nanzə ki na, ka nay pi ghwøy li shiw? Lə slimim vøgha ghøn ghwøy na, ka favə kwøma ghwøy li shiw? Ə zay ghøn tsa ghwøy ¹⁹ ta peŋ tsa cifə tsa va niy ngangavəree ta təhə kaa mbøzli bələkwə bələkwə cifə mətəkə shəkəna? Gambal hwəm niy tahay ghwøy lə kwa tərmbə peŋa?» kə. Ma kə ghøshi na: «Məŋ lə bakə» kə ghøshi. ²⁰ A kə diba na: «Ya ghala pətsaa ndaŋwəyee va ta tahanshi kaa mbøzli bələkwə bələkwə fadə mətəkə bay, ghwani hwəm niy tahay ghwøy lə tsaa niy təraa?» kə. Ma kə ghøshi na: «Gambal mbərfəŋ» kə ghøshi. ²¹ Ma kə Yesəw ki na: «Ya sa nzana tsəgha kiy, wa shiy mənishi mbə ma ghwøy favə kwømaa?» kə.

Kar Yesəw lə ghwəlfə mbə məlmə Betəsayda

²² Dzəghwa mba'a ghøshi dzashiy dzəmbə məlmə Betəsayda ki, mba'a məndi pəmanakə ghwəlfə tifa. Dza məndi ka cə'wə Yesəw a ghəci mbəə dapay ntsa va lə dəvə ci ta mbəli. ²³ Dzəghwa Yesəw kaa ghwəlfə tsa va tasl kəsəvə tə dəvə ci, mba'a kəsəkəvəri səvəri mbə məlmə. Dza na kaa ndighwər, pe' pe' tafanatishi tə mətəhi ci, kə mba'a fakən dəvə ci kən. Dza na ka dəw va ghwəlfə tsa va, a kə na: «Ka nay pi gha na?» kə. ²⁴ Dza ghwəlfə tsa va ka nighə pi. A kə na: «Yə mbə nashi mbøzli nzee, ma yən nighəshiy nja fəhi mbə dza» kə. ²⁵ Zhini Yesəw diba mba'a fanati dəvə tə mətəhi ci. Ma sa nə ghwəlfə vərəghə kə na, dīwəŋ ghəciy nay pi. ²⁶ Ma kə Yesəw

ngəci ki na: «Mbalaa jighi karə ki, əntaa gha zhiniy dzar mbə məlmə ma!» kə.

*Piyer gəzə «Yesəw na *Kəristəw» kə*

(Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

²⁷ Ma ləy hwəm kwøma va ki na, mba'a kar Yesəw lə *mbøzli ta səda ci madishi ta dzashiy dzəmbə məlməhi ndəkwə ndəkwə ni vøgha məlmə Shezare Filipə. Ma ghøshi mbə kwal na, dza Yesəw ka dəw kwøma və shi, a kə na: «A ndə nzee ka mbøzliy ni baya?» kə. ²⁸ Ma kə mbøzli ta səda ci kaa zləbanci na: «Zhaŋ tsaa mənipə batem nza gha, ka nihwəti mbøzliy ni. Nihwəti na: *Eli nza gha, kə ghøshi. Ma nihwəti ba na: Tsahwəti ndə mbə ka gəzə kwøma Hyala nza gha, kə shi» kə ghøshi. ²⁹ Ma kə Yesəw ki na: «Ya ghwøy na ghwøy kiy, wa ndə nzee ka ghwøy nia?» kə. Ma kə Piyer na: «Ghay, Kəristəw nza gha, Ntsa tivə Hyala» kə. ³⁰ Ma sa gəzəkə Piyer tsəgha na, dza Yesəw mba'a makətishi vantaa ghøshi taa gəzə kwøma kən ya kaa waba.

Yesəw gəzəpə kwømaa dzəkən məti ci, lə zhakati tsa ci mbə məti
(Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

³¹ Dzəghwa Yesəw ka gəzanshi kwøma kaa *mbøzli ta səda ci ki, a kə na: «Yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta sahwə ngəra'wə dzee dalala. Mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə, ghøshi lə mbøzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, mba'a *ka bənipə kwøma pəhəti Hyalay, ka dza ghøshiy dī mətə yaw. Ta paslantəra dza məndi, ma sa kee mətiray, ta zhakatira dzee mbə məti tə kwa mahkana vicee kwa kwəli» kə. ³² Dzəghwa na mba'a gəzanakəshi kwøma va, pa'i pa'i gwanata tsa nzə. Ma sa favə Piyer tsəgha na, dza na mba'a harvə Yesəw dzəvəgha bəla: «Wəzə na nava kwømaa kəsaŋaw» kə ngəci. ³³ 'Wakəvə Yesəw tsəgha, tərəd

zhəghətəvay zhar kwa mbəzli ta səda ci gwanashi, ka nighəshi. Dza na ka nabə Piyer, a kə na: «Kərakə pə gha lə ya, *ndə jaka tsa Hyala tsa. Na gha na hwəlfə təkə kwəmay, kwəmaa səəkə va Hyala na teepəw. Təkə kwəmaa səəkə va ndə ngəri na» kə.

³⁴ Dza Yesəw kaa mbəzliy basəshi va tifa, da' harashi ghəshi lə mbəzli ta səda ci gwa'a, ma kə ngəshi na: «Mba'a kə ndəə dī nəwray, ə kə tsava ndə zlay zəzəə dzəkən tsa ci ghən, mba'a zləbavə sa ngəra'wə lə mətita gwa'a, ma nza ghəci nəwra. ³⁵ Sa nzana ya wa ntsaa dī mbəliti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zamti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidī tə mbərkə kwəmee lə Yəwən kwəma wəzə nay, ta mbəliti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. ³⁶ Nay ghwəy na, ya shi tə hidī ni gwa'a gwa'aa kwəmavə ndə, mba'a piy tsa ci mə ghwəmə zayəy, shiy tifa ndəə 'wəy ti mbə kwəma va tsəghaw. ³⁷ Sa nzanay, tsahwəti sə tifa tepə gar dza ndəə mbəərəti piy tsa ci ti mə ghwəmə va Hyalaw.

³⁸ Mba'a kə ndəə ha'wə va ndəgha fətīy dzəkənee, ya va gəzə kwəmee kaa mbəzli mbə vəghwə tsa ndatse tsa fa ma kwəma Hyala, ka məməni war *kwəma jikir nay, ta ha'wə dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri va ndəgha fətīy dzəkən kwərakwə, ghala vəghwə tsa dzee zhəkə mbə shəndəkə tsa Dirə, ghəy lə ka kwal Hyala dəwdəw ni» kə Yesəw.

9

¹ Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy ghwəy mbəzli tikə niy, ka ghəshi gha bəkwə na ta nay dza ghəshi njasa dza Hyalaa səəkə ta sləkə mbəzli lə bərēci nzə» kə.

Yesəw mə kəlan lə nihwəti mbəzli ta səda ci

(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

² Dzəghwa sa mənta vici kwan ləy hwəm shi va na, dza Yesəw kaa kar Piyer lə Zhakə mba'a Zhan, pəm pəməvəshi kwasəbə. Ka dzashiy dzəmə ghən kəlan tsa bitī tsa, ta nza ghəshi li məba kwətishi. Ma sa tsəhəshi ghəshi məba na, mba'a Yesəw zhəghanakəshi nahwəti pa. ³ Tsa' pə gha kaa kwəbənər kən ghən ci na, ka mbərə tezlezlezlezi, kala shiy tifa gar mənti payshi tsəgha tə hidī. ⁴ Nighə ghəshi dība na, kar *Eli lə *Məyizə tsahwəshi. Dza ghəshi ka gəzə kwəma lə Yesəw. ⁵ Ma kə Piyer kaa Yesəw tsəgha na: «A Metər, jəw na wəzə ghwəmmə nzəyəmmə tə pətsaw. Kadiw a ghəy danəti ceker mahkan, kwətīn tsa gha, mba'a tsa Məyizə, mba'a tsa Eli» kə. ⁶ Kwəma gəzə na va tsəghay, ə sənata ma na kwəma ka na gəzə, sa səta məhərli ci. Sa nzana tərənəwshi her shi dzashi va hazləni mahkanashi. ⁷ Ghavə kwələbi zləlahə ghəshi səəkə pələkənvashi kən shi tsəgha. Ma fa ghəshi ki na, məli Hyalaa gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw səəkə mbə kwələbi va, a kə na: «Ava ghəci na Zəghwee dəe tərənəw, fam kwəma və!» kə. ⁸ War ghwəla ki, njə'wə kə ghəshi dzar tifa na, nay ndə ghəshi tifa ghwəlaw. War Yesəw sa tifa vəgha shi kwətīy. Mba'a ghəshi madishi ta səkwashi mə kəlan ki.

⁹ Ma kə Yesəw kaa ngəshi ghəshi mbə səkwa səəkə mə kəlan tsa va na: «Əntaa ghwəy dzaa gəzə shi nashi ghwəy va ya kaa tsamaba ndə ma! War gwənənəwəy pə ghwəy taa nza, pa' ghala pətsa ka Zəghwə yakə ndə ngəri mətīy, zhini mba'a zhakatīy mbə mətī» kə. ¹⁰ Mba'a ghəshi dīvə fəti ta kwəma gəzanakəshi Yesəw va nanzə ngar na, war mbə dədəw kwəma ghəshi kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «A

na gəla na zhini na naa gəzəmmə kwəma, nə na “Pa' ghala pətsa kee mətira mba'ee zhakatira mbə məti” kə kia?» kə ghəshi.

¹¹ Dza ghəshi ka dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «A Metər, sa wana niy nə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala na, “Pərba Eli dza naa səkəy ka *Kəristəw gha səkə” kə ghəshia?» kə ghəshi. ¹² Ma kə kaa zləbanshi na: «Yan tsəghaa nava nanzə, na katanə nay Eli dza naa 'wa kwal səkə ta gəzanshi zhəghə nefer shi kaa mbəzli, ta nəw kwəma Hyala. A zliyahı Hyala niy gəzəkə kwərakwə: “War ta sahwe ngərə'wə dza Zəghwə yakə ndə ngəri tərənəw. Ka ghəzliti məndi, ka zhəghəti nja sa kama viri ti” kə ghəshi. ¹³ Ma ki e gəzanəwəyəy, a Eli səkəy. Dza mbəzli mba'a ghəshi mənti *kwəma jikir na li njasa dı ghəshi, njasa niy gəzəkə zliyahı Hyalaa dzəkən kwərakwə» kə.

Yesəw ghəshi lə zəghwə ghəra bashakə
(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)

¹⁴ Ma kar Yesəw lə mbəzli mahkan ni vaa dza ta tsəhə vəgha niy niy tərmbə va tıba mbəzli ta səda ci na, mba'a ghəshi nashi mbəzli tıba dən, mba'a mbəzli ta səda ci va tə jipə shi. War ka ngərə ghəpə nihwəti mbəzli mbə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala li shi. ¹⁵ War sa nay mbəzli tıba va Yesəw na, kwəma vətəghə ghənzə mənta və shi tsəgha. Dza ghəshi ka kəsli baliy dzəvəgha ta səkəwə. ¹⁶ Dzəghwa Yesəw ka dəw kwəma va mbəzli ta səda ci ki, a kə na: «Dzəkən wa ngərə ghəwəy ghəpə li shi shəka?» kə. ¹⁷ Ma kə tsahwəti ndə kwətın mbə mbəzliy basəshi va na: «A Metər, wa zəghwee niy pəməkəe ngənə, nza na gwərapəy va zəlghwə bashakə, kala mbə ghəciy gəzə

kwəma. ¹⁸ War nə ma zəlghwə tsa va, kafə kə ti ya kwəməbay, ka naa dza bəripə fati tə hidi. War gwifgwifi ghaa nıghəmaa nza ta miy ci, ka pərə sli'i ci. Tsa' pə gha kaa vəgha ciy nza na, hyan hyan hyan mətita. Naa niy səkəree ka cə'wə *mbəzli ta səda gha ni, a ghəshi tahananə bashakə tsa va mbə ghən zəghwee va pən na. Kala mbay ghəshiy tahamti» kə.

¹⁹ Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa mbəzli na: «Mata ghəwəy ghəwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa dı ma banavə nefer ghəwəy kaa Hyalay! Pa' hwəm dı ghəwəy yən nzəyra lə ghəwəy kia? Pa' hwəm dzee nza mbə sə'wa kwəma ghəwəy dıba kia? Pəmərəm zəghwə vaa səkə!» kə. ²⁰ Dza pəm məndi pəmanakə zəghwə va. War sa nay zəghwə va Yesəw tsəgha na, dza zəlghwə tsa va mba'a gwanəzay, bəripə ghəci məy tə pi. War ka mərmərə tsəgha. War gwifgwifi ghaa nıghəma sar kwa miy ci. ²¹ Ma kə Yesəw ka dəy na: «A ntsa, gar hwəm na piya zəghwə na lə zəlghwə tsa tsətsə ghala kəsəvə naa?» kə. Ma kə dəy zəghwə va na: «Ghala ghəci jəwəy ghəti na tsəgha. ²² Dən səda səkə zəlghwə tsa va mbə pəla paslamti. Ndəghambə dzəmbə ghəwə fəcahwəti, ndəghəti tə kwəfa fəcahwəti, war tsəgha. Mərshi lə ghəy na gha, a gha mbəlitenəy zəghwə ghəy na, gha gar mbay mbəliti» kə. ²³ Ma kə Yesəw ngəci na: «“Gha gar mbay mbəliti”, pə gha. Ə sənay ma gha tsahwəti sə tıba kala mbay məniva kaa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalaw, pə gha na?» kə. ²⁴ War sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, ghavə ntsa va zlanzlan: «Wa nee banavə nəfə tsee kaa Hyala, ə pə ghaa kətira ta mbee banavə nəfə tsee wəzə wəzə!» kə.

²⁵ Tsa' kə Yesəw na, mbəzli dən mbə basəvaa səkə dzəvəgha shi lə bali. Dza na ka gəzə kwəma

lə bərçi tərənjwəy kaa zəlgwə bashakə tsa va. Ma kə na: «A bashakə tsa pəhə ghani ndə tsa, ka zhəghə ndə ka mədəŋ, yən gəzanə na, səvəri mbə ghən zəghwə na sənzenva! Əntaa gha zhiniy zhəmbə ghən ci ghwəla ya hwəm̄ba ma!» kə. ²⁶ 'Wakəvə zəlgwə bashakə tsa va kaa lala zlanzlan, kyak ngwəmaghwa ghəciy səvəriy mbə ghən ci. Tsa' pə gha kaa zəghwə va tifa na, war nja ntsaa mətiy. Pa' ka gəzə nihwəti mbəzli: «Aa mətiy» kə ghəshi. ²⁷ Dza Yesəw, tasl kəsəvə tə dəvə ci, zan kafakati zəghwə va, mba'a zəghwə va garəy məgarə.

²⁸ Dzəghwa Yesəw mba'a dzay dzəmbə ciki. Ma sa dzəmbəy na mbə ciki tsa va kwətishi ghəshi mbəba lə mbəzli ta səfa ci na, tapə mbəzli ta səfa ci va ta dəw və, a kə ghəshi na: «Tawa niy mbay ma ghəy tihəkəvəri bashakə tsa va na ghəya?» kə ghəshi. ²⁹ A kə Yesəw ngəshi na: «Gəla hwəlfə bashakə tsa vay, ka təhəva na səvəri mbə ndə kala war lə cə'wəw» kə.

Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci lə zhakati tsa ci mbə məti ba
(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)

³⁰ Dza ghəshi mba'a ghəshi bərvashi tə pətsa va, mba'a ghəshi dzarshi tə hidī ka Galile ki. Niy dī Yesəw məndiy sənay pətsa nza na tiw. ³¹ Sa nzanay, mbə dī bənanishi shiy niy nza na kaa mbəzli ta səfa ci. A kə na: «Yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta kəsəvəra dza məndi mba'am fəmbəra mbə dəvə mbəzli. Ka mbəzli va dza na, mba'a ghəshi paslantəra. Ma sa kee mətiray, tə kwa mahkana vicee kwa kwəli na, ta zhakatira dzee mbə məti» kə. ³² Ma mbəzli ta səfa ci nashi ki na, favə shi dī Yesəw gəzə ghəshiw, zhini bə na, ka ghəranshi hazləni va dəw shi va va Yesəw.

Tsama ndə na ntsa dikə tsaa?
(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)

³³ Dza ghəshi ndəs ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Kapernahwəm, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə ciki. Dza Yesəw ka dəw kwəma və shi, a kə na: «Dzəkən wa ngərə ghwəy ghəpə ghwəy kwa kwal baya?» kə. ³⁴ Gwəŋəshi ghəshi nzəyshi kala zləba, sa sənay ghəshi dzəkən kwəma ntsaa gwəra dikə tsa mbə shi ngərəhwə ghəshi ghəpə kwa kwal, kə ghəshi. ³⁵ Dzəghwa Yesəw ki, das nzəyəy mənəy, dza na kaa mbəzli ta səfa ci va mən lə bakə ni, mba'a harashi. A kə kaa ngəshi na: «War mba'a kə ndəə dī ghəciy məniy ka ntsaa 'wa kwəma kaa nihwəti mbəzli mbə ghwəyəy, ə kə ndə zhəghəti ghən tsa ci ka ntsaa kəray ləykə tə mətsəni, ka ndə ghəranshi sləni kaa niy tərmbə va mbəzli» kə.

³⁶ Dzəghwa na kaa zəghwə jəwə tə pətsa va pəm pəməkə, mba'a garəy kwa kwəma shi tifa. Dza na mba'a hwətəməvə, a kə ngəshi na: ³⁷ «Ya wa ntsaa ka'wəti zəghwə jəwə nja sasa, war tə mbərəkə kwəma yay, yən də'wə ghən tsee na sa ka'wəti na va tsəgha. Mba'a kə ndə ka'wətəray, kwatəka yən ka'wəti na gwa'a tsəghaw, aa ka'wəti ntsaa ghwənikəra va kwərakwə» kə.

Tsa ghwəmmə ndə na ntsaa pa ma jaka lə ghwəmmə
(Lk 9:49-50)

³⁸ Dzəghwa Zhan mba'a səəkə gəzanci ka Yesəw, a kə na: «A Mətər, a ghəy nay tsəhwəti ndə ghəci mbə tihə gazlaka lə slən tsa gha. Mba'a ghəy makəti na ghəy, sa kama na kwasəbə ghwəmmə» kə. ³⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Zlayəm ka makə ghwəy ma, sa nzanay, ndə tifa mba'a dzaa mənti shi madəŋa madəŋa ni lə slən tsee, zhini war ghwəla na, ka gəzə kwəma gəmgəm

na ghəciy dzəkən yaw. ⁴⁰ Ntsaa kama mbə jaka lə ghwəmməy, tsa ghwəmmə ndə na tsava. ⁴¹ Ntsaa dza vaa tavəŋwəy ya yam jəwə, sa nza ghwəy mbəzliy nəwra, yən *Kəristəwəy, ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta kwəməvə zhəmə ci dza ntsa va» kə Yesəw.

*Gəzə kwəmaa dzəkən shiy həərəpəə dzəmbə *kwəma jikir na (Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)*

⁴² Ma kə Yesəw ɓa na: «Ya wa ntsaa dzaa mənti shiy ngədi mbəzliy təhəshi ma ndara nefer shi, dza mba'a ghəshi shikəshiy dzəmbə məni kwəma jikir nay, a ngəra'wə taa nza kən tsava ndə. Wəzəɓa pəhanaghwa məndi vəna kwa wəri ci, mba'am ndəghaghwa kwa hwər kwəfa mba'a mətiy dza naa favə kən kwəmaa dzaa nza kən. ⁴³ Ava va tsəgha nzana ki, war mba'a kə sə, ya nja dəvə ghaa fəŋa dzəmbə məni kwəma jikir nay, sla pə gha slanti, wəzəɓa kwəməvə gha piy tsa gha slar tsa va Hyala lə dəvə kwətiŋ na, kən na dza ghaa dzaŋaa dzəmbə ghwəə kədi ma lə dividivi gha bakanashi. [⁴⁴ Tə tsava piy, ka məti ləhwəə zəmə vəgha ndə ngəriw, ka məti ghwəw, kə Zliya Hyala.] ⁴⁵ Ya səfa gha fəŋa naa dzəmbə məni kwəma jikir nay, sla pə gha slakəghwa tə gha! Wəzəɓa kwəməvə gha piy tsa gha slar tsa va Hyala, ya kwətiŋta na səfa va gha na, kən na dza ghaa nza lə shidshid gha bakanashi mba'am bəzlambəŋaa dzəmbə ghwəə kədi ma, [⁴⁶ ta nza gha tə pətsa gəzə Zliya Hyala va, ka məti ləhwəə tibaw, ka məti ghwəə tibaw, kə.] ⁴⁷ Tsəgha na difa, mba'a kə nahwəti mətsə ghaa ngədiŋaa dzəmbə məni kwəma jikir nay, ə pə gha lamti kwa ghən gha! Wəzəɓa tsəhəŋa gha tə pətsa sləkə Hyala ya kwətiŋta na mətsə va gha na, kən na dza ghaa nza

lə mətsəhi gha bakanashi, mba'am bəzlambəŋaa dzəmbə ghwəə kədi ma, [⁴⁸ ta nza gha tə pətsa gəzə Zliya Hyala va, ka məti ləhwəə tibaw, ka məti ghwəə tibaw, kə.]

⁴⁹ Ya wa ntsaa dza ta sla shiy kaa Hyalay, a dza naa manati ghwəni tə shi va, ta mbə ghəshiy nza wəzə kwa kwəma Hyala. Ma ghwəy kwərakwəy, ta sa ngəra'wə dza ghwəy, ta nza ghwəy wəzə kwa kwəma Hyala. * ⁵⁰ A ghwəy sənay kiy, shiy wəzə na ghwəni. Ma mba'a kə ghwəŋghwən tsa mbə kədiyəy, lə wa ka ndə mbəə zhiniy zhanambə ghwənəghwən tsa vaa? Va tsəgha kiy, ə pə ghwəy məniŋwəy ka mbəzli wəzə ni nja ghwəni, lə zərkə pə ghwəy mbə nəy tsa ghwəy kwa jipə ghwəy» kə.

10

Yesəw ɓəniyə kwəmaa dzəkən təhəva tsa kar zal lə mali ci (Mt 19:1-12; Lk 16:18)

¹ Dza Yesəw ki, mba'a maɗiy ɓarvay tə tsa va pi, ka dzay dzəti hidɗi ka Zhəwde, pəri na pəriɓa bəla həl Zhərdeŋ. Zhini mbəzli difa ngwərfə ghəshi zhiniy ɓasəkəvashiy dzəvəgha. Dza na mba'a ghati ɓananshi kwəma ki, njasa ka na vaa məni ndimndim.

² Dzəghwa *ka Farisahi, mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha ta dəw kwəma və, ta nighə kwəma ci, ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, ɓanavə kwal kwəma pəhəti *Məyizə kaa ndə ta tihə mali ci ta na?» kə ghəshi. ³ Dza Yesəw ka zləɓanshi lə dəw kwəma, a kə na: «A pənəy, njaa niy nə Məyizə ngəŋwəy baya?» kə. ⁴ A kə ghəshi na: «A Məyizə niy ɓanavə kwal kaa zal ta tihə mali ci, tsasl kaa zliya kwasəbə, kə» kə ghəshi. ⁵ Ma kə Yesəw na: «Sa nza ghən tsa ghwəy caslakəy, va tsəgha niy

9:43 9:43 Mt 5:30 **9:47** 9:47 Mt 5:29 **9:48** 9:48 Ezay 66:24 **9:49** 9:49 SləniTaH 2:13

* **9:49** 9:49 Shi di kwəma naa gəzə lə kwəma ka Gərekəy, a ghwə taa zhəghəti ya wa ndə wəzə nja ghwəni. **9:50** 9:50 zərkə: Lk 2:14; 1Tes 5:13; Rm 12:18 **10:1** 10:1 Lk 9:51 **10:3** 10:3-4 Mt 5:31 **10:6** 10:6 Ghava 1:27

gəzanwəy Məyizə kwəma va tsəgha. ⁶ Ə gəzanwəyee nee ki, ta na na kwatəna sa niy ngamti Hyala shiy gwanashiy, dzəghwa na mba'a ngati zal ghəshi lə mali, kə Zliya Hyala. ⁷ Ma kə dība na: "Ava va tsəgha dza zal barvay vəgha kar dəy lə mbəghəy, nza ghəshi dzaa jakəshi lə mali ci. ⁸ Ma nza ghəshi bakanashi mənishi ka vəgha kwətiŋ" kə. Mba'a kə tsəgha kiy, mbəzli bakə na ghəshi ghwəla kiw, vəgha kwətiŋ na sa shi. ⁹ Ghənzə tsəgha kiy, əntaa ndə ngəri təhəvəri shi jakəti Hyala ma» kə Yesəw. ¹⁰ Dza kar Yesəw mba'a ghəshi dzakəshiy dzakə ghi.

Ma ghəshi kəghi tsa va na, dza mbəzli ta səda ci ka zhiniy dəw kwəma va və dība. ¹¹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «War mba'a kə ndə təhamti mali ci, dza mba'a bəvə nahwəti maliy, a ntsa va mənti ghwərghwər va na kwa tənə va mali. ¹² Tsəgha na lə mali kwərakwə ba, mba'a kə mali barvata va zata, mba'a dzaa bəhwə tsahwəti zaləy, aa mənti ghwərghwər» kə Yesəw.

*Kar Yesəw lə ndərazhi jəw jəw ni
(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)*

¹³ Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi banakə ndərazhi kaa Yesəw, a ghəci fakən dividivi ci kən shi ta təfanshi miy. Kala dī *mbəzli ta səda ci tsəgha, dza ghəshi ka makə mbəzli va. ¹⁴ Ma sa nashi Yesəw ghəshi mbə makə mbəzli va na, mba'a nəfə tsa ci satiy dzəkən mbəzli ta səda ci. A kə ngəshi na: «Zlashim ndərazhi jəw jəw ni va, a ghəshi sar dzəvəghee, ka makəshi ghwəy ma. Sa nzanay, gəla mbəzli nja ghəshi na shi sləkə Hyala. ¹⁵ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala zləbavə kə ndə Hyalaa sləkə mbə nəfə tsa ci nja zəghwə jəw nay, ka kwəməvə tsəhəy ndə tə pətsa sləkə na tepəw» kə. ¹⁶ Ma

sa gəzəkə na tsəgha na, dza na hwətəm hwətəm, hwəhwətəməvə ndərazhi va, mba'a fəfanakənshi dividivi ciy təfanatishi miy.

*Kar Yesəw lə ndə shiy tsa tərənəw
tsa
(Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)*

¹⁷ Dza Yesəw mba'a madīy ka dzay. Ma ghəci mbə kwal na, dza tsahwəti ndə mba'a səəkəy lə bali. Səəkə na tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma ci. A kə na: «A Metər tsa wəzə tsa! Wa shi dzee mənti kee kwəməvə piy tsaa kədi ma tay?» kə.

¹⁸ Ma kə Yesəw ngəci na: «Sa wana nə gha, ntsa wəzə tsa, pə gha kaa ngəraa? Ndə tība wəzə ghəci kala war Hyala kwətiŋtaw. ¹⁹ Talay, a gha sənata kwəma gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala basa. Ma kəy: "Ka pəesli ndə gha ma, ka pəla mali ndə gha ma, ka ghəli gha ma, ka təbə dzərvə ghaa dzəkən ndə ma, ka məni tsəhwəli gha ta shi ndə ma, ə pə ghaa ha'wə tə kar dəna lə mənə" kə» kə Yesəw. ²⁰ Ma sa favə ntsa va tsəgha, ma kə na: «A Metər, shi bələkə gha niy, gwanashi nəwamtishee ghala yən zəghwəra» kə. ²¹ Dzəghwa Yesəw ka nighə, mba'a dīti ntsa va mbə nəfə ci. A kə ngəci ki na: «Ma ghənzə tsəghay, shiy kwətiŋ tərə na va gha nana, ta mənishi gha. Mbala pamti səkəm tə shi va gha, a gha tahanavəshi gəna va kaa ka ndərma, nza gha səəkə ta nəwra. Ma ghalaba kiy, ta kwəməvə shiy gwəramti dza gha mə ghwəmə» kə Yesəw. ²² War sa favə ntsa va Yesəw gəzanakə kwəma va tsəgha na, ka zhanci nəfə tsa ci tərənəw. Dza na ka dzay lə nəfə lə nəfə, sa nzana ndə shiy tsa tərənəw tsa ghəci.

²³ Dzəghwa Yesəw njə'wə nighəti *mbəzli ta səda ci. Ma kə kaa ngəshi na: «Nay ghwəy na, ngahə na tsəhə tə pətsa sləkə Hyala va ka shiy» kə. ²⁴ Dza kwəma va mba'a səəvəri məhərli mbəzli ta səda ci tərənəw, kala sənata kwəma ka

ghəshi gəzə. Zhini ma kə Yesəw ƒa na: «A ndərazhee, ngahə na tsəhə tə pətsa sləkə Hyala. ²⁵ Bəlanƒa ngaləwba dza naa dzəvərta kwa kwal batal cisli shiy, kən dzəti pətsa sləkə Hyala va ndə shiy» kə. ²⁶ Dzəghwa kwəma va, mba'a zhiniy səəvəri məhərli shi, tapə ghəshi mbə dəfəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Əy, war tsəgha kə kiy, wa ntsaa dza vaa mbəliy kia?» kə ghəshi. ²⁷ Dza Yesəw njə'wə nighəti shi. A kə na: «Ma kwəma vay, ka mbay mbəzliy məntiw. Ma na Hyala nanzə kiy, aa mənti. Sa nzanay, shiy tıbaa tananati bərçi kaa Hyalaw!» kə.

²⁸ Ma kə Piyer ngəci na: «A Metər, ghəy sana kiy, avanay gwa'a gwa'a zlashi ghəy shiy, mba'a ghəy nəwvəna» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya ngwarməhiyəy zhər lə ghyehi gwa'a, ya kar dəy lə mbəghəy, ya ndərazhi yakə na, mba'a veher ci gwa'a war tə mbərkə kwəmee, lə Yəwən kwəma wəzə nay, ³⁰ kwa kwəma jəw na ta kwəməvə shi ci va dza na tsəgha gar bələkwə səfa tikə tə hidı nza ghwəmmə ni, ya ghi na, ya ngwarməmə, ya didi, ya məmə, ya ndərazhi, ya veher, zhini ta sahwə ngəra'wə ghəci dza. Ma ghala vəghwə tsaa dzaa zhikə dıba na, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma ghəci dza. ³¹ Mbəzli dafə mbə ka 'wa kwəma kaa mbəzli sanay, ka mbəzli ləy hwəm dza ghəshiy zhəghəshi. Ma ni ləy hwəm mbəzli sana na, mba'a ghəshi zhəghəshi ka mbəzliy 'wa kwəma kaa mbəzli» kə Yesəw.

Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci lə dzəkən zhakati tsa ci mbə məti, kwa mahkana səfa (Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)

³² Dzəghwa Yesəw mba'a madiy ta dzəmə məlmə Zherəwzalem lə *mbəzli ta səfa ci, ka 'wanshi kwal

ghəci. Mbəzli ta səfa ci va na mbə ghəranshi hazləni tərəjw. Zhini tsəgha nihwəti mbəzli kwasəbəshi va hazlənishı kwərakwə. Zhəghwa Yesəw dıba da' harashi mbəzli ta səfa ci va məj lə bakə niy dzəvəgha. Dza na mba'a ghati gəzanshi shiy dzaa məniva li kwa kwəma jəw, ³³ a kə kaa ngəshi na: «Avanammə mbə kwal sana ta dzəmə məlmə Zherəwzaleməy, mbəba dza mbəzli ta fambəra, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy dzəmbə dəvə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *mbəzliy bənıpə kwəma pəhəti Hyala. Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi ƒasakənda ngwəvəwə pəəslira. Mba'a ghəshi dzaa fambəra mbə dəvə *mbəzliy kamaa ka Zhəwıfə. ³⁴ Sa ka mbəzli va dza kwərakwə ki na, ka tsəərəfa, ka tifə ndighwər dzəkənee, ka də'wəra lə kwərpə. Ma ləy hwəm ki na, ka ghəshi dza mbəh paslantəra. Mətira mee, sa kee mənti vici bakə kwa kwəliy, tə kwa mahkana vici na, ta zhikəmərə dzee kwa kwəli» kə.

Kar Yesəw lə Zhakə mba'a Zhan (Mt 20:20-28)

³⁵ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a kar Zhakə lə Zhan, ndərazhi Zhebede kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw, ta dəw kwəma və, a kə ghəshi ngəci na: «A Metər, ə di ghəy gha məntəjəy kwəma dza ghəy na ta dəw va gha!» kə ghəshi. ³⁶ Ma kə Yesəw na: «Wa na di ghwəy va kwəma yən məntəjwəy kia?» kə. ³⁷ A kə ghəshi na: «Ma di ghəyəy, ghala pətsa dza ghaa nəzəy kwa gəzli mazə tsa gha dikə tsay, nza gha ndanəy kwal ta dza ghəy nəzəy vəgha gha, mba'a tsahwəti tə kwa bəzəmə gha, mba'a tsahwəti tə kwa zlebi gha» kə ghəshi. ³⁸ Ma kə Yesəw na: «Ma ghwəyəy, sənashi shi dəw ghwəy ni ghwəyəw. A pənəy, ka dza ghwəy mbay sə'wati ngəra'wə tsa dzee va ta sa na? Nza ghwəy

10:27 10:27 Mt 19:26

10:29 10:29-30 Mt 10:37

10:31 10:31 Mt 19:30

10:32 10:32-34 8:31

10:34 10:34 15:15-20

10:38 10:38 Mt 26:39; Mk 14:36; Lk 12:50; 22:42; Zhj 18:11

10:39 10:39

zləbavə *batem tsa dza məndi va ta mənira na?» kə. ³⁹ Ma kə ghəshi na: «Ta mbay dza ghəy sə'wati» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yan, tsəgha na nava nanzə katan, ta sa ngəra'wə tsa dzee va ta sa dza ghwəy kwərakwə, ta məninqwəy batem tsa dza məndi va ta mənira dza məndi. ⁴⁰ Ə na na nzana kiy, yən dza naa bərkə na, tsatsa ndə dza naa nza tə kwa bəzəmee, tsatsa tə kwa zlebee pənəw. War mbəzli gwəmanatishi Hyala va pətsa va kaa ngəshiy, ghəshi dza naa nzəy ti» kə Yesəw.

⁴¹ Ma sa favə niy tərmbə mən ni *mbəzli ta səda Yesəw kwəma va na, mba'a ghəshi ghati bə nəfə dzəkən kar Zhakə lə Zhan tsəgha. ⁴² 'Wakəvə Yesəw ki mba'a basayshi gwanashi. Ma kə ngəshi na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay, mbəzli nə məndi ka mazə, kə məndi tə hidiy, lə gwəlan sləkə ghəshi mbəzli. Mbəzli dikə dikə ni kən shi kwərakwə ba na, ka mənə kwəma lə bərciy dzəkən shi. ⁴³ Ghwəy ta na tsa ghwəy ghən na ghwəy kiy, əntaa ghwəy dzaa kəli ghən tsa ghwəy nja mbəzli va ma. Ə gəzanwəy ya, mba'a kə ndəə dī mənəy ka ntsa dikə tsa mbə ghwəyəy, ə kə zhəghəti ghən tsa ci ka ndə ghəranwəy sləni tsa mbə ghwəy. ⁴⁴ Mba'a kə ndəə dī mənəy ka ntsaa 'wa kwəma ngənəwəyəy, ə kə zhəghəti ghən tsa ci ka mava tsa mbə ghwəy. ⁴⁵ Va sa nzana, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri sanay, sa səəkəree na, nza mbəzli ghəradə sləni səəkə yaw. Ta ghəranshi sləni kaa mbəzli səəkəree. Kee dza na, mba'ee zlay piy tsee ka mətira, ta mbəerə mbəzli dən, nza ghəshi kwəmavə piy tsaa kədi ma» kə Yesəw.

Yesəw ghəshi lə ghwəlfə, Bartime, kə məndi slən tsa ci
(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)

⁴⁶ Dza kar Yesəw lə *mbəzli ta səda ci ndəs tsəhəshi mbə məlmə

Zherikwə ki, zhini mba'a ghəshi madishi ta səvərishi. Ma ghəshi mbə səvəri na, mba'a vərəm mbəzli dən nəwvəshi. Mba'a ghəshi kəsəy tsahwəti ghwəlfə mənəzəy vəgha kwal ka cə'wə cə'wə ci. Bartime, kə məndi slən tsa ci, zəghwə Time ghəci. ⁴⁷ Ma fa ghwəlfə tsa va na, məndiy gaka. Dza na tapə ta dəw shiy mənishi: «Waa Yesəw, ndə ka Nazaretə na saa dzar» kə məndi ngəci. Dza na ka zlapanci kwəma, a kə na: «A Yesəw, Jijiy mazə *Davitə, mənəti zhəhwər tə ya!» kə. ⁴⁸ Dza mbəzli dən ni va ka nabə, a kə ghəshi na: «A ghwəlfə tsa, kalay miy tsa gha va» kə ghəshi. Dzəghwa na, na naci ki na, mətəhə zhiniy mətəhata zlapə kwəma: «A Jijiy mazə Davitə, mənəti zhəhwər tə ya na gha!» kə. ⁴⁹ Dza Yesəw garə garəy, a kə na: «Harayəm a ghəci sar!» kə. Dza məndi mba'am dzaa haray ghwəlfə tsa va, a kə məndi ngəci na: «Ca ki, sati, ndahwə nəfə tsa gha! Avaci mbə harə!» kə məndi ngəci. ⁵⁰ Kə, fakatsa'wə sati tə pətsa va, dza na fiyəkə ndəghamti kwəmtə tsa kən ghən ci, ka səəkə dzəvəgha Yesəw. ⁵¹ Ma sa tsəhəy na na, dza Yesəw ka dəw kwəma və, a kə na: «A shi dī gha yən mənəta?» kə. Ma kə ghwəlfə tsa va na: «A Metər, mətəhee ni dee ghaa ghwənəntəra ta mbee nay pi!» kə. ⁵² Ma kə Yesəw ngəci ki na: «Sati mbala, a mətəhi gha ghwənishi, sa ndara gha nəfə tsa gha» kə. Dzəghwa nza'jəw mətəhi ci va ghwənishi tsəgha, ka mbə ghəci nay pi ki. Dza na ka nəw Yesəw kwa kwal tsa dza na tsəgha.

11

Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzalem
(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Zhj 12:12-19)

¹ Ma sa tsəhəshi ghəshi ndəkəwə ndəkəwə lə məlmə Zherəwzalem,

njasaa dzəvəgha bəla məlmə Betəfazhe lə Betani na, ndəs ghəshi tsəhəshi vəgha kəlan tsa har məndi vaa kəlan *'Wəlivə. Dza Yesəw bəŋ ghwənashi mbəzli bakə mbə *mbəzli ta səfa ci. ² A kə kaa ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlmə tarba va kwa kwəma ghwəy. Sa ka ghwəy tsəhəŋwəy mbəy, ta kəsəy zəghwə kwantəmca dza ghwəy pəhəpəhə kala səkə ndəə nza mə, nza ghwəy pəlikəvəra. ³ Mba'a kə ndəə dəw va ghwəy: "Wa shi dza ghwəy ta mənə li pəli ghwəya?" kəy, "waa Ndə sləkəpə dəw na" pə ghwəy dzaa ni ngəci. Nza'jəw dza naa zlatavəŋwəy» kə.

⁴ Dza mbəzli bakə ni va mba'a ghəshi dzashi. Dza ghəshi na, mba'a ghəshi kəsəy zəghwə kwantəmca tiba vəgha kwal pəhəpəhə tə zə'wə miy tsahwəti ciki. Tapə ghəshi mbə pəli ci. Ma ghəshi mbə pəli ki na, ⁵ dza nihwəti mbəzli tiba məgarə ka dəw və shi, a kə ghəshi na: «A shi mənə ghwəy vaa mbəzli ni? Tawa pəli ghwəy zəghwə kwantəmca tsa vaa?» kə ghəshi. ⁶ Dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi zləbakə kwəma va njasa niy gəzanəkəshi Yesəw va ki. Əŋkwa, kə mbəzli va mba'a ghəshi zlatanavəshi. ⁷ Mba'a mbəzli bakə ni va kəsəghə zəghwə kwantəmca tsa va kaa Yesəw ki. Dza pəli ghəshi pəlati kwəbənər shi tə hwəm kwantəmca va. Dza Yesəw ki dəl dzəməy. ⁸ Gar dəŋ nihwəti mbəzli pəpələnəy kwəbənər shi dzar kwa kwal, ka dza nihwəti ka bəəli kəslifi dzar kwamti ka səkəpə pəlancishiy dzəghwa kwal. ⁹ Dzəghwa tapə mbəzli gwanashi, shiy 'wanci kwal, lə ni ləy hwəm ci dzəmbəshi mbə ngwəmə lala, a kə ghəshi na:

«'Wəsa kaa Hyala!

Təfanati miy tsa nžə Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa səkəy tsa mbə slən tsa nžə!

¹⁰ Təfanati miy tsa nžə Hyala kaa ntsaa dzaa mənə mazə

dzəghwa sa jijimmə *Davitə!
'Wəsa kaa Hyala dikə na mə ghwəmə!» kə ghəshi.

¹¹ Dzəghwa ndəs Yesəw tsəhəy mbə məlmə Zherəwzalem ki. Dza na mba'a dzəmbəy mbə *ciki Hyala. Dzəmbə na njə'wə njə'wə naghəmti pətsa mbəba gwa'a gwa'a. Ma sa nzana ki mba'a vərđi mənəta na, dza ghəshi mba'a ghəshi dzashi lə mbəzli ta səfa ci va mənə lə bakə niy dzəmbə məlmə Betani.

*Yesəw lə dəŋw bəzakə
(Mt 21:18-19)*

¹² Ma way pi tə həzlimə va ki, sa səvərishi ghəshi mbə məlmə Betani na, dza ma ka ghəranci kaa Yesəw. ¹³ Sa nə na tsa' kə na, ka pəzli dəŋw bəzakə kərakə, zləngwəvə kəslifi ti. Dza Yesəw mba'a madiy ka dzaa dzəta dəŋw bəzakə tsa va, nda kee dzaa ngəlivə ya ti, kə. Ma sa tsəhəy na, tsa' kə na, war kəslifi zləngwəvə bəzakə va, kala ya ti, sa nzana ghwəla vəghwə tsa ka bəzakəə ya ti. ¹⁴ Dzəghwa ma kə Yesəw kaa bəzakə va na: «Gha gha bəzakə nay, ka dza ndəə zhiniy zəhwə ya tə gha ghwəla na gha ka gha nzaw!» kə. Mba'a mbəzli ta səfa ci va favə kwəma va.

*Kwəma Yesəw lə mbəzliy dəl shiy
mbə *ciki Hyala*

(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Zhŋ 2:13-22)

¹⁵ Dza ghəshi ndəs tsəhəshi mbə məlmə Zherəwzalem, mba'a Yesəw dzay dzəmbə ciki Hyala. Dzəmbə na na ka tihə mbəzli ka dəl shiy, lə niy pashi gwa'a səvəri mbəba. Dza na dzəpə dzəpə dzədzəpanti tebelerhi mbəzliy mbəərə gəna, mba'a gəzli gəzli nžəy mbəzliy dədəl kwəkəwər palayhi. ¹⁶ Zləbavə na ndəə bə shiy ta taŋə dzar mbə ciki Hyala tsa va ya kwətəŋəw. ¹⁷ Dza na ki, ka bənanashi kwəma, a kə na: «Favə tə ghwəy, ma kə mənədi mbə Zliya Hyalay: "Ciki tseyey, ciki tsa dza hwəlfə

mbəzli tə hidfi gwanashiy cə'wəra mbə na" kə məndi. Ma dza ghwəy na na ghwəy ki na, mba'a ghwəy zhəghəti ka ləgwə ka ka ghəliy nzəy mbə» kə.

¹⁸ Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, gwa'a ghəshi favə kwəma gəzəkə na va. Dza ghəshi tapə ta pəla kwal tsa paslamti. Zhini kala hazləni ghəshi va kwəma tifa, sa nzana mba'a kwəma bananshi Yesəw va kaa mbəzli tsə'wəta mbə nefer shi gwanashi.

¹⁹ Dzəghwa kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci sa mənta tihwer, mba'a ghəshi səvərishi mbə məlmə va.

Yesəw pəghə kwəma lə dənjw bəzakə
(Mt 21:20-22)

²⁰ Ma həzlimə mekəshi ghəshi mbə zhəghəva zhar kwa kwal tsa va difa, tsa' kə ghəshi na, bəzakəə niy nata ghəshi va lə kəslifi ti tərənjw ghwəlita lə hililinə nzə ta gwa'a. ²¹ Dza Piyer mba'a zəzəvə kwəmaa niy gəzəhwə Yesəw va. Ma kə kaa ngəci ki na: «A Metər, eh, ava ghaa nata bəzakəə niy bazlamti gha va ghwəlita katanəy!» kə. ²² Ma kə Yesəw ngəshi na: «A pə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyala! ²³ Ə gəzanəwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a pə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyala, kala mənti ghən ghwəy bakə bakə, kwəma gəzəkə ghəy vay, ta mənta dza na katan, pə ghwəyəy; ta mbay dza ghwəy gəzə ya kaa dəlagwa na: "Barvaņa tə pətsa va mbalaa dzəghwa kwəfa!" pə ghwəy, ka na dza na mba'a barvata katan. ²⁴ Va tsəgha nə ya ki, ya wa shi dī ghwəy cə'wə va Hyala gwa'ay, banavəm nefer ghwəy kaa Hyala njasa nzana mba'a ghwəy kwəmavə shi cə'wə ghwəy va. Ma ghalaba kiy, a ghwəy dzaa kwəmavəshi.

²⁵ Ya hwəmba garənjwəy ghwəy ta cə'wə Hyala, mba'a kə tsahwəti ndə niy məntənjwəy kwəma, mba'a ghwəy kəsəti mbə nəfə tsa ghwəyəy, pəlatam kwəma ci va mbə nəfə tsa ghwəy, ta mbə Dənjwəy Hyala mə ghwəməə pəlatanəwəy na ghwəy *kwəma jikir na kwərakwə. ²⁶ [Kala pəlanishi kwəma məntənjwəy mbəzli jikir na, pə ghwəy mbə nefer ghwəy kwərakwəy, ka dza Dənjwəy Hyala mə ghwəməə pəlatanəwəy na ghwəy kwəma jikir na mananta ghwəy kwərakwəw]» kə Yesəw.

Səəkə kwəma səəkə bərçi ghəra Yesəw sləni li shia?

(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

²⁷ Dza kar Yesəw mba'a ghəshi zhəkəshiy zhəmbə məlmə Zherəwzalem difa. Dza na mba'a dzəmbəy mbə *ciki Hyala, ka təwrə ghəci mbəba. Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala mba'a mətikwəkwər *ka Zhəwifə, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha. ²⁸ Tapə ghəshi ta dəw kwəma və, ma kə ghəshi na: «A Metər, gəzanəy nda kwəma səəkə ni gha ni bərçi ghəra gha sləni ghəra gha na li shi di, wa ntsaa ndaņa kwal ta ghəra gəla sləni naa?» kə ghəshi. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yən kwərakwəy, ta dəw kwəma dzeə va ghwəy kwətiņ. Ma sa ka ghwəy zləbakəray, nzeə gəzanəwəy səəkə tə pətsa səəkə bərçi ghəree va slənee na li shi. ³⁰ Ma nə ya kwərakwə kiy, Hyala ghwənay na Zhaņ ta məni *batem ta naa, naa mbəzli? Cam zləbakəram di!» kə. ³¹ Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dzəghwa ghəshi ka sləka kwəma kwa jipə shi. Ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghwəmməə ni kaa nana kwəma sana kia? Mba'a pə ghwəmmə ni: "Hyala ghwənay na Zhaņ" pə ghwəmməy, "za sa nzana Hyala ghwənay na, tawa niy zləba ma ghwəy kwəma ci shiki?"

dza naa ni. ³² Mba'a pə ghwəmmə ni diba: "Mbəzli ghwənay na" pə ghwəmmə na, əndaw» kə ghəshi. Sa nzana mbə hazləni ghəshi va mbəzli, sa sənay məndi Zhaŋ gwa'a gwa'a ka *ndə gəzə kwəma Hyala ghəci slar slar. ³³ Ma kə ghəshi kaa zləbanci ki na: «Sənay ntsaa ghwənay ghəyəw» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ki na: «Ghənzə tsəghay, yən kwərakwə na, ka gəzanwəyee nda kwəma səkə bərçi ghəree ni sləni li shiw» kə.

12

Bəli fir lə kwəma ka sləni ka ndərəm

(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)

¹ Dza Yesəw tapə ta gəzanshi kwəma dzar kwa fir, a kə na: «A tsahwəti ndə niy nza tibay, dza na ngwəbə ngwəbati fəhiy zəmə tə za ci. Dza na dəzlətsəbə hayshi, kə kaa kə'wə kwəba la' la' lati ta bəsə məəli ya fəhi va kwa. Dza na mba'a ngati pi madzək tsa dza məndiy nzəy ta ndəghwə fəhi va mə. Dza na ki mba'a pəlavə mbəzli ta ndəghwə tsa va, mba'a zlata mbə dəvə shi, mba'a dzay ta wə. ² Ma sa mənta vici ngəli ya fəhi ki na, mba'a ndə tsa tsa va ghwənay ndə sləni tsa ci va ka ndəghwə tsa va, ta mbə ghəshiy bənakəvə na ci bəla ya fə dza ghəshiy bənci kwərakwə ki. ³ Ma sa tsəhəy ndə sləni tsa va na, dzəghwa mbəzliy ndəghwə tsa va tasl kəsəti ntsa ghwənikə məndi va, də'wə də'wə ghəshi də'wəti, mba'a ghəshi pəlay dzay tsəghay. ⁴ Ənkwa kə ndə tsa tsa va, kə kaa tsahwəti ndə sləni tsa ci, bəŋ ghwənanaghəshi kaa ka ndəghwə tsa va diba. 'Wakəvə ghəshi kaa tsava ndə diba tasl kəsəti, mba'a ghəshi də'wəti mbə ghən tsa ci. Dza ghəshi tsəərə tsəərə ghəshi tsəərəti. ⁵ War yan, kə ndə tsa tsa va, dza bəŋ ghwənanaghəshi tsahwəti ndə sləni tsa ci diba. Dza ka ndəghwə tsa va

kaa tsava ndə nana ki, mbəh ghəshi paslamti. War tsəgha, war tsəgha ghəshi məmənti lə nihwəti mbəzli ghwənanaghəshi məndi, ka didi'wə nihwəti, ka bəbəkəwə nihwəti.

⁶ War zəghwə ci kwətiŋ gwa'a tsəgha, saa niy tərmbə va ndə tsa tsa va. Dza na kaa zəghwə ci va dī na tərəŋw, bəŋ ghwənanaghəshi tsəgha kaa mbəzliy ndəghwə tsa ci va. Ma kwəmaa niy zəzəti nay: "Sa ka ghəshi nay zəghwə yay, a ghəshi dzaa ha'wə ti" niy nə na. ⁷ Dza zəghwə va mba'a tsəhəy və shi ki, ma kə mbəzliy ndəghwə tsa va kwa jipə shi, sa nay ghəshi zəghwə va na: "Yawaa, avanay ndə zəmə ghi səkəy də'wə ghən tsa ci ki. Dzammə ta kəsəvə, a ghwəmmə paslamti, nza tsa na mbəə nza ka sa ghwəmmə kwa vələm ki!" kə ghəshi. ⁸ Dza tasl, ghəshi kəsəti zəghwə ntsa va va, mba'a ghəshi paslamti, fəyik ghəshi bəzlakemə mbəri tsa ci səəmə kwa tsa vaa dzəti ngwəla.

⁹ Ya sa dza ndə tsa tsa vaa tsəhəy kiy, njaa dza naa məni lə mbəzli vaa? Ta səkə dza naa bakwamti ka ndəghwə tsa va, ka na dza na mba'a bənavə tsa ci va kaa nihwəti ka ndəghwə tsa mbə dəvə shi. ¹⁰ Shi va gwanashiy, war nja shiy tsaslishi va mbə Zliya Hyala mənishi ghəshi. E sənay a ghwəy səkəə jəngəhwə kwəma va. A kəy:

Ma hakwə tsaa niy ndəghamti ka ndəbə shiy vay, ghəci zhini naa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəraa jihəti ciki.

¹¹ Hyala kwa sləkəpə təravə na hakwə tsa vaa mənti ka saa gwəra tsəgha nanzə ki.

Dzəghwa mbər ka kwəma madəŋa madəŋa na ghənzə mənta kwa mətəə ghwəmmə, kə Zliya Hyala» kə Yesəw.

¹² Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, cəke' *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə mbəzli dikə dikə ni

mbə *ka ta Hyala fəti ghən, dzəkən ghəy bəli Yesəw fir tsa va, kə ghəshi. Dza ghəshi ka pəla kwal tsa kəsə ci. Zhini dība na, ka hazləni ghəshi va mbəzli dān ni va. Dzəghwa mbərəkə ghəshi zlay tība, ka dzashi.

*Tsəhə ghən kaa mazə tsa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi*

(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

¹³ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə mba'a ghəshi ghwənashi nihwəti mbəzli mbə *ka Farisahi, ghəshi lə mbəzli *Erədə ta dza ghəshiy ngali Yesəw lə dəw kwəma. Ma nza ghəshi mbə kəsəti tə kwəma dza naa zləbakə. ¹⁴ A kə ghəshi ngəci sa tsəhəshi ghəshi na: «A Metər, a ghəy sənay kwəma katan na ka ghaa gəzə, ka hazləni gha va kwemer gəzə mbəzliw. Sa nzanay, ka nə gha, kar ntsa dikə tsa na tsatsa ndə, tsa jəw tsa na tsatsa ndə, pə gha, ka təra ghalaa dzəmbə mbəzliw. Na na ghay kwəma Hyala na sa ka ghaa banashi kaa mbəzli lə kwal tsa nzə. Ava va tsəgha dī ghəy ghaa gəzanəy nda kwal va ghwəmmə ta tsəhanci ghən kaa mazə tsa sləkə hidī ka Rəm gwanashi, nda kala kwal va ghwəmmə? A ghwəmmə tsəhanci shəkənaa, naa a ghwəmmə nzəyəmmə na?» kə ghəshi. ¹⁵ Mbalaa ma Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a sənata na kwəma mbələy ghəshi mbə nefer shi. A kə ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa dī ghwəy ngalira kia? Taram dala va ghwəy tə pətsa va e nighəti di» kə. ¹⁶ Dzəghwa hən məndi banakə. A kə na: «Fəətə tə dala na na sanay, fəətə wa naa? Ya slən tsa tsaslati məndi tsa tiy, slən tsa wa naa?» kə. Ma kə ghəshi na: «Fəətə mazə tsa sləkə hidī ka Rəm gwanashi na, slən tsa ci sava dība» kə ghəshi. ¹⁷ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ghənzə tsəgha kiy, tsəhancim ghən tsa ci kaa mazə tsa va njasa təbə na. Ma ni Hyala shiy na, mba'a ghwəy banavə shi

Hyala njasa təbə ghəshi kwərakwə» kə Yesəw. Ma sa favə mbəzli va kwəma zləbakə na va na, mba'a səəti məhərli shi.

Ta zhakati dza mbəzliy bəkwəshi mbə mətī

(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

¹⁸ *Ka Sadəsehi, kə məndi kaa nihwəti mbəzliy: «Ka zhakati mbəzliy bəkwəshi mbə mətīw» kə ghəshiy ni. Dza ghəshi ndəs ghəshi səəkəshiy dzəvəgha Yesəw, ta dəw kwəma və, ma kə ghəshi kaa ngəci na: ¹⁹ «A Metər, a kə *Məyizə niy ni kaa kwəma tsaslitənyə na ta mənī ghəyəy: “Mba'a kə ndə bəvə mali, dza na mba'a mətīy zlata mali ci va, kala yakə zəghwə ghəshi liy, ə kə zəmbəghəy dzaa bə mali mbəri tə mali ci va, ta mbə ghəciy yanakə hwəlfə kaa zəmbəghəy tsa mətīy va” kə niy ni. ²⁰ Dzəghwa ki na, mba'a nihwəti mbəzli niy nza va ghəy, mbərfən ghəshi ka ndərazhi ndə kwətīn. Dzəghwa Cikwa tsa mbə shi mba'a bəvə mali. Dza na mba'a mətīy, kala yakə zəghwə ghəshi li. ²¹ Dza Zəra mba'a bəvə mali mbəri tə mali va. Dza na kwərakwə bəlahə mətīy, nək ghəci ta yakə zəghwə kwa mali va. Zhini tsəgha lə Takwa kwərakwə dība. ²² War tsəgha, war tsəgha, pənəw ndərazhi mbərfən ni va hati bə mali mbəri tə mali va. Cəke' ghəshi bəkwəshi mbərfənanavashi, nək tsa yakə zəghwə kwa. Dza mali va kwərakwə ləy hwəm shi gwanashi, mba'a mətita. ²³ Sana sənəzənva kiy, avanay gwanashi bəhwə mbəzli va mali va. Fəca vici dza mbəzliy zhakati mbə mətī kiy, mali tsama ndə dza naa nza mbə shi kwətīn kia?» kə ghəshi.

²⁴ Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Ma ghwəyəy, ka favə kwəma dī kwəma vaa gəzə ghwəyəw. Sa nzanay, sənata kwəma gəzəkə Hyala mbə zliya nzə ghwəyəw. Zhini dībay, sənata bərçi Hyala ghwəyəw. ²⁵ A na mbəzliy

bəkwəshi, sa ka ghəshi zhakatishi mbə məti e gəzanwəyəy, ka bə mi'i zhərəw, ka bə zhər mi'iw dza ghəshiy nza. Ghalabay, nja ka kwal Hyala va mə ghwəmə dza ghəshiy nza.

²⁶ Ghənzə nja na kwəma zhakati tsa mbəzli mbə məti kiy, ə səəkə ma ghwəy jangəhwə kwəma gəzəkə Hyala mbə zliya Məyizə ghala vəghwə tsaa gəzə na va kwəmaa dzəkən ghwə mbə zhəghwə shəkəna? A kə Hyala niy niy: “Yənəy, Hyala kar *Abəraham lə *Izakə mba'a *Zhakwapə nzee” kə niy ni. ²⁷ Di naa gəzəy, tə ghwəməshi na mbəzliy bəkwəshi va. Sa nzanay, na na Hyala na, Hyala mbəzli bəkwə bəkwə ni naw, Hyala mbəzli tə ghwəmə mbə piy na, na nanzə. Ava va tsəgha nə ya, a ghwəy sənwəy mbə kwəma zhakati tsa mbəzli mbə məti, pən» kə Yesəw.

*Kwəmaa gwəramti dikə mbə *kwəma pəhəti Hyala*

(Mt 22:34-40; Lk 10:25-28)

²⁸ Ghala vəghwə tsaa niy kəhwə kar Yesəw va ghəpə lə ka Sadəsehiy, a tsahwəti ntsaa bənipə kwəma pəhəti Hyala niy nza tifa, mba'a niy favə ghəpə tsa shi va. Wəzə ghəci niy nay Yesəw zləbanakəshi kwəma kaa mbəzli va. Dza na ki mba'a səəkəy ta dəw kwəma va Yesəw, a kə na: «A Metər, nama kwəma pəhəti Hyala gwəramti na dibədibə tay?» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Avanta kwəma pəhəti Hyala gwəramti tə dibədibə, saa ni va: “A hwəlfə mbəzli ka *Izərayel, favə tə ghwəy! War Hyala ghwəmmə va sləkəmmə na Ndə sləkəpə kwətiŋ!

³⁰ Di pə ghaa dī Hyala gha sləkəŋa, lə nəfə tsa gha gwanay, lə məhərli gha gwanata, lə bərçi gha gwanashi, mba'a gha banavə ghən tsa gha gwanay” kə. ³¹ Zhini ma kə kwa baka kwəmaa dzəkən bə na: “Di nihwəti mbəzli gwanashi njasa dī

gha va ghən tsa gha kwərakwə” kə. Nahwəti kwəma pəhəti Hyala tifa mba'a tanamti sa bakə na va tə dikəw» kə Yesəw.

³² Ma kə ndə bənipə kwəma tsa va kaa Yesəw na: «Tsəgha na Metər, kwəma gəzə gha vay, katanə na. Kwətiŋtaa Hyala, nahwəti Hyala tifa ghwəla dzəghwakənəw. ³³ War dī kə ndə dī Hyala lə nəfə tsa ci gwanay, lə məhərli ci gwanata, mba'a lə bərçi ci gwanashi. Zhini ka dī nihwəti mbəzli njasa dī na ghən tsa ci kwərakwə. Mba'a kə ndə dī fəti ta kwəma pəhəti Hyala bakə na vay, aa tanəti shiy dza səda ka məndi vaa slasla kaa Hyala lə nihwəti shi ka məndiy banta gwanashi» kə. ³⁴ Mba'a Yesəw nighəti, a ntsa va fəti ghən ta kwəma va, mba'a zləbakə wəzə, kə. Ma kə ngəci ki na: «A ntsa, ma ghay, dikə tərə na gha taa tsəhə tə pətsa məni Hyala mazəw» kə. Ləy hwəm shi va ki na, ndə tifa mba'a zhiniy kwəmavə bərçi ta dəw nahwəti kwəma və ghwəlaw.

*Dikəba *Kəristəw na kaa mazə *Davitə*

(Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)

³⁵ Ma Yesəw mbə bənipə shiy mbə *ciki Hyala na, dza na ka dəw kwəma, a kə na: «A pənəy, njaa njaa ka *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni: “Jijiy mazə Davitə na Kəristəw Ntsa tivə Hyala” kə ghəshia? ³⁶ Mazə Davitə də'wə ghən tsa ciy, aa gəzəkə lə bərçi *Safə tsa Hyala, a kəy:

Ma kə Hyala kwa sləkəpə kaa Ndə sləkəray:

“Ndi nzəyŋa tə kwa bəzəmee, pa' fəca dzee mənti ka mbəz gha, ka mbəzli tə dəvə gha!” kə.

³⁷ Davitə də'wə ghən tsa ci kiy: “Ndə sləkəra” kə kaa har slən tsa Kəristəw, njaa njaa ka na mbəə nza ka jijiy Davitə diba kia?» kə Yesəw.

12:26 12:26 Səvəri 3:2, 6 **12:29** 12:29-30 Nəw 6:4-5 **12:31** 12:31 SləniTaH 19:18; Mt 22:39

12:32 12:32 Lk 20:39 **12:33** 12:33 1Sam 15:22; 'Wəzh 6:6 **12:34** 12:34 Mt 22:46; Lk 20:40

12:35 12:35-37 Mt 20:30-31 **12:36** 12:36 Mt 22:44

*Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma mənī *ka bənīpə kwəma pəhəti Hyala*
(Mt 23:1-36; Lk 20:45-47)

Dzəghwa mbəzliy basəshi va tə pətsa va dān ni ki, war ka fa kwəma gəzə Yesəw va lə vəshi. ³⁸ Ma kə kaa mbəzli mbə kwəma bānanshi na va na: «Favə ghwəy na, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma mənī ka bənīpə kwəma pəhəti Hyala! Na nashiy, war lə kwəbənjer dikə dikə ni ka ghəshiy dī dza kən ghən, ta ci dikə tsa shi. Jəw dī ghəshi mēndiy səkəwəshi mətəfəkəwə dzar tə ləwmaw. ³⁹ War tə kwəma ka ghəshiy dī nzəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Mba'a kə mēndi harvəshi ta zəmə shiyəy, war pətsa nzəy mbəzli tə slən va ti ka ghəshiy pala ta nzəy ti. ⁴⁰ Ghəshi dibay, me' me' ka ghəshiy pamti shiy va mi'i mbəreketi, zhini ka garə kə ghəshiy ni ta cə'wə Hyala. Ka ghəshi dza na nza' nza' ghəshi nzati nza tə cə'wə va, ta mbə mēndiy ni: "Ka nəw Hyala tərənəw ni ghəshi" kə mēndi. Na nashiy, ta bānsi fəti dza Hyala taŋ na nihwəti mbəzli» kə Yesəw.

Mali mbəri kwa ndərma
(Lk 21:1-4)

⁴¹ Dza Yesəw mba'a nzəyəy vəgha sərndəkə tsa shikə mēndi gəna vəli mēndi kaa Hyala kwa mbə *ciki Hyala. Dza na mba'a mēnti məhərli ta nighə njasa səkə mēndi ta shikə gənaa dzəghwa sərndəkə tsa va ki. Dzəghwa dān mbəzli nza gəna və shi tərənəw səsəkəshiy shakaghwa gəna kwa sərndəkə tsa va, dān, dān, dān. ⁴² Dzəghwa nahwəti mali mbəri, kwa ndərma ghənzə tərənəw, mba'a faghwa dala bakəta kwa sərndəkə tsa va. ⁴³ Kə Yesəw kaa mbəzli ta səfa ci ki, da' harashi, a kə kaa ngəshi na: «Ə gəzanəwəy ya, ta na navay, tsəgha na, mali mbəri kwa ndərma nata ghwəy nay, tərənəwba ghənzə faghwa na

gəna kwa sərndəkə tsa kaa mbəzliy fəhwə gəna va gwanashi. ⁴⁴ Sa nzanay, ma na nihwəti mbəzli vay, war jəwə tsətsə tivə ghəshi gəna bəkə ghəshi dān na, səvəri mbə nahwəti na dān na tərmbə və shi. Ma na mali na nanzə kiy, ya tsəgha na mbə ndərma na, dza na mba'a basanavə gənaa niy nza və gwanata kaa Hyala, gwanata tsa nzə njasa niy nza na və ta pa shiy dzəghwa hwər nzə» kə Yesəw.

13

*«Ta ngazlamti *ciki Hyala dza mēndi» kə Yesəw*
(Mt 24:1-2; Lk 21:5-6)

¹ Ma sa səvəriy Yesəw mbə ciki Hyala ki na, dza tsahwəti ndə kwətīn mbə mbəzli ta səfa ci ka gəzanci kwəma, ma kə na: «A Metər, nashi niva hərəzli njasa təbə ghəshi, nay tsava ciki njasa ngatim li shi, ka təbə» kə. ² Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa nay gha va ciki tsa va dikə tsa ci sənənvay, tə nahwəti vici na, ka dza ghaa nayəw, ta ba'wamti dza mēndi, ka dza ghaa nashi hərəzli tsənəzli tsənəzli ni ni ya kwətīnəw» kə Yesəw.

Ngəra'wə tsaa dzaa səkə ghəngəhən ghəngəhən dzəti hidī, ka ghəshi gha kərə
(Mt 24:3-14; Lk 21:7-19)

³ Dza Yesəw mba'a nzəyəy mə kəlan *'Wəlivə, mba'a zhəghanavə kwəma ci kaa ciki Hyala, ghəshi kwətishi lə kar Piyer, Zhakə, Zhan mba'a Andəre. Dzəghwa tapə ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: ⁴ «A Metər, ge'i lə tsama vəghwə dza shi gəzə gha niy məniva tay? Tə wa dza mēndiy sənay ndal tərə shi va gwanashi ta kərəkəvaw, kə mēndia? Gəzanəy di» kə ghəshi. ⁵ Dza Yesəw ka gəzanshi ki, a kə na: «Mənī tə ghwəy məhərli wəzə, əntaa ghwəy dzaa zləba mēndiy ngədinəwəy ma. ⁶ Sa nzanay, dān dza nihwəti mbəzliy

səəkə lə slən tsee. Ka ndə dza na: “Yən na *Kəristəw!” kə. Gəla mbəzli vay, mbəzli dən tərənʷ dza ghəshiy ngədfiti. ⁷ Ta favə gaka mbəz dza ghwəy dzar mbə məlməhi ndəkwə ndəkwə ni lə ghwəy, zhini ka favə nəwər mbəz mbə məlməhi kərakə kərakə ni lə ghwəy. Ya ə dza ghwəy favə shi va tsəghay, əntaa her ghwəy taa dza ma. Sa nzana, ya njaabay, ta məniva dza gəla niva shiy tsəgha. Ya tsəgha dza shi vaa mənishiy, ka dza hidiy kərə diw. ⁸ Ka hwəhwə tsa nihwəti mbəzli dzay, ka mbəz lə hwəhwə tsa nihwəti. Ka tsahwəti mazə dza na, mba'a pəlati miy tə tsahwəti, tapə ghəshi mbə mbəz taa nza. Ka gərgərəva hidiy dzar tə tsahwəti pi ghəngən ghəngən, zhini mba'a ma dzaa nza tə hidiy. Shi vay, ngəra'wə tsaa dzaa gha səəkə na ghəshi, njasa ka mali vaa 'wa kemahə ta ya zəghwə na niva shiy.

⁹ Ma ghwəy na na ghwəy kiy, məhərli pə ghwəy dzaa məniva tə ghən tsa ghwəy. Sa nzanay, ta kəəsənʷəy dza mənidiy dzaa dzəti pi ngwəwə, ka didi'wənʷəy dzar mbə ceker ka *ka Zhəwifəə bəsəva. Ta kəəsənʷəy dza mənidiy dzəghwa kwəma mbəzli dikə dikə ni, ghəshi lə mezhizhə gwa'a, sa zləbavə ghwəy kwəmee. Ghalaba kiy, ta ndəgha fəti dza ghwəy dzaa dzəkənee kwa kwəma shi. ¹⁰ Ava tsəgha dza naa nza, war pərba Yəwən kwəma wəzə na dza mənidiy gəzanshi kaa hwəlfə mbəzli tə hidiy gwanashi. ¹¹ Ghala pətsa dza mənidi vaa kəəsəvənʷəy, ka bəghənʷəy dzəti ngwəwəy, əntaa ghwəy tsətsəva lə tikə kwemer na: “Njaa dza ghəy ni kaa kwəma ka ghəy gəzə kia?” pə ghwəy ma. War naa dzaa kaghwavata kwəma kwa miy ghwəy ta gəzə ghwəy ghalabay, ghənzə pə ghwəy dzaa gəzə. Sa dza naa nzay, səəkə mbə zəzə kwəma

ghwəy dza naa səəkəw, səəkə va *Safə tsa Hyala dəwdew tsa dza naa səəkə. ¹² Ghala vəghwə tsa vay, ka nihwəti mbəzli dza na, ka nga dafa ta ngwarməghəshi, ta mbə mənidiy bəkwəshi. Zhini tsəgha didihi dzaa məniva lə ndərazhi shi kwərakwə ba. Ka ndərazhi dza na, ka zhini ghən kaa mbəzliy yakəshi diba ki, ka bəshi kaa nihwəti mbəzli ta bəkwəshi. ¹³ Mbəzli gwanashiy, ka dza ghəshiy di mətsə ghwəy tə sa nəwra ghwəyəw. Ma ntsaa dzaa jihəkəvay kala zlay nəwra ghəci pa' tə vici məti ciy, ta mbəlitə tsava ndə dza Hyala» kə Yesəw.

Kwəmaa dzəkən ngəra'wə tsaa dzaa səəkə dzəkən mbəzli (Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)

¹⁴ Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ta nashi shi rəda rəda ni va jikirkir ni dza ghwəy garəshi tə pətsaa niy təbə ma ghəshiy garə, (ntsaa jangəti kwəma vay, favə tə ghəci wəzə), ghalaba kiy, mbəzli tə hidiy ka Zhəwde na, hwəshi tə ghəshiy dzəmbə kəlan ta mbəə mbəlishi. ¹⁵ Mba'a kə ndə mə jəba mbə tifərəy, əntaa ghəci dzaa ni na: “Kadiw, e dzəghwaraa dzəmbə ciki tsee, ta bəwə ya nimaba shiy” kə ma. ¹⁶ Ya kwamti dza ndəə nza mbə zay, əntaa ghəci dzaa ni: “Kadiw e zhəghəvaa jighi ta bəwə kwəbənəree” kə ma. Ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. ¹⁷ Ngəra'wə tərənʷ dza savaa nza fəcava kən mi'i lə hwər, lə mi'i ka ndərazhi tə hwəm. ¹⁸ Cə'wə pə ghwəy cə'wə va Hyala, əntaa bali va taa mənivə ge'i ge'i lə tir tasli. ¹⁹ Va sa dza naa nza fəcavay, ngəra'wə tərənʷəy dza naa nza tə hidiy. Gəla hwəlfə ngəra'wə tsa səəkə ma mənidiy favə gaka ci ghala ghava hidiy lə ghala ngati Hyala shiy gwa'a, ka sar pa' tə vəghwə tsa ndatsə. Ka dza naa zhiniy səəkə kən mbəzli diba ka mənidi nzaw. ²⁰ Kala sa nzana,

13:8 13:8 2NəMezh 15:6; Ezay 19:2 **13:9** 13:9-13 Mt 10:17-22; Zhj 16:1-4 **13:11** 13:11 Lk 12:11-12 **13:12** 13:12 Mishe 7:6; Mt 10:35; Lk 12:52-53 **13:13** 13:13 Zhj 15:21; ShiZhj 13:10
13:14 13:14 Dani 9:27 **13:15** 13:15-16 Lk 17:31 **13:19** 13:19 Dani 12:1; ShiZhj 7:14

mba'a Ndə sləkəpə Hyala tamti dən tsa vici ngəra'wə tsa vay, ka dza ndəə tərmbə tə ghwəməy nzaw. Ma dza na ki na, mba'a tamti dən tsa vici va tə mbərkə mbəzli nze təravə na. ²¹ Ma sa ka vəghwə tsa va mənıyəy, mba'a kə ndə taa ni ngəñwəy: "A mbəzli ni, anay *Kəristəw Ntsa tivə Hyala tikə" kə, ya "avaci tarba" nə nay, əntaa ghwəy zləba kwəma ci va tepə ma. ²² Sa dza naa nza ghala vəghwə tsa vay, dən dza Kəristəwhi ka dzərvə lə ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvəə tsahwəshi tə hidı. Ka ghəshi dza na, ka mənı shi madəña madəña ni, lə shi dimədımə ni, ta mbəə ngədi mbəzli təravə Hyala, ghəshi gar dzaa mbay. ²³ Əy ma ki, avee gəzamtəñwəy kwəma va nee ki kwaghwətsata gwa'a gwa'a, nza ghwəy mbəə mənı məhərli wəzə!" kə.

Səəkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri
(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)

²⁴ Ma kə Yesəw dıba na: «Ghala vəghwə tsa va ki, ləy hwəm ngəra'wə tsa vay, shərkwə dza viciy shərkwəta, ka tir dza na, mba'a zlay mbərə. ²⁵ Ka sasərkwəhi tə ghwəmə dza na, ka shikəvaa səkwa, ka shi nza bərıci və shi mə ghwəmə dza na, ka kwəfəghə. ²⁶ Ghalaba kiy, nza Zəghwə yakə ndə ngəri tsahwə, ka nay mbəzli lə mətse shi səəkə mbə kwələbi tə ghwəmə lə bərıci və tərəñw, tsəgha shəndəkə dıba. ²⁷ Sa ka na dzay mba'a ghwənashi ka kwal Hyala ta dza ta basancı mbəzli ci tərati na, tə bəla hidı fadənashi, səəkə tə pətsa kəray ghala hidı gwa'a» kə.

Yesəw bəli fir lə daskwa
(Mt 24:32-35; Lk 21:29-33)

²⁸ Ma kə Yesəw dıba na «Avee taa bəlinwəy fir lə kwəma daskway, favə tə ghwəy shi dı na bəlinwəy. A ghwəy sənay, mba'a kə kəslifi daskwa shikəshi, dza na mba'a dake

nıhwətıy, a vəghwə tsa dzəmtı kətıkəvay, pə ghwəy. ²⁹ Ava tsəgha na ki, nashi ma ghwəy gəla shi bəlakəñwəy ya va ghati mənıvay, sənay tə ghwəy ndal tərmbə Zəghwə yakə ndə ngəri ta səəkəw, mıy dəgha na ki, pə ghwəy. ³⁰ Ə gəzəñwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa bəkwəshi ka shi gəzəñwəy ya ni gwanashi mənıvaw. ³¹ Nay ghwəy na, kar ghwəmə nata ghwəy na ghəshi lə hidı gwa'ay, kərəp dza ghəshıy za-shı. Ma na kwəmee na nanzə kiy, ka kərə naw» kə Yesəw.

War Hyala kwətita na saa sənata vici dza Yesəw zhəkə ti
(Mt 24:36-44)

³² Ma kə Yesəw dıba na: «Ndə tıba ya kwətın, mba'a sənata vici dza shi vaa mənıva tiw. Ya ka kwal Hyala, ya Zəghwə Hyala də'wə ghən tsa ciy, ndə tıbaa sənataw. War Dıdi Hyala mə ghwəmə kwətita na saa sənata vici va lə ler va gwa'a. ³³ Ə pə ghwəy mənı məhərli tərəñw, ka ndəghə vici va kala bə ma hi. Sa nzana, kala sənay ma vəghwə tsa dza na vaa səəkə ti ghwəy. ³⁴ Ma kwəma vay, njasa ka ndə vaa mənı ghəciy dzay ta wə dza naa nza. Mba'a zlay ghi tsa ci, bəm fanambə mbə dəvə ka sləni ci nza ghəshi nıghəə dzəkən. Ka na dza na, mba'a tahaNAVƏshi sləni kəyba, mba'a gəzancı kaa ntsaa nzəy mıy dəgha, a ghəci fə ghən tə ndəghwə ghi tsa va. ³⁵ Ghwəy kwərakwə kiy, ə pə ghwəy fə ghən ta ndəghə vici va. Sa nzanay, sənata vici dza ndə ghi tsa vaa zhəghəvaa səəkə ti ghwəy, nda hetıhwər ka na səəkə, nda mbə dankala vərđı, nda tə kwa taja wa ngələkə, nda mekəshi, sənay ghwəyəw. ³⁶ Ya ə dza naa səəkə vətəghəy, ka na səəkə na mba'a kəsəñwəy ləməcınwəy. ³⁷ Kwəma gəzəñwəy ya nay, ghənze

na sa gəzee kaa mbəzli gwanashi, ə pə ghwəy fə ghən» kə Yesəw.

14

Məndi mbə pəla kwal tsaa kəsə Yesəw
(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2; Zhj 11:45-53)

¹ Tərəmbə vici bakə, məndi dzaa madi ta *makwaghwa Pakə ki. Mbə makwaghwa vay, kar məndiy zəmə peŋ tsa nza *is mbəw. Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a ghəshi madishi ta pəla kwal tsaa kəsə Yesəw nja dzar kwa tsəhwəli, ta dza ghəshiy paslamti. ² Ma kə ghəshi na: «Nanzə kiy, əntaa ghwəmmə dzaa kəsə fəca vici makwaghwa Pakə ma. Vantaa mbəzli dzaa pəlishi tə ghwəmmə» kə ghəshi.

Nahwəti mali ghəshi lə Yesəw
(Mt 26:6-13; Zhj 12:1-8)

³ Ghala vəghwə tsa va kiy, mbə məlmə Betani niy nza Yesəw mbə zəmə shiy kəghi tsa tsahwəti ndə, Shimanjw, kə məndi slən tsa ci. Ntsa vay ndə dərna niy nza na kwatanja.

Dza nahwəti mali mba'a səkəta lə təlīmə paf 'wərđi kwa, «*Nardə» kə məndi kaa 'wərđi va, gəna daf məndiy pa. Dza na mba'a bəlamti təlīmə 'wərđi va, mba'a shəkambə mbə ghən tsa Yesəw. ⁴ Dza nihwəti mbəzli tiba, kala dī ma kwəma mənti mali va va ghəshi, war ə ghəshiy gəzə kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «A ni mənti mali na ni shiy kia? Tawa gwəravə naa ladamti 'wərđi na gəmta kia? ⁵ A shiy ti məndi dəlamti 'wərđi vaa kwəmavə gəna gar mbəl bələkwə mahkan, mba'a məndi tahanavəshi gəna va kaa ka ndərma nzaa» kə ghəshi, ka ngwəzlimə dzəkən mali va tərəŋw. ⁶ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, zlatam mali va! Ka sə məhərli nzə ghwəy ma! Kwəma wəzə na na sa məni na va tə ya.

⁷ Sa nzanay, ka ndərma gəzə ghwəy va na tiba dza ghwəy nza li shi ya hwəmba, gar dza ghwəy mbay mananatishi kwəma wəzə na ya hwəmba dī ghwəy. Ma na nee kiy, ka dza ghwəmmə nza lə ghwəy tikə ndimndim kiw. ⁸ Nanzə kwəma dza naa nza gar mənti fəca dza məndiy lara na sa manamti na va, baslakənra na 'wərđi ghala vici va ghwəlaa səkə. ⁹ Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya war pa' kwəmafa dza məndiy gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidī gwa'a gwa'ay, ta gəzə kwəma mənti na va dza məndi, ka zəzə dzəkən mali va» kə Yesəw.

Zhəwdasə mbə nga dafa ta Yesəw
(Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

¹⁰ Dzəghwa Zhəwdasə Isəkariyətə, tsahwəti ndə mbə *mbəzli ta səfa Yesəw va mən lə bakə ni, mba'a dzaa gəzanshi kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala: «Ta ngatəŋwəy dafa dzee ta Yesəw» kə. ¹¹ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi vəshishi. Mba'a ghəshi gəzanci njasa dza ghəshiy nganci səfa ci. Ava ghala vəghwə tsa va gha Zhəwdasə pəla kwal tsaa nga dafa ta kəsə Yesəw ki.

*Yesəw mbə zəmə shiy mbə *makwaghwa Pakə ghəshi lə mbəzli ta səfa ci*

(Mt 26:17-30; Lk 22:7-23; Zhj 13:21-30; 1Kwər 11:23-25)

¹² Dzəghwa kwa tanja vici ka məndiy zəmə peŋ tsa kama is mbə, mba'a səkəta. Vici vay, fəcava ka məndiy həəni gemim jəw jəw ni ta makwaghwa Pakə. Ma fəcava ki na, dza *mbəzli ta səfa Yesəw ka dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Metər, kwəma dī gha ghəy dza ta tatəŋa shi zəmə dza ghaa zəmə mbə makwaghwa Pakəa?» kə ghəshi. ¹³ Dza Yesəw ki mba'a ghəwənashi mbəzli bakə mbə shi, a kə ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlmə. War tsəhəŋwəy ma ghwəyəy, ta kwəmay

dza ghwəy lə ndə, lə tsaghwa yam və. Nza ghwəy nəw. ¹⁴ Dzakə ghi tsa dza naa dzay, nza ghwəy gəzanci kaa ndə ghi tsa va, a pə ghwəy taa niy: “Ma kə Metəray, ndara ciki tsa dza ghəy səəkə ta zəmə shiy lə mbəzli ta sədee mbə, mbə Pakə, kə” pə ghwəy taa ni. ¹⁵ Gəzanakə ma ghwəy tsəghay, ta citəḡwəy ciki dza na dikə, mə ghən tsahwəti ciki, cəke' məndi gwəmanti, mba'a shiy nzəy mbəba. Ava mbəba ka ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmmə zəmə mbə Pakə ki» kə Yesəw.

¹⁶ Dza mbəzli ta səfa ci va bakə ni mba'a ghəshi madishi, ka dzaa dzəmbə məlmə ki. Ma dzəmbə ghəshi na, mba'a ghəshi kəsashi shi va gwanashi njasa gəzanakəshi Yesəw va. Mba'a ghəshi tati shi zəmə dza ghəshiy zəmə mbə Pakə.

¹⁷ Ma sa pəkwəta vici ki na, mba'a kar Yesəw səəkəshi, ghəshi lə mbəzli ta səfa ci va mən lə bakə ni. ¹⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəshi, ghəshi mbə zəmə shiy na: «Nay ghwəy na, a gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətiḡ, ntsa zəmə ghəy shiy liy, ta nga dafa dza na tə ya, ta kəsəra məndi» kə. ¹⁹ Dza kwəma va ka zhanshi kaa mbəzli ta səfa ci tərən w tərən w. Ga' ghəshi ta dafəw kwəma və, a kə ghəshi na: «Yən na nanzə ba naa Ndə sləkəpə? Yən na ba na? Yən na ba na?» kə ghəshi. ²⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Waa ndə tə ghwəy, ghwəy mbəzli ta sədee va mən lə bakə ni na, ntsa zəmə ghəy shiy li kwa kwakwa tsa kwətiḡ tsa. ²¹ Na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta mətira dzee njasa tsasliḡ məndi vaa dzəkənee mbə Zliya Hyala. Ma nanzə kiy, tərən w dza ngəra'wəə nza kən ndə nga dafa tə ya tsa va. Wəzəbaa niy maw ma məndiy yakə dza naa nza və» kə. ²² Ma ghəshi mbə zəmə shi zəmə va ki na, dza Yesəw hən bəvə pən, mba'a mananati 'wəsa

kaa Hyala. Sa mananati na 'wəsa na, dza na mba'a ngangavəri pən tsa vaa banavəshi. Ma kə ngəshi na: «Vəghee na sana, bəm zəməm!» kə ²³ Ma ləy hwəm na, dza na hən bəvə hwəpər tsa nza shi sa kwa, kə mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Sa mananati na 'wəsa na, dza na hən banavəshi. Dzəghwa mbəzli va gwanashi mba'a ghəshi sasahwə shi sa va. ²⁴ Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Miymiy ya na shi ni, li shi sla Hyala kiri kwa jipə nzə lə mbəzli, ta shəkəshi dza ghəshi ta mbəzli dən. ²⁵ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dzee zhiniy sahwə shi sa ni, kala war fəca vici dzee zhiniy sashi tə pətsa sləkə Hyalaw» kə.

²⁶ Dza ghəshi ka ha cemer, ka fal Hyala. Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi səvərishi ka dzashiy dzəmə kəlan *'Wəlivə.

Yesəw mbə gəzə vərəslə tsa dza Piyer ta vərəslə
(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Zhj 13:36-38)

²⁷ Ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səfa ci na: «Nay ghwəy na, ta zlara dza ghwəy kwətiraa hwəḡwəy gwanəwəy. Sa nzanay, a Hyala gəzəkə mbə Zliya nzə, a kəy: “Ta paslamti ndə ndəghwə shiy dzee, ka tenkesli ci dzay, mba'a ghəshi zləzləḡərəshi ka dza kwaba, ka dza kwaba” kə. ²⁸ Ləy hwəm sa kee zhakatira mbə mətī kiy, ta 'watəḡwəy kwal dzee dzaa dzəti hidī ka Galile, ma nza ghwəy kəsara mbəba» kə.

²⁹ Ma kə Piyer ki na: «A Ndə sləkəpə, na nee, ya mbəzli gwanashi dza naa zlanay, ka dzee zlanə na neyew» kə. ³⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «A Piyer, ə gəzanəe, ta na navay, mbə vərđi ndatsə na, ka ngələkə gha wa kwa bakay, gha zhənti gəzə mahkan səfa gha: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha»

14:17 14:17-21 Zhj 13:2, 21-30 **14:18** 14:18 Cem 41:10 **14:23** 14:23-24 1Kwər 10:16 **14:24** 14:24 Mt 26:28 **14:26** 14:26 Lk 22:39; Zhj 18:1 **14:27** 14:27 Zak 13:7; Mk 14:50-52; Zhj 16:32 **14:28** 14:28 16:7 **14:30** 14:30 14:72

kə Yesəw. ³¹ Dzəghwa ma kə Piyer lə bərçi na: «Ya ta mēti dzee kwasəbə ghay, ka dzee gəzə, sənəna yaw, pən tepəw» kə. Tsəgha nihwəti niy tərmbə va gəzəkə gwanashi kwərakwə ki.

Yesəw cə'wə Hyala kwa Getəsemane
(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)

³² Dzəghwa kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi tsəhəshi, tə pətsa nə mēndi va Getəsemane, kə mēndi. Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci tifa na: «Nzəyñwəyəm tikə, e dza ta cə'wə Hyala» kə. ³³ Dza na kaa kar Piyer, ghəshi lə Zhakə, mba'a Zhañ, pəm pəməvəshi kwasəbə ci. Dzəghwa her ci mba'a ghəshi ghati dza, mba'a nəfə tsa ci slay. ³⁴ Ma kə kaa ngəshi na: «Tərəñw slay nəfə tsee ka di pəəslira. Nzəyñwəyəm tikə, əntaa ghwəy bə hi ma!» kə. ³⁵ Dza na mba'a kətivə dza bəlakə jəw. Kə tsəfəkwə tsəfəkwəy tə hidfi ka cə'wə Hyala, a ngəra'wə tsa dza na va ta sa bashamti səkəkə dzəkən tə nava vici, ghənzə gar mənta. ³⁶ Ma kə mbə cə'wə ci va na: «A Di, gha kiy Didiy, nihwəti shiy tifa kala mbay ghaa məntiw! Va tsəgha cə'wəñee, bashamti ngəra'wə tsa va səkəkə dzəkənee. Nanzə kiy, əntaa gha məni war tə sa dee ma, war njasa təbaña na ka gha məni» kə Yesəw.

³⁷ Dza na tərəd' zhəghəkəvay dzəvəgha mbəzli ta səda ci va mahkan ni. Səkəkə na na, ghəshi banti hi. Ma kə kaa Piyer ki na: «A Shimañw Piyer, wa hiy hi gha na? A shiy mənishi mbə ma ghaa nzaynza ləməcina ya ta tsahi kwətiñ nzəa? ³⁸ Ə pə ghwəy nzəyñwəy ləməcinjwəy, ka cə'wə Hyala ta mbə ghənzəə ndəghwəñwəy, vantaa *ndə jaka tsa nzə ngadambəñwəy mbə məni *kwəma jikir na. Ka di məni kwəma wəzə na ndə ngəri kwa kwəma

Hyalə mbə nəfə tsa ci ngar ki na, daw bərçi vəgha ci ta məni nzə» kə.

³⁹ Zhini na mba'a katantəvay vəgha shi diba, mba'a zhaa cə'wəti Hyalə war njasa kwa taña va. ⁴⁰ Ma sa kədīy na lə cə'wə Hyalə na, mba'a zhikəy zhəvəgha shi. Zhəkə na ba na, ghəshi tə hi, shañ ghəshi ta mbay nzəyshi ləməcishi. Kala sənata kwəma ka ghəshi zləbanci ghəshi. ⁴¹ Zhini na ndəs zhəkəy dzəvəgha shi kwa mahkan səda diba ki. A kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, him hi tsa ghwəy, ka dəkə vəgha ghwəy na ghwəy. Gwa'aa kwəma, a vəghwə mənīy. Ava mēndi dzaa kəsəraa dzəmbə dividivi ka məni kwəma jikir na, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. ⁴² Ava ghwəy nay ntsaa ngati dafa va tə ya səkəkəy, satim a ghwəmmə dzaa dzəvəgha!» kə Yesəw.

Njasa kəsə mēndi Yesəw
(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Zhnj 18:3-12)

⁴³ War ghwəla tsəgha ki, Yesəw mbə kərni gəzə kwəma vaa səkwa na, ndəs Zhəwdasə, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ta səda ci va məñ lə bakə ni tsahwəy. Mba'a mbəzli dafñ kwasəbə, lə kafa'ihī nihwəti, lə ghədemesli nihwəti. Mbəzli vay, mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyalə, lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyalə, lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə niy ghwənashi na ta kəsə Yesəw. ⁴⁴ Ma kə Zhəwdasə tsaa ngati dafa va ta Yesəw niy ni kaa mbəzli va ghəshi dzaa kafə ki na: «Sa ka ghwəmmə tsəhəmməy, ntsa dza ghwəy vaa nara mbə səkəwə njasa ka ndəə səkəwə madigayəy, ghəci na. Nza ghwəy kəsə, ka ndəghwə wəzə va mbəliy ki» kə niy ni ngəshi. ⁴⁵ Dza Zhəwdasə war sa tsəhəy na tsəgha ki, karə dzay dzəvəgha Yesəw, a kə ngəci na: «A Metər» kə, mba'a səkəwəti njasa ka ndə vaa səkəwə madigay. ⁴⁶ Gwa'a, kahə mbəzli va sənay Yesəw tsəgha

ki, basə ghəshi basakənvashi kən, tasl ghəshi kəsəti.

⁴⁷ 'Wakəvə tsahwəti ndə tifa mbə mbəzliy nza lə Yesəw, fat tədikəvəri kafa'i tsa ci, dza na pətsə kəsləkəghwa sləmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa *ka ta Hyala. ⁴⁸ Ma kə Yesəw kaa vərəm mbəzliy basəkəvashi va tsəgha ni na: «A mbəzli ni, tawa səkə ghwəy ta kəsəra lə kafa'i mba'a ghədemesli njasa nzee ndə ghəli kia? ⁴⁹ Vici va vici va ghwəmmə niy nza lə ghwəy mbə *ciki Hyala, ka bəni shiyee kaa mbəzli, kalaa niy kəsəra ghwəy ghalaba nanzə sa? Ma kwəma nata ghwəy na məntay, ta mbə kwəmaa niy tsaslitim va mbə Zliya Hyalaa dzəghwata kwa na» kə Yesəw.

⁵⁰ Dzəghwa *mbəzli ta səda Yesəw gwanashi kwərec ghəshi hwəshi, mba'a ghəshi zlay Yesəw tifa ki. ⁵¹ Dza tsahwəti məgəla kwətiŋ, ka nəw kar mbəzli va lə Yesəw tə səəbə tə səəbə. War gwədəwri sa kən ghən ci gwa'a tsəgha zlabə zlabə. Dza məndi ka dī kəsə. ⁵² Sa nə məndi, a məndi kəsə, kə məndi na, dza na mba'a pəlatanavəshi gwədəwri tsa va tsəgha kaa mbəli va, ka hwəy dirəŋəy.

*Yesəw kwa kwəma mbəzli *ka Zhəwifə dikə dikə ni*

(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Zhj 18:13-14, 19-24)

⁵³ Dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi pəmanaghə Yesəw kaa dikə tsa *ka ta Hyala ki. Ghala pətsa va na, dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, lə mətikwəkwər ka Zhəwifə, mba'a *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ka basəvaa səkəə dzakə ghi tsa va.

⁵⁴ Dza Piyer, ka nəwshi kərakə kərakə, pa' kəghi tsa dikə tsa ka ta Hyala tsa va. Dzakə na das nzəyəy vəgha gwəlaa ndəghwə ghi tsa ntsa va, ka bəghəzli ghwə kwasəbə shi.

⁵⁵ Dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala ghəshi lə *mbəzliy sləka ka Zhəwifə gwanashi, tapə dzəmbəshi mbə pala kwəma dza ghəshiy banavə fəti ti kaa Yesəw ta mbə ghəshiy paslamti. Shan ghəshi ta kwəmavə kwəma ka ghəshi banavə fəti ti kaa Yesəw. ⁵⁶ Mbəzli dən tərəŋw səkəshi, ka təbanci dzərvə kaa Yesəw na, kala jakəshi kwemer shi va gəzə ghəshiy dzəkən, gar nə məndi: «Tsəgha na katanj» kə məndi.

⁵⁷ Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi satishi ta təbanci na shi kwəma dzərvə, ma kə ghəshi na: ⁵⁸ «Wa ma kə niy ni mbə kwəma ciy: “Yənəy, ta ngəzlamti *ciki Hyala tsa ngati ndə ngəri tsa lə dəvə ci dzee. Ma mbə vici mahkanəy, mba'ee zhiniy ngakati, kala səkə dəvə ndə mbə” kə niy ni» kə ghəshi. ⁵⁹ Ya tsəgha təbanaghə ghəshi dzərvə tsəgha na va kaa Yesəw ki na, dzatəvata kwa kwal tsa kwətiŋ tsaw.

⁶⁰ 'Wakəvə dikə tsa ka ta Hyala tsa va tsəgha fakatsa'wə satiy, gar garəy mbə mbəzli tifa va. A kə kaa Yesəw na: «Na ntsa, a shiy mənishi zləba ma gha kwemer gəzə məndi niy dzəkən gha shəka?» kə. ⁶¹ Dzəghwa Yesəw dighevə catavay, kala maw zləba kwəma ya jəw nzə. Zhini dikə tsa ka ta Hyala tsa va, ka zhiniy dəw kwəma və, a kə ngəci na: «Gha na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, Zəghwə Hyala ka məndi vaa fal na pən?» kə. ⁶² Ma kə Yesəw ngəci na: «Yə, yən na! Ghwəy gwanəŋwəy sanay, tə dəvə kwa bəzəmə Hyala kwa bərciy sləkə shiy gwanashi dza ghwəy nara mənəy, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Zhini dibay, ta nara dza ghwəy yən mbə səkə mbə kwəlebi mə ghwəmə» kə. ⁶³ Ma sa favə dikə tsa ka ta Hyala tsəgha na, dza na kaa kwəbanj

tsa kən ghən ci, kwəyah kwəyah slakwanti, sa satiy nēfə tsa ci. A kə na: «Wəkə na nava tsəgha, ka dī mbəzli ghwəmmə ta ndəgha fəti ta kwəma mēnti na ghwəlaw. ⁶⁴ A ghwəy favə njasa sawa na Hyala də'wə ghən tsa ghwəy. Njaa na kwəma təkə ghwəya?» kə. Ma kə ghəshi gwanashi ki na: «Aa gəzəkə *kwəma jikir na, gar pəəsli na!» kə ghəshi.

⁶⁵ Dzəghwa nihwəti mbəzli mbəshi mba'a ghəshi madishi, ka tifə ndighwər dzəkən Yesəw. Ka ghəshiy dza mbəkwə mbəkwəti kwəma ci na, ka ghəəni dəvəə ndəkəwə li, ma kə ghəshiy ni ngəci sa ka ghəshi ndəkəwamti na: «Ca a Hyala cətəŋa, a gha gəzəŋəy, nda tsama ndə ndəkəwəŋa na?» kə ghəshiy ni. Dza dəwgerhi pəm ghəshi pəməvə Yesəw, war ka tsatsanci dividivi dzəghwa slimim ci.

Vəraslə tsa Piyer

(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Zhj 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Ma Piyer war ghwəlay kwa tipə kəghi tsa va ki na, dzəghwa mali kwa ghəra sləni kəghi tsa dikə tsa *ka ta Hyala ndəs səəkəta. ⁶⁷ Ma sa səəkə na, tsa' kə na, Piyer ta ghwə tība mbə bəghəzli, dza na vərəghə vərəghəti. A kə kaa Piyer na: «A ntsa, ghay ntsa kwasəbə Yesəw ndə ka Nazaretə nza gha kwərakwə» kə. ⁶⁸ Tapə Piyer dzəmbəy mbə vərəslə, a ka na: «Am, sənay ya na neyew, sənata gəla kwəma dī gha na gəzee sana nee kiw» kə. Dza na mba'a bərvay tība kwa tipə va ka dzay dzəmbə jəwler. ['Wəkəvə kwa taŋa ngələkə mba'a way ki.] ⁶⁹ Zhini maliy ghəra sləni va kəyba mba'a nay ghəci mbə jəwler tsa va dība, ma kə kaa mbəzli mbəba war sa nay na na: «A mbəzlia, ntsay, tsahwəti ntsa mbəzli va na» kə. ⁷⁰ Zhini Piyer ka vərəslə dība. War ghwəla na, dza mbəzliy nza va tība ka gəzanci

kwəma kaa Piyer, a kə ghəshi na: «A ntsa, na katanj nay, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ntsa ni nza gha. Sa nzana, ghay, ndə ka Galile nza gha» kə ghəshi. ⁷¹ Dzəghwa Piyer tapə ta zəmə lə fəlata ki, a kə na: «Tība tēpəw, tsamtəra Hyala yən kəə sla dzərvə! Sənay ntsa gəzə ghwəy vee, ya səni səni na neyew!» kə. ⁷² 'Wəkəvə ngələkə kwa bakə səda ki, mba'a zhiniy way. Dza Piyer nza'jəw zəzəvə kwəmaa niy gəzanakə Yesəw va. Sa niy nə na va: «Ka ngələkə gha wa kwa bakə səday, gha zhənti gəzə mahkan səda gha: "Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw" pə gha» kə niy ni ngəci. Mba'a səəkəta mbə ghən ci. Dzəghwa ki tapə dzəmbəy mbə wahə tsəgha.

15

Yesəw tə ngwəvə kwa kwəma ngwəmna Pilatə

(Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Zhj 18:28-38)

¹ Pəətə mekəshi na, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghati sləka kwəmaa dzəkən Yesəw kwa jipə shi, lə mətikwəkwər *ka Zhəwifə, lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a *mbəzliy sləka ka Zhəwifə. Dza pəhə ghəshi pəhəti Yesəw, mba'a ghəshi pəməghə kaa ngwəmna Pilatə ta basə ngwəvəə dzəkən. ² Dza Pilatə ki, tapə ta dəw kwəma va Yesəw, a kə na: «Mazə tsa ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa gəzə gha va na» kə.

³ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala ka gəzə kwəmer daj dzəkən Yesəw, ta mbəə bānci fəti. ⁴ Zhini Pilatə ka dəw kwəma va Yesəw dība: «A ntsa, ka zləba kwəma gha sa? Favə gha njasa gəzəkə ghəshi kwəmaa bəŋa fəti daj tsa nzə sa?» kə. ⁵ Dighevə Yesəw nzəyəy kala zləba kwəma

difa. Dza nava kwøma, mba'a søøveri møhørlil Pilatø.

Ngwøvø mæti kæn Yesøw
(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Zhj 18:38-19:16)

⁶ Njasa sækø vici *makwaghwa Pakø vay, tsøgha ka ngwømna Pilatø pølanayshi tsa di *ka Zhøwifø ndø kwøtiñ mbø mbøzli kwa førshina. ⁷ Dzøghwa ghala pøtsa va ki na, mba'a ntsa nø møndi Barabasø, kø møndi sløn tsa ci kwa førshina. Ghøshi lø nihwøti mbøzli ka zhini ghøn, pøkw ka pøsliti ndø ghøshi mbø zhini ghøn tsa shi va.

⁸ Dza vørem tsa mbøzli va tsøgha, takwø ghøshi madishi ta døw va ngwømna Pilatø a ghøci møni kwøma sønabøy na va mbø man-anishi ndimndim. ⁹ Ma kø Pilatø ngøshi na: «Wa ntsa di ghwøy yøn pølayñwøya? E pølavønñwøy mazø ka Zhøwifø na?» kø. ¹⁰ Tawa gøzø ngwømna tsøghay, sa sønay na lø katan, sa hørhø mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala va Yesøw, va tsøgha køsanaaghø ghøshi, kø. ¹¹ Dza mbøzli dikø dikø ni mbø ka ta Hyala va, tapø dzømbøshi mbø høerø ni tifa mbøzli, nza ghøshi mbø døw va Pilatø, a ghøci pølanayshi Barabasø. Dza mbøzli va ka døw tsøgha. ¹² Zhini ma kø Pilatø kaa mbøzli tifa va gwanashi na: «Ya tsa nø ghwøy tsa ndø mazø tsa ka Zhøwifø na, pø ghwøy naci kiy, njaa kee mønti lia?» kø. ¹³ Ma kø ghøshi gwanashi zlanñlan na: «Na nacy, ø pø gha danñwøvøgha vøgha tsøm!» kø ghøshi. ¹⁴ Ma kø Pilatø kaa ngøshi na: «Øy, wa kwøma tøvøti na gar danñwø møndiy dzøvøgha tsøm shøka?» kø. Zhini ghøshi møtsøhø ghøshi møtsøhøti zlanñ kwøma difa: «War ø pø gha danñwøvøgha vøgha tsøm!» kø ghøshi. ¹⁵ Dzøghwa Pilatø, sa di na nøw møni naa dzaa tøbanshi kwøma kaa mbøzliy basøshi va tifa ki, mba'a pølanayshi Barabasø. Dza

na mba'a gøzanshi kaa ka sawji a ghøshi dø'wøvø Yesøw lø kwørpø, nza ghøshi dzaa danñwøvøgha vøgha tsøm ki.

Njasa sawa ka sawji Yesøw
(Mt 27:27-31; Zhj 19:2-3)

¹⁶ Dza ka sawji ki mba'a ghøshi pømøghø Yesøw dzakø ghi dzøghwa hwør tipø, tø pi sla ngwøvø tsa ngwømna Pilatø. Mba'a ghøshi dzaa basøkø nihwøti ka sawjiy tømnbø gwa'aa dzakø. ¹⁷ Dzøghwa ghøshi ki, mba'a ghøshi panakøn løkwøsa ghømta nja sa mazø kaa Yesøw. Mba'a ghøshi mbøerøti tekesli nja møgapa pøerø ghøn mazø, sørø ghøshi søranambøshi mbø ghøn tsa ci. ¹⁸ Dza ghøshi ka sækwø kwa kwøma sawa ki: «A mazø *ka Zhøwifø, ava ghøy sækwøtønña» kø ghøshi. ¹⁹ Dza ghøshi ka dø'wø dzøghwa mbø ghøn ci lø gøta, ka tifø ndighwør dzøkøn, ka gøløbø kwa kwøma ci. ²⁰ Ma sa køfishi ghøshi lø sawa ci tsøgha ki na, mba'a ghøshi søramti løkwøsa ghøm na va køn, mba'a ghøshi zhananakøn kwøbønjer ci. Dza ghøshi mba'a ghøshi pømøkøvøri søvøri mbø mølmøø dzøti ngwøla, ta dza ta danñwøø dzøvøgha tsøm ki.

Yesøw vøgha tsøm
(Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Zhj 19:17-27)

²¹ Ma ka sawjiy pømø Yesøw va mbø dza kwa kwal na, mba'a tsahwøti ndø ka Shiren sækøy kwamti tifa, Shimanñw, kø møndi kaa sløn tsa ci. Døshi kar Alekøsandørø lø Røføsø. Dza ka sawji va mba'a ghøshi tsækwambø lø gwølan mbø bø tsøm tsa dza møndi va ta danñwø Yesøw dzøvøgha.

²² Kø ghøshi ki, mba'a ghøshi bøghø Yesøw dzøti pøtsa nø møndi «Gwalgwata» kø møndi. Gwalgwata vay, pi nja pa ghøn ndø ngøri, di naa gøzø. ²³ Ma sa tsøhøshi ghøshi na, dza ghøshi ka di sancil tay

dzavədə lə nihwəti shi har məndiy *Mirə kaa Yesəw. Kala zləba sa ci Yesəw. ²⁴ Dza ghəshi ki danwə ghəshi danwavəgha vəgha tsəm. Mba'a ghəshi tihəhwə kwəbenjer kən ghən ci kwa jipə shi lə ti dandərdə. ²⁵ Ma vici ghala pətsa danwə məndi va Yesəw dzəti tsəm ki na, ge'i lə tsahi məslidə.

²⁶ Dza ghəshi mba'a ghəshi tsasliti shi banavə məndi fəti ti. Ma shi tsasliti ghəshi vay: «Mazə tsa *ka Zhəwifə» kə məndi. ²⁷ Dza ghəshi mba'a ghəshi danwavəgha ka ghərapə bakə vəgha shəghwə kwasəbə Yesəw ki. Mba'a ghəshi garəyshi, ya wa ndə na, tə tsa ci tsəm, mba'a tsahwəti tar kwa bəzəmə ci, mba'a tsahwəti tar kwa zlebi ci. [²⁸ Kwəmaa niy gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala, niy nə məndi: «Ta mbərambə dza məndi mbə ka məni jikir» kə məndiy, mba'a dzəghwata kwa tsəgha ki.]

²⁹ Dzəghwa mbəzliy dza dzashi dzar vəgha pətsa va ka sawa Yesəw, ka tsəərə. A kə ghəshi na: «Awə pə gha bay, gha saa niy ni va, e ngəzlamti *ciki Hyala, zhini ka ngakati mbə vici mahkanta, pə gha sa? ³⁰ Ə ka gha mbəlanti ghən tsa gha də'wə ghən tsa gha sana bay! Səkwəna tə tsəm tsa di!» kə ghəshi. ³¹ Zhini tsəgha mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala gəzanci kwəma sawa kwa jipə shi difa, a kə ghəshi na: «Ma nihwəti mbəzli mba'a ghəci mbal-amtishi na, kala dza ghəci mbə mbəlanti tsa ci ghən kwərakwə shəkəna! ³² *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, mazə tsa ka *Izərayel gee kə bay, səkwa kə səkway tə tsəm tsa va sənənva di! Ma sa ka ghwəmmə nay ghəci səkway kiy, ta banavə nefer ghwəmmə dza ghwəmmə» kə ghəshi. Tsəgha mbəzli danwəy

məndi va vəgha sawa kwərakwə.

Njasa mətiy Yesəw

(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Zhy 19:28-30)

³³ Ma sa mənta vici tarə kwa ghən ki na, dzəghwa tərkwəsl pi məniiy, ya pa' kwəmafa tə hidfi gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsəgha pi. ³⁴ Ma ge'i lə tsahi mahkan ni va ki na, dza Yesəw ka zlapə kwəma zlanzlan, a kə na: «*Eləwy Eləwy lama sabakətani?*» kə. Ma di kwəma vaa gəzəy «A Hyalee, a Hyalee, wa shiy mənishi ndəghamtəra gha kia?» di naa gəzə. ³⁵ Ma kə nihwəti mbəzli mbə mbəzliy nza tə pətsa va, sa favə ghəshi kwəma gəzə Yesəw va na: «Aya, avaci mbə haka *Eli» kə ghəshi. ³⁶ Dzəghwa tsahwəti ndə mbə shi bəvbəpə ta bali. Dza na tsan bəvə shiy nja səwsə, kə yəkwə yəkwəmbəshi mbə tay tsa ndalakwə tsa, səəkə na mba'a haslivəshi lə gəta, ka bānci, a ghəci sa. A kə na: «Zlayəm, a ghwəmmə nighə di, nda katan dza Eli tsa vaa səəkə pəlamti səkwa tə tsəm tsa va!» kə.

³⁷ Dzəghwa Yesəw mba'a ngwəmata lala zlanzlan, mba'a mətiy. ³⁸ Dzəghwa kwəmtə tsa pəhəy məndi ta təhəvəri pətsa mbə *ciki Hyala, mba'a sləkwəy bakə mbə, sa 'wava na səəkə mə ghən tsa ci pa' kwəkə tə mətəni.

³⁹ Ma kə dikə tsa ka sawji bələkwə, sa nata na məti Yesəw va, ghəci tifa ki na: «Ma ntsa katanəy, Zəghwə Hyala na!» kə.

⁴⁰ Ma ghala pətsaa məti Yesəw va ki na, tifa niy nza nihwəti mi'i ka nighə kwəma va vəri kərakə. Mbə mi'i va kar Marəy ka Magədala, lə Marəy mbəghəy kar Zhakə tsa jəw tsa, lə Zhəzesə, mba'a Saləməy niy nza. ⁴¹ Sa niy nəw ghəshi Yesəw ghala ghəci ghwəlay tə hidfi ka Galile, ka kəəkəti ghəshiy nza

15:24 15:24 Cem 22:19 15:26 15:26 Mt 27:11 15:27 15:27 Ezay 53:12 15:29 15:29-32 Cem 22:8; 109:25 15:29 15:29 14:58 15:32 15:32 Mt 27:11 15:33 15:33 Amə 8:9 15:34 15:34 Cem 22:1 15:36 15:36 Cem 69:22 15:38 15:38 Səvəri 26:31; Ebr 10:19-20 15:39 15:39 1:1; 3:11; 14:61; Mt 27:54 15:40 15:40-41 Lk 8:1-3

lə shiy ghəngħən ghəngħən. Daŋ tərəŋw nihwəti mi'i tifa diba, sa səsəkəshi ghəshi kwasəbə Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem.

Njasa lamti məndi Yesəw
(Mt 27:57-61; Lk 23:50-56; Zhŋ 19:38-42)

⁴² Ma vici məti Yesəw va ti kiy, fəca vici ka məndiy gwəmava ta ndəghə *vici dəkəva tə həzlimə niy nza na. Ma sa məniy pi hetihwer na, ⁴³ dza *Zhezhefə, ntsa mbə məlmə Arimate mba'a səkəy. [Ghəciy, ntsa fa məndi kwəma və mbə mbəzliy sləka *ka Zhəwifə niy nza na. Mbə ndəghə vici dza Hyalaa səkə ta sləkə mbəzli ti ghəci niy nza kwərakwə.] Dza na kaa nəfə tsa ci, mba'a ndahwə, mba'a tsəhəy vəgha ngwəmna Pilatə ta cə'wə kwal tsa dza ta bə mbəri tsa Yesəw ta dzaa ta lamti. ⁴⁴ War sa favə Pilatə a Yesəw mətiy, kə məndi na, mba'a məhərli ci səta, sa mətiy Yesəw va kyaŋwkyanŋw. Dza na da' harvə dikə tsa ka sawji bələkwə ka dəw və, a kə na: «A Yesəw mətiy kə məndiy, nzay nza na ghala mətiy na na?» kə. ⁴⁵ Ma sa gəzanci ndə sawji tsa va kwəma dəw na va və gwa'a kaa Pilatə ki na, mba'a bənavə kwal kaa Zhezhefə ta bə mbəri tsa Yesəw. ⁴⁶ Dza Zhezhefə kaa bahta wəzə na, mba'a pavə ta harə Yesəw mbə. Dza na mba'a dzaa bəkəghwa mbəri tsa Yesəw səkwa vəgha tsəm tsa va, mba'a dzaa harambə mbə. Mba'a dzaa faghwa kwa kwəli lati məndi mbə hakwə. Dza na mba'a tsəkəkə hərəmbəzliy kalamiy miy kwəli va.

⁴⁷ Kar Marəy ka Magədala ghəshi lə Marəy mbəghəy Zhwəzesə ki na, mba'a ghəshi niy nay dzəghwa tə pətsa ləy məndi Yesəw.

16

Zhakati tsa Yesəw mbə məti
(Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Zhŋ 20:1-10)

¹ Ma sa dzəvərta *vici dəkəva ki na, dza kar Marəy ka Magədala,

16:6 16:6 8:31 16:7 16:7 14:28; Lk 24:34

lə Marəy mbəghəy Zhakə, mba'a Saləməy, pa' ghəshi pavə 'wərdi, ta dza ta məniy dzəti mbəri tsa Yesəw kwa kwəli va. ² Dza ghəshi fəca ləwma Dəmasə mekəshi, pəətə ghəshi madishi, dza ndəs ghəshi tsəhəshi tə kwəli viciy səəmə. ³ Ma kə ghəshi kwa jipə shi sa tsəhəshi ghəshi na: «A ntsaa dzaa tsəkwantəmmə hərəmbəzli məy kwəli va va nanzə kia?» kə ghəshi. ⁴ Va sa nzana, hərəmbəzli dikə sa va tərəŋw gəzə ghəshi tsəgha. Sa nə ghəshi njə'wə, kə ghəshi kaa pətsa məy kwəli na, bəŋwəta kwəli, mba'a hərəmbəzli tsarakə dzar kwa tsa nze pi. ⁵ Dza ghəshi təhwə dzəmbəshi mbə kwəli va. Ma dzəmbə ghəshi na, tsahwəti məgəla ndə mənəy mbəba, ge'i tar bəla kwa bəzəmə kwəli va, lə kwəban tsa tezlezi tsa kən ghən ci. Mba'a mi'i va hazlənishi dalala. ⁶ Ma kə kaa mi'i va na: «A mi'i, ka hazlən ghəwəy ma! E sənay Yesəw ndə ka Nazaretə tsa daŋwavəgha məndi va vəgha tsəm na sa pala ghəwəy. Ghəci tikə kwa kwəli naw. Aa zhakatiy mbə məti. Vanay pətsaa niy fəy məndi ti. ⁷ Madim gəzanshim bar tsa kwəma va kaa mbəzli ta səfa ci, lə kaa Piyer gwa'a. A pə ghəwəy ngəshiy: "Pərba ghəci dza naa 'waa tsəhəy kən ghəwəy tə hidi ka Galile. Tifa dza ghəwəy dzaa nay, nja kwəmaa niy gəzaŋwəy na va" pə ghəwəy ngəshi» kə.

⁸ 'Wakəvə mi'i va mba'a ghəshi səəməshi kwa kwəli va, kwəsha' ghəshi ta bali, ka hwəshiy dza-shi kərakə vəgha kwəli va, kala gwərgwərə, sa səta məhərli shi. Dza ghəshi kala maw gəzə kwəma va ya kaa tsamaba ndə va hazlən.

Yesəw ghəshi lə Marəy ka Magədala

(Mt 28:9-10; Zhŋ 20:11-18)

[⁹ Ma sa zhakatiy Yesəw mbə məti mekəshi mekəshi fəca ləwma dəmasə na, dza na mba'a canati ghən tsa ci pərba kaa Marəy ka

Magədala. Marəy ka Magədala niy tihəkəvəri Yesəw va hyeler mbərfən mbə ghən nzə. ¹⁰ Dza Marəy mba'a dzaa gəzanshi bar tsa kwəma va kaa mbəzliy niy nza lə Yesəw. Ma ghəshi ghala pətsa va na, war cəcəlikwə, lə wahə kwa mətse shi. ¹¹ A kə Marəy ngəshi na: «Mbə piy na Yesəw sənznəva! E nay lə mətsee!» kə Marəy. Ma mbəzli va na kala zləbati ma kwəma nzə va ghəshi.

Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci (Mt 28:16-20; Lk 24:13-49; Zhj 20:19-23; SləniKY 1:6-8)

¹² Zhini mba'a Yesəw zhəghəvə nahwəti pa ta canati ghən tsa ci kaa nihwəti mbəzli ci bakə, mbəzli va kwa kwal mbə dza ta dzəti nahwəti giwa. ¹³ Mba'a ghəshi zhəghəkəvashiy dzəvəgha nihwəti mbəzli ci va, mba'a ghəshi gəzanshi kwəmaa mənta. Dza ni va kwərakwə bə na, kala zləba ma kwəma va ghəshi.

¹⁴ Dzəghwa, ləy hwəm kiy, mba'a Yesəw canati ghən tsa ci kaa mbəzli ta səda ci va mən lə tan ni gwanashi, ghəshi mbə zəmə shi zəmə ghala vəghwə tsa va. Dza na nabə nabə nabətishi, sa dī ma ghəshi zləba kwəma gəzəkə Hyala lə sa nza nefer shi caslakəslakə, mba'a tə sa dī ma ghəshi va yi kwəma gəzanakəshi mbəzliy niy nay va ghəci zhakatiy mbə məti.

¹⁵ A kə kaa ngəshi dība ki na: «Mbalam ya pa' kwəmaba tə pətsa kərkə hīdī, a ghwəy dzaa gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli gwanashi. ¹⁶ Ma ntsaa dzaa zləbavə kwəma dza ghwəy vaa gəzə, dzəghwa mba'a məndi mananati *bateməy, ta mbəliy dza tsava ndə. Ma ntsaa dzaa zləbati may, ta slanakən ngwəvə dza Hyala.

¹⁷ Mbəzliy dzaa zləbavə kwəma vay, avanta kwəma madəna madəna na dza ghəshiy mənī: Ta

tihə hyeler dza ghəshiy dza mbə mbəzli, lə slən tsee. Ta gəzə kwəma dza ghəshi lə ghani səkə ma ghəshiy gəzəhwə. ¹⁸ Ya shishiy kəsəvə ghəshi lə dəvə shi, ya ghwə'iy pəsli ndə sahəwə ghəshiy, kwəmaa dzaa mananshi tība tēpəw. Ka ghəshi dzay ka fə dividivi shiy dzəkən mbəzli shaw shaw ni, fanakənsi ma ghəshi na, mba'a mbəzli va mbəli shi» kə Yesəw.

Njasa dzay Yesəw dzəvəgha Hyala mə ghwəmə (Lk 24:50-53; SləniKY 1:9-11)

¹⁹ Ma ləy hwəm sa kəfiy Ndə sləkəpə Yesəw lə gəzə kwəma va kaa mbəzli ta səda ci ki na, dza Hyala mba'a bəhwəə dzəmə ghwəmə, mba'a dzaa nzəyəy tə kwa bəzəmə Hyala məba.

²⁰ Dzəghwa mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi madəshi ta dza ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na va, ya pa' kwəmaba tə hīdī gwa'a. Dzəghwa Ndə sləkəpə mba'a kətitishi. Tərənjw ghəshi mənī kwəma madəna madəna na. Ma sa nata mbəzli kwəma va na, mba'a ghəshi sənay, kwəma katan naa sa gəzə ghəshi va, kə ghəshi.]

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw njasa tsasliti Markə ki.

16:15 16:15-16 Mt 28:19 **16:16** 16:16 SləniKY 2:38 **16:17** 16:17 SləniKY 8:7; 16:17; ghani: SləniKY 2:4; 10:46; 19:6; 1Kwər 14 **16:18** 16:18 shishi: Lk 10:19; SləniKY 28:3-6; Ta mbəli mbəzli dza ghəshi: SləniKY 4:30; 5:16; 8:7; Zhk 5:14-15 **16:19** 16:19 Mt 22:44 **16:20** 16:20 Ebr 2:4

**Zliya Yəwən kwəma
wəzə naa dzəkən Yesəw
Kəristəw njasa tsasliti
Ləwka
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ma Ləwka tsaa tsasliti zliya na tsay, ghəshi lə Pəl niy təwrə na ghala vəghwə tsaa niy wə Pəl dzar mbə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən, mba'a ghəshi niy nzəyəhwə nzəy li tə hidfi ka Rəm. Ghəci dibay, dəkwətər tsaa mbəzli ka zəlghwə niy nza na. (Nza ghwəy nighə mbə Kwələsə 4:14). A dəwhwə nzəy tsa Yesəw va mbəzli ghəngəhən ghəngəhən madi na ta tsasli zliya na. Va Marəy mbəghəy Yesəw dəwvə na kwəmaa dzəkən ya Yesəw, kə məndi. A kə məndi dibay, ghala pətsa tsasli na zliya nay, Pəl kwa fərshina tə hidfi ka Shezare na, kə məndi.

Kaa madigay Tiyəwfiləsə tsasliti Ləwka zliya na. Ma ntsa vay, ntsa mbə hwəlfə ka Zhəwifə naw. Zhini Ləwka də'wə ghən tsa ci dibay, hwəlfə ka Zhəwifə naw. Ləwkay, ntsa slanci hwər tsa ci ta mbəzli na. Tərənw ka naa gəzə kwəmaa dzəkən mbəzli kwa tsa shi kwal ni, lə dzəkən ka ndərma, lə mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, lə ndərazhi, mba'a mi'i. Bazhə bazhə gəzə na kwəmaa dzəkən səkə tsa Yesəw dzəti hidfi ta mbəzli nja ghəshi ni.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 2 Nəwər tsaa dzəkən shiy mənishi ghəngəhən ghəngəhən Yesəw ghwəla ta ya, mba'a dzəkən ya Yesəw.

Vəh 3 pa' vəh 4:1-13 Kwəmaa dzəkən Zhaŋ tsaa mənə batem

kaa mbəzli, mba'a dzəkən hərə tsa hərəhwə ndə jakə tsa Hyala Yesəw.

Vəh 4:14 pa' vəh 9:1-50 Njasa 'wa Yesəw sləni ci mbə hidfi ka Galile. Sa ghanay, mba'a dzəmbəy mbə ciki basəva tsa ka Zhəwifə, dza na mba'a jangəti kwəma mbə Zliya Hyala, dzəkən sləni dza na ta mənə, njasa dza na ta canshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli kwa tsa shi kwal ni, lə kaa mbəzli mbə dəvə ndə jaka, lə njasa dza na ta mbəli mbəzli nza ngəra'wə kən shi (4:17-19). Dza Yesəw ki, war tsəgha ghəci mənəti njasa jangəti na va.

Vəh 9:51 pa' tə vəh 19:1-27 Yesəw kafəy tə hidfi ka Galile ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ghəci mbə dza kwa kwal na, mba'a bananavə shiy kaa mbəzli ghəngəhən ghəngəhən.

Vəh 19:28 pa' tə vəh 23:1-56 Nəwər dzəkən shiy dzaa səkə dzəkən Yesəw ghala vəghwə tsa nzana mbə məlmə Zherəwzalem, pa' va mətə ci.

Vəh 24 Nəwər dzəkən səmə tsa Yesəw kwa kwəli, lə njasa cinti Yesəw ghən tsa ci kaa mbəzli ghəngəhən ghəngəhən, lə njasa dzay naa dzəmə ghwəmə ta dzaa nzəyəy vəgha dəy.

Kwəma gəzə Ləwka kaa Tiyəwfiləsə

¹⁻² A Tiyəwfiləsə ntsa dikə tsa, a gha sənay ghəngəhən ghəngəhən mənəhwə Hyala shiy mbə ghəy. A nihwəti mbəzli tibay, mba'a ghəshi nashi shi mənəhwə Hyala va lə mətə shi ghala ghava ghəshi. Dzəghwa Hyala ki mba'a ghwənashi mbəzli va, ta dza ta gəzə kwəma nzə va kaa mbəzli. Ma sa dza nihwəti mbəzli ki na, mba'a ghəshi tsatsaslati shi va tə zliya, war njasa sləkəshi mbəzliy nashi va. ³ Sa dzee kwərakwə kiy, mba'ee njədīvə shi va wəzə va mbəzli,

njasa ghava ghəshi gwanashi. Ma sa njədīvəshee ki na, wəzə na yən tsasləghəŋashi, gha ntsee dikə tsa njasa ghakəvashi ghəshi lə njasa nəwva ghəshi, pən na sana nay gha. ⁴ Ma kwəma tsasliŋee va shi va tiy, ta mbə ghaa sənay katan na shi bənavəŋa məndi va, pə gha, nə ya.

**Ndə kwal tsa Hyalaa gəzəpə ya tsa Zhan ndə mənipə *batem*

⁵ Ghala vəghwə tsaa nza *Erədə mbə mənī mazə tə hidī ka Zhəwdey, a tsahwəti ndə ta Hyala niy nza tifa, Zakari, kə məndi kaa slən tsa ci. Zakari tsa vay, ndə ta Hyala tsa kwa zəərə *ka ta Hyala sləkə Abiya niy nzana. Ma malī ci na, mbə hwəhwə tsa *Araŋw, ntsa dikə tsa mbə ka ta Hyala, Elizabetə, kə məndi kaa slən tsa nzə. ⁶ Kar Zakari ghəshi lə mali ci va bakanashiy, mbəzliy mənī kwəma dī Hyala niy nza ghəshi, ka dī fəti ta *kwəma pəhəti Hyala lə nəfə tsa shi gwanay. ⁷ Niy nza ndərazhi və shiw. Sa nzanay, jəŋa niy nza Elizabetə. Zhini difa ghala vəghwə tsa va na, tərəŋwshi ghəshi niy halishi bakanashi.

⁸⁻⁹ Dzəghwa vəghwə tsa dza kar Zakari kwa zəərə shi, ta ghəra sləni mbə *ciki Hyala ti, mba'a səkəy. Dza ghəshi, ta'wə ta'wə ta'wə ghəshi slaslati dandərdə, njasa sənabəshi ghəshi mbə mənī, ta ti ntsa dza Hyalaa tsəhavə ta mənī sləni mbə ciki tsa nzə, ge'i lə tsava vəghwə. Ma sa ti ghəshi dandərdə tsa va ki na, mba'a tivə Zakari ta dza ta ndi shiy zən wəzə mbə ciki Hyala. Sa sənata Zakari tə ya na ghəra sləni va kə ki na, mba'a dzay dzəmbə ciki Hyala ta ghəra sləni va. ¹⁰ Ma ghəci mbə ndi shiy zən va wəzə mbəba na, ka cə'wə Hyala mbəzli gwanashi ni pərikə tə ngwəla.

¹¹ War Zakari mbəba ki na, vətəghə ndə kwal tsa Hyala tsahwəy kwa kwəma ci. Dza gar garəy

vəgha bəla kwa bəzəmə pətsa ka məndi vaa, ndi shiy zən wəzə ni kaa Hyala ti. ¹² War sa nay Zakari tsəgha na, mba'a məhərli ci səəta, ka gwərgwərə ghəci va hazləni. ¹³ Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəci na: «A Zakari, ka hazləni gha ma. A Hyala zləbati cə'wə gha. Avana, ta bə hwər dza mali gha Elizabetə, ta yaŋa zəghwə. Sa ka na yakə zəghwə vay, Zhan pə gha taa ni kaa slən tsa ci. ¹⁴ Ta vəshiŋa dza gha dalala ta kwəma ci. Mbəzli dāŋ dza naa nza mbə vəshi, sa ka məndi yakə. ¹⁵ Zəghwə vay, ntsa dikə tsa dza naa nza mbə sləni Hyala. Ka dza naa sa ya mbezli, ya nimaba shi saa ghipəw. Ghala ghəci kwa hwərəy dza *Safə tsa Hyala dēwdew tsaa təhay nəfə tsa ci. ¹⁶ Dāŋ dza naa zhəghəkə məhərli ka *Izərayel, lə kwəma dza naa gəzanshi, ta zhini ghəshiy nəw Hyala kwa sləkəshi. ¹⁷ Ndə kwal tsa Ndə sləkəpə dza naa nza. Məhərli ci lə bərçi ci gwa'ay, war nja sa *ndə gəzə kwəma Hyala *Eli va mbəradzə dza naa nza. Sa ka na dzay, mba'a sləkamti kwəma kwa jipə kar didihi lə ndərazhi shi, mba'a jakətishi. Sa ka na dza kaa mbəzliy zhini ghən kaa Hyalay, mba'a zhəghanti məhərli shi, nza ghəshi nza ka mbəzliy mənī kwəma dī Hyala. Ava tsəgha dza naa gwəmanti nefer mbəzli wəzə wəzə ta zləba Ndə sləkəpə ghəshi sa naa səkəy» kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa Zakari.

¹⁸ Ma sa favə Zakari kwəma va tsəgha, ma kə kaa ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «Kay, njaa njaa dzee gha sənay katan na kwəma va pən kia? Ava ghaa nay sənəzvay, pəhal nzee dalala, zhini tsəgha malee kwərakwə ba» kə. ¹⁹ Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «Yənəy, yən na ndə kwal tsa Hyala tsa har məndiy Gabəriyel. Kwa kwəma Hyala kee nza, ka ghəranta

sləni. Sanay, Hyala ghwənikəra na ta gəzanə kwəma, lə ta gəzanə Yəwən nəwər tsa wəzə tsa tsa. ²⁰ Ma kwəma gəzanəe vay, ta məniva dza na, sa ka vəghwə tsa va səəkəy. Ma nja na zləbati ma gha kwəma vay, ta pəhəta dza ghani gha. Kala mbata ma gəzə kwəma gha, pa' fəca vici dza məndi vaa yakə zəghwə gəzanəe na» kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa Zakari.

²¹ Ma ghala pətsa va ki na, war mbə ndəghə Zakari mbəzliy basəshi va, ta cə'wə Hyala pərikə. «Wa shiy mənishi nəyəy Zakari rikərik mbə ciki tsa tsətsə shəka?» kə ghəshi. ²² Dza Zakari ki, mba'a səvəriy. Ma sa səvəriy na, dzəghə kə kaa gəzanshi kwəma na, kala mbay ghəciy gəzanshi. Dza na ka paghanshi kwəma lə dividivi. Ma sa paghanshi na kwəma lə dəvə na, mba'a ghəshi sənay tsəgha, shi madəna madəna ni səəkə va Hyalaa nashi na, kə ghəshi.

²³ Ma sa kədiy vəghwə tsa slanavə məndi kaa Zakari ta ghəra sləni mbə ciki Hyala ki na, mba'a dzay jighi.

²⁴ Ləy hwəm hi jəw ki na, mba'a mali ci Elizabetə bəvə hwər. Ma sa nay na ghənzə bəvə hwər na, mba'a nəyəta kəghi tsa nəzə mbə tir cifə, kala dzəti ma ngwəla. Ma kə kaa kwəma gəzə na na: ²⁵ «Hyala məntəda na tsava wəzə hwər. Aa banti ha'wə tsa tə ya, va kwəma jinə kənee na» kə.

**Ndə kwal tsa Hyalaa gəzəpə ya tsa Yesəw*

²⁶ Ma tə kwa kwanə tir tsa Elizabetə lə hwər na, dza Hyala tə nahwəti vici, mba'a ghwənay ndə kwal tsa nəzə Gabəriyel dzəmbə məlmə Nazaretə tə hidī ka Galile. ²⁷ Ndə kwal tsa vay, kaa nahwəti zha ghwənəghə na, Marəy, kə məndi kaa slən tsa nəzə. Makwa tsahwəti ndə ghənzə, *Zhezhefə, kə məndi

kaa slən tsa ci, ntsa yakə məndi mbə hwəhwə tsa mazə *Davitə ghəci. ²⁸ Ma sa tsəhəy ndə kwal tsa Hyala tsa va kəghi tsa kar Marəy ki, ma kə kaa ngəta na: «Avee səkwətəna kwajin, vəshi pə ghaa vəshi, sa nzanay, a Hyala dərnitəna. Kwasəbə gha na Ndə sləkəpə» kə. ²⁹ Sa favə Marəy kwəma va na, mba'a məhərli nəzə səta. Ma kə mbə ghən tsa nəzə na: «Njaa dī gəla tsatsa səkwəpə gəzə kia mbəzlia!» kə. ³⁰ Ma ghənzə mbə təkə tsəgha, ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəta na: «A Marəy, ka hazləni gha ma! Hyala məntəna na wəzə hwər tsa nəzə. ³¹ Avəna, ta dzəghwa hwər dza gha, ta ya zəghwə zal. Sa ka gha yakəy, Yesəw pə gha taa ni kaa slən tsa ci. ³² Ma zəghwə vay, ntsa dikə tsa dza naa nza, Zəghwə Hyala ta ghwəmə dza məndiy har. Ta fəy dza Hyala kwa sləkəpə ka mazə, njasaa niy nza jiji Davitə va niy nza. ³³ Ghəci dza naa sləkə hwəlfə ka *Izərayel pa' kwa ndimndim. Ka dza sləkəpə tsa ciy kədi ka na nəzə» kə. ³⁴ Ma sa favə Marəy tsəgha, ma kə kaa ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «njaa kee mbay bəvə tsava hwər ki, kala səəkə ghəy nza lə zal ghala nəzəe kia?» kə. ³⁵ Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəta na: «*Safə tsa Hyala dəwdəw tsa dza naa səəkəy dzəkən gha, mba'a bərqi nəzə dzaa səəkə ləma'wakənvashi kən gha nja məkəkwə. Ava tsəgha dza ghaa bəvə hwər. Ma zəghwə dza gha va ta yay, ntsa dəwdəw tsa dza naa nza, Zəghwə Hyala dza məndi har. ³⁶ Avəna sanay, zhadəna Elizabetə ghənzə sa niy nə məndi va, jinə na, ka yakə zəghwə naw, kə məndiy, lə hwər na sənənva. Kwa kwanə tir tsa nəzə na, ya tsəgha naa pəhal. ³⁷ A gəzanəe, na na Hyalay, shiy tifa kala mbay ghənzə məntishiw» kə. ³⁸ Ma sa favə Marəy tsəgha, ma kə

na: «Yənəy, sa kwa sləkəpə nzee. Məniva kwəma nzə vaa dzəkənee lə kwal tsa bərkəti na va, njasa gəzə gha va» kə. Ma sa zləbakə Marəy tsəgha ki na, dza ndə kwal tsa Hyala tsa va, mba'a dzay, zlata.

Kar Marəy lə Elizabetə

³⁹ Ma ləy hwəm sa gəzəkə *ndə kwal tsa Hyala va kwəma kaa Marəy ki na, dza na mba'a madita kyanwkyanw ta wə vəgha Elizabetə, mbə məlmə nza kar Zakari mbə. Məlmə vay, dzar mbə kəlenjer tə hidī ka Zhəwde niy nza na. ⁴⁰ Ma sa tsəhəta na mbəba na, mba'a dzəkətaa dzəkə ghi tsa Zakari, dza na ka səkwə Elizabetə ghənzə. ⁴¹ War sa səkwəti Marəy Elizabetə na, mba'a zəghwə nzə kafəy ta kwəfəghə kwa hwər nzə. Dzəghwa *Safə tsa Hyala dəwdew tsa paf təhay nəfə tsa Elizabetə tsəgha. ⁴² Dza na ka gəzanta kwəma kaa Marəy zlanzlan, ma kə na: «A Hyala dərnitəna na gha ki Marəy. Tərənwba ghaa dərniti na kaa nihwəti mi'i gwanashi. Zəghwə dza gha va ta ya bay, a Hyala təfanati miy. ⁴³ Wa slən tsee mbə mbəzli kwərakwə kia mbəzlee səəkəta mbəghəy Ntsaa sləkəra ta wəra wə? ⁴⁴ Sənay gha na Marəy, ghala pətsa səkwəra gha vay, mad, zəghwə madiy ta kwəfəghə va vəshi tsəgha kwa hwər tsee. ⁴⁵ A Marəy, vəshi na tə gha, sa nzana, mba'a gha zləbavə kwəma gəzəkəna Ndə sləkəpə, mba'a gha sənay, ta məniva dza na, pə gha» kə.

Marəy fal Hyala kwa cəm

⁴⁶ Ləy hwəm sa gəzəkə Elizabetə tsəgha na, dza Marəy ka fal Hyala kwa cəm, ma kə na: «A falee dikə tsa Hyala kwa sləkəpə. ⁴⁷ Paf təhəy nəfə tsee va vəshi, tə mbərkə Hyalaa mbəlira. ⁴⁸ Sa nzanay, aa fakən məhərli nzə kənee,

yən yən kwa ghəranta sləniy zhəghəti ghən tsee jəwə. Va tsəgha kiy, ghava na sana, pa' kwa ndimndiməy, mali dərniti Hyala dza məndiy harda.

⁴⁹ Sa nzanay, a Hyalaa gwəramti tə bərçi dəwdew na məntəra shi wəzə ni tərənw.

Ntsa dəwdew tsa, na slən tsa nzə.

⁵⁰ Ya hwəmbay, war mbə mənī wəzə hwər na kaa mbəzliy danta fəti.

⁵¹ Aa məniti sləni dikə na tərənw lə bərçi mbə dəvə nzə, mba'a ndanivəri zəzə kwəma mbəzli nza kəli ghən mbə nefer shi,

⁵² mba'a tsəkwəkəghwa mezhizhə kwa gəzli mazə shi, mba'a parambə mbəzliy zhəghəti ghən tsa shi jəw jəw mbə mazə tə pətsa shi.

⁵³ Aa ngangaslay mbəzli mbə mashi ni paf paf lə shi wəzə ni.

Mba'a tihəti ka shiy paw dividivi shi.

⁵⁴ Aa kətitəmmə ghwəmmə hwəlfə ka *Izərayel, ghwəmmə ka sləni nzə.

Zamti ghən na ta mənī wəzə hwər tsa nzə

⁵⁵ kaa *Abəraham, lə kaa ngəmmə ghwəmmə jijihiy ya hwəmbaw.

Njasa niy gəzəkə na va mənī kaa jijihimməy,

tsəgha mənimmə na wəzə hwər tsa va»

kə Marəy kaa cəm tsa nzə va.

⁵⁶ Dza Marəy mba'a nzəyta kəghi tsa kar Elizabetə, mba'a məniti tir gar mahkan kəyba. Ləy hwəm ki na, mba'a zhataa jighi.

*Ya Zhan tsaa mənipə *batem*

⁵⁷ Dzəghwa ki, mba'a tir tsa dza Elizabetə ta ya ti səəkəy. Dza na baw yakə zəghwəə zal. ⁵⁸ Ma sa yata na na, mba'a ka ghalahita, lə manhita gwa'a favə: «A Hyala mananati wəzə hwər tsa nzə kaa Elizabetə,

mba'a banavə zəghwə» kə məndi, dza mba'a ghəshi vəshishi tərənɥ li.

⁵⁹ Ma sa mənti zəghwə ləwma kwətiŋ ghala yakə məndi ki na, mba'a məndi basəshi ta *slanci fə'yasa lə ta fanci slən. Dza məndi ka di fanci slən Zakari, nja dəy kwərakwə. ⁶⁰ Ma kə mbəghəy na: «Awə, tsəgha dza slən tsa ciy nzaw, Zhan ka məndi har» a kə. ⁶¹ Ma kə mbəzliy basəshi va kaa ngəta na: «Səəkə slən tsa tsəgha tsaa nza tə tsahwəti ndə mbə takə tsa ghwəy ya kwətiŋəw Elizabetəw» kə ghəshi. ⁶² Dzəghwa ghəshi ka paghanci kwəma lə dəvə kaa Zakari, dəy zəghwə va ta mbəə sənay slən tsa di na məndiy fanci kaa zəghwə ci. ⁶³ Dza Zakari, mba'a dəwvə tsəm tsa fəditi məndi ta tsasli shiy dzəti və shi. Sa banavə məndi na, dza na mba'a tsaslati slən tsa zəghwə va ti. «Zhan na slən tsa ci» kə. Sa jangəvə mbəzli va shi tsasliti na va na, mba'a məhərli shi səəta va nava kwəma. ⁶⁴ War ghwəla ki na, wərət ghani Zakari va niy pəhəta pəlita, nighəm na, ghəciy mbata gəzə kwəma wəzə. Dza na ka fal Hyala zlanɥlanɥ. ⁶⁵ Ma sa nata ka ghalahiy Zakari nava kwəma tsəgha na, mba'a her shi dzashi. War ə məndiy slasla kwəma zəghwə va dzar mbə məlməhi mbə kəleŋer tə hidi ka Zhəwde. ⁶⁶ Ya wa ntsaa favə nava kwəma na, mba'a banavə təkə kwəma mbə nəfə tsa ci. A kə ndəə ni na: «Ta njaa dza kwəma tsava zəghwəə nza kia?» kəə ni. Ta na nava katanəy, a Hyala fakən dəvə nzə kən zəghwə va.

Zakariy fal Hyala kwa cəm

⁶⁷ Dzəghwa Hyala lə Safə tsa nzə dəwdəw tsa paf təhay nəfə tsa Zakari, dəy Zhan, tapə ghəci ta gəzə kwəmaa səəkə va Hyala, ⁶⁸ ma kə na: «'Wəsa nə ya kaa Hyalaa sləkəra, kaa Hyala ka *Izərayel,

sa nzana mba'a fakən məhərli nzə kən shi,

ghəshi mbəzli nzə, dza na mba'a mbəlitiishi.

⁶⁹ Aa ghwənikəmmə ndə mbəlimmə lə bərçi və tərənɥ.

Ndə mbəlimmə tsa vay, jijiyy mazə *Davitə,

ndə ghəra sləni tsa Hyala mbəradzə na.

⁷⁰ Kwəma mənti Hyala vay, aa niy gəzəkə

lə miy tsa ka gəzə kwəma nzə dəwdəw ni mbəradzə.

⁷¹ Aa niy gəzəkə: "Ta mbəlitiŋwəy dzee mbə dəvə ka mbəz ghwəy,

lə mbə dəvə mbəzliy di ma kwəma ghwəy gwanashi" kə niy ni.

⁷² Zhini diɓa, mba'a niy gəzəkə: "Ta məntəŋwəy wəzə hwər dzee"

kə niy ni kaa jijihimmə niy nza. "Ka dzee zamti ghən ta kiri tsa slati ghwəmmə tsaw"

kə niy ni kaa ngəshi.

⁷³ Gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana,

mba'a Hyala niy zəmanakə fəla kaa jijimmə *Abəraham,

⁷⁴ ta mbəlikəvərimmə mbə dəvə ka mbəz ghwəmmə,

lə ta ndammə kwal tsaa ghəranta sləni nzə,

kala hazləni mbə nəfə ghwəmmə.

⁷⁵ Mba'a ta mbə ghwəmməə nza ka mbəzli dəwdəw ni,

ka nəw kwəma lə kwal tsa nzə, dəwdəw ghwəmmə

kwa kwəma nzə ya pa' hwəmba.

⁷⁶ Ta na na gha kiy, zəghwə yay, *Ndə gəzə kwəma Hyala ta ghwəmə dza ghaa nza,

kwa kwəma Ndə sləkəpə dza ghaa dza,

ta gwəmanci kwal tsa dza naa səəkə kwa.

⁷⁷ Gha dza naa gəzanshi kaa mbəzli ci:

1:59 1:59 Ghava 17:12-13 **1:60** 1:60, 63 1:13 **1:68** 1:68 Cem 41:14; 72:18; 111:9; Lk 4:18-21; 7:16; 19:44 **1:69** 1:69 Cem 132:17; Mt 20:30-31 **1:70** 1:70 Rm 1:2; Ezay 9:1-6; Mishe 5:1-3 **1:71** 1:71 Cem 106:10 **1:72** 1:72 Cem 106:45; 105:8-9; SləniTaH 26:42 **1:73** 1:73 Ghava 22:16-18 **1:74** 1:74-75 Tit 2:12, 14 **1:76** 1:76 Mala 3:1; Mt 11:10; Mk 1:2; Lk 7:27 **1:77** 1:77 Zher 31:34

“Ta pəlayıwəy jikir tsa ghwəy dza Hyala mbə nəfə tsa nzə, ta mbə ghwəy mbəliwəy” pə gha.

⁷⁸ Sa nzanay, tərənw na wəzə hwər va Hyala ghwəmmə, tərənw hwər tsa nzə zhanta ta mbəzli difa.

Ava va tsəgha dza waı pi tsa nzəə səəkə

mə ghwəmmə kaa ngəmmə, nja waı tsa ka vici vaa məni ghənzə mbə səəm.

⁷⁹ Waı pi tsa vay, ghəci dza naa mbərə kaa mbəzli mbə kwəsli,

lə kaa mbəzliy hazləni va məti.

Ghəci dza naa cimmə kwal tsa dzəvəgha Hyala,

ta mbə zərkəə nza kwa jipə ghwəmmə li»

kə Zakari kaa cəm tsa ci va.

⁸⁰ Ma Zhaı naci ki na, war mbə kəli ghəci, ka mətsəhəva məhərli ci. Dza na mba'a dzaa nzəyəy mbə gamba, kərakə lə mbəzli, pa' fəca vici gha naa səəkə ta ci ghən tsa ci kaa ka Izərayel ta 'wa sləni ci.

2

Ya tsa Yesəw (Mt 1:18-25)

¹⁻² Ghala vəghwə tsa vay, a tsahwəti ndə niy nza tifa, Agwəstə kə məndi kaa slən tsa ci. Ghəci niy nza naa mazə tsa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi. Dzəghwa na mba'a fəy Kiriniyəsə ka ngwəmna tə hidfi ka Shiri. Ghala vəghwə tsa nza Kiriniyəsə vaa ngwəmna ki na, dza mazə Agwəstə tə nahwəti vici, mba'a gəzanshi tsasli slən tsa mbəzli tə hidfi ka Rəm gwanashi kaa mezhizhə. Ghənzə na kwa taıa tsasli 'wa məndiy tsasli tə hidfi va. ³ Ma sa gəzəkə mazə Agwəstə tsəgha ki na, dza mbəzli gwanashi ka dzashi ta tsasli slən tsa shi ki. Ya tsamaba ndə na, ka dzaa dzəmbə məlmə jijihiy.

⁴⁻⁵ A tsahwəti ndə niy nza tifaı, *Zhezhefə, kə məndi kaa slən tsa

ci. Dza na kwərakwə ki, ghəshi lə makwa ci Marəy, mba'a ghəshi kafəshi mbə məlmə Nazaretə tə hidfi ka Galile, ta dzəmbə məlmə Betəlehem tə hidfi ka Zhəwde. Məlmə vay, mbə niy yakə məndi mazə *Davitə mbərədzə. Sa nzana jijiy Davitə Zhezhefə ki na, na dza ghəshi ta tsasli tsa shi slən mbəba. Ma Marəy ghala vici va ki na, lə hwər ghənzə niy nza.

⁶ Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə məlmə Betəlehem va ki na, mba'a vici ya Marəy mənta. ⁷ Dzəghwa baw yakə zəghwəə zal, Cikwa tsa nzə. Sa yakə na na, dza na mba'a parambə mbə kadibəl faghwa kwa pətsa ngati məndi ta shəkə gwəzən kaa gədəw. Ma kwəma faghwa na kwa pətsa va tiy, sa kama ngwəla mək mbə ciki tsa ka ka məlmə nza mbə.

Hyala ghwənikə ndə kwal tsa nzə ta gəzə kwəma kaa ka garəwa mbə makə shiy

⁸ Ma ghala vici va ki na, mba'a ka garəwa niy nza kwamti vəgha məlmə Betəlehem va mbə makə shiy həvir. ⁹ Dza *ndə kwal tsa Hyalaa sləkəpə, vətəghə səəkəy dzəghwa kwəma shi. Dza shəndəkə tsa Ndə sləkəpə mba'a səəkəy dzəkən shi, ka mbərə waı pi tsa nzəə dzəkən shi. Ma sa nay ghəshi tsəgha na, mba'a hazləni kəsəvəshi tərənw tərənw. ¹⁰ Dzəghwa ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəshi na: «Ka hazləni ghwəy ma, sa nzanay, nəwər tsa wəzə tsa na sa bəkəıwəy ya. Nəwər tsa vay, saa dzaa banavəshi vəshi tərənw kaa hwəlfə mbəzli tə hidfi gwa'a na. ¹¹ Favə tə ghwəy, ndatsə tə vərđi nay, a ndə mbəlipə yay tə ghwəy mbə məlmə Betəlehem, məlmə mazə Davitə. Ghəci na Ndə sləkəpə, ghəci *Kəristəw, ntsa təravə Hyala va ta mbəli mbəzli. ¹² Mbalam, a ghwəy dzaa nighəti. War kəsəy ma ghwəy vərıjə'wə pərə pərə mbə

kadibəl, məhəni ghəci kwa pətsa ka gədəw pərə gwəzənəy, ghəci na ki» kə.

¹³ War sa gəzəkə ndə kwal tsa Hyala tsa va tsəgha na, nza'jəw vərəm ka kwal Hyala mə ghwəmə mətəhəkəvashiy dzəvəgha tsava ndə kwal tsa Hyala. Ka fal Hyala ghəshi, ma kə ghəshi na:

¹⁴ «Hyala shəndəkə na na Hyala ta ghwəmə, fal ghwəmmə, aa banakəshi zərkə kaa mbəzli di na tikə tə hidī» kə ghəshi.

Ka garəwa

¹⁵ Sa falamti ka kwal Hyala va Hyala ki na, dza ghəshi, mba'a ghəshi kafəshi vəgha ka garəwa va, ka zhashiy zhimə ghwəmə. Ma sa zhashi ghəshi na, dza ka garəwa va, ka gəzə kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Ndata tsəgha na kwəma vay, dzamməm dzəmbə məlmə Betəlehem va, a ghwəmmə dzaa nashi shiy mənishi va gəzammə Ndə sləkəpə lə mətse ghwəmmə» kə ghəshi. ¹⁶ Dza ghəshi tsəgha, kafə ghəshi kafəshi, ka dza, lə diva lə diva. Dza mba'a ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Betəlehem. Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi kəsashi kar Marəy lə Zhezhefə mba'a vərñjə'wə tsa va, məhəni ghəci kwa pətsa ka gədəw pərə gwəzən. ¹⁷ Ma sa nay ghəshi vərñjə'wə tsa va na, tapə ghəshi ta slanshi kwəma gəzanakəshi *ndə kwal tsa Hyala vaa dzəkən zəghwə va. ¹⁸ Ya wa ntsaa favə kwəma gəzəkə ka garəwa va va na, nja mađaña ghəci nata nava kwəma. ¹⁹ Ma Marəy nanzə ki na, war ka fə kwəma va gwanataa dzəmbə ghən nze, ka təkə kwəmaa dzəkən wəzə. ²⁰ Ghavə ka garəwa va, mba'a ghəshi kafəshi, ka zhashiy jighi. Ma ghəshi mbə kwal na, war ə ghəshiy fal dikə tsa Hyala ta shi favə ghəshi va lə shi nashi ghəshi va. Sa nzana tsəgha mətse shi nashi shi va, njasaa

niy gəzanakəshi ndə kwal tsa Hyala va.

*Kar *Zhezhefə lə Marəy mba'a Yesəw mbə *ciki Hyala*

²¹ Ma sa mənta ləwma kwətij ghala yata Marəy ki na, mba'a vici *slanci fə'yasa kaa zəghwə nze mənta. Sa slanamti məndi na, mba'a məndi fanati slən Yesəw. Slən tsa vay, ghəci na saa niy gəzanci *ndə kwal tsa Hyala kaa mbəghəy ta fanci ghala ghənzə ghwəla ta bə hwər.

²² Dza Marəy mba'a mənti vici fadə mətsekə mbə pi yam ghwə məwti, njasa gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizə kaa ka *Izərayel. Ma sa kədamti na pi yam ghwə ki na, mba'a ghəshi bəvə zəghwə shi va, ka dzashiy dzəmbə ciki Hyala mbə məlmə Zherəwzalem ta fə dzəghwa kwəma Hyala. ²³ Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi fəy kwa kwəma Hyala, sa nzana tsəgha məndi tsasliki mbə *kwəma pəhəti Hyala. Ma kə məndi na: «Yakə ma mali kwa taja zəghwə nze, zəghwə zal kəy, tsa Hyalaa sləkəpə dza tsavaa nza» kə məndi. ²⁴ Dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə shiy vəlanavəshi kaa Hyala, sa nzana tsəgha kwəma pəhəti Məyizə gəzəkə: «Mba'a kə mali kəđita lə pi yam ghwə məwtiy, nza ghənzə dzaa banavə ya ghərpəpəhi bakə, ya kwəkwər palayhi bakə kaa Hyala» kə.

Shimeyanw gəzə kwəmaa səəkə va Hyalaa dzəkən Yesəw

²⁵ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə məlmə Zherəwzalem, Shimeyanw, kə məndi kaa slən tsa ci. Ndə wəzə ghəci niy nza, ntsa slar tsa, ka nəw kwal Hyala lə nəfə kwətij. War mbə ndəghə səəkə tsa ntsaa dzaa mbəli ka *Izərayel ghəci. Lə *Safə tsa Hyala dəwdew tsa mbə nəfə ci. ²⁶ Mba'a Safə tsa

2:14 2:14 Ezay 57:19; Mt 10:13, 34; Mk 9:50; Lk 1:79; 10:5-6; 12:51; 19:38, 42; 24:36; Zhj 4:27; SləniKY 10:36; Ef 2:14, 17 **2:19** 2:19 2:51 **2:21** 2:21 1:31 **2:22** 2:22-24 SləniTaH 12; Bəla 18:15-16 **2:23** 2:23 Səvəri 13:2

Hyala va niy gəzanci, ka dza ghaa mətina kala dza mətse ghaa nay *Kəristəw Ntsa tivə Hyalaw, kə niy ni ngəci. ²⁷ Dza Safə tsa Hyala va, mba'a kakə Shimeyanjw dzəmbə *ciki Hyala. Ma ghala vəghwə tsa va na, mba'a kar dəy lə mbəghəy bəkə Yesəw dzəmbə ciki Hyala, ta fəə dzəghwa kwəma Hyala, njasa gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizə. ²⁸ Sa nay Shimeyanjw zəghwə va ki na, mba'a bəvə vəgha hwər tsa ci. Dza na ka mənəi 'wəsa kaa Hyala, ma kə na:

²⁹⁻³⁰ «A Ndə sləkəpə, 'wəsa dalala, nana kiy,

a kwəmaa niy gəzəkə miy tsa gha va niy nza mənta,

a mətsee nay ndə mbəlipə tsa ghwənikə gha.

Nana kiy, a ghaa mbəə zlay ndə sləni tsa gha

a ghəci mətuy lə wəzə.

³¹ *Ndə mbəlipə tsa va na sa garəy gha

ta mbəzli tə hidfi gwanashi.

³² Ghəci na wan pi tsaa dzaa canshi kwal

tsaa nəwna kaa hwəlfə mbəzli tə hidfi gwanashi.

Ghəci dza naa fə shəndəkəə dzəti ka *Izərayel

ghəshi mbəzli gha» kə.

³³ Ma sa favə kar dəy Yesəw ghəshi lə mbəghəy kwəma gəzə Shimeyanjw va na, nja madanə ghəshiy nata nava kwəma.

³⁴ Dzəghwa Shimeyanjw mba'a təfanatishi miy. Zhini ma kə kaa Marəy mbəghəy Yesəw na: «Avanay zəghwə nay, Hyala təravə na ta sənay nəfə tsa ka Izərayel ghənzə. Nihwəti mbəzliy zəghwə va dza naa mbəlitishi, nihwətiy diba na, ra'i ghəshi dzaa zashi, sa ka ghəshi zləba ma nəw ci. Zəghwə va dza naa ci shi di Hyala mbəzliy mənəi. Ə na na nzanay, ka dza mbəzliy zləbaw. ³⁵ Ghəciy, ta cikəvəri kwəma mbəmbə na dzar mbə nefer

mbəzli dən dza naa dzəti ngwəla. Ma gha na na ghay Marəyəy, ta sa ngəra'wə dza ghaa dza tə kwəma zəghwə gha na. Njasa dzəramtənə mənəi miy nəfə tsa gha lə gwapa dza ngəra'wə tsa tə ghaa zhənə» kə.

Anaa gəzə kwəmaa səəkə va Hyalaa dzəkən Yesəw

³⁶ Ma ghalaəba diba ki na, mba'a nahwəti mali niy nza tifa mbə məlmə Zherəwzalem. Kwa gəzə kwəmaa səəkə va Hyala ghənzə. Ana slən tsa mali va, zha Penəwel mbə hwəlfə kar Aser ghənzə. Tərənəw ghənzə niy halita. Ghənzə kiy, piya mbərfənəy niy mənəhwə ghəshi lə zal tsaa niy bəvə na, ghənzəə zha. Dzəghwa mba'a zata tsa va mətuy. ³⁷ Ma sa mətuy zata na, dza na mba'a nzəyta ka məgwəmba. Ghala vəghwə tsa vay, piya dəghəsə mətəkə fadəti niy nza sa nzə. Kalaa niy səvəri ghənzə mbə *ciki Hyala, war sləni Hyala ghənzəə mənəi havəghwə lə həvir gwa'a. Ka mənəi səwmay, ka cə'wə Hyala.

³⁸ Dza na ki ndəs səəkəta tifaə dzəvəgha kar Marəy lə zata ge'i lə vəghwə tsa va. Sa səəkəta na na, tapə ghənzə ta mananta 'wəsa kaa Hyala kwərakwə, dza na ka gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw kaa mbəzliy ndəghə vici dza Hyalaa mbəli mbəzli mbə Zherəwzalem ti.

*Kar *Zhezhefə lə zəghwə shi mbə məlmə Nazaretə*

³⁹ Dza kar Zhezhefə ghəshi lə Marəy ki, mba'a ghəshi kədamti mənəi *kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən zəghwə shi. Ma sa kədamti ghəshi mənəi nzə na, dza ghəshi ka zhashi lə zəghwə shiy jiggi, zhimbə məlmə Nazaretə tə hidfi ka Galile. ⁴⁰ Ma zəghwə shi va naci ki na, war mbə mətəhə kəli dikə, kwəriy kwəriy vəgha ci. Mba'a Hyala fanambə məhərliy sənata kwəma tərənəw dzəmbə ghən tsa ci. Bəm Hyala fakən dəvə nzə kən.

*Yesəw mbə *ciki Hyala, ghəci lə piya mən lə bakə*

⁴¹ Njasa səəkə piya vay, mbə dza niy nza kar dəy lə mbəghəy Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta *makwaghwa Pakə. ⁴² Ma sa mənti Yesəw piya mən lə bakə ki na, dza ghəshi pəm ghəshi pəməvə, ka dza ta makwaghwa va li njasa sənabəshi ghəshi mbə məni. ⁴³ Sa tsəhəshi ghəshi mbə Zherəwzalem na, ka məni makwaghwa Pakə ghəshi. Dza ki mba'a Pakə kədita. Ma sa kədita Pakə na, mba'a kar *Zhezhefə lə Marəy kafəshi ka zhashiy jighi nashi ki. Mbalaa mba'ay na Yesəw ləy hwəməy mbə məlmə Zherəwzalem. Kalaa niy fəti ghən ghəshi ta nava kwəma. ⁴⁴ War dza ghəshiy dza. Ma kə ghən tsa shi na: «Dzar mbə nihwəti mbəzli nza ghəy mbə dza li shi kwa zəərə kwətiŋ na na zəghwə» kə ghəshi nashi ki. Vəghwamti ghəshi mbə dza. Ma hetihwer ki na, mba'a ghəshi madfishi ta pala dzar mbə manhiy, lə dzar mbə madigahishi. ⁴⁵ Pəla' pəla' kə ghəshi na, shaŋ ghəshi ta nay. Ma sa nay ma ghəshi na, dza ghəshi ka zhəghəvaa zhimbə Zherəwzalem ta pəla mbəba. ⁴⁶ Vəghwamti ghəshi mbə pəla ci. Ma tə kwa mahkana vici na, zhini ndəs ghəshi tsəhəshi mbə Zherəwzalem. Dza ghəshi na, Yesəw mənəy mbə ciki Hyala, tə jipəjipə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə *ka Zhəwifə. Ka fa kwe-mer bənipə ghəshi va, ka dədəw nahwəti kwəma mbə və shi ghəci. ⁴⁷ Ya wa ntsaa favə gəla kwemer gəzə na va na, ka mananci madəna va na ci va hwəlfə məhərli, lə va gəla kwəma ka naa zləbakə gwa'a.

⁴⁸ Ma sa səəkə kar Zhezhefə lə Marəy nay na, ka mananshi madəna nava kwəma. Ma kə mbəghəy ngəci na: «A zəghwee, tawa məntəjəy gha nana kwəma tsətsəa, tawa gwəravə ghaa dzamtəjəy her ghəy lə dəna, kwəp kwəp kwəp ghəy

mbə pəlanə kia?» kə. ⁴⁹ Ma kə Yesəw kaa zləbanta na: «Wa shi pəlara ghwəy ti tsəghaa? Ə sənay ma ghwəy mbə ciki tsa Dirə dzee nza ta ghəranci sləni ci pə ghwəy shəkəna?» kə. ⁵⁰ Kwəma gəzəkə na va ki na, mba'a səəti məhərli kar dəy ghəshi lə mbəghəy.

⁵¹ Dzəghwa Yesəw ki, mba'a nəwvəshi, ka zhashi ghəshiy zhimbə məlmə Nazaretə kwa zəərə shi. Ka yə fəti ghəci kaa mbəzliy yakə va, njasa dī ghəshi. Ma na mbəghəy nanzə ki na, war mbə fə ghən ghənzə ta shiy məniva va gwanashi. ⁵² Yesəw ki na ka mətsəhə kəli vəgha ci, ka mətsəhəva məhərliy sənata kwəmaa dzəmbə ghən tsa ci gwa'a. Ka təbanta kwəma ci kaa Hyala, tsəgha kaa mbəzli kwərakwə.

3

*Zhaŋ ndə məni *batem mbə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli*

(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Zhŋ 1:19-28)

¹ Ləy hwəm sa mətiy Agwəstə, mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi na, mba'a məndi pəərəti tsahwəti ndəə dzəghwa pətsa ci. Tiber, kə məndi kaa slən tsa ci. Ma Tiber mbə məni kwa mən lə cifə piya ci mbə mazəy, Paŋwəsə Pilatə niy nza naa ngwəmna tə hidī ka Zhəwde. Ma *Erədə na, ka məni ngwəmna tə hidī ka Galile. Fəlipə, zədəy Erədə na, tə hidī ka Itərə lə ni ka Terakwanitə, mba'a Lizaniyasə ka məni tə ni ka Abilen. ² Ghala vici vay, bakə niy nza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala mbə ka *Izərayel. Anə, kə məndi kaa slən tsa tsahwəti, Kayifə tsahwəti.

Ge'i ge'i lə vəghwə tsa va ki na, dza Hyala mba'a gəzanta kwəma nzə kaa Zhaŋ zəghwə Zakari ghəci ghwəlay mbə gamba. ³ Ma sa favə Zhaŋ kwəma gəzanakə Hyala va na, dza na mba'a madīy ka dza dzar mbə məlməhi dzar miy

həl Zhərden gwanashi ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli, ma kə na: «Tsam titihwə kwa kwəma Hyala, zhəghantim nzəy tsa ghwəy, ma nza məndi məntəŋwəy batem, nza Hyala pəlayŋwəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nzə» kə. ⁴ Kwəma gəzə na vay, kərasl dzəghwata na kwa kwəmaa niy tsasli ⁵ *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va niy nza mbə zliya ciy dzəkən Zhaŋ. Ma kə niy niy:

Ava məli ndəə gaka mbə zlapə mbə gamba. Ma kəy:

«Gwəmantim nefer ghwəy ta ka'wə Ndə sləkəpə, njasa ka məndi vaa zamti kwal wəzə wəzə ta ka'wə ntsa dikə tsa, mba'a ghwəy ghwənanamti nefer ghwəy wəzə wəzə.

⁵ Pətsa dəbaŋ dəbaŋ tsa gwa'ay, ta yəməy dza na, cəke' dza məndiy həlbanti kar dəlegwigwi lə hwəmer pi gwa'a.

Tə pətsa nza kweler hwədaŋə hwədaŋəy, tidid' dza məndiy gəŋətishi. Kweleriy yidishi gwa'ay, ta yəmantishi dza məndi.

⁶ Ya wa ndə ghalaba kiy, ta nay ntsa ghwənikə Hyala ta mbəlipə dza na» kə mali va, kə niy ni.

⁷ Ma Zhaŋ mbə gəzə kwəma ci va tsəgha ki na, dza mbəzli mba'a ghəshi basəkəvashi dalala ta mbə ghəciy mananshi batem. Ma kə Zhaŋ kaa ngəshi na: «Ghwəyəy, nja shesher ndərəm ghwəy. Mbə təkə kwəma ghwəyəy, ta mbəlinəy dza ghəy va ngwəvə Hyala va dzaa səəkə, sa ka məndi məntəŋəy batem, nə ghwəy. A ntsaa gəzaŋwəy tsəgha na kə kia? ⁸ Mba'a pə ghwəy di mbəlinəwəyəy, ə pə ghwəy məni sləni wəzə na gar sənay məndi a ghwəy zhəghanti nzəy tsa ghwəy katan katan, kə məndi. Nəghətaa

ghwəy taa zəzəti na: «A ghəy dzaa mbəlinəy sa nza *Abəraham vaa jijinəy» pə ghwəy ma. Ma na Hyala nanzə e gəzaŋwəyəy, a bərçi və ta zhəghəti ya hərezli nashi ghwəy ni ka ndərəzhi Abəraham. ⁹ Ə gəzaŋwəy ya, ndəkəwə na ngwəvə Hyala nanzə ki, njasa ka tsə'i vaa nza mbəzə mbəzə ta kəəsli fəhiy dzaa ya ma ya wəzə na gwanashi, ta ndəti ghwə ti shi» kə. ¹⁰ Ma sa gəzəkə Zhaŋ tsəgha, ma kə mbəzliy basəkəvashi va kaa ngəci na: «Njaa dza ghəy məni sana kia Zhaŋ?» kə ghəshi. ¹¹ Ma kə Zhaŋ ngəshi na: «Ma pə ghwəy məntiy, ntsa nza kwəbeŋer və bakəy, ə kə tanavə tsahwəti kwətiŋ kaa ntsa kama na və. Ntsa nza shi zəmə və ba na, ka təhəshi ghəci lə mbəzli kama ghəshi və shi» kə.

¹² Dzəghwa ka *dəwan kwərakwə mba'a ghəshi səəkəshi ta mbə Zhaŋ mananshi batem. Sa səəkəshi ghəshi na, dza ghəshi ka dəw kwəma va Zhaŋ, ma kə ghəshi na: «A Metər, njaa ka ghəy məni na ghəy kia?» kə ghəshi. ¹³ Ma kə Zhaŋ kaa ngəshi na: «Ghwəy mbə sləni ghwəyəy, əntaa ghwəy papa shiy va mbəzli ma, war njasa gəzaŋwəy ngwəmma tsəhə shiy va mbəzli pə ghwəy dzaa tsəhəshi» kə kaa ngəshi.

¹⁴ Dza ka sawji kwərakwə, mba'a ghəshi səəkəshi, ka dəw və tsəgha ba, ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghəy məni na ghəy kia?» kə ghəshi. Ma kə Zhaŋ ngəshi na: «Əntaa ghwəy zlighwə gəna va mbəzli lə bərçi ma, əntaa ghwəy dzaa slasla dzərvəə dzəkən mbəzli ma. Ta na ghwəy va zhəmə waŋwəy məndi pə ghwəy vəshi» kə.

¹⁵ Ya wa ndəy, mbə ndəghə səəkə tsa *Kəristəw Ntsa tivə Hyala niy nzana. Ma sa nata məndi kwəma məni Zhaŋ ki na, ghəci dza Kəristəw tsa vaa nza bərkee, kə mbəzli kaa kwəma təkə ghəshi mbə ghən shi.

16 Ma kə Zhan kaa ngəshi gwanashi ki na: «Yən na neyey, lə yam ngəri məninqwəy ya batem. A tsahwəti ntsaa tanətəra tə dikə tifa dzaa səkə. Ntsa vay, məniree gar gələbə ta pəli yidi mbə kwakwahə tsa mbə səda ciw. Na nacy, lə *Safə tsa Hyala, mba'a lə ghwə dza naa səkə ta məninqwəy batem. 17 Sa ka na səkəyəy, ta məninqwəvə dza naa dzəkən mbəzli. Ngwəvə ci vay, njasa ka ndə vaa pəhə ha lə kwakwa gaga ta dəvə ci dza naa məninqwə. Ma sa ka na pəhamti na, mba'a basaghwa ha ci kwa tamə, ma davəna na mba'a ndamti mbə ghwə dzaa mətə ma ya pa' hwəmba» kə Zhan.

18 Ava tsəgha niy gəzanshi Zhan Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ka tsəhanshi sətəy dzəghwa sləmə shi lə kwəma ghəngən ghəngən ta mbə ghəshiy zhəghanti nzəy tsa shi. 19 Dza Zhan tə nahwəti vici mba'a gəzanakə kwəma kaa ngwəmma Erədə dzəkən kwəma məninqwə na gəmgəm na. Ə niy bəhwə Erədə mali zədəy, Erədiyadə, kə məninqwə kaa slən tsa mali va. Zhini mba'a niy məninqwəti shi gəmgəm ni dən difa. Va tsəgha niy nə Zhan, shi wəzə ni na shi məninqwə gha vaw, kə kaa ngəci. 20 Ma sa gəzanakə Zhan kwəma va kaa Erədə tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy, dza na mba'a faghwa Zhan kwa fərshina. Zhini mətəshə mətəshəti lidi kwəma tsəgha ki.

*Zhan mbə məninqwə *batem kaa Yesəw*
(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

21 Zhan ghwəla ta dzəghwa fərshinay, mbəzli dən niy səkə na və, ka mananshi batem ghəci. Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw mba'a səkəy va Zhan, mba'a Zhan mananati batem kwərakwə. Ma Yesəw mbə cə'wə na, gwəravə ghwəmə tsəgha bən ghwənita. 22 Dza *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa

ka səkə mə ghwəməmə dzəkən, njə'wə pə gha na, ndəba vəgha ghərpəpə, pə gha. Fa məninqwə na, məli ndə gəzə kwəma səkə mə ghwəmə, a kə na: «Gha na Zəghwee, tərənq dīnəe, mbə vəshi nzee dalala tə gha» kə.

Jijihiy Yesəw
(Mt 1:1-17)

23 Ma gha Yesəw gha sləninqwə Hyalay, mahkan mətəkə niy nza piya ci. Ma dəy tə bərkə nzəy, *Zhezhefə na, ma Zhezhefə na, zəghwə Eli, 24 Eli na, zəghwə Matatə, Matatə na, zəghwə Levi, Levi na, zəghwə Meləki, Meləki na, zəghwə Zhanay, Zhanay na, zəghwə *Zhezhefə, 25 Zhezhefə na, zəghwə Matatiyasə, Matatiyasə na, zəghwə Aməsə, Aməsə na, zəghwə Nahwəm, Nahwəm na, zəghwə Ezəli, Ezəli na, zəghwə Nagay. 26 Nagay na, zəghwə Matə, Matə na, zəghwə Matatiyasə, Matatiyasə na, zəghwə Shemən, Shemən na, zəghwə Zhəsəkə, Zhəsəkə na, zəghwə Zhəda, 27 Zhəda na, zəghwə Zhəwanan, Zhəwanan na, zəghwə Resa, Resa na, zəghwə Zhərəbabel, Zhərəbabel na, zəghwə Salatiyel, Salatiyel na, zəghwə Neri, Neri na, zəghwə Meləki, 28 Meləki na, zəghwə Adi, Adi na, zəghwə Kwasam, Kwasam na, zəghwə Eləmadam, Eləmadam na, zəghwə Er, 29 Er na, zəghwə Yesəw, Yesəw na, zəghwə Eliyezer, Eliyezer na, zəghwə Zhewrim, Zhewrim na, zəghwə Matatə, Matatə na, zəghwə Levi, 30 Levi na, zəghwə Shimeyanq, Shimeyanq na, zəghwə Zhəwda, Zhəwda na, zəghwə *Zhezhefə, Zhezhefə na, zəghwə Zhənam, Zhənam na, zəghwə Eliyakim, 31 Eliyakim na, zəghwə Meleya, Meleya na, zəghwə Mena, Mena na, zəghwə Matata, Matata na, zəghwə Natan, Natan na, zəghwə *Davitə,

3:19 3:19-20 Mt 14:3-4; Mk 6:17-18 3:21 3:21 5:16 3:22 3:22 4:18; Zəghwee: Cem 2:7; Ezay 42:1; Lk 9:35; 20:13 3:27 3:27 Salatiyel: 1NəMezh 3:17; Esd 3:2 3:30 3:30-33 Rətə 4:18-22; 1NəMezh 2:1-14 3:31 3:31 Natan: 2Sam 5:14

³² Davitə na, zəghwə *Zhese, Zhese na, zəghwə 'Wəbetə, 'Wəbetə na, zəghwə Bəwazə, Bəwazə na, zəghwə Sala, Sala na, zəghwə Nashən, ³³ Nashən na, zəghwə Aminadabə, Aminadabə na, zəghwə Adəmin, Adəmin na, zəghwə Arni, Arni na, zəghwə Esərəm, Esərəm na, zəghwə Peresə, Peresə na, zəghwə Zhəwda, ³⁴ Zhəwda na, zəghwə *Zhakwapə, Zhakwapə na, zəghwə *Izakə, Izakə na, zəghwə *Abəraham, Abəraham na, zəghwə Tera, Tera na, zəghwə Nahwər, ³⁵ Nahwər na, zəghwə Serəgwə, Serəgwə na, zəghwə Rewə, Rewə na, zəghwə Pelegə, Pelegə na, zəghwə Eber, Eber na, zəghwə Shela, ³⁶ Shela na, zəghwə Kaynan, Kaynan na, zəghwə Arfakəsadə, Arfakəsadə na, zəghwə Shem, Shem na, zəghwə *Nəwe, Nəwe na, zəghwə Lamekə, ³⁷ Lamekə na, zəghwə Matəsale, Matəsale na, zəghwə Henəkəwə, Henəkəwə na, zəghwə Zharet, Zharet na, zəghwə Malelelə, Malelelə na, zəghwə Kaynan, ³⁸ Kaynan na, zəghwə Enəsə, Enəsə na, zəghwə Setə, Setə na, zəghwə *Adam, Adam na, Zəghwə Hyala. Ava tsəgha na jijihiy Yesəw njasa nza ghəshi.

4

Yesəw lə ndə jaka tsa Hyalaa (Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ Ma ləy hwəm sa mananati məndi *batem kaa Yesəw kwa həl Zhərden ki na, mba'a zhəghəkəvay, paf nəfə tsa ci təhəy va *Safə tsa Hyala dəwdew tsa. Dza Safə tsa va, mba'a pəməghə dzəmbə gamba. ² Hi fadə mətəkə ghəci mənti mbə gamba va, war mbə hərə *ndə jaka tsa Hyala. Səkə shi zəmə kwa miy ci nehem mbə hi tsa va gwanayəw. Ma lə hwəm sa kərəta vici fadə mətəkə na va ki na, mba'a ma 'wati ghəranci. ³ Ma kə ndə jaka tsa

Hyala kaa ngəci na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, gəzanci kaa hakwə tsa, a ghəci zhəghəy ka shi zəmə, a gha zəməshi» kə. ⁴ Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Ma kə kwəma tsasli ti məndi mbə Zliya Hyalay: “Ka nzəyəy ndə tə hidī kwataka lə shi zəmə gwa'a tsəghaw” kə» kə Yesəw.

⁵ Sa nay ndə jaka tsa Hyala shan ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla na, dza na pəm pəməghə dzəmə pətsaa gwəramti yakəyakə. Sa pəməghə na na dza na nza'jəw, canamti məlməhi tə hidī gwa'a gwa'a lə mezhizhəy sləkəshi. ⁶⁻⁷ Ma kə ngəci na: «War mba'a pə gha tsəfəkəwəna kwa kwəma yay, ta ndəna kwal tsaa sləkə məlməhi va, lə shi mbə shi va dzee, mbə dəwə gha dza ghəshiy nza gwa'a gwa'a. Sa nzana shi va gwanashiy, kaa ngəra ndarashi məndi mbə dəvee. Yən kwərakwəy, e mbay banavəshi kaa ntsa dəe bānci shi» kə. ⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Ma kə kwəma tsasli ti məndi kwa Zliya Hyalay: “War kwa kwəma Hyala gha sləkəna, pə gha dzaa tsəfəkəwə, war kaa ngəta pə ghaa ghəra sləni kwətita ya hwəmba” kə məndi» kə Yesəw.

⁹ Ma sa nay ndə jaka tsa Hyala shan ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla dibə na, dza na mba'a pəməghə Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem, mba'a pəməghə dzəmə ghən *ciki Hyala. Ma kə kaa Yesəw na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, ndəbəvaa dzəghwaa dzəti hidī. ¹⁰ Sa nzanay a məndi tsasli ti kwa Zliya Hyala: “Ta ghwənikə ka kwal nzə dza Hyala ta səkə ta ndəghwəna” kə məndi. ¹¹ Ma kə məndi dibay: “Ma nza ghəshi ka'wəna lə dividivi shi va nəghətaa hakwə gwəlahantaa tə səfa gha” kə məndi» kə. ¹² Ma kə Yesəw ngəci na: «A Zliya Hyala gəzəkə dibə, a kəy: “Əntaa gha dzəghə nighə kwəma

3:33 3:33-38 Ghava 29:35; 25:19-26; 11:10-20; 5:1-32

4:1 4:1-2 Mt 6:16-17; Lk 4:18; Ebr 4:15

4:4 4:4 Nəw 8:3 **4:6-7** 4:6 Mt 28:18; Zhj 12:31

4:8 4:8 Nəw 6:13; 5:9 **4:10** 4:10-11 Cem

91:11-12 **4:12** 4:12 Nəw 6:16

Hyalaa gha sləkəŋa ma" kə məndi» kə Yesəw.

¹³ Ma sa kədamti ndə jaka tsa Hyalaa dzəghə həərə Yesəw lə tsəhwəli ghəngəhən ghəngəhən dəŋ tsəgha ki na, dza na, mba'a dzay tə nava vici di, ta ndəghə nahwəti vici.

Yesəw gha sləni ci tə hidfi ka Galile

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dzəghwa Yesəw mba'a zhəghəghəvay zhiti hidfi ka Galile. Paf nəfə tsa ci təhəy lə bərçi banavə *Safə tsa Hyalaa dəwdew tsa. Dzəghwa zləŋ məlmə slən tsa ci dzay. ¹⁵ War ə ghəciy bəni kwəma Hyalaa kaa mbəzli dzar mbə ceker basəva *ka Zhəwifə, ka fal mbəzli gwanashi.

Zləbati kwəma Yesəw mbəzli ka Nazaretəw

(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

¹⁶ Dzəghwa Yesəw mba'a dzay dzəmbə məlmə Nazaretə, məlmə kəli na mbə. Ma sa səəkəta *vici dəkəva ka Zhəwifə na, dza na mba'a dzəmbəy dzəmbə *ciki basəva tsa shi va, njasa sənabəy na mbə dzəmbə. Ma sa tsəhəy na, mba'a garəy ta jangə Zliya Hyalaa. ¹⁷ Dzəghwa mba'a məndi vələnəvə zliya tsasliti *Ezay ndə gəzə kwəma Hyalaa. Ma sa bəvə na na, mba'a palamti, dza na mba'a kəsata kwəma mbəba tsasli tsasli naa dzəkən ghən tsa ci. Kə ka jangə kwəma va, ma kə na:

¹⁸ «A *Safə tsa Hyalaa kənee, ə tsəhavəra na ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa ka ndərma.

Ə ghwənara na ta gəzanshi pəli tsa shi kaa mbəzli kwa fərshina, lə ta ghwənanamti mətsəhi ghwələfesli.

Zhini mba'a ghwənara ta mbalamti mbəzli sanshim ngəra'wə.

¹⁹ Mba'a ta gəzanshi kaa mbəzli, nza ghəshi mbəə sənay, a vəghwə tsa dza Hyalaa mbəlishi ti səəkəy» kə.

²⁰ Ma sa jangamti Yesəw kwəma va tsəgha na, dza na mba'a zhiniy paray zliya va. Mba'a banavə kaa ntsaa ghəra sləni mbə ciki basəva tsa va. Ma sa banavə na na, das nzəyəy mənəyəy ta bananshi shiy. Mbəzli tifa ghalaba mbə ciki basəva tsa va gwanashi na issə, ghəshi fati mətsə tə Yesəw, ka nighə. Ka ndəghə kwəma dza na ta gəzanshi. ²¹ Dzəghwa ki, ma kə Yesəw ngəshi na: «Kwəshala tə zliya na na jangəhwee sənəzvay, a nava kwəma mənta ndatsə. Ghala pətsaa fa ghwəy va yən mbə jangə məniva na» kə. ²² Ma sa favə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw va na, tərəŋw ghənzə təbanatishi gwanashi. Ma kə ghəshi na: «Kay, kwəma gagaa nava kwəma wəzə tsa nzəw, zəghwə *Zhezhefə va sasa tsəy?» kə ghəshi.

²³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ka dza ghwəy bashəhwə gəzəkəra kwəma nja kwa fir taa nzaw. Ma dza ghwəy niy: "A ndə mbəlipə, ca mbəli ghən tsa gha kwərakwə kəshi" dza ghwəy ni. Zhini a pə ghwəy taa ni ngəra diba na: "Ya gəla shiy mənəhwə gha va tə hidfi ka Kapernahwəm, favə ghəyəy, məntishi tsəgha tikə mbə na gha na məlmə kwərakwə di" dza ghwəy ni» a kə Yesəw. ²⁴ Zhəghwa, ma kə ngəshi diba na: «Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ndə tifa ya kwətinq mbə ka gəzə kwəma Hyalaa mba'a məndi zləbati kwəma ci, ka fə bamaa dzəti mbə məlmə yakə məndiw. ²⁵ Zhini diba e gəzəŋwəy kwagwa'ay, mbəradzə ghala vəghwə tsa *Eli ndə gəzə kwəma Hyalay, dəŋ niy nza mi'i mbəreketi tə hidfi ka *Izərayel.

4:13 4:13 22:3, 31 **4:14** 4:14 4:18 **4:18** 4:18-21 1:68 **4:18** 4:18-19 Ezay 61:1-2; Mt 11:5; Lk 7:22 **4:18** 4:18 1:35; 3:16, 22; 4:1, 14; 10:21; 24:49; Mt 1:18, 20; 3:11, 16; 4:1; 12:18, 28, 31-32; 28:19; Mk 1:8, 10, 12; 3:29; SləniKY 1:2, 5, 8; 2:4, 17, 18 **4:19** 4:19 SləniTaH 25:10 **4:22** 4:22 Zhŋ 6:42 **4:24** 4:24 Zhŋ 4:44 **4:25** 4:25 1Mezh 17:1, 8-16

Ghalabay, tərənəw niy nza ma tə hidfi va, sa niy nzəməy ma van mbə piya mahkan mba'a tir kwanj. ²⁶ Ya tsəgha niy nza mi'i mbəreketi tə hidfi ci va dən mbə may, niy ghwənəghə Eli Hyalaa dzakə ghi tsa nahwəti ya kwətiñ ti shi, ta kəəti ghəciw. War dzakə ghi tsa nahwəti mali mbəriy kama tə hidfi shi, niy ghwənəghə na Eli. Mali vay, mbə məlmə Sarepəta niy nza na, tə hidfi ka Shidanjw. ²⁷ Ya ghala vəghwə tsa ndə Hyala Elizhe kiy, dən niy nza ka dərna tə hidfi ka Izərayel ghəshi ni ci hidfi. Ya tsəgha niy nza ka dərna dən tə hidfi ci vay, niy mbəlanti tsahwəti Elizhe ti shi ya kwətiñəw. War *Naaman, tsahwəti ndə dərna tsaa səəkə tə hidfi Shiri na saa niy mbəlanti na» kə.

²⁸ Ma sa favə mbəzliy basəshi va mbə ciki basəva tsa va kwəma gəzə Yesəw va tsəgha na, mba'a nefer shi satishi gwanashi mbəba. ²⁹ Dza ghəshi rəərə ghəshi satishi, tasl ghəshi kəsəvə Yesəw, ka mbahə səvəri mbə məlmə, sa mbahəkəvəri ghəshi na, mba'a ghəshi dzəməshi liy dzəti d'al pətsa ləy ghəshi va məlmə shi va ti. Ta mbə ghəshiy tsəkway səəkə mə pətsa vaa dzəti ngwəla, ta məti ghəci. ³⁰ Ma dza Yesəw naci ki na, liwed səvəriy mbə shi, ka dzay.

Yesəw ghəshi lə ntsa sancı gəzlaka ngəra'wə
(Mk 1:21-28)

³¹ Dzəghwa Yesəw mba'a dzay dzəmbə məlmə Kapernahwəm, tə hidfi ka Galile. Sa tsəhəy na mbəba na, dza na ka bəni shiy ghəci kaa mbəzli mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə fəca *vici dəkəva. ³² Ma mbəzli tifa ki na, mba'a shi bənanshi na va səvəri məhərli shi. Sa nzana lə bama ti ghəci gəzə kwəma kaa mbəzli.

³³ Mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə ciki basəva tsa va, lə gazlaka 'yahə'yahə na mbə ghən ci. 'Wakəvə ntsa va tsəgha tapə ta

'wanə, zlanjlanj, ma kə na: ³⁴ «A Yesəw, ndə ka Nazaretə tsa, ta njaa di gha lə ghəya? Ta zantənyəy səəkə gha shəkəna? Ma na neyey, e sənəna wəzə. Ghay, ntsa dəwdəw tsa ghwənay Hyala nza gha!» kə. ³⁵ Dza Yesəw mba'a 'yamanakə cihə kaa gazlaka mbə ghən ntsa va va, ma kə na: «Dəkədekə pə gha. Ə pə ghaa səvəri mbə ghən zal tsa, mbala kərakə» kə. Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, 'wakəvə gazlaka va tsəgha, mbəriv fati zal tsa va tə pi tifa kwa kwəma mbəzli gwa'a. Mba'a səvəri mbə ghən ntsa va. Shanj ta mananati shiy kaa ntsa va gar zhanci ghənzə mbə səvəri mbə ghən ci.

³⁶ Ma sa nata mbəzliy nza tifa gwanashi nava kwəma ki na, mba'a mananatishi madəna. Dza ghəshi ka gəgəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Wa slən tsa na tsətsə na na kwəma kia? Njaa mbay tsatsa ndə gəzanakə kwəma kaa gazlaka lə gwəlanj, dza mba'a hwəta səvəri mbə ghən ndə zlayaa?» kə ghəshi. ³⁷ Dzəghwa ki war kwəma Yesəw məndiy sla tə hidfi va gwa'a gwa'a.

Kar Yesəw lə ka zəlghwə dən
(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

³⁸ Ma sa dza Yesəw na, mba'a səvəriy ghalaba mbə ciki basəva tsa va, mba'a dzay dzakə ghi tsa Shimanjw. Dzakə na na, shiy Shimanjw tifa gwərapəta dalala məhəni, ndəba ghwə, pə gha vəgha nzə. Dza mbəzli ka cə'wə Yesəw a ghəci mbəlanti. ³⁹ 'Wakəvə Yesəw ki, gəlanj gəlanjəy kən mali va. Dza na ka gəzanci kwəma ghəci kaa zəlghwə tsa va lə gwəlanj, a ghəci səvəriy mbə vəgha mali va. Sa gəzanakə Yesəw kwəma tsəgha na, dza zəlghwə tsa va mba'a səvəriy mbə vəgha mali va. War ghwəla tsəgha na, nza'jəw ghənzə kafəta ka dza ta bənsi shi zəmə.

⁴⁰ Ma sa pəkəwəta vici ki na, dzəghwa məndi basə basə məndi

basanakə nihwəti ka zəleghwer ghəngħən ghəngħən. Dzəghwa Yesəw, mba'a fafanakənshi dividivi ci kwətiŋ kwətiŋ tsa shi gwa'a. Dza ghəshi, kwəriŋ kwəriŋ ghəshi mbəlishi gwanashi. ⁴¹ Daŋ gezekiki səvəriŋi mbə ghən ka gezekiki dāŋaŋ mbə mbəzli va, kala ngwəmə lala ghəshi mbə səvəri. Ma kə ghəshiy ni na: «Gha na Zəghwə Hyala. Gha na Zəghwə Hyala» kə ghəshiy ni. Ka Yesəw dza na, ka nabəshi lə gwəlaŋ. A ghəshi catavashi kala gəzə ma kwəma. Sa nzana, ma gezekiki va na nashiy, a ghəshi sənay ghəci na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, kə ghəshi.

*Yesəw tə hidfi ka Zhəwde
(Mk 1:35-39)*

⁴² Ma tə way pi mekəshi na, mba'a Yesəw kafəy səvəriy mbə məlmə Kapernahwəm, ka dzay dzəti gamba kərakə lə mbəzli. Dza mbəzli dāŋaŋ, mba'a ghəshi kafəshi, ka papala, dza ghəshi ndəs ghəshi kəsəy. Ma sa kəsəy ghəshi tsəgha na, kala zhini ghəshiy dī ghəciy zlashi ta dzay ghwəla. ⁴³ Ma kə Yesəw kaa ngəshi naci ki na: «Wəzəbā dzee na ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli, kaa mbəzli mbə nihwəti məlməhi kwərakwə. Sa nzanay, ghənzə na kwəma ghwənikəra Hyala ti» kə.

⁴⁴ Dza na mba'a dzay, ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli dzar mbə cekeŋ ka *ka Zhəwifəə bəsəva tə hidfi ka Zhəwde.

5

*Kwa taŋa *mbəzli ta səfa Yesəw
(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)*

¹ Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw səvəriy garəy tə həlbə tsa miy kwəfa *Zhenezaretə. Dza mbəzli, dāŋ ghəshi basəkəvashiy dzəvəgha. Dza ghəshi ka tsətsəkəwəva ta nza ndəkəwə vəgha, ta fa kwəma Hyala gəzə na va.

² Tsa' kə Yesəw na, mba'a nashi kwambəwaler bakə tə pətsa va vəgha həlbə. Ə niy səməshi ka kəəsə kərpi kwa shi, mba'a ghəshi niy dzashi ta yabə zlekwer shi. ³ Dza Yesəw ki, mba'a dzay dzəghwa nahwəti kwambəwal va, sa Shimaŋw ghənzə. Ma kə ngəci na: «A Shimaŋw, katata kwambəwal gha naa jəw dzar dzəti yam di» kə kaa ngəci. Dza Shimaŋw mba'a dzəghwaa katata. Mba'a Yesəw nzəyəy kwa, dza na mba'a ghati gəzanshi kwəma kaa mbəzli ki.

⁴ Ma lə hwəm sa kədiy na lə gəzə kwəma kaa mbəzli ki, ma kə kaa Shimaŋw na: «Ca mbala, kətəghə kwambəwal gha naa dzar dzəti hwər kwəfa, nza ghwəy pəəli zlekwer ghwəy, a ghwəy ndağhashiy dzəghwa kwəfa, ta ka kərpi njasa nza ghwəy va kwa zəərə ghwəy» kə. ⁵ Ma kə Shimaŋw ngəci na: «A Metər, ava ghaa nay mbə ka kərpi hi ghəy virvirvir, kəsəvə sə ghəy ya wabaw. E ma njana nzana gha gəzəkəray, kadiw a ghəy zhiniy pəli zlekwer ghəy zhimbə kwəfa» kə. ⁶ Dza ghəshi ki mba'a ghəshi katatavashiy dzəti hwər, ka pəpəli zlekwer shiy dzəmbə kwəfa, ka ka kərpi. Dzəghwa tərəŋw ghəshi kavə kərpi, pa' ka dī slikwə zlekwer shi va dāŋ tsa kərpi. ⁷ Sa nashi ghəshi tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi təhwəfashi nihwəti madi-gahishi kwa nahwəti kwambəwal ta kəətishi. Ndəs niva mbəzli səəkəshi. Dza ghəshi tifa ki ka pa kərpiy dzəghwa kwambəwaler bakə ni va. Paf paf ghəshi tahayshi lə kərpi bakanashi, pa' ka dī ndava kwambəwaler vaa dzəmbə yam, va shəndəkə tsa kərpi, gwa'a tsəgha.

⁸ Ma sa nay Shimaŋw Piyer tsəgha na, dza na gələb gələbəy shinin ci mbə hidfi kwa kwəma Yesəw. Ma kə kaa ghəci na: «A Ntsaa sləkəra, katantəvaŋa vəghəe, sa nzanay, ndə məni *kwəma jikir na nzee» kə.

9 Ma Shimanjw kiy, tərənɟw niy dza-shi her ci, lə mbəzli va ta gwa'a, va kwəma kərpi kəəsəvə ghəshi va dɛaŋ ni tsəgha. 10 Ndərazhi Zhebede, kar Zhakə lə Zhaŋ kwərakwə na, tsəgha her shi dzashi. Mbəzli bakə ni vay, ghəshi lə kar Shimanjw niy nza na mbə sləni shi kwa zəərə kwətɛŋ na. Ma kə Yesəw kaa Shimanjw ki na: «A Shimanjw, ka dza her gha ma. Ghala ndatsə e gəzanay, ka zhini ghaa nzaa ndə kəəsə kərpiw. Ndə dza ta haka mbəzli səkəkə ta nəwra dza ghaa nza» kə. 11 Ma sa favə ghəshi tsəgha ki na, dza ghəshi mba'a ghəshi pakəmə kwambəwaler shiy dzəti həlbə. Mbərəkə ghəshi zlashi tifa, lə shi və shi gwa'a. Mba'a ghəshi nəwhwə Yesəw.

Kar Yesəw lə ndə dərna
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

12 Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw tsəhəy mbə nahwəti məlmə. 'Wakəvə tsahwəti ndə tifa mba'a tsahwəy, war dərna vəgha ci. Dza na mba'a nay Yesəw. Ma sa nay na Yesəw tsəgha na, dza na, mba'a səkəkə tsəfəkwəy kwa kwəma ci, lə kwəma ci mbə hidɛi, ka pəra'wanci dəvə. Ma kə na: «A Ndə sləkəpə, war mba'a pə ghaa dɛi sənzənvay, a ghaa mbəlantəra dɛwdɛw va dərna kənee na» kə. 13 Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza Yesəw, kaf kafəti dəvə ci, mba'a dapay. A kə ngəci na: «E dɛi ghaa mbəlɛŋa, mbəlɛŋa kwərɛŋ» kə. Nza'jəw dərna va sərəbətə ti. 14 A kə Yesəw kaa ngəci sa mbəlɛy na na: «Əntaa gha gəzə kwəma məntəŋee na ya kaa wa ma. Mbala tsərə, a gha dzaa canati ghən tsa gha njasa mbəlɛŋa gha kaa ndə ta Hyala. Nza gha dzaa vəliti vəlɛi gha kaa Hyala njasa gəzəkə *Məyizə va, nza mbəzli mbəə sənay gwanashi, a gha mbəlɛŋa va dərna tə gha, kə ghəshi» kə.

15 Ma ghalabə ki na, war ə mbəzliy mətsəhə sla kwəma Yesəw dza kwa kwəma kwa kwəma dzar mbə mbəzli gwa'a. Ka mbəzliy dza na, ka basəvaa səkəkə dɛaŋ, ta fa kwəma bənɛpə na, lə ta mbə ghəciy mbəlɛtishi va zəleghwer shi. 16 Ka Yesəw dza na, mba'a səvəriy mbə məlmə, ka dzay dzəti gamba kərəkə vəgha mbəzli, ta cə'wə Hyala.

Kar Yesəw lə ntsa mətita nahwəti
bəla vəgha ci
(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

17 Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw ka bənanshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbə tsahwəti ciki. Dza *ka Farisahi lə *ka bənɛpə kwəma pəhəti Hyala mbə *ka Zhəwifə, mba'a ghəshi basəkəvashi səkəkə dzar mbə məlməhi ghəŋghən ghəŋghən tə hidɛi ka Galile, lə tə hidɛi ka Zhəwde, mba'a səkəkə mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a. Sa səkəkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi nzəyshi vəgha Yesəw. Bərɛi Hyala ki na kwasəbə Yesəw ghənzə niy nza, ka mbəli ka zəlghwə ghəci lə bərɛi va. 18 Ma ləy hwəm jəw na mba'a nihwəti mbəzli bəkəkə tsahwəti ndə tə pi həni tsa ci, sa nza nahwəti bəla vəgha ci məti məti. Dza ghəshi ka pəla kwal tsaa bəghə dzəmbə ciki tsa va ta mbay ghəshiy fəy kwa kwəma Yesəw. 19 Shaŋ ghəshi ta kwəməvə kwal gar dzəmbəshi ghəshi li, va dɛaŋ tsa mbəzliy basəshi tə pətsa va. 'Wakəvə ghəshi tsəgha tsəŋ ghəshi bəvə, dza taram ghəshi dzəməshi li mə ghən ciki tsa va, sa tsəti məndi nja beela. Dza ghəshi mba'a ghəshi tsahwəti kwal ti. Sa tsahwəti ghəshi kwal na, mba'a ghəshi vələghə ntsa va tə pi həni tsa ci dzəghwa tə jipəjipə mbəzli dzəghwa səda Yesəw. 20 Ma sa sənay Yesəw a mbəzli va ndara nefer shi gwanashi, kə, ma kə kaa ntsa shaw tsa va ki na: «A madiga, a kwəma gha jikir na pəlita!» kə.

5:11 5:11 Mt 8:21-22 5:14 5:14 SləniTaH 14:2-32; Mk 7:36; Lk 17:14 5:15 5:15 Mk 7:36 5:16 5:16 Mt 14:23; 26:36-46; Mk 1:35; 6:46; Lk 3:21; 6:12; 9:18, 28-29; 11:1; SləniKY 1:14; 2:42; 6:4; 12:5 5:20 5:20 7:48; Mt 9:2

²¹ War sa favə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə ka Farisahi nava kwəma tsəgha na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə təkə kwəma, ma kə ghəshi mbə ghən shi na «A tsatsa ntsaa sawa Hyala tsa shəka? Wa tsava ntsaa dza vaa mbay pəlatanay kwəma ndə jikir na tifa kala war Hyala kwətita?» kə ghəshi. ²² Ma Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a ghəci sənata təkə kwəma mbə ghən shi. Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa tətəkə ghwəy kwemer tsətse ni mbə nefer ghwəya?» ²³ Nama kwəma gwəra na bəlan, ta ndə kə ni: «A kwəma gha jikir na pəlita» kə, lə ndə ni kaa ndə zəlghwə: «Sati garəna a gha dza?» kə? ²⁴ Ma kiy, e di ghwəy sənay, a bərçi vəya yən Zəghwə yakə ndə ngəri tikə tə hidfi ni, ta pəlanishi jikir tsa mbəzli, pə ghwəy» kə. Dza ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A ntsa, avee gəzanə sənənva, sati, madfi bə pi hənī tsa gha, mbalaa jighi» kə. ²⁵ War sa gəzəkə Yesəw kwəma va na, dza ntsa va tsəgha, nza'jəw satiy tə hidfi tibata, kwa kwəma mbəzli va gwa'a. Tsañ bəvə pi hənī tsa ci, ka dzay jighi. War ə ghəciy fal Hyala ghəci mbə dzay. ²⁶ Ma sa nata mbəzli tifa va gwanashi nava kwəma na, ka mananishi madəna ghənzə. Dza ghəshi ka fal Hyala, mba'a hazlənī təhay nefer shi. Ma kə ghəshi mbə gəzə kwəma shi na: «Ndatsəy, a ghwəmmə nata kwəma madəna madəna na, nanzə» kə ghəshi.

*Kar Yesəw lə Levi
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)*

²⁷ Ma ləy hwəm shi va ki na, dza Yesəw mba'a kafəy ta dzay. Ma ghəci mbə dzay na, mba'a nay ndə *dəwan mənəy mbə ciki slənī tsa ci. Levi, kə mənđi kaa slən tsa ntsa va. Ma sa nay Yesəw ki, ma kə kaa ngəci na: «Sati, nəwra dzam» kə. ²⁸ War sa gəzanakə Yesəw

tsəgha na, dza Levi pəlhəm satiy, mbərəkə zlashi shiy tifa gwa'a, ka nəw Yesəw.

²⁹ Dzəghwa Levi mba'a pəməghə Yesəw dzakə ghi tsa ci, mba'a tanati shiy tərəjw. Dañ nihwəti ka dəwan lə nihwəti mbəzli niy səəkəshi ta zəmə shi va. Ka zəmə shiy ghəshi jakə lə kar Yesəw ki. ³⁰ Ma *ka Farisahi lə mbəzliy bənanishi *kwəma pəhəti Hyala mbə shi ki na, tsarakə ghəshi niy nza tə na shi bəla. Ma sa nashi ghəshi kar Yesəw tsəgha mbə zəmə shiy lə mbəzli va na, mba'a zhanatishi kwa hwər shi. Ma kə ghəshi kaa *mbəzli ta səda Yesəw na: «Tawa zəmə ghwəy shiy ka sa shiy jakə lə ka dəwan mba'a nihwəti mbəzliy mənī slənī jikir naa?» kə ghəshi. ³¹ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «A mbəzli ni, səəkee nashi mbəzli kwərīñ kwərīñ vəgha ni mbə dza va dəkwətərəw, war ka zəlghwə na shi kee nashiy dza və. ³² Ava va tsəgha na kiy, yən neyey, ta pəla mbəzli wəzə ni səəkə yaw, ta pəla mbəzliy mənī slənī jikir na səəkəree, ta mbay ghəshiy tsa titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa shi» kə.

*Ka jakəva yəwən kwəma bənipə
Yesəw lə kwəma bənipə *ka
Zhəwifəw*

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ Ma ləy hwəm sa gəzəkə Yesəw tsəgha ki, ma kə nihwəti mbəzli mbə shi kaa Yesəw na: «Mbəzli ta səda Zhañ ghəshi lə mbəzli ta səda *ka Farisahi, kar ghəshiy tivə vici, ka mənī səwmay ka cə'wə Hyala. Ya ni gha ni *mbəzli ta səda gha kiy, wa shiy mənishi mənī ma ghəshi tsəgha, nza na war shiy ghəshiy zəmə, ka sa shiy ya hwəmbaa?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «A pə ghwəy favə kwəma dzee na ta gəzanəwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzli ta zəmə gəzləbə mətəpa na, mba'a mbəzli va dzaa tivə vici va

ka vici məni səwmay shəkəna? Ka dza ghwəy mbay makətishi va zəmə shiy, kama zal mali tsa va ghwəlay mbə shiw. ³⁵ Ma kiy, a tsahwəti vəghwə dzaa səəkəy, ghala pətsa dza məndi vaa banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ghalaba dza ghəshiy məni səwmay ki» kə.

³⁶ Dza Yesəw mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir diba, ma kə na: «Ndə tibia sləkwə kwəban tsa yəwən tsa, ta dza ta mbəghə dzəti tsa haliyəw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənti tsəghay, lidiy ladamti ndə tsa yəwən tsa va kwəban gəməy. Zhini diba na, ka dza kəjer tsa yəwən tsa jakəshi, lə tsa halihali tsaw, ta slikwəshi dza ni halihali ni shiy.

³⁷ Ava tsəgha na diba, ndə tiba ka 'yaghwa tay tsa njəmnyəm tsa dzəghwa ghwəlpə halihali naw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənti tsəghay, sa ka tay tsa va madiy ta pəsli na, ta wənəhəta dza pəhal ghwəlpə va, ka tay dza na, na'i shəkəy dzəti hidī gəm. Shi dza məndiy mənivə lə ghwəlpə va tiba ghwəla kiw. ³⁸ Va tsəgha, ma təbə na kiy, dzəghwa yəwən ghwəlpə təbə na məndiy i tay tsa njəmnyəm tsa kwərakwə ki.

* ³⁹ Ndə tiba dzaa zləba sa tay tsa njəmnyəm tsa, sahwə ma na tsa pəsli pəsli tsaw. Ta na navay, kar məndiy gəzə: «Wəzəba tay tsa pəsli pəsli tsa na kaa tsa njəmnyəm tsa» kə məndiy ni» kə.

6

*Gəzə kwəmaa dzəkən *vici dəkəva ka Zhəwifə*
(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

¹ Ma tə nahwəti vici, fəca vici dəkəva ka Zhəwifə na, ka tanə kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci dzəvəri mbə vəh alkamari. Ma ghəshi mbə dza va na, dza mbəzli ta səfa ci va ka slərbə alkamari va, ka zəmə. ² Ma sa nashi nihwəti mbəzli mbə

*ka Farisahi mbə məni tsəgha, ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Tawa dzəmbənwəy ghwəy mbə məni shi makəmmə *kwəma pəhəti Hyala va məni ghwəmmə fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi. ³ Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Wa səəkə ghwəy jangəhwə mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəmaa niy mənti kar *Davitə va ghəshi lə mbəzli kwasəbə bay sa? Tə nahwəti vici sa niy ghəratishi may, ⁴ təhwə niy dzəmbəy Davitə mbə *ciki Hyala, dza hən bəvə pən tsa ka məndi ta Hyala li, mba'a zəməhwə, mba'a tatanavəshi kaa mbəzli kwasəbə va, mba'a ghəshi zəməhwə kwərakwə. Ya tsəgha niy nə kwəma pəhəti Hyala, ka zəmə pən tsa va məndi kala war *ka ta Hyalaw kəy, niy nabəti Davitə Hyalaw» kə. ⁵ Zhini ma kə Yesəw ngəshi fa na: «Yən sləkə na vici dəkəva, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

Kar Yesəw lə ntsa məti məti dəvə tsa

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Ma fəca nahwəti *vici dəkəva diba na, mba'a Yesəw kafəy, dzay dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Sa dzəmbəy na na, dza na ka bananshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Mba'a tsahwəti ndə niy nza tiba mbə mbəzli va məti məti dəvə kwa bəzəmə ci. ⁷ Dza *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə *ka Farisahi ki, war ka fə ghən ta Yesəw, ta nighə nda nza naa mbəli ntsa va fəca vici dəkəva, sa dī ghəshi ngali kwəmaa dzəkən ta mbə ghəshiy ban ci fəti. ⁸ Mbalaa ma Yesəw naci ki na, gwa'a sənata na kwəma təkə ghəshi. Dza na ki, ma kə kaa ntsa məti məti dəvə tsa va tsəgha na: «Satiya, a gha garəya tiba tə jipə mbəzli» kə. Pəlhəm ntsa va satiy, mba'a garəy məgarə tiba. ⁹ Ma sa garəy ntsa va ki, ma kə Yesəw kaa mbəzli tə

* **5:38** 5:38 Ka *Izərayələy, dzəghwa ghwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəmnyəm tsa. Ni shi ghwəlpipi, tə hwətəbə niy mənishi ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəmnyəm tsa madi ta pəsli kwa shi. **6:1** 6:1 Nəw 23:25 **6:2** 6:2 Səvəri 20:8-10 **6:3** 6:3-4 1Sam 21:2-7; SləniTaH 24:5-9 **6:6** 6:6-11 Mk 2:27-28

pətsa va na: «A pənəy, njaa nə *kwəma pəhəti Hyalaa? Mənim kwəma wəzə na kaa ndə fəca vici dəkəva nə na shəkəna? Naa mənim kwəma gəmgəm na nə na? Kwal tsaa mbəlanti piy tsa ndə na sa ndammə na ta naa? Naa tsaa zamti piy tsa ci na?» kə. ¹⁰ Sa gəzəkə na tsəgha na, dza na mba'a fati mətəsi ci ti shi gwanashi ka nighəshi. Dzəghwa ma kə kaa ntsa məti məti dəvə tsa va ki na: «A ntsa tədi dəvə gha va» kə. Dzəghwa ntsa va mba'a təfata, war sa təfata na na, dza dəvə ci mba'a mbəlita kwəriŋ tsəgha. ¹¹ Ma sa nata nihwəti mbəzli kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy tərəŋwəy. Dza ghəshi ka sləka kwəma kwa jipə shiy dzəkən shi dza ghəshiy məni lə Yesəw.

Kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci mən lə bakə ni

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Dza Yesəw ge'i ghala vəghwə tsa va, mba'a dzəməy mə kəlan ta cə'wə. Dzəghwa na virvirvir key pi ghəci hyamti mbə cə'wə Hyala. ¹³ Ma sa kərəy pi na, dza na da' harvə *mbəzli ta səfa ci. Dzəghwa na təra', təra' təra' ghəci təravə mbəzli mən lə bakə mbə shi. Ma kə kaa ni təravə na va na: «Ghwəyəy ka kwalee nza ghwəy na ghwəy» kə kaa ngəshi. ¹⁴ Avanashi slənedemer mbəzli va: Shimanjw tsa fanati na slən Piyer ghəshi lə Andərə zəmbəghəy, Zhakə, Zhanj, Fəlipə ghəshi lə Bartelemi, ¹⁵ Matiye, Təmasə, Zhakə zəghwə Alfe mba'a Shimanjw tsa har məndi: «Ndə pərslə ta hidī ci» ¹⁶ Zhəwdə zəghwə Zhakə, mba'a Zhəwdasə Isəkariyətə, ntsaa dzaa nga dafa ta Yesəw. Ava tsəgha ghəshi.

Yesəw lə mbəzli dən, mba'a ka zəlghwə

(Mt 4:23-25)

¹⁷ Dzəghwa Yesəw ki, mba'a səkway lə mbəzli təravə na va səkəkə mə kəlan tsa va, mba'a ghəshi səkwaə garəshi tə ngwəla. Tə pətsa va, mbəzliy nəwvə kwəma ci niy nza dən. Tifa nihwəti mbəzli niy basəshi difa. Mbəzliy səkəkə tə hidī ka Zhəwde, lə mbə məlmə Zherəwzalem, lə mbə məlməhi tə miy həl, lə ni tə hidī ka Tir lə Shidanjw. ¹⁸ Gwa'a niy səkəkə ghəshi. Ta fa kwəma bənipə Yesəw, mba'a ta mbəə kwəməvə mbəlishi va zəleghwer shi niy basətəvashi mbəzli va gwanashi. Lə mbəzli mananshi gazlakata niy səkəkəshi na, mba'a ghəshi mbəlishi kwərakwə. ¹⁹ Dzəghwa ya tsaməfa ndə mbə mbəzliy basəshi va na, war ka pəla kwal tsaa dapay, sa nzana, mbə səvəri bərzi niy nza mbə vəgha ci ka mbəlishi gwanashi.

Mbəzli mbə vəshi, lə ni tə ngərə'wə

(Mt 5:1-12)

²⁰ Dzəghwa Yesəw njə'wə nighəti *mbəzli ta səfa ci. Ma kə kaa ngəshi na:

«Vəshi na tə ghwəy, ghwəy ka ndərma.

Sa nzanay, ghəy na shiy dzaa nzəy mbə mbəzli sləkə Hyala

tə pi kwəti mbə mazə tsa nzə.

²¹ Vəshi na tə ghwəy, ghwəy mbəzli mbə ma sənənva.

Sa nzanay, ghwəy na shiy dzaa ngəsliŋwəy tərəŋw.

Vəshi na tə ghwəy, ghwəy mbəzli nza wahə

kwa mətəsi ghwəy sənənva.

Sa nzanay, ghwəy na shiy dzaa 'wəshi.

²² Mba'a kə mbəzli kala dī mətəsi ghwəy, mba'am ndəghamtəŋwəy, ka tsəərəŋwəy, ka ndərəŋwəy, war tə sa nəwra ghwəy yən Zəghwə yakə Ndə ngəriy, vəshi na tə ghwəy.

²³ War mba'a pə ghwəy nata nava kwəma mənta tsəghay, ə pə ghwəy

taa vəshi ghalaba, ka bərməə dzəta ghwəmə va nava vəshi. Sa nzanay, ta ngavənwəy zhəmə ghwəy dza Hyala mə ghwəmə. War tsəgha niy sanshi jijihishi ngəra'wə kaa ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə kwərakwə.

²⁴ Ta səəkə dza ngəra'wəə dzəkən ghwəy, ghwəy ka shiy.

Sa nzanay a ghwəy kwəməvə tsa ghwəy wahə tikə tə hidfi.

²⁵ A ngəra'wə kən ghwəy, ghwəy mbəzli bəhəbəhə ni sənzenva.

Sa nzanay, ta dzəkən ghwəy dza maa dza.

A ngəra'wə kən ghwəy, ghwəy mbəzliy 'wəshi sənzenva.

Sa nzanay, barcicəkwə dza ghwəy nza,

war lə wahə kwa mətse ghwəy.

²⁶ Ngəra'wə dza naa nza kən ghwəy, mbəzli kəə gəzə war kwəma wəzə wəzə naa dzar kabaka ghwəy. Sa nzanay, war tsəgha niy gəzə jijihishi kwəma wəzə wəzə na dzar kwa kabaka ka Hyala ka dzərvə mbəradzə kwərakwə» kə.

Dim ka jaka ghwəy

(Mt 5:38-48; 7:12)

²⁷ Zhini ma kə Yesəw dība na: «Na na ghwəy, ghwəy mbəzliy fa kwəma gəzee nay, ə pə ghwəy dī kwəma ka jaka ghwəy, mananshim kwəma wəzə na kaa mbəzliy dī ma mətse ghwəy. ²⁸ Mba'a kə mbəzliy bazlanwəyəy, ə pə ghwəy təfanshi miy tsa wəzə tsa na na ghwəy. Mba'a kə mbəzliy tsəərənwəyəy, ə pə ghwəy cə'wə wəzə hwər tsa Hyalaa dzəkən shi. ²⁹ Mba'a kə ndə ləkavəghana dəvə vəgha ghən ghay, ə pə gha zhəghanavə nahwəti bəlaa tərmbə, a ghəci ləkəna vəgha dība. Mba'a kə ndə sərəhwə ləkəwəsa kən ghən tsa ghay, zlay a ghəci zhiniy sərəhwə lə dānkəci tsa kən ghay ta gwa'a.

³⁰ Ya tsamaba ndə dəw na shiy va ghay, bə pə ghaa bəncishi. Mba'a kə ndə bəhwəna shi ghay, ka nə

gha war gha zhanavəra shi ya, pə gha ngəci ma. ³¹ Njasa dī ghwəy va məndiy mənīnwəy kwəma wəzə nay, war tsəgha pə ghwəy mananshi kaa mbəzli kwərakwə.

³² Ma kala tsəgha, mba'a pə ghwəy dī war mbəzliy dī kwəma ghwəy gwa'a tsəghay, zhəmə njaa naa ndəghə ghwəy va Hyalaa? A ghwəy sənay ya mbəzliy mənī *kwəma jikir nay, a ghəshiy dī mbəzliy dī kwəma shi kwərakwə.

³³ Mba'a pə ghwəy mananshi kwəma wəzə na, war kwataka kaa mbəzliy mənīnwəy wəzəy. Zhəmə njaa naa ndəghə ghwəy va Hyala kia? A ghwəy sənay, ya mbəzli jikir niy, tsəgha mənī ghəshi kwərakwə.

³⁴ Mba'a pə ghwəy bənsi təm war kwataka kaa mbəzli sənashi ghwəy a ghəshi dzaa wavənwəy sa ghwəy, pə ghwəyəy. Zhəmə njaa naa ndəghə ghwəy va Hyalaa? A ghwəy sənay, ya mbəzliy mənī kwəma jikir nay, war kaa nihwəti mbəzliy mənī kwəma jikir na nja ghəshi, ka ghəshiy bə təm tsa shi, ta mbay mbəzli vaa wənsi sa shi kwərakwə.

³⁵ Ma na na ghwəy, ghwəy mbəzliy nəwray, ə pə ghwəy dī ka jaka ghwəy, mananshim kwəma wəzə na, bənsim təm kaa mbəzli bərkəti ma ghwəy gar kwəməvə təm və shi. Ma ghalabay, ta kwəməvə zhəmə dikə na dza ghwəy va Hyala ta ghwəmə, ka mənīnwəy ndərazhi nzə. Sa nzanay, Hyala na nanzə na, aa mənī wəzə kaa mbəzli gwanashi. Kaa ka ndərəm lə kaa ka vini'wə shiy gwa'a. ³⁶ Ə pə ghwəy mənī wəzə hwər kaa mbəzli tərənəw, njasa nza Dənwəy Hyala va mbə mənī wəzə hwər tərənəw kaa mbəzli kwərakwə» kə.

Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma

(Mt 7:1-5)

³⁷ Zhəghwa ma kə Yesəw ngəshi bə na: «Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma, ghalabay, ka dza

Hyalaa ndərənjwəyəw. Ka bə fəti ghwəy kaa nihwəti mbəzli ma, ghalabay, ka dza Hyalaa bənjwəy fətiw. Mba'a kə ndə məntənjwəy *kwəma jikir nay, ə pə ghwəy pəlay mbə nəfə tsa ghwəy, ghalabay, ta pəlatanwəy kwəma ghwəy jikir na dza Hyala mbə nəfə nzə kwərakwə. ³⁸ Nganshim shiy kaa nihwəti mbəzli, ghalabay ta nganjwəy shiy dza Hyala kwərakwə. Mba'a pə ghwəy nga shiy kaa nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyala nganjwəy shiy, paf, ka shikə bəratatə njasa ka ha vaa shikə ta tasaw. Sa nzanay, war njasa ka ghwəy vaa manan-shi kaa nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyalaa bərkəti ta məniñwəy kwərakwə» kə.

³⁹ Dza Yesəw dība, mba'a bəlanakəshi fir, ma kə na: «Ya wa ndəy aa sənay, ka mbay ghwəlfə kəsəvə tsahwəti ghwəlfə nja ghəci ta canci kwaləw. Mba'a kə kəsəvəy, bakanashi dza ghəshiy shakaghwavashi kwa kə'wə. ⁴⁰ Ndə bəni shiy tība mba'a tañəti ntsaa bananci shiy tə sənashi shiw. Nanzə ki, mba'a kə bənəhwə shi va wəzə gwa'ay, yəmə dza naa nza lə ndə bananci shiy tsa va.

⁴¹ Sa wana nighə gha kwashebi məzadi jəw ni tə mətsə zəmənə, kala nighəvə tsəm tsa dikə tsa va gha tə mətsə ghaa? ⁴² Njaa dza ghaa mbay ni kaa zəmənə na: “A zəmə, kadiw di e bantənə kwashebi məzadi tə mətsə gha ni jəw ni” pə gha, mba'a gha zlay tsəm tsa dikə tsa va tə mətsə ghaa? Ma gha gha ntsaa bəti ghən tsa gha tsa ka ntsa slar tsay, a pə gha banti pərba tsəm tsa dikə tsa va tə na gha va mətsə di na gha. Ma ghalaba kiy, nza gha mbay nay pi diwen diwen ta bananti kwashebi məzadi tə mətsə zəmənə» kə.

Tə kwəma gəzə na səvəri mbə miy tsa ci ka məndiy sənay ntsa wəzə

tsa, lə ntsa jikir tsa

(Mt 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir ba na: «Ka mbay dənjw fə wəzə naa yati ya gəmgəm naw. Ka mbay dənjw fə gəmgəm naa yati ya wəzə naw. ⁴⁴ Ya tsamaba dənjw fəy, war tə ya ci ka məndiy sənay sa wəzə tsa na, kə məndi. Sənzənvay, ka mbay məndiy ngəlivə ya bəzakə tə gwəvidi. Zhini bay, ka mbay məndiy ngəlivə ya shəkən tə dənjw mbəzakwaw. ⁴⁵ Ava tsəgha na, ma ntsa wəzə tsay, sləni wəzə na ka naa məni, sa nzana shi wəzə ni shi mbə nəfə tsa ci. Ma tsa gəmgəm tsa ndəy, sləni gəmgəm na ghəciy məni, sa nza shi mbə nəfə tsa ciy shi gəmgəm ni. Sənay tə ghwəy, kwəmaa təhay nəfə tsa ndə na sa ka ndə gəzə səkwa tə miy ci» kə.

Kwəmaa dzəkən ceker bakə

(Mt 7:24-27)

⁴⁶ Ma kə Yesəw kaa ngəshi ba na: «Tawa harda ghwəy, “A Ndə sləkənjəy, a Ndə sləkənjəy” pə ghwəy, kala məni kwəma ghwəy, njasa gəzanwəy ya? ⁴⁷ Ya wa ntsaa səkəy dzəvəghee mba'a favə kwəma gəzəkəe, dzəghwa na ka məni njasa gəzəkəe vay, avanashi shi yəməva na li shi: ⁴⁸ Yəmyəm na lə ntsaa di nga ciki, la' la' la' lati pərba kə'wə tədəm, mba'a fəti səda ciki tsa ci tə kəlba səkə kwa hidi. Ma sa ngamti na na, mba'a ghərakwəli səkəta tə nahwəti vici, pəya' həl təhəy ka dəzlay ciki tsa ci va, shañ ghənzə ta ngəzlamti, sa ngay na wəzə tə kəlba. ⁴⁹ Ma na ntsaa favə kwəma gəzəkəe, kala məni kwəma favə na vay, yəmyəm na lə ntsaa ghəvə vaa fəti səda ciki tsa ci dzəy tə hidi gəmshi, kala lay ya kə'wə jəwə, mba'a ngati. Ma sa kərəy na lə ngaci, tə nahwəti viciy mba'a ghərakwəli səkəta pəya' həl təhəy, ka dəzlay ciki tsa ci va, nza'jəw, gərip, ghəci ngəzlay. Kala

zhiniy tərmbə ya jəw tsətsə» kə Yesəw.

7

*Kar Yesəw lə dikə tsa ka sawji ka
*Rəm bələkwə
(Mt 8:5-13)*

¹ Sa kədamti Yesəw gəzə kwəma va gwanata tsəgha kaa mbəzli ki na, dza na mba'a madiy ka dzay dzəmbə məlmə Kapernahwəm. ² Ma mbə məlmə va na, mba'a tsahwəti dikə tsa ka sawji ka Rəm bələkwə niy nza tifa, mba'a ntsaa ghəranci sləni tifa, tərənjw ghəci di. Dzəghwa mba'a zəlghwə kəsəvə ndə ghəranci sləni tsa va dalala, tərmbə war miy nəfə ta məti.

³ Ma sa tsəhəy Yesəw mbə məlmə va na, mba'a dikə tsa ka sawji tsa va favə məndiy gəzə kwəma Yesəw. Dza na nza'jəw harvə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə, mba'a ghwənəghəshi kaa Yesəw ta dza ghəshiy cə'wə, a ghəci səəkə ta mbəlanamti ndə ghəra sləni tsa ci va. ⁴ Dzəghwa mətikwəkwər va, mba'a ghəshi madishi, dza ndəs ghəshi tsəhəshi va Yesəw. Sa tsəhəshi ghəshi na, dza ghəshi tapə ta cə'wə Yesəw dalala, ma kə ghəshi ngəci na: «Dikə tsa ka sawji ka Rəm ghwənəkənjəy na ta cə'wəna, a gha mbəlanamti ndə ghəra sləni tsa ci. Ntsa vay, jəw na wəzəw, aa təbə ghaa kəətiti. ⁵ Sa nzanay, tərənjw diti na hwəlfə ghwəmmə, ghwəmmə ka Zhəwifə. Sanay, ghəci ngatəmmə na ciki basəva tsa ghwəmmə tsa» kə ghəshi.

⁶ Ma sa favə Yesəw kwəma va na, dza na kaf kafəy, mba'a nəwvəshi. Ma ghəshi kwa kwalshi, ghəshi ndəkəwə lə ghi tsa ntsa va na, mba'a dikə tsa ka sawji tsa va ghwənəkə madigahiy kaa Yesəw. Bəgəm ghəshi mbə kwal lə mbəzli va. Ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «A Ndə sləkəpə, ma kə dikə tsa ka sawjiy: Ka tasə ghən tsa gha gha ma. Yənəy, məndee ndə gar dzəkə ghi tsee gha

də'wə ghən tsa ghaw. ⁷⁻⁸ Sa kamee va mək, dimee tsəhə kwa kwəma gha də'wə ghən tsee. Avana y sanay, a mbəzli dikə dikə ni tifa kənee ka sləkəra, yən kwərakwə na, lə ka sawji sləkəe tifa. Yən kəə diy, e ni: «Mbalaa dzəti pətsa tsa' tsa» pən kaa ndə sawji, ka dza ghəci. Aw na: «Ndi» pən kaa tsahwəti, ka səəkə ghəci. E ni: «Məntəra sləni tsa' na» pən kaa ndə ghəra sləni tsee, ka məni ghəci. Gha kwərakwə kiy, ntsa dikə tsa nza gha. Ə cə'wənjəe, gəzəkə kwəma lə miy tsa gha kwətiy, ta mbəliy dza ndə ghəra sləni tsee va va zəlghwə tsa ci, ka satiy, kə» kə ghəshi.

⁹ Ma sa favə Yesəw kwəma gəzəkə dikə tsa ka sawji tsa va va tsəgha na, tapə ghəci mbə vəshiy dzəkən ntsa va. Dza na, tərəd' zhəghəghəvay dza kwa vərəm tsa kwasəbə va. A kə kaa ngəshi na: «Ya mbə ghwəy, ghwəy mbəzli ka *Izərayeləy, səəkəe kəsəy ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala gwanay nja ndə ka məlmə tsa tepəw» kə. ¹⁰ Ma ləy hwəm ki na, mba'a mbəzli ghwənəghə dikə tsa ka sawji tsa va va zhəghəghəvashiy jighi ki. Dza ghəshi na, ndə ghəra sləni tsa ci va mbəliy kwəriy.

*Yesəw zhanakati zəghwə nahwəti
mali mbəri mbə məti*

¹¹ Ma ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw kafəy, ka dzay dzəmbə nahwəti məlmə, Nayin, kə məndi slən tsa məlmə va. Mba'a mbəzli ta səda ci kwasəbə, ghəshi lə nihwəti mbəzli dənəy. ¹² Ma ghəci ndəkəwə ta tsəhə mbə məlmə va na, bəgəm ghəshi lə mbəri, məndiy dza ta la. Ntsaa mətuy vay, zəghwə nahwəti mali mbəri niy nza na. War kwətiy niy yakə na. Dənəy mbəzli mbə məlmə va niy nza kwasəbə mali va mbə bə mbəri tsa va. ¹³ War sa nata Yesəw mali va tsəgha na, tapə hwər tsa ci ta zhanci ti. Ma kə kaa ngəta na: «A mali, ka wahə gha ma» kə. ¹⁴ Dzəghwa na, kət

kəṭəghəvay dzəvəgha mbəri tsa va, dapə dapashi shəghwə bə məndi mbəri tsa va ti shi. Sa dapətishi na na, dza ka bə mbəri, gar ghəshi garəshi. A kə Yesəw kaa mbəri tsa va na: «A məgəla, yən gəzaṇa na, satiṇa» kə. ¹⁵ Pəlhəm, zəghwə va satiy, das nzəyəy mənəy, dza na ka gha gəzə kwəma tsəgha. Dza Yesəw ki, mba'a bənavə kaa mbəghəy. ¹⁶ Ma sa nata mbəzli tifa va gwanashi nava kwəma na, mba'a her shi dzashi tərəṇw. Dza ghəshi ka fal Hyala, ma kə ghəshi na: «Kay, par nava kwəma ki. Avanay *ndə gəzə kwəma Hyala tsa dikə tsa tsahwəy dzəmbə ghwəmmə ndatsə. Hyala səəkəta na ta kəṭi mbəzli nzə» kə ghəshi. ¹⁷ Dza kwəma mənti Yesəw va tsəgha na, mba'a pəlivərivata gwa'a gwa'a tə hidī ka Zhəwde, lə tə nihwəti hidī dzar vəgha shi gwa'a ki.

*Kar Yesəw lə mbəzli ta səḍa Zhaṇ tsaa mənipə *batem (Mt 11:2-19)*

¹⁸ Ma ləy hwəm shi va ki na, mba'a mbəzli ta səḍa Zhaṇ tsaa mənipə batem dzaa zhananavə shi mənəhwə Yesəw va gwanashi kaa ngəci ghəci kwa fərshina. Ma sa favə Zhaṇ kwəma va tsəgha na, dza na da' harvə mbəzli bakə mbə mbəzli ta səḍa ci va. ¹⁹ Kə ka ghwənishi kaa Yesəw Ndə sləkəpə, ma kə kaa ngəshi na: «Mbalam dəwtəram kwəma va ntsa va. Ma pə ghwəy ngəciy: “Waa gha na ntsa ndəghə ghəy va dzaa səəkə ta naa? Naa, a ghəy ndəghə tsahwəti ndə na? kə Zhaṇ” pə ghwəy ngəci» kə. ²⁰ Dza mbəzli va kaf ghəshi kafəshi, mba'a ghəshi dzaa kəsay Yesəw. Ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Waa Zhaṇ, ndə mənipə batem ghwənikəṇəy na va gha. Ma kəy: “Waa gha na ntsa ndəghə ghəy va dzaa səəkə ta naa? Naa, a ghəy ndəghə tsahwəti na?” kə» kə ghəshi.

²¹ Ma ge'i ghala vəghwə tsa gəzə mbəzli va va kwəma na, dza Yesəw mba'a mbalamti ka zəlghwə dfaṇ, mbəli' kaa vədevəder, mbəli' kaa ka gezlekiki, zhini mba'a ghwənanti mətsəhi ghwəlefeṣli dfaṇ. ²² Dzəghwa, ma kə kaa mbəzli ghwənikə Zhaṇ va ki na: «Mbalam, a ghwəy dzaa gəzanci shi nashi ghwəy lə mətsəhi ghwəy, lə kwəma favə ghwəy lə slimim ghwəy kaa Zhaṇ. A ghwəy nay, aa mətsəhi ghwəlefeṣli ghwənishi, mbə nay pi ghəshi, vədevəder na, ka dza, mba'a ka dərna mbəlishi, dza mba'a slimim mədeṇesli ghwənishi, mbə favə kwəma ghəshi. Mbəzliy niy bəkwəshi na, ka zhakatishi mbə məti. Zhini, mba'a Yəwən kwəma wəzə na tsəhəta kwa slimim ka cicikwə. ²³ Vəshi na ta ntsaa zhəghavəra ma hwəm, sa səəkəra mee dzəghwa ma ci» kə kaa ngəshi. Dzəghwa mbəzli ghwənikə Zhaṇ va ki, ka dzashi.

²⁴ Ma sa dzashi ghəshi na, tapə Yesəw ta gəzanshi kwəma Zhaṇ kaa niy basəshi va mbəzli tə pətsa va, a kə kaa ngəshi na: «Sa dzaṇwəy ghwəy vaa dzəti gamba ta nighə Zhaṇəy, a ntsaa niy dza ghwəy ta nighə tay? Ta nighə dzəvəti kwəfəghə safə niy dza ghwəy nanzə bə na? ²⁵ Naa wa na ntsaa dza ghwəy va ta nighə kia? A ghəy dzaa nay ndə lə kwəbənəy gwəramti wəzə kən ghən ci, niy nə ghwəy nanzə dibaw? Ta na ka pa kwəbənəy gwəramti wəzə lə mbəzli tə wahəy, dzar kəy mezhizhə ka gəla niva mbəzliy nzəy nzəy tsa shi. ²⁶ War wa na ntsaa dza ghwəy va ta nighə kia? A ghəy dzaa nighəti *ndə gəzə kwəma Hyala niy nə ghwəy nanzə bay? Yaṇ tsəgha na, ndə gəzə kwəma Hyala na Zhaṇ katan. Ghəciy aa tanəti nihwəti ka gəzə kwəma Hyala. ²⁷ Sa nzanay, Zhaṇ na ntsaa niy dza vaa

7:15 7:15 1Mezh 17:22-23 **7:16** 7:16 1:68; 19:44; Ndə gəzə kwəma Hyala: Mt 16:14; 21:11, 46; 26:68; Mk 6:15; 8:28; 14:65; Lk 7:39; 9:8, 19; 22:64; 24:19; Zhṇ 4:19; 6:14; 7:40; 9:17 **7:22** 7:22 4:18-19; Mt 11:5 **7:27** 7:27 Mala 3:1; Səvəri 23:20; Mk 1:2; Lk 1:76

'wara kwal, saa niy tsasliti mēndi va kwəmaa dzəkən kwa Zliya Hyala. Ma kə Hyala kaa kwəma gəzəkə naa dzəkənəy:

Avee taa ghwənəghə ndə kwal tsee, a ghəci 'watəŋa kwal, nza ghəci gwəmantəŋa kwal tsa dza ghaa dza kwa, kə niy ni.

²⁸ Ə gəzanwəy ya, ndə tifa tə hidfi mēndi yakə ka yəməva lə Zhaŋ tə dikəw. Ya tsəgha nzə kiy, ya wa ntsa gəməy tsa zləbavə kwəmee, ta sləkə Hyalay, dikəba ghəci na kaa Zhaŋ.

²⁹ A ghwəy na, ya tsamaba ntsaa favə kwəma gəzəkə Zhaŋ ndə mənipə batem va, lə ka dəwanshi gwa'ay, mba'a ghəshi zləbavə Hyalaa sləkəshi, sa nzana lə kwal ghənzə mənə kwəma nzə. Mba'a Zhaŋ mananatishi batem. ³⁰ Ma *ka Farisahi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala nashi ki na, mba'a ghəshi ndəghamti kwəma taranakəshi Hyala, kala zləba mənə batem va Zhaŋ» kə Yesəw.

³¹ Zhini ma kə difa na: «Mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, lə wa yəməva ghəshi tay? ³² Yəmyəm na ghəshi lə ndərazhiy basətəvashi va tə bəghə ta tsabana. Dzəghwa ka 'wananshi 'wanə nihwəti kaa nihwəti, ma kə ghəshi na: "Tawa mənə ghwəy tsəgha shəka? Mba'a ghwəmmə basəmmə ta tsə, tapə ghəy ta viyŋwəy sherey a ghwəy tsə, pə ghəy na, a tsə ghwəyəw. Ənkwa pə ghəy, zhini ka 'wanwəy cəm civə ghəy na, a zləba ghwəyəw!" kə ghəshi. ³³ Tsəgha nza ghwəy nja ndərazhiy səvəri nihwəti va. Sa nzanay, ndəs səəkəy Zhaŋ tsaa mənipə batem, ma mbə nzyə tsa ci na, kala zəmə ma shi wəzə ni, kala sa ma tay ghəci. Ma pə ghwəy na: "Waa ndə gazlaka na tsatsa ndə" pə ghwəy, kala zləba kwəma Zhaŋ ghwəy. ³⁴ Dzəghwa sa səəkəree, yən Zəghwə yakə ndə ngəri nee ki na, dzee ka zəmə shi zəmə, ka

sa tay. Zhini ma pə ghwəy ba na: "Wəyəw, ndə hwər na tsatsa ndə, war shi zəmə lə tay na na ci kwəma sənata na gwa'a tsəgha, ka kəsə madigaa dzəti ka *dəwan lə dzar tə ka badaway gəmgəm ni" pə ghwəy, kala zləba ma kwəmee ghwəy ba. ³⁵ Ya tsəgha nzyə kiy, nihwəti mbəzliy zləbavə kwəmee na a ghəshi sənay, kwəma mənəti Hyala va lə sənata kwəma nzyə, kwəma lə kwal na, kə ghəshi» kə Yesəw.

*Yesəw ghəshi lə Shimanw *ndə Farisa*

³⁶ Ma tə nahwəti vici na, dza tsahwəti ndə Farisa, Shimanw kə mēndi kaa slən tsa ci, da' haray Yesəw dzakə ghi tsa ci ta zəmə shiy ghəshi li. Dza Yesəw mba'a dzakəy dzakə ghi tsa ntsa va, dza das nzyəy ta zəmə shi zəmə.

³⁷ Ma mbə məlmə va na, mba'a nahwəti mali niy nza tifa, kwa mənə *kwəma jikir na ghənzə tərəŋw. Ma sa favə mali va kəghi tsa *ndə Farisa tsa va na Yesəw mbə zəmə shiy, kə mēndi na, pəlhəm kafəta, kə laŋ bəvə təlimə paf 'wərdi kwa, ka dzata liy dzakə ghi tsa va. ³⁸ Tsəhə tsa tsəhə na na, mba'a nzyəta lə hwəm Yesəw ndəkwə vəgha səfa ci. Dza na ka wahə tsəgha. Bəbēbēbēb ghaa nighə ma wahə kwa mətə nzyə, ka səkwaa dzəti səfa Yesəw, cəke' baslamti shidshid' Yesəw lə wahə. Kə difa ka sadishi lə shiti mbə ghən nzyə. Sa sadamtishi na na, hwətəm hwətəməvəshi. Ləy hwəm ki na, dza na na'i na'i baslati 'wərdi ti shi.

³⁹ Ma sa nata Shimanw tsaa haray Yesəw va ta zəmə shiy kwəma va tsəgha na, dza na ka təkə kwəma mbə ghən ci kwətiy, a kə na: «Ntsay, *ndə gəzə kwəma Hyala naw. Sa nzana war mba'a kə niy nzaa ndə gəzə kwəma Hyala nza katanəy, ka dza naa bashi sənata maliy dapə na nzaw. Cəke' niy dza

naa sənay, mali kwa məni kwəma jikir na na, kə nza» kə. ⁴⁰ Dzəghwa Yesəw tsəgha ki, mba'a madiy ta gəzanci kwəma, ma kə ngəci na: «A Shimanjw, e di gəzanə nahwəti kwəma» kə. Ma kə Shimanjw na: «Gəzə shaa, Metər» kə.

⁴¹ Ma kə Yesəw na: «A tsahwəti ndə niy nza tifa kwatəna lə temer ci va mbəzli bakə. Mbəl bələkwə bələkwə cifə va tsahwəti. Ma va tsahwəti na, mbəl cifə mətəkə. ⁴² Ma mbəzli va bakanashi na, daw bərçi shi ta wa təm tsa va. Sa nay ntsa va bərçi shi daw tsəgha na, mba'a zlatanavəshi gəna va, kala zhiniy dəw və shi bakanashi. Mbə mbəzli bakə ni va sanay, tsama ndə dza naa gwəraa di kwəma ndə gəna tsa va məndi kə dəw va ghaa?» kə Yesəw kaa ngəci. ⁴³ Ma kə Shimanjw kaa zləbanci na: «Difa ntsa zlatanavə na va gəna dəfəba ngəci dza naa di kwəma ntsa va bərkee nee» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «A gha sənata katanj» kə.

⁴⁴ Dzəghwa na dzar kwa bəla mali va, tərəd zhəghəghə kwəma ci. Ma kə kaa Shimanjw na: «A Shimanjw, nata mali na gha na. Avanay sanay, ndəs səəkəree dzakə ghi tsa gha, dza na nanzə ki, basl basl baslamti shidshidee lə wahə kwa mətse nə, dza na mba'a sadamtishi lə shəti mbə ghən nə. Ma gha na na ghay, tara gha ya yam ta pi shidshid yaw. ⁴⁵ Zhini dibay hwətəməhwəra gha ghala səəkəra yaw. Na nanzəy, ghala səəkəree dzakə ghi tsa gha tsa na, war mbə hwətəmə shidshidee na. ⁴⁶ Gha na na gha dibay, varambəra in gha mbə ghən tsee ta ci ka'wə tsa ka'wətəra ghaw. Na nanzə, nanzə ki na, aa baslati 'wərdi tə shidshidee. Nata kwəma va gha sa. ⁴⁷ Va tsəgha gəzanəe, ma shi mənti mali na niy, aa ci ghəshi di tsa dītəra na tərənəw. Aa ci ghəshi pəli tsa pəlay Hyala jikir tsa nə va tərənəw tsa difa.

Ma na ntsa pəlanay Hyala jikir tsa ci jəwə tsətsəy, daw dza naa dīra kwərakwə» kə Yesəw.

⁴⁸ Sa gəzəkə na kwəma va tsəgha ki na, dza na ka gəzanta kwəma kaa mali va, ma kə na: «A mali, avee pəlaynə kwəma mənəhwə gha jikir na kwa hwər tsee» kə. ⁴⁹ Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dza mbəzli zəmə ghəshi va shiy li shi, tapə ghəshi ta təkə kwəma mbə ghən shi, ma kə ghəshi kwa jipə shi na: «Wa slən tsa gəla tsatsa ndə dza naa mbay pəlanay lə kwəma ndə jikir na taa?» kə ghəshi. ⁵⁰ Ma kə Yesəw kaa mali va naci ki na: «A mali, sa ndara gha tsa nəfə tsa gha gwanayəy, a gha mbəlija, mbala kwəriñ» kə.

8

Nihwəti mi'i kwasəbə Yesəw

¹ Dzəghwa, ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw madiy ka dza dzar mbə məlməhi dikə dikə ni, lə dzar mbə ni jəw jəw ni gwa'a. Mba'a gəzanavəshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli. Ma ghaləba na, kwasəbə mbəzli ta səda ci va mənə lə bakə ni niy nza, ² ghəshi lə nihwəti mi'iy niy mbəlanti na va gazlaka, mba'a va nihwəti zəleghwer ghəngən ghəngən gwa'a. Avanay slən tsa mi'i va: Marəy ka Magədala, mbərfənəy niy tihəkəvəri Yesəw hyeler mbə ghən nə. ³ Mba'a Zhanə, mali Shəwza ndə ghəra sləni kaa mazə *Erədə, mba'a Səwzanə, mba'a nihwəti mi'i ghəngən ghəngən. Shi və shi niy bəvə ghəshi ta kəkəəti kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci. Tsəgha niy nza ghəshi.

Bəli fir lə kwəma ndə sləka ha (Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

⁴ Dza mbəzli tə nahwəti vici ba, dəfə ghəshi basəkəvashi, səəkə mbə məlməhi ghəngən ghəngən dzəvəgha Yesəw. Ma sa nashi na

7:42 7:42 Mt 18:27 **7:44** 7:44 Ghava 18:4; 1Tim 5:10 **7:46** 7:46 Cem 23:5 **7:48** 7:48 5:20; Mt 9:2; Mk 2:5 **7:50** 7:50 Mt 9:22 **8:2** 8:2-3 23:49, 55-56; 24:1-10; Mt 27:55-56, 61; 28:1, 8-10; Mk 15:40-41, 47; 16:1, 8

mbəzli basəshi tsəgha na, dza na tapə ta bəlanshi fir. ⁵ Ma kə na: «Tə nahwəti viciy mba'a tsahwəti ndə za madiy dzəmti ta sləka ha. Ma sa tsəhəy na na, dzəghwa na tapə ghəci ta kihwə ha va kihwə kihwə. Ma ghəci mbə kihwə ha va ki na, dzəghwa pəriṅ nahwəti ha pəpəriṅətəa dzəghwa kwal. Ma mbəzli mbə dza kwa kwal tsa va na, mba'a ghəshi kadamti, zhini 'yegwer ba, im im im ghəshi səəkə iməhwə. ⁶ Dzəghwa nahwəti ba, mba'a pəpəriṅətəa dzəti kwərəhə. War sa pəsəta na na, nza'jəw ghənzə ghwə ghwəlita, sa nzəy ma yam mbə kwərəhə. ⁷ Dza nahwəti diba mba'a pəpəriṅətəa dzəghwambə jipə tekesli. Ma sa pəsəta na na, tapə ghəshi ka kəli lə tekesli gwanashi, dzəghwa tekesli tisl ghəshi kəələhwə ha va kala mbə ghənzəə zhiniy kəli. ⁸ Ma dzəghwa nahwəti nanzə ki na, mba'a dzataa dzəmbə hidfi wəzə ni, dzəghwa na, mba'a pəsəta, ka kəli kəli nzə. Ma sa kəlita na na, mba'a bəvə hwər, mba'a fəti mətə wəzə wəzə» kə Yesəw.

Ma sa kədamti Yesəw gəzə kwəma va kaa mbəzli tsəgha, ma kə kaa ngəshi na: «Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən ta kwəma va!» kə.

Sa wana gəzə Yesəw kwəma kaa mbəzli kwa fira?

(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

⁹ Dzəghwa *mbəzli ta səda Yesəw tapə ghəshi ta dəw sləkar tsa fir tsa bəli na va kaa mbəzli. ¹⁰ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Ta na na ghwəyəy, a Hyala ndaṅwəy məhərli ta sənashi shiy dzəkən sləkə tsa dza na ta sləkə mbəzli. Ma na kaa nihwəti mbəzliy, kwa fir gəzanshee kwəma. Sa nzana, ghəshi na nashiy, lə mətəhi və shi ta nighə pi na, a ka nay pi ghəshiw. Mba'a slimim vəshi ta favə kwəma na,

a ka favə kwəma ghəshiw, tsəgha» kə.

Yesəw ci sləkar tsa fir tsa bəli na va lə sləka ha

(Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)

¹¹ Dzəghwa ma kə Yesəw ki na: «Avanda taa gəzanwəy kwəma di fir tsee vaa gəzə: Ma hwəlfə vay, ghənzə na kwəma Hyala.

¹² Nefer nihwəti mbəzliy, nja kwal tsa pəriṅətəa nahwəti hwəlfə ha va dzəghwa na. Sa ka ghəshiy favə gəzə kwəma Hyalay, ka *ndə jaka tsa Hyala səəkə mba'a banti kwəma va mbə nefer shi, va nəghətəa ghəshi dzaa mbəlishi, sa ka ghəshi banavə nefer shi kaa kwəma va.

¹³ Ma nefer nihwəti mbəzli bay, nja kwərəhə tsa pəriṅətəvata nahwəti ha va ti na ghəshi. Gəla mbəzli vay, war favə ma ghəshi kwəma Hyala tsəgha na, nza'jəw ka ghəshiy banavə nefer shi lə vəshi. Ma ləy hwəm ba ki na, ka zlatə kwəma va ghəshiy nza gar tsəhəvə hililinə ghənzə wəzə mbə nefer shiw, war ta vici jəwə ka ghəshiy zləbavə gwa'a tsəgha. War səəkəy ma ngəra'wəə dzəkən shiy, ka ghəshiy dza, mbərəkə ghəshi zlatə kwəmaa niy zləbavə ghəshi va.

¹⁴ Ma nefer nihwəti mbəzli diba na, nja pi ndə tekesli tsa dzəghwata nahwəti ha va mbə. Niva mbəzliy, sa ghəshiy favə kwəma Hyala na, mba'a ghəshi zləbavə, ka ghəshi dza diba na mba'a ghəshi ghati zəzə kwəmaa kən shi, lə kwəma shi tə hidfi, mba'a wəzə tsa nzəy tsa tə hidfi. Ka niva shiy dza ki na, mba'a ghəshi makəti kwəma Hyala kala zhini ghənzəə ghəra sləni mbə nefer shi.

¹⁵ Ma nefer nihwəti mbəzli nashi kiy, nja hidfi wəzə ni va dzəmbətə hwəlfə haa dzəmbə shi na. Sa favə ghəshi kwəma Hyalay, mba'a ghəshi zləbavə, dza tasl, ghəshi kəsəvə kwəma va mbə nefer shi wəzə wəzə. Ka nəw kwəma Hyala ghəshi lə kwal, ghəshi na shiy ghəra

sləni wəzə na dī Hyala kala zlata» kə.

Bəli fir lə ghwə kwa gərkəwa
(Mk 4:21-25)

¹⁶ Zhəghwa ma kə Yesəw ɓa na: «A ghwəmmə sənay, ndə tifa, mba'a tsə'waghwa ghwə kwa gərkəwa na, zhini dzəbə dzəbakən tasaw bərkə shiy kən, awə kə bay na, mba'a mbələy dzəy ta pi həni tsa ciw. Mba'a kə məndi pəhaghwa ghwə kwa gərkəway, tə pətsa ɗal tsa ka məndiy fəy, ta mbə ghənzəə mbərə, ma nza mbəzliy dzəmbə ciki nay pi waŋ. ¹⁷ Tsəgha na ki, ya wa shi mbəmbə niy, ta səvərishi dza ghəshiy dzəti ngwəla, ya wa kwəma ghələhwə məndi gəzə nzəy, cəke' dza məndiy sənata, zləŋ məlmə. ¹⁸ Va tsəgha ki, a nə ya ngəŋwəyəy, mənim məhərliy dzəkən kwəma fa ghwəy. Sa nzanay, ntsa nza nihwəti shiy və na ta mətsahanavə nihwəti shiy dza məndi. Ma na ntsa kama shiy vəy, ta zhini dza məndiy tsaləhwə ya ni jəw ni va shiy niy fə na ghən ti shi» kə.

Mbəzliy nəw kwəma Hyalay niva mbəzli na ngwarməhiy Yesəw lə mbəghəy

(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹ Dza kar mbəghəy Yesəw lə ngwarməhiy, mba'a ghəshi madishi ta dza ta nighə ci. Dza ghəshi ndəs tsəhəshi tə pətsa nza na va. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, kala mbə ghəshiy dzar dzəvəgha Yesəw sa nza mbəzli ɗanshi. ²⁰ Ma sa nashi mbəzli na, mba'a ghəshi dzaa kəsay Yesəw. A kə məndi ngəci na: «Ava kar mənə lə ngwarməhiŋa pərikə tə ngwəla ka ɗəwŋa ta nighətəŋa, kə ghəshi» kə məndi ngəci. ²¹ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Na neyey, mbəzliy fa kwəma Hyala va, ka nəw ghəshi njasa gəzəkə nay, ghəshi na ni ya ngwarməhira, zhini ghəshi nee mərə» kə.

A bərçi va Yesəw dzəkən kar safə tsa dikə tsa lə kwəfa

(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

²² Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw mba'a dzay dzəghwa kwambəwal ghəshi lə *mbəzli ta səɗa ci. Ma sa dzəghwashi ghəshi, a kə kaa ngəshi na: «Tanəmmə ghwəmməə dzəvəri tsahwəti həlbə» kə. Sa gəzəkə na tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi kafəshi, ka dzashi. ²³ Ma ghəshi mbə dza kwa kwambəwal na, mba'a Yesəw ɓəhwə hi. War dzəghwa safə tsəgha vətəghə ghava viy lə bərçi mbə tərəŋw tə yam va. Dza yam paf ghəshi təhay kwambəwal, ka ndava ghənzəə dzəmbə yam, jəw ghəshi tərmbə ta yəpəshi. ²⁴ Nza'jəw mbəzli ta səɗa Yesəw kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw. Mba'a ghəshi fərghay tə hi. Ma kə ghəshi ngəci naa: «A Metər, a Metər, gwa'a ghəy!» kə ghəshi. Dza Yesəw pəlhəm satiy, sa satiy na na, nabə nabəti kar safə, lə legweper dzəy tə ghən yam va lə bərçi. Sa gəzanakəshi na kwəma na, mba'a safə tsa va zlay viy, mba'a yam va dəkəshi, ɗəkəɗəkə pi məniy tsəgha. ²⁵ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səɗa ci ki na: «Wa shiy ghəraŋwəya? Kwəma kəray ni ghwəy nefer ɓanavə ghwəy kaa Hyalaa?» kə.

Sa nata mbəzli ta səɗa ci kwəma mənti Yesəw va nashi ki na, mba'a hazləni ghəratishi. Ka mananshi madəŋa nava kwəma gwa'a tsəgha. Ma kə ghəshi kwa jipə shi na: «Kay, kwətiy gəla tsatsa ndə ki! Ya kar safə lə yam na a ghəshi ɗanati fəti sa gəzanakəshi na kwəma lə bərçi ni!» kə ghəshi.

Kar Yesəw lə ndə gazlaka

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Ma ləy hwəm shi va ki na, dza kar Yesəw mba'a ghəshi kafəshi tə hidī ka Galilee tanəshi dzəvəri tə kwəfa ka Galile. Mba'a

ghəshi dzətishi tə hidfi ka Gerazeni. ²⁷⁻²⁹ Mbə məlmə vay, mba'a tsahwəti ndə gazlaka niy nza tifa. Tərənjw ghəci niy hiy mbə gazlaka ci va. Kala dza ma ghəci lə kwəbejer. Kala hi ma kəghi, war dzar mbə kwəlihi nzəy tsa ci gwa'a tsəgha. Ka sancı ngəra'wə ghənzə. Sa ka məndiy dza, tsa məndi tsaghwa dividivi ci lə shidshid' ci kwa dənjw tsahi, ta mbay məndiy ndəghwəti na, ka na ghavə cəke' ngəəlivəri niva shiy na naci. Sa ka gazlaka vaa dza na, zlənjər zlənjərəghə dzar mbə gamba, war tsəgha.

Ma sa səkway Yesəw kwa kwambəwal na, mba'a ndə gazlaka tsa va nay. Dza na mba'a ngwəmata lala, kə ka dzar dzəmbə kwəma Yesəw. Dza na tsəfəkwə tsəfəkwəy, ka gəzə kwəma kaa Yesəw zlanjlanj, a kə na: «A Yesəw Zəghwə Hyala ta ghwəmə, ta njaa dī gha lə ya?» kə. Dza Yesəw ka gəzə kwəma kaa hyeler va lə bərçi, a kə na: «Səvəriñwəyəm mbə ntsa» kə. Ma kə ndə gazlaka tsa va ki na: «A cə'wəñee, ka sara ngəra'wə gha na gha ma» kə. ³⁰ Sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa ngəci ki na: «A slən tsa ghaa?» kə. Ma kə ntsa va na: «Mbəzli dən» kə. Dən tərənjw niy basambəvashi hyeler mbə ghən ci, va tsəgha niy gəzə na kwəma va tsəgha. ³¹ Dzəghwa hyeler va tapə ta cə'wə Yesəw, ma kə ghəshi na: «Titihwə ka tihəñəy gha səvəri mbə ghən ntsa, ta dza ta kalaghwanəy kwa kə'wə tsa hwərhwər tsa va ma» kə ghəshi.

³² Ge'i tə pətsa məniva shi va vay, a garəwa ngəreder tərənjw niy nza tifa. Mbə pala shi zəmə shi dzəghwa vəgha kəlanj. Dza hyeler va tapə ta cə'wə Yesəw dība, a kə ghəshi na: «Ndanəy kwal, a ghəy səvəriñəy dzanəy dzəmbə ngəreder ni» kə ghəshi. Dza Yesəw mba'a zlatanavəshi kwal. ³³ Sa zlatanavəshi Yesəw kwal ki na, dza hyeler va shaa ghəshi səvərişhi mbə ghən ntsa va, shəbətə shəbətəmbəvashi mbə

ghən ngəreder va. Dza ngəreder va gəgəgəgə ghəshi kafəşhi səəkə mə kəlanj tsa va, səəkə ghəshi na'i ghəshi shakatəvashi tə kwəfa. Bətə ghəshi zashi kwəba.

³⁴ Mbəzliy niy makə ngəreder va na, tifa ghəshi niy nza ka nata kwəmaa məniva. Ma sa nata ghəshi na, bəvbəpə ghəshi hwəşhiy dzəmbə məlmə, lə dzar mbə giwahi vəgha məlmə, mba'a ghəshi dzaa gəzanshi tsava bar kaa mbəzli. ³⁵ Sa favə mbəzli nava kwəma na, kəram ghəshi madīşhi, ta dzaa nata kwəmaa mənıta va. Ndəs ghəshi tsəhəşhi vəgha Yesəw. Mba'a ghəshi kəsay zal tsa səvəriıta gazlaka va mbə ghən ci mənəy vəgha Yesəw. Mba'a pakən kwəbanj kən ghən ci, lə məhərli ci və wəzə. Ma sa nay ghəshi tsəgha na, ka ghəranshi hazləni. ³⁶ Dzəghwa mbəzliy niy nashi shi va va gwanashi njasa mənishi ghəshi, mba'a ghəshi slanəkəşhi kaa mbəzliy səəkəşhi va, njasa gha gazlaka vaa səvəriıta mbə ghən ntsa va. ³⁷ Ma sa favə ghəşhi kwəma va na, dza mbəzli mbə məlmə va gwanashi, ka cə'wə Yesəw a ghəci barvay tə hidfi shi, sa nzana tərənjw ghəşhi hazlənishi va nava kwəma. Mba'a Yesəw zhay zhəghwa kwambəwal, ka dzay.

³⁸⁻³⁹ Dza ntsa səvəriıta gazlaka va mbə ghən ci, tapə ta cə'wə Yesəw, ma kə na: «Yan pə gha, e nəwvəña» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Awə, mbalaa jighi, a gha dzaa gəzanshi kwəma mənıtəña Hyala na gwanata kaa nihwəti mbəzli» kə. Sa gəzanakə Yesəw tsəgha ki na, dza ntsa va ka dzay jighi. Jighi na na, ka gəzanshi kwəma mananati Yesəw va kaa mbəzli mbə məlmə gwanashi.

Kar Yesəw lə Zhayrəsə mba'a nahwəti mali səkwa miymiy kwa hwər nzə

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ Dzəghwa ki sa zhəghəkəvay Yesəw səəkə pəri tsahwəti həlbə na, mba'a mbəzli basəşhi tərənjw,

sa nzana mbə ndəghə ghəshi niy nza gwanashi. Dza mba'a ghəshi ka'wəti ki. ⁴¹⁻⁴² Mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa, ntsa dikə tsa ghəci mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Zhayrəsə, kə məndi kaa slən tsa ci. Mba'a zha və kwətiŋta, mən lə bakə piya nzə.

Dza na mba'a tərəta gwərapəta tərənɔw, tərə na war miy nəfə. Dza ntsa va ndəs səəkəy dzəvəgha Yesəw. Dza na tsəfəkwə tsəfəkwəy tə shinin ci kwa kwəma Yesəw ta cə'wə, a kə kaa ngəci na: «Titihwə dzam dzakə ghi tsee, a gha dzaa mbəlitera zhee nza na gwərapəta» kə. Dza Yesəw mba'a zləbavə. Kafə ghəci kafəy ta dzaa dzakə ghi tsa va. Ma ghəci mbə kwal na, war a mbəzliy nəw dishi, rəf rəf rəf ghəshi kwasəbə.

⁴³ Mbə mbəzli va na, mba'a nahwəti mali niy nza tifa, gwərapəta ghənzə. Piya nzə mən lə bakə, war mbə səkwa miymiy kwa hwər nzə. Pənɔw pənɔw ghənzə danjəramti shi ta dəvə nzə kaa ka ciki ghwə'i, ta pəla mbəli ghən tsa nzə. Tərəh ntsaa mbay mbəliti. ⁴⁴ Dza na ki, kət kətəghəvataa dzəvəgha Yesəw zhəkə ləy hwəm ci, kə dapə, ghənzə dapay mətəni kwəban tsa ci. War ghwəla tsəgha na, nza'jəw miymiy nzə va slashi lə səkwa, mba'a mbəlita. ⁴⁵ Ma sa ndənɔway mali va Yesəw na, dza Yesəw ka dəw va mbəzli, ma kə na: «Wa ntsaa daparaa?» kə. Ya wa ndə mbə mbəzli kwasəbə va na: «Am, yən na na yaw, am, yən na na yaw, am, yən na na yaw» ghəshiy gəzə. Ma kə Piyer na: «A ntsa ghəy dikə tsa, a nava kia? Mba'a gha nashi mbəzli dishi rəf rəf rəf kwasəbə gha na, zhini gha ka dəw, wa ntsaa daparaa, pə gha shəkəna?» kə. ⁴⁶ Ma kə Yesəw na: «Yan war a ndə dapara, sa nzanay, e favə bərçi tikəvərivashi mbə ya» kə.

⁴⁷ Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dzəghwa mali va mba'a sənay,

a məndi sənara, ka mbələyvara yaw, kə. Dza na shələhwə shələhwə səəkətaa dzəvəgha Yesəw kala gwərgwərə. Kə tsəfəkwə tsəfəkwəta kwa səda ci. Dza na cəke' gəzanakə kwəma dapə na ti kaa Yesəw, tifa kwa kwəma mbəzli gwanashi. Mba'a gəzanakə njasa mbəlita na va zəlghwə tsa nzə ghala dapay na va. ⁴⁸ Ma sa gəzəkə na tsəgha, ma kə Yesəw ngəta na: «A zhee, a gha mbəliŋa tə sa ndara gha nəfə tsa gha. Mbala lə zərkə mbə nəfə tsa gha» kə.

⁴⁹ Ma Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mali va tsəgha na, ndəs ntsa kəghi tsa Zhayrəsə səəkəy. A kə kaa Zhayrəsə na: «A zha gha va mətita, ka maw ghaa gagay Metər ma» kə. ⁵⁰ Mba'a Yesəw favə kwəma gəzə ntsa va va. Ma kə kaa Zhayrəsə na: «A Zhayrəsə, ka dza her gha ma, banavə nəfə tsa gha kaa Hyala gwa'a tsəgha, ta mbəlita dza zha gha va» kə. War a ghəshiy nəw lə kwal tsa shi.

⁵¹ Dza ndəs ghəshi tsəhəshi miy dəgha Zhayrəsə ki. Dza Yesəw mba'a makəti mbəzli gwanashi ni va dzakə ghi tsa va kwasəbə. Kwataka Piyer, ghəshi lə kar Zhan lə Zhakə, mba'a kar dəta zha va lə mbəghəta shi pəməvə na gwa'a tsəgha. ⁵² Ma sa dzakəshi ghəshi na, mba'a ghəshi kəsashi nihwəti mbəzli, war a ghəshiy wahə, ka tihwəniy dzəkən zha va. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Kadiwəm, ka wahə ghwəy ma. Mətita zha naw, hiy bəhwə na gwa'a tsəgha» kə. ⁵³ Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə na va tsəgha na, njasa pə'wə na kwəma ka gazlaka ghəshiy nighə. Sa sənay ghəshi a zha va mətə ta, kə ghəshi. ⁵⁴ Dzəghwa Yesəw naci ki, tasl kəsəvə zha va tə dəvə nzə. Ma kə kaa ngəta zlanɔlan na: «A zhee, satiŋa!» kə ⁵⁵ War sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, nza'jəw piy tsa nzə zhəkəy zhəmbə. Kə pəlhəm satita.

Ma kə Yesəw kaa mbəzli, sa satita na na: «Bantam shi zəmə a ghənzə zəmə shi» kə. ⁵⁶ Dza nava kwəma, mba'a mananatishi madəna kaa kar dəta zha va, lə mbəghəta. Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Əntaa ghwəy dzaa gəzə kwəma na ya kaa waba ma» kə.

9

*Njasa ghwəni Yesəw *mbəzli ta səda ci va məŋ lə bakə ni*
(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

¹ Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw mba'a bəsəti mbəzli ta səda ci va məŋ lə bakə ni. Dza na mba'a banavəshi bərçi ta tihə hyeler gwanashi səvəri mbə ghən mbəzli, lə ta mbəli ka zəlghwə. ² Dzəghwa na ki, mba'a ghwənashi ta gəzə kwəmaa dzəkən sləkə tsa dza Hyalaa sləkə mbəzli, lə ta mbəli ka zəlghwə, ³ ma kə ngəshi na: «Mbalam, ghwəy kafəy, əntaa ghwəy dzaa bə ya waba ta dəvə ghwəy ma. Ya gəta, ya mbəl ta bə shiy, ya shi zəmə, ya gənay, əntaa ghwəy bə ma. Zhini bay, ya tsama ndə mbə ghwəy na, əntaa ghəci bə kwəbənər bakə ta dza va ma. ⁴ Ya mbə namaba məlmə dza ghwəy tsəhəŋwəyəy, mba'a kə ndə ka'wətəŋwəy kəghi tsa ci na, əntaa ghwəy mbəərə ghi ma. War kəghi tsa kwətəŋ tsa pə ghwəy taa nzəy pa' fəca dza ghwəy səvəriŋwəy mbə nava məlmə.

⁵ Mba'a pə ghwəy tsəhəŋwəy mbə məlmə, kala zləba fəŋwəy gwəci tsa ghwəy mbəzli mbəy, səvəriŋwəy tə ghwəy mbə nava məlmə. Ghwəy səvəriy, nza ghwəy batamti kwərbi mbə məlmə shi tə shidshid ghwəy, ta mbə ghəshiy sənay a ghəshi mənti *kwəma jikir na, kə ghəshi» kə.

⁶ Ma sa gəzanakəshi Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a mbəzli ta səda ci va kafəshi. Dza ghəshi ka dzar mbə məlməhi gwanashi, ka

gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ka mbəmbəli ka zəlghwə ya kwəma kəsashi ghəshi gwa'a.

*Njasa səy *Erədə*
(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)

⁷ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, cəke' ngwəmna Erədə favə kwəma məməni Yesəw va. Dzəghwa ra'i ghəci zay va nava kwəma tsəgha. Sa nzana, ma nihwəti mbəzliy: «Wa Zhaŋ tsaa niy mənipə *batem va na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə ghəshi niy ni. ⁸ Ma kə nihwəti na: «*Eli ndə gəzə kwəma Hyala na sava tsahwəy na» kə niva. Ma kə nihwəti bə na: «Waa ndə gəzə kwəma Hyala tsa mbəradzə na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə ghəshi. ⁹ Ma kə Erədə na naci ki na: «Ya gar nə ya Zhaŋ na sava pənəy, e niy slanti ghən tə Zhaŋ. Əy wa ndə na, tsatsa ntsa gəzə məndi tsa kwəmaa dzəkən tsətsə difa kia?» kə. Dza tapə ghəci mbə pəla kwal tsaa nay Yesəw də'wə ghən tsa ci ki.

Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətsəkə
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Zhŋ 6:1-14)

¹⁰ Ma sa dza *ka kwal Yesəw mənikə sləniy niy ghwənashi Yesəw va ti ki na, mba'a ghəshi zhəkəshi. Cəke' ghəshi gəzanakə shi məmənəhwə ghəshi kaa Yesəw. Dza Yesəw mba'a pəməvəshi ka dzay li shiy dzəti pətsa kama mbəzli ti, ta dza nzəyshi kwətishi. Pətsa dzashi ghəshi vaa dzəti na, ndəkwə ghəci vəgha məlmə Betəsayda.

¹¹ Nza'jəw mbəzli dəŋ sənivəshi, mba'a ghəshi nəwghəshi tə səəbə. Dzəghwa sa tsəhəshi ghəshi vəgha Yesəw na, mba'a ka'wətishi lə nəfə kwətəŋ. Dza na mba'a gəzanavəshi kwəma njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli. Mba'a mbalamti niy səəkəshi ta mbəli ghən tsa shi va zəlghwə.

12 Dzəghwa mba'a tihwer 'wati məniva, ma sa nata *mbəzli ta səda Yesəw va mən lə bakə ni vici ndəkwə ndəkwə ta pəkw na, dza ghəshi, kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw. Ma kə ghəshi ngəci na: «Wəzəba bənavə gha kwal kaa mbəzli ni, a ghəshi ndani-vaa dzashi dzar mbə məlməhi lə mbə giwahi ndəkwə ndəkwə ni, ta pala shi zəmə shi, lə pətsa dza ghəshiy hi ti gwa'a. Sa nzanay, gamba na pətsa nza ghwəmmə tsa ti tikə» kə ghəshi. 13 Ma kə Yesəw ngəshi naci ki na: «Banshim shi zəmə də'wə ghən tsa ghwəy, a ghəshi zəməshi» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Nihwəti shiy va ghəy tikə, kala war peñ cifəy mba'a kərpi bakəshiw. Mba'a pə ghaa dī ghəy dza ta pa shi zəmə, ta bənsi kaa mbəzli tikə ni gwanashiy, mbə nava» kə ghəshi. 14 Zhərəy niy nza tə pətsa vay, a ghəshi məniti gar bələkwə bələkwə cifə mətəkə. Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci na: «Tihəvərim mbəzli va, a ghəshi nzəyshi, cifə mətəkə, cifə mətəkə, cifə mətəkə» kə. 15 Dza mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi tihəvərishiy njasa gəzəkə na va, mba'a mbəzli va nzəyshi gwanashi.

16 Ma sa nzəyshi mbəzli ki na, dza Yesəw tsəgha, hən bəvə peñ tsa cifə tsa va mba'a kərpi bakə ni va ta dəvə ci, mba'a kafata kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta shi zəmə va. Ma sa mananati na 'wəsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngangavəri peñ tsa va, mba'a bənavə kaa mbəzli ta səda ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli dən ni va. Dza mbəzli ta səda ci hən hən ghəshi bəvə, ka tahanshi kaa mbəzli. 17 Mba'a mbəzli va zəməhwə shi va gwanashi, bəhə bəhə bəhə ghəshi, mba'a mbəvəli tərə. Dza məniti kaa naa tərmbəta mbəvəli bəsə bəsə məniti bəsəti, gyadə gyadə ghwani mən lə bakə.

*Piyer gəzə: «Yesəw na *Kəristəw» kə
(Mt 16:13-19; Mk 8:27-30)*

18 Ma tə nahwəti vici ki na, mba'a Yesəw dzaa nzəyşiy kwətiy ka cə'wə Hyala. Dza mbəzli ta səda ci ndəş ghəshi səkəshiy dzəvəgha. Ma sa səkəshi ghəshi na, dza na ka dəw kwəma və shi, a kə na: «A ndə nzee ka mbəzli ni baya?» kə.

19 Ma kə ghəshi ngəci na: «Zhan tsa mənipe *batem nza gha, ka nihwəti mbəzli ni. Nihwəti na: *Eli nza gha, kə ghəshi. Ma nihwəti bə na: Tsahwəti ndə mbə ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə zhakatiy na mbə məti nza gha, kə shi» kə mbəzli ta səda ci. 20 Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya ghwəy na ghwəy kiy, wa ndə nzee ka ghwəy nia?» kə. Ma kə Piyer na: «Ghay Kəristəw nza gha, Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli» kə.

21 Ma sa gəzəkə Piyer tsəgha na, dza Yesəw mba'a makətishi vantaa ghəshi dzaa gəzə kwəma va, ya kaa waba.

*Yesəw gəzə kwəma məti ci lə zhakati tsa ci mbə məti
(Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1)*

22 Ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səda ci dība na: «Yən yən, Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta sahwə ngəra'wə dzee dalala. Mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, mba'a *ka bənipe kwəma pəhəti Hyalay, ka dza ghəshiy dī mətəş yaw. Ta paslantəra dza məniti, ma sa kee mətiray, ta zhakatira dzee mbə məti, tə kwa mahkana vicee kwa kwəli» kə. 23 Dzəghwa ma kə kaa mbəzli gwanashi ki na: «Mba'a kə ndə dī nəwray, a kə tsava ndə zlay zəzəş dzəkən tsa ci ghən, mba'a zləbavə sa ngəra'wə lə mətita gwa'a, njasa səmə vici, ma nza ghəci nəwra. 24 Sa nzana, ya wa ntsaa dī mbəli piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zamti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza

na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidfi tə mbərkə kwəma yay, ta mbəlitə tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza tsava ndə. ²⁵ Nay ghwəy na, ya shi tə hidfi ni gwa'a gwa'aa kwəməvə ndə mba'a piy tsa ci mə ghwəmə zay, awə na mba'a yad'amti ghən tsa ciy, shiy tifa ndəə 'wəy ti mbə kwəma va tsəghaw. ²⁶ Mba'a kə ndəə ha'wə va ndəgha fətiy dzəkənee, ya va gəzə kwəmee kaa mbəzliy, ta ha'wə dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri va ndəgha fətiy dzəkən kwərakwə, ghala vəghwə tsa dzee zhəkə mbə shəndəkə tsee lə mbə shəndəkə tsa Dirə, mba'a sa ka kwal ci dəwdew ni mə ghwəmə. ²⁷ A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy ghwəy mbəzli tikə niy, ka ghəshi gha bəkwə na ta nay dza ghəshi njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli» kə.

*Yesəw mə kəlan lə nihwəti *mbəzli ta səda ci*
(Mt 17:1-8; Mk 9:2-8)

²⁸ Ma sa məniy hi gar dəghəsə ləy hwəm kwəma gəzəkə Yesəw va ki na, dza na mba'a pəməvə kar Piyer, lə Zhan mba'a Zhakə. Mba'a dzay li shiy dzəmə kəlan ta cə'wə Hyala. ²⁹ Sa tsəhəshi ghəshi ki na, mba'a 'wati cə'wə. Ma ghəci mbə cə'wə na, dza pətsa mbə kwəma ci mba'a zhəghəkə nahwəti pa. Ma kwəbənər kən ghən ci na, tezlezlezlezi ghəshi zhəghəshi, ka mbərə. ³⁰⁻³¹ Dzəghwa, vətəghə zhər bakə təzlishi tifa lə shəndəkə tsa mə ghwəmə kən shi. Dza ghəshi ka gəzə kwəma lə Yesəw dzəkən məti dza na va ta məti mbə məlmə Zherəwzalem, ta kərəkə sləni ci niy ghwənikə Hyala ti. Zhər vay kar *Məyizə lə *Eli niy nza ghəshi. ³² Ma kar Piyer lə nihwəti mbəzli va ghalaba nashi ki na, ciy ciy ciy ghəshi ba banti hi. Dzəghwa mba'a ghəshi fərghəshi. Sa fərghəshi ghəshi na, mba'a

ghəshi nay shəndəkə tsa Yesəw, lə zhər bakə ni va nza na li shi. ³³ Dza mbəzli bakə ni va ki, mba'a ghəshi kafəshi ta zhashi. Ma ghəshi mbə tihəva lə Yesəw ki, ma kə Piyer kaa Yesəw na: «A Metər, jəw na wəzə ghwəmmə nzəyəmmə tə pətsaw, kadiw a ghəy danəti ceker mahkan. Kwətiy tsa gha, mba'a tsa Məyizə, mba'a tsa Eli» kə. Ma na Piyerəy, niy sənay ghən tsa kwəma di na va gəzə naw. ³⁴ Ma ghəci mbə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə kwəlebi tə ghwəmə zlələhə səkəshi, zhəmakə məcakwə shi dzəkənshi kən kar Yesəw lə mbəzli bakə ni va. Ma sa nata *mbəzli ta səda Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a her shi dzashi. ³⁵ Fa ghəshi na, məli Hyalaa gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw səkə mbə kwəlebi va, ma kə na: «Favə tə ghwəy, ava ghəci na Zəghwee təravee, fam kwəma və» kə. ³⁶ War sa gəzanti məli Hyala kwəma na, nay ndə ghəshi tifa ghwəlaw, war Yesəw kwətiy. Ləy hwəm kwəma va na, gwəjəshi mbəzli ta səda Yesəw niy nzəyshi, kala gəzə ma kwəma nata ghəshi va, ya kaa waba nzə.

Yesəw lə zəghwə nza bashakə və
(Mt 17:14-18; Mk 9:14-27)

³⁷ Ma tə way pi həzlimə ki na, mba'a kar Yesəw lə *mbəzli ta səda ci va mahkan ni səkwashi mə kəlan tsa va. Ma sa səkwashi ghəshi na, dza mbəzli dən, mba'a ghəshi səkəshiy dzəghwa kwəma Yesəw. ³⁸ Dza tsahwəti ndə mbə mbəzliy basəshi va, ka zlanə kwəma, ma kə na: «A ntsa dikə tsa, ə cə'wəne, nighətima zəghwee na, war kwətiyəy na tsəgha vəya. ³⁹ Sana kiy ndə bashakə na. Kafəy ma bashakə tsa va tiy, war ə ka naa ngwəmə lala, ka mərmərə lə bərçi. Ka gha nighə na tsəkəwəf kwəf kwəf gwifgwifi ta miy ci. Tərənəw ka naa sanamiy ngərə'wə. 'Yahə'yahə ka naa gha dəkə mbə ghən ci kafəy

ma na ti. ⁴⁰ Naa niy səəkəree, ka cə'wə mbəzli ta səda gha nee, a ghəshi təhamtəra bashakə tsa va mbə ghen ci, pən na, kala mbay ghəshiy tahamti» kə.

⁴¹ Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa mbəzli na: «Mata ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatse tsa gəmgəm niy, banavə nefer ghwəy ghwəy kaa Hyalaw. Pa' hwəm di ghwəy yən nzəyra lə ghwəy kia? Hwəm dzee kərə lə sə'wa kwəma ghwəy kia?» kə. Sa gəzəkə na tsəgha, a kə kaa dəy zəghwə va na: «Pəmərə zəghwə gha vaa səəkə tikə» kə. ⁴² Dza məndi ka dza ta pəmə zəghwə va. Ma ghəci mbə səəkə na, dza bashakə tsa va, mbeβ fati tə pi. War a ghəciy mərmərə lə bərçi. Dzəghwa Yesəw ki, mba'a gəzanakə kwəma lə bərçi kaa bashakə tsa va, mba'a tahamti. Dza na kwəriŋ mbəlanti zəghwə va, mba'a pəmanavə kaa dəy. ⁴³ Ma sa nashi mbəzli tifa gwanashi shi va na, ka mananshi maɗaŋa, sa nata ghəshi bərçi Hyala.

Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci lə zhakati tsa ci mbə məti

(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Ya wa ndə na, war mbə mananci maɗaŋa kwəma mənti Yesəw va ki. Ma kə kaa mbəzli ta səda ci na: ⁴⁴ «Kwəma dzee na ta gəzanwəy sanay, fə tə ghwəy ghen ti wəzə. Ma yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta kəsəvəra dza məndi, mba'am fambəra mbə dəvə mbəzli» kə. ⁴⁵ Ma mbəzli ta səda ci nashi ki na, favə shi di Yesəw gəzə ghəshiw. Mbəmbə niy nza sləkar tsa kwəma va və shi, va nəghətaa ghəshi favə shi di naa gəzə. Mbə ghəranshi hazləni niy nza ta dəw shi va va Yesəw.

Tsama ndə na ntsa dikə tsaa?
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

⁴⁶ Dzəghwa *mbəzli ta səda Yesəw, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə ngərə ghəpə kwa jipə shi, ta mbəə sənay, nda a ntsaa gwəra dikə mbə shi. ⁴⁷ Mbalaa cəke' sənata Yesəw kwəma təkə ghəshi mbə nefer shi, naci ki. Dzəghwa na kaa zəghwə jəwə pəm pəməvə, dza na mba'a garəy kwa kwəma ci. ⁴⁸ Ma kə kaa ngəshi na: «Nay ghwəy na, a gəzanwəy ya, ya wa ntsaa ka'wəti zəghwə jəwə nja sasa tə mbərkə kwəma yay, yən də'wə ghen tsee na sa ka'wəti na tsəgha. Mba'a kə ndə ka'wətəray, aa ka'wəti ntsaa ghwənəkəra va kwərakwə. Sa nzanay ntsaa dzaa zhəghəti ghen tsa ci jəwə mbə ghwəy gwanəwəyəy, ghəci na ntsa dikə tsa» kə.

Tsa ghwəmmə ndə na ntsaa pa ma jaka lə ghwəmmə

(Mk 9:38-40)

⁴⁹ Ma sa gəzamti Yesəw kwəma, ma kə Zhaŋ kaa ngəci na: «A Metə, a ghəy nay tsahwəti ndə ghəci mbə tihə gazlaka lə slən tsa gha. Mba'a ghəy makəti na ghəy, sa kama na kwasəbə ghwəmmə» kə. ⁵⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «Zlayəm, ka makə ghwəy ma. Sa nzana, ma ntsaa kama mbə jaka lə ghwəyəy, ntsa ghwəy na tsava ndə» kə.

*Mbəzli mbə nahwəti məlmə tə hidī ka *Samari kala zləba ma ka'wə Yesəw*

⁵¹ Dzəghwa vici dza Yesəw ta dzay dzəmə ghwəmə ti, mba'a kətəkəvata. Ghala vəghwə tsa vay, dza na mba'a pəhəti dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem mbə nəfə tsa ci. ⁵² Sa pəhəti na tsəgha na, dza na, mba'a ghwənashi ka ghwəni miy tə kwəma ci. Dza mbəzli va pəkəw ghəshi dzashi, ndəs ghəshi tsəhəshi mbə nahwəti məlmə tə hidī ka Samari ta dzaa gwəmanati pi fə gwəci tsa Yesəw mbə. ⁵³ Ma mbəzli mbə məlmə va na, kala zləba ka'wə ci ghəshi, sa nzana va

dzəmbə məlmə Zherəwzalem ghəci dza. * ⁵⁴ Ma sa nata *mbəzli ta səfa Yesəw, kar Zhakə ghəshi lə Zhaŋ nava kwəma tsəgha, ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «A Ndə sləkəŋəy, ka di gha ghəy cə'wə Hyala a ghənzə ghwənəkəghwa ghwə səəkə mə ghwəməə ndamtishi na?» kə ghəshi. ⁵⁵ 'Wakəvə Yesəw tsəgha tərəf, zhəghətəvay, dza kwa shi, ka nabəshi. Ma kə ngəshi na: «A ntsaa fambəŋwəy gəla nana zəzə kwəma mbə ghən tsa ghwəya? Na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta zamti piy tsa mbəzli səəkə yaw, ta mbəlishi səəkee» kə. ⁵⁶ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dza ghəshi mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə nahwəti məlmə.

*Kar Yesəw lə mbəzliy di nəw ci
(Mt 8:19-22)*

⁵⁷ Ma kar Yesəw kwa kwal mbə dza ki na, dza tsahwəti ndə tifa, mba'a ghavə gəzanci kwəma. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ta nəwŋa dzee, ya pa' kwəmaɓa dza ghaa dza» kə.

⁵⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «A pə gha zəzəvə kwəma wəzə di, a gha sənay, ma keŋkidiy a ghi tsa shi və shi mbə hidfi. 'Yegwer ɓa na, lə tsa shi ghi ghəshi mə fə. Ma na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy tsee ghi tifa gar dəkətəvaree mbə kiw» kə. ⁵⁹ Ma kə kaa tsahwəti ndə na: «Nəwra dzam» kə. Ma kə ntsa va na: «A Ndə sləkəpə, ndara kwal, e dzaa lamti dirə di, kee gha səəkə ta nəwŋa» kə. ⁶⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «Zlashi mbəreketi tifa a ghəshi lala ghən tsa shi. Na na ghay, mbala ta gəzə njasa sləkə Hyala mbəzli» kə. ⁶¹ Ma kə tsahwəti ndə kaa Yesəw ɓa na: «Yən neyey, ta nəwŋa dzee Ntsee dikə tsa. Ma nanzə kiy, ndara kwal e dzaa səkwamti mbəzli kəghi tsee, ma nzee səəkə ta nəwŋa» kə. ⁶² Ma kə Yesəw ngəci na: «Mba'a kə

ndə kəsəvə ngwər slay ta za, zhini mba'a dzay ta nighə pətsa zhəy ləy hwəməy, ta dzay dza ngwər tsa vaa dzəvəgha bəla. Tsəgha na lə ntsaa di nəwra kwərakwə, mba'a kə zhiniy dzay ta zəzə shi dzəy lə hwəməy, dzəkəwətəvay tsava ndə ta gəzə sləkə tsa dza Hyalaa sləkə mbəzliw» kə.

*Yesəw mbə ghwəni mbəzli
mbərfəŋ mətsəkə bakəti ta gəzə
kwəma Hyala kaa mbəzli*

10

¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dza Yesəw Ntsaa sləkəpə mba'a təravə nihwəti mbəzli mbərfəŋ mətsəkə bakəti. Dza na mba'a ghwənashi, bakə bakə bakə kwa zəerə shi, a ghəshi dza kwa kwəma kwa kwəma ci, dzar mbə məlməhi gwa'a gwa'a lə dzəti pətsa dza naa dza də'wə ghən tsa ci. ² Dzəghwa, ma kə kaa ngəshi kwa fir na: «A mbəzlee, daŋ shi zəmə nakamtəvashi kwamti ngar na, daw mbəzli ta ɓasəshi səəkə tə vəhəə jighi. Ghənzə tsəghay, cə'wə pə ghwəy cə'wə ndə za tsa va, a ghəci mətsəhə ghwəni nihwəti mbəzli dzəmti, ta mananci shi ci vaa səəkə» kə. ³ Ma kə diɓa na: «Nana kiy satim, mbalam, aa ghwəniŋwəy ya, nja ndərazhi teŋkesli ka məndi vaa kambə mbə jipəjipə dəghwava jezli. ⁴ Əntaa ghwəy dzaa ɓə ya mbəl pas tsaa ɓə gəna kwa, ya mbəl ndə dza ta wə, ya kwekweher nə ma. Ghwəy mbə kwaləy, əntaa ghwəy səkwə mbəzli ma.

⁵ Ya tsama ghi dza ghwəy dzəkəŋwəyəy: «Ndaŋwəy zərəkə Hyala mbə nzəy tsa ghwəy kəykə» pə ghwəy taa ni kaa mbəzli kəyɓa ghwəy dzəkə. ⁶ Ma ghalaba, mba'a kə ntsa zərəkə nəfə tsa kəghi tsa vay, ta dzəkən dza zərəkə tsa ɓəghə ghwəy va. Ma kala gəla tsava ndə

* **9:53** 9:53 Niy dzar ghən tsa *ka Zhəwifə lə ka Samariw. Va tsəgha niy ka'wə ma ka Samari mbəzliy dzar mbə hidfi shi ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. **9:54** 9:54 2Mezh 1:10, 12 **9:61** 9:61 1Mezh 19:20 **9:62** 9:62 11:2; Flp 3:13 **10:1** 10:1-12 9:1-6 **10:4** 10:4 22:35; 2Mezh 4:29 **10:5** 10:5-6 2:14

kəybay, ka dza zərkə tsa gəzanshi ghwəy vaa nza kən shi ghwəlaw. ⁷ Mba'a kə ndə ka'wətənwəy kəghi tsa ciy, nzəyhwəy tə ghwəy kəyba. Ka zəmə shi zəmə bənwəy məndi kəyba, ka sa shi sa bənwəy məndi kəyba dība. Sa nzanay, mba'a kə ndəə ghəra sləni na, aa təbə məndiy nganci shi zəmə ci. Əntaa ghwəy dzaa tədi ghi kəy pətsa gha ghwəy nzəy kəy, ta dzəkə tsahwəti ghi, mbə məlmə kwətij na ma.

⁸ Mba'a pə ghwəy tsəhənwəy mbə məlmə, dza mba'a məndi ka'wətənwəy mbəy, a pə ghwəy taa zəmə shi dza məndiy bənwəy mbəba. ⁹ Ka zəlghwə dza ghwəy kəsashi mbəbay, ka mbəlishi. A pə ghwəy taa ni kaa mbəzli mbə məlmə vay: “Ndəkwə ndəkwə na Hyala ta səəkə ta sləkənwəy” pə ghwəy taa ni ngəshi. ¹⁰ Ma mba'a pə ghwəy tsəhənwəy mbə məlmə, kala zləba ka'wənwəy məndi mbəy. Səvərihwəy tə ghwəy dzəti pətsa ka məndiy basəva mbəba. Tsa' pə ghwəy taa ni ngəshiy: ¹¹ “Ava ghəy batəyhwəy lə kwərbi mbə məlmə ghwəy ta niy dzətishi tə shidshid ghəy, ta mbə ghwəy sənay a ghwəy mənti *kwəma jikir na, pə ghwəy. Nanzə kiy, sənay tə ghwəy wəzə, ndəkwə ndəkwə na Hyala ta səəkə ta sləkənwəy” pə ghwəy taa ni ngəshi. ¹² A gəzanwəyee, fəca dza Hyalaa məni ngwəvəə dzəkən mbəzliy, tərənwəba ngəra'wə tsaa dzaa nza kən mbəzli mbə nava məlmə dza naa nza kən ngəra'wə tsaa dzaa nza kən mbəzli mbə məlmə *Sədəm» kə Yesəw.

Ngəra'wə tsaa dzaa dzəkən mbəzliy di ma zləba kwəma Yesəw (Mt 11:20-24)

¹³ Dzəghwa, ma kə Yesəw na: «Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kwərazij lə ghwəy ghwəy mbəzli

mbə məlmə Betəsayda, a ngəra'wə taa nza kən ghwəy. Sa nzana mbə məlmə Tir lə mbə məlmə Shidanw pən niy mənəhwə shi madaņa madaņa ni ni mənəhwee mbə ghwəy nzay, ci mbəzli mbəba tsəfəkwəshi, ka tsati titihwə ka zhəghanti nzəy tsa shi kwa kwəma Hyala va kwəma shi jikir na nza. ¹⁴ Va tsəgha kiy, fəca dza Hyalaa məni ngwəvəə dzəkən mbəzli na, tərənwəba na ghwəy ngwəvəə dza naa nza kən na mbəzli mbə məlmə Tir lə mbəzli mbə məlmə Shidanw. ¹⁵ Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kapernahwəm kiy, mbəzli dza məndiy kafashiy dzəta ghwəmə nza ghəy na ghəy ki nə ghwəy na, nava tība teepəw. Ta dzəghwa dza ghwəy pa' tə pətsa nza mbəreketi» kə Yesəw.

¹⁶ Ma kə kaa mbəzli ta səda ci dība ki na: «Ya wa ntsaa fa kwəma ghwəyəy, kwəmee fa na kwərakwə. Ya wa ntsaa di ma fa kwəma ghwəyəy, kwəmee di ma na fa kwərakwə. Ya wa ntsaa di ma fa kwəmee kwərakwə dība na, kwəma ntsaa ghwənara na sa di ma na va fa tsəgha» kə.

Mbəzli ghwənashi Yesəw va mbərfəj mətəkə bakəti ni

¹⁷ Dzəghwa mbəzli mbərfəj mətəkə bakəti ni va niy ghwənashi Yesəw ki, mba'a ghəshi zhəghəkəvashi mbə dzashi va lə vəshi. Ma kə ghəshi kaa Yesəw sa səəkəshi ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, lə hyelərshi dītənyə na fəti. Sa ka ghəy tihəshi səvəri mbə ghən mbəzli lə slən tsa ghay, ka səvəri ghəshi» kə ghəshi. ¹⁸ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Tsəgha na, mbə nay *ndə jaka tsa Hyala niy nzee ghəci mbə tərə səəkə mə ghwəmə, wampid, kə, nja wampidi van. ¹⁹ Favə tə ghwəy: Avee ndanwəy bərçi ta dza ghwəy dzar tə shesher

10:7 10:7 1Tim 5:18; 1Kwər 9:6-14 **10:9** 10:9, 11 11:2 **10:11** 10:11 SləniKY 13:51; 18:6 **10:12** 10:12 Mt 10:15 **10:13** 10:13-14 Ezay 23:1-16 **10:15** 10:15 Ezay 14:13, 15 **10:16** 10:16 9:48; Mt 18:5; Mk 9:37; Zhj 13:20 **10:17** 10:17 9:10; Mk 6:30 **10:18** 10:18 Zhj 12:31; ShiZhj 12:9 **10:19** 10:19 Cem 91:13 **10:20** 10:20 Səvəri 32:32; Flp 4:3; ShiZhj 3:5

lə dzar tə yətihi, zhini ka təfanakən bərçi kaa ndə jaka tsa Hyala. Shiy tifa dzaa mbanwəyəw. ²⁰ Nanzə kiy, ka vəshi ghwəy war tə sa dītəñəy hyeler fəti ma, tə sa nzana mba'a Hyala tsasliti slən tsa ghwəy mə ghwəmə pə ghwəy vəshi» kə Yesəw.

*Yesəw vəshiy
(Mt 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Ma ge'i ghala vəghwə tsa səkəshi mbəzli vaa gəzanci kwəma kaa Yesəw ki na, mba'a safə tsa Hyala dəwdew tsa təhanay nəfə tsa Yesəw lə vəshi. Ma kə na: «A Dirə tsaa sləkə ghwəmə lə hidi, 'wəsa nə ya ngəña, sa nzana ma kwəmaa niy mbələy gha na va mbəzliy sənata kwəma ghəshi lə ka məhərliy, a gha canakəvərishi kaa mbəzli daw daw ni tə sənata kwəma. A Di a falñee, sa nzana tsəgha gha di» kə.

²² Ma kə Yesəw kaa mbəzli ki na: «Mbə dəvee fambə Dirə shiy gwanashi. Ndə tifa mba'a sənata kwəmee kala war Dirəw. Ndə tifa sənata kwəma Dirə kala war yən yən Zəghwə ci, mba'a ntsa nə ya e di canati Dirə pənəw» kə.

²³ Sa gəzəkə Yesəw tsəgha ki na, dza na, tərəd' zhəghəghəvay dzar kwa mbəzli ta səda ci. Ma kə kaa ngəshi kwətishi na: «Vəshi na va ghwəy, sa kwəməvə ghwəy nashi shi mənti Hyala lə mətsəhi ghwəy. ²⁴ Sa nzana e gəzanwəyəy, ka gəzə kwəma Hyala dən, lə mezhizhə dən niy di na nashi shi nashi mətsəhi ghwəy ni sənənva, kalaa niy kwəməvə nashi ghəshi. Mbə di fa kwəma favə ghwəy na sənənva ghəshi niy nza na, a kwəməvə fa nzə ghəshiw» kə.

*Bəli fir dzəkən ndə ka *Samarit
tsaa məni kwəma wəzə na*

²⁵ Ma tə nahwəti vici na, dza tsahwəti *ndə bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a səkəy dzəvəgha Yesəw ta ngali lə kwəma.

Ma kə kaa Yesəw na: «A Metər, wa shi dzee mənti, kee kwəməvə piy tsaa kədi maa?» kə. ²⁶ Ma kə Yesəw ngəci na: «Njaa nə məndi kaa kwəma tsasliti məndi mbə kwəma pəhətəmmə Hyala ta mənia? Njaa na kwəma ka ghaa favə gha mbə jangə nzəa?» kə. ²⁷ Ma kə ntsa va na: «A kə məndi mbə kwəma pəhəti Hyalay: "Di pə ghaa di Hyala gha sləkəña, lə nəfə tsa gha gwanay, lə bərçi gha gwanashi, lə məhərli gha gwanata, mba'a gha banavə ghən tsa gha gwanay. Zhini dibay, di nihwəti mbəzli gwanashi njasa di gha va ghən tsa gha kwərakwə" kə məndi» kə.

²⁸ Ma sa zləbakə ntsa va tsəgha ki, ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Kay, wəzə zləbati gha kwəma va. Mbala məni war tsəgha, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma dza gha» kə.

²⁹ Ma ntsa va na, kala di ghəci kwəma vaa kəray və. Ma kə kaa Yesəw ki na: «Yan, tsəgha na, sana kiy, wa na tsee ndə ghalaraa?» kə. ³⁰ Ma kə Yesəw kaa zləbanci kwa fir na: «Tə nahwəti viciy, mba'a kafəy tsahwəti ndə Zhəwifə mbə məlmə Zherəwzalem ta dzaa dzəmbə məlmə Zherikwə. Ma ghəci mbə kwal na, mba'a ka ghəli pəslishi ti. Dza də'wə də'wə ghəshi də'wəti. Kwərat kwərat ghəshi səsərəhwə shiy kən ghən ci. Mba'a ghəshi pahwə shi və gwanashi, ka dzashi. Tərə na war miy nəfə ta məti. ³¹ Ma kwa kwəma jəw na, dza tsahwəti ndə ta Hyala tsa mbə hwəlfə kwətiñ na li mba'a dzəkə dza ci kwa kwal tsa va. Mba'a kəsay ntsa də'wəvə ka ghəli va bəzhehə tifa kwa kwal. Ma sa nay na na, dza na, wəsl wəslivə kwal tsa ci, mba'a zlay ntsa va tifa, ka dzay. ³² Ma kwa kwəma jəw ba na, zhəghwa tsahwəti ndə mbə hwəlfə Levi ba, ntsa nza ghəshi mbə hwəlfə kwətiñ na li, mba'a zhəkəy kwa kwal tsa va. Səkə na na, mba'a kəsay ntsa

va war tə pətsa va bəzhehə. Ma sa nay na kwərakwə na, dza na wəsl wəslivə kwal tsa ci. Mba'a zlay ntsa va tība, ka dzay. ³³ Ma kwa kwəma jəw dība kiy, dza tsahwəti ndə ka Samari, ndə məlmə kala kama mbə hwəlfə ci, mba'a dzakə dza ci kwərakwə. Səəkə na ndəs tsəhəy vəgha ntsa va. War sa nay na naci ki na, mba'a hwər tsa ci zhanati tərəjw ti. ³⁴ Dzəghwa na kət kətəghəvay dzəvəgha ntsa va. Dza na kaa zheher ti njə'wə njə'wə naghəmtishi, dza na mba'a mananati ghwə'i tə zheher va, kə ki pəərə pəərə pəərətishi. Ma sa paramtishi na na, dza na tsəj bəvə, d'al famə mə kwantəmca ci səəkə na li. Dza na mba'a dzaa fəy mbə ciki tsa ka ka məlməə nzəy mbə tə gəna, ka zəlghwə ntsa va mbəba. ³⁵ Ma tə way pi həzlimə ki na, mba'a kafəy ta dzay. Dza na mba'a bəvə gəna gar mbəl bakə, mba'a banavə kaa ndə ciki tsa va. Ma kə kaa ngəci na: "A dzaree ta dza, ndi gəna na, nza gha nighəə dzəkən ntsa va. Ya ə dza gəna dza ghaa zamti mbə kwəma ciy tanəti nanay, sa kee zhəghəkəvara mbə dzee na e taa zhanavəjə sa gha" kə» kə Yesəw.

³⁶ Ma sa kədamti Yesəw bəlanci fir tsa va kaa ndə bənipə kwəma pəhəti Hyala va ki, ma kə kaa ngəci na: «Mbə mbəzli mahkan ni va sana kiy, tsama na ndə ghalay ntsa də'wəvə ka ghəli vaa?» kə ngəci. ³⁷ Ma kə ntsa va na: «Vəya na neyey, ntsaa pəərəti zheher ci va na» kə. Ma kə Yesəw ki na: «Tsəgha na, gha kwərakwə kiy, mbala, gha dzaa mənə tsəgha» kə.

Yesəw kəghi tsa kar Martə lə Marəy

³⁸ Dzəghwa kar Yesəw ghəshi lə *mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi kafəshi ta dza. Ma ghəshi mbə kwal na, mba'a ghəshi kəsata nahwəti məlmə. Mba'a nahwəti mali niy

nza mbə məlmə va, Martə, kə mənədi kaa slən tsa nzə. Dza na mba'a ka'wətishi kəghi tsa nzə. ³⁹ Martə vay, a zhaməmmə niy nza və, Marəy, kə mənədi kaa slən tsa nzə. Dza Marəy nanzə kiy, pa' pavə pətsa nzə vəgha Ndə sləkəpə. Dərasə nzəyta war ka fa kwəma gəzə Yesəw. ⁴⁰ Ma Martə nanzə ki na, war a ghənzəə tsəva lə ghəra sləni ghəngəhən ghəngəhən kwətita. Dzəghwa na, kaf kafəta, dza ndəs tsəhəta vəgha Yesəw. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, kwəmaa shashaṇa tība mbə kwəma zhamərə na, sa zlara na tsa mbə sləni, war e tsəva mbə kwətira tsəy? Gəzanta a ghənzə kətira» kə. ⁴¹ Ma kə Yesəw kaa ngəta na: «A Martə, wa nava dzaṇa gha ta təra kwəma tsəgha dāṇaṇa, ka tasə ghən tsa gha tərəjw tay? ⁴² Shiy kwətij na shiy gwəramti e gəzaṇa nee ki. Na na Marəyəy, a təravə bəlaa gwəramti wəzə. Zlata a ghənzə fa kwəmee» kə.

11

*Njasa bəni Yesəw cə'wə Hyala kaa *mbəzli ta səda ci (Mt 6:9-13; 7:7-11)*

¹ Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw ka cə'wə Hyala dzəghwa tə tsahwəti pi. Ma sa kədiy na lə cə'wə na, dza tsahwəti ndə kwətij mbə mbəzli ta səda ci ka gəzanci kwəma, ma kə ngəci na: «A Ntsaa sləkəjəy, banavəjəy cə'wə Hyala kwərakwə, njasa bananavə Zhaṇ va kaa mbəzli ta səda ci» kə. ² Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mba'a pə ghwəy cə'wə Hyalay. Vanta kwəma ka ghwəy gəzə:

A Dəjəy,

a cə'wəjə ghəy nza mbəzli mbəə sənay Hyala dəwdəw na nza gha, kə ghəshi, ka fal slən tsa gha.

Mazə nza gha, səəkə sləkəjəy.

10:33 10:33 Samari: Mt 10:5; Lk 9:52; 17:11, 16; Zhṇ 4:9, 39-40; SləniKY 1:8; 8:1, 5, 14-17, 25; 9:31
10:38 10:38-40 Zhṇ 11:2; 12:2-3 **11:1** 11:1 5:16 **11:2** 11:2mbə sləkəjəwəy na Hyala: 4:43; 9:2, 62; 10:9, 11; 17:21; 19:11; SləniKY 1:6-8; 19:8; 28:23, 31 **11:3** 11:3 12:22-32

³ Bənjəy shi zəmə gar məkənjəy vici va vici va.

⁴ Pəlatanəy kwəma ghəy jikir na mənti ghəy.

Sa nzanay, kar ghəy pəlata na mbəzliy

məniñəy *kwəma jikir na kwərakwə.

Ndəghwətənjəy vantaa *ndə jaka dzaa həərətənjəy

ta məni kwəma jikir na.

Ava tsəgha ka ghwəy ni» kə Yesəw.

⁵ Zhini ma kə kaa ngəshi ba na: «Sənzənvay ava ndə mbə ghwəy, mba'a madigay və, dzəghwa na mbə danjala vərđi pəkw dzay dzakə ghi tsa madigay tsa va. Ma kə kaa ngəci sa tsəhəy na na: “A madiga, va gha səəkee, a gha ngavəra shi zəmə nzee watəja shi gha. ⁶ A səəkəy tsahwəti madigara ta wə kəghi tsee, kala shi zəmə vəya ta ngancishi” kə. ⁷ A kə madigay tsa məhəni va kaa ngəci na: “Am, am, am! Kaa gagara gha ma! Kəəli kəəli na dəghee məcanata, məhəni ghəy lə ndərazhee gwanənjəy. Ka mbay ya satira tə pi həni sənzənva ta ndəja shi vaw” kə ⁸ Ya tsəgha gəzəkə na na, war ə madigay tsa vaa gagay lə cə'wə va ki. Mba'a madigay tsa va satiy banavə shi dəw na va gwa'a, sa gagay na, kala kama tə sa nza ghəshiy madiga. ⁹ A gəzanwəy ya kiy, cə'wəm shiy va Hyala, ta ndənwəyshi dza na. Pəlam shiy və, ta kwəməvəshi dza ghwəy. A pə ghwəy har, ta zləbanwəy kwəma dza na. ¹⁰ Sa nzana, ya wa ntsaa cə'wə shiyəy, ta banavəshi dza məndi. Ya wa ntsaa pəla shiyəy, ta kwəməvəshi dza na. Ya wa ntsaa tsa yashiy dzakə ghiy, ta zləbanici kwəma dza məndi. ¹¹ Didi tiba mbə ghwəy, ka dəw dafa zəghwə ci və na, dza tsənj bəvə hakwə ka bənci na? Ka dəw kəlipə ghəci və na, nza naa banavə shishi ka məjə'a kəlipə va na? ¹² Ya zəghwə ciy cə'wə slisli kwəkwəla və na, nza

naa bənci yiti na? ¹³ Ma ghwəy ghwəy mbəzli gəmgəm ni mba'a ghwəy sənay bənsi shi wəzə ni kaa ndərazhi ghwəy na, hanaba Dənjwəy tsa mə ghwəmə ka na mbay ma banavə Safə tsa nza dəwdəw tsa kaa mbəzliy cə'wə və shəkəna?» kə.

Dza kwa pətsa səəkə bərci tihə Yesəw hyeler li shi

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ A tsahwəti ndə niy nza tibay, mba'a *hil niy pəhəti ghəni ci, kala mbə ghəciy gəzə kwəma. Dzəghwa Yesəw tə nahwəti vici, mba'a tihəkəvəri hil tsa va mbə ntsa va. Ma sa səvəriy hil tsa va mbə na, ka gəzə kwəma ntsa va. Sa nata mbəzli dənj ni va bəşəshi tə pətsa va nava kwəma na, ka mananshi madəja ghənzə. ¹⁵ Ma kə nihwəti mbəzli nashi ki na: «Belzhebəl, mazə tsa mbə hyeler bənci na bərci tihə na va nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi» kə ghəshi.

¹⁶ Dza nihwəti ba, ka pəla ngəli ci lə kwəma. Ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «Mənti shi madəja madəja ni, ti dza ghəy gha sənay Hyala ghwənəkəja na katan, pə ghəy» kə ghəshi. ¹⁷ Na na Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a ghəci sənata kwəma mbə ghən shi. Ma kə ngəshi na: «Mba'a kə mbəzli dikə dikə ni zəmə hidi dzəmbəshi mbə pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta zamti ghən tsa shi dza ghəshi. Ka ceker shi dzay, ka ngangazlavaa dzəkən nihwəti. ¹⁸ Mba'a kə *ndə jaka tsa Hyala dzəmbəy mbə pa lə mbəzli ciy, ta ndənivəriy dza mazə tsa ci va. Ma pə ghwəy mbə gəzə kwəma ghwəyəy, lə bərci ndara Belzhebəl tihee hyeler mbə ghən mbəzli, pə ghwəy. ¹⁹ Mba'a pən tihə hyeler lə bərci ndara Belzhebəl kiy, ya nihwəti mbəzli ghwəy va tihə hyeler va na, wa ntsaa bənsi ni shi va bərci kia? Sləni ghəra mbəzli ghwəy vay, ti ghwəy sənay, a fəti

va ghwəy, pə ghwəy mbə kwəma gəzəkə ghwəy na. ²⁰ Ma na nee na katanəy, lə bərçi Hyala tihee hyeler səvəri mbə mbəzli. Ma dī kwəma nata ghwəy na ciŋwəyəy: Wa na Hyala ghati sləkəŋwəy, dī naa gəzə» kə.

²¹ Zhini ma kə Yesəw ɓa na: «Mba'a kə ndə bərçi pəhətəvay wəzə lə shi mbəzə ci, ka ndəghwə ghi tsa ciy, ndə tifa dzaa ndəŋwashi shi ciw. ²² Ma mba'a kə tsahwəti ntsaa tanəti tə bərçi səəkəy dzəkən, mba'a təfanakənəy, ta pahwə shi mbəz ci va niy vəshi na ti shi dza ntsa va. Shi dza na vaa pahwə və na, mba'a tatahamtishi.

²³ A na neyey, ma ntsaa ni ghwəm na lə gha na yaw, kəy, ndə mbəz tsee na tsava ndə. Ntsaa kəətira ma mbə sləni yay, slənee vaa lidi na» kə Yesəw.

Njasa ka gazlakaa zhəghəvaa zhəmbə ndə
(Mt 12:43-45)

²⁴ Zhini ma kə Yesəw ɓa na: «Mba'a kə gazlaka niy nza mbə ghən ndə, dza mba'a səvəritay, a ka naa dza dza, ka təwrə dzar mbə gamba, ta pəla pətsa dza naa mbay dəkətəvata ti. Ma sa ka na dza kala kwəməvə pi ghənzəy, ka na dza mbə zəzə kwəma nzəy: “Ma ghənzə tsəgha na, wəzəba zharee zhəmbə ciki tsee vaa səvəri dee mbə” dza naa ni. ²⁵ Ma sa ka na zhəghəkəvataa zhəmbə na, mba'a kəsəy ciki tsa va gwəma gwəma wəzə, papa dəwdəw. ²⁶ Ma sa ka gazlaka va nay pətsa mbəba tsəgha ki na, mba'a dzaa hakakə nihwəti gezkikiy gwəramti mənī ndərəm kən mbərfən, ta nzəy mbə ciki tsa va. Ma sa ka ghəshi səəkə ki na, shirbitə dzashiy dzəmbə ntsa va gwanashi. Dzəghwa tərənəw gazlaka dzaa mətəhəta va ntsa va, tanə na kwatənə va ki» kə.

Vəshi katanə na

²⁷ Ma sa kəramti Yesəw gəzə kwəma va na, mba'a nahwəti mali madita mbə jipə mbəzli tifa, ka gəzə kwəma zlanəlanə. Ma kə na: «Vəshi na ta mali səkwa gha kwa hwər nzə, mba'a gha sahwə 'wa tə hati nzə!» kə. ²⁸ Ma kə Yesəw kaa zləbanta na: «Aw kiw, mbəzliy fa kwəma Hyala va, dza ghəshi ka dī fəti tiy, ghəshi na shi mbə vəshi» kə.

Məndiy dəw shi madənə madənə ni va Yesəw
(Mt 12:38-42)

²⁹ Ma sa basətəvashi mbəzli vəgha Yesəw, a kə na: «Ma ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, mbəzli jikirki ni nza ghwəy. “Mənti shi madənə madənə ni” pə ghwəy kaa ngəra. Na nee nee kiy, nihwəti shi madənə madənə ni dze mənəŋwəy tifa. Mək na shi madənə madənə ni va niy mənəhwə Hyala lə *Zhəwnasə.

³⁰ A Hyala mənti shi madənə madənə ni lə Zhəwnasə, ta mbə ka *Ninivə sənay, Hyala ghwənəkə na, kə ghəshi. Ta mənti shi madənə madənə ni dza Hyala lə ya kwərakwə, ta mbə ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsaa sənay, Hyala ghwənəkəra na, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, pə ghwəy.

³¹ Nay ghwəy na, fəca dza Hyalaa mənī ngwəvəə dzəkən mbəzliy, ta dza dza mazə maliy niy səəkəta va tə hidī ka Sabaa dzəti ngwəvəə ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza na tə ngwəvəə, sa nzana mba'a niy səəkəta tə hidiy gwəramti kərakə, war ta favə kwəma gəzə mazə *Saləmanəw, sa nzana tərənəw ghəci sənata kwəma. Dzəghwa ghwəy na ghwəy ki na, kala dī zləba kwəmee ghwəy. Yən sa dikə tsa kən Saləmanəw ngar ki. ³² Fəca vici dza Hyalaa mənī ngwəvəə dzəkən mbəzliy, ta səəkə dza mbəzli mbə məlmə ka Ninivə dzəti ngwəvəə

11:21 11:21 Ezay 49:24

11:23 11:23 9:50; Mk 9:40

11:26 11:26 2Pi 2:20

11:28 11:28 8:21

11:29 11:29-30 Mt 16:2-4; Mk 8:12; Zhj 6:30

11:30 11:30 Zhəwnasə 2:1

11:31 11:31 1Mez 10:1-10

11:32 11:32 Zhəwnasə 3:5

ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa, ta kəsəyshi dza ghəshi tə ngwəvə. Ghəshi na nashi sa niy favə ghəshi gəzə kwəma Hyalaa dzəkən jikir tsa shi va Zhəwnasəy, a ghəshi niy tsati titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nzəy tsa shi. Dzəghwa ghwəy na ghwəy kiy, kala dī fa kwəmee ghwəy, yən tsa dikə tsa kən Zhəwnasə ngar ki» kə Yesəw.

*Nzəy tsa mbəzliy nəw Yesəw
*Kəristəw mbə wan pi
(Mt 5:15; 6:22-23)*

³³ Zhini ma kə Yesəw bə na: «Ndə tībāa tsəraghwa ghwə kwa gərkəwa, sa tsəraghwa na na, mba'a mbələy, aw bay na, mba'a dzəbakən tasaw kənəw. Mə pətsa dāl tsa ka məndiy fəy, ta mbə ghənzə mbərə, ma nza mbəzliy dzəmbə ciki nay pi wan. ³⁴ Məcihi ghay, nja gərkəwa tə vəgha gha na ghəshi. Mba'a kə mətəhi ghaa nay pi dīwen dīwenəy, mbə wan pi dza vəgha ghaa nza gwanata ghalaba ki. Mba'a kə mətəhi gha kala nay pi dīwen dīwenəy, mbə kwəsli na vəgha gha. ³⁵ Ghənzə tsəgha kiy, mənī tə gha məhərli, vantaa wan pi tsa mbə nəfə tsa gha dzaa nzaa kwəsli. ³⁶ Wan kə pətsa mbə vəgha gha gwanay, kala tərmbə nahwəti bəla nzə mbə kwəsliy, ghalaba na, mbə wan pi dza naa nza gwanata, njasa ka gərkəwa vaa mbərənja wan tsa nzə kwərakwə» kə.

*Yesəw lə *ka Farisahi mba'a *ka
bənīpə kwəma pəhəti Hyala
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40)*

³⁷ Ma sa kədamti Yesəw gəzə kwəma ki na, dzəghwa tsahwəti ndə Farisa mba'a harvə ta zəmə shiy kəghi tsa ci. Dzəghwa Yesəw mba'a tsəhəy kəghi tsa ci va. Mba'a ghəshi ghati zəmə shiy kala yabə dəvə Yesəw. ³⁸ Ma sa nay ndə Farisa tsa va Yesəw ghati zəmə shiy, kala yabəhwə dəvə ghəci ta zəməshi na, mba'a məhərli ci səeta

va nava kwəma. ³⁹ Ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəci ki na: «Ghwəy ghwəy ka Farisahi, paf paf təhəshi nefer ghwəy va ndərəm lə va ghəli. Gwəyəy, mbəzliy gwəmanti yabə devəre sa shiy tsa shi va lə kwakwa tsa shi dəwdəw pərikə tə hwəm shi, mbalaa ngərjəkəkə na ghəshi va rəda kwa hwər kwa hwər shi nza ghwəy. ⁴⁰ Ghwəyəy, mbəzli kama məhərli mbə ghən shi nza ghwəy. Ma Hyalaa mənī pətsa pərikə va tə ngwəla na, kala ghənzə mənī tsa mbəba mbəba pi nə ghwəy kwərakwə shəkəna? ⁴¹ Wəzəba bənavə ghwəy shi kwa devəre sa yam tsa ghwəy lə shi kwa kwa zəndəfa tsa ghwəy kaa ka ndərma. Mba'a pə ghwəy mənī tsəghay dəwdəw dza nefer ghwəy nza kwa kwəma Hyala.

⁴² A gəzanwəy ya, ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səkə na ngərə'wə dzəkən ghwəy. Ghwəy kiy, kar ghwəy bə shiy kwətīn mbə shiy mən ta bəshi kaa Hyala. Ka bə shiy kwətīn mbə shiy mən, ya səvəri mbə kəslifi er jəw jəw ni wəzə ni ka ghwəy ta ghəngən ghəngən ni. Ma na nza bama ti *kwəma pəhəti Hyala na, kala dī nəw ghwəy. Shi dī kwəma pəhəti Hyalay: Ka dī Hyala lə nəfə kwətīn, ka mənī kwəma lə kwal tsa nzə, ava ghənzə na kwəma nza bama ti va Hyala. Tsəgha na shi ka ghwəy mənī nza ki, kala za ma ghən ta bə shiy kwətīn səvəri mbə shiy mən kaa Hyala dība. ⁴³ Ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səkə na ngərə'wə dzəkən ghwəy. Sa nzanay, war tsa kwa kwəma pi nzəy ka ghwəy pəla ta nzəy mbə *ciki bəsəva tsa ka Zhəwifə nza mbəzli mbəə nanwəy. Jəw dī ghwəy məndiy səkwənwəy mətəfəkəwə dzar tə ləwmaw. ⁴⁴ Ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səkə na ngərə'wə dzəkən ghwəy. Sa nzanay, yəmyəm nza ghwəy lə kwəli mbə hidī, kala

mbə məndiy nata, war dza məndiy dza dzar kən kala sənata məndi» kə.

⁴⁵ Ma kə tsahwəti ndə mbə ka bənipə kwəma pəhəti Hyala na: «A Metər, mbə kwəma gəzə gha va tsəgha nay, lə ghəynəyta tsəərə gha mbə kwəma va» kə.

⁴⁶ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy kwərakwə, ghwəy ghwəy ka bənipə kwəma pəhəti Hyala! Sa nzanay, kwəma shəndəkə na tanəti bərçi mbəzli ka ghwəy dī ghəshiy məni. Ma ghwəy na, ka ka dəvə ghwəy kaa mbəzli ya jəw mbə nəw kwəma ghwəy vaw.

⁴⁷ Ghwəy ghwəy shiy gwəmanti nga kwəlihi ni wəzəə dzəkən ka gəzə kwəma Hyala bakwamti jijihijwəy, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. ⁴⁸ Sa gwəmanti ghwəy va kwəlihi vay, a ghwəy zləbavə kwəma mənti jijihijwəy va dī na gəzə. Sa nzanay, bəkwə bakwamti jijihijwəy ka gəzə kwəma Hyala, sa dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy gwəmanti kwəlihi ka gəzə kwəma Hyala va. ⁴⁹ Va tsəgha niy nə Hyala ghənzə kwa sənata kwəma: “Ta ghwənanakəvəshi ka gəzə kwəmee dzeə lə ka kwalee, ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi bakwamti nihwəti mbə shi, nihwəti na, mba'a ghəshi sanamiyshi ngəra'wə” kə. ⁵⁰ Ka gəzə kwəma Hyala bakwamti məndi ghala ghava hidī kiy, tə ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa dza Hyalaa kəsli kərhi tsa shi. ⁵¹ Tə *Abel gha məndiy pəəsli ndə, ka sar lə bəkwəshi pa' tə Zakari tsa pəəsliti məndi va kwa jipə pətsa ka məndi fə shiy ti ta ta Hyala lə ciki tsa nzə. Njasa gəzanwəy ya va na, ta sla ngwəvə dza Hyalaa dzəkən ghwəy, ghwəy mbəzli ndatsə ni, tə mbərkə mbəzli bakwamti məndi va gwanashi.

⁵² Ghwəy ghwəy ka bənipə kwəma pəhəti Hyalay, mbə səkə

na ngəra'wəə dzəkən ghwəy, sa nzana mba'a ghwəy bəhwə sənata kwəma Hyalaa dzəmbə dəvə ghwəy, mba'a ghwəy kalay kwal va mbəzliy dī sənata kwəma va, ya ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy na sənata ghwəyəw» kə.

⁵³ Ma sa gəzamti Yesəw kwəma va ki na, dza na mba'a bərvay tifa. Dza ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə ka Farisahi ka ghwərvəə dzəkən tərənəw, ka dədəw nihwəti shiy və ghəngən ghəngən, ⁵⁴ ka pəla ngali ci, nda nza naa mbəlikəvəri *kwəma jikir na tə miy ci, ta mbə ghəshiy kwəməvə kwəma dza ghəshiy kəsə ti.

12

*Yesəw yəmə shi bənipə *ka Farisahi lə *is (Mt 10:26-27)*

¹ Ma ghala pətsa va ki na, mba'a mbəzli gar diwəy diwəy diwəy, bəsəshi, ka dza tə ndə tə ndə va dənshi. Dza Yesəw mba'a ghati gəzə kwəma pərba kaa mbəzli ta səda ci, ma kə na: «Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va is tsa ka Farisahi va. Di naa gəzəy, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va ngədipə tsa bəni ghəshi va kaa mbəzli. Sa ka ghəshiy dzay, mba'a ghəshi bəti ghən tsa shi ka mbəzli slar slar ni, a tsəgha na ghəshiw. ² Ya wa kwəma mbəmbə na gwa'ay ta dzəti ngwəla dza na. Ya wa kwəma dza məndiy ghələhwə gəzə nzəy, ta sənata dza məndi. ³ Va tsəgha, ya wa kwəma dza ghwəy gəzəhwə taa nza mbə kwəsliy, ta favə dza məndi havəghwə tə ngwəla. Ya wa kwəma dza ghwəy dāhwəhwə kaa ndə mbə ciki kəəli kəəliy, ta zlapata kwəma va dza məndi mə dāl pi pərikə tə ngwəla, ka favə məndi» kə.

11:47 11:47-48 SləniKY 7:52 **11:49** 11:49 6:13

11:52 11:52 Mt 16:19 **11:53** 11:53-54 20:20

Mk 4:22

11:51 11:51 Ghava 4:8-10; 2NəMezh 24:20-22

12:1 12:1 Mt 16:6; Mk 8:15 **12:2** 12:2 8:17;

Ka hazlæni ghwøy va ndæ ngæri ma, va Hyala pæ ghwøy hazlæni (Mt 10:28-31)

⁴ Zhini ma kə Yesəw ða na: «Ma nə ya kaa ngəŋwəyəy madigahiray, ka hazlæni ghwøy va mbəzliy dzaa mbay pæsliti vəgha ghwøy ma. Na niva mbəzliy, nihwæti shiy tifa ghæshi dzaa mbay mænti dzəghwakən shi vaw. ⁵ Kadiwəm, e citəŋwəy ntsa tæbæ na ghwøy hazlæni və. Va Hyala pæ ghwøy hazlæni. Ghənzə na ntsaa dzaa mbay pæsliti ndæ, zhini mba'a bərçi və ta zhiniy ndəghambə ntsa va mbə ghwə diba. Ə gəzanwəy ya, gəla tsava ndə na sa tæbæ ghwøy hazlæni və.

⁶ A ghwəmmə sənay, cifə ka mændiy tanavə 'yegwer tiytiyhi kaa ndə tə dala bakə. Ya tsəgha nzə kiy, ka zamti ghən Hyala ta tsahwæti mbə shi ya kwətinjəw! ⁷ Ghwøy kiy, ya shəti mbə ghən ghwøy gwanashi na mbəra mbəra na ghæshi, kwətinj kwətinj tsa shi gwa'a va Hyala. Njana nzana tsəgha kiy, ka hazlæni ghwøy tepə ma. A ghwøy nay, ya njaa na 'yegwer ðan tsa shiy, ka zamti ghən Hyala ti shi ya kwətinjəw, hanaba ghwøy ghwøy ke ngəri ki ka na zəzə maa dzəkən ghwøy na» kə Yesəw.

Ka ha'wə ghwøy læ gəzə kwəma Yesəw kaa mbəzli ma (Mt 10:32-33; 12:32)

⁸ Zhini ma kə Yesəw ða na: «Ə gəzanwəyee, ya wa ntsaa dzaa ni: “Ndə nəw Yesəw nzee nee” kə kwa kwəma mbəzliy, ta gəzə dzee yən Zəghwə yakə ndə ngəri, kwa kwəma ka kwal Hyala kwərakwə: “Tsee ndə na tsatsa” pən. ⁹ Ma ntsaa dza vaa ni: “Sənay ndee Yesəw na yaw” kə kwa kwəma mbəzliy, tsəgha dzee gəzə yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwərakwə kwa kwəma ka kwal Hyala: “Sənay tsava ndə yaw” pən.

¹⁰ Ya wa ntsaa dzaa gəzəkə kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkənee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta pəlay dza Hyala mbə nəfə nzə. Ma na ntsaa gəzakən kwəma sawaa dzəkən *Safə tsa Hyala dēwdēw tsay, ka dza Hyalaa pəlay tsava ndə mbə nəfə tsa nzə teepəw.

¹¹ Mba'a kə mændi dzaa kəəsəghəŋwəy dzəti ngwəvə mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ya dzəghwa kwəma mezhizhə, ya va nihwæti mbəzli dikə dikə ni ta sləŋwəy ngwəvəy, sa ka ghwøy tsəhəŋwəy na, əntaa ghwøy taa zəzə njasa dza ghwøy mænti ta mbəlinjwəy, ya kwəma dza ghwøy gəzə ma. ¹² Sa nzanay, gwa'a dza Safə tsa Hyala dēwdēw tsaa citəŋwəy kwəma dza ghwøy gəzə ghala vici va» kə.

Fir dzəkən ndə gəna tsa kama məhərli və

¹³ 'Wakəvə tsahwæti ndə mbə mbəzliy basəshi va, mba'a madiy, ma kə kaa Yesəw na: «A Metər, gəzanci kaa zədīrə a ghæci zləba ghəy təhə shi zəmə ghi tsa dəŋəy» kə. ¹⁴ Ma kə Yesəw ngəci na: «A madiga, wa ntsaa fəyra ta sləka kwəma kən ghwøy, ya ta təhəŋwəy shi ghwəya?» kə. ¹⁵ Dzəghwa ma kə kaa mbəzli gwanashi na: «Mənim məhərli, ndəghwə tə ghwøy ghən tsa ghwøy va nəghətaa ghwøy məninjwəy ka mbəzli ka ði gəna. Sa nzana, ya njaa na gəna ðan tsa nzə va ndəy, ka ðanavə piy gəna va kaa ndəw» kə.

¹⁶ Sa gəzəkə na kwəma va ki na, dza na mba'a ðəlanakəshi fir. Ma kə na: «A tsahwæti ndə niy nza tibay, ndə gəna ghæci tərəŋw. Mba'a veher və. Ma sa zati na za ti shi na, tərəŋw shiy mənishi tə veher va. ¹⁷ Ma sa nashi na shiy mənishi və tsəgha ki na, dza na mba'a dzay dzəmbə təkə kwəma mbə ghən ci kwətīy, ma kə na: “Njaa dzee mənī tay? Sanay, daw na pi vəya ta shikə

shi zakee ni gwanashi” kə, war ka zəzə kwəma, war ka zəzə kwəma. Ma kə ki na: ¹⁸ “Yawa kadiw na gha ki. E sənay njasa dzee mənti nana ki. A dzee bakwamti gəzhemer ya ni gwanashi, kee dza na mba'ee zhiniy nga ngati ni dikə dikə ni. Kee dza ki na basə basə basaghwa shi zakee kwa shi, lə nihwəti shi vəya gwa'a. ¹⁹ Sa kee mənti tsəgha ki, ma pən taa ni kaa ghən tsee na, a ghən tsee! A shiy mənishi va gha dalala nana ki, dən gəna, lə shi zəmə paf paf paf, məkəŋa ta piya gar dən. Nana kiy, a pə ghaa dəkəva, ka zəmə shiy, ka sa shi sa, ka vəshi” kə. ²⁰ Ma kə Hyala kaa ngəci na: “Gha niy ya, sa kama məhərli tsa ya jəw tsətsə mbə ghən ci! Avana, ndatsə ndatsə, tə vərđi ndatsə nay, ta mətiŋa dza gha. Sa ka gha mətiŋa kiy, ya shi gha ni gwanashi basəti gha kaa ghən tsa gha na, wa ntsaa dza zəməshia?” kə» kə Yesəw. ²¹ Ma sa kədamti Yesəw bəli fir tsa va, zhəghwa ma kə na: «Ava tsəgha dza naa nza lə ntsaa kəslimbə ghən va war mbə tsəni shiy kaa ghən tsa ci, ma dza kwa kwəma Hyala na, ndə ndərma ghəci» kə.

Ka zəzə nahwəti kwəma ghwəy ma, banavəm nefer ghwəy gwanay kaa Hyala

(Mt 6:25-34)

²² Ma ləy hwəm kwəma va ki, ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səda ci na: «Ava va tsəgha nə ya ngəŋwəy kiy, ka kəslimbə ghən ghwəy mbə zəzə kwəmaa dzəkən shi zəmə dzəghwa hwər ghwəy, ya dzəkən shiy dzəkən ghən ghwəy ma. ²³ Sa nzanay, a piy tsa ndə tənəti shi zəmə ndə. A vəgha ndə tənəti shi pa naa dzəkən ghən ci diba, pən. ²⁴ Nashim ghaməkəhi, njasa ka ghəshiy zəmə shiy di. Ka za ghəshiw, ka məni shiy ghəshi səəkə kwamtiw, tamə və shiw, gəzəm və shiw. Ya tsəgha nzə kiy, Hyala

zəmənshi na shiy. Ghwəy kiy, diməba tə ghwəy na kwa kwəma Hyala kən 'yegwer. ²⁵ Mba'a pə ghwəy kəslimbə ghən mbə zəzə kwəma tsəgha kiy, ka dza ghwəy mbay mətsahakən viciy dzəkən na slavəŋwəy Hyala ya jəw nzə na? Ka mbay ghwəy tepəw. ²⁶ Njana nzana kala mbay ghwəy mənti na jəw na kwəma kiy, wa shiy mənishi zəzə ghwəy kwəma tərənəw dzəkən niy tərmbə shiya? ²⁷ Nashim fəhiy mbərə ghwə tə gamba njasa ka ghəshiy təbə kyasə tsa shi. Ghəshiy, kar ghəshiy mənəhwə sləniw, ka cislivə kwəbenjer ghəshiw. Ya tsəgha nzə e gəzanwəyəy, ya ndə nja mazə *Saləmanw, ghəci saa niy nza vaa ndə shiy na, səəkə naa pakən kwəban ka təbə nja fəhiy mbərə ghwə va tə gambaw. ²⁸ A ghwəy sənay, mbərə ghwə kiy, ka nzay nza naw, ka ndə nata ndatsə na kwəma gagaw, həzliməy ghənzə shəkəta, mba'a ghwə dzaa ndamti. Ya tsəgha nzə kiy, kar Hyalaa ghasləti, ka təbə wəzə. Hanaba ghwəy ghwəy mbəzli dza naa pakəŋwəy ma kwəbenjerəy gwəranti wəzə ki na. Ma ghwəyəy banavə nefer ghwəy ghwəy kaa Hyala gwanashiw. ²⁹ Ka tasə ghən tsa ghwəy ghwəy lə papala shi dza ghwəy zəmə, lə shi dza ghwəy sa, ka zəzə, war ka zəzə dzəkən shi ma. ³⁰ Ma na gəla niva shiyəy, mbəzliy nəw ma Hyala məni shi tikə tə hidī na shiy tasəva lə pala niva shiy. Na na ghwəyəy, a Didi va ghwəy. Gwa'a sənashi na niy kama va ghwəy shiy. ³¹ Wəzəba banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyala na, nza ghənzə sləkəŋwəy. Ma nza Hyala ndənəwəy niva shiy» kə.

Ghəra sləni ta shi wəzə ni mə ghwəmə

(Mt 6:19-21)

³² Ma kə Yesəw diba na: «A mbəzlee ni, ya kala dən nza

ghwəyəy, ka hazləni ghwəy ma. Sa nzanay, a Dəñwəy tsa mə ghwəmə vəshiy ta bəñwəy dzəti pətsa dza naa sləkə mə ghwəmə. ³³ A gəzanwəy ya, mbalam pamtim səkəm tə shi va ghwəy, nza ghwəy tahanavə gəna dza ghwəy kwəməvə ti shi kaa ka ndərma. Pavəm mbəl tsa hali ma. Di naa gəzəy, ghəra sləni ta shi mə ghwəmə. Sa nzana məbay, ka dza shi va kərəshiw, ka mbə ndə ghəliy kətəghəvay dzəvəgha shiw, ka mbə ləmaa ndəbəhwəshiw. ³⁴ Sa nzana tə pətsa nza shi gha nza bama ti shiy, war tifa ka məhərli ghaa nza kwərakwə» kə.

Ka ghəra sləniy bə ma hi mbə ndəghə ntsa ghəranci ghəshi sləni

³⁵ Zhəghwa ma kə Yesəw bə na: «Pəhətəvəñwəyəm ta ghəra sləni ya hwəmba, mba'a ghwəy tsə'waghwa ghwə kwa gərkəwahi ghwəy, kala hi ma ghwəy. ³⁶ Məniñwəyəm nja ka ghəra sləniy ndəghə ntsa ghəranci ghəshi sləni, dzaa zhəkə mbə bə mali. Ya vici hwəm səkə nay, war favə ma ghəshi har tsa ci na, ka ghwənan ci dəgha. ³⁷ Sa dza ntsa ghəranci ghəshi va sləniy zhəghəkəvay kəsashiy, vəshi na va ka sləni va, sa nzana mbə ndəghə səkə tsa ci ghəshi niy nza, kala hi ma. A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta pakən kwəbənər sləni ci dza ntsa va, mba'a pəhantəvay ta ghəra sləni. Ka na dza na, ka harshi a ghəshi nzəyshi. Sa ghəshi nzəyshi na, ka təhanshi shi zəmə ghəci. ³⁸ Mba'a kə ntsa va zhəghəkəvay ya mbə dan kala vərđi, ya tə kwa taña ngələkə, səkə na ghəshi mbə ndəghə kala bəhwə ma hiy, vəshi na ta niva ka sləni. ³⁹ Favə tə ghwəy kwəma dəe na gəzanwəy wəzə. A ghwəy sənay mba'a kə ndə ghi sənay vəghwə tsa dza ndə ghəliy səkə dzəkə ghi tsa ciy, ta fə ghən dza na ti. Ka dza naa zlay

kwəl kaa ndə ghəli ta dzəkəw. ⁴⁰ Va tsəgha, ma ghwəy kwərakwə kiy, gwəmatəvəñwəyəm ya hwəmba. Sa nzanay, ge'i lə vəghwə tsa təkəti ma ghwəy dzee səkə yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

Ndə ghəra sləni tsa nza məhərli və, lə tsa kama məhərli və (Mt 24:45-51)

⁴¹ Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha, ma kə Piyer ngəci na: «A Ndə sləkəpə, kwataka kaa ngəñəy bəli gha fir tsa ta naa, naa kaa mbəzli gwanashi?» kə.

⁴² Ma kə Yesəw zləbanci na: «Favə tə ghwəy, e gəzanwəy kwəmaa dzəkən ntsa fəy məndi ta nighə dzəkən sləni nihwəti mbəzli. Ntsaa fə ghən ta sləni ci, ka ghəra lə məhərliy, kaa ngəci dza ndə ghi tsa ghəranci na va sləniy zlatanavə ndəghwə pətsa kəghi tsa ci, nza ghəci bənsi shi zəmə kaa nihwəti ka sləni kəyba sa ka vici zəmə shiy mənta. ⁴³ Ghala vəghwə tsa dza ndə ghi tsa vaa səkə, mba'a kə kəsəy ndə sləni tsa ci va, ghəci mbə tsəva lə sləni gəzanci na va wəzə wəzəy, vəshi na ta tsava ndə ghəra sləni. ⁴⁴ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta fanambə shi və gwanashi dza ntsa va mbə dəvə ndə sləni tsa ci va. ⁴⁵ Ma mba'a kə ndə sləni tsa va ghavə təkə mbə nəfə tsa ci: “Ka dza ntsee tsa dikə tsa zhikə bəlanəw” kə, dza na tapə, dzəmbəy mbə didi'wə nihwəti ka ghəra sləni tifa, shiy zhər lə mi'i gwa'a, war ka zəmə shi zəmə ci, ka sa shi sa, ka ghiy, ⁴⁶ war ghəci mbə mənə shi ci va tsəgha ki na, ka ntsa ghəranci na va sləni dza vətəghə səkəy, fəca viciy niy bərkəti ma ndə sləni tsa va səkə tsa ci, ge'i lə ləriy niy bərkəti ma na difa. Sa naa səkə na, sa' sa' sanamiy ngəra'wə kaa ndə sləni tsa va tərəñw, mba'a dzaa jakayshi tə na shi kwəma lə mbəzliy kəsəvə ma sləni ci va bekir divi.

12:33 12:33 Mt 6:19; 6:20; Lk 11:41; 18:22; SləniKY 2:45; 4:34-37; Kwəl 3:1-2 **12:35** 12:35-36 Mt 25:1 **12:36** 12:36 ShiZhñ 3:20 **12:39** 12:39 Mt 24:43 **12:40** 12:40 Mt 24:42 **12:42** 12:42-44 19:17-19 **12:47** 12:47 Zhk 4:17

⁴⁷ Ma ndə sləni tsa sənashi shi di ntsa gheranci na sləni, dza na kala gwəmava ghəci ta sləni va, kala mənə ma shi di ntsa gheranci na va sləni ghəciy, tərənʷ dza məndiy də'wəti. ⁴⁸ Ma na ndə sləni tsa sənashi ma shi di ntsa gheranci na sləni, dza na mba'a təvəti kwəma gar də'wə məndi tiy, jəwə dza məndiy də'wəvə. Ava tsəgha dza naa nza, ma ntsa banavə Hyala shiy dənəy, shiy dən dza naa dəw və. Ma ntsa zlanay na sləni dikə nay, tərənʷba və dza naa dəw sləni» kə.

Tihəva na sa bəkə Yesəw dzəghwa jipə mbəzli
(Mt 10:34-36; 16:2-3)

⁴⁹ Zhəghwa ma kə Yesəw ba na: «Ma səkə tsee tsay, ghwə na sa bəkə dzəti hidī. Ma tə di tsee kə nzay, tsətsə na ghənzə pəhəpəhə. ⁵⁰ Ta sa ngəra'wə dzee ya njaa'a. Mbə hazlənī na nəfə tsee tərənʷ, pa' fəca dza naa səkəy dzəkənee. ⁵¹ Zərkə bəkə kaa mbəzli nə ghwəy bay na? Awə, a gəzanʷəy ya, waa tihə mbəzli na sa bəkə dzəti hidī. ⁵² Ghala ndatsə, mba'a kə mbəzli kəghi tsa kwətiŋ tsa cifəy, ta tihəvərivashi dza ghəshi. Mahkan nihwəti kwa na shi bəla, ka bə nəfə dzəkən ni bakə ni va, bakə nihwəti kwa na shi bəla, ka bə nəfə dzəkən ni mahkan ni va. ⁵³ Ka bə nəfə didiy dzəkən zəghwə ci, zəghwə kwərakwə na, ka bə nəfə dzəkən dəy. Məməy, ka bə nəfə dzəkən zha nza, zha kwərakwə na, ka bə nəfə dzəkən mbəghəta. Ma mashiy mali na, ka bə nəfə dzəkən makwa nza, makwa na, ka bə nəfə dzəkən shəta» kə.

⁵⁴ Dzəghwa, ma kə Yesəw kaa vərəm tsa tifa va kwərakwə na: «Sa ka ghwəy nashi kwəlebi kwa ghwəməy, ta səkə dza van, pə ghwəy ni, war ghwəla ka gha nighə na, van səkəy katan. ⁵⁵ Dzəghwa ba, mba'a pə ghwəy nay safə zhəghəkəvay səkə ləykə ka viy dzatikəy, a fəghwə səkəta, pə

ghwəy ni, ka gha nighə na məndi mbə fəghwə katan. ⁵⁶ Ghwəy kiy, ka ngədi mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla nza ghwəy. Mba'a ghwəy sənay nighə pətsa mə ghwəmə lə pətsa tə hidī ta gəzə shiy dzaa məniva kiy, sa wana mbay ma ghwəy sənashi shi di shiy məniva ni sanaa gəzəa?» kə.

Sləkatim kwəma kwa jipə ghwəy lə ndə mbəz tsa gha
(Mt 5:25-26)

⁵⁷ Ma kə Yesəw ba na: «Wa slən tsa shiy mənishi, mbay ma ghwəy təra na təbə məndiy mənī kwəma də'wə ghən tsa ghwəya? ⁵⁸ Mba'a kə ntsa nza ghwəy mbə hərəva liy harŋaa dzəti ngwəvəy, dzəghə tə gha sləka kwəma va ghwəy li kwa kwalŋwəy, vantaa ghəci dzaa pəmanavəŋa kaa ka sla ngwəvə, vantaa ka sla ngwəvə dzaa pəmanavəŋa kaa ka sawji, vantaa ka sawji dzaa kalaghwanə kwa fərshina. ⁵⁹ Ghala ba kiy, ka dza məndiy pəlanə tēpə, kala war sa ka gha wamti kwəma gwa'a gwa'a njasa dza məndiy slavəŋaw» kə.

13

Kala zhəghanti nzəy tsa ci kə ndəy, ta zamti piy tsa ci dza na

¹ Ghala vəghwə tsa va ki na, dzəghwa nihwəti mbəzliy nza tə pətsa va mba'a ghəshi gəzanci kwəma kaa Yesəw, ma kə ghəshi na: «A ghəy favə, a Pilatə niy bakwamti ka Galile ghəshi mbə həni shiy kaa Hyala, dzavəfə miymiy mbəzli va dzavəfishi lə miymiy shi həni ghəshi va kaa Hyala, kə məndi» kə ghəshi. ² Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Tərənʷba ka Galile bakwamti məndi va mənī na rəfa kən nihwəti ka Galile, va tsəgha bakwamtishim, nə ghwəy sa bərkə ghwəy na? ³ Tifaw, ghwəy kwərakwə ki, e gəzanʷəyəy, kala zhəghanti nzəy tsa ghwəy pə

12:50 12:50 Mk 10:38

12:51 12:51 2:14

12:53 12:53 Mishe 7:6

13:3 13:3 Cem 7:13

12:52 12:52-53 14:26; 21:16; Mt 24:10; Mk 13:12

ghwəy sana na, ta bəkwə dza ghwəy gwanəwəy nja ghəshi kwərakwə.
⁴ A ghwəy niy favə, a ciki Shiləwe niy ngəzlay dzəkən mbəzli mənə lə dəghəsə, mba'a ghəshi bəkwəshi, kə məndi niy ni. Tərənwəba ghəshi mənti na *kwəma jikir na kən nihwəti mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem gwanashi, va tsəgha bəkwəshi ghəshi, nə ghwəy sa bərkəti ghwəy na? ⁵ Tifaw, ghwəy kwərakwə ki, e gəzanwəyəy, kala zhəghanti nzəy tsa ghwəy pə ghwəy sana na, ta bəkwə dza ghwəy gwanəwəy nja ghəshi kwərakwə» kə.

Bəli fir lə bəzakə

⁶ Ma ləy hwəm ki na, dza Yesəw mba'a bəlanakəshi fir tsa, a kə na: «A tsahwəti ndə niy nza tifa, lə tsa və. Dza na ngwəbə ngwəbəti bəzakə kwa tsa ci va. Ma sa kəlitə fə va na, dza na tə nahwəti vici mba'a madiy ta ngəli nzə, tsəhə na na, kala kəsata ya ti. ⁷ Ma kə kaa ntsaa ghəra sləni kwa tsa ci va na: “Nata fə na ghay, ndatsə mənta na gar yaw. Kwa mahkana piyee na sana mbə səəkə ta ngəli ya nzə, shaŋ ghənzə ta yati ya. Ghənzə tsəghay bə tsə'i gha kəslamti. A nava ka na nzəyta war ka kəli, ka makamti ngwəla tə za gəmtaa?” kə. ⁸ Ma kə ndə ghəra sləni tsa va ngəci na: “A ntsee dikə tsa, kadiw, zlata tə piya na na gha difa, e lamti pətsa dzar ta mətsəni nzə, ma nzee tənti məlbə. ⁹ Ghalabay aa ta yati ya mbə piya zhəkə va bərkee. Kala dza kəə yay, nza gha kəslamti ghalaba ki”» kə.

*Yesəw lə nahwəti mali fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə*

¹⁰ Ma tə nahwəti vici dəkəva na, dza Yesəw mba'a dzəmbəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Dza na ka bananshi kwəma Hyala kaa mbəzli. ¹¹ Mba'a nahwəti mali niy nza tifa gwərapəta va *hil. Piya

nzə mənə lə dəghəsə niy mənti na lə hil tsa va mbə vəgha nzə. Cəke' hil tsa va zhəghəvəri, war mə dəməhwə ghənzə dza, kala mbay ma garə. ¹² Ma sa nata Yesəw mali va na, dza na mba'a harata, ma kə ngəta na: «A mali, a gha mbəliŋa va zəlghwə tsa zhəghəŋa gha tsa və» kə. ¹³ Dza na bəm fati dividivi ci tə mali va, war ghwəla tsəgha na nza'jəw tidid, mali va garəta. Tapə ghənzə mbə fal Hyala.

¹⁴ Ma sa nata ntsaa sləwa ciki basəva tsa va nava kwəma tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy tərənw, sa mbəliŋi Yesəw va mali va fəca vici dəkəva. Ma kə kaa mbəzliy basəshi va tə pətsa va ki na: «Vici kwanə na sa ka məndiy ghəra sləni ti mbə ləwma kwətiŋ. Mba'a pə ghwəy di mbəliŋwəy va zəlghwə tsa ghwəyəy, mbə vici kwanə na va ka ghwəy səəkə. Ma na vici dəkəvay, mbəli mbəzli tifa fəca nava viciw» kə.

¹⁵ Ma sa gəzəkə na tsəgha, ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Ghwəyəy, mbəzliy dakə mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla nza ghwəy. Ya tsamaba ndə mbə ghwəy na, kar pəli məcar tsa ci, ya kwantəmca ci, ta dza ta santa yam fəca vici dəkəva sa? ¹⁶ Mali na kiy, jijiy *Abəraham na, kwa mənə lə dəghəsə na piya nzə ghala zhəghəvəri *ndə jaka tsa Hyala, shaŋ ghənzə ta mbay garə. Ya sa nzana mbə pəli dəbəkə tsa ghwəy ghwəy fəca vici dəkəva ta sancı yam kiy, hanaba mali na ka məndi zlata mbəli nzə fəca vici dəkəva nə ghwəy na?» kə. ¹⁷ Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a ha'wə kəəsəvə mbəzliy niy kanci ghəpə va. Ma mbəzli gwanashi ni nashi ki na, tərənw ghəshi vəshishi ta slənihi wəzə wəzə ni va ghəratı Yesəw.

Bəli fir lə kwəma cizlə gwəbiri (Mt 13:31-32; Mk 4:30-32)

13:6 13:6 Mt 21:19; Mk 11:13 **13:8** 13:8 2Pi 3:9, 15 **13:10** 13:10-17 Mk 2:27-28 **13:14** 13:14 Səvəri 20:9-10 **13:15** 13:15-16 14:5; Mt 12:11-12 **13:16** 13:16 jijiy Abəraham: 1:54-55, 73; 3:8; 19:9 **13:19** 13:19 Ezhek 17:23; Mt 13:31

¹⁸ Zhəghwa ma kə Yesəw ƒa na: «A shiy tifa, nja sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli li shi ghəshi, ¹⁹ lə cizlə gwəbiri dzee yəməti. A ghwəy sənay, mba'a kə ndə mənivə cizlə gwəbiri, mba'a tsəŋwəyshi mbə za ciy, ta pəsəshi dza ghəshi, ka ghəshi dza na mba'a ghəshi kəlishi ka ƒə dikə na. Ka 'yegwer səkə ki na, ka la ghyeghyer shi mə. Ava tsəgha na lə mazə tsa Hyala kwərakwə ki, jəwə ka naa 'way, ka kəli» kə.

*Bəli fir lə kwəma *is*
(Mt 13:33)

²⁰ Zhini ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir ƒa na: «A shiy tifa dzee yəməti sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli lə shi difa. ²¹ Yəmyəm na lə is tsa ka mali vaa tivə jəwə, mba'a tambə mbə ghwəpə gar kiləw bakə mətəkə cifəti, ka gha nighə na pif-pirif ghənzə pəkəməvata gwanata. Ava tsəgha na lə mazə tsa Hyala kwərakwə ki, jəwə ka naa 'way, ka kəli» kə.

Gəzə kwəmaa dzəkən miy dəgha te'wə na
(Mt 7:13-14, 21-23)

²² Ma ləy hwəm ki na, mba'a Yesəw tanəhwə məlməhi ghəngən ghəngən, ta tsəhə mbə məlmə Zherəwzalem. Ghəci mbə dza dza ci vay, kala gəzə kwəma Hyala niy nza na kaa mbəzli.

²³ Ma tə nahwəti vici na, dza tsahwəti ndə ka ƒəw kwəma və, a kə na: «A Metər, kwataka mbəzli jəwə na shiy dzaa mbəlishi ta naa, njaa?» kə. Ma kə Yesəw ngəshi na: ²⁴ «Ə pə ghwəy jihəva ta dzəkə kwa miy dəgha te'wə na. Sa nzanay ƒaŋ na mbəzliy dzaa dzəghə dzəkə kwa miy dəgha va, kala dza ghəshiy mbay dzəkə, e gəzəŋwəy nee ki.

²⁵ Kala dza pə ghwəy jihəva ta dzəkə kwa miy dəgha vay, sa ka ndə ghi dza na, disl dza naa kalay dəgha ci, mba'a kwəbəlay kəyƒa kəyƒa. Ma ghwəy na ghwəy ki na, pərikəŋwəy ghwəy taa nza tə

ngwəla. Ka ghwəy ghavə na, ka dəmdəmə gəzli miy dəgha. Ma pə ghwəy taa ni na: «A Metər, ghwənəmtəŋəy dəgha» pə ghwəy taa ni. Ma kə taa ni ngəŋwəy naci ki na: «Ka ghwəni yaw, sənay ya nda dza kwama tsahwə ghwəyəw» kə taa ni. ²⁶ Ma pə ghwəy dzaa ni ngəci ki na: «A ghəy niy zəməhwə shiy jakə lə gha, ka sa shiy lə gha. A gha niy ƒənəhwə shiy kaa mbəzli dzar kwa kweler mbə məlmə ghəy» pə ghwəy taa ni. ²⁷ Zhəghwa ma kə ndə ghi tsa va dzaa ni ngəŋwəy difa na: «Waa sənay ya nda dza kwama tsahwə ghwəyəw, satim ƒarvanəwəyəm vəghee gwanəŋwəy, ghwəy mbəzli ka məni kwəma jikir na ni» kə dzaa ni. ²⁸ Sa ka ghwəy nashi kar Abəraham lə *Izakə, mba'a *Zhakwapə, mba'a ka gəzə kwəma Hyala gwanashi, ghəshi mbə Mazə tsa Hyala, ma ghwəy na, mbəzli bazlakəvəri məndiy dzəti ngwəla, e gəzəŋwəyəy, war ə dza ghwəy wahə, ka pərə sli'i ghwəy. ²⁹ Ta səkə dza mbəzliy dza ya pa' səkə kwa ghwəmə lə njasaa dzəghwa məkwi, lə səkə kwa həci, lə zhəkə dzati kwa məw, ta nzəy ka zəmə shiy tə pətsa sləkə Hyala. ³⁰ Ghalaba kiy, nihwəti mbəzli mbə mbəzliy 'wa kwəma nanay, ka mbəzli ləy hwəm dza ghəshiy zhəghəshi. Ma nihwəti mbə mbəzli ləy hwəm sana na, ka mbəzli kwa kwəma ghəshi taa zhəghəshi ghalaba» kə Yesəw.

Hwər tsa Yesəw mbə zhanci ta mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem
(Mt 23:37-39)

³¹ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, dza nihwəti *ka Farisahi mba'a ghəshi səkəshiy dzəvəgha Yesəw. Ma kə ghəshi ngəci na: «Barvanə tikə, a gha dzaŋaa dzəti tsahwəti pi, sa nzanay, mbə pəla pəəsliŋa na mazə *Erədə» kə ghəshi ngəci. ³² Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam, gəzəncim kaa saa

tsəhwəliy va tərənjw tsa. Ma pə ghwəy ngəciy: “Avanara mbə tihə hyeler səvəri mbə mbəzli, ka mbəli ka zəlghwə, ndatsə lə həzlimə. Ma tə kwa mahkana viciy, gwa'a dza slənee nza, kə ntsa va” pə ghwəy kaa ngəci» kə. ³³ «Ya njaa nay, war ta nəw kwal tsee dzee, ndatsə, lə həzlimə, lə vəghwə tsa həzlimə gwa'a. Sa nzanay, ka təbə na məndiy pəəsli *ndə gəzə kwəma Hyala tə tsahwəti pi kala war mbə məlmə Zherəwzaleməw» kə.

³⁴ Dzəghwa ma kə Yesəw na: «A mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, ghwəy bakwamti na ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghwəy pa'wamti mbəzli Hyala ghəwənashi na lə hərəzli, ka bakwamtishi. Dañ na sədee mbə pəla bəsətənjwəy, ta ndəghwənjwəy, njasa ka kwəkwəla vaa bəsambə kwərtiti nze mbə bəkəbəkə nze. Dzəghwa kala zləba ma ghwəy. ³⁵ Ə gəzanjwəy ya nana kiy, ta banti dəvə nze dza Hyala tə məlmə ghwəy. Ə gəzanjwəy ya, ka zhini ghwəy nara ghwəla tepəw, pa' fəca dza ghwəy gəzə dzəkənee: “Təfanati miy tsa nze Hyala kaa ntsaa səəkə mbə slən tsa nze ghənzə kwa sləkəpə” pə ghwəy» kə Yesəw.

14

Yesəw lə ndə zəlghwə

¹⁻² Ma fəca nahwəti *vici dəkəva ka Zhəwifə na, mba'a Yesəw dzəkəy dzəkə ghi tsa tsahwəti ntsa dikə tsa mbə *ka Farisahi ta zəmə shiy. Dzəghwa tsahwəti ndə gwərapəy ghəci va zəlghwə pəpə, mba'a səəkəə garəy vəgha. Ma mbəzli kəyba na, war ə ghəshiy fə ghən ta Yesəw, ta nighə shi dza naa mənəi fəcava. ³ Ma sa nay Yesəw tsəgha na, dza na ka dəw kwəma va *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, lə va ka Farisahi, ma kə ngəshi na: «Ndapə kwal kwəma pəhəti

ghwəmmə ta mbəli mbəzli fəca vici dəkəva ta naa, na kala ndapə na?» kə ngəshi. ⁴ Dza mbəzli va shalal ghəshi nzəyshi, kala dī ma zləbanci kwəma. Dza Yesəw ki mba'a fakən dividivi ci kən ghən zal tsa va, mba'a mbəlanti. Sa mbəlanti na na, mbalaa jighi, kə kaa ngəci, ka dzay ntsa va.

⁵ Zhəghwa ma kə Yesəw kaa mbəzli va ki na: «Mba'a kə ndə mbə ghwəy sana lə zəghwə və, ya məcər na sa və, dzəghwa na mba'a bəghwa tərə kwa wawərə fəca vici dəkəvay, nza ghwəy dza ta bəə səəmə tibata sa?» kə kaa ngəshi. ⁶ Ma sa favə mbəzli va tsəgha na, shan ghəshi ta mbay zləbanakə kwəmaa dzəkən kwəma va, shalal, ghəshi nzəyshi.

Njasa ka gha har mbəzli ta zəmə shiy

⁷ Mbəzli harashim vaa dzəkə ghi tsa va ta zəmə shiy na, war pətsa wəzə tsa ghəshiy tərə ta nzəy ti, mbalaa na Yesəw fəti ghən ti shi. Dza na tapə dzəmbəy mbə bəlanshi fir ki, ma kə ngəshi na: ⁸ «Mba'a kə ndə harvəña ta zəmə shiy mbə bə maliy, əntaa gha dzaa nza, tsəhəña ma gha na, ka nzəy tə pətsaa gwəra wəzə tsa ma. Sənay gha nda tsahwəti ndə tība mbə mbəzli harashi ntsa va tərənjwəba ti bama kaa ngəñaw. ⁹ Ka gha nighə na ntsaa haranjwəy va ta zəmə shiy səəkə kəsəña, a kə taa ni ngəña na: “Satiña zlanay tsava pi kaa ntsa” kə taa ni. Ghalaba ki na, lə ha'wə lə ha'wə dza ghaa dza ta zhiniy nzəy zhəkə ləy hwəm mbəzli ki. ¹⁰ A ka gha mənəi ndə kə harvəña ta zəmə shiyəy, tsəhəña ma ghay, mba'a gha dzaa nzəyña tə pətsaa kəray. Ma sa ka ntsa haranjwəy va səəkə ki, ma kə dzaa ni ngəña na: “A madiga, satiña tikə dzəghwa pi nzəy tsa wəzə tsa tsa” kə dzaa ni. Ma tsəgha ghalaba kiy, bama tərənjw dza naa nza tə gha kwa kwəma mbəzli dza ghwəy zəmə shiy li shi gwanashi. ¹¹ Sa

nzana, ya wa ntsaa kəłiti ghən tsa ciy, ta zhəghəti dza Hyala ka ntsa jəw tsa. Ma ntsaa zhəghəti ghən tsa ci ka ntsa jəw tsay, ta mənti dza Hyala ka ntsa dikə tsa» kə Yesəw.

¹² Dzəghwa, ma kə kaa *ndə Farisa tsa harvə va ki na: «Mba'a pə gha tati shiy ta har mbəzliy, əntaa gha haka madigahiņa, lə ng-warməhiņa, mba'a manhiņa, mba'a ka ghalahiņa nza shiy və shi ma. Sa nzana, mba'a pə gha harvəshiy, ta harıa dza ghəshiy dza ta zəmə shiy fəcahwəti kwərakwə. Ghalabay shi gha va dza ghəshiy zhanavəņa.

¹³ Mba'a pə gha tati shiy ta har mbəzli ta zəmə shi mbə mak-waghwa ghay, ka cicikwə, lə mbəzli məti məti vəgha ni, lə vədevəder, mba'a ghwəlefesli, pə gha dzaa har. ¹⁴ Ghalaba kiy, ta vəshi dza ghaa dza, sa nzana kala dza ghəshiy mbəə zhanavəņa shi gha va. Ma nza Hyala də'wə ghən tsa nza zhanavəņashi ge'i lə vici dza mbəzliy məni kwəma dı Hyalaa zhikəmə kwa kwəli» kə.

Bəli fir lə kwəma har mbəzli ta zəmə shiy mbə makwaghwa (Mt 22:1-10)

¹⁵ Ma sa favə mbəzli tifa va mbə zəmə shiy kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha, ma kə tsahwəti ndə mbə shi kaa Yesəw na: «Vəshi na ta ntsaa dzaa zəmə shi zəmə tə pətsa sləkə Hyala sa» kə. ¹⁶ Ma kə Yesəw kaa zləbanci kwəma va lə fir na: «Favə tə gha, a tsahwəti ndə niy nza tıbay, dza na mba'a tati shi zəmə dıa tərəjw, ta haka mbəzli dıaıa tərəjw ta zəməshi. ¹⁷ Ma sa mənta vici zəmə shi zəmə va na, da' haray ntsaa ghəranci sləni, mba'a ghwənay kaa mbəzli har na va. Ma kə ngəci na: «Mbala, ma pə gha kaa mbəzli haree va ta zəmə shiyəy: Səəkəm, gwa'a gwa'a nakamtəvashi shi zəmə, pə gha ngəshi» kə. Tsəgha na, kə ndə sləni tsa va, mba'a dzaa gəzanshi tsəgha. ¹⁸ Ya wa ndə mbə shi gwanashi na, war kwal vəya na

yaw, kwal vəya na yaw, kə ghəshi gwanashi. Ma kə kwa taıa ndə na: «Wa e pavə za, 'war'war tifa, ta dza ta nıghəti za va dıe, ka dzee tsəhəra mbə zəmə shi zəmə vaw, titihwə ə cə'wəıee, yaı pə gha na gha!» kə. ¹⁹ Ma kə tsahwəti bə na: «E pavə slay ka zee, ngwər cıfə, ta dza ta dzəghəshi dıe, ka dzee tsəhəra mbə zəmə shi zəmə vaw, titihwə ə cə'wəıee, yaı pə gha na gha!» kə. ²⁰ Ma kə tsahwəti bə na: «Yəıəy, 'war bə mali nzee, va tsəghay, ka dzee tsəhəraw» kə.

²¹ Sa favə ndə sləni tsa va kwemer shi va gwanashi na, ənkwa kə. Dza na mba'a zhəghəkəvay dzəvəgha ntsa ci va dikə tsa. Səəkə na cəkə' zhanavə kwemer gəgəzəkə mbəzli va va kaa ngəci. Ma sa favə ndə ghi tsa va kwəma gəzəkə mbəzli va va na, mba'a nəfə tsa ci satiy tərəjwəy. Ma kə kaa məgəla tsa ci va na: «Mbala dzar tə ləwmahi, lə dzar kwa kweler dzar mbə məlmə, a gha harashıda ka ndərma, lə mbəzli məti məti vəgha ni, lə ghwəlefesli, mba'a vədevəder» kə. ²² Tsəgha na, kə ndə sləni tsa va, mba'a dzaa mənti tsəgha. Dzəghwa na mba'a zhikəy. Ma kə kaa ntsa ci dikə tsa na: «A ntsee dikə tsa, e harashi mbəzli va njasa gəzəkəra gha va nee, dıaı səəkəshi mbəzli. Ya tsəgha nıəy, a tsahwəti pi nıəy tərmbə» kə. ²³ Ma kə ndə ghi tsa va kaa ndə sləni tsa ci va na: «Mbalaa dzəghwa kwelery dzəmti, lə dzar kwa kweler slehə slehə ni, a gha dzaa cə'wə mbəzli kəsashi gha gwa'a, ta səəkə ghəshi, ta mbə ghi tsee təhəy va mbəzli. ²⁴ A na mbəzliy niy ghee vaa har, kala səəkə ghəshi nashi, e gəzanay, ndə mbə shi ya kwətiı mba'a dzaa tsəhəməy shi zəməe vaw» kə» kə Yesəw.

Njasa dza ndə mənti ghəci kə dı məniy ka ntsa ta səda Yesəw (Mt 10:37-38)

²⁵ Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw kafəy ta dza, lə mbəzli dən kwasəbə. Ma ghəshi mbə kwal tsəgha na, 'wakəvə na, tərəf zhəghətəvay ləy hwəm, ma kə kaa ngəshi na: ²⁶ «Mba'a kə ndəə səəkə ta nəwray, tərənwbə yən kə ndə dzaa dī kən kar dəy, lə mbəghəy, lə mali ci, lə ndərazhi ci, mba'a ngwarməhiy. Tərənwbə yən kə taa dī ya kaa ghən tsa ci də'wə ghən tsa ci. Kala tsəghay, ka mbay tsava ndəə mənuy ka ntsa ta sədə yaw. ²⁷ Kala kafəy kə ndə ta nəwra, mba'a zləbavə lə mətityay, ka mbay tsava ndəə mənuy ka ntsa ta sədə yaw.

²⁸ A ghwəy sənay, mba'a kə ndə mbə ghwəy dī nga ciki tsa ci sanay, a dza naa nzəyəy di, ka na dza na, mba'a təkamti gəna dza naa zamti ta nga ci. Ka na dza mba'a nighəti nda wəkə na gəna və ta kədamti sləni va. ²⁹ Vantaa dzaa nza, mba'a dzaa ghati fə sədə ciki na, dza walwal kwəma gəna mananati kala dzaa mbay kərnamti. Ma sa ka mbəzli nashi niva shiy ki na, ka ghəshiy dza tapə mbə 'wəshi ci. Ma kə ghəshi dzaa ni na: ³⁰ «Nayəm tsava ndə dia mbəzli ni, mba'a niy ghati fə sədə ciki ndəndəta na, dzəghwa kala mbay ghəciy kərnamti!» kə ghəshi dzaa ni.

³¹ A ghwəy sənay tsəgha na lə mazə dība. Mba'a kə tsahwəti mazə dī dza ta mbəz lə tsahwəti mazə nja ghəci sanay, das dza naa nzəyəy di, ka na dza mba'a təkəti wəzə, nda nza naa nza gar kafəy lə ka sawji bələkwə bələkwə mən, ta dza ta mbəz lə mazə tsaa səəkə va lə ni ci ka sawji bələkwə bələkwə bakə mətəkə. ³² Ma sa ka na nighəti, kala gar mbay ghəciy dza ta mbəz lə mazə tsa vay, ta ghwənəghə mbəzli dza naa dza kaa mazə tsa dī na va mbəz li ghəci kərakəy, ta cə'wə zərkə və, ta dəpanti mbəz tsa va. ³³ Nay ghwəy kiy, tsəgha dza

naa nza lə ghwəy kwərakwə. Ya tsamaba ndə mbə ghwəy, kala zlashi shi və gwanashi kəy, ka dza naa mbay mənuy ka ntsa ta sədəyew» kə Yesəw.

Bəli fir lə məzliir kama məəli mbə shi
(Mt 5:13; Mk 9:50)

³⁴ Ma kə Yesəw dība na: «Məzliir nashiy, wəzə jəw na ghəshiw, ma mba'a kə ndəzhekə kərey mbə shiy, njaa dza mənuy zhiniy zhanambə ndəzhekə tsa va ghwəla kia? ³⁵ Naa tərmbə kiy, war a ka mənuy shəkəy pəsər tsa va dzəy tə ngwəla. Sa nzanay, ka gwəmati er ghwəlaw, wəzə na ta dzəmbə zaw. Zhini dība na, mənuy naa mələbəw, tsəgha.

Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən ta kwəma va!» kə Yesəw.

15

Bəli fir lə təmbəkə tsaa niy zay mba'a ndə pəlavə sa ci
(Mt 18:12-14)

¹ Dzəghwa ka *dəwan ghəshi lə nihwəti mbəzliy mənuy *kwəma jikir na, mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw ta fa kwəma gəzə na va. ² Ma sa nashi *ka Farisahi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala na, tapə ghəshi ta ngwəzlimə kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ntsay, mbə ka'wə mbəzli jikir ni na, ka zəmə shi zəmə li shi» kə ghəshi.

³ Dza Yesəw mba'a bəlanakəshi fir tsa ki, ma kə na: ⁴ «Favə tə ghwəy kwəma dzee na ta gəzə. Sənzənvay, ya ndə mbə ghwəy lə tənkesli və bələkwə, dza tsahwəti mbə shi kwətiñ mba'a zay na, nza'jəw ghəci dzaa zlashi ni məslidə mətəkə məslidəti ni va tība kaa ntsa makə ghəshi shiy li, kaf kafəy ta pəla tsaa zay va kwətiñ tsa, ka pəla, ka pəla, pa' sa ka na kəsay sa ci sa. ⁵ Sa ka na kəsay sa ci kiy, tərənwdza naa vəshiy. Ka na dza tsən bəvə sa ci, bəm fati tə wəri, ⁶ ka dzay

jighi. Sa ka na tsəhəy kəghiy, ka na dza da' da' harashi madigahiy lə ka ghalahiy. Ma kə dzaa ni kaa ngəshi na: “A mbəzlee, vəshim kwasəbee, sa nzanay, e kwəməvə təmbəkə tsee va niy zay” kə dzaa ni» kə Yesəw.

⁷ Ma sa kəramti Yesəw bəli fir tsa va, ma kə na: «War tsəgha dza məndiy vəshi mə ghwəmə ta ntsa jikir tsa kwətiŋ, ghəci tsati titihwə kwa kwəma Hyala. Tərəŋwəba ti dza məndiy vəshishi kən ni məslidə mətsəkə məslidəti ni va tərmbə bərkəti ghən tsa shi ka mbəzli slar ni, kala təkə ma tsanta titihwə ghəshi kaa Hyala» kə Yesəw.

Bəli fir lə kwəma gənaa niy zata, zhini mba'a məndi kwəməvə

⁸ Zhini Yesəw bə, mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir, ma kə na: «A nahwəti mali niy nza lə mbəl mən, dzəghwa tsahwəti kwətiŋ mba'a zay. Nza'jəw ghənzə tsəraghwa ghwə kwa gərkəwa, ta pəla pətsa mbə ciki tsa nzwə wəzə, ka pəla, ka pəla, mba'a kəsay sa nzwə. ⁹ Ma sa kəsay nay, dza na da' da' harashi madigahita, lə ka ghalahita. Ma kə kaa ngəshi na: “A mbəzlee, vəshim kwasəbee, sa nzanay, e kwəməvə mbəl tsee va niy zay” kə» kə Yesəw. ¹⁰ Ma sa kədamti Yesəw bəli fir tsa va, ma kə diba na: «Ə gəzəŋwəy ya, ta vəshi dza ka kwal Hyala ta ntsa jikir tsa kwətiŋ, ghəci kə tsati titihwə kaa Hyala» kə Yesəw.

Bəli fir dzəkən zəghwəə niy zay, mba'am kwəməvə

¹¹ Zhəghwa ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir bə na: «A tsahwəti ndə niy nza tibay, bakə ndərazhi və. ¹² Dzəghwa ma kə tsa jəw tsa kaa dəy tsa va na: “A di, ndara ni ya shi zəmə ghyi niy dzee zəmə mbə ghi tsa gha” kə. “Tsəgha na” kə didi tsa va, dza na mba'a təhanavərishi shi və kaa ndərazhi ci va bakə ni.

¹³ Ma ləy hwəm hi jəw ki na, dza zəghwə jəw na va, mba'a papamti səkəm tə ni ci shi zəmə

ghi gwanashi. Dza na pəkw dzay lə gəna ci vaa dzəti nihwəti hidfi kərakə. Ma sa tsəhəy na tə pətsa va na, dza na ka lidfi gəna va, war ka lidfi, war ka lidfi. Kə pəŋw ladamti gəna va mbə məni badaway.

¹⁴ Ma sa kəfita gəna ci va gwa'a ki na, dzəghwa ma mba'a mənta tərəŋwə tə hidfi nza na va. Mba'a ndərma ghati dzəkən ki. ¹⁵ Dzəghwa na, mba'a dzay dzəkə tsahwəti ndə mbə məlmə va, ta dəw sləni və. Mba'a ntsa va ghwənay ta makə ngəreder ci kwamti. ¹⁶ Ma ghəci mbə makəshi ki na, ka ghəranci maa nza tərəŋwə. Ka dfi kwəməvə ghəciy nza ya fəhi ka məndiy shakanshi kaa ngəreder va dzəghwa miy tsa ci na, a ka dfi banci shi məndiw.

¹⁷ Dza na tə nahwəti vici, mba'a dzəmbəy mbə təkə kwəmaa dzəkən nzwəy tsa ci, ma kə na: “Sənzənvay, ka ghəra sləni kəghi tsa dirəy, dāŋshi na shi zəmə və shi, ka mbay ghəshiy zəmantishiw. Ma yən nee ki na, war ka məti va ma tikə. Əm, awə. ¹⁸ Wəzəba zhəghəvee zhəvəgha dirə na. Ma pən dzaa ni ngəci sa kee tsəhəra vəghay, a Di, e mananati *kwəma jikir na kaa Hyala, lə kaa ngəŋa gwa'a. ¹⁹ Nanay, məndee gar zhini ghaa harda ka zəghwə gha ghwəlaw. War mərshi ma ghaa məntəra, nja tsahwəti ndə ghəraŋa sləni gwa'a tsəgha, pən, dzaa ni” kə. ²⁰ Ma sa təkamti na tsəgha na, dza na mba'a madiy ta dzay dzəvəgha dəy.

Ka dza, ka dza, ka dza ghəci. Ma ghwəla ghəci mbə kwal kərakə vəgha ghi na, mba'a dəy tsa va nighəvə tsəgha. Dza hwər tsa ci ka zhanci ti. Kə ka kəsli bali ta dza ta kwəmə li. Sa kwəməti ghəshi na, dza na hwətəm hwətəməvə zəghwə ci va. ²¹ Ma kə zəghwə va ngəci ki na: “A di, e mananati kwəma jikir na kaa Hyala, lə kaa ngəŋa gwa'a. Məndee gar zhini ghaa harda ka zəghwə gha ghwəlaw”

kə. ²² Ma kə didi tsa va kaa ka sləni ci na: “Mbalam kyanjwkyanjw a ghwəy bəkə ləkwəsaa gwəramti wəzə, nza ghwəy panakən, mba'a ghwəy pəlakə shi kwa dəvəə səranaghwashī kwa dəvə ci, pəla' kaa kwekweher, pa' mbə səda ci. ²³ Mbalam kəsəkəm kəbə ghwəmmə va kəliti ghwəmmə, a ghwəy slanti, a ghwəmmə ta, ta zəmə ngəslə ngəslə ghwəmmə, ka vəshi tərənɟw. ²⁴ Sa nzana, ma zəghwee na nay ghwəyəy, nja ntsaa mətiy mba'a zhiniy zhakatiy mbə məti na. Ra'i niy zay na, dzəghwa mba'ee zhiniy kwəməvə see” kə. Sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a ka sləni ci manamti kwəma va gwa'a. Dza tsə mba'a ghatəvata tərənɟw lə vəshi tsəgha ki.

²⁵ Məniya shi va gwanashiy, kwamti niy nza tsa dikə tsa va zəghwə. Ma ghəci mbə səəkə, war sa kətikəvay na ndəkəwə lə ghi tsa shi na, mba'a favə tsa shiy, lə cəm, ka tsə məndi. ²⁶ Ma sa tsəhəy na kəghi na, dza na da' harvə tsahwəti ndə mbə ka sləni dəy va, ka dəw kwəma və: “A shiy mənishi shəka?” kə. ²⁷ Ma kə ntsa va ngəci na: “Waa zəmənɟa zhəkəy na, ma slanti dənɟa kəbə kəliti ghwəmmə va, sa nzana mba'a zhiniy kwəməvə sa ci kwəriɟ, va tsəgha tsə məndi, ka vəshi tərənɟw” kə.

²⁸ Ma sa favə tsa dikə tsa va zəghwə kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy, kala zləba dzakə ghi ghəci. Dzəghwa dəy mba'a səvəriy, kə ka cə'wə zəghwə ci va, a ghəci dzakə ghi. ²⁹ Ma kə kaa dəy na: “A di, nighətiy piya dənɟ na ghala nza ghwəm, war mbə məniɟa slənee, səəkəe tanɟəti kwəma gəzara gha ya namabaw. Ya tsəgha nzə kiy, səəkə ghaa kəsəvəra ya 'wəgə ta zəməhwə shi zəməe lə vəshi ghəy lə madigahiraw. ³⁰ Ma war sa səəkəy zəghwə gha na danɟəramtənɟa gəna gha mbə ghwərghwər na, mba'a gha kəsəvə kəbə kəliti ghwəmmə na,

pəf gha hənənəy” kə.

³¹ Ma kə dəy ngəci ki na: “A zəghwee, gha na na ghay, ghwəm na lə gha ya hwəmba. Ya wa shi vəya gwa'ay, shi gha na ghəshi kwərakwə. ³² Nanzə kiy, aa təbə ghwəm tsə, ka vəshi tərənɟw ta zəmənɟa tsa. Sa nzanay, nja ntsaa mətiy va, zhini mba'a zhakatiy mbə məti na. Sa nzanay, aa niy zay, dza mba'ee zhiniy kwəməvə, sana” kə» kə Yesəw.

16

Fir dzəkən ndə fə shiy tsa tsəhwəli tsəhwəli tsa

¹ Dzəghwa ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səda ci na: «A tsahwəti ndə gəna niy nza tifa, lə ntsa ka naa fə shi ci və ta ndəghwəshi tifa. Ma tə nahwəti vici na, ndəs məndi səəkəshiy gəzanci, ma kə məndi ngəci na: “A ntsa fə gha va shi gha və liliđi shi gha va” kə məndi kaa ngəci. ² Ma sa favə na tsəgha na, dza na da' harvə ntsa va. Ma kə kaa ngəci na: “E favə məndiy gəgəzə kwəma dzar kwa kabaka gha. Ca cikəvəriđa njasa mənəhwə gha sləni gha. Na neyey, ka zhini ghaa ndəghwəra shi ya ghwəlaw” kə.

³ Ma sa favə ndə fə shiy tsa va kwəma va tsəgha na, dza na ka zəzə kwəma dza naa məni, ma kə na: “Vanay ta bantəra đi ntsee tsa dikə tsa mbə fə shi ci ni. Sana kiy, njaa dzee ta məni kee ghaa kwəməvə shi zəmə kia? E dza ta za, pən na, bərđi vəya gar zaw. E cə'wə shiy va mbəzli, pən ba na, kwəma ha'wə ha'wə na na tərənɟw difa” kə. ⁴ Dza na mba'a təkəvə nahwəti kwəma. Ma kə na: “E sənay njasa dzee mənti, madiga dzee məni tə mbəzli, ma sa ka ntsee dikə tsa bantəra mbə sləniy, nza mbəzli va kəsəvəra bekir dəvə taa nza kəghi tsa shi” kə. ⁵ Dzəghwa na, da' da' haharashi mbəzliy niy bə bəhwə temer va ntsa ghəranci na va sləni

gwanashi. Sa səkəshi ghəshi na, dza na ka harshi kwətiŋ kwətiŋ. Ma kə kaa kwa taŋa ndə na: “A pənəy, shiy hwəm na təm tsa ntsee dikə tsa va ghaa?” kə. ⁶ Ma kə ntsa va ngəci na: “Təm in gwanŋwan tsa dikə tsa diwəy na sa ci vəya” kə. Ma kə ndə fə shiy tsa va tsəgha ki na: “Vanta zliyaa niy tsasliti məndi va təm tsa va ti. Ca taŋtaŋ nzəyŋa tsasliti, gwanŋwan cifə mətəkə na sa ci vəya pə gha” kə. ⁷ “Ya ghay təm shiy hwəm nəwŋa ntsee dikə tsaa?” kə. Ma kə tsa va na: “Təm bəhwə ha diwəy cifə na sa ci vəya” kə. Ma kə ndə fə shiy tsa va ngəci na: “Vanta zliyaa niy tsasliti məndi va təm tsa va ti. Ca tsasliti bəhwə ha diwəy fadə na sa ci vəya pə gha” kə.

⁸ Ma sa favə ndə shiy tsa va kwəma mənti ndə fə shiy tsa ci va gəmgəm tsay, mba'a falti, sa nzana mba'a mənti tsəhwəli mbə sləni ci va» kə Yesəw. «E gəzanwəyəy, a mbəzli tikə tə hidfi taŋəti mbəzli mbə waŋ pi tsa Hyala tə tsəhwəli mbə sləni kwa jipə shi» kə.

⁹ Ma kə Yesəw diba na: «E gəzanwəy nēe kiy, ma gənay, shi tikə tə hidfi na, ə pə ghwəy tahanavə gəna va ghwəy kaa mbəzli, ka məni madiga ti shi. Ma sa ka gəna ghwəy kərətay, a Hyala dzaa zləbavəwəy kwa kwəma nzə mə ghwəmə.

¹⁰ Ma ntsaa kəsəvə ghəra sləni jəw na bekir diviy, tsəgha dza naa mbay ghərati na dikə na sləni kwərakwə. Ma ntsa ghərati sləni jəw na lə gwəfəy, tsəgha dza naa ghəra na dikə na sləni kwərakwə.

¹¹ Kala mbay pə ghwəy ghərati sləni wəzə bekir divi lə gəna tikə tə hidfi ni sənənva kiy, njaa dza ghwəy mbay ghərati sləni lə naa gwəramti gəna dza Hyala bəŋwəy kia? ¹² Kala mbə pə ghwəy ghərati sləni wəzə bekir divi lə ni ndə shiy ndəwəy na kiy, ka dza Hyalaa ndəwəy ni

dī na bəŋwəy shiy ka shi ghwəy ki na?

¹³ Ndə ghəra sləni tifa, mba'a dzaa mbay ghərati sləni kaa mbəzli bakə yəmyəməw. Baŋ dza naa dī kwəma tsahwəti, ka ndərə na tsahwəti. Ka na dza na, ka mananci sləni kaa tsahwəti lə kwal, ma kaa tsahwəti na kala məni ma lə kwal. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ka mbay ghwəy ghərati sləni bakə bakə, ka ghəra kaa Hyala, zhini mba'a ghwəy banavə məhərli ghwəy kaa gənaw» kə Yesəw.

*Yesəw lə *ka Farisahi*

(Mt 11:12-13; 5:31-32; Mk 10:11-12)

¹⁴ Ma Yesəw mbə gəzə kwəma va ki na, cəke' ka Farisahi favə. Dza ghəshi ka 'wəshi Yesəw, sa nza ghəshiy ka dī gəna. ¹⁵ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ghwəyəy, a ka ghwəy kəli ghən tsa ghwəy kwa kwəma mbəzli nza mbəə ni, mbəzli slar slar ni nza ghwəy, kə məndi. Na Hyalay, aa sənashi nefer ghwəy njasa nza ghəshi. Sa nzana, shi ka ndə ngəriy nighəti nja shi dibədibə niy, shi gəmgəm ni tərəŋw na ghəshi va Hyala.

¹⁶ Kwatanay a kwəma pəhəti *Məyizə, lə zliyahı ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə niy nza tifa, ghənzə na sa niy nəw mbəzli, ka sar pa' tə vəghwə tsa səkəy Zhaŋ tsaa mənipə *batem. Ma sa səkəy Zhaŋ kiy, mbə gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən njasa sləkə Hyala mbəzli nza məndi pa' ndatsə. Ya wa ndə ki na, mbə jihəva ghəci lə bərçi ta tsəhə mbə mbəzli sləkə Hyala va.

¹⁷ Ya tsəgha nzə e gəzanwəyəy, tifa na *kwəma pəhəti Hyala ghwəlata, taŋtaŋba ghwəmə nata ghwəy na lə hidfi nashi ghwəy ni dza naa kədishi kən tamti shiy gwəra jəw ni mbə kwəma pəhəti Hyala.

¹⁸ Ə zhinee gəzanwəy diba, ya wa ntsaa təhamti mali ci, dza na mba'a bəvə nahwəti maliy, a ntsa va mənti

ghwərghwər. Ma ntsaa dzaa bəhwə mali təhamti zata va dibay, a ntsa va mənti ghwərghwər kwərakwə» kə Yesəw.

Kwəmaa dzəkən ndə shiy tsa tərənw tsa ghəshi lə Lazar

¹⁹ Ma kə Yesəw bə na: «A tsahwəti ndə niy nza tibay, ndə shiy tsa tərənw tsa ghəci niy nza. Ka dza ləkwəsahi, mba'a nihwəti kwəbejer ka gəna tərənw tərənw ni kən ghən, ka zəmə shi zəməə gwəramti wəzə ni tə hidfi. Ya hwəmba na, war tə wahə nzəy tsa ci.

²⁰⁻²¹ Dzəghwa mba'a tsahwəti ndə ndərma niy nza tifa, Lazar, kə məndi kaa slən tsa ci. Vəgha ciy, war zheher ghənzə niy nza gwa'a gwa'a. Ka kireketiy dza na, ka səkəə dərni zheher ci va, war tsəgha. Ka Lazar tsa vaa dza na, takwəl səkəə həniy kwa dəgha ndə shiy tsa va, ta mbəə iməvə memir shi zəməə dzaa shikə ta miy ndə shiy tsa va.

²² Ma tə nahwəti vici ki na, dzəghwa Lazar bəlahə mətiy. Ma sa mətiy na na, səkəə ka kwal Hyala, tsəj ghəshi bəhwə ka dzashi liy dzəmə ghwəmə dzəti pətsa nza *Abəraham. Ma tə nahwəti vici bə na, dza ndə shiy tsa va bəlahə mətiy kwərakwə, mba'a məndi lamti.

²³ Ka sa ngəra'wə ghəci tərənw tə pətsa nza mbəzliy bəkwəshi. Sa nə na kafə kə kaa kwəma ci na, kar mətse ci tə kar Abəraham lə Lazar, kərakə ghəci li shi. ²⁴ Ma sa nashi na na, dza na ka zlapə kwəma, a kə na: “A Didi Abəraham, mənti zhəhwər tə ya, ghwənay Lazar a ghəci tsaməvə yam tə zəghwə dəvə ci, nza ghəci səkəə tekwaterashi tə ghane nda nza naa məntəra rəniki jəwə. Sa nzanay, tərənwəy see ngəra'wə mbə ghwə na” kə.

²⁵ Ma kə Abəraham kaa ngəci na: “A zəghwee, təkəvə nzəy tsa gha ghalaa niy nza gha tə ghwəmənə di. Ghay, ndə gəna tsa tərənw

tsa niy nza gha, ma Lazar na naci ghalaba na, war ngəra'wə ghəci niy sa. Nana kiy, a Hyala bəkəə dzətikə ta dəkə nəfə tsa ci. Ma gha nana na gha ki na, mbə sa ngəra'wə gha. ²⁶ Ya kala na va talay, a zleha tədəm na kwa jipə ghəy lə ghwəy. Ya ə di ndə kafə tikə mbə ghəy ta dzaa dzəvəgha ghwəy sanay, ka mbay ndəə tanəyəw. Ya mbə ghwəy di ndə səvəriy dzəmbə ghəy difa na, ka mbay naa tanəyəw” kə. ²⁷ Zhəghwa ma kə ndə shiy tsa va na: “A Di, ghənzə tsəghay, titihwə ə cə'wəneə a gha ghwənay Lazar dzəkə ghi tsa dirə. ²⁸ Sa nzanay, a ngwarməhira tifa cifə tə ghwəməshi. Sa ka na tsəhəyəy, nza ghəci dzaa gəzanshi ngəra'wə tsa see tsa tikə, vantaa ghəshi dzaa zhikəə dzəti pətsa nzeə tsa mbə sa ngəra'wə kwərakwə” kə. ²⁹ Ma kə Abəraham ngəci na: “A na ngwarməhinəy, a zliya kar *Məyizə lə ka gəzə kwəma Hyala məba ta itishi, ə kə ghəshiy jəgəshi ka fa kwəma gəzə ghəshi” kə. ³⁰ Ma kə ndə shiy tsa va na: “Awə didi Abəraham, ka nza na wəkə tsəgha na ghaw. War mba'a kə ntsaa niy mətiy zhəməy, mba'a dzaa gəzanshiy, ta zhəghəti nzəy tsa shi dza ghəshi” kə. ³¹ Ma kə Abəraham ngəci ki na: “Kala zləba kwəma gəzanshi kar Məyizə lə ka gəzə kwəma Hyala kə ghəshiy, ya səkəə kwa kwəli səkəy ndə ta gəzanshi na ka dza ghəshi zləbaw” kə» kə Yesəw.

17

*Pəlay tə gha ntsaa məntənə
*kwəma jikir na mbə nəfə gha
(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)*

¹ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci na: «Ya hwəmba nanzəy, a shiy dzaa ngəditi mbəzli ta məni kwəma jikir na tifa. Nanzə kiy, a ngəra'wə dzaa nza tərənw kən ntsaa ngədifi mbəzli ta məni kwəma jikir na. ² Ma ntsaa taa ngədifi tsahwəti kwətinə ta

mbəzliy tēhəshi ma ni ndara nefer shi ta mēni kwəma jikir nay, wəzəba pəhanaghwa mēndi vəna kwa wəri ci, mba'am ndəghaghwa kwa hwər kwəfa dza naa nza. Sa nzana, mba'a kə ngəditi ndə ta zlay kwal tseyey, ngəra'wə dza naa nza kən. ³ A gəzanwəy ya, mēni tə ghwəy mēhərliy dzəkən nzəy tsa ghwəy.

Mba'a kə zəmənə tsa mbə nəw Yesəw məntənə kwəma jikir nay, mbala harvə a ghaa gəzanci kwəma sahə lə mēhərli. Mba'a kə ni: "Titihwə pəlara mbə nəfə tsa gha" kəy, pəlay tə gha mbə nəfə tsa gha. ⁴ Ya a mēniəna na kwəma jikir na gar mbərfən səfa mbə vici kwətin, kama na war mbə səəkə ghəci gar mbərfən səfa, ka gəzanə: "Titihwə pəlara mbə nəfə tsa gha" kəy, war ə pə gha dzaa pəli mbə nəfə tsa gha" kə Yesəw.

Kwəmaa dzəkən ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala

⁵ Ma kə *ka kwal ci kaa Yesəw na: «A Ndə sləkəpə, kətitənəy, a ghəy mbəə banavə nefer ghəy gwanashi kaa Hyala shi» kə ghəshi. ⁶ Ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəshi na: «War mba'a pə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyala ya jəw tsətə nja cizlə gwəbiriy, ta mbay dza ghwəy gəzə kaa dənəw kwəkəwə tsa: "Tədamtəvanə tiba, a gha dzaa ngwəbəyvanə kwa kwəfa" pə ghwəy, ta yə fəti dza na ta kwəma ghwəy» kə.

Kwəmaa dzəkən ndə ghəra sləni kaa Hyala kala zhəmə tiba

⁷ Zhini ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səfa ci ba na: «Favə tə ghwəy, ya ndə mbə ghwəy sana, lə ndə ghəra sləni və kəghi tsa ci, ka zanci za ntsa va, ka ndəghwanci shiy kaa ntsa va. Sa ka ndə ghəra sləni tsa va səəkəy kwamti kiy, ka dza ntsa ghəranci na va sləniy ni ngəci na, sar tikə tanətanə zəmə shi zəmə, kə na? ⁸ Awə, ka

gəzanci na tsəgha tepəw. Ma dza naa ni ngəciy: "Səramti ni kən gha ni kwəbenjer, mbala tatəra shi zəmə, sa ghaa tatishiy, nza gha bəkəra shi. Ma sa kee zəhwə ni ya shi zəmə ki na na, nza gha zəmə shiy, ka sa ni gha shi sa" dza naa ni. ⁹ Sa ka ntsa va manamti sləni gəzanakə na va gwanata na, nza ntsa ci va dikə tsa mananci 'wəsa na? Tibaw.

¹⁰ Ava war tsəgha na lə ghwəy ghwəy mbəzli ta səfəe kwərakwə ki. Mba'a pə ghwəy ghəramti sləni gəzəkənəwəy Hyala ta mēni nze gwanatay, "Ka ghəra sləni gəmshi ni nza ghəy gwa'a tsəgha, sləniy niy dza ghəy ghəra na sa ghərati ghəy va" pə ghwəy dzaa ni» kə Yesəw.

Yesəw ghəshi lə ka dərna mən

¹¹ Mba'a Yesəw madiy ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma tə nahwəti vici na, dza na ka dzar kwa ghala hidī ka *Samari lə hidī ka Galile. ¹² Ma ghəci mbə dzəmbə nahwəti məlmə na, mba'a ka dərna mənəy, ka səəkə ghəshi ta kwəmə li. Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi garəshi vəri kərakə li, ¹³ ka zlapanci kwəma zlanəzlanə. Ma kə ghəshi na: «A Yesəw, a metər, mənti zhəhwər tə ghəy» kə ghəshi.

¹⁴ Ma sa nashi Yesəw, ma kə ngəshi na: «Mbalam, a ghwəy dzaa canati vəgha ghwəy kaa *ka ta Hyala» kə. Ma sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, dza ka dərna va kəram ghəshi madishi ka dzashi. Ma ghəshi mbə kwalshi na, mba'a dərna shi va kərətə.

¹⁵ Ma sa nay tsahwəti mbə shi ghəci mbəliy na, kə ka fal Hyala zlanəzlanə, dza na tərəd zhəghətəvay va Yesəw. ¹⁶ Səəkə na gələb gələbəy, lə kwəma ci mbə hidī kwa kwəma Yesəw, mba'a mananati 'wəsa. Ntsa vay, ndə məlmə na, mbə hwəhwə tsa ka Samari ghəci. ¹⁷ Ma kə Yesəw ki na: «Gwanashi mbəzli mənəy ni va mbəlishi nanzə sa? Əy, kwəma

dzashi ni məslidə ni va tərmbə shiki? ¹⁸ Tərəh tsaa zəzəti səəkə ta mananta 'wəsa kaa Hyala mbə ghwəy war gha, gha ndə məlmə na?» kə. ¹⁹ «Sati mbala, a gha mbəliṅa tə sa fanavə gha nəfə tsa gha kaa Hyala» kə.

*Shiy dzaa cipə səəkə tsa Yesəw
(Mt 24:23-28, 37-41)*

²⁰ Dza *ka Farisahi tapə ta dəw va Yesəw, ma kə ghəshi na: «Hwəm dza Hyalaa sləkə mbəzli?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ma sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzliy, ka dza məndiy nay njasa dza naa səəkəw. ²¹ Ka dza naa nza gar gəzə məndi: “Avanayəm pətsa sləkə Hyala mbəzli ti tikə” aw na: “Avamcim tarba” kə məndiw. Awə, ə gəzanwəy ya, ya sana sənənvay, mbə sləkə mbəzli na Hyala» kə.

²² Ma kə kaa *mbəzli ta səda ci ki na: «A tsahwəti vəghwə dzaa səəkəy, ka dzee nza mbə ghwəyəw. Ghalabay, tərəṅw dza ghwəy mawti nara yən Zəghwə yakə ndə ngəri, ya ta vici kwətiṅ nə, ka dza ghwəy mbəə nara diw. ²³ Ma dza məndiy ni kaa ngəṅwəyəy: “A mbəzli ni, anay *Kəristəw tikə, ya avaci tarba” dza məndiy ni, sa ka məndi gəzanwəy tsəghay, əntaa ghwəy dzaa kəsli bali, ka dza kwakə, ka dza kwakə ta nighəra ma. ²⁴ Sa kee səəkə yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, mbəzli gwanashi dza naa nara. War njasa ka van vaa wampidi dzəy tə ghwəmə, ka səəkə kwa ghwəmə pa' dzəghwa kwa məkwiyy, tsəgha dzee səəkə. ²⁵ Ma kiy, war pərba ngəra'wə dzee sahwə tərəṅw di, ka shi va məniva. Ka mbəzli ndatsə ni dza na, mba'a ghəshi ndərantəra.

²⁶ Njasa niy mənishi shiy va ghala vəghwə tsa *Nəwey, war tsəgha dza ghəshiy məniva ge'i lə vəghwə tsa dzee səəkə ti yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwərakwə. ²⁷ Ghala vəghwə tsa vay, shiy niy zəmə mbəzli, ka

sa shi sa, ka bəbəli mi'i, ka bə ghyehi shi kaa zhər, war tsəgha, pa' fəca vici dzəmbəy *Nəwe dzəmbə kwambəwal. Ma sa dzəmbəy na na, dza van mba'a ghati nzmə, ka nzmə, war ka nzmə kala kərə ma. Ray pətsa tə hidi va yam. Dza yam va kərəp ghəshi zamti mbəzli gwanashi. War kar Nəwe lə mbəzli kəghi tsa ci gwa'a tsəgha shiy mbəlishi.

²⁸ War njasa niy mənishi shiy va ghala vəghwə tsa *Ləwtə bay, tsəgha dza ghəshiy məniva ghala vəghwə tsa dzee səəkə. Ghala vəghwə tsa vay, war shiy niy zəmə mbəzli, ka sa shiy, ka dədəl shiy, ka papa nihwəti, ka za shiy, ka nganga ceker, war tsəgha. ²⁹ Ma tə nahwəti vici, fəca səvəri Ləwtə mbə məlmə *Sədəm ki na, dza ghwə lə barəwdəw, mba'a ghəshi nzməkəvashi səəkə mə ghwəmə. Kərəp ghəshi zamti niy niy tərmbə mbəzli mbə məlmə va gwanashi. ³⁰ E gəzanwəyəy, ava war tsəgha dza shiy məniva ghala vəghwə tsa dzee səəkə yən Zəghwə yakə ndə ngəri.

³¹ Ma fəcava, mba'a kə ndə mə jəba mbə tifər, mba'a shi ci mbə cikiy, əntaa ghəci dzəmbə ciki tsa va ta bəshi ma. War ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. Ya kwamti dza ndə nza mbə zay, əntaa ghəci dzaa ni: “Kadiw e zhəghəvaa jighi ta bəvə shi ya kəghi” kə ma. War ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. ³² Zəzətim dzəkən kwəma mali Ləwtə va. Sa niy naghay na pətsa ləy hwəm na, mba'a niy mətita.

³³ Va tsəgha nə ya ngəṅwəy, ntsaa di mbəlanti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zamti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta kwəməvə tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na, pən. ³⁴ Ə gəzanwəy ya, tə vərđi dzee vaa səəkəy, mbəzli bakə dza naa nza tə pi həni tsa kwətiṅ tsa, ka

17:19 17:19 Mt 9:22 **17:21** 17:21 11:2, 20; Mt 12:28 **17:22** 17:22-24 21:7-24 **17:23** 17:23-24
Mt 24:23-25; Mk 13:21-23 **17:25** 17:25 9:21-22 **17:28** 17:28-29 Ghava 19:24-25 **17:31** 17:31
Mt 24:17-18; Mk 13:15-16 **17:32** 17:32 Ghava 19:26 **17:33** 17:33 9:24; Mt 16:25; Mk 8:35

məndi dzay, mba'am səəkəə bəhwə tsahwəti kwətiŋ ti shi, ma tsahwəti na, mbərəkə məndi zlay. ³⁵ Mi'i bakə dza naa nza mbə hə tə vəna, ka məndi dzay, mba'am səəkəə bəhwə nahwəti kwətiŋ ti shi, ma nahwəti na mbərəkə məndi zlata. ³⁶ [Mbəzli bakə dza naa nza mbə za kwamti na, ka məndi dza na tsəŋ məni səəkə bəhwə tsahwəti kwətiŋ ti shi, ma tsahwəti na mbərəkə məndi zlay]» kə Yesəw.

³⁷ Ma sa favə mbəzli ta səda ci kwəma gəzəkə Yesəw va, ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Dzəghwa tima dza niva shiy məniva kia Ndə sləkəpə?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Dzəghwa tə pətsa mətishi shiyəy tiba ka zliŋiŋ basəva» kə.

18

Fir dzəkən mali mbəri ghəshi lə ndə sla ngwəvə

¹ Dzəghwa Yesəw mba'a bəlanakəshi fir tsa kaa *mbəzli ta səda ci, ta mbə ghəshiy cə'wə Hyala war ka cə'wə, kala dali ma va cə'wə nza. ² Ma kə kaa ngəshi na: «A tsahwəti ndə sla ngwəvə niy nza tiba mbə nahwəti məlməy, kala hazləni ma ghəci va Hyala ya jəw nza. Na nacyi, ka nighə mbəzli na nja mbəzliw. ³ Dzəghwa, mba'a nahwəti mali mbəri niy nza mbə məlmə va kwərakwə. War ka səəkə ghənzəə nza zhevi va ntsa va, a ghəci mananati ngwəvə nza. Ma kəə ni ngəci na: “Ndəghatəŋəy fəti kwa jipə ghəy lə ndə jaka tsee tsa, nza gha mbəlītəra va kwəma va” kəə ni. ⁴ Ndimndim mali va war mbə səəkə tsəgha, gwəŋəy ndə sla ngwəvə tsa va kala kəəti ma. Ma tə nahwəti vici na, dza na, mba'a ghavə təkə kwəma mbə ghən ci, ma kə na “Ya tsəgha, hazləni mee va Hyala, kala nighə mbəzlee nja mbəzliy, ⁵ ta mananati ngwəvə mali na na dzee. Sa nzanay, war ə gagara

na. Kala dza pən kəətitiy, ta səə məhərlee dza na” kə» kə Yesəw.

⁶ Ma sa kədamti Yesəw gəzanshi kwəma kwa fir ki, ma kə ngəshi bə na: «Favəm kwəma gəzəkə ndə sla ngwəvə ndə ndərəm tsa va di. Ya tsəghaa ntsa va kala nighə ndə nja ndəy, sa nzana war mbə səəkə mali va, war ka səəkə, war ka səəkə na, nay ntsa va ghwəy kəətiti sa. ⁷ Ma Hyala nanzə ki na, kala dzaa kəətiti mbəzli nza tsəhavə na, ghəshi kəə tsanta titihwə ka pəra'wanta dividivi, həvir lə havəghwə nə ghwəy shəkəna? Aa dzaa nzay nza ta kəətishi nə ghwəy na? ⁸ Ə gəzəŋwəy ya, taŋtaŋ dza naa zləbavə kəətishi. Ghala vəghwə tsa dzee zhəkəə dzəti hidfi, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, nza ya kəsashi mbəzliy bənavə nfer shi katan kaa Hyala ki na?» kə.

*Fir dzəkən *ndə Farisa ghəshi lə ndə *dəwan*

⁹ Dzəghwa Yesəw ka bəli fir kaa mbəzliy bəti ghən tsa shi va ka mbəzli dəwdəw ni kwa kwəma Hyala. Kala nighə ma nihwəti mbəzli nja mbəzli. ¹⁰ Ma kə na: «Tə nahwəti viciy, təhwə dzashi nihwəti mbəzli bakə dzəmbə *ciki Hyala ta cə'wə Hyala. Mbəzli vay, ndə Farisa tsahwəti, ndə dəwan tsahwəti. ¹¹ Ma sa dzəmbəshi ghəshi na, dza ndə Farisa gar garəy, ka cə'wə Hyala ki, ma kə na: “A Hyala, 'wəsa nə ya kaa ngəŋa, sa kamee nja nihwəti mbəzli gwanashi ni, mbəzli nja ka ghəli, ka vərəslə, lə ka ghwərghwər, ya nja ndə dəwan tsa tikə tsa sənənva. ¹² Yən na neyey, vici bakə kee tivə mbə ləwma kwətiŋ, ka məni səwmay. Ya nimaba shi vəyay, məŋ mbə kee təhəvərihi mba'ee ndəŋa nihwəti kwətiŋ” kə.

¹³ Ma ndə dəwan tsa va naci ki na, dza na gar garəy kərəkə, kala kafə kwəma ciy dzəta ghwəmə. Kə mbəkəwə mbəkəwəti nəfə tsa ci, ma kə na: “A Hyalee, titihwə mənti

zhəhwər tə ya, yənəy, ntsa jikir tsa nzee” kə» kə Yesəw. ¹⁴ Ma sa kədamti Yesəw bəli fir ki, ma kə na: «Nay ghwəy e gəzanwəyəy, ma sa dzay naa jighiy, a Hyala zləbavə cə'wə ci mba'a pələta kwəma ci jikir na. Ma na ndə Farisa na nacyi, zləbati na ci va kwəma Hyalaw. Sa nzana, ya wa ntsaa kəliti ghən tsa ciy, ta zhəghəti dza Hyala jəwə tsə tsə. Ya wa ntsaa zhəghəti ghən tsa ci jəwə bay, ta kafakati dza Hyala» kə.

Kar Yesəw lə ndərazhi jəw jəw ni (Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi banakə lə ndərazhi jəw jəw ni ta kaa Yesəw ta mbə ghəciy fakən dividivi ci kən shi ta təfanshi miy. Ma sa nashi *mbəzli ta səda Yesəw tsəgha na, dza ghəshi ka makə mbəzli va. ¹⁶ Dzəghwa Yesəw naci ki na, mba'a harashi ndərazhi vaa dzəmbə hwər ci, ma kə kaa mbəzli ta səda ci na: «Zlashim ndərazhi jəw jəw ni va, a ghəshi sar dzəvəghee, ka makəshi ghwəy ma. Sa nzanay, gəla mbəzli nja ghəshi na shi sləkə Hyala. ¹⁷ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala zləbavə kə ndə Hyalaa sləkə mbə nəfə tsa ci nja zəghwə jəw nay, ka kwəmavə tsəhəy ndə tə pətsa sləkə na tepəw» kə.

Kar Yesəw lə ndə shiy tsa tərənjw tsa (Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸ Ləy hwəm kwəma va ki na, dza tsahwəti ntsa dikə tsa mbə *ka Zhəwifə ndəs səkəy va Yesəw ta dəw kwəma və, ma kə na: «A Metər tsa wəzə tsa, wa shi dzee mənti kee kwəmavə piy tsaa kədi ma tay?» kə.

¹⁹ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Sa wana nə gha, ntsa wəzə tsa, pə gha kaa ngəraa? Ndə tifa wəzə ghəci kala war Hyala kwətintaw. ²⁰ Talay, a gha sənata kwəma gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala bəsa. Ma kəy: “Ka pəla mali ndə gha ma, ka

pəesli ndə gha ma, ka ghəli gha ma, ka təbə dzərvə ghaa dzəkən ndə ma, ə pə ghaa ha'wə tə kar dənə lə mənə” kə» kə Yesəw. ²¹ Ma sa favə ntsa va tsəgha, ma kə na: «A Metər, shi bəlakə gha niy, gwanashi nəwamtishee ghala yən zəghwəra» kə. ²² Ma sa favə Yesəw kwəma zləbakə na va, ma kə kaa ngəci na: «Ma ghənzə tsəghay, shiy kwətint tərə na va gha nana ta mənishi gha. Mbala pamti səkəm tə shi va gha gwanashi, a gha tahanavəshi gəna va kaa ka ndərma, nza gha səkə tə nəwra. Ma ghalabə kiy, ta kwəmavə shiy gwəramti dza gha mə ghwəmə» kə.

²³ War sa favə ntsa va kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na, ka zhanci nəfə tsa ci tərənjw, sa nzana ndə shiy tsa tərənjw tsa ghəci. ²⁴ Dzəghwa mba'a Yesəw nay njasa zhanci nəfə tsa ci. Ma kə ki na: «Nay ghwəy na, ngahə na tsəhə tə pətsa sləkə Hyala va ka shiy. ²⁵ Bəlanbə ngaləwba dza naa dzəvərita kwa kwal batal cisli shiy, kən dzəti pətsa sləkə Hyala va ndə shiy» kə.

²⁶ Ma sa favə mbəzli kwəma ci va tsəgha, ma kə ghəshi na: «Əy, war tsəgha kə kiy, wa ntsaa dza vaa mbəliy kia?» kə ghəshi. ²⁷ Ma kə Yesəw na: «Ma shi mbashi ma mbəzli vaa məntiy, kar Hyala mbay məntishi na nanzə» kə.

²⁸ Ma kə Piyer na: «Ghəy sana kiy, avanay gwa'a gwa'a zlashi ghəy shi ghəy, mba'a ghəy nəwvənə» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya mali ci, ya ngwarməhiy, ya mbəzliy yakə, ya ndərazhi yakə na, war ta sləkə Hyala njasa dza Hyala sləkə mbəzliy, ³⁰ ta kwəmavə shiy dza na tərənjwba ghəshi, kaa shi zlashi na va, mbə vəghwə tsa sənənva tsa. Ghala vəghwə tsaa dzaa zhikə dibay,

ta kwəməvə piy tsa kədi ma dza na» kə.

Yesəw mbə zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci, lə dzəkən zhakati tsa ci mbə məti, kwa mahkana səda

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

³¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dzəghwa Yesəw mba'a harvə *mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni, ma kə kaa ngəshi na: «Avanammə mbə kwal sana ta dzəmə məlmə Zherəwzaleməy, mbəba dza kwemerəy niy tsasli ti ka Hyala mbəradzə gwanashiy dzəkənee, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy məniva. ³² Ta fambəra dza məndi mbə dövə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ka ghəshi dza na, ka 'wəshira, ka tsəərəda, ka tifə ndighwər dzətəe. ³³ Ka ghəshi dza dibay, ka də'wəra lə kwərəpə. Ma ləy hwəm ki na, ka ghəshi dza mbəh paslamtəra. Mənti mee vici bakə kwa kwəli, tə kwa mahkana viciy, ta zhikəmərə dzeə kwa kwəli» kə.

³⁴ Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəghay, shaŋ mbəzli ta səda ci ta favə kwəma di naa gəzə, sa nzana mba'a mahəzləda tsa kwəma va niy mbələyvata və shi. Kala sənata ma ghəshi nda dzəkən wa gəzə Yesəw kwəma va.

Yesəw ghəshi lə ghwəlfə

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵ Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw madiy ta dzəmbə məlmə Zherikwə. Ma ghəci ndəkwə ta tsəhə na, mba'a tsahwəti ghwəlfə niy nza mənəy vəgha kwal mbə cə'wə shiy. ³⁶ Ka dzar mbəzli daŋ vəgha ghwəlfə tsa va. Ma sa favə na gaka səda mbəzli ghəshi mbə dza na, kə ka dəw kwəmaa mənta va mbəzli. ³⁷ Ma kə məndi ngəci na: «Waa Yesəw ndə ka Nazaretə na saa dzar» kə məndi. ³⁸ War sa favə na tsəgha na, dza na ka zlapanci kwəma, a kə na: «A Yesəw Jijiy mazə *Davitə, mənti zhəhwər tə ya» kə.

³⁹ Dzəghwa mbəzliy niy nza kwa kwəma na, ka nabə, a kə ghəshi na: «A ghwəlfə tsa, kalay miy tsa gha va» kə ghəshi. War ə ghəciy mətəhə zlapə kwəma, a kə na: «A Jijiy mazə Davitə, mənti zhəhwər tə ya na gha» kə.

⁴⁰ Ma sa favə Yesəw tsəgha na, dza na gar garəy. Ma kə kaa mbəzli na: «Kəsəram ghwəlfə tsa vaa sar» kə. Dza mbəzli ka kəsə dzəvəgha Yesəw. Sa kəsəghəm na, dza Yesəw ka dəw kwəma və, ma kə ngəci na: ⁴¹ «A ntsa, a shi di gha yən mənətəŋa?» kə. Ma kə ghwəlfə tsa va na: «A Ndə sləkəpə, ə dee ghaa ghwənantəra mətəhee ni, ta mbee nay pi» kə. ⁴² Ma kə Yesəw ngəci na: «A mətəhi gha ghwənishi, sa ndara gha nəfə tsa gha» kə. ⁴³ War sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dza mətəhi ghwəlfə tsa va, mba'a ghəshi ghwənishi tibata ka nay pi ghəci ki. Dza na ka nəw Yesəw, war fal ghəciy fal Hyala. Mbəzliy basəshi va gwanashi na, mba'a ghəshi nata kwəma va. Dza ghəshi ka fal Hyala kwərakwə.

19

Kar Yesəw lə Zashe

¹ Mba'a Yesəw tsəhəy mbə məlmə Zherikwə, ka dza ghəci mbəba. ² Mba'a tsahwəti ndə gəna niy nza tifa mbə məlmə va, Zashe, kə məndi kaa slən tsa ci. Dikə tsa ka *dəwan ghəci. ³ Dza na ka di pəla nay Yesəw ghəci ta mbəə sənay. Kaf kafəy ta nighə, shaŋ ghəci ta nay, sa nzana daŋshi mbəzli, dəkwəy ghəci. ⁴ Dzəghwa na bəvbəpə ghavə bali, ka dzay kwa kwəma. Dza na taram dzəməy mə fə dikə na ta mbə ghəciy nay Yesəw, sa dza na ta dzar ta fə va.

⁵ Ma sa tsəhəy Yesəw ta fə va na, dza na kafə kafata kwəma ci, mba'a nay Zashe məba. Ma kə ngəci na: «A Zashe, mbata gha, səkwa mə fə va taŋtaŋ. Ndatsəy kəghi tsa gha

dzee ta fə gwəci tsee» kə. ⁶ Dza Zashe ka səkwa kyanwkyanw mə fə va, mba'a pəməghə dzakə ghi tsa ci, mba'a ka'wəwə lə vəshi.

⁷ Ma sa nata mbəzli tıba gwanashi nava kwəma tsəgha na, tapə ghəshi mbə ngwəzlimə, ma kə ghəshi na: «Ntsay, kəghi tsa ndə mənı *kwəma jikir na dza na ta hi» kə ghəshi. ⁸ Əy, ma na Zashe naci ki na, dza na gar garəy kwa kwəma Ndə sləkəpə, ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ta təhəvəri shi vəya dzee bakə mbə, nzee bənavə nahwəti bəla kaa ka ndərma. Ya ə niy ngədfəhwee shiy va ndə ghala pətsaa mənəe dəwanəy, ta wanati gəna ci va niy bəhwee dzee fədfə səfa» kə. ⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Ndatsəy a Hyala mbəlıtəna lə mbəzli kəghi tsa gha gwanashi. Sa nzana, mba'a gha bənavə nəfə tsa gha kaa Hyala nja *Abəraham, va tsəgha nza ghaa jıjıy kwərakwə. ¹⁰ Na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta pəla mbəzliy zashi, ta mbəlishi səəkəree» kə.

Fir dzəkən gənaa niy bənavə ndə kaa ka sləni ci ta zhəghə dəvə (Mt 25:14-30)

¹¹ Ma mbə zəzə kwəma mbəzliy, ndal tərmbə Hyala ta səəkə ta sləkə mbəzliw, niy nə ghəshi. Sa nzana ndəkəwə Yesəw niy nza ta tsəhə mbə məlmə Zherəwzalem. * Dzəghwa Yesəw ki na, mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir kaa mbəzliy favə kwəma gəzəkə na va, ¹² ma kə ngəshi na: «A tsahwəti ntsa dikə tsa niy nza tibay, dza na mba'a madiy ta dzaa dzəti hidı kərakə ni ta pəla mazə. Ma sa naa kwəməvəy nza ghəci zhəkəy ta nza. ¹³ Dzəghwa na ghəci taa madi, da' da' harashi mbəzli mənə mbə ka sləni ci. Sa bəsəshi ghəshi na, dza na kaa

gəna, mbəl diwəy diwəy diwəy tahananəshi gwanashi. Ma kə kaa ngəshi na: «Mbalam zhəghəm dəvə lə gəna va pa' fəca vici dzee zhəkə ti» kə. Dza na pəlhəm madiy ka dzay. ¹⁴ Mbalaa niy dı mətsə ci mbəzli mbə məlmə ci vaw. Ma sa dzay na na, dza ghəshi, bən ghəshi ghwənashi mbəzli ləy hwəm ci, ta dza ghəshiy gəzanshi kaa mbəzli dza ntsa va va ta pəla mazə və shi. Ma kə mbəzli va taa ni na: «Ghəy na na ghəyəy, ka dı ghəy ntsa vaa mənı mazəə dzəkən ghəyəw» kə ghəshi taa ni.

¹⁵ Ya tsəgha nza na, dza mənı mba'am bənavə mazə tsa ci kaa ntsaa va naci. Mba'a zhəkəy dzəti hidı ci ta mənı mazə ki. Dza na mba'a bəsəkə ka sləni ci va tahananəshi na gəna ghəciy dzay, ta sənashi shi mətsahakən ghəshi kən gəna va ki. ¹⁶ Ma sa bəsəshi ghəshi na, dzəghwa kwa tənə ndə, təhwə səəkəy, ma kə na: «A Ndə sləkəra, ma gəna ndara gha va ta zhəghə dəvə liy, a mbəl diwəy diwəy mənə mətsəhəy dzəkən» kə. ¹⁷ Ma kə ntsa ci va dikə tsa ngəci na: «Wəzə tsəgha! Ndə sləni tsa wəzə tsa nza gha. Sa nzana, mba'a gha ghərati sləni jəw na lə nəfə kwətin. Avee ndənə mənı mazə dzəkən məlməhi mənə» kə. ¹⁸ Dza kwa baka mba'a madiy ta gəzə kwəma, ma kə na: «A Ndə sləkəra, ma gəna ndara gha va ta zhəghə dəvə liy, a a mbəl diwəy diwəy cifə mətsəhəy dzəkən» kə. ¹⁹ Ma kə kaa tsava bə na: «Gha kwərakwəy, avee ndənə mənı mazəə dzəkən məlməhi cifə» kə. ²⁰ Dza tsahwəti mba'a kafəy, ma kə na: «A Ndə sləkəra, avanay mbəl tsa gha diwəy tsa nee, mbə kəjer niy parambee mbələy. ²¹ Ə niy ghərətəra hazlənı va gha tərənəw, sa nzanay, ntsa ghyanakə tsa nza gha.

19:7 19:7 Mt 9:10 **19:8** 19:8 Səvəri 21:37; Ezhek 33:14-16 **19:9** 19:9 13:16; SləniKY 16:31

19:10 19:10 Ezhek 34:16; Mt 9:13; Mk 2:17; Lk 5:32; 1Tim 1:15 **19:11** 19:11 11:2; SləniKY 1:6

* **19:11** 19:11 Ya tsama mazə tsaa sləkə ka zhəwifəy, mbə məlmə Zherəwzalem niy mənı na mazə. Va tsəgha na ki, sa niy nza Yesəw va ndəkəwə ta dzəmbə məlmə vay, sa naa tsəhəy na ta mənı mazə dza na niy nə ka zhəwifə. **19:12** 19:12-13 Mk 13:34; SləniKY 1:11; 2:33-36 **19:14** 19:14 SləniKY 4:17; 5:28; 13:44-46; 28:25-28 **19:17** 19:17-19 12:42-44; 16:10

Na na ghay, shiy kamaa shi gha na, tsan ka ghaa bəhwəshi. Shi zati ma gha na, mba'a ghaa lahwəshiy nza" kə. ²² Ma kə mazə ngəci na: "Ghay ndə sləni tsa gəmgəm tsa nza gha. Tə kwəma gəzəkə miy tsa gha dzee ta mənina ngwəvə sənzenva. Ya sa sənay gha ntsa ghyanakə tsa nzee, shiy kama ka shi ya na, tsan kee bəhwə shi, shi zati mee na karee lahwəshi, pə gha kiy, ²³ wa shiy mənishi niy banavə ma gha gənee va kaa tsahwəti ndə, a ghəci zhəghə dəvə li, ya ə dzee zhəghəkəvara tsətsə na, ma nzee bə see lə yam kən nzaa?" kə. ²⁴ Ma sa gəzəkə na tsəgha, ma kə kaa mbəzli tifa na: "Bantim mbəl tsa diwəy tsa va və, a ghwəy jakanakən kaa ntsa nza mbəl diwəy diwəy mənə va və!" kə. ²⁵ Ma kə məndi ngəci na: "A Ndə sləkəpə, lə tsahwəti mbəl diwəy diwəy mənə və kiy, tawa lə tsava və dībaa?" kə məndi. ²⁶ Ma kə ntsa dikə tsa va na: "Favə tə ghwəy, e gəzanwəy, ntsaa kwəmavə shiy, dza na ka ghəra sləni ghəci li shiy, ta mətsahanavə shiy dza məndiy dzəkən shi. Ma ntsaa kwəmavə shiy va, kala zhəghə dəvə ghəci li shiy, ə dza məndi zhiniy bəhwə ya ni jəw ni va shiy və. ²⁷ Ta na ka jakee va niy dī ma yən mənə mazə dzəkən shiy, kəəsəkəshim a ghwəy bakwamtishi tikə kwa kwəmee" kə ntsa dikə tsa va» kə Yesəw.

Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzalem
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Zhj 12:12-19)

²⁸ Ma sa gəzamti Yesəw kwəma va tsəgha ki na, dza na mba'a dzətiy tə kwəma mbəzli, ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. ²⁹ Dza na mba'a tsəhəy ndəkəwə vəgha məlmə Betəfazhe mba'a vəgha məlmə Betani, vəgha kəlan tsa har məndiy kəlan *Wəlivə. Kə tifa mba'a ghwənashi mbəzli bakə mbə mbəzli ta səda ci kwa kwəma. Ma kə ngəshi na: ³⁰ «Mbalam dzəmbə

məlmə tarba va kwa kwəma ghwəy, sa ka ghwəy tsəhənwəy mbəy, ta kəsəy zəghwə kwantəmca dza ghwəy pəhəpəhə kala səkə ndə nza mə, nza ghwəy pəlikəvə. ³¹ Mba'a kə ndə dəw va ghwəy: "Tawa pəli ghwəya?" kəy, "Waa Ndə sləkəpə dəw na" pə ghwəy taa ni ngəci» kə Yesəw.

³² Sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, dza mbəzli va mba'a ghəshi dzashi. Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi kəsata kwəma va njasa gəzanakəshi Yesəw va. ³³ Dza ghəshi ka pəli kwantəmca va ki. Ma ghəshi mbə pəli, ma kə ka kwantəmca va ngəshi na: «Tawa pəli ghwəy kwantəmca va shika mbəzli ni?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə mbəzli va ngəshi na: «Waa Ndə sləkəpə dəw na» kə ghəshi. Mba'a ka kwantəmca banavəshi kwal ta pəli nza.

³⁵ Dza mbəzli va ki, mba'a ghəshi kəsəghə zəghwə kwantəmca tsa va kaa Yesəw. Dza ghəshi mba'a ghəshi fəfati kwəbənər shi tə hwəm kwantəmca va. Kə ghəshi dāl ghəshi famə Yesəw mə, ³⁶ ka dza ghənzə liy dzəmbə Zherəwzalem. War ə mbəzli pəpəli kwəbənər shi dzar kwa kwal, ta mbə ghəciy dza dzar ti shi. ³⁷ Ka səkwa ghəci kwa kwal tsaa səkə va mə kəlan *Wəlivə, mba'a tsəhəy ndəkəwə vəgha Zherəwzalem. Dza mbəzli kwasəbə va dən ni gwanashi ki, ka vəshi, ka fal Hyala zlanzlan, ta kwəma madəna madəna na va nata ghəshi dən na. ³⁸ Ma kə ghəshi na: «Təfanati miy tsa nza Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa səkəy tsa, Mazə mbə slən tsa nza! A zərkə səkəy mə ghwəmə, tə shəndəkə ghwəmmə dzəti Hyala dikə na!» kə ghəshi.

³⁹ A nihwəti *ka Farisahi niy nza mbə mbəzli va. Ma sa favə ghəshi tsəgha, ma kə ghəshi ngəci na: «A

Metər, gəzanshi kaa mbəzliy nəwɲa ni, a ghəshi nzəyshi gwəɲəshi!» kə ghəshi. ⁴⁰ Ma kə Yesəw na: «Nay ghwəy e gəzanwəy na, mba'a kə ghəshi nzəyshi gwəɲəshi sənzanvay, ta ngwəmə lala dza hərezliy dza ta falda!» kə.

Yesəw gəzə njasa dza məndi ta zanti məlmə Zherəwzalem

⁴¹ Dza Yesəw mba'a tsəhəy vəgha məlmə Zherəwzalem. Ma sa nata na na, tapə ghəci mbə wahəə dzəkən mbəzli mbəba. ⁴² Ma kə na: «A mbəzli ni, mba'a pə ghwəy taa nza gar zləba zərəkə tsa di Hyala bəɲwəy ndatsəy, a ghwəy taa mbəliwəy! Vanay sana kiy, mbəmbə na kwəma va va ghwəy, ka mbay ghwəy sənataw. ⁴³ A gəzanwəy ya, a nahwəti vici ngəra'wə tiba taa səkəkə dzəkən ghwəy, ta dəzlay məlmə ghwəy dza ka mbəz ghwəy, lə shi mbəz tərəɲw ni və shi. Ka ghəshi dza na təpələ'wə basəkənvashiy dzəkən ghwəy, ka ghəranwəy gwanəwəy. ⁴⁴ Kərəp dza ghəshiy zantəwəy, lə məlmə ghwəy ta gwa'a. Ka dza ghəshiy zlay ya hakwə tsa tsənzlaməm mə tsahwəti manəy mbə məlmə vaw. Dza kwəma vaa məniva tsəghay, sa nzana ghala vəghwə tsaa niy səkəkəta Hyala ta mbəliwəy na, kalaa niy zləba ghwəy» kə Yesəw.

*Yesəw lə mbəzliy dəl shiy mbə *ciki Hyala*

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Zhj 2:13-22)

⁴⁵ Dza Yesəw mba'a dzəmbəy mbə ciki Hyala. Ma sa nashi na ka zhəghə dəvə na, kə ka tihəshi səvəri mbəba. ⁴⁶ Ma kə kaa ngəshi na: «Ma kə məndi mbə Zliya Hyalay: “Ciki tseyey, ciki tsa dza mbəzliy cə'wəra mbə dza naa nza” kə məndi. Ma dza ghwəy na ghwəy ki

na, mba'a ghwəy zhəghəti ka ləgwə ka ka ghəliy nzəy mbə» kə.

⁴⁷ Njasa səkəkə vici va na, war tsəgha Yesəw niy nza mbə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli mbə ciki tsa nza. Ma mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə na, war mbə pəla kwal tsaa pəəsli ci ghəshi. ⁴⁸ Shaɲ ghəshi ta sənay njasa ka ghəshi mbəə kwəmavə kwal pəəsli ci. Va sa nzana, mbə fa kwəma bənipə na va mbəzli niy nza lə nəfə kwətiɲ.

20

Kwəma səkəkə bərzi ghəra Yesəw va sləni li shia?
(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

¹ Tə nahwəti viciy, dza Yesəw ka bəni Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə *ciki Hyala. Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a mətikwəkər *ka Zhəwifə tsəgha, ndəs ghəshi səkəkəshiy dzəvəgha Yesəw. ² Ka dəw kwəma ghəshi, ma kə ghəshi na: «A Metər, gəzanəy, kwəma səkəkə ni gha ni bərzi ghəra gha sləni ghəra gha na li shi tay? Wa ntsaa ndaɲa kwal ta ghəra gəla sləni naa?» kə ghəshi. ³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yən kwərakwəy, ta dəw kwəma dzee va ghwəy kwətiɲ. E di ghwəy gəzara, ⁴ Hyala ghwənay na Zhaɲ ta mənipə *batem ta naa, naa mbəzli?» kə. ⁵ Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dzəghwa ghəshi ka sləka kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghwəmmə ni kaa nana kwəma sana kia? Mba'a pə ghwəmmə ni: “Hyala ghwənay na Zhaɲ” pə ghwəmməy, “Ya sa nzana Hyala ghwənay na, tawa niy zləba ma ghwəy kwəma ci shiki?” dza naa ni. ⁶ Mba'a pə ghwəmmə ni diba: “Mbəzli ghwənay na” pə ghwəmmə

na, ka mbəzli gwanashi dza ba na, ka pə'wəmmə lə hərəzli ta bəkwəmmə. Sa nzanay, gwanashi sənay məndi Zhanj ka *ndə gəzə kwəma Hyala» kə ghəshi. ⁷ Ma sa hashishi ghəshi ki na, 'wakəvə ghəshi tsəgha: «Sənay ntsaa ghwənay ghəyəw» kə ghəshi. ⁸ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ghənzə tsəghay, yən kwərakwə na, ka gəzanwəyee nda kwəma səəkə bərci ghəree ni sləni li shiw» kə.

Bəli fir lə kwəma ka sləni ka ndərəm

(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

⁹ Dzəghwa Yesəw ləy hwəm kwəma va, mba'a madiy ta bəli fir lə kwəma na, ma kə kaa mbəzli tifa va na: «A tsahwəti ndə niy nza tibay, dza na ngwəbə, ngwəbə ngwəbə ngwəbəti fəhiy zəmə tə vəh tsa ci. Dza na ki, mba'a pəlavə mbəzli ta ndəghwə tsa va, mba'a zlata mbə dəvə shi, mba'a dzay ta wə, kə dalala ghəci hiy mbə wə va. ¹⁰ Mba'a vici ngəli ya fəhi mənta, dza na bənj ghwənay ndə sləni tsa ci va mbəzliy ndəghwə tsa ci va, a ghəci dzaa banakə na ci bəla ya fə. Ma sa tsəhəy ndə sləni tsa va na, dza ghəshi də'wə də'wə ghəshi də'wəti ntsa va, mba'a ghəshi pəlay dzay jigghi tsəghay. ¹¹ Ənkwa, kə ndə tsa tsa va, zhəghwa na bənj ghwənay tsahwəti ndə sləni tsa ci ba. 'Wakəvə ghəshi kaa tsava ndə ba tasl ghəshi kəsəti. Zhəghwa ghəshi də'wə də'wə ghəshi də'wəti tsava difa, tsəərə tsəərə ghəshi tsəərəti. Mba'a ghəshi təhay jigghi tsəghay. ¹² Yanj, kə ntsa va, zhini na difa bənj ghwənay kwa mahkana ndə. Sa tsəhəy na na, dza ghəshi mba'a ghəshi paslanati zheher, mba'a ghəshi təhamti. ¹³ Ma sa nata ndə tsa tsa va kwəma va tsəgha, ma kə na: «Njaa dzee mənti tay? Kadiw, e ghwənay zəghwee na dəe tərənəw. Sa ka ghəshi nayəy, a ghəshi dzaa

ha'wə ti» kə. Dza na bənj ghwənay. ¹⁴ Dza zəghwə va mba'a tsəhəy və shi ki, ma kə mbəzliy ndəghwə tsa va kwa jipə shi, sa nay ghəshi zəghwə va na: «Yawaa, avanay ndə zəmə ghi səəkəy də'wə ghən tsa ci ki! Dzammə ta kəsəvə, a ghwəmmə paslamti! A tsa mbə nza ka sa ghwəmmə kwagwa'a ki» kə ghəshi. ¹⁵ Dza ghəshi tasl ghəshi kəsəvə, ka mbahə səmə kwa tsa vaa dzəti ngwəla, mba'a ghəshi pəsliti» kə Yesəw.

Ma sa kədfamti Yesəw fir tsa va, ma kə difa na: «Sana kiy, njaa dza ndə tsa tsa vaa məni lə mbəzli vaa? ¹⁶ Ə gəzanwəy ya, ta səəkə dza naa bakwamti ka ndəghwə tsa va, ka na dza na mba'a banavə tsa ci va kaa nihwəti ka ndəghwə tsa mbə dəvə shi» kə Yesəw.

Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha, ma kə ghəshi na: «Kay, ka məniva gəla nava kwəma tsəgha teepəw» kə ghəshi. ¹⁷ 'Wakəvə Yesəw njə'wə nighətishi, ma kə ngəshi na: «Kwəma tsasliti məndi na mbə Zliya Hyalay, wa slən tsa shi dī na gəzəa? Ma kə məndi kwəma vay: Ma hakwə tsaa niy ndəghamti ka ndəbə shiy vay, ghəci zhini naa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəraa jihəti ciki, kə məndi mbə zliya. ¹⁸ Ya wa ntsaa bati tərəə dzəti hakwə tsa vay, ta bəəliverivay dza ntsa va. Ghəci kə tərəkənvay kən ndə ba na, mba'a zlərəvəri ndə» kə Yesəw.

*Tsəhə ghən kaa mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi*

(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

¹⁹ Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, cəke' *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala fəti ghən, dzəkən ghəy bəli Yesəw fir tsa va, kə ghəshi. Dza ghəshi ka pəla kwal tsaa kəsə Yesəw tibata. Kala mbə ghəshiy kəsə, sa hazləni ghəshi va

mbəzli. ²⁰ Ghalabay dza ghəshi ki mba'a ghəshi ghati ndəghwə Yesəw ta kəsə. Kə ghəshi mba'a ghəshi ghwənashi mbəzliy taa məntəvashi nja mbəzli tərəjw tərəjw ni. Nza ghəshi dəfəw kwemer va Yesəw, ta mbə ghəshiy ngaliti, ta kəsəti mbə kwəma dza naa zləbakə. Ə dī ghəshi kwəməvə kwal tsaa kəsəti ta banaghə kaa ngwəmna. ²¹ Ma sa tsəhəshi ghəshi vəgha Yesəw ki, ma kə ghəshi kaa dəw kwəma shi na: «A Metər, a ghəy sənay, shi bənipə gha ni lə kwəma gəzə gha gwanatay, war kwəma lə kwal na. Sa nzanay, ka nə gha kar ntsa dikə tsa na tsatsa ndə, ntsa jəw tsa na tsatsa ndə, pə gha, ka təra ghalaa dzəmbə mbəzliw. Ma ghay, kwəma Hyala na sa ka ghaa bananshi kaa mbəzli lə kwal tsa nza. ²² Va tsəgha dī ghəy ghaa gəzanəy, kwal va ghwəmmə ta tsəhə ghən kaa mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi ta naa njaa?» kə ghəshi.

²³ Ma Yesəw na naci ki na, mba'a sənanti tsəhwəli shi va, ma kə ngəshi na: ²⁴ «Citəram dala va ghwəy tə pətsa va di. Fəətə tə dala na na sanay, fəətə wa naa? Ya slən tsa tsaslati məndi tsa tiy, slən tsa wa naa?» kə. Ma kə ghəshi na: «Fəətə mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi na, slən tsa ci sa va dība» kə ghəshi. ²⁵ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ma ghənzə tsəgha kiy, tsəhancim ghən tsa ci kaa mazə tsa va njasa təbə na. Ma ni Hyala shiy na, mba'a ghwəy banavə shi Hyala njasa təbə ghəshi kwərakwə» kə Yesəw.

²⁶ Ma sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, mba'a gəla nava kwəma səəti məhərli shi, mba'a ghəshi catavashi. Shañ ghəshi ta favə, kwəma gəmgəm na gəzəkə na tība kwa kwəma mbəzli gar kəsəti ghəshi ti.

Ta zhakati dza mbəzliy bəkwəshi

20:25 20:25 Rm 13:7

20:27 20:27 SləniKY 4:1-2; 23:6-8

20:28 20:28 Nəw 25:5-6; Ghava 38:8

20:36 20:36 1Zhj 3:1-2

mbə məti

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

²⁷ Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə *ka Sadəsehi ndəs ghəshi səkəkə kəsəy Yesəw. Ka Sadəsehi vay, ka zhakati mbəzliy bəkwəshi mbə mətīw, ka ghəshiy ni na nashi. Sa səkəkəshi ghəshiy dzəvəgha Yesəw ki na, dza ghəshi ka dəw kwəma və, ²⁸ ma kə ghəshi na: «A Metər, a kə *Məyizə niy ni kaa kwəma tsaslitəjəy na ta mənī ghəyəy: “Mba'a kə ndə bəvə mali, dza na mba'a mətīy zlatā mali ci va, kala yakə zəghwə ghəshi liy, ə kə zəmbəghəy dzaa bə mali mbəri tə mali ci va, ta mbə ghəciy yanakə hwəlfə kaa zəmbəghəy tsaa mətīy va” kə niy ni. ²⁹ A nihwəti mbəzli niy nza tība, mbərfəj ghəshi ka ndərazhi ndə kwətīj. Dzəghwa Cikwa tsa mbə shi mba'a bəvə mali, dza na mba'a mətīy, kala yakə zəghwə ghəshi li. ³⁰ Dza Zəra mba'a bəvə mali mbəri tə mali va, kə mba'a mətīy kala yakə zəghwə ghəshi li kwərakwə. Zhini Takwa bə tsəgha. ³¹ War tsəgha, war tsəgha, pəjw ndərazhi mbərfəj ni va hati bə mali mbəri tə mali va. Cəkə' ghəshi bəkwəshi mbərfəjanavashi, nək tsaa yakə zəghwə kwa. ³² Ma ləy hwəm ki na, mba'a mali va mətita kwərakwə ki. ³³ Sana kiy, avanay gwanashi bəhwə mbəzli va mali va. Fəca vici dza mbəzliy zhakati mbə mətī kiy, mali tsama ndə dza naa nza mbə shi kwətīj kia?» kə ghəshi.

³⁴ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Tikə tə hidī sənəzvay, mbə bəbəva na kar zhər lə mi'i. ³⁵ Ma na zhər lə mi'i dza Hyalaa ni, gar zhakati na nini mbəzli mbə mətī ta piy mbə vəghwə tsaa dza səkəkə kwa kwəma, kəy, ka dza niva mbəzliy bəva ghwəlaw. ³⁶ Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwəw, yəmyəm dza ghəshiy nza lə ka kwal Hyala. Ndərazhi Hyala dza ghəshiy nza,

sa nzanay, a ghəshi zhakatishi mbə mətī.

³⁷ Ma na kwəmaa dzəkən zhakati tsa mbəzli mbə mətīy, a Məyizə niy gəzəkə, mbəzliy bəkwəshiy, ta zhakatishi dza ghəshi mbə mətī, kə. Mbə zliya ciy, aa niy tsaslitīy dzəkən ghwə mbə zhəghwə, ma mbəbay: “Hyalā kar *Abəraham, lə *Izakə, mba'a *Zhakwapə” kə niy ni kaa har Hyalā. ³⁸ Di naa gəzəy, tə ghwəməshi na mbəzliy bəkwəshi va. Sa nzanay, na na Hyalā na, Hyalā mbəzli bəkwə bəkwə ni naw, Hyalā mbəzli tə ghwəmə mbə piy na, na nanzə. Ti piy mbəzli gwanashi» kə Yesəw.

³⁹ Ma sa favə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw va, ma kə nihwəti mbəzli mbə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyalā na: «A Metər, a gha gəzəkə kwəma wəzə na» kə ghəshi. ⁴⁰ Dzəghwa mba'a ghəshi hazlənishi va zhiniy dəw nahwəti kwəma və.

*Dikəba *Kəristəw na kaa mazə *Davitə*

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

⁴¹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Njaa njaa ka məndi ni “Kəristəw Ntsa tivə Hyalā na, jijiy mazə Davitə na” kə məndia? ⁴² Ya Davitə də'wə ghən tsa ci kiy, aa gəzəkə mbə *zliya cəm tsa ci, ma kəy:

Ma kə Hyalā kwa sləkəpə, kaa Ndə sləkəray:

“Ndi nzəyŋa tə kwa bəzəmee,

⁴³ pa' fəca dzee mənti ka mbəz gha ka mbəzli tə dəvə gha!” kə, kə Davitə niy ni.

⁴⁴ Nighətim Davitə də'wə ghən tsa ci, “Ndə sləkəra” kə kaa har slən tsa Kəristəw kiy, njaa njaa ka na zhiniy nza ka jijiy kia?» kə Yesəw.

*Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma *ka bənipə kwəma pəhəti Hyalā*

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40)

⁴⁵ Dzəghwa Yesəw ka gəzə kwəma kaa mbəzli ta səfa ci kwa kwəma mbəzli dən, ma kə kaa ngəshi na: ⁴⁶ «Avee gəzanwəy, ya tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma mənī *ka bənipə kwəma pəhəti Hyalā! Na nashiy war lə kwəbənjer dikə dikə ni ka ghəshiy dī dza kən ghən, ta ci dikə tsa shi. Jəw dī ghəshi məndiy səkwəshi mətəfəkwə dzar tə ləwmaw. War tə kwəma ka ghəshiy dī nzəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Mba'a kə məndi harvəshi ta zəmə shiyəy, war pətsa nzəy mbəzli tə slən va ti ka ghəshiy pala ta nzəy ti. ⁴⁷ Ghəshi dibay, me' me' ka ghəshiy pamti shiy va mi'i mbəreketi, zhini ka garə kə ghəshiy ni ta cə'wə Hyalā, ka ghəshi dza na, nza' nza' nza' ghəshi nzati nza tə cə'wə va, ta mbə məndiy ni, ka nəw Hyalā tərənəw ni ghəshi, kə məndi. Na nashiy, ta mənī ngwəvə dza Hyalā dzəkən shi, taŋ na nihwəti mbəzli» kə Yesəw.

21

Mali mbəri kwa ndərma

(Mk 12:41-44)

¹ Ma Yesəw mbə *ciki Hyalā na, dza na ka nighə njasa shəkə ka gəna shiy kaa Hyalā dzəghwa sərndəkə. ² Mba'a nighəvə njasa səəkəta nahwəti mali mbəri kwa ndərma kwərakwə, mba'a faghwa dala bakə kwa sərndəkə tsa va. ³ Ma sa naghəmti Yesəw kwəma va tsəgha, ma kə ki na: «Ə gəzanwəy ya lə katan, mali mbəri kwa ndərma nata ghwəy nay, tərənəwba ghənəzə faghwa na gəna kaa mbəzli tifa gwanashi. ⁴ Sa nzanay, nihwəti mbəzli gwanashiy, war jəwə tsətə tivə ghəshi gəna bəkə ghəshi səvəri mbə nahwəti na dən na tərmbə və shi. Ma na mali na nanzə kiy, ya tsəgha na mbə ndərma na, dza na mba'a basənavə shiy niy dza naa

pa shiy dzəghwa hwər nzə ti shi gwanashi kaa Hyala» kə.

Ngəra'wə tsa dzaa səəkə ghəngən ghəngən dzəti hidfi ka ghəshi gha kərə

(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

⁵ Dzəghwa nihwəti mbəzli ka gəzə kwəmaa dzəkən *ciki Hyala tsa mbə Zherəwzalem, ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «Kay, jəw təbə hərezli ndəbətə mənədi ni ciki tsa li shiw, jəw ghaslamti mənədi tsava cikiw, zhini mba'a shi wəzə wəzə ni mbəba, shi bəkə mənədi kaa Hyala ta fanta shəndəkə» kə ghəshi. Ma sa favə Yesəw mənədiy gəzə kwəma va tsəgha, ma kə na: ⁶ «Ə gəzanwəy ya, mbə səəkə na tsahwəti vəghwə, ya tsəgha nay ghwəy ciki tsa va ghaslə ghaslə tsəghay, ta ba'wamti dza mənədi, ka dza ghwəy nashi hərezli tsənəzli tsənəzli ya kwətin ghwəlaw» kə Yesəw.

⁷ Dza ghəshi ki, ka dəw va Yesəw, ma kə ghəshi na: «A Metər, ge'i lə tsama vəghwə dza shi gəzə gha niy məniva tay? Tə wa dza mənədiy sənay, ndal tərə shi va ta mənivaw kə mənədia? Gəzanwəy di» kə ghəshi. ⁸ Ma kə Yesəw na: «Məni tə ghwəy məhərli wəzə, əntaa ghwəy dzaa zləba mənədiy ngədinwəy ma. Sa nzanay, dən dza nihwəti mbəzliy səəkə lə slən tsee. Ka ndə dza na: "Yən na *Kəristəw, a vəghwə səəkəy" kə. Mba'a kə ndə gəzəkənwəy tsəghay, əntaa ghwəy dzaa zləba kwəma gəla tsava ndə ma.

⁹ Ma sa ka ghwəy favə gaka mbəz dzar mbə məlməhi, ka zhini ghən mbəzli, kala dī ma fəti ta kwəma gəzə mbəzli dikə dikə ni sləkə hidfiy, əntaa ghwəy dzaa gwərgwərə ma. Ya njaay pərba niva shiy dza naa gha manamtəvashi di, ta na hidfiy, ka dza ghəshiy kərəshi tantan ləy hwəm shi vaw. ¹⁰ Ə zhinee

gəzanwəy, ka hwəhwə tsa nihwəti mbəzli dzay, ka mbəz lə hwəhwə tsa nihwəti. Ka tsahwəti mazə dza na, mba'a pəlāti miy tə tsahwəti, tapə ghəshi mbə mbəz ta nza.

¹¹ Ta gərgərə dza hidfiy dza tərənəw, nza zəlghwə biyambə tsa dikə tsa shəəkəy mbəzli. Tərənəw ma dzaa nza tə nihwəti hidfi ghəngən ghəngən. Ta məniva dza shiy, ka dza her mbəzli və shi tərənəw, zhini ka tsahwəva shiy cipə kwəma tərənəw dzəy tə ghwəmə. ¹² Ma

ya tsəgha nzə, ka shi va mənivay, ta kəkəsənwəy dza mənədiy dza, ta sanwəy ngəra'wə. Ka mənədi dzay hənə banavənwəy kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə ta basə ngwəvəə dzəkən ghwəy. Ka mənədi dza na, mba'am kalaghwanwəy kwa fərshina. Ka mənədi dza dibay, ka kəkəsənwəy dzəghwa kwəma mezhizhə, lə dzəghwa kwəma mbəzli dikə dikə ni tə hidfi, ta mənədi ngwəvə. Sa wana dza mənədiy sanwəy ngəra'wə tsa va tsəghay, sa nəwra ghwəy. ¹³ Ma na na ghwəy ghalabay, kwal na sava dza ghwəy kwəmavə ta mbə ghwəy ndəgha fəti dzəkənee. ¹⁴ Fambə tə ghwəy kwəma dzee na ta gəzanwəy wəzə mbə məhərli ghwəy. Əntaa ghwəy tatasə ghən tsa ghwəy lə tətəkə: "Njaa dza ghəy mənəti dza ghəy mbələnəya?" pə ghwəy ma.

¹⁵ Sa nzanay, yən dza naa ndənəwəy kwəma dza ghwəy gəzə ghalaba, lə məhərli sənata kwəma gwa'a. Sa ka ghwəy bəkəvəri na ghwəy gəzə kwəmay, ka dza ka mbəz ghwəy mbay zləbakənwəy kwəma gar mbanwəyəw. ¹⁶ Ya mbəzliy yakənwəy, ya ngwarməhinwəy, ya madigahinwəyəy ta kəkəsənwəy dza mbəzli va gwanashi ta fambənwəy mbə dəvə mbəzli dikə dikə ni, dən dza mənədiy bakwamti nihwəti mbəzli mbə

21:6 21:6 19:44 **21:7** 21:7-24 17:22-24 **21:10** 21:10 Mk 13:8 **21:12** 21:12-19 Mt 10:17-22; Zhj 16:1-4 **21:12** 21:12 SləniKY 12:1-4; 18:12-17; veher SləniKY 24-26 **21:14** 21:14-15 12:11-12 **21:16** 21:16 Mishe 7:6; Mt 10:35; Lk 12:52-53 **21:18** 21:18 1Sam 14:45; Mt 10:30; Lk 12:7

ghwəy. ¹⁷ Mbəzli gwanashiy, ka dza ghəshiy dī mətə ghwəy tə sa nəwra ghwəyəw. ¹⁸ Ya tsəgha nəzə kiy, əntaa ghwəy hazləni ma. Ya səəti mbə ghən ghwəy kwətəjəy, ka dza naa zataw. ¹⁹ Va tsəgha, jihəkəvaŋwəyəm wəzə. Ma tsəghay, ta mbəlivə piy tsa ghwəy dza ghwəy» kə Yesəw.

Yesəw gəzə njasa dza məndiy ngazlamti məlmə Zherəwzalem (Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

²⁰ Zhəghwa ma kə Yesəw dība na: «Ma sa ka ghwəy nata məlmə Zherəwzalem dəzlətsəbə mbəzli tsəbay lə shi mbəz və shiy, sənay tə ghwəy ghalaba na, ndal tərə məndi ta ngazlamtiw, pə ghwəy. ²¹ Ghalaba kiy, ma mbəzli tə hidī ka Zhəwde na, hwəshi tə ghəshiy dzəmbə kəlan ta mbə mbəlishi. Mbəzli mbə məlmə Zherəwzaleməy, hwəshi tə ghəshi. Ni dzar kwamtiw, əntaa ghəshi dzaa zhimbə məlmə va ma. ²² Sa dza naa nza, ma vəghwə tsa vay, vəghwə tsa dza Hyalaa məni ngwəvə dzəkən mbəzli ti na. Ghalaba dza shi tsasliti məndi mbə zliya gwanashiy məniva. ²³ Ngəra'wə tərəjw dza savaa nza fəcava kən mi'i lə hwər lə mi'i ka ndərazhi tə hwəm. Sa nzanay, tərəjw dza ngəra'wə ta səəkə dzəti hidī. Ta məni ngwəvə dza Hyalaa dzəkən mbəzli mbə məlmə va, sa satiy nəfə tsa nəzə. ²⁴ Ta bakwamtishi dza *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə kafa'i. Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi kakasamtishi, ta nza ghəshi ka mevivi dzar mbə hwəlfəhi mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ta zləghwəhwə məlmə Zherəwzalem dza ghəshi ka sa shi, pa' fəca vici dza Hyalaa bəhwə və shi, mba'a banavə kaa nihwəti mbəzli» kə Yesəw.

Səəkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri (Mt 24:29-31; Mk 13:14-27)

²⁵ Ma kə Yesəw dība na: «Sa ka hidī nza ndəkwə ta kərəy, ta məniva dza shiy cipə kwəma ka pəghəva tə vici, kə pəghəva tə tir, ka pəghəva tə sasərkwəhi gwa'a. Tərəjw dza her hwəlfəhi mbəzli tə hidiy dzashi, kala dza ghəshiy sənashi ma shi ka ghəshi məni va gaka yam kwa həl lə va kwəfəghə tsa shi. ²⁶ Ka shi nza bərçi və shi mə ghwəmə 'wakəvə na, ka kwəfəghə. Ka mbəzli dzay, ka hazləni, sa ka ghəshi zəzəti kwəmaa dzaa səəkə dzəkən mbəzli tə hidī. ²⁷ Ghalaba kiy, nza Zəghwə yakə ndə ngəri tsahwə, war ka nay mbəzli lə mətə shi səəkə mbə kwəlebi tə ghwəmə, lə bərçi və tərəjw, tsəgha shəndəkə dība. ²⁸ Ma sa ka ghwəy nashi gəla shi tsəgha ni va ghati mənivay, hədehədə kə nəfə tsa ghwəy taa nza, mba'a ghwəy jihətəvaŋwəy. Sa nzanay, ndal tərə ghwəy ta mbəliŋwəy ghalabaw» kə Yesəw.

Yesəw bəli fir lə kwəma daskwa (Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

²⁹ Ma ləy hwəm kwəma va na, dzəghwa Yesəw dība ka bəlanshi fir. Ma kə na: «Nighəvə tə ghwəy daskwa, lə nihwəti fəhi gwa'a. ³⁰ War nashi ma ghwəy ghəshi ghati day. Gwa'a ka ghwəy sənay na, a vəghwə tsaa dzəmti kətikəvay, pə ghwəy. ³¹ Ava tsəgha na ki, nashi ma ghwəy gəla shi bəlakəjwəy ya va ghati mənivay, sənay tə ghwəy ndal tərmbə Hyala ta səəkə ta sləkə mbəzliw, pə ghwəy. ³² A gəzaŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsaa bəkwəshi ka shi gəzaŋwəy ya ni gwanashi mənivaw. ³³ Nay ghwəy na, kar ghwəmə nata ghwəy na ghəshi lə hidī gwa'ay, kərəp dza ghəshiy zashi. Ma na kwəmee na nanzə kiy, ka kərə naw» kə Yesəw.

Mənim məhərli!

³⁴ Ma kə Yesəw bə na: «Məni tə ghwəy məhərli tərəjw. Əntaa

21:19 21:19 ShiZhj 13:10 **21:20** 21:20-24 19:41-44; 20:16; Mt 22:7 **21:22** 21:22 Nəw 32:35; 'Wəzh 9:7 **21:25** 21:25 Cem 46:3-4; Mt 24:29 **21:27** 21:27 Mt 24:30 **21:34** 21:34-35 Ezay 24:17; 1Tes 5:1-3

ghwəy dzaa zlatanavə məhərli ghwəy kaa zəzəmə shiy lə kaa sasa shiy ghipə lə kaa məni mətə ta mbəə kwəməvə shi tə hidi ma. Mba'a pə ghwəy dzaa kəslimbə ghen kən niva shiyəy, vətəghə dza vici dzee vaa səəkə tiy kəsanwəy. ³⁵ Njasa ka məndi vaa kaghwa kərpi vətəghə dzəghwa zləkwəy, ava tsəgha dzee səəkə vətəghəə dzəkən mbəzli tə hidi gwanashi. ³⁶ Ghənzə tsəgha kiy, əntaa ghwəy bə hi ma, ə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmba. Ta mbə ghwəy kwəməvə bərçi ta mbəlinwəy va shiy dza vaa səəkə gwanashi. Ma nza ghwəy mbə kwəməvə garənwəy, kwa kwəmee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

³⁷ Ava tsəgha niy bənipə Yesəw shiy havəghwə mbə *ciki Hyala. Ma hetihwer sa ka vərđiy mənta na, ka dzay ta hi mə kəlan tsa har məndiy kəlan *'Wəlivə. ³⁸ Ka mbəzli gwanashiy dza ki na, ka səəkə pətə mekəshi mekəshi ta fa kwəma gəzə na va kaa mbəzli mbə ciki Hyala.

22

Mbəzli dikə dikə ni mbə pəla kwal tsaa kəsə Yesəw
(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Zhj 11:45-53)

¹ Ma ghala pətəsa va ki na, mba'a vici *makwaghwa Pakə kətikəvata. Mbə makwaghwa vay, kar məndiy zəmə pej tsa nza *is mbəw. ² Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a ghəshi madishi ta pəla kwal tsaa kəsə Yesəw, ta pəsli ci. Mbə hazləni ghəshi va mbəzli, kala mbə ma ghəshiy kəsə ci.

Zhəwdasə mbə dī nga dafa ta Yesəw
(Mt 26:14-16; Mk 1:10-11)

³ Dzəghwa *ndə jaka tsa Hyala mba'a dzay dzəmbə nəfə

tsa Zhəwdasə, tsa har məndiy Isəkariyətə. Ndə mbə *mbəzli ta səda Yesəw va mən lə bakə ni. ⁴ Dza Zhəwdasə mba'a dzaa kəsashi mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni sləwa ka ndəghwə *ciki Hyala. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli va. Njasa dza naa mbay kwəməvə ngati dafa ta kəsə Yesəw. ⁵ Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzanakəshi Zhəwdasə va na, mba'a ghəshi vəshishi. «Ta ngavəŋa səda gha dza ghəy gha kə kwəməvəŋəy kwal tsaa kəsə ci» kə ghəshi. ⁶ Tsəgha na, e zləbavə, kə Zhəwdasə ka dzay. Dza na ka pəla kwal tsaa nga dafa ta kəsə Yesəw nja kwa mbəmbə kala dza nihwəti mbəzli gwanashi niy fəti ghen.

*Yesəw mbə ghwəni *mbəzli ta səda ci ta ta shi dza naa zəmə mbə *makwaghwa Pakə*

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Zhj 13:21-30)

⁷ Dzəghwa vici makwaghwa ka məndiy zəmə ma pej tsa nza *is mbə, mba'a mənta. Ma mbə vici vay, kar məndiy həni zəghwə təmbəkə ta tsə Pakə.

⁸ Dza Yesəw da' harvə kar Piyer lə Zhan. Ma kə ngəshi na: «Mbalam a ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmməə zəmə mbə makwaghwa Pakə» kə. ⁹ Ma kə kar Piyer ngəci na: «Kwəma dī gha ghəy dzaa tatəmmə shi zəmə vaa?» kə ghəshi. ¹⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam, ma sa ka ghwəy tsəhəŋwəy mbə məlməy, ta kwəmay dza ghwəy lə ndə, lə tsəghwa yam və. Nza ghwəy nəw dzəkə ghi tsa dza naa dza. ¹¹ Ma sa ka ghwəy tsəhəŋwəy kəybay, ma nza ghwəy gəzanci kaa ndə ghi tsa va, ma pə ghwəy taa niy: "Mətər tsa ghəy ghwənikəŋəy na. A kəy, ndara ciki tsa dza ghəy səəkə ta zəmə shiy lə mbəzli ta sədee mbə

Pakə, kə" pə ghwəy taa ni ngəci. ¹² Gəzanakə ma ghwəy tsəghay, ta citənwəy ciki dza na dikə mə ghən tsahwəti ciki, gwəma gwəma ghəci. Ava mbəba ka ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmmə zəmə mbə Pakə ki» kə Yesəw.

¹³ Tsəgha na, kə kar Piyer, mba'a ghəshi madishi ka dzashi. Mba'a ghəshi kəsashi shi va gwanashi njasa gəzanakəshi Yesəw va. Mba'a ghəshi tati shi zəmə dza ghəshiy zəmə mbə Pakə.

*Yesəw mbə zəmə shiy mbə *mak-waghwa Pakə ghəshi lə *mbəzli ta səfa ci*

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1Kwər 11:23-25)

¹⁴ Ma sa mənəta tihwer ki na, dza kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci mba'a ghəshi səkəshiy nzəyshi, ka zəmə shiy ghəshi. ¹⁵ Ma ghəshi mbə zəmə shi zəmə va, ma kə kaa mbəzli ta səfa ci va na: «Yən kiy, kwəma jəw səkee mbə maw zəmə shi zəmə mbə Pakə ni lə ghwəy gwanənwəy, ka mənədi gha sara ngəra'wəw. ¹⁶ Sa gəzanəwəy ya va tsəghay, ka dzee zhiniy zəhwə shi zəmə mbə Pakə ghwəlaw. War shi di Pakə vaa gəzə cikəvərivashi gwa'a gwa'a. Ma ghalaba kiy, ta zəmə shi zəmə va dzee dza tə pətsa sləkə Hyala» kə. ¹⁷ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza na hən bəvə hwəpər tsa nza shi sa kwa, kə mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma kə kaa mbəzli ta səfa ci na: «Ndim shi sa ni a ghwəy sa shi. ¹⁸ Sa nzana, e gəzanəwəy, ka zhinee sahəwə shiy ghwəla kala fəca dza Hyalaa səkə tə sləkə mbəzliw» kə.

¹⁹ Zhini na ləy hwəm kwəma va, hən bəvə pen, dza na, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma sa mananati na 'wəsa na, mba'a ngangavəri pen tsa vaa banavəshi. Ma kə ngəshi na: «Ava ghənzə na vəghee va zlatee kaa məti tə ghwəy.

Tsəgha pə ghwəy taa mənə ta zəzə dzəkən mətəe» kə.

²⁰ Zhini na kaa hwəpər tsa nza shi sa kwa, tsəgha ghəci mənəti li sa zəməhwə ghəshi shi zəmə. Ma kə na: «Avanashim shi sa niy, ghəshi na yəwən *sla kiri tsa slati Hyala, ta zhiniy jakəva lə mbəzli lə miymiy ya ni shəkəshi tə ghwəy.

²¹ Ə gəzanəwəy ya, avanayəm ntsaa ngati dafa tə ya mbə zəmə shiy kwa kwakwa tsa kwətiŋ tsa lə ya.

²² Ta na navay, yən yən Zəghwə ndə ngəri nee kiy, ta pəslitəra dza mənədi war njasa tarəkə Hyala vaa dzəkənee. Ə na na nzana nanzə kiy, tərənəw dza ngəra'wəw nza kən ndə nga dafa tə ya tsa va» kə. ²³ Ghalaba tsəgha ki na, dza mbəzli ta səfa ci ka dəfəw kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Wa tsaa dza va ta mənə gəla nava kwəma mbə ghwəmmə kia? Tsama kia? Tsama kia?» kə ghəshi.

A ntsa dikə tsaa?

²⁴ Dza *mbəzli ta səfa Yesəw, mba'a ghəshi ghəvə ngərə ghəpə kwa jipə shi, ta mbə sənay ntsaa dzaa nza dikə tsa mbə shi. ²⁵ Mba'a Yesəw favə ghəpə tsa shi va. Ma kə kaa ngəshi na: «Favə ghwəy na, a ghwəmmə sənay mbə mənə mazə tsa shi na mezhizhəy dzəkən mbəzli tə hidfi. Mbəzli dikə dikə niy, a ghəshiy di mbəzli sləwa ghəshi vaa falshi: "Mbəzli wəzə ni nza ghwəy" kə ghəshi. ²⁶ Na na ghwəy na ghwəy kiy, tsəgha dza naa nzaw. Ntsa dikə tsa mbə ghwəy, nja ntsa jəw tsa kə taa zhəghəy. Ma ntsaa sləkənwəy na, mba'a zhəghəy nja ndə sləni tsa ghwəy. ²⁷ Tsama ndə gwəra na dikə mbə kar ntsaa nzəyəy dərəsə ka ndəghə shi zəmə, ghəshi lə tsaa bənci shiy ta zəməshi ghəcia? A ghwəmmə sənay, tsaa nzəyəy va ndə ta zəmə shiyəy, ghəci na sa dikə tsa. Avanay sana kiy, yən na ntsa dikə tsa mbə ghwəy.

22:14 22:14 6:13 **22:20** 22:20 Səvəri 24:8; Zher 31:31; Zak 9:11; Rm 11:27; 2Kwər 3:6; Gal 4:24; Ebr 8:6; 9:12 **22:21** 22:21-23 Zhj 13:2, 21-30 **22:24** 22:24-26 9:46-48 **22:24** 22:24 Mt 18:1; Mk 9:33-34 **22:26** 22:26 9:48; Mt 23:11; Mk 9:35 **22:27** 22:27 Zhj 13:4-5, 12-17

Ya tsəgha nzee ntsa dikə tsay, ndə ghəraŋwəy sləni zhəghəree. Mən tə ghwəy tsəgha kwərakwə.

²⁸ Ghwəy kiy, war kwasəbee nza ghwəy ya hwəmba mbə ngəra'wə tsa see tsa. ²⁹ Yən kwərakwəy ta ndaŋwəy mənə mazə dzee, njasa ndara Dirə va mənə ci. ³⁰ Ka zəmə shi zəmə, ka sa shi sa dza ghwəy nza kwasəbee tə pətsa kwətiŋ tsa, tə pətsa sləkee. Ka ghwəy dza na das das nzəyŋwəy kwa gəzligəzli mezhizhə, ka sla ngwəvəə dzəkən mbəzli mbə takəhi məŋ lə bakə ni va mbə hwəlfə ka *Izərayel» kə Yesəw.

Yesəw mbə gəzə vərəslə tsa dza Piyer ta vərəslə

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Zhŋ 13:36-38)

³¹ Ləy hwəm kwəma va, ma kə Yesəw ka Shimaŋw na: «A Shimaŋw, a Shimaŋw, a *ndə jaka tsa Hyala niy dəw kwal ta mbə taŋəshamətəŋwəy, njasa ka ndə vaa pəhəkəvəri davəna mbə ha. ³² Sa nighətəe tsəghay dzee, mba'ee cə'wəti Hyala tə gha əntaa gha zlay nəwra. E sənay, a gha taa zlay nəwra, ma sa ka gha zhakatiŋay, nza gha mətəshanshi bərzi kaa nihwəti ngwarməhiŋa mbə nəwra» kə. ³³ Ma kə Piyer na: «A Ndə sləkəpə, e pəhamtəvara ta zləba dza kwasəbə gha, ya pa' kwa fərshina, ya pa' ka məti kwasəbə gha na nee» kə. ³⁴ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «A Piyer, ə gəzamtəŋee avanay ndatsə, ka ngələkə gha way, gha zhinti gəzəə dzəkənee: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha mahkan səda» kə.

Kwəmaa dzəkən mbəl pas, lə mbəl tsaa dza ta wə mba'a kafa'i

³⁵ Zhəghwa ma kə Yesəw ngəshi na: «Ghala pətsaa niy ghwənaŋwəy ya vay, e niy gəzaŋwəy, əntaa

ghwəy bə mbəl pas, lə mbəl wə, lə kwekweher ma, pən, niy shaŋashi shiy ghwəy na?» kə. Ma kə ghəshi na: «Awə, niy shaŋashi shiy ghəyəw» kə ghəshi ngəci.

³⁶ Zhəghwa, ma kə ngəshi na: «Nana kiy, ntsa nza mbəl pas vəy, bəvə tə ghəci sa ci ta dza li. Mba'a kə mbəl wə va ndə na, ka dza ghəci li diəba. Kala kafa'i va ndəy, ə kə dzaa dəlamti kwəbaŋ tsa ci ta pa kafa'i. ³⁷ Sa nzana kwəmaa niy tsasli ti mənədi vaa dzəkənee mbə Zliya Hyala ghala mbəradzəy, war ghənzə mənəta na. Ma kə mənədi niy niy: “Mbə ka mənədi rəda niy mbərambə mənədi” kə mənədi niy ni. Tsəgha na, ta na navay, shi tsasli ti mənədi vaa dzəkənee na ta mənəiva dza ghəshi tsəgha» kə Yesəw.

³⁸ Ma sa favə mbəzli ta səda ci va tsəgha, ma kə ghəshi na: «A Ntsaa sləkəŋəy, avanashi kafa'ihə tikə bakə va ghəy» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Gwa'a ki, wəkə na tsəgha» kə.

*Njasa cə'wə Yesəw Hyala mə kəlanj *Wəlivə*

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Ma ləy hwəm kwəma va na, dza Yesəw mba'a madiy dzəmə kəlanj 'Wəlivə njasa sənəbəy na mbə mənədi ndimndim. Mba'a *mbəzli ta səda ci madishi kwasəbə kwərakwə. ⁴⁰ Ma sa tsəhəshi ghəshi mə kəlanj ki, ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci va na: «Cə'wəm Hyala a ghənzə ndəghwəŋwəy, vantaa *ndə jaka tsa nzə ngadəambəŋwəy mbə mənədi *kwəma jikir na» kə.

⁴¹ War sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a katantəvay vəgha shi ge'i ge'i gar bəzlaghə hakwə ndəə dzəti pətsa nza na va ti li shi. Dzəghwa na ki, tsəfəkwə tsəfəkwəy tə shinin ci, ka cə'wə Hyala ghəci, ma kə na: ⁴² «A Di mba'a pə gha zləbatiy, bashamti ngəra'wə tsa va

22:30 22:30 Mt 19:28 **22:31** 22:31 22:3 **22:32** 22:32 Mt 16:18; Zhŋ 21:15-17 **22:34** 22:34 22:61; Mt 26:75; Mk 14:72 **22:35** 22:35 9:2-3; 10:4 **22:37** 22:37 Ezay 53:12 **22:39** 22:39-46 5:16 **22:39** 22:39 21:37; Mt 26:30; Mk 14:26; Zhŋ 18:1 **22:42** 22:42 Mt 6:10; 20:22; Mk 10:38; Zhŋ 12:27-28

səəkəə dzəkənee. Ma nanzə kiy, a ghənzə məniva war njasa deə nə yaw. War kwəmaa təbana mbə nəfə tsa gha kə taa məniva» kə. [⁴³ Ghalaba tsəgha ki na, dzəghwa *ndə kwal tsa Hyala mba'a səəkəy mə ghwəmə dzəvəgha ta mətahanci bərçi. ⁴⁴ Yesəw kiy, mba'a hazləniy va ngəra'wə tsa va ka gwərgwərə, sa nzana tsəgha ki na, dza na ka zhiniy mətəhə cə'wə Hyala tərənw tərənw. Capə capə capə ghaa nay ma ghwətəghwətə və, war ka njəreməə dzəti hidfi nja miymiy.]

⁴⁵ Ma sa kəramti na cə'wə Hyala ki na, dzəghwa na pəlhəm kafəy, mba'a səəkəy dzəvəgha mbəzli ta səfa ci. Səəkə na na, ghəshi tə hi va dali təkə ngəra'wə. ⁴⁶ Səəkə na, mba'a fərghashi. Ma kə ka ngəshi na: «Wa navam bəhwə ghwəy hi kia? Satinwəyem, a ghwəy cə'wə Hyala a ghənzə ndəghwənwəy, vantage ndə jaka tsa nə ngadambənwəy mbə mənī kwəma jikir na» kə.

Njasa kəsə məndi Yesəw

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Zhj 18:3-11)

⁴⁷ War Yesəw mbə kərnī gəzə kwəma vaa səkwa na, gidəfə mbəzli səəkəshi. Mba'a Zhəwdasə tsahwəti ndə kwətij mbə *mbəzli ta səfa Yesəw va mən lə bakə ni tə kwəma shi, ka 'wanshi kwal. Ma sa səəkəy na na, karə ka dzar dzəvəgha Yesəw, ta səkwə njasa ka ndə vaa səkwə madigay. ⁴⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «A Zhəwdasə, wa nava səkwəra ghaa nja madiganja sa dī gha nga dəfa tə ya yən Zəghwə yakə ndə ngəri kia?» kə. ⁴⁹ Ma sa nashi mbəzli kwasəbə Yesəw shiy dzaa məniva tsəgha, ma kə ghəshi kaa ngəci na: «A Ntsaa sləkənjəy, zləbati gha a ghəy kəəslivərishi lə kafa'ihī ghəy ni na?» kə ghəshi. ⁵⁰ War ghwəla tsəgha na, dza tsahwəti kwətij mbə shi pətə sələkəghwa sləmə kwa

bəzəmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa *ka ta Hyala. ⁵¹ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ka mənī ghwəy tsəgha ma, zlashim» kə. Dza na dap dapata sləmə zal tsa va va, mba'a mbəlanamti sa ci.

⁵² Ma sa mbəliiti Yesəw ntsa va, ma kə kaa mbəzli dikə dikə ni va mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni ndəghwə *ciki Hyala, mba'a mətikwəkwər na: «A mbəzli ni, tawa səəkə ghwəy ta kəsəra lə kafa'ihī mba'a ghədemesli njasa nzee ndə ghəli kia? ⁵³ Vici va vici va ghwəmmə niy nza lə ghwəy mbə ciki Hyala na, a kar ghwəy kəsəra ghalabaw. Sənay tə ghwəy, tsatsa vəghwəy, tsa ghwəy na səəkəy na ta kəsəra, vəghwə tsa dza ntsaa ghəra sləni mbə kwəslīy ci ni ci bərçi səvəri na» kə.

Vəraslə tsa Piyer

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Zhj 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ma sa gəzamti Yesəw kwəma va tsəgha na, dza ghəshi tasl ghəshi kəsəti. Ka pəməə dzəkə ghi tsa dikə tsa *ka ta Hyala. Ghəshi mbə pəmə na, war ə Piyer nəwshi kərakə kərakə pa' kəghi tsa dikə tsa ka ta Hyala va ghəci nəwghəshi. ⁵⁵ Mba'a məndi niy pəhəy ghwə kwa tipə va, tazəl mbəzli ta ghwə va ka bəghəzli. Dza Piyer kwərakwə ki, das nzyəy mbə shi.

⁵⁶ Dza nahwəti mali kwa ghəra sləni kəghi tsa va, mba'a fati mətə tə Piyer ghəci mənzyəy ta ghwə va, war ə ghənzəə nighə. Ma kə kaa mbəzli tība na: «Ma zal tsay, ntsaa nza kwasəbə ntsa va na» kə. ⁵⁷ Dzəghwa Piyer ka vəraslə, a kə na: «Əm, sənay tsava ndee na neyew mali naw» kə. ⁵⁸ Ma ləy hwəm jəw bə na, dza tsahwəti ndə mba'a nighəvə, ma kə ngəci bə na: «Gha kwərakwəy ntsay, ntsa kwasəbə mbəzli va nza gha» kə. Ma kə Piyer bə na: «Tibaw, na neyey dzar kwasəbə nzee neyew, pən bəsa» kə. ⁵⁹ Ma ləy hwəm sa

nzay məndi nza gar tsahi kwətin dība na, dza tsahwəti ndə ka gəzə kwəma dība, a kə na: «A ntsa nanzə na katan katan nay, kwasəbə ntsa va niy nza na. Sa nzanay, ndə ka Galile na kwərakwə» kə. ⁶⁰ Ma kə Piyer dība na: «A zal tsa, sənashi gəla ni dī gha ni gəzə shiyee na neyew» kə.

War ghwəla Piyer kəni gəzə kwəma va səvəri tə miy ci na, mba'a ngələkə way tsəgha ki. ⁶¹ Sa way ngələkə ki na, dza Ndə sləkəpə, tərəf zhəghəghə kwəma ci dzar kwa Piyer, ka nighə ghəci. Ghalaba ki na mba'a Piyer zəzəvə kwəmaa niy gəzanakə Ndə sləkəpə va, ma kə niy ni ngəciy: «Ka ngələkə gha wa ndatsəy gha zhinti gəzə mahkan səfa gha: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha» kə niy ni kaa ngəci. ⁶² Sa zəzəti Piyer kwəma mənti na va na, dza na pəlhəm satiy, mba'a səvəriy tə ngwəla, ka wahə ghəci tərəjw tərəjw.

*Məndiy sawa Yesəw, ka də'wə
(Mt 26:67-68; Mk 14:65)*

⁶³ Ma Yesəw kwa hwər tipə dikə tsa *ka ta Hyala ki na, dza mbəzliy ndəghwə va, ka sawa, ka də'wə. ⁶⁴ Ka ghəshiy dza, mbəkəwə mbəkəway kwəma ci, ka də'wə. Ka ghəshi dza na ka dəw və, ma kə ghəshiy ni na: «Ca gəzanəy ntsaa ləkəna di?» kə ghəshiy ni. ⁶⁵ Dzəghwa ghəshi, war ə ghəshi gagay ka tsətsəərə tərəjw tərəjw.

*Yesəw kwa kwəma ka sləkə
kwəma mbə *ka Zhəwifə
(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Zhj
18:19-24)*

⁶⁶ Ma sa kərəy pi ki na, dzəghwa mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, mba'a *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala basə ghəshi basətəvashi. Mba'a ghəshi dzaa pəməkə Yesəw dzəkwa kwəma mbəzliy sləka ka Zhəwifə. ⁶⁷ Dza

ghəshi ka dəw kwəma və, ma kə ghəshi ngəci na: «Ə dī ghəy gha gəzanəy, nda gha na *Kəristəw tsa tivə Hyala» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya ə gəzanəwəy ya sanay, ka dza ghwəy ni katan na pə ghwəyəw. ⁶⁸ Mba'a pən ni, kadiw e dəw kwəma va ghwəy pən fa na, a ka zləbara kwəma dəwee va ghwəyəw. ⁶⁹ Ghava na tə ndatsəy, ta nzəy dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri tə dəvə kwa bəzəmə Hyalaa kwa bərciy sləkə shiy gwa'a» kə. ⁷⁰ Ma sa favə ghəshi Yesəw gəzəkə tsəgha, ma kə ghəshi gwanashi na: «Zəghwə Hyala nza gha tsəna?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Njasa gəzanəwəy ya va na, zəghwə nzə nzee» kə.

⁷¹ Ma kə ghəshi na: «Wəkə na nava tsəgha, ka dī mbəzli ghwəmmə, ta ndəgha fəti ta kwəma mənti na ghwəlaw. A ghwəmmə favə kwəma zləbakəmmə na lə miy tsa ci, də'wə ghən tsa ghwəmmə basa. Mək na tsəgha» kə ghəshi.

23

*Yesəw tə ngwəvə kwa kwəma
ngwəmma Pilatə
(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Zhj
18:28-38)*

¹ 'Wəkəvə mbəzliy basəshi va gwanashi, takwəs ghəshi satishi ka dzashi lə Yesəw, mba'a ghəshi dzaa pəmanaghə kaa ngwəmma Pilatə. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi na, dza ghəshi ka pə'wə kwəma mənti na ka Pilatə ki, ma kə ghəshi na: «Ma ntsay, a ngədi na mbəzli ghəy ta zhini ghən. A kə kaa ngəshiy, ka tsəhanci ghən ghwəy kaa mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi ma, kə. Ma kə mbə gəzə kwəma ci fa na: “Yən na *Kəristəw. Yən na mazə” kə» kə ghəshi. ³ Ma sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza Pilatə ka dəw kwəma va Yesəw, ma kə na: «Mazə tsa *ka Zhəwifə nza

22:61 22:61 22:34; Mt 26:34; Mk 14:30 22:64 22:64 7:16 22:67 22:67 9:20; Zhj 10:24-25
22:69 22:69 Dani 7:13; Cem 110:1; SləniKY 7:56 22:70 22:70 Mt 26:63; Lk 1:32-35 23:2 23:2
20:20-26

gha na ntsa?» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa gəzə gha va na» kə. ⁴ Ma kə Pilatə kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə mbəzliy basəshi va tə pətsa va gwanashi na: «A mbəzli ni, a na na yay kəsata kwəma jikir nee va ntsa gar bānci fəti məndiw» kə. ⁵ Zhəghwa mbəzli va mətəhə, ghəshi mətəhata gəzə kwəma va lə bərce, ma kə ghəshi na: «Ə bānanshi na zhini ghən kaa mbəzli lə shi bənipə na va, səkə tə hidfi ka Galile ghati na shi ci va, ka dzar mbə hidfi ka Zhəwde gwanashi, avanay tsəhəy tikə sana» kə ghəshi.

*Yesəw ta ngwəvə kwa kwəma mazə *Erədə*

⁶ Ma sa favə Pilatə mbəzli va haməykə kwəma hidfi ka Galile na, dza na ka dəw və shi, ma kə na: «Ndə ka Galile na ntsa na?» kə. ⁷ Ma kə mbəzli ngəci na: «Ndə ka Galile na» kə ghəshi. Ma sa favə Pilatə tsəgha na, dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli a ghəshi pəməghə kaa mazə Erədə. Sa nzanay, ghəci niy məni na mazə tə hidfi ka Galile. Ghala vəghwə tsa va ki na, tifa ghəci niy nza mbə məlmə Zherəwzalem.

⁸ Ma sa tsəhəshi məndi lə Yesəw kwa kwəma Erədə ki na, mba'a Erədə vəshiy tərənəw. Sa niy nzana mbəradzəy ghəci niy nza mbə pəla kwal tsaa nay Yesəw, sa ka naa favə kwəma ka məndi gəzə dzəkən. Ma kwəmaa niy bərkəti na mbə ghən ciy, nay Yesəw ghəci mbə məni kwəma madəna madəna na, niy dī na. ⁹ Dza na ki ka dəfəw kwemer ghəci dən dən va Yesəw. Kala zləba kwəma Yesəw ngəci ya kwətij. ¹⁰ Ma ghala pətsa va na, tifa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala niy nza, war ka pə'wə kwəma ghəshi tərənəw kaa Yesəw. ¹¹ Dza kar Erədə lə ka sawji ci tapə mbə sawa Yesəw, ka sawa, ka 'wəshiy dzəkən. Ghavə ghəshi mba'a ghəshi panakən kwəban tsa

tə dimə. Dza ghəshi mba'a ghəshi pəməghə kaa Pilatə difa.

¹² Ma kwatanəy ka jaka niy nza kar Pilatə lə Erədə. Ma fəcava na dza nava kwəma, mba'a jakayshi, mba'a ghəshi mənishi ka madigahi tərənəw ni.

*Ngwəvə məti kən Yesəw
(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Zhj 18:39-19:16)*

¹³ Ma sa pəmanaghəm Yesəw kaa ngwəmma Pilatə ki na, dza na mba'a basəti mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə mbəzli dikə dikə ni, mba'a nihwəti mbəzli. ¹⁴ Ma kə ngəshi na: «A ghwəy kəsəkə ntsa, ma pə ghwəyəy: “a ngədi na mbəzli ta zhini ghən” pə ghwəy. Dzəghwee kiy, mba'ee dəwhwə kwəma va və tifa kwa kwəma ghwəy. Kəsata fətee və ya kwətij dzar kwa gəla shi gəzəkə ghwəy vaa dzar kabaka ciw. ¹⁵ Zhini tsəgha *Erədə ba, shən ta kəsata fəti və. Va tsəgha zhinikəvə na tikə, ma zal tsay, fəti və gar pəsliti məndiw. ¹⁶ Ghənzə tsəghay, ə dzee kəkədi lə ghwəda, nzee pəlay a ghəci dzay» kə.

[¹⁷ Ndimndim tsa shiy nzay, səkəta ma tsə Pakə njasa nza ghəshi va mbə sanay, kwətij ka ngwəmma Pilatə pəlanayshi ndə mbə mbəzli kwa fərshina.] ¹⁸ Sa gəzəkə Pilatə tsəgha na, dza mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə zlanə kwəma lə bərce gwanashi gwanashi, ma kə ghəshi na: «Pəsliti ntsa va, a gha pəlayəy Barabasə» kə ghəshi. ¹⁹ Barabasə tsa dī ghəshi va məndiy pəlanayshiy, ə niy ngadambə na mbəzliy dzəmbə zhini ghən, mba'a niy pəsliti ndə. Va tsəgha niy kəsaghwa məndi kwa fərshina. ²⁰ Sa mawti Pilatə pəlay Yesəw na, zhəghwa na difa ka gəzanshi kwəma. ²¹ Ma mbəzli va nashi ki na, zləba na Pilatə va kwəma ghəshiw. Kə ghəshi ka zlapə zlanəzlanə, ma kə ghəshi na: «Wa danəwəgha,

danwavəgha vəgha tsəm, a ghəci mətiiy» kə ghəshi.

²² Ma kə Pilatə kaa ngəshi kwa mahkana gəzə kwəma ci ba na: «Əy wa na kwəma təvəti ntsa gar dənəw məndiy dzəvəgha tsəm kia? Nata kwəma yədfamti nee ya jəw gar pəəsli məndiw. Ə na na dzee də'wəvə lə ghwəfa nee, nzee pəlay a ghəci dzay» kə. ²³ Ma sa favə ghəshi Pilatə zləbanakəshi tsəgha na, zhəghwa ghəshi mətəhə, ghəshi mətəhata gəzə kwəma zlanzlan: «War danwə pə gha danwavəgha Yesəw tsa va vəgha tsəm» kə ghəshi. Dzəghwa na shi va kwəma tsəgha, mba'a zəhwə na ngwəmna Pilatə kwəma ki. ²⁴ Dza na mba'a zləbati man-anishi njasa dī ghəshi va. ²⁵ Mba'a banavəshi Yesəw, a ghəshi məni shi dī ghəshi va li, kə mba'a pəlanayshi ntsa va ki. Ntsaa niy kəsaghwa məndi va kwa fərshina, sa niy ngədfambə mbəzli mbə zhini ghən lə sa pəəsliti na ndə.

Yesəw vəgha tsəm

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Zhj 19:17-27)

²⁶ Ma sa banavəshi məndi Yesəw ki na, dza ghəshi ka dzashi li ta danwəə dzəvəgha tsəm. Ma ghəshi mbə kwal na, bəgəm ghəshi kwəmay lə tsahwəti ndə, Shimanjw, kə məndi kaa slən tsa ci, ndə ka Shiren ghəci. Ntsa vay mbə za za ci niy səkə na kwamti. Sa kwəmay ghəshi li na, dza ka sawji, tasl ghəshi kəsəvə, bərədfə ghəshi bərdanakən tsəm tsa dza ghəshi va ta danwə Yesəw dzəti, a ghəci bə ta nəw Yesəw li.

²⁷ Dzəghwa dən mbəzli basəshi, bəlidin ghaa nashi ma kwasəbə Yesəw. Mba'a mi'i kwasəbə dība, war ə ghəshiy tihwəni, ka pəəsli ghən tsa shi lə wahə. ²⁸ Dza Yesəw tərədf, zhəghəghə kwəma ci dzar

kwa mi'i va, ma kə kaa ngəshi na: «A mi'i ka Zherəwzalem, ka wahə ghwəy tə ya na nee ma. Ta tsa ghwəy ghən lə ta ndərazhi ghwəy, pə ghəy wahə! ²⁹ Sa nzanay, a tsahwəti vəghwə taa səkə, vəghwə tsa vay, tərənəw dza ngəra'wəə nza mbə. Ma dza məndiy ni ghala vəghwə tsa vay: "Wahə na kən jinə maliy yakə ma zəghwə, kala səkə zəghwə sahəwə 'wa tə hati nzə sa!" dza məndiy ni. ³⁰ Ma dza mbəzliy ni kaa dəlagwigwi ghalabay: "A dəlagwa, ngəzlakevəna kən ghəy" va tsatsa ngəra'wə, dza ghəshiy ni. Ma kə ghəshi dzaa ni kaa hwəm pi ba na: "A hwəm pi, mbələynəy va tsatsa ngəra'wə shi" dza ghəshiy ni. ³¹ Nighətimam kiy, kwa vəghwə tsa nzana yən tsa məni shi dī Hyala ka sa ngəra'wee tsətə kiy, njaa dza naa nza kən mbəzliy zləba ma kwəma Hyala kia?» kə Yesəw. *

³² Ghala pətsaa pəmə məndi va Yesəw ta pəəsliy, a məndi niy pəməvə nihwəti zhər bakə ta bəkwəshi kwasəbə Yesəw, sa hwəti niva mbəzli rədfə tərənəw na. ³³ Ma sa tsəhəshi məndi li shi tə pətsa har məndiy «Gwalgwata», pi nja pa ghən ndə ngəri na, dza ghəshi mba'a ghəshi danwavəgha Yesəw vəgha tsəm tība ki. Dzəghwa danwə ghəshi danwavəgha ka hwə rədfə bakə ni va, ya wa ndə na tə tsa ci tsəm kwərakwə. Tsahwəti na, tə kwa bəzəmə Yesəw, tsahwəti na, tə kwa zləbi ci.

³⁴ Dzəghwa Yesəw ghəci vəgha tsəm tsa va, tapə ta cə'wə Hyala ta mbəzliy sanamiy ngəra'wə va: «A Di, yan pə gha na gha, pəlashi mbə nəfə tsa gha. Sa nzanay, sənashi shi məni ghəshi ni ghəshiw» kə. Ma sa danwamti mbəzli va nashi ki na, mba'a ghəshi tihəhwə kwəbənər kən ghən ci kwa jipə shi lə ti dandərdə.

23:29 23:29 21:23 **23:30** 23:30 'Wəzh 10:8; ShiZhj 6:16 **23:31** 23:31 1Pi 4:17 * **23:31** 23:31 Lə kwəma ka Gərekəy, vanay njasa gəzəti məndi kwəma va: Ya sa nzana tsəgha məndi məni lə fə nebəkəta na kiy, njaa dza naa nza lə fə ghwəli ghwəli na kia? kə məndi. **23:33** 23:33 Ezay 53:12 **23:34** 23:34 Cem 22:19; Mt 5:44; Lk 6:28; SləniKY 7:60

³⁵ Mbəzliy basəkəvashi nashi kiy, war tifa ghəshi ka nighə kwəmaa məniva. Mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə na, war kwəma səna ghəshiy gəzanci. Ma kə ghəshi na: «Ndata *Kəristəw tsa, tivə Hyala na katanəy, ə kə mbəliti tsa ci ghən njasa mbəlanti na va nihwəti mbəzli ki!» kə ghəshi. ³⁶ Zhini tsəgha ka sawji gəzanci kwəma səna kwərakwə fa, ka sawa. Dza ghəshi kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw, mba'a ghəshi banavə shi sa ndalakwə niy dzəta miy ci. Ma kə ghəshi na: ³⁷ «Ndata mazə ka Zhəwifə nza gha katanəy, ca mbəlanti ghən tsa gha də'wə ghən tsa gha sana di» kə ghəshi.

³⁸ Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi tsasliti shiy tə tsəm tə ghən Yesəw. Ma shi tsasliti ghəshi vay: «Ntsay mazə ka Zhəwifə na» kə ghəshi.

³⁹ Dzəghwa tsahwəti ndə mbə ka rəda bakə ni va danwəy məndi vəgha Yesəw mba'a ghavə sawa ci kwərakwə fa. Ma kə na: «Ə kama ghaa Kəristəw Ntsa tivə Hyala shəkəna? Ca mbəlanti ghən tsa gha, nza gha mbəlantənəy kwərakwə» kə.

⁴⁰ Ma sa gəzəkə tsahwəti ndə rəda tsa va kwəma tsəgha, ma kə tsahwəti tsa va kaa ngəci na: «Tawa gəzə gha kwəma tsəgha tay. Ə hazləni ma gha va Hyala ta na. Ghwəm na na ghwəm sənzənvay, ka rəda nza ghwəm. Sanay fəti kwətin naa ndammə məndi lə ntsa.

⁴¹ Ta na na ghwəməy, kwaakwa na ngəra'wə tsa ghwəm tsa, sa nzanay, a ghwəm hwəti rəda, va tsəgha sam məndi ngəra'wə. Na naci kiy, rəda mənti na tifa ya jəwəw, war təgəm tsəgha sa na ngəra'wə» kə. ⁴² Ma sa gəzamti na kwəma va tsəgha kaa ntsa va ki, ma kə kaa Yesəw na: «A Yesəw, ma na nee neyey, zəzə tə ghaa dzəkənee fəca dza ghaa səəkə ta sləkə mbəzli gha» kə. ⁴³ Ma kə

Yesəw kaa ngəci na: «Nay gha na, kwa gwa'a gəzanee, ndatsə ndatsə nay ghwəm dza naa nza lə gha tə pətsa wəzə tsa mə ghwəmə!» kə.

Njasa məti Yesəw

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Zhj 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ma sa mənta vici tarə kwa ghən ki na, dzəghwa tərkwəsl pi mənuy ya pa' kwəmafa tə hidfi gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsəgha pi. 'Wakəvə kwəmtə tsa pəhəy məndi ta təhəvəri pətsa mbə *ciki Hyala, bakə mbə sləkəwəvərivay. ⁴⁶ Dzəghwa Yesəw ki, mba'a gəzəy kwəma zlanzlan, ma kə na: «A Didi, avee zlatavəna piy tsee mbə dəvə gha» kə. Ma ləy hwəm sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a mətiy ki.

⁴⁷ Ghala pətsa va na, tifa dikə tsa ka sawji bələkwə niy nza, gwa'a gwa'a nashi shiy mənishi va. Sa nashi na na mba'a dzəmbəy mbə fal Hyala. Ma kə na: «Katan katan niy nza zal tsa ntsa wəzə tsa» kə.

⁴⁸ Mbəzliy niy basəkəvashi va dan ni gwanashi ta nighə kwəma dzaa məniva na, mba'a ghəshi nashi shiy mənishi va. Ma sa nashi ghəshi na, dza ghəshi ka dzashiy jigghi, ya wa ndə mbə shi na, war lə dəvə miy nəfə ci, sa zhanshi nəfə tsa shi va nava kwəma.

⁴⁹ Ghala vəghwə tsa məniva shi va vay, tifa niy nza madigahiy Yesəw gwanashiy, vəri kərakə, ghəshi lə mi'iy niy nəwvə va ghala madi na səəkə mbə məlmə Galile. Mba'a ghəshi nashi shiy mənishi va gwanashi.

Njasa lamti məndi Yesəw

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Zhj 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ A tsahwəti ndə niy nza tifa ghala vici vay, Zhezhefə, kə məndi kaa slən tsa ci. Ntsa mbə məlmə Arimate tə hidfi *ka Zhəwifə ghəci

niy nza. Ntsa vay ntsa wəzə tsa, ka nəw kwal Hyala wəzə, niy nza na, mbə ndəghə səəkə tsa Hyala ta sləkə mbəzli ghəci niy nza. Ntsa va dibay, mbə ka sləka ka Zhəwifə niy nza na. Ghala pətsaa sla mbəzli nza na va mbə shi ngwəvəə dzəkən Yesəwəy, niy zləbavə kwəmaa niy garəti nihwəti ka sla ngwəvə va na na naciw. Niy zləbavə shi mənə ghəshi va na dibaw. ⁵² Ma sa mətəy Yesəw na, mba'a dzaa kəsəy ngwəmna Pilatə ta cə'wə kwal tsa dza ta bə mbəri tsa Yesəw ta dza ta lamti. ⁵³ Mba'a Pilatə banavə kwal. Dza na mba'a dzaa bəkəghwa səkwa mə tsəm tsa danwəvəgha mənədi va. Dza na, lan bəvə, mba'a harambə mbə bahəta wəzə na, mba'a fəghwa kwa kwəli niy lati mənədi mbə hakwə. Kwəli vay, niy səəkə mənədiy lahəwə ndə kwa ya kwətəjəw.

⁵⁴ Ma ghala vəghwə tsa la na va Yesəwəy, hetihwer fəca vici ka mənədiy, gwəmava ta ndəghə *vici dəkəva ka Zhəwifə niy nza na. ⁵⁵ Dza mi'iy niy səəkəshi va kwasəbə Yesəw ghala səəkə tə hidfi ka Galile, mba'a ghəshi pəhay *Zhezhefə. Mba'a ghəshi nata kwəli Yesəw tə pətsa nza na, lə njasa laghwa Zhezhefə mbəri tsa va kwaba gwa'a. ⁵⁶ Ma sa lamtim mbəri ki na, dza mi'i va tərəd ghəshi zhəghəghəvashiy jighi. Ma sa tsəhəshi ghəshi kəghi na, dza ghəshi mba'a ghəshi pəlati in mba'a wərđi, ta dza ta məsəə dzəti mbəri. Dzəghwa ghəshi fəca vici dəkəva ka Zhəwifə ki, das ghəshi nzəyshi, ka dəkəva njasa gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizə.

24

Njasa zhakatiy Yesəw kwa kwəli (Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Zhj 20:1-10)

¹ Ma fəca ləwmə dəmasə pəətə mekəshi mekəshi ki na, dza mi'i

va pəlhəm ghəshi madfishi, mba'a ghəshi bəvə shiy niy gwəmanti ghəshi va, 'wərđi, mba'a in, ta məsəə dzəti mbəri. Dza ghəshi pəkw ghəshi dzashiy dzəti kwəli Yesəw va. ² Ma sa sa tsəhəshi ghəshi tsəgha, tsa' kə ghəshi na, kwəli ghwəni ghwəni, kərakə mənədi tsəkwəy hərəmbəzliy niy kalay mənədi va kwəli li. ³ Dza ghəshi təhwə ghəshi dzəmbəshiy dzəmbə kwəli va, njə'wə njə'wə kə ghəshi na, a nay mbəri tsa Yesəw Ndə sləkəpə ghəshiw. ⁴ Ra'i ghəshi zashi va nava kwəma. War ghəshi hahashi tiba tsəgha na, ghavə zhər bakə vətəghə ghəshi tsahwəshi vəgha shi tsəgha, lə kwəbenjər tezlezl tezlezl ni kən ghən shi, ka mbərə. ⁵ War sa nashi mi'i va mbəzli va tsəgha na, mba'a hazləni kəsəvəshi, nzəjw nzəjw nzəjw ghəshi nzəjwambə kwəma shi mbə hidfi gwanashi. Ma kə zhər va ngəshi na: «A mi'i, tawa pala ghwəy ntsa tə ghwəməy tsa mbə mbəzli bəkwə bəkwə ni shəka? ⁶ Ghəci tikə kwa kwəli naw. Aa zhakatiy mbə mətə. Zəzəvəm kwəmaa niy gəzanwəy na va niy nza, ghəci ghwəlay tə hidfi ka Galile. ⁷ Ma kə niy niy: "Ta banavəra dza mənədi, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kaa ka mənə *kwəma jikir na, ka ghəshi dza na mba'a ghəshi danwəvəghara vəgha tsəm. Ta mətira dzee dza, ma tə kwa mahkana vicee kwa kwəli kiy, ma nzee zhakatira mbə mətə" kə niy ni» kə ghəshi.

⁸ Ma sa gəzanakəshi zhər va kwəma va tsəgha kaa mi'i va na, mba'a ghəshi zəzəvə kwəmaa niy gəzanakəshi Yesəw va. ⁹⁻¹⁰ Dzəghwa mba'a ghəshi bərvashi tə kwəli va, ka dzashi. Avənay slən tsa mi'i va, kar Marəy ka Magədala, Zhanə, mba'a Marəy mbəghəy Zhakə, mba'a nihwəti mi'iy nza kwasəbə shi, tsəgha niy nza ghəshi.

Ma sa bərvashi ghəshi tə kwəli

va na, dza ghəshi mba'a ghəshi dzaa gəzanshi kwəmaa mənta va gwanata kaa *mbəzli ta səda Yesəw va tərmbə mən lə tan ni, mba'a kaa nihwəti mbəzli gwa'a. ¹¹ Ma sa favə *ka kwal Yesəw va mən lə tan ni kwəma va na, njasa gəzəkə mi'i va kwəma kama ghən ti ghəshi favə niva shiy. Kala yə kwəma mi'i va va ghəshi.

¹² Ya tsəgha nzə ki na, dza Piyer fakatsa'wə satiy də'wə ghən tsa ci, dza na bəvbəpə bəvə bali, ka dzay dzəti kwəli va. Dzəghwa na ndəs tsəhəy miy kwəli, gələb gələbəy, njə'wə nighəti pətsa kwaba. War məgapaa niy gapəti məndi mbəri li gwa'a tsəgha sa nata na kwaba tə hidi, kala nay mbəri ghəci. Sa nata na nava kwəma tsəgha na, 'wakəvə na tərəd' zhəghətəvay, mba'a dzay jighi. Tərənəw nava kwəma mananati madəna kaa ngəci.

Kwəmaa mənta kwa kwal tsa dzəmbə məlmə Emawəsə (Mk 16:12-13)

¹³ Ma fəcavata, fəca dəmasə na, mba'a nihwəti *mbəzli ta səda Yesəw bakə madishi ta dza ta wə mbə nahwəti məlmə, Emawəsə kə məndi kaa slən tsa nzə. Ma ngwəla kwa jipə məlmə va lə məlmə Zherəwzaleməy, gar kiləwmetər mən lə tan na. ¹⁴ Ma ghəshi mbə kwal na, war ə ghəshiy sla kwəmaa mənta va gwanata. ¹⁵ Ma ghəshi mbə sla kwəma shi va tsəgha na, dzəghwa ndəs Yesəw kəsashi. Kə ka dza ghəci li shi kwa zəərə kwətin na. ¹⁶ Mbə nay Yesəw ghəshi nanzə ki na, mba'a shiy makətishi ta sənay ghəshi Yesəw na, kə ghəshi. ¹⁷ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Wa kwəma sla ghwəy mbə kwal shəka?» kə. Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, 'wakəvə mbəzli va tsəgha, ghərən ghəshi ghərənəshi. ¹⁸ Ma kə ntsa har məndiy Kəleyəwpasə ta mbəzli bakə ni va kaa zləbanci na: «Kwətiņa nza gha mbə

Zherəwzalem, gha gha tsaa sənashi ma shiy mənishi ni mbəba 'war'war na?» kə. ¹⁹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Wa shiy mənishi baya mbəzli?» kə. Ma kə ghəshi na: «Ə sənashi ma gha shi mananati məndi va kaa Yesəw, ndə ka Nazaretə shəkəna? Ghəciy, *ndə gəzə kwəma Hyala lə bərzi nza na, mba'a mənəhwə shi dikə dikə ni ghəngən ghəngən. Kwəma wəzə na ghənzə tərənəw. Hyala lə mbəzli gwa'ay, a ghəshi sənata kwəma va. ²⁰⁻²¹ Ma sa niy nashi ghəy bərzi ci va tsəghay, ghəci na sa ghwənikə Hyala va ta mbəli ka *Izərayel niy nə ghəy. Ma dza *ka ta Hyala ghəy dikə dikə ni, ghəshi lə mbəzli ghəy dikə dikə ni na, mba'a ghəshi kəsəghə dzəghwa kwəma ngwəmma, mba'a ghəshi slanəkən ngwəvə məti. Dza ghəshi danəwə ghəshi danəwəvəgha vəgha tsəm, mba'a ghəshi pəəsliti. Avanta kwa mahkana vici na sana ndatsə ghala mənishi shi va. ²² Ma kwəmaa gwəramti vaa səəvəriņəy kiy. A nihwəti mi'i ka ghəy nza li shi kwa zəərə kwətin na li shi kafəshi ndatsə pəətə mekəshi. Mba'a ghəshi tsəhəshi tə kwəli Yesəw va ta nighə. ²³ Ma dza ghəshiy, kala kəsəy mbəri tsa Yesəw ghəshi kwa kwəli va. Mba'a ghəshi zhəghəkəvashi. Ma kə ghəshi kaa ngənəy sa səəkəshi ghəshi na: «A ka kwal Hyala tsahwəshi ghəy miy kwəli va mba'a ghəshi gəzanəy, aa zhakatiy mbə məti, mbə piy na, kə ghəshi» kə mi'i va kaa ngənəy. ²⁴ Ma sa favə ghəy tsəgha na, dza nihwəti mbəzli mbə ghəy, mba'a ghəshi dzaa nighəkə kwəli va. Ma dza ghəshi na, war njasa gəzəkə mi'i va va ghəshi kəsata. Kala nay mbəri tsa Yesəw ghəshi kwaba» kə ghəshi.

²⁵ Sa famti Yesəw kwəma shi gwanata ki, ma kə kaa ngəshi na: «Ghwəyəy mbəzli kama məhərli və shi gar fə ghən ta kwəma nza ghwəy. Bakə bakə na nefer ghwəy

ta kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala mbə zliya gwanata. ²⁶ Tsəgha kwəma va niy gəzəta nanzə sa? Ta sahwə ngəra'wə dza *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, ka shəndəkə gha dzəti, kə məndi niy ni nanzə sa?» kə. ²⁷ Dzəghwa na tapə, ta canshi kwəmaa gəzəkəvataa dzəkən mbə Zliya Hyala gwanata. Sa ghati na tə zliyahı *Məyizə ka sar pa' tə zliyahı nihwəti ka gəzə kwəma Hyala gwa'a.

²⁸ Ma sa tsəhəshi ghəshi ndəkəwə vəgha məlmə Emawəsə na, dza ghəshi vaa dzəmbə na, dza Yesəw mba'a mənti njasa di na dzay kərakə kən shi. ²⁹ Dzəghwa mbəzli va, mba'a ghəshi tətə'wəvə, a ghəci hi. Ma kə ghəshi ngəci na: «Nzəyɲa lə ghəy, sa nzanay, a vici dzata, ndal tərmbə vərđi ta mənivaw» kə ghəshi. «Tsəgha na» kə Yesəw, mba'a dzakəy dzakə ghi ta nzəy lə shi. ³⁰ Dza ghəshi das ghəshi nzəyshi ta zəmə shiy, kə Yesəw mba'a bəvə peɲ, mba'a mənti 'wəsa kaa Hyala. Dza na mba'a ngan-gavəri mba'a banavəshi. ³¹ War sa banavəshi na peɲ tsa va tsəgha na, mba'a məhərli shi ghwəni. Kar ghəshi sənay na, Yesəw na sasa, kə ghəshi. Dza Yesəw ki mba'a zanavəshi za tifa. ³² Tapə ghəshi ta gəgəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ghala sa gəzam na va kwəma ka cim kwəma mbə zliya kwa kwal na, paf nefer ghwəm niy nza va vəshi sa?» kə ghəshi.

³³ Dza ghəshi nza'jəw ghəshi madishi tsəgha, ka zhəghəvaa zhəmbə Zherəwzalem. Dza ndəs ghəshi tsəhəshi, mba'a ghəshi kəsashi mbəzli ta səfa Yesəw va məɲ lə taɲ ni basə basə lə nihwəti mbəzli kwasəbə shi. ³⁴ Ma kə mbəzliy basəshi va kaa mbəzli bakə ni va tsəhəshi vəgha shi na: «A mbəzli ghəy ni, katanɲ katanɲ

zhakatiy Ndə sləkəpə mbə məti. A Shimanɲw nay lə mətse ci» kə ghəshi. ³⁵ Dzəghwa, ni bakə ni va mbəzli tapə ta gəzanshi shiy mənishi li shi, ma kə ghəshi na: «Ma ghəy mbə dzaa dzəmbə məlmə Emawəsəy, a ghəy kwəmay lə Yesəw kwa kwaləy, kalaa niy sənay ghəy. Ma hetihwer sa təhavəɲəy na peɲəy, mba'a ghəy sənay ghalaba ki» kə ghəshi.

*Njasa cinti Yesəw ghən tsa ci kaa *mbəzli ta səfa ci*
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Zhɲ 20:19-23; SləniKY 1:6-8)

³⁶ War ghwəla mbəzli bakə ni va mbə gəgəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə Yesəw də'wə ghən tsa ci tsəgha, tsahwə tsahwəy kwa jipə tsa shi. Ma kə kaa ngəshi na: «Nzəyəy zərkə lə ghwəy» kə. ³⁷ Dzəghwa mbəzli gwanashi ka gwərgwərə va hazləni, «Ndəba məcakwə ndə dzanakənsi na dza» a kə ghən tsa shi. ³⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Wa shiy mənishi hazləniɲwəy ghwəy shəka? Wa nava mənti ghwəy nefer ghwəy bakə bakə tsəgha nanzəa? ³⁹ Waa yən na, cam nighətımam dividivee lə shidshidəe gwa'a. Cam daparam tə vəghəe nza ghwəy mbəə sənay məcakwə ndə nza yaw pə ghwəy. Sa nzanay, ya 'yesler, ya sliw na ghəshi mbə məcakwəw. Na nee kiy, a shi va mbə ya» kə. ⁴⁰ Ma ghəci mbə gəzanshi kwəma va na, dza na mba'a cintishi dividivi ci lə shidshid ci. ⁴¹ Dza mbəzli va ka vəshi tərəɲw tərəɲw. Ka mananshi madəɲa nava kwəma tərəɲw. Kala mbə ghəshiy zləbavə gəla nava kwəma di. Ma sa nighəti Yesəw tsəgha, ma kə ngəshi na: «Shi zəmə va ghwəy tikə ta na?» kə. ⁴² Dza mbəzli va mba'a ghəshi banakə kəlipə səli səli na. ⁴³ Dza Yesəw laɲ bəvə, mba'a zəməhwə tifa kwa kwəma shi.

24:27 24:27 24:44 **24:32** 24:32 24:45 **24:34** 24:34 Mk 16:7; 1Kwər 15:4-5 **24:36** 24:36 1Kwər 15:5; zərkə: Lk 2:14 **24:37** 24:37 Mt 14:26; Mk 6:49 **24:41** 24:41-43 Zhɲ 21:5, 10; SləniKY 10:41 **24:44** 24:44 24:27; Zhɲ 5:39; Məyizə: SləniKY 7:9-10, 25-27, 35, 37-39; Zhɲ 5:46; ka gəzə kwəma Hyala: Ezay 52:13-53:12; 'Wəzh 6:2; Cemer: Cem 22:69

⁴⁴ Ma kə kaa ngəshi na: «Ghala vəghwə tsaa niy nzee kwa jipə ghwəy diy, e niy gəzamtənwəy, shi tsasliti məndi vaa dzəkənee mbə zliya *Məyizə, lə mbə zliya ka gəzə kwəma Hyala, mba'a mbə zliya cəməy, ya njaabay, cəke' dza ghəshiy mənishi lə ya, pən niy ni ka ngənwəy» kə Yesəw. ⁴⁵ Dza na ki, mba'a kətitishi nza məhərli shi mbəə ghwənita ta mbə ghəshiy sənashi shiy tsaslishi mbə Zliya Hyala. ⁴⁶ Ma kə ngəshi na: «Avantam kwəma tsasliti məndiy dzəkənee: Ya njaabay ta sa ngəra'wə dza *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, ka mətuy. Ma tə kwa mahkana viciy, nza zhakatiy mbə məti.

⁴⁷ Difa kiy, ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na dza məndi kaa hwəlfə mbəzli ghəngən ghəngən gwa'a tikə tə hidfi. Tawa dza məndiy gəzanshiy, nza ghəshi mbəə zhəghanti nzəy tsa shi. Ma nza Hyala pəlatanashi kwəma shi jikir na mbə slən tsa ci. Ma nəwər tsa vay, mbə məlmə Zherəwzalem dza məndiy gha gəzə, ka nəw pa' tə pətsa kəray hidfi, kə məndi. ⁴⁸ Ava ghwəy na ka ndəgha fətiy dzəkən shi va kaa mbəzli. ⁴⁹ Sa kee dzay, mba'ee ghwənəkənwəy *Safə tsa Hyala va niy gəzəkənwəy Dirə bənwəy. Ma nana diy, nzəy wəyəm mbə məlmə Zherəwzalem, pa' fəca dza Hyalaa ghwənəkənwəy Safə tsa nzə, nza ghwəy kwəməvə bərçi ta gəzə kwəmee kaa mbəzli» kə.

*Njasa kafə Yesəw dzəmə ghwəmə
(Mk 16:19-20; SləniKY 1:9-11)*

⁵⁰ Ma sa gəzanamtishi Yesəw kwəma va tsəgha *kaa mbəzli ta səda ci va na, dza na pəm pəməkəvərishi mbə məlmə va, mba'a dzay li shi ndəkəwə dzəvəgha məlmə Betani. Ma sa tsəhəshi

ghəshi tifa na, mba'a Yesəw kafashi dividivi ci mba'a təfanatishi miy. ⁵¹ Ma ghəci mbə təfanshi miy tsa va na, dza na mba'a təhəvərivay li shi, mba'a Hyala bəhwəə dzəmə ghwəmə.

⁵² Dzəghwa ghəshi nashi ki na, ka fal Hyala ghəshi mba'a ghəshi madishi ka zhashiy zhəmbə məlmə Zherəwzalem lə vəshi mbə nefer shi tərənw tərənw. ⁵³ Ya hwəmba na, war ka basəva ghəshiy nza mbə *ciki Hyala, ka fal Hyala.

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə na dzəkən Yesəw *Kəristəw njasa tsasliti Ləwka ki.

24:45 24:45 24:25-27, 32; Zhj 20:9 **24:46** 24:46 9:21-22; Mt 26:56; Mk 14:49; 1Kwər 15:3-4; SləniKY 17:2-3; 28:23 **24:47** 24:47 3:3; SləniKY 1:8; 5:31; 11:18; 17:30-31; 20:21; Rm 15:19 **24:48** 24:48-49 SləniKY 5:32; Zhj 15:26-27 **24:48** 24:48 SləniKY 1:8, 22; 2:32; 3:15; 4:33; 10:39-41; 13:31 **24:49** 24:49 4:18 **24:50** 24:50-51 9:51; Mk 16:19; SləniKY 1:9; 3:21 **24:52** 24:52 SləniKY 1:12; Zhj 14:28; 16:22 **24:53** 24:53 SləniKY 2:46; 5:12

**Zliya Yəwən kwəma
wəzə naa dzəkən
Yesəw Kəristəw njasa
tsasliti
Zhanj
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Zhanj zəghwə Zhebede tsasliti na zliya na. Ghəciy, ntsa ta səda Yesəw na. Ma kə mbəzliy, ghala vəghwə tsa tsasli Zhanj zliya nay, ghəci haliy nza na. Piya ka tanəti məslidə mətsəkə ləy hwəm ya tsa Yesəw tsasli na, kə ghəshi. Ma dī naa gəzəy, Matiye, Markə mba'a Ləwkay, pərba ghəshi tsasliti na ni shi zliyahı kən Zhanj.

Mbə zliya nay, kar Zhanj gəzə kwəmaa dzəkən tsahwəti ntsa ta səda Yesəw va niy dī Yesəw tərənəw tsa. Ma dī naa gəzəy, dzəkən ghən tsa ci ka naa gəzə.

Ma kwəma tsasli Zhanj zliya na tiy, ta kəəti mbəzli nza ghəshi mbə sənay Yesəw ka Zəghwə Hyala, lə ta mbə ghəshiy sənay dība ghəci na ndə mbəlīpə, kə ghəshi. Ma ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw tsa vay, ka dzaa zayəw, ta kwəməvə piy tsa kədi ma dza na (vəh 20:31).

Mba'a kə Zhanj tsasliti kwəma mənəhwə Yesəw madana madana nay, kar naa tsasliti kwəma bənīpə Yesəw dzəkən madana mənti na va. A ghwəmməə nīghəvə ya tə sa ngaslay Yesəw va mbəzli bələkwə bələkwə cīfə mətsəkə lə pən cīfə. Ləy hwəməy, dza na ka bananshi kaa mbəzli, ma kə ngəshi na: «Yən na pən tsa bə piy kaa mbəzli» kə (vəh 6). Dzəghwa na dibay mba'a zhinikəmə Lazar kwa kwəli, zhini na mba'a bananavəshi kaa mbəzli, a ka na: «Yən na ntsaa zhini mbəzli

səəmə kwa kwəli, zhini ka bananshi piy dība» kə (vəh 11). Ma kə Yesəw dība na: «Yən na wan pi tsa mbəzli tikə tə hidī» kə (vəh 8:12). «Yən na miy ciki» kə (vəh 10:9). «Yən na ndə mbəli shiy tsa katan tsa» kə (vəh 10:11). «Yən na kwal tsa tidif tsa, zhini mba'a saa kwəma piy tsa kədi ma» kə (vəh 14:6). Zhini «Yən dənəw fə, ma dividivi ti na, ghwəy» kə (vəh 15:5).

Ma sa ka Yesəw bananshi shiy kaa mbəzli tsəgha ki na, mbə zləbashi nihwəti mbəzliy nza, ma nihwəti na, kala zləbashi ma.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 12 Nəwər dzəkən nzyə tsa Yesəw Kəristəw kwa jipə mbəzli, lə njasa bananavə na shiy kaa mbəzli, ta mbə mənđi sənay, nda a ndə na.

Vəh 13 pa' tə vəh 17 Nəwər dzəkən shiy ghəngən ghəngən, shi bananavə Yesəw Kəristəw kaa mbəzli ta səda ci, lə njasa dītishi na, mba'a dzəkən cə'wə tsa cə'wəhwə na dəy.

Vəh 18 pa' tə vəh 21 Nəwər tsa dzəkən məti Yesəw Kəristəw lə zhakati tsa ci mbə məti, lə njasa zhini naa təzliy kwa kwəma mbəzli ci.

Ntsa har mənđiy «Kwəma gəzə Hyala» na Yesəw Kəristəw

¹ Ghala kwatanata, Hyala ghwəla ta nga shi tə hidī lə shi mə ghwəmə gwa'ay, ntsa har mənđiy «Kwəma gəzə Hyala» tība.

«Kwəma gəzə Hyala» vay, ghəshi niy nza na lə Hyala, niy təhəvərivashi ghəshiw.

«Kwəma gəzə Hyala» va na, Hyala va ghənzə.

² Ma «Kwəma gəzə Hyala» va kiy, ghəshi niy nza na lə Hyala ghala kwatanata.

3 Ya wa shi ngati Hyala gwa'ay, war
lè Kwèma va ngatishi na.

Tsahwèti sè tifa ya kwètiŋ,
mba'a mènøy kala lè Kwèma vaw.

4 «Kwèma gèzè Hyala» va kiy, sèkè
mbè sèkè piy.

Dza piy tsa va, ka mbèrè ka mènipe
wanj pi,

ta mbè mbèzli tè hidiy sènata
kwèma katanj na.

5 Ma wanj pi tsa va ki na,
ka mbèrè, ka mènipe wanj pi mbè
kwèli,

kala mbay kwèliiy shèrkwamti ya
jèw nzè.

6 Mba'a Hyala ghwènikè tsahwèti
ndè, Zhanj, kè mèndi slèn tsa ci, ta
nza ghèciy ndè kwal tsa nzè. 7 Ghèci
na ntsaa sèkèy ta cipè kwèma kèn
kwèma wanj pi tsa va. Ma nza mèndi
favè kwèma kèn, nza mèndi mbè
zlèbavè gwanashi ki. 8 Ma na Zhanj
nacy, ghèci na wanj pi tsa vaw. A
sèkèy na ta ndègha fètiy dzèkèn
kwèma kèn wanj pi tsa va.

9 Ma ntsa nza slèn tsa ci vaa
«Kwèma gèzè Hyala» kiy,
ghèci naa mbèrè wanj pi tsa katanj
katanj tsa.

Mba'a sèkèy dzèti hidì tikè,
dzèghwa ka mbèrè kaa nefer mbèzli
gwa'a.

10 «Kwèma gèzè Hyala» vay,
tifa niy nza na tè hidì,
lè kwèma nzè va ngati Hyala shi
ngati na tè hidì gwanashi.

Ma na ntsa tè hidì naci ki na, sènivè
kwèma va naw.

11 Mba'a «Kwèma gèzè Hyala» va
sèkwata
mba'a nzèyta tè hidì nzè.

Ma dza mbèzli nzè na, kala zlèbati
ka'wèvè ghèshi.

12 Ma nihwèti mbèzli na,
mba'a ghèshi ka'wèvè, ka banavè
nefer shi.

Dzèghwa na kaa niy banavè nefer
shi va,

mba'a banavèshi bèrci
ta mbè ghèshiy mènishi ka ndèrazhi
Hyala.

13 Nza tsa nza ghèshi va ka ndèrazhi
Hyala ba na, tè sa yakèshi mèndi
njasa ka mèndi vaa yapè kwa
hwèr naw, tè sa dī ndè ngèri na
baw, èhèŋ, sa nzana, mba'a Hyala
banavèshi piy tsa 'war'war tsa na.

14 Ma dza «Kwèma gèzè Hyala» va
kiy,

mba'a zhèghèta ka ndè, lè vègha ti,
mba'a sèkètaa nzèyta mbè
ghwèmmè.

Mba'a ghèy nay dikè tsa mèni na,
ma dikè tsa nzè va na, nja dikè tsa
ka Didi vaa
fanati kaa zèkwèti zèghwè ci ghèci
kwètiŋøy vè.

Ava tè kwèma nzè va sènay
ghwèmmè nza tsa nza Hyala
ka ntsa wèzè hwèr tsa, lè ka ntsa
slar tsa ki.

15 Dzèghwa Zhanj tsa mèni *batem
ki, ka gèzèpè kwèmaa dzèkèn ntsa
va zlanjzlanj njasa nza na, ma kè na:
«A ghwèy niy favè yèn gèzèŋwèy
kwèmaa dzèkèn ndè bay, ava ghèci
na ntsa va ki, saa niy nè ya va: “A
ndè tifa taa sèkè lè hwèm yay, a
ntsaa va tanjètera tè dikè. Sa nzana,
ghèci na nacy, ghala mèndi ghwèla
ta yara na tifa” pèn niy ni» kè.

16 Ghwèmmè gwanammøy,
a ghwèmmè kwèmavè bèla mbè shi
slèkè na gwanashi,
sa nzana, mbè tèfèmmè miy tsa nzè
ghènzè

ghèngghèn ghèngghèn hèzlimè
hèzlimè.

17 Kwatanja kiy, a Hyala niy pèhèti
kwèma ta nèw mèndi, mba'a niy
banavè kaa *Mèyizè ta bèmmè. Ma
kwèma wèzè hwèr tsa Hyala tè
ghwèmmè, lè kwèma nzè katanj na
kiy, lè Yesèw *Kèristèw kwèmavè
ghwèmmè. 18 A ghwèmmè sènay,
tsahwèti ndè tifa mba'a sèkèkè

1:5 1:5 Ghava 1:3-4 1:6 1:6 Mt 3:1 1:8 1:8 1:20 1:9 1:9-10 8:12; 17:25; 1Zhnj 2:8 1:12
1:12 1Zhnj 3:1; Gal 3:26; 4:5 1:13 1:13 3:3, 5-6; 1Pi 1:23; 1Zhnj 3:9 1:14 1:14 Gal 4:4; Flp 2:7;
1Tim 3:16; Ebr 2:14; 1Zhnj 4:2; a ghwèy nay dikè tsa mèni na: Mt 17:2; Zhj 2:11; 1Zhnj 1:1-3 1:15
1:15 1:24-27, 30; 5:31-34, 36 1:17 1:17 7:19; Sèvèri 31:18 1:18 1:18 6:46; 14:8-9; Sèvèri 33:20;
Mt 11:27; 1Tim 6:16; 1Zhnj 4:12

nata Hyala njasa nza na tepəw. Zəghwə nzə va, zəkəwəti tsa va, saa niy nza va ka ntsa kwətiŋ tsa ghəshi lə Dəy kiy, ghəci citəmmə na njasa nza Hyala.

Zhanj ci tsa ci ghən njasa nzana kaa mbəzli

(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Lk 3:1-18)

¹⁹ Ma dza mbəzli dikə dikə ni mbə hwəlfə *ka Zhəwifə mbə məlmə Zherəwzalem na, mba'a ghəshi ghwənashi mbəzli mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mbəzli Levi, ta dzaa dəw kwəma va Zhanj, a kə ghəshi taa ni na: «A Zhanj, a kə məndiy: “Wa ndə nza gha na ghaa?” kə məndi» kə ghəshi taa ni. ²⁰ Sa tsəhəshi ghəshi, mba'a ghəshi dəwti kwəma va tsəgha ki, ma kə Zhanj naci kaa zləbanshi, kala mbə maa dzəkən na: «Ma na nee yən Zhanjəy, yən na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala na neyew» kə. ²¹ Ma kə ghəshi ngəci ki na: «Əy wa ndə nza gha na gha kia? *Eli na?» kə ghəshi. «Əm, əhəŋ, ghəci nzeyew» kə. «Ndə Hyala tsa ndəghə ghəy va nza gha na?» kə ghəshi. «Wa awə baw» kə. ²² Ma kə ghəshi ki na: «War wa ndə nza gha nə gha nana kia? Gəzanjəy, ta mbə ghəy dzaa zhananshi kaa mbəzliy ghwənənjəy» kə ghəshi. ²³ Ma kə Zhanj ki na: «Favə tə ghwəy, yənəy, yən na ntsaa gaka va mbə gamba, njasa niy gəzəkə ndə Hyala *Ezay va, niy nə na:

Ava məli ndəə gaka mbə zlapə mbə gamba,
a kəy: “Zanamtim kwal tsa dza Ndə sləkəpəə dza kwa bənjw wəzə wəzə,
ka gənjəti tidid” kə, kə niy ni» kə.

²⁴ Mba'a nihwəti *ka Farisahi mbə mbəzli ghwənəkə məndi va ta dəw kwəma va Zhanj ki. ²⁵ Ma kə ghəshi na: «Ya sa nzana, nza ghaa Kəristəwəw, a nza ghaa Eliw, zhini nza gha ka Ndə Hyala tsa ndəghə

ghəy bə kiwəy, war njaa njaa mananshi gha *batem kaa mbəzli?» kə ghəshi. ²⁶ Ma kə Zhanj kaa zləbanshi na: «Yən ta na tsee ghənəy, batem tsa mənijwəyee tsa na, kwataka lə yam gwa'a tsəgha mənijwəyee. A tsahwəti ndə tifa, mbə ghwəy ghəci na, kala sənay ghwəy. ²⁷ Ma ghəci na naci kiy, ləy hwəmee dza naa səkəkə. Daw nzee ta pəli ya kwataka yidi mbə kwakwahə tsa mbə səda ci» kə.

²⁸ Ma shi va gwanashi kiy, pəriβa tə miy həl Zhərdeŋ ge'i lə məlmə Betani, tə pətsa mənəi Zhanj batem məniva ghəshi.

*Yesəw na *Zəghwə təmbəkə tsa Hyala*

²⁹ Ma way pi tə həzlimə ki na, mba'a Zhanj nay Yesəw ghəci mbə səkəkə dzəvəgha. Ma kə war sa nay na tsəgha na: «Ava ghwəy nay *Zəghwə təmbəkə tsa Hyala, ghəci dza na ta banti kwəmashi jikir na kən mbəzli tə hidi. ³⁰ Ghəci na ntsaa niy gəzənjwəy ya va kwəma ci niy nə ya: “A ndə tifa taa səkəkə ləy hwəm yay, aa dzaa tanjətəra tə dikə. Sa nzanay, ghəci na naci, ghala məndi ghwəla ta yara na tifa” pən niy ni. ³¹ Yən yən Zhanjəy, niy sənay ya dibaw. War a səkəkəree ta mənəi *batem lə yam kaa hwəlfə ka *Izərayel, ta mbə ghəshiy sənay ntsa va gwa'a tsəgha» kə.

³² A kə Zhanj diba na: «Mba'ee nay *Safə tsa Hyalaa səkəkə mə ghwəmə nja ghərpəpə, ka səkwa pa'wəə dzəkən ntsa va ki. ³³ Kwatanay, niy sənay yaw. Mba'a Hyala ghənzə saa ghwənara va ta mənəi batem niy gəzara, a kə niy niy: “A Zhanj, ma ta nza, sa ka gha nay Safə tsee səkwa mə ghwəmə, ka səkəkə pa'wəə dzəkən tsahwəti ndəy, ava ntsa va dza naa mənijwəy batem lə Safə tsee dəwdew tsa” kə Hyala

1:19 1:19-27 5:33 **1:20** 1:20 3:28 **1:21** 1:21 Mt 2:14; Zhj 6:14 **1:23** 1:23 Ezay 40:3 **1:25** 1:25-26 1:33; Mt 21:25 **1:27** 1:27 1:15; SləniKY 13:25 **1:28** 1:28 10:40; Mt 3:13 **1:29** 1:29 1:36; Ezay 53:6-7; 1Pi 1:19; 1Zhj 2:2; ShiZhj 5:6 **1:30** 1:30 1:15 **1:32** 1:32 Mt 3:16 **1:34** 1:34 Zəhwə Hyala: 1:49; 5:18-23; 10:36; 11:27; 20:31; Mt 3:17; 27:54; SləniKY 9:20

niy ni ngəra. ³⁴ Dzəghwa sa nay ya tsəgha ki na, mba'ee garəda tə kwəma va lə bərçi katanj katanj, ava war ghəci na Zəghwə Hyala ki, pən» kə Zhanj.

*Kwa tanja *mbəzli ta səda Yesəw*

³⁵ Ma way pi tə həzlimə kiy, mba'a kar Zhanj ghəshi lə nihwəti mbəzli ta səda ci bakə tə pətsa va difa. ³⁶ Mba'a Yesəw səəkəy kwərakwə ki, ka dzar ghəci vəgha shi. Ma sa nay Zhanj Yesəw dzar vəgha shi ki, ma kə na: «Ava ghwəy nay *Zəghwə təmbəkə tsa Hyala va» kə. ³⁷ Sa favə mbəzli ta səda ci va bakə ni kwəma gəzəkə na va na, mba'a ghəshi kafəshi ka nəw Yesəw tsəgha. ³⁸ Tərəd kə Yesəw na, mbəzli ta səda Zhanj va bakə ni mbə nəw. Tapə ghəci ta dəw kwəma və shi, a kə na: «A mbəzli ni, a shi pəla ghwəy shəka?» kə. Ma kə ghəshi na: «A Rabi, kwəma nza gha lə nzəy tsa ghaa?» kə ghəshi. (Ma dī slən Rabi tsa va gəzəy «Metər».) ³⁹ Ma kə ki na: «Ndim, səəkəm a ghwəy nay!» kə. Mba'a ghəshi kafəshi, mba'a ghəshi dzaa nay pətsa nza na ti. Ma ghala pətsa va na, vici ge'i ge'i lə səəkə tsa mbəzli kwamti. Pəkw va hetihwer ghəshi li.

⁴⁰ Tsahwəti mbə mbəzli bakə ni va favə kwəma gəzə Zhanj niy nəwvə Yesəwəy, Andəre, zəmbəghəy Shimanjw Piyer niy nza na. ⁴¹ Ma sa dzashi ghəshi ki na, dza Andəre mba'a ghəshi 'wa kwəmay lə zəmbəghəy Shimanjw Piyer di. A kə ngəci sa kwəmay ghəshi na: «A Shimanjw, a ghəy kəsay ntsa har məndi vaa Meshi» kə. (Ma dī slən Meshi tsa va gəzəy *Kəristəw Ntsa tivə Hyala.) ⁴² Dza na pəm pəməghə zəmbəghəy tsa va kaa Yesəw. Sa tsəhəshi ghəshi na, dza Yesəw ka nighə Shimanjw, ma kə kaa ngəci na: «Shimanjw zəghwə Zhanj nza gha bay, dzaa nza kwa kwəmay, Kefasə, dza məndiy ni kaa slən tsa

gha» kə. (Ma dī slən Kefasə tsa va gəzəy, Kəlba.)

Njasa harvə Yesəw kar Fəlipə lə Natanayel

⁴³ Ma tə həzlimə ki na, mba'a Yesəw madiy ta zhəghəvaa zhəti hidī ka Galile. Dza mba'a ghəshi kwəmay lə tsahwəti ndə, Fəlipə, kə məndi slən tsa ci. Ma kə kaa ngəci na: «A Fəlipə, nəwra dzam!» kə. ⁴⁴ Ma Fəlipə tsa va kiy, ntsa mbə məlmə Betəsayda niy nza na, mbə məlmə kwətinj na ghəshi lə kar Andəre lə zəmbəghəy Piyer.

⁴⁵ Ləy hwəm jəw ki na, mba'a kar Fəlipə kwəmay ghəshi lə Natanayel kwərakwə. A kə ngəci na: «A Natanayel, a ghəy kəsay Ntsa gəzə *Məyizə va kwəmaa dzəkən kwəma ci mbə zliya *kwəma pəhəti Hyala, zhini tsəgha nihwəti mbəzli ka Hyala gəzəpə kwəmaa dzəkən kwəma ci difa. Ma ntsa vay, Yesəw zəghwə *Zhezhefə, ndə ka Nazaretə na» kə. ⁴⁶ Ma kə Natanayel na: «Mbə məlmə ka Nazaretə na, ka nza shi wəzə ni tsahwəshi tsəgha kiy?» kə. Ma kə Fəlipə na: «E yanj, ndi nighəti na gha ba shi!» kə. Əŋkwa kə, mba'a madiy ta dzaa nighəti.

⁴⁷ Ma sa nay Yesəw Natanayel mbə sar dzəvəgha na, tapə ghəci ta gəzə kwəmaa dzəkən, a kə na: «Ava ndə ka *Izərayel tsa karkar tsa sar. Məni kwəma gwəfə gwəfə na mbə nəfə ciw» kə. ⁴⁸ Dza Natanayel ka dəw və, a kə na: «Njaa gha ghaa sənara shəkara ntsa?» kə. Ma kə Yesəw na: «Ghala pətsaa nza gha va ta daskwa, Fəlipə ghwəla ta harjaj, cəke' niy nanj» kə Yesəw. ⁴⁹ Ma kə Natanayel ki na: «A Metər, waa ni yaw, gha na Zəghwə Hyala! Gha na mazə tsa hwəlfə ka *Izərayel!» kə. ⁵⁰ Ma kə Yesəw na: «War tə sa nə ya ngəŋa: “Ya ghala pətsaa nza gha va ta daskway cəke' nanj” pən na, mba'a gha zləbavə kwəmee na. Ghwəla gha ta nashi niy dzaa

taŋamti nini shiy tē dikē dība sa» kē. ⁵¹ Zhini ma kē ba na: «Nay ghwēy tsēy, ē gēzanwēy ya, ta na navay, tsēgha na, ta nata ghwēmē dza ghwēy ghwēnita, ka ghwēy nighēy, ka kwal Hyala ka dzēmē, ka sēkwa, ka dzēmē, ka sēkwaa dzēkēnee, yēn Zēghwē yakē ndē ngēri» kē.

2

Pēhē makwa tē hidī ka Kana

¹ Ma sa mēnta vici mahkan lēy hwēm nava kwēma ki na, mba'a mēndi harashi mbēzli ta zēmē shiy mbē pēhē makwa mbē mēlmē Kana tē hidī ka Galile. Mba'a mbēghēy Yesēw tība kwērakwē ki. ² Dza mba'a mēndi harashi kar Yesēw lē *mbēzli ta sēda ci ta zēmē shi va.

³ Ma ghēshi mbē sa shiy na, mba'a shi sa kēdīshi. Ma sa nay mbēghēy Yesēw shi sa va kēdīshi tsēgha, a kē na: «A zēghwēe, gwa'a na shi sa vē shi» kē. ⁴ Ma kē Yesēw na: «A mē, wa kwēma gha na mbē kwēmēe tay, sēakēy tsee vēghwē nee diw» kē. ⁵ Ma kē mbēghēy kaa mbēzliy ghēra slēni va mbē zēmē shi va ki na: «A mbēzli ni, ya wa kwēma dza naa gēzanwēy gwa'ay, mēni tē ghwēy» kē.

⁶ Dzēghwa mba'a ce'wer niy nza tība kwan, nja tsēham nja tsēham, shi ka mbēzli *ka Zhēwifē ga yam dzēti shi ta ga'wēva li shi, ta nza dēwdēw njasa ka ghēshiy mēni mbē kwēma jiji shi ndimndim. Ma dikē dikē tsa ce'wer vay, kwētīj tsa ci na, kar naa bēhwē yam gar lēytēr dēghēsē mētsekē, tsahwēti na gar bēlōkwē bakē mētsekē ghēn kēn.

⁷ Ma kē Yesēw kaa mbēzliy ghēra slēni mbē zēmē shi va ki na: «A mbēzli ni, gatim yam pēya' pēya' tē deghwer va dībiy» kē. Dza mba'a mēndi gatishi. ⁸ Ma kē sa gamtishi mēndi ki na: «Nana kiy tishim, a ghwēy bānshi kaa ntsaa nighē

dzēkēn zēmē shiy ki» kē. Dza mba'a mēndi bānavēshi njasa gēzēkē na va. ⁹ Dzēghwa ntsa va ki, gwērētē, hwētēmiyshi. Fa na na, ka shi sa wēzē ni ghēshi, a sēnay tē pētasa sēakē ghēshiw, war mbēzliy ghēra slēni va gati yam va shiy sēnata kwēma va gwa'a tsēgha. 'Wakēvē ntsa va da' harvē zal makwa tsa va. ¹⁰ Ma kē ngēci na: «Ni wēzē ni shi saa gwērāmti 'yaghwakē ni ka mēndiy 'wa bānshi kaa mbēzli harvē mēndi ta zēmē gēzlēbē, dza sa ka ghēshiy ghyāmtēvashi ki na, ma ka nza mēndi bānshi, ya ni ndalakwē ni nza. Mbalaa a gha mbēlēy shiy gwērāmti 'yaghwakē ghala mēcana pēkw nana na gha ki na» kē.

¹¹ Ava tsēgha mēnta kwa taŋa kwēma mađaŋa gha Yesēw mēni, mbē mēlmē Kana tē hidī ka Galile. Mba'a cinti kaa mbēzli ta sēda ci njasa nza dikē tsa mēni na tsēgha ki. Mba'a ghēshi zlēbati kwēma ci.

¹² Dzēghwa ghēshi lēy hwēm kwēma va, ghēshi lē kar mbēghēy lē ngwarmēhiy, lē mbēzli ta sēda ci gwa'a, ka dzashiy dzēmbē mēlmē Kapernāhwēm, mba'a ghēshi nzēyshi mbē gar vici jēwē.

*Kwēma Yesēw lē mbēzliy dēl shiy mbē *ciki Hyala*

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-17; Lk 19:45-46)

¹³ Ma vici *makwaghwa Pakē ka Zhēwifē ndēkwē ndēkwē na, mba'a Yesēw mađiy dzēmbē mēlmē Zherēwzalem. ¹⁴ Sa tsēhēy na na, mba'a dzēmbēy mbē ciki Hyala. Ma dzēmbē na na, mbēzliy dēdēl shiy mbēba. Ka dēl slay, lē tējkesli, lē kwēkwēr palayhi. Mba'a ka mbēērē gēna mbēba mēnzēy mēnzēy kwa kwēma tebler shi dība. ¹⁵ 'Wakēvē na tsēgha kaa zhi'wē'wē mba'a jakētishiy mbērētishi bēlbēl, nja kwērēpē. Mba'a dzēmbēy mbē shi, ka tihēshiy sēvērī lē shi shi

2:1 2:1-11 4:46 2:4 2:4 7:6, 30; 8:20; 12:23; 13:1; 17:1; Lk 22:53 2:6 2:6 Mk 7:3-4 2:11 2:11 shi mađaŋa mađaŋa ni: 2:23; 3:2; 4:54; 6:26; 11:47-48; 20:30; SlēniKY 2:22; Rm 15:19 2:12 2:12 Mt 4:13 2:13 2:13 6:4; 11:55; 12:12; Sēvērī 12:1-14

va gwa'a, kar tenkesli, lə slay shi, mba'a kikihwəvəri gəna shi va, ka dzədzəpati tebelerhi shi va tə hidfi. ¹⁶ Ma kə kaa mbəzliy dəl kwəkwər palay va na: «Katamtim shi ghwəy va tə pətsa va, ka zhəghəra ciki tsa Dirə tsa ghwəy ka ciki ka zhəghə dəvə ma» kə. ¹⁷ Dzəghwa kwəma va, mba'a banavəshi zəzə kwəma kaa mbəzli ta səfa ciy dzəkən kwəmaa tsaslita va mbə Zliya Hyala, saa ni va: «A Hyala, tərəṅwda dītee ghi tsa gha tsa gar mətira ti» kə.

¹⁸ Ma sa nay mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə Yesəw tihə mbəzli ki, ma kə ghəshi ngəci na: «A Yesəw, a kwəma madəṅa dza ghaa mənti, ta mbə ghəy sənay, katanəy, a Hyala ndəṅa kwal ta məni tsəgha, pə ghəya?» kə ghəshi. ¹⁹ Ma kə Yesəw na: «Ghənzə tsəghay, ngəzla pə ghwəy ngəzlamti ciki Hyala tsa, a ghwəy nay ma yən zhiniy ngakati war tsəgha mbə vici mahkan» kə. ²⁰ Ma kə ka Zhəwifə na: «Piya fadə mətsekə kwəṅti məndi mənti mbə nga ciki tsa na, ma gha na, war gwa'a gha taa ngakati mbə vici mahkanta na?» kə ghəshi.

²¹ Ma na Yesəwəy, vəgha ci na sa bəti na va nja ciki Hyala. ²² Ma ləy hwəm sa pəəsliti məndi Yesəw, mba'a zhakatiy mbə məti ləy hwəm vici mahkan ki na, dza mbəzli ta səfa ci mba'a ghəshi madiy zəzəvə kwəma va njasa niy gəzanakəshi na va. Dzəghwa mba'a ghəshi zləbavə kwəma tsatsasliti məndi mbə Zliya Hyala lə kwemerəy niy gazanshi Yesəw ngəshi gwa'a, ka shi katanə ni ki.

Gwa'a sənata Yesəw təkə kwəma mbə nəfə tsa ndə ngəri

²³ Ma Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem, ge'i lə *makwaghwa Pakə na, mba'a mbəzli dənə tərəṅw nata kwəma madəṅa mənti na,

mba'a nefer shi hənishi ta kwəma ci. ²⁴ Ma Yesəw naci ki na, banavəshi nəfə tsa ci na, sa nzana gwa'a gwa'a ghəci niy sənashi gwanashiw. ²⁵ Diba na, dī tsahwəti ndə na ta canci kwəma təkə ndə ngəri mbə nəfə tsa ciw, sa nzanay, gwa'a gwa'a sənashi na ke ngəri.

3

Gəzə kwəma kar Yesəw lə Nikwədem

¹ Mba'a tsahwəti *ndə Farisa niy nza tifa, Nikwədem, kə məndi slən tsa ci, ndə dikə ghəci mbə *ka Zhəwifə. ² Dza ntsa va tə nahwəti vici həvir, ndəs tsəhəy vəgha Yesəw. Ma kə ngəci na: «A Metər, a ghəy sənay, gha na ntsa ghwənikə Hyala ta cinəy kwəma. Sa nzanay, tsahwəti ndə tibiaa mbay mənti kwəma madəṅa na nja sa məni gha na, kala war ntsa nza Hyala liw» kə. ³ Ma kə Yesəw na: «A gəzanəe, ta na navay, tsəgha na, kala zhini kə ndəə yay kwa baka səday, ka kwəməvə tsəhə ndə mbə mbəzli sləkə Hyalaw» kə. ⁴ Ma kə Nikwədem na: «A Metər, ya ntsaa halantəvay kiy, njaa dza naa yay kwa baka səfa cia? Njaa dza naa zhiniy mbay zhay zhəghwa hwər mbəghəya?» kə. ⁵ Ma kə Yesəw ngəci na: «A gəzanəe, ta na navay, tsəgha na, kala yay kə ndə lə yam, mba'a lə *Safə tsa Hyalay, ka kwəməvə tsəhəy ndə mbə mbəzli sləkə Hyala tepəw. ⁶ Sa nzanay, ma vəgha yakəm ndə ngəri li tikə tə hidfiy, war vəgha ndə ngəri tsa va vay na gwa'a tsəgha. Ma naa yata va vəgha lə Safə tsa dewdew tsay, vəgha lə piy tsa Safə tsa dewdew tsa na. ⁷ Əntaa kwəma nə ya va: "War ghwəy yanwəy 'war'war" pən, mənina nja madəṅa ma. ⁸ Kar ghaa nay, mba'a kə safəə viyəy, səəkə dza kwa pətsa dī na

2:16 2:16 Lk 2:49 **2:17** 2:17 Cem 69:10 **2:18** 2:18 2:11 **2:19** 2:19 Mt 26:61; 27:40; SləniKY 6:14 **2:21** 2:21 1Kwər 6:19 **2:22** 2:22 1:45; 12:16; 14:26; Lk 24:6-8, 27 **2:23** 2:23 2:11; 6:29; 7:31; 8:30; 9:38; 10:42; 11:45; 12:42; 20:29, 31; 16:9 **3:1** 3:1 Nikwədem: 7:50; 19:39 **3:2** 3:2 Mt 22:16; Zhanj 2:11 **3:3** 3:3 1:13 **3:5** 3:5 Tit 3:5 **3:6** 3:6 6:63 **3:8** 3:8 NdəSən 11:5

ka naa viy, war ka favə gaka ci ghaa nza. Ma ki na, ka sənay gha tə pətsa ghava na, ya dzəti pətsa dza naw. Ava war tsəgha na lə kwəma ntsaa yay səəkə dzar kwa Safə tsa Hyala kwərakwə ki» kə. ⁹ Ma kə Nikwədem na: «Njaa njaa ka nava kwəma mbay məntəvata tsəgha kia?» kə. ¹⁰ Ma kə Yesəw na: «Gha ndə bənəpə kwəma tsa dikə tsa mbə ka *Izərayel na, kala sənata kwəma tsəgha na gha na? ¹¹ A gəzanjəe, ta na navay, tsəgha na, ghəy ta na tsa ghəy ghənəy, kwəma gəzənjwəy ghəyəy, kwəma sənata ghəy na, ka gəzənjwəy kwəmaa dzəkən shi nashi ghəy lə mətəhi ghəy. Ma ghwəy ki na, a dī ghwəy zləba kwəma gəzənjwəy ghəyəw. ¹² Ya sa nzana ki, kala dī zləba ghwəy, ghala pətsa gəzənjwəyee kwəma shi tə hidīy, njaa dza ghwəy mbay zləba kwəmee ghala pətsa dzee madī ta gəzənjwəy kwəma ni mə ghwəmə shia? ¹³ Tsahwəti ndə tība mba'a səəkə nza mə ghwəmə kala war yən yən ntsaa səəkə va səəkə məba, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kiw. ¹⁴ Niy nza kwamti mbə gambay, a *Məyizə ni vasəti *shishi, mba'a zlanjəlati tə tsəm. Njasa niy mənti Məyizə vay, ava war tsəgha dza məndiy favəghara, yən Zəghwə yakə ndə ngəri vəgha tsəm kwərakwə. ¹⁵ Ta way, ta mbə ya tsamaba ntsaa ndara nəfə tsa ciy kwəmavə piy tsaa kədī ma. ¹⁶ Sa nzanay, tərənjwta dīti Hyala mbəzli tə hidī, dza na mba'a banakəshi Zəghwə nzə, zəkəwəti ghəci və. Ta mbə nza, ya wa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Zəghwə nzə vay, kala dza ghəciy zay ma, mba'a kwəmavə piy tsaa kədī ma.

¹⁷ Ma na Hyalay, ghwənəikə Zəghwə nzə na tikə tə hidī ta basə ngwəvə dzəkən mbəzliw. War ta

mbə ghəshiy kwəmavə mbəlishi tə mbərkə ghəci gwa'a tsəgha. ¹⁸ Ma ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Zəghwə Hyala vay, ka dza ngwəvə nza kənəw. Ntsaa banavə ma nəfə tsa ci na, kəsə kəsə tsava ndə va ngwəvə Hyala. Sa nzana, kala dī ghəciy bə nəfə tsa ci kaa Zəghwə Hyala va, zəkəwəti tsa nzə. ¹⁹ Tə wa kəsəy ngwəvə Hyala va mbəzliy, tə sa nzana mba'a pətsa wanj tsa səəkəy va Hyala kaa mbəzli tə hidī, dzəghwa mbəzli dība na, nzəy tsa shi va mbə kwəsli ghəshi dī kən nza mbə pətsa wanj tsa. Sa nzana, war *kwəma jikir na ghəshiy mənī. ²⁰ Ya wa ntsaa dī mənī kwəma jikir nay, ka dī nzəy na tə pətsa wanj tsa ya jəwəw, war tə pətsa zhəkəwətə tsa ka naa dī. Sa nzanay, mbə hazləni ghəci vantaa kwəma ci va jikir na ghavəə citaa dzəti ngwəla. ²¹ Ma na ntsaa mənī na slar na kwəma kiy, war pətsa wanj tsa ka naa dī, ta mbə mbəzli gwanashiy nata na ci va sləni mənī na. Sa nzana mba'a ghəratī lə dī fəti ci va Hyala» kə Yesəw.

*Kwəma kən Zhanj tsaa mənī *batem lə kwəma kən Yesəw*

²² Ma ləy hwəm ki na, mba'a Yesəw ghəshi lə *mbəzli ta səfa ci madīshi ka dzashiy dzəti hidī ka Zhəwde. Dza na mba'a hyayvay tə pətsa va li shi, ka mənī batem ghəci kaa mbəzli. ²³ Ma ghala pətsa va kwərakwə ba na, mbə mənī batem Zhanj mbə məlmə Ayənən, ndəkəwə ndəkəwə vəgha məlmə Salem. Sa nza yam dānj kwa həl tsa va gar mənī batem. War ka səəkə mbəzliy nza və tə pətsa va ki, ka mananshi batem ghəci. ²⁴ Ghala pətsa va na, mənī ghwəla ta kəsə Zhanj dzəghwa fərshina dī.

²⁵ Dza nihwəti mbəzli ta səfa Zhanj mba'a ghəshi ghavə ngərə ghəpə kwa jipə shi lə tsahwəti ndə

3:11 3:11 3:32; 8:26 **3:12** 3:12 12:32; 14:1-3; 17:5 **3:13** 3:13 Fir 30:4; Rm 10:6 **3:14** 3:14 Bəla 21:9; Zhj 8:28; 12:32-34; 18:32 **3:15** 3:15 20:31 **3:16** 3:16 3:36; 5:24; Rm 8:32; 1Zhj 3:1; 4:9-10; 5:11, 13 **3:17** 3:17 12:47 **3:18** 3:18 5:22 **3:19** 3:19 8:12 **3:20** 3:20 Ef 5:11-13
3:21 3:21 1Zhj 2:4 **3:22** 3:22 4:1-2 **3:24** 3:24 Mt 4:12; 14:3 **3:26** 3:26 1:29-34

*ka Zhəwifəə dzəkən kwəma yabə vəgha dewdew, njasa nza kwəma jiji shi. ²⁶ Ma kə ghəshi kaa Zhanj na: «A Metər, zəzəvə ntsaa niy nza ghwəy va li gha pəriβa pəriβa tə miy həl Zhərdeŋ, ntsaa niy gəzanəy gha va kwəma ci. Ma ghəci kiy, batem mənī na kaa mbəzli kwərakwə, mbəzli gwa'a gwa'a dza na və» kə ghəshi. ²⁷ Ma kə Zhanj na: «Nay ghwəy tsəy, ndə tībaa mənī shiy, kala war shi kanavə Hyala ghəshiw. ²⁸ Ma ghənzə nja tsee ghən kiy, ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy dza naa ndəgha fəti tə ya, sa nzana, mba'a ghwəy niy favə njasa niy gəzəkee: "Ma yən ta na tsee ghənəy, *Kəristəw Ntsa tivə Hyala nzeyew! Ə na na ghwənīkəra mənī ta 'wanci kwal" pən niy ni. ²⁹ Kwəma va sanay, njasa ka ndə vaa nza ghəciy dī bə mali ci, mba'a madigay tība, ma ntsaa bə mali vay, ghəci ka naa nzaa ndə mali. Ma na madigay tsa vay, war ta nzəyəy ghəci vəgha madigay, ka fa kwəma gəzə na, ka naci kwəmaa nza. Ma sa ka na favə gəzə kwəma ntsaa bə mali va ki na, ka vəshi ghəci tərəŋw. Ava tsəgha nzee sana kwərakwə ki, tərəŋw təhəree va vəshi, sa favee gaka ci. ³⁰ War mətəhə kə tsa ci dikəə mətəhə kəli dza kwa kwəma, ka zhəy tsee ləy hwəm» kə Zhanj.

Ntsaa səəkəy mə ghwəmə sləwa na shiy gwa'a

³¹ Ma ntsaa səəkəy mə ghwəməy, ghəci na sa kən ghən shiy gwa'a gwa'a. Ma tsa yay ndə tikə tə hidī kwərakwə na, ntsa hidī va na tsava ndə. Ya kwəma gəzə na na, war kwəma tība tə hidī va ghənzə βa. Ma na ntsaa səəkəy mə ghwəmə kiy, ghəci na sa kən ghən shiy gwa'a gwa'a. ³² Ya kwəma gəzə na na war kwəma shi nashi na, lə ni favə na gwa'a tsəgha. Ya tsəgha nzə ki na,

ndə tība ya kwətīŋ yivə kwəma ci vaw. ³³ Ya wa ntsaa zləbavə kwəma gəzə na vay, a tsava ndə sənay: «Katanj na kwəma gəzə Hyala» kə. ³⁴ Ma ntsa ghwənay Hyalay, war kwəma Hyala ka naa gəzə. Sa nzana, mba'a Hyala va təhay lə Safə tsa nzə. ³⁵ A Didi diti Zəghwə ci, dza na mba'a banavə bərīci ngəciy dzəkən shiy gwanashi. ³⁶ Ya wa ntsaa zləbati kwəma Zəghwə ci vay, a tsava ndə kwəmavə piy tsa kədi ma. Ma na ntsaa dzaa dī ma fəti ta kwəma gəzə Zəghwə vay, ka kwəmavə piy tsa kədi maw. War ngwəvə sati nəfə tsa Hyala na saa dzaa nza kən ya hwəmβa.

4

*Yesəw lə mali ka *Samarī*

¹ Dzəghwa mba'a *ka Farisahi favə mənīdiy gəzə: «Mbə mənī *batem na Yesəw, dāŋ tərəŋw mbəzli ka səəkə və, dāŋβa nīci mbəzliy nəw mənīshi kən ni Zhanj» kə mənī ngəshi. ² Na Yesəw də'wə ghən tsa ci kiy, niy mənəhwə batem na kaa ndəw, mbəzli ta səda ci niy mənī na.

³ Dza Yesəw sa favə na kwe-mer gəzə mənī va tsəgha, mba'a βarvay tə hidī ka Zhəwde ta zhəy zhəti hidī ka Galile. ⁴ Ta dzaa zhəmbə Galile va ki na, dzəvəri tə hidī ka Samarī ghəci dzaa tanə.

⁵ Ma ghəci mbə tanə dzəvəri tə hidī ka Samarī va ki na, mba'a tsəhəy mbə nahwəti məlmə tə hidī va, Shīkar, kə mənī slən tsa nzə. Məlmə va na, vəgha vəh tsa niy banavə *Zhakwapə va kaa zəghwə ci *Zhezhefə ghənzə. ⁶ Ma mbə vəh tsa va kiy, mba'a Zhakwapə niy lati yam. Sa daliy Yesəw va dza ki na, mba'a nzəyəy ka dəkəva miy yam va, ge'i lə vīci kwa ghən.

⁷ 'Wakəvə nahwəti mali ka Samarī ndəs səəkəta ta ga yam ghala vīci va ki. Ma sa səəkəta na na, dza

3:27 3:27 19:11; 1Kwər 4:7; Ebr 5:4 **3:28** 3:28 1:20; Mala 3:1; Mt 11:10 **3:29** 3:29 Mt 9:15
3:31 3:31 8:23; 15:19; 1Zhnj 4:5 **3:32** 3:32 3:11 **3:35** 3:35 5:20; 10:17; 13:3; 14:10; 17:2; Mt 11:27; 28:18 **3:36** 3:36 3:16 **4:1** 4:1-2 3:22 **4:4** 4:4 4:9; Lk 9:52; 17:11, 16; SləniKY 8:4-25
4:5 4:5 Ghava 33:19; 48:22

Yesəw ka gəzanta kwəma: «A mali, samiyra yam va di» kə. ⁸ Ma ghala pətsa va kiy, *mbəzli ta səfa Yesəw dzashi ta papa shi zəmə dzar mbə məlmə niy nza na. ⁹ Ma kə mali va kaa Yesəw na: «A ntsa, ndə *ka Zhəwifə gha, mali ka Samari yən kiy, tawa dəw gha yam vəya ta sashi kia?» kə. Ma kwəma gəzə na vay, sa nzana, kalaa niy tsəbə ghən tsa ka Zhəwifə ghəshi lə ka Samari ghala pətsa va ya jəw nzə, va tsəgha gəzə na tsəgha. ¹⁰ Ma kə Yesəw zləbanta na: «A mali na, mbala na gha sənay gəla ni dī Hyala vəlipə shiy nza, mba'a gha sənay, nda wa ntsaa dəw yam tsa va gha nzay, gha na saa niy dzaa təbəə dəw yam və. Ma nza ghəci bəŋa yaməə bəpə piy tsaa kədi ma nza» kə. ¹¹ Ma kə mali va na: «A Metər, kərakə yam kwaba, zhini saa ga yam va ghaw na, kwəma dza ghaa bəkə niva yaməə bəpə piy tiba sənənva kia? ¹² Yam nashi gha niy, jijimmə *Zhakwapə latəŋəyshi na. Ghəci də'wə ghən tsa ci, lə ndərazhi ci, mba'a dəbəkə tsa ci gwa'ay, yam ni niy sa ghəshi. Naa ə nzana mba'a gha tanəti jijimmə Zhakwapə tə dikə nə gha ki shəkəna?» kə. ¹³ Ma kə Yesəw na: «A mali, ya wa ntsaa sahwə nini yaməy, war ta zhini dza ndir ghəranci bə. ¹⁴ Ma ni dzee vaa bənsi yam kaa mbəzli kiy, ntsaa dzaa sahwə shi na, ka zhini ndir ghəranci kaa tsava ndə ghwəla tēpəw. Yam dzee vaa bənavəy, mbər ka shənifə yam dza ghəshiy nza mbə, ta bənci piy tsaa kədi ma ghəshi» kə.

¹⁵ Ma sa favə mali va tsəgha, ma kə kaa Yesəw ki na: «A Metər, gavəra gəla niva yam di, e sahwəshi, nda kee mbəlira va zhini ndir ghərada kala dzee zhiniy zhəkə tikə ta ga yam ghwəla» kə. ¹⁶ Ma kə Yesəw na: «Tsəgha na, mbala

harkə zaŋa, a ghwəy səəkə li tikə» kə. ¹⁷ Ma kə mali va na: «Zal vəyaw» kə. Ma kə Yesəw na: «Ge'i ge'i na kwəma nə gha va: “Zal vəyaw” pə gha. ¹⁸ Sa nzanay, cifə na zhər səəkə gha ti shi ghəngħən ghəngħən. Tsa nza gha tsa və zal sənənvanay, zaŋa tsa slar tsa naw, dzərvə mbə kwəma gəzəkəra gha vaw» kə. ¹⁹ Dzəghwa ma kə mali va ki na: «A Metər, wa nee sənay nana ki, ndə Hyala nza gha. ²⁰ Ghəy ghəy ka Samariy, tikə mə ghən dəlagwa niy va jijihəy tsəfəkwə ta pəra'wanta dividivi shi kaa Hyala. Ma pə ghwəy ghwəy ka Zhəwifə na ghwəy ki na: “War mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a tsəgha na pətsa ka məndi pəra'wanta dəvə ti kaa Hyala” pə ghwəy» kə. ²¹ A kə Yesəw ngəta na: «A mali, zləbavə kwəma dzee na ta gəzəŋa: Mbə səəkə na tsahwəti vəghwə, mbə vəghwə tsa vay, ka dza ghwəy pəra'wanci dividivi ghwəy kaa Didi Hyala ya tikə mə dəlagwa na, ya mbə məlmə Zherəwzaleməw. ²² Ghwəy ghwəy ka Samari talay, sənay ntsa pəra'wanci ghwəy dividivi ghwəy ghwəyəw. Əy, ma na ghəy ghəy ka Zhəwifə kiy, a ghəy sənay ntsa pəra'wanci ghəy dividivi ghəy. Sa nzanay, səəkə mbə hwəlfə ka Zhəwifə dza ntsaa dzaa mbəlipəə tsahwə. ²³⁻²⁴ A tsahwəti vəghwə dzaa səəkə, ya sana nzəy, aa mənəy. Ghalabay, lə *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa, mba'a lə nəfə tsa katan tsa dza ka pəra'wə dəvə slar niy pəra'wanci dəvə kaa Didi. Sa nzanay Safə na Hyala. Mbəzliy dī pəra'wanta dividivi shi kaa Hyala kwərakwə kiy, lə bərce Safə tsa nzə, mba'a lə nəfə tsa katan tsa dza ghəshiy pəra'wanta dividivi shi. Sa nzanay, gəla mbəzliy pəra'wanta dividivi tsəgha na shi dī Hyala» kə Yesəw.

4:9 4:9 2Mezh 17:29-41; Esd 4:1-3; Mt 10:5; Lk 9:52-53 **4:10** 4:10 4:26; 7:37 **4:12** 4:12 8:53
4:13 4:13-14 6:35; 7:37 **4:15** 4:15 6:34 **4:19** 4:19 9:17; Mt 21:46 **4:20** 4:20 Nəw 12:5-14;
Cem 122:1-5 **4:22** 4:22 Ezay 2:3; Abdi 17; Rm 9:3-4 **4:23-24** 4:23-24 3:3-8; 2Kwər 3:17; Flp 3:3
4:25 4:25 1:41; 4:29; 7:26; 11:27

²⁵ Ma kə mali va ki na: «Talay, e sənay, ta səkəkə dza Ntsa tivə Hyala, ntsa nə məndi va, *Kəristəw, kə məndi. Sa ka na səkəkəyəy, ta pəraslavənyəy kwəma Hyala dza naa dza gwa'a gwa'a» kə. ²⁶ Ma kə Yesəw ngəta na: «Ava yən na ki, yən ntsaa gəzanja kwəma tsa sənzenva» kə.

²⁷ Ghala pətsa va ki na, mba'a mbəzli ta səfa Yesəw zhəghəkəvashi mbə məlmə. Ma səkəkə ghəshi na, Yesəw mbə gəzə kwəma lə mali, mba'a nava kwəma sətəti məhərli shi. Ya tsəgha nza ki na, ndə tifa mbə shiy dəw: «A mali na, wa shi di gha və shəka?» kəw. Ya ka dəw va Yesəw na: «Gha kiy, a kwəma gəzə ghwəy lia?» kə baw.

²⁸ 'Wakəvə mali va tsəgha, mbərəkə zlata tsaghwa nza tifa miy yam, ka zhəghəvaa jighi ta dzaa gəzanshi mbəzli. A kə kaa mbəzli sa tsəhəta na na: ²⁹ «A mbəzlia, wa ndim nighətımam tsahwəti ndə tikə, mba'a gəzəkəra shi mənəhwee ghala mbəradzə gwa'a gwa'a. Nda ghəci na Kəristəw Ntsa tivə Hyala vay? Əndaw» kə. ³⁰ 'Wakəvə mbəzli mbə məlmə va tsəgha takwəs madishi ta dza ta nighə Yesəw ki.

³¹ Ləy hwəm sa dzata mali vaa dzəmbə məlmə ki na, mba'a mbəzli ta səfa Yesəw madishi ta cə'wə Yesəw, a ghəci zəməhwə shi zəmə di, ma kə ghəshi na: «A Metər, zəhwə shi zəmə» kə ghəshi. ³² Dzəghwa ma kə ngəshi na: «Kadiwəm na ghwəy di, a ni ya shi zəmə vəya zəməshee, shi zəmə sənashi ma ghwəy» kə. ³³ Tapə mbəzli ta səfa ci va dzəmbəshi mbə dəwdəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Ə nzana mba'a tsahwəti ndə banakə shi zəmə shəkəna?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ma na ni ya shi zəmə gəzanwəy yay, ghəshi na di fəti ta kwəma gəzəkə ntsaa ghwənara, mba'a kəramti sləni ndara na ta

məni nza. ³⁵ Tir fadə tərə na məndi dzaa məni shi zəmə səkəkə kwamti, pə ghwəy sana bay? A gəzanwəy ya nēe ki, nighətım njasa nza pətsa kwamti, gwa'a gwa'a nakamtəvashi shi zəmə. Tərə na war mənishi y jighi. ³⁶ Ndə məni shiy jighi kiy, mbə kwəma zhəmə ci na, ka na dza kaa hwəlfə shi vay, basə basə basətishi, mba'a dzaa gwəmaghwashi kwa gəzəm, ta kwəma piy tsaa kədi ma ghəshi. Ta mbə kar ntsaa zati shi va ghəshi lə tsaa mənəkəshi vaa jighi nza lə vəshi bakanashi. ³⁷ A kwəma va mbə nza nja kwəma fir tsaa niy gəzə va, ma kə na: «Kwətıy ndə tsənwə shiy na, kwətıy tsaa mənishi y jighi» kə. ³⁸ Sa nzanay, ghwəniy ghwəniwəy ya sana, ta dza ghwəy məni shi zəmə tsənwəti ma ghwəy jighi. Kwətishi na mbəzliy, zati shi va. Mba'ee ghwənanwəy kwərakwə ki tə mbərəkə sləni shi va» kə.

³⁹⁻⁴⁰ Ma sa tsəhəshi mbəzli mbə məlmə ka Samari va vəgha Yesəw na, dən mbəzli mbəba banavə nefer shi ki, tə mbərəkə kwəma gəzanshi mali va va, nə na: «Gwa'a gəzara na kwəmaa niy mənəhwee ghala mbəradzə» kə. Dza ghəshi ka cə'wə Yesəw, a ghəci hyayvay mbə shi. Dza Yesəw mba'a zləbati mba'a hiy mbə shi gar vici ci bakə. ⁴¹ Sa favə ghəshi kwəma gəzanshi na lə miy tsa ci də'wə ghən tsa shi na, dzəghwa mətəhə nihwəti mbəzliy banavə nefer shi zhiniy mətəhə shi ki. ⁴² Ma kə ghəshi kaa maliy harashi va ki na: «A mali, kwataka tə sa gəzanəy gha va gwa'a tsəgha banavə ghəy nefer ghəy kaa Yesəw nana kiw. Sa nzana, mba'a ghəy favə kwəma gəzə na lə miy tsa ci ngənyəy də'wə ghən tsa ghəy. Dzəghwa mbə kwəma va na, mba'a ghəy sənay katan katan, ghəci na Ndə mbəli mbəzli tə hidı, pə ghəy, va tsəgha banavə ghəy nefer ghəy dıba» kə ghəshi.

Kar Yesew læ ndø ghøra sløni ngwəmna tsa dikə tsa

⁴³ Løy hwəm vici mēnti Yesew va bakə na mbə məlmə *Samari kiy, dza na mba'a zlay tsava piy səvəriy, ka dzay dzəti nici hidfi, hidfi ka Galile. ⁴⁴ Kwatanjāy aa niy gəzəkə, a kə niy niy: «Ka fati dikə mēndiy dzəti ndø Hyala njasa təbə na mbə məlmə ciw» kə niy ni. ⁴⁵ Ya tsəgha nzə kiy, ma sa tsəhøy na tə hidfi ka Galile na, dzəghwa mbəzli tə hidfi va mba'a ghəshi ka'wəvə wəzə wəzə tərənjw. Sa nzana mba'a ghəshi səkə mbə məlmə Zherəwzalem ta *makwaghwa Pakə, mba'a ghəshi nashi shi mənəhwə Yesew mbə makwaghwa va læ mətə shi njasa mənishi na gwa'a.

⁴⁶ Dzəghwa Yesew mba'a zhəghəghəvay zhimbə məlmə Kana, tə hidfi ka Galile. Mbə pətsaa niy zhəghəti na va yam gəmshi ni ka tay. Dzəghwa mba'a tsahwəti ndø ghøra sløni ngwəmna tsa dikə tsa tifa mbə məlmə Kapernahwəm gwərapəy zəghwə ci. ⁴⁷ Ma sa favə na, a Yesew zhəghəkəvay tə hidfi ka Zhəwde dzəti hidfi ka Galile, kə mēndi na, dza na mba'a dzaa kəsəy ta cə'wə, a kə na: «A Metər, titihwə dzam a gha dzaa mbəlītəra zəghwee ghəci gwərapəy mbə məlmə Kapernahwəm, tərə na jəw sana ta məti» kə. ⁴⁸ Ma kə Yesew ngəci na: «Yan tsəgha na, ghwəy di na bəra nefer ghwəy kala war ghwəy nay na yən mēnti shi madəŋa madəŋa ni, læ shiy cipə kwəma ba na.» kə. ⁴⁹ Ma kə ndø sløni ngwəmna tsa va ngəci na: «A Metər, yan pə gha, ndi mbata ghaa dzakə ghi tsee di na gha, əntaa zəghwee va mətiiy» kə. ⁵⁰ Ma kə Yesew ngəci na: «A pə gha mēntiiy, mbalaa jigghi, mbəli mbəli na zəghwə gha» kə. Dza na: «Yan» kə zləbavə kwəma gəzanci Yesew va, war ka dzay.

⁵¹ Ma war ghəci ghwəlay kwa

4:44 4:44 Mt 13:57 **4:46** 4:46-53 Mt 8:5-13
1:22 **4:53** 4:53 2:23 **4:54** 4:54 2:11

kwəl mbə jigghøy, mba'a mbəzliy ghøra sløni kəghi tsa ci səkəshi ta ka'wə, ka gəzanci: «A zəghwə gha va mbəliy bay» kə shi. ⁵² Ma kə na: «Ge'i ge'i læ vici njaa gha naa mēnti gəja' baya?» kə. Ma kə mbəzli va na: «Mbəra sa səkəwata vici kwa ghən gha naa kwəmavə gəja'a» kə ghəshi. ⁵³ Dzəghwa ndø ghøra sløni ngwəmna tsa va mba'a sənay tsəgha, war ge'i ge'i ghala vici gəzanci Yesew va nə naa ni: «Mbala, mbəli mbəli na zəghwə gha va» kə, zəghwə ci va kwəmavə gəja'a. Dzəghwa na, ghəci læ mbəzli kəghi tsa ci gwanashi, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesew ki.

⁵⁴ Ava, ghənzə na kwa baka kwəma madəŋa madəŋa na mēnti Yesew tə hidfi ka Galile, ghala pətsaa səvəriy na mbə hidfi ka Zhəwde dzətiy ti shi.

5

Yesew ghəshi læ ntsa məti məti vəgha tsa mbə məlmə Zherəwzalem

¹ Ma løy hwəm kwəma va na, mba'a nahwəti vici makwaghwa *ka Zhəwifə mənta, mba'a Yesew dzay dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta makwaghwa va kwərakwə ki. ² Ma mbə məlmə va na, mba'a kwəfa lati mēndi tifa ndəkəwə ghənzə vəgha miy dəgha ka tenkesliy dzəmbə məlmə va kwa. Slən tsa kwəfa va læ kwəma ka *Ebərə na: «Bet-izata.» Cifə mēndi lalati geshikiki vəgha. ³ Ma mbə geshikiki va na, mba'a mbəzli gwərapə gwərapəshi ni niy basəyvashi dən tərənjw, ghwəlefelesli, læ vədəvəder, mba'a mbəzli mətəti mətəti vəgha ni gwa'a. [Ka ndəghə dazləbə tsa dza yam vaa dazləbayvashi. ⁴ Sa ka naa nzay, bərkəti ma *ndø kwal tsa Hyala na, kar naa səkəway dzəghwa kwəfa vaa dazləbata. Ma ndø zəlghwə tsaa dzaa 'waa dzəghway dzəghwa kwəfa va, ya zəlghwə ka wa niy nza sa ci na, mbəli mbəli ghəci.]

4:46 4:46 2:1-11 **4:48** 4:48 Mk 13:22; 1Kwər

⁵ Mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa məhəni mbə gaska va, gwərapəy gar piya ci, mahkan mətəkə dəghəsəti. ⁶ Sa nay Yesəw tsəgha məhəni, mba'a niy sənay gwərapəy na ghala ndimndim kə na, dza na ka dəw kwəma və, a kə na: «Ka dī ghaa mbəlija na?» kə. ⁷ Ma kə ntsa gwərapəy tsa va na: «A Ndə sləkəpə, ava war tsəgha kee nza tifa. Tsee ndə tə ya gar bəvəraa fambəra mbə yam tanjan, ghala pətsa ka ghəshiy dazləbəshiw. Sa kee dza kaf kafəra, ka dza ta dzəghə dzəmbəshiy, kee madiy tsəhə na, tsahwəti ndə 'wati kwal dzəghway kənee» kə. ⁸ Ma kə Yesəw na: «Sati, pəərə kəshədə tsa gha, mbala» kə. ⁹ Nza'jəw tsəgha, kwərija, ntsa va mbəliy. Dza na mba'a pəərəvə kəshədə tsa ci, ka dza.

Ma vici məniva shi va ti kiy, fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə ghənzə. ¹⁰ Ma kə mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə kaa ntsaa mbəliy va na: «Gha kiy, kwal va gha ta bə kəshədə tsa gha tsa, njana nzana mahalakə ghəra sləni va ghwəmmə ndatsə nzaw» kə ghəshi. ¹¹ Ma kə kaa zləbanshi na: «Waa ntsaa mbəlītəra va, nə naa ni: "Sati pəərə kəshədə tsa gha a gha dzaa" kə sa» kə. ¹² Zhini ma kə ghəshi ngəci fa na: «Yan, wa slən tsa tsava ntsaa gəzəna va tsəgha nacy?» kə ghəshi. ¹³ Ma na ntsa mbəlītīm va naci kiy, niy sənay ntsaa mbəliti va naw. Sa nzanay, a Yesəw niy barvay tə pətsa va, mba'a dzay sa nza mbəzli dfaŋshi tifa.

¹⁴ Dzəghwa ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw dzaa kəsəy ghəci mbə *ciki Hyala. Ma sa kəsəy na tsəgha ki na, dza na mba'a gəzanci, ma kə ngəci na: «A ntsa, avanay sənənvay, a gha mbəlija, nana kiy, ya tə gha ghən tsa gha va

zhiniy mənī *kwəma jikir na. Van-taa nahwəti kwəma zhataa dzəkən gha, tan kaa na kwatanja va» kə.

¹⁵ Dzəghwa ntsa va mba'a dzaa gəzanshi ka mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə: «Wa Yesəw mbəlītəra na ki» kə.

¹⁶ Tə kwəma va dī ma mbəzli ka Zhəwifə dikə dikə ni mətəsə Yesəw ki, sa mbəliti na va ntsa va fəca vici dəkəva shi. Mba'a ghəshi ghati ghəzli ci tsəgha. ¹⁷ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, Dirəy, vici va vici va na mbə ghəra sləni. Yən kwərakwə kiy, war tsəgha ghəree» kə. ¹⁸ Tə mbərkə kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na gwəra mbəzli dikə dikə niy bəti nəfəə dzəkən Yesəw tərənjw ka pəla kwal pəəsli ci. Kwataka va ntsa mbəliti na va fəca vici dəkəva naw, əhəj, gaw tə sa nə na va: «Dirə na Hyala» kə, ka zhəghəti ghən tsa ci yəm lə Hyala na.

Bərçi banavə Hyala kaa Zəghwə nzə

¹⁹ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «A mbəzli ni, a gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa shi nashi ghwəy va Zəghwə mənitiy, shi məniti na də'wə ghən tsa ci ghəshiw. Shi nashi na Dəy mbə mənishi na, shi va məniti na. Ya nimaba shiy na shi mənī Didi va gwa'ay, ghəshi na shi mənī Zəghwə ci kwərakwə. ²⁰ Sa nzana mba'a Didi diti Zəghwə ciy, dza na mba'a cinti mənī shi ka naa mənī gwa'a ngəci. Ta zhini dza naa canci ghəra sləniy tanamti nana tə dikə tərənjw dīfa, nza Zəghwə ci mbəə ghəra, ma nza ghwəy nighe nava kwəma, nja kwəma dimədīmə na ki. ²¹ Sa nzanay, njasa mbay Didi vaa zhanakati mbəzliy bəkwəshi zhakati mbə məti, ka zhanambə piy tsa shiy, tsəgha dza Zəghwə ciy mbay bānci piy tsaa kədi ma kaa ya tsama ntsa dza naa dī gwa'a

5:8 5:8-9 Mt 9:6-7 **5:9** 5:9 5:16, 18; 7:21-22; 9:14; Mk 2:27-28 **5:10** 5:10 Səvəri 20:8-10; Zher 17:21-22 **5:13** 5:13 6:15; 11:54; 12:36; Mt 8:18; 13:36 **5:14** 5:14 Mt 9:2; Zhk 5:16 **5:15** 5:15 9:11 **5:18** 5:18 ka pəla pəəsli ci: Mt 14:5; Zhj 7:1, 25; 8:37, 40; 11:53; Dirə na Hyala: 1:34; 3:35; 8:16-19; 10:17-18, 29-38; 14:8-11, 20, 28; 15:9-10; 16:27-28; vəh. 17 **5:19** 5:19 1:34 **5:20** 5:20 3:35 **5:21** 5:21 Rm 4:17; Ef 2:5; Zhj 11:25 **5:22** 5:22 3:18; 5:27, 30; 9:39; 12:47-48; SləniKY 10:42; 1Zhj 2:28

kwørakwø ki. ²² Na Didiy, ka basø ngwøwø naa dzækən ndø ya kwøtin naciw. War kaa Zøghwø ci banavø na kwal basø ngwøwø. ²³ Ta mbø ndø ya tsamaba ciy fal Zøghwø ci va, njasa fal ghøshi va Didi kwørakwø. Ntsaa dzaa di ma fal Zøghwø ci vay, ava tsøgha dza naa fal ma Døy tsaa ghwønay va kwørakwø.

²⁴ Avanaay sənzənvay, ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya tsamaba ndə favə na kwəma gəzee, dza na mba'a zləbavə kwəma ntsaa ghwənaray, a tsava ndə kwəməvə piy tsaa kədi ma. Ka kəsəy tsava ndə ngwəwəw. A tanjəy dzəghwa kən məti, mba'a dzay dzəmbə piy tsaa kədi ma. ²⁵ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsahwəti vəghwə tifa dzaa səkə, ya sənzənvay, aa səkəy, vəghwə tsa vay, vəghwə tsa dza mbəzli bəkwə bəkwə niy favə gaka məli Zøghwø Hyala ti na. Mbəzliy dzaa favə gaka məli ci va kiy, ta piy dza ghøshi. ²⁶ Sa nzanay, njasa nza Didi va lə bərci vø ta bə piy kaa ndø na, tsøgha banavø na bərci va kaa Zøghwø ci a ghøci bənsi piy kaa mbəzli kwørakwø. ²⁷ Mba'a banavø kwal tsaa basø ngwøwø dzækən mbəzli gwa'a kaa ngəci, sa nzana Zøghwø yakə ndø ngəri ghøci. ²⁸ Əntaa ghwəy dzaa nighə nja madəna sa ka tsahwəti vəghwə səkəy ma. Ghala vəghwə tsa vay, mbəzli kwa kwəli gwa'a gwa'a dza naa favə məli ci, ²⁹ ka ghøshi dza na, mba'a ghøshi zhikəməshi kwa kwəli. Ma mbəzliy niy nza mbø məni kwəma wəzə nay, səəmə tsa shi na, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma, ma niy niy məni war *kwəma jikir na na, ka səəmə ta dzəti ngwøwø.

³⁰ Na neyey, sa mbay ya məni də'wə ghən tsee, njasa tarəvee tibaw. Ya ngwøwø njasa slee nay,

njasa gəzara Hyala slee. Ngwøwø slee vay sa tsərtsər na na, sa nzana, kala pəla fambə nee kwəma dee yən dzəmbə, war njasa di ntsaa ghwənara yən məni» kə.

Shiy ndəgha fəti ta bərci va Yesəw mbø sləni ci

³¹ Ma kə Yesəw diba na: «Na neyey, mba'a pən ni, e ndəgha fəti ta ghən tsee, pənəy, fəti katanj na naw dza mbəzliy ni. ³² Nanzə kiy, a ndə tifa, ntsaa dzaa ndəgha fəti tə ya. E sənay, fəti ndəgha ntsa vaa dzækən yay, ndəgha fəti lə kwal tsa katanj tsa na. ³³ A ghwəy niy ghwənashi mbəzli kaa Zhanj tsaa məni *batem ta dəw kwəma vø. Dza Zhanj mba'a ndəghamti fəti ta kwəma katanj na va. ³⁴ Ma na nee ta na tsee ghən kiy, dəw ndee a ghøci mbəwə ndəghatəra fəti, pənəw. War tə mbərkə ghwəy gəzee kwəma ndəgha fəti Zhanj, ta mbø ghwəy zləba, ma nza ghwəy mbəlijwəy. ³⁵ Sa nzana Zhanjəy, nja gərkəwa ka ghwə vaa nza wanjə kwa, ka mbərə kaa mbəzli ghøci niy nza. Dzəghwa mba'a ghwəy niy vəshinjwəy ge'i lə tsava vəghwə gar jəwə tsətsə, ta kwəma wanj tsa mən na va.

³⁶ Na nee dibay, a nihwəti shiy dzaa ndəgha fətiy dzəkənee tifa, tərənwbə na shi va ndəgha fəti kən na Zhanj. Sləni gəzara Dirə va, ta ghəray, ghənzə ndəgha na fəti tə ya. Sləni mənee vay, ti dza mbəzliy sənay, Dirə tsa mə ghwəmə ghwənəkəra na, kə ghøshi. ³⁷ Dzəghwa Dirə tsaa ghwənəkəra va ba na, mbø ndəgha fəti ghøci də'wə ghən tsa ci tə ya. Ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghən ki na, səkə ghwəy favə gaka məli ciw, səkə ghwəy nata mətsə ciw, tsøgha. ³⁸ Njana di ma ghwəy zləba kwəma ntsaa ghwənaray, kwəma ci mbø nəfə ghwəyəw di naa gəzə.

5:23 5:23 Flp 2:10-11 **5:24** 5:24 3:16; 5:22; 6:35; 8:51; 10:28; 11:25-26; 14:6; 17:2; 20:31; 1Zhnj 2:25; 3:14 **5:25** 5:25 11:43; Mk 5:41; Lk 7:14 **5:26** 5:26 1:4 **5:29** 5:29 11:24 **5:30** 5:30 4:34 **5:31** 5:31-32 5:36 **5:33** 5:33-34 1:15, 19, 34 **5:36** 5:36 10:25, 38; 14:10-11; 15:24, 27 **5:37** 5:37 1:34; Səvəri 20:19; Nəw 4:12 **5:38** 5:38 16:9 **5:39** 5:39 Lk 24:27, 44; SləniKY 13:27; 17:11; 2Tim 3:15-16; 1Pi 1:10-11

³⁹ Dzəghwa ghwəy mba'a ghwəy jahambəvaŋwəy tərəŋw dzəmbə jangə zliyahı Hyala, sa bərkəti ghwəy: "Ta kəsata kwəmaa cipə njasa dza məndiy kwəməvə piy tsaa kədi ma dza ghəy mbə" pə ghwəy. Mbalaa dzəkənee gəzə kwe-mer mbə zliyahı va va kwəma nashi ki. ⁴⁰ A ka di ghwəy səkə vəya ta kwəməvə tsa katanj tsa piyəw.

⁴¹ Ma na nee, ta na tsee ghənəy, nə yaa ni, war ndə ngəri faltəra, pənəw. ⁴² E sənəŋwəy, ka di Hyala ghwəy ya jəw mbə nefer ghwəyəw. ⁴³ Vanay sanay, e səkəra tikə, ta kwəma ghwənəkəra Dirə, dzəghwa ghwəy na, a di ka'wəra ghwəyəw. Ka ghwəy nighə taa nza kiy, mba'a kə tsahwəti ndə səkəy lə kwəma tarəkə na, də'wə ghən tsa ci na, ka ghwəy dza, ka'wə ka'wəvə tsava ndə tsəgha. ⁴⁴ War fal tsa dza ndə ngəri, nja ghwəy faltəŋwəy sa pala ghwəy gwa'a tsəgha, kala pəla fal tsa dza Hyala kwətitaə faltəŋwəy. Njaa dza ghwəy zləbavə kwəmee nə ghwəy kia? ⁴⁵ Əntaa ghwəy təkə na, nja yən dza naa hakanjwəy dzəti ngwəvə kwa kwəma Dirə, pə ghwəy nee ki ma. *Məyizə tsa sənay ghwəy va fəy ghwəy ghən tsa ghwəy tiy, ghəci dza naa harŋwəy dzəti ngwəvə. ⁴⁶ War mba'a pə ghwəy niy zləbavə kwəma Məyizə lə nəfə tsa karkar tsa nzay, a ghwəy niy dzaa zləbavə nee va kwəma nza kwərakwə ki, sa nzanay, kwəmaa dzəkənee na sa niy tsasliti Məyizə va. ⁴⁷ Kwa vəghwə tsa njana, kala zləbavə na Məyizə va kwəma ghwəy kiy, njaa dza ghwəy ghaa zləbavə nee kwəma nee paraa?» kə Yesəw.

6

Yesəw lə mbəzli bələkwə

5:41 5:41 7:18 **5:44** 5:44 5:41 **5:45** 5:45 Nəw 31:24-29 **5:46** 5:46 Nəw 18:15, 18; Lk 24:27; Zhnj 6:14; SləniKY 3:22; 7:37 **5:47** 5:47 Lk 16:29-31 **6:2** 6:2 Mt 6:25; Zhnj 2:23 **6:3** 6:3 kəlanj: Mt 5:1; 15:29; Mk 3:13; 6:46; Lk 22:39 **6:4** 6:4 2:13 **6:8** 6:8 Andəre: 1:40; 12:22; Mt 4:18; Mk 13:3 **6:11** 6:11 21:9, 13

bələkwə cifə mətsekə

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lk 9:10-17)

¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a Yesəw kafəy tanjəy dzəvəri na pəriŋa pəriŋa bəla həl Galile tsa har məndi vaa həl *Tiberiyadə. ² Ma sa nay məndi ghəci dzay na, tapə vərəm ndə ngəri mbə nəw ci, sa nay məndi kwəma maŋa maŋa na mbə mbəli tsa mbalamti na va mbəzli gwərapə gwərapəshi ni. ³ Dza kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi dzəməshi mə kəlanj tibaa nzəyshi mə. ⁴ Ma ghala pətsa va ki na, *makwaghwa Pakə ka Zhəwifə ndəkəwə ndəkəwə ta məniva.

⁵ Sa nə Yesəw njə'wə, kə na, ndə ngəri dən tərəŋw bəsəkəvay, ka səkəkə dzəvəgha. Sa nashi na mbəzli va, ma kə kaa Fəlipə na: «A Fəlipə, kwəma dza ghwəm pakə shi zəmə tə pətsa sana gar bənsi kaa mbəzli ni gwanashia?» kə. ⁶ Ma gəzə na kwəma va tsəghay, war ta mbəə favə na dza Fəlipəə zləbanci kwəma gwa'a tsəgha. Ma ghəci na naci, gwa'a sənata na njasa dza naa mənı. ⁷ Ma kə Fəlipə na: «A Metər, ya war mbəl gar bələkwə bələkwə bakəə bəvə ghwəm pavə shi zəmə tiy, daw dza ghəshiy nza ta kwəməvə ngəmiy shi mbəzli ni jəw jəw gwanashi» kə. ⁸ Ma kə tsahwəti mbə mbəzli ta səda ci, Andəre, zəmbəghəy Shimanjw Piyer na: ⁹ «Avanay tsahwəti zəghwə tikə jəwə lə pən cifə mba'a kərpi bakə və. Nanzə kiy, wa shi dza niva shiy ghakə ta gəla mbəzli dən ni ni tsətsə kia?» kə. ¹⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Gəzanshim mbəzli va, a ghəshi nzəyshi mənəy na ghwəy» kə. Ma pətsa vay, lə gwəzən ti gar nzəyshi mbəzli. Mbəzli va ki na, mba'a ghəshi mənı gar bələkwə bələkwə cifə mətsekə. Dza ghəshi

mba'a ghøshi nzøyshi ki. ¹¹ Sa nashi Yesew mbøzli va nzøyshi gwa'a na, dza na tsanj bøvø peñ, ka mæni 'wøsa kaa Hyalaa dzækæn. Sa man-
amti na 'wøsa na, mba'a banavøshi kaa mbøzliy nzøyshi va gwanashi a ghøshi zømø. Tsøgha mænti læ kærpi va ßa. Ya wa dæ mbø shi na, mba'a kwømavø shiy zøhwøshi gar mækanci. ¹² Ma læy hwøm sa zøhwø mbøzli va shi zømø gwanashi bøhø bøhø kiy, mba'a Yesew gøzanshi mbøzli ta søða ci, a kø ngøshi na: «A pø ghwøy mænti kiy, ßasæt看 tsaa tærmbø va va mbøzli va, øntaa tsahwøti dzaa danjærøy mbø» kø. ¹³ Dzøghwa mændi ßasø ßasø mændi ßasøti tsaa tærmbø peñ mbø sa cifø tsa va sa zømøvø mændi, ghwani møj læ bakø mændi tøhay li gyadø gyadø.

¹⁴ Mba'a ghøshi nata njasa mænti Yesew kwøma dimødimø na va gwanashi tsøgha, a kø ghøshi ki na: «Ntsa na ndø Hyala tsa gøzø mændi va dzaa sækøø dzøti hidï» kø ghøshi. ¹⁵ Mba'a Yesew sønay tsøgha, «Ndal tærmbø ghøshi ta sækø ta kæsøra læ bærçi ta pæreda ka mazøw» kø. Mba'a zhiniy zhay zhimø kølanj tsa va kwøtiy, mba'a dzaa nzøyøy mø difa.

Njasa dza Yesew dzøy tø ghæn yam læ søða ci

(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

¹⁶ Sa mæniy tihwer na, mba'a *mbøzli ta søða Yesew dzashiy dzømøy hæl. ¹⁷ Mba'a ghøshi dzøghwashi kwa kwambøwal, ka tanj dzøvøri tø hæl tsa va ta dzømbø mølmø Kapernahwøm. Pa' ka mænta vørdi war ghøshi mbø tanj, kala sækøy Yesew kæsashi. ¹⁸ Mba'a safø madiy ta viy dzøy tø kwøfa va læ bærçi tæranjw. War pasla'wø yam pasla'wøva dalala tsøgha ki. ¹⁹ Ma sa kabø ghøshi kwambøwal tsøgha, mba'a ghøshi kæativø dza gar kiløwmetør cifø,

ya gar kwanj kiy, nighø ghøshi na Yesew sækøy ndækwø ndækwø læ kwambøwal, ka dza læ søða ci dzøy tø yam. Dzøghwa mba'a her shi dzashi vø. ²⁰ Ma kø Yesew ngøshi ki na: «Waa yøn na, ka hazlæni ghwøy ma» kø. ²¹ «Ønkwa» kø ghøshi. Dza ghøshi ka di ka'wø dzøghwa kwambøwal, war ghwøla tsøgha na, ndøs kwambøwal kæsashi hidï pøri hælbo tsa di ghøshi va dzaa dzøti.

Vøram mbøzli læ Yesew

²² Ma way pi tø hæzlimø na, gha' mbøzliy niy ßasøshi va ghati zøzø kwøma Yesew tø pøtsa nza na. Sa nzana mba'a ghøshi sønay, mbøray war kwøtinjta kwambøwal niy nza tø pøtsa va, mba'a *mbøzli ta søða Yesew niy dzøghwashi kwa. Ma ghala pøtsa dzøghwa ghøshi va na, niy nay Yesew ghøshi dzøghway li shiw, war mbøzli ta søða ci va shiy niy dzashi ja'ja'a.

²³ Ma ghøshi mbø zøzø kwøma Yesew tsøgha ki na, mba'a nihwøti kwambøwalerø sækø mbø mølmø *Tiberiyadø dzakø dzashi tø pøtsa va, tifa ndækwø læ pøtsa zømø mændi va peñ tsa mænti Yesew va 'wøsa kaa Hyala mændiy zømø. ²⁴ Sa nay ghøshi, kala Yesew tifa, zhini kala mbøzli ta søða ci tifa kwørakwøy, mba'a ghøshi dzøghwashi kwa kwambøwaler va, ka dzashiy dzøvøri mølmø Kapernahwøm ta pala Yesew.

Yesew na dafaa bøpø piy

²⁵ Dza ghøshi ndøs ghøshi kæsøy Yesew pørißa ki. Ma sa kæsøy ghøshi na: «A Metør, hwøm sækøña gha tikøa?» kø ghøshi. ²⁶ Ma kø Yesew na: «Ø gøzanjwøy ya, ta na navay, tsøgha na, sa nzana mba'a ghwøy favø kwøma di shi madanja mæntee va cinjwøy palara ghwøyøw. Sa nzana, mba'a ghwøy kwømavø shi zømø vøya, ka zøhwøshi bøhø ghwøy, va tsøgha palara ghwøy. ²⁷ Ka kæslimbø ghæn ghwøy war

kən ghəra sləni ta shi zəməə dzaa gwəravəə yidishi gəm ki ma. Ta niy dzaa nza ndimndim ni shi zəmə ka bānci piy tsaa kədi ma kaa ndə pə ghwəy ghəra sləni. Shi zəmə vay, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, yən sa fati Dirə Hyala lamba nzə tə ya, dza naa bəŋwəyshi» kə Yesəw.

²⁸ Tapə mbəzli va ta dəw kwəma və ki, a kə ghəshi na: «War njaa njaa dza ghəy mēnti dza ghəy mbay ghəratī sləniy dzaa təbanta kaa Hyalaa?» kə ghəshi. ²⁹ Ma kə Yesəw zləbānshi na: «War ndara ma ghwəy nefer ghwəy, yən ntsa ghwənay nay, ghənzə na ghəra sləni wəzə na dī na va ghwəy» kə.

³⁰ Zhini ma kə ghəshi na: «A kwəma mađaŋa mēnti gha gar nata ghəy, ta mbə ghəy ndaŋa nefer ghəya? Naa a sləni mēnti ghaa? ³¹ A gha sənay ghala pətsaa nza jijihimmə kwamti mbə gambay, a ghəshi niy kwəməvə shi zəmə nə mēndi *manə, kə mēndi, mba'a ghəshi zəhwəshi, njasa gəzəkə kwəma mbə Zliya Hyala, ma kə na: “Mba'a bānakəshi na shi zəmə səəkə mə ghwəmə” kə» kə ghəshi.

³² Ma kə Yesəw na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay tsəgha, *Məyizə ndaŋwəy na shi zəməə səəkə mə ghwəməw, Dirə na saa dzaa bəŋwəy ni katan katan ni shi zəməə səəkə mə ghwəmə. ³³ Sa nzanay, ma ni bəkə Hyala shi zəmə mə ghwəməy, shi ka bānshi piy kaa mbəzli tə hidī na ghəshi» kə. ³⁴ Ma kə mbəzli va na: «A ntsa dikə tsa, bəŋəy niva gəla shi zəmə həzlimə həzlimə di» kə ghəshi. ³⁵ Ma kə Yesəw na: «Yənəy, yən na shi zəməə bəpə piy. Ya tsamaba ndə səəkəy na vəyay, ka dza maa ghəranciw. Ntsaa ndara nəfə tsa ciy, ka ghərancī ndir ghwəlaw.

³⁶ Nanzəy, e niy gəzəkəŋwəy: A ghwəy nara ngar na, a ndara nəfə

tsa ghwəy ghwəyəw, pən niy ni. ³⁷ Ya tsama ndə na mbə ni ndara Dirə va mbəzliy, ta səəkə dza naa dzəmbə dəvee, ka tihəti tsaa dzaa səəkəy va ndəə dzəmbə dəvee ya tepə kiw. ³⁸ Sa nzanay, səəkəree mə ghwəmə ta mēni kwəma war njasa dī yaw, ta mēni kwəma dī ntsaa ghwənara səəkəe. ³⁹ Kwəma dī ntsaa ghwənara vay, war mba'ee ndəghwəti mbəzli ndara na va mbə dəvee gwanashi. Kala zay ndə mbə shi ya kwətīŋ nzə. Mba'ee dzaa zhanakatishi mbə mēti gwanashi, fəca dza hidīy kərə. ⁴⁰ Ma kwəma dī Dirəy, ya wa ntsaa nara, yən Zəghwə ci, dza na mba'a ndara nəfə tsa ciy, mba'a tsava ndə kwəməvə piy tsaa kədi ma, zhini mba'ee dzaa zhanakati mbə mēti fəca dza hidīy kərə» kə Yesəw.

⁴¹ 'Wakəvə *ka Zhəwifə ga' ta ngwəzliməə dzəkən Yesəw, sa nə na va: «Yən na shi zəməə səəkəshi mə ghwəmə» kə. ⁴² Ma kə ghəshi na: «Yesəw sasa tsəy? Ghəci zəghwə *Zhezhefə va tsəy. Ntsa sənay ghwəmmə kar dəy lə mbəghəy ghəci ki na. Njaa njaa naa ni: “Mə ghwəmə səəkəe” kəa?» kə ghəshi. ⁴³ Ma kə Yesəw na: «A mbəzli ni, ka ngwəzlimə ghwəy kwa jipə ghwəy gəm ma. ⁴⁴ Ndə tiba mba'a dzaa mbay səəkəy dzəvəghee, kala war ntsa haray Didi tsaa ghwənikəraw. Yən kiy, ta zhanakati dzee mbə mēti fəca dza hidīy kərə. ⁴⁵ A mbəzliy gəzə kwəma Hyala niy tsasliti kwəma mbə Zliya Hyala, a kə ghəshi niy niy: “Ta bānanavəshi kwəma dza Hyala kaa mbəzli gwanashi” kə ghəshi niy ni. Ntsaa dzaa fəti ghən ta kwəma dza Didiy bānanci, dza mba'a zləbavə kwəma bənipə na va kiy, ta səəkə dza tsava ndəə dza vəya. ⁴⁶ Mbə gəzə kwəma vay, ə nə ya: A tsahwəti ndə tiba, mba'a

søekəə nay Didi, pənəw. War yən kwətira yən saa søekə va mə Hyala na saa nay Didi.

⁴⁷ Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa ndara na nəfə tsa ciy, aa kwəməvə piy tsa kədi ma. ⁴⁸ Yən na shi zəməə bəpə piy. ⁴⁹ Njasa gəzə ghwəy vay, a jijihinjwəy niy zəhwə shi har məndiy manə kwamti mbə gamba, ya tsəgha nżə kiy, gwanashi bəkwəshi ghəshi. ⁵⁰ Ma na shi zəməə søekə mə ghwəmə nashi kiy, ya wa ntsaa dzaa zəhwəshiy, ka mətī tsava ndəw. ⁵¹ Yən na shi zəməə søekə mə ghwəmə, ka bəpə piy. Zəhwə ma ndə niva shi zəməy, ta nza dza na lə piy ta kwa ndimndim jiji. Vəghee də'wə ghən tsee na shi zəmə dzee vaa bānci kaa ntsa va. Ta zlatanavə vėghee va dzee kaa mətī, tə mbərkə mbəzli tə hidī, ta mbə ghəshiy kwəməvə piy» kə Yesəw.

⁵² Ma sa favə ka Zhəwifə kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na, mba'a kafəkə ghəpə kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Njaa njaa ka ntsa mbay ndammə vėgha ci, ta zəmə ghwəmmə nə na kia?» kə ghəshi. ⁵³ Dzəghwa ma kə Yesəw ki na: «A mbəzli ni, a gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war dza ghwəy kala zəhwə vėghee ghwəy, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, kala sahwe miymiy ya ghwəyəy, ka dza ghwəy kwəməvə piyəw. ⁵⁴ Ma na ntsaa zəhwə vėghee, mba'a sahwe miymiy yay, aa kwəməvə piy tsa kədi ma. Ta zhanakati dzee mbə mətī ci fəca dza hidīy kədi. ⁵⁵ Sa nzanay, vėghee va na ni katanj ni shi zəmə, zhini miymiy ya na, ni katanj ni shi sa. ⁵⁶ Ma ntsaa zəhwə vėghee va, mba'a sahwe miymiy yay, jakəjakə nza ghəy li. Mbə ya na, mbee piy kwərakwə. ⁵⁷ Dirə tsa ghwənaray ghəci bəpə na piy. Tə mbərkə ghəci piyee sana. Ava

tsəgha dza ntsaa zəhwə vėghee nza lə piy tə mbərkə kwərakwə ki. ⁵⁸ Ma na shi zəmə mə ghwəmə nashi kiy, yəm na ghəshi lə niy niy zəhwə jijihinjwəy va shi zəmə mbəradzə kwamtiw. Ya tsəgha niy zəməhwəshi ghəshiy, a ghəshi niy bəkwəshi na nashi. Ma ntsaa dzaa zəhwə nini shi zəməy, ta nza dza na lə piy tsa ci, ta kwa ndimndim jiji» kə Yesəw.

⁵⁹ Yesəw mbə bānanshi kwəma kaa mbəzli mbə ciki bāsə va tsa ka Zhəwifə, mbə məlmə Kaper-nahwəm, gəzəkə na kwəma na.

Mbəzliy zləbavə nəw Yesəw lə mbəzliy zləbavə ma

⁶⁰ Ma sa favə mbəzliy nəw Yesəw va kwemer gəzəkə na va tsəghay, danj nihwətī mbəzli ghati ngwəzlimə, a kə ghəshi na: «Kay, ata gəla nana kwəmay, caslakəta na. Ka dza ndəə mbay nəwtiw» kə ghəshi. ⁶¹ Mbalaa gwa'a sənay Yesəw njasa ngwəzlimə ghəshiy dzəkən. Ma kə ngəshi na: «A mbəzli ni, njaa baya ə zhənjwəy kwəma na na? ⁶² Ya sa dza ghwəy nara yən Zəghwə yakə ndə ngəri, yən madiy dzara dzəmə ghwəməə zhətī pətsaa niy nzee kwatāna kiy, njaa dza ghwəy təkə ghalabaa? ⁶³ *Safə tsa Hyala naa bə piy kaa ndə, tsahwətī sa mbay ndə ngəriy ghakə tifa ya wabaw. Ma kwemer gəzanjwəy ya niy, Safə tsa Hyala na ghəshi, piy ghəshi difa. ⁶⁴ Ya tsəgha nżə kiy, a nihwətī mbəzli mbə ghwəy kala dī ghəshiy zləba kwəma va» kə. Sa gəzə Yesəw va tsəghay, aa niy sənashi mbəzliy dzaa zləba ma kwəma ci ghala kwatājata, lə ntsaa dzaa nga dafa ti gwa'a. ⁶⁵ Ma kə Yesəw ba na: «Va tsəgha niy nə ya ngənjwəy kiy: Ndə tifa mba'a taa søəkəy dzəvėghee, kala ntsa pəməvə Dirəw, pən» kə.

⁶⁶ Ma sa favə mbəzliy nəw va kwəma gəzəkə na va tsəgha ki

6:48 6:48-50 6:35; ShiZhn 2:17 **6:49** 6:49 6:31
6:56 6:56 15:4-5 **6:62** 6:62 SləniKY 1:9-11
16:9 **6:67** 6:67-69 Mt 16:15-20; Mk 1:24

6:53 6:53-58 Mt 26:26-28; 1Kwər 10:16; 11:23-26
6:63 6:63 3:5-8; 2Kwər 3:6 **6:64** 6:64 13:11;

na, mba'a nihwəti mbəzli dfaŋ mbə mbəzliy nəw zlay dzashi. ⁶⁷ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səfa ci va məŋ lə bakə ni ki na: «A mbəzli ni, njaamə shəka, ə di ghwəy zlaraa dzaŋwəy kwərakwə na?» kə. ⁶⁸ Ma kə Shimaŋw Piyer na: «A Ndə sləkəŋəy, va wa ghəy dza kia? A ghəy sənay, kwəma gha na saa bəpə piy tsa kədi ma. ⁶⁹ A ghəy zləbavə kwəma gha, mba'a ghəy sənay gha na ntsa Hyala dəwdew tsa ghwənikə na, pə ghəy» kə. ⁷⁰ Ma kə Yesəw na: «Ghwəy ghwəy mbəzli ta səfee ni məŋ lə bakə ni na, yən təravəŋwəy tsəy? Ya tsəgha nzə kiy, *ndə jaka tsa Hyala na tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətiŋ» kə. ⁷¹ Kwəma gəzə Yesəw va tsəgha nay, dzəkən Zhəwdasə zəghwə Shimaŋw Isəkariyətə gəzə na. Sa nzana, ya tsəgha na Zhəwdasə mbə mbəzli ta səfa ci va məŋ lə bakə niy, ghəci dza na ta nga dafa ta Yesəw.

7

Kar Yesəw lə ngwarməhiy

¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a Yesəw dzay ta təwrə mbə məlməhi tə hidī ka Galile. Kalaa niy di dza ghəciy dzəti hidī ka Zhəwde, sa nzana mbə di pəəsli ci mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə niy nza.

² Ma sa nza vici *makwaghwa ka ka Zhəwifə vaa tsə ta Gaska ndəkəwə na, ³ dza ngwarməhiy ka gəzanci kwəma kaa Yesəw, ma kə ghəshi na: «A Yesəw, barvaŋa tikə, mbalaa dzəti hidī ka Zhəwde, a gha dzaa ghəratī sləni maɗaŋa na, ta mbə mbəzli ta səfa ghaa nata kwərakwə. ⁴ Sa nzana, mba'a kə ndəə di mbəzli gwa'aa sənayəy, kar ndəə məni kwəma tə mbəw. Ma njana nzana, mba'a ghaa mbata ghəra sləni tsəgha na naghay, war ghəra pə gha dzaa ghəratī kwa mətse

mbəzli gwanashi!» kə ghəshi. ⁵ Ya ngwarməghəyshi kiy, niy bənavə nefer shi ghəshiw, va tsəgha gəzə ghəshi tsəgha. ⁶ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ta na neyey, səəkəy tsee vəghwə nee diw. E sənay, na na ghwəy na ghwəyəy, ya hwəmba na, war yəməy na vəghwə va ghwəy. ⁷ Sa nzana, ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghənəy, a mbəzli tə hidīy di mətse ghwəy. Na nee nee kiy, ka di mətsee ghəshiw. Sa nzana, mbə gəzanshee sləni jikir naa məni ghwəy, pən ngəshi. ⁸ Zlaram, mbalam ta makwaghwa ghwəy na ghwəy, na neyey, ka dzee tsəhəra mbə diw, sa nzanay, ghwəla na tsee vəghwə» kə Yesəw. ⁹ Ma sa gəzanakəshi na kwəma va tsəgha na, dza na mba'a nzəyəy tə hidī ka Galile.

*Yesəw mbə *makwaghwa ka ka Zhəwifə vaa tsə ta Gaska*

¹⁰ Ma sa dzashi ngwarməhiy Yesəw ta tsə makwaghwa Gaska va ki na, mba'a Yesəw maɗiy ləy hwəm shi, ta dza ta tsə va kwərakwə nja mbəmbə, kala ci ghən tsa ci kaa mbəzli.

¹¹ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə ka papala dzar mbə mbəzli mbə tsə va. A kə ghəshi na: «Kwəma na kia nə ghwəmməy?» kə ghəshi. ¹² Ma vərəm ntsaa basəy ta tsə makwaghwa naci ki na, bakə mbə təhəvərivay tə mbərkə kwəma ci, ka ngwəngwəliwa kwa jipə shi. Ma kə nihwəti na: «Kay, ma ntsa vay, wəzə na kwəma ci tərəŋw» kə ghəshi. A kə nihwəti ba na: «Kay, tibaw, ndə mbə tēpəw. Mbəzli na ni dakə na» kə niva ba. ¹³ Ya tsəgha nzə ki na, a mbə ghəshiy gəzəkəvəri kwəma va pa'i pa'i dzəti ngwəla, sa hazləni ghəshi va mbəzli ka Zhəwifə dikə dikə niw.

¹⁴ Ma sa mənta vici məntim mbə tsə va yəmyəm lə naa tərmbə ki na, 'wakəvə Yesəw irətsə dzəmbəy

mbə *ciki Hyala, ka bananshi shiy kaa mbəzli mbəba. ¹⁵ Ma sa favə ka Zhəwifə kwəma bənipe na va na, mba'a nava kwəma səəvəri məhərli shi. A kə ghəshi na: «Aya, njaa sənata tsatsa ndə kwəma mbə zliya kala səəkə ghəci mbə bəni nza kia?» kə ghəshi. ¹⁶ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, nay ghwəy na, kwəma bəniñwəy ya nay, kwəmaa səəkə vəya də'wə ghən tsee naw. Kwəmaa səəkə va Hyalaa ghwənara va na. ¹⁷ Ma ntsaa tarəti məni kwəma di Hyala mbə nəfə ciy, ta mbay dza tsava ndə sənata, niy nza kwəma gəzee na, ka kwəmaa səəkə va Hyala karkar, ya ka kwəmaa səəkə vəya də'wə ghən tsee na. ¹⁸ War mba'a pə ghwəy nay ndə dzətiy tə gəzə kwəmaa səəkə və də'wə ghən tsa ciy, fal tsa ciy pəla tsava ndə kaa ghən tsa ci. Ma na ntsaa pəlanci fal kaa ntsaa ghwənəkəy, ava ntsa katanj tsa, dzərvə mbə kwəma ci tepəw.

¹⁹ A *Məyizə niy ndanwəy *kwəma pəhəti Hyala. Ya ndə kwətiñəy ntsaa nəwti kwəma pəhəti na va mbə ghwəyəw. Wa shiy mənishi pəla ghwəy kwal tsa pəslira kia?» kə Yesəw. ²⁰ Dzəghwa, ma kə vərəm tsa basəy va tə pətsa va ngəci na: «Gazlaka kəsəvəŋa na shəkəna? Wa ntsaa pəla pəslina tibiaa?» kə ghəshi. ²¹ Ma kə Yesəw na: «A ghwəy nay war sa mənTEE sləni kwətiñ gwa'a tsəghay, mba'a səəvəriñwəy məhərli ghwəy. ²² Sa gəzanwəy Məyizə *slanshi fə'yasa kaa ndərazhiy zhər ghwəy mənTI ma ghəshi hi dəghəsə ghala yakəshi mənDIY, ya fəca *vici dəkəva mənIVA kwa dəghasa vici va na, kar ghwəy slanshi fə'yasa kaa ndərazhi ghwəy. Mbalaa kwəma ghakə Məyizə na sava tala naci kiw, kwəma gəzəkə Hyala kaa

jijihinwəy ghala mbəradzə na. ²³ Ya sa nzana mbə slanshi fə'yasa ghwəy nza kaa ndərazhi ghwəy ya pa' fəca vici dəkəva, sa di ma ghwəy dzəghwanwəy kən kwəma gəzəkə Məyizə kiy, war tawa bə ghwəy nəfə dzəkənee, sa mbəlantee ndə fəca vici dəkəva mbə ngəra'wə tsa kən, nza vəgha ci mbəə nza kwəriñ kia? ²⁴ A pə ghwəy mənTIY, ka bə fəti ghwəy kaa ndə, war tə shi nashi ghwəy ghəci mənTI kwa mətSə ghwəy gwa'a tsəgha ma. Sənay tə ghwəy kwal tsa kwəma, ka ghwəy madI ta bə fəti kaa ndə» kə Yesəw.

*Yesəw na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala va ta mbəli mbəzli*

²⁵ Ma kə nihwəti mbəzli mbə mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem sa nay ghəshi Yesəw mbə gəzə kwəma na: «Aya, wa ntsa sa pala mənDI va ta pəəsli ci sham sa? ²⁶ Avanay mbə gəzə kwəma tə ngwəla parahwə kala ntsaa gəzanci ya kwəma tiba ni? Naa ə nzana mba'a mbəzli ghwəmmə dikə dikə ni sənay “Ghəci na Kəristəw ntsa tivə Hyala va” kə ghəshi shəkəna? ²⁷ Sa ka Kəristəw səəkəy na naciY, ka dza mənDIY sənay nda ndə ka wa naw. A na tsatsa ndə naci kiy, a ghwəmmə sənay tə pətsa səəkə na» kə ghəshi.

²⁸ Ghala vəghwə tsa gəzə mbəzli va va kwəma vay, Yesəw mbə bəni shiy kaa mbəzli mbə *ciki Hyala na. Dza na, ka zlapə kwəma zlanzlan, a kə na: «Njaa pə ghwəya? A ghwəy sənara, ka sənay ya tə pətsa səəkəe, pə ghwəy? Katanj sənara ghwəy na? Yən nee ki e gəzanwəyəy, səəkə tsee tsa na, yən səəkəra na lə dee də'wə ghən tseyew, ndə ghwənara na. Ntsa va kiy, ntsa slar tsa na, ghwəy na na ghwəyəy, sənay ntsaa ghwənara va ghwəyəw. ²⁹ Na nee nee kiy, e sənay, sa nzanay, ghəy li niy nza na. Dza

7:16 7:16 12:49; 14:10 **7:18** 7:18 5:41; 8:50; 12:43 **7:19** 7:19 1:17; SləniKY 7:53; Rm 2:17-24
7:20 7:20 8:48 **7:21** 7:21-23 5:9 **7:22** 7:22 Ghava 17:9-14; SləniTaH 12:3 **7:23** 7:23 5:9
7:24 7:24 8:15 **7:25** 7:25 5:18 **7:26** 7:26 4:25; 18:20 **7:27** 7:27 9:29 **7:28** 7:28-29 8:55;
17:8, 21, 25 **7:30** 7:30 2:4; 7:44

na mba'a ghwənikəra sana ki» kə Yesəw. ³⁰ Ma sa favə ghəshi kwəma gəzəkə na va tsəgha ki na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə pəla kwal tsaa kəsə ci. Kala ntsaa mbay dapati dəvə ti tiba ya jəw nza. Sa nzana, ghwəla tsa ci vəghwə niy nzaa səkə. ³¹ Daŋ mbəzliy zləbavə kwəma ci mənishi mbə mbəzliy basəshi va. Ma kə ghəshi na: «Sa ka Kəristəw tsa va səkəy na, war pərba ghəci dzaa məniti kwəma maɗaŋa maɗaŋa na kən ntsa ki shəkəna?» kə ghəshi.

*Mbəzliy ndəghwə *ciki Hyala lə Yesəw*

³² Ma sa favə *ka Farisahi mbəzli tibiaa ɗahwə ɗahwə gəzə kwəma Yesəw na, dza ghəshi mba'a ghəshi jakəti miy tsa shi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, mba'a ghəshi ghwənashi mbəzliy ndəghwə ciki Hyala, ta dza ghəshiy kəsəti Yesəw. ³³ Ma sa tsəhəshi ghəshi, ma kə Yesəw na: «Vici ɗaŋ tərmbə nzəy tsa ghwəmmə lə ghwəy yən dzaa maɗi ta dzaraa dzəvəgha ntsaa ghwənikəraw. ³⁴ Ta palara dza ghwəy dza, kala dza ghwəy nara. Ka dza ghwəy mbay tsəhəŋwəy tə pətsa dzee nza dibaw» kə Yesəw. ³⁵ Ma kə *ka Zhəwifə kaa ɗəw kwəma kwa jipə shi na: «Wa slən tsa nana kwəma kia? Kwəma dza na ta dzay, nə na: “Ka dza ghwəy naraw” kəa? Ə nzana ta dzay ghəci dzaa dzəmbə hwəlfə mbəzli ghwəmmə ka Zhəwifə va dzashiy dzəmbə hidfi ka *Gərekə, ta dza ta bananshi kwəma kaa ka Gərekə shəkənaa njaa? ³⁶ Wantsa hwəlfə gəla kwəma gəzəkə na na, nə na: “Ta palara dza ghwəy dza kala dza ghwəy nara, ka dza ghwəy mbay tsəhəŋwəy tə pətsa dzee nzaw” kəa? Am, sənata hwəlfə gəla kwəma ɗi na na gəzə ghwəmməw» kə ghəshi.

Mətsə yaməə bə piy kaa mbəzli na Yesəw

³⁷ Mbə makwaghwa vay, tə kwa kəni vici nza ka bamaa gwəramti. Dzəghwa Yesəw fəca kwa kəni vici va ki, gar garəy kwa kwəma vərəm tsaa basəy va tə pətsa va gwanay, dza na ka gəzə kwəma zlanzlan, a kə na: «Mba'a kə ndir ghəranca kaa ndəy, səkə ghəci vəya, a ghəci sa yam. ³⁸ Ya wa ntsaa ndara nəfə tsa ciy, a nəfə tsa ci taa zhəghəy ka mətsə yam ɗaŋ ni bəpə piy, njasa gəzəkə mənɗi va mbə zliy Hyala» kə Yesəw. ³⁹ Ma kwəma gəzə Yesəw va tsəgha nay, dzəkən *Safə tsa Hyala dewdew tsa dza mbəzliy ɗanavə nəfə tsa shiy kwəmavə ta nza, gəzə na. Ghala pətsa va di na, kalaa niy kwəmavə ghəshi, sa nzana, ghwəla Yesəw niy nza ta dzəmbə dikə tsa ci.

Tihəva tə mbərkə kwəma Yesəw

⁴⁰ Ma kə nihwəti mbəzli mbə vərəm tsaa basəy va sa favə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw va na: «Ma ntsa katanəy, ndə Hyala tsa ndəghə ghəy va na» kə ghəshi. ⁴¹ Ma kə nihwəti na: «Əhəŋ, *Kəristəw Ntsa tivə Hyala va na» kə ghəshi. Ma kə nihwəti ɓa na: «Am awə, Kəristəw kə na, ka səkə na tə hidfi ka Galile nzaw. ⁴² Niy favə ghwəy njasa gəzəkə Zliya Hyala sa: “Mbə hwəhwə tsa mazə *Davitə dza Kəristəw səkə, mbə məlmə Betəlehem, tə pətsaa niy nza mazə Davitə tsa va va” kə sa» kə ghəshi. ⁴³ Mba'a mbəzliy basəshi va tərəŋw ni tihəvərivashi tsəgha ki, tə mbərkə kwəma Yesəw.

⁴⁴ Mbə ɗi kəsə ci nihwəti mbəzli niy nza mbə shi na, ndə tiba mbə shiy dapati dəvə ci tiw.

*Caslakə ghən tsa mbəzli *ka Zhəwifə dikə dikə ni*

⁴⁵ Dzəghwa ka ndəghwə *ciki Hyalaa niy ghwənashi mənɗi va ta kəsə Yesəw, ndəs ghəshi zhəkəshiy dzəvəgha mbəzli dikə dikə ni mbə

*ka ta Hyala lə *ka Farisahi niy ghwənashi va ki, kala səkəshi ghəshi li. Ma kə ghəshi kaa mbəzli va sa nay ma ghəshi Yesəw na: «Kwəma zhini ghwəy zlay, kəsə ma ghwəy səkə baa?» kə ghəshi. ⁴⁶ Ma kə ka ndəghwə ciki Hyala ngəshi na: «Ghala nza mēndi na səkə tsahwəti ndəə gəzəkə kwəma nja sa ci vaw» kə ghəshi. ⁴⁷ Ma kə ka Farisahi ki na: «Waa ə ngədəhwənwəy na kwərakwə bə lə ghwəyhwəyshi na?» ⁴⁸ Nay ndə ghwəy ya kwətiŋ mbə mbəzli ghwəmmə dikə dikə ni, ya mbə ka Farisahi yivə nəw kwəma ci va na? ⁴⁹ Nay ghwəy, kəray mbəzliy sənata ma kwəma pəhəti *Məyizə va shiy yivə nəw kwəma ci va sa? Mbəzli bəzla bəzla ni na niva mbəzli» kə ghəshi.

⁵⁰ Ma mbə ka Farisahi vay, Nikwədəm, kə mēndi niy ni kaa tsahwəti. Saa niy səkə va həvir mbə dəw kwəma va Yesəw niy nza, ⁵¹ ma ka na naci ki na: «Nanzəy, ndammə kwal tsaa bə fəti kaa ndə kwəma pəhəti ghwəmmə, kala sa ka ghwəmmə famti kwəma gəzəkə ndə gwa'a, mba'a ghwəmmə sənata kwəma mēnti naw» kə. ⁵² Ma kə ghəshi ngəci na: «Ə nza ghaa ndə ka Galile kwərakwə shəkəna? Mbala bəvə Zliya Hyala, a gha jangəti di, ndata dza ghaa kəsəy slən tsa ndə Hyala tsaa tēzliy səkə mbə mbəzli ka Galile mbəba ya kwətiŋ» kə ghəshi. ⁵³ [Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a ghəshi ndanivərivashi, kwətiŋ kwətiŋ, ka dzashiy jighi.

8

Yesəw lə ka Fairisa mba'a mali kəsəvə mēndi mbə mēni ghwərghwər

¹ Ma dza Yesəw naci ki na, mba'a dzay dzəmə kəlanj *'Wəlivə nzəyəy. ² Way pi tə həzlimə va pəətə ki na, mba'a Yesəw səkway məbaa dzay dzəmbə *ciki Hyala. 'Wakəvə

vərem ndə ngəri tərənjw, mba'a basəkəvay dzəvəgha mbəba ki. Dza na das nzəyəy mənəy, mba'a ghati bananshi shiy.

³ Ma sa ghati na bananshi shi va na, dza *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə *ka Farisahi, ndəs ghəshi səkəshi tə pətsa va lə mali sa kəsəvə ghəshi ghənzə mbə mēni ghwərghwər. Səkə ghəshi, gar ghəshi garəy tə jipəjipə mbəzli gwanashi. ⁴ Ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «A Metər, mali nay, ə kəsata ghəy ghənzə mbə həni lə tsahwəti zal, ka mēni ghwərghwər. ⁵ Tə kwəma gəzəkənjəy *Məyizə mbə zliya kwəma pəhəti Hyalay, gəla mali tsətsə na na, war ka pə'wamti ka mbəri lə hərəzli gwa'a tsəgha na kwəma nzə. Nda njaa na va gha na gha kiy, əndaw?» kə ghəshi. ⁶ Ma kwəma gəzə ghəshi va tsəgha nay, kəlanja na sava ngənəy ghəshi kaa Yesəw ta mbəə kəsəy lə fəti tə kwəma dza naa zləbakə.

Ma sa famti Yesəw kwəma shi va na, nzənjw nzənjwəy, ka tsasli shiy dzar tə hidī lə dəvə ci. ⁷ Dza ghəshi ka dəw kwəma va və tsəgha zhənti zhənti ki. 'Wakəvə Yesəw mba'a kafəti kwəma ci, ma kə ngəshi na: «Ghənzə tsəghay, ə kə ntsaa səkə maa mēnti *kwəma jikir na mbə ghwəy ghati pə'wə mali va lə hakwə» kə. ⁸ Zhini na nzənjw nzənjwəy diba, war ka tsasli shi ci va məcana lə dəvə ci dzar tə hidī. ⁹ Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzəkə Yesəw va na, kwətiŋ, kwətiŋ, kwətiŋ ghəshi 'wati ghəlivaa səvəri, ka dzashi, pərba mətikwəkwər 'wati kwal, ka kəray niy tərmbə. Tərə na war mali va tifa didiŋ məgarə kwa kwəma Yesəw bakəshi ghəshi li.

¹⁰ 'Wakəvə Yesəw kafə kafəti kwəma ci, ma kə kaa mali va na: «A mali, kwəma dzashi mbəzli ni shəka? A kama ntsaa kəsəyja tifa mbə shi lə ngwəvə shəkəna?» kə.

¹¹ Ma kə mali va na: «Am, ndə tifa

ya kwətinəw Metərəw» kə. Ma kə Yesəw ki na: «Yən kwərakwə kiy, ka basə ngwəvee dzəkən ghaw. Mbala, əntaa gha zhiniy mənī kwəma jikir na ghwəla ma» kə Yesəw ngəta.]

Yesəw na wanj pi tsaa mbərə kaa mbəzli tə hidī

¹² Zhini Yesəw ka gəzə kwəma kaa vərəm tsaa basəy va. Ma kə na: «Favə tə ghwəy, waa yən na wanj pi tsaa mbərə kaa mbəzli tə hidī gwanashi. Ntsaa nəwvəray, ka dza naa nza mbə kwəslīw. Ta kwəməvə wanj tsaa dzaa canci kwal, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma dza na» kə. ¹³ Ma kə *ka Farisahi ngəci na: «Ava ghaa ndəgha fəti ta kwəma gəzə gha də'wə ghən tsa gha sana, kwəma mbə kwəma gəzə gha vaw» kə ghəshi. ¹⁴ Ma kə Yesəw na: «Ya ə ndəghee fətiy dzəkən kwəma gəzee də'wə ghən tseyey, war kwəma katanj na na sa gəzee. Sa nzanay, e sənay tə pətsa səəkee, zhini mba'ee sənay zhəti pətsa dzee zha ba. Na na ghwəy na ghwəy kiy, sənay ghwəy tə pətsa səəkə yaw, sənay ghwəy nda kwəma dzee dibaw. ¹⁵ Na na ghwəyəy, dza kwa zəzə kwəma ke ngəri sla ghwəy na ghwəy ngwəvə. Na nee ta na tsee ghən nee kiy, ka basə ngwəvee kaa ndəw. ¹⁶ Ya ə niy nzana, mba'ee harati ndə tə ngwəvə, mba'ee banavə fətiy, fəti lə kwal tsa nze na, tə kwəma mənti na. Sa nzanay, war yən kwətira dza naa nza mbə sla ngwəvə vaw. Bakananjəy dza ghəy nza mbə sla nze ghəy lə Dirə tsaa ghwənīkəra. ¹⁷ Njasa nzana va tsəgha kwəma va tsaslita mbə zliya pəhəti ghwəy: “War mba'a kə mbəzli bakə ndəghakən fəti kwətinj naa dzəkən kwəmay, ndəgha fəti katanj na dza nava ndəgha fətiy nza” kə. ¹⁸ Tsəgha na, fətiy ndəghee ta kwəmee də'wə ghən tsee, mbə

ndəgha na Dirə tsaa ghwənara vaa dzəkənee kwərakwə diba» kə. ¹⁹ Ma kə ka Farisahi na: «Kwəmaa Dəjaa?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Sənara ghwəyəw, sənay Dirə ghwəy baw. Ava tsəgha na. Mbala a ghwəy sənara nzay, a ghwəy dza sənay Dirə nza kwərakwə» kə Yesəw.

²⁰ Yesəw mbə ciki Hyala mbə bəni shiy kaa mbəzli gəzə na kwemer ni gwanashi. Ghəci tə pətsa ka məndiy fə gəna kaa Hyala ti. Ghala pətsa vay, ndə tifa niy mbay kəsəti, sa nzana, ghwəla vəghwə tsa ci niy nzaa səəkəw.

Ka dza ghwəy mbay tsəhənjwəy tə pətsa dzee nzaw

²¹ Zhini ma kə Yesəw kaa ngəshi diba na: «Nay ghwəy na, ta dzara dzee. Ka ghwəy dzay, ka palara. Ka dza ghwəy mbəə tsəhənjwəy tə pətsa dzee va nzaw. Ta bəkwə dza ghwəy tifa lə kwəma ghwəy jikir na» kə Yesəw. ²² Ma kə *ka Zhəwifə kwa jipə shi ki na: «Əy kwəma dza na ta dzay shəka? Ta dzaa pəəsliti ghən tsa ci dza na shəkəna? Njaa na nava kwəma, nə na: “Ka dza ghwəy mbəə tsəhənjwəy tə pətsa dzee nzaw” kəa?» kə ghəshi. ²³ Ma kə Yesəw sa favə na kwəma təkə ghəshi ki na: «A mbəzli ni, ma ghwəyəy mbəzli tə hidī nza ghwəy. Yən nee kiy, mə ghwəmə səəkee. Ghwəyəy, mbəzli tə hidī ni tikə nza ghwəy. Yən nee kiy, ntsa tikə nzeyew. ²⁴ Va tsəgha nə ya ngənjwəy kiy, tifa dza ghwəy nza, ka bəkwə lə kwəma ghwəy jikir na, pən. Kala zləbati pə ghwəy mbə nefer ghwəy, yən na ntsa nzee ghəci, pə ghwəyəy. Ta bəkwə dza ghwəy lə kwəma ghwəy jikir na» kə Yesəw.

²⁵ A kə ghəshi na: «A ndə nza ghaa?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Yən na sa kee vaa gəzanjwəy ndimndim ghala ghatee gəzanjwəy

8:12 8:12 1:5, 9-10; 3:19; 9:4-5; 11:9-10; 12:35-36, 46; Ezay 49:6; Mt 5:14; Lk 2:32; 2Kwər 4:4, 6; Ef 5:8-14; 1Zhnj 1:5-7; 2:8; 3:14 **8:13** 8:13 5:31-32 **8:14** 8:14 3:2; 7:28-29, 33-36; 8:21-22, 42; 13:1, 33; 16:5, 10, 28; 17:8; 20:17 **8:15** 8:15 7:24 **8:17** 8:17 Nəw 19:15 **8:18** 8:18 5:36; 1Zhnj 5:9 **8:19** 8:19 5:18; 16:3 **8:20** 8:20 2:4 **8:21** 8:21 8:14 **8:23** 8:23 3:31 **8:24** 8:24 13:19

basaa. ²⁶ Nay ghwøy na, yönøy, ðañ na kwemer vöya gar gëzëshee, ya gar basañwøy ngwövö nza. Ma ki na, mba'ee sönay, ntsaa ghwönara vay, kwöma katanj na na sa ci, pön. ð dzee gëzanshi kwöma gëzara na gwa'a tsögha kaa mbözli të hidfi» kə Yesəw. ²⁷ Mbözli va nashi ki na, sönay ghəshiy dzəkən Døy Hyala gëzanjøy Yesəw kwöma na, kə ghəshiw. ²⁸ Ma kə ngəshi ki na: «Ghala pətsa dza ghwøy kafakatəra yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ghalaba dza ghwøy sönay, yən na Ntsa nzee ghəci, pə ghwøy. Ta sönay dza ghwøy diba, shiy tifa mba'ee mənī lə ði tsee njasa ði yaw, ya namaba kwöma na sa gëzə yay, war kwöma banavəra Dirə na, pə ghwøy. ²⁹ War ghəy na kwa zəərə lə ntsaa ghwönara va, ka zlara na kwətiraw. Sa nzanay, ya hwəmba na, war kwömaa təbanci kee mənī» kə Yesəw. ³⁰ Ma sa favə mbözli kwöma gëzəkə Yesəw va tsögha ki na, ðañ nihwəti banavə nefer shi.

Ndərəzhi yaya ni lə mevivi

³¹ Ma kə Yesəw kaa *ka Zhəwifə banavə nefer shi va ki na: «Ghwøy na ghwøy kiy mbözli niy, mba'a pə ghwøy kəsəvə kwöma bənijnwøy ya na mbə nefer ghwøy katanj katanj, ka ni ya mbözli ta səðee dza ghwøy nza katanj katanj. ³² Ta sənata na katanj na kwöma dza ghwøy. Ka kwöma katanj na va dzay, mba'a pəlantənjwøy səvəri mbə mevivi ka gwəra ghən tsa ghwøy ghwøy» kə. ³³ Ma kə ka Zhəwifə ngəci na: «A Metər, ghəy kiy, jijihiy *Abəraham nza ghəy, səəkə ndəə mənəhwə mava të ghəy ghala nza ghəyəw. Njaa njaa ka gha ni na: “A kwöma katanj na va dzaa pəlantənjwøy mbə mevivi ka gwəra ghən tsa ghwøy ghwøy” pə ghaa?» Kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw na: «ð gëzanjwøy ya, ta na navay, tsögha na, ya wa ntsaa

mənī *kwöma jikir na ya hwəmbay, mava tsa kwöma jikir na va mənīy na. ³⁵ A ghwəmmə sönay, ya hwəm kiy, ka mbay mənidiy bəlati mava, ka zəghwə kəghi mbə ndərazhi yaya niw. Ma tsa yakə mənidi yaya tsa zəghwøy, ntsa kəghi na tsava ya hwəmba naci. ³⁶ Va tsögha na ki, mba'a pön yən Zəghwə kəghi pəlantənjwøy, ghalaba na mbözliy gwəra ghən tsa shi dza ghwøy nza kwagwa'a kwagwa'a ki.

³⁷ E sönay jijihiy Abəraham nza ghwøy nanzə. Ya tsögha nzə ki na, mbə pəla pəəslira ghwøy. Sa nzana, kala zləbavə kwöma bənijnwøy ya ghwøy. ³⁸ Yən nee kiy, dzəkən shi citəra Dirə gəzee kwöma. Ghwøy kwərakwə na, kwöma gëzanjwøy dənjwøy ghwøy mənī» kə Yesəw. ³⁹ Ma kə ghəshi zləbanci na: «Wa Abəraham na jijinjøy sa» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Mba'a pə ghwøy niy nzaa jijihiy Abəraham katanj nzay, ta ghəra sləni niy dza ghwøy njasa niy ghərahwə Abəraham va nza. ⁴⁰ Vanay sana, ya tsögha bənijnwøy ya kwöma katanj na, njasa banavəra Hyala kwagwa'ay, mbə zhini nza ghwøy pəla kwal tsaa pəəslira ba. Gəla kwöma vay, səəkə Abəraham mənəhwə ghala nza naw. ⁴¹ Ghwøy, sləni ghəra dənjwøy na sa ghəra ghwøy va» kə Yesəw. Ma kə ghəshi na: «Ghəy, ndərazhi yakə mənidi kwa ciki kala sönay dəshim nza ghəyəw. Hyala na tsa ghəy Dənjøy kwətinj» kə ghəshi.

⁴² Ma kə Yesəw na: «E gëzanjwøy kwöma na, dənjwøy kə Hyala nza katanj katanj, ta ðira niy dza ghwøy nza, sa nzana, va Hyala yən madī səəkəe tikə. ð tarəvee səəkəra sana də'wə ghən tseyew, ghənzə ghwənəkəra na. ⁴³ Sənzənva kiy, wa shiy mənishi favə ma ghwøy kwöma ðee na gëzanjwøy sanaa? Sa nzana, kala mbay ghwøy

8:28 8:28 3:14; 4:34; 5:18 **8:30** 8:30 2:23 **8:31** 8:31 14:15; 15:8 **8:33** 8:33 Mt 3:9; Rm 4:12
8:34 8:34 Rm 6:16, 20; 2Pi 2:19 **8:35** 8:35 Səvəri 21:2 **8:36** 8:36 Gal 5:1 **8:37** 8:37 5:18
8:39 8:39 8:33 **8:41** 8:41 Nəw 32:6; Ezay 63:16 **8:42** 8:42 1Zhnj 5:1 **8:44** 8:44 Ghava 3:1-5;
1Zhnj 2:4; 3:8

fa kwəma gəzanwəy ya. ⁴⁴ Sa nza ghwəy ndərazhi *ndə jaka tsa Hyala. Dzəghwa ka dī mənī shi dī dənwəy ghwəy ki. Dənwəy tsa vay, ndə bəkwəpə na ghala kwatanata na naci. Səəkə naa gəzəkəvəri na katan na kwəma səvəri mbə miy tsa ci ghala nza na ya kwətinəw. Sa nzanay gəzə na katan na kwəma vəw. Na dzərvə dzərvə na va kwəmay, ghənzə na naci gəzə kwəma sənabəy na mbə, sa nzana didi dzərvə ghəci. ⁴⁵ Na nee kiy, kwəma katan naa na gəzee. Va tsəgha zləba ma ghwəy nee va kwəma. ⁴⁶ Wa ntsaa kəsara mbə ghwəy yən mbə mənī kwəma jikir na, gar nə ghəci na: “Ava tə pətsa tsa' tsa nanjəe mbə mənī kwəma jikir na nee” kəa? Əy kala tsəgha, war kwəma katan na kə sa gəzee nay, tawa dī ma ghwəy zləba kwəmee kia? ⁴⁷ A na tsa Hyala ndəy, ta fa kwəma nzə va dza na. Sa nzana kala mbəzli Hyala ghwəy, va tsəgha fa ma ghwəy kwəma va» kə Yesəw.

Gha məndiy ya Abərahəməy, Yesəw tifa na

⁴⁸ Ma kə *ka Zhəwifə kaa Yesəw na: «Nay gha katan kwəma gəzəna ghəy va, nə ghəy: “Ndə ka *Samari nza gha, zhini ndə gazlaka gha” pə ghəy kəsa» kə ghəshi. ⁴⁹ Ma kə Yesəw na: «Ndə gazlaka nzeyew. Yənəy, dikə na sa fee dzəti Dirə, ma ghwəy na, kala dī ghwəy fə dikə dzətee. ⁵⁰ Pəla dikee kaa ghən tsee na na yaw, a ntsaa pəlara tsee dikə tifa. Ntsa vay, ghəci dza naa sla ngwəvə kən mbəzli difa. ⁵¹ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a kə ndə kəsəvə kwəma gəzee na mbə nəfə tsa ciy, ka nata mətī tsava ndə naciw» kə.

⁵² Ma kə ka Zhəwifə ngəci ki na: «Yawaa, nana kiy, a ghəy sənay karkar, ndə gazlaka nza gha, pə ghəy. Ma kar *Abərahəməy ghəshi

lə ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə, mba'a ghəshi bəkwəshi gwa'a na, ka nata mətī ntsaa kəsəvə kwəma gəzee na mbə nəfə tsa ciw, pə gha na. ⁵³ Ma Abərahəməy ghəci jijnəy naci ki, mba'a mətīy na, war tərənwbə tsa gha va dikə tsa mənī gha kən tsa ci va na? Ya ka gəzə kwəma Hyala mbəradzəy pənjw bəkwəshi ghəshi. Ndə ka wa bəti gha ghən tsa gha na gha kia?» kə ghəshi. ⁵⁴ Ma kə Yesəw na: «War mba'a pən fal ghən tsee də'wə ghən tseyey, ka dza bamaa nza tə kwəma fal tsa vaw. Dirə tsa mə ghwəmə falra na tsee fal. Dirə tsa nə ghwəy va: “Hyala ghəy na” pə ghwəy. ⁵⁵ Zhini kala sənay ghwəy fa. Yən nee kiy, e sənay. Mba'a pən ni, sənay yaw, pənəy, ndə dzərvə dzee zhəghəra kwərakwə ki, njasa nza ghwəy va. E sənay ta na tsee ghən, mba'ee kəsəvə kwəma ci mbə nəfə tsee. ⁵⁶ Ndə nja jijnwəy Abərahəməy tsa gəzə ghwəy tsa sanay, dalala niy vəshiy na, ta nata vici dzee tətli ti. Ma sa tsəhəy vəghwə tsa va mba'a nayəy, dza na mba'a vəshiy dalala» kə. ⁵⁷ Ma kə ka Zhəwifə na: «Ghaa wa nə gha, shanj gha ta mənī ya piya cifə mətəkə ghala yakəna mənī na, hwəm nay gha Abərahəməy?» kə ghəshi. ⁵⁸ Ma kə Yesəw na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ghala mənī ghwəla ta ya Abərahəməy, yən tifa na» kə.

⁵⁹ Ma sa favə ghəshi Yesəw zləbakə kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy. Tapə ghəshi mbə basə hərəzli, ta pə'wə li shi. Dza Yesəw naci mba'a mbəy və shi. Mba'a ghəlikəvərivay səvəri mbə *ciki Hyala.

9

Kar Yesəw lə ntsa yakə mənī ka ghwəlfə

8:46 8:46 2Kwər 5:21; 1Pi 2:22; 1Zhnj 3:5 **8:47** 8:47 10:27; 18:37 **8:48** 8:48 4:9; 7:20; 10:20; Mk 3:21-22 **8:50** 8:50 7:18 **8:51** 8:51 5:24 **8:53** 8:53 4:12 **8:55** 8:55 4:34; 7:28-29 **8:58** 8:58 1:1; 17:5 **8:59** 8:59 10:31

¹ Ma sa tsəhəy Yesəw ge'i lə tsahwəti pi ghəci mbə dza na, mba'a nay tsahwəti ndə, ghwəlfə ghəci, ghala yakə məndi. ² Ma kə *mbəzli ta səda ci na: «A Metər, wa shiy mənishi yakə məndi ntsa tsətsə ka ghwəlfə tay? Va na ci *kwəma jikir na ghwəlfəy na tanaa? Naa va na mənti mbəzliy yakə na?» kə ghəshi. ³ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Məniy ghwəlfə tsa kən ntsa tsa va kwəma ci jikir na, ya va na mənti mbəzliy yakəw. War ə yakə məndi tsəgha, ta mbə bərçi Hyalaa civaa dzəti ngwəla kaa mbəzli, tə mbərkə kwəma ci. ⁴ Nay ghwəy na, ghala nza pi ghwəlay havəghwə, ka mbərə viciy, ghəra pə ghwəmmə ghəra sləni ntsaa ghwənəkəra. Sa ka vərđi səkətay, ka dza ndəə mbay ghəra sləniw. ⁵ Ghala pətsa nzee tsa tikə tə hidī diy, yən na waŋ pi ta mbəzli tə hidī» kə Yesəw.

⁶ Ma sa gəzəkə na kwəma va tsəgha na, dza na pe' təfati ndighwər tə hidī, dza hwad hwadivəshi lə dəvə ci jəwə, mba'a sadatishi tə mətəshi ghwəlfə tsa va. ⁷ Ma kə ngəci ki na: «Mbala pishə kwəma gha kwa kwəfa nə məndi va Shiləwe, kə məndi slən tsa nzə» kə. (Ma dī slən Shiləwe tsa vaa gəzəy, ntsa ghwənay məndi.) Mba'a ghwəlfə dzay dzəghwa kwəfa va, mba'a pishə kwəma ci. Ma zhəghəva naa səkəkə na, ghəci mbə nay pi dīwenj dīwenj.

⁸ Ka ghalahiy, lə nihwəti mbəzliy niy nay ghəci mbə cə'wə shiy nza na, mba'a ghəshi nay mbə nay pi. Sa nay ghəshi na, dza ghəshi ka dəfəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Ntsa sa ka ghwəmmə vaa nay mənəy vəgha kwal ka cə'wə shiy tsəy?» kə ghəshi. ⁹ Dzəghwa bakə mbə mbəzli təhəvərivashi ta zləba kwəmaa dzəkən: «Ghəci na» kə nihwəti. «Awə, ghəci naw, tsahwəti ndə na sava nzana wa'i ghəci» kə

ghəshi. Ma kə də'wə ghən tsa ci ki na: «Waa yən na» kə. ¹⁰ Ma kə məndi ngəci ki na: «njaa njaa səkəkə na, ghwənishi mətəshi gha, ka nay pi gha nana shiki?» kə məndi. ¹¹ Ma kə na: «Waa ntsa nə məndi va, Yesəw, kə məndi slən tsa ci hwadivə na hidī lə dəvə ci jəwə, mba'a manatərashi tə mətəshee, ma kə ngəra na: “Mbala pishə kwəma gha kwa kwəfa Shiləwe” kə. Ənkwa pən, mba'ee dzaa pishə. Ma sa pishə ya, tsa' pən na, yən mbə nay pi tsəgha» kə. ¹² Ma kə ghəshi na: «Kwəmaa ntsa va sənənvə tsəy?» kə ghəshi. «A' sənay ya nda kwəma naw» kə ntsa va.

**Ka Farisahi lə ghwəlfə tsa ghwənita mətə ci*

¹³⁻¹⁴ Ma fəca vici hwadivə Yesəw va hidī jəwə, mba'a sadatishi tə mətə ghwəlfə tsa va mba'a mbəliyəy, fəca *vici dəkəva niy nza na. Dza məndi mba'am pəmanakəshi ntsa va kaa *ka Farisahi. ¹⁵ Dzəghwa ka Farisahi kwərakwə ki, ka dəw kwəma va ghwəlfə tsa va, a kə ghəshi na: «A ntsa, ya sa niy nzana ghwəlfə gha niy nza kala nay piy, njaa njaa səkəkə na zhini ghaa nay pi nanaa?» kə ghəshi. A kə ghwəlfə tsa va na: «Waa hidiy sadati na tə mətəshee jəwə. “Mbala pishamtishi” kə. Ma sa dzee pishishi na, mba'a mətəshee ghwənishi dīwenj, ka nay pee» kə. ¹⁶ 'Wakəvə nava kwəma bakə mbə tihəvəri ka Farisahi kwa jipə shi ki. Ma kə nihwəti mbəzli mbə shi na: «Ma ntsaa ghəratī sləni vay, ntsa Hyala naw, mba'a kə ntsa Hyala nzay, ka dza naa məni sləni tsəgha na fəca vici dəkəva nzaw» kə ghəshi. Ma kə nihwəti na: «njaa njaa ka ntsaa kamaa ntsa Hyala mbay mənti sləni madəna madəna na va tsəghaa?» kə ghəshi.

¹⁷ Dzəghwa ka Farisahi va ka zhiniy dəw kwəma va ntsa ghwənita mətə ci va dība, a

kə ghəshi na: «A ntsa, njaa na kwəma gəzə ghaa dzəkən ntsaa ghwənantəŋa mətəhi gha ni naghāa?» kə ghəshi. A kə ntsa va na: «Ma ta vəyay, ndə Hyala na, nə ya na nee» kə. ¹⁸ Ma mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə nashi ghalaba na, dī zləba ghəshi, katanj niy nza ntsa vaa ghwəlfə na ghwənishi mətəhi ci, kə ghəshi, kala war sa ghəshi dəwti va mbəzliy yakəw. Dza ghəshi mba'a ghəshi harashi mbəzliy yakə ki. ¹⁹ Ma sa səkəshi ghəshi na, tapə ghəshi ta dəw və shi, a kə ghəshi na: «Zəghwə ghwəy na sasa katanj na mbəzli ni? Katanj katanj sənay ghwəy, ka ghwəlfə ghwəy yakə na? Ya sa nzana tsəghay, njaa mēnti na madī naa nay pi sana kia?» kə ghəshi. ²⁰ Ma kə mbəzli va na: «A na na ghəyəy, a ghəy sənay zəghwə ghəy na, ka ghwəlfə ghəy yakə. ²¹ Ma ghwəni tsa ghwənishi mətəhi ci, madī na ta nay pi sanay, nda wantsaa ghwənamtishi na, sənata nava ghəyəw. Dəwəm nava və, dikə na gar zləba kwəma ghəci də'wə ghən tsa ci» kə ghəshi. ²² Va wa gəzə ghəshi kwəma va tsəghay, sa nzana mbə hazlənī ghəshi va mbəzli dikə dikə ni va mbə ka Zhəwifə. Sa nzana, mba'a ghəshi niy gəzəti kwa jipə shi: «Ntsaa dzaa ni: “*Kəristəw Ntsa tivə Hyala na Yesəw” kəy, ta banti dzam səvəri mbə ciki bəsə va tsa ka Zhəwifə» kə ghəshi niy niy. ²³ Va tsəgha nə mbəzliy yakə zəghwə va va: «Dəwəm və, aa kəliy gar zləba kwəma də'wə ghən tsa ci» kə ghəshi.

²⁴ Zhini ka Farisahi da' ghəshi harvə ntsaa niy nza vaa ghwəlfə, ka zhiniy dəw kwəma və kwa baka səda dība, a kə ghəshi na: «Ntsa, sənənvay, kwa kwəma Hyala nza ghwəmmə, gəzə pə gha gəzəkəvəri kwəma tsərtsər. A ghəy sənay, ndə mənī *kwəma jikir naa ntsa va, pə ghəy» kə ghəshi. ²⁵ Ma kə ntsaa

niy nza vaa ghwəlfə na: «Am, a na neyey, sənay ya nee, nda ndə mənī kwəma jikir na na, nda kala tsəgha naw. Ma na neyey, shiy kwətij na shi sənashēe, ghwəlfə niy yakəram, ma nanay, mbə nay pee» kə. ²⁶ Ma kə ghəshi ngəci na: «njaa mēntəŋa na tay? A shi mēnti na madī mətə gha vaa ghwənita?» kə ghəshi. ²⁷ Ma kə ntsa va na: «A mbəzli ni, e gəzanwəy kwəma na ngar nanzə məcanata gwa'a bay? A shi dī ghwəy ni mbə kwəma va, zhini ghwəy dəw bayaa? Naa, ə dī ghwəy mənijwəy ka mbəzli ta səda ci kwərakwə shəkəna?» kə. ²⁸ Sa gəzəkə ntsa va tsəgha na, dza ghəshi ka tsəərə, a kə ghəshi na: «Nighəvəŋəy tə gha wəzə. Gha ka na nzaa ntsa ta səda tsava ndə, pə gha. Lə ghəyŋəyshi na ghəyəw. Ghəy na na ghəyəy, mbəzli ta səda *Məyizə nza ghəy. ²⁹ A ghəy sənay, a Hyala niy gəzanci kwəma kaa Məyizə. A na tsatsa ndəy, sənay ghəy nda dzəghwa tima təzlikəvay naw» kə ghəshi.

³⁰ Ma kə ntsaa niy nza vaa ghwəlfə na: «Kwəma madəŋa madəŋa naa nava ki, sa nzana va kala sənay pətsa səkə na ti ghwəy, zhini mba'a ghwənantəra mətəshee? ³¹ Nanzə kiy, a ghwəmmə sənay, kar Hyalaa yəmānshi kwəma mbəzliy mənī kwəma jikir naw, war ntsaa ha'wə ti, ka mənī kwəma dī na, na sa ka naa manānci kwəma dəw na. ³² Ghala nza ghwəmmə sana tə hidiy, səkə ghwəmmə favə mēndiy gəzə tsahwəti ntsaa ghwənanāmti mətə ntsa yakəm ka ghwəlfəw. ³³ Kala va Hyala kə ntsa səkə nzay, shi dza naa mbay mēnti tība ya jəw nzəw» kə. ³⁴ «Gha sa yakəm mbə kwəma jikir na, mba'aŋa gha mbə pa' ndatsə na, zhini gha saa dzaa bānavəŋəy kwəma na?» kə ghəshi. Mba'a ghəshi banti mbə ciki bəsəva tsa shi

ki.

Yesaw yemə mbəzli caslakə nəfə ni lə ghwəlfə

³⁵ Ma sa favə Yesaw məndiy gəzə, a ghəshi banti ntsa mbəliiti na va mbə ciki basəva, kə məndi na, mba'a ghəshi kwəmay li. Ma kə ngəci sa kwəmay ghəshi na: «A ntsa, banavə nəfə tsa gha gha kaa Zəghwə yakə ndə ngəri na?» kə. ³⁶ Ma kə ntsa va na: «A Ntsaa sləkəra, gəzara nda wa ndə na, nzee mbəə banavə nəfə tsee» kə. ³⁷ Ma kə Yesaw ngəci na: «Ava ghəci na saa gəzaŋa kwəma tsa sənzənva, yən yən sa nighə gha tsa» kə. ³⁸ Ma sa favə na tsəgha, a kə na: «A Ntsaa sləkəra, e ndaŋa nəfə tsee» kə. Tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa səfa Yesaw.

³⁹ Ma kə Yesaw ki na: «Ta mbə shiy zhəghəshi səkəree dzəti hidi, a mbəzli ghwəlfə ghwəlfə ni nay ma pi mbəə nay pi, ma ka mətəsəə nay pi na, mbər niva ka ghwəlefešliy nay ma pi» kə. ⁴⁰ Ma sa favə nihwəti *ka Farisahi tifa vəgha Yesaw, ghəci mbə gəzə kwəma va na, tapə ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «Ghwəlefešli nza ghəy sana sənzənva kwərakwə tsəna?» kə ghəshi. ⁴¹ Ma kə Yesaw na: «War mba'a pə ghwəy: "Ghwəlefešli nzay" ka dza fətiy nza kən ghwəy nzaw. Sa nə ghwəy va ki: "Mbəzliy nay piy gə ghəy na ghəy" pə ghwəyəy, va tsəgha nza fəti kən ghwəy» kə Yesaw.

10

Fir dzəkən ndə lə tenkesli ci

¹ Dza Yesaw mba'a gəzəkə kwəma kwa fir, a kə na: «Ə gəzaŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa dza maa dzəghwa səmə tenkesli kwa miy pətsaa dzəghwa səmə, dza na mba'a dzəghway tə

kələm dzəghwa səməy, ndə ghəli na tsava ndə, zhini ndə zləghwə ghəci diba. ² Ma na ntsaa dzəkə kwa miy pətsaa dzəghwa səməy, ghəci na ndə tenkesli tsa slar tsa. ³ Ta ghwənanamti səmə dza ntsaa ndəghwə ghi tsa va. Ka na dza na, ka haka tenkesli ci vaa səvəriy dzəti ngwəla, lə slən lə slən ki. Sa nzana gwa'a gwa'a tenkesli va sənata məli ci na, war ka danci fəti ghəshiy səvəri. ⁴ Ka na dza, sa ka na harkəvəriishi gwanashiy dzəti ngwəla na, ka 'wanshi kwal, ka nəw ghəshiy dzəmti. Sa nzana, gwa'a ghəshi sənabəhwə məli ci. ⁵ Ma na ntsa sənabəshi ma ghəshi liy, ka dī ghəshiy nəwəw. A ka ghəshiy hwəhwəshi və, sa sənabəshi ma ghəshi li» kə.

⁶ Tsəgha bəlanakəshi Yesaw fir tsa va. Ma ki na, favə kwəma va ghəshi nda dzəkən wa dī Yesaw gəzanshiw.

Yesaw na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa

⁷ Zhini ma kə Yesaw ba na: «Ə gəzaŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, yən na miy pətsaa dzəghwa səmə kəli məndi tenkesli kwa. ⁸ Mbəzliy 'wakə kwal vaa səkəshi pərba ghəshi kaa ngəra gwanashiy, ka ghəli na ghəshi, zhini ka zləghwə ghəshi diba. Sa səkəshi ghəshi na, kala fa kwəma tenkesli və shi. ⁹ Yən na miy dəgha. Mba'a kə ndə dzəkəy kwayay, a tsava ndə taa mbəliy. Ta mbə dza naa dza, ka dzəkə, ka səvəriy, ka kwəməvə shi zəmə ci. ¹⁰ A na ndə ghəli naci kiy, nay gha ghəci səkəy na, war ta ghəli shiy, ka bəkəwə shiy, ka ladamtishi gwa'a tsəgha ka naa səkə. Yən na nee kiy, ta mbə mbəzliy kwəməvə piy səkəree. Piy tsa va na, ta kwa ndimndim, kala kədi ma.

¹¹ Yən na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa. Ndə ndəghwə shiy tsa

9:37 9:37 4:26 9:39 9:39 5:22 9:40 9:40 Mt 15:14; 23:26 9:41 9:41 15:22 10:4 10:4 10:27; ShiZhnj 14:4 10:6 10:6 16:25 10:8 10:8 Zher 23:1-2; Ezhek 34:2-3 10:9 10:9 14:6; Cem 23:2; Ezhek 34:14 10:11 10:11 ndə tenkesli: Cem 23:1; Ezhek 34:11-16; Zher 23:3; Mt 18:12-14; Ebr 13:20; ShiZhnj 7:17; zləbavə məti: 15:13; Rm 5:8; 1Zhnj 3:16 10:12 10:12 SləniKY 20:29

wəzə tsay, kar naa zlay piy tsa ci tē mbərkə tenkesli ci. ¹² Ma na ndə ndəghwə shiy tsa ndəghwə shiy war ta kwəməvə gəna ci, kala ndə ndəghwə shiy tsa katanj tsa ghəci, zhini kala shi ci tenkesliy, war nay ma na dəghwava jezl tsahwəy mbə tenkesli na, bəvbəpə ka naa hwəy zlashi tenkesli tifa. Ka dəghwava jezl dza na, ka zliy dzəmbə shi, mba'a zlərhəvəri tenkesli ki. ¹³ Va wa hwəy na tsəgha zlashi tenkesli va kiy, sa nzana war ta gəna ghəci ndəghwə shiy gwa'a tsəgha, kala kwəmaa shashanci tifa ta tenkesli. ¹⁴⁻¹⁵ Yən na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa. Njasa nzana va, mba'a Dirə sənara, mba'ee sənay kwərakwəy, tsəgha sənashēe tenkeslee, mba'a ghəshi sənara kwərakwə. Ta zlay piy tsee dzee tē mbərkə ti shi. ¹⁶ A nihwəti tenkeslee tifa tē ngwəlashi, kala tsəhəshi kwa səəmə difa. Ta dza dzee basəkəshiy dzəghwa səəmə, nza ghəshi favə gaka məlee, nza ghəshi jakəshi ka garəwa tenkesli kwətiŋ. Nzee nzaa ndə ndəghwəshi kwətira ki.

¹⁷ Tərəŋw diti Dirə kwəmee sana, sa nzana mba'ee zləbati zlanay ghən tsee kaa məti, ma nzee zhiniy zhakatira taa nza difa. ¹⁸ Ndə tifa ka mbay bəhwə piy tseyew. Yən lə dī tsee zləbati na zlanay ghən tsee kaa məti. A bərciy zlanay ghən tsee kaa məti vəya, zhini lə bərciy zhakatira mbə məti vəya difa. Ava tsəgha na kwəma ndara Dirə ta mənēe» kə.

¹⁹ Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dza bakə mbə *ka Zhəwifə zhiniy təhəshi, tē mbərkə kwəma ci va gəzəkə na. ²⁰ Ma kə nihwəti mbəzli dāŋ mbə shi na: «A shiy mbə ghən ci, ndə gazlaka na, tawa fafa ghwəy kwəma ci va tay» kə ghəshi. ²¹ Ma kə nihwəti na: «Ka mbay ndə

shi mbə ghən gəzəkə kwəma tsətsə naw. Ndə gazlaka na, mba'a mbay ghwənanti mətsəhi ghwəlfə na?» kə ghəshi.

Ka Zhəwifə kala dī ma kwəma Yesəw

²² Dza *ka Zhəwifə mba'a ghəshi mənti makwaghwa zəzəə dzəkən ghwəni *ciki Hyala tsa mbə məlmə Zherəwzalem, sa mənta vici va ki. Kəghəli, ghala tir tasli ka makwaghwa vaa nza. ²³ Dza Yesəw mba'a tsəhəy mbə tsə va. Dza na ka təwrə dzar mbə gərka nə məndi va «Gərka *Saləmanjw» kə məndi mbə ciki Hyala tsa va. ²⁴ 'Wakəvə ka Zhəwifə basə ghəshi basəkəvashi, dəzlətsəbə ghəshi tsəbay Yesəw. Ga' ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Yesəw, pa' hwəm dza ghaa nza mbə səəŋəy məhərli ghəy tay, wəzəba kəslatəŋəy gha na slən tē kwəma na, niy nza ghaa *Kəristəw ntsaa tivə Hyala va sa» kə ghəshi. ²⁵ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ghala ndatsə gəzanwəy ya kwəma vaw, ghwəy na shiy dī ma zləba. Ya kwataka sləni ghəree na madāŋa madāŋa na lə bərki bəra Dirəy, mbə ndəgha fəti naa dzəkənee. ²⁶ Ya tsəgha nzə kiy, ndara nefer ghwəy ghwəy, sa kama ghwəy mbə tenkesliy yaw. ²⁷ Ma ni ya va tenkesliy, a ghəshi sənabəhwə nee məli. Ka nəwra tē səəbee. Mba'ee sənashi shi ya kwərakwə. ²⁸ Ta banavəshi piy tsa kədī ma dzee, ka dza ghəshiy zashi tepəw. Tsahwəti ndə tifa dzaa mbay zləghwəhwəshi mbə dəvə yaw. ²⁹ A Dirə tsa ndarashi va mbə dəvee tanəti shiy gwa'a gwa'a tē dikə. Tsahwəti ndə tifa mba'a dzaa mbay zləghwəhwə shi mbə dəvə ciw. ³⁰ Na na ghəy ghəy lə Dirə kiy, ndə kwətiŋ nza ghəy» kə Yesəw.

10:14-15 10:14 10:27; 2Tim 2:19 **10:14-15** 10:15 Mt 11:27 **10:16** 10:16 11:52; Ezay 56:8; Ezhek 34:23-24; 1Pi 2:25 **10:17** 10:17 3:35; 5:18 **10:18** 10:18 4:34 **10:19** 10:19 9:16 **10:20** 10:20 8:48 **10:23** 10:23 SləniKY 3:11 **10:24** 10:24 Lk 22:67 **10:25** 10:25 5:36 **10:26** 10:26 16:9 **10:27** 10:27 8:47; 10:3, 14 **10:28** 10:28 5:24; 6:39 **10:30** 10:30 5:18; 17:21 **10:31** 10:31 11:8

³¹ Dza ka Zhəwifə ka zhiniy imə hərəzli ta pə'wə Yesəw li shi diba.

³² Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya sa nzana sləni wəzə na yən ghəratl kwa kwəma ghwəy lə bərcl ndara dirə, mba'a ghwəy nata kiy, ta nama mbə kwəma va dī ghwəy zhiniy pə'wəra lə hərəzli kia?» kə.

³³ Ma kə ka Zhəwifə na: «Va sləni wəzə na mənti gha dī ghəy pə'wəŋa lə hərəzliw. Ma kwəma pə'wəŋa ghəy tiy, sa dzəmbəŋa gha va mbə gəzə kwəma sawaa dzəkən Hyala. Ndə ngəri gha na, dza gha ka dī zhəghə ghən tsa gha ka Hyala» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A məndi tsasliti mbə zliya kwəma pəhəti ghwəy, ma kə Hyalay: "Ghwəy na hyalahi" kə.

³⁵ Zhini diba kiy, a ghwəmmə sənay, ma kwəmaa gəzəkəvata mbə Zliya Hyalay, ka mbay ndəə bashamtiw. A Hyala fanati slən gwa'a kaa mbəzli banakəshi na va kwəma nzə: "Ghwəy na hyalahi" kə ngəshi.

³⁶ Yən sana kiy, Hyala təravəra na mba'a ghwənikəra tikə tə hidī ni. Njaa njaa ka ghwəy ni ba na: "Kwəma sawaa gəzee dzəkən Hyala" pə ghwəy ki, yən patsəŋwəy kwəmaa dzəti ngwəla: "Zəghwə Hyala nzee" pən kia? ³⁷ Mba'a kə sləni ghəratee, kala sləni Dirəy, ghalaba na ka bəra nefer ghwəy ghwəy ma. ³⁸ War sləni Dirə karkar kə sa ghəree vay, ya kala bəra nefer ghwəy ghwəy na, zləbatim sləni ghəratee va gwa'a tsəgha. Ghalabay, ta sənay dza ghwəy njasa nza Dirə mbə ya, yən kwərakwə na, mbee» kə Yesəw.

³⁹ Zhini ka Zhəwifə tapə zhimbəshi mbə pəla kwal tsaa kəsə ci diba, dza na mba'a mbəliy və shi. ⁴⁰ Mba'a dzaa tanəy dzəvəri tsahwəti həlbə tsa həl Zhərdenj, ge'i tə pətsaa niy mənī Zhanj va *batem. Dza na mba'a nzəyəy.

⁴¹ Dzəghwa dāŋ nihwəti mbəzli səkəshiy dzəvəgha. A kə ghəshi na: «A ghwəmmə sənay, mənəhwə kwəma madāŋa madāŋa na Zhanj ya kwətiŋəw. Nanzə kiy, ya namafa kwəma gəzəkə naa dzar ntsa gwanata na, tsəgha ghənzə» kə ghəshi. ⁴² Dāŋ mbəzli tə pətsa va banavə nefer shi kaa Yesəw.

11

Məti Lazar

¹ Dza zəlghwə mba'a kəsəvə tsahwəti ndə mbə məlmə Betani, Lazar, kə məndi slən tsa ci. Betani vay, məlmə nza kar Marəy va, ghəshi lə zhambəghəta Martə mbə na. ² Ma Marəy vay, ghənzə na maliy niy basliti shidshid Ndə sləkəpə va lə 'wərdi, zhini mba'a niy sadamtishi lə shiti mbə ghən nzə. Zəmbəghəta Lazar na sa gwərapəy tsa va. ³ Dza ghəshi lə zhambəghəta bakanashi ki, ghwəni ghəshi ghwənay ndə ta dza ghəciy gəzə kaa Yesəw. A kə taa ni na: «A Ndə sləkəpə, wa vanay madigāŋa tərəy gwərapəy, kə məndi» kə taa ni. ⁴ Ma sa favə Yesəw bar tsa zəlghwə tsa Lazar va ki, a kə na: «Nay kwəma zəlghwə tsa Lazar va ghwəy na, mənīy zəlghwə tsa vaa zəlghwə ta mətīy ghəci və bətəw. Zəlghwə tsaa dzaa ci dikə tsa Hyala tərəŋw tsa ci, lə ta mbə məndiy fə bamaa dzəti dikə tsa Zəghwə Hyala na» kə.

⁵ Yesəw kiy, tərəŋw niy dī na kar Martə lə Marəy mba'a zəmbəghəshi Lazar. ⁶ Ya tsəgha nzə, ləy hwəm sa favə na zəlghwə tsa Lazar va na, mba'a mənti vici bakə diba tə pətsa nza na va.

⁷ Ma kə kaa *mbəzli ta səfa ci lə hwəm vici bakə na va ki na: «A mbəzli ni, zhəghəva ghwəmməə zhəti hidī ka Zhəwde» kə. ⁸ Ma kə ghəshi na: «A Metər, a gha nay nanzə hiy hi dāŋ ghala səkə

*ka Zhəwifə mbə pəla pəəsliŋa lə hərəzliw, zhini a ghwəmmə zhaa zhəmbə ɸa, pə gha na?» kə ghəshi. ⁹ Ma kə Yesəw na: «A ghwəy sənay tsahi mən lə bakə na waŋ pi mbə vici kwətiŋ. Mba'a kə ndəə dza havəghwəy, ka tsati təhwəni tə səɸa ciw. Sa nzanay, mbə nay pi na, va waŋ tsa havəghwə. ¹⁰ Ma mba'a kə ndəə dza həvirəy, ta tsa dza təhwəni tə səɸa ci ghalaba. Sa ka na nay ma pi, sa nzana kala waŋ pi və» kə.

¹¹ Tsəgha gəzanakəshi Yesəw kwe-mer va, zha ma kə ləy hwəm ki na: «A madigammə Lazar ɸəti hi, nanzəy, ta dza dzee fərghakati» kə. ¹² Ma kə mbəzli ta səɸa ci na: «Əy, a Ndə sləkəŋəy, ma ghənzə tsəgha tə hi kəy, ta mbəliy dza na» kə ghəshi. ¹³ Ma na Yesəw nacy, a Lazar mətuy, na kwəma dī na gəzanshi. Ma mbəzli ta səɸa ci na, favə kwəma va ghəshiw, hiy ɸəhwə na katan, kə ghəshi. ¹⁴ Zhini ma kə Yesəw bazhə bazhə ngəshi na: «Wa mətuy mətuy Lazar. ¹⁵ Dalala vəshiree ta kwəma kən ghwəy sa mətuy na va, kala tsəhəree vəgha, nza ghwəy mbəə ndara nefer ghwəy. Nana kiy, dzamməm dzəvəgha!» kə.

¹⁶ Ma kə Təmasə tsa har məndi vaa ihwəli kaa nihwəti *mbəzli ta səɸa Yesəw na: «Dza ghwəmmə kwərakwə, a ghwəmmə dza ta bəkwə kwasəbə Ndə sləkəmmə» kə.

Yesəw na ntsaa zhini mbəzli zhakati mbə məti, ka ɸanshi piy tsaa kəɸi ma kaa mbəzliy bəkwəshi

¹⁷ Dzəghwa kar Yesəw lə mbəzli ta səɸa ci ki ndəs tsəhəshi mbə məlmə Betani. Ma maɸi ghəshiy tsəhə na, məndi lamti Lazar, ka mənti vici ghəci faɸə kwa kwəli. ¹⁸ Məlmə Betani vay, ndəkwə ndəkwə na lə Zherəwzalem, gar kiləwmetər mahkanəy na kwa jipə shi gwa'a tsəgha. ¹⁹ Dza *ka Zhəwifə, mba'a ghəshi səəkəshi tifa ɸan, ta səkwə kar Martə lə zhambəghəta Marəy,

lə ta dəpanshi nefer shi va kwəma məti zəmbəghəshi va ki.

²⁰ Ma kə məndi kaa Martə na: «A Yesəw səəkəy, mbə səəkə na» kə məndi. Ma sa favə na na, dza na pəlhəm kafəta, ka dza ta ka'wə kwa kwal. Ma Marəy nanzə ki na, gwəŋəta mənəy kəghi. ²¹ Ma sa kə 'wəvə Martə Yesəw ki, ma kə na: «A Ndə sləkəra, a is, mba'a pə gha niy nza tifa nza na, ka mətuy zəmərə tsa nzaw. ²² Ya tsəgha nzə kiy, e sənay, ya sana nzə ɸəw gha shiy, ya nimaba va Hyalay, ka zlay ɸəŋashiw» kə. ²³ Ma kə Yesəw ngəta na: «Ta zhəkəməy dza zəmənə kwa kwəli pəra Martə, e gəzanə» kə. ²⁴ Ma kə Martə na: «Yaŋ, e sənay ta zhəkəməy dza na kwa kwəli fəca dza nihwəti mbəreketiy səəmə kwa kwəli, fəca dza hidiy kərə» kə. ²⁵ Ma kə Yesəw na: «Martə, yən na ntsaa zhini mbəzli zhakati mbə məti, ka ɸanshi piy tsaa kəɸi ma kaa mbəzliy bəkwəshi. Ntsaa ndara nəfə tsa ciy, tə ghwəməy dza naa nza, ya ə mətuy na. ²⁶ Ntsa tə ghwəməy tsa dibay, mba'a kə ndara nəfə tsa na, ka məti na bətə teepəw. Zləbavə kwəma va gha tsəgha na, pə gha sa?» kə Yesəw. ²⁷ Ma kə Martə na: «Yə tsəgha na Ndə sləkəra, e zləbavə, gha na *Kəristəw Zəghwə Hyala, saa niy gəzəm va dzaa səəkə dzəti hidiy» kə.

Yesəw wahə

²⁸ Ma sa gəzəkə Martə kwəma va tsəgha na, mba'a dzaa kəsata zhambəghəta Marəy. A kə ngəta ɸahwə ɸahwə na: «A Marəy, a Metər tsa ghwəmmə səəkəy, mbə harŋa na» kə. ²⁹ Ma sa favə Marəy kwəma va tsəgha na, pəlhəm kafəta, ka diva ta dzəvəgha Yesəw. ³⁰ Ghala pətsa va na, Yesəw ghwəla ta tsəhə mbə məlmə di, ghəci war tifay tə pətsa kwəmə Martə va li.

11:9 11:9-10 8:12; 12:35-36 **11:11** 11:11 Mt 9:24 **11:16** 11:16 Mk 14:31; Rm 6:8; Təmasə: 20:24 **11:21** 11:21 11:32 **11:24** 11:24 5:29; 6:40, 54; Dani 12:2 **11:25** 11:25 5:21, 24; 8:51
11:27 11:27 1:34; 4:25

³¹ Ma sa nata *ka Zhəwifəə niy nza va vəgha Marəy ta dəpanta nəfə tsa nzə ghənzəə səvəri lə diva na, dza ghəshi ka nəw tə səəbə. «Nda dzəti kwəli dza na ta wahə» kə ghəshi.

³² Ma sa tsəhəta Marəy tə pətsa nza Yesəw va, mba'a nay na, dza na tsəfəkwə tsəfəkwəta tifa kwa səda Yesəw. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəra, a is, mba'a pə gha niy nza tifa nzay, ka mətuy zəmərə tsa nzaw» kə. ³³ Ma sa nay Yesəw ghənzə mbə wahə, zhini tsəgha ka Zhəwifəə səəkəshi va kwasəbə mbə wawahə kwərakwə bə na, dza hwər tsa ci ka madī ta slanci ti shi tərəŋw tərəŋw, gar taŋamti bərçi. ³⁴ Dza na ka dəw və shi, a kə na: «Kwəma lamti ghwəy sənzenva tsəy?» kə. Ma kə məndi ngəci na: «A Ndə sləkəpə, vanta kwəli ci tikə, ndi natama» kə məndi. ³⁵ Dzəghwa Yesəw ka wahə. ³⁶ Ma kə ka Zhəwifəə tifa sa nata ghəshi nava kwəma na: «Kay, nighətim njasa diti Yesəw ntsa di» kə ghəshi. ³⁷ Ma kə nihwəti mbə shi na: «Ya sa nzana mba'a ghəciy mbay ghwənamti mətəshi ghwəlfə kiy, tawa niy daməti ma na mətə va bə Lazara?» kə ghəshi.

Yesəw ghəshi lə Lazar

³⁸ Zhini mətəshə hwər tsa Yesəw mətəshəti slanci ta Lazar tifa tərəŋw tərəŋw, pəkw dzay dzəti kwəli. Mbə ləgwə niy nza kwəli va, mba'a məndi kalay lə hərəmbəzli. ³⁹ Ma sa tsəhəy Yesəw ki, a kə kaa mbəzli tifa na: «Kafantim hərəmbəzli va mbəzli ni» kə. Ma kə Martə, zhambəghəy Lazar tsaa mətuy va na: «A Ndə sləkəpə, tawa kia! Mbə zən dza naa nza sənzenva. Sa nzanay, kwa fadə vici ci na ndatsə ghala lamti məndi» kə. ⁴⁰ Ma kə Yesəw na: «A Martə, niy gəzanee: “War ndara ma gha nəfə tsa ghay, ta nay dikə tsa Hyala dza gha?” pən sa» kə. ⁴¹ Mba'a məndi banti hərəmbəzli va ki. Ma

sa banti məndi na, 'wakəvə Yesəw kaa kwəma ciy dzəta ghwəmə mba'a kafata, tapə ta cə'wə Hyala, a kə na: «A Didi, 'wəsa nə ya ngəŋa, sa nzana, mbə fəra kwəma dəwee ghaa dzəghwa. ⁴² E sənay, mbə fəra nza ghaa dzəghwa, ya hwəm diba. Va wa gəzee tsəghay, ta mbə mbəzliy tsəbayra ni tikəə favə, mba'a ghəshi zləbati tsərtsər, gha ghwənikəra na, kə ghəshi» kə Yesəw. ⁴³ War sa gəzəkə na kwəma va tsəgha, a kə zlanjlanj na: «Lazar, səmə!» kə. ⁴⁴ 'Wakəvə mbəri mba'a səməy, pəərə pəərə shidshid ci lə dividivi ci lə məgapa, mba'a gəjer mbə kwəma ci. Ma kə Yesəw kaa mbəzli tifa na: «Palamtim shi va ti a ghwəy zlay dzay!» kə.

Məndi mbə pəla kwal tsaa kəsə Yesəw

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)

⁴⁵ Mbə *ka Zhəwifəə niy səəkəshi va ta nighə kar Marəyəy, mba'a nihwəti dāŋ banavə nefer shi kaa Yesəw sa nata ghəshi kwəma mənti na va madāŋa madāŋa na. ⁴⁶ Ma nihwəti mbəzli mbə shi na mba'a ghəshi dzaa gəzanshi shi mənti Yesəw va gwa'a kaa *ka Farisahi. ⁴⁷ Dza ka Farisahi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala basə ghəshi basətəvashi lə *ka sləkə kwəma mbə ka Zhəwifəə, ta sləkə kwəmaa dzəkən Yesəw. A kə ghəshi na: «njaa njaa dza ghwəmmə məni sana kia? Avānay mbə ghəra sləni madāŋa madāŋa naa ntsa tərəŋw sana. ⁴⁸ Mba'a pə ghwəmmə ni, zlay ghwəmmə, a ghəci məni sa ci tsəgha pə ghwəmmə na, mbəzli gwanashi dza naa banavə nefer shi. Ma sa ka mbəzliy sləkəmmə dikə dikə ni mbə *Rəm favəy, ta səəkə dza ghəshiy dzashiy dzəmbə kwəma va, ka ghəshi dza na mba'a ngəzlamti *ciki Hyala tsa ghwəmmə, kərəp zamti mbəzli mbə hwəlfə ghwəmmə» kə ghəshi.

11:32 11:32 11:21

11:35 11:35 Lk 19:41

11:37 11:37 9:6

11:38 11:38 20:1; Mt 27:60

11:42 11:42 12:30

11:44 11:44 20:6-7

11:45 11:45 2:23

11:47 11:47-48 2:11; Mt 26:3-5;

SləniKY 4:16

⁴⁹ Ma kə ndə mbə shi, Kayifə, kə məndi slən tsa ci, dikə tsa ka ta Hyala ghəci mbə piya va na: «A navam tay, ka di ghwəy fə ghən ta kwəma nanzə tepəw. ⁵⁰ Ə təkə ma ghwəy, wəzəba mətiy ndə kwətiŋ tə mbərkə mbəzli gwanashi na, kən na ka məndi səkəkə zamti hwəlfə ghwəmmə, pə ghwəy na?» kə ⁵¹ Ma kwəma gəzəkə na va tsəgha nay, lə sənata kwəma ci tarəvə na gəzə nzəw. Sa nzana, dikə tsa ka ta Hyala ghəci mbə piya va, na kanambə Hyala kwəma gəzə na vaa səvəri, nja kwəma ghyaghya nzə. Va tsəgha gəzə naa dzəkən məti dza Yesəw ta mətiy tə mbərkə hwəlfə ka Zhəwifə gwanashi. ⁵² Ta mbərkə hwəlfə ka Zhəwifə lə ndərazhi Hyala tihəvərivashi gwa'a mətiy na, ta basətishi ta nza ghəshiy mbəzli kwətiŋ ni.

⁵³ Ma sa gəzəkə Kayifə tsəgha ki na, dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə mba'a ghəshi sləkati kwəmaa dza ta pəsli Yesəw fəcava ki. ⁵⁴ Va tsəgha zhini ma Yesəw ci ghən tsa ci dzar mbə ka Zhəwifə ghwəla. Dza na mba'a dza nzəyəy mbə nahwəti məlmə ndəkəwə vəgha gamba, ghəshi lə mbəzli ta səda ci, Efərayim, kə məndi slən tsa məlmə va.

⁵⁵ Dzəghwa vici *makwaghwa ka Zhəwifə va ka məndiy har Pakə, mba'a kətikəvata. Dza mbəzliy səkəkə dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən, mba'a ghəshi basəkəvashi dafŋ dzəmbə məlmə Zherəwzalem, vici tsə va ghwəlaa tsəhə, ta mbə ghəshiy gwamamti vəgha shi njasa ka məndiy mənə mbə kwəma jiji shi.

⁵⁶ Dza mbəzli va ka pala Yesəw mbə mbəzli. Ma ghəshi mbə ciki Hyala ki, sa nay ma ghəshi na, dza ghəshi ka dəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «njaa na kwəma

təkə ghwəmmə tay, ta səkəkə dza na ta tsə na tanaa, naa kala dzaa səkəkə?» kə ghəshi.

⁵⁷ Mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə ka Farisahi niy gəzəy kaa mbəzli: «Nza ndə səkəkə gəzanshi, sa ka na nay Yesəw tə pətsa nza na, ma nza məndi dza kəsəhwə» kə ghəshi niy ni.

12

Marəy ghəshi lə Yesəw (Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

¹ Tərəmbə vici kwanj ta *makwaghwa Pakə ki. Dza Yesəw mba'a 'wati kwal dzay dzəmbə məlmə Betani, dzəmbə məlmə Lazar tsaa zhinikəmə na va kwa kwəli. ² Mba'a məndi tanati shi zəmə ghəngħən ghəngħən ngəci mbəba. Tiba Lazar ghəshi lə nihwəti mbəzli mbə zəmə shi zəmə tanati məndi va kaa Yesəw ki. Ma ghala pətsa va ki na, Martə saa tsəva mbə babanshi shi zəmə ngəshi.

³ Ma ghəshi mbə zəmə shi va tsəgha na, mba'a Marəy bəvə 'wərdi tə dimə, sa tati məndi tə *Nardə dəwdəw, gar paf kwa magwaji ti kən, mba'a dzaa baslanati tə shidshid Yesəw. Ləy hwəm sa baslamtishi na na, mba'a sadanamti shidshid ci va lə shiti mbə ghən nzə. Dza ciki tsa nza ghəshi va mbə gwanay ki, ka zən war 'wərdi va ja' ja'a.

⁴ Ma kə Zhəwdasə Isəkariyətə, tsahwəti ntsa mbə *mbəzli ta səda Yesəw va, saa dza va ta nga dafa ti na: ⁵ «A is, tawa niy dəlami ma ghwəmmə 'wərdi naa, pavə gəna ti gar mbəl bələkwə bələkwə mahkan, mba'a ghwəmmə tahanavə kaa ka ndərma nza kia?» kə. ⁶ Kwəma gəzə na va tsəghay, sa nzana, mbə shashanci kwəma kən ka ndərma naw. Sa nzana va, və məndiy fə gənay, nza ghəli sa ci, njasa sənabəy na mbə ghəli nzə nə

11:49 11:49-50 18:14 **11:52** 11:52 10:16 **11:53** 11:53 5:18 **11:54** 11:54 5:13; 7:1 **11:55** 11:55 2:13; Bəla 19:11-20; 2NəMezh 30:17-18 **11:56** 11:56 7:11 **12:1** 12:1-3 11:1-2 **12:2** 12:2 Lk 10:40 **12:3** 12:3 Lk 7:37-38 **12:4** 12:4 Zhəwdasə: 6:71; 13:2, 27; 18:2 **12:5** 12:5 Ezay 58:7; Mt 19:21; Zhk 2:15-16 **12:7** 12:7 19:40

na. ⁷ Ma kə Yesəw ngəci na: «A ntsa, zlata mali va, ka gəzanta kwəma gha ma. Sləni dza məndiy məni, sa ka məndi laraa dzəghwa kwəli na sa 'wati na va məni, e gəzaŋa. ⁸ Ma na ka ndərmay, tifa nza ghwəy li shi gar nganavəshi shiy ghwəy ya hwəmba. Na tsee ghən nee kiy, ka dza ghwəmməə nza ndimndim tikə lə ghwəyəw» kə Yesəw.

⁹ Dza vərəm *ka Zhəwifə tərəŋw, mba'a mađiy ta dzaa dzəmbə məlmə Betani sa favə ghəshi: «Mbə məlmə va na Yesəw» kə məndi. Kwataka ta Yesəw gwa'a tsəgha mađishi ghəshi dibaw, lə ta dza ghəshiy nay Lazar tsa zhanakati Yesəw va mbə məti gəzə məndi na diba.

¹⁰ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ki, mba'a ghəshi tarəkə paslamti Lazar kwərakwə.

¹¹ Sa nzana, đan mbəzli mbə ka Zhəwifə zlashi mbə na shi va kwəma, ka dzashi ta nəw Yesəw, mba'a ghəshi banavə nefer shi ngəci tə mbərkə zhəkəmə tsa Lazar va kwa kwəli.

Njasa ka'wəti məndi Yesəw mbə Zherəwzalem

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lk 19:28-40)

¹² Ma way pi tə həzlimə va, sa favə vərəm tsa đan tsa va niy basəy mbə Zherəwzalem ta tsə *makwaghwa Pakə: «Ava Yesəw mbə səkəkə dzəmbə Zherəwzalem» kə məndi na, ¹³ 'wakəvə ghəshi tsəgha ka kəsli bali, ta slikwə dividivi slərpə ta dəvə shi, ka dzashi ta ka'wə Yesəw kwa kwal. Dza ghəshi ka ngwəmə lala zlanzlan, a kə ghəshi na: «'Wəsa kaa Hyala! Təfanati miy tsa nzə Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa səkəkəy tsa mbə slən tsa nzə! Təfanati miy tsa nzə Hyala kaa mazə tsa ka *Izərayel tsa!» kə ghəshi.

¹⁴ Dza Yesəw ndəs kəsata kwantəmca, taram dzəməy mə, ka

dzaa dzəmbə Zherəwzalem, nja kwəma gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyalaa dzəkən, a kə məndi na:

¹⁵ A mbəzli mbə məlmə *Shiyəŋw, əntaa ghəy hazləni ma!

Ava ghwəy nay mazə tsa ghwəy, dallə mə zəghwə kwantəmca mbə səkəkə, kə məndi.

¹⁶ Ghala pətsa məniva shi vay, niy favə kwəma đi ghəshi gəzə mbəzli ta səđa ci diw. Ma ləy hwəm sa dzay Yesəw dzəmbə dikə tsa ci va Hyala mə ghwəmə ki na, mba'a ghəshi zəzəvə. A kə ghəshi na: «Ma shiy niy məni mbəzli va kaa Yesəwəy, a məndi niy gəzəkəshi tsəghaa dzəkən mbə Zliya Hyala va sham» kə ghəshi.

¹⁷ Ghala pətsaa har Yesəw va Lazar səməmə kwa kwəli, mba'a zhanakati mbə məti kiy, vərəm đan niy nza na tifa. Mba'a ghəshi niy slanəkəshi shiy niy nashi ghəshi kaa nihwəti mbəzli kwərakwə ki. ¹⁸ Va tsəgha basəkəvay ndə ngəri đan tsəgha ta ka'wə Yesəw ki. Sa nzana mba'a ghəshi favə kwəma mađəŋa mađəŋa na məni na. ¹⁹ Ma kə *ka Farisahi kwa jipə shi ki na: «Njaa dza ghwəmməə məni kia? Shi dza ghwəmməə ghakə tifa ghwəla ya jəw nzəw. Ava mbəzli gwanashi mađiy dzashi ta nəw kwəma ci» kə ghəshi.

*Nihwəti ka *Gərekə mbə đəw kwəma Yesəw*

²⁰ Mbə mbəzliy niy basəkəvashi vaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta pəra'wə dividivi shi kaa Hyala ge'i lə vici *makwaghwa Pakəy, a nihwəti ka Gərekə niy nza na mbə shi. ²¹ Ghavə ghəshi, ghəshi ka Gərekə va, mba'a ghəshi səkəkəshiy dzəvəgha Fəlipə, ndə ka Betəsayda tə hidī ka Galile, ma kə ghəshi ngəci na: «A ntsa dikə tsa, a ghəy đi kwəmay lə Yesəw» kə ghəshi.

²² Dza Fəlipə mba'a dzaa gəzanci kaa Andəre. Dza ghəshi bakanashi

mba'a ghəshi dzaa gəzanci kaa Yesəw: «Ava məndiy dəwŋa» kə ghəshi ki. ²³ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Nana kiy, a vəghwə tsa va məniy, ta fəva dikəə dzətee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. ²⁴ Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala bəvə hwəlfə ha kə ndə, mba'a tsanjwambə mbə hidiy, kwətiŋta ka naa nza, ka mətəhəw. War məndi tsanjwambə na mbə hidī, mba'a pəsəta ka naa gha səghəta dən. ²⁵ Tsəgha na lə ke ngəri kwərakwə. Ntsaa njədi piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zay dza piy tsa tsava ndə. Ma ntsaa njədi ma piy tsa ci tikə tə hidī na, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma dza na. ²⁶ War mba'a kə ndəə dī nza ka ndə ghəradā sləniy, nəw kə ntsa vaa nəwra. Nza ndə ghəra sləni tsee nzəy tə pətsa dzee nza kwərakwə. Ma ntsaa ghəradā sləni kiy, ta falti kwəma ci dza Dirə tərənəw dība» kə Yesəw.

Yesəw gəzəpə kwəma məti dza na ta məti

²⁷ Zhini ma kə Yesəw bə na: «Sanay, a məhərlee səəta. Wəzəba njaa mənTEE bay tay? Wəzəba nə ya kaa Dirə: “A Di, mbəlāntəra səvəri mbə ngəra'wə tsa dzee tsa ta sa” pən ta na? Tibaw, war ta sa ngəra'wə tsa dzee tsa ta sa səəkəree. ²⁸ “A Di, fə bamaa dzəti slən tsa gha” nə ya» kə.

Dzəghwa, ma kə gaka məli ndə kaa zləbanci kwəma səəkə mə ghwəmə ki na: «E fati bama ti, ta zhini dzee mətəhə fəə dzəti ka yəwən dība» kə. ²⁹ Ma kə vərəm tsa tə pətsa va gwa'a sa favə na gaka məli va na: «Fam məli van sa gərgərəy na» kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbə shi na: «Am, awə, məli *ndə kwal tsa Hyala na sava gəzanci na kwəma» kə ghəshi. ³⁰ Ma

kə Yesəw na: «Ma gaka məli favə ghwəy vay, ta kwəmee səəkəta naw, əhəŋ, war tə ghwəy na.

³¹ Avānay vəghwə tsa dza Hyalaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidī ti ki. War sənəznva dza na ta banti mazə tsa tə hidī ni tsa. ³² Ghala pətsa dza məndi vaa kafara vəgha tsəməy, ta harəhwə mbəzli dzee dza gwa'a gwa'aa dzəvəghē» kə Yesəw. ³³ Ma mbə kwəma gəzəkə na va tsəgha na kiy, ciy citəpə na gəla məti dza na ta məti.

³⁴ Ma kə vərəm tsa tība va ngəci na: «Sa ka *Kəristəw Ntsa tivə Hyala səəkəyəy, war tība dza naa nza tə ghwəmə ta kwa ndimndim, kə kwəma bənivə ghəy mbə zliyahī kwəma ghəy pəhəpəhə na. Zhini ma pə gha bə na: “Ghala pətsa dza məndiy kafay Zəghwə yakə ndə ngəriy dzəvəgha tsəm” pə gha. A ndə na Zəghwə yakə ndə ngəri tsa va dība kia?» kə ghəshi. ³⁵ Ma kə Yesəw na: «A mbəzli ni, nana diy, ghwəlay na wən pi mbə ghwəy ta vici jəw. Mbatsəm dza ta wən pi tsa va, vantaa kwəsli səəkəə kəələhwəŋwəy. Sa nzanay, ntsaa dza mbə kwəsli na, ka sənay na dzəghwa tə pətsa kədi na səda ciw. ³⁶ Va tsəgha kiy, wəzəba zləbavə ghwəy wən pi tsa va ghala pətsa nza na tsa ghwəlay lə ghwəy dī. Ta mbə ghwəy zhəghəŋwəy ka mbəzli mbə wən pi» kə Yesəw.

Ma sa gəzamti Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a dzay kərakə, dzaa mbəy və shi.

*Zləbavə kwəma Yesəw mbəzli *ka Zhəwifəw*

³⁷ Di ghəshiy bānavə nefer shi kaa Yesəw, ya tsəgha nzana, mba'a ghəci məmənəhwə shi dimədīmə ni dən kwa kwəma shiw. ³⁸ Ma mənTI ghəshi tsəghay, ta mbə kwəma niy

12:23 12:23 2:4; 12:16 **12:24** 12:24-25 Mt 10:39; 16:24-25; 1Kwər 15:36 **12:26** 12:26 14:3; 17:24 **12:27** 12:27 12:23; Mt 26:38 **12:28** 12:28 17:1; Mt 3:17; 17:5 **12:31** 12:31 5:22; 14:30; 16:11 **12:32** 12:32-34 3:14 **12:33** 12:33 18:32 **12:34** 12:34 Cem 89:37; 110:4; Ezhek 37:25; Zhj 12:23; 3:14 **12:35** 12:35-36 7:33; 8:12 **12:36** 12:36 5:13 **12:37** 12:37 16:9 **12:38** 12:38 Ezay 53:1; Rm 10:16

gəzəkə ndə Hyala *Ezay va mbə zliyaa dzəghwata kwa, a kə niy niy: A Hyala kwa sləkəpə, wa ntsaa zləba kwəma gəzə ghəy kia? Kaa wa cinti gha bərçi kəətipə gha li kia Ndə sləkəpə?

kə Ezay niy ni.

³⁹ Zhini ba mba'a Ezay gəzəkə nda sa wana banavə ma ghəshi nefer shi kaa Yesəw, a kəy:

⁴⁰ A Hyala ghwəlfay mətəshi shi, mba'a dənɗay məhərli shi.

Tawa ghwəlfay na mətəshi shiy, əntaa ghəshi nay pi.

Tawa dənɗay ma məhərli shiy, vantage ghəshi sənata kwəma,

«Zhini əntaa ghəshi zhiniy zhəghəvaa səkəkə dzəvəghee, gar mbayee zhiniy mbəlantishi dība» kə Hyala,

kə Ezay.

⁴¹ Sa wana gəzə Ezay kwəma va tsəghay, sa nzana, mba'a ghəci nay dikə tsa mənī Yesəw. Na gəzə na kwəmaa dzəkən tsəgha.

⁴² Ya tsəgha nzə kiy, ɗan niy nza nihwəti mbə mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw. Kala ɗi ci ghən tsa shi ghəshiy səvəri bazhə bazhə. Sa hazləni ghəshi va *ka Farisahi, vantage ghəshi bantishi səvəri mbə ciki basəva tsa shi. ⁴³ Sa nzana dība fal tsa falshi ke ngəri ghəshi niy ɗi kaa fal tsa Hyala.

Kwəma gəzə Yesəw dza naa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli

⁴⁴ Dza Yesəw ka gəzə kwəma zlanɗlanɗ, a kə na: «Favə tə ghwəy, ya wa ntsaa ndara nəfə tsa ciy, kaa ngəra kwətira ndara na nəfə tsa ciw. Aa banavə nəfə tsa ci kaa ntsaa ghwənəkəra kwərakwə.

⁴⁵ Mba'a kə ndə naray, a ntsa va nay ntsaa ghwənəkəra kwərakwə ɗa. ⁴⁶ Yənəy, nja wanɗ tsaa mbərə kaa mbəzli səkəkəre tikə tə hidfi. Vantage ntsaa ndara nəfə tsa ci nzəy

mbə kwəsli. ⁴⁷ War mba'a ndə favə kwəma gəzee, dza na kala ɗi fəti ghəci tiy, yən dza naa ɓanci fəti na tsee ghənəw. Sa nzanay, səkəkəre ta ɓasə ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidfi niw, war ta mbəlishi səkəkəre. ⁴⁸ Ma ntsaa zhiniɗa ghən kala ɗi zləba kwəmee ghəciy, a ntsaa dzaa ɓasə ngwəvəə dzəkən tība. Kwəma gəzee na dza naa sla ngwəvəə dzəkən ndə fəca dza hidfiy kərə. ⁴⁹ Sa nzanay, nahwəti kwəma tarəvee gəzəkə lə bərce tībaw. War kwəma Dirə tsaa ghwənəkəra va na sava. Ghəci ka naa gəzara kwəma, ma kee gəzə ya na kee canshi kaa mbəzli nzə gwa'a. ⁵⁰ Kwəma gəzanwəy na va mənī nzəy, e sənay, kwəmaa dzaa ɓənwəy piy tsaa kəɗi ma na. War kwəma gəzəkəra Dirə dzee gəzə gwa'a tsəgha» kə Yesəw.

13

Yesəw yabanshi shidshid mbəzli ta səɗa ci

¹ Dzəghwa ki, sa tərə hi kwətɨn ta vici *makwaghwa Pakə ki na, mba'a Yesəw sənay tsəgha, vəghwə tsa ci na sava səkəkəy na ta ɓarvay ghəciy zlashi hidfi ni, ta dzay dzəmə ghwəməə dzəvəgha Dəy, kə. War mbə ɗi mbəzli ci tikə tə hidfi ni ghəci niy nza ki, war tsəgha ghəci mbə ɗishi pa' tə kwa kərni vici.

² Ma hetihwer va na, mba'a kar Yesəw lə mbəzli ta səɗa ci ɓasəshi ta zəmə shiy, ghalabay *ndə jaka tsa Hyala fanambə kwəma nga ɗafa ta Yesəw mbə nəfə tsa Zhəwdasə, zəghwə Shimanɗw Isəkariyətə na naci ki.

³ Ma na Yesəw na, aa sənay naci, sa nzana, ntsaa səkəkə vəgha Hyala ghəci, zhini ta zhəghəva ghəci dzaa zhəvəgha dība. Aa sənay a Hyala zlatanavə shiy gwanashi ngəci mbə dəvə ci, kə.

12:40 12:40 Ezay 6:10

12:41 12:41 Ezay 6:1-3

12:42 12:42 2:23; 9:22

12:43 12:43 7:18

12:44 12:44 5:24

12:45 12:45 14:9; 5:18

12:46 12:46 12:35-36

12:47 12:47 3:17; 5:22

12:49 12:49 7:16-17

12:50 12:50 4:34

13:1 13:1 2:4

13:2 13:2 12:4; Lk 22:3

13:3 13:3

3:35; 8:14 **13:4** 13:4-5 Lk 12:37

⁴ 'Wakəvə na kaf kafəy sati tə pi zəmə shiy, dza na kwərat səramti tsahwəti kwəbaŋ kən ghən ci laŋ bəvə kadibəl, mba'a pəhəti təti ci.

⁵ Dza na nganə tivə yam kwa ta-saw, mba'a ghati yabanshi shidshid mbəzli ta səfa ci li shi. Sadamtishi sadamtishi ghəci kaa shidshid shi va lə kadibəl tsa titi ci va.

⁶ Ma sa tsəhəy na tə Shimanjw Piyer ki, tsa' kə ta yabanci shidshid ci na: «A Ndə sləkəra, a gha yabəra shidshidēe, pə gha na? Əm, tibaw!» kə Shimanjw.

⁷ Ma kə Yesəw na: «A Piyer, kadiw na gha di. Ma kwəma nata gha na yən mənī sənzənvay, ka dza ghaa mbay favə nana diw. Ma kwa kwəma jəwəy, ta favə dza gha» kə Yesəw.

⁸ Ma kə Piyer na: «Am, awə, ya tsəgha nzəy, zləbatee na nee ghaa yabəra shidshid yaw» kə. Ma kə Yesəw na: «Ma ghənzə tsəgha, gha kala zləbati yən yabəŋa shidshid ghay, ə di ma gha kwəmavə ya nimaba shiy vəya» kə.

⁹ Ma kə Shimanjw Piyer sa gəzəkə Yesəw tsəgha na: «Ma ghənzə tsəghay Ndə sləkəray, ka dza naa nza war shidshidēe shi dza ghaa yabəra gwa'a tsəghaw, wəzəba yabəra gha lə dividivishi, lə ghən tseyey gwa'a na» kə.

¹⁰ Ma kə Yesəw na: «Na ntsaa pishivay gwanata vəgha ci dēwdewəy, ka maw mənīdiy pi ghwəla gwanata vəgha ciw. War pəshanamti ma mənī shidshid ciy, mək na tsəgha. Ghwəyəy, dēwdew nza ghwəy. Nanzə kiy, ghwəy gwananjwəy na dēwdewəw» kə Yesəw.

¹¹ Sa nzana, mba'a sənay lə ntsaa dzaa nga dafa ti tiba mbə shi, va tsəgha gəzə na: «Ghwəy gwananjwəy na dēwdewəw» kə.

¹² Dza Yesəw sa kədiy na lə pi shidshid mbəzli ta səfa ci, mba'a zhanakən kwəbaŋ tsa ci, das nzəyəy tə pi zəmə shiy. Ma kə kaa ngəshi na: «Favə gəla kwəma mənīdiyəy

ya na ghwəy na? ¹³ Ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy ka naa ni: "A Metər" pə ghwəy, zhini "A Ndə sləkəŋəy" pə ghwəy ni ngəra. Tsəgha ghənzə kataŋ ba, sa nzana, Metər tsa ghwəy yən, zhini Ndə sləkəŋwəy yən ba. ¹⁴ Njana nzana, yən Ndə sləkəŋwəy, zhini yən Metər tsa ghwəy, dzəghwa ka yabəŋwəy shidshid ghwəyee kiy, tsəgha ka ghwəy məmənī kwa jipə ghwəy kwərakwə ki, ka yayabə shidshid ghwəy. ¹⁵ Kwal na sava citəŋwəy ya, ma nza ghwəy mbəə mənī tsəgha kaa ghən tsa ghwəy njasa mənīdiyəy ya va kwərakwə. ¹⁶ Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ndə ghəra sləni tsa taŋəti ntsa ghəranī na va sləni tifa tə dikəw, ka mbə ntsa ghwəni mənīdiy taŋəti ntsaa ghwəni tə dikəw, ava tsəgha na. ¹⁷ Sana sənzənvay, a ghwəy sənata kwəma va gwa'a. Mbəzli təfanatishi Hyala miy dza ghwəy nza, ghwəy kə fəti ghən ta mənī nzə.

¹⁸ Ya tsəgha nzəy dzəkən ghwəy gwananjwəy gəzee kwəma vaw. E sənashi nefer ni tərətēe va mbəzli. Əy ma diba na, wəzəba nza na mba'a kwəmaa gəzəva va mbə zliya dzəghwata kwa na. Saa ni va: "Ntsaa zəmə ghəy dafa li kwa kwakwa tsa kwətiŋ tsa zhiniy mənīy ka ndə ghəra tsee" kə, kə mənī. ¹⁹ Ə gəzanjwəy ya sənzənvay ghala vici va ghwəla ta mənīva. Sa ka shi va mənīshi kiy, ma nza ghwəy mbəə sənay, yən na ntsa nzee ghəci, pə ghwəy. ²⁰ Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ma ntsaa zləbavə ntsa ghwənanay yay, yən də'wə ghən tsee na sa zləbavə na va kwərakwə. Ntsaa zləbavəra na, ntsaa ghwənikəra va na sa zləbavə na kwərakwə ba» kə.

Yesəw lə Zhəwdasə tsa dza vaa nga dafa ti

(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk

22:21-23)

²¹ Løy hwəm sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a məhərli ci səəta. Ga' ghəci ta gəzə kwəma, a kə na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsəhwəti ndə mbə ghwəy kwətɪnəy, ta nga dafa dza na tə ya, ta kəsəra məndi» kə. ²² Mba'a mbəzli ta səda ci ghati nighəva kwa jipə shi, ka dədəw kwa jipə shi nda dzəkən tsama mbə shi gəzə Yesəw kwəma va. ²³ Mbə mbəzli ta səda ci va kiy, a ntsa dī na niy nza tifa vəgha. ²⁴ Ga' Shimanjw Piyer ta mələ'wə gəzanci kaa ntsa dī Yesəw va lə mətə, a ghəci dəw kwəma va və, nda dzəkən tsama ndə mbə shi gəzə na kwəma va. ²⁵ Dza ntsa va kwərakwə ki, kət kətəghəvay dzəvəgha Yesəw, ka dəw, a kə na: «A Ndə sləkənjəy, tsama ndə na savaa?» kə. ²⁶ Ma kə Yesəw na: «Kadiw, avee taa nga pej ta mbəzə er dzəti ta bānci kaa ndəy, ntsa dzee vaa bānciy, ghəci na» kə. 'Wakəvə na, ba'wə ngavə pej ki, dza bəkə mbəzəvə er ti, tsan bānavə kaa Zhəwdasə, zəghwə Shimanjw Isəkariyətə. ²⁷ War sa bəvə Zhəwdasə pej tsa va tsəgha na, gwa'a, mba'a ndə jaka tsa Hyala dzay dzəmbə nəfə tsa ci. Ma kə Yesəw ngəci ki na: «A Zhəwdasə, ca mbata gha tanjan, mənī kwəma tarə gha va mənī nzə!» kə. ²⁸ Dzəghwa hashi, mbəzli nza ghəshi li shi mbə zəmə shiy hashishi, ntsaa sənay tifa nda tawa gəzanci na kwəma va tsəgha ngəciw. ²⁹ Ma kə zəzə kwəma nihwəti mbəzli mbə shi na: «Nda sa nzana va, Zhəwdasə ntsa fə ghəshi gəna və, na gəzanci Yesəw a ghəci dza ta pa shi dī ghəshi ta kwəma *makwaghwa Pakə, aw na, a Zhəwdasə bānsi nihwəti shiy kaa mbəzli ka ndərma bərkee shiki» kə ghəshi. ³⁰ Ma Zhəwdasə naci ki, war sa bəvə na pej tsa nganati Yesəw

vaa dzəti dəvə ci tsəgha na, nza'jəw del səvəriy. Pi həvir na ghalaba.

Yesəw gəzanshi nahwəti kwəma 'war'war na kaa mbəzli ci ta nəw ghəshi

³¹ Ma sa səvəriy Zhəwdasə ki, ma kə Yesəw kaa niy tərmbə mbəzli tifa ki na: «Nana kiy, a dikə tsa mənēe yən Zəghwə yakə ndə ngəri cikəvəriyay tə ngwəla, mba'a mənī sənay dikə tsa Hyalaa səvəri mbə ya diba. ³² Njana nzana mba'a dikə tsa Hyala citəvay səvəri mbə ya tsəgha kiy, ta citəpə dikə tsee yən Zəghwə nzə dza Hyalaa dzaa səvəri mbə də'wə ghən tsa nzə, sənzenvanata, ka dzaa nzay nzaw. ³³ A ndərazhi ya, vəghwə jəwə tsətsə tərə nzəy tsa ghwəmmə lə ghwəy. Ma løy hwəm jəwəy ta palara dza ghwəy. Avee taa zhiniy gəzanwəy kwəma nja kwəmaa niy gəzəhwee va kaa *ka Zhəwifə diba, sa niy nə ya va ngəshi: “Ka dza ghwəy mbay tsəhənjwəy tə pətsa dzee vaa dzaw” pən.

³⁴ Sana sənzenvay, avee taa gəzanwəy nahwəti kwəma 'war'war na, nza ghwəy mənī: Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. Njasa dɪnjwəy ya vay, tsəgha pə ghwəy dī ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy kwərakwə. ³⁵ Mba'a a pə ghwəy dī ghən tsa ghwəy tsəghay, ghalaba na ta sənay dza mənī, mbəzli ta sədee nza ghwəy, kə mənī» kə Yesəw.

Yesəw mbə gəzə vərəslə tsa dza Piyer ta vərəslə

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lk 22:31-34)

³⁶ Dzəghwa Shimanjw Piyer ka dəw kwəma va Yesəw, a kə na: «A Ndə sləkənjəy, kwəma dza gha ta dzanə baya?» kə. Ma kə Yesəw ki na: «Ta dzara dzee, pətsa dzee va ta dzətiy, ka dza gha nəwvəraa dzəti nana diw. War kwa kwəma dzaa nza» kə Yesəw. ³⁷ Ma kə Piyer na:

13:23 13:23 19:26; 20:2; 21:7, 20 **13:27** 13:27 13:2 **13:29** 13:29 12:6 **13:31** 13:31-32 17:1
13:33 13:33 8:14 **13:34** 13:34 15:12, 17; 1Zhj 2:7-8; 3:11, 23; 4:11; 2Zhj 5-6 **13:35** 13:35 1Zhj 3:14 **13:36** 13:36 8:14; 21:19

«Wa shiy mənishi nə gha: “Ka dza gha nəwvəra nana diw!” pə gha kia? Gwa'a gwa'a gwəmantəvaree ta ndəghə ya kwəma gar mēti ndə mbə na na, war yaŋ, pən taa ni, tə mbərkə kwəma gha» kə. ³⁸ Ma kə Yesəw na: «Zlata nava kwəma di! Kataŋ gwəmantəvaŋa gha sana ta zləba ya mēti tə mbərkə kwəmee na? Ə gəzaŋee, ta na navay, tsəgha na, ndatsə ka ngələkə gha way, gha zhənti vərəslə: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha, mahkan səda» kə.

14

Yesəw na kwal tsaa dzaa bəghə ndəə dzəvəgha Hyala

¹ A kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci na: «Ka dza her ghwəy ma, banavəm nefer ghwəy kaa Hyala, mba'a ghwəy ndara nefer ghwəy diba. ² Ma mə ghwəmə kəghi tsa Dirəy, dāŋ na pi nžəy məba. Ta dzara dzee dzəmə ta gwəmantəŋwəy pi nžəy. Mee kala pi məba tsəgha nžay, ka dzee gəzaŋwəy na: “Ta dza dzee ta gwəmantəŋwəy pi” pənəw. ³ Ma sa kee dza mba'ee dzəmə gwəmantəŋwəy pi gwa'a kiy, ma nžee zhəghəvəaa zhəkə ki, ta pəməŋwəy dzəməə dzəti pətsa dzee vaa nza. Ta mbə ghwəy nžəy kwərakwə vəghee tə pətsa nžee. ⁴ A ghwəy sənay kwal tsaa dzaa dzəti pətsa dzee va kwərakwə» kə Yesəw.

⁵ Ma kə Təmasə na: «A Ndə sləkəpə, a sənay ghəy dzəti pətsa dza ghaw na, njaa njaa ka ghəy sənay kwal nə gha shəka?» kə. ⁶ Ma kə Yesəw na: «Yən na kwal tsa kataŋ tsa, sa dza mbəzliy kwəməvə piy tsaa kədi ma kwa. Tsahwəti ndə tiba dzaa tsəhə vəgha Dirə Hyala mə ghwəmə, kala war dzar kweyew. ⁷ Mba'a pə ghwəy sənara kiy, ta sənay Dirə dza ghwəy dza ghalaba

kwərakwə ki. Ya sana sənzənvənata tala na, a ghwəy nay, mba'a ghwəy sənay» kə Yesəw.

⁸ Ma kə Fəlipə na: «A Ndə sləkəŋəy, citəŋəy Didi tsa va, war məkəŋəy dza navaa nza tsəgha» kə.

⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Njaa pə ghaa Fəlipəə? Mbəradzəmmə ghwəmmə lə ghwəy na, kala sənara gha na? A sənay ma gha, ntsaa nara na, aa nay Didi, pə gha shəkəna? Njaa njaa ka gha zhiniy gəzə na: “Citəŋəy Didi tsa va” pə gha diba kia?

¹⁰ Wa ə zləbati ma gha kwəma nza tsa nza na, yən na mbə Dirə, Dirə kwərakwə na, mbə ya ghəci na? Kwəma nja sa kee naa gəzaŋwəyəy, vəya də'wə ghən tsee səəkə naw. Ma shi mənəe vay, Dirə mənishi na mbə ya, sa nzana mbə ya ghəci. ¹¹ Zləbatim kwəma gəzaŋwəy ya va, sa nə ya va: “Ka ndə kwətiŋ məniniy ghəy lə Dirə, mbəya ghəci, dzəghwa mbee kwərakwə” pən. Kala tsəgha na, mba'a ghwəy zləbati tə mbərkə sləni ghəree na tala tala.

¹² Ə gəzaŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ntsaa ndara nəfə tsa ciy, ta ghəra sləni dza na njasa ghəree na. Zhini tərəŋwəba na ci va sləni dza naa ghərahwə dzaa nza diba. Sa nžanay, ta dzara dzee dzəvəgha Dirə. ¹³ Ghalaba ki ya nimaba shiy dza ghwəy di dəw lə slən tseyey, ta ndaŋwəy shi dzee dza. Ta mbee cinti njasa nza dikə tsa Dirə kaa mbəzli. ¹⁴ War mba'a pə ghwəy dəw shiy vəya mbə slən tseyey, ta məniniy shi dzee» kə Yesəw.

*Yesəw gəzəpə kwəma *Safə tsa Hyala tsa dza naa ghwəni səəkə kaa mbəzli*

¹⁵ Ma kə Yesəw diba na: «War mba'a pə ghwəy dītəra tsərtsəre, ta di fəti dza ghwəy ta kwəma gəzaŋwəy ya. ¹⁶ Ta cə'wə dzee dza va Dirə a ghəci ghwənikəvəŋwəy

13:38 13:38 18:27 **14:1** 14:1 14:27 **14:3** 14:3 12:26 **14:5** 14:5 Təmasə: 20:24 **14:6** 14:6 Ebr 10:20 **14:7** 14:7 8:19 **14:9** 14:9 12:45 **14:10** 14:10 3:35 **14:11** 14:11 5:18, 36; 10:37-38 **14:13** 14:13 15:16; 17:1 **14:15** 14:15 14:21, 23; 15:10; 1Zhnj 5:3; 2Zhnj 6 **14:16** 14:16 7:39; 14:26; 15:26; 16:7, 13; 20:22; 1Zhnj 3:24; 4:13; SləniKY 1:4; 2:4

tsahwəti ndə ta kəətiŋwəy, Safə tsa ci dewdew tsa. Ma nza ghəci nzəy tifa lə ghwəy ya pa hwəmba. ¹⁷ Safə tsa cipə na katan na kwəma. Ma na mbəzli tə hidī na nashi kiy, ka kwəməvə ghəshi, sa nay ma ghəshi mba'a sa sənay ma ghəshiw. Ghwəy ta na tsa ghwəy ghən kiy, a ghwəy sənay wəzə. Sa nzana ntsa mbə ghwəy ghəci, mbə nzəy ghəci jakəjakə lə ghwəy.

¹⁸ Ya tsəgha nzəy, ka dzee dzaraa zlanjwəy kwətiŋwəy nja məzhitiw. Ta zhəghəva dzee zhikəə zhəvəgha ghwəy. ¹⁹ Kwa kwəma jəwəy, ka dza mbəzli tikə tə hidiy naraw. Ghwəy na na ghwəy kiy, ta nara dza ghwəy dza. Sa nzanay, mbə piy nzee. Dzəghwa mbə piy ghwəy taa nza kwərakwə. ²⁰ Ghala pətsa va sa ka vəghwə tsa va tsəhəyəy, ta sənay dza ghwəy mbə Dirə nzee, mba'a ghwəy mbə ya, zhini yən na mbə ghwəy, pə ghwəy.

²¹ Ma ntsaa fəti ghən ta kwəma gəzəkee, dza na mba'a kəsəvə ka dī fəti tiy, tsava ndə na saa dīra. Ta dī ntsaa dīra dza Dirə kwərakwə ki, zhini tsəghee dzaa dī ba. Ghalaba ki na, ta cinti ghən tsee dzee kaa tsava ndə» kə.

²² Ma kə tsahwəti ntsa har məndiy Zhəwdə, mbərekəy Zhəwdasə Isəkariyətə na: «A Ndə sləkəpə, njaa njaa dza nava kwəmaa məniva dza ghaa citi ghən tsa gha kaa ngəŋəy, ma nihwəti mbəzli tə hidī na, kala dza ghəshiy mbay naja nashi kia?» kə. ²³ Ma kə Yesəw na: «Ma ntsaa dīray, a ta kəsəvə kwəma gəzəkee, ka dī fəti ti. Ta dī ntsa va dza Dirə. Ghəy lə Dirəy, ta səkə dza ghəy və, ta nzəy ghəy lə kar ntsa va gwa'a. ²⁴ Ma na ntsaa dīra may, ka dī fəti na ta kwəma gəzə yaw. Kwəma nja kwəma nzee na mbə gəzə nzə sana favə ghwəyəy, kwəma gəzee də'wə ghən tsee naw,

kwəma gəzə Dirə tsa ghwənəkəra va tikə na sava.

²⁵ Ə gəzanjwəy ya shi va gwanashi, ghala vəghwə tsa nzee ghwəlara mbə ghwəy. ²⁶ Ləy hwəm shi vay, a Dirə dzaa ghwənəkənjwəy Safə tsa ci dewdew tsa ta kəətiŋwəy. Ma nza ghəci bəniŋwəy kwəma va gwanata, ka zəzənjwəy nahwəti kwəma gəzanjwəy ya gwanata. ²⁷ Avee zlanjwəy mbə zərkə, zərkə tsee na sa ndanjwəy ya va. Njasa ka mbəzli tə hidī vaa bə kaa mbəzli bənjwəy ya tsee zərkəw. Ka dza her ghwəy ma, ka hazləni ghwəy ma. ²⁸ Njasa niy favə ghwəy va yən gəzanjwəy: «Ta madi dzee dzara, nanzə kiy, ta zhini dzee zhəghəvaa zhəkəə dzəvəgha ghwəy» pən niy niy, mba'a pə ghwəy dīra na, ta vəshi dza ghwəy tərənjw, sa dzee ta dzaa dzəvəgha Dirə. Sa nzanay, a Dirə tanjətəra tə dikə. ²⁹ Ə gəzanjwəy ya kwəma va sana ghala nanata di. Ma sa ka na mənta ki na, nza ghwəy mbəə zləbavə kwəma va. ³⁰ Ka zhinee gəzəhwə kwemer lə ghwəy ghwəla dāŋ dāŋəw, sa nzanay, mbə səkə na mazə tsa sləkə hidī ni. Bərci vəə dzəkən yaw. ³¹ Ya tsəgha nzə kiy, wəzəba sənay mbəzli tə hidī gwanashi, e dī Dirə tərənjw, mbə mənī shi gəzara na nzee gwa'a, kə ghəshi.

Satim dzamməm tikə!» kə Yesəw.

15

Yesəw na dənjw fə tsa katanj tsa

¹ Ma kə Yesəw ba na: «Yən na dənjw fə tsa katanj tsa. Dirə na, ndə za tsa sləkə vəh fəhi va. ² Ma dəvəə dzaa yati ma ya, mbə dividiviy dzaa hashi tə ya gwa'ay, ta kəslamtishi dza Dirə səkwa tə ya. Ma naa dzaa yati ya dəvə na, ka na dza mba'a gwəmati slahə nava dəvə wəzə ki, nza ghənzə mbəə gwəməvə ya na wəzə na ya, tanj

14:17 14:17 1Kwər 2:10-16 **14:19** 14:19 16:16; 8:14 **14:20** 14:20 5:18 **14:21** 14:21 14:15
14:23 14:23 ShiZhnj 3:20 **14:24** 14:24 7:16 **14:26** 14:26 14:16 **14:27** 14:27 16:33; 20:19,
21 **14:28** 14:28 8:14 **14:29** 14:29 13:19 **14:30** 14:30 12:31 **14:31** 14:31 15:10; Mt 26:46
15:1 15:1 'Wəzh 10:1; Cem 80:9-12 **15:2** 15:2 Mt 3:10 **15:3** 15:3 13:10

na kwa taŋa va. ³ Ma ghwøy sana kiy, mbözli gaga ni, gwöma gwöma ni, nza ghwøy gwanawøy, tē mberkē kwöma banawøy ya na. ⁴ Jakəwøyəm wəzə lə ya, njasa nzee va jakəjakə lə ghwøy. A ghwøy sənay kiy, ka mbə dəvə fəə yati ya kwətita, kala ghənzə tē dəŋw tsa pəsəta na va tiw. Ava tsəgha nza ghwøy kwərakwə ki, ka dza ghwøy mbəə mənti shiy dzaa fə shəndəkəə dzəti Hyala, ghwøy kala jakəjakə lə yaw.

⁵ Yənəy, yən na dəŋw fə, ghwøy na, dividivi tē ya. Ma ntsa jakəy lə yay, tsəgha nzee jakəjakə li kwərakwə, ta yati ya dza na dfaŋ. Kala jakəwøy pə ghwøy lə yay, ka dza ghwøy mbay mənti ya namaba kwəmaw. ⁶ Ntsaa kama jakəjakə lə yay, ta ndəghamti tsava ndə dza məndiy dza, njasa ka məndi vaa ndəghamti dəvə tē fə, sa ka məndiy slanti, nza ghwəlita. Ma gəla niva shəghwə dəvə fəə nza kiy, nahwəti kwöma shi tifa, kala basəshi ta pəhə ghwə li shiw. ⁷ Mba'a pə ghwøy jakəwøy lə ya, mba'a kwəmee nzəyta mbə ghwøy wəzəy, ghalaba na, dəwəm shiy ya nimaba shiy na shi dī ghwøy vəya gwa'a, ta kwəmavəshi dza ghwøy. ⁸ Sa ka ghwøy cikəvəri kwöma wəzə na məni ghwøyəy, ghalaba dza ghwøy nza ka mbözli ta sədfe karkar ni. Mba'a pə ghwøy mənti tsəghay, a mbözli dzaa nay dikə tsa Dirə kwərakwə ki. ⁹ Ma yənəy, mbə dīŋwøy nzee njasa dīra Dirə va kwərakwə. Garəwøyəm tē dī tsa dīŋwøy ya va ya hwəmba. ¹⁰ Mba'a pə ghwøy dī fəti ta kwöma gəzəkəwøy ya məni nzəy, a ghwøy garəwøy tē dī tsa dīŋwøy ya va ya hwəmba dī naa gəzə. Njasa dfe va fəti ta kwöma gəzara Dirə məni nzə, mba'ee garəfa tē dī tsa Dirə va ya

hwəmba.

¹¹ Ma gəzawøy ya kwöma va tsəghay, ta mbə vəshee təhaywøy nefer ghwøy. Ma nza na ghwøy vəshi kərnīy yəmayvata kwərakwə ki. ¹² Ma nə ya kaa nee kwöma gəzawøy ya, ta məni ghwøyəy: Dim ghən tsa ghwøy kwa jipə ghwøy, njasa dīŋwøy ya va kwərakwə. ¹³ A ghwøy sənay, tsahwəti dī tifa ndəə cikəvəri ka taŋəti məti zləbati ndə tē mberkə madigahiyəw. ¹⁴ Ma ghwøy ki, mba'a pə ghwøy məni kwöma njasa gəzəkəwøy ya vay, madigahiraa gə ghwøy. ¹⁵ Ka dzee harŋwøy ka ghərafə sləni ghwəlaw. Madigahira dzee harŋwøy. Sa nzanay, ndə ghəra sləni tsa ndə na kar naa sənashi shi ka Ntsaa sləkəə mənīw. Ma ghwøy na na ghwøyəy, cəke' banawøyəy ya shi citəra Dirə, va tsəgha harŋwøy ya ka madigahira. ¹⁶ Sanay, ghwøy təravəra naw. Yən na saa təravəwøy, ta nza ghwøy ka mbözlee. A ndawøyee sləni, nza ghwøy dza ta ghəra, nza sləni va mbəə dza kwa kwöma kwa kwöma ka kəəti mbözli ta kwəmavə piy tsaa kədi ma. Ghalaba ki na, nza Dirə bəŋwøy ya nimaba shi dza ghwøy dəw və mbə slən tsee ki. ¹⁷ A nə ya kaa kwöma gəzawøy ya ta məni ghwøy kiy: Dim ghən tsa ghwøy kwa jipə ghwøy, nə ya» kə Yesəw.

*Ka dī mətə kar Yesəw lə *mbözli ta səfa ci mbözli tē hidīw*

¹⁸ Ma kə Yesəw ba na: «Mba'a pə ghwøy nay kala dī mətə ghwøy mbözli tē hidīy, sənay tē ghwøy nee mətə na sa 'wa ghəshiy dī ma, pə ghwøy. ¹⁹ Mba'a pə ghwøy niy nza jakəjakə lə mbözli tē hidī ni nzay, ta dī mətə ghwøy niy dza ghəshi nza, sa ka ghwøy nza ka mbözli shi. Ma sa nzana ki, mba'ee təravəwøy, harkəvəriŋwøy səvəri mbə mbözli tē hidī, mba'a

15:4 15:4-5 6:56; 15:7, 10, 16; Rm 11:17-18; 2Kwər 3:5; 4:7; 1Zhj 2:6, 28; 3:6, 24 **15:6** 15:6 Mt 7:19
15:7 15:7 15:16 **15:8** 15:8 14:13; 17:1 **15:9** 15:9 13:1; 5:18 **15:10** 15:10 14:15 **15:11**
 15:11 16:22, 24; 17:13; 1Zhj 1:4 **15:12** 15:12 13:34; 1Zhj 4:11 **15:13** 15:13 10:11 **15:16**
 15:16 14:13; 15:7; 16:23-24; Mt 18:19; 1Zhj 3:22; 5:14-15; təra: Zhj 6:70; 13:18 **15:17** 15:17 13:34
15:18 15:18 7:7

ghwøy mənɪŋwøy ka shi ya nana, kala kama ghwøy jakəjakə li shiy, va tsəgha dī ma ghəshi mətse ghwøy. ²⁰ Talay, njaa niy nə ya kaa ngəŋwøy shəka? E niy gəzanwøy: “Ndə ghəra sləni tsaa tanjəti ntsa ghəranci na va sləni tība tə dikəw” pən bāsa. War mba'a kə ghəshi niy dī fəti ta kwəma gəzanshee nzay, tsəgha dza ghəshiy dī fəti ta na ghwøy nza kwərakwə. Njasa niy sara ghəshi va ngəra'wøy, tsəgha dza ghəshiy sanwøy kwərakwə bā. ²¹ Kwəma dza ghəshi vaa məməni tsəgha na lə ghwøy gwa'a kiy, war tə mbərkee dza naa nza. Sa sənay ma ghəshi ntsaa ghwənəkəra. ²² Kalaa niy səkəree nza, kalaa niy gəzanakəshi kwəmee nzay, ka nza fəti və shi nzaw. Njana nzana mba'ee gəzanakəshiy, kwal və shi ta banti fəti kən ghən shi mbə kwəma va ghwəlaw. ²³ Ya wa ntsaa dī ma mətse yay, mətse Dirə na sa dī ma na kwərakwə. ²⁴ Mbala kalaa səkəe mənti sləni dimədīmə na mbə shi, sa səkə ma ghəshiy nay tsahwəti ndəə mbata mənti nzay, ka nza fəti və shi ya jəw nzaw. Njana nzana nana ki, mba'ee ghərati sləni va tsəgha, mba'a ghəshi nata njasa nzana, zhini tapə ghəshi ta dī ma kwəma ghəy lə Dirəy, a fəti və shi. ²⁵ A mənta nava kwəma tsəgha, ta mbə kwəmaa niy tsasli məndi va mbə zliya kwəma shi pəhəpəhə naa dzəghwata kwa. Ma kə məndi niy niy: “A kwəma məntee tibaw na, gwəravə məndi kala dī ma mətsee, kə” kə məndi niy niy.

²⁶ Ta səkə dza ndə kəətɪŋwøy tsa va, səkə va Didi dzee vəlɪŋwøy. Ghəci na Safə tsaa cipə na katan na kwəma, vəgha Didi səkə na. Sa ka na səkəyəy, ta ndəgha fəti dza na tə ya. ²⁷ Ghwøy kwərakwə kiy, ta ndəgha fəti dza ghwøy tə ya.

Sa nzana, kwasəbee ghwøy niy nza ghala ghava kwəmee pa' sənzenva.

16

¹ A gəzanwøy ya kwəma va, vantaa təhwəni tsatəŋwøy, mba'a ghwøy zlata nəw kwəmee taa nza. ² Ghalabay, ta bantəŋwøy dza *ka Zhəwifə səvəri mbə ciki bāsəva tsa shi. Mbə zəzə kwəma shiy, sləniy gwəraa təbə kwa kwəma Hyalaa mənti ghəy, dza ghəshiy ni, sa ka ghəshi bəkwəŋwøy. ³ Va wa dza ghəshiy məni shi va tsəgha kiy, sa nzana, kala sənay Dirə ghəshi, kala sənara ghəshi na. ⁴ Avee gəzamtəŋwøy shi va sanata, ma sa ka ghəshi madishi ta məni kwəma tsəgha na va ki na, nza ghwøy zəzəvə: “Wa a Yesəw niy gəzanəy kwəma shi ni sham” pə ghwøy taa ni» kə Yesəw.

*Sləni dza *Safə tsa Hyala ta ghəra*

«Va wa niy gəzanwøy mee kwəma va ghala kwatanatay, sa niy nzana ghwəlaree tikə mbə ghwøy dī. ⁵ Nana kiy, ta madī dzee dzaraa dzəvəgha ntsaa ghwənəkəra. Ndə mbə ghwøy dəw na: “Kwəma dza gha ta dzaa?” kəw. ⁶ War nefer ghwøy shiy slashi va kwəma va, sa gəzəkəŋwəyee tsəgha. ⁷ Na katan naa gəzanwøy ya, va ghwəyəy, wəzəba dzaree na. Kala dzara pənəy, ka dza ntsaa dza vaa kəətɪŋwøy səkəyəw. Mba'a pən dzaray, ta ghwənəkəŋwøy dzee. ⁸ Ma sa ka na səkəy kiy, ta cintishi kwəma məni ghəshi jikir na dza na kaa mbəzli tə hidī, mba'a cintishi na tidid na kwəma, zhini mba'a cintishi ngwəvə Hyala. ⁹ A *Safə tsa Hyala dzaa cintishi kwəma məni ghəshi jikir na, sa nzana kala ndara nəfə tsa shi ghəshi. ¹⁰ A Safə tsa Hyala dzaa cintishi na tidid na kwəma, sa nzana mba'ee dzaa

15:20 15:20 13:16 15:21 15:21 16:3 15:22 15:22 9:41 15:23 15:23 Lk 10:16; Zhnj 5:23; 1Zhnj 2:23 15:24 15:24 5:36 15:25 15:25 Cem 69:5; 35:19 15:26 15:26 1:15; 5:36; 14:16; 1Zhnj 5:6-9 15:27 15:27 1:14; SləniKY 1:8; 1Zhnj 1:2; 4:14 16:2 16:2 9:22 16:3 16:3 15:21 16:4 16:4 13:19 16:5 16:5 8:14 16:6 16:6 16:22 16:7 16:7 14:16 16:8 16:8 SləniKY 24:25 16:9 16:9 2:23; 5:38; 6:36, 64; 7:5; 10:26; 12:37

dzaraa dzəmə ghwəməə dzəvəgha Dirə, kala dza ghwəy nara ghwəla.

¹¹ A dzaa cintishi ngwəvə Hyala, sa nzanay, a Hyala kəsəy mazə tsaa sləkə hidī ni lə fəti tə ngwəvə nza.

¹² Daŋ na nihwəti kwemer vəya ta gəzanwəyshi nanzə kiy, nana di na ka gəzanwəyshi yaw. Ka dza ghwəy mbəə favəshi nana diw.

¹³ Ma dzaa nza ghala pətsa dza Safə tsa Hyala va cipə na katanj na kwəma səəkəyəy, nza bəniŋwəy sənata na katanj na kwəma gwanata. Sa nzanay, kwəma di na njasa təkəti na dza naa səəkə ta gəzəw. Gwanata tsa kwəma favə na dza naa gəzanwəy, ka gəzanwəy kwəma shiy dzaa səəkə ta məniva kwa kwəma. ¹⁴ Ta ci dikə tsee dza na njasa nzana. Sa nzanay, kwəmee dza naa bəvə ta səəkə ghəciy gəzanwəy. ¹⁵ Ya nimaba shiy na shi va Dirə gwa'ay, shi ya na ghəshi. Va tsəgha nə ya kiy, kwəmee na sa dza Safə tsa Hyala vaa bəvə ta səəkə ghəciy gəzanwəy, pən» kə Yesəw.

Mbəzli tifəmmə ni

¹⁶ Ma kə Yesəw difa na: «Kwa kwəma jəwəy, ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm hi jəw dibay ta zhini dza ghwəy nara» kə Yesəw.

¹⁷ Dza nava kwəma mba'a səəti nihwəti mbəzli mbə *mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi 'wati dəfəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Kwəma ka waa na di ntsa na gəzəmmə nə na: “Kwa kwəma jəwəy, ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm jəw dibay, ta zhini dza ghwəy nara” a kəa? Zhini ba na: “Sa wanay, sa dzee dzaraa dzəvəgha Dirə” a kə. ¹⁸ Njaa di “Ləy hwəm jəw” tsa vaa gəzəa? Favə gəla kwəma va ghwəmmə, nda njaa di na gəzəw» kə ghəshi.

¹⁹ Mba'a Yesəw sənay mbə di dəw kwəma na ghəshi və, kə. Ma kə kaa ngəshi na: «Kwəma gəzanwəy ya va nə ya: “Kwa kwəma jəwəy,

ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm dibay, ta zhini dza ghwəy nara” pən. Va tsəgha dəfəw ghwəy, kwa jipə ghwəy na? ²⁰ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a ghwəy dzaa nay ma, ghwəy mbə tihwəni, ka ngəlvə. Ma va mbəzli tə hidī nashi ki na, mbər nava vici dzaa mbəerəta ka vici kwa vəshi. Ma ghwəy na ghwəy ki na, war tifəmmə. Ma taa nza ki na, mbər ka vəshi nzyə tifəm tsa ghwəy va dzaa mbəerəy. ²¹ Nay ghwəy tsəy, mba'a kə vici ya mali lə hwər kətikəvata ndəkwə ndəkwəy, kar imbə 'wəshiy nza tə miy nzwə. War tifəmmə ka naa nza, va zəzə vici ngəra'wə tsaa dza vaa səəkə dzəkən. Ma sa ka na dza baw, yata kiy, gwa'a nza'jəw dəŋwəzl, ka naa zamti ghən ta ngəra'wə tsaa səəkə va kən, kwataka va vəshi mbə nəfə nzwə ta zəghwə yakəghwa na vaa dzəti hidī. ²² Ava tsəgha nza ghwəy sana sənənva kwərakwə ki, war titifəmmə. Ə na na nzana kiy, ta zhini dzee səəkə nanwəy. Ghalabay, ta təhəshi dza nefer ghwəy va vəshi tərəŋwə tərəŋwə. Ndə tifa dzaa mbay bəhwə nava vəshi mbə nefer ghwəy ghwəla tepəw.

²³ Sa dza vəghwə tsa gəzanwəyee tsaa mənīy kiy, shi dza ghwəy zhiniy dəw vəya tifa ghwəlaw. Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war ta bəŋwəy shi dəw ghwəy dza Dirə dza ya nimaba shiy na ghəshi, dəwshi ma ghwəy lə slən tsee. ²⁴ Pa' sanay, dəwhwə shiy ghwəy lə slən tsee diw. Dəwshim və, ta ndanwəy shi dza ghwəy vaa dəw və dza na. Nza vəshi ghwəy mbəə kərkəta» kə Yesəw.

Miydala na Yesəw dzəkən shi tə hidī

²⁵ Ma kə Yesəw difa na: «Ma kwemer gəzanwəy ya va gwanashiy, war dzar kwa fir kwa fir gəzanwəyshee. Ma ta nza ki, sa dza tsahwəti vəghwə tsa vaa

16:11 16:11 12:31

16:13 16:13 14:16; 15:26;

SləniKY 16:6-10; 1Zhj 2:27

16:14 16:14 17:1

16:15 16:15 17:10

16:16 16:16 14:19

16:22 16:22 15:11

16:23 16:23 15:16

16:25 16:25

Mt 13:34

sækəyəy, ka dzee zhiniy gəzanwəy kwəma dzar kwa fir ghwəla teepəw. Kwəma kən Dirə dzee gəzanwəy səvəri bazhə bazhə. ²⁶ Ghala tsava vəghwə sa ka na sækəyəy, ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy dza naa dəw shi dī ghwəy va Dirə mbə slən tsee. Ka nə ya, e dzaa cə'wənwəy shiy və, pənəw. ²⁷ Sa nzanay, mbə dīnwəy na Dirə də'wə ghən tsa ci. Mbə dīnwəy na sa nzana mba'a ghwəy dītəra, ka zləbati sækə və səkēe, pə ghwəy. ²⁸ Vəgha Didi kafee, mba'ee səkəraa dzəti hidi. Sənzənva kiy, ta madī dzee tə hidi, ta dzaraa dzəvəgha Didi» kə Yesəw.

²⁹ Ma kə mbəzli ta səfa ci na: «A Ndə sləkənyəy, nana kiy, kwəmaa na gəzənyəy gha na bazhə bazhə, kala kwəma lə fir mbə. ³⁰ Nana gha ghəy sənay, nahwəti kwəma tība kala sənata ghaw, pə ghəy. Ya ə dī ndə dəw kwəma va ghay, ka ndə gha madī ta dəw kwəma va na, gha sənanti kwəma dī na va dəw. Va tsəgha zləbati ghəy vəgha Hyala sækə gha katanj, pə ghəy» kə ghəshi. ³¹ Ma kə Yesəw na: «Əy zləbati ghwəy nana kiw? ³² Ə gəzanwəyee, a tsahwəti vəghwə dzaa sækə, ya tsəgha nzəy, a vəghwə tsa va tsəhəy. Ta ndaniwəy dza ghwəy kwətīnj kwətīnj gwanənwəy ka dzanwəy dzakə ghyeghyer ghwəy, mbərəkə ghwəy zlara kwətira. Nanzəy e sənay kwətira dzee nzaw. Ghəy lə Dirə dza naa nza. ³³ Ma kwəma gəzanwəy ya va gwanatay, ta mbə ghwəy nza lə zərkə mbə nefer ghwəy, sa jakənwəy ghwəy lə ya nə ya. E sənay, ta sa ngəra'wə dza ghwəy va mbəzli tə hidi. Ya tsəgha nzə kiy, dīkəvanwəy tə ghwəy tərənw. Na nee ta na tsee ghən kiy, e tədanakən kaa shi tə hidi gwa'a gwa'a, miydalaa mənēe» kə Yesəw.

17

Njasa cə'wə Yesəw ta mbəzli ta səfa ci

¹ Ma ləy hwəm sa gəzanti Yesəw kwemer va gwa'a gwa'a tsəgha ki na, dza na kaf kafəti kwəma ciy dzəta ghwəmə. A kə na: «A Di, nana kiy, a vəghwə tsee tsəhəy. Citi njasa nza dikə tsa mənēe, yən Zəghwə gha, ta mbee ci tsa gha dikə njasa nzana kwərakwə. ² Gha kiy, a gha ndara bərciy dzəkən mbəzli tə hidi gwanashi, ta mbee bənsi piy tsaa kədi ma kaa mbəzli fambəra gha mbə dəvee gwanashi. ³ Ma piy tsaa kədi ma tsa kwəmavə ghəshi vay, sa sənəja ghəshi ka Hyala kwətīja, katanj, mba'a ghəshi sənay, Yesəw *Kəristəw na ntsa ghwənīkə gha, kə ghəshi. ⁴ Gwa'a cintee dikə tsa gha njasa nza na kaa mbəzli tə hidi. Dza mba'ee kədamti ghəra sləni ndara gha ta ghəra nzə tikə gwa'a. ⁵ Nana kiy Diy, zhanavəra dikə tsee va niy nzee mbə kwa kwəma gha, ghala pətsaa niy nza ghwəm ghwəlam lə gha hidi ghwəla ta 'wa ngava.

⁶ Gwa'a cantəjee kaa mbəzli tərəkəvəri gha va səvəri mbə mbəzli tə hidi, mba'a gha ndarashi. Mbəzli gha niy nza ghəshi ka shi gha, dza mba'a gha ndarashi mbə dəvee. Mba'a ghəshi diti fəti, ka mənī kwəma gha ki. ⁷ Sənzənva kiy, gwa'a sənay ghəshi, ya nimaba shiy na ni ya shi kwəmavee na, va gha sækə ghəshi, kə ghəshi. ⁸ Sa nzana mba'ee gəzanshi kwəma gəzara gha ngəshi, mba'a ghəshi zləbavə kwərakwə. Mba'a ghəshi sənay katanj, vəgha gha madēe ta sækə tikə, kə ghəshi, mba'a ghəshi zləbati ghwəni tsa ghwənīkəra gha va mbə nefer shi.

⁹ Va tsəgha cə'wənee ti shi, a gha kətishi. Cə'wənee ta na mbəzli tə hidi gwanashiw, war ta ni ndara gha va mbəzli mbə dəvee cə'wənee,

16:28 16:28 8:14 **16:32** 16:32 Zak 13:7; Mt 26:31, 56 **16:33** 16:33 7:7; 14:27; 1Zhnj 5:4 **17:1** 17:1 2:4; 11:4; 12:16, 23, 41; 13:31-32; 14:13; 15:8; 16:14; 17:10, 22, 24 **17:2** 17:2 3:35; 5:24; Mt 28:18 **17:3** 17:3 1Zhnj 5:20 **17:4** 17:4 4:34 **17:5** 17:5 1:1-2; 8:58; 17:24 **17:6** 17:6 17:26
17:10 17:10 15:8

sa nzana mbözli gha ka shi gha ghöshi. ¹⁰ Ya wa ni ya shi vöya gwa'ay, shi gha na ghöshi. Ni gha shiy gwanashi kwörakwö fa na, shi ya ghöshi. Sövöri mbö kwöma shi sönay mändi dikö tsee. ¹¹ Yөн kiy, ntsa tikö tö hidfi ni nzee ghwölaw, ta dzaraa dzövögha gha dzee sana. Ma ghöshi na nashi kiy, tikö na ghöshi lө nzöy tsa shi. A Didi tsa dөwөdөw tsa, ndöghwötishi wözö lө bөrci mbö slөн tsa gha va ndara gha. A ghöshi mböө jaköti ghөн tsa shi lө miy tsa shi, ta nza ka mbözli kwötin ni, njasa nza ghwөm va sөnzөнva kwörakwö. ¹² Ma yөн mbö nzöy tsa nzöyñöy ghөy li shiy, ndöghwө niy ndöghwөshee lө bөrci slөн tsa gha va niy ndara gha. E ndöghwötishi, tsahwөti ndө tifa mbö shi mba'a zay ya kwötinөw. War tsaa niy dza vaa zay, ta mbö kwömaa niy tsasliti mändi va mbö Zliya gha mbөradzөө mөnta. ¹³ Sana kiy, ta dzara dzee dzövögha gha. Ö gөzamtee kwöma va gwa'a ghala yөн tikөra tө hidfi ni. A nefer shi mböө tihöshi paf lө vөshee. ¹⁴ E gөzanshi kwöma gha. Dzöghwa kiy, kala dfi ma mөtsө shi mbözli tө hidfi ni, sa kama ghöshi jakөjakө li shi, njasa nzee va kwörakwö, kala jakөva ma lө mbözli tө hidfi ni. ¹⁵ Cө'wөñee a gha sөökөө bantishi tikö tө hidfiw. Ta mbö gha ndöghwötishi va *ndө jaka tsa shi cө'wөñee. ¹⁶ Njasa nzee va, kala jakөva ma lө mbözli tikö tө hidfiy, tsögha ghöshi kwörakwö. ¹⁷ Ö pө gha zhöghötishi, ka mbözli gha katanj katanj ni, lө kwöma gha va katanj na. ¹⁸ Ö ghwөнashee dzөmbө mbözli tө hidfi, njasa ghwөнikөra gha vaa dzөti hidfi kwörakwö. ¹⁹ Lanj bөvee ghөн tsee mba'ee ndanja ti shi, ta mbö ghөshiy nza ka mbözli gha katanj ni kwörakwö.

²⁰ Mbө cө'wө cө'wөñee na dibay

Didiy, war ti shi kwötishi gwa'a tsögha cө'wөñeyew, lө ta nihwөti mbözliy dzaa ndara nөfө tsa shi tө mbөrkө kwöma dza ghөshiy gөzanshi cө'wөñee gwa'a. ²¹ A Di, ö cө'wөñee, mөntishi ka mbözli kwötinj. Mba'a ghöshi jaköshi lө ghwөm, njasa nza gha va jakөjakө lө ya, tsöghee lө gha kwörakwö. Kөtötishi a ghöshi jaköti ghөн tsa shi, nza mbözli tө hidfi mböө sönay, gha ghwөнikөra na, kө ghöshi. ²² E banavөshi dikö tsa ndara gha va kwörakwö, a ghöshi mböө nza ka ndө kwötinj, njasa nza ghwөm va lө gha sana ka ndө kwötinj. ²³ Yөн na, mbö shi, gha na mbө ya, tsögha. A ghöshi mböө mөнishi ka ndө kwötinj tsögha slar slar. Ma tsöghay, a mbözli tө hidfi dzaa sönay, gha ghwөнikөra na. Ava gha mbө dfishi, njasa dira gha va, kө ghöshi taa ni.

²⁴ A Didi, mbözli niy, gha ndarashi na, e dfi ghөshiy nza vөghee, tө pөtsa dzee ta nza kwörakwö, ta mbө ghөshiy nay dikö tsee. Dikö tsa ndara gha, sa nzana mba'a gha ditөra ghala hidfi ghwөla ta gha ngava. ²⁵ A Didi tsaa nөw kwöma lө kwal tsa nzө, gha sөnzөnvay sөнanja mbözli tө hidfiw. Yөн na nee kiy, e sөнanja. Dzöghwa mba'a mbözlee ni sönay, gha ghwөнikөra na, kө ghöshi. ²⁶ E citөña kaa ngөshi, ta zhini dzee mөtsөhө cinja ngөshi difa. Ta mbө dfi tsa dira gha vaa tahanayshi nefer shi paf kwörakwö. Mbө shee taa nza dө'wө ghөн tsee ghalaba kwörakwö ki» kө Yesөw.

18

Njasa kəsə mändi Yesəw

¹ Ma sa cө'wөti Yesөw cө'wө va kiy, mba'a ghöshi madfishi lө *mbözli ta sөda ci, ka tanjө dzövөri tө hөл tsa har mөndiy Kedөрөн. Ma pөriba tanj hөл tsa va na, mba'a

17:11 17:11-12 6:39; 13:18; nza ka mbözli kwötinj: 10:30; 17:21-23; Gal 3:28 **17:13** 17:13 15:11
17:14 17:14 7:7; 8:23 **17:15** 17:15 Mt 6:13; 2Tes 3:3; 1Zhnj 5:18 **17:18** 17:18 20:21 **17:21**
 17:21-23 5:18; 17:11 **17:24** 17:24 12:26; 17:5 **17:25** 17:25 1:9-10; 8:55; Mt 11:25-27 **17:26**
 17:26 17:6 **18:1** 18:1 Mt 26:36 **18:2** 18:2 12:4; Lk 21:37; 22:39

tša pəriḃa. Dza kar Yesəw lə mbəzli ta səḃa ci mba'a ghəshi dzəghwashi kwa tša va. ² Ma Zhəwdasə, ntsaa ngati ḃafa va ta kəsə Yesəw kwərakwə na, mba'a sənay pətsa va, sa sənabəshi ghəshi mbə dzəghwa.

³ 'Wakəvə kar Zhəwdasə lə ka sawji mba'a ghəshi maḃishi lə mbəzliy ndəghwə *ciki Hyala ghwənashi mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *ka Farisahi. War pəhəpəhə ghaa nashima lə shi mbəz shi, mba'a gərkəwahi lə shehwer, gi'wə gi'wə ghwə ti shi və shi ta dividivi shi. ⁴ Ma Yesəw naci ki na, mba'a sənata kwəmaa dzaa mənivaa dzəkən ghala kwatanata. War sa tsəhəshi ghəshi kwa tša va na, dza Yesəw kət kətəghəvay dzəvəgha shi, ka ḃəw və shi, a kə na: «A ntsa pəla ghwəya?» kə. ⁵ Ma kə ghəshi na: «Yesəw ndə ka Nazaret» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Ane, yən na sava» kə.

Tiḃa Zhəwdasə tsaa ngati ḃafa va ta kəsə Yesəw kwasəbə shi ki. ⁶ Ma sa gəzəkə Yesəw: «Ane, yən na sava» kə na, 'wakəvə ghəshi zhəy lə hwəm lə hwəm tsəgha, dididi səyshi, na'i ghəshi shəkətəvashi tə hidī. ⁷ Zhini Yesəw ka ḃəw və shi ḃiḃa: «A mbəzli ni, a ntsa pəla ghwəy, pə ghwəya?» kə. A kə ghəshi na: «Waa Yesəw ndə ka Nazaret» kə ghəshi. ⁸ Ma kə Yesəw ngəshi ḃa na: «E gəzanwəy nanzə ghala məcanata, avanaram, yən na sava, pən sa? Ma ghənzə tsəgha, yən kə sa pəla ghwəy katanəy, ə pə ghwəy zlashi nini mbəzli, a ghəshi dzashi» kə. ⁹ Ma sa gəzə na va tsəghay, ta mbə kwəma gəzəkə na va kaa Didiy dzəməyta. Sa niy nə na va: «A Didi, ma mbəzli ndara gha va mbə ḃəvə yay, zamti ndee mbə shi ya kwətinəw» kə. ¹⁰ Dzəghwa Shi-manjw Piyer kaa kafa'i sa nzana və tə pətsa va ḃəkəwə təḃikəvəri, pətsə kəsləkəghwa sləmə kwa ḃəzəmə

vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tša ka ta Hyala. Malkwəsə, kə mənḃi kaa slən tša ndə ghəra sləni tša va. ¹¹ Ma kə Yesəw kaa Piyer na: «A Piyer, zhanambə kafa'i tša gha mbə kwəḃək tša ci tanjan. Ka dzee sa ngəra'wə tša ndara Dirə ta saw nə gha mbə zəzə kwəma gha shəkəna?» kə.

*Yesəw kwa kwəma Anə, dikə tša *ka ta Hyala*

¹² Dza ka sawji tiḃa ghəshi lə ntsaa sləkə shi, mba'a ka ndəghwə *ciki Hyala mbə *ka Zhəwifə, pay ghəshi kəsəti Yesəw, mba'a ghəshi pəhəti. ¹³ Dza ghəshi pəm pəmanaghə kaa Anə, kwa tanja di. Ma Anə tša vay, shiy Kayifə, dikə tša ka ta Hyala tə nava piya na. ¹⁴ Kayifə tša va na saa niy gəzanshi va kaa mbəzli ka Zhəwifə dikə dikə ni, ma kə na: «Aya, wəzəḃa mətiy ndə kwətinj na tə mbərkə hwəlfə ghwəmmə» kə niy ni.

Kwa tanja vərəslə tša Piyer

¹⁵ Ma ghala pətsa pəmə mənḃi va Yesəw ta dzəkə ghi tša dikə tša *ka ta Hyala tša vay, mba'a Piyer ghəshi lə tsahwəti ntsa ta səḃa Yesəw nja ghəci nəwvə. Ma ntsa vay, a dikə tša ka ta Hyala tša va niy sənay. Va tsəgha kwəmavə na dzəkə ghi tša va kwasəbə Yesəw. ¹⁶ Mba'a Piyer garəy pərikəy kwa ḃəgha naci ki. Mba'a ntsa ta səḃa Yesəw va, ntsa sənay dikə tša ka ta Hyala va səvəriy gəzanta kwəma kaa mali kwa ndəghwə ḃəgha va. Mba'a ntsa va pəməghə Piyer dzəkə ghi ki. ¹⁷ Dza maliy ndəghwə ḃəgha va, tapə ta ḃəw kwəma va Piyer kəyḃa ki, a kə na: «A ntsa, tsahwəti ntsa ta səḃa ntsa gha tsəy?» kə. Ma kə Piyer na: «Am, əhəj, ntsa ta səḃa ci nzee neyew» kə.

¹⁸ Ghalaba ki na, mba'a tasli mənḃa. Dzəghwa mbəzliy ndəghwə pətsa kəghi lə nihwəti ka sləni

kəyba bəkə ghəshi pəhəy ghwə. Ka bəghəzli ghwə va Piyer kwərakwə.

*Anə, dikə tsa *ka ta Hyala mbə dəw kwəma va Yesəw*

¹⁹ Dza dikə tsa ka ta Hyala va, ka dəw kwəma va Yesəw dzəkən kwəma mbəzli ta səda ci, lə dzəkən shi bənīpə na va. ²⁰ Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Yən kiy, mbə gəzə kwəma va niy nzee kaa mbəzli dən, pa'i pa'i tə ngwəla. Ka bananshee kaa mbəzli dzar mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, pa' mbə *ciki Hyala, tə pətsa basəva *ka Zhəwifə gwa'a gwa'a. Kwəma tība mba'ee gəzəhwə tə mbə ya kwətīnəw. ²¹ Wa shi zhini ghaa dəw vəya dībaa? Ə pə ghaa dəw va mbəzliy niy gəzanshee va, a ghəshi cija njasa niy favə ghəshi yən gəzanshi. A ghəshi sənata gwa'a gwa'a» kə. ²² Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, 'wakəvə tsahwəti ndə ndəghwə ciki Hyala tība pa'wə tsavəgha dəvə vəgha ghən ci. A kə na: «Tsəgha ghaa zhananci kwəma kaa dikə tsa ka ta Hyala nee?» kə. ²³ Ma kə Yesəw na: «Tawa ləkəra gha kia? Kwəma jikir na kə sa gəzəkəe vay, ka gəzə gha! Kwəma wəzə na pən gəzəkə kiy, tawa ləkəra gha kia?» kə.

²⁴ Dzəghwa Anə mba'a zhiniy vələghə Yesəw kaa Kayifə dikə tsa ka ta Hyala, war ghwəlay pəhəpəhə tə zə'wə va tsəgha ki.

Kwa bakə vərəslə tsa Piyer

²⁵ Ma ghala pətsa va ki na, war tība Shimanjw Piyer vəgha mbəzli va mbə bəghəzli ghwə ci va naci ki. Dza tapə məndi madishi ta dəw kwəma və, a kə məndi na: «A ntsa, tsahwəti ntsa ta səda ntsa gha tsəy?» kə məndi. Ma kə Piyer na: «Ntsa ta səda ci nzeyew» kə, ka vərəslə. ²⁶ Dza ma kə tsahwəti ndə kwətīn mbə ka ghəra sləni dikə tsa *ka ta Hyala va, ngwardidi ghəshi lə ntsa kəslamti Piyer va sləmə ci

na: «Niy nanjəe kwasəbə ntsa ghala pətsaa nza ghwəy va kwa tsa tsəy?» kə. ²⁷ Zhini Piyer mba'a vərəsləti vərəslə dība. 'Wakəvə ngələkə ghala pətsa va ki, mba'a way.

*Yesəw kwa kwəma Pilatə, ngwəmna tsa ka *Rəm*

²⁸ Dza məndi tə həzlimə pəətə mekəshi ki, pəm məndi pəməkə Yesəw kəghi tsa Kayifə, ka dzəkə ghi tsa ngwəmna ka Rəm li. Ma *ka Zhəwifə nashi ka ghən tsa shi na, kala dzəkə ma ghi tsa ngwəmna ghəshi. Sa naa nza mahalakə dzəkə ghi tsa ndə ka Rəm və shi, ndə kə gwəmantəvay ta zəmə shiy mbə *makwaghwa Pakə. ²⁹ Ma sa mbə ma ka Zhəwifə dzəkə na, dza ngwəmna Pilatə, mba'a səvəriy kəsashi pərikə kwa dəgha. Dza na ka dəw və shi: «Wa shi mənti ntsa kəsəti ghwəya?» kə. ³⁰ Ma kə ghəshi ngəci na: «War mba'a kə kala ndə lidi kwəma nzay, ka dza ghəy səəkə li ngəṇaw» kə ghəshi. ³¹ Ma kə ngwəmna Pilatə kaa ngəshi na: «Mbalam li, a ghwəy dzaa sla ngwəvəə dzəkən də'wə ghən tsa ghwəy njasa gəzəkə kwəma ghwəy pəhəpəhə na» kə. Ma kə ka Zhəwifə na: «Kwal va ghəy ta sla ngwəvə mətīy dzəkən ndəw» kə ghəshi. ³² Mba'a nava kwəma mənta tsəgha, ta mbə kwəmaa niy gəzəkə Yesəw va, ghala pətsa cipə na kwəma mətī dza na ta *mətī vəgha tsəm dzəghwata kwa.

³³ Mba'a Pilatə zhay zhəkə ghi tsa ci ba, da' harvə Yesəw. Ka dəw kwəma ghəci və, a kə na: «Mazə tsa ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə. ³⁴ Ma kə Yesəw na: «A ngwəmna tsee, kwəma təkəti gha də'wə ghən tsa gha, ta dəw tsətsə na sana shəkənaa, naa kə ndə kaa ngəṇa na?» kə. ³⁵ Ma kə ngwəmna Pilatə na: «Waa yən ba, pə gha, ndə kaa Zhəwifə nzee na? Mbəzli ghwəy ka hwəlfə ghwəy,

lê *ka ta Hyala ghwøy dikê dikê ni kësəkənja na ngëra. Va tsëgha dëwee, wa shi mënti gha kësënja mëndia? pën» kê. ³⁶ Ma kê Yesëw ki na: «Mazë tseyey, sa tikê tê hidî ni naw. Mba'a kê niy nzaa sa tikê tê hidî niy nza, ci gwëla ta sêdëe ndëghwëtëra, va nëghëtaa ka Zhëwifë kwëfaghati dëvë shi tê ya nza. Ma ki na, mëniy naa mazë tsa tê hidî ni kiw» kê Yesëw. ³⁷ Ma kê Pilatë ki na: «Mazë nza gha, ghënzë tsëgha bay?» kê. Ma kê Yesëw na: «Njasa gëzë gha va na, mazë nzee. Ya tsa yakëram lë sëkë tsa sëkëree tikê tê hidîy, ta canshi kwëma katanj na kaa mbëzli na. Ya wa ntsaa dzaa dî fa na katanj na kwëma kiy, ta fa nee va kwëma dzee gëzë dza na» kê Yesëw. ³⁸ Ma kê Pilatë na: «A shiy na kwëma katanj naa?» kê.

Ka Zhëwifë dëw pëesli Yesëw va Pilatë

Ma lëy hwëm shi va na mba'a zhëkëvëriy dzëghwa kwëma ka Zhëwifë. A kê ngëshi na: «A mbëzli ni, na neyey, kësata kwëma jikir nee va ntsa gar bënci fëti mëndiw. ³⁹ Nanzë kiy, a ghwøy sënay, njasa sënabënjwøy ghwøy mbë mëni mbë makwaghwa Pakë. Mbë pëlaynjwøy ndë kee nza kwëtij kwa fërshina, ge'i lë vici va. Ka dî ghwøy ki, yën pëlaynjwøy mazë *ka Zhëwifë na?» kê. ⁴⁰ Ma kê ghëshi zlanjlanj na: «Awë! Zlëbati ghëyëw. Barabasë na sa dî ghëy ghaa pëlaynjëy!» kê ghëshi.

Ma Barabasë tsa vay ndë rëdä tsa dikê tsa niy nza na.

19

¹ «Ënkwa» kê ngwëmna Pilatë ki, dza na mba'a gëzanshi kaa ka sawji, a ghëshi pëmë Yesëw ta dzaa dë'wëti lë kwërpë. ² Dza ka sawji va pëmë ghëshi pëmëvë

Yesëw ki, mba'a ghëshi mbëretî tekesli nja mëgapa pëerë ghën mazë sërambë mbë ghën ci. Mba'a ghëshi sëranakën kwëbanj ghëmëy nja sa mazë. ³ Ka ghëshiy dza na ka këtivaa dzëvëgha ta sawa ci, ma kê ghëshiy ni na: «A mazë *ka Zhëwifë, ava ghëy sëkwëtëna» kê ghëshiy ni. Ka lëkë dëvë dzëvëgha ghën ci.

⁴ Dzëghwa Pilatë mba'a zhëkëvëriy.

A kê kaa ka Zhëwifë va na: «Fävëm, na neyey, avee dzaa pëmëkëvëriwëy Yesëw dzëti ngwëla sënzënva, ti ghwøy sënay, kësata kwëma jikir nee vë gar basë ngwëvë dzëkënwë, pë ghwøy» kê.

⁵ Dzëghwa pëm mëndi pëmëkëvëri Yesëw të ngwëla ki, lë daghwëba tsa tsatim të tekesli mbë ghën tsa ci, mba'a kwëbanj ghëmëy kën ghën ci. Ma kê ngwëmna Pilatë ngëshi na: «Avanayëm ntsa va ki» kê.

⁶ Dzëghwa mbëzli dikê dikê ni mbë *ka ta Hyala, ghëshi lë dëwgerhi shi, mba'a ghëshi nay Yesëw. Ma sa nay ghëshi, a kê ghëshi zlanjlanj na: «Danjwë pë gha danjavëgha vëgha tsëm. Danjwë pë gha danjavëgha vëgha tsëm» kê ghëshi. Ma kê Pilatë kaa ngëshi na: «Bëm a ghwøy danjwë sa ghwøy dë'wë ghën tsa ghwøy. Na neyey, kësata kwëma jikir nee vë gar pëesliw» kê.

⁷ A kê ghëshi kaa ngwëmna na: «A kwëma pëhëti ghëy tifa, mba'a gëzëkë, war ka pëesliti kê, sa gëzëkë na “Zëghwë Hyala nzee” kê» kê ghëshi.

⁸ Sa favë Pilatë kwëma gëzëkë mbëzli va va tsëgha na, mba'a hazlëniy tërënjw. ⁹ Zhini na mba'a pëmëvë Yesëw zhakë ghi diba. Dza na ka dëw kwëma vë, a kê na: «Kwëma tsahwë ghaa?» kê. Dighevë Yesëw nzyëy, kala zlëbanci kwëma. ¹⁰ Ma kê Pilatë ngëci na: «Wa ë zlëbara ma gha kwëma kia? Ë sënay ma gha, a kwal vëya ta pëlanja, zhini lë kwal

vøya ta gøzanshi kaa mbözli ta danjavøghana vøgha tsøm, pø gha na?» kø. ¹¹ Ma kø Yesøw ngøci na: «Kwal va gha ya jøw ta møntøra shiy gha, kala ndana kwal Hyala søøkø mø ghwømøw. Va tsøgha nzana ki, ma ntsaa bøvøra vaa fambøra mbø døvø ghay, tøरणwba na ci *kwøma jikir na na køn na gha» kø. ¹² Ma sa favø Pilatø kwøma va tsøgha na, dza na ka pøla kwal tsa pølay Yesøw. Dza ka Zhøwifø gwanashi ka 'wanø zlanzlan, a kø ghøshi na: «War mba'a pø gha pølay ntsay, ka zhini ghaa nzaa madiga lø mazø tsaa sløkø hidi ka *Røm gwanashi ghwølaw. A gha sønay, ya wa ntsaa mønti ghøn tsa ci nja mazø, ndø gabø tsa mazø tsa va na» kø ghøshi.

¹³ Ma sa favø Pilatø kwøma va tsøgha na, mba'a gøzanshi kaa ka sawji a ghøshi pømø Yesøw søvøriy dzøti ngwøla diba. Dza na das nzøyøy kwa gøzli ka naa nzøy ta sla ngwøvø kwa. Pøtsa nzøyøy na va tiy, «Gabata» kø møndi kwa kwøma ka *Ebøre. A di na gøzøy «pøtsa ndøbøtim lø hørezli» ta basø ngwøvø ti. ¹⁴ Føca møniva shi va vay, gar vici kwa ghøn niy nza na, møndi taa søvøri ta gha *makwaghwa Pakø. Ma kø Pilatø kaa ka Zhøwifø na: «Avam mazø tsa ghwøy» kø. ¹⁵ Ma kø ghøshi zlanzlan na: «Ayaw, pøesli pø gha paslamti. Danjavøgha vøgha tsøm, a ghøci møti» kø ghøshi. Ma kø ngwømna Pilatø ngøshi na: «Ø di ghwøy, yøn danjavøgha mazø tsa ghwøy vøgha tsøm na?» kø. Ma kø mbözli dikø dikø ni mbø ka ta Hyala na: «Tsahwøti mazø tifa va ghøy na ghøy, kala war mazø tsaa sløkø hidi ka Røm gwanashiw» kø ghøshi. ¹⁶ Dzøghwa ngwømna Pilatø ki mba'a pølanavøshi Yesøw ta dza ta danjavøwø dzøvøgha tsøm.

Yesøw vøgha tsøm

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43)

Dzøghwa ka sawji va ki, pøm ghøshi pømøti Yesøw, ka søvøri mbø mølmøø dzøti ngwøla. ¹⁷ Dza møndi mba'a møndi banakøn tsøm tsa dza møndi va ta danjavøwø dzøvøgha, a ghøci bø dø'wø ghøn tsa ci. Mba'a ghøshi dzashi liy dzøti pøtsa nø møndi «Gwalgwata» kø møndi kwa kwøma ka *Ebøre. A di Gwalgwata tsa vaa gøzøy, pi nja ghøn ndø ngøri.

¹⁸ Ma sa tsøhøshi ghøshi na, dza ka sawji va mba'a ghøshi danjavøgha Yesøw vøgha tsøm tø pøtsa va ki. Mba'a ghøshi danjavøgha nihwøti mbözli bakø vøgha tsemer, ya wa ndø na tø tsa ci tsøm. Tsahwøti na, tø kwa bözømə Yesøw, tsahwøti na tø kwa zlebci ci, mba'a Yesøw kwa jipø shi ki.

¹⁹ Dza Pilatø mba'a gøzanshi kaa mbözli a møndi tsaslati kwømaa dzøti shiy, mba'am nahati tø tsøm tsa danjavøwø møndi vaa dzøti, a kø kwøma va na: «Yesøw ndø ka Nazaretø, mazø tsa *ka Zhøwifø» kø. ²⁰ Kwøma tsaslati møndi vay, ka Zhøwifø danjavøgha na, sa nzana ndøkwø ndøkwø pøtsa danjavøgha møndi va Yesøw vøgha tsøm lø mølmø Zherøwzalem. Lø kwøma ka Ebøre, mba'a sa ka *Røm, mba'a sa ka *Gørekø niy tsaslati møndi kwøma va. ²¹ Dza mbözli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala mbø ka Zhøwifø mba'a ghøshi dzaa køsøy Pilatø. Ma kø ghøshi kaa ngøci na: «Ma kwøma vay, ø pø gha zhøghanti, ka nø gha "Mazø tsa ka Zhøwifø" pø gha ma. Ma ka gha tsaslatiy: "Yøn na mazø tsa ka Zhøwifø" kø ntsa pø gha» kø ghøshi. ²² Ma kø Pilatø ngøshi na: «Na tsaslitee va kwøma na neyey, tsøgha dza naa nza» kø.

²³ Ma sa danjavøwøti ka sawji Yesøw dzøvøgha tsøm na, mba'a ghøshi basøva kwøbøner ci, mba'a ghøshi tihøhwøshi kwa jipø shi fadnanashi, ya wa ndø mbø shi na lø ni ci. Kwataka gee køn ghøn ci saa niy tøre. Gee vay, gøvbaw niy nza na kala cisli ti, ka søøkø mø ghøn pa'

kwakə mbə hidī. ²⁴ Dza ghəshi sləka ghəshi sləkati kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ka sləkwə gee na ghwəmmə ma, ə pə ghwəmmə ti dandərdə, ta nighə ntsaa dzaa bə mbə ghwəmmə» kə ghəshi. Kwəma mənti ghəshi va tsəghay, kwəmaa niy tsaslita va mbə Zliya Hyalaa faghwa ghəshi kwa. Ma kə niy niy: «A ghəshi tihəhwə kwəbənər kən ghən tsee kwa jipə shi. Mba'a ghəshi slati dandərdə ta sənay ntsaa dzaa bə gee ya» kə niy ni. Ava ghənzə na kwəma mənti ka sawji va ki.

²⁵ Tifa niy nza kar mbəghəy Yesəw garə vəgha tsəm tsa danjavəgha məndi va, ghəshi lə zhambəghəta, mba'a Marəy, mali Kəleyəwpasə, mba'a Marəy ka Magədala. ²⁶ Mba'a Yesəw nata mbəghəy tifa vəgha, mba'a ntsa ta səda ci va di na tərənəw kwərakwə bə. Dza ma kə kaa mbəghəy na: «A mə, avanay ntsaa zəghwə gha» kə. ²⁷ Zhini ma kə kaa ntsa ta səda ci va bə na: «Avanta mənə» kə. Dzəghwa ntsa va pəm pəməhwə Marəy ghala fəcavataa dzakə ghi tsa ci ki.

Njasa məti Yesəw

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lk 23:44-49)

²⁸ Ləy hwəm shi va kiy, a Yesəw sənay gwa'a gwa'a kədita kwəma njasa di Hyala nana, kə. Ma kə na: «A ndir ghəradə» kə. Sa gəzə na va kwəma va tsəghay, ta mbə kwəmaa tsaslita va mbə Zliya Hyalaa dzəkən dzəghwata kwəla' kwa. ²⁹ Ma tə pətsa va na, mba'a ghwəlpə tifa paf shi sa tati məndi tə shi ndalakwə ni kwa. Dza ka sawji va tsən ghəshi bəvə səwsə tifa, mba'a ghəshi parati tə gəta. Dza ghəshi yəkwə ghəshi yəkwambə mbə shi sa va, ka fancy dzəghwa miy tsa Yesəw. ³⁰ Ma sa nə Yesəw, bəsə kə bəsəvə shi ndalakwə ni va

lə miy tsa ci ki, ma kə na: «Nana kiy, gwa'a mənishi shiy njasa di Hyala» kə. Dzəghwa kwəshənəw ghən tsa ci mənīy, mba'a mətīy.

Gwapa mbə slərpə Yesəw

³¹ Məniva shi vay, fəca ləwma Bərha. Səvəri way pi na, *vici dəkəva ka Zhəwifə. Kala di *ka Zhəwifə mbəzli danjavəgha məndi va vəgha shəghwə nza war ghwəlashi danjwə danjwə fəca vici dəkəva. Sa nzana, nava vici dəkəva na, vici tərənəw na ghənzə niy nza və shi. Va tsəgha ki na, mba'a ghəshi dzaa kəsəy ngwəmna Pilatə ta dəw, a ghəci gəzanshi kaa mbəzli, a məndi balamti shidshid tə mbəzli danjwəy məndi va vəgha shəghwə, nza ghəshi mbəə bəkwəshi tanjan. Nza məndi mbəə pələkəghwa mbəreketi shi tə shəghwə. ³² Dzəghwa Pilatə ki mba'a gəzanshi kaa ka sawji. Sa madī ghəshi ki na, mba'a ghəshi balamti shidshid pərba tə tsahwəti mbə mbəzli danjavəgha məndi va vəgha tsəm vəgha Yesəw, zhini bəli tə kwa baka tsa va bə. ³³ Ma madī ghəshi ta tsəhə vəgha Yesəw naci, njə'wə kə ghəshi na, ghəci mətīy. Va tsəgha bəlamti ma ghəshi səda Yesəw. ³⁴ Dzəghwa tsahwəti ndə mbə shi kwətin, mba'a 'yamti Yesəw mbə slərpə ci lə gwapa. Ka səəmə miymiy lə yam kwa pətsa va tibata.

³⁵ Ntsaa gəzə kwəma tsaa dzəkən shiniy, lə mətə ci nashi na shi va, kwəma gəzə na va na, sa katan na ghənzə. Aa sənata də'wə ghən tsa ci, kwəma katan na sa gəzee na, kə. Ta mbə ghwəy banavə nəfə tsa ghwəy kaa Yesəw gəzə na kwəma va. ³⁶ Ma mənishi shi va tsəghay, ta mbə kwəmaa niy tsasliti məndi va mbə Zliya Hyalaa dzəghwata kwa. Ma kə niy niy: «Ka dza məndiy bəlamti isl tsa ci ya kwətinəw» kə. ³⁷ Zhini ma kə ge'i kwa nahwəti

kwëshala ba na: «Ta zhini dza ghèshi nay ntsa 'yamti ghèshi va lè gwapa» kè.

Mèni kwèma kèn mbèri tsa Yesèw

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

³⁸ Ma løy hwèm sa mètuy Yesèw ki na, mba'a *Zhezhefè ndè ka Arimate madiy, ka dza ta dèw kwal ta bè mbèri tsa Yesèw va ngwèmna Pilatè. Mba'a Pilatè banavè kwal ta bè ghèci. Dza Zhezhefè mba'a sèkè pèlèkèghwa mbèri tsa Yesèw vègha tsèm ki, ta dza ta la. Zhezhefè tsa va kiy, tsahwèti ntsa ta sèda Yesèw niy nza na. Kwa mbèmbè ghèci niy nøy Yesèw va hazlèni va mbèzli *ka Zhèwifè dikè dikè ni. ³⁹ Dza Nikwèdem, tsahwèti ntsaa niy sèkèy vaa dzèvègha Yesèw hævir, ndès sèkèy kwèrakwè, mba'a bèkè in ta la Yesèw. In tsa wèzè tsa, sa kabèti mèndi lè *mirè mba'a *Aløye, ka zèn nja 'wèrdi. In tsa vay, gar kilèw mahkan mètsekè na shèndèkè tsa ci. ⁴⁰ Dzèghwa ghèshi bakanashi ki, tsan ghèshi bèvè mbèri tsa Yesèw, ka harè lè mègapa, ka shikè in tsa wèzè tsa va ghèshi mbè harè, njasa sèna bèshi ka Zhèwifè mbè harè mbèri. ⁴¹ Ma tifa vègha pètsa danwavègha mèndi va Yesèw vègha tsèm na, mba'a tsa tifa. Dzèghwa mba'a mèndi lati kwèli kwa tsa va 'war'war, kala sèkè mèndiy laghwa mbèri kwa. ⁴² Dzèghwa mba'a ghèshi laghwa Yesèw kwa kwèli va, sa nzana ndèkwè ghènzè tifa ki. Ma sa lamti ghèshi va ndèkwè tsèghay, sa nza vici ndèkwè ta pèkw, sa nzana tè way pi hèzlimè na, *vici dèkèva ka Zhèwifè ghènzè.

20

Zhakati tsa Yesèw mbè mèti

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lk 24:1-12)

¹ Ma pèètè fèca dèmasè, pi ghwèlaa wali ki na, mba'a Marøy ka Magèdala kafèta, ka dzaa dzèti

kwèli Yesèw. Tsèhè na, sa nè na njè'wè kè na, kwèli va bèn wèta, tsarakè hakwè tsaa niy nza va miyba dzar kwa nahwèti bèla. ² 'Wakèvè na bèvèpè madita lè bali. Mba'a dzaa kèsashi kar Shimanjw Piyer ghèshi lè tsahwèti ntsa ta sèda Yesèw va dè na. Ma kè na: «A kar Piyer, ava mèndi bèhwè Ntsaa slèkèmmè kwa kwèli, sènay ghøy kwa pètsa dzashi mèndi liw» kè. ³ Ma sa favè kar Piyer lè tsahwèti ntsa ta sèda Yesèw va kwèma va tsègha na, mba'a ghèshi madishi ka dzaa dzèti kwèli va ki. ⁴ Kè ghèshi ka kèslì bali bakanashi, mba'a tsahwèti ntsa ta sèda Yesèw va tanjèti Piyer tè bali. Dza na ndès tsèhøy pèrba ghèci tè kwèli va. ⁵ Tsèhè tsa tsèhè na na, ka kèdanjè pètsaa dzèmbè kwèli va, kala dzèmbè ma, njè'wè njè'wè kè na, nashi shiy na kwabaw war mègapa niy harè mèndi va Yesèw li sa kwaba tè hidì. ⁶ Dza Piyer kwèrakwè ndès tsèhøy ki, sèkè lètè dzèmbøy mbè kwèli va. Sa nè na njè'wè kè na, war mègapa harè mèndi va li sa mbèba tè hidì. ⁷ Ma mègapa pèrè mèndi miy tsa Yesèw li ki na, tsarakè kwètita pèrè pèrè vègha nahwèti bèla kwèli. ⁸ Dza tsahwèti ntsaa gha vaa tsèhè, lètè dzèmbøy mbè kwèli va kwèrakwè, mba'a nashi shi va war tsègha lè mètsekè ci, mba'a zlèbavè kwèma va ki. ⁹ Kwèmaa niy nè Zliya Hyala va: «Ta zhakatiy dza Yesèw mbè mèti» køy, pa' ghala pètsa va na, niy favè ghèn tsa kwèma va mbèzli ta sèda ciw. ¹⁰ Dza *mbèzli ta sèda Yesèw va bakè ni, mba'a ghèshi zhèghètèvashiy jighi ki.

Yesèw ghèshi lè Marøy ka Magèdala

(Mt 28:9-10; Mk 16:9-11)

¹¹ Ma sa zhèghèkèvata Marøy ka Magèdala ki na, mba'a dzaa garèta miy kwèli va, ka wahè. Ma ghènzè mbè wahè va na, dza na ka kèdanjè

pətsaa dzəghwa kwəli va. ¹² Nighə na na, ka kwal Hyala bakə lə kwəbejer tezlezl tezlezl ni kən shi, mənəy tə pətsaa niy nza Yesəw va məhəni. Mba'a tsahwəti lati ghən, mba'a tsahwəti ləy mətəni. ¹³ Ma sa nata mbəzli va ghənzəə nighəshi tsəgha, a kə ghəshi ngəta na: «A mali na, a shiy mənishi wahə gha shəka?» kə ghəshi. Ma kə Marəy na: «Wa ə bəhwə məndi Ntsaa sləkəra kwa kwəli tikə, kala sənayee tə pətsa fəy məndi» kə. ¹⁴ War sa zləbakə na kwəma va na, tərəd zhəghətəvata, nighə na na Yesəw tifa məgarə, sənay na Yesəw na sava, kəw. ¹⁵ Dza Yesəw ka dəw və, a kə na: «A mali, a shi wahə gha ti shəka? A ntsa pala ghaa?» kə. Ndəba ndə ghəra sləni kwa tsa va na, kə ghən tsa nzə. Va tsəgha, ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəra, gha kə bəhwəy, gəzara tə pətsa fəy gha, e dza ta bə» kə. ¹⁶ Dzəghwa Yesəw ka har lə slən tsa nzə ki, a kə na: «A Marəy» kə. Dza Marəy nza'jəw tərəd zhəghəghə kwəma nzə dzar kwa. Ma kə lə kwəma ka *Ebərə na: «Rabəni» kə. Rabəni tsa vay: «Ndə bəni shiy kaa mbəzli» di na gəzə. ¹⁷ Ma kə Yesəw ngəta na: «Kadiw, ka dapəra gha di ma, sa nzanay ghwəla nzee ta dzəməə dzəvəgha Dirə. Mbala a gha dzaa gəzanshi kaa ngwarməhira, "Avee dzəməə dzəvəgha Dirə, Dəjwəy ghəci kwərakwə, dzəməə dzəvəgha Hyala, Hyala ghwəy kwərakwə ba" kə, pə gha ngəshi» kə Yesəw. ¹⁸ Sa gəzəkə na tsəgha na, dza Marəy ka Magədala mba'a madita ka dza ta gəzanshi kaa *mbəzli ta səda Yesəw, a kə na: «Ndatsəy e nay Ntsaa sləkəmmə, ka gəzəhwə kwəma ghəy li» kə. Dza na mba'a slanakəshi kwəma gəzanakə Yesəw va kaa ngəshi.

*Yesəw ghəshi lə *mbəzli ta səda*

ci

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Lk 24:36-49)

¹⁹ Ma fəca dəmasə va vata hetihwer na, dza mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi basambəvashi mbə ciki. Bəsl ghəshi kalakən gəzli kən ghən shi ka jihəti sa hazləni ghəshi va mbəzli *ka Zhəwifə dikə dikə ni. Dzəghwa Yesəw wəd tsahwəy, mba'a garəy kwa jipə shi. A kə ngəshi na: «Nzəyəy zərkə lə ghwəy» kə. ²⁰ Ma sa gəzanakəshi na tsəgha na, dza na mba'a canatishi veviyerhi mbə hwər dividivi ci, lə ni mbə slərpə ci ngəshi. Sa nay mbəzli ta səda ci Ndə sləkəshi ki na, dza ghəshi ka vəshi tərəjw tsəgha ki. ²¹ Zhini ma kə Yesəw ngəshi ba na: «Nzəyəy zərkə lə ghwəy. Nanay ta ghwəniwəy dzee, njasa niy ghwənara Dirə va kwərakwə» kə. ²² War sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a viyanakənsi *Safə tsa Hyala. A kə na: «Bəm Safə tsa dəwdəw tsa. ²³ Ma mbəzli pələta ghwəy kwəma shi jikir na kwa hwər tsa ghwəyəy, a Hyala dzaa pələta kwəma shi jikir na kwərakwə. Ma ni pələtanashi ma ghwəy kwəma shi jikir nay, ka dza Hyala pəla kwərakwəw» kə.

Kwəma kar Təmasə lə Yesəw

²⁴ Ghala pətsaa səkə Yesəw vaa dzəvəgha *mbəzli ta səda ciy, niy nza tsahwəti ntsa nza slən tsa ci vaa Təmasə, zhini ihwəli, kə məndi tifa kwasəbə nihwəti mbəzli ta səda ciw. ²⁵ Dzəghwa ma kə niy nza va tifa *mbəzli ta səda Yesəw ngəci sa səkəy na na: «Təmasə, a ghəy nay Ntsaa sləkəmmə ndatsə» kə ghəshi. Ma kə Təmasə na: «Kala nashi vaviyer danwə məndi va pən mbə dəvə ci, mba'ee dapashi lə dəvee, mba'ee dapəti ni mbə slərpə ci va lə dəvə yay, ka zləba yaw» kə.

²⁶ Ma ləy hwəm ləwma kwətinj ki na, mba'a mbəzli ta səda Yesəw zhiniy basəshi mbə ciki difa. Fəca

va ki na, mba'a Təmasə tifa. Dza bəsl ghəshi kalakən gəzli kən ghən shi ka jihəti. Mba'a Yesəw səəkəy garəy kwa jipə shi. Ma kə ngəshi na: «Nzəyəy zərkə lə ghwəy» kə. ²⁷ Ma kə kaa Təmasə na: «A Təmasə, nighəvə dividivee ni, ndaka dəvə gha va, a gha tibatəti vaviyer mbə dividivee ni, dapəti ni vəgha slərpee ni, ka mənti ghən tsa gha gha bakə bakə ma, ndara nəfə tsa gha» kə. ²⁸ Ma kə Təmasə na: «A Ntsaa sləkəra, a Hyalee» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Sa nara gha nana ndara gha nəfə tsa gha ki na? Vəshi na va mbəzliy ndara nefer shi ya kala nara ghəshi» kə Yesəw.

Ntsaa tsasliiti zliya nay, tawa tsasli naa?

³⁰ A Yesəw məmənhəwə nihwəti shi dimədime ni dan ghəngən kwa kwəma mbəzli ta səfa ci. Kala tsaslambəshi mēndi mbə zliya na gwanashi. ³¹ Ma shi tsasliiti mēndi ni mbə zliya nay, nza ghwəy mbəə sənay katan katan, Yesəw na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, pə ghwəy, va tsəgha tsaslitishi mēndi. Ghəci kiy Zəghwə Hyala na. Nza ghwəy mbəə banavə nefer ghwəy kaa Yesəw tsa va, ma ghalaba ki na, nza ghwəy kwəməvə piy tsaa kədi ma mbə slən tsa ci, va tsəgha tsasliiti mēndi shi ni diba.

21

Yesəw ghəshi lə nihwəti mbəzli ta səfa ci mbərfəj

¹ Ma ləy hwəm ki na, mba'a Yesəw cinti ghən tsa ci kaa nihwəti mbəzli ta səfa ci miy kwəfa *Tiberiyadə. Avənay njasa canatishi na ghən tsa ci. ² Kar Shimanjw Piye, ghəshi lə Təmasə ntsa har mēndiy ihwəli, mba'a Natanayel, ndə ka Kana tə hidfi ka Galile, mba'a ndərazhi Zhebede, mba'a nihwəti *mbəzli ta səfa Yesəw bakə diba, tsəgha niy basəshi ghəshi. ³ Ma kə Shimanjw

Piye ngəshi na: «A mbəzli ni, e dzara ta kəəsə kərpi nee» kə. Ma kə nihwəti mbəzli va na: «Tsəgha na, ta nəwnja dza ghəy kwərakwə» kə ghəshi. Mba'a ghəshi madishi, ka dzashi, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal. Hi ghəshi virvir mbə ka kərpi, shan ghəshi ta kəəsəvə kəlipə ya kwətiŋ.

⁴ Ma mekəshi sa kədiy pi ki na, mba'a Yesəw təzliy tifa tə həlbə tsa miy kwəfa va. Sənay mbəzli ta səfa ci na, ghəci na sava, kə ghəshiw. ⁵ Ma kə kaa ngəshi na: «Kəəsəvə kərpi va ghwəy tsəna ndərazhee ni?» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Əhəj, kəəsəvəshi ghəyəw» kə ghəshi. ⁶ Ma kə ngəshi na: «A pə ghwəy məntiy, bəm zləkwə tsa ghwəy va, a ghwəy kashi li tar bəla kwa bəzəmə kwambəwal va, a ghwəy nayma ghwəy kəəsəvə kərpi» kə. «Əŋkwa» kə ghəshi, dza ghəshi ka ka kərpi dzar kwa bəla va ki. Mba'a ghəshi kəəsəvə kərpi dan tərənəw. Paf zləkwə tsa shi təhəy kala mbə ghəshiy mbahə səvəri mbə yam va ghwəla. ⁷ Ma kə tsahwəti ntsa ta səfa Yesəw va di na kaa Shimanjw Piye na: «Ndə sləkəpə na sasa» kə. War sa favə Shimanjw Piye: «Ndə sləkəpə na sava» kə mēndi na, həj bəvə kwəban tsa ci, sa niy sərəmti na kən ghən ci, pa' pakən, zhidə zliy dzəti yam ta dzar dzəvəgha Yesəw.

⁸ Ma nihwəti mbəzli ta səfa ci va na, ka mbahə zləkwə tsaa təhəy va paf tsa va kərpi, ka səəkəə dzəvəgha həlbə. Niy nza ghəshi kərakə lə həlbə tərənəwəw, war gar bəlakə səfa bələkwə gwa'a tsəgha. ⁹ Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi səkwashiy dzəti həlbə. Mba'a ghəshi nata ladfi ghwə tifa, mba'a kəlipə ti, mba'a pəj tə pətsa va. ¹⁰ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Taram kərpi, mbə ni kəəsəvə ghwəy va sənənva»

kə. ¹¹ Dza Shimaŋw Piyeŋ mba'a dzəghway kwa kwambəwal, mba'a mbahəkəmə zləkwə tsa va mbə yam dzəti həlbə, paf kərpi dikə dikə ni kwa, bələkwə mba'a cifə mətəkə mahkan ti. Ya tsəgha na kərpi va dŋ tərəŋw ki na, sləkwəy zləkwə tsa va, və shiw. ¹² Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Səəkəm zəməm shi zəmə ki» kə. Ghalaba ki na, ndə tifa mbə mbəzli ta səda Yesəw maw dəw: «Wa ndə nza ghaa?» kəw. Sa nzana mba'a ghəshi sənay, Ndə Sləkəpə na sava, kə ghəshi. ¹³ Dzəghwa Yesəw kət kətəghəvay dzəvəgha shi, kə həŋ bəvə peŋ tsa va, mba'a banavəshi, zhini mba'a banavəshi kərpi ba.

¹⁴ Ghala zhakatiy Yesəw mbə mətiiy, ghənzə na kwa mahkana səda ci mbə ci ghən tsa ci kaa mbəzli ta səda ci.

Gəzə kwəma Yesəw kaa Shimaŋw Piyeŋ

¹⁵ Ləy hwəm sa zəhwə ghəshi shi zəmə ki na, dza Yesəw ka dəw kwəma va Shimaŋw Piyeŋ, a kə na: «Shimaŋw Piyeŋ, zəghwə Zhaŋ, ka dīra gha lə nəfə kwətiiŋ ka taŋəti nihwəti mbəzli ni na?» kə. Ma kə Piyeŋ ngəci na: «Yə Ndə sləkəpə, a gha sənay, e dīna» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja ndərazhi tənkesli» kə. ¹⁶ Zhini kwa baka səda dība tapə ta gəzanci: «A Shimaŋw, zəghwə Zhaŋ, ka dīra gha lə nəfə kwətiiŋ na?» kə. Ma kə na: «Yə Ndə sləkəpə, a gha sənay e dīna» kə. Ma kə Yesəw na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja tənkesli» kə. ¹⁷ Dzəghwa tapə Yesəw ta zhiniy dəw və kwa mahkana səda dība: «A Shimaŋw, zəghwə Zhaŋ, ka dīra gha na?» kə. Dzəghwa kwəshay Piyeŋ məniiy, sa zhini Yesəw vaa dəw və: «Ka dīra gha na?» kə kwa mahkana səda. A kə Piyeŋ na: «A Ndə sləkəpə, gwa'a sənashi gha

shiy. A gha sənay, e dīna» kə. A kə Yesəw ngəci ki na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja tənkesli. ¹⁸ Ə gəzanee, ta na navay, tsəgha na, ghala pətsaa nza ghaa məgəlay, gha də'wə ghən tsa gha niy va naa pəhə kanda gha, ka dzaŋa kwa pətsa dī gha. Sa ka gha haliiŋay, ta kafə dividivi gha dza gha, nza tsahwəti ndə pəhəŋa kanda gha, ka na dza na mba'a pəməghəŋaa dzəti pətsa dī ma gha» kə. ¹⁹ Ma kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha nay, a cipə na njasa dza Shimaŋw Piyeŋ ta mətii, mba'a dzaa fanati bama kaa Hyala lə mətii ci va. Ma kə Yesəw ngəci ləy hwəm kwəma va ki na: «Nəwra ki» kə.

Yesəw ghəshi lə ntsa ta səda ci dī na tərəŋw

²⁰ Ma sa kəramti Yesəw gəzə kwəma va tsəgha, sa nə Piyeŋ nighə kə ləy hwəm ci na, mba'a nay ntsa ta səda Yesəw va dī na mbə səəkə tə səəbə shi. Ntsa va na saa niy kətəghəvay vaa dzəvəgha Yesəw ghala pətsaa niy zəmə ghəshi va shi zəmə mbə Pakə. Ghəci na saa niy ni va kaa Yesəw: «A Ndə sləkəpə, tsama ndə dza naa nga dafa tə ghaa?» kə. ²¹ Ma sa nay Piyeŋ ntsa va, ma kə kaa Yesəw na: «A Ntsaa sləkəra, a kwəmaa dzaa kəsay ntsa naci kia?» kə. ²² Ma kə Yesəw ngəci na: «Ya ə nə ya war tifa kə tə ghwəməy pa' fəca dzee zhikə pənəy, wa kwəma gha mbəa? Na na ghay, ə pə ghaa nəwra na gha» kə. ²³ Dza kwəma gəzəkə Yesəw va, mba'a pəlivərivata dzar mbə mbəzliy nəw Yesəw, a kə ghəshi na: «Ma tsava ntsa ta səda Yesəw naci kiy, ka dza naa mətiiw» kə ghəshi. Niy gəzanci Yesəw kaa Piyeŋ na: «Ka dza tsava ntsa ta sədēe mətiiw» kəw. Ma kə niy niy: «Ya ə nə ya war tifa kə tə ghwəməy pa' fəca dzee zhikə, pənəy, wa kwəma gha mbəa?» kə niy ni.

21:13 21:13 6:11; Mt 14:19; 15:36 **21:14** 21:14 20:19, 26 **21:15** 21:15-17mbəzliy mənishi nja tənkesli: 10:14-16; SləniKY 20:28; 1Pi 5:2 **21:18** 21:18 2Pi 1:14 **21:19** 21:19 13:36 **21:20** 21:20 13:23, 25 **21:24** 21:24 15:27; 19:35

²⁴ Ava ghəci ghəci ntsa ta səda Yesəw va ndəgha na fətiy dzəkən shi va. Ghəci tsasliti shi ni diba, a ghəy sənay, kwəma tsasliti na vay, kwəma katan na na.

²⁵ A Yesəw zhiniy məmənəhwə nihwəti shiy dāŋ tə hidī. Mba'a kə mēndi niy tsaslitishi gwanashi kwətiŋ kwətiŋ nzay, dāŋshi dza zliyahiy nza nza. Ma bərkee na, daw dza pətsa tə hidī niy nza ta fə zliyahī nza.

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw njasa tsasliti Zhaŋ ki.

**Slēni ghərahwə
Ka kwal Yesəw
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Zliya nay, Ləwka tsasliti na. Aa tsasləhwə nahwəti zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw. Dza na mba'a wəlanaghə zliyahi va kaa ntsa dikə tsa, Tiyəwfiləsə, kə məndi kaa slən tsa ci. Ma kwəma tsasliti na mbə zliya nay, va nihwəti mbəzli favə na. Ma nihwəti shiy ghəngħən ghəngħən dība na, va mbəzli favəshi naw, ghəci də'wə ghən tsa ci niy nashi na, sa niy nza na kwasəbə Pəl.

Mba'a pə ghwəy nighə mbə vəh 1:8, ta kəsata kwəma dza ghwəy mbə, war nja kwəmaa niy gəzəkə Yesəw va ghala vəghwə tsaa niy kafə na ta dzay dzəmə ghwəmə. Ma kə niy ni kaa ka kwal ciy: «Ə na na nzanay, ta kwəməvə bərçi dza ghwəy, sa ka Safə tsa Hyala dēwdēw tsa səkəy dzəkən ghwəy. Ma ghalaba na, nza ghwəy nzaa ka ndəgha fətiy dzəkənee, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli. Sa ghwəy dzay, ka gha mbə Zherəwzalem, ka dzar tə hidī ka Zhəwde gwa'a gwa'a, lə tə hidī ka Samari, ka kərni tə pətsa kərkə hidī gwa'a» kə niy ni.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 7 Slēni bənavə Yesəw va kaa ka kwal ci vay, a ghəshi manamti. Ghəshi niy nza naa ka ndəgha fəti ta kwəma Yesəw, lə ka gəzə nəwər tsa va mbə məlmə Zherəwzalem.

Vəh 8 pa' tə vəh 12 Tsəgha ghəshi gəzanshi nəwər tsa va kaa mbəzli tə hidī ka Zhəwde zhini mba'a tə hidī ka Samari.

Vəh 13 pa' tə vəh 28 Mba'a ghəshi tsəhəshi pa' tə pətsa kəray hidī lə gəzə nəwər tsa va kaa mbəzli.

Ma mbə zliya nay, a ghwəmmə kəsay, Hyala ghwənīkə na Yesəw ntsa tivə na ta mbəli mbəzli, lə ta ghwənanshi kwal kaa hwəlfə mbəzli tə hidī ghəngħən ghəngħən ta nza ghəshi ka mbəzli nza. Əy ma ki na, dafə na *ka Zhəwifəə dī kwəma vaw, ma kə ghəshi mbə zəzə kwəma shiy kwataka hwəlfə shi dza Hyalaa mbəlanti, kə ghəshi. Ma mbə zliya na kiy, a gəzammə Ləwka wəzə, ma Hyalay ka təra hwəlfə mbəzli na təra təra ta dīshiw. Ya ntsa mbə hwəhwə tsa ka wa na war bənavə ma na nəfə tsa ci kaa Yesəwəy, ta kwəməvə piy dza na (vəh 10 mba'a 11).

Ma ləy hwəm sa ghwənay Safə tsa Hyala Pəl ta wə tə hidī kərakə kərakə ni ghəngħən ghəngħən ta gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa mbəzli ki na (13:1-21:16), dzəghwa nihwəti ka Zhəwifə ka bə nəfəə dzəkən Pəl, sa gəzanshi na nəwər tsa va kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Mba'a ghəshi kəsəvəə faghwa kwa fərshina mba'a ghəshi bəghə pa' mbə məlmə Rəm, kaa mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi ta sla ngwəvəə dzəkən (21:17-28:31).

Mba'a pə ghwəy dī favə kwəma mbə zliya na wəzəy, a pə ghwəy jangə pərba nəwər tsaa dzəkən ka Zhəwifə lə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mba'a dzəkən Rəm, mbə zliya pərasli kwəmaa dzəkən slən tsa shiy.

*Yesəw bənanshi kwa kərni kwəma ci kaa *ka kwal ci, mba'a dzay dzəmə ghwəmə*

¹ A Tiyəwfiləsə,

Mbə kwa taja zliya tsasləghəneə vay, dzəkən slēni ghərahwə Yesəw lə kwəma bənəhwə na kaa mbəzli tsasləghəneə kwəma, njasa gha na slēni ci, ²⁻³ pa' fəca vici bəhwə

Hyalaa dzəmə ghwəmə. Ghəci ghwəla ta dzay dzəmə ghwəmə ləy hwəm pəəsli tsaa pəəsliti məndi vay, aa niy zhakatiy mbə məti. Dza na mba'a citəvay tə ghwəməy kaa ka kwal ci va tsəhavə na. Daŋ səda ghəci citəvay ngəshi lə kwal ghəngħən ghəngħən, mbə vici fadə mətəkə, ta mbə ghəshiy sənay tə ghwəməy na, kə ghəshi. Ka gəzanshi lə bərqi *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa njasa dza ghəshiy məni. Ka gəzanshi kwəmaa dzəkən njasa sləkə Hyala mbəzli. ⁴ Dza na tə nahwəti vici sa jakəshi ghəshi lə ka kwal ci va na, mba'a gəzanshi kwəma, ma kə na: «Əntaa ghwəy taa bərvəwəy mbə məlmə Zherəwzalem dzaŋwəy kərakə ma. Ndəghəvə tə ghwəy Safə tsa Hyala va niy gəzəkə Didi vəliŋwəy niy gəzaŋwəyee kwatəna. ⁵ Sa nzanay, lə yam niy mənipə Zhaŋ *batem, ma ləy hwəm jəwəy ta səkəkə dza Safə tsa Hyala dəwdəw tsaa dzəkən ghwəy» kə.

⁶ Dzəghwa ka kwal Yesəw va tsəgha ki, ghəshi basə basə vəgha, tapə ta dəw kwəma və, ma kə ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, ghala vəghwə tsa va dza ghaa zhananshi mazə kaa ka *Izərayel na?» kə ghəshi. ⁷ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Na na ghwəyəy, kwəma ghwəy mbə kwəma sənay vəghwə, ya vici tivə Didi njasa tarəvə na lə bərqi ciw. ⁸ Ə na na nzanay, ta kwəməvə bərqi dza ghwəy, sa ka Safə tsa Hyala dəwdəw tsa səkəkəy dzəkən ghwəy. Ghalaba na, nza ghwəy nza ka ka ndəgha fətiy dzəkənee, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli. Sa ghwəy dzay, ka gha mbə Zherəwzalem, ka dzar mbə Zhəwde gwa'a gwa'a, lə *Samarī, ka kərnī tə pətsa kərkə hidī gwa'a» kə.

⁹ Ma ləy hwəm sa gəzəkə na

tsəgha na, mba'a bərqi Hyala kafay, ka dzəmə ghwəmə li. War ghəshi mbə nighə tsəgha na, dzəghwa timbətimbə mba'a kəələhwə ghəci mbə dzəmə, kala zhini ghəshiy nay ghwəla. ¹⁰ Ma sa nza ghəshi war mbə vərgħə pətsaa dzəmə ghwəmə tsəgha ghəci mbə dzəməy, dza vətəghə zhər bakə tsahwəshī tība lə kwəbənər tezlezl tezlezl ni kən ghən shi. ¹¹ Ma kə zhər va ngəshi na: «A zhər ka Galile, wa nava garəŋwəy ghwəy, ka vərgħə pətsaa dzəmə ghwəmə? Ma Yesəw tsa nay ghwəy va dzay dzəmə ghwəmə səvəri mbə jipə ghwəyəy, ta zhəghəva dza naa səkəkə njasa nay ghwəy va ghəci mbə dzəmə ghwəmə» kə ghəshi.

Ti Matiyasə dzəghwa pətsa Zhəwdasə

¹² Dza *ka kwal Yesəw va ki, mba'a ghəshi səkəwashi mə kəlaŋ tsa basəshi ghəshi va mə, ka dza-shiy dzəmbə Zherəwzalem. Kəlaŋ *Wəlivə, kə məndi slən tsa kəlaŋ tsa va. Ma kəlaŋ tsa va na, ndəkəwə ghəci lə məlmə Zherəwzalem gar kiləwmetər kwətīŋ. ¹³ Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmə ciki tsa ngati məndi mə ghən tsahwəti, sa ka ghəshiy nza mbə ndimndim. Avanaŋ slən tsa mbəzli va: Piyer ghəshi lə Zhaŋ, Zhakə, Andərə, Fəlipə, Təmasə, Bartelemi, Matiye, Zhakə tsa Alfe, Shimaŋw ndə pərslə ta hidī ci, mba'a Zhəwdə zəghwə Zhakə. Ava tsəgha na ghəshi. ¹⁴ Dza ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi sləkati miy tsa shi ka sa kwətīŋ tsa ta cə'wə Hyala, vici va vici va, jakə lə mi'i mbə shi, mba'a Marəy mbəghəy Yesəw, lə kar ngwərməhiy Yesəw gwa'a.

¹⁵ 'Wakəvə Piyer fəca nahwəti vici mbə basəva tsa shi va tsəgha, gar garəy mbə jipəjipə mbəzliy nəw

1:4 1:4-5 Lk 3:16; 24:49; Zhŋ 14:16 **1:6** 1:6 Lk 24:21 **1:7** 1:7 Mk 13:32 **1:8** 1:8 Lk 24:47-48; ka ndəgha fəti dzəkənee: 1:21-22; 2:32; 3:15; 5:32; 10:39; Zhŋ 15:27 **1:9** 1:9 Lk 24:51; Zhŋ 6:62; 1Pi 3:22 **1:10** 1:10 Lk 24:4 **1:11** 1:11 Lk 21:27; ShiZhŋ 1:7 **1:12** 1:12 Lk 24:52 **1:13** 1:13 Lk 6:14-16 **1:14** 1:14 Lk 23:49 **1:16** 1:16 Cem 41:10

Yesəw, mbəzli gar bələkwə, bakə mətəkə ghən kən shi. Ma kə na: ¹⁶ «A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, kwəmaa niy gəzəkə *Safə tsa Hyala ghala kwatanata lə miy tsa Davitəə dzəkən Zhəwdasə mbə Zliya Hyalay, aa təbəə mənəta kwa pətsa gəzəkə na. Ntsaa zhəghəy ka ndə pəmə mbəzliy kəsə Yesəw. ¹⁷ Ghəciy, ntsa mbə ghwəmmə niy nza na, lə na ci bəla mbə sləni ghəra ghwəmmə. ¹⁸ Dzəghwa mba'a kwəməvə gəna tə kwəma ci jikir na, mba'a pahwə za ti. Ghavə tsəgha ki, bə bəti tərə, mba'a hwər tsa ci pəsliy, ngwəy her tə ngwəla, mba'a mətīy. ¹⁹ Ma kwəma va na, gwa'a gwa'a məndi sənata mbə Zherəwzalem. Pa' lə slənta ghəshi fanati kaa za va kwa kwəma shi "Hakeldama" kə məndi. Di slən tsa va gəzəy: "Za miymiy" kə məndi» kə.

²⁰ Zhini ma kə Piyer bə na: «Vanta kwəmaa tsasliita mbə *zliya kwa cəm tsa *Davitə nanzə ki, ma kəy: Ghi tsa ciy, kwəfi kə taa nza.

Əntaa ndə ta nzəy kwa ya kwətīn ma, kə.

Zhini ma kə bə na:

Nza tsahwəti ndə bə pi sləni tsa ci, kə.

²¹⁻²² Va tsəgha na ki, sənəzvay, a ndəə təbə kwətīn dzəvəgha ghəy, ta ndəgha fətīy dzəkən zhakati tsa Yesəw mbə mətī. Ma ntsa vay, ndə mbə mbəzliy niy nza vici va vici va kwasəbə ghəy ghala vəghwə tsa niy nza Yesəw lə ghəy, 'wava na tə vici mananati Zhanj *batem, ka sar pa' fəca bərvə na mbə jipə ghəy ta dzay dzəmə ghwəmə təbə na» kə.

²³ Sa favə mbəzli kwəma Piyer va tsəgha na, dza ghəshi təra ghəshi təravə mbəzli bakə mbə mbəzli va, kar *Zhezhefə tsa har məndiy Barsabasə, zhini bə na, Zhəsətəsə, kə məndi tsahwəti slən tsa ci, ghəshi

lə Matiyasə. ²⁴ Dza ghəshi ki, ka cə'wə Hyala, ma kə ghəshi na: «A Ntsaa sləkənjəy, ntsaa sənay pətsa mbə nefer mbəzli gwa'a, citənjəy tsa tivə gha ndə mbə mbəzli bakə ni ni, ²⁵ a ghəci bə pətsa Zhəwdasə ta nza ghəci ka ndə kwal tsa gha, njana nzana mba'a Zhəwdasə zlata sləni va ta dzay kwa tsa ci kwal» kə ghəshi.

²⁶ Dzəghwa ghəshi sla' sla' ghəshi slaslati dandərdə ta mbəə tishi. Mba'a dandərdə tsa va tivə Matiyasə. Kə məndi ki, mba'a məndi jakambə mbə ka kwal Yesəw va mən lə tan ni.

2

*Njasa səkə *Safə tsa Hyala dēwdew tsa dzəkən mbəzli*

¹ Dzəghwa sa mənəta vici makwaghwa Panjekwətə ki na, mba'a mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw basəshi gwanashi mbə pətsa kwətīn tsa. ² Fa ghəshi tsəgha na, gaka tsahwəta səkə mə ghwəmə ndəba gaka səpapəli, pə gha, gizl gizl gizl təhay ciki tsa nza ghəshi va mbə gwa'a. ³ Nighə ghəshi ki na nihwəti shiy tsahwəshi nja ghani ghwə. Ka tihəvaa dzəkən shi gwanashi kwətīn kwətīn. ⁴ Dzəghwa tsəgha ki, paf paf Safə tsa Hyala tahay nefer shi gwanashi. Dza gha' ghəshi ghavə gəzə kwəma lə ghanihi mbəzli ghəngəhən ghəngəhən, njasa banavəshi Safə tsa Hyala gəzə nzə.

⁵ Ghalabay, a *ka Zhəwifəə nəwti kwəma Hyala, ka hazlənī və niy nza mbə Zherəwzalem, tə hidī ghəngəhən ghəngəhən niy səkəshi ghəshi. ⁶ Ma sa favə ghəshi gaka va tsəgha na, dza ghəshi basə ghəshi basəkəvashi. Dzəghwa tərənjw mbəzliy basəkəvashi va hashishi kala sənata ma kwəma ka ghəshi gəzə, sa nzana ya tsamaba ndə

1:18 1:18-19 Mt 27:3-8 **1:20** 1:20 Cem 69:26; 109:8 **1:21-22** 1:21-22 Lk 1:2; 3:21; 24:51 **1:24** 1:24 Zhj 2:24-25 **1:26** 1:26 Fir 16:33 **2:1** 2:1 SləniTaH 23:15-21; Nəw 16:9-11 **2:3** 2:3-4 Lk 3:16 **2:4** 2:4 paf paf Safə tsa Hyala tahay nefer shi: 4:31; 6:3, 5; 7:55; 8:17; 10:44; 11:15, 24; 13:9; 15:8; 19:2, 6; gəzə kwəma lə ghani mbəzli ghəngəhən ghəngəhən: 4:31; 10:45-46; 19:6; 1Kwər 12:10; 14:2-12

mbə mbəzliy səkəshi va na, ka favə kwəma gəzə mbəzliy zləbavə Yesəw va kwa kwəma ci yakə məndi li. ⁷ Nja maɗaŋa tərəŋw nava kwəma mənta tifa və shi gwanashi ki: «'Yahə'yahəta na nana kwəma» kə ghəshi. Ma kə ghəshi na: «Ka Galile mbəzliy gəzə kwəma ni gwanashi nanzə tsəy? ⁸ War njaa səkə na sana favə ghwəmmə, njasa nza ghwəmmə kwətij kwətij tsa ghwəmmə, kwəma yakəmmə məndi li ghəshi gəzə? ⁹ Əhətimam, sənənvay, ghwəmmə ghwəmmə mbəzli tikə niy, mbə ka Partə, mbə ka Medi, lə ka Elam, mba'a ka Mesəwpətami, mbə mbəzli tə hidī ka Zhəwde, lə ka Kapadəsə, mbə ni tə Pəŋw, mba'a ni tə hidī ka Azəy, ¹⁰ mbə ka Firigi, mbə ka Pamfili, mbə ka *Ezhipətə, lə mbəzli mbə giwahi ka Libiy ndəkəwə ni vəgha Shiren, mbə niy səkəshi tə hidī ka *Rəm, mbə *ka Zhəwifə yaya ni lə niy dzəmbəshiy dzəmbə kwəma ka Zhəwifə dzəmbə dzəmbə. ¹¹ Zhini ɓa, tifa ka Kəretə, lə ka Arapə. Tsəgha nza ghwəmmə, vərtsa, war gwanammə ghwəmmə ka favə, ghəshi ka gəzə kwəma kwa ghani ghwəmmə, kwəmaa dzəkən sləni Hyala dikə na na?» kə ghəshi.

¹² Mba'a kwəma va sətī məhərli shi gwanashi, shaŋ ghəshi ta sənata kwəma ka ghəshi gəzə. Dza tapə ghəshi mbə dəɗəw kwəma kwa jipə shi: «Wantsa gəla nana kwəmaa?» kə ghəshi.

¹³ Ma nihwəti mbəzli nashi ki na, ka sawa mbəzliy zləbavə Yesəw va, a kə ghəshi na: «Waa ghyi ghyamtəvashi ghəshi va tay nə məndi» kə ghəshi.

Gəzə kwəma Piyer mbə mak-waghwa Paŋtekwətə

¹⁴ 'Wakəvə Piyer tsəgha, gar garəy ghəshi lə nihwəti *ka kwal Yesəw va mən lə tan ni, dza tapə ghəci ta gəzə kwəma zlanzlan, ma kə na:

«A mbəzli *ka Zhəwifə, lə mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, sənata kwəma na ndatsə di, favə kwəma dzee na ta gəzəŋwəy wəzə. ¹⁵ A mbəzli niy, ghishi ghəshi njasa bərkə ghwəy vaw. A ghwəy nay sanay, gar tsahi məslidəshi na bərkə vici gwa'a tsəgha. ¹⁶ Ma kwəma nay, ghənzə na sa niy gəzəkə ndə Hyala Zhəwel va, niy nə na:

¹⁷ A kə Hyalay:

“Dzaa nza ge'i tə kwa kərni vəghwəy,

ta viyakən Safə tsee dzee dzəkən ke ngəri gwanashi.

Ndərazhiy zhər ghwəy, lə ghyehi ghwəy gwanashiy,

ka gəzə kwəmee kaa mbəzli dza ghəshiy nza.

Gwəla ghwəyəy, ta nata kwəma dza ghəshi nja kwa shiw,

ma pəhepəhir ghwəy na, war mbə shishəw ghəshi taa nza.

¹⁸ Ava tsəgha dza naa nza.

Ghala vəghwə tsa vay, ta viyakən Safə tsee dzee dzəkən ka slənee,

shiy zhər, lə shiy mi'i gwanashi, nza ghəshi gəzə kwəmee kaa mbəzli.

¹⁹ Ta mənī shi səkə ma məndiy nashi dzee dzəy tə ghwəmə, lə shi maɗaŋa ni takə tə hidī:

Ta nza dza miymiy tifa, lə ghwə, mba'a inəghwə nja kwəlebi.

²⁰ Viciy, nja kwəsli dza naa zhəghəta,

tir na, mba'a zhəghəy nja miymiy. Ma ləy hwəm shi va ki na, nza səkə tsa Ndə sləkəpə məniva.

Vici səkə tsa ci vay, vici dikə na lə bama ti dza naa nza.

²¹ Ya wa ntsaa dzaa harkə slən tsa Ndə sləkəpə fəcava kiy, ta mbəliy dza na” kə Hyala, kə Zhəwel niy ni.

²² Avanay nana kiy zhər ka *Izərayeləy, ta gəzəŋwəy kwəma dzee, favə tə ghwəy wəzə. Ma

Yesəw ndə ka Nazaretə tsa sənay ghwəy vay, ntsa cikəvəri Hyala dikə tsa ci niy nza na. Sa nzanay, a Hyala cikəvəri kwəma madəna na lə shi dimədimə ni, mba'a shiy cipə kwəma səvəri mbə Yesəw tsa va. Mba'a ghwəy sənay də'wə ghən tsa ghwəy. ²³ Dzəghwa mbəzli kiy, mba'a ghəshi kəsəti Yesəw tsa va. Dza ghwəy, mba'a ghwəy danwəvəgha vəgha tsəm njasaa niy gəzəkə Hyala va lə njasaa niy pəhəti na ghala kwatanata. Mbəzliy sənata ma Hyalaa harvə ghwəy ta pəsli ci. ²⁴ Ma dzəghwa Hyalay, mba'a zhanakati mbə mətī, ka bəkəvəri mbə ngəra'wə tsa mətī. Va sa nzana kala mbə mətīy kəsəti. ²⁵ A *Davitə niy gəzəkə kwəmaa dzəkən kwəma ci ghala kwatanata, a kə niy niy:

War kwa kwəmee niy nayee Ndə sləkəra njasa səəmə vici, tə kwa bəzəmee, va nəghətē dzaa hazləni.

²⁶ Va tsəgha vəshi nəfə tsee, ka 'wəshee, yən mbə gəzə kwəma.

Ya mətīy mətīree na, gəzliḡə dza ghən tsee nza ta kwəma gəzəkə Hyala.

²⁷ Sa nzanay, ka dza ghaa zlara jakə lə mbəzli bəkwə bəkwə niw. Ka dza ghaa zlay ntsa ghaa ghəwəbəyəw.

²⁸ A gha camtəra kwal tsa dzee dza kwa ta kwəmavə piy.

Paf dza nəfə tsee təhəy va vəshi sa kee nza kwa kwəma gha, kə niy ni.

²⁹ A ngwarməhiraa zhər, ndaram kwal jəwə, e gəzanwəy kwəma bazhə bazhə dzəkən ndə nja jimmə Davitə. Ghəciy, aa mətīy, ta na tsa ci ghən. Sa mətīy na na, la' məndi lamti, tifa kwəli ci vəgha ghəwəmmə ya pa' ndatsə.

³⁰ Ma sa nzana *ndə gəzə kwəma Hyala ghəci niy nzay, mba'a niy sənata kwəma zəmanakə Hyala fəla ta mənī nzə. A kə niy ni ngəci na: "E zəməkəḡa fəla, yən kala dzaa banavə mazə tsa gha sa ka gha mətīḡa kaa ndə kwətīḡ mbə jijiḡiḡa" kə niy ni ngəci. ³¹ Ma sa nata Davitə kwəma va tsəgha ghala kwatanata kiy, mba'a gəzəy kwəma sati tsa *Kəristəw mbə mətī, ghala kwa nə na vaa ni:

Ka dza Hyalaa zlay ntsa tivə na mbə mbəzli bəkwə bəkwə niw, ka dza naa zlay ghəwəbəyəw, kə.

³² Yesəw tsa gəzəḡwəy ya tsa kwəma ciy, ava dzəkən gəzəva kwəma va ki. Hyala də'wə ghən tsa nzə zhakati na mbə mətī. Ma ghəy gwənanəy na, ka ndəgha fəti nza ghəy ta kwəma va. ³³ Ma sa zhanakati Hyala mbə mətīy, mba'a bəghə dzəmə ghəwəmə, dza na, mba'a fəy tə dəvə kwa bəzəmə nzə, ta mənī mazə ghəci. Dzəghwa Hyala ki, mba'a banavə Safə tsa nzə va dəwdəw tsa niy gəzəkə na. Na viyakənḡəy na sana sa nay ghwəy tsa, ka favə lə sləmə ghwəy gwa'a. ³⁴ Ta na Davitə də'wə ghən tsa ciy, zhakatiy na mbə mətī, ka dzay dzəmə ghəwəməw. Nanzəy aa gəzəkə, a kə na:

"Səəkə nzəyḡa tə dəvə kwa bəzəmee,

³⁵ pa' fəca kee zhəghəti ka jaka gha ka mbəzli tə dəvə gha"

kə Ndə sləkəpə kaa Ntsaa sləkəra, kə Davitə.

³⁶ Va tsəgha gəzee kaa ngəḡwəy, ghəwəy ka Izərayel gwənanwəy. Sənay tə ghəy wəzə wəzə: Ma Yesəw tsa danwəvəgha ghəwəy tsa vəgha tsəməy, ghəci na sa mənī Hyala ka Ndə sləkəpə, lə ka Kəristəw Ntsa tivə Hyala» kə Piyer.

2:23 2:23 3:15; 4:28; 7:52; Lk 23:33; 1Tes 2:15 **2:24** 2:24 3:15; Lk 24:5 **2:25** 2:25-28 Cem 16:8-11 **2:27** 2:27 13:35 **2:29** 2:29 1Mezh 2:10; SləniKY 13:36 **2:30** 2:30 2Sam 7:12-13, 16 **2:31** 2:31 Cem 16:10 **2:32** 2:32 1:8 **2:33** 2:33 fəy tə dəvə kwa mbəzəmə Hyala: 2:34; 3:13; 5:30-34; 7:55-56; Mk 16:19; Lk 20:42; 22:69; Rm 8:34; Ef 1:20; Kwəl 3:1; Ebr 8:1; 1Pi 3:22; banavə Safə tsa dəwdəw tsa: 1:4; Zhḡ 14:16-17; 15:26 **2:34** 2:34-35 Cem 110:1; Lk 20:42-43; Ebr 1:13 **2:36** 2:36 3:15 **2:37** 2:37 16:30; Lk 3:10, 12, 14

³⁷ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, tərənjw nəfə tsa shi slay. Ma kə ghəshi kaa Piyer lə nihwəti ka kwal Yesəw va na: «A ngwarməhiñəy, njaa ka ghəy mənə nana kia?» kə ghəshi.

³⁸ Ma kə Piyer ngəshi na: «Tsam titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa ghwəy tə hidfi. Zləbavəm a məndi mənəñwəy *batem, kwətiñ kwətiñ tsa ghwəy mbə slən tsa Yesəw Kəristəw, ta mbə Hyalaa pəlayñwəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nzə. Ma nza ghwəy kwəməvə vəli Hyala, Safə tsa nzə dəwdew tsa. ³⁹ Sa nzana, ma kwəmaa gəzəkə Hyalaa sləkəmmə mbə miy nzəy, kaa ngəñwəy lə kaa ndərazhi ghwəy mba'a kaa nihwəti mbəzli kərakə ni dza na ta har taa nza na kwəma va» kə.

⁴⁰ Lə gəzə kwemer dāñəñ tsəgha canatishi Piyer kwəma Hyala, mba'a mətsahanavəshi bərci, ma kə na: «Səvəriñwəyəm mbə jipə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatə tsa zashi, ta mbəlanti ghən tsa ghwəy!» kə.

⁴¹ Dzəghwa ki, dāñ mbəzli zləbavə kwəma Piyer mbə shi, mba'a məndi mananatishi batem. Ma fəcava na, ndə ngəri gar bələkwə bələkwə mahkan mətsəkə mətsahakənvay na kən mbəzli nəw Yesəw. ⁴² Dza ghəshi ka basəva vici va vici va ta nəw lə bəni shi bənipə ka kwal Yesəw, ka jakəva gwanashi lə nihwəti ngwarməmə, ka təhə shi zəmə shi, ka cə'wə gwa'a.

Njasa niy nzəyshi mbəzliy yivə kwəma Hyala

⁴³ Ghalaba kiy, tərənjw ndə ya tsamaba ci mbə shi niy hazləni va Hyala. Mbə mənə kwəma madāña na, lə shiy cipə kwəma *ka kwal Yesəw niy nza. ⁴⁴ Dzəghwa mbəzliy bənavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a ghəshi jakəshi ka mbəzli kwətiñ, ka fə shi və shi gwa'a jakəjakə. ⁴⁵ Ka

ghəshiy dza na, ka dəl veher shi, lə ya nimaba shi və shi gwa'a. Ma gəna ka ghəshiy kwəməvə tə shi va na, ka təhə kwa jipə shi. Ya wa ndə na, war ge'i lə ghəzli kən ghəciy kwəməvə gəna. ⁴⁶ Njasa səmə vici gwa'a na, wan mbə basəva ghəshi mbə *ciki Hyala, ka zəmə shi zəmə shi jakəjakə mbə ceke, sayi lə vəshi mbə nefer shi tərənjw, ⁴⁷ ka fal Hyala mbəzli gwanashi na, ka maw kwəma shi. Dzəghwa ki, vici va vici va Ndə sləkəpə ka mətsahanshi mbəzliy mbəlishi.

3

Kar Piyer lə Zhan mba'a vədir

¹ Dza kar Piyer lə Zhan tə nahwəti vici, mba'a ghəshi kafəshi ta dzəmbə *ciki Hyala ta cə'wə. Vici gar tsahi mahkan ka məndiy cə'wə cə'wə va. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi miy ciki Hyalay, mba'a ghəshi kəsay tsahwəti ndə tifa, vədir ghəci ghala yakə məndi. Njasa səmə viciy, tsəgha ka məndiy bə ntsa vaa səəkə dzəvəgha gəzli miy ciki Hyala tsa va, ta mbə ghəciy cə'wə va mbəzliy səəkə ta dzəmbə ciki Hyala. Ma gəzli va na, «gəzli wəzə na» kə məndi kaa slən tsa nzə. ³ Ma sa nashi na kar Piyer lə Zhan mbə dzəmbə ciki Hyala na, tapə ghəci ta cə'wə shiy və shi. ⁴ Dza kar Piyer lə Zhan tsəgha, fə ghəshi fati mətsəhi shi ti. Ma kə Piyer ngəci na: «Nighəñəy!» kə. ⁵ Tapə ghəci ka nighəshi lə məhərli. Ma kə mbə ghən ci na: «Ta kwəməvə shiy dzeə və shi» kə. ⁶ Ma kə Piyer ngəci na: «Na neyey, ghənzə vəya, ya gəna, ya tsahi mbəzəw. Ma nanzəy, ta ndāña ni ya shi vəya dzeə: Lə slən tsa Yesəw *Kəristəw ndə ka Nazaretə gəzəñee, satina na gha dza» kə. ⁷ Dza na bəñ kəsəvə tə dəvə kwa bəzəmə ci, mba'a kafakati. Nza'jəw shidshid ci lə pətsa dzar ta tatəlhi

2:38 2:38 3:19; Lk 3:3 **2:39** 2:39 Ezay 57:18-19; Ef 2:17 **2:41** 2:41 2:47; 4:4; 5:14; 6:1, 7; 8:4; 11:21, 24; 12:24; 13:49; 16:5; 19:20; 21:20; 2Tes 3:1 **2:44** 2:44-45 4:32-35 **2:46** 2:46 Lk 24:53
2:47 2:47 2:41 **3:1** 3:1 10:3, 9, 30 **3:2** 3:2 14:8 **3:8** 3:8 14:10; Zhñ 5:14

ci kwəməvə bər̄ci. ⁸ Dza na, mba'a satiy garəy lə zli, dzəghwa na ka dza. Mba'a kafəy kwasəbə shi ta dzəmbə ciki Hyala. Ma ghəci mbə dza na, kala bərmə, kala fal Hyala ghəciy mēni.

⁹ Gwanashi mbəzli tifa mbə nay ghəci mbə dza, ka fal Hyala. ¹⁰ Mba'a ghəshi sənay ghəci saa nza va miy ciki Hyala vəgha gəzli wəzə na mənəzəy, ka ndəghə mbəzli ta cə'wə shiy və shi. Ma sa sənay ghəshi tsəgha na, tərəŋw ghəshi hazlənishi, ka mananshi mađaŋa kwəma mbəli tsa ci va.

*Gəzə kwəma Hyala Piyer mbə *ciki Hyala*

¹¹ Ntsa va kiy, kala barva ghəci tə səəbə kar Piyer lə Zhaŋ. 'Wakəvə mbəzli gwanashi tsəgha sa mananshi kwəma va mađaŋa, war ka kəsli bali kwasəbə shi, ka nəwshi dzar dzəmbə gərka har mēndiy gərka «*Saləmaŋw». ¹² Ma sa nay Piyer mēndiy mēni tsəgha, ma kə kaa mbəzli va na: «A mbəzli ka *Izərayel, tawa nighə ghwəy mbəli tsa zal tsa nja kwəma mađaŋa na kia? Wa shi nighəŋəy ghwəy ti njasa nzana ghəy mbəlanti ntsa lə bər̄ci ghəy, ya lə nəw kwəma Hyala ghəya? ¹³ Waa Hyala *Abərahān lə *Izakə mba'a *Zhakwapə, Hyala jijihihmə fati na shəndəkə tə Yesəw. Yesəw tsa vay, ghəci na saa kəsəghə ghwəy va kaa mbəzli dikə dikə ni, ta pəəsli ci, dzəghwa ghwəy mba'a ghwəy ndəramti kwa kwəma Pilatə, mbə dī pəlay Pilatə niy nza ngar. ¹⁴ Tsa dəwdew tsa ndə slar tsa kiy, ghəci na tsa ndərəti ghwəy, ma ndə bəkwə mbəzli na, pəlayŋəy tsava, pə ghwəy kaa Pilatə. ¹⁵ Dzəghwa tsəgha ki, mbəh ghwəy pəəsliti mazə tsaa bəpə piy. Dza Hyala nanzə ki mba'a zhanakati mbə mēti. Ghəy na ka ndəgha fətiy dzəkən zhakati tsa ci va mbə

mēti. ¹⁶ Ma ntsa sənay ghwəy tsa nay ghwəy mbəli mbəli sanay, bər̄ci mbə slən tsa Yesəw mbəliti na. Sa nzana mba'a ghəy banavə nəfə tsa ghəy kaa slən tsa va. Sa banavə ghəy nəfə tsa ghəy kaa Yesəw, va tsəgha mbəliy ntsa, sa nay ghwəy tsa kwər̄iŋ sana kwa kwəma ghwəy gwanəŋwəy.

¹⁷ Ya tsəgha nzə kiy, ng-warməhiray, e sənay kwəma sənata ma ghwəy mēnti ghwəy, ghwəy lə mezhizhə ghwəy gwanəŋwəy. ¹⁸ Mbalaa, ma tala ki na, kwəma gəzəkə Hyala lə miy tsa ka gəzə kwəma nzə gwanashi ghala kwatanata na sava, ma dzəghwata na kwa. Sa niy nə ghəshi va: "A *Kəristəw Ntsa tivə Hyala dzaa sahwə ngəra'wə" kə ghəshi niy ni. ¹⁹ Ghənzə tsəgha kiy, tsam titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa ghwəy tə hidfi. Zhəghanavəm məhərli ghwəy ngəta, a ghənzə pəlataŋwəy kwəma ghwəy jikir na kən ghwəy mbə nəfə nzə. ²⁰ Ma tsəgha kiy, ta bəkə vəghwə dəkəva dza Ndə sləkəpəə dzəkən ghwəy, Mba'a ta ghwənikəŋwəy Kəristəw tsaa tivə na va ta mbəlīŋwəy ghala kwatanata. Ava ghəci na Yesəw!

²¹ Nana diy, mə ghwəmə dza Yesəw nzəyəy pa' ghala vəghwə tsa dza shiy gwanashiy gwəmashi, njasa niy gəzanti Hyala va mbəradzəta lə miy tsa ka Hyala nzə dəwdew ni. ²² A *Məyizə niy gəzəkə, a kə niy niy:

A Hyala ghwəy kwa sləkəpə taa ghwənikəŋwəy

*Ndə gəzə kwəma Hyala njee, ntsa mbə hwəlfə ghwəy dza naa nza.

War və dza ghwəy fa kwəma, ya wa kwəma dza naa gəzəŋwəy gwa'a!

²³ Ma ta nza, ya wa ntsaa dzaa fa ma kwəma va ndə gəzə kwəma Hyala tsa vay,

ta təhamti tsava ndə dza mēndi mbə mbəzli Hyala,

ka zamti kwa kwəḏəp, kə niy ni.

²⁴ Ghava na tə *Saməyal, ka dzar lə ka gəzə kwəma Hyalaa səkə ləy hwəm ci gwanashiy, ya wa ndə mbə shi na, aa niy gəzəhwə kwəma ghala kwatanataa dzəkən vəghwə tsa nza ghwəmmə tsa mbə. ²⁵ Ma kwəmaa niy gəzəkə Hyala va lə miy tsa ka gəzə kwəma nzə, ta mēni dzee, kəy, kaa ngənwəy na. A na ghwəy bəla mbə sla kiri tsa niy slati Hyala va lə jijihinwəy, ghala kwa niy nə na va kaa Abəraham: “Səvəri mbə jijihina dzee təfanshi miy kaa mbəzli tə hidī gwanashi” kə niy ni. ²⁶ Ava va tsəgha ghwənīkə Hyala ndə ghəra slēni tsa nzə pərba kaa ngənwəy. Ta təfənwəy miy ghwənīkə na, sa dza naa nza, mba'a taa zhəghəkənwəy kwətīn kwətīn tsa ghwəy mbə kwəma ghwəy jikir na» kə Piyer.

4

Kar Piyer lə Zhan tə pi sləka kwəma

¹ Ma kar Piyer lə Zhan ghwəlashi mbə gəzə kwəma va kaa mbəzli tsəgha na, 'wakəvə *ka ta Hyala, lə Ntsaa sləkə ka ndəghwə *ciki Hyala, mba'a *ka Sadəsehi, ndəs ghəshi səkəshi. ² Sati sati nefer shi tə sa bananshi kar Piyer kwəma kaa mbəzli, mba'a sa nə ghəshi, a Yesəw zhakatiy mbə mēti, kə ghəshi. A ndəə mbay zhakatiy mbə mēti, dī ghəshiy gəzə lə kwəma shi va tsəgha. ³ Dza ghəshi, mba'a ghəshi kəəsəhwəshi, mba'a ghəshi dzaa faghwashī kwa fərshina, ta ndəghə vici həzlimə, sa dzata vici ta basə ngwəvəə dzəkən shi. ⁴ Dzəghwa ya tsəgha nzə na, dan mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw mənishi mbə mbəzliy favə kwəma shi va. Dan tsa

mbəzli va na, gar bələkwə bələkwə cifə mətəkə.

⁵ Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə, lə mətīkwəkwər zhər, lə *ka bənīpə kwəma pəhəti Hyala basəshi mbə məlmə Zherəwzalem. ⁶ Kar Anə, dikə tsa ka ta Hyala, mba'a Kayifə, mba'a Zhan, mba'a Alekəsandərə, lə niy tərmbə mbəzli mbə hwəlfə ka ta Hyala gwa'a gwa'a. ⁷ Dzəghwa pəmə ghəshi pəməkə kar Piyer ki. Ma sa səkəshi ghəshiy dzəghwa kwəma shi na, tapə ghəshi ta dəw kwəma və shi, ma kə ghəshi ngəshi na: «Wa ntsaa ndənwəy ni ghwəy ni bərēci mēni ghwəy shi ni li shi tay? Naa lə slən tsa wa mənishi ghwəya?» kə ghəshi.

⁸ Ma kə Piyer sa təhəy nəfə tsa ci lə *Safə tsa Hyala ngəshi na: «A mbəzli dikə dikə ni mbə mbəzli ghəy, lə mətīkwəkwər ka *Izərayel, ⁹ njana dəw ghwəy kwəma va ghəy ndatsəə dzəkən wəzə tsa mananati ghəy kaa vədīr, ka dəw njasa 'wa naa mbəliyəy, ¹⁰ wəzəa nava, ta zləbanwəy dzee. Sənay tə ghwəy gwanənwəy, dībay, sənay tə hwəlfə ka Izərayel gwa'a, Yesəw *Kəristəw ndə ka Nazaretə tsa danwəvəgha ghwəy va vəgha tsəm pəəsliti, dza Hyala mba'a zhanakati mbə mətīy, ava tə mbərkə bərēci mbə slən tsa ci nay ghwəy zal tsa məgarə kwa kwəma ghwəy sana mbəli mbəli kwərīn! ¹¹ Waa Yesəw na saa niy gəzə Zliya Hyala va kwəmaa dzəkən, sa niy nə na va: Ma hakwə tsa ndəghamti ghwəy va, ghwəy ka ndəbə shiyəy, ghəci na saa zhəghəy ka hakwə tsa gwəramti jihə ciki, kə niy ni.

Dzəkən Yesəw gəzəva kwəma va. ¹² Sa nzanay, war ghəci kwətīy na saa dzaa mbəlītəpə. Tsahwəti

3:24 3:24 3:18 **3:25** 3:25 Ghava 12:3; Gal 3:8, 16 **3:26** 3:26 13:46; 18:6; Rm 1:16 **4:1** 4:1-2 Sadəsehi: 5:17; 23:8; Lk 20:27 **4:1** 4:1 Lk 22:4, 52 **4:2** 4:2 zhakati: 2:24; 4:33; 17:18; 26:23 **4:3** 4:3 5:18 **4:4** 4:4 2:41 **4:7** 4:7 Lk 20:2 **4:8** 4:8 2:4 **4:10** 4:10 3:6; 3:15 **4:11** 4:11 Cem 118:22; Lk 20:17; 1Pi 2:4-7 **4:12** 4:12 Mt 1:21; 1Kwər 3:11

slən tsa ndə tifa tē hidī, mba'a Hyala gəzanakəshi kaa mbəzli, ta mbəliŋwəy dza ghwəy li, kəw» kə.

¹³ Dzəghwa sa nay ka basə kwəma njasa gəzə kar Piyer lə Zhaŋ kwəmaa dzəkən Yesəw, kala gwərsə ma tsəgha na, tapə nava kwəma mbə mananshi maɗaŋa ki. Va sa nzana, mba'a ghəshi sənashi tərəŋw. Ma kar Piyer na, mbəzli gəmshi ni ghəshi, a niy nza ghəshi ka mbəzliy jangəshi nja nihwəti mbəzli, gar nə ghəshi, kə ghəshi nzaw. War ma na sənata ghəshi na, war nza tsa nza ghəshi kwasəbə Yesəw gwa'a tsəgha. ¹⁴ Zhini diba na, mbə nay ntsaa mbəliy va ghəshi kwərīŋ məgarə tifa wəgha kar Piyer lə Zhaŋ, kwəma mbata ghəshiy ndəramti mbə tibaw, war hashi, ghəshi hashishi tsəgha. ¹⁵ Dza ma kə ghəshi ki na: «Kadiwəm, ləvəriŋwəyəm di» kə ghəshi kaa kar Piyer. Ma sa gəzanshi ghəshi tsəgha na, mba'a mbəzli va barvashi mbə jipə shi. Dza ghəshi tapə ta sləka kwəma dza ghəshiy mənī, ¹⁶ ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghwəmmə mənī lə mbəzli ni kia? Vanay sanay, a mbəzli mbə Zherəwzalem gwanashi sənay, maɗaŋa dikə na nay, mbəzli ni məniti na, kə ghəshi. Ka mbay ghwəmmə zhiniy ndəramti kwəma va ghwəlaw. ¹⁷ Ghənzə tsəghay, wəzəba dza ghwəmmə daməshi na, vanta ghəshi dzaa mətəhə zləliveri kwəma va dzar mbə mbəzli. Mba'a ghwəmmə nabətishi, a ghəshi zlay gəzanshi kwəma lə slən tsa Yesəw va kaa mbəzli» kə ghəshi.

¹⁸ Ma sa sləkamti ghəshi kwəma shi va tsəgha na, dza ghəshi da' ghəshi harashi. Ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Ndatə pə ghwəy kəray lə gəzəpə kwəma ya bənīpə shiy lə slən tsa Yesəw tsa» kə ghəshi. ¹⁹ Ma kə kar Piyer lə Zhaŋ kaa zhananshi na: «Nighətīm də'wə ghən tsa

ghwəy di, ndata ka təbə na va Hyala, ghəy kə dzaŋəy ta dī fəti va ghwəy mbərəkəta va Hyala. ²⁰ Ma na na ghəy na ghəyəy, ka mbay ghəy zlata gəzə kwəma nata mətə ghəy, lə na favə sləmə ghəyəw» kə ghəshi.

²¹ Ma sa gəzamti kar Piyer kwəma va tsəgha na, dza mbəzliy basə kwəma va, nabə nabayshi diba, mba'a ghəshi pəlashi. Sa sənay ma ghəshi njasa ka ghəshi mbay sanamiyshi ngəra'wə ghwəla, sa hazlənī ghəshi va mbəzli. Sa nzana ya wa ndə gwa'a na, war mbə fal Hyala ghəci ta mbəli tsa vədīr tsa va va. ²² Ma vədīr tsa mbəliti kar Piyer va lə kwəma maɗaŋa maɗaŋa nay, a piya ci tanəti fadə mətəkə ghala yakə mənī.

Cə'wə mbəzliy nəw Yesəw

²³ War sa pəlashi mənī kar Piyer lə Zhaŋ tsəgha na, mba'a ghəshi səkəshiy dzəvəgha ng-warmbəghəhishi mbə nəw Yesəw. Tapə ghəshi ta slanshi kwəma gəzanakəshi mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə pəhəpəhir zhər mbə *ka Zhəwifə. ²⁴ Ma sa famti mbəzliy nəw Yesəw kwəma va tsəgha na, tapə ghəshi dzəmbəshi gwanashi mbə cə'wə Hyala, ma kə ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, gha məniti na ghwəmə lə hidī, lə yam, mba'a ya nimaba shiy gwa'a. ²⁵ Gha gəzəkə na lə bərēci Safə tsa gha mbə miy tsa jijiŋəy *Davītə, ndə ghəra slēni tsa gha, ma pə ghay:

Wa shiy mənishi ghwərvəshi mbəzli tē hidīa?

Tawa zəzə mbəzli tē hidī war kwe-mer kama ghən ti shia?

²⁶ Tawa kafəshi ka sləwa hidī ta mbəmbəzəa?

Tawa jakətəvashi mezhizhə ta ghəra kar Hyala kwa sləkəpə, ghəshi lə *Kəristəw Ntsa tivə Hyalaa? pə gha.

27 Katan kiy, tsəgha na. Ava tike mbə mēlmə na jakətəvashi kar *Erədə ghəshi lə Panwəsə Pilatə, mba'a nihwəti ka mēlmə, lə hwəlfə ka *Izərayel gwa'a, ta ghəra ndə ghəra sləni tsa gha dəwdew tsa, Yesəw tsa tivə gha, ta nza ghəci ka Kəristəw. 28 Mbə kwəma mēnti ghəshi va tsəghay, kwəla' faghwa ghəshi kwa kwəmaa niy tarəkə gha kwatanata lə bərci gha mba'a lə dī tsa gha. 29 Sənzənva kiy, Ntsaa sləkənyəy, nighəti gwəlan tsa məninyəy ghəshi! Va tsəgha, ə cə'wəŋa ghəy, banavə bərci kaa ka ghəraŋa sləni, a ghəshi mbay gəzə kwəma gha kaa mbəzli kala hazləni ma ya jəw nza. 30 Ndanəy bərci gha ta mbə ghəy mbəli mbəzli, ka mēni shiy cipə kwəma, lə ka mēni kwəma mađanə mađanə na, lə slən tsa ndə ghəra sləni tsa gha dəwdew tsa, Yesəw» kə ghəshi.

31 War sa cə'wamti ghəshi cə'wə tsəgha na, 'wakəvə pətsa nzəyshi ghəshi va ti tsəgha, mənəkəd kəd kəd mənəkədiy. Dzəghwa paf paf nefer shi tihəshi gwanashi va *Safə tsa Hyala dəwdew tsa. Mba'a ghəshi ghavə gəzə kwəma Hyala tsəgha lə bərci, kala hazləni ma.

Mbəzliy nəw Yesəw jakəti shi və shi gwanashi, ka təhə shi shi

32 Dzəghwa ghalaba ki, ma mbəzli dāŋ ni va banavə nefer shi kaa Yesəw gwanashi na, war nəfə tsa kwətīŋ tsa lə məhərli kwətīŋ na ghəshi mənishi. Ndə tība mbə shi ya kwətīŋ, mba'a ni ya wa shi və na: «Am, shi ya ghəshi kwətira nee» kəw. War jakəjakə niy fə ghəshi shi və shi. 33 Ma *ka kwal Yesəw na, ka ndəgha fəti ta zhakati tsa Ndə sləkəpə Yesəw mbə mēti lə bərci mbə tərəŋw. Hyala ki na, ka təfanshi miy dalala kaa ngəshi gwanashi. 34 Niy nza ndə mbə shi ya kwətīŋ gar gəzə na: «Gwa'ee va ndərma shi tsa' ni va» kəw. Sa niy

nzanay, ya war vəh, ya ghi niy nza na va ndə gar dələy, dəl niy dəl na, sa ka na dələmti na, lan dzaa bəkəvə gəna kwəmavə na gwa'a. 35 Mba'a banavəshi kaa ka kwal Yesəw, ka ma nza ghəshi tihəshi kaa mbəzli gwa'a, ya wa ndə na, gar ghəzli ci, gar ghəzli ci dzaa kwəmavə shiy.

36 Tsəgha mēnti *Zhezhefə, ntsa yakə mēndi mbə hwəhwə tsa mbəzli Levi, tə mēlmə ka Shipər, Barnabasə, kə mēndi kaa slən tsa fanati ka kwal Yesəw. Shi dī slən tsa vaa gəzəy: «Zəghwəə mətəhəpə bərci». 37 Mba'a dələmti vəh tsa ci. Dza hən bəkə gəna va, mba'a banavə kaa ka kwal Yesəw.

5

Kar Ananiasə lə mali ci Safira

1 A tsahwəti ndə niy nza tība, Ananiasə, kə mēndi kaa slən tsa ci, mali ci na Safira, dza na naci ki na pa' ghəci pamti shiy tə tsa shi vəh, 2 mba'a ngəy nahwəti gəna pavə na kaa ghən tsa ci. Mba'a mali ci va zləbavə ghəciy nga. Dza na hən bəkəvə naa tərmbə, mba'a banavə kaa *ka kwal Yesəw.

3 Ma kə Piyer kaa ngəci na: «A Ananiasə, a nana kia? Tawa təhay *ndə jaka tsa Hyala nəfə tsa gha lə gəla na tsətsə na na kwəma, war ta slanci dzərvə gha kaa *Safə tsa Hyalaa? Dza gha mba'a gha mbələy nahwəti gəna pavə gha tə za gha. 4 Ya' pə gha: Gha ghwəla ta dəl vəh tsay, sa gha niy nza na. Zhini sa dələmti gha dibay, war sa gha niy nza gəna kwəmavə gha ti. War njaa 'wa ghaa tarəvə mēni shi tsətsə ni ni mbə nəfə tsa ghaa? Ma dzərvə slati gha nay, kaa ndə ngəri slanati ghaw, kaa Hyala na!» kə. 5 War sa favə Ananiasə kwəma va tsəgha na, ghavə na, bəripə, tərəy dzəti pi, mba'a mətīy. Dzəghwa dalala hazləni ghəranatishi kaa mbəzliy favə kwəma va njasa mēnta na

gwa'a. ⁶ Dzəghwa gwəla gapə gapə ghəshi gapəti mbəri tsa ci, tsan ghəshi bakən. Mba'a ghəshi dzaa lamti.

⁷ Ma ləy hwəm sa nzata məndi nza jəw gar tsahi mahkan məndi mənti, mba'a mali ci səəkəta dzəmbə ciki tsa va, sənashi shiy mənishi tiba na nanzə kiw. ⁸ Ma kə Piyer kaa ngəta war sa səəkəta na na: «A mali na, gəzara di, tsətsə nja sana na gəna pavə ghwəy lə zaŋa tə za ghwəy va na?» kə. Ma kə mali va na: «Yə, ava war tsəgha na» kə. ⁹ Ma kə Piyer ngəta na: «Njaa njaa gha ghwəy sləkati kwəma ghwəy tsətsə ta nighə kwəma Safə tsa Hyala tay? Nay gha tsəy, avanashi mbəzliy bə zaŋa ta la miy ciki tsa va, ta bəŋa dza ghəshi sənzenva kwərakwə» kə.

¹⁰ War sa gəzanakə Piyer tsəgha na, nza'jəw ghənzə tərətə kwa kwəma ci tsəgha difa, mba'a mətita. Ma dzəmbə gwəla va na, ghənzə mətə mətə. Tsan ghəshi bəti, mba'a ghəshi dzaa lamti vəgha zata. ¹¹ Dzəghwa tərəŋw hazləni kəsəvə mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, tsəgha mbəzliy favə kwəma va gwa'a difa.

Ka kwal Yesəw mənə kwəma maɗaŋa maɗaŋa na, ka mənə shiy cipə kwəma

¹² Ghalabay, ɗan shiy cipə kwəma, lə shi maɗaŋa maɗaŋa ni dalala mənishi lə dəvə *ka kwal Yesəw mbə mbəzli. Ma mbəzliy nəw Yesəw va na, war mbə gərka *Saləmaŋw niy nza ghəshi basə basə gwanashi. ¹³ Ma mbəzliy nəw ma Yesəwəy, ka hazləni va jakəva li shi, ya tsəgha nzə na, war mbə ha'wə mbəzli gwanashi niy nza ti shi. ¹⁴ Ma mbəzliy ɗanavə nefer shi kaa Ndə sləkəpə nashi ki na, war mətəhə ghəshiy mətəhəva, zhər lə mi'i gwa'a.

¹⁵ Ma sa nata məndi kwəma va tsəgha na, mba'a məndi dzəmbəshi mbə bəbə ka zəlghwəə səvəri

dzəghwa kwal, ka fəshi tə gizli gizli, lə tə kəsheder. Ma sa ka Piyer səəkəy lə dza ci na, nza ya məkəkwə ci dzarshi kən ndə, nza tsava ndə mbəliy. ¹⁶ Dza tsəgha ki, lə mbəzli mbə giwahi tə ghala lə məlmə Zherəwzalem shi gwa'a gwa'a basəkəvashi kwərakwə, mba'a ghəshi bəkəvə ni shi ka zəlghwə gwa'a, lə mbəzli mbə sasa ngəra'wə va gazlaka. Dza ki ya wa ndə mbə shi na, mba'a kwəməvə mbəliy.

*Ngəra'wə tsa sahəw *ka kwal Yesəw*

¹⁷ Dzəghwa ki, mba'a hərthə təhay nefer kar dikə tsa *ka ta Hyala, ghəshi lə mbəzli *ka Sadəsehi njasa ka ghəshiy nza kwa zəərə shi, va kwəma mənə ka kwal Yesəw va. ¹⁸ Mba'a ghəshi kasaghwashi kwa fərshina.

¹⁹ Ma həvir na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə ghwanamti gizligizl miy fərshina, mba'a pəlikəvərishiy dzəti ngwəla. Ma kə kaa ngəshi na: ²⁰ «Mbalam, garəŋwəyəm mbə *ciki Hyala a ghwəy gəzanshi kwəmaa dzəkən yəwən piy kaa mbəzli» kə. ²¹ Ənkwa kə mbəzli va, ka səvərishi. Ma mekəshi mekəshi na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə ciki Hyala. Tapə ghəshi ta bəni kwəma Hyala kaa mbəzli.

Dzəghwa dikə tsa ka ta Hyala va, ghəshi lə mbəzli kwasəbə ki, basə ghəshi basay mətəkwəkwər ka *Izərayel lə *ka sləka kwəma. Dza ghəshi bəŋ ghəshi ghwənashi ka ndəghwə ciki Hyala ta har kar Piyer səəmə kwa fərshina, ta səəkə dzəghwa kwəma shi. ²² Ma sa tsəhəshi mbəzli va kwa fərshina ki na, kəsashi kar Piyer ghəshi mbə ciki tsaa niy kalayshi məndi mbəw. Dza ghəshi tərəd' zhəghəghəvashiy dzəghwa kwəma ka sləka kwəma, ta dza ta gəzə kwəmaa mənta, ²³ ma kə ghəshi sa tsəhəshi ghəshi na: «Sa tsəhəŋəy ghəyəy, a ghəy kəsata

fərshina kəli kəli wəzə nanzə. Ma mbəzli ka ndəghwə ɓa na, war məgarəshi pərikə miy ceker. Dza ghəy ki bəŋə'i ghəy ghwənamti ciki, mba'a ghəy dzəmbəŋəy, dzəmbə ghəy na, kəsəy ndə ghəy ya kwətiŋ mbəɓaw» kə ghəshi.

²⁴ War sa favə kar ntsaa sləkə ka ndəghwə ciki Hyala lə mezhižhə ka ta Hyala nava kwəma tsəgha na, mba'a məhərli shi səta. Kala sənata ghəshi njasa dza naa zhiniy kəray ghwəla. ²⁵ War ghwəla ghəshi tə pətsa va tsəgha na, mba'a ndə səkəy ka gəzanshi, a kə na: «A mbəzli ni, ma mbəzli kalay ghwəy va kwa fərshinay, avashi mbə ciki Hyala, ka ɓananshi shiy kaa mbəzli» kə.

²⁶ Dza ntsaa sləkə ka ndəghwə ciki Hyala ghəshi lə mbəzli ci, mba'a ghəshi dzaa pəməkəshi lə məhərli, kala mananshi ma gwəlan, sa hazləni ghəshi va nəghətaa mbəzli taa pə'wəshi lə hərəzli.

²⁷ Ma sa pəməkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi garəyshi kwa kwəma *ka sləkə kwəma ka Zhəwifə. Tapə dikə tsa ka ta Hyala ta dəw kwəma və shi ki, ²⁸ ma kə ngəshi na: «Makətəŋwəy ghəy lə nabə nanzə əntaa ghwəy zhiniy ɓənipə shiy ghwəla lə slən tsa Yesəw va ma, pə ghəy sa? Tawa fa ma ghwəya? Sənzənvay, ava ghwəy təhay məlmə Zherəwzalem gwanata lə shi ghwəy va ɓənipə ghwəy ki. Ə dī ghwəy kwəma kən pəsliti tsa pəsliti məndi va ntsa vaa zhəghakənvata kən ghəy shəkəna?» kə. ²⁹ Ma kə kar Piyer lə ka kwal Yesəw kaa zləbanci na: «Nanzəy, wəzəɓa kaa Hyala dza naa gwəramti ghəy yi fəti kən kaa mbəzli! ³⁰ Sa nzanay, Yesəw tsa danwəvəgha ghwəy va vəgha tsəm pəslitiy, a Hyala dəhimmə zhanakati mbə məti. ³¹ Mba'a Hyala zhiniy kafəghə zhimə ghwəməə fəy

tə kwa bəzəmə nzə. Mba'a mənti ka mazə lə ka *Ndə mbəlipə, ta mbə ka Izərayel kwəmavə kwal tsa zəghanti nzəy tsa shi, lə ta pəli kwəma shi jikir na. ³² Ghəy na ka ndəgha fətiy dzəkən kwəma va, mba'a *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa ɓa. Sa ɓanavəshi Hyala kaa mbəzliy yanta fəti» kə ghəshi.

³³ Ma sa favə ka sləkə kwəma nava kwəma tsəgha ɓa na, mba'a nəfə tsa shi zhiniy satiy tərəŋw. Ka dī bakwamti ka kwal Yesəw va ghəshi. ³⁴ Dza mba'a tsahwəti ndə Farisa niy nza tifa mbə ka sləkə kwəma ka Zhəwifə va ki, slən tsa ci na, Gamaliyel, ndə ɓənipə *kwəma pəhəti Hyala ghəci niy nza, ka dī fəti mbəzli gwanashi və. 'Wakəvə na gar garəy mbə jipə ka sləkə kwəma va. Dza na mba'a gəzanshi mbəzli a məndi pəməkəvəri ka kwal Yesəw vaa dzəti ngwəla jəw. ³⁵ Sa səvərishi ka kwal Yesəw va na, dza na tapə ta gəzanshi kwəma kaa mbəzliy ɓasətəvashi vam ma kə ngəshi na: «A zhər ka Izərayel, nighə tə ghwəy ghən tsa ghwəy, mbə kwəma bərkə ghwəy na mananshi kaa mbəzli ni dī! ³⁶ A ghwəy nay ge'i lə tsahwəti vəghwə niy nza dzəmbə tifay, a Tədəsə niy madiy, ma kə niy niy: "Ma yənəy, ndə nzee gar sənata kwəma" a kə niy ni mbə zəzə kwəma ci, mbəzli gar bələkwə fadə niy mənishi ka nəw kwəma ci va. Dza mba'am paslamti, sa paslamti məndi na, mba'a ka nəw kwəma ci va gwanashi ghavəə ndanishi, ra'i na ci va kwəma zata tifa. ³⁷ Zhini ləy hwəm tsava ndə ɓa na, kafə Zhəwdəsə ndə ka Galile kafəy kwərakwə, ge'i ge'i lə vici dāhə slən tsa mbəzli. Mba'a ngədīvə mbəzli ta nəw ci kwərakwə. Zhini pəsl məndi pəsliti ɓa. Mba'a mbəzliy niy nəw kwəma ci va kwəshanishi gwanashi. ³⁸ Tsəgha nava nanzə nata ghwəy sa? Sənzənvay kiy, vanta kwəma dēe gəzanwəy, ka kəslimbə

5:24 5:24 4:1 5:26 5:26 Lk 20:19; 22:2 5:28 5:28-29 4:17-19; Mt 27:25 5:30 5:30-31 3:15
5:32 5:32 1:8; Zhj 15:26-27 5:34 5:34 Gamaliyel: 22:3 5:36 5:36 21:38 5:37 5:37 Lk 2:2;
13:1-2

ghən ghəwəy kən kwəma mbəzli ni ma, zlashim, a ghəwəy nighəshi lə mətə. Sa nzana, səəkə va mbəzli kə təkə kwəma shi va, ya slēni shi va səəkəy, ta ghavə dza naa zata. ³⁹ Ma war va Hyala kə kwəma na səəkəy, ka dza ghəwəy mbay biydfamtiw. Ava va tsəgha nə ya, wəzəba mēnti ghəwəy mēhərli wəzə na pən, əntaa ghəwəy taa mēniḡwəy ka mbəz lə Hyala mbə kwəma na!» kə. Dza ka sləka kwəma, mba'a ghəshi zləbati kwəma ci va.

⁴⁰ Dzəghwa ghəshi, da' ghəshi harashi ka kwal Yesəw. Ma sa harkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi də'wətishi, dza nab nab ghəshi nabayshi, əntaa ghəshi taa gəzə kwəma ghwəla kaa mbəzli lə slən tsa Yesəw. Mba'a ghəshi pələshi. ⁴¹ Dzəghwa kar Piyer mba'a ghəshi barvashi mbə ka sləka ka Zhəwifə va, ka dzashi lə vəshi. Sa nzana mba'a Hyala bərkətishi mək gar sa ngəra'wə ghəshi tə mbərkə slən tsa Yesəw. ⁴² Dza ghəshi ləy hwəm kwəma va ki na, njasa səəmə vici gwa'a ghəshi war ka bəni shiy kaa mbəzli, ka gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw mbə ciki Hyala, mba'a dzar kəy ghyeghyer.

6

*Mbəzli mbərfəḡ ta kəəti *ka kwal Yesəw*

¹ Ma ghala vici va na mbə mətəshəva dāḡ tsa mbəzliy nəw Yesəw ki, mba'a *ka Zhəwifə səəkəshi səəkə səəkə 'wati ngwəzlimə dzəkən ni yakəm tə hidi va, ma kə ghəshi na: «Kar mēndiy nganshi shiy makanshi kaa ni ghəy mi'i bəkwəshi zhər shi mbə shi ka mēndi vaa təhə vici va vici vaw» kə ghəshi. ² Dza ka kwal Yesəw va məḡ lə bakə ni, basə ghəshi basəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. Ma kə ghəshi ngəshi sa basətishi ghəshi na: «Aya,

ma ghəyəy, ka təbə ghəy zлата gəzə kwəma Hyala ta dzaḡəy war ta kwəma tihə shi zəməw. ³ Va tsəgha, a pə ghwəmmə mēntiy ngwarməhiḡəyəy: Təravəm zhər mbərfəḡ, shi kama miy dzar kwa kabaka shi, shi təhay *Safə tsa Hyala nefer shi paf, mba'a ghəshi sənata kwəma tərəḡw. Ma nza ghəy banavəshi nava slēni. ⁴ Ma ghəy, na na ghəy kiy, nza ghəy jihəva ghalabaa dzəmbə cə'wə Hyala, lə dzəmbə gəzə kwəma nzə kaa mbəzli gwa'a» kə ghəshi.

⁵ Dza kwəma va, mba'a təbanati kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. Dza ghəshi ki mba'a ghəshi tsəhavə Etiyen, ntsaa banavə nəfə tsa ci gwa'a gwa'a kaa Yesəw, mba'a safə tsa Hyala dəwdəw tsa təhay nəfə tsa ci. Ghəshi lə kar Fəlipə, mba'a Pərkəwər, mba'a Nikanər, mba'a Timən, mba'a Parmenasə, mba'a Nikwalasə, ndə ka Antiyəshə, ntsaa niy dzay dzəghwa kwal Hyala tsa ka Zhəwifə ghala kwatanay. ⁶ Dzəghwa gar mēndi garəyshi kwa kwəma ka kwal Yesəw, mba'a ghəshi cə'wakən cə'wə kən shi, fə' dəvə dzəkən shi mbə cə'wə va. Dzəghwa mbəzli va, kap kəsəvə slēni shi va ki.

⁷ War mbə dzava kwəma Hyala kwa kwəma kwa kwəma ki ghalaba, ma dāḡ tsa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem na, war ka mətəshəva tərəḡw. Ya mbə *ka ta Hyala na, dāḡ mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw.

*Mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə lə Etiyen*

⁸ Dzəghwa, ma Etiyen ki na, ntsa təhanay Hyala nəfə tsa ci lə bərzi nzə, mba'a wəzə hwər tsa nzə ghəci. Dza na, ka mēni shi madāḡa madāḡa ni lə shiy cipə kwəma tərəḡw kwa kwəma mbəzli. ⁹ Dzəghwa nihwəti ka Zhəwifə ki, kala dī ma kwəma Etiyen ghəshi. Mbəzli vay, lə tsa shi ciki basəva

kwətishi: «Ciki basəva tsa mevivi pəlikə məndi» kə məndi ngəci. Səəkə mbə hidfi ka Shiren, lə mbə məlmə ka Alekəsandəri niy səəkə nihwəti mbə shi, ma nihwəti na, səəkə tə hidfi ka Shilishi lə tə hidfi ka Azəy. Dza ghəshi gwanashi ki, mba'a ghəshi basəshi ta nga mbaza lə Etiyen tsəgha. ¹⁰ Dzəghə' ghəshi kaa hashi Etiyen na, shaŋ ghəshi. Sa nzana mba'a *Safə tsa Hyala banavə bərciy sənata kwəma kaa Etiyen ta gəzə kwəma. ¹¹ Ma sa nay ghəshi daw ghəshi ta ghəpə lə Etiyen na, mba'a ghəshi dzaa banavəshi gəna kaa nihwəti mbəzli, ta sla dzərvə ghəshiy dzəkən Etiyen. Ma kə ghəshi taa ni na: «A ghəy favə ghəci mbə gəzə kwəma sawaa dzəkən kar *Məyizə lə Hyala» kə ghəshi taa ni. ¹² Dza ki, mba'a ghəshi ngədīvə mbəzli mbə məlmə ghəshi lə mətikwəkwər, lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala ta mbə nəfə tsa shiy satiy dzəkən Etiyen. Dza mbəzli va sa satiy nəfə tsa shi ki, mba'a ghəshi basakənvashi gwanashi kən Etiyen kəsəti. Sa kəsəvə ghəshi na, mba'a ghəshi bəghə dzəghwa kwəma *ka sləka ka Zhəwifə. ¹³ Dza mba'a ghəshi pəməghə mbəzli ta təbə dzərvə dzəkən Etiyen. Ma kə mbəzli va kaa ka sləka kwəma na: «Ma zal tsay, war kwəmaa təbə ma na sa gəzə naa dzəkən *ciki Hyala tsa ghwəmmə dəwdfew tsa, lə dzəkən kwəma pəhəti Hyala! ¹⁴ A ghəy favə ghəci mbə gəzə, ma kəy: “Yesəw ndə ka Nazaretə tsa vay, ta ngəzlamti ciki Hyala dza na, ma nza zhəghanti kwəma pəhəpəhə na va ndammə Məyizə gwanata” kə» kə ghəshi.

¹⁵ Mbəzliy basəshi mbə ciki sləka kwəma tsa va gwanashiy, war tə Etiyen niy nza mətəhi shi. Ma ghəshi mbə nighə na, ndəba pətsa mbə kwəma *ndə kwal tsa Hyala, pə

gha ghəshiy nay pətsa mbə kwəma ci.

7

Gəzə kwəma Etiyen kwa kwəma ka sləka kwəma

¹ Ma kə dikə tsa *ka ta Hyala kaa Etiyen ki na: «War tsəgha gəzəkə gha nja shi gəzə mbəzli ni ni katan nanzə na Etiyen?» kə.

² Ma kə Etiyen na: «A ng-warməhira lə dəhira, kadiwəm, fatim kwəma dzee ta gəzə di. A ghwəy sənay a Hyala kwa shəndəkə niy təzlitə kaa jijimmə *Abəraham, ghəci tə hidfi ka Mesəwpətami, ghalabay, ghəci ghwəla ta nzəy mbə məlmə Haran niy nza na. ³ Ma kə niy ni ngəci na: “Madfi barvaŋa tə hidfi gha ni lə səvəri mbə mbəzli gha. Mbalaa dzəti hidfi dzee va ta ciŋa” kə niy ni. ⁴ Dzəghwa na mba'a niy barvay tə hidfi ka Shalde, mba'a dzaa nzəyəy mbə məlmə Haran. Dzəghwa dəy mba'a mətīy mbə məlmə va. Ma sa mətīy dəy na, mba'a Hyala tədikə lə ghi tsa ciy dzəti hidfi nza ghwəy ni sənənva ki. ⁵ Ma ghala pətsa va di na, niy banavə pi Hyala kaa ngəci tə hidfi va, ya gar zakwati shiy ghəci ti ya jəw tsətsəw. War ma kə Hyala kaa naa niy gəzanakə na na: “Ta ndaŋa hidfi va dzee, ma nza jijihīŋa zəmə ghi ti shi taa nza ləy hwəm gha” kə niy ni, ya tsəgha niy kama zəghwə va Abəraham ghalaba. ⁶ Dzəghwa ma kə Hyala niy ni kaa Abəraham dzəkən jijihiy dība na: “Tə hidfi ka məlmə dza jijihīŋaa nza, ta məni mevivi dza məndi ti shi, ka sanshi ngəra'wə gar piya bələkwə bələkwə fadə. ⁷ Ma nanzə taa nza kiy, yən də'wə ghən tsee dza naa sla ngwəvə dzəkən hwəlfə mbəzliy dza vaa məni mevivi tə jijihīŋa. Ma ləy hwəm ki na, nza ghəshi səvərishi mbə hidfi mbəzli va, ta

6:10 6:10 6:3; Lk 21:15 **6:11** 6:11 Mt 26:59-61 **6:13** 6:13 18:13; 21:28; Zher 26:11 **7:2** 7:2 22:1 **7:3** 7:3 Ghava 12:1; Ebr 11:8-10 **7:4** 7:4 Ghava 11:31; 12:4 **7:5** 7:5 Ghava 12:7 **7:6** 7:6-7 Ghava 15:13-14

səəkə ghəshi ta nəw kwəmee tē hidī ndaŋee ni” kə.

⁸ Dza kar Hyala lə Abəraham ki, mba'a ghəshi sləy kiri ta kwəma va. Mba'a Hyala gəzanci *sla fə'yasa kaa mbəzli ci, ma nza mēndi zəzə kwəma sla kiri tsa va ti. Va tsəgha nzana, sa yakə Abəraham *Izakə na, dza na mba'a slanamti fə'yasa tē kwa dəghasa vici ci. Ma sa kəliy Izakə mba'a yavə *Zhakwapə na, sla' slanamti fə'yasa. Dzəghwa Zhakwapə sa kəliy na kwərakwə ki na, mba'a yayakə ndərazhi mən lə bakə, tsəgha slaslanamtishi fə'yasa kwərakwə.

⁹ Ma dza jijihimmə na, mba'a ghəshi mēnti hərəhə va *Zhezhefə tsahwəti zədəshi, dzəghwa dəl ghəshi dəlana ghə kaa ka məlmə, ta dzashi ghəshi liy dzəti hidī ka *Ezhipətə. Ma Hyala nanzə ki na, war kwasəbə Zhezhefə ghənzə.

¹⁰ Dza na mba'a mbəlanti səvəri mbə ngəra'wə tsaa nza va kən gwa'a gwa'a. Dza na mba'a mēnti ka ntsaa sənashi shiy, sa tsəhəy na tē nahwəti vici kwa kwəma *Farawaŋ, mazə ka Ezhipətə na, dza mazə tsa va mba'a mananati wəzə hwər, mba'a fəy Zhezhefə ka ngwəmna tsa dikə tsa tē hidī ka Ezhipətə, zhini ghəci ntsaa nighəə dzəkən pətsa kəghi tsa mazə tsa va gwa'a.

¹¹ Ma ghalaba ki na, dzəghwa ma dikə na, mba'a mēnta mbə hidī Ezhipətə lə tē hidī *Kanana gwa'a gwa'a, tərənŋw ngəra'wə mēniy, Kala kwəmavə shiy zəmə jijihimmə, gar zəməshi ghəshi.

¹² Ma sa favə Zhakwapə a shi zəmə tē hidī ka Ezhipətə sa bəsətishi mēndi, ka pa səkəm ti shi, kə mēndi na, dza na bən ghwənashi ndərazhi ci va. Dza jijihimmə tē kwa taŋa səfa, mba'a ghəshi dzaa pakə shi zəmə. ¹³ Sa kərəshi ni

kwa taŋa va shi zəmə na, zhəghwa na zhən, zhənti ghwənishi kwa baka səfa. Ghalaba ki na mba'a Zhezhefə cintishi ghən tsa ci kaa ngwarməhiy ki. Ava fəcava gha Farawaŋ mazə ka Ezhipətə sənashi mbəzli Zhezhefə. ¹⁴ Dzəghwa mba'a Zhezhefə ghwənəghə miy fəcava, ta har dəy Zhakwapə dzəmbə Ezhipətə lə ghi tsa ci gwanay ki. Ndə mbərfən mətəkə cifəti ghəshi kəghi tsa va. ¹⁵ Mba'a Zhakwapə dzaa nzəyəy tē hidī ka Ezhipətə, pəkə ka səəkə mətīy bəhwə war ghəci ti shi. Tsəgha jijihimmə kwərakwə. ¹⁶ Mba'a mēndi bəghə mbəreketi shi njasa bəkəwə ghəshiy dzəti hidī ka Shishem, dza la' mēndi laghwashi kwa kwəli niy pavə Abəraham tē gəna va ndərazhi Hamər dəy Shishem.

¹⁷ Ma sa kətikəvay vəghwə tsa dza Hyala ta mēni kwəmaa niy gəzanakə na kaa Abəraham niy nza ki na, dzəghwa tərənŋw hwəlfə ghwəmmə va tata, ka mənishi dən tərənŋw tē hidī ka Ezhipətə.

¹⁸ Ma tē nahwəti piya na mba'a mēndi pəerəti tsahwəti mazə mbə Ezhipətə, kalaa sənay ma Zhezhefə tsava. ¹⁹ Mba'a tsava mazə manakən kwəma tsəhwəli kən hwəlfə ghwəmmə ki. Sa' sanamiyshi ngəra'wə kaa jijihimmə tərənŋw. Pa' ka gəzanshi kaa məməhi ka vərənje'wer, a ghəshi zlashi vərənje'wer va, ta mbə ghəshiy bəkəwəshi, war vantaa ghəshi dzaa kəlishi gwa'a tsəgha.

²⁰ Ava ghala vici va yakə mēndi *Məyizə ki. Ma ghəci na, ntsa nza məgəla ti ghəci, wəzə kwa mətə Hyala. Dzəghwa na mba'a mənəhwə tir mahkan mbə sa 'wa tē mbəghəy. Dza mēndi ki mba'am zlay. ²¹ Ma sa zlayəm na, dzəghwa zha Farawaŋ mazə ka Ezhipətə, hən bəvə mba'a dzaa kəli ti sa nžə

7:8 7:8 Ghava 17:9-14; 21:2-4; 25:26; 29:31-30:24; 35:16-18 **7:9** 7:9 Ghava 37:11, 28; 39:2, 21
7:10 7:10 Ghava 41:37-44 **7:11** 7:11-12 Ghava 41:54; 42:1-2, 5 **7:13** 7:13 Ghava 45:1, 3, 16
7:14 7:14-15 Ghava 45:9-10, 18; 46:6-7, 27 **7:16** 7:16 Ghava 23:3-16; 49:29-30; 50:13; Zhə 24:32; Ebr 11:9, 13 **7:17** 7:17-18 Səvəri 1:7-8 **7:19** 7:19 Səvəri 1:10-22 **7:20** 7:20-21 Səvəri 2:2-10; Ebr 11:23

nja zəghwə nzə. ²² Mba'a Məyizə bənəhwə shi sənashi ka Ezhipətə gwa'a gwa'a, lə bərçi və ta gəzə kwəma, lə ta mēni slēni gwa'a.

²³ Dzəghwa, sa kəliy na, mba'a mēnti piya fadə mətsekə na, mba'a kwəma səkətə mbə ghən tsa ci tə nahwəti vici: “E dza ta nighəti ngwarməhira ka *Izərayel” kə. Mba'a kafəy ka dza. ²⁴ Ma sa tsəhəy na na, mba'a nay ndə ka Ezhipətə kən sancı ngəra'wə kaa tsahwəti ndə mbə mbəzli ci va. Dza tapə ghəci ta yip ta ntsa va, ta wanci shi ci, mba'a pəəsliti ndə ka Ezhipətə.

²⁵ Ndəba na ngwardəhiy dzaa sənay yən tivə Hyala ta mbəlishi səvəri mbə ngəra'wə tsa shi niy nə na mbə zəzə kwəma ci. Mbalaa kala sənata nava kwəma ka Izərayel nashi ki! ²⁶ Ma way pi tə həzlimə va na, dza na ghəci Məyizə mba'a kəsashi ka Izərayel bakə mbə mbəz ka ghən tsa shi. Dza na ka gəzanshi kwəma, a ghəshi jakəshi ta sləka kwəma kwa jipə shi, ma kə na: “A madigahira, ghwəy kiy, ngwarməmə kwətij nza ghwəy, wa shi mbəz ghwəy ti ka ghən tsa ghwəy kia?” kə. ²⁷ Dza tsaa sa ngəra'wə va kaa ntsa ci, ka zhəghə hwər ghəci kaa Məyizə, ma kə na: “Wa ntsaa fəyña ta mēni mazəə dzəkən ghəy lə ta sla ngwəvəə dzəkən ghəya? ²⁸ Naa ə dī gha pəəslira njasa pəəsliti gha va ndə ka Ezhipətə mbəra na?” kə.

²⁹ Ma sa favə Məyizə kwəma gəzəkə na va tsəgha na, bəvbəpə hwəy səvəri mbə hidī ka Ezhipətə, mba'a dzaa nzəyəy tə hidī ka Madiyan. Dzəghwa na tība mba'a bəvə mali, ya' yavə ndrəzhiy zhər bakə.

³⁰ Ma sa mēnta piya gar fadə mətsekə ləy hwəm shi va na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə tsahwəy kaa Məyizə kwamti vəgha dəlagwa *Shinay səvəri mbə ghanihi ghwə mbə tsə mbə zhəghwə. ³¹ Ma

sa nay Məyizə tsəgha na, nja madəña gəla nava kwəma mananati. Kə ka kətivaa dzəvəgha pətsa va ta nighə shi va ndəkwə ndəkwə. War ghəci mbə kətiva tsəgha na, mba'a favə məli Ndə sləkəpə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: ³² “Yən na yən Hyala jijihija, Hyala kar Abəraham, lə Izakə, mba'a Zhakwapə” kə. Dzəghwa tapə Məyizə mbə gwərgwərə va hazləni, kala zhini ghəciy nighə pətsa va. ³³ Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: “Tadamtı kwekweher mbə səfa gha! Sa nzana ma pətsa garəña gha tsa tiy, pətsa dēwdēw tsa na vəya. ³⁴ Yənəy, e nay ngəra'wə tsa kən mbəzlee tə hidī ka Ezhipətə, mba'ee favə wahə shi va ngəra'wə tsa kən shi. Va tsəgha səkwaree səkə mə ghwəmə ta mbələntishi səvəri mbə ngəra'wə tsa va. Ndi sənənva, nee ghwənija dzəti hidī ka Ezhipətə kaa ngəshi” kə Hyala.

³⁵ Ma Məyizə tsaa niy dī ma ka Izərayel va fəti və, niy nə ghəshi ngəci: “Wa ntsaa fəyña ta mēni mazə lə ta sla ngwəvəə dzəkən ghəya?” kə ghəshi niy ni ngəci kiy, ghəci zhini Hyalaa ghwənay ta nza ghəci ka mazə lə ta nza ghəci ka ndə mbəlipə. *Ndə kwal tsa Hyala tsaa niy tsahwəy va kaa ngəci mbə zhəghwəy, ghəci gəzanci na dzaa dzəti hidī ka Ezhipətə. ³⁶ Məyizə tsa va bəkəvəri na ka Izərayel səvəri mbə Ezhipətə lə kwəma madəña mēnti na, mba'a shiy cipə kwəma mənəhwə na mbə hidī ka Ezhipətə. Dza na, mba'a zhiniy mənəhwəshi kwa həl tsa ghəm tsa, zhini mba'a mbə gamba. Piya gar fadə mətsekə mēnti na lə ka Izərayel mbə gamba va. ³⁷ Ghəci na Məyizə tsaa niy ni va kaa ka Izərayel: “A Hyala dzaa təzlikəvəriñwəy *ndə gəzə kwəma Hyala njeə səkə mbə ngwarməhiñwəy” kə. ³⁸ Ghala

7:23 7:23-29 Səvəri 2:11-15; Ebr 11:24-27 **7:29** 7:29 Səvəri 2:15, 21-22; 18:3-4 **7:30** 7:30-34 Səvəri 3:1-10 **7:35** 7:35 Səvəri 2:14; 3:2 **7:36** 7:36 Səvəri 7:3; 14:21-29; veher: Bəla 14:33; 16:1-17; 20:1-11 **7:37** 7:37 3:22-23 **7:38** 7:38 Səvəri 19:1-20:17; SlēniKY 7:53; Gal 3:19

vəghwə tsaa niy nza ka Izərayel
 basə basə mbə gambay, Məyizə
 tsa va niy nza na li shi. Ghəci
 niy nza naa ntsa kwa jipə jiji-
 himmə lə ndə kwal tsaa gəzanci
 kwəma mə dəlagwa Shinay. Mba'a
 Hyala banavə kwəmaa bəpə piy ta
 gəzəmmə.

³⁹ Ma jijihimmə na, kala d'fanci
 fəti, zhini ghəshi ka maw zhəti
 hidī ka Ezhipətə. ⁴⁰ Ma kə
 ghəshi kaa *Aranw tə nahwəti vici
 na: "A Aranw, vasətəŋəy hyalahi
 ghəy, a ghəshi dza kwa kwəma
 ghəy. Sa nzana, ma kwəma Məyizə
 tsaa bəkəvəriŋəy tsa mbə hidī
 ka Ezhipətəy, sənay saa mən̄ti va
 nzəyəy na mə dəlagwa ghəy na
 ghəyəw" kə ghəshi. ⁴¹ Dza ghəshi
 mba'a ghəshi vasəvə shiy nja pa
 məcəri fəcava, gəran ghəshi fəy,
 dza piyəŋ ghəshi sləy sə kaa mbəri
 tsa shi va. Ka vəshi ghəshi ki, lə
 sləni mən̄ti ghəshi va lə dividivi shi.
⁴² Dzəghwa Hyala nanzə ki, tərəd
 zhəghanavəshi hwəm. Mba'a zlashi
 a ghəshi tsəfəkwə kwa kwəma shiy
 dzar tə ghwəmə, nja kar vici lə tir
 mba'a sasərkwəhi, nja kwəmaa niy
 tsasliti ka Hyala va mbəradzə mbə
 zliya shi. Sa niy nə ghəshi va, ma kə
 ghəshi na:

Ma kə Hyalay:

"A ka Izərayel, kaa ngəra niy həəni
 ghwəy shiy,
 ya vəliy niy vəli ghwəy ghala pətsaa
 nza ghwəmmə
 lə ghwəy mbə gamba gar piya fadə
 mətəkə na?"

Tiba tepəw!

⁴³ A ghwəy niy bəvə ciki hwəzla
 mbəri tsa Mələkwə
 ka dza li, na ghwəy hyala, pə ghwəy.
 Mba'a ghwəy pəghəvə pa sasərkwə,
 hyala ghəy har mən̄diy Refan, pə
 ghwəy.

Ma shi ngangati ghwəy vay,

ni ghwəy hyalahi tsəfəkwə ghwəy
 kwa kwəma shi na ghəshi.

Va tsəgha, ma yən kwərakwə kiy,
 ta bantəŋwəy dzee dzəti tsahwəti pi
 kərakə,
 tan məlmə *Babilanw" kə Hyala, kə
 ghəshi niy ni.

⁴⁴ Ghala vəghwə tsaa nza jiji-
 himmə mbə gambay, a ghəshi niy
 lati *Gaska kaa Hyala. Mbəba niy
 fə ghəshi shiy niy tsaslatim *kwəma
 pəhəti Hyala ti shi. War njasa
 niy cinti Hyala kaa Məyizə niy lati
 mən̄di Gaska va. Sa niy nə Hyala
 ngəci: "War njasa nata gha va
 pə gha taa nga" kə niy ni ngəci.

⁴⁵ Ma sa bəkəwəshi ni kwatəŋa va
 jijihimmə na, mba'a niy səəkə ləy
 hwəm shi zəməhwə ghi ta Gaska
 va. *Zhəwzəwe niy nza dikə tsa shi
 ghalaba. Dzəghwa ghəshi tsəŋ bəvə
 Gaska va, mba'a ghəshi tsəhəshi li
 mbə hidiy niy zləghwəhwə ghəshi
 va, niy təhamti Hyala mbəzli mbə
 shi lə bərci nzə. *Gaska va ki na,
 war ghwəlata ghənzə niy nza tə
 hidī va pa' vəgha vəghwə tsa mən̄i
 *Davitə mazə.

⁴⁶ Ma sa mərshi Hyala lə Davitə,
 mba'a mananati zhəhwər tsa nzə
 na. Dza Davitə tapə ta cə'wə va
 Hyala, ta mbə ghəciy nganati ciki
 kaa Hyala va, ghənzə Hyala Zhak-
 wapə. ⁴⁷ Dzəghwa ya tsəgha nzə
 na, kwəmavə nga ci Davitə ghəci saa
 cə'wəti cə'wə va va kiw. Zəghwə
 ci *Saləmanw ngati na ciki tsa va.

⁴⁸ Ya tsəgha nganati *Saləmanw ciki
 kaa Hyala diba kiy, ka nzəy Hyala
 ta ghwəmə va mbə ciki tsa ngati
 ndə ngəri lə dəvə ciw. Nja kwəmaa
 gəzəkə ndə Hyala va, ma kə niy niy:
 Ma kə Hyala Kwa sləkəpəy:

⁴⁹ "Ma ghwəməy, gəzli mazə tsee na,
 hidī na,

pi kədī səda tsee ghəshi, kə.

Tsama ciki na sa dza ghwəy vaa
 ngatəraa?"

7:39 7:39 Bəla 14:3 **7:40** 7:40-41 Səvəri 32:1-8 **7:42** 7:42-43 Amə 5:25-27; Mələkwə: SləniTaH
 18:11 **7:44** 7:44 Gaska Hyala: Səvəri 25:9, 40 **7:45** 7:45 Zhə 3:14-17; 18:1; 2Sam 6 **7:46**
 7:46 Cem 132:1-5 **7:47** 7:47 2Sam 7:5-7; 1Mezh 6:1-38 **7:48** 7:48 17:24-25 **7:49** 7:49-50 Ezay
 66:1-2

Kwəma na tsava pi tsa dzee vaa nza gar dəkəva tia?

⁵⁰ A sənay ma ghwəy, yən də'wə ghən tsee ngati na kar ghwəmə lə hidfi gwanashi, pə ghwəy shəkəna?" kə Hyala, kə niy ni.

⁵¹ Avanay sana ki, ghwəyəy, ghala mbə ghwəy lə jijihinwəyəw, ka zhini ghən nza ghwəy, ka dzəghwa sləmə ghwəy har tsa Hyalaw, ka ghwəni nefer ghwəy ghwəy kaa ngətaf. War ghən na sa zhini ghwəy kaa *Safə tsa Hyala dəwdew tsa. ⁵² *Ndə gəzə kwəma Hyala tifa kalaa niy sanamiy ngəra'wə jijihinwəyəw. A ghəshi niy bakwamti ka Hyalaa niy ghwənikə Hyala kwatəna ta gəzəpə səkə tsa ntsa slar tsa. Vanay sanay, ta ntsa slar tsa va ngati ghwəy dafa, mba'a ghwəy paslamti. ⁵³ Ghwəy kiy, a ghwəy kwəmavə *kwəma pəhəti Hyala, ka kwal Hyala ndanwəy na. Dzəghwa ghwəy na, kala fə kwəma gəzəkəwəy kwəma pəhəti Hyala va ghwəy dzəghwa!» kə Etiyen.

Məndiy pə'wə Etiyen lə hərezli, pa' ka pəsliti

⁵⁴ Ma sa favə ka sləka kwəma va kwemer gəzəkə Etiyen va tsəgha na, hafən nəfə tsa shi zhiniy satiy tərənəw difa, ndəba ta mbəz, pə gha ghəshi məntəvashi. Ka pərə sli'i ghəshi ta Etiyen. ⁵⁵ Ma dza Etiyen naci, ghəci sa təhanay Hyala nəfə tsa ci lə Safə tsa nza paf na. Mba'a kafəti kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka nighə pətsa məba. Dza na mba'a nay shəndəkə tsa Hyala, mba'a Yesəw məgarə tə kwa bəzəmə Hyala. ⁵⁶ Ma kə na: «Avanara mbə nata ghwəmə ghwəni ghwəni, mba'a Zəghwə ndə ngəri məgarə tə kwa bəzəmə Hyala» kə. ⁵⁷ War sa gəzəkə na tsəgha na, kə mbəzli va mba'a ghəshi na'way slimim shi, ka

ngwəmə lala zlanzlan. Dza ghəshi divəzhəkwə ghəshi basatəvashi ti gwanashi tsəgha. ⁵⁸ Dzəghwa ghəshi mbahə ghəshi mbahəkəvəri mbə məlmə, kə ghəshi ka pə'wə lə hərezli ta mbəə pəsliti. Ma dza mbəzliy ndəgha fətiy dzəkən ta pəsliti məndi na, mba'a ghəshi fəy kwəbenjer shi ta ndəghwanshi vəgha tsahwəti məgəla, Səwl, kə məndi kaa slən tsa ci.

⁵⁹ Ma Etiyen naci ki, ka pə'wə ghəshi na, ka cə'wə ghəci, a kə na: «A Yesəw, Ntsaa sləkəra, bəvə piy tsee» kə. ⁶⁰ Dzəghwa na, gələb gələbəy tə shinin ci, kə ka gəzə kwəma zlanzlan, ma kə na: «A Ndə sləkəpə, əntaa gha mbəra kwəma shi na jikir na mənti ghəshiy dzəkən shi ma!» kə. War sa gəzamti na kwəma va tsəgha na, bəlahə mətiy.

8

Səwl mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw

¹ Ma Səwl ki na tərənəw ghəci vəshiy ta pəsliti tsa pəsliti məndi va Etiyen. Dzəghwa fəcavata fəca pəsliti məndi va Etiyen na, tərənəw məndi kafəshi ta sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem. Dza mbəzliy nəw Yesəw va mba'a ghəshi ndanamtəvashi gwanashi dzar mbə giwahi tə hidfi ka Zhəwde lə *Samari. War kwatəka *ka kwal Yesəw gwa'a tsəgha, shiy niy nza'yshi mbə Zherəwzalem. ² Dzəghwa nihwəti zhər *ka Zhəwifə, shiy hazləni va Hyala, mba'a ghəshi lamti Etiyen, mba'a ghəshi təhwəniti tərənəw dalala.

³ War ma Səwl naci ki na, war mbə pəla zamti mbəzliy nəw Yesəw ghəci. Ka nəw ghi tsa va, ghi tsa va ta kəəsə mbəzliy nəw Yesəw, zhər

7:51 7:51 Səvəri 32:9; 33:5; Zher 4:4; Rm 2:28-29; zhini ghən: Ezay 63:10; Ezhek 2:3-5 **7:52** 7:52 Lk 11:47-48 **7:53** 7:53 7:38; Ebr 2:2 **7:54** 7:54 Cem 37:12; 112:10 **7:55** 7:55-56 Mt 26:64; SlēniKY 2:33 **7:56** 7:56 10:11; Lk 3:21; Zhj 1:51 **7:58** 7:58 22:20 **7:59** 7:59 Cem 31:6; Lk 23:46 **7:60** 7:60 Lk 23:34 **8:1** 8:1 8:4; 11:19 **8:3** 8:3 9:1, 13, 21; 22:4-5; 26:9-11; 1Kwər 15:9; Gal 1:13

lə mi'i gwa'a, ka fəshiy dzəghwa fərshina.

*Fəlipə mbə gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidfi ka *Samari*

⁴ Dzəghwa mbəzliy ndanishi va səvəri mbə Zherəwzalem ki, ka dza kwaba ka dza kwaba ghəshi dzar mbə məlməhi, ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli. ⁵ Ma sa hwə Fəlipə naci ki na, tsər dzay dzəmbə məlmə tə hidfi ka Samari, dza na ka gəzanshi kwəmaa dzəkən *Kəristəw Ntsa tivə Hyala kaa mbəzli mbəba. ⁶ Ma mbəzliy basəshi gwanashi na, war mbə fə ghən ghəshi ta kwəma gəzə Fəlipə lə nəfə kwətiŋ. Sa ka ghəshiy favə kwəma maɗaŋa maɗaŋa na mənina, zhini mbə nata ghəshiy nza lə mətə shi. ⁷ Sa nzanay, mbə səvərta niy nza gazlaka mbə ghən tsa ka gezlekiki, kala ngwəmə lala zlanzlan ghənzə mbə səvəri. ɗaŋ vədəvəder niy satishi ka dza, ma mbəzli mətəti mətəti vəgha ni na, mba'a ghəshi mbəlishi kwəriŋ. ⁸ Dzəghwa ki, mba'a mbəzli vəshishi dalala mbə məlmə va tsəgha.

⁹ Dzəghwa, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə məlmə va, Shimanjw, kə mənina kaa slən tsa ci. Ndə mənina shi maɗaŋa maɗaŋa ni ghəci niy nza, ka dza her ka Samari tərəŋw va shi ka na vaa mənina. Ka ntsa dikə tsa ghəci niy bəti ghən tsa ci. ¹⁰ Ma mbəzli gwanashi mbə məlmə va na, ka fə ghən ta kwəma ci va, ndərazhi lə mətikwəkwər gwa'a. Ma kə ghəshiy ni na: «Kay zal tsay, hyala nə mənina bərca dikə na, kə mənina slən tsa nzə na ntsa» kə ghəshi. ¹¹ Ghəshi na war ka fə ghən tərəŋw, ta kwəma ci va sa nzana ghala kwatanjata ghəci dzamti her kwa shi lə shi maɗaŋa ci va niy mənina na.

¹² Ma sa banavə ghəshi nefer shi kaa Yəwən kwəma wəzə na va gəzanshi Fəlipə dzəkən njasa sləkə

Hyala mbəzli lə dzəkən slən tsa Yesəw Kəristəw na, mba'a mənina mananatishi *batem, zhər lə mi'i gwa'a. ¹³ Ya Shimanjw ci kwərakwə na, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw. Dzəghwa mba'a mənina mananati batem kwərakwə. Ləy hwəm sa mananati mənina batem na, mba'a nzəyəy kwasəbə Fəlipə, sa dzashi her ci va shi mənina Fəlipə lə bərca Hyala, shi dimədime ni lə shiy cipə kwəma dikə dikə na.

¹⁴ Ma sa favə *ka kwal Yesəw va niy nza mbə məlmə Zherəwzalem, a ka Samari zləbavə kwəma Hyala, kə mənina na, mba'a ghəshi ghəwənashi kar Piyer lə Zhaŋ ngəshi. ¹⁵ Dza kar Piyer sa tsəhəshi ghəshi mbə Samari na, tapə ghəshi ta cə'wə dzəkən mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw, ta mbə ghəshiy kwəmavə *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa. ¹⁶ Sa nzana kalaa səkway Safə tsa Hyalaa dzəkən ndə mbə shi ya tsamaba ci di. War lə slən tsa Yesəw Ndə sləkəpə mənina niy mananatishi batem gwa'a tsəgha. ¹⁷ Dza kar Piyer lə Zhaŋ ki, mba'a ghəshi fanakənshi dividivi shi, dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi kwəmavə Safə tsa Hyala gwanashi tsəgha.

¹⁸ Ma sa nay Shimanjw Safə tsa Hyala dzay dzəmbə mbəzli va sa fanakənshi ka kwal Yesəw dividivi na, dza na tsəgha, ka banashi gəna kaa mbəzli va. ¹⁹ Ma kə ngəshi na: «Ndaram bərca mənina ghəwəy ni shini li shi kwərakwə! Ma sa kee fə nee dəvə dzəkən ndə kwərakwə na, nza ghəci kwəmavə Safə tsa Hyala dēwdēw tsa» kə. ²⁰ Ma kə Piyer kaa ngəci na: «Kwədəp pə gha zaŋa lə gəna ghata gwa'a. Tə sa bərka ti gha, a mənina mbay pavə vəli vəlipə Hyala tə gəna, pə gha. ²¹ Gha na na ghay, kwəma gha mbə sləni mənina ghəy na ya jəw tsətsəw. Sa nzanay mənəy nəfə tsa gha dēwdēw kwa kwəma Hyalaw. ²² Ə pə gha zhəghanavə hwəm kaa zəzə kwəma gha na gəmgəm na,

a gha cə'wə va Ndə sləkəpə, nda nza naa pəlanə mbə nəfə tsa ciy dzəkən kwəma təkə nəfə tsa gha na gəmgəm na. ²³ Sa nzanay, e nay, a nəfə tsa gha təhəy va ndərəm tsa 'yaghwakəghwak tsa, *kwəma jikir na sləwanə na» kə. ²⁴ Ma kə Shi-manəw na: «Cə'wəram Ndə sləkəpə də'wə ghən tsa ghwəy vantaa shiy ya kwətij mbə shi gəzəkə ghwəy va səəkəə dzəkənee» kə.

²⁵ Dzəghwa kar Piyer ki ləy hwəm kwəma va tsəgha, ka gəzanshi kwəma Ndə sləkəpə kaa mbəzli, ka ndəgha fətij dzəkən. Ma sa kədishi ghəshi na, dza ghəshi ka zhashiy zhəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ghəshi mbə kwal na, mba'a ghəshi gəzəy Yəwən kwəma wəzə na dzar mbə giwahi tə hidī ka Samari dān.

Kar Fəlipə lə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa ka Etiyəwpiy

²⁶ Ma tə nahwəti vici na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə təzliy kaa Fəlipə, ma kə ngəci na: «Sati a gha dzəghwa kwa kwal tsaa səəkə mbə Zherəwzalem ta dzəghwa məlmə Gaza. Ma kwal tsa vay, sa mbə gamba na» kə. ²⁷ Dza Fəlipə tsəgha mađ mađiy, ka nəw kwal tsa va. Ma ghəci mbə kwal sa nə na tsa' kə na, ndə tsahwəy, ma ntsa va na, ndə ghəra sləni ngwəmna tsa ka Etiyəwpiy ghəci, ntsa tsə'wamti məndi mba'am fəy ta ndəghwə gəna mazə, maliy sləkə hidī ka Etiyəwpiy, Kandasə, kə məndi kaa slən tsa nzə. Ntsa va sləkə na gəna nzə gwanata. Ma ntsa vay, mbə məlmə Zherəwzalem niy səəkə na mbə tsəfəkwə kwa kwəma Hyala. ²⁸ Na dzay naa jigghi, ghəci mə sharet mənəzəy, kala jangə shiy ghəci kwa zliya tsasliti *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala.

²⁹ Ma kə *Safə tsa Hyala kaa Fəlipə ki na: «Mbala, kətəghəvanəaa dzəvəgha sharet va ndəkwə ndəkwə» kə. ³⁰ Dza Fəlipə, ka kəsli

bali, mba'a kətəghəvay dzəvəgha. Ma fa na na, ntsa va mbə jangə zliya ndə Hyala Ezay. Ma kə Fəlipə ngəci na: «Ka favə kwəma jangə gha va, gha sana tsəna?» kə. ³¹ Ma kə ntsa va na: «Njaa kee mbay favə, kala pəraslikəvərida shi dī na gəzə ndə shəka?» kə. Dza na tsəgha, ka cə'wə Fəlipə a ghəci dzəməə nzəyəy vəgha, mba'a Fəlipə dzəməy. ³² Ma pətsa jangə na va shiy ti kwa zliya vay, avanta kwəma gəzə məndi ti:

War nja təmbəkə tsa kəsə məndiy dzəti pi həni shiy niy mənij na.

Njasa ka zəghwə təmbəkə vaa ghwənay ma ya miy tsa ci, ta dəvə ntsaa tədī səbə tiy, ava tsəgha niy nzəyəy na.

³³ Dza mbəzli mba'a ghəshi panakən ha'wə.

Tərəh ntsaa niy yipə ti mbə ngwəvə ci.

Dzəghwa ki na, kala kama hwəlfə ci tə hidī ni,

sa kədantim piy tsa ci, kə.

³⁴ Ma kə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va kaa Fəlipə na: «Ə cə'wəjəe, gəzara, dzəkən wa gəzə *ndə gəzə kwəma Hyala tsa kwəma na tay? Dzəkən ghən tsa ci shəkənaa? Naa dzəkən tsahwəti ndə na?» kə.

³⁵ Ma kə Fəlipə na: «Dzəkən Yesəw gəzə məndi kwəma va» kə ngəci. Dza na mba'a gəzanavə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw. ³⁶ War ma ghəshi mbə nəw kwal tsa shi va tsəgha na, mba'a ghəshi kəsashi yam, ma kə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va na: «Avanashi yam, ka mbay ghaa məntəra *batem sana sa?» kə.

³⁷ Ma kə Fəlipə kaa ngəci na: «War mba'a pə gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw gwa'ay, ta mbay dzee məntəna batem» kə. A kə ntsa va na: «Yə, e banavə nəfə tsee, e zləbati lə nəfə tsee gwanay, Yesəw *Kəristəwəy, Zəghwə Hyala

na» kə. ³⁸ Dza na mba'a garəti sharet ci, mba'a ghəshi səkwashi bakanashiy dzəmbə yam. Kar Fəlipə lə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va. Dzəghwa mba'a Fəlipə mananati batem. ³⁹ Ma sa səəməshi ghəshi kwa yam na, dza Safə tsa Ndə sləkəpə tsəŋ banti Fəlipə vəgha ntsa va. Kala zhini ghəciy nay ghwəla. Ma ghəci naci ki na, war ka nəw kwal tsa ci ghəci lə vəshi tərəŋw.

⁴⁰ Ma sa bəvə Safə tsa Hyala Fəlipə naci ki na, mba'a dzaa tsahwəy mbə məlmə Azətə. Mba'a kafəy tifa ta dzəmbə məlmə Shezare, ma ghəci mbə kwal na, mba'a gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə məlmə dzar na mbə gwa'a.

9

*Səwl zhəghəy ka ndə nəw Yesəw *Kəristəw*

¹ Ma Səwl ghalaba ki na, war ghwəlay ghəci niy nza mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw Ndə sləkəpə, ka bəkwəshi. Dza na mba'a tsəhəy va dikə tsa *ka ta Hyala, ² mba'a dəwvə zliyahi və, ta cishi kaa mbəzliy sləwa *ciki basəva tsa ka Zhəwifə mbə məlmə Damasə, ta mbə ghəshiy banavə kwal tsa dzəmbəshi. Ya wa ntsa dza naa kəsay mbə nəw kwal tsa Yesəw va, ya zhər, ya mi'i mbəba na, ma nza kəəsəshi, ka pəhəshiy dzəmbə Zherəwzalem.

³ Ma sa bəvə na zliyahi va ki na, mba'a madiy. War ma ghəci mbə kwal, ghəci ndəkwə ndəkwə ta dzəmbə Damasə na, vətəghə, wəŋ pi məniiy səəkə mə ghwəmə, mba'a mbərakənvay kən. Dəzlətsəbə ghəci tsəbay. ⁴ 'Wakəvə Səwl tsəgha, gwərəp tərəy dzəti hidī. Fa na na, məli ndə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Səwl, a Səwl, wa shiy mənishi ni, sara gha ngəra'wə tay?» kə. ⁵ Tapə Səwl

ta dəw kwəma, ma kə na: «Wa ndə nza gha kia Ndə sləkəpə?» kə. Ma kə məli va ngəci na: «Yən na, yən Yesəw tsa sancī gha va ngəra'wə! ⁶ Ma nə ya, ya tsəgha nzəy, Sati limbəə dzəmbə məlmə na, ma mbəbay, nza məndi gəzəŋa shi dza ghaa mənii» kə.

⁷ Ma mbəzliy nza kar Səwl mbə dza ta dza va li shi kwa zəərə kwətij na nashi ki na, garrə ghəshi garəshi, shalalal ghəshi nzəyshi. Mba'a ghəshi favə gaka gəzə kwəma ndə nanzə ki na, a nay ntsaa gəzə kwəma va ghəshiw. ⁸ Dzəghwa Səwl mba'a satiy tə hidī. Bəŋə'i kə kaa mətəhi ci na, shaŋ ghəci kaa nay pi. Dza mbəzli nza ghəshi va li shi mba'a ghəshi kəsəghə tə dəvə ciy dzəmbə məlmə Damasə. ⁹ Sa tsəhəy na mbəba na, hi mahkan ghəci mənii, shaŋ ta nay pi, zəhwə shi zəməw, sahəwə ya yaməw. War tsəgha ki.

¹⁰ Ma ghala pətsa va na, mba'a tsahwəti ntsaa nəw Yesəw niy nza tifa mbə məlmə Damasə va, slən tsa ci na, Ananiyasə. Dzəghwa ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəci nja kwa shiw na: «A Ananiyasə» kə, ma kə Ananiyasə zləbanci na: «Way, Ntsaa sləkəra» kə. ¹¹ Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Sati, a gha nəw kwal tsa har məndiy kwal tsa "Ndihwə tsa". A gha dzaa dzakə ghi tsa Zhəwdasə, sa ghaa tsəhəŋay, nza gha dəw tsahwəti ndə, Səwl, kə məndi kaa slən tsa ci, ndə ka Tarsə ghəci. Avaci mbə cə'wə sənzenva kəyba. ¹² Mba'a nay ndə nja kwa shiw, slən tsa ci na Ananiyasə. Ntsa nay na va na, mbə dzəmbə ghəciy dzəkən, ka fə dividivi ciy dzəkən ta mbay ghəciy nay pi» kə. ¹³ Ma kə Ananiyasə kaa zləbanci Ndə sləkəpə na: «A Ntsaa sləkəra, ee favə kwəma mənii zal tsa va, va nihwəti mbəzli dāŋ, ee favə ngəra'wə tsa təliti na mbəzli

8:39 8:39 1Mezh 18:12 **8:40** 8:40 21:8 **9:1** 9:1 8:3 **9:2** 9:2 19:9, 23; 22:4; 24:14, 22; 28:22
9:3 9:3 Aba 3:3-4; 1Tim 6:16; 2Kwər 4:4, 6 **9:5** 9:5 1Kwər 15:8 **9:8** 9:8 13:11 **9:11** 9:11
21:39; 22:3 **9:12** 9:12 Mk 8:23-25

gha li mbə məlmə Zherəwzalem.
¹⁴ Ya sana sənzenva sa səkəy na tsa tikəy, lə kwal na və sa banavə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ta mbə ghəciy pəəhə mbəzliy nəwŋa gwanashi» kə. ¹⁵ Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Sati, mbala na gha. Sa nzana, ma ntsa vay, ee təravə, ta dza ghəciy gəzə slən tsee kaa mbəzli tə nihwəti hidi, lə kaa mezhizhə shi, lə kaa mbəzli ka *Izərayel gwa'a. ¹⁶ Ta canci ngəra'wə tsa dza na ta sa tə mbərkə slən tsee dzee də'wə ghən tsee» kə.

¹⁷ Əŋkwa kə Ananiyasə, mba'a madiy, ka dzaa dzakə ghi tsa va. Sa tsəhəy na kəyba na, mba'a fanakən dividivi ci kaa Səwl. Ma kə na: «A zəmərə Səwl, Yesəw Ndə sləkəpə tsa tsahwəy va ngəŋa kwa kwal tsa səkə gha va kway, ghəci ghwənara na sana, a gha mbəə nay pi, lə ta mbə nəfə tsa ghaa təhəy lə *Safə tsa Hyala dəwdew tsa» kə. ¹⁸ Dzəghwa, tsəgha ki war ghwəla na, nza'jəw, sə nja kwafə tərəkəvay səkə mbə mətəhi ci. War ghwəla ki na, Səwl mbə nay pi. Dza na pəlhəm satiy tə pi, mba'a məndi mananati *batem. ¹⁹ Dza məndi, həŋ məndi banavə shi zəmə, ka zəməshi ghəci. Ma sa zəhwə na shi zəmə na, mba'a bərqi ci zhikəshi.

Səwl mbə gəzə kwəma Hyala mbə məlmə Damasə

Dzəghwa Səwl, mba'a nzata nza gar vici jəwə lə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə ka Damasə. ²⁰ War ghwəla tsəgha na, mba'a dzəmbəy mbə gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw *Kəristəw kaa mbəzli dzar mbə ceker basəva *ka Zhəwifə, ma kə na: «Yesəwəy, Zəghwə Hyala na» kə. ²¹ Ma mbəzliy favə kwəma ci va gwanashi na, madəŋa ghəshiy nata nava kwəma. Kə ghəshi, ka dəfəw, ma kə ghəshi na: «Ntsaa niy sasa ngəra'wə

va 'yahə'yahəy kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem sasa tsəy? Ə ghəci səkə tikə sənzenva ta kəəsə mbəzliy nəw Yesəw kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala sa?» kə ghəshi.

²² War ma Səwl naci ki na, ka mətəhə bərqi ta gəzəpə kwəma Hyala, lə bərqi mbə tərəŋw. Mba'a pəraslanakəvərishi: «Yesəw na Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli» kə. Ma sa favə ka Zhəwifə mbə məlmə Damasə nava kwəma na, mba'a məhərli shi səəta, kala sənashi shi ka ghəshi gəzə ghəshi ghwəla.

²³ Ma ləy hwəm vici dəŋ na, dzəghwa ka Zhəwifə mba'a ghəshi pəhəti pəəsli ci. ²⁴ Dzəghwa mba'a kwəma pəhəti ghəshi va tsəhəta kwa sləmə Səwl. Məlmə vay, dəzlətsəbə niy tsəbay məndi lə kələm, dza ghəshi ki, mba'a ghəshi fəy mbəzli dzar kwa miy dəghahi, havəghwə lə həvir gwa'a, ka ndəghə ta pəəsli. ²⁵ Dzəghwa mbəzli ta səfa Səwl tə nahwəti vici həvir, ləŋ ghəshi bəvəə faghwa kwa ghwani, mba'a ghəshi bay dzəvəri kwa mergi kələm. Ta mbə ghəciy səkway dzəti ngwəla ta hwəy.

Səwl mbə məlmə Zherəwzalem

²⁶ Ma sa tsəhəy Səwl mbə Zherəwzalem na, dza na slar, ka pəla jakəva ghəci tsəgha lə mbəzliy nəw Yesəw. Ma mbəzliy nəw Yesəw gwanashi na, war mbə hazləni ghəshi niy nza və. Ya tsəgha niy nə na: «Ndə nəw Yesəw nzee» kə na, niy zləbavə nava ghəshiw. ²⁷ Kə Barnabasə ki mba'a pəməghə dzəvəgha *ka kwal Yesəw. Dza na mba'a gəzanshi njasa nay Səwl Ndə sləkəpə kwa kwal Damasə də'wə ghən tsa ci, lə njasa gəzanakə Ndə sləkəpə kwəma gwa'a. Zhini na diba mba'a gəzanshi njasa gəzəhwə Səwl kwəmaa dzəkən slən tsa

9:15 9:15 13:2; 22:21; 23:11; 26:1; 27:24; Rm 1:5 **9:16** 9:16 20:23; Lk 21:12; 2Kwər 11:23-28
9:17 9:17 19:6 **9:20** 9:20 17:2; Lk 22:70 **9:21** 9:21 8:1; 9:13-14 **9:22** 9:22 5:42 **9:23** 9:23 23:12 **9:23** 9:23-25 2Kwər 11:32-33 **9:26** 9:26-27 9:3-6, 20; Gal 1:18 **9:27** 9:27 Barnabasə: 4:36-37; 11:22-30; 12:25; 13:1-4, 7, 43-50; 14:12, 20; 15:2-12, 22, 35-39; 1Kwər 9:6; Gal 2:1, 9, 13

Yesəw mbə məlmə Damasə, kala gwərsə ma. ²⁸ Ma ka gha ghəshiy yivə ki. Dzəghwa Səwl, ghala fəcava ki, mba'a mənuy ka ntsa kwa zəərə kwətiŋ na li shi. Ka dza kwaɓa, ka dza kwaɓa ghəci mbə Zherəwzalem lə gəzə kwəma mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw, kala gwərsə ma. ²⁹ Ka gəzə kwəma ghəci niy nza, ya kaa *ka Zhəwifəə gəzə kwəma ka *Gərekə, ka ngərə ghəpə li shi. Ma ghəshi na, ka pəla kwal tsa pəəsli ci. ³⁰ Ma sa favə ngwarməhiy mbə nəw Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi pəməghə dzəmbə məlmə Shezare. Dza ghəshi tifa mba'a ghəshi zlay ta dzəmbə məlmə Tarsə.

³¹ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, feeye safə ta mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Zhəwde, lə Galile, mba'a ni ka *Samari gwa'a. Ka kwəma bərci ghəshi kwa kwal Hyala, ka mətəhə yi fəti va Ndə sləkəpə. Zhini ka mətəhəva daŋ tsa shi, sa kəətishi bərci *Safə tsa Hyala.

Ntsa məti məti vəgha tsa mba'a Piyer

³² Dzəghwa Piyer ki, ka təwrə dzar mbə məlməhi, ya kwəmaɓa nza, ka wanshi wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. Dzəghwa na tə nahwəti vici, mba'a səkəy dzəvəgha ni mbə məlmə Lida mbəzli. ³³ Mba'a kəsay ndə mbə məlmə va, slən tsa ci na Ene, shaw ghəci ghala piya dəghəsə va zəlghwə tsa məti məti vəgha tsa. War tə pi həni tsa ci ghəciy nza. ³⁴ War sa nay Piyer, ma kə kaa ngəci na: «Ene, ava Yesəw *Kəristəw mbəliŋa. Sati, pəərə shi həni gha» kə. 'Wakəvə tsəgha, nza'jəw Ene satiy.

³⁵ Ma sa nay mbəzli mbə məlmə Lida lə mbə hidī Sarən gwa'a nava hwəlfə kwəma tsəgha na, mba'a ghəshi zhəghəshi ka ka nəw Ndə sləkəpə tsəgha.

Zhakati tsa Tabita mbə məti

³⁶ A nahwəti mali niy nza tifa mbə ka nəw Yesəw mbə məlmə Zhafa, Tabita, kə məndi kaa slən tsa nza. «Dərkasə» kə məndi lə kwəma ka *Gərekə. Dərkasə tsa va na, kimə dī naa gəzə. Mali kwa ghəra sləni wəzə na ghənzə niy nza, ka kəəti ka ndərma, lə vəlanshi vəli tərəŋw.

³⁷ Dza na tə nahwəti vici mba'a tərətə gwərapəta, kə mba'a mətita. Dza məndi pi məndi pəshamti mbəri tsa nza, mba'a məndi fəy mbə ciki tsa ngati məndi mə ghən tsahwəti. ³⁸ Mba'a mbəzli nəw Yesəw mbə məlmə Zhafa favə mbə Lida na Piyer, kə məndi. Məlmə Lida va na, ndəkəwə ghənzə lə məlmə Zhafa. Dza ghəshi mba'a ghəshi ghwənashi mbəzli bakə ngəci. Ta dzaa cə'wə a ghəci səkə tənənə kala dzaa bəəli wəri kwa kwal.

³⁹ Ma sa tsəhəshi mbəzli bakə ni va na, mba'a ghəshi gəzanci kwəma va kaa Piyer. Dza Piyer mad' madiy kwasəbə shi tsəgha. Dza ghəshi nishə tsəhəshi. Ma sa tsəhəy na na, mba'a məndi pəməghə dzəmə ciki tsa ngati məndi va mə ghən tsahwəti. Ma sa tsəhəy Piyer məɓa ki na, dza mi'i mbəreketi gwanashi, war ka kətiva ghəshiy dzəvəgha. Ka tihwəni, ka cici kwəbənəy cisli Dərkasə ghənzə tə ghwəməta kaa ngəci. ⁴⁰ Dzəghwa Piyer kaa ngəshi tsəgha: «Ləvəriŋwəyəm tə ngwəla gwanəwəy» kə. Ma sa səvərihi ghəshi na, dza na gələbə gələbəy tə shinin ci, tapə ta cə'wə Hyala. Sa cə'wəti na na, dza na tərəd zhəghətəvay dza kwa mbəri tsa va, ma kə na: «A Tabita, satija!» kə. Dza mali va, bəŋ ghwənəmti mətə nza. Ma sa nay na Piyer na, mba'a satita, dza das nzyta mənəy. ⁴¹ Dza Piyer pay kəsakati tə dəvə, mba'a garəy. Da' harashi mbəzli Hyala ghəshi lə mi'i mbəreketi va, ci' cintishi Tabita, tə ghwəməta ghənzə. ⁴² War ghwəla ki na, gwa'a gwa'a mbəzli mbə məlmə

Zhafa favø nava kwøma ki. Dza mbøzli ðaŋ mba'a ghøshi ðanavø nefer shi kaa Ndø sløkøpø mbø mølmø va. ⁴³ Dza Piyer mba'a mønti vici ðaŋ mbø mølmø Zhafa ki, køghi tsa Shimaŋw. Shimaŋw tsa va na, kwøþø hwøtahi na sløni ci ka naa møni.

10

Kar Kwørnel læ Piyer

¹ Mbø mølmø Shezareyey, a tsahwøti zal niy nza tifa, Kwørnel, kø møndi kaa sløn tsa ci. Mazø tsa ka sawji ka *Røm bøløkwø ghøci, mbøzli sløwa na va na, ka sawji ka Itali, kø møndi kaa harshi. ² Ma ghøci na, ntsa slar tsa, ka hazløni va Hyala ghøci læ mbøzli køghi tsa ci gwanashi. Dalala ghøciy køæti *ka Zhøwifø. Zhevi ghøciy nza mbø cø'wø Hyala.

³ Dzøghwa na tø nahwøti vici, ge'i ge'i læ tsahi mahkan hetihwer, mba'a nashi shiy nja kwa shiw. Shi nashi na va na, *ndø kwal tsa Hyala wayway ghøci mbø dzakø ghi tsa ci, ka har, a kø na: «A Kwørnel» kø.

⁴ Dza Kwørnel ka nighø, mba'a her ci dzashi tøरणw, ma kø na: «Wa saa møniy kia Ndø sløkøra?» kø. Ma kø ndø kwal tsa Hyala tsa va ngøci na: «A Hyala zøzøtiy dzøkøn gha, mba'a zløbavø cø'wø gha, læ køæti tsa køæti gha mbøzli. ⁵ Nana kiy, mbala ghwøni mbøzli dzømbø mølmø Zhafa, ta harŋa Shimaŋw tsa har møndiy Piyer. ⁶ Avacyi ndø mølmø køghi tsa Shimaŋw, ndø kwøþø hwøteþer. Miy kwøfa kørkøva ma na ghi tsa va» kø.

⁷ Ma sa dzay ndø kwal tsa gøzanci kwøma va kaa Kwørnel ki na, dza na da' harvø mbøzli bakø mbø ka sløni ci, læ ndø sawji tsa ci kwøtiŋ, ndø sløni tsa ci ghala kwatanata, ndø hazløni va Hyala ghøci. Dzøghwa na mba'a slanakøshi kwømaa mønta va gwa'a. ⁸ Ma sa slanakøshi na kwøma

va na, mba'a ghwønashiy dzømbø mølmø Zhafa ki.

⁹ Ma way pi tø høzlimø, ghøshi mbø kwal shi, ndøkwø ta tsøhø mbø mølmø Zhafa na, mba'a Piyer kaføy dzay dzømø ghøn ciki tsa gwømati møndi nja beela ta cø'wø Hyala, vici kwa ghøn. ¹⁰ Ghalaba na, ka ghørandi ma, ka ði zømø shiy ghøci. Ma møndi ghwølashi mbø tsøtsøva ta pølanci hwøer na, dza Hyala mba'a cinti shiy nja kwa shiw. ¹¹ Tsa' kø na, ghwømø ghwønita, mba'a nay sø møþa nja gwadø tsa dikø tsa, mba'am køsøvø slimim ci fadanashi, ka søkwa ghøciy dzøti hidfi. ¹² Njø'wø kø Piyer kaa pøtsa mbøþa na, ya wa sløn saa dza søða tø hidfi nza shidshid' vø fadø gwa'a na, war mbø, læ shiy dza læ hwøer ðiba, mba'a hwølfø 'yegwer gwa'a gwa'a. ¹³ Ma fa Piyer na, møli ndø mbø gøzanci kwøma, ma kø na: «A Piyer, sati køsøshi, a gha slaslashi, ka tashi ta zømøshi» kø. ¹⁴ Ma kø Piyer na: «A Ndø sløkøra, awø kiw. Sløn sa makøpø Hyala va zømø ci, ya shi mahalakø niy, søkø ghøshiy nza nehøm tø miy tsee tepøw» kø. ¹⁵ Zhini ma kø møli va ngøci þa na: «Ma shi nø Hyala ðewðew na ghøshi køy, ka nø gha awø, mahalakø na ghøshi, pø gha ma!» kø. ¹⁶ War tsøgha war tsøgha, gar mahkan søða shi va mbø møniva tsøgha ngøci. Dzøghwa ki, nza'jøw ghøshi zhiniy zhashiy zhimø ghwømø.

¹⁷ Ma Piyer ki na, ghøरणø mbø tøkø shi ði gøla shi nashi na vaa gøzø. Ma ghøci mbø zøzø kwøma va na, mba'a mbøzli ghwønikø Kwørnel va søkøshi kwa døgha, mba'a ghøshi ðøwvø ghi tsa Shimaŋw tø pøtsa nza na. Søkø ghøshi garø ghøshi garøshi kwa døgha. ¹⁸ Tapø ghøshi mbø har mbøzli køghi tsa va. Sa washi møndi na, dza ghøshi ka ðøw, ma kø ghøshi na: «Tikø na tsahwøti ndø mølmø,

Shimanjw, kə mēndi kaa sløn tsa ci, zhini Piyer tsahwəti sløn tsa ci bay na?» Kə ghəshi.

19 Ghala pətsa va na, Piyer ghwəlay war mbə təkə kwəmaa dzəkən shi nashi na va. Ma fa na na, *Safə tsa Hyala mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Piyer, ava zhər mahkan mbə palaŋa kwa dəgha. 20 A pə gha mēntiy, sati a gha dzəghwa. Nza ghwəy dzanwəy li shi, əntaa gha kə ghəpə ma. Sa nzanay, yən ghwənəkəshi na» kə.

21 Əŋkwa kə Piyer, dza na mba'a səkway dzəvəgha shi. Ma kə kaa mbəzliy pəla va na: «Ane, yən na sa pala ghwəy va. Wa shiy mənishi səkə ghwəy ta pəlaraa?» kə.

22 Ma kə ghəshi na: «Kwərnəl, mazə tsa ka sawji bələkwə ghwənəkəŋəy na. Ghəciy, zal tsa slar tsa na. Ka hazlənə va Hyala, mbə fal *ka Zhəwifə gwa'a gwa'a. *Ndə kwal tsa Hyala gəzanci na: "Ghwəni mbəzli a ghəshi harkəŋa Shimanjw Piyer, ma nza gha fa kwəma dza naa gəzaŋa" kə ngəci. Va tsəgha ghwənəkəŋəy na ta harŋa» kə ghəshi. 23 Ma sa favə Piyer tsəgha na, dza na mba'a harəghəshiy dzakə ghi, mba'a fənəyshi gwəci tsa shi, hi ghəshi kəyba.

Ma way pi tə həzlimə ki na, kəram Piyer kafəy li shi. Dza nihwəti ngwarməhiy mbə nəw Yesəw mbə məlmə Zhafa mba'a ghəshi dzashi kwasəbə. 24 Dza ghəshi tə həzlimə va, kwədīm ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Shezare. Tifa Kwərnəl niy nza mbə ndəghəshi, mba'a basəkə ngwardəhiy lə madigahiy slar slar ni gwa'a. 25 Ma Piyer kwa miy dəgha mbə dzakə na, mba'a Kwərnəl madiy ta dza ta ka'wə. Dza Kwərnəl tsəgha tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma ci, ka pəra'wanci di-vidivi. 26 Dza Piyer mba'a kəsakati.

Ma kə ngəci na: «Satiŋa! Yənəy, ndə nzee nja gha kwərakwə» kə.

27 Ma sa kəsakati Piyer na, ka dzakə ghi ghəshi kala sla kwəma ghəshi. Dzakə Piyer na, mbəzli basəshi tərəŋw dalala kəyba. 28 Ma kə Piyer ngəshi na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay kiy, mahalakə na va ghəy, ghəy kaa Zhəwifə, ta jakəva ghəy lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ya ta dzakə ghi tsa shi nzo. Əy, ma ki na, dza Hyala mba'a citəra shiy vantee taa bəti ya wa ndə ci nja ntsa mahalakə tsa kwa kwəma Hyala. Ya nja ntsa kamam gar jakəva li. 29 Ava va tsəgha zləbavee sana nay ghwəy, mba'ee səkəra kala mənə ma awə sa harda ghwəy. A nə ya kaa kwəma dəwee va ghwəy nana kiy, tawa harda ghwəya, nə ya?» kə.

30 Tapə Kwərnəl ta zləba kwəma va, ma kə na: «Avanay kwa fada vici na sana ndatsə, ma fəcava yən mbə cə'wə Hyala ge'i lə tsahi mahkan kəghi tseyey, mba'a nahwəti kwəma kəsara. Tsa', pən na, ndə məgarə kwa kwəmee, ka mbərə kwəbaŋ tsa kən ghən ci nja vici. 31 Ma kə ngəra na: "A Kwərnəl, a Hyala favə cə'wə gha, mba'a zəzətiy dzəkən kəti tsa kəti gha va mbəzli. 32 Va tsəgha səkəe ta gəzəŋa. Sənzəvanay, ghwəni miy ta har Shimanjw Piyer mbə Zhafa. Avacy ndə məlmə kəghi tsa Shimanjw, ndə kwəbə hwəteber, miy kwəfaa kərkəva ma na ghi tsa ci va" kə. 33 Dzee ki, mba'ee ghwənashi mbəzli tanŋa ta harŋa sana nay gha. Sa tsəhəshi ghəshi va gha na mba'a gha zləbavə səkə kwərakwə. Sənzənva kiy, avanaŋəy tikə gwanəŋəy kwa kwəma Hyala, ta fa kwəma gəzaŋa Ntsaa sləkəpə va ta gəzəŋəy» kə.

Kwəma Hyala gəzə Piyer kəghi tsa Kwərnəl

34 Ma ləy hwəm sa kədfamti Kwərnəl gəzə kwəma ci va na, dza Piyer tsəgha, mba'a ghati gəzanshi kwəma, ma kə na: «Aya, kwagwa'a kwagwa'ay, avanay nana ghee sənay na, ghəngəhən tsa mbəzli tība va Hyala na nanzəw, pən! 35 Ya wa ndə na mbə hwəlfəhi mbəzli gwa'a, kama na mbə hazləni və, ka mənī kwəma wəzə nay, ghəci na sa dī na. 36 A ghwəy sənay, miy tsa niy ghwənikə Hyala kaa ka *Izərayel. Miy tsa vay, Yəwən kwəma wəzə na, saa bəpə zərkə mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw na. Ghəci na Ndə sləkəpə gwa'a. 37 A ghwəy sənata kwəmaa niy gəzəkə Zhan dzəkən *batem. A ghwəy sənashi shiy mənishi ləy hwəm kwəma ci va. Sa ghatəvashi ghəshi mbə hidī Galile ka dzar pa' mbə hidī Zhəwde. 38 Zhini a ghwəy sənay njasa banavə Hyala bərzi nza, lə Safə tsa nza dəwdew tsa kaa Yesəw, ndə ka Nazaretə. Dza Yesəw mba'a təwramti hidī ndəkwə ndəkwə ni, ka mənīpə kwəma wəzə na, ka mbəli mbəzli mbə dəvə *ndə jaka tsa Hyala gwa'a. Kwəma mənīti na va tsəghay, sa nzana mbə kəəti Hyala niy nza na. 39 Sənzənvay, ghəy na ka ndəgha fətiy dzəkən shi mənəhwə na gwa'a gwa'a tə hidī ka Zhəwifə, lə mbə Zherəwzalem. Dza mba'a mbəzli danwavəgha vəgha tsəm pəəsliti. 40 Dza Hyala mba'a zhanakati mbə məti tə kwa mahkana vici ci. Mba'a banavə bərzi, ta cipə ghən tsa ci tə ghwəməy. 41 Sa ci na ghən tsa ci kaa mbəzliy, citi ghən tsa ci na kaa mbəzli gwa'aw. War kwataka kaa ngəjəy gwa'a tsəgha citəvay na. Ghəy ghəy shi tsəhavə Hyala ta ndəgha fətiy dzəkən ghala kwatanata. Ləy hwəm sa zhanakati Hyala Yesəw tsa va mbə mətiy, a ghəy zəməhwə shiy, ka sahwə shi sa li. 42 Dzəghwa na, ghəci Yesəw

tsa va mba'a ghwənanəy ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Mba'a ta mbə ghəy gəzanshi kaa mbəzli: “Ava ghəcia sa fəy Hyala ta sla ngwəvə kən mbəzli tə ghwəməshi ni, lə ni bəkwə bəkwə ni” pə ghəy ta ni. 43 Gwanashi gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala kwəmaa dzəkən, a kə ghəshi na: “Ya wa ntsaa dzaa banavə nəfə tsa ci ngəciy, ta kwəməvə pəli kwəma ci jikir na dza na lə slən tsa ci!” kə ghəshi» kə Piyer.

**Mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəməvə *Safə tsa Hyala kwərakwə*

44 War Piyer ghwəlay mbə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə Safə tsa Hyala dəwdew tsa mba'a səkway dzəkən mbəzliy fa kwəma ci va gwanashi. 45 Ma ka Zhəwifə nəw Yesəw va niy səkəshi kwasəbə Piyer ki na, war ka mananshi madanə kwəma va. Sa nzana, mba'a Hyala vəliti Safə tsa nza dəwdew tsa kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwərakwə fa. 46 Katanə nanzə ki na, mbə favə mbəzli va ghəshi ka gəzə kwəma kwa kwəma nihwəti mbəzli ghəngəhən ghəngəhən. Ka fə shəndəkə ghəshiy dzəti Hyala. Ma kə Piyer ki na: 47 «Avanashi mbəzli ni kwəməvə Safə tsa Hyala dəwdew tsa nja ghwəmmə kwərakwə. Ka dza ndəə mbay mənī awə ya ta mananshi *batem ghwəla kiw» kə. 48 Dza na mba'a gəzanshi mbəzli, a mənī mananatishi batem lə slən tsa Yesəw *Kəristəw. Ma sa mananamtishi mənī batem ki na, tapə ghəshi ka cə'wə Piyer, a ghəci nzəyayvay li shi, gar vici jəwə.

11

Gəzə kwəma Piyer kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Zherəwzalem

10:35 10:35 Zhj 9:31 **10:36** 10:36 Ezay 52:7; Rm 3:25-26; 5:1; 2Kwə 5:18; Kwəl 1:20; ShiZhj 19:16 **10:38** 10:38 Lk 4:18; 13:16; Zhj 3:2 **10:39** 10:39-40 3:15 **10:41** 10:41 1:4; Lk 24:30-31, 41-43; Zhj 21:12-13 **10:42** 10:42 17:31; Rm 14:9; 2Tim 4:1; 1Pi 4:5 **10:43** 10:43 13:38; Zher 31:34 **10:44** 10:44-46 2:4 **10:47** 10:47 8:36 **10:48** 10:48 19:5

1 Lōy hwēm kwōma va na, mba'a *ka kwal Yesōw ghōshi lō nihwōti mbēzliy nōw Yesōw tō hidi ka Zhōwde favō, a *mbēzliy kamaa ka Zhōwifō zlōbavō kwōma Hyala kwōrakwō, kō mōndi. ² Ma sa zhōghākōvay Piyer dzōmbē Zherōwzalem ki na, ka gōzanci kwōma ka Zhōwifō nōw Yesōw, ma kō ghōshi ngōci na: «Wōzō mōnti ghaw» kō ghōshi ngōci. ³ «Ghay, a gha sōkō kōghi tsa mbēzliy *slanti ma fō'yasa, kamaa ka Zhōwifō, mba'a gha zōmōhwō shiy li shi, ndō ka Zhōwifō gha ngar!» kō ghōshi.

⁴ Dzōghwa Piyer mba'a madiy ta canshi kwōma va bazhō bazhō njasa mōntōvata na ki, ma kō na: ⁵ «A mbēzlee, vanta kwōmaa mōnta: Ma yōn mbō mōlmō Zhafa tō nahwōti vici yōn mbō cō'wō Hyalay, mba'ee nashi shiy nja kwa shiw, tsa' pōn na, shiy nja gwadō tsa dikō tsa, mba'am kēsōvō slimim ci fadānashi, mbō sōkō mō ghwōmō, ka sōkwa pa' vōghee. ⁶ Pōn pa'i fati mōtse ti, ka nighō wōzō. Nighē na, shiy mbō, dōbeker fadō sōfā ni, lō shōkwadēshi, lō shiy dza lō hwēr, mba'a 'yegwer tō ghwōmō. ⁷ Fee fā na, mōli ndō mbō gōzōra kwōma, a kō na: “A Piyer, sati kōēsōshi, a gha slaslashi, ka tashi, ta zōmōshi!” kō. ⁸ Ma pōn na: “A Ndō slōkōra, awō kiw. Slōn sa makōpō Hyala va zōmō ci, ya shi mahalakō niy, sōkō ghōshiy nza nehem tō miy tsee tepōw!” Pōn. ⁹ Zhini ma kō mōli va kaa zlōbara sōkō mō ghwōmō kwa baka sōfā na: “Ma shi nō Hyala dēwdēw na ghōshi kōy, ka nō gha awō, mahalakō na ghōshi pō gha ma!” kō. ¹⁰ Dza mahkan sōfā shi va mbō mōniva tsōgha. Kō ghōshi gwanashi, mba'a ghōshi zhashiy zhimō ghwōmō.

¹¹ War ge'i ghala vōghwō tsa va ki na, mba'a mbēzli mahkan sōkōshiy dzōghwa dōgha ntsa nzee va kōy, sōkō mbō mōlmō Shezare

niy ghwōnikōshi mōndi ta hardā. ¹² Zhini ma kō *Safō tsa Hyala ngōra fā na: “A Piyer, sati madi mbala kwasōbō mbēzli va! Ōntaa gha kō ghōpō ma!” kō. Dzōghwa ngwarmōhimmō kwan ni ni nōw Yesōw niy sōakee tikō li shi, mba'a ghōshi nōwvōra ta dzōmbō mōlmō Shezare. Sa kafō ghōy li shi na, dza ghōy tōgwōlēm dzakōṅōy dzakō ghi tsa Kwōrnel. ¹³ Sa tsōhōṅōy ghōy na, dza zal tsa va, mba'a gōzanōy njasa nay na *ndō kwal tsa Hyala mōgarō kōghi tsa ci, mbō gōzanci kwōma. Vanta kwōma gōzanci ndō kwal tsa va: “A Kwōrnel, ghwōni mbēzli dzōmbō mōlmō Zhafa ta harṅa Shi-manṅw Piyer a ghōci sōkō. ¹⁴ Ta gōzāṅa kwōmaa dzaa mbōlitōṅa lō mbēzli kōghi tsa gha gwanashi dza na!” kō, kō Kwōrnel kaa ngōṅōy.

¹⁵ Sa gōzamti na tsōgha, war sa ghateē gōzō kwōma kaa ngōshi tsōgha na, mba'a Safō tsa Hyala sōkway dzōkōn shi, njasa niy sōkway na vaa dzōkōn ghwōmmō niy nza kwōrakwō. ¹⁶ Pōn mba'ee zōzōvō kwōmaa niy gōzōkō Ndō slōkōpō va, niy nō na: “Lō yam niy mōnipō Zhan *batem, ma na na ghwōyōy, ta sōkō dza Safō tsa Hyala dēwdēw tsaa dzōkōn ghwōy” kō niy ni. ¹⁷ Hyala tarōkō na vōlanshi vōli nzō, njasa niy vōlavōmmō na va ghala vōghwō tsaa fānavō ghwōmmō va nefer ghwōmmō kaa Ndō slōkōpō Yesōw *Kōristōw kwōrakwō. Ya sa nzana tsōgha Hyala mōnti kiy, wa slōn tsee nee ki, kee ni “awō” pōn kaa Hyalaa?» kō Piyer.

¹⁸ Ma sa favō ka Zhōwifō nōw Yesōw kwōma va tsōgha na, mba'a ghōshi dōpōshi. Tapō ghōshi ta fal Hyala, ma kō ghōshi na: «Ma ghōnzō tsōghay, ō fānavō Hyala kwal kwōrakwō kaa *mbēzliy kamaa ka Zhōwifō, a ghōshi tsa titihwō tsa shi kaa Hyala, ta mbō ghōshiy

kwəməvə piy tsa kədi ma!» kə ghəshi.

Mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Antiyəshə

¹⁹ Ma fəca pəesli mēndi va Etiyenəy, tərənɔw niy madishi mēndi ta sa ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. Dzəghwa mba'a ghəshi ndanivərivashi, ka dza niva kwaba, ka dza niva kwaba, va ngəra'wə tsa va. Dza nihwəti mbə shi mba'a ghəshi dzashi ka tsəhəshi pa' tē hidī Feniki lə mbə məlmə Antiyəshə, mba'a tē hidī ka Shipər. Dza ghəshi na, war kwataka kaa *ka Zhəwifə mbə məlməhi va gwa'a tsəgha ghəshiy gəzanshi kwəma Yesəw. ²⁰ Dza nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə mbəzliy səkə tē hidī ka Shipər lə mbə məlmə ka Shiren, mba'a ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Antiyəshə. Mba'a ghəshi gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw kaa ka *Gərekə mbə məlmə va. ²¹ Ma mbəzli va mbə dza shi va na, mbə kəətishi Ndə sləkəpə niy nza lə bərçi. Dzəghwa dən mbəzli banavə nefer shi kaa Yesəw, ka zhəghəshi ka mbəzliy nəw Ndə sləkəpə.

²² Dzəghwa mba'a nəwər tsa kwəma va tsəhəy kwa sləmə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem. Ma sa favə ghəshi na, dzəghwa ghəshi bən ghəshi ghwənəghə Barnabasə dzəmbə Antiyəshə. ²³ Ma sa tsəhəy Barnabasə na, mba'a nay njasa təfanatishi Hyala miy tsa nzə kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə. Dza na mba'a vəshiy ta kwəma va tərənɔw. Kə mba'a gəzanshi kwəmaa dzaa mətəhanshi bərçi, a ghəshi kəsəvə nəw Ndə sləkəpə wəzə wəzə, lə nəfə tsa shi kwətin. ²⁴ Ma Barnabasə tsa vay, ndə wəzə niy nza na, lə *Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ci paf, mba'a banavə nəfə

tsa ci gwanay kaa Yesəw. Dzəghwa mbəzli dənən mba'a ghəshi zləbavə nəw Ndə sləkəpə ki.

²⁵ Ma ləy hwəm kwəma va na, dza Barnabasə ki mba'a kafəy mbə Antiyəshə, ka dzay dzəmbə məlmə Tarsə ta pəla Səwl. ²⁶ Ma sa kəsay na mbəba na, mba'a pəməkə dzəmbə Antiyəshə. Dza ghəshi, ca' ghəshi zakə ha mbəba bakanashi. War ka basəva ghəshi jakə lə mbəzliy nəw Yesəw gwa'a. Mba'a ghəshi bananavə shiy kaa mbəzli dən mbəba ki. Ava mbə məlmə Antiyəshə ghava kwa tən har slən tsa *mbəzli ta səda Yesəw «Mbəzliy nəw Kəristəw».

²⁷ Ghala vəghwə tsa va na, mba'a nihwəti ka gəzə kwəma Hyala səkəshi mbə məlmə Zherəwzalem dzəmbə Antiyəshə. ²⁸ Dzəghwa tsahwəti mbə shi kwətin, slən tsa ci na Agabəsə, mba'a satiy gəzəkəvəri kwəma sa cinti *Safə tsa Hyala, ma kə na: «Avanay lə bərçi Safə tsa Hyala gəzee, ta səkə dza ma dikə naa dzəti hidī ghwəmmə gwa'a gwa'a» kə. (Katan na mba'a ma va niy mənəta, ge'i ge'i ghala vəghwə tsaa mənī Kwələdə mazə tē hidī ka *Rəm gwanashi.) ²⁹ Dza mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə mba'a ghəshi sləkati tsəhə shiy ta kəti ngwarməghəhishi mbə nəw Yesəw tē hidī ka Zhəwde. Ma kə ghəshi na: «Ya wa ndə na mba'a bəkə shiy njasa mbay bərçi ci» kə ghəshi. ³⁰ Dza ghəshi tsəgha ghəshi məniti. Sa tsəhamti ghəshi shi va na, mba'a ghəshi tivə kar Barnabasə ghəshi lə Səwl, ta vəli shi va kaa mətikwəkwər mbə mbəzli nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem.

12

Kwəmaa dzəkən Zhakə tsa pəeslitim lə dzəkən Piyer tsa fəghwam kwa fərshina

1 Ma ge'i ghala vøghwə tsa va ki na, mba'a mazə *Erədə ghati sa ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. 2 Dza na mbəh pəəsliti Zhakə, zəmbəghəy Zhan, lə kafa'i. 3 Ma sa nay na ka vəshi *ka Zhəwifə ta kwəma va na, dza na mba'a ghwənashi mbəzli ta kəsə Piyer kwərakwə ba. Ma fəcava na, vici tsə ka məndiy zəmə peŋ tsa kama cinjini ti mbə ghənzə. 4 Ma sa kəsanakə məndi Piyer na, mba'a faghwa kwa fərshina. Kə ti tivə ka sawji mən lə kwan ta mbəərə ndəghwə ci, fadə fadə fadə. Ma kə mbə təkə kwəma ci na: «Nzee sla ngwəvəə dzəkən kwa kwəma mbəzli ləy hwəm *makwaghwa Pakə» kə. 5 Ma Piyer na, war mbə ndəghwə ci məndi tsəgha kwa fərshina ki. Dza mbəzliy nəw Yesəw tapə ghəshi ta cə'wə Hyala ti, lə bərçi, kala dəkəva ma ghəshi.

Səəmə tsa Piyer kwa fərshina

6 Va məndi tə kwa kəni vərđi ta səvəri ta sla ngwəvəə dzəkən Piyer, kwa kwəma mbəzli, tə saa bərkəti *Erədə ki. Ma Piyer na, tə hi ghəci, tsatsa kwa dəŋw tsahi bakə, kwa jipə ka sawji bakə. Ma ka ndəghwə miy ciki fərshina pərikə kwa miy dəgha ba na, mbə ndəghwə ghəshi kwərakwə. 7 War vətəghə, ndə kwal tsa Ndə sləkəpə tsahwəy tifa tsəgha. Mba'a wan pi mənuy kwa fərshina. Kə ndə kwal tsa va, gwanəz, gwanəzay Piyer vəgha slərpə ci, mba'a fərghəy. Ma kə ngəci na: «A Piyer, sati tanjan» kə. War gwəravə tsahi tsati məndi va li shi tsəgha, dzəghwəbə ghəshi shəkəshi səkwa tə dividivi ci. 8 Ma kə *ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəci na: «Pəhəti məgapa gha, a gha pambə kwekweher gha» kə. Mba'a Piyer mənti tsəgha. Zhini ma kə ngəci ba na: «Pakən kwəban tsa gha a gha nəwra» kə. 9 Kə Piyer ka nəw tsəghaa səvəri. Ma ghəci na, bəti shi məni ndə kwal tsa va va na nja shi katan ni na naci

diw. War njasa shiwti na shiw ghəciy nighə. 10 Dza ghəshi tan ghəshi tanəti kwa tanə ka ndəghwə mbəzli kwa fərshina, zhini tan kaa kwa baka, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha gəzli kwa tsahi miy dəgha va, bazhə ghənzəə dzəmbə məlmə. Dzəghwa na bəŋ ghwənəmti ghən tsa nžə kwətita, kwa kwəma shi. Mba'a ghəshi səvəri shi tə ngwəla, ka dzəghwashiy dzəghwa kwal. 'Wakəvə ki, mbəəkə, ndə kwal tsa va zlay Piyer tsəgha, ra'i zay.

11 Dzəghwa Piyer ki mba'a fəti ghən ta kwəma tifa, ma kə na: «Ma nanay, e sənay ki, katan na, Ndə sləkəpə ghwənay na ndə kwal tsa ci, na mbəlantəra na mbə dəvə mazə Erədə, lə va kwəma ngəra'wə tsaa niy di *ka Zhəwifə va sara» kə.

12 War sa təkəvə na tsəgha na, mba'a kafəy, karə dzakə ghi tsa Marəy mbəghəy Zhan, ntsa har məndiy Markə. Ghalaba na, dan mbəzli basə shi, ka cə'wə Hyala kəyba. 13 Dza na ndəs tsəhəy, ka tsa gəzli ghəci miy dəgha, Ma sa tsata na gəzli na, mba'a makwa maliy ghəra sləni kəghi tsa va səəkəta, ta ghwənəmci dəgha. Slən tsa nžə na Rəwde. 14 Tsəhə tsa tsəhə na miy dəgha na, mba'a fəti ghən ta məli Piyer. Dza na ki, mba'a vəshita, kala zhini ghənzəə ghwəni ciki va vəshi di, kə del zhəghəghəvata lə bali. Ma kə kaa mbəzli na: «Aya, waa Piyer na sa va, avaci pəriba miy dəgha!» kə. 15 Ma kə ghəshi ngəta na: «Əm! Ə gazlaka gha shəkəna? Kwəma naa səəkəy tifa?» kə ghəshi. «Awə, ghəci na katan» kə mali va. Zhini ma kə ghəshi na: «Ghənzə tsəghay, məkəkwə ci na ghəshi» kə ghəshi.

16 War ma Piyer ki na, war mbə tsa gəzli va ghəci naci. Səəkə ghəshi ki, bəŋə'i ghəshi ghwənəmti miy dəgha. Ma sa nə ghəshi tsa', kə ghəshi na, kar tə Piyer. Nja madəŋa ghəshiy nata nava kwəma tsəgha. 17 Dzəghwa Piyer kafə,

kafata dəvə ci, mba'a damətishi, sa gaka ghəshi. Dza na, ka slanshi njasa pəlikəmə Ndə sləkəpə kwa fərshina. Ma kə na: «Gəzancim kwəma va kaa Zhakə, lə kaa nihwəti ngwarməhimmə nəw Yesəw» kə. Ləy hwəm kwəma va na, mba'a səvəriy, ka dzay dzəti tsahwəti pi.

¹⁸ Ma tə way pi ki na, kala nay Piyer ka sawji. Dzəghwa tərəŋw ghəshi səvərivashi va kwəma kən, sa sənay ma ghəshi njasa gha naa bərvay kwa fərshina. ¹⁹ Dza tapə Erədə mbə ghwəni mbəzli ta pəla ci, shaŋ ghəshi vəgha nay. Ma sa pəlahwə məndi Piyer kala nay ma məndi na, dza tapə məndi mbə dəw kwəma va ka sawji va, dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli: «Bak-wamtim ka sawji va» kə. Dzəghwa mba'a madiy mbə hidfi ka Zhəwde ka dzay dzəmbə məlmə Shezare, mba'a dzaa nza nza mbəba.

*Njasa mətuy *Erədə*

²⁰ Ghala vəghwə tsaa məni Erədə va mazəy, tə hidfi ci niy va mbəzli ka Tir lə mbəzli ka Shidanw pəla shi ka ghəshiy zəmə. Ma ge'i lə tsahwəti vəghwə na, mba'a nəfə tsa Erədə niy satiy dzəkən shi. Dza ghəshi tə nahwəti vici jakə ghəshi jakəti miy tsa shi, ta dza ta sləka kwəma li, ta mbə kwəmaa kama kwa jipə shi li. Dza ghəshi pərba va Bəlastəsə, ghəci ntsaa ghəra sləni mbə ciki tsa Erədə, mba'a ghəshi tsəhəshi, ta mbə ghəciy nza dza kwa bəla shi. Mba'a ghəci zləbavə. Dza ghəshi mba'a ghəshi tsəhəshi va Erədə ta sləka kwəma.

²¹ Ma sa səəkəta viciy niy titim ki na, dzəghwa Erədə mba'a pakən kwəban mazə tsa ci. Dza na dərəsə nzəyəy kwa gəzli mazə ci. Tapə ghəci ta gəzanshi kwəma kaa mbəzli zlanzlan. ²² Kə mbəzli ka fal ki, ma kə ghəshi na: «Hyala na nava gəzə na kwəma, ndə ngəri naw!» kə ghəshi. ²³ Tibata ki na, nza'jəw,

Hyala ghwənikə ndə kwal tsa nza ta fanambə zəlghwə mətəla'i kaa Erədə, mba'a mətuy. Ma mətuy kəsəy vay, sa nzana mba'a mənti fəgə, ka bəti ghən tsa ci ka Hyala.

²⁴ Ma ləy hwəm mətuy ci va na, war ə kwəma Hyalaa dza kwa kwəma kwa kwəma. Mbəzliy nəw Yesəw nashi ki na, war mbə mətəsəhəva ghəshi tərəŋw. ²⁵ Dza kar Səwl ghəshi lə Barnabasə mba'a ghəshi kədamti sləni shi mbə Zherəwzalem. Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi zhəghəghəvashiy dzəmbə Antiyəshə. Pəm ghəshi pəməvə Zhan tsa har məndiy Markə kwasəbə shi ghəshiy səəkə.

Hyala harvə kar Səwl lə Barnabasə ta dza ta gəzə kwəma nza kaa mbəzli

13

¹ Ma ghala pətsa va na, mba'a ka gəzə kwəmaa səəkə va Hyala kaa mbəzli, lə mbəzliy bəni shiy kaa mbəzliy nəw Yesəw niy nza mbə məlmə Antiyəshə. Avənay slən tsa mbəzli va: Kar Barnabasə ghəshi lə Shimeyanw tsa har məndiy «Ntsa ngəri tsa» mba'a Ləshiyəsə ndə ka Shiren, mba'a Manayen, saa kəli lə mazə *Erədə, mba'a Səwl ki.

² Ma tə nahwəti vici na, mba'a mbəzliy nəw Yesəw jakəshi ta cə'wə Ndə sləkəpə, ka məni səwmay. Ma ghalaba na, mba'a *Safə tsa Hyala gəzanakəshi kwəma, ma kə ngəshi na: «A mbəzli ni, bəkəvəridam kar Barnabasə lə Səwl, tsarakə mbə ghwəy, a ghəshi dza ta ghəra sləni harvəsəhee va ti» kə. ³ Ma sa gəzanakəshi Safə tsa Hyala tsəgha na, dza ghəshi tifa tapə ta cə'wə Hyala, ka məni səwmay. Ma ləy hwəm sa manamti ghəshi səwmay, gwa'a ghəshi cə'wamti cə'wə ki na, dza ghəshi bəm fanakənsi dividivi kaa mbəzli bakə ni va, mba'a ghəshi zlashiy dzashi.

Gəzə kwəma Hyala kar Barnabasə lə Səwl kaa mbəzli tə hidfi ka Shipər

⁴ Ma sa təravə *Safə tsa Hyala kar Barnabasə lə Səwl, mba'a ghwənashi tsəgha ki na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə miy kwəfaa kərkəva ma, Sheləshi, kə mēndi kaa slən tsa məlmə va. Dza ghəshi kaf kafəshi mbəba kwa kwambəwal, ka dzashiy dzəti hidfi tə jipə yam, Shipər, kə mēndi kaa slən tsa hidfi va, ⁵ dza nishə ghəshi tsəhəshi mbə Salamin, nahwəti məlmə tə hidfi va. Tapə ghəshi ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbəba mbə ciki basəva *ka Zhəwifə. Tifa Zhan Markə kwasəbə shi ghalaba, ta kəətishi.

⁶ Dza mba'a ghəshi kafəshi mbə məlmə Salamin, mba'a ghəshi tanamti Shipər. Dza nishə ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Pafəsə. Ma mbəba na, mba'a ghəshi kəsəy tsahwəti ndə dəfəl, saa niy bəti ghən tsa ci, ka *ndə gəzə kwəma Hyala tifa, ndə ka Zhəwifə ghəci. Slən tsa ci na Bar Yesəw. ⁷ Ntsa kwa dəgha ngwəmna tsa tə hidfi va ghəci niy nza. Serzhiyəse Pələse, kə mēndi kaa slən tsa ngwəmna tsa va. Zal ndə məhərli tərənjw ghəci. Dza na tə nahwəti vici da' harvə kar Barnabasə ghəshi lə Səwl. Ma sa harvəshi na na, ka di favə kwəma Hyala ghəci və shi. ⁸ Ma Bar Yesəw, ndə dəfəl tsa har mēndi va lə kwəma ka *Gərekə Elimasə na, ka ndərə kar Səwl lə gəzə kwəma shi va, ka pəla kwal tsa makamti ngwəmna tsa va, va yə kwəma Hyala. ⁹ Dzəghwa Səwl tsa har mēndiy Pəl, sa təhay Safə tsa Hyala na, bəm fati mətsə ci ti. ¹⁰ Ma kə ngəci na: «Gha gha sa təhay hwəlfə dzərvə tə hidfi tsa, lə ndərəm gwa'a, gha zəghwə *ndə jaka tsa Hyala tsa! Gha gha saa di ma kwəma slar na tsa gwa'a! Ka dza ghaa zlay pəla sawa kwəma pəhəti

Ndə sləkəpə mēni nzə tsəy? ¹¹ Favə tə gha, ava Ndə sləkəpə taa mēni ngwəvəə dzəkən gha sənzenva. Ta ghwəlfəna dza gha, ka hiņa kala nay pi» kə.

War ghwəla na, nza'jəw ndə dəfəl tsa va ghwəlfəy, mba'a zhəghəy nja mbə kwəsli. Tapə ghəci mbə danərə, ka pala ntsaa dzaa kəsə tə dəvə ci. ¹² Ma sa nashi Ngwəmna tsa va shiy mənishi va tsəgha na, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw. Tərənjw kwəma favə na vaa dzəkən Ndə sləkəpə ndənjway mbə nəfə tsa ci.

Kar Pəl lə Barnabasə mbə məlmə Antiyəshə tə hidfi ka Pishidi

¹³ Ma tə nahwəti vici na, mba'a kar Pəl lə mbəzli nza ghəshi li shi kafəshi mbə Pafəsə kwa kwambəwal, mba'a ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Perzhə tə hidfi ka Pamfili. Dza Zhan Markə təhə təhəvərivay li shi tifa, mba'a zhəghəghəvay zhəmbə Zherəwzalem. ¹⁴ Ma ghəshi niy tərmbə na, kəram ghəshi madishi mbə məlmə Perzhə, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Antiyəshə tə hidfi Pishidi. Dza ghəshi fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, mba'a ghəshi nzəyshi mbə mbəzli. ¹⁵ Dza mēndi ka jangə zliya *kwəma pəhəti Hyala lə zliya kwəma ka gəzə kwəma Hyala. Sa jangamtishi mēndi na, dza mbəzliy 'wa kwal mbə ciki basəva tsa va mba'a ghwənanavəshi miy kaa kar Pəl, ma kə ghəshi na: «A ngwarməhiņəy, mba'a kə kwəma va ghwəy ta mətsahanshi bərcki kaa mbəzliy, a kwal va ghwəy ta gəzə nzə» kə ghəshi.

¹⁶ Sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza Pəl mba'a satiy, kaf kafata dəvə ci ta mbə mbəzliy nzəyshi dəkədekə. Ma kə na: «A mbəzli ka *Izərayel lə ghwəy ghwəy nihwəti mbəzliy

hazləni va Hyala gwa'a. Ya' pə ghwəy. ¹⁷ Hyala mbəzli ka Izərayel tsəhavə na jijihimmə, ta nza ghəshi ka mbəzli nza. Ma ghala pətsaa nza ghəshiy ka məlmə, ghəshi tə hidfi ka *Ezhipətə na, dza na, mba'a kəlitə hwəlfə shi, zhini na, mba'a mənti kwəma maɗaɗa maɗaɗa na ɗaɗ, ta mbəə bəkəvərishi mbəba. ¹⁸ Sa bəkəvərishi na na, gar piya fadə mətəkə ghənzə mbə zəmanshi shiy mbə gamba. ¹⁹ Mba'a zamti hwəlfə mbəzli mbərfəɗ, lə mezhizhə shi gwa'a tə hidfi ka *Kanana. Ma sa zamtishi na na, dza na mba'a banavə hidfi shi kaa ka Izərayel va, ta nzəy ghəshi ti shi.

²⁰ Shi va gwanashi na, gar piya bələkwə fadə lə cifə mətəkə ghən kən niy nza ghəshi ghalaba, 'wava na ghala vəghwə tsa shi mbə Ezhipətə lə mbə gamba pa' mbə *Kanana. Ləy hwəm na, dza Hyala mba'a banavəshi ka sla ngwəvə kaa jijihimmə va, pa' ghala vəghwə tsa *Saməyal ndə gəzə kwəma Hyala. ²¹ Ma ghala vəghwə tsa Saməyal na, dza ghəshi ka ɗəw ndə va Hyala, ta mənə mazə ghəciy dzəkən shi. Mba'a Hyala banavəshi Sawəl zəghwə Kishə, mbə takə tsa *Benzhaməɗ. Piya fadə mətəkə Sawəl tsa va mənti mbə mazə tsa va.

²² Dza Hyala mba'a banti Sawəl mbə mazə, sa banti na na, dza na mba'a zhiniy paranatishi *Davitə ka mazə tsa shi. Tsa' kə niy niy dzəkən na: "Avee pəlavə Davitə zəghwə *Zhese, ntsa ɗiti nəfə tsee, ntsaa dzaa mbay mənti kwəma bəkətəe mbə nəfə tsee gwa'a!" kə. ²³ Səəkə mbə takə tsa Davitə banakəshi Hyala Yesəw kaa ka Izərayel, ta nza ghəci ka ntsaa mbəlishi. Tsəgha niy gəzanakəshi na kwatəɗa. ²⁴ Ghala Yesəw ghwəla ta gha sləni ciy, a Zhaɗ ndə mənipe

*batem niy gəzanamtishi kwəma Hyala kaa ka Izərayel. Ma kə niy niy: "Zhəghantim nzəy tsa ghwəy gwanaɗwəy, e mənɗwəy batem" kə niy ni kaa ngəshi. ²⁵ Ma kə Zhaɗ niy ni mbə kwa kəni sləni ciy: "Wa ndə nzee bəkətəi ghwəy kia? Ma ntsa ndəghə ghwəy vay, ghəci nzee na neyew. Na nacyi, mbə səkə na ləy hwəm tsee, tərəɗwəba ghəci na kaa ngəra. Məndee mək ta pəli ya yidi mbə kwakwahə tsa mbə səɗa ciw" kə niy ni.

²⁶ Favə tə ghwəy nana ki ng-warməhira, ghwəy ghwəy jijihiy Abəraham, lə ghwəy ghwəy nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala. Ma kwəma kwa mbəlipə nay, kaa ngəmmə ghwənikə Hyala. ²⁷ Ta na na mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem ghala vəghwə tsa Yesəw, lə mezhizhə shi gwa'ay, niy sənay Yesəw ghəshi, ka Ndə mbəlipəw. Niy dzəghwa sləmə shi kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala, ya tsəgha niy nza ghəshi mbə fa nzəw, njasa nza vici ɗəkəva ka Zhəwifə gwa'aw. Ma fəti banavə ghəshi va kaa Yesəwəy, ge'i faghwa ghəshi kwa kwəmaa niy gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala va. ²⁸ Ya tsəgha nza na kala kwəmavə kwəma ghəshi tar kabaka ci ya namaba nzə gar mətəi ghəci ti na, war pəesli kə mənɗi pəesliti, kə ghəshi kaa Pilatə. ²⁹ Ma sa mənti ghəshi tsəgha, njasa niy gəzəkə Hyala va gwanata kwa zliya ghala kwatəɗataa dzəkən ki na, dza mba'a ghəshi bəkəghwa tə tsəm faghwa kwa kwəli. ³⁰ Dza Hyala nanzə, mba'a zhanakati mbə mətəi. ³¹ Dza na vici ɗaɗ ghəci mənti, ka canshi ghən tsa ci kaa mbəzliy niy nza kwasəbə ghala kafə na mbə hidfi ka Galile, pa' mbə Zherəwzalem. Mbəzli vay, ghəshi na ka ndəgha fətiy dzəkən sana, ka

13:18 13:18 Səvəri 16:35; Bəla 14:33-34; Nəw 29:4 **13:19** 13:19 Nəw 7:1; Zhə 14:1 **13:20** 13:20 KaSlaNgw 2:16; 1Sam 3:20 **13:21** 13:21 1Sam 8:5, 19; 10:21; 11:15 **13:22** 13:22 1Sam 16:12; 13:14 **13:23** 13:23 Ezay 11:1; Rm 1:3; ShiZhn 5:5 **13:24** 13:24 Lk 3:3 **13:25** 13:25 Lk 3:15-16 **13:27** 13:27 3:17 **13:28** 13:28 Lk 23:4, 14-15, 21-23 **13:29** 13:29 Lk 23:50-56 **13:30** 13:30 3:15 **13:31** 13:31 1:3, 8

gəzə kwəma ci kaa mbəzli.

³² Ghəy kwərakwə ɓa kiy, Yəwən kwəma wəzə na va na sana səkə ghəy ta gəzanwəy. Ghala kwatanatay, a Hyala niy gəzəkə: “Ta məntənwəy shiy dzee” kə kaa jijihimmə. ³³ Dzəghwa na nana ki na, mba'a mənti shiy niy gəzəkə na va mənishi kaa ngəmmə, ghwəmmə ndərazhi shi, lə kwəma zhini tsa zhanakati na Yesəw mbə məti. Nja kwəma tsasli tsa mēndi vaa dzəkən mbə *zliya cəm tsa Davitə, vəh bakə, ma kə mēndi na: “Gha na zəghwee! 'Wava na tə ndatsəy, dənə nzee” kə mēndi. ³⁴ Ma Hyalay, aa niy gəzamti kwatanata, ta zhanakati Yesəw dza na mbə məti, ka dza naa zhiniy mətiw, ka dza naa ghwabəw, kə niy ni. Ghənzə na kwəmaa niy dī na vaa gəzə, ghala kwa niy nə na va: “War katan njasa gəzamtee va kaa Davitə na, ta ndanwəy təfə miy tsa dēwdew tsa kərə ma dzee” kə. ³⁵ Va tsəgha nə naa ni, “Ka dza ghaa zlay ntsa gha slar tsaa ghwabəyəw” kə Davitə dzəghwa tə tsahwəti pi.

³⁶ A ghwəy sənay, ma na Davitə ta na tsa ci ghənəy, aa niy mətiy, mba'a mēndi lamti kwasəbə dəhiy gwanashi, mba'a ghwabəy. ³⁷ Ma na na ntsa zhanakati Hyala va mbə məti na naci, ghwabəy naw. ³⁸⁻³⁹ Va tsəgha, ma ghwəy kiy ng-warməhiray, sənay tə ghwəy, mbə slən tsa Yesəw tsa va dza Hyalaa pəlaynwəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nze. Ma ntsaa ɓanavə nəfə tsa ci ngəciy, ta mbəliy dza na va kwəma ci jikir na. Na na kwəma pəhəti Məyizə na, ka mbəlantənwəy na mbə kwəma ghwəy jikir na nanzə kiw. ⁴⁰ Ava va tsəgha kiy, mənim məhərli tərənw, vantaa kwəmaa gəzəkə ka Hyala va mbəradzə səkətəa dzəkən ghwəy. ⁴¹ Sa niy nə ghəshi va, ma kə ghəshi na:

Nighəm ki, ghwəy ghwəy mbəzliy kəli ghən tsa shi ni.

Vanayəy, ta məni shiy dzee kwa mətsə ghwəy,

shiy kala gar zləbashi ghwəy,

ndə kə sləkənwəyshi ghwəy kala nashi.

Va shi dzee məniy, ra'i ghwəy ta zanwəy,

kala sənashi ma shi dza ghwəy məni,

a kə ghəshi niy ni» kə Pəl.

⁴² Ma sa kədāmti Pəl gəzə kwəma

ki na, mba'a ghəshi səvərishi lə Barnabasə mbə ciki ɓasəva tsa ka Zhəwifə va. Sa səvərishi ghəshi

na, tapə mēndi mbə cə'wəshi, ta mbə ghəshiy zhikə ta gəzanshi

kwəma va tsəgha fəca vici dəkəvaa zhikə. ⁴³ Ma sa kədīy jakəva na,

dza mbəzli ka Zhəwifə dən, lə nihwəti mbəzliy niy mənishi ka ka

Zhəwifə, mba'a ghəshi nəwhwə kar Pəl lə Barnabasə. Dza kar Pəl

mba'a ghəshi mətsahanavəshi bərçi lə gəzə kwəma. Ma kə ghəshi na:

«A Hyala məntənwəy wəzə hwər tsa nze, nana kiy, nəwəm kwəma

nze wəzə» kə ghəshi.

⁴⁴ Ma sa səkətə nahwəti vici dəkəva ki na, dzəghwa dənɓa

mbəzliy ɓasəshi mənishi ta fa kwəma Ndə sləkəpə dza Pəl va ta

gəzə. ⁴⁵ Ma sa nay ka Zhəwifə vərəm tsa ndə ngəri ɓasəy dənəy

tsəgha na, tapə ghəshi mbə hərəhə. Dza ghəshi ka gəzə na shi kwəma,

ghəngən lə na Pəl va, ka tsərə. ⁴⁶ Dza kar Pəl lə Barnabasə, ka

gəzanshi kwəma kala hazlənī ma, ma kə ghəshi na: «Əhəməy, kaa

ngənəwəy ghwəy ka Zhəwifə niy dī Hyala mēndiy gha gəzə kwəma

nze. Dzəghwa ghwəyəy, kala dī zləɓa kwəma va ghwəy. Mba'a

ghwəy nay ghən tsa ghwəy kala gar kwəməvə piy tsaa kədī ma.

Ma ghənzə tsəghay, avananəy taa dzanəy dza kwa *mbəzliy kamaa ka

Zhəwifə ta gəzanshi kwəma Hyala nana na ghəy ki. ⁴⁷ Sa nzanay, avanta kwəmaa niy gəzəkəŋəy Ndə sləkəpə tala, ma kə niy niy: “Ma ghay, nja wan pi fəyŋee ta ci kwal tsa wəzə tsa kaa mbəzli gwa'a, a gha gəzanshi njasa dzee mbəlishi kaa hwəlfəhi mbəzli tə hidfi ghəngħən ghəngħən, pa' tə pətsa kərkə hidfi” kə niy ni» kə ghəshi.

⁴⁸ Ma sa favə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə nava kwəma tsəgha na, tapə ghəshi ta vəshi, ka fal kwəma Ndə sləkəpə. Ma mbəzliy niy tərati Hyala ta kwəmavə piy tsaa kədfi ma na, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw.

⁴⁹ Dzəghwa kwəma Ndə sləkəpə nanzə ki, gwa'a gwa'a tsəhəta tə hidfi va. ⁵⁰ Ma sa nighəti ka Zhəwifə tsəgha na, dza ghəshi tapə ta həhəərə mi'i tə dimə, shiy jahambəvashi mbə nəw kwəma Hyala, mba'a mbəzli ka hidfi tifa. Sa həərivərishi ghəshi na, gha' ghəshi ghavə sa ngəra'wə tsəgha kaa kar Pəl lə Barnabasə, dza təl ghəshi banavəshi bali tə hidfi shi. ⁵¹ Dza kar Pəl, mba'a ghəshi batamti kwərbi tə shidshid shi, ta mbə ka Zhəwifə vaa sənay, kən ghən tsa ghəy ghəy ka Zhəwifə va na kwəma ghəy jikir na, kə ghəshi. Ma sa mənəti ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Ikəniyəm. ⁵² Ma mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Antiyəshə, ya tsəgha dzashi kar Pəl ki na, paf paf ghəshi tihəshi va vəshi, mba'a va *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa nashi ki.

14

Kar Pəl lə Barnabasə mbə məlmə Ikəniyəm

¹ Ma sa tsəhəshi kar Pəl lə Barnabasə mbə məlmə Ikəniyəm na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, njasa mbə Antiyəshə va. Ka gəzanshi kwəma

Hyala kaa mbəzli. Dza mbəzli dan, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw mbə *ka Zhəwifə lə mbə niy kamaa ka Zhəwifə mbəzli. ² Dzəghwa ka Zhəwifə zləbati ma yi kwəma va va, tapə dzəmbəshi mbə həərə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy ndərə mbəzliy nəw Yesəw. ³ Ya tsəgha nze na, mba'a kar Pəl hyayvashi mbə məlmə Ikəniyəm, ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli lə nəfə kwətij, kala hazləni ma, mba'a ghəshi banavə ghən tsa shi kaa Ndə sləkəpə. Ma Ndə sləkəpə na, ka bənsi bərzi, ta mənə shi madəŋa madəŋa ni lə shiy cipə kwəma, ta mbə məndiy sənay, katan na kwəma wəzə hwər tsa Yesəw va gəzəpə kar Pəl, kə mənədi. ⁴ Dzəghwa mbəzli mbə məlmə ki, bakə mbə ghəshi tihəvərivashi. Dza kwa bəla ka Zhəwifə nihwəti, ma nihwəti na, dza kwa bəla kar Pəl.

⁵ Dza mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə ka Zhəwifə jakə ghəshi lə mbəzli shi dikə dikə ni gwa'a, mba'a ghəshi gəzəti dza ta ghəra kar Pəl lə Barnabasə, lə ta pə'watishi ka bak-wamtishi lə hərəzli. ⁶ Dza kar Pəl mba'a ghəshi fəti ghən ta kwəma va. Ma sa fəti ghəshi ghən na, mba'a ghəshi hwəshiy dzashiy dzəmbə məlmə Listər, lə Derbə, tə hidfi ka Likwaniya, mba'a dzar mbə ni vəgha shi məlməhi gwa'a. ⁷ Sa tsəhəshi ghəshi dzar mbə məlməhi va na, dza ghəshi, ka gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa mbəzli dzar mbə shi.

Njasa pə'wəm Pəl lə hərəzli mbə məlmə Listər

⁸ A tsəhwəti zal niy nza tifa mbə məlmə Listər, war mənəzəy ghəci niy nza, sa bəkwəshi shidshid ci. Vədər ghəci ghala yakə mbəghəy, kala səkə ghəciy dzəhwə dza. ⁹ Ma tə nahwəti vici Pəl mbə gəzə kwəma na, war a ghəciy fa kwəma va. Dza Pəl mba'a fati mətə ci ti, ka nighə,

mba'a nay ghəci ɓanavə nəfə tsa ci kaa Hyala, ka sənay a Hyalaa mbəliti, kə. ¹⁰ Dza ma kə kaa ngəci zlanzlan na: «A ntsa, sati garəŋa tə shidshid' gha» kə. Dzəghwa ntsa va, tsəgha na, kə, mba'a satiy lə zli, ka dza.

¹¹ Ma sa nata mbəzli tifa kwəma mənti Pəl va tsəgha na, 'wakəvə ghəshi, tapə ta ngwəmə lala, ka gəzə kwəma zlanzlan kwa kwəma shi. Ma kə ghəshi na: «Aya! Waa hyeler tsahwəshi naa dzəmbə ghwəmmə, ka mənti ghən tsa shi ka ke ngəri!» kə ghəshi. ¹² Dza mba'a ghəshi fanatishi slonedemer hyeler shi va, *Zəs, kə ghəshi kaa Barnabasə, *Hermesə, kə ghəshi kaa Pəl. Sa nzana Pəl sa tə kwəma mbə gəzə kwəma gəzə ghəshi. ¹³ Ma ciki ta *hil Zəsəy pərikə kwa miy dəghaa dzəmbə məlmə niy nza na. Dza ntsaa ta hil Zəs, mba'a kəəsəkə kəbəhi, lə mbərə ghwə shiy ti shi ngaca ngacaa dzəmbə ciki tsa va, ta ta hil, ghəci lə mbəzli shi va gwanashi. Hil tsa dī ghəshi va tay, kar Pəl ghəshi lə Barnabasə na ghəshi.

¹⁴ Ma sa favə *ka kwal Yesəw nja kar Barnabasə lə Pəl nava kwəma tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy, dza ghəshi tapə ta slikwə kwəbenjer kən ghən shi, ta mbə mbəzli vaa sənay, ka dī shi məni ghəshi va kar Pələw, kə ghəshi. Ka kəsli bali dzar dzəmbə mbəzli va. Ka zlapanshi kwəma zlanzlan. ¹⁵ Ma kə ghəshi na: «A mbəzli ni, tawa, məni ghwəy gəla nini shiy tsətsə? Ma ghəy, shi nashi ghwəy niy, ke ngəri nza ghəy njasa nza ghwəy va kwərakwə! Yəwən kwəma wəzə na na sa ɓəkəŋwəy ghəy va Ndə sləkəpə. A ghwəy mbəə zhəghanavə hwəm kaa ta mbəri tsa shi kama vəri ni ti shi. A ghwəy zhəghətəvanwəy dza kwa Hyalaa kwa ɓəpə piy. Hyalaa ngati ghwəmə, lə hidī, lə kwəfahi, mba'a shiy gwa'a gwa'a.

¹⁶ Hyala vay, aa niy zlashi hwəlfəhi mbəzli gwanashi, ghala vəghwə tsa kwatəŋa, a ghəshi nəw kwəma dī məhərli shi gwa'a. ¹⁷ Ma ya tsəgha nzə na, mbə cipə ghən tsa nzə niy nza na, yən na Hyala, kə, dzar mbə kwəma wəzə tsa məməni na. Sa nzana, mbə nzəməŋwəy van ghənzə səkə mə ghwəmə, ka nakəŋwəy shi zəmə ghwəy wəzə. Ka ngaslayŋwəy lə shi zəmə, ka təhay nefer ghwəy lə vəshi» kə ghəshi.

¹⁸ Ya tsəgha gəzə kar Pəl kwəma caslakə caslakə na tsəgha na, war ngahə kwəmavə ghəshi makəti mbəzli va, va hanamshi shiy ta ta shi, ka məjə'a hil tsa shi.

¹⁹ Ma ləy hwəm kwəma va na, dza nihwəti *ka Zhəwifəə səkəshi mbə məlmə Antiyəshə tə hidī ka Pishidi lə mbə Ikəniyəm, ngəd' ghəshi ngədive mbəzli tifa, tapə ghəshi ta pə'wə Pəl lə hərəzli ta pəəsli ci. Sa pə'wamti ghəshi na, mba'a ghəshi mbahəkəvəri mbə məlməə dzəti ngwəla, ndəba naa mətīy, a kə ghəshi niy ni. ²⁰ Dza mbəzliy nəw Yesəw, mba'a ghəshi səkəshiy dzəkən Pəl, dəzletsəbə ghəshi tsəbay Pəl, dza na mba'a dəkəy satiy, ka zhay zhəmbə məlmə. Ma tə way pi mekəshi na, mba'a ghəshi dzashi lə Barnabasəə dzəmbə məlmə Derbə.

Zhəghəva tsa kar Pəl dzəmbə məlmə Antiyəshə tə hidī ka Shiri

²¹ Dzəghwa kar Pəl lə Barnabasə, mba'a ghəshi gəzanavəshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə məlmə Derbə. Mba'a ghəshi kwəmavə nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbəba daf dība. Mba'a ghəshi zhəghətəvashiy zhəmbə Listər, lə Ikəniyəm, mba'a Antiyəshə tə hidī ka Pishidi. ²² Dza ghəshi mba'a ghəshi mətəhanavəshi bərqi kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi va, lə

14:11 14:11 28:6

14:13 14:13-15 10:25-26; Dani 2:46

14:15 14:15 Səvəri 20:11; 1Kwər 8:4-6

14:16 14:16 17:30

14:17 14:17 Cem 147:8; Zher 5:24

14:19 14:19 14:5; 13:50; 17:13; 2Kwər

11:25 14:22 14:22 11:23

canshi kwəma Hyala. Ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Jihəvam! Ka zlay nəw kwal Hyala ghwəy ma. Lə sa ngəra'wə tərəŋw dza ghwəmməə kwəməvə tsəhə tə pətsa sləkə Hyala!» kə ghəshi.

²³ Dza ghəshi mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi va gwa'a, mba'a ghəshi təravə mbəzliy taa nza ka mətikwəkwəriy 'wamshi kwal mbə kwəma Hyala. Ma ləy hwəm na, tapə ghəshi ta mənī səwmay ki, ka cə'wə Hyala. Dza mba'a ghəshi zlanayshi kaa Ndə sləkəpə mbə dəvə ci, ntsa banavə ghəshi nefer shi.

²⁴ Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi tanamti hidī Pishidi, mba'a ghəshi dzashiy dzəti hidī Pamfili. ²⁵ Dza ghəshi mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Perzhə tə hidī ka Pamfili va, mba'a ghəshi gəzanavəshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbəba. Ma sa gəzanavə ghəshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbə məlmə va na, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa Atali. ²⁶ Ava kwaβa dzəghwa ghəshiy dzəghwa kwəmbəwal ta mađiy dzəmbə Antiyəshə, mbə məlmə va niy fambəshi mbəzliy nəw Yesəw mbə dəvə Hyala, ta mbə ghənzəə man-anishi wəzə hwər tsa nza, ta ghəra sləni nza. Nana ki na, mba'a ghəshi kəđamti sləni va, na zhəghəva ghəshiy zhəmbə Antiyəshə.

²⁷ Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi βasəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi tə pətsa kwətiŋ tsa. Mba'a ghəshi slanəkəshi njasa kəətəhwəshi Hyala gwa'a. Ka gəzanshi njasa ghwənamti Hyala kwal kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ta mbə ghəshiy banavə nefer shi kaa Yesəw. ²⁸ Dza mba'a ghəshi nza hwə nza tifa gar vici đaŋ, lə mbəzliy nəw Yesəw ki.

15

*Basəva mbə məlmə Zherəwzalem, ta gəzə kamaa dzəkən *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə di nəw Yesəw*

¹ Dza nihwəti mbəzliy səəkəshi tə hidī ka Zhəwde, mba'a ghəshi ghavə bəni shiy kaa mbəzliy nəw Yesəw, ma kə ghəshi na: «Kala zləbati *sla fə'yasa ghwəy nja kwəma gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizəy, ka mbay ghwəy mbəliŋwəyəw!» kə ghəshi.

² Sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, kala zləba kwəma shi va kar Pəl lə Barnabasə. Tapə ghəshi ta ngərə ghəpə li shi, ka ngwəngwəliva dzəkən kwəma va. Kwa kwəma jəw na, dza mbəzliy nəw Yesəw mba'a ghəshi sləkati, ta dza kar Pəl lə Barnabasə, mba'a nihwəti ngwarməmə mbə nəw Yesəw mbə Antiyəshə dzəmbə Zherəwzalem, ta sləka kwəma va vəgha *ka kwal Yesəw, ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw. ³ Dza mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə mba'a ghəshi pəhashi, ka dzashi ghəshi. Mba'a ghəshi dzaa tsanavə yashi mbə kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi tə hidī ka Feniki lə hidī ka *Samari, mba'a ghəshi gəzanavəshi nəwər tsa kwəma zhəghəshi *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ka ka nəw Yesəw. Dza ngwarməbəghəhishi, mba'a ghəshi vəshishi tərəŋw ta kwəma va.

⁴ Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Zherəwzalem na, dza ka kwal Yesəw, lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a nihwəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, ka'wə ghəshi ka'wətishi. Sa ka'wətishi ghəshi na, dza kar Pəl mba'a ghəshi slanəkəshi njasa kəətəhwəshi Hyala mbə dza shi.

⁵ Dza nihwəti *ka Farisahiyy banavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a ghəshi satishi ta gəzə kwəma, ma kə ghəshi na: «Ma nanzəy, aa niy təbə mbəzliy nəw Yesəw va kamaa ka Zhəwifə slanti fə'yasa nza, ka gəzanshi nəw kwəma pəhəti

Məyizə» kə ghəshi.

⁶ Dzəghwa ka kwal Yesəw ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a ghəshi basəshi ta nighəə dzəkən kwəma va. ⁷ Ma mbə basəva tsa va na, tapə ghəshi ta ghəpə. Ma ləy hwəm sa kəhwə ghəshi ghəpə dən na, mba'a Piyer satiy garəy. Ma kə na: «A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, a nə yay, a ghwəy sənay njasa gha Hyalaa tsəhavəra mbə ghwəy ghala mbəradzə, ta dzee ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dzəghwa sləmə shi, ta mbə ghəshiy banavə nefer shi kaa Yesəw. ⁸ Dza Hyala ghənzə saa sənamtī nefer mbəzli, mba'a cikəvəri, yən zləbavəshi na, kə. Sa banavəshi na Safə tsa nżə ngəshi kwərakwə njasaa niy ndammə na va ghwəmmə ka Zhəwifə. ⁹ Ma na Hyalay, tihəvərimmə na ghwəmmə ka Zhəwifə li shi ghəngəhən nanzəw. Sa banavə ghəshi nefer shiy, mba'a yabantishi jikir mbə nefer shi. ¹⁰ Ghənzə tsəgha kiy, tawa nighə ghwəy kwəma Hyala lə mənī gəla niva shiya? Shi nə ghwəy va, war ghwəy mənishi pə ghwəy kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifəy, niy mbay nəwtishi, ya jijihimmə, ya ghwəmməw. ¹¹ A ghwəmmə sənay, tə zhəhwər tsa Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw mbəlītəmmə Hyala. Tə sa nəw ghwəmmə kwəma pəhəti Məyizə mbəlīmmə ghwəmməw. Ava tsəgha na va mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwərakwə» kə.

¹² Ləy hwəm kwəma Piyer va na, shalalal mbəzli nżəyshi gwanashi. Tapə kar Barnabasə lə Pəl ta gəzə kwəma. Dza ghəshi ka sla shi mənī ghəshi madəna madəna ni, mba'a shiy cipə kwəma lə bərci Hyala mbə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. ¹³ Ma sa gəzamti ghəshi

kwəma gwa'a na, dza tapə Zhakə ta gəzə na ci kwəma, ma kə na: «A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, favəram di! ¹⁴ Əhətiməy, a Shi-manjw gəzəkə njasa zəzəti Hyalaa dzəkən mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ghala kwatanjata, lə njasa təravə na mbəzli mbə shi, ta nza ghəshi ka mbəzli nżə. ¹⁵ Ava war yəmta na kwəma va lə kwəma gəzəkə *ka Hyala va mbə zliya shi kwərakwə. Ma kə ghəshi:

¹⁶ Ma kə Hyalay, ta nzay:

“Ta zhikə dzee, ghalabay, ta zhini dzee ngakati ciki tsa *Davītə va niy ngəzlay.

Ta gwəmati dzee dzəghwa tə pətsaa niy ngəzlay na, mba'ee taa garakati.

¹⁷ Ghalaba kiy, nihwəti mbəzli tə hidi gwanashiy, ta pəla kwal tsaa nəwra, yən Hyala Kwa sləkəpə dza ghəshi, jakə lə hwəlfə nihwəti mbəzli harvee gwanashi, ta nza ghəshi ka mbəzlee” kə.

¹⁸ Ava tsəgha gəzəkə Hyala Kwa sləkəpə!

Kwəmaa niy gəzəkə na ta sənata mənī ghala kwatanjata na sava mənī na tsəgha, kə ghəshi.

¹⁹ Va tsəgha, vanta kwəma zəzətee, ka səsə məhərli mbəzliy kama vaa ka Zhəwifə, zhəghəshi ka ka nəw Hyala ghwəmmə gəm lə kwəma pəhəti Məyizə ma! ²⁰ Ma pə ghwəmmə mənīy, ə pə ghwəmmə tsaslanaghəshi zliya, ta gəzanshi a ghəshi zlay zəmə sliw tsa ta mənī mbəri li, lə mənī ghwərghwər, mba'a zəmə sa bərti bərti tsa, lə zəmə miymiy. ²¹ Sa nzana, ma na gəla niva shiyəy, ya ghala vəghwə tsa mbəradzəy tsa na, lə ka gəzə kwəma pəhəti Məyizə niy nza na tībaa dzəkən shi va, mbə məlmə

15:7 15:7 10:1-43 **15:8** 15:8 2:4; 10:44 **15:9** 15:9 10:35 **15:10** 15:10-11 15:19; Gal 2:16; 3:10-12; Ef 2:5-8 **15:12** 15:12 2:22 **15:16** 15:16-18 Amə 9:11-12; Ezay 45:21 **15:19** 15:19 Gal 5:3 **15:20** 15:20 15:29; 21:25; sliw: 1Kwər 8:1-13; 10:23-33; ghwərghwər: SlēniTaH 18:6-18; shi bərti bərti ni: SlēniTaH 17:15; miymiy: SlēniTaH 17:10-14 **15:21** 15:21 13:15

gwa'a. Zhini diba na, mbə jangə shi va mbəzliy nza mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, njasa səəkə *vici dəkəva shi gwa'a» kə Zhakə.

*Zliya kaa *mbəzliy nəw Yesəw kamaa ka Zhəwifə*

²² Sa gəzəkə Zhakə kwəma va tsəgha na, dza *ka kwal Yesəw, ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, mba'a ghəshi zləbavə kwəma ci va. Dzəghwa ghəshi ki, mba'a ghəshi tsəhavə mbəzli mbə shi, ta ghwənishiy dzəmbə məlmə Antiyəshə kwasəbə kar Pəl lə Barnabasə. Dza ghəshi ti ghəshi tivə Zhəwdə tsa har məndi Barsabasə, ghəshi lə Shilasə. Bakanashi na, mbəzli zləbavə ngwarməmə kwa kwal Hyala kwəma shi wəzə ghəshi. ²³ Mba'a ghəshi tsasliti zliya, mba'a ghəshi banavəshi, ta dza li. Tsa' kə ghəshi kwa na:

«Ka kwal Yesəw, ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a ngwarməhinwəy mbə nəw Yesəw səkwənwəy na, ghwəy ngwarməmə mbə nahwəti hwəlfə kala kamaa ka Zhəwifə, shi mbə məlmə Antiyəshə lə shi mbə məlməhi tə hidfi ka Shiri mba'a Shilishi. ²⁴ A ghəy favə, a nihwəti mbəzli mbə ghəy dzaa səəvəri məhərli ghwəy, ka dzantənwəy her ghwəy lə nahwəti gəzə kwəma, kə məndi. Ma mbəzli vay, ghəy ghwənashi na ta dzaa gəzənwəy gəla kwəma vaw. ²⁵ Va tsəgha sləkati ghəy gwanəwəy, a ghəy tsəhavə mbəzli mbə ghəy, ta ghwənəghənwəy shi kwasəbə mbəzli diti ghəy ni bakə ni, nja kar Barnabasə, ghəshi lə Pəl, ²⁶ mbəzliy gə piy tsa shiy zay war ta kwəma slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw. ²⁷ Mbəzli təravə ghəy va ta ghwənəghənwəyshi kwasəbə kar Barnabasəy, ghəshi

na kar Zhəwdə lə Shilasə. Ghəshi dza naa gəzənwəy kwəma tsasləghənwəy ghəy va lə miy tsa shi. ²⁸ Sa nzana, ma kwəma dza ghəy na ta gəzənwəy, ghənzə na saa təbanci kaa safə tsa Hyala lə kaa ngəwəy kwərakwə. Ka dī ghəy səsənwəy məhərli ghwəy lə kwəma pəhəti *Məyizəw. Avanta kwəma dī ghəy gəzənwəy: ²⁹ Zlayəm zəmə sliw tsa tahwə məndi mbəri li, lə miymiy, mba'a sa bərti bərti tsa. Zlayəm məni ghwərghwər. Mba'a pə ghwəy ndəghwə ghən tsa ghwəy va məni shi va njasa gəzəkənwəy ghəy vay, a ghwəy mənti kwəma wəzə na va Hyala. Ava ghənzə na kwəma gəzənwəy ghəy, nza ghwəy nza ki» kə ghəshi.

³⁰ Sa tsaslanti ghəshi zliya va na, dza ghəshi mba'a ghəshi banavə kaa mbəzli ghwəni ghəshi va ki. Mba'a mbəzli va kafəshi mbə Zherəwzalem dzəmbə məlmə Antiyəshə. Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Antiyəshə na, mba'a ghəshi basəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi mbəba, mba'a ghəshi banavəshi zliya va. ³¹ Dza mbəzli va mba'a ghəshi jangəti zliya va. Ma sa jangəti ghəshi na, tapə ghəshi ka vəshi tərənw, sa dəpəti na nefer shi. ³² Dza kar Zhəwda ghəshi lə Shilasə, sa nza ghəshi də'wə ghən tsa shi ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghəshi cintishi kwəma Hyala, ka mətsahanavəshi bərqi kaa ngwarməmə, lə gəzə kwemer ghəngəhən dən. ³³ Dzəghwa mba'a ghəshi hyayvashi mbəba. Ma ləy hwəm na, mba'a ngwarməghəshi zlashiy dzashi. «Nza ghwəy tsəhə kwərən» kə ghəshi kaa ngəshi, mba'a ghəshi zhəghəghəvashiy zhəvəgha mbəzliy niy gwanashi va. ³⁴ Ma Shilasə, naci na mba'a nzəyəy tifa.

³⁵ Ma kar Pəl lə Barnabasə fa na, mba'a niva nzəyshiy nzata nza mbə məlmə Antiyəshə, ka bəni

shiy, lə ka gəzə yəwən kwəma Ndə sləkəpə wəzə na kaa mbəzli, ghəshi lə nihwəti mbəzli dən.

Təhəva tsa Pəl lə Barnabasə

³⁶ Ləy hwəm hi jəw tsəgha ki, ma kə Pəl kaa Barnabasə na: «Wəzəba zhəghəva ghwəm naa zhəti səəbə, a ghwəm zhaa naghəshi ngwarməhim mbə məlməhi gəzanavəshi ghwəm va kwəma Ndə sləkəpə ngəshi gwa'a, nza ghwəm mbəə nashi njasa nza ghəshi nana» kə. ³⁷ «Tsəgha na» kə Barnabasə. Ka dī pəmə Zhan tsa har məndiy Markə ghəci kwasəbə shi, ta dza va. ³⁸ Ma Pəl naci ki na, nay wəzə tsa pəmə gəla tsava ndə kwasəbə shi ghwəlaw. Sa wanay, sa niy zhəghətəvay na mba'a zlashi mbə hidī ka Pamfili, kalaa nəwshi ghəci ghwəla ta sləni shi. ³⁹ Dzəghwa tsəgha ki na, mba'a həərəva dzay dzəghwa jipə tsa shi, ta kwəma Zhan Markə tsa va. Təərənəw ghəshi ngərəhwə ghəpə pa' ka təhəvərivashi ghəshi. Dza Barnabasə naci ki mba'a pəməvə Zhan Markə kwasəbə ci. Ka dzashi lə kwambəwal dzəmbə Shipər. ⁴⁰ Ma Pəl na, mba'a təravə Shilasə ta dza ghəshi li na naci. Ma ghəshi ghwəla ta kafə na, dza mbəzliy nəw Yesəw mba'a ghəshi cə'wakən cə'wə kən shi. Nza Ndə sləkəpə mbəə mananatishi wəzə hwər tsa ci. Ka dzashi ghəshi ki. ⁴¹ Ma kwa kwal na, mba'a ghəshi garəhwə garə mbə məlməhi tə hidī ka Shiri lə shi ka Shilishi. Ka mətsahanshi bərqi kaa mbəzliy nəw Yesəw, ta mbə ghəshiy nəw kwal Hyala wəzə.

16

Timəte kwasəbə kar Pəl lə Shilasə

¹ Dza Pəl mba'a zhəkəy dzəmbə məlmə Derbə. Mba'a kafəy tibaa dzəmbə Listər fa. Ma mbə Listər na, mba'a kəsəy tsahwəti ndə mbə

mbəzliy nəw Yesəw, Timəte slən tsa ci, zəghwə nahwəti mali *ka Zhəwifə, mba'a niy zhəghəta ka kwa nəw Yesəw. Ma dəy naci na, ndə ka *Gərekə. ² Timəte tsa va na, ndə wəzə ghəci niy nza va mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Listər lə mbə məlmə Ikəniyəm gwanashi. ³ Dzəghwa Pəl mba'a mawti dza ta gəzə kwəma Hyala li. Dza na mba'a pəməvə, *sla' slanamti fə'yasa ta mbə ka Zhəwifə tə pətsa va, mbə məlmə vaa zləbavə ghəciy nəw Pəl. Sa nzana mba'a ghəshi sənay gwanashi, ndə ka Gərekə na dəy, kə ghəshi.

⁴ Dza kar Pəl ka dzashi dzar mbə məlməhi. Kə ghəshi ka zhananshi kwəma pəhəti *ka kwal Yesəw va ghəshi lə mətikwəkwər mbə Zherəwzalem kaa mbəzli. «Nəwəm kwəma pəhəti məndi va wəzə» kə ghəshi. ⁵ Ghalaba ki na, mba'a mbəzliy nəw Yesəw kwəməvə bərqi ta nəw kwal Hyala wəzə. Zhini ka mətsəhəva mbəzliy dzəmbə shi vici va vici va gwa'a.

Ndə ka Masedəwan mbə gəzanci kwəma kaa Pəl kwa shiw

⁶ Dzəghwa ki ka dī dzəti hidī Azəy kar Pəl ta gəzə kwəma Hyala na, dza *Safə tsa Hyala mba'a damətishi va dzaa dzəti shi. Sa nzana tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə tsahwəti kwal, mba'a ghəshi tanamti hidī Firigi lə shi ka Galatə. ⁷ Ma sa tsəhəshi ghəshi ndəkwə ndəkwə vəgha hidī Mizi na, ka pəla kwal tsaa dzəmbə hidī Bitini ghəshi, kala banavəshi kwal Safə tsa Yesəw. ⁸ Sa nzana tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi tanəti hidī Mizi, ka səkəshiy dzəmbə məlmə Təərəwasə.

⁹ Ma həvir mbə məlmə va na, mba'a Pəl nashi shiy nja kwa shiw. Shi nashi na vay, ntsaa səkə tə hidī ka Masedəwan səkəy naa garəy, ka cə'wə Pəl ghəci, ma kə na:

«Səəkə kwa ghəy kwa ghəy, ghəy ka Masedəwan a gha kəətiŋəy!» kə.
 10 Ma ləy hwəm sa nashi na shi va tsəgha na, mba'a ghəy sənay Hyala harŋəy na ta dza ghəy gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidi va, pə ghəy. Tapə ghəy ka pəla kwal dzəti hidi ka Masedəwan tarŋəy. *

Njasa zləbavə Lidi Yesəw mbə məlmə Filipə

11 Dza ghəy ki, mba'a ghəy madinəy mbə məlmə Tərəwasə kwa kwambəwal, dza tsərə ghəy dzəvəriŋəy dzəti nihwəti hidi tə jipə yam, Samətərasə, kə məndi kaa slən tsa shi, hi ghəy tifa. Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a ghəy kafəŋəy mbə Samətərasə kwa kwambəwal dzəmbə Neyapəlisə.
 12 Sa madī ghəy tifa na, ka dzaa dzəmbə məlmə Filipə, ghənzə kwa tarŋə məlmə ka ndəə kəsata mbə dzəmbə hidi ka Masedəwan. Zhini fa na, məlmə nza ka *Rəm mbə ghənzə. Mba'a ghəy hinəy mbə məlmə va jəwə.

13 Dza ghəy fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə, mba'a ghəy səvəriŋəy mbə məlməə dzarəy dzəy vəgha həl, dzəti pətsaa niy təkəti ghəy, a ka Zhəwifə dzaa basəva tifa ta cə'wə Hyala, pə ghəy. Mba'a ghəy kəsashi mi'i basə basə tifa, mba'a ghəy nzəyŋəy ta gəzanshi kwəma Hyala.
 14 A nahwəti mali niy nza mbə shi, slən tsa nzə na, Lidi, mbə məlmə Tiyatir ghənzə səəkə, kwa dəl kwəbenjer ghəm ghəm ni tə dimə ghənzə, ka hazləni ghənzə va Hyala. Ma sa gəzə ghəy kwəma na, ka fa ghənzə. Dza Ndə sləkəpə mba'a ghəwənanamti nəfə tsa nzə ta fə ghən ghənzə ta kwəma gəzə Pəl gwa'a. Dza na mba'a famti kwəma va wəzə.
 15 Mba'a məndi mananati *batem ngəshi lə mbəzli kəghi tsa nzə gwanashi. Ma ləy hwəm sa

mananatishi məndi batem na, dza na ka cə'wəŋəy ghənzə, ma kə na: «Mba'a pə ghəwəy nighətəra, nja maliy banavə nəfə tsa nzə kaa Ndə sləkəpə katarŋ katarŋəy, wəzəba dza ghəwəy naa dzakə ghi tsee, a ghəwəy nzəyayvanəwəy kəyba» kə. Dza na mba'a dənəhwəŋəy ta dzakə ghi tsa nzə va.

Kar Pəl lə Shilasə kwa fərshina mbə məlmə Filipə

16 A nahwəti mali niy nza tifa mbə məlmə Filipə, mava tsa ndə ghənzə, lə *hil tsaa məni ghyaghya mbə ghən nzə. Ka kwəmanshi shiy ghənzə niy nza dərŋ kaa mbəzliy sləkə, lə shi ka na vaa nighəpə.

Ma tə nahwəti vici ghəy mbə dza ta cə'wə na, bəgəm ghəy kwəmay li ki.
 17 Dza na tapə ta nəwŋəy, ghəy lə kar Pəl, ka zlapə kwəma ghənzə, ma kə na: «Ma mbəzli niy, mbəzli ka ghəra sləni Hyala ta ghəwəmə na ghəshi! Kwal tsa dza ghəwəy ta mbəlŋwəy kwa na sa ciŋwəy ghəshi va» kə.
 18 War ka məni ghənzə tsəgha gar dzar vici dərŋ. Dzəghwa Pəl mba'a daliy va fafa kwəma nzə va. Ma ghənzə kwasəbə ghəy tə nahwəti vici, ka gəzə kwəma nzə va na, dza Pəl tərəd zhəghətəvay dza kwa. Ma kə kaa hil ndə məni ghyaghya tsa mbə ghən nzə va na: «Ava lə slən tsa Yesəw *Kəristəw gəzəŋee, səvəri mbə ghən mali va!» kə. Mba'a hil ndə məni ghyaghya tsa vaa səvəriy mbə ghən mali va, war tə pətsa va ta.

19 Ma sa nay mbəzli ghəranshi mali va va sləni tsəgha, mba'a kwal pəla zəmə tsa shi kəəliy na, dza ghəshi barŋ ghəshi kəsəti kar Pəl lə Shilasə, ka mbəhəshi səvəriy dzəti pi basəva, dzəghwa kwəma mbəzli ka Rəm ka sla ngəwəvə.
 20 Ma sa bəkəshi ghəshi dzəghwa kwəma ka sla ngəwəvə ka Rəm ki, ma

* **16:10** 16:10 Ava dzəghwa tikə 'wa Ləwka tsaa tsasliiti zliya na tsaa nəw kar Pəl, mba'a nashi shiy mənishi lə mətə sə ci. **16:13** 16:13 17:2 **16:14** 16:14 17:4 **16:15** 16:15 8:36 **16:16** 16:16 19:24 **16:17** 16:17 19:15; Lk 4:34, 41 **16:18** 16:18 3:6 **16:20** 16:20 17:6

kə ghəshi na: «Ma mbəzli niy, ə səsə ghəshi mbəzli mbə məlmə ghwəmmə dalala, *ka Zhəwifə na ghəshi. ²¹ Ə bənipə ghəshi kwe-mer kama kwal va ghwəmmə ta zləbashi, ya ta nəwshi, ghwəmmə ghwəmmə mbəzli ka Rəm» kə ghəshi.

²² War sa favə mbəzliy basəshi va tsəgha na, kala dī kwəma kar Pəl lə Shilasə ghəshi. Dzəghwa ka sla ngwəvə mba'a ghəshi səsəranti kwəbənjer kən ghən shi, mba'a ghəshi gəzanshi kaa mbəzli, a məndi də'wəshi lə getesli. ²³ Ma sa də'wətishi məndi dalala na, mba'a məndi faghwashī kwa fərshina. Ma kə məndi kaa ndə ndəghwə fərshina tsa va na: «Gwəməvə tə gha ndəghwəshi wəzə» kə məndi kaa ngəci. ²⁴ Ma sa favə ndə ndəghwə fərshina tsa va kwəma gəzanakə məndi va tsəgha na, dza na mba'a fambəshi mbə ciki tsa kərkə ləy hwəm mbə ceker kwa fərshina, mba'a kalaghwa shidshid shi kwa nihwəti shəghwə niy gwəmati məndi lə kweler ti shi, ta kəli shidshid mbəzli kwa fərshina dzəghwa shi, kala tidiva ma ghəshiy səmə.

²⁵ Ma mbə yam vərđi na, mba'a kar Pəl lə Shilasə kafəshi ta cə'wə Hyala shi, ka fal slən tsa nzə lə cəm. Ma mbəzli kwa fərshina li shi gwanashi na, ka fashi. ²⁶ 'Wakəvə tsəgha, vətəghə hidfi ghavə gərgərə dalala, mba'a səda ciki fərshina mənkedita. Nza'jəw miy ceker ghwənishi gwanashi. Dzəghwa pəŋw pəŋw dənwer palamətəvashi tə mbəzli kwa fərshina gwanashi tsəgha. ²⁷ Dza fərgəhə ndə ndəghwə fərshina fərgəhəy, mba'a nashi miy ceker ghwəni ghwəni. Ma sa nashi na tsəgha na, «Na mbəzli kwa fərshina hwəhwəshi basa» kə ghən tsa ci. Dza na fat, tədikəvəri kafa'i tsa ci, ta pəsli ghən tsa ci. ²⁸ Sa nay Pəl tsəgha na, dza na mba'a ngwəmata lala zlanzlan, ma

kə ngəci na: «Kadiw, kadiw! Ka pəsli ghən tsa gha gha ma! Waa tikə nza ghəy gwanəŋəy!» kə.

²⁹ Sa gəzəkə Pəl tsəgha na, dza ntsa va tapə ta dəw ghwə, sa kwəməvə na na, kə ka kəsli baliy dzəmbə ciki fərshina lə gwərgwərə va hazləni, dza tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma kar Pəl lə Shilasə. ³⁰ Dza na, mba'a pəməkəvərishi tə ngwəla, ma kə na: «A mbəzliy sləkəra! Wa shi kee mənti kee mbəlira kia?» kə. ³¹ Ma kə kar Pəl ngəci na: «Banəvə nəfə tsa gha kaa Yesow Ndə sləkəpə, ta mbəlīŋa dza gha, ghwəy gwanəŋwəy lə mbəzli kəghi tsa gha» kə ghəshi.

³² Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi gəzanəvəshi kwəma Ndə sləkəpə ngəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwa'a.

³³ Dza ntsa va mba'a pəməvə kar Pəl həvirvata, mba'a dzaa yabanamtishi zheher shi. Mba'a kar Pəl mananati *batem, ghəshi lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi tībata. ³⁴ Dza na mba'a pəməghə kar Pəl dzakə ghi tsa ci, mba'a dzaa banəvəshi shi zəmə. Ka vəshi ghəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi, sa banəvə ghəshi nefer shi kaa Hyala.

³⁵ Ma sa kədiy pi na, mba'a ka sla ngwəvə ghwənashi ka sawji ta gəzanci kwəma kaa ndə ndəghwə fərshina. A kə ghəshi ta ni na: «Ma kə ka sla ngwəvəy, "Pəlashi mbəzli va, a ghəshi dzashi" kə ghəshi» kə ghəshi ta ni. ³⁶ Ma sa favə ntsaa ndəghwə fərshina tsəgha na, mba'a gəzanshi kwəma va kaa kar Pəl, ma kə na: «A mbəzlee, a ka sla ngwəvə ghwənəkəra miy, e pəlayŋwəy, a ghwəy dzaŋwəy, kə ghəshi. Ma ghənzə tsəghay, səvəriŋwəyəm mbalam, kwəriŋ!» kə. ³⁷ Ma kə Pəl kaa ka sawji shi va ghwənəkə ka sla ngwəvə na: «Mba'a ghəshi də'wəvəŋəy kwa kwəma mbəzli gwanashi, mbəzli ka *Rəm ghəy nanzə ngar ki. Dzəghwa mba'a ghəshi kalayŋəy kwa fərshina,

kala mənəhwə ngwəwə məndi ya ngwəwə nzə na. Zhini nana ba na: “Ka di pəliŋəy ghəli ghəli” kə ghəshi na? A awə. Nava tibaw. War ghəshi kə səəkə də'wə ghən tsa shi, a ghəshi pəliŋəy kwərakwə» kə.

³⁸ Dza ka sawji ghwənikə ka sla ngwəwə va, mba'a ghəshi dzaa gəzanshi kwəma va kaa ka sla ngwəwə. Sa gəzəy ghəshi kwəma va na, mba'a ka sla ngwəwə hazlənishi sa favə ghəshi, ka Rəm na kar Pəl lə Shilasə, kə məndi. ³⁹ Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi səəkəshi, mba'a ghəshi dəpəti kar Pəl, ta mbə kwəma vaa kərayta tsəgha. Dza ghəshi mba'a ghəshi pəlikəməshi kwa fərshina. «Tihwətihwəm, barvanjwəyəm mbə məlmə Filipə na» kə ghəshi kaa kar Pəl. ⁴⁰ Dzəghwa kar Pəl mba'a ghəshi səəməshi kwa fərshina, ka dzashi dzakə ghi tsa Lidi. Sa tsəhəshi ghəshi kəyba na, mba'a ghəshi kəsashi ngwarmbəghəshi mbə nəw Yesəw, mba'a ghəshi mətsahanavəshi bərzi ta nəw kwal Hyala ghəshi tərəŋw. Ləy hwəm ki na, ka dzashi ghəshi.

17

Kar Pəl lə Shilasə, mbə məlmə Tesalənikə

¹ Ma sa kafə kar Pəl mbə Filipə ki na, ka dzar mbə məlmə Amfipəlisə lə Apələni. Dza kwədīm ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Tesalənikə. Mba'a *ciki basəva tsa ka Zhəwifə mbə məlmə va. ² Dza Pəl mba'a tsəhəy mbə ciki tsa va, njasa sənabəy na mbə məni ndimndim. Mahkan *vici dəkəva dzəvərta war mbə jakəva Pəl lə mbəzli mbə ciki tsa va, ka gəzanshi kwəmaa dzəkən kwəma mbə Zliya Hyala. ³ Cəke' ghəci pəraslanavəshi kwəma mbə zliya, mba'a cintishi. Sa ka *Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli səəkəy taa nzay, ta

sahwə ngəra'wə dza na, ta pəsliti dza məndi, ka na dza na, mba'a zhəkəməy kwa kwəli, kə. «Kəristəw tsa gəzəkə zliya vay Yesəw na, ghəci na sa gəzəŋwəy ya tsa kwəma ci də'wə ghən tsa ci» kə Pəl. ⁴ Dza nihwəti mbəzli mbə *ka Zhəwifə na, mba'a ghəshi zləbavə kwəma va, ka zhəghəshi kwa zəərə kwətīŋ na ghəshi lə kar Pəl mba'a Shilasə. Tsəgha nihwəti ka *Gərekə dan, shiy hazlənə va Hyala, ghəshi lə mi'i nza dimə ti shi, mba'a ghəshi zləbavə kwəma kar Pəl va. Ka mənishi ka mbəzli kwa zəərə kwətīŋ na li shi kwərakwə.

⁵ Ma nihwəti ka Zhəwifə zləbavə ma va nashi ki na, tapə ghəshi ta hərhe va kar Pəl, dza ghəshi, mba'a ghəshi basəvə mbəzli ka danərə dzar kwa kwal, dza ghəshi ka ngwəngwəmə lala, mba'a mbəzli basəshi. Dza gwa'a gwa'a məlmə va səəta. Təgwələm, ghəshi dzashiy dzakə ghi tsa Zhasanw, ka pəla kar Pəl lə Shilasə kəyba, ta pəməshiy dzəti ngwəla kaa mbəzli. ⁶ Pəla' pəla' kə ghəshi kaa mbəzli va na, kala nashi ma ghəshi kəyba. Mba'a ghəshi mbati nəfə tə kar Zhasanw ghəshi lə nihwəti ngwarməmə, mba'a ghəshi kəəsəghəshi kaa ka sla ngwəwə mbə məlmə va. Sa kəəsəghəshi ghəshi na, tapə ghəshi ta gəzə kwəma zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Mbəzli niy, cəke' səəvəri ghəshi mbəzli tə hidfi. Ma sa səəkəshi ghəshi tikəə dzəmbə məlmə ghwəmmə na, ⁷ mba'a Zhasanw ka'wətishi kəghi tsa ci. Mbəzli vay, ka zləba kwəma pəhəti mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi ghəshiw. Ma kə ghəshiy: “A tsahwəti mazə tiba, Yesəw, kə məndi slən tsa ci” kə ghəshi» a kə ghəshi.

⁸ Dza kwəma va mba'a zhanati kaa mbəzli mbə məlmə va gwanashi, lə kaa ka sla ngwəwə gwa'a. ⁹ Ma kə ka sla ngwəwə

16:40 16:40 11:23 **17:1** 17:1-9 1Tes 2:1-2 **17:2** 17:2 9:20; 13:5, 14, 44; 14:1; 16:13; 17:10, 17; 18:5, 26; 19:8-9; 28:17 **17:3** 17:3 3:18 **17:4** 17:4 13:50; 16:14; 17:17 **17:5** 17:5 Zhasanw: Rm 16:21 **17:6** 17:6 16:20 **17:7** 17:7 Lk 23:2; Zhj 19:12

kaa kar Zhasan̄w na: «Ngambəm shiy mbə kwəma na, ka məndi gha pəliŋwəy» kə ghəshi. Dza mbəzli va mba'a ghəshi wəy shiy, mba'a məndi pəlashi ki.

Kar Pəl lə Shilasə mbə məlmə Bere

¹⁰ War sa mənta vərđi na, «Mbalam dzəmbə məlmə Bere» kə ngwarməmə mbə nəw Yesəw kaa kar Pəl lə Shilasə. Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Bere na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. ¹¹ Na niva *ka Zhəwifə nashi na, wəzəba hwər tsa shi niy nza kaa ni mbə məlmə Tesalənikə ka Zhəwifə. Dzəghwa mba'a ghəshi zləbavə kwəma Hyala gəzə kar Pəl va, lə nəfə tsa shi gwanay. Njasa səəmə vici gwa'a na, war tsəgha ghəshi mbə pəla kwəma va mbə Zliya Hyala, ta mbə ghəshiy sənay nda katan̄ na kwəma gəzanshi kar Pəl va. ¹² Dzəghwa ki dāŋ mbəzli ka Zhəwifə banavə nefer shi kaa Yesəw, dāŋ zhər ka *Gərekə dība, zhini dāŋ mi'i ka Gərekə nza dimə ti shi.

¹³ Mba'a ka Zhəwifə mbə Tesalənikə favə, na Pəl gəzanavə kwəma Hyala kaa mbəzli mbə məlmə Bere, kə məndi. Sa favə ghəshi na, mba'a ghəshi səkəshiy dzəmbə Bere. Zhini həər ghəshi həərəvəri niva mbəzli mbə nava məlmə dība, ta mbə ghəshiy dī ma kwəma kar Pəl. ¹⁴ Dzəghwa ngwarməbəghəhiy mbə nəw Yesəw mba'a ghəshi gəzanci kaa Pəl, a ghəci dza ta bə kwambəwal ta dzaa dzəti tsahwəti pi. Dza kar Pəl lə mbəzliy pəhə, mba'a ghəshi dzashi. Kar Shilasə ghəshi lə Timəte na, mba'a shi ghəshi mbə məlmə Bere nashi. ¹⁵ Dza mbəzliy pəhə Pəl va, mba'a ghəshi pəhəghə pa' mbə məlmə Aten. Tsa' kə Pəl ngəshi tība na: «Mbalam harshim kar Shilasə lə Timəte, a ghəshi səkə kəsara tan̄tan̄» kə. Mba'a mbəzli va zhəghətəvashi ki.

Gəzə kwəma Hyala Pəl mbə məlmə Aten

¹⁶ Ma Pəl mbə məlmə Aten mbə ndəghə səkə tsa kar Shilasə na, mba'a nəfə tsa ci satiy tərəŋw, sa nashi na mbəreketi tata məndi mbə məlmə va dāŋshi dalala. ¹⁷ Dzəghwa, tapə ghəci dzay dzəmbə gəzə kwəma Yesəw kaa *ka Zhəwifə lə nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala njasa səəmə vici, mbə ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Zhini na, ka gəzanshi kaa mbəzli kwəmə na li shi dzar tə ləwmahi, njasa səəmə vici. ¹⁸ Ma tə nahwəti vici na, dza nihwəti mbəzli ka bənipə shiy, tapə ghəshi ta kə ghəpə li, mbəzliy bənipə nəw kwəma har məndiy kwəma *Epikwəri mba'a sa *Sətəyəwshi. Ma kə nihwəti mbəzli mbə shi na: «Wa shi dī ndalaza tsa ni gəzə sənəzəna kia?» kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbə shi sa favə ghəshi Pəl mbə gəzanshi kwəma Yesəw, lə kwəma zhakati tsa ci mbə məti na: «Nja ndə ci ta mbəreketi ka məlmə kaa mbəzli nay ndə» kə ghəshi.

¹⁹ Ləy hwəm kwəma va na, mba'a ghəshi pəməhwə dzəmə hwəm pətsa har məndiy *Areyəpəzhə, mə pətsa ka məndiy basə kwəma. Sa pəməghə ghəshi na, dza ghəshi ka dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «Gəzanəy nda wantsa na na kwəma bənipə gha na 'war'war na dī? kə ghəshi. ²⁰ Sa nzanay, a gha gəzəkə nihwəti shi səkə ma ghəy favə kwa sləmə ghəy mbə kwəma gha va, va tsəgha dī ghəy gha pəraslavəŋəy shi dī kwəma gha va gəzə wəzə, ta mbə ghəy sənata» kə ghəshi. ²¹ Sa njədī mbəzli va va kwəma va tsəgha va Pələy, sa nzana, ma kwəma ka Aten, lə ka səkə səkə mbə məlmə shi gwanashiy, nahwəti kwəma ka ghəshiy kəslimbə ghen mbə tība, nja gəzə yəwən kwemer, lə fafa nihwəti kwemer gəzə məndiw.

²² Dza Pəl ki, gar garəy, tə jipə

mbəzli mə hwəm pətsa har məndi vaa Areyəpazhə, a kə na: «A mbəzli ka Aten, kadiwəm! Ma yən nighəy, ghwəy na mbə pəra'wanshi dəvə ghwəy nza ghwəy slar slar kaa mbəreketi gwanashi. ²³ Sa nzanay, e təwrəhwə təwrə dzar mbə məlmə ghwəy, mba'ee nashi mbəreketi ngangati ghwəy, ta tsəfəkwə kwa kwəma shi. Dzəghwa mba'ee kəsəy tsahwəti pi ta mbəri tsa ghwəy, mba'a ghwəy tsaslati shiy ti: "Pi, ta ta mbəri tsa sənay ma məndi" pə ghwəy. Ma nə ya kiy, ntsa pəra'wanci ghwəy va dividivi ghwəy, kala sənay ma ghwəyəy, ghəci na sa ciŋwəy ya tsa kwəma ci nana ki. ²⁴ Ntsa vay, ghəci na Hyalaa ngati hidī ni, lə shi ti shi gwa'a. Ghənzə sləkə na ghwəmə lə hidī gwa'a. Ka nzəy na mbə ceker ngangati mbəzli lə dividiviw. ²⁵ Ma na Hyalay, ghəzlita na ta shiy ya nimaba shiy, gar mananatishi ndə ngəriw. Sa nzanay ghənzə də'wə ghən tsa nzə fəy na mbəzli tə ghwəmə, ghənzə bənsi piy, lə shiy gwanashi kaa mbəzli. ²⁶ Ghənzəy, mbə ndə kwətŋ bəkəvəri na mbəzli tə hidī gwa'a. Dza na mba'a tətəhəy mbəzli dzar tə hidī gwanashi, ta nzəy ghəshi ti shi. Mba'a slanavəshi vəghwə tsa slanavəshi na, ta nza tə hidī, lə ghala pi tsa dza ghəshiy nzəy ti tə hidī gwa'a. ²⁷ Ma shi mənti na va tsəghay, ta mbə mbəzliy dzəghə pala Hyala, njasa ka ghwəlfə vaa titibə pi, mbə pəla shiy. Ma sa ka ghəshi pala tsəgha na, nza ghəshi kəsata, ya tsəgha kama Hyala kərakə lə ndə ya tsamaba ci mbə ghwəmmə. ²⁸ Sa nzana, ma piy tsa piy ghwəmmə, lə kwəfəghə kwəfəghə ghwəmmə, lə nza tsa nza ghwəmmə tə ghwəməy, mbə Hyala na. Njasa tsasliti nihwəti ka tsasli shiy va mbə ghwəy, a kə ghəshi na: "Ma ghwəmməy, ndərazhi

Hyalā nza ghwəmmə kwərakwə" kə ghəshi. ²⁹ Njana nzana ndərazhi Hyala ghwəmmə kiy, ka təbə na ghwəmməə zhiniy yəmə Hyala lə shi mənti ndə ngəri nza kiw. Nihwətiy vas tsahi mbəzə, ya tsahi bənba, ta nza ka mbəri tsa shi. Nihwəti bə na, ka tsərə hakwə, ta nza ka mbəri tsa shi. Niva shiyəy, shi mənti ndə ngəri lə məcəŋa ci, səvəri mbə zəzə kwəma ci na ghəshi. ³⁰ Ma vəghwə tsaa niy sənata ma mbəzli Hyala katanə na tiy, ka mbəra tsava vəghwə Hyalaw. Nanay, a gəzanshi na kaa mbəzli ya pa' kwəmaba, a ghəshi tsa titihwə, ka zhəghanti nzəy tsa shi tə hidī. ³¹ Dzəghwa na mba'a titi vici dza naa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidī gwanashi ti, lə kwal tsa tidif tsa. Mba'a tivə ntsaa dzaa bəsə ngwəvə va. Sa mətŋy nay, mba'a zhakatŋy mbə mətŋ, ta mbə mbəzliy sənay ghəci dza na sla ngwəvəə dzəkən mbəzli katanə, kə ghəshi» kə Pəl.

³² Ma sa favə mbəzliy bəsəshi va Pəl mbə gəzə kwəma zhakatŋy tsa ndə mbə mətŋ na, dza nihwəti mbəzli mbə shi tapə ghəshi dzəmbəshi mbə sawa kwəma ci. Ma kə nihwəti bə na: «Ma kwəma va ghənzə tsəghay, kadiw, fəcahwəti ghaa zhiniy gəzanəy dibə» kə ghəshi. ³³ Ava tsa' tsətə səvəriy Pəl mbə shi. ³⁴ Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə shi ya tsəgha nzə ki, mba'a ghəshi jakəshi lə Pəl, ka bənavə nefer shi kaa Yesəw. Nihwəti mbə mbəzliy vay, kar Dənīsə, ndə mbə mbəzliy bəsəshi va mə hwəm pi Areyəpazhə, lə nahwəti mali Damarisə, kə məndi kaa slən tsa nzə, lə nihwəti mbəzli dibə, niy nza ghəshi.

18

Pəl mbə məlmə ka Kwərŋtə

17:24 17:24 7:48; Cem 146:6; 1Mezh 8:27 **17:25** 17:25 Cem 50:10-13 **17:26** 17:26 Nəw 32:8; Zhəwbə 12:23 **17:27** 17:27 Ezay 55:6 **17:28** 17:28 Ghava 1:27 **17:29** 17:29 19:26; Ezay 44:9-20 **17:30** 17:30 14:16; Rm 2:4 **17:31** 17:31 3:15; 10:42

¹ Ma ləy hwəm kwəma va na, mba'a Pəl mađiy mbə məlmə Aten, ka dzay dzəmbə məlmə Kwərintə. ² Dza na mba'a kəsəy tsahwəti ndə *ka Zhəwifə, Akilasə, kə məndi kaa slən tsa ci, tə hidī ka Pəŋw məndi yakə. Hiy ntsa va tərəŋw tifa ghala səkəy na tə hidī ka Itali ghəshi lə mali ci Pərishiləw. Sa nzana mba'a Kwələdə mazə tsa dikə tsa mbə *Rəm gəzanshi kaa ka Zhəwifə gwanashi a ghəshi bərvashi mbə məlmə Rəm, ta dzashiy dzəti hidī shi, va tsəgha niy səkəy naa dzəmbə Kwərintə. Dzəghwa Pəl mba'a jakəy li shi ki. ³ Sa nzana sləni kwətiŋ na sa məni ghəshi li. Sləni cisli shiy ta hawrə geshikiki niy nza sa shi. Sa ka ghəshiy cislitishi na, ka dəlshi. Dza na mba'a nzəyəy kəghi tsa shi, ka ghəra sləni shi ghəshi.

⁴ Pəl ki na, mbə gəzə kwəma Hyala ghəciy nza kaa mbəzli mbə *ciki bəsəva tsa ka Zhəwifə, njasa səkə *vici dəkəva gwa'a. Ka pəla kwal tsa mbəla ka Zhəwifə ghəshi lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy zləbavə kwəma Yesəw. ⁵ Dzəghwa mba'a kar Shilasə lə Timəte səkəshi tə hidī ka Masedəwan. Sa səkəshi ghəshi na, mba'a Pəl zlata sləni ci, dza na mba'a dambəvay mbə gəzanshi kwəma Hyala kaa ka Zhəwifə, ka gəzanshi wəzə wəzə: «Yesəw na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala» kə. ⁶ Dzəghwa sa favə ka Zhəwifə kwəma gəzəkə Pəl va tsəgha na, kala zləba kwəma ci ghəshi, dza ghəshi ka tsəərə Pəl. Ma sa məni ghəshi tsəgha na, dza Pəl mba'a kwəsamti kwərbi mbə kwəbaŋ tsa ci. A kə na: «War ghwəy sənay na lə naa tərmbə, kwəmee mbə ghwəlaw. Ma nanay, kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dzee dza ta gəzanshi kwəma Hyala» kə.

⁷ Dza na mađ mađiy tifa, ka

dzay dzəkə ghi tsa tsahwəti ndə, Titiyəsə Zhəsətəsə, kə məndi kaa slən tsa ci, ntsaa hazləni va Hyala ghəci, ghi tsa ci na, ndəkəwə lə ciki bəsəva tsa ka Zhəwifə. ⁸ Dza ntsa dikə tsa mbə ciki bəsəva tsa va, Kərispəsə, kə məndi kaa slən tsa ci, mba'a bənavə nəfə tsa ci kaa Ndə sləkəpə, ghəshi lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi. Dzəghwa daf mbəzli mbə ka Kwərintə favə kwəma gəzanshi Pəl va bənavə nəfer shi kaa Yesəw, mba'a məndi mananatishi *batem.

⁹ Ma tə nahwəti vərđi na, mba'a Ndə sləkəpə gəzanakə kwəma kaa Pəl, nja kwa shiw, a kə na: «A Pəl, ka hazləni gha ma! Gəzə pə ghaa gəzə kwəma kaa mbəzli! Ka zlata gha teepə ma! ¹⁰ Sa nzanay, kwasəbə gha nzee, ndə tifa mba'a dzaa kəsəvəŋaa ghəratəŋaw. Gəzə kwəmee kaa mbəzli, sa nzanay, a mbəzlee tikə mbə məlmə na daf» kə. ¹¹ Dzəghwa Pəl mba'a nzəyəy mbə məlmə Kwərintə ki, gar piya kwətiŋ lə tir kwan. Ka bənanshi kwəma Hyala kaa mbəzli.

¹² Ma ghala vəghwə tsa məni Galiyaŋw ngwəmna tə hidī ka Akay, mbə hidī ka *Rəm na, dza ka Zhəwifə mba'a ghəshi tsati kwəmaa dzəkən Pəl. Dza ghəshi bəhwə ghəshi kəsəti, mba'a ghəshi bəghə dzəti ngwəvə kaa Galiyaŋw. ¹³ Ma kə ghəshi sa bəghə ghəshi na: «Ma ntsay, ə ngədipə na ta tsəfəkəwə kwa kwəma Hyala dzar kwa tsahwəti kwal, par njasa gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala» kə ghəshi.

¹⁴ Ma Pəl dza ta ghwəni miy tsa ci ta zləba kwəma na, mba'a Galiyaŋw ghati gəzə kwəma kaa ka Zhəwifə pərba ghəci, ma kə na: «A ka Zhəwifə, tə sa hwəti na rəda, ya tə sa mənti na nahwəti *kwəma jikir na 'yahə'yahəta, pə ghwəy niy kəsəkə nzay, e dzaa fə ghən ta kwəma ghwəy va nza, ka

18:2 18:2 Akilasə: Rm 16:3; 1Kwər 16:19; 2Tim 4:19 **18:3** 18:3 20:33-34; 1Kwər 4:12; 9:12-18; 1Tes 2:9; 2Tes 3:7-9 **18:5** 18:5-11 11:18 **18:5** 18:5-6 3:26; 5:42 **18:6** 18:6 13:51; 20:26 **18:8** 18:8 8:36 **18:9** 18:9-10 Ezay 41:10; Zher 1:8; 1Kwər 2:3-4 **18:13** 18:13 6:13 **18:14** 18:14-15 23:29; 25:18-20; Zhj 18:31

sla ngwəwəə dzəkən nja kwəma slar na. ¹⁵ Ma war tə kwəma ka ghwəy bəni, ya tə kwəma slənedemer, ya tə kwəma ghwəy pəhəpəhə na kəy, nighəm nava sa ghwəy kwa jipə ghwəy! Ka dzee slavə ngwəwəə dzəkən shi tsəgha niw» kə. ¹⁶ Dza na mba'a tahamtishi tə pi ngwəwə.

¹⁷ Dzəghwa ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi kəsəvə Səsəten, ntsa dikə tsa mbə ciki basəva tsa shi. Tapə ghəshi ka də'wə tifa kwa mətə Galiyanjw, tə pi ngwəwə tsa va. Ma Galiyanjw naci ki na, nighə nava kwəma na nja kwəma ya jəw tsətsəw.

¹⁸ Ma ləy hwəm kwəma va na, mba'a Pəl zhiniy hyayvay lə ngwarməmə mbə məlmə Kwərintə gar dzar vici dən.

Pəl mbə məlmə Antiyəshə

Dzəghwa tə nahwəti vici na, mba'a Pəl kafəy ta dzay mbə shi. Dza ghəshi lə kar Pərishil mba'a Akilasə, mba'a ghəshi dzashiy dzəti pətsa ka məndiy dzəghwa kwambəwal mbə məlmə Kwərintə, Kənkərə, kə məndi kaa slən tsa pətsa va. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a slənamti ghən tsa ci tə pətsa va, sa nzana mba'a niy kərkamti kwəmaa niy gəzəkə na ta məni nzə kaa Hyala. Dza ghəshi ki, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal, ka dzashiy dzəti hidfi ka Shirī. ¹⁹ Dza kar Pəl ghəshi lə kar Akilasə mba'a ghəshi garəshi mbə kwal mbə məlmə Efesə, dza na mba'a zlashi mbə məlmə va. Madfi na ta gha dzay na, mba'a tsəhəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ka gəzanshi kwəma Hyala. ²⁰ Dza mbəzli va, tapə ta cə'wə Pəl, a ghəci hyayvay mbə shi jəw. Kala yi Pəl. ²¹ Dzəghwa na mba'a səkwamtishi, ma kə na: «E dzara nana, ta zhəghəva dzee zhəkə taa nza, Hyala gar zləbati» kə. ²² Mba'a madfiy mbə məlmə Efesə kwa kwambəwal, ka dzay.

Dza ndəs ghəci tsəhəy mbə məlmə Shezare. Kə tifa mba'a səməy kwa kwambəwal, ka dzay dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Sa tsəhəy na na, mba'a səkwəti mbəzliy nəw Yesəw. Ma ləy hwəm ki na, ka madfi ghəciy dzay dzəmbə məlmə Antiyəshə. ²³ Ma sa hyayvay na mbə məlmə Antiyəshə jəwə ki na, mba'a madfiy ta təwrə dzar tə hidfi ka Galatə lə shi ka Firigi. Dza na ka dzar mbə məlməhi tə hidfi va, ka mətəhanshi bərci kaa mbəzliy nəw Yesəw ta mbə ghəshiy nəw kwal Hyala wəzə.

Apələsə mbə məlmə Efesə lə mbə Kwərintə

²⁴ Dzəghwa, mba'a tsəhwəti ndə ka Zhəwifə niy nza tifa, Apələsə, kə məndi slən tsa ci, mbə məlmə Alekəsandəri məndi yakə. Dza na mba'a səəkəy dzəmbə məlmə Efesə, ghəci na ndə məcəna gəzə kwəma ghəci, tərənəw ghəci sənata kwəma mbə Zliya Hyala. ²⁵ Ma ghəci na, tərənəw ghəci niy bənivə kwəma Ndə sləkəpə mba'a vəshi və tərənəw ta sləni Hyala. Ka gəzanshi kwəma Yesəw kaa mbəzli. Ka bənanshi lə kwal tsa nzə wəzə wəzə njasa nza na. Nanzə kiy, kwataka *batem tsa mənəhwəpə Zhanj gwa'a tsəgha na tsa ci batem tsaa niy sənay na. ²⁶ Dza na ki, mba'a ghati gəzə kwəma Hyala lə bərci mbə kaa mbəzli mbə ciki basəva tsa *ka Zhəwifə, shan ta hazləni. Ma sa famti kar Pərishil lə zata Akilasə kwəma ci va gəzə na gwa'a na, dza ghəshi pəm ghəshi pəməvəə dzakə ghi tsa shi, mba'a ghəshi pəraslanavə kwəma Hyala gwa'a gwa'a wəzə wəzə. ²⁷ Dzəghwa Apələsə ki, ka dfi madfi ghəci ta dzay dzəti hidfi ka Akay. A kə ngwarməmə nəw Yesəw mbə məlmə Efesə na: «wəzə na ghaa dza katanj» kə ghəshi kaa ngəci. Dza ghəshi, mba'a ghəshi tsaslanavə zliya ta bənsi kaa mbəzliy nəw Yesəw tə

18:19 18:19-20 17:2 **18:21** 18:21 Zhk 4:15
Apələsə: 1Kwər 1:12; 3:4-6 **18:26** 18:26 17:2

18:23 18:23 14:22 **18:24** 18:24-25 19:3-4;

hidfi va. Nza ghwəy ka'wəti Apələsə wəzə, kə ghəshi kwaba. Ka dzay Apələsə ki. Ma sa tsəhəy na kwərakwə na, mba'a Hyala mananati wəzə hwər tsa nzə tərəŋw, ta kəəti mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw tə hidfi va. ²⁸ Sa nzana, ma ghəciy, mbə canshi niy nza na kaa ka Zhəwifə bazhə bazhə, a ghwəy səŋwəy mbə nəw kwal Hyala, kə. Səvəri mbə gəzə kwəma lə kwal tsa nzə, kala gar kə ghəpə ndə, ka naa canshi. Sa ka naa dzay, mba'a bəvə kwəma tsasliiti məndi mbə Zliya Hyala, lə kwəma va na, mba'a canakəvəriishi, Yesəw na *Kəristəw, Ntsa tivə Hyala, kə.

19

Pəl mbə məlmə ka Efesə

¹ Ma Apələsə mbə məlmə ka Kwərintə naci ki na, dza Pəl, mba'a təwramti məlməhi dikə dikə ni tə dfał tə dfał ni tə hidfi ka Azəy, dza ndəs səəkəy dzəmbə Efesə. Mba'a səəkəə kəsashi nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va. ² Ma kə kaa ngəshi sa kəsashi na na: «A pənəy, ghala vəghwə tsaa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Yesəw na, niy kwəməvə *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa ghwəy dzəkən ghən tsa ghwəy na?» kə. Ma kə mbəzli va na: «Am, awə! Səəkə ghəy favə ya fafa nzə na, a Safə tsa Hyala dəwdəw tsa tifa, kə məndiw» kə ghəshi. ³ Ma kə Pəl ngəshi na: «War tsama *batem na tsa kwəməvə ghwəy shiki?» kə. Ma kə ghəshi na: «War batem tsa Zhaŋ va na sa kwəməvə ghəy gwa'a tsəgha» kə ghəshi. ⁴ Ma kə Pəl na: «Əy, ma na Zhaŋ na naci kiy, kaa mbəzliy tsa titihwə va jikir tsa shi kwa kwəma Hyala, ka zhəghə nzəy tsa shi niy mənə na batem. Mba'a gəzanshi kaa ka *Izərayel, a ghəshi banavə nefer shi kaa ntsaa dza vaa səəkə ləy hwəm tsa ci, ghəci Zhaŋ. Ntsaa dza vaa

səəkə gəzə nay, ghəci na Yesəw» kə Pəl. ⁵ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi zləbavə. Mba'a Pəl mananatishi batem lə slən tsa Yesəw Ndə sləkəpə. ⁶ Dza Pəl mba'a fanakənsi dividivi ci, mba'a Safə tsa Hyala dəwdəw tsa səəkəy dzəkən shi. Tapə ghəshi mbə gəzə kwəmer lə nihwəti ghənihi ghəngəhən ghəngəhən. Ka gəzə kwəmaa səəkə va Hyala kaa mbəzli. ⁷ Mbəzli səəkəy safə tsa Hyala vaa dzəkən shi gwanashiy, zhər gar məŋ lə bakə niy nza ghəshi.

⁸ Dza Pəl ki mba'a dzay dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ka gəzə kwəma kaa mbəzli mbəba kala hazləni ma. Tir mahkan ghəci mənəti mbə dzəmbə ciki basəva tsa *ka Zhəwifə, ta gəzanshi njasa sləkə Hyala mbəzli, ka pəla kwal tsaa cintishi kwəma Hyala wəzə, ta mbə ghəshiy zləbavə. ⁹ Nihwəti mbəzli dfaŋ mbə shi na, mba'a ghəshi mənəti ghən tsa shi caslakə, kala yi kwəma Hyala ghəshi. War ka ndərə kwal tsa Ndə sləkəpə va kwa kwəma mbəzli. Dza Pəl mba'a təhəvəriyay li shi, mba'a tərakəvəri mbəzliy nəw Yesəw mbə shi, ka dzay li shi. Dza na, ka bananshi kwəma Hyala ngəshi vici va vici va, mbə ciki lekweł tsa har məndiy Lekweł Tiranəsə. ¹⁰ Piya bakə ghəci war mbə mənə tsəgha. Dzəghwa gwa'a gwa'a mbəzli tə hidfi ka Azəy favə kwəma Ndə sləkəpə, ka Zhəwifə lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a.

Ndərazhi Səkeva mba'a Pəl

¹¹ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, tərəŋw Hyala ghərati sləni mađana mađana na 'yahə'yahəta lə dəvə Pəl. ¹² Ka mbəzliy dza na, ka bəbə shi ka naa safi ghwətəghwətə li shi, ya nihwəti kəjer ndəŋwashī na, ta fəshiy dzəti ka zəlghwə. Ndəŋway ma shi va ndə zəlghwə na, kwəriŋ ghəciy mbəliy. Ya gazlaka niy mənə

na ndə na, kar naa səvərīta mbə ghən ci.

¹³⁻¹⁴ A tsahwəti ndə ta Hyala tsa *ka Zhəwifə dikə tsa niy nza tifa Səkeva, kə mēndi kaa slən tsa ci. Mba'a ndərazhiy zhər və mbərfəŋ. Ka ndərazhi vaa dza na, ka dza kwaba, ka dza kwaba ghəshiy nza, ka pala mbəzli ghəranshi gazlaka ta mbə ghəshiy tihə səvəri mbə ghən ka gazlaka. Dza ghəshi ki, ka dī tihə gazlaka səvəri mbə ghən tsa mbəzli lə slən tsa Yesōw kwərakwə. Ma kə ghəshi kaa gazlaka va na: «Ava ghəy gəzəŋa lə slən tsa Yesōw tsa gəzə Pəl va kwəma ci, səvəri!» kə ghəshi.

¹⁵ Sa gəzəkə ghəshi tsəgha ki, ma kə gazlaka va kaa zləbanshi lə miy tsa ndə gazlaka tsa va na: «Yesōwəy, ee sənay, Pəl dība na, mba'ee sənay. Ya na ghwəy na ghwəy kiy, wa mbəzli nza ghwəya?» kə. ¹⁶ 'Wakəvə ndə gazlaka tsa va tsəgha, gidə zlambə zli mbə shi, mba'a taŋanatishi bərēci, mba'a kəkədivərishi tərəŋw gwanashi, mba'a ghəshi hwəhwəshi səvəri kəghi, has hasəshi, war zheher vəgha shi.

¹⁷ Dzəghwa gwanashi mēndi sənata kwəma va mbə məlmə Efesə. Ya ka Zhəwifə, lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a, mba'a ghəshi hazlənishi gwanashi. Dza mbəzli ka fal Yesōw Ndə sləkəpə, ka fə shəndəkə dzəti.

¹⁸ Dzəghwa dāŋ mbəzli mbə mbəzliy bānavə nefer shi kaa Yesōw səəkə pələdikəvəri kwemer shi, ka cikəvəri slōni shi niy mēni ghəshi jikir na kwa kwəma mbəzli. ¹⁹ Dza nihwəti mbəzli dāŋ mbə mbəzliy niy mēmēni kwəma dəfəl dəfəl na, mba'a ghəshi papakə zliyahī dəfəl shi, mba'am ndamtishi kwa mətse mbəzli gwa'a gwa'a. Dzəghwa sa mbərati ghəshi gəna papavə ghəshi zliyahī va ti na, gəna gar mələyanw cifə mətsekə. ²⁰ Ava tsa' tsətsə pəliverivata kwəma Ndə sləkəpə

Yesōw dzar tə pi gwa'a, ka ci bərēci nzə Hyalaa səvəri tərəŋw.

Kwəma səta mbə məlmə Efesə

²¹ Ləy hwəm sa kərəshi shi va na, dza Pəl, ka təkə mbə nəfə tsa ci, ta madī ta dza dzar tə hidī ka Masedəwan lə shi ka Akay, ta dzəmbə Zherəwzalem. Ma kə na, ma sa kee tsəhəra mbəbay, ta dza dzee dzəmbə məlmə *Rəm, kə. ²² Dza na ki, mba'a ghwənashi mbəzli bakə mbə mbəzliy kəəti, a ghəshi 'wati kwal ta dzəti hidī ka Masedəwan, kar Timəte lə Erastə. Ma ghəci də'wə ghən tsa ci na, mba'a nzəyəy nzata nza tə hidī ka Azəy.

²³ Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mbəzli səəshi tərəŋw mbə məlmə Efesə, war tə mbərəkə kwəma nəw kwal tsa Yesōw. ²⁴ Sa nzana, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa, Demetəriyəsə, kə mēndi kaa slən tsa ci, ndə vas shiy ghəci. Ka naa dza na, ka vas shiy jəw jəw tə tsahi mbəzə. Wa'i ciki ta hyala tsa har mēndiy *Artemisə. Dzəghwa, dalala tərəŋw ghəciy kwəməvə gəna ta wa kaa mbəzli ka naa vas shiy li shi gwanashi, lə vas shi ci va. ²⁵ Dza na tə nahwəti vici, mba'a bəsəti mbəzli ka na vaa vas shiy li shi, mba'a nihwəti ka vas shiy gwanashi. Ma kə ngəshi sa bəsətishi na na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay tə shi vas ghwəmmə ni kwəməvə ghwəmmə gəna ta pala shi zəmə dzəghwa hwər ghwəmmə. ²⁶ Sana kiy, ava ghwəy nay lə mətse ghwəy, ka favə sləmə ghwəy njasa gəzə Pəl dzəkən kwəma va. Ma kəy, ma shi ngati ndə ngəri lə dəvə ci, ta nza ghəshi ka hyalay, waa Hyala katanə na na ghəshiw, kə. Vanay sənzenvay, kwəma gəzəkə na va tsəgha na, mbəzli dāŋ zləbavə na. Kwataka mbəzli tikə mbə məlmə Efesə na gwa'a tsəgha tala baw, dāŋba mbəzliy zləbavə kwəma ci va mənishi na tə hidī ka Azəy.

19:13-14 19:13 3:6; Lk 9:49-50

19:15 19:15 16:17

19:17 19:17 5:11

19:20 19:20 2:41

19:21 19:21 23:11; Rm 1:10, 13

19:23 19:23 9:2; 2Kwər 1:8

19:24 19:24 16:16

19:26 19:26

27 Vanta kwōma vay, ta sawanti slōni ghwōmmē na dza na. Kwataka slōni ghwōmmē na gwa'a tsōgha na tala baw. Ya ciki ta mbēri hyala ghwōmmē na dikē na, har mēndiy Artemisē na, nja shi kama vōri ti dza naa zhōghōy. A ghwōy sōnay kaa hyala ghwōmmē va pēra'wanta mbēzli tē hidī ka Azōy lē mbēzli tē hidī gwa'a gwa'a dōvō shi. Avanta kwōma gōzōkē Pēl na sanay, ra'i dza naa zamti dikē tsa hyala ghwōmmē na» kē.

28 Ma sa favō mbēzli basōti Demetōriyōsē va kwōma va tsōgha na, mba'a nōfō tsa shi satiy tōrōnjw, tapō ghōshi dzōmbōshi mbē ngwōmō lala zlanzlan, ma kē ghōshi na: «Kay, dikē na Artemisē hyala ka Efesō!» kē ghōshi. 29 Dzōghwa kwōma va mba'a pōlivōrivata dzar mbē mōlmō gwa'a gwa'a. Kē mbēzli mba'a ghōshi sōōshi tōrōnjw. Dza ghōshi mba'a ghōshi kōēsōvō kar Gayōsō ghōshi lē Aristarkō, mbēzli ka Masedōwan, shi kwa zōērō kwōtiņ na lē Pēl mbē dza ci. Dza ghōshi ka tōrō kwōshōl gwanashiy dzōti bōghō lē mbēzli va. 30 Ka dī dzōghwa kwōma mbēzliy basōshi va Pēl ta gōzō kwōma na, mba'a mbēzliy nōw Yesōw damōti. 31 Zhini nihwōti mbēzli dikē dikē ni mbē mbēzli tē hidī ka Azōy, madigahiy Pēl bā na, mba'a ghōshi ghwōnanakē miy, a kē ghōshi na: «Titihwō ka dza ghaa dzōti bōghō va ma!» kē ghōshi.

32 Ma mbēzli tībā tē bōghō ki na, cōkē' ghōshi sōōshi, war ngwōmō ghōshiy ngwōmō lala. Kwōtita na gōzō tsatsa, kwōtita na gōzō tsava ghōshi. Ma dāņ tsa mbēzli mbē shi na, kala sōnay ma shi basōshi ghōshi ti. 33 Dzōghwa *ka Zhōwifō mba'a ghōshi garōy tsahwōti ndō kwa kwōma shi, Alekōsandōrō, kē mēndi kaa slōn tsa ci. Dza nihwōti mbēzli mbē vōrēm tsaa basōy va, mba'a ghōshi dzaa gōzānci kwōmaa mōnta va kaa Alekōsandōrō tsa

va. Dza ntsa va mba'a kafōti dōvō ci, a mbēzli mbōō nzōyshi dēkōdēkō, ta mbē ghōciy gōzānshi shiy mōnishi. 34 Ma sa fōti ghōshi ghōn, ndō ka Zhōwifō na, kē ghōshi na, dza ghōshi gwanashi ka mōtsōhō ngwōmō lala zlanzlan, gar dzar tsahi bakō ghōshi mōnti, war mbē gōzō: «Dikē na Artemisē hyala ka Efesō!» kē ghōshi.

35 Ma sa mōnti ghōshi gar tsahi bakō mbē ngwōmō lala ki na, dza ndō tsasli shiy mba'a dōpōti mbēzli, Ma kē na: «A mbēzli ka Efesō, ya wa ndōy, aa sōnay, mbē mōlmō Efesō ndōghwō mōndi ciki ta mbēri tsa pēra'wō mōndi dōvō mbē kaa Artemisē dikē na, ghōshi lē pa nzō va tōrōkōvata sōōkō mō ghwōmō gwa'a. 36 Njana nzana tsōgha ghōnzō, kala kwōma gar kē ghōpō mēndiy dzōkōnōy, wōzōbā dōpayvanwōy ghwōy na, ka mōni kwōma ghwōy ya namābā nzō lē diva ya jōw ma! 37 Sōnzōnvay, avanay ghwōy kōēsōkō mbēzli bakō ni ni tikō, a ghōliti shi mbē ciki ta mbēri tsa ghwōmmō ghōshiw, tsōērōti mbēri tsa va ghōshi dībaw. 38 Mba'a kē Demetōriyōsē lē ka ghōra slōni ciy dī har ndōō dzōti ngwōvōy, a vici basō ngwōvō tībā kwōtita, lē mbēzli ka sla ngwōvō va tībā, mbala ghōshi ta gōzō kaa mbēzli va, a ghōshi slōkatishi. 39 Ma mba'a kē nahwōti kwōma dī ghwōy slōka tībāy, ndōghōtim nza ghwōy gōzō fōca basōva tsa ghwōmmō ndimndim tsa. 40 Vanay sanay, a mbēzli ka *Rēm dikē dikē niy mbay bōtōnjwōy ka nihwōti mbēzliy dī tsahwō na shi kwōma, mbōrōkōta na nōw mōndi tē hidī ghwōmmō, tē mbōrkō kwōmaa mōnta na ndatsō. Sa nzanay, kwōma tībā sana gar nō ghwōmmō, ta kwōma tsa' na basōnjōy ghōy, pō ghwōmmōw. War hash dza ghwōmmō hashimmō» kē. 41 Ma sa gōzōkō na tsōgha na, mba'a gōzānshi kaa mbēzliy basōshi va, a ghōshi dzashi.

20

*Pəl dzar tē hidī ka Masedəwan lə hidī ka *Gərekə, ta dzəmbə məlmə Tərəwasə*

¹ Ma ləy hwəm sa dəpəta kwəma mbə məlmə Efesə na, kə Pəl, basə basəti mbəzliy nəw Yesəw, dza na mba'a mətəsanavəshi bərçi, mba'a səkəwamtishi. Ka madī ghəci ta dzay dzəti hidī ka Masedəwan ki. ² Ma ghəci mbə dzar mbə məlməhi tē hidī va na, mba'a mətəsanavəshi bərçi kaa mbəzliy nəw Yesəw lə gəzə kwəma Hyala ghəngəhən ghəngəhən. Dza na ki, mba'a dzay dzəti hidī ka Gərekə. ³ Mba'a nzaynza tē hidī va tir mahkan. Ma ghəci mbə gwəmava ta madīy dzəghwa kwambəwal ta dzaa dzəti hidī ka Shiri na, mba'a favə mbə pəhə kwəma na *ka Zhəwifə ta dza ta pəəsli ci mbə kwal ghəci Pəl, kə məndi. Sa favə Pəl na, dza na mba'a zhəghəti kwal dza kwa hidī ka Masedəwan ta dzəti hidī ka Shiri. ⁴ Nihwəti mbəzliy nza kwasəbə ci ta pəhə pa' tē hidī ka Azəyəy, avanashi slənedemer shi, kar Səpatəra zəghwə Pirəsə, ndə ka Bere, ghəshi lə kar Aristarkə lə Sekəndəsə, mbəzli ka Tesalənikə, mba'a Gayəsə ndə ka Derbə, mba'a Timəte, mba'a kar Tishikə lə Tərəfim, mbəzli ka Azəy. ⁵ Ma mbəzli kwasəbə Pəl va ki na, mba'a ghəshi dzashi tē kwəma ge'i tē tsahwəti pi, ta dza ta ndəghəjəy mbə məlmə Tərəwasə. ⁶ Ma ghəy na ghəy ki na, mba'a ghəy nzhəyəy ta tsə ka məndiy zəmə pən tsa kama cinjini ti mbə. Ma sa kəfita tsə na, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal mbə məlmə ka Filipə, ta dzəmbə məlmə Tərəwasə. Sa mənti ghəy vici cifə mbə kwal, mbə dzəy tē yam na, nishə ghəy mbə məlmə Tərəwasə mba'a ghəy dzaa kəsashi mbəzli ghəy va mbəba. Ma sa tsəhəjəy ghəy na, mba'a ghəy hiəy mbə məlmə va ləwma kwətiəy.

⁷ Ma fəca dəmasə hetihwer na, mba'a ghəy basəjəy ta zəmə dafaa zəzəə dzəkən Yesəw. Dza Pəl mba'a ghati gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Tərəjw ghəci nzata nza mbə gəzə kwəma, pa' tar danəkala vərđi, sa nzana mbə dī dzay ghəci tē həzlimə. ⁸ Ma mbə pətsa basəjəy ghəy va mbə, mə ghən tsahwəti ciki na, dən gərkəwahi mbəba. ⁹ Mba'a tsahwəti dinikwə niy nza tifa, slən tsa ci na, Ewtikə, mənzhəy ghəci kwa mergi tsa tē ciki. Ma ghəci na, tərəjwəy hi dənəvə. Ma sa nzati Pəl nza tē gəzə kwəma ci va bititi tsəgha ki na, dza zəghwə va naci, fəriə bəti hi. Kə bivə bəkə tərə səkə mə kwa mahkana ciki tsa mə ghən nihwəti ceker səkəwaa dzəti hidī. Dza mba'a məndi səkəwashi, mba'am səvərishiy dzəkən, sa nə məndi kafə, kə məndi kafakati, tsa' kə məndi na, məti məti ghəci. ¹⁰ Dzəghwa Pəl kwərakwə mba'a səkəway dzəkən, sa səkəway na na, dza na gələb, gələbəy kən, hwətəm hwətəməvə. Ma kə na: «Aya, ka dza her ghəwəy ma! Tə ghəwəmməy na.» kə. Dza mba'a zhiməy zhimə ciki, ghəci Pəl.

¹¹ Ma sa zhiməy Pəl na, mba'a ngangəvəri pən, mba'a tahanəvəshi kaa mbəzli, mba'a ngəvə tsa ciy zəməhwə. Ləy hwəm dība na, tapə ghəci ta gəzanshi kwəma, pa' tē kəđi pi. Ma ka madī ghəciy dzay di ki. ¹² Dza mba'a dinikwə tsa va satiy, mba'a məndi bəghə jighi ləməciy. Mba'a nava kwəma dəpəti mbəzli dalala ki.

Pəl kafəy mbə məlmə Tərəwasə, ta dzəmbə məlmə Miletə

¹³ Ləy hwəm shi va, ma kə Pəl kaa ngəjəy na: «Mbalam bəm kwambəwal a ghəwəy dzəmbə məlmə Asəsə, na neyey, lə səđa dzee ta dza, nzee kəsəwəy» kə. Dza ghəy na ghəy ki, mba'a ghəy dzanəy tē kwəma tē kwəma kwa kwambəwal dzəmbə məlmə Asəsə

ta dzaa ndəghə Pəl mbəba. ¹⁴ Ma sa kəsaŋəy na na, mba'a ghəy bəvə kwa kwambəwal tifa ki, ka dzaŋəy dzəmbə məlmə Mitilen. ¹⁵ Dza ghəy mad' madinəy mbə Mitilen, war kwa kwambəwal, ma tə həzlimə na, mba'a ghəy tsəhəŋəy vəgha Shiyəw. Mba'a ghəy kafəŋəy, səvəri kwədīm ghəy tsəhəŋəy vəgha Saməsə, mba'a ghəy garəŋəy tifa. Ma tə vəghwə tsa həzlimədzə na, nishə ghəy mbə məlmə Miletə, mba'a ghəy səməŋəy kwa kwambəwal tifa. ¹⁶ Kala garə ghəy mbə Efesə, sa nzana mba'a Pəl niy gəzəti tanjanti məlmə Efesə, kala tsəhəy ma mbə, vantaa ghəci taa dzamti vici tə hidī ka Azəy va. Sa nzana mbə diva ghəci ta mbə vici tsə Pantekwətə kəsəy mbə məlmə Zherəwzalem, ghəci gar mbata tsəgha.

Gəzə kwəma Pəl kaa mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə

¹⁷ Dza Pəl ki, sa dī ma na garə mbə Efesə, bəŋ ghwənaŋ miy ta haka mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə ta səəkə ghəshiy dzəvəgha, ghəci mbə məlmə Miletə. ¹⁸ Ma sa səəkəshi ghəshi, ma kə kaa ngəshi na: «Ghwəy kiy, a ghwəy sənay, njasa niy nza nzəy tsee lə ghwəy, ghala ghee tsəhə tə hidī ka Azəy, pa' ndatsə gwa'a. ¹⁹ A ghwəy sənay, mbə slənee ghərahwee kaa Ndə sləkəpə mbə ghəyəy, niy kəli ghənee tēpəw. Pəkw lə wahəta wahəhwee mbə sləni va. Ngəra'wə tsaa niy sara *ka Zhəwifə, sa ka ghəshiy pəla war kwal tsaa pəəslira, ta garəti kwəma Ndə sləkəpə ba na, a ghwəy sənay. ²⁰ Zhini bay, a ghwəy sənay, nihwəti shiy tifa gar kəətitəŋwəy, mba'ee niy mbələyshi va ghwəy mbə kwəma Hyala gəzəhwəŋwəy yaw. Gwa'a gwa'a gəzamtəŋwəyshee, ka

bəniŋwəyshi tə ngwəla mbə mbəzli, lə dzar kəy ghyeghyer ghwəy gwa'a. ²¹ Mbə slənee vay, bazhə bazhə gəzanakəshee kaa ka Zhəwifə, lə kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a, a ghəshi tsa titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nzəy tsa shi, ka banavə nefer shi kaa Ndə sləkəmmə Yesəw.

²² Avanaŋəy sənay kiy, a pə ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem kə *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa kaa ngəra. Sənashi shiy dzaa kəsara mbəbee kiw. ²³ Ma nanzəy, ya mbə namafa məlmə tsəhee na, mbə gəzəra kwəma na Safə tsa Hyala. Ma kəy, mbə ndəghəŋə nzam ta fəŋaa dzəghwa fərshina, lə ta saŋa ngəra'wə, kə ngəra. ²⁴ Əy, ma ta na neyey, nə ya war hwa' pən kaa piy tsa piy ya tə hidīw. A na dī yay mba'ee kərkamti ghəra sləni ndara Yesəw Ndə sləkəpə. Sləni vay, ghənzə na gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ta mbə ghəshiy sənay a Hyala mananatishi wəzə hwər tsa nzə, kə ghəshi.

²⁵ E sənay sənəŋva, ghwəy gwanəŋwəy ghwəy mbəzli təwrəhwee va təwrə mbə ghwəy, mba'ee gəzavəŋwəy kwəmaa dzəkən sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy, ka zhini ghwəy nata mətsee ghwəla gwanəŋwəyəw. ²⁶ Va tsəgha gəzəŋwəy ya ndatsə sana, yənəy, gwa'a na nee sləni, ya a dza ndə mbə ghwəy zayəy, kwəmee mbə ghwəla nee kiw. ²⁷ Sa nzanay, gwa'a gwa'a camtəŋwəy ya kwəmaa niy pəhəti Hyala məni nzə kaa mbəzli. Mbələy nahwətee mbə ya namafa nzəw. ²⁸ Va tsəgha, ghwəy ghwəy mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, məni tə ghwəy məhərli ta ndəghwə ghən tsa ghwəy, lə ta ndəghwə mbəzli fambəŋwəy Safə tsa Hyala ni mbə dəvə ghwəy, ta ndəghwəshi ghwəy wəzə. Hyala mbəlitishi na lə miymiy zəghwə

nzə, gwəməvəm ndəghwə shi wəzə.

²⁹ E sənay, ləy hwəm tsee sa kee dzaray, ta səkə dza nihwəti mbəzliy dzəmbə ghwəy ta mənəwəy jikir, nja dəghwəvə jezli. ³⁰ Ya səvəri mbə ghwəyəy, ta tiva dza nihwəti mbəzli, ka ghəshi dza na, ka bənəpə shiy kama katan ni, ta ngədi mbəzliy nəw Yesəw, ta nəw kwəma shi va. ³¹ Va tsəgha kiy, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy wəzə. A ghwəy sənay piya mahkan mənTEE mbə ghwəy, ka cinwəy kwəma kwətin kwətin tsa ghwəy, havəghwə lə həvir, lə wahə kwa mətsee fəcahwəti.

³² Ma nana kiy, gwa'a na nee kwəma. Avee zlanwəy kaa Hyala mbə dəvə nzə. Nza kwəma wəzə hwər tsa nzə ndəghwəwəy. Ghənzə Hyala nza bərci və ta zhiniy bəwəy bərci kwa kwal Hyala lə ta bəwəy ni ghwəy shi pəhəti na bəshi kaa mbəzli nzə gwanashi. ³³ Ma na nee kiy, a ghwəy sənay, ghala vəghwə tsaa nzee mbə ghwəyəy mənəhwə mətsee ta gəna ndə, ya ta tsahi mbəzə ndə, ya ta ləkwasahi ndəw. ³⁴ A ghwəy sənay də'wə ghən tsa ghwəy, njasa ghərahwee sləni lə dividivee ta təhə ghəzli tə ya, lə na tə mbəzli kwasəbee gwa'a. ³⁵ Kwəma mənəe va tsəghay, ta mbəə cinwəy, war mbə ghəra sləni lə dividivi ghwəy, kala mənə ma mətse ta ni ndə shiy dza ghwəy mbay kətiti ka daw bərci. Zəzə tə ghwəy dzəkən kwəmaa gəzəkə Yesəw Ndə sləkəpə va də'wə ghən tsa ci, ma kə niy niy: Təwəwə ntsaa bə shiy kaa ndə ka naa kwəməvə təfə miy tsa Hyala kən ntsa bənci mənədi va shiy, kə niy niy» kə Pəl.

³⁶ Dza Pəl sa gəzamti na kwəma va tsəgha na, mba'a gələbəy tə shinin ci, ka cə'wə Hyala ghəci li shi gwanashi. ³⁷ Dzəghwə ghəshi gwanashi, ka təhwəni dalala, dza

ghəshi ka hwətəmə Pəl, ta kərnə səkəwə ci. ³⁸ Ma kwəmaa gwəra vaa mətsehəə zhanatishi nefer shiy, sa nə Pəl va: «Ka dza ghwəy zhiniy nata mətsee ghəwəlaw» kə. Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi pəhay pa' tə pətsa madi na ta dzay dzəghwə kwambəwal.

21

Wə Pəl mbə məlmə Zherəwzalem

¹ Ma sa tihəvəriwanəy ghəy li shi, lə zhə kwa hwər na, mba'a ghəy dzanəy dzəghwə kwambəwal. Ka dza slarə dzəti nihwəti hidī tə jipə yam, Kwəsə, kə mənədi slən tsa shi. Ma tə həzlimə na, mba'a ghəy kafənəy tifa, dza nishə ghəy tsəhənəy mbə Rədesə. Ma sa madi ghəy tifa na, tsər kwədīm mbə məlmə Patara. ² Mba'a ghəy kəsata kwambəwaləə dzaa dzəti hidī ka Feniki mbə Patara, mba'a ghəy dzəghwanəy, ka dzanəy. ³ Pə ghəy, mba'a ghəy tsəhənəy ndəkəwə ndəkəwə vəgha nihwəti hidī tə jipə yam, Shipər, kə mənədi slən sa shi, ka pəzli ghəshi va ghəy, ghəy kwa kwambəwal. Dza mbərəkə ghəy zlashi tə kwa zlebi ghəy, ka dzanəy dzəmbə hidī ka Shiri. Sa tsəhənəy ghəy mbə məlmə Tir tə hidī ka Shiri ki na, mba'a ghəy səkwanəy kwa kwambəwal, sa dza mənədi ta pa shi səəmə kwa tifa.

⁴ Dza mba'a ghəy kəsashi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va, mba'a ghəy hyayvanəy li shi, vici mbərfən. Ghala vəghwə tsaa nza ghəy va mbə shi ghəwəlanəyəy, a *Safə tsa Hyala niy gəzanshi kwəmaa dzəkən Pəl. Ma kə ghəshi niy ni kaa Pəl ki na: «Ka dza ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem ma!» kə ghəshi niy ni. ⁵ Dza ghəy na ghəy ki, sa mənəta vici mbərfən na va na, mba'a ghəy səvəriwəy ta dzanəy. Dzəghwə ghəshi gwanashi ghəshi lə mi'i shi, lə ndərazhi shi gwa'a,

mba'a ghəshi pəhanəy səvəri mbə məlmə va pa' pərikə tə ngwəla. Ma sa səvəriṅəy ghəy lə shi gwa'a na, mba'a ghəy tsəhənəy miy kwəfaa kərkəva ma. Ma tifa na, dza ghəy mba'a ghəy gələbəy shinin ghəy mbə hidī, mba'a ghəy cə'wəti cə'wə. ⁶ Dzəghwa mba'a ghəy səkwamtəvanəy li shi. Dza ghəy ki, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal. Ma ghəshi na, ka zhashiy jighi kwərakwə ki. ⁷ Ma sa kafə ghəy mbə məlmə Tir na, mba'a ghəy tsəhənəy mbə məlmə Pətəlemasə. Ma tifa na, mba'a ghəy səkwəti ngwarməmə mbə nəw Yesəw mba'a ghəy nzəyṅəy li shi vici kwətiṅ. Ava tifa kəray ghəy lə dza kwa kwambəwal ki.

⁸ Ma way pi tə həzlimə na, mba'a ghəy kafənəy tifa, ka dzanəy dzəmbə məlmə Shezare. Sa tsəhənəy ghəy mbə məlmə va na, mba'a ghəy dzanəy dzakə ghi tsa Fəlipə, ndə ci kwəma Hyala kaa mbəzliy sənata ma, ntsa mbə mbəzli mbərfəṅ ni va niy tivə məndi mbə Zherəwzalem ta slēni. Mba'a ghəy nzəyṅəy li. ⁹ Ma ghəci na, lə ghyehi və fadə, degheghir, kwa ciki shi ghəshi. Ka gəzə kwəmaa səəkə va Hyala ghəshi.

¹⁰ Ma sa hyayvanəy ghəy tifa gar dzar vici jəw na, mba'a tsahwəti ndə gəzə kwəmaa səəkə va Hyala səəkəy səəkə tə hidī ka Zhəwde, slən tsa ci na, Agabəsə. ¹¹ Ma sa səəkəy naa dzəvəgha ghəy na, dza na tsəṅ bəvə məgapa pəhəva Pəl, biyakə pəhəti shidshid ci lə dividivi ci lə məgapa va, ma kə na: «A kə Safə tsa Hyalay: Ava tsəgha dza *ka Zhəwifə mbə Zherəwzalem pəhəti ndə məgapa tsa, mba'a ghəshi dzaa banavə kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mbə dəvə shi, kə» kə. ¹² Ma sa favə ghəy kwəma va, ghəy lə nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə Shezare na, «A Pəl, titihwə bashamti

dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem» pə ghəy. ¹³ Dzəghwa ma kə Pəl kaa ngənəy na: «Wantsa gəla shi mənī ghwəy ni, ka titihwəni, ta mbə hwər tsee zhəra tay? Ma yən tsa nay ghwəy tsa na neyey, e zləbavə məndi pəhətəra mbə məlmə Zherəwzalem, ya pa' ka pəeslitəra na gwa'a, tə mbərəkə slən tsa Yesəw Ndə sləkəpə» kə. ¹⁴ Dzəghwa dzəghə' ghəy kaa daməci na, shaṅ ghəci ta zləbavə. Dza ghəy ki, mba'a ghəy nzəyṅəy gwənəṅəy. Ma pə ghəy kaa na kəray ghəy ti na: «Məniva shi va njasa dī Ndə sləkəpə ki» a pə ghəy.

¹⁵ Ma ləy hwəm hi tsa hyayvanəy ghəy va mbə Shezare na, mba'a ghəy pəhəti shi ghəy, ka dzanəy dzəmbə Zherəwzalem tsəgha. ¹⁶ Mba'a nihwəti mbəzli mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Shezare nza kwasəbə ghəy kwərakwə. Dza ghəshi, mba'a ghəshi pəhəghənəy dzakə ghi tsa Mənasən, ndə ka Shipər, ta hi ghəy kəyfa. Mənasən tsa vay, ndə nəw Yesəw ghəci ghala mbəradzəy.

Tsəhə tsa Pəl kəghi tsa Zhakə

¹⁷ Ma sa səəkənəy ghəy dzəmbə Zherəwzalem na, mba'a ngwarməmə mbə nəw Yesəw ka'wətənəy lə vəshi. ¹⁸ Ma tə həzlimə na, mba'a Pəl dzakəy lə ghəy dzakə ghi tsa Zhakə. Dzakə ghəy na, mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi kəyfa basə basə. ¹⁹ Dza Pəl ka səkwəshi ki. Ma sa səkwamtishi na na, mba'a slanəkəshi shi mənī Hyala gwanashi səvəri mbə slēni ghərahwə na mbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. ²⁰ Ma sa favə ghəshi kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi falti Hyala. Dzəghwa ma kə ghəshi kaa Pəl ki na: «A gha nay də'wə ghən tsa gha sana ki zəmə, njasa banavə ka Zhəwifə dan nefer shi kaa Yesəw. Ghəshi

gwanashi kiy, mbəzliy 'yambə ghən tsa shi mbə nəw kwəma pəhanavə Hyala kaa *Məyizə ta bəmmə na ghəshi. ²¹ Mad kiy, mba'a ghəshi favə kwəma dzar kwa kabaka gha, dzəkən kwəma bananshi gha kaa ka Zhəwifə nzəyshi dzar mbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Zlatam nəw kwəma bəkəmmə Məyizə, əntaa ghwəy *slaslanshi fə'yasa kaa ndərazhi ghwəy ma, ka nənəw kwemer jijihinwəy ghwəy ma, pə gha kaa ngəshi, kə məndi. ²² Njaa dza ghwəmmə məni sana sənzənva kia? Avana y njaaba sana kiy, war ta favə dza ghəshi, a gha səkəŋa tikə, kə ghəshi. ²³ Va tsəgha, ma pə gha məntiy, zləbati məni kwəma dza ghəy na ta gəzəŋa. Anay, a mbəzli va ghəy tikə fadə, mba'a vəghwə tsaa niy gəzəkə ghəshi ta məni slēni kaa Hyala kədiy, tərmbə war dza ta slēni ghən tsa shi, lə məni na gwanata na kwəma ka məndiy məni njasa gəzəkə Hyala kaa Məyizə. ²⁴ Pəməvəshi, a gha dzaa yabanti kwəma tar ghən tsa gha njasa gəzəkə kwəma bəkəmmə Məyizə kwasəbə shi. Nza gha banavəshi dəbeker dza ghəshiy slasla kaa Hyala, ta mbə məndiy slənanamti ghənedfemer shi. Ma tsəghay, a mbəzli gwanashi dzaa sənay, ma kwəmaa niy favə məndi va dzar kwa gha na, kwəma mbəw, kwəma gəm na na! Na na gha də'wə ghən tsa gha kwərakwə na, mbə nəw kwəma pəhəti Məyizə nza gha wəzə lə kwal tsa nzə, kə məndi taa ni. ²⁵ Ma na mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəwəy, a ghəy tsaslanaghəshi zliyahi, njasa niy sləkati ghwəmmə va. Mba'a ghəy gəzanshi a ghəshi ndəghwə ghən tsa shi va kwəfəghə shi tahwə məndi mbəri li shi, lə va zəmə miymiy, lə va zəmə sa bərti bərti

tsa, lə va məni ghwərghwər» kə ghəshi.

²⁶ Dzəghwa Pəl ki, mba'a zləbavə kwəma va, kə mba'a pəməvə mbəzli va. Ma tə way pi həzlimə va na, mba'a dzaa yabanti kwəma tar ghən tsa ci kwasəbə shi. Ləy hwəm na, mba'a dzay dzəmbə *ciki Hyala li shi ta ci vici kərə tsa yabə kwəma kən ghən shi, ya vaa ndə mbə shi na fəcava ghəci dzaa səkə ta slasla dəbeker kaa Hyala.

Pəl mbə ciki Hyala

²⁷ Ma tə kwa mbərfaŋa vici na, dza kar Pəl mba'a ghəshi kənamti yabə kwəma kən ghən tsa shi. Ma ghalaba na, mba'a nihwəti *ka Zhəwifə səkə tə hidfi ka Azəy nay Pəl mbə ciki Hyala. Ma sa nay ghəshi na, ghavə ghəshi tsəgha ki, həər ghəshi həərəvə mbəzli gwa'a, ban ghəshi kəsəti Pəl. ²⁸ Ka ngwəmə lala ghəshi, ma kə ghəshi na: «A mbəzli ka *Izərayel, kəətīŋəyəm! Avana yəm ntsaa ndərə hwəlfə ka Zhəwifə va mbə gəzə kwəma ci kaa mbəzli, ya kwamaba dza na. Ava ghəci na saa ndərə kwəma pəhətəmmə Hyala va, mba'a ciki Hyala tsa. Zhini difa kiy, dza pəm pəmambə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mbə ciki Hyala. Shi va sanay, a sawanti dəwdew tsa ciki Hyala tsa va, na gəzə nzə» kə ghəshi.

²⁹ Ma gəzə ghəshi kwa kəni kwəma na tsəghay, sa niy nay ghəshi Pəl dzar mbə məlmə ghəshi lə Tərəfim ndə ka Efesə. Ntsa vay, ndə ka Zhəwifə naw, nda pəmambə Pəl mbə ciki Hyala, kə ghən tsa shi niy ni. ³⁰ Dzəghwa ki, gwa'a gwa'a kwəma va pəlita dzar mbə məlmə, ka səkə kwaba, ka səkə kwaba mbəzli, dza ban ghəshi kəsəvə Pəl, ka mbahə səvəri mbə ciki Hyalaa dzəti ngwəla. War sa səvərishim li na, disl məndi kakalay miy ceker.

³¹ Dza ghəshi ka pəla kwal tsaa

pəəsli Pəl. Dzəghwa mba'a nəwər tsa kwəma va tsəhəy va kwəmanda tsa ka sawji ka *Rəm. Ma kə məndi na: «Waa kwəmaa sa nza mbəzli ka Zherəwzalem gwanashi mbəw» kə məndi. ³² Dza na nza'jəw ghəci dzaa harvə ka sawji lə mbəzli dikə dikə ni dzar mbə shi, ka dzaa dzəti pətsa məniva shi va. Ma sa nay mbəzliy basəshi va kwəmanda səkəy ghəshi lə mbəzli harvə na va na, mba'a ghəshi zlay də'wə Pəl. ³³ Dza kwəmanda ki, mba'a kətəghəvay dzəvəgha Pəl, ban kəsəti. A kə kaa mbəzli ci na: «Tsaghəwam kwa dəŋw tsahi bakə» kə. Dza na tapə ta dəw kwəma va mbəzli, ma kə na: «Wa slən tsa ntsaa? Wantsa shi mənti naa?» kə. ³⁴ Dza nihwəti mbəzli tifa ki, ka gəzanci kwemer va, ghəngəhən ghəngəhən: «Ava tsa' na nana kwakə, kə nihwəti, a' tsa' na nava bay, kə nihwəti difa.» Kala mbay ghəciy favə kwəma zləbancim va sa nzana tərəŋw məndi gaka, ka ngwəngwəmə lala. Dza na ki, mba'a gəzanshi kaa ka sawji a məndi bəghə Pəl dzəti berki tsa ka sawji. ³⁵ Dza ka sawji ka dzashi li. Sa tsəhəshi ghəshi lə Pəl tə dal pətsa miy berki tsa va ki na, mba'a ka Zhəwifə kafəshi ta pəla pəəsli ci. Dza ka sawji ki, ka bə Pəl bəbə, va nəghətaa ghəshi də'wə. ³⁶ Mbəzli gwanashi na, war ka nəw Pəl lə lala tərəŋw tərəŋw. Ka gəzə: «Pəəslim! Pəəslitim ka mbəri!» kə ghəshi.

Pəl gəzə kaa mbəzli njasa nza nzəy tsa ci tə hidfi

³⁷ Ma Pəl ndəkəwə ndəkəwə ta dzəmbə tə miy ciki berki tsa va ki na, tapə ghəci ta gəzə kwəma kaa kwəmanda tsa ka sawji tsa va, lə kwəma ka *Gərekə, ma kə na: «Zlayra kwal gha e gəzəna kwəma jəwə na?» kə. Ma kə ntsa va na: «Waa ka favə kwəma ka Gərekə gha di na? ³⁸ Ndəba gha na ndə ka *Ezhipətə tsaa niy ghəvə na ci va kwəma dzəmbə tifa,

kala zləba ma kwəma ngwəma, dzəghwa na, mba'a basəvə mbəzli ka rəfa bələkwə fadə mətəkəə dzay dzəmbə gamba li shi niy nə ya ni?» kə. ³⁹ Ma kə Pəl na: «A awə, na neyey, ndə *ka Zhəwifə nzee, mbə məlmə Tarsə tə hidfi ka Shilishi yakəram, Tarsə vay, məlmə dikə na na. Ə cə'wəŋee na gha, titihwə, zlayra kwal e gəzanshi kwəma jəwə kaa mbəzli ni» kə. ⁴⁰ «A kwal va gha, gəzə kwəma gha va» kə kwəmanda ngəci.

Dza Pəl ki, garə garəy mə dal pi, miy ciki, kaf kafata dəvə ci kaa mbəzli, ta mbə ghəshiy garəti gaka. Ma sa nzəyshi mbəzli shalalal ki na, tapə Pəl ta gəzanshi kwəma kaa mbəzli kwa kwəma ka *Ebərə, ma kə na:

22

¹ «A ngwarməhira ghəwəy lə dəhira, favə kwəma dəe na gəzəŋwəy sənəŋva, ta pa ghəwə kən ghən tsee» kə. ² Ma sa favə ghəshi ghəciy gəzanshi kwəma lə kwəma ka *Ebərə, kwəma shi na, mba'a ghəshi mətəkəə nzəyshi dəkədəkə. Ma kə Pəl na: ³ «Yənəy, ndə ka Zhəwifə nzee, mbə məlmə Tarsə yakəra məndi, məlmə tə hidfi Shilishi. Tikə kəlee mbə məlmə Zherəwzalem na, mba'ee bənəhwə kwəma pəhəti jijihimmə, ka sənata kwa pətsa kəray na. Gamaliyel niy nza naa ndə bənira kwəma va, tərəŋw yən niy 'yambə ghən tsee mbə kwəma Hyala, njasa 'yambə ghəwəy tsa gwanəŋwəy sənəŋva. ⁴ Mba'ee sahəwə ngəra'wə kaa mbəzliy nəw kwal tsa Yesəw, pa' ka bəkəwəhwəshi, ka pəəhəshi tə zə'wə, ta kəəlshiy dzəghwa fərshina, zhər lə mi'i gwa'a. ⁵ Sənəŋvay, a ndə ta Hyala tsa dikə tsaa mbay ndəghati fəti ta kwəma va ghəshi lə mətikwəkəwər mbə ka Zhəwifə gwa'a, sa nzana, yən mbə dzaa dzəmbə Damasə ta kəəsə mbəzliy nəw Yesəw mbəba, ta bəshi

səəkəə dzəmbə Zherəwzalem, ta sanshi ngəra'wəy, ghəshi niy tsaslira na zliyah. Ma sa kee cintishi zliyah va kaa ngwarməhimmə ka Zhəwifə mbə Damasə na, mba'a ghəshi taa sənay tsəgha, katan ghwənikəram, kə ghəshi.

⁶ Ma yən mbə kwal ta dzəmbə məlmə Damasə, yən ndəkwə ndəkwə lə məlmə va, havəghwə vici kwa ghən na, vətəghə, yən nay wəy pi mənuy dalala səəkə mə ghwəmə, ka mbərə. Dəzlətsəbə tsəbayra. ⁷ 'Wakəvə tsəgha, gwərəp yən mərə tə hidfi. Ma fee na, məli ndə mbə gəzəra kwəma, a kə na: "A Səwl, a Səwl, waa shiy mənishi ni sara gha ngəra'wə tay?" kə.

⁸ Ma pən na: "Wa ndə nza gha kia Ndə sləkəpə?" pən. Ma kə ngəra na: "Yən na, yən Yesəw ndə ka Nazaretə tsa sancı gha va ngəra'wə" kə. ⁹ Mba'a mbəzliy nza ghəy va li shi nay wəy pi tsa va nanzə ngar ki na, a favə məli ntsaa gəzəra kwəma va ghəshiw. ¹⁰ Dzəghwee ka dəw və: "Wa shi kee mənı sana kia Ndə sləkəpə?" pən. Ma kə kaa ngəra na: "Sati tanjan, mbalaa dzəmbə məlmə Damasə, mbəbay, a məndi dzaa gəzəna shi dı Hyala ghaa mənı gwa'a" kə. ¹¹ Ma sa satiree na, shənee ta nay pi, sa bamamtəra wəy pi tsa tərənw tsa va. Dza mbəzli səəkə ghəy va li shi, mba'a ghəshi kəsəghəra kəsə kəsə tə dəvəə dzəmbə məlmə Damasə.

¹² Mba'a tsahwəti ndə niy nza mbə Damasə ki, slən tsa ci na Ananiyasə. Ndə ka hazləni va Hyala ghəci, ka nəw kwəma pəhəti jijihimmə ghəci tərənw, ntsa wəzə tsa ghəci va ka Zhəwifə mbə məlmə va gwa'a gwa'a. ¹³ Mba'a səəkəy kəsara, gar garəy vəghəe, ma kə ngəra na: "A zəmə, ə kə mətəhi gha ghwənishi" kə. Dza nza'jəw tsəgha, mba'a mətəhee ghwənishi ghala pətsa va. Dzəghwa tsa' pən na, ka nayee. ¹⁴ Ma kə

na: "Hyala jijihimmə tsəhavəna na, ghala kwatanə ta mbə ghaa sənashi shi dı na, nza gha mbəə nay ntsa slar tsa, nza gha favə gaka kwəma gəzəna na lə miy tsa ci. ¹⁵ Sa nzanay, gha dza naa nza ka ndə ndəgha fətiy dzəkən. Nza gha gəzanshi shi nashi gha va, lə kwəma favə gha va gwa'a kaa mbəzli gwanashi. ¹⁶ Nana sənəvə kiy, wa shi zhini ghaa ndəghə ghwəla kia? Sati, a məndi mənəna *batem. Nza gha cə'wə Ndə sləkəpə ta mbə Hyalaa yabantəna kwəma gha jikir na" kə.

¹⁷ Ma tə nahwəti vici ləy hwəm kwəma va na, mba'ee zhəghəghəvaraa zhəmbə Zherəwzalem.

Ma yən mbə cə'wə mbə *ciki Hyala tə nahwəti vici na, mba'ee nashi shiy nja kwa shiw. ¹⁸ Avanashi shi nashee va, ma nighee na, Ndə sləkəpə mbə gəzəra kwəma, ma kə na: "A Səwl, diva mbata gha, a ghaa səvəriņa mbə məlmə Zherəwzalem. Sa nzana, ma mbəzli mbəbay, ka dza ghəshiy zləba kwəma dza ghaa gəzəə dzəkən yaw" kə. ¹⁹ Ma pən na: "Əy, a Ndə sləkəpə, a ghəshi sənay wəzə, kwatanay pa' mbə ceker basəva ka Zhəwifə səəkəe mbə kəsə mbəzliy ndəna nefer shi, mba'ee dı'wəhwəshi lə də'wəta, ka kəəlshiy dzəghwa fərshina gwa'a. ²⁰ Zhini ba, sa pəəsli məndi Etiyen tsa ndəgha fəti ta kwəma gha na, tıfee niy nza kwərakwə, məgarə ndəkwə vəgha shi, mba'ee falti pəəsli tsa pəəsliti məndi va. Yən niy ndəghwə na kwəbənər mbəzliy pəəsli va" pən ²¹ Ma kə Ndə sləkəpə ngəra ki na: "Waa sati, e ghwəniņa kərakə dzəmbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə nə ya" kə kaa ngəra» kə Pəl.

²² War dəkədəkə mbəliy basəshi va nzəyshi, ka fa kwəma gəzə Pəl. Ma sa tsəhəy na tə kwəma gəzəkə na va kwa kərni va ki na, mba'a ghəshi madishi gwanashi, ka gəzə kwəma zlanzlan, ma kə ghəshi na:

22:6 22:6-16 9:1-22; 26:12-18 22:6 22:6-7 9:3
1:18 22:20 22:20 7:58; 8:1 22:21 22:21 9:15

22:16 22:16 8:35-36; 9:14 22:17 22:17 Gal
22:22 22:22 21:36

«Paslamtim tsatsa ndə, ka təbə na ghəciy nza tə ghwəməyəw!» kə ghəshi. ²³ Tərəŋw nəfə tsa shi satiy, dza ghəshi ka ngwəmə lala zlanzlan, ka bazla kwəbeŋer shi, ka ngərə kwərbi dzəta ghwəmə. ²⁴ Sa nashi dikə tsa ka sawji ka *Rəm mbəzli vaa mēni tsəgha na, dza na ka gəzanshi kaa ka sawji a ghəshi pəməghə Pəl dzəmbə berki tsa shi ta də'wə lə kwərpə. Sa dī na va mēndiy də'wəy, ta mbə ghəciy gəzə kwəmaa səvəri, ya kala dī ghəci. Nza mēndi mbəə sənashi shi ngwəngwəmə mēndi va lalaa dzəkən ti.

²⁵ Ma sa pəhamti mēndi Pəl ta dza ta də'wə ki, ma kə kaa dikə tsa ka sawji bələkwə ghəci məgarə tifa vəgha na: «kwal va ghwəy ta də'wə ndə ka Rəm kala mēnta ya ngwəvə nzəə dzəkən na?» kə. ²⁶ Ma sa favə dikə tsa ka sawji kwəma va tsəgha na, nza'jəw dzaa gəzanci kaa kwəmanda, ma kə na: «njaa dza ghaa mēni lə nana kwəma kia? Ndə ka Rəm na ntsay» kə. ²⁷ Ma sa favə kwəmanda tsa va tsəgha na, mba'a səəkəy dzəvəgha Pəl, ma kə ngəci na: «Gəzara di, ndə ka Rəm nza gha katan na?» kə. Ma kə Pəl na: «Əŋ» kə. ²⁸ Ma kə kwəmanda ki na: «Na neyey, gəna dfaŋ dalalaa fəyee, ghee nzaa ndə ka Rəm» kə. Ma kə Pəl na: «Iy, a na nee nee kiy, ndə ka Rəm nzee ghala yakəra mēndi» kə.

²⁹ Nza'jəw tsəgha ki na, mba'a mbəzliy niy dza va ta də'wə Pəl, ta mbə ghəciy gəzə kwəmaa səvəriy katantəvashi vəgha. Dzəghwa, mbə hazləni kwəmanda lə ghəciy, sa favə na, «ndə ka Rəm nzee» kə Pəl, mba'a niy mbəlitiy tsaghwa kwa dəŋw.

*Pəl tə ngwəvə kwa kwəma ka sləka kwəma mbə *ka Zhəwifə*

³⁰ Ma tə həzlimə ki na, ka dī sənata sləkar tsa kwəma basə ka Zhəwifə kwəmaa dzəkən Pəl ti kwəmanda tsa ka sawji. Dza na

mba'a pəlamti Pəl kwa dəŋw. Mba'a gəzanshi kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *ka sləka ka Zhəwifə gwa'a, a ghəshi basəshi. Dza mba'a pəməkə Pəl garəy kwa kwəma shi.

23

¹ Dza Pəl mba'a fati mətə sə ci tə *ka sləka ka Zhəwifə gwanashi. Ma kə na: «A ngwarməhira, yənəy, dəwdəw na nəfə tsee kwa kwəma Hyala, sa nzana, ya pa' ndatsəy wəzə nəwtee kwal tsa nzə» kə. ² A kə Ananiyasə dikə tsa *ka ta Hyala kaa mbəzli vəgha Pəl na: «Ləkatim dəvə tə miy tsa ci va» kə. ³ Ma kə Pəl ngəci na: «Yaŋ ta ləkəyŋa dza Hyala kwərakwə! Gha gha ntsaa bəti ghən tsa ci tsa nja ntsa slar tsa. Ta sla ngwəvəə dzəkənee nja kwəma gəzəkə kwəma pəhəti ghwəmmə gha nzəyŋa tifa sənəzəvə ba na, zhini tapə gha ta gəzə kwəmaa təbə ma va kwəma pəhəti ghwəmmə, ka ghwəni mbəzli ta də'wəra ba, pə gha na?» kə. ⁴ Ma kə mbəzli vəgha kaa ngəci na: «Wa ə tsəərə gha dikə tsa ka ta Hyala na?» kə ghəshi. ⁵ Ma kə Pəl na: «Waa niy sənay ya ghəcia dikə tsa ka ta Hyala pənəw, ngwarməhiraw! Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə, əntaa gha gəzə *kwəma jikir naa dzəkən ntsa dikə tsa mbə hwəlfə gha ma, kə» kə.

⁶ Ma sa sənay Pəl bakə na takə tsa mbəzli mbə ka basə kwəma, *ka Sadəsehi nihwəti, nihwəti na, *ka Farisahi kəy, dza na, tapə ta zlapə kwəma mbə jipə mbəzli va zlanzlan, a kə na: «A ngwarməhira, yənəy, ndə Farisa nzee, Zəghwə yakə ndə Farisa yən baw ba. Avanay tə mbərkə sa nzana mba'ee zləbavə, ta zhakati dza mbəzli mbə məti pən, va tsəgha nzee tə ngwəvə sana» kə.

⁷ Ma sa gəzəkə na tsəgha, mba'a ghəpə dzay dzəghwa jipə ka Farisahi lə ka Sadəsehi ki. Dzəghwa

bakə mbə ghəshi təhəvərivashi ki. ⁸ Shi ngərə ghəshi va ghəpə ti shiy, sa nzana ma kə ka Sadəsehi niy kaa gəzə kwəma shiy, zhakati tsa ndə tifa mbə mətiv. Ya *ndə kwal tsa Hyala, ya hyelerəy, niva shiy tibaw, kə ghəshiy niy. Ma ka Farisahi na, a ghəshi yivə, a shi va tifa gwanashi, kə ghəshi na nashi. ⁹ Dzəghwa mbəzli ka ngwəmə lala tərəŋw tərəŋw ki, mba'a nihwəti mbəzli mbə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə ka Farisahi satishi, dza ghəshi mba'a ghəshi kambə ghəpə mbə kwəma va tərəŋw, ma kə ghəshi na: «Am, nata kwəma yəfamti ntsa ghəy na ghəyəw! Nda ə nzana ndə kwal tsa Hyala, ya nihwəti shiy gəzanci kwəmay əndaw» kə ghəshi. ¹⁰ Dzəghwa ka ngwəngwəli va ghəshi tərəŋw mbə kə ghəpə tsa va ki. Ma sa nata kwəmanda tsa ka sawji kwəmaa məniva tsəgha na, mba'a hazləniy vantaa ghəshi ghavəə slikwəvəri Pəl gəm. Dza na mba'a gəzanshi kaa ka sawji: «Ləghwam dzəmbə mbəzli va, a ghwəy kəsəkəvəri Pəl mbə shi, nza ghwəy pəmay dzəmbə berki» kə kaa ngəshi.

¹¹ Ma fəcava həvir na, mba'a Ndə sləkəpə səkəy kwa shiw va Pəl, ma kə ngəci na: «Ka dza her gha tepə ma! Ə pə gha ndahwə nəfə tsa gha! War njasa gəzəhwə gha va kwəmee tikə mbə məlmə Zherəwzalem nay, war tsəgha dī Hyala gha dzaa gəzəhwə mbə məlmə ka *Rəm kwərakwə» kə.

*Kwəma tsati nihwəti mbəzli mbə *ka Zhəwifə, ta pəəsli Pəl*

¹² Səvəri tə həzlimə na, mba'a nihwəti mbəzli mbə ka Zhəwifə tsati kwəma shi ka sa kwətij na, ta pəəsli Pəl, mba'a ghəshi zəmanti fəla kwa kwəma mbəzli: «Ka zəmə shiy ghəyəw, ka sa ghəy ya yam, kala pəəsliti Pəl ghəyəw» kə ghəshi. ¹³ Daŋ tsa mbəzliy tsati kwəma va va, ka zəmanti lə fəlata na, a ghəshi

taŋəti fadə mətəkə. ¹⁴ Dza ndəs ghəshi səkəshi dzəvəgha mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, lə dzəvəgha mətikwəkəwər mbə ka Zhəwifə. Ma kə ghəshi na: «A ghəy zəmanti fəla kwa kwəma mbəzli gwa'a gwa'a, ka zəmə shiy ghəy ya waba nzə, kala pəəsliti Pəl ghəyəw, pə ghəy. ¹⁵ Va tsəgha nə ghəy kiy, mbalam, ghwəy lə *ka sləka ka Zhəwifə, a ghwəy gəzanci kaa kwəmanda ka sawji, a ghəci pəlikəvəriŋwəy Pəl. Njasa dī ghwəy gwəməvə njədī kwəma kən va və, pə ghwəy taa mənti. Ma sa ka məndi pəliy səkəy, ta gwəmatəvanəy dza ghəy, nza ghəy paslamti mbə kwal» kə ghəshi.

¹⁶ Dzəghwa mba'a zəghwə zhambəghəy Pəl favə kwəma tsati ka Zhəwifə va. Dza na kwərə dzay dzəmbə berki ka sawji, mba'a gəzəy kaa Pəl. ¹⁷ Sa favə Pəl kwəma va na, dza na mba'a harvə ndə ta mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji, ma kə kaa ngəci na: «Pəmanaghə zəghwə na kaa kwəmanda tsa ghwəy, dī na gəzanci nahwəti kwəma ngəci dī» kə. ¹⁸ Tsəgha na, kə dikə tsa mbə ka sawji, dza na mba'a pəməvə zəghwə va, mba'a pəhanaghə kaa kwəmanda. Ma kə ngəci na: «Waa Pəl, ntsa kwa fərshina va haradā na, mba'a cə'wəvəra ta pəməŋa zəghwə nee, nza kwəma və ta gəzəŋa, kə» kə. ¹⁹ Dza kwəmanda pay kəsəvə zəghwə va tə dəvə ci, mba'a dzay dzəvəgha bəla li. Dza na ka dəw və: «A kwəma dī gha gəzəraa?» kə. ²⁰ Ma kə zəghwə va na: «Waa ə tsati ka Zhəwifə kwəma ta pəəsli Pəl. Həzliməy, ta səkə dza ghəshi ta cə'wəŋa, ta mbə ghaa pəməghə Pəl dzəghwa kwəma ka sləka kwəma. Ka sləka kwəma vay, ta basəshi dza ghəshi, mba'a ghəshi mənti njasa dī ghəshi njədī kwəma kən. ²¹ Na na ghay, əntaa gha taa zləba kwəma shi va ma. Sa nzanay gar taŋ fadə mətəkə na mbəzli

mbə shi tə mbə, mbə ndəghə səvəri tsa ci ta pəəsli. A ghəshi zəmanti lə fəlata, ka zəmə shiy ghəy, ya yam nɛ, kala ghəy pəəsliti na Pələw, kə ghəshi. Sənzənvay, gwa'a gwa'a pəhamtəvashi ghəshi, ka ndəghə war va gha» kə. ²² Ma sa favə kwəmanda tsəgha na, dza na mba'a gəzanci zəghwə va: «Əntaa gha gəzə kwəma na ya kaa waba ma!» kə. Mba'a ghəshi təhəvərivashi.

Kwəmanda tsa ka sawjiy pəmanci Pəl kaa ngwəmna Felikəsə

²³ Dza Kwəmanda tsa ka sawji ki, mba'a harvə mbəzli bakə mbə mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji ci. Ma kə ngəshi na: «Mbalam basətim ka sawji diwəy bakə, mba'a ka gədewesli mbərfəŋ mətəkə, mba'a ka gwapa diwəy bakə. Sa ka ghwəy basətishiy, nza ghwəy gwəmatəvəŋwəy wəzə gwanəŋwəy, ta dzaa dzəmbə məlmə Shezare, ndatsə həvir, tsahi məslidə. ²⁴ Nza ghwəy pəhəti gədewesli, ta bə Pəl. A ghwəy pəmanaghə kwəriŋ kala kwəfaghay shiy kaa ngwəmna Felikəsə» kə.

²⁵ Dza na mba'a tsasli zliya, mba'a banavəshi ta dəvə shi. Tsa' kə kwa zliya va na:

²⁶ «Yən Kwələdə Lishiyasə tsasli na zliya na, yən kwəmanda, kaa Felikəsə tsee dibədibə tsa. Ə səkwəŋee. ²⁷ Ma nə ya kiy, avee pəməghəŋa Pəl. Ka Zhəwifə niy kəsəvə na, ka di pəəsliti ghəshi. Ma sa favee ndə ka *Rəm na, kə məndi na, mba'ee dzaa mbəliti lə ka sawji və shi. ²⁸ Dzee mba'ee pəməkəvəriy dzəghwa kwəma *mbəzliy sləka ka Zhəwifə, sa dəe sənata sləkar tsa kwəma bānci *ka Zhəwifə va fəti ti. ²⁹ Ma sa fee kwəma shi va na, war ta kwemer shi pəhəpəhə ni ghəshi harati tə ngwəvə. Kala nata kwəma təvəti nee gar pəəsli məndi, ya gar fə məndiy dzəghwa fərshina. ³⁰ Sa gəzara məndi, a ka Zhəwifə gwəmantəvashi, ka tsati

kwəma ta pəəsli ci, kə məndiy, va tsəgha pəməghəŋee sana nee tanɛ. Mba'ee gəzanshi kaa mbəzliy bānci fəti va, a ghəshi dza ta sləka kwəma va vəgha gha də'wə ghən tsa gha» kə.

³¹ Dza ka sawji ki mba'a ghəshi bəvə, kəram ghəshi madishi lə Pəl həvir njasa gəzanakəshi məndi va ki. Mba'a ghəshi pəməghə həvir va pa' mbə məlmə Antipətərisə. ³² Ma tə way pi mekəshi ki na, mba'a ka sawji ka səfa zhəghətəvashiy zhəmbə berki. Ma ka gədewesli na, ka dzashi lə Pəl. ³³ Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə məlmə Shezare na, mba'a ghəshi banavə zliya tsaslanavəshi məndi va, mba'a Pəl gwa'a kaa ngwəmna ki. ³⁴ Ma sa jangamti ngwəmna zliya va na, dza na ka dəw kwəma va Pəl: «Tə hidī ka wa səəkə ghaa?» kə. «Tə hidī ka Shilishi» kə Pəl kaa ngəci. Ma sa favə na, tə hidī ka Shilishi səəkə, kə na, ³⁵ «nzee dəw kwəma va va gha, sa ka mbəzliy bəŋa fəti va səəkəshi bay» kə. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli a məndi fəy Pəl ka ndəghwə kəghi tsa mazə *Erədə.

24

Pəl kwa kwəma ngwəmna Felikəsə

¹ Ma ləy hwəm sa mənti Pəl hi cifə mbə Shezare na, mba'a Ananiyasə, dikə tsa *ka ta Hyala səəkəy dzəmbə məlmə Shezare va ghəshi lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə. Mba'a ghəshi pəməvə ndə yip ta mbəzli mbə ngwəvə, Tertələsə, kə məndi kaa slən tsa ci. Mba'a ghəshi səəkəshiy dzəghwa kwəma ngwəmna, ta har Pəl dzəti ngwəvə. ² Dza mba'a məndi harkə Pəl, dzəghwa tapə Tertələsə ta bānci fəti ki, a kə na: «A Felikəsə ntsa dibədibə tsa, tə mbərkə gha nzəyŋəy ghəy lə zərkə tərəŋw. Tə sa nzana mba'a gha sənata kwəma mbə məni mazə tsa gha, dza gha

mba'a gha zhøghanti shiy, va tsøgha dzava hidfi ghwømmø kwa kwøma kwa kwøma. ³ War mbø mønina 'wøsa nza ghøy, ta shi kwømavø ghøy va gha ya hwømða, ya pa' kwømaba gwa'a gwa'a. ⁴ Ka ðee yøn dzamtønja vici, ka dalantønja lø gøzø kwøma ðañw. ð cø'wønnee gha møntønøy wøzø hwør tsa gha, a gha fati kwøma ði ghøy na gøzønja jøwø. ⁵ Ntsay, ø køsøy ghøy ka ndø lidfi mbøzli ghøci dalalay, ghøci ngwashi na miy dzøghwa jipø ka Zhøwifø ya pa' kwømaba tø hidfi ghwømmø gwa'a gwa'a. Ghøci na mazø tsa mbø mbøzli nø møndiy ni, ka Nazariya, kø møndi. ⁶ Ghøci kiy, pa' lø ciki tsa Hyala ta dzøghøhwø na sawa ci, ka gøzø *kwøma jikir na dzar kwa. Dza ghøy ki, mba'a ghøy køsøti. ⁷ [Mba'a ghøy niy ði sla ngwøvøø dzøkøn njasa gøzøkø kwøma pøhøti ghøy na, dza Lishiyasø, kwømanda ka sawji mba'a sækøø mbahøhwø lø børci, ghøshi lø ka sawji mbø døvø ghøy. Mba'a gøzanshi kaa mbøzliy ðanci føti va, a ghøshi sækøø dzøghwa kwøma gha, ta har dzøti ngwøvø.] ⁸ Njødfi ma gha kwøma va vøy, ta gøzøkønja dza na. Mba'a gha taa favø dø'wø ghøn tsa gha, katanj na shi køsø ghøy ni ntsaa dzøti ngwøvø ti shi, pø gha» kø. ⁹ Dza ka Zhøwifø gwanashi, jakø jakøti miy tsa shi li, ka sa kwøtinj tsa. «Ava war tsøgha na kwøma va, njasa gøzøkø na va» kø ghøshi.

¹⁰ Dza ngwømna ki mba'a ðanavø kwal kaa Pøl ta gøzø kwøma. Ma sa zlanay na kwal tsøgha, ma kø Pøl na: «Sa sønay ya, a gha hiña gar piya ðañ mbø sla ngwøvøø dzøkøn mbøzli tø hidfi ni pønøy ngwamønay, lø vøshi dzee gøzø kwøma køn ghøn tsee kwa kwøma gha. ¹¹ Avanay, ya ø njødfi gha sønønva dø'wø ghøn tsa ghay, tanjøti hi møn lø bakee na nee, ghala

sækøree dzømbø Zherøwzalem ta pøra'wø døvøe kaa Hyalaw. ¹² Na neyey, køsara ghøshi mbø ya miy ya ghøy lø waba nzø, ya yøn mbø høerø mbøzli mbø *ciki Hyala, ya mbø *ciki ðasøva tsa ka Zhøwifø, ya tø ngwøla dzar mbø mølmøw. ¹³ Sønønva, ka gøzøkønja mbøzli nashi gha ni, avanay tø kwøma tsa' na va køsati ghøy Pøl tø ngwøvø, kø ghøshiw. ¹⁴ Ma na nee, e gøzønja kwøma sønatayay, Hyala jijiñøy na sa nøwee, njasa gøzøkø kwal tsa 'war'war tsa tsa nø ghøshi kwal ka Nazariya na, sa gømgøm tsa, kø ghøshi. Yønøy, ø zløbee kwøma tsasliiti møndi mbø zliya *kwøma pøhøti Hyala njasa nza na, lø mbø zliya ka gøzø kwøma Hyala gwa'a. ¹⁵ Ma kwøma føy ya ghøn tsee gøzlinj ti ta Hyala ða na, ti føy ghøshi ghøn tsa shi kwørakwø. Ghønzø na kwøma zhakati tsa mbøzli slar slar ni bøkøwøshi mbø møti, lø mbøzli mbø jikir gwa'a. ¹⁶ Va tsøgha ðikøvaree ya hwømða, ta nzøy lø nøfø tsee ðewðew kwa kwøma Hyala lø kwa kwøma mbøzli nzø gwa'a.

¹⁷ Ma sa mønTEE piya ðañ ghala kamee mbø mølmø Zherøwzalem, sa niy dzaree na, maa niy sækøe sana ta køøti mbøzli mbø mølmøe lø gøna, mba'a ta ðø nee vøli kaa Hyala gwa'a. ¹⁸ Ava war yøn mbø vøli va kaa Hyala tsøgha køsara ghøshi mbø ciki Hyala. Ma ghalaba na, yøn yabanti kwøma tar ghøn tsee ðewðew na. Niy nza ya mbøzli nzø tifa tala ðaw, a nza kwøma gar høerøti miy na tifa ðibaw. Talay, a nihwøti ka Zhøwiføø sækø tø hidfi ka Azøy niy nza tifa. ¹⁹ Ghøshi niy tøbø naa nza tikø kwa kwøma gha ta hardaa dzøti ngwøvø nza, mee na ghøshi køsata kwøma taree, gar ðøra føti møndi nza. ²⁰ Ma kala tsøgha bayøy, gøzøkø føti niy ndaram ghala vøghwø tsaa nzee va tø pi sløka kwøma mbøzli tikø ni

24:5 24:5 17:6 **24:6** 24:6 21:28, 30 **24:14** 24:14 9:2 **24:15** 24:15 23:6; 26:8; Dani 12:2; Zhj 5:28-29 **24:16** 24:16 23:1; 1Kwør 4:4; 2Kwør 1:12; 2Tim 1:3 **24:17** 24:17-19 11:29-30; 21:17-28
24:21 24:21 23:6; 24:15

di. ²¹ Kala war kwəmaa niy garədee va mbə jipəjipə shi, mba'ee gəzəkə zlanzlan, ma pən niy ni na, avanay war tə sa nzana, mba'ee zləbavə, a zhakati tsa mbəzli mbə məti tifa, pən, kəsətəram tə ngwəvə kwa kwəma ghwəy ndatsə, pən niy ni» kə.

²² Ma Felikəsə ki na, mba'a məndi niy gəzanci kwəma kən kwal tsa Yesəw ngəci, mba'a sənata wəzə. Dza na mba'a fati vici sla ngwəvə va tə fəcahwəti. Ma kə ngəshi na: «Ma pə ghwəy məntiy, mbalam ndatsə di. Ma sa ka Lishiyasə kwəmanda ka sawji səkəyəy, ma nzee sla ngwəvə ghwəy va» kə.

²³ Mba'a gəzanci kaa dikə tsa ka sawji bələkwə, a ghəci ndəghwə Pəl, kala məni ma li njasa ka məndiy məni lə nihwəti mbəzli kwa fərshina gwa'a ni. «Əntaa gha damə mbəzli ci va səkəkə dzəvəgha ta nighə ma» kə kaa ngəci difa.

Gəzə kwəma Pəl kwa kwəma kar Felikəsə lə mali ci Dərəzilə

²⁴ Ma ləy hwəm hi jəw na, mba'a kar Felikəsə səkəkəshi lə mali ci Dərəzilə, zha *ka Zhəwifə ghənzə. Dza Felikəsə mba'a ghwənashi mbəzli, ta haranci Pəl. Sa haranakə məndi na, ka fa kwəma gəzə Pəl dzəkən bə nəfə kaa Yesəw *Kəristəw ghəci. ²⁵ Ma sa gəzə Pəl kwəmaa dzəkən nəw kwəma slar na va Hyala, lə ndəghwə ghən va məni kwəma papama tsa nzə, mba'a kwəma ngwəvə taa səkəkə dzəkən mbəzli gwa'a na, mba'a her Felikəsə dzashi tərəjw. Ma kə kaa Pəl na: «Mbala nana di na gha, nzee zhiniy ghwəni miy ta harja tə nahwəti vici, sa kee kwəmavə vəghwə» kə.

²⁶ Ka naa dza na, ka har Pəl zhevi ta gəzə kwəma li. Sa nzana, mba'a niy fəy ghən gəzlinə, nja na Pəl dzaa ndara gəna ta mbee pəlay, a kə ghən tsa ci niy ni. ²⁷ Ma sa mənta piya bakə na, mba'a Pərshiyəsə Fesətəsə

mbəərəhwə məni ngwəmna va Felikəsə. Ma sa di Felikəsə fə kwəma kwa saa təbanshi kaa ka Zhəwifə na, dza na mba'a zlay Pəl kwa fərshina ghəciy madī ta dzay.

25

Pəl tə ngwəvə kwa kwəma Fesətəsə mbə məlmə Shezare

¹ Ma sa mənti ngwəmna Fesətəsə hi mahkan ghala mbəərəvə na məni ngwəmna tə hidi sləkə na va na, mba'a madiy mbə məlmə Shezare dzəmbə məlmə Zherəwzalem. ² Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə, mba'a ghəshi səkəkəshi və, ta dəw məni ngwəvə dzəkən Pəl, a kə ghəshi ngəci na: ³ «Titihwə na gha ngwəmna, ə cə'wəja ghəy, a gha ghwənəghə miy, a məndi pəməkəvə Pəl tikə dzəmbə Zherəwzalem» kə ghəshi. Na nashiy a ghəshi niy tsamti kwəma shi ti, ta dza ta pəesli ci məndi mbə səkəkə li kwa kwal, va tsəgha dəw ghəshi kwəma va tsəgha. ⁴ Ma kə Fesətəsə ngəshi na: «Wa kwa fərshina na Pəl mbə məlmə Shezare, dzəghwa yən tala ba na, ndal tereə ta zhəghəvaa dzəmbə Shezare vaw» kə. ⁵ Ma kə ba na: «Ma pə ghwəy məntiy, dzanəy ghəy lə mbəzli ghwəy dikə dikə ni, a ghəshi dza ta basəti kwəma va ghəshi lə Pəl tsa va gwa'a mbə Shezare, niy nza kwəma təvəti na tifa» kə.

⁶ Ma sa hyayvay Fesətəsə mbə shi gar dzar vici dəghəsə lə mənə na, mba'a dzay zhəmbə məlmə Shezare. Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a səvəriy, dza das nzəyəy mbə ciki ngwəvə. Mba'a ghwənəghə miy ta dza ta pəmə Pəl səkəkə. ⁷ Ma sa səkəkəy Pəl ki na, dzəghwa dəzlətsəbə ka Zhəwifə səkəkəshi mbə Zherəwzalem tsəbay. War kwemer ghəshiy gəzə dən, ta bənci fəti kaa Pəl. Kwemer 'yahə'yahə ni shi gəzə ghəshi va,

kala gar mbay ghəshiy bəkəvəri ghən tsa tē kwemer shi va, ya ghəshishi. ⁸ Ma sa gəzamti ghəshi kwemer shi va ki na, dza Pəl ka gəzə naci. A kə na: «A yənəy, tēvəti kwəmee nee tepə, ya dzəkən kwəma pəhəti ka Zhəwifə, ya dzəkən shi mbə ciki tsa Hyala, ya kaa mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashiw» kə.

⁹ Ma sa di Fesətəsə mananshi war kwəmaa dzaa tēbanshi kaa ka Zhəwifə ki, ma kə kaa Pəl na: «Ka di gha ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem, a mēndi dza ta sla ngwəvə na mbəba kwa kwəmee na?» kə. ¹⁰ Ma kə Pəl na: «Am! A na neyey, avee tē ngwəvə sənzenva mbə ciki ngwəvə tsa mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi, tikə kə mēndiy sla ngwəvə dzəkənee. E sənay, na nee, kwəma tēvətē tība kaa ka Zhəwifəw. A gha sənay ya gha ci də'wə ghən tsa gha kwərakwə. ¹¹ Ma mba'a kə fəti vəya, yən kə mēnti rəda gar pəslira mēndi tiy, ka nə ya awə, pən mēndiy pəsliraw. Ma war kala kwəma katan na tība mbə kwemer gəzə ghəshi va, bəra ghəshi fəti li shiy, ndə tība gar banavəra ngəshiw. Kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi kə ngwəvə naa slava bay!» kə. ¹² Ma kə Fesətəsə kaa Pəl sa gəzamti ghəshi kwəma lə mbəzli kwa dəgha ci na: «Njana nə gha, war kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi dēe ngwəvə naa slava pə ghay, tsəgha na, ta tsəhə dza gha kwa kwəma ci» kə.

Kar Agəripa lə zhambəghəy di favə kwəma Pəl

¹³ Ma tē nahwəti vici ləy hwəm sa hiy hi jəw na, mba'a kar mazə Agəripa lə Berənīsə səkəshiy dzəmbə məlmə Shezare, ta səkəwə Fesətəsə. ¹⁴ Ma sa nzana, ta hyayvashi ghəshi dza tība na, mba'a Fesətəsə ghakə slanci kwəma Pəl

kaa mazə Agəripa, ma kə na: «A tsahwəti ndə tikə kwa fərshina zlay Felikəsə. ¹⁵ Ma tē nahwəti vici sa niy dzaree dzəmbə məlmə Zherəwzaleməy, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə niy səkəshi ta dəw basə ngwəvə dzəkən vəya. Ə pə gha banavə fəti, kə ghəshi kaa ngəra. ¹⁶ Ma pən kaa zləbanshi nee ki na: “Va ka Rəməy, ka bə fəti mēndi kaa ndə kala səkə ghəci gar tē ngwəvə, dza mba'a gəzəhwə kwəma kəsəti mēndi va ti, kwa mətsə kwa mətsə lə mbəzliy kəsəti, nda nza naa gəzəkəvəri kwəma gar pəlamti ghən tsa ci tē ngwəvəw” pən nee.

¹⁷ Dza ki mba'a ghəshi səkəshi tikə kwasəbə, kala mawee zhiniy bəli wəri, war way pi tē hēzlimə va na, mba'ee nzəyra mbə ciki basə ngwəvə. Dza mba'ee ghwənay miy ta har ntsa vaa səkə. ¹⁸ Ma sa səkəshi mbəzliy kəsəti va ki na, nashee gəzəkəvəri kwəma rəda mēnti Pəl dza kwa bəlaa niy təkēe, gar banavə fəti mēndiw. ¹⁹ War ma kwemer gəzə ghəshiy dzəkən na, kwəma dzar kwa kwal Hyala tsa shi, lə kwəma tsahwəti ndə, Yesəw, kə mēndi kaa slən tsa ci, mba'a mətīy. Ma kə Pəl naci ki na, tē ghwəməy na Yesəw tsa va, aa zhakatīy mbə mətī, kə.

²⁰ Ma yən nee ki, sa sənay mee njasa kee mēnti ta mbay sənata sləkar tsa kwəma tsəgha na va na, dzee tsəgha tapə ta dəw va Pəl: “Ka zləba gha ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem, a mēndi dzaa sla ngwəvə na mbəba kwa kwəmee na?” pən ngəci. ²¹ Ma kə Pəl na: “Awə, kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi kə ngwəvə vaa slava bay” kə. Dza mba'ee gəzanshi kaa mbəzli, a mēndi ndəghwə kwa fərshina, ma nzee dza ta pəmanci kaa mazə ka Rəm dzaa nza, pən» kə. ²² Ma kə

mazə Agərīpa kaa Fesətəsə na: «E dī favə kwəma ntsa va, yən də'wə ghən tsee kwərakwə di» kə. Ma kə Fesətəsə na: «Ndəghə həzlimə ghənzə tsəgha, a gha taa favə» kə.

²³ Ma tə way pi ki, mba'a kar Agərīpa ghəshi lə Berənīsə pəhəkəvashi, lə mbəzli tə səəbə shi, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə ciki bəsəva ghəshi lə mezhizhə ka sawji, mba'a mbəzli tə slən mbə məlmə. Dza ngwəmna Fesətəsə ki, mba'a ghwənashi mbəzli ta har Pəl. ²⁴ Ma kə Fesətəsə, sa səəkəy Pəl na: «A mazə Agərīpa, ghwəy lə mbəzli tikə ni gwa'a, ntsa nay ghwəy tsay, ka səəkə vəya, yən mbə Zherəwzalem, ka səəkə vəya, yən tikə səəkəshi ka Zhəwifə gwanashi ta kwəma kən. War gha pəəsliti, kə ghəshi kaa ngəra. ²⁵ A na neyey, nashi shiyee gar pəəsliti mēndi ti shiw. Ma sa nə na də'wə ghən tsa ci: “Kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi kə ngwəvə vaa slava” kəy. Va tsəgha dēə pəməə dzəghwa kwəma mazə ka Rəm tsa va. ²⁶ Ya tsəgha nzə ki na, a nata kwəma kee tsaslanaghə kaa mazə kwasəbee dzəkən kwəma ciw. Va tsəgha nə ya pəməkee dzəghwa kwəma ghwəy, kwatama dzəghwa kwəma gha bay, gha mazə Agərīpa, nda nze kwəməvə kwəma kee tsaslanci ləy hwəm sa ka gha njəditi kwəma va və. ²⁷ Sa nzanay, kwəma kama ghən ti na pəmanci ntsa pəhəpəhə tsa tsətsə kaa ndə, kala cinti sləkar tsa kwəma kəsəti mēndi ntsa va ti mēndi kaa ngəci vəya na nee» kə.

26

Pəl gəzə: «Fəti vəyaw» kə, kwa kwəma Agərīpa

¹ Ma kə Agərīpa kaa Pəl ki na: «A Pəl, a kwal va gha nana ta gəzə kwəma kən ghən tsa gha» kə. Dza Pəl tsəgha kafə kafəti dəvə ci, ta bə gəzə kwəma. Mad' ghəci ta gəzə kwəma kən ghən tsa ci ki:

² A kə na: «A mazə Agərīpa, e vəshira dalala, sa kwəməvee kwal tsaa gəzə kwəma kən ghən tsee ndatsə kwa kwəma ghaa dzəkən kwemer kəsətəra *ka Zhəwifə ti shi gwa'a gwa'a! ³ Ma gawee gəzə sava tsəghay, sa nzana, cəke' gha sənata kwəma jiji ka Zhəwifə, lə kwəma tsa ghəpə tsa shi njasa nzana gwa'a gwa'a. Va tsəgha cə'wəne, a gha sə'wa fə ghən ta kwəmee na wəzə.

⁴ Əhətiy, a ka Zhəwifə sənay nzəy tsee njasa niy nzana kwatana, ghala yən zəghwəra. A ghəshi sənay njasa niy nza nzəy tsee mbə hwəhwə tsa ghəy, ya mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a. ⁵ A ghəshi sənara ndimndim tsee. Ghəshi kəə dīy, a ghəshiy mbay gəzəkəvəri kwəma nzəy tsee njasa niy nze mbə *ka Farisahi, mbəzli nə mēndi, ghəshi na mbəzli slar slar ni, kə mēndi tə nəw kwəma Hyala ghəy. ⁶ Avanashi ka Zhəwifə haratəra tə ngwəvə, tə mbərkə sa fəyee ghən tsee gəzlinə ta kwəmaa niy gəzanakəshi Hyala mənī nzə kaa jijihimmə. ⁷ Hwəhwə tsa mbə hwəlfə ka Zhəwifə va mənə lə bakə tsay, ta kwəma va fəy ghəshi ghən tsa shi gəzlinə. War ta səəkə dza vəghwə tsa dza kwəma vaa məniva ti, kə ghəshi. Va tsəgha nza ghəshi, war mbə ghəra sləni Hyala, havəghwə lə həvir gwa'a. Ava war tə kwəma ghən tsa fee ta kwəma va tsəgha kwərakwə, kəsəra ka Zhəwifə ki, mazə Agərīpa sana! ⁸ A nə yay, wa shi dī ma ghwəy va zləba, ghwəy ka Zhəwifə, a Hyalaa mbay zhanakati ndə mbə məti, pə ghwəy tay?

⁹ Yən də'wə ghən tsee kiy, kwagwa'a niy təkətee, ya dza lə tsamaba kwal, ka zamti slən tsa Yesəw ndə ka Nazaretə, pən. ¹⁰ Ava ghənzə na kwəma mənəhwə ya mbə məlmə Zherəwzalem. Daj niy kasaghwee mbəzli Hyala kwa fərshina, sa ka mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyalaa ndara kwal

tśaa mōni tśōgha. Ghala vōghwō tśa ka mōndiy dī bōkwōshi na, dza kwa bōla mbōzliy dī bōkwōshi kee nza kwōrakwō. ¹¹ Kee dzay, ka dza ta sanshi ngōra'wō mbō ceker ka ka Zhōwifō bāsōva mbō shi, ka dzōghō mananshi gwōlan, ta mbō ghōshiy tśōērē slōn tśa Yesōw, pōn ni. Tōrōnw niy tōhōy nōfō tsee, ta sanshi ngōra'wō, pōkw ka sōvōri mbō Zherōwzalem dzōmbō nihwōti mōlmōhi, ta palashi.

¹² Ma tō nahwōti vici na, mba'ee madira ta dzaa dzōmbō mōlmō Damasō, sa ndara mbōzliy dikō dikō ni mbō *ka ta Hyala va kwal. ¹³ Ma yōn kwa kwal mbō dza ge'i ge'i vici kwa ghōn ki na mazō na, nighee na wān pi mōniy sōkō mō ghwōmō tība, daw sa vici va mbōrō tśa ci, dza tśōbō tśōbaynōy, lō mbōrō, ghōy lō mbōzliy nza ghōy va li shi. ¹⁴ Dza ghōy gwanōy, na'i ghōy shikōnōy dzōti hidī. Ma fee na, mōli ndō mbō gōzōra kwōma kwa kwōma ka *Ebōrō, a kō na: "A Sōwl, wa shiy mōnishi ni sara gha ngōra'wō tay? Ma ghay, ta kwōmavō ngōra'wō dza gha gōm mbō zhini ghōn tśa gha tśa, nja mōcar tśaa sa ngōra'wō va, mbō zhini ghōn kaa ntsaa kōsō zō'wō mbō kōshōn ci" kō. ¹⁵ Ma pōn na: "Wa ndō nza gha kia, Ndō slōkōpō?" pōn. Ma kō Ndō slōkōpō na: "Yōn na yōn Yesōw tśa sancī gha va ngōra'wō, ya tśōgha sara gha ngōra'wōy. ¹⁶ Sati garōja. Sa tsahwōree tśa ngōja sanay, ta mōntōja ka ndō ghōradā slōni nō ya. Ta mbō ghaa dza ta gōzō shi nashi gha ni ndatsō kaa nihwōti mbōzliy, mba'a shi dzee zhiniy cīja taa nza fa. ¹⁷ Ta mbōlikōvōrija dzee dza mbō dividivi ka Zhōwifō, lō mbō dōvō *mbōzliy kamaa ka Zhōwifō dzee ghwōnija dzōmbō shi taa nza gwa'a. ¹⁸ Ma ghwōni tśa ghwōniē tśaa dzōmbō shiy, a gha dza ta ghwōnamti mōtsō shi, ka zhōghōkōshi zhōkō mbō kwōsliy

dzōmbō wān pi, ka bōkōvōrishi mbō dōvō *ndō jaka tśa Hyala, ta dzōvōgha Hyala nō ya. Ta mbō ghōshiy kwōmavō pōli jikir tśa shi, sa ka ghōshi ndara nēfer shi. Mba'a ta mbō ghōshiy kwōmavō tśa shi pi nzōy mbō mbōzliy Hyala" kō.

¹⁹ Ma sa gōzōkōvata kwōma va ngōra tśōgha sōkō mō ghwōmō ki na mazō Agōripa na, zlay danta fōtee nēe kiw. ²⁰ Dzee tapō yōn ghāti gōzanshi kwōma Yesōw pōrba kaa mbōzliy mbō mōlmō Damasō, dzōghwa tan ka dzōmbō Zherōwzalem, bōrva tsee mbō Zherōwzalem na, ka gōzō kaa nihwōti mbōzliy tō hidī ka Zhōwde gwanashi, ka kōrni kaa mbōzliy kamaa ka Zhōwifō. Ma pōn kaa kwōma gōzanshee kaa mbōzliy: "Zhōghōtim nzōy tśa ghwōy, a ghwōy nōw Hyala, ka mōni kwōmaa dzaa cipō, a ghwōy zhōghanti nzōy tśa ghōy, kō" pōn. ²¹ Ava war tō kwōma va kōsōra ka Zhōwifō, sa kōsōra ghōshi yōn mbō *ciki Hyala. Ka pōla kwal tśaa pōslira ghōshi. ²² Dzōghwa Hyala ki mba'a ndōghwōtōra, ma nay gha yōn tība tō ghwōmōra pa' ndatsō sana, ta gōzanshi kwōma Hyala kaa mbōzliy gwanashi, ndōrazhi, lō mōtikwōkwōr gwa'a. Na neyey, gōzōhwō nahwōti kwōmee mbō kwōma va kala war kwōma gōzōkō *Mōyizō ghōshi lō ka gōzō kwōma Hyala mbōradzōw. Shiy niy gōzōkō ghōshi, tśa' dza ghōshiy mōniva, kō ghōshiy, ghōshi na shi gōzee kaa mbōzliy. Shiy niy gōzōkō ghōshi va gōzō yay: ²³ Ta sahwō ngōra'wō dza *Kōristōw Ntsa tivō Hyala. Sa ka mōndi pōslitiy, ghōci dza naa ghaa zhakati mbō mōti, mbō mbōzliy bōkwōshi zhini ghōci dzaa gōzanshi kwōma wān pi tśaa dzaa mbōlitishi kaa hwōlfō ghwōmmō, ghwōmmō ka Zhōwifō, mba'a kaa nihwōti mbōzliy tō hidī gwanashi, kō ghōshi niy ni» kō.

Pəl gəzanci kaa mazə Agəripa, a ghəci yivə kwəma Hyala

²⁴ Ma Pəl mbə gəzə kwəma va, ta kamti kwəma kən ghən ci tsəgha ki na, tapə Fesətəsə ta gəzanci kwəma zlanzlan, a kə na: «Kwəma gəzə ke ngəriy gəzə ghaw! Ma jangə jangəna gha na danjay, shiy zhini naa fambənə mbə ghən tsa gha» kə.

²⁵ Ma kə Pəl ngəci na: «Yənəy, ndə lə məhərli ci nzee, Fesətəsə ntsa dibədibə tsa. Ma kwəma gəzee nay, kwəma lə məhərli wəzə na, katan ghənzə. ²⁶ Ma na mazə Agəripay, aa sənata kwəma va wəzə, va tsəgha, e mbay gəzanci kwəmaa dzəkən kala gwərsə ma. E sənay, nihwəti shiy mbə shi va kala sənashi ghəci kwətiŋ kwətiŋ tsa shiw. Va sa nzanay, kwəmaa mənta mbəmbə na, tar bəla naw. ²⁷ A mazə Agəripa, yivə gha, tsəgha na kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala katan pə gha na? E sənay, mbə yi nza gha tala» kə. ²⁸ Ma kə Agəripa kaa Pəl na: «A Pəl, war jəwə tərə na, gha dzaa məntərə ka ndə nəw Kəristəw sa» kə. ²⁹ Ma kə Pəl kaa zləbanci na: «Ya war jəw tərə na, ya ta fəcahwəti nay, ma yən na nee na, war Hyala na sa cə'wee, a gha mbəə mənina njasa nzee tsa. Kwataka tə gha cə'wee Hyala baw, lə ta nihwəti mbəzli tikə ni gwanashi, a ghwəy nza gwanawəy ghwəy ghwəy shiy fa kwəma gəzee na njasa nzee tsa. Nanzəy, cə'wə Hyalee ta nza ghwəy kwa dənəw njasa nzee tsaw» kə.

³⁰ Dza kar mazə ghəshi lə ngwəmna mba'a Berənise lə mbəzli nza ghəshi li shi gwanashi tifa, mba'a ghəshi satishi ta dzashi. ³¹ Ma sa səvərishi ghəshi tə ngwəla na, tapə ghəshi ta gəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ma ntsa vay, kwəma bəzanti na tifa ya jəw nze gar pəəsli məndi, ya gar fə məndiy dzəghwa fərshinaw» kə ghəshi.

³² Ma kə Agəripa kaa Fesətəsə na: «Ntsa təbə məndiy pəlay na ntsa

nza, ghəci kalaa pəla dzaa dzəti ngwəvə kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi nza sa» kə.

27

*Məndiy kafə ta bə Pəl dzəmbə məlmə *Rəm*

¹ Ma sa tarəkə məndi kwa kwambəwal dza ghəy ta dzaa dzəti hidfi ka Itali, kə məndi ki na, mba'a məndi fanambə kar Pəl ghəshi lə nihwəti mbəzli kəəsəti məndiy dzəmbə dəvə Zhəliyəsə. Ma Zhəliyəsə tsa vay, dikə tsa ka sawji bələkwə na. Ka sawji mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi, kə məndi ka slən tsa kaa sawji va.

² Ma sa pəməvənjəy na na, mba'a kafəy lə ghəy kwa kwambəwal ka Adəramitə. Kwambəwal va na, dzar mbə məlməhi ka kwambəwal garə tə hidfi ka Azəy ghənzə taa dza. Pə ghəy ka dzanəy kwa ki. Mba'a Aristarkə ntsaa səəkə tə hidfi ka Masedəwan mbə məlmə Tesalənikə kwasəbə ghəy. ³ Ma tə həzlimə na, ndəs ghəy tsəhənjəy mbə məlmə Shidanəw. Dza Zhəliyəsə sa nzana mbə mananci wəzə hwər ghəci kaa Pəl, mba'a zlanay kwal a ghəci dzaa dzəvəgha madigahiy, nza ghəshi mbəə mananci shi dza naa di.

⁴ Ma sa madinəy ghəy tifa na, mba'a ghəy dzarənjəy vəgha nihwəti hidfi tə jipə yam, sa niy viy safəə dzəmbə kwəma ghəy, Shipər, kə məndi slən tsa hidfi va.

⁵ Dzəghwa mba'a ghəy tanənjəy dzəvəri tə kwəfaa kərkəva ma ndəkwə ndəkwə vəgha məlmə Shilishi lə Pamfili. Mba'a ghəy tsəhənjəy mbə məlmə Mira, tə hidfi ka Lishi. ⁶ Ma tifa na, mba'a dikə tsa ka sawji bələkwə kəsata kwambəwaləə dzəti hidfi ka Itali, sa ka Alekəsandəri ghənzə. Dza na mba'a fəghwanəy kwa. ⁷ Ma sa kafənjəy ghəy tifa ki na, vici dan ghəy mənti mbə dza sahə. Ngahə ngahə ghəy tətərəvə tsəhənjəy mbə

mølmø Kønide. Ma sa damøtønyø safø ta dza kwa kwøma slarø na, mba'a ghøý dzarøyø ta møtsøni nihwøti hidfi tø jipø yam, Køretø, kø møndi kaa sløn tsa shi, njasaa dza kwa mølmø Salmøne. ⁸ Dza ghøý ki, mba'a ghøý tøtørvø tanø, ngahø ngahø tsøgha. Dza ndøs ghøý tsøhønyø tø pøtsa nø møndi, «Pi døkø kwambøwaler tsa wøzø tsa» kø møndi. Ndøkwø ndøkwø vøgha mølmø ka Lashe.

⁹ Ma sa nzana, tøryøw ghøý dzamti vøghwø mbø dza va ki na. Jikir dza kwa kwøma mønta lø kwambøwal. Sa nzana, mba'a vøghwø tsa ka møndiy møni søwmay tsa *ka Zhøwifø ti kørøý. Sa nzana tsøgha ki na, dza Pøl ka gøzanshi kwøma sønata na dzaa møniva naci ki. * ¹⁰ Ma kø na: «A mbøzlee, ma yøn nighøý, ta møniva dza shi gømgøni, jikir jikir shi, kwa kwøma dzaa nza. A dza kwøma vaa nza war kørøý kwambøwal lø shiy dzaa zashi kwa tala ðaw, lø ghwømmøshi dø'wø ghøn tsa ghwømmø gwa'a dza naa nza mbø» kø. ¹¹ Ma dikø tsa ka sawji naci ki na, war faba kwøma ndø kabø kwambøwal ghøshi lø ntsaa sløkø kwambøwal va ghøciy fa køn kwøma gøzø Pøl va. ¹² Ma sa kama pøtsa ka kwambøwal vaa garø ti tø pøtsa va wøzø gar nzøý kwambøwal ti høføghwø na, war dza kwa kwøma ðan tsa mbøzli kwa kwambøwal mawti. Sa nzanay, pøtsa garønyø ghøý va ti na, pi wøzø na ta døkø kwambøwal høføghwøw. Va tsøgha niy ði ghøshi dzaa dzømbø Fenikøse, ta køramti føghwø ghøshi gar mbay. Pøtsa vay, pøtsa ka møndiy døkø kwambøwaler ti, tø hidfi ka Køretø zhøkø løy møtsøni njasaa dzøghwa mørkwi, kala nighø hidfi dzatidzø ni va ka mørkwi na.

Van ndø safø køn kar Pøl tø

^{27:9} 27:9-10 2Kwø 11:26 * ^{27:9} 27:9 Søwmay tsa vay, tø kwa kørni vici kwa mæsleða tir ka møndiy møni. Løy hwøm vici va pa' tø kwa mahkana tirøý, kar møndiy mbay dza lø kwambøwaløw. Sa nzanay, tøryøwø ka safø viy. ^{27:18} 27:18 Zhøwnasø 1:5

kwøfaa kørkøva ma

¹³ Ma ghalaba ki na, mba'a safø tsa søkø njasaa dzømbø høci ghati viy jøw jøw. Ma kø ghøn tsa shi na, nja na ghøý kwømvø kwømaa niy ði ghøý va, kø ghøshi. Mba'a ghøshi mbahøkøme tsahi ka ghøshiy garø kwambøwal li shi, mba'a ghøshi waslavøghavashi ndøkwø ndøkwø vøgha hølbø tsa dzøvøgha hidfi ka Køretø. ¹⁴ War ghwøla jøw tsøgha na, 'wakøvø safø tsa tøryøw tøryøw tsa, nza'jøw søkøý, søkø mø ðølegwigwi hidfi tø jipø yam. Safø tsa søkø løykø kwa ghwømø, kø møndi ka sløn tsa ci. ¹⁵ Ma sa søkø naa tsanavø ðømøzl kaa kwambøwal na, gwa'a kala zhini kwambøwal mbay zhananati ghøn ghwøla. Mba'a ghøý zlanay ghøn tsa ghøý kaa safø tifa ki, ka tsøkwø kwambøwal ghøci. ¹⁶ Dza ghøý ki mba'a ghøý dzarøyø vøgha nihwøti hidfi tø jipø yam, shi har møndiy Kwada, ghøshi mørshi naa kølatønyø. Ma tifa ki na, mba'a ghøý mbølavø zløghwøvø kwambøwal jøw na ngahø. ¹⁷ Ma sa zløghwøvø ka kabø kwambøwal na jøw naa dzøghwa na dikø na va na, tapø ghøshi ta pøla kwal tsa mbøli na dikø na. Dza ðøzløtsøbø ghøshi pahati zhi'wø'wø ti. Ma sa hazlønishi ghøshi va dzashiy dzømbø ndarghø tø miy kwøfaa kørkøva ma, ge'i njasaa dzøvøgha hølbø tsa hidfi Libiy na, mba'a ghøshi fambø tsøm tsa shøndøkø tsa, ta køti kwambøwal va safø, ka tsøkwøshi safø tsøgha ki.

¹⁸ Ma sa nzana war ø safø tsa vaa gaganøý ki, way pi tø høzlimø na, mba'a ghøshi ghati shikø shi kwa kwambøwal dzømbø yam. ¹⁹ Zhøkøvøri ða na, tapø mbøzliy nighøø dzøkøn kwambøwal ta ndaka shiy gwøma kwambøwal dzømbø yam, lø dividivi shi. ²⁰ Vici ðan ghøý mønti, kala nata ghøý ya

vici, ya sasærkwø nzø. War ma van na, ghwølay mbø køkædijøy læ bærcki, zhini ghøy tøkø, ta mbølijøy dza ghøy, pø ghøy ghwølaw.

²¹ Ma mbøzli kwa kwambøwal va ki na, mba'a ghøshi hishi kala zømøhwø shiy. 'Wakøvø Pøl gar garøy kwa jipø shi. Ma kø kaa ngøshi na: «A mbøzlee, a ghwøy niy tøbøø favø kwømee nza, mbala mbø hidfi ka Køretø niy nzøyømmø ghwømmø nzay, ci ghwømmø mbølimmø va tsatsa ngøra'wø nza, ci shi ghwømmø ni shakamti ghwømmø tibashi nza. ²² Ya tsøgha nzø sana kiy, ø gøzanwøy ya, ka dza her ghwøy ma, sènzønvay, ndø tifa mbø ghwøy ya kwøtinj nzø mba'a dzaa møtiyøw. War kwambøwal kwøtita na saa dzaa nza bëtø. ²³ Sa nzanay, a Hyalaa sløwara, Hyala ghørantee sløni ghwønøkøra ndø kwal tsa nzø, mba'a sækøkø garøy vøghee mbø vørdi ndatsø na. ²⁴ Ma kø ngøray: "A Pøl, ka hazløni gha ma! A Hyalaa di ghaa tsøhøja tø ngwøvø kwa kwøma mazø tsaa sløkø hidfi ka *Røm gwanashi. Ta møntøja wøzø hwør tsa nzø dza na, mba'a taa mbølitø piy tsa mbøzli kwa kwambøwal ni kwasøbø gha" kø. ²⁵ Va tsøgha nø ya kiy mbøzli yay, ka dza her ghwøy ma. Ma Hyalay, ya wa kwøma gøzøkøra na va, ta møni dza na, køy, e sønay war tsøgha dza naa mønti. ²⁶ Nanzø kiy, tø hølbø tsa nihwøti hidfi tø jipø yam dza saføø bøzløyømmø» kø.

²⁷ Ma tø kwa møy læ fadfa vørdi ghøy na, war mbø yisønyøy safø tsa va tsøgha ghøy dzøy tø kwøfa Mediterane. Ma mbø yam vørdi høvir va na, njasa køviva ghøy dzøvøgha hidfi, ka kabø kwambøwal vaa nighø. ²⁸ Dza ghøshi mba'a ghøshi bøvø hakwø tsa pøhøti ghøshi tø ghwør ndøghaghø, ta nighø hwør ta kwøfa. Ma sa nighøti ghøshi na, mba'a ghøshi køsøy hwør tsa ti shi, basa bakø

møtsøkø døghøseti. Zhini mba'a ghøshi køvivø dza jøw. Ma sa køvivø ghøshi dza jøw na, basa møy læ cifø ghøshi køsøy hwør tsa ti shi. ²⁹ Mba'a ghøshi hazløni shi va nøghøtaa kwambøwal ghavø tsambøvata mbø kølbahi. Dza ghøshi mba'a ghøshi faghwa tsahi fadø dzøghwa kwøfa zhøkø læy hwøm kwambøwal. Dzøghwa mba'a ghøshi garøti kwambøwal tifa. Ngahø ghøshi nighø wali tsa pi. ³⁰ Dza ka kabø kwambøwal va, ka pøla kwal tsaa hwøshi. Dza ghøshi mba'a ghøshi bøkøghwa na jøw na kwambøwal dzøti ghøn yam. Sa bøkøghwa ghøshi na, dza ghøshi ka pøla tsøhwøli, njasa dza ghøshi ta ndøgha tsahi latifa latifa tø kwøma kwambøwal ghøshi mønti. ³¹ Ma kø Pøl kaa dikø tsa ka sawji bøløkwø ni, læ kaa ka sawji gwanashi ni na: «Nay ghwøy na, war mba'a kø mbøzli ni dzashi tikø kwa kwambøwal nay, ka mbølijwøy ghwøyøw» kø. ³² Sa gøzøkø Pøl tsøgha na, dza ka Sawji kaa zø'wø pøhøti møndi va kwambøwal jøw na li, piyøy ghøshi slanti, mba'a ghøshi zlataa dzata.

³³ Ma ghøshi mbø ndøghø wali tsa pi ki na, dza Pøl ka gøzanshi zømø shiy, kaa ngøshi gwanashi. Ma kø kaa ngøshi na: «Avanay ndatsø møniva kwa møy læ fadø vici ghwøy mbø ndøghø mbølijwøy, kala zøhwø ghwøy ya waba. ³⁴ Va tsøgha cø'wøywøy ya, a ghwøy zømø shi zømø va ma ghwøy, shiy dza mbølitønyøy. Ø gøzanwøyee diba, ndø mbø ghwøy mba'a dzaa zata, ya søti mbø ghøn tsa ciw» kø. ³⁵ Ma sa gøzøkø na tsøgha na, dza na laj bøvø pej, mba'a mananati 'wøsa kaa Hyala kwa kwøma shi tifa gwanashi. Dza na mba'a ngavøri, mba'a ghati zømø ci. ³⁶ Dzøghwa ki mba'a her shi dzøghwashi gwanashi. Ka zømø shi zømø ghøshi. ³⁷ Ma dan

tša ghøy kwa kwambəwal va na, a ghøy mēnti ndə diwəy bakə, mba'a mbərfəŋ mətəkə kwanŋi ghən kən. ³⁸ Ma sa zəməhwə ghəshi shiy, ka ngəslishi na, mba'a ghəshi shəkambə nihwəti shi kwa kwambəwal dzəmbə yam nəghətaa ghənzə mēni shəndəkə.

Njasa 'yambəvata Kwambəwal mbə ndarghə

³⁹ Ma sa kərəy pi ki na, mba'a ghøy nashi ndarghə kwa kwəma ghøy. Sənay pətša nza ghøy va ti ka kabə kwambəwaləw. Dza ghəshi mba'a ghəshi vərghəvə pətša vəgha həlbə, mba'a ndarghə nja taŋa ni. Ma kə ghən tša shi na, ta dza ta garəti kwambəwal ti shi ghəshi gar mbay, a kə ghəshi. ⁴⁰ Dza ghəshi pəli ghəshi palamti tsahiy garə kwambəwal zlashi kwa yam lə zhi'wə'wə pəhə mēndi shiy kabə kwambəwalta ghəshi pəlamti ghala pətša va. Mba'a ghəshi kafakati shi nja gamta'wal ni va, ka pəhəyshi kwa kwəma nzə, ta mbə safəə tsəkwəshi. Dza ghəshi ki, ka dzaa li tsəgha tsərəə dzəti kwəma ndarghə va. ⁴¹ Ma ghəshi mbə kwal ki na, mba'a ghən tša kwambəwal njəfambəvay mbə ndarghə tsəkwəkə yam. Dza pəz kəsəta, kala mbay ya kwəfəghə nzə ghwəla. Kə bəla ləy hwəm mba'a wəwəredita sa vədəməva yam dzəmbə lə bərçi.

⁴² Dza ka sawji ka dī bakwamti mbəzli kasanavəshi mēndi va ta bəshiy dzəti hidī ka Itali gwanashi. Va nəghətaa tsahwəti ndə mbə shi ya kwətiŋ mbərəhwə dəzlə hwəy. ⁴³ Dza dikə ka sawji ka *Rəm bələkwə, sa dī na mbəliti Pəl, mba'a damətishi va mēni njasa təkəti ghəshi va. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzliy mbay mbərə dəzlə a ghəshiy zliy dzəti yam ta taŋəshiy dzəvəri həlbə. ⁴⁴ Ka ma nza niy tərmbə nəw shi məba'wə məba'wə tə gəzləmbə, lə dzar tə

bəla shəghwə kwambəwal, shiy tərmbə jəw jəw ni. Ava tsəgha kwəmavə ghøy taŋəŋəy gwanəŋəy dzəti həlbə kwəriŋ, kala shiy məntəŋəy tība.

28

Pəl tə nihwəti hidī tə jipə yam, Maltə

¹ Ma sa tsəhəŋəy ghøy tə hidī tə jipə yam va kwəriŋ ki na, mba'a mēndi gəzəŋəy, Maltə na slən tša shi, kə mēndi ngəŋəy. ² Ma ghøy tə hidī va na, dza van mba'a ghati nzəmə, ka mənipə tasli tərəŋw. Dza mbəzli tə hidī va, shiy gəzə ma kwəma ka *Gərekə, mba'a ghəshi məntəŋəy wəzə hwər dalala. Ka'wə ghəshi ka'wətəŋəy, mba'a ghəshi pəhəyŋəy ghwə tərəŋw. Ma ghøy mbə bəghəzli ghwə va na, ³ dza Pəl mba'a kwasəvə kwasəhəbi ta fə shiy dzəti ghwə. Mbalaa na tsapə mbə shiy. Dza tsapə va mba'a səvərīta mbə shiy sa favə na ghətəghətə tša ghwə. Dza na mba'a həcamti Pəl tə dəvə ci. ⁴ Ma sa nay mbəzli mbə məlmə va shishi tša va həciti Pəl, war zaŋəy ghəci tə dəvə ci tsəgha. Ma kə ghəshi kwa jipə tša shi na: «Ma ntsay, ndə bəkwə mbəzli na. Sa nzana ya tsəgha mbəlīkəvay na tə yaməy, zləbati pəlay ntsa va ngwəvə Hyala ta nza ghəci tə ghwəməyəw» kə ghəshi.

⁵ Dzəghwa Pəl naci, məs məsati shishi tša va tə ghwə. Kala zhanci shiy ya jəw tsətsə. ⁶ Ma kə ghən tša shi na, war ta pə dza dəvə ci va ya njaa, aw bay na, mba'a dzaa tərəy, ka mətīy, kə ghəshi. Ma sa nzata ghəshi nza tərəŋw, kala nashi shiy mananci kaa Pəl ghəshi na, zhini tərəd ghəshi zhəghanti gəzə kwəma, ma kə ghəshi na: «Kay ntsay Hyala na» kə ghəshi.

⁷ Ma pətša nza ghøy va ti na, ndəkəwə ghəci lə ghi tša ndə hidī tša dikə tša tə hidī tə jipə yam va. Slən tša ci na, Pəbəlīyəsə. Dza na

ka'wə ka'wətəŋəy lə wəzə. Vici mahkan ghəy mənti kəghi tsa ci. ⁸ Dzəghwa ghalaba na, gwərapəy dəy Pəbəlīyəsə kəghi tsa va va təlīmə, lə va ka təkəwə. Dza Pəl mba'a dzəmbəy dzəmbə ciki tsa ndə zəlghwə tsa va. Sa dzəmbəy na naa, mba'a cə'wakən Hyala kən, mba'a fanakən dividivi ci. Sa mənti Pəl tsəgha na, dza ntsa va mba'a mbəliy. ⁹ Ma sa mənta nava kwəma tsəgha na, mba'a nihwəti ka zəlghwə tə hidī tə jipə yam basəkəvashi, mba'a ghəshi mbəlishi kwərakwə. ¹⁰ Dza ghəshi tə mbərkə kwəma va ki, tərəŋw ghəshi fati bama tə ghəy. Ma sa madi ghəy ta dzaŋəy dzəghwa kwambəwal ta dzaŋəy na, mba'a ghəshi ngavəŋəy shiy gar məkəŋəy mbə dza ghəy va.

*Kafə tsa Pəl mbə Maltə, ta dzəmbə məlmə *Rəm*

¹¹ Ma gha ghəy madi tibay, sa mənti ghəy tir mahkan. Sa kafə ghəy na, mba'a ghəy dzaŋəy kwa kwambəwal ka Alekəsandəri, sa niy warə na fəghwə tə hidī tə jipə yam va. Lamba ti na, slən tsa Diyəsəkwerə. ¹² Dza mba'a ghəy tsəhəŋəy mbə məlmə Shirakwəsə. Mba'a ghəy mənti vici mahkan. ¹³ Sa madi ghəy tifa na, ka dzar vəgha həlbə vəgha həlbə, dza kwədīm ghəy tsəhəŋəy mbə məlmə Rejə, tə miy həlbə ka Itali. Ma tə həzlimə va na, mba'a safə tsaa səkə njasaa səkə kwa həci ghati viy wəzə, jəw jəw. Bakə vici ghəy mbə dza na, ndəs ghəy tsəhəŋəy mbə məlmə Pəzəl. ¹⁴ Ma mbə məlmə va na, mba'a ghəy kəsashi nihwəti ngwarməmə mbə nəw Yesew. Ka cə'wəŋəy ghəshi ta mənəhwə ləwma kwətīŋ ghəy li shi. Ava tsəgha madiŋəy ghəy ta dzəmbə məlmə Rəm. ¹⁵ Mba'a ngwarməmə mbə nəw Yesew mbə məlmə *Rəm favə mbə səkə nza ghəy, kə məndi. Ma sa favə ghəshi na, mba'a ghəshi səkəshi ta

ka'wəŋəy. Pa' tə ləwma Apiwəsə lə mbə geshikiki ka məndiy fə mbəledemer mbə shi mahkan ni tifa. Ma sa nashi Pəl tsəgha na, dza na ka mananta 'wəsa kaa Hyala. Mba'a nəfə tsa ci kwəmavə bərçi tifa ki.

*Gəzə kwəma Pəl mbə məlmə *Rəm*

¹⁶ Ma sa tsəhəŋəy ghəy mbə məlmə *Rəm ki na, mba'a məndi zlanay kwal kaa Pəl a ghəci nzəy kəy tsa ci ghi, mba'a ndə sawji tsaa dzaa ndəghwə. ¹⁷ Ma ləy hwəm vici mahkan na, mba'a Pəl harkə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə mbə məlmə *Rəm. Ma sa basəshi ghəshi ki, ma kə ngəshi na: «A ngwarməhira, avanay yəŋəy, mənti kwəma jikir nee ya kaa hwəlfə ghwəmmə, ya dzar kwa kwəma jiji ghwəmmə niy nza kiw. Dzəghwa məndi tsəgha təgəm ki na, mba'am kəsətəra mbə məlmə Zherəwzalem, mba'a məndi banavəra kaa ka Rəm. ¹⁸ Ma sa banavəram kaa ka Rəm na, dza ghəshi mba'a ghəshi njəditi kwəma va vəya wəzə. Kala kəsata fəti ghəshi tar kabakee gar pəəslira məndi. Mba'a ghəshi niy dī pəlara. ¹⁹ Ma ka Zhəwifə na, kala zləba ghəshi məndiy pəlara. Ma sa nzana ki kala zləba ka Zhəwifə məndiy pəlara na, nay tsahwəti kwalee ta kədfamti kwəma va, kala tədī nzəə səkə tikə ta basə va mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi nee kiw. Səkə tsee va lə kwəma va dibay, mənīy na nja ta bə fəti kaa mbəzli mbə hwəlfə yaw. ²⁰ Ava ghənzə na kwəma dəwŋwəy ya ti, ta mbəə gəzəhwə kwəma lə ghwəy. Sa nzanay, war tə sa nəwee ntsa fəy ka Zhəwifə ghən tsa shi gəzliŋə ti kəsaghwara məndi kwa fərshina» kə.

²¹ Sa gəzamti Pəl kwəma ki, ma kə ghəshi ngəci na: «Na na ghəyəy, səkə ka Zhəwifə tə hidī ka Zhəwde tsaslikəŋəy zliyaa dzəkən kwəma ghaw. Ya səkə mbə ngwarməhimmə mbə məlmə

Zhəwdey, səəkə ndəə nza tifa ya kwətiŋ mba'a sləkəŋəy kwəma gha, ya ka gəzəkə *kwəma jikir naa dzəkən ghaw. ²² Ma nanzəy, a ghəy dī ghaa gəzəkəŋəy kwəma təkə gha də'wə ghən tsa ghaa dzəkən kwəma va. Sa nzanay, a ghəy sənay, ya pa' kwəməbay, tərəŋw ndərə mēndi kwal tsa nza gha tsa kwa» kə ghəshi. ²³ Sa gəzamti ghəshi kwəma va na, dza ghəshi mba'a ghəshi slanavə vici dza ghəshi zhiniy səəkə ti kaa Pəl.

Ma sa səəkəta viciy niy slati ghəshi va na, mba'a ghəshi səəkəshi dāŋ dzəvəgha Pəl fəcava ki. Sa səəkə ghəshi na, mba'a Pəl ghati gəzanshi kwəma, ka gəzanshi njasa sləkə Hyala mbəzli. Ka pəla kwal tsa canakəvəriŋi njasa gəzəkə zliyah i pəhəti *Məyizə, lə zliyah i ka gəzə kwəma Hyalaa dzəkən Yesəw, ta mbə ghəshiy zləba nəw ci. Ghala mekəshi pa' hetihwer ghəci mbə gəzanshi kwəma va. ²⁴ Dza ki, mba'a nihwəti mbəzli yivə kwəma gəzanshi na va mbə shi. Ma nihwəti na, kala zləba ma ghəshi. ²⁵ Dza ghəshi ka ndaniva tsəgha, kala sləkati kwəma va ghəshi wəzə kwa jipə shi. Ma kə Pəl kaa na kəray na ti ngəshi na: «Aya, avanayəy, katan na kwəmaa niy gəzanshi Safə tsa Hyala va kaa jijihwəy lə miy tsa *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala, sa niy nə na va:

²⁶ Mbala, ma pə gha kaa hwəlfə mbəzli niy:

“Ma ghwəyəy, mbə favə kwəma ghwəy dzaa nza

lə slimim ghwəy ngar na,

a ka dza ghwəy favə shi dī kwəma va gəzəw.

Mbə nay pi ghwəy taa nza nanzə ngar ka nighə shiy na,

ka dza ghwəy nashi shi nighə ghwəy vaw.

²⁷ Sa nzana ma ghwəy ghwəy mbəzli niy,

a ghwəy mēnti nefer ghwəy caslakə caslakə,

əntaa kwəma gəzə ndə ngəŋwəy tsə'wə mbə nefer ghwəy.

Ka na'way slimim ghwəy,

əntaa ghwəy dzaa favəə dzəghwa slimim ghwəy.

Ka kalay mətəhi ghwəy,

əntaa ghwəy dzaa nata ya wa kwəmaa məniva

lə mətəhi ghwəy.

Shi mēni ghwəy va tsəgha niy,

əntaa ghwəy səəkəə dzəvəghee,

ta mbəlantəŋwəyee” pə gha ngəshi, kə safə tsa Hyala niy ni» kə Pəl.

²⁸ A kə Pəl kaa ngəshi dība na: «Va tsəgha na kiy, sənay tə ghwəy, ghwəy ka Zhəwifə, ma njana zləba ma ghwəy kwəma dī Hyala va mbəliŋwəy liy, kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dza mēndi ta gəzanshi nana. A ghəshi dzaa zləba na na shi» kə. ²⁹ [Ma sa gəzəkə Pəl kwəma va tsəgha na, mba'a ka Zhəwifə dzashi, kala ngərə ghəpə tərəŋw kwa jipə tsa shi.]

³⁰ Dzəghwa Pəl ki piya bakə ghəci mēnti kəghi tsa bəvə na va ta nzəy ghəci kəy. Ka ka'wə mbəzliy səəkə ta nighə ghəci kəyba gwanashi.

³¹ Ka gəzanshi ghəci njasa sləkə Hyala mbəzli, ka bananshi kwəma Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw kala hazləni ma, kala saa makə tifa.

Ava tifa kəray Zliyaa dzəkən sləni ka kwal Yesəw ki.

**Zliya tsasli Pəl kaa ka
Røm
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ma ghala vəghwə tsa tsasli Pəl zliya nay, ghəci tə hidfi ka Kwərintə na. Ghəci mbə wə kwa mahkana wə ci. Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Røm tsasli na zliya na. Ghala vəghwə tsa vay, hidfi ka Røm va niy nza hidfiy gwəramti tə dikə tə hidfi gwa'a gwa'a, sa nzanay, mbə shi niy nza mazə tsaa sləkə mezhizhə tə hidfi gwa'a.

Pəl də'wə ghen tsa ciy, niy səəkə naa kwəməvə kwal tsaa tsəhə mbə məlmə Rəməw (15:20-24). Ya tsəgha nzə kiy, dfañ na mbəzliy niy sənashi na mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va, sa niy kwəmay na li shi tə tsahwəti pi (vəh 16). Mbə zliya na kiy, mbə gəzanshi tsəhə tsa ci mbə shi, ta nighəshi na Pəl kaa ka Røm. Dzəghwa na dibay, ka gəzanshi njasa nza mbəzli gwanashi jikir kwa kwəma Hyala, lə njasa mbəlītishi na lə wəzə hwər tsa nzə, kala kama tə nəw kwəma pəhəti na njasa bananshi nihwəti mbəzli va dzar mbə shi. Zhini na dibay, ka gəzanshi njasa ka ghəshi nzəy mbə jakəva tsa shi ghəshi mbəzliy nəw Yesəw.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-17 Pəl gəzə kwəmaa dzəkən Yəwən kwəma wəzə na. Vəh 1:18 pa' tə vəh 3 Mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə ka Zhəwifə gwa'ay, mbəzli jikir ni ghəshi va Hyala. Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw na saa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa.

Vəh 4 Njasa mənuy Abəraham gar dzəghwa kwəma Hyala, sa zləbavə na kwəma gəzəkə Hyala.

Vəh 5 Tə mbərkə kwəma Adam kwəməvə mbəzli məti. Tə mbərkə Yesəw ghəshi kwəməvə mbəlishi.

Vəh 6 pa' tə vəh 7:1-6 Ka dza ghwəmmə nzəyəmmə mbə jikir sa nzana mba'a Hyalaa mənuy wəzə hwər kaa ntsa jikir tsaw.

Vəh 7:7-25 Gəmgəm na kwəma pəhəti Hyalaw. Ghənzə citəmmə na gəmgəm tsa kwəma jikir na.

Vəh 8 Sləni ghəra Safə tsa Hyala mbə nefer mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 9 pa' tə vəh 11 Pəl gəzə kwəmaa dzəkən mbəli tsa ka Izərayel.

Vəh 12 pa' tə vəh 15 Njasa ka mbəzliy nəw Yesəw nzəy.

Vəh 16 Kwa kəni kwəma Pəl, lə səkwə mbəzli ghəngən ghəngən.

Mba'a pə ghwəy dī favə kwəma mbə zliya ka Røm na wəzə wəzəy, nza ghwəy jangə nəwər tsaa dzəkən Adam lə saa dzəkən kwəma pəhəti Hyala, pərba mbə zliyaa pərasli slən tsa shiy.

*Pəl səkwə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə ka *Røm*

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl ndə ghəra sləni tsa Yesəw *Kəristəw. Hyala harvəra na ta nza ka *ndə kwal tsa Yesəw, mba'a təravəra ta dzee ta gəzə Yəwən kwəma nzə wəzə na kaa mbəzli. ² Ma Kwəma wəzə na vay, a Hyala niy gəzəkə ghala mbəradzəta lə miy tsa ka gəzə kwəma nzə. Dzəghwa mba'a mənuy tsaslambə mbə zliya nzə tsəgha. ³ Kwəma vay, dzəkən Zəghwə nzə Yesəw Kəristəw Ndə sləkəmmə gəzə na kwəma. Dzar kwa ndə ngəri tsa ciy, ntsa yakəm mbə takə tsa mazə *Davite na. ⁴ Ghala pətsa zhanakati Hyala

zhakati mbø mæti, læ bærci Safø tsa nzø dæwdæw tsa ki na, mba'a citi nza tsa nzana ka Zøghwø nzø karkar læ bærci. ⁵ Ava war tø mbærkø Yesøw Køristøw pøærøtøra Hyala ka ndø kwal tsa Yesøw, ta dzaa gøzø kwøma nzø kaa hwølfø *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø gwa'a gwa'a. A ghøshi mbøø zløbavø kwøma nzø, ka danta føti. Ma nza ghøshi mbøø fal sløn tsa Yesøw Køristøw gwanashi tsøgha ki. ⁶ Ghwøý sana sènzønva, mbø mbøzli va nza ghwøý kwørakwø, ghwøý mbøzli harvø Hyala va ta mbø ghwøý nzaa mbøzliy nøw Yesøw tø hidfi ka Røm.

⁷ A sækwønøwøý ya gwanønøwøý tø hidfi ka Røm gwa'a gwa'a, ghwøý ghwøý mbøzli di Hyala, shi harvø na ta nza ghwøý ka shi nzø. Møntønøwøý wøzø hwøer tsa nzø Dømmø Hyala, ghøshi læ Ndø slækømmø Yesøw Køristøw, mba'a ghøshi ndønøwøý zørkø mbø nzøý tsa ghwøý.

*Njasa di Pæl dza ta nighæti mbøzliy nøw Yesøw mbø mælmø *Røm*

⁸ Ma kwa taja kwøma gøzee nana diy, 'wøsa nø ya kaa Hyala læ sløn tsa Yesøw *Køristøw, ta kwøma ghwøý gwanønøwøý, sa nzana, ya pa' kwømafa tø hidfi gwa'a gwa'a na, mba'ee favø tøरणw banavø ghwøý nefer ghwøý kaa Yesøw, kø mændi. ⁹⁻¹⁰ Ya hwømba cø'wø yay, mbø zøzø kee nzaa dzøkøn ghwøý. Mbø cø'wø Hyala kee nza a ghønzø mbøø ndara kwal ta tsøhø mbø ghwøý. Hyalaa kwa ndøgha føti ta kwøma gøzee va. Hyala vay, læ næfø tsee kwøtiñ ghørantee sløni, ka gøzø Yøwøn kwøma wøzø naa dzøkøn zøghwø nzø kwa kwøma mbøzli. ¹¹ Ta na navay, tøरणw nzøghøree ta narønøwøý læ mætsee, nza ghwømmø dzaa tihøhwø ni ya shi ndara *Safø tsa Hyala dæwdæw ni, læ ghwøý, nza

ghwøý mbøø kwømavø bærci mbø nøw Yesøw. ¹² Wøzøfa nø ya bay, ka mætøhøra bærci ghwøý, yøn na, ka mætøhønøwøý bærci kwørakwø, mbø bø tsa banavø ghwømmø nefer ghwømmø kaa Yesøw Køristøw, pøn.

¹³ Va wa gøzee kwøma va tsøghay ngwarmøhiray, sa nzana gar dan sødæe yøn sækøø tøkøti tsøhø mbø ghwøý. Pa' sènzønva ki na, a kwømavø kwal yaw, tsøgha. Ma kwøma tæfee miy tsee tiy, war mba'ee dzaa ghøratil sløni mbø ghwøý, ka zhøghøshi nihwøti mbøzliy ka nøw Yesøw kwørakwø, njasa nzana va tsøghæe kwømavø mønti nihwøti mbøzli tø nihwøti hidfi. ¹⁴ Sa nzanay, ghønzø na nee sløni kavøra Hyala ta dzee ta gøzø kaa ya tsamafa ndø ngøri. Ka dzaa gøzanshi kaa mbøzli ghwønita møhørlil shi, læ kaa ni ghwønita ma møhørlil shi. Ka gøzø kaa mbøzliy sønashi shiy, læ kaa niy sønashi ma gwa'a. ¹⁵ Va tsøgha nzana, war mbø tækøe dzøkøn ghwøý ghwøý mbøzli mbø mælmø Røm kwørakwø ki, ta dzee gøzønøwøý Yøwøn kwøma wøzø na na.

Bærci mbø Yøwøn kwøma wøzø na

¹⁶ Ka ha'wee ya jøw tsøtsø ta gøzø Yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzliw. Sa nzanay, e sønay læ bærci Hyala na mbø tøरणw, ta mbølanti ntsaa dzaa zløbavø kwøma va, ya wa ndø na. 'Wava na tø hwølfø mbøzli *ka Zhøwifø ka dzar pa' tø hwølfø nihwøti mbøzli tø hidfi gwanashi. ¹⁷ Kwøma wøzø na vay, ghønzø cipø na kwøma mønti Hyala ta mbø ndø ngøriy dzøghwa kwøma nzø, kala hazløni mbø næfø ci, ya wa ntsaa zløbavø kwøma mønti Hyala, mba'a banavø næfø tsa ciy, ta mbay dza naa dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni mbø næfø ci. Ava tsøgha tsaslitil møndi

1:5 1:5 11:13; 15:15-18; Gal 1:1; 2:7, 9 **1:7** 1:7 zørkø: 5:1; 15:33; 16:20; 1Kwø 7:15 **1:8** 1:8 16:19; 1Tes 1:8 **1:9-10** 1:9-10 15:23; SløniKY 19:21; Ef 1:16 **1:13** 1:13 1Kwø 9:19-22 **1:14** 1:14 Kwø 3:11 **1:16** 1:16 2:9; SløniKY 13:46; 2Tim 1:8; 1Kwø 1:18, 24 **1:17** 1:17 3:21-30; vøh. 4; 10:4-13; Aba 2:4; Gal 3:9-12; Flp 3:9; Ebr 10:38

mbə Zliya Hyala kwərakwə, a kə mēndiy:

Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, ghəci na saa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala

kala hazləni mbə nəfə ci.

Ghəci na saa dzaa kwəma və piy tsa kədi ma, kə mēndi.

Jikir tsa mēni ndə ngəri tə hidfi

¹⁸ A Hyala cikəvəri njasa satiy nəfə tsa nzə səəkə mə ghwəmə dzəkən mbəzli, va kwəma jikir tsa məmēni mēndi gwanay tsa ci tə hidfi, kala dī fəti mēndi ta kwəma nzə. Ma na sənata ghəshi kwəma wəzə na va Hyala na, mba'a ghəshi biydfamti lə na shi va *kwəma jikir na. ¹⁹ Ta na navay, shi nza mēndi gar sənashiy dzəkən Hyalay, a ghəshi sənashi. Hyala də'wə ghən tsa nzə canakəvərishi na. ²⁰ A ghwəmmə sənay, ta na ndə ngəriy, ka mbay naa nata Hyala lə mətse ciw. Nanzə ki, ghala ngati Hyala hidfiy, mba'a kə mēndiy nighə shi mēnti na, ka zəzə dzəkən shiy, ta sənay dza mēndi, ghənzə na Hyala kwətita, lə bərqi na və tərəjw kala kərə ma, kə mēndi. Ava va tsəgha kiy, ka dza ghəshiy mbay zhiniy pəlavə kwal vərəslə kwa kwəma Hyala ghwəlaw. ²¹ Ta na navay, a ghəshi sənata Hyala: «Ghənzə na Hyala» kə ghəshi. Ma dza ghəshi ki na, kala fə dikə ghəshiy dzəti Hyala va, njasa təbə na, kala mananta 'wəsa ghəshi ngəta, ya ta namaba kwəma mēnti na. War ma na shi təkə kwəma na, kərakə ghəshi fəy lə təkə na dzar kwa Hyala kwəma. Dzəghwa disl məhərli shi kəelita, kala sənata na katan na kwəma ghəshi ghwəla ki. ²² Ma kə ghəshi mbə zəzə kwəma shi na: «Ghəy na niy gwəramtiy sənata kwəma kən nihwəti mbəzli» kə ghəshi. Mbalaa ghəshi na hyeler mbəzliy gwəramti mbə mbəzli gwa'a gwa'a.

²³ Dzəghwa mbərəkə zlata ghəshi gələbə ta pəra'wə dividivi shi kwa kwəma Hyala dikə na ndimndim na. Tapə ghəshi dzəmbəshi mbə tsəfəkwə kwa kwəma pa shi pəghəti mēndi nja ke ngəri. Ta bəkwəshi ke ngəri dza ngar ki. Dza ghəshi dība, ka tsəfəkwə kwa kwəma 'yegwer, lə niy dza lə səfa shiy, lə kwa kwəma shesher gwa'a.

²⁴ Va tsəgha zlashi Hyala, ka nighəshi war lə mətse, a ghəshi məmēni ni shi va shi hwətəl ghəshi ta mənishi mbə nefer shi. Dzəghwa ghəshi ki tapə dzəmbəshi mbə sawa ghən tsa shi lə məmēni shi ha'wə ha'wə ni kwa jipə shi tsəgha. ²⁵ Dzəghwa ghəshi mbərəkə ghəshi zlata kwəma Hyala katan na, ka nəw kwəma dzərvə. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə tsəfəkwə, ka pəra'wanshi dividivi shi kaa shi ngati Hyala, mbərəkə ghəshi zlata, ghənzə Hyalaa ngati shi va, gar təbə mēndiy mananta 'wəsa ngəta ya hwəmba. *Amin.

²⁶ Va tsəgha zlashi Hyala, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə məmēni shi səkwa hwətəl va ti shi ha'wə ha'wə ni ki, njana nzana tsəgha ghəshi dī. Dzəghwa mbərəkə mi'i zlay həni lə zhər, ka dzashi ta mēni shi təbə ma mēndiy mēni. ²⁷ Dzəghwa zhər kwərakwə mbərəkə ghəshi zlay həni lə mi'i, ka dzashi ta mamaw zhər tərəjw nja ghəshi, ka həni li shi. Mbə shi va tsəgha kiy, zhərəy mēnti shi ha'wə ha'wə ni va lə tsahwəti zal nja ghən tsa shi tsəghay, war ta favə ngəra'wə dza ghəshi va Hyala, ka zhəmə jikir tsa shi va danəramti ghəshi məhərli shi mbə mēni ci.

²⁸ Sa nzana kala dī mbəzli vaa sənata Hyala, na zlashi na tsəgha, nza məhərli shi təkə mēni war shi gəmgəm ni, nza ghəshi mēni shiy təbə ma ya jəw nzə, tsəgha ki. ²⁹ Dzəghwa paf paf nefer shi tihəshi,

1:18 1:18 2:5, 8; Ef 5:6; 2Tes 2:12 **1:19** 1:19-20 Zhəwbə 12:9; Cem 19:2-5; SləniKY 17:27-28; 1Kwər 1:21 **1:21** 1:21 Ef 4:17-18 **1:22** 1:22 1Kwər 1:19-20 **1:23** 1:23 Nəw 4:16-18; Cem 106:20 **1:25** 1:25 9:5 **1:26** 1:26-27 1Kwər 6:9 **1:27** 1:27 SləniTaH 18:22; 20:13 **1:29** 1:29 Gal 5:19-21; 2Tim 3:2-4

lò tøkø møni ya nimaba hwölfø shi jikir ni tø hidí gwa'a gwa'a ki, ka sla mætsø ta shi va ndø, ka møni ndørøm, ka søl va ndø. Zhini ka bækwøpø, ka høhøerø mbøzli, ka 'wanø lø mbøzli, ka ngwangwashi miy. ³⁰ Ka gøzø kwøma jikir naa dzækøn nihwøti mbøzli, ka pa jaka lø Hyala, ka gwølan, ka gøzø war kwøma føgø, ka køli ghøn tsa shi gømsi tsøgha. War kwal tsa ghakø møni na 'war'war na kwøma jikir na gwøramti na dí ghøshi. Ka fa kwøma ghøshi va mbøzliy yakøshiw. ³¹ Ka mbø ghøshiy tøvavø møni na wøzø na kwøma mbø nøfø tsa shiw. Ka gøzøkø kwøma ghøshi, mba'a ghøshi garøshi tø kwøma gøzøkø ghøshiw, ka dí nihwøti mbøzli ghøshiw, ntsa zhanshi hwør tsa shi ti tìba ya kwøtiñøw, tsøgha. ³² Dzøghwa mba'a ghøshi sønay wøzø wøzø, ngwøvø møti na sa køn gøla mbøzliy mømøni shi tsøgha ni va, va Hyala, kø ghøshi na, zhøghwa tapø ghøshi zhiniy zhimbøshi mbø møni shiy war tsøgha kwørakwø. Zhini dza ghøshi díba ki na, ka fal mbøzliy møni gøla shi jikir ni va tsøgha ni.

2

Lø kwal tsa katan tsa sla Hyala ngwøvø dzækøn mbøzli

¹ Ma kiy ngwarmøhiraa nøw Yesøwø, ntsaa sla ngwøvø dzækøn gøla ntsaa møni shi tsøgha ni vay, sønay tø ghøciy, dzækøn ghøn tsee slee ngwøvø va, kø. Sa ka naa nza, mba'a zhiniy dzømbøy mbø mømøni gøla shi mønti ntsa basø na va ngwøvø dzækøn kwørakwø ßa. ² A ghwømmø sønay, Hyala basø na ngwøvø dzækøn gøla ntsaa mønti shi tsøgha ni va jikir ni, lø kwal tsa katan tsa. ³ Gha gha ntsaa sla ngwøvø vaa dzækøn mbøzliy mønti *kwøma jikir na va, zhini

war tsøgha gha mbø møni jikir nja ghøshi kiy, ta mbølira dzee dza va ngwøvø nee, kala dza Hyalaa køsøyra, nø gha na? ⁴ Naa ø nzana, ndørø gha ndørø wøzø tsa møni Hyala dikø tsa, lø wøzø hwør tsa nzø, mba'a sø'wa tsa sø'wa na ka ndøghø, kala basøna ngwøvø shøkøna? Ø sønay ma gha, wøzø tsa nzø va na, ta mbø ghaa tsanta titihwø ka zhøghøti nzøy tsa gha nø na, pø gha shøkøna? ⁵ War dza gha na, caslakø slakø gha mønti ghøn tsa gha kwa kwøma Hyala. Kala dí ghaa zlanay nøfø tsa gha ka tsanta titihwø va jikir tsa gha. Ghalaba kiy, møtsøhø møtsøhø gha bø nøfø tsa Hyalaa sati, sa bøti naa dzækøn gha, ta tøvøyna ghønø lø føti føca dza naa møni ngwøvø. Føca va dza Hyala citøpø ngwøvø dza naa slaa dzækøn ndø ya tsamaßa ci, lø kwal tsa katan tsa kwa kwøma mbøzli gwanashi. ⁶ War ge'i ge'i lø na ci kwøma mønøhwø ndø dza Hyalaa wanci na ci zhømø. ⁷ Mbøzliy jihøva ta møni kwøma wøzø na, ta mbø Hyalaa falshi, ka fø dikø dzøti shi, lø ka basøna piyø, ta banavøshi piy tsa kødi ma dza Hyala. ⁸ Ma na mbøzliy zhini ghøn va, kala dí ma zløba na katan na kwøma, mbørakø ghøshi zlay ghøn tsa shi, ta sløkøshi na gømgø na va kwømay, ta sati dza nøfø tsa Hyala, ka ghwørvø dzækøn shi.

⁹ Ya wa ntsaa møni war kwøma jikir nay, ta sancí ngøra'wø dza Hyalaa dza tøvøw dalala. 'Wava na tø mbøzli mbø hwölfø *ka Zhøwifø, ka dzar pa' tø hwölfø nihwøti mbøzli gwanashi. ¹⁰ Ma ntsaa møni na wøzø na kwøma naci kiy, war ta fanati dikø lø bama dza Hyala, zhini mba'a mananati zørkø. 'Wava na tø mbøzli mbø hwölfø ka Zhøwifø, ka dzar pa' tø hwölfø nihwøti mbøzli gwanashi. ¹¹ Va sa nzanay, ka møni pørlø Hyala mbø nanzø kwømax.

2:1 2:1 Cem 50:16; Mt 7:2 **2:4** 2:4 SløniKY 17:30; 2Pi 3:9, 15 **2:5** 2:5 føca vici møni ngwøvø: Ezay 2:11-21 **2:6** 2:6 1Kwør 3:13-15; 2Kwør 5:10; Ef 6:8; Mt 16:27 **2:11** 2:11 SløniKY 10:34; Kwøl 3:25; 1Pi 1:17; Zhk 2:1 **2:12** 2:12 Mt 7:21

¹² Mba'a kə mbəzliy sənata ma *kwəma pəhəti Hyala mənti kwəma jikir nay, ka dza Hyalaa slan-shi na shi ngwəvə, lə kwəma pəhəti na vaw. Ma mba'a kə ka Zhəwifə ghəshi shiy sənata kwəma pəhəpəhə na va mənti kwəma jikir nay, lə kwəma pəhəpəhə na va sənata ghəshi dza Hyalaa slan-shi na shi ngwəvə. ¹³ Ka bəti ndə Hyala ka ntsa slar tsa war tə sa nzana mbə fa kwəma gəzəkə kwəma pəhəti naw. Əhəj, war ndə nzana mbə fə ghən ta nəw kwəma pəhəpəhə na va. Ma tsəghay, ntsa slar tsa ghəci va Hyala. ¹⁴ Mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ghəshi shi kama kwəma pəhəti Hyala va ta dəvə shiy, kar ghəshiy gwəravə, ka məni kwəma war nja kwəma gəzəkə kwəma pəhəti Hyala va, ya tsəgha səəkə ma ghəshiy favə kwəma va. Ghalaba kiy, məhərli shi mənta na ka na shi kwəma pəhəpəhə na ti shi. ¹⁵ Ya namaba kwəma na kwəma gəzəkə Hyala mbə kwəma pəhəti nay, tsasli tsasli ghənzə mbə nefer shi. Ka civa ghənzə dzəti ngwəla, mbə sləni ghəra ghəshi, lə təkə kwəma mbə nefer shi, sa nzana mba'a ghəshi sənay tihəvəri na wəzə na, lə na jikir na kwəma. Ghala pətsa nza ghəshi mbə məni na wəzə na kwəma na, rəniki nefer shi, ma ghala pətsa ka ghəshiy mənti na jikir na kwəma na, ka ndan-shi nefer shi nja ghwə. ¹⁶ Kwəma vay, ta dzəti ngwəla dza naa dza gwa'a gwa'a, fəca dza Hyalaa sla ngwəvə dzəkən kwemer mbəmbə ni mbə nefer mbəzli gwanashi. Ngwəvə vay, lə Yesəw *Kəristəw dza Hyala ta sla, njasa gəzəkə Yəwən kwəma wəzə na na gəzanshee kaa mbəzli.

*Nəwti *kwəma pəhəti Hyala *ka Zhəwifə njasa gəzəkə naw*

¹⁷ Ghwəy ghwəy ka Zhəwifə kiy, ka Zhəwifə gə ghəy na na ghəy, pə ghwəy. Diba na, mbə dəvə ghəy

na kwəma pəhəti Hyala, pə ghwəy. Dzəghwa ghwəy ka vəshi tə sa nza ghwəy ka mbəzli Hyala ki. ¹⁸ Gwa'a sənamti ghəy na dī Hyala kwəma, mba'a ghəy sənata təra na wəzə na kwəma, sa banavəjəy kwəma pəhəti Hyala, pə ghwəy. ¹⁹ Ma ghwəy mbə təkə kwəma ghwəy na, ghəyəy, ka ci kwal kaa ghwəlefesli, zhini wan pi tsaa mbəranshi mbərə kaa mbəzli mbə kwəsli nza ghəy, pə ghwəy. ²⁰ Ghəy na ka bəni kwəma kaa mbəzliy sənata ma kwəma, ka bəni kaa mbəzliy təhəshi ma mbə kwəma Hyala, sa nzana, gwa'a gwa'a kwəma pəhəti Hyala citəjəy kwal sənata kwəma, lə na katan katan na ta gwa'a, pə ghwəy. ²¹ Yan, tsəgha na. Ya sa nə ghwəy, ka bəni kwəma kaa mbəzliy gə ghəy, pə ghwəy kiy, tawa bəni ma ghwəy kwəma kaa ghən tsa ghwəy kia? Ghwəy ghwəy shiy ni va, ka ghəli sa ndə gha ma, pə ghwəy kiy, tawa ghəli ghwəy kia? ²² Ka məni ghwərghwər gha ma, pə ghwəy kiy, tawa məni ghwəy kia? Ghəy dzar kwa kwəma ta mbəri teepəw, pə ghwəy kiy, tawa zhini ghwəy babasə shi dzar mbə ciki mbəri ta zhəghə dəvə kia? ²³ Ghwəy kiy, ə vəshi ghwəy sa nza *kwəma pəhəti Hyala mbə dəvə ghwəy. Dzəghwa ghwəy ki na, kala məni kwəma gəzəkə kwəma va. Ghalaba kiy, Hyalaa sawa ghwəy. ²⁴ Njasa tsasli məndi va mbə Zliya Hyala: «War tə mbərkə kwəma ghwəy ghwəy ka Zhəwifə sawa hwəlfə nihwəti *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə slən tsa Hyala» kə məndi.

²⁵ Ghwəy ghwəy ka Zhəwifə ghwəy shiy *slanti fə'yasa vay, mba'a pə ghwəy nəw kwəma pəhəti Hyala na, wəzə na sla fə'yasa ghwəy. Ma kala nəw pə ghwəyəy, ghala mbə ghwəy lə mbəzliy slanti ma fə'yasa kwa kwəma Hyalaw. ²⁶ Mba'a kə ntsaa slanti ma fə'yasa

diti fėti va Hyala, ka nəw kwəma pəhəti na wəzəy, nja ntsaa slanti fə'yasa dza naa nza kwa kwəma Hyala. ²⁷ Ghəci ghəci saa nəw kwəma pəhəti Hyala va, ya tsəgha slanti ma na fə'yasa kiy, ghəci dza naa sla ngwəvəə dzəkən ghwəy. Ghwəy shiy ni va, a ghəy slanti fə'yasa, zhini mbə dəvə ghəy na kwəma pəhəti Hyala, pə ghwəy, kala nəw ma kwəma va ghwəy. ²⁸⁻²⁹ Shi pərikə tə ngwəlay, ka mənti ndə ghəshi ka ndə Zhəwifə tsa slar tsaw. Shi mbəba mbəba ni na shiy mənti ndə, ka ndə Zhəwifə tsa slar tsa. Ka mənīy ndəə ndə ka Zhəwifə tsa slar tsa, tə sa slanti na fə'yasa njasa tsasliti kwəma pəhəti Hyalaw. War ntsa slanti Hyala fə'yasa ngəci mbə nəfə tsa ci lə Safə tsa nzə dəwdew tsa na ndə ka Zhəwifə tsa slar tsa va Hyala. Gəla tsava ndəy, va Hyala səəkə tsa ci fal, səəkə va ke ngəri naw.

3

¹ Ya sa nzana tsəgha kiy, nama kwəma na sa tanəti hwəlfə ka Zhəwifə va hwəlfə nihwəti mbəzli ti tsəghaa? Sa nzana mba'a ghəshi *slaslanti fə'yasa shi kiy, wa na ni shi va shi dza ghəshiy kwəmavə mbəa? ² Na katan katan nay, lə shi kwəmavə ghəshi na tība mbə tərən̄w. Ma kwa tan̄a shiyəy, ghala pətsaa bəkə Hyala kwəma nzəy, kaa ka Zhəwifə niy banavəshi na. ³ Dzəghwa ki na, kalaa niy nəwti kwəma va nihwəti mbəzli mbə shi lə kwal tsa nzə tidid̄. Əy ma pən ngən̄wəy kiy, va sa nzana kala mbə mbəzli vaa nəw kwəma Hyala va ka garəshi ti tidid̄ na, dzəghwa mba'a Hyala dzaa bashamti garə tidid̄ tə sa nzə nanzə ki, nə ghwəy ki na? ⁴ Əhən̄, nava tība tepəw. Na na Hyalay, ta mənī kwəma gəzəkə na va dza na nanzə, ya war ə mənishi mbəzli gwanashi

ka ka slasla dzərvə, njasa tsasliti mən̄di va mbə Zliya Hyala. Ma kə mən̄diy: «Gha kiy Hyalay, ə kə mən̄di sən̄aṇa, ka ntsaa gəzə kwəma katan̄ na. Dza ya tə ngwəvə haratəṇa ndəy, mba'a gha kəsəy ntsa va lə fėti.»

⁵ Ya sa nzana tə mbərkə kwəma ghwəmmə jikir na mən̄di sən̄ata Hyala ka ntsa slar tsa kiy, ka dza ghwəmmə ni, *kwəma jikir naa mən̄ti Hyala ghənzə kə bəti nəfə ka sla ngwəvəə dzəkən ghwəmmə, va kwəma ghwəmmə va jikir na, pə ghwəmmə sa? Kwəma gəzəkəe vay, njasa ka mən̄diy gəzə kwəma tikə tə hid̄i gəzəkəe. ⁶ Ma gəla nava kwəmay, ka gəzəva na tepəw. Ya sa ka Hyala garə ma tə kwəma nzə tidid̄əy, njaa dza naa mbəə sla ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hid̄i kia?

⁷ Ya sa nzana tə mbərkə dzərvə slaslee mən̄di sən̄ata Hyala ka ntsa slar tsa, ka fə shəndəkəə dzəti kiy, sa wana dza naa zhiniy bəra fėti va kwəmee va jikir naa? ⁸ Ma ghənzə tsəghay, wəzəba məmən̄i ghwəmmə jikir na, a wəzə tsa Hyala dzəti ngwəla. Ma kə nihwəti mbəzliy, tsəgha na kwəma bəni ghəy kaa mbəzli, kə ghəshi, ka tsəhtsəhə lə ghəy. Ma gəla mbəzli vay, ge'i na basanshi ngwəvə va Hyala.

Ndə tībaa garəy kwa kwəma Hyala kala hazlən̄i maw

⁹ Ghwəmmə ghwəmmə *ka Zhəwifə kiy, kwəma na kwəma tanəti ghwəmmə va nihwəti mbəzli ti kia? Ghənzə tība teepəw! Ava ghala məcən̄ata gəzamtee, gwanashi na mbəzli mbə hwəlfə ka Zhəwifə lə mbəzli mbə nihwəti hwəlfəhi mbə mən̄i *kwəma jikir na kwa kwəma Hyala, pən. ¹⁰ War nja kwəmaa gəzəta va mbə Zliya Hyala, ma kə mən̄di: Ndə tība ya kwətīṇ,

2:28-29 2:28-29 9:6; Zher 4:4; Flp 3:2-3; Kwəl 2:11
11:29; Bəla 23:19; 2Tim 2:13 3:4 3:4 Cem 51:6
3:23 3:10 3:10-12 Cem 14:1-3

3:2 3:2 9:4; Cem 147:19-20 3:3 3:3-4 9:6;
3:5 3:5 9:14 3:8 3:8 6:1 3:9 3:9 1:18-2:24;

ka garøy kwa kwøma Hyala kala hazlèni maw.

¹¹ Ndø tifa mba'a sønata kwømay. Ndø tifa ka pøla Hyalaw.

¹² Mbøzli gwanashi danjèrøta møhørlu shi, mbørakø ghøshi zlay kwal.

Ndø tifa mønì na wøzø na kwømay, ya kwøtinj nzo na, ghøci tifa.

¹³ War nø ma ghøshi, bøn kø ghøshi kaa miy tsa shi

ta gøzø kwømay, kwømaa søkø løy hwø shi na,

ka zøn nja pøtsaa søkø kwa kwøli bøn wøta na.

Kwøma gøzø ghøshiy, kwøma kwa ngødi mbøzli.

Kwømaa søvøri tø miy shi na, nja darø.

¹⁴ War kwøma bøzla lø kwøma eghwekø na,

na saa tahay nefer shi gwa'a tsøgha.

¹⁵ War ta bøkwo mbøzli ka ghøshiy mønì tsa shi kyanjwkyanjw.

¹⁶ War lidi kwøma lø sa ngøra'wø kaa mbøzli,

ka ghøshiy nza, ya kwamaba dza ghøshi.

¹⁷ Sønay kwal nzøy lø zørkø kwa jipø shi

lø nihwøti mbøzli ghøshiw.

¹⁸ Ka hazlèni ghøshi va Hyala ya jøw nzø baw,

kø mønì mbø Zliya Hyala.

¹⁹ A ghwømmø sønay kiy, ya namaba kwøma gøzøkø mønì mbø zliya pøhøti Hyala va gwa'ay, kaa ka Zhøwifø gøzø mønì. Ma tsøgha kiy, ndø tifa ya kwøtinj, gar gøzøkø mønì kwøma jikir nee kwa kwøma Hyalaw, køw. Ya ndø ka Zhøwifø na, ya kala ndø ka Zhøwifø nay, a føti vø kwa kwøma Hyala. ²⁰ Va sa nzanay, ndø tifa ya kwøtinj gar mbay garøy kwa kwøma Hyala kala hazlèni ma, tø sa nøwti na kwøma mbø *kwøma pøhøti naw. War ta mbø ndø ngøriy

sønay, ntsa jikir tsa nzee kwa møtsø Hyala kø, na kwøma canci kwøma pøhøti Hyala, gwa'a tsøgha.

Njasa cikøvøri Hyala kwal mbøli tsa mbøzli

²¹ A ghwømmø sønay kiy, ndø tifa mbay dzøghwa kwøma Hyala kala hazlèni mbø nøfø ci, tø sa nøwti na kwøma pøhøti Hyalaw. Dzøghwa Hyala ki na, mba'a cikøvøri yøwøn kwal tsa ka ndø mbay dzøghwa kwøma nzø kala hazlèni mbø nøfø ci. Kwømaa dzøkøn yøwøn kwal tsa va na sa niy gøzø mønì va mbø zliya *kwøma pøhøti Hyala, lø mbø zliya ka gøzø kwøma Hyala. ²² Nana kiy, ntsaa zløbavø sløni ghørati Hyala søvøri mbø Yesøw *Køristøw, mba'a banavø nøfø tsa ci kaa Yesøw na saa dzaa mbay dzøghwa kwøma Hyala, kala hazlèni mbø nøfø ci. Ya mbø hwølfø *ka Zhøwifø na ndø, war zløbavø ma ndø ya mbø *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø na ndøy, war yømyømsi na mbøzli va Hyala gwanashi. ²³ Mbøzli gwanashi mønì na *kwøma jikir na va Hyala, dzøghwa mba'a ghøshi shanjay kwømay shøndøkø tsa bøkøti Hyala fanatishi ta nza ghøshi mbø tsøgha ki. ²⁴ Ma dzøghwa Hyala dø'wø ghøn tsa nzø ki na, mba'a møshiy yatishi, tø gøm tsøgha, ta mbø ghøshiy dzøghwa kwøma nzø kala hazlèni ma. Tø mbørkø kwøma Yesøw Køristøw ntsaa mbølikøvøri shi søvøri mbø døvø kwøma shi jikir na. ²⁵ Hyala føy na Yesøw Køristøw nja shi bøvøm ta sla kaa Hyala, mba'a møtiy ta pøli jikir tsa mbøzli mbø nøfø Hyala, lø miymiy ci. Dzøghwa ya wa ntsaa zløbavø shi mønì Hyala va tsøgha ki na, mba'a mønìy ka ntsaa dzaa mbay dzøghwa kwøma nzø kala hazlèni ma. Ma mønì Hyala tsøghay, nza mbøzli

3:13 3:13 Cem 5:10; 140:4 **3:14** 3:14 Cem 10:7 **3:15** 3:15-17 Ezay 59:7-8 **3:18** 3:18 Cem 36:2 **3:20** 3:20 Zhøwbø 4:17; Cem 130:3; 143:2; Rm 4:15; Gal 2:16; 3:22 **3:21** 3:21-22 1:2, 17 **3:22** 3:22 2:11; 3:9; 10:12; 11:32 **3:23** 3:23 5:2, 12; 8:18-20; Ghava 3:19 **3:24** 3:24 5:17; Ef 2:8; Tit 3:7 **3:25** 3:25 miymiy: Mt 26:28; Ef 2:13; Kwøli 1:20; Ebr 9:12-14; 1Zhnj 1:7; ShiZhnj 1:5; 5:9; 5:1; 2Kwø 5:18-21; Ef 2:14-16; Kwøli 1:20; dzøghwa kwøma Hyala kala hazlèni tifa: 1:17; 3:3-4

mbəə sənata nza tsa nzana ka ntsa dēwdēw tsa. Sa niy nzana, ghala mbəradzəy, kalaa niy basanshi ma ngwəwə ghənzə. ²⁶ War sə'wa ghənzə niy sə'wa jikir tsa niy məməni ghəshi. Ma nana ki na, dza Hyala mba'a basanakən ngwəwə kaa Yesəw Kəristəw tə mbərəkə kwəma mbəzli jikir na. Ta mbə mbəzliy sənay, ntsa dēwdēw tsa na, ka dī kwəma jikir na naw, kə ghəshi. Mba'a ghəshi sənay, mbəzliy zləbavə sləni ghəratı Yesəw Kəristəw va na, a banavəshi kwal ta dzəghwa kwəma nzə kala hazləni ma, kə ghəshi. ²⁷ Tsəgha kə kiy, a ghwəmmə sənay ndə tıba mba'a dzaa garəy kwa kwəma Hyala kala hazləni ma, tə sa nəwti na kwəma pəhəti Hyalaw, pə ghwəmmə. War ntsaa zləbavə kwəma mənti Hyala va na saa dzaa garəy kwa kwəma nzə kala hazləni ma. Ghənzə tsəgha kiy, wa na kwəma dza ndə vaa kəli ghən tsa ci, ka vəshi li kia? Ghənzə tıbaw.

²⁸⁻²⁹ Ta na navay, kaa ka Zhəwifə na Hyala kwətishiw, Hyala mbəzliy kamaa ka Zhəwifə na kwərakwə. Sa nzanay, mbəzliy zləbavə kwəma mənti Hyala va na shiy dzaa garəshi kwa kwəma Hyala kala hazləni ma. Ka garəy ndə kwa kwəma nzə, tə sa nəwti ndə kwəma pəhəti na njasa təkəti ka Zhəwifə vaw. ³⁰ War kwətıntaa Hyala. Ta zləbavə mbəzliy dzaa yivə kwəma mənti na dza na, mba'a banavəshi kwal ta garə kwa kwəma nzə kala hazləni ma. Ya mbəzli mbə hwəlfə ka Zhəwifə ghəshi, ya mbəzli mbə nahwəti hwəlfə ghəshi. Ava tsəghaa nava. ³¹ Sa nə ya va, war kaa ntsaa zləbavə kwəma mənti Hyala va banavə Hyala kwal ta garə kwa kwəma nzə kala hazləni tıba, pən kiy, ə biydfamtee kwəma pəhəti na tsəgha na? Nava tıba teepəw! Na katanəy, a biydee kwəma pəhəti Hyalaw, a zhinee

mətsahanavə bərçi, e gəzanwəy.

4

*Shiy mənti *Abəraham ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tıba*

¹ Nighətim ya tə kwəma ndə nja Abəraham, jijimmə tsa mbəradzə sana di. Njaa niy nata ghwəy kwəmaa niy mənta lia? ² Va sa ghəratı Abəraham sləni wəzə na niy bəti Hyala ka ntsaa dzaa mbay garə kwa kwəma nzə ki na? Va nava na teepəw! Ma mba'a kə tsəgha nzay, ta mbay niy dza Abəraham vəshi nza. Sa kama na tsəgha ki na, niy mbə naa vəshi kwa kwəma Hyalaw. ³ War nja kwəma gəzə Zliya Hyala va, məntəvata na, saa ni va: «Sa zləbavə Abəraham kwəma gəzəkə Hyala ta mananci, mba'a fakən məhərli ci kən, va tsəgha bəti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tıba» kə.

⁴ A ghwəmmə sənay, ya tsamafa ndə ghəratı na sləniy, ta wanci zhəmə sləni ci dza məndi. Sa ka ntsa va kwəmavə zhəmə ci vay. Ka mbə məndiy ni na, shi təgəm banavə məndi ntsa va, kə məndiw. ⁵ Ma va Hyala nanzə kiy, tsəgha naw. Sa ghəratı ndə sləni dza Hyalaa bəti ka ntsaa mbay dzəghwa kwəma nzəw. Ntsaa zləbavə kwəma mənti Hyala, ghənzə saa pəli kwəma mbəzli jikir na, mba'a banavə nəfə tsa ci, na sa dza Hyalaa bəti ka ntsaa mbay garə kwa kwəma nzə.

⁶ Gəla kwəma va na sa gəzəkə *Davıtə va mbə zliya, tə pətsa gəzə na va kwəmaa dzəkən vəshi kwəmavə ntsa nighəti Hyala ka ntsaa mbay dzəghwa kwəma nzə təgəm tsəgha, kala kama tə mbərəkə sləni ghəratı na. Ma kə na:

⁷ Vəshi na va mbəzli pəlata Hyala kwəma shi jikir na, dza na mba'a sadanamtishi gwanata.

8 Vøshi na va ntsa kəsəti ma Ndə sləkəpə mbə nəfə, kə.

9 Ya' pə ghwəy ki, kwataka mbəzliy *slanti fə'yasa na shiy dzaa vøshi gwa'a tsəgha na? Əhəŋ, nava tibaw. Ta vøshi dza mbəzli mbə hwəlfəhi gwanashi. A ghwəy favə, kwəma gha ghwəmməə gəzə kwəmaa dzəkən, a pə ghwəmməy, sa zləbavə Abəraham kwəma gəzəkə Hyala ta mananci, mba'a fakən məhərli ci kən, va tsəgha bəti na ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nzo, pə ghwəmmə. 10 Ya ghwəmməə nighə sənzenva kiy, ge'i ghala hwəm nighəti Hyala Abəraham ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nzoa? Ge'i ghala vici slanti na fə'yasa na tanaa, naa ghəci ghwəla ta sla nzo? A ghwəmmə sənay nanzə katan, ghala ghəci ghwəla ta *sla fə'yasa nighəti Hyala ka ntsaa dzaa mbay garə kwa kwəma nzo. 11 Ma kwəma sla fə'yasa zhəkə Hyala vaa gəzanci kaa Abəraham ləy hwəm a ghəci slantiy, lamba nzo fati Hyala ti, ta mbə məndiy sənay nza tsa nza Abəraham kaa ntsa nzo bəti na gar garə kwa kwəma nzo tə mbərəkə sa zləbavə na kwəma gəzəkə na mananci, ghala kwatanata, ghəci ghwəla ta sla fə'yasa. Ava tsəgha mənuy Abəraham ka dəshi mbəzliy slanti ma fə'yasa, shiy banavə nefer shi kaa Hyala, mba'a Hyala bəti shi ka mbəzliy dzaa mbay dzəghwa kwəma nzo. 12 Zhini bay, ghəci na dəshi mbəzliy slanti fə'yasa kwərakwə. Nanzə kiy, dəshi mbəzliy sla slanti fə'yasa gwanashi naw, əhəŋ. War dəshi niy banavə nefer shi kaa Hyala kwərakwə, njasa niy nza Abəraham va, ghəci ghwəla ta sla fə'yasa na.

Shi dza mbəzliy yivə kwəma Hyalaa kwəmavə va Hyala

13 Ghala kwatanatay, a Hyala niy gəzanci kaa Abəraham: «A Abəraham, ta zəmavəŋa ghi dzeə tə hidi nashi gha ni gwanashi ka shi gha, ghwəy lə jijihija gwa'a» kə niy ni. Ma gəzanci Hyala kwəma va tsəgha kiy, va sa nzana mba'a ghəci nəwti *kwəma pəhəti na naw. Əhəŋ. Sa nzana mba'a ghənzə Hyala sənay njasa banavə Abəraham nəfə tsa ci, na bəti na Abəraham ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nzo kala hazləni ma. 14 Ma war mba'a kə ndəə mbay kwəmavə shi gəzəkə Hyala bəpə, tə sa nəwti ndə kwəma pəhəti na nzay, gəmta niy dza kwəma nə na va, ta ndəŋa shiy dzeə tə gəm, kə. Ka dza məndiy maw zləba ni gəzəkə na va bəpə shiy tə gəm nza kiw.

15 A na ntsaa nəw *kwəma pəhəti Hyalay, ta satiy dza nəfə tsa Hyalaa dzəkən, sa ka na nəwti ma wəzə. Sa nzanay, tə sa pəhəti məndi kwəma ka məndiy sənay, a məndi ladamti kwəma, kə məndi. 16 Ava va tsəgha gəzəkə Hyala bə shi gəzəkə na va kaa mbəzliy zləbavə kwəma nzo, mba'a ghəshi banavə nefer shi. Ghalaba kiy, lə wəzə hwər tsa nzo tarəkə na vəlanshi shi va kaa mbəzli təgəm tsəgha. Ma nza ghəshi mbəə tsəhəshi va mbəzli mbə hwəlfə Abəraham gwanashi ki. Ka dza niva shiy nza war ta mbəzli pəhanavəshi Hyala kwəma nzo gwa'a tsəgha ghalaba kiw. Ya wa ntsaa zləbavə kwəma gəzəkə Hyala va, mba'a banavə nəfə tsa ci nja Abərahaməy, ta kwəmavə shi va dza na. Ghalaba kiy, dəmmə gwanammə na Abəraham. 17-18 Njasa gəzanakə Hyala va mbə zliya nzo: «A Abəraham, aveə məntəŋa ka dəshi hwəlfəhi mbəzli daj tə hidi» kə. Zhini ma kə ba na: «Daj dza jijihijaa nza» kə ngəci. Sa gəzanakə Hyala tsəgha na, mba'a banavə nəfə tsa

4:11 4:11 Ghava 17:9-11; Gal 3:7; Rm 2:28-29

4:12 4:12 Mt 3:9

4:13 4:13 Ghava 12:7; 22:17

4:14 4:14 Gal 3:18

4:15 4:15 3:20; 5:13, 20; 7:7-13; Gal 3:19

4:16 4:16 Gal 3:7

4:17-18

4:17-18 Ghava 15:5; 17:4-5; 2Kwər 1:9; Ebr 11:12, 19

ci kaa Hyala. Sa sənay na ghənzə na Hyalaa mbay zhanakati mbəzli bəkwəshi, ya kala shiy tifa na, mba'a harkəvərishi lə gəzə kwəma nza, kə. Ya tsəgha niy tañanati kwəma gəzanakə Hyala va bərçi kaa Abəraham na, dza na mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, mba'a fəy ghən gəzliñə ta kwəma va. Ava tsəgha niy mənti Abəraham mbəradzə, na məniy na ka dəshi hwəlfə mbəzli dāñ tə hidī njasa gəzanakə Hyala va.

19-20 Ghala pətsaa niy gəzanci Hyala va kwəma va kaa Abərahaməy, piya ci mənti gar bələkwə niy nza na ghalaba. Mba'a niy sənay, aa haliy kala gar mbay ghəciy zhiniy yakə zəghwə ghwəla, kə. Dzəghwa mali ci *Sara ba na, jinə ghənzə. Ya tsəgha nza kiy, niy kə ghəpə Abəraham ta kwəmaa niy gəzanakə Hyala vaw. War ə niy ndəghə na kala dali ma. Sa banavə na nəfə tsa ci kaa Hyala, mba'a kwəmavə bərçi mbə nza tsa ci, ka fə shəndəkə dzəti Hyala. **21** Sa nzanay, aa niy sənay wəzə wəzə, mba'a zləbavə mbə nəfə tsa ci: «A bərçi va Hyala ta mbay ghənzə mənti shi gəzəkə na va, war njasa gəzarashi na va!» kə. **22** Ava va tsəgha mənti Hyala Abəraham ka ntsaa dzaa mbay garə kwa kwəma nza kala hazləni ma. **23** Kwataka ta Abəraham tsasli ti mənti kwəma mbə Zliya Hyala vaw, əhəñ. **24** Lə ghwəmmə ta na mbə gwa'a kwərakwə. Ta mbay dza naa məntəmmə ka mbəzliy dzəghwa kwəma nza kala hazləni tifa, ghwəmmə mbəzliy banavə nefer ghwəmmə va kaa Hyalaa zhanakati Ndə sləkəmmə Yesəw va mbə məti. **25** Ma Yesəwəy, Hyala zlay na a ghəci mətiy ta mbə ghəciy kəslamti kərhi kwəma ghwəmmə jikir na. Zhəghwa na ba,

mba'a zhanakati mbə məti, ta mbə ghəciy məntəmmə ka mbəzliy mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa.

5

Njasa Kwəmavə mənti jakəshi lə Hyala

1 Ma nana kiy, a Hyala məntəmmə ka mbəzliy mbay dzəghwa kwəma nza, kala hazləni tifa. Sa nzana mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə. Mbəzli nza zərkə kwa jipə shi nza ghwəmmə lə Hyala nana tə mbərkə sləni ghəratı Ndə sləkəmmə Yesəw *Kərıstəw. **2** Ava ghəci Yesəw tsa va ghwənamti na kwal, sa zləbavə ghwəmmə sləni ghəratı na ta mbə Hyalaa məni zhəhwər tə ghwəmmə. Sana sənənvanay, war kwəma zhəhwər tsa vaa sa garəmmə ghwəmmə ti. Dzəghwa lə vəshi mbə nefer ghwəmmə. Sa nzana gəzliñə ghwəmmə fəy ghən tsa ghwəmmə ta kwəmavə na ghwəmmə bəla mbə shəndəkə tsa nza. **3** Zhini bay, war tsəgha dza vəshi ghwəmmə kərayəw. Mbə vəshi nza ghwəmmə ya mbə ngəra'wə nza ghwəmmə gwa'a. Sa nzanay a ghwəmmə sənay, a ngəra'wə banavə sə'wa kwəma kaa ndə. **4** Ləy hwəm sə'wa kwəma na, nza ndə 'wəshamti shiy nighə kwəma ndə, ma sa ka ndə 'wəshamti shiy nighə kwəma ci kiy, ta kwəmavə bərçi dza ndə mbə kwəma fəy ndə va ghən tsa ci gəzliñə ti tsəgha ki. **5** Ma tsəgha kiy, kwəma fəy ghwəmmə va ghən gəzliñə ti na, ka dzaa tərətə gəmtaw. Ta na navay, a Hyala cantəmmə lə Safə tsa nza va Dewdew tsa ndammə na, njasa nza dī tsa va Hyala tə ghwəmmə dikə tsa ci.

4:19-20 4:19-20 Ghava 17:1-6; Ebr 11:11 **4:21** 4:21 Ghava 18:14; Lk 1:37 **4:22** 4:22 4:3 **4:23** 4:23-24 10:9; 15:4 **4:25** 4:25 Ezay 53:4-5, 10; Rm 8:32-34; 1Kwər 15:17 **5:1** 5:1 3:21-30; zərkə: 3:25-26 **5:2** 5:2 zhəhwər: 6:14; 2Kwər 6:1; 12:9; Gal 1:6; 5:4; Ef 2:5-8; 1Pi 1:10-11; 4:13-14; 5:10, 12; shəndəkə: Rm 3:23; 5:2; 8:17-18; 8:17-18; 9:23; 1Kwər 2:7; 2Kwər 3:18; 4:17; Kwəl 1:27; 3:4; 1Tes 2:12; 2Tim 2:10; 1Pi 5:1 **5:3** 5:3-5 Zhk 1:2-3, 12; 1Pi 1:5-7 **5:5** 5:5 8:39; Cem 22:6; Ebr 6:19 **5:6** 5:6-7 1Pi 3:18

⁶ A ghwəy nay, ghala pətsaa niy nza bərçi ghwəmmə daw ta mbəlitı ghən tsa ghwəmməy, dzəghwa Kəristəw, ge'i lə vəghwə tsa bərkəti Hyala mba'a səəkəə mətiy ta mbəlimmə, ghwəmmə mbəzli jikir kwəma ni. ⁷ A ghwəmmə sənay, ngahə na ndə ta zləbavə məti ta kwəma tsahwəti ndə, ya ntsa dəwdew tsa na ntsa va. Gəjiba ta kwəma ntsaa məni kwəma wəzə na dza ndəə zləbavə məti bərkee. ⁸ Ma na Kəristəw naci kiy, aa mətiy tə ghwəmmə, ghala pətsaa niy nza ghwəmmə mbə məni *kwəma jikir na. Ava tsəgha citəmmə Hyala dı tsa dītəmmə na. ⁹ Tə mbərkə sa shəkəshi miymiy Kəristəw tə ghwəmmə kiy, dzəghwa Hyala mba'a ndammə kwal tsa dzəghwa kwəma nza kala hazləni tıba. Njana nzana tsəgha kiy, a ghwəmmə sənay a Yesəw dzaa mbəlantəmmə va bə nəfə Hyalaa dzəkən ghwəmmə. ¹⁰ Ghala pətsaa niy nza ghwəmmə ka mbəzliy pa jaka lə Hyala kiy, aa niy sləkati kwəma kwa jipə ghwəmmə li də'wə ghən tsa nza, mba'a jakətəmmə li, lə məti mətiy Zəghwə nza va. Hanaba nana ki ghala pətsa sləkammə ghwəmmə tsa li, ka na mbəlītəmmə ma ta kwa ndimndim, tə mbərkə piy tsa piy Zəghwə nza va shəkəna. ¹¹ Zhini dibay, mbə vəshi nza ghwəmmə tə sa sləkati Hyala kwəma kwa jipə tsa ghwəmmə li, tə mbərkə Ndə sləkəmmə Yesəw kwərakwə, ghəci saa məntəmmə ka madıgahita Hyala nana.

*Gəzə kwəmaa dzəkən kar *Adam ghəshi lə Kəristəw*

¹² Sanay, səəkə tə kwəma ndə kwətıj ghatəvata məni *kwəma jikir naa dzəti hidı, Adam, kə məndi kaa slən tsa ntsa va. Sa mənti na kwəma jikir na na, dza məti mba'a ghati bə ndə ngəri. Dzəghwa ki, mba'a məti mənta ta mbəzli tə hidı

gwanashi, sa nza ghəshi mbə məni kwəma jikir na gwanashi. ¹³ Madı Hyala ta gha bānci *kwəma pəhəti na kaa *Məyizə kiy, mbə məni kwəma jikir na niy nza mbəzli tə hidı mbəradzəshi. Ma sa niy nza Hyala ghwəla ta bə kwəma pəhəti naa səəkə di na, kalaa niy bəla ma jikir tsa niy məməni mbəzli ghənzə ghalaba ki. ¹⁴ Nanzə kiy, ya tsəgha nza, sa ghava na ghala vəghwə tsa Adam ka sar pa' tə tsa Məyizə va vəghwə na, war mbə bəkwə niy nza mbəzli tə hidı, ya tsəgha niy mənti ma ghəshi gəla na Adam va kwəma jikir na, ghəci saa nəwti ma kwəma gəzanakə Hyala.

Ma Adam kiy, aa yəməva lə ntsaa niy dza vaa səəkə. ¹⁵ Nanzə kiy, ghəngəhən na kwəma shi tərənəw. Na Adaməy, kwəma jikir naa mənti na, dzəghwa mbəzli dājan, mba'a ghəshi kwəməvə məti tə kwəma jikir na va mənti Adam, ntsa kwətıj tsa va. A na zhəhwər tsa mənti Hyala va tərənəw tsa ta mbəzli dzar kwa tsahwəti ntsay, aa tanəti na mənti Adam va kwəma. Tə mbərkə tsatsa ntsa kwətıj tsa tsa ghəci Yesəw *Kəristəwəy, dzəghwa Hyala mba'a mənti zhəhwər tə gəm ta mbəzli dāj. ¹⁶ Zhini bay, ka yəməva shi kwəməvə məndi mbə shi ndapə Hyala va tə gəm, lə shi kwəməvə məndi mbə kwəma jikir na va mənti ndə kwətıjəw. Ghəngəhən na ghəshi. Tə mbərkə kwəma jikir na va mənti ntsa kwətıj tsa vay, a Hyala harati mbəzli tə ngwəvə, mba'a bānavəshi fəti. A na wəzə hwər tsa mənti Hyala va ta mbəzli tə mbərkə Kəristəwəy, ya tsəgha mənti mbəzli kwəma jikir na dāj na, a Hyala bānavəshi kwal ta dzəghwa kwəma nza kala hazləni tıba. ¹⁷ Ta na navay tsəgha na, war tə mbərkə ndə kwətıj, sa mənti ntsa kwətıj tsa va kwəma jikir na bəkwə mbəzli. A na Yesəw

Køristøw, tsahwøti ntsa kwøtiñ tsa tsay, kwøtita na na ci sløni mønti na, a na ci va sløni tanjøti na Adam. Tø mbørkø na ci va sløniy, a Hyala dzaa mananati wøzø hwøer tsa nzø va tøerøñw tsa kaa mbøzli, mba'a ðanavøshi kwal ta dzøghwa kwøma nzø kala hazløni tifa, mba'a ðanavøshi piy tsaa køði ma, ka mønishi nja mezhizhø.

¹⁸ Sana kiy, a ghwømmø nay, tø mbørkø Adam kwøtiy, sa mønti na kwøma jikir na, va tsøgha ðanavø Hyala føti kaa mbøzli gwanashi tø hidfi. Ava tsøgha na lø Yesøw Køristøw kwørakwø. Tø kwøma ci kwøtiy, sa mønti na sløni wøzø na ðanavø Hyala kwal kaa mbøzli, ta dzøghwa kwøma nzø mba'a ðanavøshi piy tsaa køði ma. ¹⁹ Ghwømmø køø nighø kwøma va kiy, mbøzli ðañ mønishi na ka mbøzliy møni kwøma jikir na tsøgha tø kwøma ntsa kwøtiñ tsa va ði ma føti va Hyala. Tsøgha na lø Yesøw Køristøw kwørakwø ki. Mbøzli ðañ mønti Hyala ka mbøzliy dzøghwa kwøma nzø, kala hazløni tifa, tø kwøma ci kwøtiy, sa ðiti na føti va Hyala.

²⁰ Ma na kwøma pøhøti Hyala vaa ðanavø kaa Møyizøy, ta mbø jikir vøñøy tø hidfi pøhøti na. Dzøghwa tø pøtsa vøñøy jikirøy, tøerøñwøy Hyala møtsahay møni wøzø hwøer kaa mbøzli kwørakwø ki. ²¹ Ghalaba kiy, njasa niy kwømavø kwøma jikir na va børci ta bøkwo mbøzliy, tsøgha dza wøzø hwøer tsa Hyalaa kwømavø børci ta bø piy tsaa køði ma kaa mbøzli. Sa ka na mønti mbøzli ka mbøzliy dzøghwa kwøma nzø kala hazløni tifa, tø mbørkø Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw.

6

Mevivi kwøma jikir na nza ghwømmø ghwølaw

¹ Sana sønznava kiy, nda nza tsahwøti ndø ni: «Wøzøða nøw ghwømmø lø møməni *kwøma jikir na nza Hyala mbøø møtsøhø mønimmø wøzø hwøer» køa? ² Am, nava tifa tepøw. Sa nzanay, nja mbøzliy bøkwoishi nza ghwømmø dzar kwa bøla møni kwøma jikir na. Ghønznø tsøgha kiy, njaa njaa ka ghwømmø zhiniy zhammøø zhimbø møməni nzø sana ðifa kia? ³ A ghwøy sønay ghala vøghwø tsa mønimmø møndi va *batemøy, a ghwømmø jakømmø gwanammø lø Yesøw *Køristøw. Ghalaba kiy, a ghwømmø bøkwoimmø kwasøbø kwørakwø. ⁴ Sa bøkwoimmø ghwømmø va kwasøbø mbø batemøy, a møndi lantømmø li gwa'a, njasa zhanakati Didi Hyala va Yesøw Køristøw mbø møti lø børci nzø va gwøramti gwa'a gwa'ay, tsøgha dza ghwømmø gha tsahwøti yøwøn nzøy kwørakwø.

⁵ Njana nzana jakø ghwømmø kwasøbø mbø møti ciy, jakø dza ghwømmø nza kwasøbø mbø zhakati tsa ci mbø møti kwørakwø. ⁶ A ghwømmø sønay, ghala pøtsa ðañwavøgha møndi va Yesøw Køristøw vøgha tsøm ka møtiy ghøciy, ghalaba ðañwavøghammø Hyala vøgha tsøm lø nzøy tsa ghwømmø va gømgøm tsa niy nza mba'a ghwømmø bøkwoimmø kwasøbø kwørakwø, ta mbø kwøma mbø nefer ghwømmø va jikir naa kørøta. Kala dza kwøma jikir naa sløkømmø ghwøla. ⁷ Va sa nzanay, børci va kwøma jikir naa dzøkøn ntsa møti møti tsa ghwølaw. ⁸ Njana nzana mba'a ghwømmø bøkwoimmø kwasøbø Køristøwøy, a ghwømmø sønay, ta piy dza ghwømmø kwasøbø kwørakwø. ⁹ A ghwømmø sønay ki, a Yesøw Køristøw zhakatiy mbø møti, ka zhini naa møti ghwølaw. Børci va møti gar zhiniy bøhwø ghwølaw.

¹⁰ Ghala pøtsaa niy mætiy na vay, lø kwøma mbøzli jikir na mætiy na, kwøtiŋ søfa ci gwa'a tsøgha. Ma sa zhini na tsaa piy nana kiy, ta Hyala piy na gwa'a tsøgha.

¹¹ Ava tsøgha pø ghwøy nighøti ghøn tsa ghwøy kwørakwø ki. Nja mbøzliy bøkweŋhi ghwøy føy ghøn tsa ghwøy dzar kwa mæni kwøma jikir na. Ma kwa kwøma Hyala na, ka mbøzliy piy ghwøy, tø sa nza ghwøy jakøjakø lø Yesøw Køristøw.

¹² Njana nzana tsøgha kiy, nøghøtaa ghwøy dzaa zløba kwøma jikir naa kwømavø børci mbø vøgha ghwøy va dzaa mætita, ta pømønŋwøy ghønzøø dzømbø mæni kwøma mawti na ma.

¹³ Ka zlatanavø ghøn tsa ghwøy ghwøy kaa kwøma jikir na a ghønzø mænti vøgha ghwøy, ka sa bø na ta dzaa mæni na dī na kwøma jikir na li ma. Njana nza ghwøy ka mbøzliy bøkweŋhi va na tsøgha na va kwøma, zhini mba'a ghwøy zhakatiŋwøy ta tsahwøti nzøyøy, war kaa Hyala pø ghwøy zlanay ghøn tsa ghwøy. A ghønzø pømønŋwøy dzøghwa kwal tsaa mæni na wøzø na kwøma.

¹⁴ Njana nzana, tø mbørkø wøzø hwør tsa Hyala ghwøy kwømavø kwal tsaa dzøghwa kwøma nzø kala hazløni tifa, kala kama tø nøw *kwøma pøhøti nay, øntaa kwøma jikir na sløwanŋwøy ma.

Zlay ghøn tsa ghwømmø ghwømmø kaa Hyala, ta mæni na wøzø na kwøma

¹⁵ Ghønzø tsøgha kiy, njana nzana tø mbørkø wøzø hwør tsa Hyala ghwømmø kwømavø kwal tsaa dzøghwa kwøma nzø, kala kama tø mbørkø *kwøma pøhøti Hyalay, a kwal va ghwømmø ta mæni *kwøma jikir na dī naa gøzø na? Am nava tifa tepøw. ¹⁶ A ghwøy sønay, mba'a pø ghwøy ðanavø ghøn tsa ghwøy kaa ndøy, War kwøma gøzø na dza

ghwøy mæni, mevivi tsava ndø nza ghwøy.

Sana sønzenva, mba'a pø ghwøy zlanay ghøn tsa ghwøy kaa kwøma jikir nay, mevivi kwøma jikir na nza ghwøy, ta bøkwe dza ghwøy. Ma mba'a pø ghwøy zlanay ghøn tsa ghwøy kaa Hyalay, mevivi Hyala nza ghwøy tsøgha! Ta møntønŋwøy dza na ka mbøzliy dzaa dzøghwa kwøma nzø kala hazløni tifa. ¹⁷ Ma kwatanay, mevivi kwøma jikir na niy nza ghwøy. Dzøghwa ghwøy nana ki na, mba'a ghwøy dīti føti ta kwøma katanay na va ðanavønŋwøy møndi lø nøfø tsa ghwøy kwøtiŋ. 'Wøsa pø ghwømmø kaa Hyala ta kwøma va. ¹⁸ Nana kiy, a Hyala mbølikøvøriŋwøy søvøri mbø døvø kwøma jikir na. Dzøghwa mba'a ghwøy zhøghønŋwøy ka mevivi nzø, ta mæni na wøzø na kwøma. ¹⁹ Ma kwøma gøzønŋwøy ya na dzar kwa kwøma mava, ge'i lø kwøma mæni ndø ngøriy, ta mbø ghwøy favø, sa nza møhørlø ghwøy daw ta favø kwøma nø ya. War njasa niy zlanay ghwøy va ghøn tsa ghwøy gwanay kwatanay kaa hwølfø kwøma jikir na gwanata, ka møtsøhø zhini ghøn kaa Hyala lø nava kwømay, war tsøgha pø ghwøy ðanavø ghøn tsa ghwøy gwanay kaa Hyala, ta mæni na wøzø na kwøma kwørakwø ki, a ghwøy nza ka mbøzli nzø.

²⁰ Ghala pøtsaa niy nza ghwøy ghwølanŋwøy mevivi kwøma jikir nay, niy nza shiy tifa gar iya-pambønŋwøy mbø mæni na wøzø na kwømaw ²¹ Ghala pøtsaa niy mømæni ghwøy va shi gømgømi ni va ghøranŋwøy ha'wø vø shi nana kiy, wa shiy niy kwømavø ghwøy wøzø ni mbø niva shiya? Shiy tifa ghwøy niy kwømavøw. A na gøla niva shiyøy, war mæti na sa ka ndøø kwømavø mbø mønishi. ²² Ma nana kiy, a Hyala mbølikøvøriŋwøy søvøri mbø døvø na jikir na kwøma,

6:11 6:11 Gal 2:19; 1Pi 2:24

6:12 6:12 12:1

6:14 6:14 5:2; Gal 5:18; 1Zhŋ 3:6

6:15 6:15 6:1

6:16 6:16 Zhŋ 8:34; 2Pi 2:19

6:17 6:17 Zhŋ 8:32

6:18 6:18 1Pi 2:24

6:21 6:21 7:5; 8:6, 13;

Zhk 1:14-15

mba'a ghwøy mənijwøy ka mevivi nzə. Ma shi kwəməvə ghwøy wəzə ni mbə gəla tsa nza ghwøy tsa mbə nzəy nana kiy, dəwdəw dza nzəy tsa ghwøy nza kwa kwəma Hyala. Ma ləy hwəm taa nza na, nza ghwøy kwəməvə piy tsa kədi ma. ²³ Ta na nava, mba'a kə ndəə mənī kwəma jikir nay, ta kwəməvə mətī dza ndə ka zhəmə ci. Ma dza Hyala nanzə kiy, mba'a bənavə piy tsa kədi ma təgəm kaa mbəzliy jakəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw.

7

*Mbəzli bəkwə bəkwə ni nza ghwəmmə, dzar kwa *kwəma pəhəti Hyala*

¹ A ngwarməhira, ta gəzənwøy kwəma dəe, dzar kwa kwəma pəhəti Hyala, sa nzana mba'a ghwøy sənata gwa'a gwa'a. Ma kwəma pəhəti Hyalay, kəray ghala pətsa nza ndə tə ghwəməy, ka bərciy nza vəə dzəkən ntsa va. ² Ya lə mali ta zaləy, a ghwəmməə mbəə nighəti kwəma va. Mba'a kə zata mali tə ghwəməyəy, kwal va mali va ta bə tsahwəti zaləw, kə kwəma pəhəti Hyala. Ma mba'a kə zata tsa va mətīyəy, nahwəti kwəma tifa gar zhiniy makə mali va va bə tsahwəti zal ghwəlaw. ³ Di naa gəzəy, mba'a kə zata mali tə ghwəməy, dza na mba'a bərvata ti, mba'a dzaa bəvə tsahwəti zaləy, a nava mali mənī ghwərghwər. Ma mba'a kə zata mətīyəy, nahwəti kwəma tifa gar zhiniy makəti ta bə tsahwəti zal ghwəlaw, Ya ə zhini naa bə tsahwəti zal ghalabay, ka dza mənīy har kwa ghwərghwər maliw!

⁴ Ava tsəgha na kwəma va lə ghwøy sana kwərakwə kia ngwarməhira. Ghwəyəy, mbəzliy bəkwəshiy gə ghwøy sana va kwəma pəhəti Hyala. Sa nzana mba'a Yesəw *Kəristəw mətīy, ka mbəərəhwə mətī ghwøy, Ka dza

ghwøy nza mbə dəvə kwəma pəhəti Hyala ghwəlaw, mbəzli Yesəw tsa zhakatiy va mbə mətī dza ghwøy nza, ta mbə ghwəmmə mənī naa təbanta kwəma kaa Hyala. ⁵ Ghala pətsaa niy nza ghwəmmə mbə mənī shiy njasa dī vəgha ghwəmməy, mbə cimmə niy nza kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən kwəma mənī ghwəmmə jikir na, mbə ci tsa cimmə na vay, ə niy zhini naa mətəhəmmə maw mənī kwəma va. War ə *kwəma jikir na va niy tsəkəmmə kwa kwəma kwa kwəma, ta dzəghwa kwal mətī ki. ⁶ Ghalaba kiy, kwa dənw tsa kwəma pəhəti Hyala niy nza ghwəmmə. Ma nana ki na, mba'a ghwəmmə mənimmə ka mbəzliy bəkwəshi və, ka mbay naa sləkəmmə ghwəlaw. Ka ghəra sləni ghwəmmə dzar kwa pəhal kwal tsa niy tsasliti mənī va mbə kwəma pəhəti Hyalaw. Dzar kwa kwal tsa 'war'war tsa, njasa cimmə *Safə tsa Hyala ghəra ghwəmmə sləni nana.

Kwəma pəhəti Hyala citəpə na na jikir na kwəma

⁷ Ghənzə tsəgha kiy, *kwəma jikir naa *kwəma pəhəti Hyala va dza ghwəmmə ni ki shəkəna? Am, nava tifa tepəw. Kala kwəma pəhəti Hyala tifa nzay, ka dzee sənata na jikir na kwəma nzaw. Kalaa niy gəzəkə kwəma pəhəti Hyala, ka mənī mətə gha ta sa ndə ma, kə nzay, ka dzee sənay nza na, kwəma jikir naa mənī gəla shi tsəgha ni va pən nzaw. ⁸ Səvəri mbə sa nə kwəma pəhəpəhə na va: «Ka mənī gha tsa' ma» kə ki na, dzəghwa kwəma jikir na mba'a kwəməvə bərciy dzəkənee, ta bəraa dzəmbə mamaw mənī ya namaβa hwəlfə kwəma jikir na. War kalaa niy nza kwəma pəhəpəhə na tifa nzay, ka dza mənīy sənay a kwəma jikir na tifa, kə mənī nzaw. Ka dza slən tsa kwəma jikir naa nza tifa

nzaw. ⁹ Kwataŋa, ghala pøtsaa niy sənata mee kwøma pøhøti Hyalay, ka ntsaa mæni kwøma wəzə na niy nayee ghən tsee. Ma nana ghala pøtsa favee tsa kwøma pøhøti Hyala na, mba'a kwøma jikir na tæzlita. ¹⁰ Dzəghwa mba'ee mænira tsəgha, ka ndə mæni kwøma jikir na. Kwøma pøhøti Hyala va kiy, nza mbəzli nza ka mbəzliy mæni kwøma wəzə na, ta mbə ghəshiy piy niy pøhøti na. Dzəghwa, yən nee ki na, mba'a kwøma va mæntəra ka ntsa jikir tsa ta pøəslitəra.

* ¹¹ Səvəri mbə sa nə kwøma pøhəpəhə na va: Ka mæni gha tsa' ma kəy, dzəghwa kwøma jikir na mba'a kwəməvə bərciy dzəkənee ta həərədaa dzəmbə mæni kwøma jikir na. Dzəghwa sa cikəvəriɖa kwøma pøhəpəhə na va, ntsa jikir tsa nza gha kə ki na, mba'a kwøma jikir na va pøəslitəra. ¹² Di naa gəzə kiy, kwøma pøhəpəhə na va na, Kwømaa səəkə va Hyala na kataŋ kataŋ. Ya namaɖa kwøma gəzə mændi mbə ɖa na, kwøma Hyala kataŋ, lə kwal tsa nzə, wəzə ghənzə ta ndə ngəri.

¹³ Əy, ya sa nzana tsəgha kiy, ə nzana mba'a shi wəzə ni zhiniy mənishi ka shiy mæntəra ka ntsa jikir tsa, ta pøəslira ki shəkəna? Am, nava tifa tepəw! Waa ə kwəməvə kwøma jikir na bərci səvəri mbə kwøma pøhøti Hyala va wəzə na, ta mæntəra ka ntsa jikir tsa, ta pøəslira, ta mbəə kəslati slən tə kwøma jikir na. Sa ɖəvə kwøma jikir na va kwøma pøhøti Hyala va wəzə na ta pøəslira kiy, ghalafə cikəvəri na gəmgəm tsa nzəə dzəti ngwəla gwa'a gwa'a.

Njasa nakən kwøma mbə ndə jikir na mətsəə dzəkən ndə

¹⁴ A ghwəmmə sənay, ma na *kwøma pøhøti Hyalay, lə safə tsa nzə dəwdəw tsa pøhøti na. Əy, ma na nee nee kiy, ndə ngəri nzee gwa'a tsəgha. Mba'a *kwøma jikir na mæntəra ka mava tsa nzə. ¹⁵ Sənay ghənee tə shi mæni yaw. Sa nzana shi dēe mæni mbə nəfə tseyey, ka mæni niva yaw. Ma shi dīmee mbə nəfə tsee na, ghəshi shi mənee. ¹⁶ Nay gha ki, mba'ee mæni shiy kala kama ghəshiy shi dēe mbə nəfə tseyey, e zləbati kwøma pøhøti Hyala, mba'ee ɖəti ka sa wəzə na dī na gəzə. ¹⁷ Va tsəgha na ki, ma kwøma jikir na va kee mæni kiy, yən mæni naw, kwøma jikir na va mbə ya mæni na kwøma va. ¹⁸ E sənay karkar, yən yən ndə ngəriy, daw na bəlītee ta mænti na wəzə na va kwøma dī Hyala pən. Tərəŋw yən dī mæni ni wəzə ni shiy na, a ka mbay yaa mæntishiw, tsəgha. ¹⁹ Ni wəzə ni va shiy dēe mæni na, ka mənishi yaw, ma ni gəmgəm ni va shiy dī mee mæni na, ghəshi ni mənee ki ²⁰ Nay gha ki yən mæni shiy, kala kama ghəshiy shi dī yay, yən mənishi naw, kwøma jikir na va mbə ya mənishi na.

²¹ Ma shi nzee mbə mæni nana yən nighəy: Ghala pøtsa dēe mænti na wəzə na va kwøma, dzəghwa kap pən kəsəvə mæni nzəy, kee zhiniy nighə ɖa na, yən mbə mæni kwøma jikir na. ²² A na mbəɖa mbəɖa mbə nəfə tseyey, mbə dī nəw kwøma pøhøti Hyala nzee tərəŋw! ²³ Ma kee nighə ɖa na, mba'a nihwəti shiy mbə ya, lə bərci və shi! Ka njəghəzliɖa lə kwøma təkēe va wəzə na mbə nəfə tsee. 'Wakəvə niva shiy ki na mba'a ghəshi mbahəhwəra, ka mæntəra ka mava tsa kwøma jikir na.

²⁴⁻²⁵ Na nee də'wə ghən tsee mbə nəfə tseyey, mbə nəw kwøma

7:10 7:10 SləniTaH 18:5 * **7:10** 7:10 Dzəghwa tə pøtsa nə mændi va: «Ntsaa mæni kwøma wəzə na» kə mændiy, «Ntsaa piy» tsasliɖi mændi kwa kwøma ka Gərekə. Ma tə pøtsa nə mændi va: «Ndə mæni kwøma jikir na» kə mændi dīɖa na, «Ntsa mæti mæti tsa» kə ghəshi. **7:11** 7:11 Ghava 3:13 **7:12** 7:12 1Tim 1:8 **7:14** 7:14 Cem 51:7 **7:15** 7:15 Gal 5:17 **7:18** 7:18 Ghava 8:21; Flp 2:13 **7:23** 7:23 Gal 5:17; Zhk 4:1; 1Pi 2:11 **7:24-25** 7:24-25 1Kwər 15:57

pøhøti Hyala nzee. Ma vøghee na, ka nøw kwøma jikir na. A ngøra'wø kønee nee ki mbøzlia! Wa ntsaa dzaa mbølantøra va vøghee na pømøraa dzømbø møti kia mbøzlia! War Hyala na sa dzaa mbølantøra, søvøri mbø Yesøw *Køristøw Ntsaa sløkømmø! 'Wøsa nø ya ngøta.

8

*Nza tsa nza ndø kwa kwal Hyala tø mbørkø børci banavø *Safø tsa nzø dewdew tsa*

¹ Nana ki ghønzø tsøghay, ntsaa jakøy lø Yesøw *Køristøwøy, ka dza Hyalaa banavø føti ghwølaw. ² Sa nzanay, ma børci Safø tsa Hyala va dewdew tsa, banavø piy mbø jakøva tsa shi lø Yesøw Køristøwøy, aa mbølikøvøri søvøri mbø dövø *kwøma jikir na, lø søvøri mbø dövø møti. ³ Ma na *kwøma pøhøpøhø nay, niy mbay naa bøkøvøri ndø mbø dövø kwøma jikir na lø mbø dövø møtiw. Sa nzanay, daw niy nza børci ndø ngøri ta nøw kwøma gøzøkø na. Ma kwøma mbata ma kwøma pøhøpøhø na va kiy, a Hyala mønti nanzø ki. Zøghwø nzø ghwønøkø naa dzøti hidfi, mba'a søkøkø zhøghøy ka ndø ngøri, ka sønay njasa maw vøgha ndø ngøri kwøma jikir na, mba'a møtiy tø mbørkø kwøma ghwømmø jikir na. Ava tsøgha basanakøn Hyala ngwøvø kaa kwøma jikir na mbø vøgha ndø ngøri. ⁴ Sa mønti na va tsøgha kiy, ta mbay ghwømmø mønti kwøma wøzø na va di kwøma pøhøti na, sa nzanay, kwøma di safø tsa Hyala na sa møni ghwømmø. Ka møni kwøma di vøgha ghwømmø ghwømmøw ⁵ Ntsaa møni kwøma di vøgha ciy, ta nakøn møtsø dza kwøma di vøgha ci vaa dzøkøn møhørlø ntsa va. Ma mba'a kø ndø møni kwøma di Safø tsa Dewdew tsa na, mba'a Safø tsa dewdew tsa va nakøn møtsø dzøkøn møhørlø

ci kwørakwø. ⁶ Mba'a kø møhørlø ndø dzataa dzøkøn kwøma di vøgha ciy, ta kwømavø møti dza tsava ndø. Ma mba'a kø møhørlø ndø dzataa dzøkøn kwøma di Safø tsa dewdew tsa na, ta kwømavø piy tsaa kødi ma mba'a zørkø dza na. ⁷ Ma ntsaa fakøn møhørlø ciy dzøkøn kwøma di vøgha ciy, *ndø jaka tsa Hyala na tsava ndø, ka nøw kwøma pøhøti Hyala naw. Ka mbay nøw nzø na tala baw. ⁸ Ntsaa møni kwøma di vøgha ciy, ka dza naa sønay møni kwømaa tøbanta kaa Hyalaw.

⁹ Ma ghwøy ta na tsa ghwøy ghøn na ghwøy kiy: Va vøgha ghwøy fa ghwøy kwøma møni ghwøyøw. Va Safø tsa Hyala dewdew tsa fa ghwøy kwøma. Sa nzana, mbø ghwøy Safø tsa va nzøyøy. Ma na ntsa kama Safø tsa Køristøw mbø nøfø tsa ciy, ntsa Yesøw Køristøw na tsava ndøw. ¹⁰ Mba'a kø Yesøw Køristøw mbø nøfø tsa ghwøy, ya war tsøgha dza ghwøy ta møti tø hidfi va kwøma jikir nay. War ta zhini dza ghwøy piy tø mbørkø Safø tsa Hyala, sa nzana mba'a Hyala møntønwøy ka mbøzliy dzaa dzøghwa kwøma nzø kala hazløni tifa. ¹¹ War kama na katarj kø Safø tsa Hyalaa zhanakati Yesøw Køristøw va mbø møti mbø nefer ghwøyøy, war ta zhanakati vøgha ghwøy va dzaa møtita dza na mbø møti kwørakwø lø Safø tsa nzø va dewdew tsa nzøyøy mbø ghwøy!

¹² Ghønzø tsøgha kiy ng-warmøhiray, shiy tifa vøgha ghwømmø dzaa døw va ghwømmø, ta fø kwøma ghwømmø dzøghwa sa di naw. Va Safø tsa dewdew tsa dza ghwømmø fa kwøma nana. ¹³ Ta na nava, war mba'a pø ghwøy møni shi di vøgha ghwøyøy, ta bøkønøwøy dza ghwøy. Ma mba'a pø ghwøy zlanay kwal kaa Safø tsa dewdew tsa a ghøci køtøjnwøy ta pøesliti møni shi di vøgha ghwøy vay, ta kwømavø piy tsaa kødi ma dza ghwøy. ¹⁴ Ma mbøzliy fa kwøma

8:1 8:1 1:18; 5:1 **8:2** 8:2 3:27; 7:7-11 **8:3** 8:3 Gal 4:4; Flp 2:7-8; 2Kwø 5:21 **8:4** 8:4 6:22; 7:4; 13:10; Gal 5:16, 25 **8:6** 8:6 6:21; Gal 6:8 **8:9** 8:9 1Kwø 3:16 **8:10** 8:10 Gal 2:20; 1Zhu 3:24 **8:11** 8:11 2Kwø 4:14 **8:12** 8:12 6:18 **8:13** 8:13 Gal 6:8; Ef 4:22-24 **8:14** 8:14 1Zhu 2:29-3:1

va Safə tsa Hyala mbə nzəy tsa shi kiy, ghəshi na ndərazhi Hyala. ¹⁵ Safə tsa nzə va ndaŋwəy Hyalay, saa məntəŋwəy ka mevivi gar zhini ghwəy hazləni kwa kwəma Hyala naw! Əhəŋ. Safə tsaa məntəŋwəy ka ndərazhi nzə, ka bəmmə bərci ta har Hyalaa Dəmmə, A Di, gha Dəŋəy, pə ghwəmmə kaa har nzə. ¹⁶ Ya Safə tsa Hyala va də'wə ghən tsa ciy, ka gəzəmmə mbə nefer ghwəmmə, ndərazhi Hyala nza ghwəy, kə. ¹⁷ Njana nza ghwəmmə ndərazhi nzə kiy, war ta kwəməvə shi wəzə ni va fəyəmmə na dza ghwəmmə. Ghwəmmə lə Kəristəw dza naa kwəməshi. Mba'a pə ghwəmmə mbə sa ngəra'wə kwasəbə katanəy, ta kwəməvə shəndəkə dza ghwəmmə kwasəbə kwərakwə ki.

Tsa ghwəmmə shəndəkə tsa fəy ghwəmmə ghən ti

¹⁸ Ma na ngəra'wer sasa ghwəmmə ni sana tikə tə hidī ni diy, e sənay, na navay, ya ta jəw tsətsə na: Ka dza ghəshiy yəməva lə shəndəkə tsa dza Hyala ta bəmməw. ¹⁹ Ya wa shi ngati Hyalaa dzəti hidī sana gwa'a gwa'ay, tərəŋw nzəghəshi ghəshi mbə ndəghə vici dza Hyalaa ci ndərazhi nzə dzəti ngwəla. ²⁰ Shi ngati Hyala vaa dzəti hidī gwanashiy. Aa banti dəvə nzə ti shi, mba'a zhəghətishi ka shi gəmshi ni. A na shi va də'wə ghən tsa shiy, ə niy mawti ghəshi tsəghaw. War Hyala va sa təkəvə na na, mba'a banti dəvə nzə ti shi. Ya tsəgha nzə ba na, zamti ghən Hyala tsəgha bətə ta kwəma shi tə hidī kiw. Aa zhiniy bənavəshi shi ka ghəshi fəy ghən tsa shi gəzliŋə ti shi diba. ²¹ Sa nzanay, ya shi ngati Hyala va na, ta mbəlantishi dza na. Ka dza ghəshiy ghwabə ghwəlaw. Njasa nza ndərazhi Hyala va: Ka sləkə ghən tsa shi,

lə shəndəkə ti shiy, tsəgha dza shi ngati Hyala va gwanashiy nza. ²² A ghwəmmə sənay ghala ghati na, pa' sanay, war mbə ngəlvə na shi ngati Hyala gwanashi va ngəra'wə, nja maliy kemahə va ta ya zəghwə. ²³ Kwataka ghəshi na shi mbə ngəlvə kwətishi kiw, ya ghwəmmə ghwəmmə shi ghati Hyala va fə shəndəkə dzəti ghwəmmə, lə Safə tsa nzə va dəwdew tsa ndammə na kiy, mbə ngəlvə nza ghwəmmə mbə nefer ghwəmmə kwərakwə. Ka ndəghə vici dza Hyalaa səkə ta kəkamti zhəghəmmə ka ndərazhi nzə, sa ka na kərnij mbəlanti vəgha ghwəmmə va ngəra'wə. ²⁴ Ta na mbəliy, a Hyala mbəlantəmmə, a na nzanay, ka nay mbəli tsa mbəlimmə ghwəmmə va ghwəmmə lə mətə nana diw. War ghən na sa fəy ghwəmmə gəzliŋə ti. Ma mba'a pə ghwəmmə niy nay lə mətə ghwəmmə nzay, ka dza ghwəmmə zhiniy fə ghən gəzliŋə ti nzaw. Sa nzanay, ndə tifa mba'a dzaa zhiniy fə ghən tsa ci gəzliŋə ta shiy tsəhəshi mbə dəvə ciw. ²⁵ Njana nashi ma ghwəmmə shi fəy ghwəmmə va ghən tsa ghwəmmə gəzliŋə ti shi diy, war ə dza ghwəmmə nəw lə ndəghə shi tsəgha.

²⁶ Ya *Safə tsa Hyala dəwdew tsa kiy, mbə kətimmə na mbə daw bərci tsa ghwəmmə, sa nzana kala sənay ghwəmmə njasa təbə ghwəmmə cə'wə Hyala. Ka naa dza də'wə ghən tsa ci na, ka cə'wə Hyala tə ghwəmmə mbəba mbəba lə gəzə kwəma mbay ma ghwəmmə gəzəkə lə miy tsa ghwəmmə. ²⁷ Ma Hyala nanzə ghənzə saa sənamti pətsa mbə nəfə tsa ndə gwa'a gwa'a ki na, mba'a sənata kwəma dī Safə tsa Dəwdew tsa gwa'a. Sa nzanay kwəmaa təbə va Hyala na sa ka Safə tsa dəwdew tsa vaa

8:15 8:15 Mk 14:36; Gal 4:5-7 **8:17** 8:17 5:12; Gal 4:7; Flp 3:10-11 **8:18** 8:18 2Kwər 4:17
8:19 8:19 Kwəl 3:4; 1Zhj 3:2 **8:20** 8:20 Ghava 3:17-19 **8:23** 8:23 2Kwər 5:2-5 **8:24** 8:24
2Kwər 5:7; Ebr 11:1 **8:25** 8:25 2Kwər 4:18 **8:27** 8:27 Cem 139:1 **8:28** 8:28 Zhəwbə 2:10; Ef 1:11

cə'wə va Hyala ta mbəzli nɔ. ²⁸ Mbəzliy dī kwəma Hyala, shi harvə na ta mənī kwəma dī nay, a ghwəmmə sənay, ya nimaɓa shiy na shiy kəsashiy, kar ghəshiy mənishi ka shi wəzə ni ti shi. ²⁹ Sa nzana mbəzliy niy tərati Hyala kwatanatay, mbəradzəta tarəkə na məntishi nja Zəghwə nɔ va. Ma nza Zəghwə nɔ va mbəə nza ka məkaji tsa kən ngwarməmə dɔn ni ki. ³⁰ Dzəghwa na kaa mbəzliy taranakəshi na va kwəma va ki, mba'a harvəshi. Sa harvəshi na na, mba'a məntishi ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəma nɔ kala hazlənī tība. Sa məntishi na tsəgha na, dza na mba'a ɓanavəshi shəndəkə tsa nɔ.

Njasa dītəmmə Hyala

³¹ Nana ki njana nza Hyala dza kwa na ghwəmmə bəlay, tsahwəti ndə tība gar pati jaka lə ghwəmmə ghwəlaw. ³² Kwa vəghwə tsa nzana lə Zəghwə nɔta Hyala zlay ma, dza na mba'a ghwənīkə ta səkəkə ghəciy mətīy tə mbərəkə kwəma ghwəmmə jikir na kiy, kala dza ghənzə mbəə ɓəmmə ya nimaɓa shiy na? ³³ A ntsaa dza vaa har mbəzli təravə Hyalaa dzəti ngwəvəa? Tsava ndə tībaw. Hyala va də'wə ghən tsa nɔ gəzəkəvəri na, fəti tar kabakashiw, kə. ³⁴ A ntsaa dza vaa ɓasanakənshi ngwəvəa? A Yesəw *Kəristəw də'wə ghən tsa ci mətīy ta kwəma shi jikir na, zhini na kaa naa gwəramti va dība na, mba'a zhakatiy mbə mətī. Sa zhakatiy nay, mba'a dzaa nzəyəy vəgha Hyala, tar bəla kwa bəzəmə nɔ. Ka cə'wə Hyala tə ghwəmmə. ³⁵ Wa niva shiy dza vaa mbay tihəvərimmə lə dī tsa dīm̄mə Yesəw Kəristəw kia? Ya səə səvərimmə nahwəti kwəma, ya ə sammə mbəzli ngərə'wə, ya mbə ma nza ghwəmmə, ya mbə ndərma, ya ə səkəkəta kwəma gəmgəm naa

dzəkən ghwəmmə, ya ə bəkwəmmə məndiy, shiy tība dzaa tihəvərimmə lə dī tsa dīm̄mə Yesəw Kəristəwəw. ³⁶ Ta na navay war nja kwəma tsasliti məndi va mbə zliya dza kwəma kən ghwəmməə nza. Ma kə məndiy:

A Ndə sləkəpə, ava war tə mbərəkə kwəma gha
nza məndi war mbə pəla bəkwəjwəy ya hwəmba.
War nja tənkesli mbambaḥə məndiy
dzəti pətsa dza məndi ta slaslashi ta hənishi məndi zhəghətəjəy! kə məndi.

³⁷ Ya tsəgha nɔ kiy, war ghwəmmə na shiy dzaa nza ka miydalahi gwa'a gwa'a. Sa dza Yesəw Kəristəw tsaa dīm̄mə vaa kətitəmmə. ³⁸ Va sa nzana, e sənay, na navay, nihwəti shiy tība mba'a ghəshi dzaa tihəvərimmə lə dī tsa dīm̄mə Hyala va səvəri mbə Yesəw Kəristəwəw. Ya bəkwə bəkwə nza ghwəmmə, ya tə ghwəmmə nza ghwəmməy, war mbə dīm̄mə dza naa nza. Ya ka kwal Hyala, ya nihwəti shi nza bər̄ci və shi mə ghwəməy, ka təhəvərimmə ghəshi liw. Ya kwəmaa məniva sənzenva, ya naa taa məniva taa nzay, ka təhəvərimmə na liw. ³⁹ Ya nihwəti shi ka bər̄ciy dzar tə ghwəmə, ya ni takə takə, ya nimaɓa shi ngati Hyala gwa'ay, ka təhəvərimmə ghəshi lə dī tsa dītəmmə Hyala va səvəri mbə Yesəw Kəristəw Ndə sləkəmməw.

9

*Kwəmaa dzəkən hwəlfə ka *Izərayel*

¹ Kwəma dzee na ta gəzə sanay, kwəma katan na na, ntsa mbə nəw *Kəristəw nzee, ka sla dzərvə yaw. Mbə cira na Safə tsa dēwdēw tsa njasa nza kwəma gəzee va ka sa

8:29 8:29 Kwəl 1:18; Ebr 1:6 **8:30** 8:30 1:7; 5:2; 2Tes 2:13-14 **8:31** 8:31-34 Ezay 50:8-9 **8:31** 8:31 Cem 118:6 **8:32** 8:32 5:8; Zhj 3:16 **8:34** 8:34 4:25; SləniKY 2:33; Ebr 7:25; 1Zhj 2:1 **8:35** 8:35 2Kwər 5:14 **8:36** 8:36 Cem 44:23; 2Kwər 4:11 **8:37** 8:37 1Zhj 5:4-5 **8:38** 8:38 Ef 1:21; 1Kwər 3:22; 15:24; 1Pi 3:22 **8:39** 8:39 5:5; Zhj 3:16; 2Kwər 13:13; Ef 1:4; 2:4; 1Tes 1:4; 2Tes 2:16 **9:2** 9:2-3 Səvəri 32:32

kataŋ na, ya nəfə tsee na, mba'a zləbavə tsəgha. ² Yənəy, nja ntsa mbə mbəri nzee, ya hwəm̄ba na, mbə zhəra nəfə tsee ³ ta kwəma mbəzli mbə hwəlfə ghəy ghəy *ka Zhəwifə. Ngwardəhira na ghəshi. Mba'a kə Hyala gar bazlantəra, ka təhəvərida lə Yesəw, ta mbə ka Izərayel mbəlishi nzay, wəzə dzee favə tsəgha nza. ⁴ Ghəshi kiy, jijihiy Izərayel na ghəshi. Hyala təravəshi na mba'a məntishi ka ndərazhi nzə. Dzəghwa mba'a cintishi njasa nza shəndəkə tsa nzə, dza na mba'a slagħwa kiri kwa jipə shi li. Mba'a bənavəshi *kwəma pəhəti na ngəshi, mba'a cintishi njasa ka ghəshi pəra'wanta dəvə shi. Dza na mba'a mbəlanakəshi miy tsa nzə, ta mananshi shi wəzə ni ghəngħən ghəngħən. ⁵ Səvəri mbə hwəlfə mbəzli yakə jijihiyəy, ghala səəkə tə *Abəraham səvəri ghəshi. Zhini sa səəkəy Kəristəw, ta nza ka ndə ngəri bə na, səvəri mbə hwəlfə shi məndi yakə diba. Ghənzə tsəgha kiy ə pə ghwəmməə fal Hyalaa sləkə shiy gwa'a gwa'a ya hwəm̄ba nzə. *Amin! *

⁶ Ya tsəgha nzə bəy, ə nə ya, mənti kwəma nzə va niy gəzəkə Hyala məni nzə naw pənəw, əhəŋ. Ma kwəma dəe gəzəy, gwanashi na jijihiy Izərayel ka mbəzli Hyalaw, dəe gəzə. ⁷ Ya jijihiy Abəraham kiy, gwanashi niy nza ghəshiy jijihiy Abəraham slar slar ni njasa niy gəzanakə Hyalaw. Sa nzana ma kə Hyala niy ni ngəciy: «Mbəzli mbə hwəlfə *Izakə na shi dza məndiy har ka jijihiy slar slar ni» kə niy ni. ⁸ Ma mbə gəzə kwəma va ghwəmməə nigħə tsəgha kiy, nihwəti ndərazhi yakə Abəraham na niy mənishi ghəshi ka ndərazhi

Hyalaw. War kwataka ndərazhi niy yakə Abəraham dzar kwa kwəmaa niy gəzanakə Hyala va na jijihiy Abəraham slar ni. ⁹ Ma kə niy ni ngəciy: «A Abəraham, kee zhəkə ge'i lə vəghwə tsa nza ghwəmməə tsa mbə sanay, *Sara yakə zəghwəə zal» kə niy ni.

¹⁰ Kwataka sava na diba kiw. Tsəgha mənta na lə ihwəhwər yakə *Rebeka va ghəshi lə jijimmə Izakə ¹¹⁻¹² Ma kə Hyala niy ni kaa ngəciy, a tsa jəw tsa va zəghwə dzaa bəhwə dikə va zəmbəghəy tsa dikə tsa, kə niy ni. Ghala vəghwə tsa gəzə Hyala va kwəma va tsəghay, Rebeka ghwəla ta ya ndərazhi va niy nza na, ya gar nə ghwəmməə, sa mənti tsahwəti kwəma jikir na, mba'a tsahwəti mənti na wəzə na, va tsəgha mənti na tsəgha, pə ghwəmməə. Na na Hyalay, ə gwəravə naa mənti tsəgha ta mbəə cipə njasa ka naa məni nanzə kwəma, njasa dī na ya hwəm̄ba, ka təra ni nzə mbəzli dzar mbə mbəzli njasa dī na, kala kama tə sləni wəzə na mənti ghəshi. ¹³ Njasa nzana va tsəgha məndi tsasliiti mbə zliya dibaa dzəkən ihwəhwər Rebeka va. Ma kə məndi na: «*Zhakwapə na tsee, e diti, mba'ee zlay *Ezaw» kə Hyala, kə məndi.

¹⁴ Ghənzə tsəgha kiy, njaa dza ghwəmməə nia? Ka məni kwəma Hyala lə kwal tsa nzəw, dza ghwəmməə ni na? Am nava tifa tepəw! ¹⁵ Aa niy gəzanakə kaa *Məyizə ghala mbəradzəta, ma kə niy niy: «Ma yənəy, kaa ntsa dəe məni wəzə hwər dzee məni wəzə hwər. Ta ntsa dəe hwər tsee zhəra dza hwər tsee zhəra» kə niy ni. ¹⁶ Mba'a kə Hyala təravə ndə, dī na gəzə kiy, ka nzana lə dī tsa ntsa va,

9:4 9:4 mənti shi ka ndərazhi nzə: Səvəri 4:22; 'Wəzh 11:1; shəndəkə: Səvəri 16:10; 24:16-17; 40:34-35; sla kiri: Ghava 17:7; Səvəri 24:7-8; kwəma pəhəti Hyala: Səvəri 20:24; mbəlanakə miy: 3:2, 4; 4:13, 17; Gal 3:6, 14 **9:5** 9:5 15:8; Səvəri 3:6, 15; Kəristəw: Mt 1:1; Rm 1:3-4 * **9:5** 9:5 Ma kə nihwəti mbəzli kaa gəzə kwəma vay: Kəristəw tsa vay, Hyala na. Ghəci sləkə shiy gwa'a gwa'a! Ə pə ghwəmməə fal ya hwəm̄ba, kə ghəshi. **9:6** 9:6 3:3-4; 2:28-29 **9:7** 9:7 Ghava 21:12; Mt 3:9 **9:8** 9:8 Gal 3:7; 4:23 **9:9** 9:9 Ghava 18:10, 14 **9:10** 9:10-12 Ghava 25:21-23; Rm 11:6 **9:13** 9:13 Mala 1:2-3 **9:14** 9:14 3:5; Nəw 32:4 **9:15** 9:15 Səvəri 33:19; Mt 20:1-15 **9:16** 9:16 Ef 2:8

ya tɔ kwɔma mɛnti ntsa vaw, war Hyala tɔravɛ na tsɛgha, lɔ wɛzɛ tsa nzɛ, tɛ sa dɪ na tɔra ci ¹⁷ Ava tsɛgha gɛzɛkɛ Hyala kaa *Farawan, mazɛ ka *Ezhipɛtɛ mbɛ zliya nzɛ dɪba. Ma kɛy: «Yɛn tivɛna naa fiyna ka mazɛ, nza gha zhinidɛ ghɛn, ma sa ka gha zhinidɛ ghɛn na, nzee mbɛɛ canshi bɛrcee kaa mbɛzli, nza slɛn tsee mbɛɛ dzantɔvay tɛ hidɪ gwa'a gwa'a» kɛ. ¹⁸ Ava tsɛgha na na Hyala. Kaa ntsa dɪ na mɛni wɛzɛ hwɛr ka naa mɛni, ntsa dɪ na mɛnti ka ndɛ zhini ghɛn na, mba'a mɛnti.

Ndɛ tibaa kambɛ ghɛpɛ mbɛ kwɔma mɛni Hyalaw

¹⁹ Sa nzana va tsɛgha kiy, nda nza tsahwɛti ndɛ ni «Ya sa nzana tsɛgha na, waa shi zhini Hyalaa bɛ fɛti kaa mbɛzli? Ta mbay ndɛɛ mɛnti nahwɛti kwɔma dzɛghwakɛn na bɛrkanati na va kaa ndɛ shɛkɛna?» kɛy. ²⁰ Gha gha ndɛ ngɛri tsa ngati Hyala va kanta ghɛpɛ lɔ dɔw gɛla kwɔma tsɛgha na va kiy, wa ndɛ nza ghaa? Kwɔma sɛkɛ ghaa favɛ rɛkidiy gɛzɛ kaa ndɛ nga ghɛni: «Tawa ngatɛra gha tsɛtsɛa» kɛa? ²¹ A kwal va ndɛ nga ghɛni ta mɛni shi dɪ na lɔ rikidɪ. Mba'a kɛɛ dɪy, nga' ngavɛri, mba'a ngati shaka kwa cihwanwa lɔ tsahwɛti, ma tsahwɛti na, mba'a ngati shaka kwa ta er gɛmshi ni li.

²² Njasa nza ndɛ nga ghɛni va lɔ ghɛniy, ava tsɛgha na Hyala lɔ ke ngɛri kwɛrakwɛ ki. Ya njaa dɪ na mɛni li shiy, kwɔma gha mbɛ kwɔma nzɛw. ɔ dɪ na mbɛzliy sɛnay bɛ nɛfɛ tsa nzɛ, mba'a cintishi bɛrci nzɛ, dzɛghwa na ki ka sɛ'wa kwɔma mbɛzli bɛti na va nɛfɛ dzɛkɛn shi, dza na ta zamtishi, war ka sɛ'wa, war ka sɛ'wa. ²³ Dibay ɔ dɪ Hyala mbɛzliy sɛnay njasa nza shɛndɛkɛ tsa nzɛ, dza na ta fɛɔ dzɛti ghwɛmmɛ, ghwɛmmɛ shi

mɛntɛmmɛ na va wɛzɛ hwɛr. Ghala mbɛradzɛta niy fɛyɛmmɛ na vɛgha bɛla, ta fɛ shɛndɛkɛ tsa nzɛ vaa dzɛti ghwɛmmɛ. ²⁴ Ghwɛmmɛ gwanammɛy, mbɛzli mananatishi Hyala wɛzɛ hwɛr mba'a harvɛshi ta nza ka shi nzɛɛ gɛ ghwɛmmɛ. Kwataka mbɛ hwɛlfɛ *ka Zhɛwifɛ harvɛmmɛ naw, pa' mbɛ hwɛlfɛ *mbɛzliy kamaa ka Zhɛwifɛ harvɛ na mbɛzli. ²⁵ Njasa niy gɛzɛkɛ Hyala va mbɛ zliya tsasliɪ 'Wɛzhe *ndɛ gɛzɛ kwɔma Hyala. Ma kɛ niy niy:

Hwɛlfɛ mbɛzliy niy kama ka mbɛzlee kwatanay, ta harshi dzee, ka mbɛzlee. Hwɛlfɛ mbɛzliy niy dɪmee kwɔma shi kwatanay, ta dɪ kwɔma shi dzee.

²⁶ Ge'i dzɛghwa tɛ pɛtsaa niy gɛzanakɛshee va yɛn Hyala: «Ghwɛyɛy, mbɛzlee nza ghwɛyɛw!» pɛnɛy, ava zhɛghwa tɛ pɛtsa va dzee ta harshi yɛn Hyala kwa bɛpɛ piy: «Ghwɛyɛy ndɛrazhee nza ghwɛy!» pɛn ngɛshi, kɛ niy ni.

²⁷ Ma na hwɛlfɛ ka *Izɛrayelɛy, a *Ezay ndɛ gɛzɛ kwɔma Hyala gɛzamti kwɔma gɛzanakɛ Hyalaa dzɛkɛn shi gwa'a, ma kɛy:

Ya war nja ndarghɛ kwa hɛl na mbɛzli mbɛ hwɛlfɛ ka Izɛrayel dɛn tsa shiy, war nihwɛti mbɛzli jɛwɛ gwa'a tsɛgha na shi dza Hyalaa mbɛliti mbɛ shi.

²⁸ Ka dza kwa slɛkɛpɛɛ dzamti vɛghwɛw, ta sɛkɛ dza naa dzɛti hidɪ, ta mɛni shi gɛzɛkɛ na va mɛnishi gwanashi, kɛ.

²⁹ Zhini ba na, mba'a Ezay tsa va niy gɛzɛkɛ kwatanata:

Kala sa tɛrɛmbɛy Hyalaa slɛkɛpɛ va nza bɛrci vɛɔ dzɛkɛn shiy gwa'a gwa'a

9:17 9:17 Sɛvɛri 9:16 **9:18** 9:18 Sɛvɛri 4:21; 7:3; 9:12; 14:4; 1Pi 2:8 **9:20** 9:20 Ezay 29:16; 45:9 **9:21** 9:21 Zher 18:6; 2Tim 2:20 **9:22** 9:22 2:4, 8 **9:23** 9:23 5:2 **9:24** 9:24 1:16; 10:12 **9:25** 9:25 'Wɛzh 2:25; 1Pi 2:10 **9:26** 9:26 'Wɛzh 1:10 **9:27** 9:27-28 Ezay 10:22-23 **9:29** 9:29 Ezay 1:9

nihwəti mbəzli mbə hwəlfə
ghwəmmə jəwə nzay,
ci ghwəmmə zammə gwanammə
nza,
nja mbəzli mbə məlmə ka *Sədəm
lə shi mbə məlmə ka *Gwəmə, kə
niy ni.

*Ka kwəməvə tsəhə ndə kwa
kwəma Hyala, lə nəw *kwəma
pəhəpəhə naw*

³⁰ Mbə kwəma va tsəgha kiy, a
ghwəmmə nay, ta na *mbəzliy ka-
maa ka Zhəwifəy, niy pəla kwal tsaa
dzəghwa kwəma Hyala ghəshiw.
Dzəghwa Hyala sana kiy, mba'a
məntishi ka mbəzliy dzaa dzəghwa
kwəma nzə kala hazləni tifa, sa
banavə ghəshi nefer shi. ³¹ Ma
hwəlfə mbəzli ka *Izərayel nashi ki
na, mbə pəla kwəma pəhəti Hyala
ghəshi niy nza ta nəw, nza ghəshi
mbəə mənishi ka mbəzliy dzəghwa
kwəma Hyala kala hazləni tifa. Sa
kwəməvə ghəshi na, mba'a ghəshi
kərayshi mbə kwal. ³² Sa wana
kərayshi ghəshi kwa kwal kia? Sa
niy banavə ma ghəshi nefer shi kaa
Hyala. Ma mbə zəzə kwəma shiy,
a ghəy dzaa məninyəy ka mbəzliy
dzəghwa kwəma Hyala tə kwəma
məni ghəy, kə ghəshi niy ni. Mba'a
təhwəni tsatsatishi tə hakwə tsa nə
məndi va hakwə tsa təhwəni, kə
məndi ki. ³³ Hakwə tsa vay, a məndi
gəzəkə kwəmaa dzəkən mbə zliya,
ma kə məndiy: A kə Hyalay:

Avee fəy hakwə† tsa dza mbəzliy tsa
təhwəni ti
mbə məlmə *Shiyəw,
kəlbə dza səfa mbəzliy fəladı dzəy
ti ta bə tərə dza naa nza.
Ma ta nza ki, ya wa ntsaa dzaa
banavə nəfə tsa ciy,
ka dza naa nza hashiw, kə.

10

¹ A ngwərməhira, jəw dəe
ka Izərayel mbəlishiw, ghənzə

na kwəma cə'wee va Hyala, ya
hwəmbə mbə cə'wee. ² Na navay,
e sənay a ghəshiy dı nəw Hyala
tərəw. Ə na na nzanay, sənata
kwəma ghəshi mbə dı nəw Hyala
shi vaw. ³ Sənay kwal tsa cintishi
Hyala kaa mbəzli ta dzəghwa
kwəma nzə ghəshiw. Sa dza ghəshi
na mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə
pəla tsa shi kwal də'wə ghən tsa
shi, ta dzəghwa kwəma Hyala.
Dzəghwa tsəgha ki, kala dı ma fəti
ghəshi va Hyala ta zləba kwal tsa
cimmə na va, ta dzəghwa kwəma
nzə ghwəmmə. ⁴ Sa nzanay, mbə
*Kəristəw kərkəva kwəma pəhəti
Hyala. Ya wa ntsaa banavə nəfə
tsa ciy, ta mbay dza naa dzəghwa
kwəma Hyala kala hazləni tifa.

*Ta mbəli ti mbəzliy banavə nefer
shi, dza Hyala gwanashi*

⁵ A *Məyizə niy tsasli tiy dzəkən
njasa dza ndəə kwəməvə dzəghwa
kwəma Hyala dzar kwa kwəma
pəhəpəhə na. Ma kə niy niy:
«Ntsaa dzaa nəwti *kwəma pəhəti
Hyala va gwanatay, ta kwəməvə
piy dza na tə sa nəwti na kwəma
va» kə niy ni. ⁶ A na dzəghwa
kwəma Hyala tə sa banavə ndə
nəfə tsa ciy, avanta kwəma gəzəkə
məndiy dzəkən mbə Zliya Hyala:
«Əntaa gha dzaa təkə mbə nəfə
tsa gha na, wa ntsaa dzaa dzəmə
ghwəmə gar dza ghəciy harkəghwa
Kəristəw məbāa?» pə gha ma.
⁷ Zhini əntaa gha zəzə bə na: «Wa
ntsaa dzaa dzəghwa hidı gar dza
ghəciy zhinikəmə Kəristəw səəkə
kwa kwəlia?» pə gha ma. ⁸ Ma
kə məndi kaa kwəma tsasli ti məndi
mbə zliya nanzəy: Ava vəgha gha
na kwəma Hyala ndəkəwə ndəkəwə,
mbə miy tsa gha, lə mbə nəfə tsa
gha na, kə məndi. Kwəma va na sa
gəzə ghəy va kaa mbəzli, nə ghəy,
banavəmə nefer ghəwəy kaa Hyala

9:30 9:30 10:20 9:31 9:31 10:2-3 9:32 9:32 4:4-5 9:33 9:33 Ezay 8:14; 28:16; 1Pi 2:6-8

† 9:33 9:33 Ma hakwə tsa va, ya kəlbə va kiy, ghəci na Yesəw Kəristəw. 10:1 10:1 9:1-3 10:2
10:2 SləniKY 22:3 10:3 10:3 1:17 10:4 10:4 Gal 3:24-25 10:5 10:5 SləniTaH 18:5; Gal 3:12
10:6 10:6-8 Nəw 30:12-14 10:9 10:9 1Kwər 12:3; Flp 2:11

pə ghəy ngəshi. ⁹ War gəzəkəvəri ma gha lə miy tsa gha tə ngwəla: «Yesəw na Ndə sləkəpə» pə gha, mba'a gha zləbati mbə nəfə tsa gha katanj a Hyala zhanakati mbə məti pə ghay, ta mbəlantəja dza Hyala. ¹⁰ Mba'a pə ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəwəy, ta ndammə kwal tsa dzəghwa kwəma nzə dza Hyala. Mba'a pə ghwəmmə gəzəkəvəri lə miy tsa ghwəmmə, a ghəy zləbavə Yesəw ka Ndə sləkəjəy, pə ghwəmmə dibay, ta mbəlitemmə dza Hyala. ¹¹ Sa nzanay, a məndi gəzəkə mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəma ci, ma kə məndiy: Ya wa ntsaa dzaa banavə nəfə tsa ciy, ka dza naa hashiyəw, kə məndi. ¹² Mbə gəzə kwəma va kiy, tərambə ghala məndi mbə *ka Zhəwifə lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifəw. Ndə sləkəpə tsa kwətiŋ tsa sləkə na mbəzli gwanashi. Ya wa ntsaa har ta kəəti ghəciy, ta kəətiti dza na, ya mbə namaba kwəma. ¹³ Tsəgha tsasliti məndi mbə zliya, ma kə məndiy: «Ya wa ntsaa har Ndə sləkəpə ta kəəti ghəciy, ta mbəliti dza Ndə sləkəpə» kə məndi.

¹⁴ Ya tsəgha na kwəma va kiy, njaa dza mbəzliy har ta kəətishi ghəci, ghəshi kə kala banavə nefer shi kia? Njaa dza ghəshi ghaa banavə nefer shi, ghəshi kə kala səkəkə favə gəzə kwəmaa dzəkən kia? Njaa dza ghəshiy ghaa favə kwəmaa dzəkən, ndə kə kala dzaa gəzanshia? ¹⁵ Zhini diba kiy, njaa ka ndə dzaa gəzanshi kwəma va kaa mbəzli, ndi kala dzaa ghwəni ndəa? Mba'a kə məndi ghwənashi mbəzli ta gəzə kwəmaa dzəkən kiy, njasa tsasliti məndi va mbə zliya dza naa nza, ma kə məndiy: «Jəw vəshi mbəzli ta mbəzliy səkəkə ta gəzanshi kwəma wəzə naw» kə məndi. ¹⁶ Ya tsəgha nzə kiy, mbəzli gwanashi zləbavə na Yəwən kwəma wəzə

naw. Va tsəgha nə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala: «A Ndə sləkəjəy, wa ntsaa zləba kwəma gəzanshi ghəy mbəzli kia? Daŋ na ghəshiw» kə. ¹⁷ Di na gəzə kiy, sa ka ndəə favə kwəmaa dzəkən Yesəw, ka ndəə banavə nəfə tsa ci, dibay, ka favə kwəmaa dzəkən Yesəw ndə, kala kafəy ndə ta dzaa gəzanciw.

¹⁸ A na kwəma dəwee kiy, ə nzana kala favə gaka kwəma va ka Izərayel katanj shəkənaa, njaa? Tibaw, a ghəshi favə! Tsəgha kə məndi mbə zliya, ma kə məndiy: A mbəzli tsəhəshi ta gəzə kwəma Hyala tə hidī gwa'a gwa'a.

A gəzə kwəma shi tsəhəta ya tə pətsaa gwəramti kərakə tə hidī, kə məndi.

¹⁹ A na kwəma zhinee dəwəy, ə fəti ma ka Izərayel ghən ta kwəma va shəkənaa, njaa? Əŋ tibaw, ta na navay, a ghəshi fəti ghən, ə dī ma ghəshi zləba gwa'a tsəgha. Sa nzanay, a Məyizə, ndə gəzə kwəma Hyala niy gəzanti ghala mbəradzəta:

A kə Hyalay, kə:

«Ta kafəkə hərəhə dzee kwa hwər ghwəy nza ghwəy hərəhə va hwəlfə mbəzli gəmshi ni.

Ta bakati nefer ghwəy dzee dzəkən hwəlfə mbəzliy sənata ma kwəma» kə Hyala, kə Məyizə niy ni.

²⁰ Zhini ma kə Ezay ndə gəzə kwəma Hyala diba, kala hazləni ma na:

A kə Hyalay: «Ma yən, yən Hyalay, hwəlfə mbəzliy niy səkəkə maa pəlahwəra na shiy nara!

Kaa mbəzliy səkəkə maa cə'wəhwəra cintee ghən tsee» kə Hyala, kə Ezay. ²¹ Dzəghwa ma kə Hyalaa dzəkən hwəlfə ka Izərayel nashi ki na:

Yən kiy, ghala mekəshi nzee war tədī tədī dəvee

ta ka 'wə mbəzli mbə hwəlfə
təravee na,
dzəghwa ghəshiy, kala di ma fəti
vəya,
ka zhinira ghən, kə.

11

*Gəzə kwəmaa dzəkən hwəlfə ka
Izərayel

¹ A na kwəma zhinee dəw dība kiy, va sa nzana tsəgha kiy, ndəghaa ndəghamti Hyala hwəlfə ka Izərayel, ni nzə va mbəzli tsəgha ki shəkəna? A pən. Am, nava tība tepəw! Yən Pəl də'wə ghən tseyey, ndə ka Izərayel nzee. Mbə takə tsa *Bənzhamen ntsa mbə jijihiy *Abəraham yakəra mēndi.
² Ndəghamti Hyalaa ndəghamti hwəlfə mbəzli nzə va tsəhavə na ghala kwatanataw. Zəzətim ya tə kwəma tsasliti mēndi va mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəma *Eli, ghala pətsaa gəzə na kwəma kaa Hyala, ta kwəma ka Izərayel. Ma kə niy niy: ³ «A Ndə sləkənəy, ava gwa'a bakwamti ka Izərayel ka gəzə kwəma gha, mba'a ghəshi ndanamti pətsa fə mēndi shiy ti ta taŋa. War yən kwətira tərmbə na ka ntsaa nəw kwəma gha sana. Zhini bay avashi mbə pəla pəəslira kwərakwə ba» kə. ⁴ Njaa niy nə Hyala kaa zləbanci nanzə kia? Ma kə niy niy: «Kwətija nza ghaw. Avanay sənzenvay, mbəzli diwəy diwəy mbərfən mətəkə tərmbəy ya, shiy nəw kwəmee ya hwəmba nzə, kala səkə ghəshiy tsəfəkwəhwə tsəfəkwə kwa kwəma mbəri tsa har mēndi vaa *Bal ta cə'wə ci» kə niy ni. ⁵ Ava tsəgha na sana sənzenva, lə tsa ghwəmmə tsa vəghwə kwərakwə ki, war mbə tərmbəy nihwəti mbəzli na Hyala, mbə hwəlfə mbəzli nzə va təravə na njasa di na, lə wəzə hwər tsa nzə. ⁶ Lə wəzə hwər tsa nzə kə Hyala təravəshi kiy, ka dza naa nza

tə sləni wəzə na mēnti ghəshiw. Ma mba'a kə təravəshi tə sləni mēnti ghəshi nzay, zhəmə shi niy dza naa wanshi nza, ghalaba na ka dza mēndiy ni wəzə hwər mananati Hyala kaa mbəzli, kə mēndi ghwəla nzaw.

⁷ Njaa di kwəma va gəzə sana kia? Di na gəzəy, ma kwəmaa niy nza hwəlfə ka Izərayel va mbə pala nzəy, kwəmavə ghəshiw. Mbəzli təravə Hyala mbə shi na shiy kwəmavə. Ma niy tərmbə na, mba'a Hyala mēnti nəfə tsa shi caslakə. ⁸ War tsəgha niy tsasliti mēndi mbə zliya kwərakwə, ma kə mēndi niy niy:

A Hyala mēnti məhərli shi caslakə, mba'a gharamti mətəhi shi va nəghətaa ghəshi nay pi.

Dza na nə'wə nə'way slimim shi, va nəghətaa ghəshi favə kwəma, pa' ghala vəghwə tsa, kə.

⁹ Zhəghwa ma kə *Davitə ba na:

Mba'a kə ghəshi basəshi ta zəmə shiyəy,

ə ka basəva tsa shi va dzaa mbəərəy, ka zləkəwə tsaa dzaa təmə'wəhwəshi, ta tərə ghəshi,

ka zhəvaa ngata ta kərinəhwəshi.

Tsəgha kə Hyala wanavəshi na shi zhəmə.

¹⁰ Ə kə mətəhi shi ghwəlfəshi, kala nay pi ghəshi ghwəla.

Məntishi, a kwemer nza kən shi ya hwəmba,

mba'a ghəshi dalishi va kwemer va, kə.

¹¹ Kwəma zhinee dəw dība kiy, sa bəhwə ka Izərayel va tərə kiy, ə dza ghəshiy nza tə pi kwa gwa'a shəkəna? pən. Am, nava tība tepəw. Nanzə kiy, tə sa mēnti ghəshi va kwəma jikir na na, mba'a Hyala mbəliti hwəlfə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Sa mēnti Hyala va tsəghay, ta mbə ka Izərayel hərəhə va nihwəti mbəzli va nə na. ¹² Ghala pətsa mēnti

11:1 11:1 SləniKY 22:30; 2Kwər 11:22; Gal 1:13-14; Flp 3:5 **11:2** 11:2 11:29; Cem 94:14; Zher 31:37 **11:3** 11:3-4 1Mezh 19:10, 14, 18 **11:5** 11:5 9:27 **11:6** 11:6 4:5; Gal 3:18 **11:8** 11:8 Ezay 29:10; Nəw 29:3; Mt 13:14-15 **11:9** 11:9-10 Cem 69:23-24; 35:8 **11:11** 11:11 SləniKY 13:46; Rm 10:19

ka Izərayel *kwəma jikir nay, dza Hyala mba'a mananatishi wəzə tərənjw kaa mbəzli tə hidfi. Ghala pətsa tərəshi ghəshi kwa kwal Hyala na, mba'a hwəlfə *mbəzli kamaa ka Zhəwifə kwəməvə təfə miy va Hyala. Mba'a kə Hyalaa məni wəzə kaa nihwəti mbəzli ghala pətsa dī ma ka Zhəwifə fəti və kiy, hanabə sa ka ka Zhəwifə tsati titihwə tsa shi kaa Hyala shəkəna. Tərənjwba ghalabə dza Hyalaa məni wəzə kaa mbəzli.

Njasa mbəlitɪ Hyala mbəzli kamaa ka Izərayel

¹³ Nana kiy, kaa ngənjwəy ghwəy *mbəzli kamaa ka Zhəwifə dēe gəzə kwəma, sa nzana yənəy ndə kwal tsa Yesəw nzee, sa ghwəni Hyala ta dza ta gəzə kwəma Yesəw kaa mbəzli kamaa ka Zhəwifə. Mbə vəshi nzee tərənjw ta sləni ndara na va. ¹⁴ Ma dī yay, mba'a mbəzli mbə hwəlfə ghəy ghəy ka Zhəwifə nara tsəgha. Ma sa ghəshi nara na, nza hərəhə ghəranshi, nza nihwəti mbəzli mbə shi səkəkə, nza Hyala mbəlitishi lə sləni ghəree va. ¹⁵ Kwa vəghwə tsa nzana ghala pətsa zhəghanavə Hyala hwəm kaa ka Zhəwifə, mba'a sləkati kwəma kwa jipə nzə lə nihwəti mbəzli tə hidfi gwanashi, mba'a jakəta li shi kiy, njaa dza naa nza ghala pətsa dza Hyalaa zhiniy zləbavə ka Zhəwifə kia? Kwəma wəzə tərənjw dza naa nza, ta zhakatishi dza mbəzli mbə məti.

¹⁶ A ghwəy sənay, bəvə ma ndə kwa tənə dafa gha ndə ngəkəghwa, mba'a ndə banavə kaa Hyalay, naa tərmbə va dafa gwanata na, sa Hyala va ka naa nza kwərakwə. Mba'a kə ndə bəvə dənjw fəə banavə kaa Hyala dibay, shi nzə dza naa nza gwanashi, lə dividivi tə fə va shi kwərakwə. ¹⁷ Ma hwəlfə ka *Izərayel sənənva kiy, nja dənjw fə wəzə na ngwəbəy ndə kwa tsa ci na. Dza na mba'a ga'wamti nihwəti dividivi tə

dənjw fə va, mba'a dza slaslakənjwəy ghwəy shiy kama mbə hwəlfə ka Izərayel, nja dividivi tə fəhi kwamti gəmsi ni ghwəy, mba'a tsəbatənjwəy dzəti dənjw fə va, tə pətsaa nza niy slaslamti na va. Ma shi wəzə ni dza ka Izərayel kwəməvə na, mbə kwəməvəshi ghwəy gwanənjwəy lə nihwəti ka Izərayel tsəgha ki. Sa nzana səkəkə mbə dənjw fə dividivi tə fə kwəma shi zəmə ghəshi. ¹⁸ Ava va tsəgha kiy, gha gha dəvə fə tsəbati məndi vay, əntaa gha dzaa vəshi, ka 'wəshi ni slaslamti məndi va dividivi ma. Wa na na gha va kwəma dza gha vaa zhəmbənjə mbə vəshi lia? A gha sənay, gha kəsəti na dənjw fəw, dənjw fə na saa kəsətənjə. ¹⁹ Nda nza ndə ni: «A Hyala slaslamti ni va dividivi ta mbee nza kwa pətsa shi na nee, kəy». ²⁰ Yan, tsəghaa nava nanzə a ghwəm sənay. Nanzə kiy, sənay tə gha bə, sa dī ma ghəshi bə nefer shi kaa Hyala va tsəgha slaslamtishi məndi. Ma sa nzana mba'a gha banavə nəfə tsa gha na gha ki na, dza na mba'a tsəbatənjə dzəti pətsa shi va. Mbə kwəma va kiy, əntaa gha dzaa vəshi ma. Wəzəba hazləni pə ghaa hazləni. ²¹ Kwa vəghwə tsa nata gha Hyala, kala zlashi ka Izərayel ghəshi dividivi tə fəy, hanabə gha gha tsa tsəbati məndi tsəbə tsəbə shəkəna? War kala banavə nəfə tsa gha pə gha kaa Hyala kwərakwəy, ta təhantaa dza Hyala. ²² Nighətim njasa nza Hyala wəzə tsa nzə, zhini ka ndə dī ma *kwəma jikir na ghənzə diba. Mbəzli shikəshi kwa kwal tsa nzə mba'a ghəshi nəfayəy, ka dī kwəma shi na ghwəlaw. Ma kaa ngənjwəy ghwəy nihwəti mbəzli na, mba'a mənti wəzə hwər, kama nzəy tsa ghwəy war mbə wəzə hwər tsa nzə va, kala tsəghay, ta zhəghavənjwəy hwəm dza na kwərakwə bə. ²³ Ka Izərayel va sənənva, war mba'a kə

11:13 11:13 1:5 **11:16** 11:16 Bəla 15:19-21

11:20 11:20 1Kwər 10:12

11:17 11:17 Ef 2:11-13

11:18 11:18 Zhj 4:22

ghøshi bə nefer shi kaa Hyalay, ta zhini dza Hyalaa zhanatishiy zhəti pətsaa niy nza ghøshi va ti. Sa nzanay, a bərçi və ta mbəə zhanatishi. ²⁴ Ghwəy ghwəy mbəzliy kamaa ka Izərayeləy, nja dividivi tə fəhi gəmshī ni kwamti nza ghwəy, dza Hyala mba'a dzaa kəslikəŋwəy, mba'a səkə tšəbatəŋwəy dzəti dividivi tə fə nza ngwəbətī na wəzə na. Mba'a Hyalaa mbay mənti tsəgha lə ghwəy kiy, hanaba ka Zhəwifə, ghøshi shi nja dividivi tə fə va də'wə ghən tsa nza, ka Hyala mbay zhanaghwashi ma kwa pətsa shi shəkəna, ta mbay dza naa zhanatishi.

*Njasa dza kwal mbəli tsa ka *Izərayel zhiniy gwəmay*

²⁵ A ngwarməhira, e dī gəzanwəy nahwəti kwəma sənata ma məndi, a ghwəy mbəə sənata, əntaa ghwəy dzaa dzanwəy dzəmbə vəshi «Nja mbəzliy tsəhwəlinəy nza ghəy na ghəy ki» pə ghwəy taa ni ma. Ma kwəma nata ghwəy va, nahwəti bəla mbəzli ka Izərayel kala dī bə nəfə tsa shi kaa Hyalay, kwa gwa'a dza ghəshiy nza yshi war tsəghaw. Sa ka mbəzli tərati Hyala mbə hwəlfəhi nihwəti *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə banavə nefer shi gwanashi kaa Hyalay, ta zhəghəva dza mbəzli mbə hwəlfə ka Izərayel dza ta bə nefer shi kaa Hyala. ²⁶ Ma tsəgha kiy, nza Hyala mbəlantishi gwanashi ta nza ghalaba, njasa gəzəkə zliya va, a kəy:

Səkə mə dəlagwa *Shiyəŋw dza Ndə mbəlipəə səkə.

Sa ka na səkəyəy, ta yabanti jikir tsa mənti

takə tsa mbəzli yakə *Zhakwapə dza na.

²⁷ Ava kwəma va dza naa nza ka *sla kiri tsa slati ghəy

kwa jipə ghəy li shi,

ghala pətsa dzee yabanti kwəma shi va jikir na, kə Hyala.

²⁸ Mbə kwəma na, ghwəmmə kəə nighəy, a ka Izərayel mənishi ka ka jaka Hyala tə mbərkə sa zləbati ma ghøshi Yəwən kwəma wəzə na. Mənta kwəma va tsəghay, ta mbə ghwəy ghwəy *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mbəlinwəy. Dza kwa nahwəti bəla dibay, a Hyala təravəshi, mbəzli dīti na na ghøshi, sa nzana tsəgha ghənzə niy gəzamti kwatanata kaa jijihishi. ²⁹ A

na Hyala war mba'a kə mbəlitiiy banavə shiy kaa ndəy, kar naa zhinəhwəshiw. Mba'a kə harvə ndəy, ka zhini naa zlay ghwəlaw.

³⁰ Ma ghwəy ghwəy mbəzliy kamaa ka Zhəwifəy, niy dī fəti ghwəy va Hyalaw, sa dza mbəzli mbə hwəlfə ka Zhəwifə kwərakwə ki na, tapə ghøshi dzəmbəshi mbə dī ma fəti va Hyala, dza hwər tsa nza, mba'a zhiniy ghavə zhanta tə ghwəy nana ki. ³¹ Tsəgha na lə kwəma shi sana kwərakwə ki: Sənzənvay, ka dī fəti ghøshi va Hyalaw. Ta mbəə way, ta mbə hwər tsa Hyalaa zhanta ti shi njasa zhanati na va tə ghwəy kwərakwə. ³² Ava tsəgha zlashi Hyala mbəzli gwanashiy dī ma fəti və, ta mbə hwər tsa nzaə zhanta ti shi gwanashi.

Dikə na Hyala tərəŋw mbə shiy gwa'a

³³ Hyala katanəy, kwətita na tə tsa nza va wəzə hwər, tərəŋw na məhərli və, mba'a sənata kwəma gwa'a gwa'a, Kwəmaa tsava ntsaa dza vaa sənata ngwəvə Hyala njasa sla naa? A ntsaa dza vaa sənay kwal tsa nanzə kwəma mənī naa?

³⁴ Tsəgha kə zliya nza kwərakwə, ma kəy:

Wa ntsaa dzaa sənata təkə kwəma təkə Ndə sləkəpəə?

Wa ntsaa dzaa mbay canci kwəmaa?

³⁵ Kwəmaa tsava ntsaa səkəə banavə shiy kaa Hyala

gar wanci shi ci ghənzəə? Ghəci tibaw! kə.

³⁶ Sa nzanay, sækə və sækə shiy gwanashi, ghənzə nighə naa dzəkən shiy gwanashi. Zhini, shi nzo shiy gwanashi difa.

Dzəti Hyala kə mbəzli tə hidfiy fə shəndəkə ya pa' hwəmba nzo. *Amin!

12

Njasa ka ghwəmmə nza mbə nzəy tsa ghwəmmə, kwa kwal Hyala

¹ Sa nzana tsəgha kiy ng-warməhiray, ə cə'wəjwəy ya, njana nzana mba'a hwər tsa Hyalaa zhanta tə ghwəmmə tsəghay, ə pə ghwəy banavə ghən tsa ghwəy kaa Hyala mbə dəvə nzo, mba'a nzəy tsa ghwəy məniy nja shi kəsəvə məndi ta slantishi kaa Hyala, məniy wəyəm ka shi nzo, ka təbanta. Ava tsəgha na gəla cə'wə Hyala slar slar na va ghwəy. ² Əntaa ghwəy dzaa nəw səəbə nzəy tsa mbəzli tikə tə hidfi ma. Banavəm kwal kaa Hyala, a ghənzə ndəjwəy yəwən zəzə kwəma. Ghalabay, ta mbay dza ghwəy təra na di Hyala kwəma, ka sənata na wəzə na kwəma, lə naa təbanta kwəma, mba'a kwal tsa kwəma, gwanata tsa nzo.

³ Tə mbərkə sa pəərətəra Hyala ka ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəwəy, vanta kwəma dəe gəzəjwəy: Əntaa ndə mbə ghwəy dzaa dzay ta kəli ghən tsa ci gəm ma. Əntaa ghwəy həbə kwəma kən ghwəy ma, ge'i ge'i njasa nza ghwəy, pə ghwəy kəray bəti ghən tsa ghwəy. Dzəghwa tə pətsa kəray na ghwəy va bərci ndəjwəy Hyala mbə kwəma nzəy, tsəgha pə ghwəy kəray bəti ghən tsa ghwəy kwərakwə.

⁴ Ya wa ndə mbə ghwəmmə sanay, dən na bəla tə vəgha ci kwətiiy. Ya nama bəla tə vəgha ndəy, war lə na nzo sləni na tifa, ⁵ ava tsəgha

nza ghwəmmə sana kwərakwə ki, mbəzli dən ghəngən ghəngən nza ghwəmmə. Dzəghwa ki na, ka vəgha ndə kwətiiy ghwəmmə mənimmə, sa jakəmmə ghwəmmə tə Kəristəw. Zhini, jakəjakə ghwəmmə gwanammə kwa jipə ghwəmmə njasa ka bəlahi tə vəgha vaa nza jakəjakə. ⁶ Dzəghwa Hyala lə wəzə hwər tsa nzo, mba'a tahavəmmə bərci ghəngən ghəngən, ta ghəranta sləni nzo. Njana məntəmmə na tsəghay, ya wa ndə na, ə kə ghəra sləni lə nici bərci banavə Hyala. Mba'a kə Hyala ndəjə bərciy gəzə kwəma nzo kaa mbəzliy, njasa dza naa dzava kwa kwal Hyala, pə ghaa gəzə. Njasa ciya na va kwal tsa gəzə nzo. ⁷ Mba'a kə Hyala ndəjə bərciy kəti mbəzliy, kəti pə ghaa kətishi, war njasa gəzəna na. Mba'a kə ndəjə bərciy bananshi shiy kaa mbəzliy, bəni pə ghaa bananshi njasa citəjashi na. ⁸ Mba'a kə Hyala ndəjə bərciy gəzə kwəma kaa mbəzli ta mətsahanshi bərciy, ə pə ghaa gəzənsi njasa citəna na. Mba'a kə Hyala ndəjə bərciy nga shiy kaa mbəzliy, lə nəfə kwətiiy pə ghaa ngənsi shiy. Mba'a kə Hyala ndəjə bərciy ndəghwə nihwəti mbəzliy, ndəghwə mbəzli va wəzə, lə nəfə tsa gha kwətiiy. Mba'a kə ndəjə bərci ta kəti mbəzli kwa tsa shi kwal niy, lə vəshi pə ghaa kətishi.

⁹ Ə pə ghwəy di mbəzli lə katan, kala dakə ma mbəzli pərikə tə ngwəla. Ka zləba ghwəy ya namaba *kwəma jikir na ma, na wəzə na kwəma pə ghwəy maw. ¹⁰ Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, ghwəy mbəzliy nəw Yesəw, sa nzana ka ngwarməmə kwətiiy ni ghwəy məniy wəy. Ə pə ghwəy di fəti kwa jipə ghwəy tərəjw, ka

11:36 11:36 16:27; 1Kwər 8:6 **12:1** 12:1 6:13; 1Pi 2:5 **12:2** 12:2 Ef 4:22-24; 1Tes 5:21 **12:3** 12:3 1:5; Mt 20:26; 1Kwər 12:11, 28; Ef 4:17 **12:4** 12:4-5 1Kwər 12:27 **12:6** 12:6-8 1Kwər 12:4-11; 12:27-14:40; 1Pi 4:10-11 **12:7** 12:7-8 SləniKY 6:1-3; 2Kwər 9:5, 7 **12:9** 12:9 2Kwər 6:6; 8:24; 1Tim 1:5; 1Pi 1:22; 1Kwər 13:4-7 **12:10** 12:10 14:15; Zhj 13:14-15; Gal 5:13; 6:3, 10; Ef 4:2; Flp 2:2-3

nighø ya tsamaða ndø ci, war njasa tødanakøn tsahwøti zømbøghøytø dikø. ¹¹ Əntaa ghwøytø mar ma, ə pø ghwøytø jihøvaa dzømbø sløni. Ghøram sløni kaa Ndø sløkøpø lø nøfø kwøtiŋ. ¹² Vøshi pø ghwøytø vøshi, mbø ndøghø shi gøzøkø Hyala va, føy ghwøytø ghøn tsa ghwøytø gøzliŋø ti shi. Ka sø'wa kwøma, ya mbø ngøra'wø nza ghwøytø, ka cø'wø Hyala ya hwømba nzø. ¹³ Mba'a kø tsahwøti mbø ghwøytø, ghwøytø mbøzli Hyala kala shiy vøy, ə pø ghwøytø nganci shiy. Wøzø pø ghwøytø ka'wø ka mølmøø søkø va ghwøytø.

¹⁴ Cø'wøm Hyala a ghønzø tøfanshi miy kaa mbøzliytø sanwøytø ngøra'wø. Ə pø ghwøytø cø'wø a ghønzø tøfanshi miy. Əntaa ghwøytø cø'wø a ghønzø bazlashi ma. ¹⁵ Vøshi pø ghwøytø vøshi lø mbøzli nashi ghwøytø mbø vøshi. Tihwønim kwasøbø mbøzli nashi ghwøytø mbø tihwøni. ¹⁶ Sløka sløka pø ghwøytø kwa jipø ghwøytø mbø nzøytø tsa ghwøytø lø nihwøti mbøzli. Ka køli ghøn ghwøytø ma. Əntaa ghwøytø møni awø ta ghøra sløni, ya sløni kama vøri tiytø bøŋwøytø møndi ma. Ka nighø ghøn tsa ghwøytø ghwøytø nja mbøzliytø sønashi shiy gwa'a gwa'a ma.

¹⁷ Mba'a kø ndø møntøŋwøytø kwøma jikir nay, ka zhananci ghwøytø lø jikir ma. War kwøma wøzø na pø ghwøytø pøla møni kwa kwøma mbøzli gwanashi. ¹⁸ Kama na dza kwa na ghwøytø bøla mba'a kø gar mønivay, war lø zørkø pø ghwøytø kwa jipø ghwøytø ya lø tsamaða ndø. ¹⁹ A mbøzlee ni dæe, war mba'a kø ndø møntøŋwøytø kwøma jikir nay, əntaa ghwøytø pøla zhananci lø mananci jikir kwørakwø ma. Zlatam Hyala, a ghønzø bø nøføø dzøkøn shi, va shi møniniwøytø ghøshi

va. Sa nzanay a møndi tsasliti mbø Zliya, ma kø møndiy:

A kø Hyala kwa sløkøpøytø:

«Yøn dza naa waja shi gha tø ntsaa møntøŋa kwøma jikir na.

Yøn dza naa zhananci jikir tsa møntøŋa na va» kø, kø møndi.

²⁰ Ma kø kwøma Hyala dibay:

«Mba'a kø ndø jaka tsa gha lø mayøytø,

nganci shi zømə, a ghøci zøməshi.

Mba'a kø ndir ghøranciy, bancy yam, a ghøci sashi.

Sa ka gha mananati tsøghay, ta køsøvø dza ha'wø» kø.

²¹ Ka zlanay kwal gha kaa kwøma jikir na ta tødakønŋa børci ghønzø ma. Gha kø tødanakøn børci lø møni na wøzø na kwøma.

13

Dim føti va mbøzli dikø dikø ni sløkø hidfi

¹ Ya wa ndøytø, ə køø dfi føti ta kwøma gøzøkø mbøzli dikø dikø ni, sløkø hidfi. Sa nzana, ya tsamaða ntsaa møni dikø tø hidfi gwa'ay, Hyala banavø na. Ghønzø føy na ta møni dikø dzøghwa tø pøtsa nza na va. ² Va tsøgha nzana ki, ya a ntsaa zhini ghøn kaa mbøzli dikø dikø niytø, kwøma gøzøkø Hyalaa dfi ma tsava ndø zløba. Ghalaba kiy, ngwøvø na sa dza naa mbahakøn køn ghøn ci. ³ A na ntsaa møni kwøma wøzø nay, ka dza her ci va mbøzli dikø dikø niw. War ntsaa møni kwøma gømgøm na, na sa ka her ciytø dza. Mba'a pø gha kala dfi her ghaa dza va mbøzli dikø dikø niytø, møni pø ghaa møni kwøma wøzø na. Ma tsøghay, nza ghøshi falŋa. ⁴ Mbøzli dikø dikø ni sløkø hidfiytø, slønia sa ghøranta ghøshi va kaa Hyala, ta køøtiŋwøytø, ta møni na wøzø na kwøma. Mba'a pø ghwøytø ka møni kwøma gømgøm nay, ə pø ghwøytø

12:11 12:11 8:9; Gal 5:25; ShiZhnj 3:15 **12:12** 12:12 5:2-3; 8:24-25; Mt 24:13, 22; Lk 18:1; 1Kwør 10:13; 1Tes 2:14 **12:13** 12:13 Gal 6:10; Ebr 13:2 **12:14** 12:14 Mt 5:44 **12:15** 12:15 Zhøwbø 30:25; 1Kwør 12:26; 2Kwør 11:29 **12:16** 12:16 Fir 3:7; 1Kwør 1:10-11, 19-20, 27-28; 8:1 **12:17** 12:17 Fir 20:22; 1Kwør 6:7; 1Tes 5:15; 1Pi 3:9 **12:19** 12:19 Nøw 32:35; Mt 5:39 **12:20** 12:20 Fir 25:21-22; Mt 5:44 **13:1** 13:1-7 SløniKY 5:29; Tit 3:1; 1Pi 2:13-14; ShiZhnj 13; 20:4 **13:1** 13:1 Fir 8:15-16 **13:3** 13:3 1Pi 2:14; 3:13

hazlœni vœ shi! Sa nzanay, tœ gœmshi ßanavœshi Hyala bœrci vœ shi vaa dzækœn mbœzliw. Sa ka ghœshi vaa ßasœ ngwœvœœ dzækœn mbœzliy mœni *kwœma jikir nay, slœni Hyalaa ghœranta ghœshi, nzam mbœœ sœnay nœfœ tsa ßœti Hyalaa dzækœn mbœzliy mœni kwœma gœmgœm na. ⁵ Ghœnzœ tsœgha kiy, kwataka va ngwœvœ dza ghœshiy ßasœœ dzækœn ndœ dza ghwœy ßi fœti vœ shiw. Gaw sa sœnay ghwœy mbœ nefer ghwœy, kwœma lœ kwal tsa nzœ na, pœ ghwœy, dza ghwœy gwœraa ßanshi fœti.

⁶ Ava va tsœgha tsœhœ ghwœy ya ghœn tsa tsœhœ ghwœy va. Sa nzanay, Hyala fœy na mbœzli dikœ dikœ ni va tsœhanshi ghwœy ghœn, ta mbœ ghœshiy mœni tsœgha. ⁷ Bœ pœ ghwœy ßanshi shi nza mbœzli dikœ dikœ ni, slœkœ hidï gar ßœwshi va ghwœy. Tsœhanshim ghœn tsa shi kaa ka tsœhœ ghœn, ka wanshi ni ka *dœwan shiy ßœw ghœshi. Ka ha'wœ tœ ntsa nzam gar ha'wœ ti, ka fœ dikœœ dzœti mbœzli tœbœ mœndiy fœ dikœœ dzœti shi.

Gœzœ kwœmaa dzækœn ßi nihwœti mbœzli

⁸ Nœghœtaa ndœ nœwŋwœy tœ tœm ya kwœtiŋ ma, ßi nihwœti mbœzli kœ tœm tsaa dzaa tœrœ kœn ghwœy gwa'a tsœgha. Sa nzana ya wa ntsaa ßi tsahwœti ndœy, aa nœwti *kwœma pœhœti Hyala gwanata. ⁹ Ma kwœma pœhœti Hyala va nœ na:

œntaa gha mœni ghwœrghwœr ma.

œntaa gha pœœsli ndœ ma.

œntaa gha ghœli ma.

œntaa gha mœni mœtsœ ta shi ndœ ma, kœ,

mba'a nihwœti kwœmer pœœhœti na gwa'ay, a kwœma kwœtiŋ na na jakœhwœshi, saa ni va: «œ pœ ghaa ßi tsahwœti ndœ, njasa ßi gha va ghœn tsa gha kwœrakwœ» kœ. ¹⁰ Ma ntsaa ßi nihwœti mbœzliy, ka mœni kwœma

gœmgœm na na kaa tsahwœti ndœw. ßi na gœzœ kiy, mba'a kœ ndœœ ßi nihwœti mbœzli na, a ndœ nœwti kwœma pœhœti Hyala gwanata.

Gwœmava ta ndœghœ zhœkœ tsa Yesœw

¹¹ œ pœ ghwœy ßikœvanŋwœy tœrœŋw, ta mœni kwœma tsœgha, njana nzana mba'a ghwœy sœnay gœla vœghwœ tsa nza ghwœmmœ tsa mbœ sana. Vœghwœ tsa nza ghwœy ge'i ge'i gar fœrghœ tœ hi tsa ghwœy mbœ na sasa. Ta na navay, ndœkwœ ndœkwœ na vœghwœ tsa dza Hyalaa sœkœ ta mbœlimmœ ti. Mœniy na kœrakœ nja ghala vœghwœ tsaa niy gha ghwœmmœ vaa ßanavœ nefer ghwœmmœ kaa Hyalaw. ¹² Nanay, mbœ dzata na vœrßi, tœ kœßi pi nza ghwœmmœ. Ghœnzœ tsœgha kiy, ka zhini ghwœmmœœ mœmœni shi ka mœndiy mœni dzar mbœ kwœsli ghwœla ma! Pœhœtœvammœ ghwœmmœ, a ghwœmmœ ßœ shi mbœz, ta dza ta tsa havœghwœ mbœz nana ki. ¹³ Kwœma ka mbœzliy dza mbœ wanŋ piy mœni pœ ghwœmmœœ mœni nana. Ka tsabana tsabanaa kama wœzœ na ghwœmœ ma. Ka ghi ghi ghœn tsa ghwœmmœ ghwœmmœ lœ shi saa ghipœ ma. œntaa ghwœmmœ mœni ghwœrghwœr ya dzar kwa nama bœla nzœ ma. Ka mœni miy ghwœmmœ lœ mbœzli ma. Ka hœrhœ ghwœmmœ va ndœ ma. ¹⁴ Bœ pœ ghwœy ßanavœ ghœn tsa ghwœy kaa Ndœ slœkœpœ Yesœw *Kœristœw, a ghœci nzaa ntsa kœn ghwœy, ka ni ghwœy shi mbœz. Ka zlatanavœ kwal ghwœy kaa vœgha ghwœy ta pœmœŋwœy ghœnzœœ dzœmbœ shi gœmgœm ni va maw na ma.

14

Gœzœ kwœmaa dzækœn mbœzliy

13:5 13:5 2:15 **13:7** 13:7 Mt 22:21 **13:8** 13:8-10 Zhŋ 13:34; 1Kwœr 13; 16:14; Gal 6:10 **13:9** 13:9 Nœw 5:17-21; SlœniTaH 19:18; Mt 22:34-40; Gal 5:14; Zhk 2:8-13 **13:11** 13:11-12 1Tes 5:5-8 **13:11** 13:11 Ef 5:14-16; 1Kwœr 7:29-31 **13:12** 13:12 Ef 5:11; 6:11, 13; 1Zhŋ 2:8 **13:13** 13:13 Lk 21:34; Ef 5:18 **13:14** 13:14 Flp 2:5; Kwœl 3:15 **14:1** 14:1-15:6 1Kwœr 8:1-13; 9:22; 10:23-33; Kwœl 2:16, 20-22; 1Tim 4:4-5; Ebr 13:9 **14:1** 14:1 15:7

təhəshi kwa kwal Hyala, lə mbəzliy təhəshi ma

¹ Mba'a kə ndə tifa kala təhəy ghəci mbə kwəma Hyalay, zləba pə ghwəy zləbati a ghəci nza mbə ghwəy. Əntaa ghwəy ngəngərə ghəpəə dzəkən na ci va kwəma sənata na ma. ² Tsahwəti ndəy, aa təhəy mbə kwəma Hyala, nihwəti shi zəmə tifa kala zəmə ghəciw. Ma tsahwəti na, war kəslifi shi zəmə na, sa təhəy ma na gar sənata kwəma. ³ Əntaa tsaa təhəy va zəmə shiy gwa'a gwa'a dzaa ndərə ntsaa zəmə ma shiy va gwanashi ma. Dibay, ntsaa zəmə ma shiy va na, əntaa ghəci dzaa bə fəti kaa tsaa zəməhwə shi va va ma. Sa nzanay, a Hyala zləbavə. ⁴ Wa ndə nza gha, dza ghaa dzaŋa ta bə fəti kaa ndə sləni tsa tsahwəti ndəa? Ya wəzə mənti na sləni ci, ya kala wəzə mənti nay, kwəma gha mbəw! War ntsa ghəranci na va sləni dza naa nighə nava ghəshi li. Ta garəy dza na wəzə wəzə mbə kwəma ci va, e gəzəŋa. Sa nzanay, a bərçi va Ndə sləkəpə ta ndəghwəti va bə tərə ghəci.

⁵ Va nihwəti mbəzli mbə gəzə kwəma shiy, dibədibəba nahwəti vici na kən nahwəti va Hyala, ka ghəshiy ni. Ma va nihwəti na, yəmyəmta na vici gwanata, ya hwəmba! kə ghəshi. * Ma kiy, wəzəba nzana, ya wa ndə na mba'a sənay na ci va kwəma zəzə na, ka garəy ti wəzə wəzə. ⁶ Ntsaa ni va dibədibəba nahwəti vici na kən nihwəti kəy, dikəə fə naa dzəti Ndə sləkəpə. Tsa nza bərçi va və ndə ta zəmə ghəci ya tsamaba sliw gwa'a dibay, dikəə fə naa dzəti Ndə sləkəpə, sa nzana mbə mananta 'wəsa ghəci kaa Hyala ta shi zəmə na va. Ntsaa zəmə ma nihwəti shiy va, kwərakwə diba na, dikə ghəci

fəə dzəti Ndə sləkəpə, mbə mananta 'wəsa ghəci kaa Hyala, tsəgha.

⁷ A ghwəmmə sənay, ndə tifa mbə ghwəmmə mbə piy tə hidi, ta fə dikəə dzəti ghən tsa ciw. Ndə dibaa mətiy ta fə dikəə dzəti ghən tsa ciw. ⁸ Mba'a pə ghwəmmə mbə piyəy, ta fə dikəə dzəti Ndə sləkəmmə piy ghwəmmə. Mba'a pə ghwəmmə bəkwəmmə bay, ta fə shəndəkəə dzəti Ndə sləkəmmə bəkwəmmə ghwəmmə. Ya tə ghwəmə nza ghwəmmə mbə piy, ya bəkwə bəkwə nza ghwəmmə gwa'ay, war shi Ndə sləkəmmə Yesəw nza ghwəmmə ⁹ Sa nzanay, a *Kəristəw mətiy, mba'a zhakatiy mbə məti, ta mbə ghəciy nza ka Ndə sləkə mbəzliy bəkwəshi lə mbəzli tə ghwəməshi ni gwa'a.

¹⁰ Ya sa nzana tsəgha kiy, gha na na gha na, tawa bə gha fəti kaa zəməŋa tsa mbə nəw Yesəw kia? Ya gha kiy, tawa ndərə gha zəməŋa diba kia? Ghwəmmə gwanammə kiy, ta dzəghwa kwəma Hyala dza ghwəmmə, ta dzəti ngwəvə. ¹¹ Njasa tsasli ti məndi va mbə Zliya, a kə məndiy:

A kə Hyalaa sləkəpəy,

«Yən gəzəŋwəy na yən Hyala kwa bəpə piy, lə kwa gwa'a gəzee, mbəzli gwanashiy, ta səkə dza ghəshi

ta gələbəy shinin shi kwa kwəmee.

Ya wa ndəy, ta gəzə dza na lə miy tsa ci ngərə:

“War gha na Hyala katan” kə»

kə Kwa sləkəpə, kə məndi.

¹² Di naa gəzə kiy, ya wa ndə na, ta gəzə kwəma dza naa dzəkən kwəma mənti ndə lə miy tsa ci kwa kwəma Hyala.

Gəzə kwəmaa dzəkən zlashi məni shiy dzaa səti zəməŋa kwa kwal Hyala

14:2 14:2 Dani 1:8; 1Kwər 10:25-28 **14:5** 14:5 Gal 4:10 * **14:5** 14:5 Kwəma gəzə Pəl va tibay, sa nzana mba'a nihwəti vicihi niy nza tifa va ka Zhəwifə pərshi kən nihwəti. Vici nja vici dəkəva ka Zhəwifə, ya nihwəti vicihi ka ghəshiy məni makwaghwahi ti shi. Va tsəgha niy nza nihwəti ka Zhəwifə nəw Yesəw ghwəlashi mbə fə diməə dzəti vicihi va. **14:6** 14:6 1Tim 4:3-5 **14:7** 14:7-9 2Kwər 5:14-15; Gal 2:19-20 **14:10** 14:10 2:6 **14:11** 14:11 Ezay 45:23-24 **14:12** 14:12 Gal 6:5

¹³ Njana nzana tsøgha kiy, ka zhini ghwømmø bə bə fəti kaa ghən tsa ghwømmø kwa jipə ghwømmø ma. Kwəma ka ghwøy gəzəy: Ka mənī shiy dzaa səti məhərli tsahwəti zəmənəy ghəy, gar tərəy ghəci kwa kwal Hyalaw, ka ghwøy ni. ¹⁴ Yən sanay, tə kwəma Yesəw Ntsaa sləkəmmə garədee, e sənay wəzə wəzə, nihwəti shi zəmə tifa gəmgəm shi kwa kwəma Hyalaw, pən. Ma mba'a kə tsahwəti ndə təkəti, shi gəmgəm ni na ni tsa' ni va shi zəmə kwa kwəma Hyala, kəy, kataŋ dza shi vaa nza ka shi gəmgəm ni ti kwa kwəma Hyala. ¹⁵ Mba'a pə gha dzaa səti məhərli zəmənə tsa mbə nəw Yesəw lə shi zəməhwə gha kiy, ka di zəmənə tsa va ghaw, di naa gəzə ki. Ta ntsa va mətīy Yesəw. Ə pə gha mənī məhərli əntaa ghəci dzaa zay tə mbərkə shi zəmə gha. ¹⁶ Ya ə nza nihwəti shiy wəzə va ghay, mba'a pə gha sənay ka shi gəmgəm ni dza mbəzliy bətishi pə ghay, wəzəba zlashi gha na. ¹⁷ A na nza mbə mbəzli sləkə Hyalay, kwəma dzar kwa kwəma shi zəmə lə shi sa naw. Ka mənīy ni Hyala sləkə na mbəzli kə mənīy, tə shi mənī *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa mbə nzəy tsa shi, ka canshi nəw kwəma lə kwal tsa nza, ka bənsi zərkə lə vəshi. ¹⁸ Mba'a kə ndə nəw *Kəristəw tsəghay, ta vəshi dza Hyala ta kwəma ci, zhini ka fal mbəzli difa.

¹⁹ Ma ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwømmø pəla mənī naa dzaa bəmmə zərkə kwəmaa dzəghwa jipə ghwømmø mbə nzəy tsa ghwømmø, ka mənī shiy dzaa kətitəmmə ta kəli kwa kwal Hyala ²⁰ Ka lilidi sləni ghərati Hyala ghwøy lə kwəma shi zəmə ma. Na navay, a ghwømmø sənay, shi zəmə tifa shi gəmgəm ni kwa kwəma Hyalaw. Nanzə ki, mba'a

kə nihwəti mbəzli dzaa səshi kwa kwal Hyala va shi zəməhwə ghay, wəzə na ghaa zəməshiw. ²¹ Ma kwəma wəzə nay, mba'a ndə zlashi shiy dzaa nza gar səvəri tsahwəti zəmbəghəy kwa kwal Hyala, Ya sliw tsa zəmə na, ya tay na, ya nimaba shiy na ghəshi gwanashi. ²² A na na gha kiy, kwəma sənata gha vaa dzəkən kwəma va na, zlata sa gha mbə nəfə tsa gha kaa ghən tsa gha kwa kwəma Hyala. Vəshi na ta ntsaa nata ma fəti kən ghən tsa ci ghəci mbə mənī shi sənashi na ka shi wəzə ni. ²³ Ma war bakə bakə kə ghən tsa ndə ta kwəma kən nihwəti shi zəmə, dza na mba'a zəməhwəshi tsəghay, a fəti və kwa kwəma Hyala ghalaba. Sa nzanay, ge'i lə kwəma sənata na zəmə na shi zəmə na vaw. Ya war nimaba shiy na shi mənī ndə, bakə bakə, ghən tsa ci ta kwəma kən shi, ka mbəla mənishi ghəci tsəghay, *kwəma jikir naa mənī na kwa kwəma Hyala.

15

Gəzə kwəmaa dzəkən mənī wəzə kaa nihwəti mbəzli

¹ Ghwømmø ghwømmø mbəzliy təhəmmə va mbə kwəma Hyalay, kəti pə ghwømmø kəti ni daw daw bərki ni va mbəzli. Ka mənī ghwømmø war kwəma nata ghwømmø wəzə va ghwømmø ma. ² Ya wa ndə mbə ghwømmøy, ə kə mənī shiy dzaa təbanci kaa tsahwəti ndə, ta wəzə tsa ntsa va, ta mbə ghwømmø kətitishi lə kəli kwa kwal Hyala. ³ A ghwømmø sənay njasaa niy nza *Kəristəw tə hidī. Na naci, niy pəla mənī naa dzaa təbanci kwəma naw. War nja kwəmaa tsaliti mənī va mbə zliya dzəkən niy mənī na, sa niy ni va: A Hyala, tsəerə niy tsətəerəna mbəzli va vay, yən niy sə'wa na, kə niy ni.

14:13 14:13 1Kwər 10:32; 1Zhj 2:10 **14:14** 14:14 14:23; Mt 15:11; SləniKY 10:15; Tit 1:15 **14:15** 14:15 1Kwər 8:1, 11-13; 13; Gal 6:10 **14:17** 14:17 Mt 6:31-33; 1Kwər 8:8; Gal 5:22-24 **14:21** 14:21 1Kwər 8:13 **14:23** 14:23 14:14 **15:1** 15:1-2 14:1-2; 1Kwər 8:1-2; 10:23-24 **15:3** 15:3 Cem 69:10

4 Ya namaba kwøma tsaslambø møndi mbø Zliya Hyalay, ta mbø ghønzø bønimmø sønata na katar na kwøma na. Sa ka ghwømmø jangø kwøma va na, nza ghønzø møtsøhømmø børci, ka bømmø sø'wa kwøma, ta mbø ghwømmø føy ghøn tsa ghwømmø gøzliñø ta ndøghø søøkø tsa shi gøzøkø Hyala va bømmø. ⁵ Køøtitøñwø Hyala kwa møtsøhø børci, ka bø sø'wa kwøma kaa mbøzli, nza ghwøy mbøø nza sløka sløka kwa jipø ghwøy. A ghwøy mbøø nøw søøbø kwømaa mønøhwø Yesøw Køristøw. ⁶ Ta mbø ghwøy gwananwøy fal Hyala, Døy Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw lø miy kwøtiñ ki.

Mbøzli gwanashiy, ta fal sløn tsa Hyala dza ghøshi

⁷ Ghønzø tsøgha kiy, ya wa ndø na, ø køø zløba kwøma tsahwøti mbø nøfø tsa ci, njasa zløbavønwøy *Køristøw va. Ghwøy kø mønti tsøghay, a mbøzli taa fø shøndøkøø dzøti Hyala. ⁸ Ø gøzanwøy ya, ta na navay, sa søøkø Yesøw va ta køøti *ka Zhøwiføy, ta mbøø cintishi, ka sla dzørvø Hyalaw nø na. Ta mbøø cintishi ki na, mba'a søøkøø mønti shiy niy gøzanakøshi Hyala va mønishi kaa jijihishi. ⁹ Zhini na mba'a søøkøy køøtiti hwølføhi nihwøti *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø ba, nza ghøshi mbøø fal Hyala, sa mananatishi na zhøhwør njasa tsasliti møndi va mbø Zliya Hyalaa dzøkøn kwøma va, ma kø møndiy: A Hyala, va tsøgha dzee ta falña mbø hwølfø mbøzliy kamaa ka Zhøwifø.

Ka fal sløn tsa gha kwa cøm, ta fø gagaa dzøti gha, kø møndi.

¹⁰ Zhini ma kø møndi tø Zliya Hyala difay:

Ghwøy mbøzliy kamaa ka Zhøwiføy, jakayøm ghøn tsa ghwøy lø mbøzli tøravø Hyala,

ghwøy vøshi li shi gwananwøy, kø møndi.

¹¹ Dza, ma kø tø tsahwøti pi fa na: Faløm sløn tsa Hyala kwa sløkøpø ghwøy hwølføhi mbøzliy kamaa ka Zhøwifø.

Ø kø mbøzli tø hidfi gwanashiy fø shøndøkøø dzøti, kø.

¹² Ma kø *Ezay ndø gøzø kwøma Hyalaa dzøkøn Yesøw difa na:

Ta søøkø dza ntsa yakø møndi mbø takø tsa *Zhese.

Sa ka na søøkøyøy, ta møni mazø dza naa

dzøkøn mbøzliy kamaa ka Zhøwifø.

Ti dza ghøshiy føy ghøn tsa shi gøzliñø ta mbølitishi ghøci, kø.

¹³ Køøtitøñwø Hyalaa ni va føyøm ghøn tsa ghwøy gøzliñø tø ya, kø kaa mbøzli. Nza ghwøy mbøø nza mbø vøshi tøरणw, mba'a ndanwøy zørkø mbø nzøy tsa ghwøy, sa nzana mba'a ghwøy banavø nefer ghwøy. Ma ghalaba kiy, nza *Safø tsa Hyala bønwøy børci ta mbø ghwøy føy ghøn tsa ghwøy gøzliñø ti tøरणw.

Pøl gøzø kwømaa dzøkøn sløni ci

¹⁴ A ngwarmøhira, yøn dø'wø ghøn tseyey, ø sønay mbøzli wøzø tøरणw nza ghwøy. E sønay, a ghwøy sønata na katar na kwøma gwanata, a ghwøy møninwøy gar bøni shiy kaa ghøn tsa ghwøy kwa jipø ghwøy. ¹⁵ Ya tsøgha nzø kiy, dzøghwa tø tsahwøti pi na, lø børci gøzøkønwøy ya kwøma mbø Zliya tsasliñwøy ya na, sa dimee ghwøy za ghøn ti. Sa nzana mba'a Hyala ndara sløni va lø wøzø hwør tsa nzø.

¹⁶ Ta nzee ka ndø ghørançi sløni kaa Yesøw *Køristøw mbø hwølføhi *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø. Dzee tsan yøn banavø ghøn tsee gwanay kaa Hyala ta gøzø kwøma nzø wøzø na kaa mbøzliy kamaa ka Zhøwifø. Ta mbø ghøshiy banavø nefer shi, ma nza ghøshi nza kwa kwøma

15:4 15:4 1Kwø 10:11; 2Tim 3:16 15:5 15:5 12:16; Flp 2:2-5 15:7 15:7 14:1 15:8 15:8 Mt 15:24; SløniKY 3:25-26 15:9 15:9 Cem 18:50; Rm 11:30 15:10 15:10 Nøw 32:43 15:11 15:11 Cem 117:1 15:12 15:12 Ezay 11:10 15:13 15:13 5:1-2; 8:14-16, 24-28; 12:12 15:15 15:15-16 1:5 15:16 15:16 Flp 2:17

Hyala, nja shi vølanta mendi, ka tøbanta ghøshi, sa gwømatishi Safø tsa nzø dewardew tsa, ta nza ghøshi ka mbøzli nzø. ¹⁷ Sa nzana va tsøgha kiy, va tsøgha vøshee mbø sløn tsa Yesøw Køristøw lø sløni ghøratee va kaa Hyala. ¹⁸ Na neyey, nihwøti shiy tifa gar gøzø kwømee dzøkøn shi kala war shi ndara Køristøw børci ta møntishi ta mbø mbøzliy kamaa ka Zhøwiføø dī føti va Hyalaw. Aa ndara børci ta gøzanshi kwøma lø ta møni shiy ghønghøn ghønghøn mbø shi, søvøri mbø kwøma gøzee, lø sløni ghøratee. ¹⁹ Mba'a mønti kwøma madaŋa madaŋa na lø shiy cipø kwøma, mba'a børci *Safø tsa Hyala dewardew tsa cikøvøriishi. Ava tsøgha kwømavee kwal gøzanshi kwøma wøzø naa dzøkøn Køristøw gwanata kaa mbøzli dzar mbø nihwøti mølmøhi. Sa ghatee mbø mølmø Zherøwzalem pa' tø hidī ka Iiri. ²⁰ Dza ta gøzø Yøwøn kwøma wøzø na va kaa mbøzli mbø mølmø søøkø ma møndiy favø, na nee kwømaa niy mawtee. Niy dæe dza ta gøzø nzø tø pøtsa søøkø nihwøti mbøzliy gøzøhwøw. Vantee dzaa zhiniy nahwø pøtsa ghati tsahwøti ndø ghøra sløni ci ti. ²¹ Ø niy dæe yøn mønti kwømaa tsasliti møndi va mbø Zliya, nø møndi:

Ma mbøzliy niy søøkø ma møndiy
gøzanshi kwøma ciy,

ta nay dza ghøshi!

Mbøzliy niy søøkø maa favø ya gaka
kwømaa dzøkønø,

ta favø kwømaa dzøkøn dza ghøshi,
kø møndi.

*Pøl mbø dī dzaa dzømbø mølmø
Røm, ta wø

²² Daŋ sødæe søøkee mbø dī dza ta nihøtøŋwøy ki, war kala kwømavø kwølee nza va kwøma va. ²³ Nana kiy, tørø pi ghwøla tø nini hidī ta ghøra sløni yaw. Njana

nzana tørøŋwøe mawti tsøhøra mbø ghwøy ghala piyahi daŋøy, ²⁴ ta tsøhøra dzee mbø ghwøy, sa kee dzaa dzøti hidī ka Espanø, nza ghwømmø hyayvammø lø ghwøy jøw, ta mawvø ghøn tsa ghwømmø ghwømmø. Kee madī ta dzaa dzøti hidī ka Espanø, nza ghwøy katara ta dza va.

²⁵ Ma nana diy, dzømbø mølmø Zherøwzalem dzee ta vølanshi shiy kaa mbøzli Hyala. ²⁶ Sa nzanay, a mbøzliy nøw Yesøw tø hidī ka Masedøwan lø shi tø hidī ka Akay gøzøti kwa jipø shi, mba'a ghøshi tsøhøti shiy ta køøti ka ndøрма mbø mbøzliy nøw Yesøw mbø mølmø Zherøwzalem. ²⁷ Ghøshi lø dī tsa shi tøkøti na møni tsøgha. Kwaakwa na kwøma mønti ghøshi va tsøgha kaa *ka Zhøwifø kwørakwø. Sa nzanay ka Zhøwifø køøtitishi na, ghøshi *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø, ta mbø ghøshiy kwømavø tøfø miy tsa Hyala. Wøzø na mbøzliy kamaa ka Zhøwifø køøtishi lø tsøhanshi shiy kama vø shi kwørakwø. ²⁸ Ma sa kee tsøhøra, mba'ee dzaa ðanavøshi shi tsøhøti møndi va, mba'a nava sløni søømøta kwa wøree kiy, ma nzee madī ta dza kwa ghwøy kwa ghwøy, ta sækwøtøŋwøy kee gha dza ta wø tø hidī ka Espanø ki. ²⁹ E sønay, sa kee tsøhøra mbø ghwøyøy, lø tøfø miy tsa Yesøw *Køristøw dzee tsøhø mbø ghwøy tørøŋw. ³⁰ A ng-warmøhira, ø cø'wøŋwøy ya lø sløn tsa Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw sa nzana mba'a Safø tsa dewardew tsa ndammø dīva kwa jipø ghwømmø. Køøtiram lø cø'wø mbø mbøz tsa nzee tsa mbø. Cø'wøw Hyala tø ya. ³¹ Cø'wøw nza ghønzø ndøghwøtøra vantaa mbøzliy dī ma nøw Yesøw mbø hidī ka Zhøwde sara ngøra'wø. Cø'wøw dība ta mbø shi dzee va ta ðanshiy tøbanshi kaa mbøzli Hyala mbø mølmø Zherøwzalem.

15:18 15:18 2Kwø 3:5 **15:19** 15:19 Mk 16:17; 2Kwø 12:12 **15:20** 15:20 1Kwø 3:10-12; 2Kwø 10:15-16 **15:21** 15:21 Ezay 52:15 **15:22** 15:22-24 1:9-13 **15:25** 15:25 SløniKY 19:21; 20:22; 24:17 **15:26** 15:26 1Kwø 16:1; 2Kwø 8:1-9; Gal 2:10 **15:27** 15:27 1Kwø 9:11 **15:30** 15:30 2Kwø 1:11; Ef 6:18-19; Kwøl 4:3; 2Tes 3:1-2 **15:31** 15:31 SløniKY 21:10-11; 1Tes 2:14-15
15:32 15:32 1:7

³² Ma tsøgha ta nza kiy, ta tsøhøra dzee mbø ghwøy læ vøshi, Hyala zløbati. Ma nzee døkayvara mbø ghwøy ki. ³³ Nzøyta Hyalaa bø zørkøø dzøghwa jipø mbøzli læ ghwøy gwanañwøy. *Amin.

16

Pøl sækwø mbøzliy nøw Yesøw kwøtiñ kwøtiñ tsa shi gwa'a

¹ Nana kiy, e di gøzanwøy kwømaa dzøkøn zhamømmø Febe. Sa mbø køetipø læ ghøra sløni Yesøw mbø mølmø Kenkøre. ² Sa ka na tsøhøta mbø ghwøyøy, ka'wøti tø ghwøy wøzø læ sløn tsa Ndø sløkømmø *Køristøw. Ka'wøvøw njasa tøbø na va mbøzliy nøw Yesøw. Ya namaba kwøma dza naa ghøzlita tiy, køeti tø ghwøy mbø. Sa nzanay, a kækøetøhwø nihwøti mbøzli dafñ kwørakwø. Zhini mba'a køetøhwøra læ yønday ta yøn Pøl.

³ Sækwøtøra tø ghwøy kar Pørishil ghøshi læ Akilasø, mbøzli nza ghøy mbø ghøra sløni Yesøw Køristøw li shi kwa zøerø. ⁴ Ghøshi na mbøzliy niy zlay ghøn tsa shi ge'i læ nahwøti vici, war jøw ghøshi tømbe ta bøkøwøshi ta mbø ghøshiy yatøra! 'Wøsa nø ya kaa ngøshi tøरणw! Yøn kwøtira dza naa nza tø mananshi 'wøsa tsa va tala ðaw, mbø mananshi 'wøsa na mbøzliy nøw Yesøw, kamaa *ka Zhøwifø. ⁵ Sækwøtøram mbøzliy nøw Yesøw vaa ðasøva ta cø'wø køghi tsa shi gwanashi!

Sækwøtøram Epaynetø ntsa ðee, ghøci na kwa taña ntsaa ghaa zløbavø nøw Yesøw tø hidi ka Azøy. ⁶ Sækwøtøram Marøy, saa ghørahwø sløni va tøरणw dalala tø ghwøy. ⁷ Sækwøtøram manhira wøzø, kar Andørenikwøse, læ Zhøwnyasø, mbøzliy niy nza ghøy li shi køeli køeli kwa førhina kwatana. Ghøshi bakanashiy, tøरणw falshi *ka kwal

Yesøw. Pørba ghøshi gha naa nøw Yesøw Køristøw kaa ngøra.

⁸ Sækwøtøram Ampøliyatøse, ntsa ðee mbø sløn tsa Ndø sløkømmø. ⁹ Sækwøtøram 'Wørbø, ntsa nza ghwømmø mbø ghøra sløni Køristøw li. Zhini mba'a ghwøy sækwøtøra Søtakisø ntsa ðee. ¹⁰ Sækwøtøram Apeløse, ntsaa sahwø ngøra'wø ta kwøma Yesøw Køristøw, saa zhøghø ma hwøw kaa Yesøw. Sækwøtøram mbøzli køghi tsa Arisøtøbøl gwanashi. ¹¹ Sækwøtøram manda Herøwdiwøn, mba'a ghwøy sækwøti mbøzliy nøw Ndø sløkøpø køghi tsa Narshisø gwanashi diba.

¹² Sækwøtøram zhamøhimmø, kar Tørifenø læ Tøriføwsø, shi mbø ghøra sløni Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw. Zhini mba'a ghwøy sækwøti Pershidø, nahwøti zhamømmø di ghwømmø va, saa ghørahwø sløni Ndø sløkøpø va tøरणw. ¹³ Sækwøtøram Røføse, ntsa tøra tøra tsa ta ghørancilø sløni Ndø sløkøpø. Zhini mba'a ghwøy sækwøtøra mbøghøy, saa søkø va mbø nighøhwøra nja zøghwø yakø na kwa hwøw nze. ¹⁴ Sækwøtøram kar Ashinkøritø, læ Følegwan, læ Hermesø, læ Patørabasø, læ Hermasø, mba'a nihwøti niy tømbe mbøzli nza ghøshi li shi mbø nøw Yesøw gwanashi. ¹⁵ Sækwøtøram kar Filølgwø læ Zhøwli mba'a kar Nere læ zhambøghøy, mba'a kar 'Walimpasø ghøshi læ nihwøti mbøzli Hyala nza ghøshi li shi gwanashi.

¹⁶ Sækwøtim ghøn tsa ghwøy kwa jipø ghwøy kwøtiñ kwøtiñ tsa ghwøy wøzø wøzø. Mbø sækwøñwøy na jakøvahi mbøzliy nøw Køristøw tikø gwanashi tsa shi kwørakwø ða.

Kwa kørni gøzø kwøma Pøl

¹⁷ A ngwarmøhira, ø cø'wøñwøy ya, ya tø ghwøy ghøn tsa ghwøy

tərənjw va mbəzliy dī ma vaa zləba shi banavənjwəy məndi va. Lə shi tsəgha ni va tihəvəri ghəshi mbəzli, ka səsə məhərli mbəzli, ka kətiva ghwəy dzəvəgha gəla niva mbəzli ma. Kərakə pə ghwəy li shi! ¹⁸ Gəla niva mbəzliy, sləni Ndə sləkəmmə *Kəristəw na sa ghəra ghəshiw. Hwər tsa shiy pəla ghəshi gwa'a tsəgha. Ka ghəshiy dzay, mba'a ghəshi fənəy ghani kaa ndə ta ngədi. Tsəgha ka ghəshiy ngədfəhwə mbəzli kwədf kwədf məhərli ni.

¹⁹ Ghwəy na na ghwəy kiy, gwa'a gwa'a sənay mbəzli njasa dī ghwəy fəti ta kwəma Ndə sləkəpə. Va tsəgha vəshiree dalala tə ghwəy ki. E dī ghwəy mənijnwəy ka mbəzli tsəhwəli tsəhwəli ni, ta mənī na wəzə na kwəma. Kala kabə ma na jikir na ghwəy dzəmbə. ²⁰ Kwa kwəma dzaa nzay, ta zlərəvəri bərçi *ndə jaka tsa nzə dza Hyalaa bə zərkə kaa mbəzli, mba'a taa məntənjwəy ka miydalahiy dzəkən. Məntənjwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw.

²¹ Mbə səkwənjwəy na Timəte, ntsa nza ghəy li kwa zəərə mbə ghəra sləni. Mbə səkwənjwəy na manhira kar Ləshiyəsə, lə Zhasanjw, mba'a Səsəpater.

²² Yən yən Tertiyəsə tsasli na kwəma dī Pəl naa gəzanjwəy mbə zliya na. Avee səkwətənjwəy lə slən tsa Ndə sləkəpə tsaa jakətəmmə va kwərakwə ki.

²³ Mbə səkwənjwəy na Gayəsə, ntsa nzee kəghi tsa ci. Kəghi tsa ci ka mbəzliy nəw Yesəw basəva ta cə'wə. Mbə səkwənjwəy na Erastə, ndə kəsə gəna tsa fəy məndi mbə məlmə, mbə səkwənjwəy zəməmmə Kartəwsə dība.

²⁴ [Nza wəzə hwər tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw nza kən ghwəy gwananjwəy. *Amin!]

Pəl fal slən tsa Hyala

16:18 16:18 Flp 3:19; Kwəl 2:4 **16:19** 16:19 1:8 **16:20** 16:20 1:7 **16:21** 16:21 Timəte: SləniKY 16:1 **16:23** 16:23 Erastə: 2Tim 4:20 **16:25** 16:25 Ef 1:9; 3:4-5; Kwəl 1:26 **16:26** 16:26 1:2, 5 **16:27** 16:27 11:36; Flp 4:19-20; 1Tim 1:17; Zhəwdə 25; ShiZhj 4:11

²⁵ Ma Hyalay, a bərçi və tərənjw ta garətənjwəy ghənzə kwa kwal tsa nzə kala barva ma njasa gəzəkə kwəma wəzə na va cikəvəri Hyala kee gəzə kaa mbəzliy dzəkən Yesəw *Kəristəw. Niy nza mbəradzəy, kwəma mbəmbə na niy nza na kala sənata mbəzli ndimndimdim.

²⁶ Ma nana kiy, mba'a cikəvəriy dzəti ngwəla, dza məndi ka gəzəpə kwəmaa niy tsasli mbəzliy gəzə kwəma Hyalaa dzəkən Yesəw Kəristəw mbəradzə. Mba'a hwəlfəhi mbəzli tə hidī gwanashi favə kwəma va, njasa niy gəzəkə Hyalaa piy va ta kwa ndimndim, nza mbəzli mbəə dī fəti və, sa ka ghəshi banavə nefer shi.

²⁷ Va tsəgha na kiy, ə pə ghwəmməə fal Hyala ya pa' hwəmba. Ghənzə na kwa sənata kwəma kwətita. Ghənzə Hyala kwa shəndəkə. Fal ghwəmmə tə mbərəkə sləni mənī Yesəw. *Amin. Ava tība kərayee, nza ghwəy nza ki.

**Kwa taŋa zliya tsasli
Pəl kaa ka
Kwərintə
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ghala pətsaa tsasli Pəl zliya nay, ghəci tə hidī ka Efesə nza na. Ghala vəghwə tsa vay, məlmə Kwərintə na sa niy nza dikə na tə hidī ka Gərekə. Təreŋw nza gəna va mbəzli mbəba, ka zhəghə dəvə tə hidī ka Rəm lə ni tə hidī ka Azəyəy, dzəvəri mbə məlmə va ka ghəshiy taŋə. Təreŋw mbəzli mbəba niy məməni ghwərghwər ki, zhini mba'a ghəshi niy nəwvə ta mbəri tsa mbəzli ghəngħən ghəngħən.

Dza Pəl ki, mba'a tsəhəy mbə məlmə ka Kwərintə va, ghəci mbə wə kwa baka wə ci. Aa hiy mbə məlmə va tir məŋ lə dəghəsə, ndəkwə ta mənti piya bakə, mba'a gəzanshi kwəma Yesəw Kəristəw kaa mbəzli mbəba. A ghwəy dza kəsay nəwər tsa va mbə zliya ka kwal Yesəw vəh 18. Ma sa dzay Pəl ki na, mba'a shiy ghəngħən ghəngħən ghati səsə məhərli mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va, mba'a favə.

A Pəl tsasləhwə zliyahī ghəngħən ghəngħən fadə kaa ka Kwərintə: Ma kwa taŋa zliya gha naa tsasli na tsəhəta nava va ghwəmmə ghwəmə shi ndatsə niw, a zata. Kar Pəl gəzə kwəmaa dzəkən zliya va mbə 1 Kwərintə 5:9-13. Ma kwa baka zliya ciy, a nava tsəhəta va ghwəmmə. Ghənzə na zliya har ghwəmmə naa «Kwa taŋa zliya tsaslanaghə Pəl kaa mbəzli mbə məlmə Kwərintə».

Ma kwəma tsasli Pəl zliya na tiy, kwəma bakə na. Kwa taŋa kwəmay, dzəkən kwəma favə na vaa dzəkən shi, kwa bakay, ta zləbanshi kwəmaa dzəkən kwəmaa səti shi

mba'a ghəshi niy tsaslanaghə zliya kaa Pəl, ta dəw dzəkən.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-9 Pəl səkwə ka Kwərintə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta kwəma shi.

Vəh 1:10 pa' tə vəh 4:1-21 Pəl gəzə kaa ka Kwərintə a ghəshi zlay tihəva kwa jipə shi.

Vəh 5 Pəl gəzanshi zləba ma kwəma rəda rəda na kwa jipə shi.

Vəh 6:1-11 Pəl gəzanshi zlay bə kwəma kwa jipə shi, ta dza ta sləka kwa kwəma mbəzliy nəw ma Yesəw.

Vəh 6:12-20 Kwəmaa fə shəndəkəə dzəti Ndə sləkəpə dī na mbəzliy nəw Yesəw məni lə vəgha shi.

Vəh 7 Kwəmaa dzəkən bəva lə bəva ma.

Vəh 8:1 pa' tə vəh 11:1 Dzəkən sləkə tsa sləkə ka nəw Yesəw ghən tsa shi.

Vəh 11:2-34 Njasa təbə mbəzliy nəw Yesəw məni mbə jakəva tsa shi.

Vəh 12 pa' tə vəh 14 Gəzə kwəmaa dzəkən bərce bəpə Safə tsa Hyala ta məni shiy ghəngħən ghəngħən.

Vəh 15 Dzəkən zhakati tsa mbəzli mbə məti.

Vəh 16 Kwa kərnī gəzə kwəma Pəl, mba'a səkwə tsa səkwə shi Pəl.

Səkwəpə tsa Pəl

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa harvə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw. Sa təbanati na tsəgha, va tsəgha harvəra na. Ghəy lə zəməmmə Səsəten tsasli na. ² Kaa ngəŋwəy ghwəy mbəzli Hyala nəw Yesəw mbə məlmə ka Kwərintə gwanaŋwəy tsasli ghəy zliya na, ngəŋwəy ghwəy mbəzli mənti Yesəw Kəristəw ka mbəzli Hyala. Ghənzə haraŋwəy na ta nza ghwəy

ka shi nzë. Mbëzliy tsëfëkwë kwa kwëma Yesëw Këristëw gwanashi ya pa' kwëmaba na ghëshiy, ghënzë harashi na ta nza ghëshi ka shi nzë kwërakwë. Ndë slëkëshi na Yesëw Këristëw, Ndë slëkëmmë ghëci kwërakwë. ³ Mëntënjwëy wëzë hwër tsa nzë Dëmmë Hyala, ghëshi lë Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw, mba'a ghëshi ndanjwëy zërkë mbë nzëy tsa ghwëy.

*Shi wëzë ni kwëmavë mbëzli ka Kwërintë të mbërkë Yesëw *Këristëw*

⁴ Yën yën Pël kiy, war mbë man-anta 'wësa nzee ya hwëmba kaa Hyala të mbërkë kwëma ghwëy. Sa nzana, mba'a mëntënjwëy wëzë hwër tsa nzë mbë jakëva tsa ghwëy lë Yesëw Këristëw. ⁵ Mbë jakëva tsa ghwëy li kiy, dzëghwa Hyala mba'a ndanjwëy ya nimaba shi wëzë ni kwa kwal tsa nzë gwanashi. Dzëghwa tërënjw ghwëy sënata kwëma, mba'a ghwëy mbay gëzë kwëma kaa mbëzli wëzë wëzë. ⁶ Ma mënta kwëma va tsëghay, sa nzana, ghala pëtsaa niy gëzanjwëy ghëy kwëma Këristëwëy, mba'a ghwëy zlëbavë wëzë wëzë, lë nëfë kwëtij. ⁷ Va tsëgha na kiy, së tifa mba'a ghwëy tërhay mbë shi bë Hyala kaa mbëzli na na ghwëy ghwëy mbëzliy ndëghë vici dza Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw tëzli tiw. ⁸ Ghëci ghëci Yesëw dë'wë ghën tsa ci dza naa këtijwëy, ta mbë ghwëy garënjwëy lë bërçi, pa' të kwa kërni vëghwë. Vantaa fëti dzaa nza dzar kwa kabaka ghwëy fëca dza Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw zhëghëvää sëakë. ⁹ Na Hyalaa harvënjwëy va ta nza ghwëy jakëjakë lë Zëghwë nzë Yesëw Këristëw Ndë slëkëmmëy, gëzë kwëma bakë bakë na kwa miy tsa nzëw! Ya namaba na kwëma gëzëkë nay, war tsëgha dza naa nza.

Tihëva tsa kwa jipë mbëzliy nëw Yesëw mbë mëlme Kwërintë

¹⁰ A ngwarmëhira, a cë'wënjwëy ya lë slën tsa Ndë slëkëmmë Yesëw *Këristëw, a ghwëy yëmëti miy tsa ghwëy gwananjwëy ka sa kwëtij tsa. Ka tihëva ghwëy kwa jipë ghwëy ma. Jakëtim ghën tsa ghwëy wëzë wëzë, a kwëma mbë nefer ghwëy nza ka sa kwëtij na, tsëgha mëhërli ghwëy diba. ¹¹ Va wa gëzee kwëma va tsëghay ngwarmëhiray, sa nzana mba'a nihwëti mbëzli këghi tsa zhamëmmë Këlawë tsëhëshi tikë, mba'a ghëshi gëzara, ghwëyëy, mbë hëërëva nza ghwëy kwa jipë ghwëy, kë ghëshi. ¹² Ma tihëva tsa kwa jipë ghwëy va gëzë yay, avanay: Ya wa ndë mbë ghwëyëy, lë na ci gëzë kwëma na kwëtij: «Pël nëwëe» kë tsahwëti, ma kë tsahwëti na: «Apëlësë nëwëe nee!» kë. Ma kë tsahwëti ba na: «Piyer nëwëe!» kë. Ma kë tsahwëti di ba na: «Na neyey, Këristëw nëwëe nee!» kë. ¹³ Öy, kwëma zhini ghwëy tihëvëri Këristëw kia? Yën yën Pël na sa danjavëgha mëndi vëgha tsëm të mbërkë jikir tsa ghwëy shëkëna? Naa lë slën tsa Pël niy mëntënjwëy mëndi *batem na pën? A ghwëy sënay kwëmëe mbë kwëma vav pë ghwëy nanzë bay? ¹⁴ 'Wësa në ya kaa Hyala, sa nzana kala mënëhwë batemëe kaa ndë mbë ghwëy, dzëghwakën kar Kërispësë ghëshi lë Gayësë. ¹⁵ Ya gar gëzë ndë nza mbë ghwëy na: «*Batem tsa mëntëra Pël vay, lë slën tsa ci mëntëra na» kë. ¹⁶ Eh! Yi sham ki, e zëzëvë tsahwëti ntsa mënëhwëe batem kaa ngëci. E mënëhwë kaa Sëtefanësë ghëshi lë mbëzli këghi tsa ci diba sham. Sënivëe yën zhiniy mënëhwë batem kaa tsahwëti dzëghwakën mbëzli va diba kiw. ¹⁷ Sa nzanay, ghwënara Yesëw Këristëw ta dza ta manan-

1:5 1:5 2Kwër 8:7 **1:7** 1:7 2Tes 1:7; Tit 2:13 **1:8** 1:8 Flp 1:6; 1Tes 3:13; 5:23 **1:9** 1:9 10:13; 1Tes 5:24; 2Tes 3:3 **1:10** 1:10-11 3:3; 11:18; 2Kwër 12:20; Ef 4:2-6; Flp 2:2; Zhj 17:21-23 **1:12** 1:12 3:4; Apëlësë: 3:5-6, 22; 4:6; 16:12; SlëniKY 18:24; 19:1; Piyer: 1Kwër 3:22; 9:5; 15:5; Gal 2:9, 11-14; 2Kwër 10:7 **1:14** 1:14 Kirispësë: SlëniKY 18:8; Gayësë: Rm 16:23-24 **1:16** 1:16 Sëtefanësë: 16:15

shi batem kaa mbəzliw. Ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli ghwənara na. Ma yən mbə gəzə kwəma va ba na, ka gəzee lə sənata kwəma mbə ghən ndə ngəriw. Va way, vantaa məti mətij Yesəw va vəgha tsəm mənta ka kwəma gəmta na.

Bərçi Hyala, lə sənata kwəma nzə

¹⁸ Mba'a kə məndiy gəzə kwəmaa dzəkən məti *Kəristəw va vəgha tsəməy, nja kwəma kama ghən ti, ka naa pəzli va mbəzliy dza ta zashi. Ma na ghwəmmə, ghwəmmə shi nza Hyala mbə mbəlimməy, a ghwəmmə sənay, lə bərçi Hyala na mbə kwəma məti Kəristəw vəgha tsəm, pə ghwəmmə. ¹⁹ Ava war tsəgha gəzəkə Hyala mbə Zliya nzə kwərakwə, ma kəy:

«Ta zamti sənata kwəma mbə ghən mbəzliy sənata kwəma dzee.

Zhini mba'ee banti məhərli mbə ghən ka məhərli!» kə.

²⁰ Tsəgha kə kiy, kwəma dza ka sənata kwəma tikə tə hidiy kəray lə sənata kwəma shi va kia? Ya ka bənipə kwəma na tsahwəti pətsa dza ghəshiy kəray ti tiba na? Ya mbəzli nja mbəzliy ngəngərə ghəpə vaa dzəkən shi tikə tə hidī na, nahwəti kwəma dza ghəshiy ghakə tiba na? Tiba teepəw! Na Hyalay, a cikəvəri, ma na sənata kwəma mbəzli tikə tə hidiy, kwəma kama ghən ti na, kə.

²¹ A Hyala mənti shiy lə sənata kwəma nzə, ka nashi mbəzli tikə tə hidī. Ma ghəshi lə na shi va sənata kwəma na, kala bəti shi mənti Hyala va ghəshi nja shiy. Va tsəgha bəti ghəshi kwəma gəzə ghəy na nja kwəma kama ghən ti. Ma na Hyala nanzə kiy, lə kwəma bəti mbəzli va nja kwəma kama ghən ti tarəkə na mbəli mbəzliy banavə nefer shi. ²² Mbəzli

*ka Zhəwifəy, war ghəy nashi shi madəna madəna ni dza ghəy bəti kwəma va ka kwəma katanə na, kə ghəshi. Ma ka Gərekə nashi na, war ghəy sənanti kwəma va lə na ghəy sənata kwəma, kə ghəshi. ²³ Ma na na ghəy na ghəy kiy, kwəmaa dzəkən Kəristəw tsa danwavəgha məndi vəgha tsəm na sa gəzə ghəy kaa mbəzli. Dzəghwa ka Zhəwifə nashi ki na, mba'a ghəshi bəti njasa ngədīshim dzəmbə nahwəti kwəma gəmgəm na. Ma hwəlfə *mbəzliy kama ka Zhəwifə na, nja kwəma kama ghən ti, ghəshi bəti. ²⁴ Ma va mbəzli təravə Hyala ta nza ghəshi ka shi nzə, ya ka Zhəwifə na ghəshi, ya mbəzliy kama ka Zhəwifə ghəshiy, a ghəshi sənay, mbə ci bərçi Hyala, lə sənata kwəma Hyala na Yesəw səvəri, kə ghəshi. ²⁵ Ma na shi mənti Hyala va nighəshi mbəzli nja shi kama ghən ti shiy, a ghəshi tanəti sənata kwəma ndə ngəri. Ya ə nighəti mbəzli Hyala nja kwa daw bərçi dibay, a bərçi Hyala va daw ni tanəti bərçi va ndə ngəri.

²⁶ A ngwarməhira, nighətim di. Sənzənvay, ghwəy gwanəwəy, ghwəy mbəzli təravə Hyala va na, mbəzli njaa shi nza ghwəy tay? Dan na ka sənata kwəma, dzar kwa sənata kwəma mbəzli tikə tə hidī mbə ghwəy nay ghwəy ta na? Dan na hwəlfə ka hidī mbə ghwəy nashi ghwəy na? Dan na mbəzli dibədibə ni va mbəzli tikə tə hidī mbə ghwəy na? ²⁷ Ma Hyala nanzə kiy, mbəzli zhəghəti mbəzli tikə va tə hidī nja mbəzliy sənata ma kwəmaa təravə na ta nza ghəshi ka mbəzli nzə. War ta mbə ghənzəə pakən ha'wə kən ka sənata kwəma. Mbəzli daw daw bərçi ni va mbəzli tikə tə hidiy təravə na, ta mbə ghənzəə pakən ha'wə kən ka bərçi. ²⁸ Mbəzli gəmshī ni sənə məndiy

1:18 1:18 Rm 1:16; 2Kwər 4:3 **1:19** 1:19-20 3:18-20; Mt 11:25; Rm 1:22 **1:19** 1:19 Ezay 29:14; Zhəwbə 12:13, 17; Ezay 19:12-14; 44:25 **1:21** 1:21 Rm 1:19-20 **1:22** 1:22 Mt 12:38; Zhj 4:48; SləniKY 17:18, 32 **1:23** 1:23 2:14; Gal 3:1; 5:11 **1:24** 1:24 1:18; 2:5; Kwəl 2:3 **1:25** 1:25 2Kwər 13:4 **1:26** 1:26 Zhj 7:48 **1:27** 1:27-28 Rm 12:16; Zhk 2:5; Lk 1:51-53; 6:20

dzækən shi, ka ndørəshi tikə tō hidfiy, ghəshi na shi təravə Hyala ta nza ghəshi ka mbəzli nzə. War ta mbə ghənzəə sawavəri mbəzli dibədibə ni tikə tō hidfi mēnti Hyala kwəma va tsəgha. ²⁹ Ma ghalaba kiy, ndə tifa ya kwətij dzaa mbay kəli ghən tsa ci kwa kwəma Hyalaw. ³⁰ Hyala va jakayŋwəy na lə Yesəw Kəristəw. Dzəghwa na mba'a mēnti Yesəw ta nza ghəci va ghəy ka na ghəy sənata kwəma sənata ghəy. Tə mbərkə Yesəw Kəristəw nighəmmə Hyala nja mbəzli slar slar ni, kwa mətse nzə sana. Mba'a ghwəmmə zhəghəmmə ka mbəzli nzə, mba'a mbəlantəmmə səvəri mbə dəvə *kwəma jikir na. ³¹ Ma mēnti Hyala tsəghay, ta mbəə nza nja kwəma tsasliti mēndi va mbə Zliya. Saa ni va:

«War mba'a kə ndəə dfi kəli ghən tsa ciy,
lə kwəma mēnti Ndə sləkəpə kəə kəli sa ci»kə.

2

Kwataka kwəmaa dzækən mēti Yesəw vəgha tsəm niy gəzə Pəl kaa ka Kwerintø

¹ Yən kwərakwə kiy ng-warməhiray, ghala pətsaa niy tsəhəree va mbə ghwəy ta gəzanwəy kwəma shiy niy nza mbəmbə ni, dzəghwa mba'a Hyala citəŋəyshiy, lə məcəŋa gəzə kwəma 'yahə'yahəta na niy gəzee kwəməw. Dibay, lə sənata kwəma mbəzli tikə tō hidfi niy gəzee kwəməw. ² Sa nzanay, ghala yən ghwəla ta tsəhə mbə ghwəy na, niy tarəkə pəla nahwəti kwəmee mbə ghwəy dzəghwakən Yesəw *Kəristəw gwa'a tsəghaw. Gaw dzækən mēti mətiiy na va vəgha tsəm ta kwəma mbəzli jikir na niy gəzee kwəma. ³ Ghala pətsa vay, war nja ntsa kama bəliti və niy nzəyree mbə ghwəy. Tərəŋw niy ghəradfa hazləni, kala

gwərgwərə yən niy nza. ⁴ Yən mbə gəzanwəy kwəma Hyalay, lə sənata kwəma tikə tō hidfi gar mbay ngədīvəŋwəy niy gəzanwəy ya kwəməw. *Safə tsa Hyala niy ciŋwəy na lə bərcki, katan na kwəma gəzanwəy ya va, kə. ⁵ Ma sa favə ghwəy bərcki Hyala mbə kwəma va tsəgha ki na, dza ghwəy mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw. Tə sa favə ghwəy kwəma sənata mbəzli tikə tō hidfi niy nzanaw.

A Hyala sənata kwəma, njasa nza na

⁶ Ya tsəgha nzə nanzə kiy, mbə bananshi sənata kwəma nzee kaa mbəzliy təhəshi mbə kwəma Hyala. Ə na na nzanay, kwəma sənata mbəzli tikə tō hidfi naw. Dibay kwəma sənata mbəzli dikə dikə ni tikə tō hidfi naw. Ta na niva mbəzliy, ta bəkwəshi dza ghəshi. ⁷ Ma gəla na bananshee na sənata kwəma kaa mbəzliy, na Hyala sənata kwəma na nava, sa tō mbə. Ghala ghənzə ghwəla ta nga hidfi niy təravə Hyala sənata kwəma va, ta mbə ghwəmmə nzəy kwasəbə, mbə shəndəkə tsa nzə. Dza na mba'a mbələy, kalaa niy nata mbəzli kwatəŋa. ⁸ Nava sənata kwəmay, sənata mbəzli dikə dikə ni tikə tō hidfiw. Mba'a kə ghəshi niy sənata nzay, ka dza ghəshiy danwəvəgha Ndə sləkəmmə tsa gwəramti shəndəkə va ti vəgha tsəm nzaw. ⁹ Ma kwəma mēnti Hyala va tsəgha kiy, nja kwəma tsasliti mēndi va mbə Zliya nzə va na. Ma kə mēndiy:

«Shi səəkə ma ndə ngeriy nashi lə mətse ci,
kala səəkə ghəciy favəshi lə sləmə ci.
Zhini kala səəkə ghəciy təkəhwə dzækən shiy,
Ghəshi na shi gwəmati Hyala,
mba'a fəyshi kaa mbəzliy dfi» kə.

1:30 1:30 2Kwər 5:21 **1:31** 1:31 Zher 9:22-23; 1Kwər 1:29; 2:2; 4:7; 2Kwər 10:17; 11:30; 12:5; Ef 2:9 **2:1** 2:1 1:17 **2:2** 2:2 1:23; Gal 6:14 **2:3** 2:3 SləniKY 18:9; 2Kwər 10:1, 10 **2:4** 2:4 4:20; 1Tes 1:5 **2:5** 2:5 1:18, 24 **2:7** 2:7 Rm 5:2; 2Kwər 3:18; 4:17; Kwəl 1:26 **2:8** 2:8 Lk 23:34 **2:9** 2:9 Ezay 52:15

¹⁰ Ghwəmmə na na ghwəmmə kiy, a Hyala cikəvərimmə shi va, lə Safə tsa nzə va dewdew tsa. Na *Safə tsa Hyalay, cəke' sənashi na shiy. Ya kwəma təkə Hyala mbəba mbəba nzəy, cəke' sənata na. ¹¹ Mba'a kə ndə təkəti kwəma mbə nəfə tsa ci sanay, ndə tibaa sənata kwəma va kala war ghəci ghəci ntsaa təkəti kwəma va vaw. Ava tsəgha na lə Hyala kwərakwə ki, war Safə tsa nzə kwətiy na saa sənata kwəma mbə nəfə nzə. Tsahwəti ndə tibaa sənataw.

¹² Ma ghwəmmə na na ghwəmmə kiy, a Hyala ndammə Safə tsa nzə dewdew tsa. Safə tsa səkə va mbəzli tə hidī naw. Safə tsa nzə ndammə Hyala, ta mbə ghwəmmə sənashi shi ndammə Hyala lə wəzə hwər tsa nzə.

¹³ Ghala pətsa ka ghəy gəzanshi kwəmaa dzəkən kwəma va kaa mbəzli kiy, lə sənata kwəma bənivə ghəy va mbəzli tikə tə hidī ka ghəy gəzəw, Safə tsa Hyala ka naa cinəy kwəma ka ghəy gəzə. Ka ghəy dza ki na, ka gəzə kwəmaa dzəkən Safə tsa Hyala kaa mbəzli nza Safə tsa va mbə nefer shi. ¹⁴ Ma ntsa kama Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ciy, ka mbay tsava ndəə zləba shi cipə Safə tsa Hyalaw. Nja shi kama ghən ti shi ka naa nighəshi. Ka mbay naa favəshiw, sa nzanay, lə bərçi Safə tsa Hyala ka məndiy mbay təravərishi. ¹⁵ A na ntsa nza Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ciy, aa sənay təravəri shiy gwanashi. Ka mbay ndəə banavə fətiw. ¹⁶ Sa nzana, ma kə mēndi mbə Zliya Hyalay:

«Ndə tifa mba'a sənata təkə kwəma mbə məhərli Ndə sləkəpə na?»

Ndə tifa gar canci kwəma ka na mēni na?» kə mēndi.

A na ghwəmmə ghwəmmə mbəzli nza Safə tsa Hyala mbə nefer ghwəmmə kiy, təkə kwəma kwətin

naa sa mbə məhərli ghwəmmə lə *Kəristəw.

3

Sləni mbəzliy gəzə kwəma Hyala

¹ A ngwarməhira, ghala pətsaa niy nzee mbə ghwəyəy, niy mbay ya gəzanwəy kwəma njasa ka məndiy gəzanshi kwəma kaa mbəzli nza *Safə tsa Hyala mbə nefer shiw. Nja kaa mbəzli gəmshī ni niy gəzanwəyee kwəma. Sa nzana ghalabay, war nja ndərazhi ghwəlashi ni tə 'wa niy nza ghwəy, kala kəlinwəy ghwəy mbə kwəma Yesəw *Kəristəw. ² Kwəmaa niy bəninjwəy yay, nja 'wa ka mēndi vaa sa kaa zəghwə niy nza na, niy mēnta naa dafaw. Sa nzanay, niy təhənjwəy ghwəy gar zəmə dafaw. Ya pa' sanay, təhənjwəy ghwəy gar zəmə dafaw. ³ Sa nzanay, ghwəlanwəy nza ghwəy mbə məməni shiy nja mbəzli tikə tə hidī. Njana nzana mbə hərhe ghwəy kwa jipə ghwəy, ka məməni miyəy, ghala mbə ghwəy lə mbəzli tikə tə hidiw, war nja mbəzli gwanashi ni tikə tə hidī mēni ghwəy kwəma. ⁴ Mbə kwəma nə ghwəy va: «Kwəma Pəl nəwee!» kə tsahwəti. Ma tsahwəti ba na: «Na Apələsə nəwee nee!» kəy, kwemer ka mbəzli gwanashi ni tikə tə hidiy gəzə ghwəy nashi shi va sa?

⁵ Ghənzə nja na na ghəy bakanəy lə Apələsə kiy, mbəzli nja washī ni nza ghəya? Mbəzliy ghəranta sləni Hyala nza ghəy gwa'a tsəgha. Na gəzanwəy ghəy kwəma Hyala, mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy. Ya wa ndə mbə ghəyəy, njasa banavə Ndə sləkəpə nīci bərçi ta sləni ghərati na sləni ci mbə ghwəy. ⁶ Nja ka za məninjəy ghəy. Yənəy, hwəlfəə tsanjwambee mbə hidī, dza Apələsə mba'a ganavə yam. Ma ntsaa

pəsəti shi va ka kəlitishiy, Hyala na. ⁷ A ghwəmmə sənay, na na kar ndə tsənjwə shiy, lə ndə ga yam kaa shiyəy, mbəzli pərshi ni na ghəshiw. Hyala kwətita ghənzə saa pəsətishi, ka kəlitishi, na sa nza dikə ti mbə kwəma va gwa'a tsəgha. ⁸ Shiy təhəvəri kar ntsaa tsənjwəti shiy lə ntsaa ganshi yam tibaw. Yəmyəmshī na ghəshi. Ya wa ndə mbə shiy, ta wanci zhəmə sləni ci dza Hyala ge'i ge'i lə sləni ghərati na. ⁹ Ghəy bakanəjəyəy, kaa Hyala ghəra ghəy sləni jakə. Ma ghwəy na, nja za Hyala ghwəy mənijwəy kwərakwə ki.

Lə tsahwəti fir dibay, nja ciki tsa nga Hyala nza ghwəy. ¹⁰ Sa dzee ge'i lə ni ya bərçi ndara Hyala ta ghəra sləni nzəy, mba'ee ghati ghəra sləni mbə ghwəy nja ndə nga ciki tsaa gwəramtiy sənay fə səfa ciki. Sa fətee səfa ciki wəzə wəzə na, dza tsahwəti ndə na, ka nga cikiy sati tə səfa va ki. Nanzə kiy, ya wa ndə mbə ka nga shiy na, mənī tə ghəci məhərli wəzə, mbə shi nga naa sati. ¹¹ A na səfa ciki naci, a Hyala garəy gwa'a, ghəci na Yesəw Kəristəw. Tsahwəti ndə tifa ka mbay fəti nahwəti səfa ciki ghwəlaw. ¹² Ma ka nga shiy ki na, ka nga shiy sati tə səfa ciki tsa va. Ka nga niy nga lə tsahi mbəzə, nihwəti na, tə tsahi bənba, nihwəti na, lə *hərezli ka bərçi nza dimə ti shi, nihwəti ba na, lə shəghwə, ma nihwəti na, lə məzadi, nihwəti diba na lə jivəti, tsəgha. ¹³ Fəca dza ngwəvəə nza kiy, ta dzəti ngwəla dza sləni ndəə dza ya tsamaba ndə ci gwa'a. Sa nzana fəcavay, lə ghwə dza Hyalaa dzəghə sləni ghərati ndə ya tsamaba ci gwa'a. Ta sənay nda sləni wəzə naa ghərati ndə, nda sləni jikir naa ghərati na. ¹⁴ Ma ntsa dza na ci sləniy ndita ma va ghwə ghalaba kiy, ta wanci zhəmə

ci dza Hyalaa dza. ¹⁵ Mba'a kə ghwə dzaa ndəhwə na ndə sləniy, ka dza Hyalaa wanci zhəmə ci kaa tsava ndəw. A Hyala taa mbəlanti nanzə, ə na na nzanay, ngahə dza naa mbəli. Nja ntsaa zləghwəkəvəri ghən tsa ci mbə jipə ghwə.

¹⁶ Ghwəy kiy, ə sənay ma ghwəy, ciki tsa Hyalaa gə ghwəy, ka nzəy Safə tsa nzə dəwdəw tsa mbə ghwəy pə ghwəy shəkəna? ¹⁷ Mba'a kə ndə ladamti ciki tsa Hyala vay, ta zamti tsava ndə dza Hyalaa dza kwərakwə. Sa nzanay, sa Hyala də'wə ghən tsa nzə na ciki tsa va. Ciki tsa vay, ghwəy na ki.

¹⁸ Əntaa ndə dzaa gwəravəə ngəditi ghən tsa ci gəm ma, war mba'a kə ndə mbə ghwəy nay ghən tsa ci nja ntsaa sənanti kwəma dzar kwa kwəma tikə tə hidiy, ghən tsa ciy sətəti tsava ndə. Wəzəba mənīy na nja *hil na va mbəzli tə hidī. Ma nza ghəci mbəə kwəmavə mənīy ka ntsaa sənata kwəma tsa katan tsa ghalaba ki. ¹⁹ Sa nzanay, na ndə ngəri va kwəma sənata na tikə tə hidī na, nja shi kama ghən ti nighəti Hyala. Ta na navay, a məndi tsasliti mbə Zliya Hyala, ma kə məndiy:

Lə sənata kwəma shi də'wə ghən tsa shi
kəsəy Hyala mbəzliy sənata kwəma va, kə məndi!

²⁰ Zhini ma kə tə tsahwəti pi ba na:
A Ndə sləkəpə sənata təkə kwəma mbə məhərli
mbəzliy sənata kwəma gwa'a gwa'a.
Aa sənay kwəma gəmta na na, kə.

²¹ Ghənzə tsəgha kiy, əntaa ghwəy dzaa dzanwəy ta vəshi lə ke ngəri, ka gəzə, mbəzli ntsa tsa' tsa va nza ghəy, pə ghwəy ma. Kwəma ka ghwəy sənata, sə tifa kala sa ghwəyəw. ²² Ya yən yən Pəl sana, ya Apələsə, ya Piyerəy, shi ghwəy nza ghəy. Ya shi tə hidī ni, ya piy tsa piy ndə ngəri, ya mətīy bəpəy,

3:8 3:8 4:5 **3:9** 3:9 Mt 13:3-9; Ef 2:20-21; 1Pi 2:4-6 **3:10** 3:10 1Kwər 15:10 **3:11** 3:11 Ezay 28:16; SləniKY 4:11-12 **3:13** 3:13-15 Rm 2:6; 2Kwər 5:10 **3:15** 3:15 Zhəwdə 23 **3:16** 3:16 6:19; Rm 8:9, 11, 15; 2Kwər 6:16; Gal 5:25; 1Pi 2:5 **3:18** 3:18 4:10 **3:19** 3:19 Zhəwbə 5:12-13; 1Kwər 1:20 **3:20** 3:20 Cem 94:11 **3:22** 3:22 Rm 8:38

war shi ghwəy na ghəshi. Ya shi mbə vəghwə tsa sənzenva ni, ya ni mbə vəghwə tsa dzaa nzay, war shi ghwəy na ghəshi. ²³ Ma ghwəy kwərakwə ki na, shi Yesəw Kəristəw ghwəy. Ma Yesəw Kəristəw na, sa Hyala ghəci kwərakwə ba, tsəgha.

4

Ka kwal Yesəw Kəristəw

¹ Na na ghəy, ghəy *ka kwal Yesəw kiy, ka ghəra sləni Yesəw *Kəristəw nza ghəy. Mbəzli banavəshi Hyala kwəma nzə niy mbələy na, ta gəzə ghəshi kaa mbəzli nza ghəy. Ava tsəgha kə mbəzli bətənjəy gwa'a tsəgha. ² Ma niy təbə na nanzə kiy, ntsa banavə məndi sləni mbə dəvə ci na, mba'a mənti sləni va lə kwal. ³ Na neyey, ka shashara kwəma gəzə ghwəy dzəkən yaw, ya ndə njaa na Pəl nə nihwəti mbəzliy, kwəma tibaa shasharaw. Ya yən də'wə ghən tsee sanay, ka mbay yaa ni ntsa tsa' tsa nzee pənəw. ⁴ Ya tsəgha nata mee kwəma gəmgəm na mbə nəfə tseyey, ka dzee mbay ni kwəma gəmgəm na vəyaw pənəw. Ndə sləkəra dza naa slara nee ngwəvə gwa'a tsəgha. ⁵ Va tsəgha na kiy, ka mbatsə sla ngwəvə ghwəy dzəkən sləni mbəzli di ma. Ndəghətim vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw səkə ti. Sa ka na səkəyəy, ghəci dza naa bəkəvəri shi mbəmbə ni dzar mbə kwəslī gwanashi, mba'a bəkəvəri kwəma təkə mbəzli mbə nefer shi. Ma fəcava kiy, ya wa ndə na, ta falti dza Hyala ge'i lə sləni ghəratī na. ⁶ A ngwarməhira, ma kwəma gəzanwəy ya vaa dzəkən ghən tsa ghəy lə Apələsə gwanata kiy, ta mbəə kətitənjəy nə ya, nza ghwəy mbəə bənivə kwəmaa səvəri mbə. Ta mbə ghwəy nəw kwəma lə kwal tsa nzə, njasa tsasliti məndi mbə Zliya Hyala gwa'a tsəgha. Əntaa ghwəy dzaa dzanwəy ta vəshi lə tsahwəti ndə, ka ndərə tsahwəti

ma. ⁷ Ya gha gha ntsaa bəti ghən tsa gha va nja pərɲa kiy, wa ntsaa ni, pərɲa nza gha mbə nihwəti mbəzli kə ngəɲaa? Nima shiy na ni kwəməvə gha va lə bərɲi gha, kala kama Hyala ndaɲa shi kia? Hyala kə ndaɲa shi va gha gwanashi kiy, tawa dzaɲa gha ta kəli ghən gəm njasa nzana lə bərɲi gha gha kwəməvə shi va gha va diba kia?

⁸ Mənim kwəma ghwəy gwəla, a ghwəy kwəməvə shi dī ghwəy gwa'a gwa'a nana na ghwəy ki. Ka shiy mənɲwəy ghwəy kwa kwal Hyala. A ghwəy ghati mənɲi mazə kala ndəghənjəy ma. Jəw niy dza naa nza, ghwəy mənɲwəy ka mezhizhə nza katanəw. Ghalabay ta kwəməvə mənɲi mazə dza ghəy, ghəy ka kwal Yesəw kwasəbə ghwəy nza. ⁹ Ma na na ghəy ghəy ka kwal Yesəw, yən nighə nee kiy, war ka mbəzliy kəray ləy hwəm gwa'a gwa'a nighee Hyala fəyɲəy mbə mbəzli. Nja mbəzli slanəkənsim ngwəvə mətī, ta dza məndi ta bəkəwəshi tə bəghə kwa kwəma mbəzli gwa'a gwa'a. A Hyala fəyɲəy ka mbəzli dza məndiy basəva gwa'a gwa'a ta nighəshi, ta nighəshi ka kwal Hyala, lə mbəzli tə hidī gwa'a. ¹⁰ War nja ka gezlekiki zhəghənjəy ghəy va mbəzli tə hidī, tə sa gəzəpə ghəy kwəma Yesəw Kəristəw na ghəy ki. Dzəghwa ghwəy na ghwəy ki na, njasa bətənjəy məndi ka mbəzliy sənata kwəma tə sa jakənjəy ghwəy lə Yesəw Kəristəw ghwəy nighətī. War nja mbəzli daw daw bəliti ni nighənjəy məndi. Dzəghwa ghwəy na ghwəy ki na, njasa bətənjəy məndi ka ka bəliti ghwəy nighətī. Ə tsəərənjəy məndi na ghəy ki. Ma ghwəy na, njasa fə məndi dikəə dzətī ghwəy ghwəy nighətī. ¹¹ Ya pa' ndatə sanay, mbə ghəranəy na ma lə ndir gwa'a. Ya kwəbənər kən ghən ghəy na, war shi hali hali ni.

3:23 3:23 15:28; Rm 14:7-9 **4:2** 4:2 Lk 12:42 **4:4** 4:4 Cem 143:2 **4:5** 4:5 3:8; Cem 139:1-12; Rm 2:16 **4:7** 4:7 Gal 6:3 **4:9** 4:9 Rm 8:36; Ebr 10:33 **4:10** 4:10-13 2Kwər 11:23-29 **4:10** 4:10 3:18

War ngəra'wə məndiy sanəy təgəm təgəm, war ə ghəy dadanərə war danərə. ¹² Ə məti ghəy dzəmbə ghəra sləni lə dəvə ghəy ta mbə ghəy kwəməvə shi zəmə ghəy. Ya tsəerəə tsəerənəy ndə na, war mbə cə'wə Hyala ghəy ti a ghənzə təfanati miy tsa wəzə tsa. Ya war ə sanəy məndi ngəra'wə na, war mbə sə'wa ghəy. ¹³ Ya ə gəzə mbəzli *kwəma jikir naa dzəkən ghəy na, ka gəzanshi kwəma kwa kwəma pəəsli. War nja kwashebi tə kəsəkə nighənəy mbəzli tə hidfi, nja shi kwa dəlagwa vi'i.

¹⁴ Ma kwəma tsasliŋwəy ya na tsətəy, ta mbə ha'wəə ghəranəy va kwəma məni ghwəy va nə yaw. Əhən, kwəmaa sava dee ciŋwəy. Sa nza ghwəy ndərazhee dītee. ¹⁵ A na nee, ya njaa kwəməvə ghwəy nihwəti mbəzliy bənīŋwəy kwəma Yesəw Kəristəw ləy hwəmee dən tsa shiy, war yən kwətira na dənəwəy mbə kwəma Hyala, yən yən Pəl. Sa nzanay, ghala pətsaa gəzanəwəy ya yəwən kwəma wəzə na bənavə ghwəy nfer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw. ¹⁶ Va tsəgha cə'wənəwəy ya a ghwəy məni kwəma njasa mənəe va. ¹⁷ Ava va tsəgha ghwənayŋwəy ya Timəte, ghəci zəghwee dee, saa kəsəvə ghəra sləni Yesəw Kəristəw bekir dəvə. Ə ghwənəghənəwəy ya, nza ghəci zhiniy ciŋwəy nzy tsee kwa kwal tsa Yesəw. Ka ciŋwəy njasa kee bəanshi nzy kaa mbəzliy nəw Yesəw ya kwəməba.

¹⁸ Nihwəti mbəzli mbə ghwəyəy, ə dəmdəmə ghəshi hati, ka kəli ghən tsa shi, ka dzee zhiniy tsəhəra mbə ghwəyəw, kə ghən tsa shi. ¹⁹ War mba'a kə Hyala zləbati kiy, kwa kwəma jəw na ta tsəhəra dzee mbə ghwəy. Sa kee tsəhəray, nzee nata sləni mbata niva mbəzliy kəli ghən

tsa shi va kwərakwə di. Əntaa ghəshi taa nza war kəray gəzə kwəma, sa mbata ghəshi gəzə nzy gwa'a tsəgha, kala civa bərçi *Safə tsa Hyala səvəri mbə shi. ²⁰ Sa wana gəzee tsəghay, sa nzana mba'a kə Hyalaa sləkə ndəy, kwataka gəzə kwəma ka naa mbata gwa'a tsəghaw, kar bərçi Safə tsa Hyalaa civaa səvəri mbə. ²¹ Nama kwəmaa dī ghwəy yən tsəhə mbə ghwəy li kia? Wəzəba lə ghədəm tsəhee ta də'wənəwəy ta naa, naa wəzəba sahə kee dzəmbə ghwəy, ka ciŋwəy njasa dītəwəy ya na?

5

Nighəm dzəkən ghən tsa ghwəy, ghwəy mbəzliy nəw Yesəw

¹ Ya hwəmbay, war mbə favə kee nza məndiy gəzə kwəma ghwərghwər tsa mənti tsahwəti ndə kwa jipə ghwəy. Ə bəvə na mali dəy tsaa yakə, ka nza ghəshi li, kə məndi. Gəla tsava ghwərghwərəy, ya kwa jipə ka ta mbəri, mbəzliy nəw ma Hyala na, səəkə məndiy slavəw. ² Ma zhini ghwəy dība ya tsəgha nzy na, tapə ghwəy dzəmbənəwəy mbə vəshi, ka kəli ghən tsa ghwəy. Ə sənay ma ghwəy kwəma gar wahə ghwəy və na sava pə ghwəy na? Gar bəkəvəri gəla tsava ntsaa məni shi tsəgha ni va nza ghwəy mbə ghwəy. ³ Ma yən ta na tsee ghən, ya tsəgha kamee kwa jipə ghwəy də'wə ghən tsee sənənəvay, war mbə ghwəy na təkə kwəmee. E slavəri ngwəvəə dzəkən ntsaa mənti gəla shi ha'wə ha'wə ni va tsəgha ni njasa nzee tība mbə ghwəy. ⁴ Lə Slən tsa Yesəw *Kəristəw Ndə sləkəmmə slavəree ngwəvə ci, bəsənəwəyəm, war tība dza təkə kwəmee nza mbə ghwəy kwərakwə, zhini tība bərçi Yesəw Ndə sləkəmmə. ⁵ Sa ka ghwəy

4:12 4:12 Lk 6:28; SləniKY 7:60; Rm 12:14; ghəra sləni lə dəvə: SləniKY 18:3 **4:13** 4:13 WahəZher 3:45 **4:15** 4:15 Gal 4:19 **4:16** 4:16 11:1; Flp 3:17; 1Tes 1:6 **4:17** 4:17 Timəte: 16:10; SləniKY 16:1; 2Kwər 1:1 **4:19** 4:19 war mba'a kə Hyala zləbati: SləniKY 18:21; Zhk 4:15 **4:20** 4:20 2:4; 15:24 **4:21** 4:21 2Kwər 1:23; 13:10 **5:1** 5:1 SləniTaH 18:8 **5:2** 5:2 6:12; 10:23 **5:3** 5:3-4 Kwəl 2:5 **5:5** 5:5 1Tim 1:20

basəŋwəyəy, nza ghwəy zlanay gəla ntsa tsəgha tsa va kaa *ndə jaka tsa Hyala mbə dəvə ci, ta mbə jikir tsa mənə na vaa irəvəri, nza Hyala mbəə mbəliti piy tsa ci fəca dza Ndə sləkəpəə səəkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli.

⁶ Kwəma gar kəli ghən li na gəla kwəma vaw. A ghwəy sənay fir tsa ni va: Is jəwə tsətsə ka məndiy manambə mbə ghwəpə, ka naa dza na, mba'a pəslivəri ghwəpə va gwanata, kə məndi. ⁷ Va tsəgha na kiy, bə pə ghwəy bəkəvəri *kwəma jikir na va mənta nja *is mbə ghwəy. A ghwəy nza dəwdew nja ghwəpə 'war hwadi na kama is mbə. E sənay a Hyala manamtəŋwəy ka mbəzli dəwdew ni, lə miymiy Yesəw sa mətiy na tə ghwəmmə. Ghəci mənəy na ka na ghwəmmə gamə ka məndi vaa sləy ta ta Hyala li mbə *makwaghwa Pakə. ⁸ Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəmmə təhəvərivammə lə shi gəmgəm ni va mənishi nja is. Tsə makwaghwa Pakə ghwəmmə, kala kama lə peŋ tsa nza is mbə. Di na gəzəy, kala kama kwəma jikir na lə ghwərghwər mbə ghwəmmə. Lə peŋ tsa kama is mbə pə ghwəmmə tsə, di na gəzəy, lə nəfə tsa dəwdew tsa, ka gəzə na kataŋ na kwəma.

⁹ Mbə nahwəti zliyee va niy tsasləghəŋwəy yay, e niy gəzanwəy: Əntaa ghwəy jakəva lə mbəzliy mənə ghwərghwər ma, pən niy ni. ¹⁰ Ma mbə gəzə kwəmee vay, dzəkən mbəzliy mənə ghwərghwər gwanashi tə hidfi niy nza naw. Dzəkən ka mənə mətse ta shi ndə, lə ka ghəli, lə ka tata mbəreketi tikə tə hidfi niy nza naw. A na mbəzliy mənə ni tsəgha ni va shiy tə hidfi gwanashiy, ka təhəvərivay ndə li shi kala bərvay ndə tikə tə hidfiw. ¹¹ Ma gəla ntsaa niy nə ya va ka jakəva ghwəy li ma pənəy, gəla ntsaa ni va, ndə nəw Yesəw gee,

kə, zhini, ndə ghwərghwər ghəci, ya ndə mənə mətse ta shiy, ya ndə ta mbəri, ya ndə tsəhtsəhə lə mbəzli, ya ndə ghəghiva lə shi sa, ya ndə ghəli. Gəla tsava ndəy, ka jakəva ghwəy ya ta zəmə shi zəmə li ma nə ya. ¹²⁻¹³ Ma na mbəzliy nəw ma Yesəwəy, yən dza naa sla ngwəvəə dzəkən shiw. Hyala də'wə ghən tsa nza dza naa slanshi na shi ngwəvə. Ghwəy na na ghwəyəy, ghwəy dza naa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli nza ghwəy mbə nəw Yesəw li shi. Ma kə Zliya Hyalay: «Bəkəvərim ntsaa məmənə kwəma jikir na mbə ghwəy» kə, tsəgha pə ghwəy mənəti ki.

6

Ka har ghən tsa ghwəy ghwəy dzəti ngwəvəə kwa kwəma mbəzliy nəw ma Yesəw ma

¹ Mba'a kə kwəma səəti mbəzli kwa jipə shi mbə ghwəy ghwəy mbəzliy nəw Yesəw kiy, a shiy mənishi dza ghəshiy dzashi ta sləka kwəma va va mbəzliy nəw ma Yesəw, mbərəkə ghəshi zlay dza ta sləka nza va mbəzli Hyalaa? ² Ə sənay ma ghwəy mbəzli Hyala dza naa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidfi, pə ghwəy shəkəna? Ghwəy kə dzaa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidfi kiy, a shiy mənishi dza ghwəy mbay ma slavəri na jəw na kwəmaa? ³ Ə sənay ma ghwəy, ya ka kwal Hyala shi na, ghwəmmə dza naa slanshi ngwəvə, pə ghwəy shəkəna? Tsəgha kə kiy, wa shiy mənishi dza ghwəmmə mbay ma slavəri kwəma tikə tə hidfi kia? ⁴ Ka məndiy nighə kiy, war nə ma kwəma tsahwə kə kwa jipə ndə lə ntsa nəw ghəshi Yesəw li na, gwa'a ka dza ta pəla ntsa tə ngwəla, kama kwal dikə tsa mənə ge'i dzar kwa kwal tsa mbəzliy nəw Yesəw, ta sləka kwəma va. ⁵ Ka ghəraŋwəy ha'wə nanzə va gəla nava kwəma

5:6 5:6 Gal 5:9 5:7 5:7 Səvəri 12:1-15; 13:7; Zhŋ 1:29; 1Pi 1:19 5:9 5:9 Mt 18:17; 2Tes 3:14
5:11 5:11 6:9-10; 2Tes 3:6; Tit 3:10; 2Zhŋ 10 5:12-13 5:12-13 Nəw 13:6 6:2 6:2-3 Rm 5:17; 2Pi 2:4; Zhəwdə 6; ShiZhŋ 1:6

sa pën? Ə nzana kala ntsaa sënata kwëma mbë ghwëy ya kwëtiŋ nzo, gar mbay ghëciy slëkati kwëma kwa jipë ngwarmëmë mbë nëw Yesëw ki shëkëna? ⁶ Kay, niy tëbë na ndë mbë ghwëy pëmë zëmbëghëy tsa mbë Yesëw *Këristëw dzëti ngwëvë kwa kwëma mbëzliy nëw ma Yesëw Këristëwëw.

⁷ Talay, kwa vëghwë tsa nay ghwëy kwëma kwa jipë ghwëy, war ë ghwëy harva ka ghën tsa ghwëy dzëti ngwëvëy, a ghwëy shikëŋwëy kwa kwal Hyala dë naa gëzë. Ya ë mëntëŋwëy ndë kwëma gëmgëm na, ya ë ghëlëhwë ndë shi ghwëyëy, ka mbë ghwëy së'wahwë sa? ⁸ Zhini përbë ghwëy ki na, ka mëmëni kwëma gëmgëm na kaa mbëzli, ka ghëghëli shi shi. Ya tsëgha na ghëshi ka ngwarmëhiŋwëy kwa kwal Hyala. ⁹ Ə sënay ma ghwëy, ka dza ka mëni kwëma gëmgëm naa tsëhëshi të pëtsa slëkë Hyalaw pë ghwëy shëkëna? Ka ngëdëŋwëy kwëma ma, a na ka ta mbëreketi, lë ka ghwërghwër, lë zhër ka pëëslë mi'i mbëzli, lë mi'i ta zhërëy pëëslë lë nihwëti zhër, lë zhërëy sësël ghën tsa shi. ¹⁰ Lë ka ghëli, lë ka dë gëna, lë ka ghiva lë shi sa, lë ka zëmë mëtsëni mbëzli, lë ka gwëfëy, gëla niva mbëzli gwanashi na, ka tsëhëshi ghëshi të pëtsa slëkë Hyalaw. ¹¹ Kwatanay, mbë mëni gëla shi va niy nza nihwëti mbëzli mbë ghwëy. Ma dza Hyala ki na, mba'a yabamtëŋwëy kwëma ghwëy jikir na, mba'a mëntëŋwëy ka mbëzli nzo, mba'a banti fëti kën ghën tsa ghwëy, lë slën tsa Yesëw Këristëw, mba'a lë bërci Safë tsa nzo va.

Mënim kwëmaa dzaa fë shëndëkëë dzëti Hyala lë vëgha ghwëy

¹² Ka nihwëti mbëzli bëliŋëvë mbë ghwëyëy: «A kwal va ghëy ta

mëni ya nimabë shi dë ghëy» kë ghëshi. Yan, tsëgha na nanzë, ë na na nzanay, ma mbë shi dë ghëshi va mëni kiy, gwanashi dza shi vaa nza, ka shiy këëtitihiw. Ya yën dë'wë ghën tsee yën Pël sënzënvay, a kwal vëya ta mëni ya nimabë shi dëe. Ə na na nzanay, na nëe na, ka dzee zlanay ghën tsee kaa nihwëti shiy ta nzee ka mava tsa shiw. ¹³ Zhini ma kë ghëshiy ni dëbay, tawa ngati Hyala hwër kala ta shi zëmëa? Tawa mënti na shi zëmë kala ta zëmëshiy dzëghwa hwëra? kë ghëshiy ni. Eh yan, tsëghaa nava nanzë. Fëcahwëti nanzë kiy, ta zamti kar hwër lë shi zëmë dza Hyala bakanashi. Ma na vëgha ghwëmmë nanzë kiy, mënti Hyala ta mëni ghwërghwër liw. Ta mëni shiy fë shëndëkëë dzëti Ndë slëkëmmë Yesëw *Këristëw li mënti Hyala vëgha, ma Ndë slëkëpë na, ta slëkë vëgha va. ¹⁴ Njasa mëtiy Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw va mba'a Hyala zhanakati mbë mëtiy, tsëgha dza naa zhanakatëmmë mbë mëti lë bërci nzo kwërakwë.

¹⁵ Aa sënay ma ghwëy vëgha ghwëy va na, nahwëti bëla vëgha të Këristëw na pë ghwëy shëkëna? A shiy mënishi kee dzaa bëvë nahwëti bëla vëgha Këristëw ta dzaa tsëbatiy dzëti mali kwa ghwërghwëra? Ka mëniva nava kwëmaw. ¹⁶ Sënay ghwëy nanzë, ya wa ntsaa jakëy ta hëni lë mali kwa ghwërghwër na, mbër ka vëgha kwëtiŋ na ghëshi li pë ghwëy sa? Tsëgha kë mëndi mbë Zliya Hyala. Ma kë mëndiy: «Ghëshi bakanashi na, mbër ka vëgha kwëtiŋ dza ghëshiy nza» kë mëndi. ¹⁷ Ma na ntsaa jakëy lë Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëwëy, nëfë tsa kwëtiŋ tsa na sa shi li naci ki.

¹⁸ Ghënzë tsëgha kiy, ndëghwëm ghën tsa ghwëy va mëni

6:7 6:7 Mt 5:39-40; Rm 12:17 **6:9** 6:9-10 15:50; Gal 5:19-21 **6:11** 6:11 Tit 3:3-7; Ebr 9:14; 1Zhj 1:7 **6:12** 6:12 8:9; 10:23; Gal 5:13; 1Pi 2:16 **6:13** 6:13 Mt 15:17-19; 1Tes 4:3 **6:14** 6:14 15:15, 20; Rm 6:4; 8:11; 2Kwër 4:14 **6:15** 6:15 12:27 **6:16** 6:16 Ghava 2:24; Mt 19:5; Ef 5:31 **6:17** 6:17 Zhj 17:21-23; Rm 8:9-11; 2Kwër 3:17-18; Gal 2:20

ghwərghwər. Nihwəti kwemer jikir jikir ni mənı ndə ngəri gwanashiy, war pərikə pərikəshi tə ngwəlashi ka ghəshiy nza va vəgha ndə. Ma na ntsaa mənıti ghwərghwərəy, vəgha ciy yədfamti na də'wə ghən tsa ci. ¹⁹ Aa sənay ma ghwəy dıba na, ghi tsa *Safə tsa Hyala dəwdew tsa na vəgha ghwəy pə ghwəy na? Hyala fambənəwəy na Safə tsa va mbə nefer ghwəy. Va tsəgha kiy, ghwəy zhini naa sləkə ghən tsa ghwəyəw, Hyala sləkənəwəy na. ²⁰ Sa nzanay tə shi nza dimə ti shi mbəərətənəwəy Hyala. Va tsəgha na kiy, war kwəmaa dzaa fə shəndəkəə dzəti Hyala pə ghwəy mənı lə vəgha ghwəy gwa'a tsəgha.

7

Zləba kwəmaa dzəkən kwəma nzyə tsa mbəzliy bətəvashi

¹ Nana kiy, ta zləbanəwəy kwəma dzee dzəkən kwəmaa niy dəw ghwəy va vəya mbə Zliya tsaslikəvəra ghwəy va. Ma nə yay, wəzə na va ndə ghəci kə nzəyəy kala bə mali ghəci. ² Ya wəzə na tsəghay, kala dza kə ndəə mbəə nzəyəy tsəgha, ka na dza tapə dzəmbəy mbə məmənı ghwərghwər ba na, wəzə dza naa nzaw. Wəzəba bəvə zal na ci mali ka sa ci. Tsəgha ya namaba mali na, mba'a bəvə zata ka sa nzə kwərakwə. ³ Kwəma təbə zal mananta kaa mali ciy, ghənzə kə zal mənı. Mali kwərakwə na, ka mənı kwəma təbə maliy mənı kaa zata. ⁴ Mali sləkə na vəgha nzəw, sa zata na. Tsəgha zal kwərakwə, ghəci sləkə na vəgha ciw, sa mali ci na. ⁵ Əntaa ghwəy ini ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy lə mali gha ta jakəva tsa ghwəy ma. War ghwəy gəzəti na kwa jipə ghwəy li, ta hi jəw, ta mbə ghwəy cə'wə Hyala. Ma ləy hwəməy, zhini tə ghwəy jakay ghən tsa ghwəy tanjan, vantaa

*ndə jaka tsa Hyala həərəhwənəwəy, sa dza ghwəy mbay ma sə'wati nzəyənəwəy kwətınəwəy.

⁶ Ma kwəma gəzanəwəy ya nay, ə nə ya war tsəgha ka ghwəy mənıti pənəw. Mba'a ghwəy gar mənıti tsəghay, wəzə na nə ya gwa'a tsəgha.

⁷ Ma war vəya kə ta na tsee ghən nzay, e mbay gəzə, wəzəba nzəyshi mbəzli njasa nzee va kala bəva ma na, pən. Ma nanzə ki na, ka dza naa nza war wəzə tsəgha baw. Sa nzanay, ghəngən ndapə Hyala bərıci, kwətita na banavə na kaa tsahwəti ndə, zhini kwətita na banavə na kaa tsahwəti dıba. ⁸ Ma na kwəma gəzee kaa zhər kama mi'i və shi, lə mi'i kama zhər və shi mba'a mi'i mbəreketiy, wəzə na ghəshi nzəyshi njasa nzee tsa, kala bəva. ⁹ Nanzə ki, kala dza kə ghəshiy mbay sə'watiy. Ə kə zal bəvə mali ci, mba'a mali bəvə zata. Wəzəba bəva dza naa nza, kən na dza ndəə nza, war mbə irəva lə maw nava kwəma dzaa nza.

¹⁰ A na mbəzliy bətəvashiy, vanta kwəma gəzanshee. Yən gəzəkə naw, Ndə sləkəpə gəzəkə na, a kəy: Əntaa mali təhəva lə zata ma, kə. ¹¹ Mba'a kə təhəvərivata liy, ə kə dzaa nzəyta kwətita kala bə ma tsahwəti zal. Aw na, mba'a ghəshi jakəshiy sləkati kwəma shi lə zata tsaa nza na va və, mba'a ghəshi zhıntəvashi. Zal kwərakwə bay, əntaa ghəci təhə mali ci ma.

¹² Ma nihwəti mbəzliy tərmbəy, avanta kwəma gəzanshee də'wə ghən tsee, Ndə sləkəpə gəzə naw, mba'a kə ntsaa nəw Yesəw *Kəristəw lə maliy nəw ma Yesəw, mba'a ghənzə zləbati nzəy lə zata tsa va wəzəy, əntaa zal tsa va dzaa tihə mali va ma. ¹³ Mba'a kə mali mbə nəw Yesəw Kəristəw lə zal tsaa nəw ma Yesəw, mba'a ghəci zləbati nzəy lə mali ci va wəzə dibay, əntaa mali va dza barva və ma. ¹⁴ Va wa

6:19 6:19 3:16

6:20 6:20 7:23; Rm 13:14; 1Pi 1:18-19

7:2 7:2 1Tes 4:3-4

7:3 7:3 Ef 5:21-29

7:7 7:7 Mt 19:11-12; 1Kwər 12:11

7:9 7:9 1Tim 5:14

7:10 7:10-11 Mt 5:32; 19:9

7:14 7:14

Rm 11:16

gøzee tsøghay, sa nzana ntsa Hyala mēniy zal tsa va tē mbērke mali ci va mbē nēw Yesēw, maliy nēw ma Yesēw va dība na, ntsa Hyala ghēnzē tē mbērke zata tsaa nēw Yesēw va. Kala tsøgha kē nzay, ka dza ndērazhi yakē ghēshiy nza ka mbēzli Hyala nzaw. Njana nzana tsøgha kiy, mbēzli nzē na ghēshi.

¹⁵ Ma mba'a kē tsaa nēw ma Yesēw ndē mbē shiy dī ghēshiy tihēvērivashiy, tihēvērivashi tē ghēshi. Ghalabāy, kwēma yadāmti tsa mbē nēw Yesēw va ndē tībaw. Sa nzanay ta nza ghwēy mbē kwēma nzē cēlikwē harvōḡwōy Hyalaw. ¹⁶ Sēnay gha, gha dzaa mbēliti zaḡa, gha tsa mbē nēw Yesēw gha maliw. Ya zal tsa mbē nēw Yesēw ciy, sēnay na ghēci dzaa mbēlanti mali ci kwērakwēw. Ava tsøgha.

Njasaa niy nza gha va ghala pōtsaa harvōḡa Hyalay, tsøgha pō gha nzōḡa

¹⁷ Ya wa ndōy, ē kē nzōyōy war njasaa niy bērkanavē Hyala kwa slēkōpē va na ci kwēma ghala vōghwē tsaa niy harvō Hyala va ta nēw nzē. Ava tsøgha kee gōzē kaa mbēzliy nēw Yesēw gwanashi. ¹⁸ Sēnzōnva, mba'a kē ndē niy nzaa, ntsa sla*sla fō'yasa tsa madī Hyala ta harōy, ēntaa ghēci dzaa mbēla biydamti nava kwēma ma. Kalaa niy slanti fō'yasa kē tsahwēti madī Hyala ta harōy, ēntaa ghēci dzaa ni war yōn zhiniy slanti fō'yasa, kē ma. ¹⁹ Va sa nzanay, slanti ndē fō'yasa, lē slanti ma ndē gwa'ay, nahwēti kwēma tība mbē va Hyalaw. War ntsa mbē danta fōti ta nēw kwēma gōzēkē na na ntsa vōshi na ti. ²⁰ Ya wa ndōy, ē kē nzōyōy war njasa niy nza na va ghala pōtsaa harvō Hyala va ta nēw nzē. ²¹ Ya war ndē papa niy nza ndē ghala pōtsa har Hyalay, ēntaa ghēci dzaa tēkē nahwēti kwēma ma. Mba'a kē gar

kwēmavē kwal tsaa mbaranti ghēn tsa ci nanzē kiy, wōzōba mbēerēti na sa ci na. ²² Ka zōzē nahwēti kwēma ghēci ma, sa nzana, mba'a kē Hyala harvō ntsa papa tsa ta nēw nzōy, ka ntsaa slōwa ghēn tsa ci dza naa zhēghōy, sa nzana mba'a jakōy lē Yesēw *Kōristōw. Mba'a kē Hyala harvō ndē yaya tsaa slōwa ghēn tsa ci ta nēw nzē dībay, ka mava tsa Yesēw Kōristōw ka naa mēniy. ²³ A Hyala mbēerōkōḡwōy tē shi nza dimē ti shi, ta nza ghwēy ka shi nzē. Va tsøgha kiy, ēntaa ghwēy zhiniy mōnti ghēn tsa ghwēy ka mevivi mbēzli dība ma. ²⁴ A ghwēy favē bay ngwarmōhira, ya wa ndōy, ē kē nzōyōy kwa kwēma Hyala war njasaa niy nza na va ghala pōtsaa harvō Hyala va ta nēw nzē.

Gōzē kwēmaa dzōkōn mbēzliy sōōkē maa bōhwōvashi, lē dzōkōn mi'i mbōreketi

²⁵ Nana kiy, ta zlōbāḡwōy kwēma dzee dzōkōn mbēzliy sōōkē ma bōhwō mi'i lē mi'iy sōōkē maa bōhwō zhēr. Kwēma dēe va gōzāḡwōyōy, yōn tōkōti na tsøgha, kwēma favēe va Ndē slēkōpē naw. Tē mbērke wōzē hwēr tsa mōntōra Ndē slēkōpē va kiy, a ghwēy taa zlōba kwēma dēe va gōzāḡwōy.

²⁶ Mbē nee zōzē kwēmāy, wōzē na zhērōy sōōkē maa bōhwō mi'i, lē mi'iy sōōkē maa bōhwō zhēr nzōyshi tsøgha, kala zhiniy pōla bōva, va kwēma ngōra'wō tsaa mōmōniva tsa sēnzōnva. ²⁷ Mba'a kē mali va ghay, ka nē gha wōzōba tōhamtee, pō gha ma. Kala bōvō mali pō ghay, ka pōla bō nzē gha ma. ²⁸ Ya tsøgha gōzēkē yay, ē makee mbēzli va bōvaw. Mba'a kē ndē bōvō mali ciy, mōnti *kwēma jikir na naw. Mba'a kē zha bōvō zatay, mōnti kwēma jikir na naw. Sa nzana tōrōḡwōy ngōra'wō va mbēzliy bōtōvashi, va tsøgha niy

7:15 7:15 kama cēlikwē: 14:33; Rm 12:18; 14:19; 2Kwēr 13:11; Kwōl 3:15; Ebr 12:14 **7:16** 7:16 1Pi 3:1 **7:18** 7:18 Gal 5:1 **7:19** 7:19 Rm 2:25-29; Gal 5:6 **7:22** 7:22 Ef 6:6; Flm 16; 1Pi 2:16 **7:23** 7:23 6:20 **7:25** 7:25 1Tim 1:12-14 **7:26** 7:26 Zher 16:1-4; SlōniKY 14:22; 1Tes 1:6; 3:3-4 **7:28** 7:28 Lk 21:23

gəzee tsəgha, ta mbəə mbəlanti mbəzliy bətəvashi ma, səvəri mbə ngəra'wə tsa va.

²⁹ A ngwarməhira, a nə ya kaa kwəma dee va gəzə mbə kwəma vay: Ndal tərmbə vəghwəw, nanay, ka kəslimbə ghən ka mi'i war mbə kwəma mi'i shi ma. ³⁰ Mbəzli mbə tihwəniy, ka kəslimbə ghən ghəshi mbə tihwəni ma. Ni mbə vəshi bə na, ka kəslimbə ghən ghəshi mbə vəshi ma. Əntaa ka papa shiy kəslimbə ghən mbə basə shiy ma. ³¹ Əntaa mbəzliy kwəmavə shiy tikə tə hidfi dzaa kəslimbə ghən mbə shi va ma. Sa nzana hidfi nashi ghwəmmə niy, ka dza ghəshiy nzəyshi war tsəghaw, ta kədi dza ghəshi. ³² Ka dee ghwəy irəva lə zəzə kwəma. Ntsaa bəvə ma mali naci, war kwataka dzəkən kwəma Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw gwa'a tsəgha na na ci təkə kwəma, ka pəla kwal tsaa mənə kwəmaa təbanci. ³³ Ma na ntsa nza mali və naci kiy, kar naa zhiniy təkə dzəkən shi tə hidfi ni diba, ta pəla kwal tsaa mənə kwəmaa dzaa təbantaa kaa mali ci ³⁴ Na naci kiy, bakə mbə ka məhərli ciy təhəvərivata. Ghyehiy bəvə ma zhər, lə mi'i mbəreketiy kama ta zhər nashi kiy, war dzəkən kwəma Ndə sləkəpə ka ghəshiy təkə kwəma gwa'a tsəgha. Mba'a ghəshi banavə vəgha shi lə məhərli shi gwa'a gwa'a kaa Hyala. Ma na ta zal mali nanzə kiy, kar naa zhiniy təkə dzəkən shi ka na mənə tikə tə hidfi, ta mbəə təbanci kaa zata. ³⁵ Sa gəzanwəy ya kwəma nay, ta mbəə makətənwəy va mənə kwəma di ghwəy nə yaw. War ə dee kətitənwəy nza ghwəy mbəə mənə naa təbə kwəma, ka nəw Ndə sləkəpə Yesəw lə nəfə tsa ghwəy kwətij, kala kəslimbə ma ghən mbə zəzə dzəkən nihwəti shiy.

³⁶ Nanay, e diy gəzanwəy kwəmaa dzəkən ndə lə makwa ci. Mba'a

kə kar ndə lə makwa ci niy sləkati ndanishi kwa jipə shi, zhini kala zlay səkə nzəghə zal tsa va ta makwa ci va, war mbə təkə ghəciy dzəkən kwəma nzə, mba'a nighəti njasa mənə na kwəma gəmgəm nay, ə kə bəvə makwa ci va. Wəzə mənə na. Kwəma jikir na mbə ya jəwəw. ³⁷ Ma mba'a kə zal tsa va garəy tə kwəma təkəti na mbə nəfə tsa ci də'wə ghən tsa ci: «Yənəy, tə ghwəmzhi dee nzəyra ka bə makwee va yaw nə ya» kə. Kala kama va sa daməti mənədi, mba'a mbay kəsəti nzəghə ciy, wəzə mənə na ghəci kə zlata zha va kala bə ma. ³⁸ Avanta bazhə tsa kwəma va: Mba'a kə ndə bəvə makwa ciy, wəzə mənə na. Ma mba'a kə ndə kala bə ma makwa ci dibay, ghəci na saa gwəraa mənədi kwəma wəzə na.

³⁹ Kwal va mali nza zata tə ghwəməy, ta dza ghənzə ta bə tsahwəti zaləw. Ma mba'a kə mətijəy, a kwal və ta bə tsa di na zal, kama zal tsa vaa ndə nəw Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw kwərakwə. ⁴⁰ Ə na na nzana nanzə kiy, vəya na nee na, wəzəba ghənzə nzəyta kala bə ma tsahwəti zal dza naa favə vəgha nzə. Ava tsəgha na nee gəzə kwəma. E sənay, a *Safə tsa Hyala mbə nəfə tsee kwərakwə.

8

Gəzə kwəmaa dzəkən zəmə shi tahwə mənədi mbəri li shi

¹ Nana kiy, ta zləbanwəy kwəma dzee dzəkən kwəma zəmə sliw tsa tahwə mənədi mbəri li.

Ma pə ghwəy mbə gəzə kwəma ghwəyəy: «A ghəy sənata kwəma gwanata» pə ghwəy. Yan, tsəgha na, ə na na nzana nanzə kiy, kar sənata kwəma vaa fambə ndə mbə kəli ghən tsa ci diba. A na di, mbəzli kə dīva kwa jipə shi kiy, kar naa mətəhanshi bərçi. ² Mba'a kə ndə bəti ghən tsa ci nja ntsaa sənata

kwëmay, sënata kwëma katan na tsava ndë njasa tëbë na va Hyalaw. ³ Ma ntsaa fal ma ghën tsa ci, ka di Hyala ghëciy, ava ntsa sënay Hyala ka ntsa nzë.

⁴ Kwëmaa dzëkën sliw tsa tahwë mëndi mbëri li kiy, njaa naa? Ta zëmë dza ghwëmmë shëkënaa, naa kala dza ghwëmmë zëmë na? A ghwëmmë sënay, shi katan ni na hyeler kikihë mëndi, lë mbëreketi tata mëndi va tikë të hidiw. Nahwëti Hyala tibaw, kwëtiŋta na Hyala të ghwëmë. ⁵ A ghwëmmë sënay, mbë sësëwrë shi va nza mëndi, ka mbëzli miy kaa niy dzëy të ghwëmë ya ni të hidfi njasa nza ghëshiy hyalahi. Dzëghwa daf hyalahi mënish, daf shiy slëkëpë difa. Ya tsëgha na kiy, ⁶ ghwëmmë ta na tsa ghwëmmë ghën na, war Hyala më ghwëmë kwëtiita na na ghwëmmë Hyala sënata ghwëmmë, ghënzë Didi tsa ngati shi nashi mëtsë gwa'a gwa'a, ghënzë saa ngatëmmë ta nza ghwëmmë ka shi nzë. Yesëw *Këristëw na tsa ghwëmmë Ntsaa slëkëmmë kwëtiy. Ghëci mënti na shiy gwanashi. War sëkë vë dza ghwëmmë kwëmavë piy.

⁷ Ya tsëgha nzë kiy, gwanashi sënata mbëzliy nëw Yesëw kwëma va tsëghaw. Sa nzanay, a nihwëti mbëzli niy sënabëshi mbë kwëma ta mbëri, lë kwëma kihë hyeler. Ya war pa' ndatsë zëmë ghëshi shi tahwë mëndi mbëri li shiy, war lë ngë'wë ghën ka ghëshiy zëmëshi. Sa tëhëshi ma ghëshi mbë kwëma Hyala ki na, njasa ladamti ghëshi ghën tsa shi kwa kwëma Hyala lë zëmë shi tahwë mëndi va mbëri li shi ka ghëshiy nighëti. ⁸ A na na ghwëmmë kiy, a ghwëmmë sënay, ta na shi zëmëy, ka mëntëmmë ghëshi ka mbëzli wëzë ni kwa kwëma Hyalaw. Ya ë zëhwëshi ghwëmmëy,

ka mëntëmmë ghëshi ka mbëzliy gwëra mbë kwëma Hyalaw. Ya kala zëhwëshi ghwëmmë difay, ka nza ghwëmmë mbëzli gëmgëm niw, tsëgha.

⁹ Ta na navay, ghwëy slëkë na ghën tsa ghwëy. A ghwëy mbay zëmë ya nimaba shi di ghwëy. Nanzë kiy, mëni të ghwëy mëhërlivantaa kwëma gwëra ghën tsa ghwëy ta zëmë shiy dzaa shakambë nihwëti mbëzliy tëhëshi ma kwa kwal Hyalaa dzëmbë mëni *kwëma jikir na. ¹⁰ Sënzëna mba'a kë ntsaa tëhëy ma kwa kwal Hyala naja mbë ciki mbëri, ka zëmë dafa mbëri gha, gha ntsaa sënata kwëma vay, ta tsëkwambë ntsa va dza gha mbë zëmë dafa mbëri va kwërakwë. ¹¹ Ka gha nighë tsëgha kiy, mba'a tsa daw bërci tsa va ndë zay të mbërkë sënata kwëma gha va. Wëzë na tsëghaw, sa nzanay, zëmëŋa tsa mëtiy Yesëw Këristëw ti na. ¹² War mba'a pë ghaa mëni gëla shi tsëgha ni kiy, kwëma jikir naa mënti gha kaa zëmëŋa tsa mbë nëw Yesëw Këristëw. Sa nzanay, sënata kwëma na nja ghaw. Sa zëmëhwë na va shi vay, njasa ladamti na ghën tsa ci kwa kwëma Hyala nighëti na. Kwëma mënti gha va tsëgha kiy, kwataka kaa zëmëŋa tsa va mananati gha kwëma jikir naw, lë kaa Yesëw Këristëw ta dë'wë ghën tsa ci mënti gha kwëma jikir na. ¹³ Ma ghënzë tsëgha kiy, mba'a pën sënay a zëmërë tsa mbë nëw Yesëw dzaa dzëmbëy mbë mëni kwëma jikir na, war të mbërkë kwëma sliw tsa dzë zëhwë pënëy, wëzëba dzë zëmë ma sliw ghwëla na. Nëghëtëe dzaa tëramti kwa kwal Hyala tsa ci.

9

Njasa di ma Pël mëni kwëma nza kwal vë ta mëni nzë

8:4 8:4 10:19-20; Nëw 4:35, 39; 6:4-5; Gal 4:8-9

8:6 8:6 12:5-6; Zhŋ 1:3-4; Ef 4:5-6; Kwël 1:16

8:7 8:7-12 10:23-33

8:8 8:8-9 Rm 14:13, 15, 17, 21; Gal 5:13

9:1 9:1-2 4:9, 15; 15:8-10; 2Kwër

2:14-17; 3:1-3; 5:18-20; 10:7-8, 13; 11:5, 13; 12:11-13; Gal 1:1

¹ Kwëma vay, të ya dë'wë ghën tsee dzee bërketëñwëy. Sana sënzënvay, e sënay yën gwëra na ghën tsee. Ya ghwëyëy, a ghwëy sënay, Ndë kwal tsa Yesëw nzee, e nay Yesëw lë mëtsee ghëci Ndë slëkëmmë. Ghwëy sanay, sëvëri mbë slëni ghërancee kaa Ndë slëkëmmë Yesëw mëniñwëy ghwëy ka mbëzliy nëw ci. ² Ya kala bëtëra nihwëti mbëzli ka ndë kwal tsa Yesëwëy, na na ghwëy na a ghwëy sënay ndë kwal tsa ci nzee, pë ghwëy. Nza tsa nza ghwëy vaa mbëzliy nëw Yesëwëy, ti dza mëndiy sënay, ndë kwal tsa Yesëw nzee, kë mëndi.

³ Nihwëti mbëzliy tsëhtsëhë vaa dzëkën yay. Avanta kwëma kee zlëbanshi: ⁴ Sënay ghwëy gar bëra shi zëmë lë shi sa nza ghwëy të mbërkë slëni ghëree, pë ghwëy sa? ⁵ Ə kamee gar bëvë mali ka dza ta wë kwa zëerë li njasa nza Piyer va, lë njasa nza nihwëti *ka kwal Yesëw va, lë nihwëti ngwarmëhiy Ndë slëkëpë jëw jëw ni na? ⁶ Ə nzana, ghëy lë Barnabasë na ghëy na, ghëy dzaa ghëra slëni ta pala shi zëmë ghëy na ghëy ki shëkëna? ⁷ Kwëma sëkë ghwëy nay ndë sawji mbë ghëra slëni ka wa zhëmë kaa ghën tsa ci dë'wë ghën tsa cia? Kwëmaa tsava ndë za tsaa zëmë ma shi zakë naa? Ndë ndëghwë slay tifa kala sa 'wa ta slay makë na va na?

⁸ Əntaa ghwëy dzaa təkë na, sa nzana tsëgha ke ngëri mëni tikë të hidï, va tsëgha gëzë Pël kwëma va tsëgha pë ghwëy ma. Ya Zliya *kwëma pëhëti Hyalay, tsëgha gëzëkë na kwërakwë. ⁹ Ma kë Hyala mbë kwëma pëhëti naa bënavë kaa *Mëyizëy: «Mba'a pë gha kësëvë slay ta ghëra slëni mbë hay, əntaa gha pëhë shiy dzëti miy shi va nëghëtaa ghëshi përe ha va ma» kë. Kwataka dzëkën slay

gëzë Hyala kwëma va gwa'a tsëgha në ghwëy na? ¹⁰ Tibaw, dzëkën ghwëmmë gëzë Hyala kwëma va. Të ghwëmmë tsasliti mëndi mbë Zliya. Sa nzana, ya wa ntsa mbë zay, a tëbë fëy ghën tsa ci ta kwëmavë shi zëmë. Ntsaa dë'wë ha dibay, a tëbë fëy ghën tsa ci ta kwëmavë na ci bëla. ¹¹ Na ghëy ha tsëñwëti ghëy na kwëma Hyala gëzanwëy ghëy va ki. Ə nzana kwëma tërëñwta ghëy kwëmavë shi të hidï va ghwëy, ka ni ghëy shi kwëmavë ghëy të za zati ghëy shëkëna? ¹² Ma nihwëti mbëzliy gëzë kwëma Hyala mbë kwëmavë shi zëmë ghëshiy nza va ghwëy na, ghëy na niy dzaa kwëmavëshi ma na? Ghëy dza naa gwëraa kwëmavëshi.

Ya tsëgha nza na ghëy kiy, ka dï ghëy mëni tsëghaw. War ə ka ghëy së'wa ya namaba kwëma, nëghëtaa ghëy dzaa mënti shiy dzaa makëti mbëzli va sëkë ta fa yëwën kwëmaa dzëkën *Këristëw wëzë na. ¹³ A ghwëy sënay mbëzliy ghëra slëni mbë *ciki Hyalay, mbë shi bë mbëzliy sëkë dzëmbë ciki Hyala tsa va ka ghëshiy kwëmavë ni shi shi zëmë. Mbëzliy slasla shiy ta ta Hyala dibay, kar ghëshiy kwëmavë na shi bëla mbë sliw tsa va ta zëmë ghëshi. ¹⁴ Ava tsëgha gëzëkë Ndë slëkëpë kaa mbëzliy dzaa gëzë Yëwën kwëma wëzë na kwërakwë ki, sëvëri mbë kwëma ci va gëzëpë ghëshi dza ghëshiy kwëmavë ni shi shi dza ghëshiy zëmë, kë.

¹⁵ Ma yën nëe ki, ya war tsëgha niy nzee gar kwëmavë shi zëmë të slëni ghëree na, sëkëe dëwhwë së va ndëw. Əntaa ghwëy dzaa ni shiy dëwëe va ghwëy lë kwëma tsaslitee na, pë ghwëy ma, əhëñ, wëzëba mëtiree na, kën na kee dza ta dëw së va ndë. Ma tsëghay, ka dza ndëə mbay ndëramti nëe va kwëma vëshee li ghaläba kiw.

9:4 9:4 Lk 10:7-8; Mt 10:10 **9:6** 9:6 Barnabasë: SlëniKY 4:36; 11:22-26; ghëra slëni ta pëla shi zëmë: SlëniKY 18:3 **9:9** 9:9 Nëw 25:4; 1Kwër 10:11; 1Tim 5:18 **9:11** 9:11 9:4; Rm 15:27; Gal 6:6 **9:12** 9:12 SlëniKY 20:34-35; 2Kwër 11:9 **9:13** 9:13 Bëla 18:8-19 **9:14** 9:14 9:4 **9:15** 9:15 SlëniKY 18:3 **9:16** 9:16 Zher 20:9

¹⁶ A na Yəwən kwəma wəzə na na gəzee kaa mbəzliy, kwəma gar vəshee li naw. Sa nzanay, Hyala 'yapambəra na mbə gəzə nzə, war ghaa gəzə, kə kaa ngəra. Kala gəzə pənəy, a ngəra'wə dzaa nza kənee. ¹⁷ Yən kə niy tarəvə ghəra sləni va lə dī tsee nzay, e taa dəw zhəmə nza. Njana kama na yən tarəvə kiy, ka dəw zhəmee tiw, sləni sərakəndam na nava tsəgha, war ə dzee ghəra. ¹⁸ Ghənzə tsəgha kiy, a nee zhəmə dzee kwəmavə mbə sləni va kia? Nee zhəməy, ghənzə na gəzə Yəwən kwəma wəzə na va kaa mbəzli tə gəm, kala dəw zhəmə ti ya tsəgha na kwal vəya ta dəw zhəmə ti.

¹⁹ Ma yən yən Pəl kiy, yən gwəra na ghən tsee, ndə tifa sləkəra ya kwətinəw. Sa dzəghwa yay, mba'ee məniti ghən tsee ka mava tsa mbəzli tə hidī gwanashi, ta mbee kwəmavə kwal tsa kəətiti mbəzli dən, ta mbə ghəshiy səkə ta nəw Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. ²⁰ Mba'a pən mbə *ka Zhəwifəy, nja ndə ka Zhəwifə kee məniti kwəma, ta mbee kwəmavə kwal tsa kəətitishi ta banavə nefer shi ghəshi kaa Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. Mba'a pən tsəhəra mbə mbəzliy nəw kwəma pəhəti Hyalay, ya tsəgha kama bərçi va kwəma vaa dzəkənee na, war nja ntsaa nəw kwəma va kee məniti kwəma, ta mbee kwəmavə kwal tsa kəətiti mbəzliy nəw kwəma va, ta banavə nefer shi ghəshi kaa Yesəw. ²¹ Mba'a pən tsəhəra mbə mbəzliy sənata ma kwəma pəhəpəhə na va dībay, war nja ntsaa sənata ma kee məniti kwəma. Ta mbee kwəmavə kwal tsa kəətitishi, ta banavə nefer shi ghəshi kaa Yesəw Ndə sləkəpə. Sa mənnee va tsəghay, ə kamee mbə nəw na dī Hyala kwəmaw, əhən, kwəma gəzəkə Yesəw na sava nəwee tsəgha. ²² Mba'a pən tsəhəra mbə mbəzliy təhəshi ma

mbə nəw Yesəw Kəristəwəy, nja ntsaa təhəy ma kee məniti kwəma dība, ta mbee kwəmavə kwal tsa mətəhanavəshi bərçi mbə nəw Yesəw. Ya war gəla mbəzli njaa ni na shi tsəhəree vəgha shiy, war njasa nza ghəshi va kee bəti ghən tsee ta mbee kwəmavə kwal tsa kəətiti nihwəti mbə shi, lə kwal ghəngən ghəngən, nza ghəshi mbəə mbəlishi. ²³ Kwəma mənnee va gwanata tsəgha nay, ta mbə Yəwən kwəma wəzə na vaa dza kwa kwəma kwa kwəma, mba'ee kwəmavə nee bəla mbə kwərakwə nə ya.

²⁴ A ghwəy sənay ki, mba'a kə mbəzliy kəsli bali ta nighə ntsaa dzaa gwəray, mbəzli dən ka naa nza mbə dzəghə bali va. Ma ntsaa dza vaa tanəti mbəzli gwanashi tə bali kiy, kwataka ghəci na sa ka mənidiy wanci zhəmə. Ghwəy kwərakwə kiy, ə pə ghwəy dīkəvanwəy ta bali, ta mbə ghwəy kwəmavə zhəmə ghwəy. ²⁵ Ma ntsaa dī dza ta dzəghəva lə baliy, kwatsəməta ka naa 'yapanavə kwəmaa dzaa kəətiti mbə bali va kaa ghən tsa ci. Na shi va zhəmə ka ghəshiy 'yapəva ti kiy, shiy dzaa kədishi ka ghəshiy nza. Na na ghwəmmə va zhəmə dza ghwəmmə 'yapəva ti na ghwəmmə kiy, shiy dzaa nza va ghwəmmə ta kwa ndimndim na ghəshi. ²⁶ Va tsəgha na kiy, nee bali kəslee na, bali ghwəlfəə kəslee tiw, nee dəvə ləkə yay, pəmta pəmta ləkə yaw. ²⁷ Ə 'yapee vəghee də'wə ghən tsee, ka i, ta mbə ghənzəə fa kwəma vəya vantaa dzaa nza yən saa gəzanshi kwəma Hyala kaa nihwəti mbəzli ba na, zhini yən saa dzaa nza ləy hwəmra tə ngwəlara dība.

10

*Gar təra kwəma nza mənidi səvəri mbə kwəmaa mənata lə ka *Izərayel*

9:17 9:17 4:1 **9:19** 9:19-22 10:23-24, 32-33; Rm 15:1 **9:19** 9:19 Mt 20:26-27 **9:20** 9:20 SləniKY 16:3; 21:20-26 **9:21** 9:21 Gal 2:3-4 **9:22** 9:22 Rm 1:13; 2Kwə 5:11; 11:29 **9:24** 9:24-25 Flp 3:12-14; 2Tim 2:4-6; 4:7-8; Zhk 1:12; 1Pi 5:4; ShiZhj 2:10 **9:27** 9:27 Rm 8:13; 13:14 **10:1** 10:1 Səvəri 13:21; 14:21-29

¹ A ngwarməhira, e di ghwəy təkətiy dzəkən kwəmaa niy mənta va lə jijihimmə mbəradzə, ghala pətsaa niy səvərishi ghəshi mbə hidfi ka *Ezhipətə kwasəbə *Məyizə. Ghəshi gwanashiy, ta məcakwə timbətimbə fakən Hyala kən shi niy nza ghəshi. Zhini gwanashi ghəshi taṅəshi dzəvəri tə həl tsa ghəm tsa. ² Ghəshi gwanashiy, *batem na sava mananatishi Hyala mbə timbətimbə va, mba'a həl tsa dzəvərishi ghəshi va ti. Mba'a ghəshi mənishi ka mbəzli ta səda Məyizə tsəgha ki. ³ Ghəshi gwanashi niy zəməhwə na shi zəmə banakəshi Hyala səəkə mə ghwəmə ɓa. ⁴ Ghəshi gwanashiy, yam sa kwətiŋ ni niy banavəshi Hyala. Yaməə hwə səəkə mbə kəlɓa tsa fəy Hyala ta nza kwasəbə shi na shi sahwe ghəshi va gwanashi. Ma kəlɓa va kiy, ghəci na Yesəw *Kəristəw. ⁵ A ghwəy nay, ya tsəgha nashi ghəshi shi maɗaŋa maɗaŋa ni va cintishi Hyala ngar tsəgha kiy. Mbəzli ɗaŋaŋ niy mənti na kwəmaa təɓanta ma kaa Hyala mbə shi. Va tsəgha niy shikəshi ghəshi, mba'a ghəshi bəkwəshi mbə gamba va.

⁶ Shiy mənishi va lə jijihimmə mbəradzə tsəgha ni kiy, ta mbə ghwəmmə təra kwəma ti shi mənishi ghəshi. Nza ghwəmmə mbəə ndəghwə ghən tsa ghwəmmə ndatsə, vantaa ghwəmmə dzaa maw mənishi shi gəmgəm ni kwərakwə nja sa shi va. ⁷ Nihwəti mbəzli mbə shiy, a ghəshi niy dzəmbəshi mbə ta mbəri. Tsəgha tsasliti məndi mbə Zliya Hyala, ma kə məndiy:

Dzəghwa mba'a mbəzli ka Izərayel
nzəyshi ka zəmə shi zəmə,

ka sa tay tsa shi.

Ma ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi
satishi,

ka tsə kwa kwəma mbəreketi shi va
ki, kə məndi.

Ghwəy na na ghwəy kiy, əntaa ghwəy dzaa tata mbəreketi nja ghəshi ma. ⁸ Nihwəti mbəzli mbə shi dibay, a ghəshi niy dzashiy dzəmbə mənishi ghwərghwər. Dzəghwa Hyala mba'a niy zamti mbəzli gar diwəy diwəy bakə mətəkə mahkanti tə vici kwətiŋ, va ghwərghwər tsa va. Ghwəmmə na ghwəmmə kiy, əntaa ghwəmmə mənishi ghwərghwər nja ghəshi ma. ⁹ Nihwəti mbəzli mbə shi dibay, a ghəshi niy dzəmbəshi mbə mənishi shiy nighə kwəma Hyala kwa sləkəmmə. Mba'a shesher niy hacamtishi, ka bəkwəshi ghəshi gwanashi. Ghwəmmə na na ghwəmməy, əntaa ghwəmmə dzaa mənishi shiy nighə kwəma Hyala nja ghəshi ma. ¹⁰ Nihwəti mbəzli mbə shi dibay, a ghəshi niy dzəmbəshi mbə ngwəzlimə dzəkən Hyala. Dzəghwa *ndə kwal tsa Hyala tsaa səəkə ta za mbəzli, mba'a səəkə zamtishi. Ghwəy na na ghwəy kiy, əntaa ghwəy ngwəzlimə dzəkən Hyala ma.

¹¹ Shiy mənishi va lə mbəzli va tsəgha ni kiy, ta mbə nihwəti mbəzliy təra kwəma ti shi mənishi ghəshi. Vantaa ghəshi dzaa zhiniy məmənishi gəla shi tsəgha ni va kwərakwə. Dzəghwa məndi, mba'a məndi tsaslambəshi mbə Zliya Hyala ta tsəhə səətiy dzəghwa sləmə ghwəmmə, ghwəmmə mbəzliy piy ni, ge'i lə kwa kəni vəghwə tsa.

¹² Va tsəgha kiy, ma ntsaa təkəti, e garəɗa wəzə wəzə kəy, ə kə mənishi məhərli vantaa ghəci dzaa bəhwə tərə. ¹³ Ya war nimaba shiy na shi nashi ghwəy va *ndə jakaa məninqwəy, ta dzəghəŋwəy li shiy, tsəgha mananshi na kaa nihwəti

10:3 10:3 Səvəri 16:13-35; Nəw 8:3; Cem 78:24-25 **10:4** 10:4 Səvəri 17:6; Cem 78:15 **10:5** 10:5 Bəla 14:29-30; Cem 78:31; Ebr 3:17; Zhəwdə 5 **10:6** 10:6 Bəla 11:4, 34; Cem 106:14 **10:7** 10:7 Səvəri 32:6 **10:8** 10:8 Bəla 25:1-9 **10:9** 10:9 Bəla 21:5-6 **10:10** 10:10 Bəla 14:2, 36; 17:6-15; Cem 106:25-27; Ebr 3:17-18 **10:11** 10:11 7:29-31; Rm 15:4 **10:12** 10:12 Gal 6:1 **10:13** 10:13 1:9; Zhk 1:13-14

mbəzli tə hidi gwanashi. A na Hyalay, war njasa gəzəkə na va dza naa mənı kwəma. Ka dza naa banavə kwal kaa ndə jaka ta dzəghəŋwəy ghəci lə gəla shi dza bərıci ghwəy nza daw ta sə'watishiw. Mba'a kə ndə jakaa mənıŋwəy shiy dzəghəŋwəyəy, war ta ndaŋwəy bərıci dza Hyalaa dza, ta mbə ghwəy sə'wahwəshi, ka səvərıŋwəy mbə shi va kala tərəŋwəy ma kwa kwal Hyala.

Kərakə pə ghwəy lə ta mbəri

¹⁴ Va tsəgha kiy mbəzlee ni dı yay, kərakə pə ghwəy lə kwəma ta ta mbəreketi. ¹⁵ Ghwəy ghwəy mbəzli gəzaŋwəy ya ni kwəmay, mbəzliy sənata kwəma nza ghwəy, təkətım dzəkən kwəma gəzee va wəzə də'wə ghən tsa ghwəy, nda tsəgha na, nda kala tsəgha na. ¹⁶ Sa ka ghwəmmə vaa sa shi sa, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ghwəmmə mbə zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpəy, jakəjakə nza ghwəmmə lə Yesəw tə mbərəkə miymiy ci va dı naa gəzə. Sa ka ghwəmmə vaa ngavəri peŋ, ghwəmmə mbə zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpə dıbay, jakəjakə nza ghwəmmə lə Yesəw *Kərıstəw tə mbərəkə vəgha ci va dı naa gəzə. ¹⁷ Njana nzana kwətıŋəy peŋ kiy, ya tsəgha nza ghwəmmə dafə ghwəmmə mbəzliy zəməy, vəgha kwətıŋ nza ghwəmmə. Sa nzanay, ghwəmmə gwanammə zəmə na peŋ tsa kwətıŋ tsa va.

¹⁸ Təkətım tə kwəma nja kwəma hwəlfə ka *Izərayel dı. Mbəzliy zəmə shi sləy mənıdı ta ta Hyalay, jakə na ghəshi lə Hyala va. ¹⁹ Njaa dēe gəzə kia? Shiy na kar mbəreketi ta ta mənıdı va lə shi slasla mənıdı va kaa ngəshi nə ya na? ²⁰ Nava tıbaw, shi ka ka ta mbəreketi vaa slaslay, kaa hyeler ka ghəshiy

slaslashi, kaa Hyala naw. Yən nee kiy, ka dēe ghwəy jakəŋwəy lə hyelerəw. ²¹ A ghwəy sənay kiy, ka dza ghwəy mbay sahwə tay tsa pasləhwə mənıdı mbəri li, zhini ka səəkə ta sa miymiy Ndə sləkəpəw. Ka dza ghwəy mbay, zəməhwə dafa ta mənıdı mbəri li, zhini ka səəkə ta zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpəw. ²² Naa ə dı ghwəmmə bakati nəfə tsa Ndə sləkəpə na pən? Ə nzana tərəŋwəba va ghwəmmə bərıci kaa ngəci na?

Kwəmaa dzaa fə shəndəkəə dzəti Hyala pə ghwəy mənı

²³ Ma kə nihwəti mbəzliy ni mbə ghwəyəy: «A kwal va ndə ta mənı ya nimaba shi dı ndə» kə ghəshiy ni. Yan, tsəgha na nanzə, ə na na nzanay, gwanashi na shiy ka shi wəzə niw. A kwal va ndə ta mənı shi dı na, ə na na nzanay, gwanashi na shi mənı mənıdı ka shiy dzaa kətitəŋwəy mbə nəw Yesəw kiw. ²⁴ Ya wa ndəy, ə kə mənı kwəmaa dzaa kətitı tsahwəti ndə. Ka nzəyəy ndə war mbə mənı kwəma kwataka ta ghən tsa ci kwətıy gwa'a tsəgha ma. ²⁵ Ya tsama sliw kəsay ghwəy tə ləwmay, ə pə ghwəy pa, ka zəmə. Ka təkə kwəma ghwəy ya jəw ma, ka dəw kwəma ghwəy dzəkən ma. ²⁶ Sa nzanay, a mənıdı tsasliti mbə Zliya Hyala, a kə mənıdiy:

Hidi nashi ghwəmmə ni, lə shi ti shi gwanashiy, shi Hyala kwa sləkəpə na ghəshi, kə mənıdı.

²⁷ Ava va tsəgha, mba'a kə ntsaa nəw ma Yesəw harŋwəy dzəkə ghi tsa ci ta shi zəmə, dzəghwa mba'a nəfə tsa ghwəy zləbati dza ti shiy, sa ka ghwəy tsəhəŋwəy na, ə pə ghwəy taa zəmə shi bəŋwəy na lə nəfə tsa ghwəy kwətıŋ, ka zəzə kwəma ghwəy ya jəw ma, ka dəw

10:14 10:14 1Zhj 5:21 **10:16** 10:16 11:24-25; Lk 22:17-20 **10:17** 10:17 12:27 **10:18** 10:18 SləniTaH 7:11-21 **10:19** 10:19 8:4 **10:20** 10:20 Nəw 32:17; Cem 106:37; ShiZhj 9:20 **10:21** 10:21 2Kwər 6:15-16 **10:22** 10:22 Nəw 32:21 **10:23** 10:23-33 Rm 14:1-15:6 **10:23** 10:23 6:12; 8:7-12 **10:24** 10:24 10:32; 13:5; Rm 15:1-2; Flp 2:4 **10:25** 10:25 Rm 14:2 **10:26** 10:26 Cem 24:1; 89:12 **10:28** 10:28 8:7

kwəma kən shi zəmə va ghwəy ma. ²⁸Ma mba'a kə ndə ni ngəŋwəy, sliw tsa tahwə məndi mbəri li na sa dza ghwəy tsa ta zəmə, kəy, zlayəm, ka zəmə ghwəy ma! War mba'a pə ghwəy zəməhwə tsəghay, ta banavə təkə kwəma hwəvə hwəvə na dza naa dza kaa ntsaa gəzanwəy kwəma va va. ²⁹Ma kwəma gəzee nay, va na dza ghaa təkə kwəma mbə nəfə tsa gha naw, va kwəma dza ntsaa gəzana kwəma va vaa təkə nə ya.

Nəghətaa gha dzaa bə fəti kaa ghən tsa gha, kala dza ghaa mbay zhiniy gwəra ghən tsa gha va təkə kwəma tsahwəti ndə ma. ³⁰Mba'a pə gha mənti 'wəsa kaa Hyala ta shi zəmə gha, ka zəmə shi gha kiy, tawa dza məndiy bəŋa fəti va zəzə kwəma tsahwəti ndəa? ³¹Ya shi zəməə zəmə ghwəy, ya shiy sa ghwəy, ya war nimaba shiy na shi məni ghwəyəy, shiy dzaa fə shəndəkəə dzəti Hyala pə ghwəy məni. ³²Ə pə ghwəy məni məhərli va nəghətaa ghwəy dzaa mənti kwəmaa dzaa fambə tsahwəti ndə mbə məni *kwəma jikir na kwa kwəma Hyala. Ya ndə Zhəwifə na ndə, ya ntsaa kamaa ndə Zhəwifə, ya ntsaa nəw Yesəw na gwa'a.

³³Yən də'wə ghən tsee kiy, tsəgha jihəvee ta məni kwəmaa dzaa təbanshi kaa mbəzli gwanashi, ya mbə namaba kwəma mənəe. Ka məni kwəmee kwataka ta ghən tsee gwa'a tsəghaw, kwəmaa dzaa kəətiti mbəzli gwanashi, ta mbə ghəshiy mbəlishi na sa pəlee məni nɔ, tsəgha pə ghwəy məni kwərakwə.

11

¹Ə pə ghwəy məni kwəma mənəe kwa kwal Hyala, njasa nzee va mbə məni kwəma mənəhwə Yesəw *Kəristəw tə hidfi kwərakwə.

Njasa təbə dzəghwa kwəma Hyala va zal lə va mali

10:30 10:30 Rm 14:6; 1Tim 4:4 **10:31** 10:31 Kwəl 3:17 **10:32** 10:32 Rm 14:13 **10:33** 10:33 9:19-22 **11:1** 11:1 4:16 **11:2** 11:2 2Tes 2:15; 3:6 **11:3** 11:3 3:23; Ghava 3:16; Ef 5:23 **11:7** 11:7 Ghava 1:26-27 **11:8** 11:8-9 Ghava 2:18-23; 1Tim 2:13

²Ghwəyəy, mbə falhwəy nzee tərəŋw, sa nzana war mbə zəzəra ghwəy ya mbə namaba kwəma, zhini mbə nəw məni shi banavəŋwəy ya ghwəy ba. ³Ya tsəgha nɔ kiy, avanta nahwəti kwəma dee ghwəy sənata: Yesəw Kəristəw na dikə tsa zhər gwanashi. Zal na, ghəci dikə tsa mali ci, ma Hyala ki na ghənzə dikə tsa Yesəw Kəristəw. ⁴Va tsəgha ki, war mba'a kə zal cə'wə Hyala, ya kwəmaa səkə va Hyalaa gəzə na, lə shiy ghəci mbə ghən ciy, ghalaba na, ə ha'wə ma na tə Yesəw Kəristəw. ⁵Ma na mali, ghənzə mbə cə'wə Hyala, ya ghənzə mbə gəzə kwəmaa səkə va Hyala, kala pəhambə shiy kə mbə ghən nɔy, ə ha'wə ma na tə zata tsaa məni dikə vaa dzəkən ghalaba. Ghala mbə lə maliy slənanti ghən tsa nɔw. Kwəma ha'wə ha'wə na dza naa nza kən tsəgha. ⁶Mba'a kə mali kala dfi pəhə shiy dzəmbə ghən nɔy, ə kə slənanti ghən tsa nɔ fəlghən? A ghwəy sənay kwəma ha'wə ha'wə na na ya sla ghən, ya sləni ci va mali. Njana nzana tsəgha ghənzə kiy, wəzəba pəhambə na shiy mbə ghən nɔ ghala pətsa va na. ⁷Ma na zal na naci ghəci mbə cə'wə, ya ghəci mbə gəzə kwəmaa səkə va Hyalay, əntaa ghəci dzaa pa shiy dzəmbə ghən ci ma. Sa nzanay, ta nza nja ghənzə ngati Hyala zal, ka ci shəndəkə tsa nɔ səvəri mbə. Ma na maliy, tsa zal shəndəkə na tsaa civa səvəri mbə. ⁸A ghwəy sənay, zal kiy, tə nahwəti bəla vəgha mali ngati Hyalaw, mali na sa ngati na tə nahwəti bəla zal. ⁹Zhini dibay, kaa mali ngati Hyala zaləw, mali na sa ngati na kaa zal. ¹⁰Va tsəgha na kiy, war lə shiy dfi na mbə ghən mali, ta mbəə ci dikə tsa məni zal dzəkən lə tə mbərkə kwəma ka kwal Hyala mə ghwəmə kwərakwə ba.

¹¹Ma ghənzə nja na ghwəmmə

ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw Kəristəw, ya war tsəgha gəzəkee kwəma vay, va ghwəmmə na, a ghwəmmə sənay, ka nə mali tə mbərkə zal nzee tibaw, kəw, ka nə zal tə mbərkə mali nzee tibaw, kə dibaw. ¹² Njasa nzana va, hən Hyala bəvə bəla tə zal, mba'a ngati mali tiy, tsəgha zhini naa mənta dība, mali saa zhiniy ya zal səkwa. War səkə va Hyala tsahwə shiy gwanashi.

¹³ Ya ghwəy də'wə ghən tsa ghwəyəy, nighətim kwəma va di, ka dza naa təbə maliy cə'wə Hyala kala pəhə ma shiy dzəmbə ghən nzə na? ¹⁴ Ma na zal sana ya war tə pa ciy, kwəma ha'wə ha'wəta na zlashi shəti ciy səkwasbi bitititi. Ya wa ndəy, aa sənata nava tsəgha. ¹⁵ Əy ma na mali, ghənzə kə zlashi shəti nzə tsəgha kiy, lə bama ti tərənəw na, sa nzana mba'a Hyala banavə shəti bitititi ni tsəgha, ta mbə ghəshiy dəpay ghən tsa nzə. ¹⁶ Mba'a kə tsahwəti ndə dzaa zhini ghən, ka ngərə ghəpəə dzəkən kwəma gəzəkee nay, avanta kwəma gəzancee: Tsəgha na na ghəy kwəma sənabənəwəy ghəy mbə mənə, zhini tsəgha nihwəti mbəzliy nəw Yesəw sənabəvə kwərakwə dība, nə ya kaa ngəci.

Njasa ka ghwəmmə zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpə

¹⁷ Kwəma dēe na gəzanəwəy sanay, kwəma kwa faləwəy naw. Sa nzanay, e favə, ghala pətsa ka ghwəy basənəwəy ta cə'wə Hyalay, kar ghwəy mənə shi wəzə ni mbə basəva tsa vaw, kə mənədi. ¹⁸ Kwa taŋa kwəma ghee favə mbə kwəma vay, ghala pətsa ka ghwəy basəvay, kar ghwəy dzanəmbə ghala mbə ghən tsa ghwəy ghənghən ghənghən, kə mənədi. Ma sa təkəe kwəma va kwərakwə bə na, nja tsəghaa yən

nighə katan. ¹⁹ Talay, wəzəba dzanəmbəvata ghala tsəgha mbə ghwəy na, ta mbə ni Yesəw *Kəristəw mbəzli slar slar niy cikəvəri ghən tsa shi mbə ghwəy. ²⁰ Ghala pətsa ka ghwəy basənəwəy ta zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpə kiy, kar ghwəy təkə na, dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpə na sa basənəy ghəy na ta zəmə nzə katan, pə ghwəyəw. ²¹ War basənəwəy ma ghwəy ta zəmə nzəy, ya wa ndəy na ci dafa takə na ka naa zəmə, ka gha nighə ki na, lə mashi nihwəti, nihwəti na, ghəm ghəm mətəshi shi sa ka ghəshiy ghyamtəvashi. ²² Kwəma ka waa nava tsəghaa? Ə kama ghi va ghwəy gar zəmə shiy ya gar sa shiy ghwəy kəy na? Naa, basəva tsa mbəzliy nəw Yesəw na tsa dī ghwəy va ndəramti, ka pa ha'wəə dzəkən ni kama shiy və shi mbəzli na pən? Njaa dzee ni ngənəwəy? Ta faləwəy dzee mbə gəla kwəma tsəgha na va nə ghwəy na? Ka falvənəwəy ya teepəw!

²³ A na neyey, avanta kwəma bənivee va Ndə sləkəpə, tsəgha yən banavənəwəy kwərakwə: Ma hetihwer tə vərđi ngati mənədi va dafa ta kəsə ciy, dzəghwa Ndə sləkəpə Yesəw tsənə bəvə pən, ²⁴ dza na ka mananta 'wəsa ti kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wəsay, dza na mba'a ngangavəri pən tsa va. Ma kə na: «Ava ghənzə na vəghee ndənəwəyee. War tsəgha pə ghwəy dzaa mənə ya hwəmbə, ta mbə ghwəy zəzəə dzəkənee» kə. ²⁵ Ma ləy hwəm sa zəhwə ghəshi dafa na, dza na hən bəvə hwəpər shi sa dība. Ma kə na: «Avanashim shi sa niy, ghəshi na yəwən *sla kiri tsa slati Hyala ta jakəva lə mbəzli, lə miymiy ya dzaa shəkəshi. Ya hwəmbə dza ghwəy basənəwəy ta sashi taa nzay, zəzəə tə ghwəy dzəkənee ghwəy mbə sashi»

kə. ²⁶ Di naa gəzəy, ya hwəmba basənwəy ghwəy ta zəmə peŋ tsa, lə ta sa shi sa niy, bar tsa məti mətiy Ndə sləkəpə Yesəw ta mbəə mbəlipə na sa gəzanshi ghwəy kaa mbəzli. Ka gəzanshi pa' fəca dza naa zhəkə.

²⁷ Va tsəgha nzana ki, ma ntsaa dzaa zəmə peŋ tsa Ndə sləkəpə, ka sa shi sa ci, kala zəzə maa dzəkən, mba'a bətishi nja shi zəmə gəmshi niy, a fəti və kwa kwəma Hyala, sa nzana mba'a ghəci ndərəti vəgha Ndə sləkəpə, mba'a miymiy ci. ²⁸ Ghənzə tsəgha kiy, ya wa ndə na ə kə dzaa naghəmti nəfə tsa ci də'wə ghən tsa ci ka na gha kwəfəghə zəmə peŋ tsa va lə shi sa va. ²⁹ Sa nzanay, ya wa ntsaa dzaa zəmə peŋ tsa Ndə sləkəpə, ka sa shi sa ci, kala təkə maa dzəkən vəgha Ndə sləkəpəy, ngwəvə Hyala na sa mbahə naa dzəkən ghən tsa ci. ³⁰ Ava va tsəgha nashi ghwəy mbəzli gwərapə gwərapəshi ni dfaŋ mbə ghwəy sana, zhini tsəgha vədəvəder, ma nihwəti ba na, mba'a ghəshi bəkwəshi. ³¹ Ma mba'a pə ghwəmmə naghəmti kwəma mbə nefer ghwəmmə wəzə də'wə ghən tsa ghwəmmə ka ghwəmmə gha zəmə nzəy, ka dza Hyalaa basə ngwəvəə dzəkən ghwəmməw. ³² Mba'a kə nabətəmmə, ka də'wəvəəmməy, i na nava immə na, vantaa ngwəvə dzaa dzəkən ghwəmmə kwasəbə mbəzliy nəw ma Yesəw fəca dza naa sla ngwəvə mbəzli tə hidī.

³³ Ma kiy ngwarməhiray, mba'a pə ghwəy basəva ta zəmə dfaaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpəy, ndəghə pə ghwəy dzaa ndəghəti ghən tsa ghwəy, gwənanəwəy ghwəy basənwəy, ka ghwəy gha zəmə shiy. ³⁴ Mba'a kə tsahwəti ndə nay lə may ghəciy, pərba kəghi tsa ci kə dzaa zəməvə shi zəmə ci. Ma ghalaba

kiy, sa ka ghwəy basənwəy na, ka dza Hyalaa basənwəy ngwəvəw.

Ma naa tərmbə kwəma kiy, sa kee tsəhəra mbə ghwəy dzee sləka nava.

12

*Njasa təhəpə *Safə tsa Hyala bərqi ghəngħən ta ghəra sləni Hyala*

¹ Mbə kwəma dzee na ta gəzanəwəy nana kiy ngwarməhiray, ə dəe ghwəy sənata kwəmaa dzəkən bərqi vəlipə Safə tsa Hyala ghəngħən ghəngħən ta məni shiy. ² A ghwəy sənay, ghala pətsaa niy nəw ma ghwəy Yesəw *Kəristəwəy, ə niy nəw ghwəy mbəreketi nja ghwəlefesli. Niva shiy kiy, ka mbata gəzə kwəma ghəshiw. ³ Va tsəgha gəzanəwəy ya, a ghwəy mbəə sənay, tsəgha na kwəma va nanaw pə ghwəy. Mba'a kə ndəə gəzə kwəma lə bərqi Safə tsa Hyalay, ka dza ntsa vaa ni ntsa bazlamti Hyala na Yesəw, kəw. Dibay, ka mbay ndəə ni Ndə sləkəpə na Yesəw, kə, kala lə bərqi Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ciw. Ava tsəgha na. ⁴ Sanay, ghəngħən ghəngħən na bərqi bəmmə Safə tsa Hyala ta məni shiy, ya tsəgha nzə ki na, war Safə tsa Hyala tsa kwətiŋ tsa ghəci. ⁵ Ghəngħən ghəngħən slənihi ghəra məndi tifa difa na, war Ndə sləkəpə tsa kwətiŋ tsa bəpə slənihi va ta ghərashī məndi. ⁶ Ghəngħən ghəngħən kwal tsa ghəra mbəzli sləni kwa difa na, war Hyala kwətiŋ na canshi kwal tsa va kaa mbəzli ta ghəra sləni va. ⁷ Ya wa ndəy, a Safə tsa Hyalaa ghəra sləni li ka bānci bərqi ta kəəti nihwəti mbəzli. ⁸ Dza na kaa tsahwəti ndəy, mba'a bānavə bərqi gəzə kwəma lə sənata kwəma mbə, ma kaa tsahwəti ba na mba'a bānavə bərqi gəzə kwəma lə sənashi shi bəni məndi. ⁹ Kaa tsahwəti difa na, mba'a Safə tsa va vay, bānavə bərqi bə nəfə tsa ci gwənanay kaa

Hyala. Ma kaa tsahwəti na, mba'a Safə tsa va vay kwətiy banavə bərciy mbəli ka zəlghwə. ¹⁰ Dza na mba'a banavə bərciy mənī kwəma maɗaɗa maɗaɗa na kaa tsahwəti. Kaa tsahwəti na, gəzəpə kwəmaa səkə va Hyala. Ma kaa tsahwəti na, mba'a banavə bərciy sənay təhəvəri kwəmaa səkə va Safə tsa Hyala d'ewdew tsa, lə naa səkə va hyeler ghwəni *ndə jaka tsa Hyala. Kaa tsahwəti ba na, mba'a banavə bərciy gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma mənī. Ma kaa tsahwəti na, mba'a banavə bərciy mbay zhinikəvəri kwemer gəzəkə tsahwəti ndə va. Ava tsəgha. ¹¹ Shi va gwanashi kiy, war Safə tsa Hyala va kwətiɗ tsa kwətiy mənishi na mbə mbəzli. Ghəci tihə na bərci va kaa mbəzli, ya wa ndəy, mba'a banavəshi njasa təbanci na.

Njasa nza bəlahi va ɗaɗaɗ tə vəgha ndə kwətiɗəy, tsəgha na mbəzliy nəw Yesəw

¹² A ghwəmmə sənay ndə ngəriy, vəgha kwətiɗ na, mba'a bəlahi ɗaɗ ti. Ya tsəgha na bəlahi ɗaɗ ti kiy, war vəgha kwətiɗ ka naa nza. Ava tsəgha na lə Yesəw *Kəristəw kwərakwə ki. ¹³ Ghala pətsaa mənimmə mənī *bateməy, ka vəgha kwətiɗ mənəmmə *Safə tsa Hyala va kwətiɗ tsa gwanammə. Ya mbə hwəlfə *ka Zhəwifə na ndə, ya mbə nahwəti hwəlfə na ndə, ya ntsa papa tsa, ya ntsa yaya tsay, war Safə tsa kwətiɗ tsa va na sa fambəmmə Hyala mbə nefer ghwəmmə gwanammə.

¹⁴ Shiy kwətiɗ mənī na vəgha ndə ngəri kiw, bəlahi ɗaɗ jakəshi na. ¹⁵ Ya ə nə səɗa sana, bəla tə vəgha ndə ngəri nzee njana kamee ka dəvəw, kəy, katanɗ dza naa kamaa bəla tə vəgha ndə ngəri na? Tibaw. ¹⁶ Ya ə nə sləmə sana bəla tə vəgha ndə ngəri nzee njana kamee ka mətəw, kəy, katanɗ dza naa kamaa bəla tə vəgha ndə ngəri na?

Tibaw. ¹⁷ Ya ghənzə niy nza sana, dzəghwa bəlahi tə vəgha ndə ngəri, mba'a ghəshi mənishi ka mətəshi gwanashi kiy, lə wa niy dza ndə favə kwəma nzaa? Ya ka slimim gwa'a tsəgha niy nza shi tə vəgha ndə kiy, lə wa niy dza ndə fa zən tsa shiy nzaa? ¹⁸ Njasa nza bəlahi va tə vəgha ndəy, Hyala fəyshi na tsəgha, dzəghwa tə pətsa ɗi na. ¹⁹ Mba'a kə Hyala niy mənī bəlahi tə ndə ngəri va ka nahwəti bəla kwətiɗ nzaɗ, ka dza vəghaa nza tifa nzaɗ. ²⁰ Bəlahi mənī na va ɗaɗ ni kiy, ghəshi mənī na vəgha ndə ngəri.

²¹ Tsəgha kə kiy, ka mbay mətəw ni kaa dəvə na: Kwal tsee tifa lə ghaw, kəw. Ka mbay ghən ni ba na: Kwal tsee lə ghwəyəw, kə kaa shidshidw. ²² Sana, war mba'a kə na nata gha va bəla tə vəgha gha, kwəɗ kwəɗ na kala tifa nzaɗ, ntsa mətī mətī tsa niy dza ghaa nza nza. ²³ Ghwəmmə kə nighə sanay, bəla tə vəgha ghwəmmə va ka ghwəmmə bəti njasa kama vəri tiy, ghənzə na na ka ghwəmmə gwəraa ndəghwə. Na ha'wə ghwəmmə va li bəla tə vəgha ghwəmmə kala ɗi ghwəmmə mbəzliy natay. Ghənzə na sa gwəra ghwəmmə fə ghən ti. ²⁴ Dzəghwa naa təbə bəla tə vəgha ghwəmmə na, kala mbə ghwəmmə lə nava bəla vəgha. Hyala ngati na shi va tsəgha gwanashi, ta mbə diməw nza tərənɗba tə ni ha'wə ndə va shiy li shi. ²⁵ Ma mənī Hyala tsəghay, nəghətaa vəgha ntsa kwətiɗ tsa dzaa tihəvəri ghən tsa nza, ta mbə bəlahi tə vəgha gwanashiy kəkəti ghən tsa shi kwa jipə shi. ²⁶ Mba'a kə zhi bəhəvə ndə tə nahwəti bəla tə vəgha ciy, vəgha ntsa va gwanata ka naa nza mbə sa ngəra'wə va zhi tsa va. Mba'a kə mənī ghasləti nahwəti bəla vəgha ndə bay, vəgha ci va gwanata ka naa nza mbə təbə kwərakwə ba.

12:11 12:11 7:7; Rm 12:3; Ef 4:7; 1Pi 4:10

12:12 12:12-26 12:27

12:13 12:13 Gal 3:27-28

12:26 12:26 Rm 12:15; 2Kwər 11:29

27 Ghwøy gwananwøy, ghwøy mbözliy nøy Yesøy kiy, vøgha ciy gø ghwøy. Bølahi tøy vøgha ci nza ghwøy, ya wa ndøy mbø ghwøyøy løy tsa ci pi na tøy vøgha va. 28 Hyala døywø ghøn tsa nzøy banavøshi na sløni ghøngghøn ghøngghøn mbø dövø shi kaa nihwøti mbözli, mbø mbözliy nøy Yesøy. Dza na kwa tananøy, mba'a føy *ka kwal Yesøy, zhini na kwa baka, mba'a føy ka gøzø kwømaa søøkø vø. Ma tøy kwa mahkana na, mba'a føy mbözliy dzaa bønipyø kwøma nzøy. Zhini na difa na, mba'a banavø børci kaa nihwøti mbözli ta møy shi madanø madanø ni. Ma nihwøti fa na, mba'a banavøshi børciy mbøli ka zølghwø. Nihwøti difa na, mba'a banavøshi børciy køti mbözli. Nihwøti difa na, mba'a banavøshi børciy 'wa kwal kaa mbözli, ma nihwøti difa ki na, mba'a banavøshi børciy mbay gøzø kwøma løy nahwøti ghani favø ma møydi. Ava tsøgha. 29 Nay ghwøy njasa tøhavøpø Hyala sløni nzøy sa? Gwanashi na mbözliy ka kwal Yesøy na? Gwanashi na mbözliy ka gøzø kwømaa søøkø va Hyala na? Gwanashi na mbözliy ka bønipyø kwøma nzøy na? Gwanashi na ghøshiy ka ghøra sløni madanø madanø na na? 30 Kaa ngøshi gwanashi banavø na børciy mbøli mbözli va zølghwø na? Gwanashi mbay ghøshi gøzø kwøma løy ghani sønata ma møydi na? Kaa ngøshi gwanashi banavø na børciy zhinikøvøri kwøma sønata ma møydi va na? Tibaw. 31 Ma pø ghwøy møytiy, pølam kwal tsa kwømavø niy gwøramti børci mbø børci bøpø Hyala.

Nana kiy, ta cinwøy kwal tsa gwøramti mbø kwøler va gwanashi dzee.

13

Di nihwøti mbözli na shiy gwøramti mbø shiy gwanashi

1 Sanay, ya war ø nzana, mba'ee mbay gøzø ghanihi mbözli tøy hidfi ghøngghøn ghøngghøn, zhini ka mbay gøzø ghani ka kwal Hyalay, kala di nihwøti mbözli pøn na, ghala mbø ya løy kwørenø, ya løy bambadø tsa døywø møydiw. 2 Ya ø nza børciy gøzø kwømaa søøkø va Hyala kaa mbözli vøya, ya gwa'a gwa'a sønashee shiy, ya ø nza børciy favø kwøma mbømbø na 'yahø'yahø na mbø møyhølee, ya ø banavee nøyfø tsee kaa Hyala gar mbay ya ni ka køyen: 'Barvanø tøy pøtsa nza gha va, pøn, ka barvay ghøciy, kala di nihwøti mbözli pøn na sløni gømta naa shi møynee va tsøgha. 3 Ya ø bøvee shi vøya gwanashi, mba'ee tahanavøshi kaa ka cicikwø, ya war løy vøgheta zlatanavee kaa mbözli ta ndantøra møydi løy ghwøy, kala di nihwøti mbözli pøn na, shi dzee kwømavø mbø niva shiy tibaw.

4 Ma ntsaa di nihwøti mbözli nacy, ndøy sø'wa kwøma ka naa nza. Ka møydi kwøma wøzø na kaa mbözli, ka søl na va ndøy, ka vøshi naw, ka køyli ghøn tsa ci naw. 5 Ka møydi shi ha'wø ha'wø ni ntsaa di nihwøti mbözliw, ka tøkø kwøma wøzø na na kwataka ta tsa ci ghøn gwa'a tsøghaw, ka bø nøyfø na tananøy, ka køyø ndøy na mbø nøyfø ciw. 6 Ntsaa di nihwøti mbözliy, ka vøshi na ta *kwøma jikir na møydi møydiw. War ta na katanø na kwøma ka naa vøshi. 7 Ntsaa di nihwøti mbözli na nacy, gwøyøy ka naa nzøyøy, ya mbø namaba kwøma. War kaa Hyala ka naa banavø nøyfø tsa ci, ya mbø namaba kwøma. Vø na nacy, kwøma tifa kala dza Hyalaa gwømatiw. War ø ka naa sø'wa kwøma gwanata. 8 Ma ntsaa di nihwøti mbözliy, ya hwømba na

12:27 12:27 6:15; 10:17; 12:12; Rm 12:4-5; Ef 4:4, 16; 5:30 12:28 12:28 12:8-10; 14:1-4; SløniKY 13:1; 15:32; Ef 4:11-12 12:31 12:31 14:1 13:1 13:1-7 8:1; Rm 13:8-10 13:1 13:1 2Kwø 12:3-4 13:2 13:2 12:8; Mt 7:22; 17:20 13:3 13:3 Dani 3:19-20; Mt 19:21 13:5 13:5 10:33; Fir 10:12; Flp 2:4 13:8 13:8 12:10; 14:1-5

ka dza dī tsa ci vaa kərəyəw. Ta na gəzə kwəmaa səəkə va Hyala kaa mbəzliy, ta garəti dza mēndi ge'i lə tsahwəti vəghwə. Gəzə kwemer lə ghanishi sənashi ma mēndi dibay, ta zashi dza ghəshi. Ya sənata kwəma sənata ghwəmmə nay, ta zata dza na. ⁹ A na na ghwəmmə kwəma sənata ghwəmməy, kərkəti ghwəmməw. Gəzə kwəmaa səəkə va va Hyala gəzə ghwəmmə dibay, kərkəti ghwəmməw. ¹⁰ Ma sa dza Hyalaa cikəvəri na kərkə kərkə na va kwəma cesl na kiy, ta zata dza na mbə kwalta na va kwəma ki.

¹¹ Ghala pətsaa niy nzee zəghwəray, kwəma ndərazhi niy gəzee, zəzə kwəmee na, sa ndərazhi dība. Nee məhərli vəya na, war sa ndərazhi gwa'a tsəgha. Nana ki, sa kəliree ka mēndaa zal na, mba'ee zlashi mēni shi ndərazhi. ¹² Nana diy, war fətəhə fətəhəshi nashi ghwəmmə shiy gwanashi, njasa nighəshi ghwəmmə kwa nighəmti tsa kama riŋriŋ tsa. Fəca vici gəzee va kiy, ta nashi dza ghwəmmə wəzə wəzə, lə mətsə ghwəmmə. Nana diy, daw sənatee kwəma, sa dza vici vaa mēnta kiy, shiy gwanashi dzee sənashi, njasa sənara Hyala va gwanara kwərakwə. Ava tsəgha.

¹³ Sana kiy, shiy mahkan na shiy mənishi, kala dzaa kədfi ma: Banavə nəfə kaa Hyala, fəy ghən gəzliŋə ta kwəma gəzəkə Hyala mēni nzə, mba'a dī nihwəti mbəzli. Ya tsəgha nzə kiy, dī nihwəti mbəzli na shiy gwəramti dikə mbə shi mahkan ni va bəlakee.

14

Bərçiy gəzə kwəmaa səəkə va Hyala lə bərçiy gəzə kwəma lə nahwəti ghani

¹ Va tsəgha kiy, ə pə ghwəy jihəva ta dī nihwəti mbəzli. Dība kiy, lə nəfə tsa ghwəy gwanay pə ghwəy maw kwəməvə bərçiy bəpə *Safə tsa

Hyala. Gaw bərçiy gəzə kwəmaa səəkə va Hyala kaa mbəzli pə ghwəy dzaa gwəraa maw. ² Ntsaa kwəməvə bərçiy gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma mēndiy, kaa Hyala kwətita gəzə na kwəma ci. Kaa mbəzli naw. Sa nzanay, ndə tībaa favə kwəma gəzə naw. Kwəma Hyala sənata ma mēndi na sa gəzə na gwa'a tsəgha, sa banavə Safə tsa Hyala bərçiy gəzə nzə səvəri. ³ Ma na ntsaa gəzəpə kwəmaa səəkə va Hyala lə ghani favə mēndi naci kiy, kaa mbəzli gəzə na, ka favə ghəshi, ka kəətishi kwəma gəzə na va, ka mətsahanshi bərçiy, ka garəshi wəzə wəzə mbə kwəma Hyala. ⁴ Ndə gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma mēndiy, war ghəci kwətīy na sa dza kwəma ci vaa kəətiti. Ma na ntsaa gəzəpə kwəma banavə Hyala ta gəzə kaa mbəzliy, mbəzliy nəw Yesəw gwanashi dza naa kəətiti lə na ci va kwəma.

⁵ Yənəy, e dī Hyalaa ndaŋwəy bərçiy gəzə kwəma lə nahwəti ghani gwanəŋwəy. Nanzə kiy, bərçiy gəzə kwəmaa səəkə və kaa mbəzli na sa gwərantee dī Hyalaa ndaŋwəy. Mba'a kə ndə gəzəpə kwəma lə ghani favə ma mēndiy, mba'a ndə zhinipə kwəma gəzə na va tība dī na, ta mbə kwəma vaa kəəti mbəzliy nəw Yesəw. Kala tsəghay, dikəba ntsaa gəzəpə kwəmaa səəkə va Hyala na, kaa ntsaa gəzə kwəma va lə na favə ma mēndi ghani.

⁶ A ngwarməhira, ya yən dza sənəvə, ndəsee tsəhəra mbə ghwəy, tapə, yən ta gəzanwəy kwəma lə ghani favə ma mēndi kiy, dza kwəma dzee kəətītəŋwəy mbə kwəma va tsəgha ghwəy nighəa? Mba'a pən tsəhəra mbə ghwəy dī nay, ka gəzanwəy dzəkən shi citəra Hyala, aw na, ka cinwəy kwal tsa sənata kwəma, ya ka gəzanwəy kwəmaa səəkə va Hyala, ya ka

13:12 13:12Rm 8:24; 2Kwər 5:7; A Hyala sənashi mbəzli gwanashi: 8:3; Gal 4:9 **13:13** 13:13 Kwəl 1:4-5; 1Tes 1:2-3; Tit 2:2; Ebr 10:22-24; 1Zhnj 4:16 **14:1** 14:1 13:8 **14:2** 14:2 12:10 **14:4** 14:4 14:26 **14:5** 14:5 Bəla 11:29

bəniŋwəy nihwəti shiy. Ghalaba kiy, ta kəətiŋwəy dzee.

⁷ Təkətim kwəma ya tə kwəma shi ka məndiy viy nja sherey, lə ni ka məndiy tsa nja gəzəpəli di. Njaa ka ghwəy favəshia? Mba'a kə ntsaa viyshi, ya ntsaa tsashi kala yəmətishi wəzəy, ka dza ndəə sənay ghən tə gəla ni di na va məni shiyəw. ⁸ Tsəgha na lə kwəma ndə viy təliməə dzəmti ta har mbəzli ta pa difa, war mba'a kə ndə viy təliməə dzəmti kala viyti təlimə ci lə kwal kiy, wa ntsaa dzaa kafə ta dza ta paa? ⁹ Ghala mbə lə kwəma ghwəy kwərakwə kiw. Mba'a pə ghwəy gəzə kwəma lə ghani favə ma məndi kiy, ndə tifa mba'a dzaa favə kwəma di ghwəy va gəzəw. Ghalabay, dzəmbə safə dza gəzə kwəma ghwəy nza. ¹⁰ Ta na ghanihiy, dan ghəngħən ghəngħən na ghəshi tə hidfi. Nahwəti ghani mbə shi kala gəzəva kwəma liw. ¹¹ Ya tsəgha nzə mba'a kə ndəə gəzara kwəma lə ghani favə mee sanay, ndə məlmə dzee bəti tsava ndə, tsəgha ghəci dzaa bətəra, nja ndə məlmə kwərakwə.

¹² Njana nza ghwəy mbə maw kwəmavə bərci bəpə Safə tsa Hyala kiy, tərəŋwəba bərciy dzaa kəətiti mbəzliy nəw Yesəw ta kəli ghəshi mbə kwəma Hyala pə ghwəy pəla.

¹³ Va tsəgha kiy, mba'a kə ndə kwəmavə bərciy gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma məndiy, ə kəə cə'wə Hyala difa, a Hyala banavə bərciy zhinikəvəri kwəma gəzə na va kaa nihwəti mbəzli.

¹⁴ Mba'a pən cə'wə Hyala kwa kwəma sənata ma məndiy, mbə cə'wə ka nəfə tsee nza, ma məhərlee na gwəŋəta. ¹⁵ Njana nzana tsəgha kiy, njaa təbə na yən mənia? A dzee məniiy, ka cə'wə lə ghani favə ma məndi, zhini ka cə'wə lə məhərlee dzee məni. Ya cəm hee ta fal Hyala dibay, ka ha lə kwəma favə ma məndi,

zhini ka ha lə məhərlee dzee ha. ¹⁶ Kala məni pə gha tsəgha sana, dza gha tapə dzəmbəŋa mbə mananta 'wəsa kaa Hyala lə kwəma favə ma məndiy, njaa njaa dza mbəzli tifa sənata maa dzəkən nava kwəmaa ni *Amin, kə ghəshi ta zləba cə'wə gha vaa? Ka dza ghəshiy mbay gəzə, sa favə ma ghəshi sləkar tsa kwəma gəzəkə gha vaw. ¹⁷ Ya ə niy nza kwəma məni gha va 'wəsa tiy kwəma wəzə nay, sa favə ma məndi kwəma gəzə gha va na, ka dza naa kəətiti mbəzliw.

¹⁸ Yənəy, 'wəsa nə ya kaa Hyala. Sa nzanay tərəŋwəba kaa ngəra ndara na bərciy gəzə kwəma lə nihwəti ghanihi ghəngħən ka tanamtəŋwəy gwanaŋwəy. ¹⁹ Ya tsəgha nzə ki, mba'a pən mbə basəva tsa mbəzliy nəw Yesəwəy, wəzəba gəzəkəe kwəma cifə lə kwəma favə məndi ta mbəə bananshi shiy kaa mbəzli kee favə, kən dzaraa dzəmbə gəzə kwəma diwəy diwəy diwəy kwa kwemer favə ma məndi.

²⁰ A ngwarməhira, əntaa təkə kwəma ghwəy nza njasa ndərazhi ma. War təkə kwəma mətikwəkwər kə sa mbə ghən ghwəy. Dza kwa *kwəma jikir na nanzəy, nja ndərazhi pə ghwəy məniiwəy, sa nzanay, sənay məni jikir ndərazhiw.

²¹ A məndi tsasliti kwəma mbə Zliya Hyala, a kə məndiy:

A kə Hyalay:

«Ka məlmə dzee ghwəniy səkə ta gəzanshi kwəma kaa mbəzlee ni, kwa ghani sənata ma ghəshi, ya tsəgha nzə kiy, ka dza ghəshiy fa kwəmee vaw» kə, kə məndi.

²² Ma gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma məndiy, kwəmaa canshi Hyala li kaa mbəzliy nəw ma Yesəw, ta mbə ghəshiy sənay ghəngħən na ghəshi lə mbəzliy nəw Yesəw, kə ghəshi. Ta ci kwəma kaa mbəzliy nəw Yesəw naw. Ma na bərciy gəzə kwəmaa səkə va Hyalay, kaa

mbøzliy nøw Yesøw ci na kwøma, kaa mbøzliy nøw ma Yesøw naw.

²³ Ya ghwøy dza ghwøy mbøzliy nøw Yesøw gwananwøy mba'a ghwøy basønawøy, tapø ghwøy mbø gøzø kwøma gwananwøy lø nahwøti ghani favø ma møndi kiy, njaa dza mbøzli tifa sønata maa dzøkøn kwøma va, lø mbøzliy nøw ma Yesøw sækøshiy zhøghøtønawøy sa ka ghøshi favø ghwøy mbø gøzø kwøma vaa? Ka dza ghøshiy ni: Ka gezlekiki na mbøzli ni, kø ghøshi sa? ²⁴ Kala nava kwøma tifa sana, dza ghwøy gwananwøy ka gøzø kwømaa sækø va Hyala lø kwøma favø møndiy, sa ka mbøzliy nøw ma Yesøw lø nihwøti mbøzli gømshi ni sækøshi favø kwøma va na, ta sønay dza ghøshiy dzøkøn jikir tsa møni ghøshi, ka ðanshi føti kwøma va mbø nefer shi. ²⁵ Kwømaa niy nza mbømbø na mbø nefer shiy, cøke' dza kwøma vaa pøledikøvøri. Ka ghøshi dza ki na, ka tsøfækwø kwa søða Hyala, ka pøra'wanta dividivi shi. Ma kø ghøshi dzaa ni lø miy tsa shi na: «A ghwøyøy, katan na Hyala mbø jipø ghwøy» kø ghøshi dzaa ni.

Njasa tøbø na, lø kwal tsa nzø, ði na mbøzli Hyalaa møni kwøma mbø jakøva tsa shi

²⁶ A kwøma ka ghwøy møni dzee ni ngønawøy kia ngwarmøhira? Mba'a pø ghwøy basønawøyøy, a tsahwøti ndø mbø ghwøy dzaa mbay ha cøm, tsahwøtiy, *ka bønipø kwøma Hyala, tsahwøti ða na, ka gøzøpø kwømaa sækø va Hyala, ma tsahwøti ðifa na, ka gøzøpø kwøma lø nahwøti ghani favø ma møndi, tsahwøti ðifa ki na, ka zhinipø kwøma gøzøkø tsahwøti ndø va. Ya nimafø shi møni ghwøyøy, ta køøti mbøzli Hyala nza ghøshi møtsøhø køli mbø kwøma Hyala pø ghwøy mønishi. ²⁷ Mba'a kø mbøzliy gøzø kwøma lø nahwøti ghani

mbø ghwøyøy, mbøzli bakøshi, ya mahkan, kø dzaa gøzøhwø gwa'a tsøgha. Køramti na ci tsava, køramti na ci tsava, kø ghøshi dzaa gøzø. Sa ka ghøshi gøzamtüy, nza tsahwøti ndø zhananavø kwøma gøzøkø ghøshi va kaa mbøzli. ²⁸ Kala ntsaa mbata zhini nzø tifa, wøzøba dza ntsaa gøzø kwøma va vaa zlata gøzø nzø zlanzlan mbø mbøzliy nøw Yesøw na. Kaa ghøn tsa ci lø kaa Hyala kø dzaa gøzø sa ci mbø nøfø tsa ci. ²⁹ Ya ø nza mbøzliy gøzøpø kwømaa sækø va Hyala tifa ðifay, mbøzli bakø, ya mahkan kø dzaa gøzøpø kwøma gwa'a tsøgha ðifa. Ma nihwøti na, ka fa, ka nighø kwøma gøzø ghøshi va, ta sønay nda kwømaa sækø va Hyala na katan katan. ³⁰ Mba'a kø tsahwøti ndø mbø gøzøpø kwømaa sækø va Hyala, dzøghwa mba'a Hyala gøzanci nahwøti kwøma tifa kaa tsahwøti ntsa mønzyø ta gøzøpø ghøciy, ø kø tsa mbø gøzø kwøma va ndø garøti na ci va kwøma, mba'a ðanavø kwal kaa tsaa ði gøzøpø nahwøti kwøma va. ³¹ A kwal va ghwøy ta gøzøhwø kwøma gøzanwøy Hyala ghwøy gwananwøy. Nanzø kiy, kwøtiñ kwøtiñ ði na ghwøy gøzø. Ta mbø ghwøy gwananwøy bønivø shiy, lø ta mbø ghwøy møtsahanavø børci kaa ghøn tsa ghwøy kwa jipø ghwøy. ³² Mba'a kø Hyala ðanavø børciy gøzø kwøma nzø kaa ndøy, ta mbø dza ntsa va køøti ghøn tsa ci ta gøzø kwøma ðanavø Hyala va ge'i lø vøghwø tsaa tøbanci. ³³ Sa nzanay, na Hyala na, ka ði sawa kwøma naw, zørkø na sa ði na ghwømmøø kwømavø kwa jipø ghwømmø.

Njasa ka mbøzli Hyala vaa møni mbø basøva tsa shi gwa'a gwa'ay, war tsøgha pø ghwøy taa møni kwa jipø ghwøy kwørakwø. ³⁴ Øntaa mi'i dzaa gøzø kwøma mbø mbøzli ghala pøtsa ka ghwøy basønawøy

ma. Kwəl və shi ta gəzə kwəməw. Va zhər kə ghəshi dzaa fa kwəma. Njasa gəzəkə Hyala va mbə *kwəma pəhəti na. ³⁵ Ka təbə na maliy gəzə kwəma mbə basəvaw, mba'a kə nahwəti kwəma gəzəta kala favə ghənzə, ka dī dəw kwəma ghənzə dzəkənəy, kəghi kə dzaa dəw va zata.

³⁶ Kwəma Hyala nata ghwəy nay, va ghwəy 'wava naw. Kwataka ghwəy na shiy favə dibaw. ³⁷ Mba'a kə ndə ni mbə ghwəy: A bərçi Safə tsa Hyala vəya, kə. Ya ma yənəy: Ndə gəzə kwəmaa səkə va Hyala nzee, nə nay, sənay tə ghəci: Ma kwəma tsasliḡwəy ya nay, kwəma gəzəkə Ndə sləkəmmə Yesəw na, kə. ³⁸ Kala dza kəə zləba kwəma tsaslitee nay, ka dza Hyalaa sənay kwərakwəw.

³⁹ Ma kiy ngwarməhiray, lə nəfə tsa ghwəy gwanay pə ghwəy maw kwəməvə bərçiy gəzə kwəmaa səkə va Hyala kaa mbəzli, nanzə kiy, əntaa ghwəy makə mbəzli va gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma məndi ma. ⁴⁰ Ya nimaba shi mənī ghwəyəy, njasa təbə shiy, lə kwal tsa shi pə ghwəy mənishi, kala sawa ma kwəma.

15

*Kwəma zhakati tsa *Kəristəw mbə məti*

¹ A ngwarməhira, nana kiy, e dī zhiniy zazavəḡwəy kwəma wəzə na va niy gəzanwəy ya. Sa zləbavə ghwəy va, mba'a ghwəy kəsəvə mbə nefer ghwəy wəzə wəzə. ² Ghənzə na kwəma dza Hyalaa mbəliḡwəy li, ghwəy kə dzaa kəsəvə lə nəfə kwətiḡ, war njasa gəzanwəyee va. Kala dza pə ghwəy kəsəvə tsəghay, gəm zləbavə ghwəy.

³ Yən kiy, kwatanata banavəḡwəyee na kwəmaa gwəramti shəndəkə, njasa

niy favee va Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsee. Ma pən niy niy: A Kəristəw mətīy ta kwəma ghwəmmə jikir na, njasa gəzəkə məndi mbə Zliya Hyala. ⁴ Dzəghwa mba'a məndi lamti, bakə vici ci kwa kwəli, ma tə kwa mahkana vici na, mba'a zhəkəməy kwa kwəli, nja kwəmaa niy tsasliti məndiy dzəkən mbə Zliya Hyala. ⁵ Ma sa səəməy na kwa kwəliy, dza na mba'a cinti ghən tsa ci kaa Piyer, ləy hwəm na mba'a cinti ghən tsa ci kaa nihwəti mbəzli ta səda ci va məḡ lə bakə ni. ⁶ Zhəghwa mba'a zhiniy cinti ghən tsa ci kaa nihwəti ngwarməhimmə nəw tə nahwəti vici. Mbəzli gar tanəti diwəy diwəy cifə. Nihwəti mbəzli mbə shi sanay, a ghəshi bəkwəshi. Ma dan tsa shi na, mba'a shi tə ghwəməshi. ⁷ Dzəghwa mba'a zhiniy cinti ghən tsa ci dība kaa Zhakə, ləy hwəm dība na, kaa nihwəti ka kwal ci gwanashi.

⁸ Dzəghwa na, tə kwa kərnī kwərakwə ki, ləy hwəm niva mbəzli gwa'a na, mba'a citəra ghən tsa ci. Ma yən fəcava ki na, mba'ee mənda mbə shi nja zəghwə yakə məndi tir tsa ci ghwəla ta mənī. ⁹ Yən kiy ntsaa gwəramti cəlikwə nzee mbə *ka kwal Yesəw. Məndee gar nzaa ndə kwal tsa Yesəwəw. Sa nzanay, tərəḡw səkəe mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzli Hyala va nəw Yesəw Kəristəw.

¹⁰ Ya tsəgha kiy, dzəghwa Hyala mba'a mənī zhəhwər tə ya, va tsəgha nara ghwəy njasa nzee tsa sənzəvə. Ma zhəhwər tsa mənī Hyala va tə ya tsəgha kwərakwə kiy, dzəmbə safə naw. Dalala mənītee sləni ka tanamti nihwəti ka kwal Yesəw. Nanzə kiy, lə bərçee ghəratee sləni vaw, ghənzə ndara na bərçi lə zhəhwər tsa nze va, ta ghəra nze. ¹¹ Ghənzə tsəgha kiy,

14:37 14:37 1Zhḡ 4:6 **14:39** 14:39 14:1, 5 **14:40** 14:40 14:33 **15:1** 15:1 Gal 1:11 **15:2** 15:2 Gal 2:1-2 **15:3** 15:3 11:23; Ezay 53:5-12 **15:4** 15:4 Zhəwnasə 1:17; Mt 12:40; Zhḡ 20:9; SləniKY 2:24-31 **15:5** 15:5 Mt 28:16-17; Lk 24:34, 36; Zhḡ 20:19 **15:7** 15:7 Lk 24:50 **15:8** 15:8 9:1; Gal 1:15-16; SləniKY 9:3-6 **15:9** 15:9-10 1Tim 1:12-16 **15:9** 15:9 Ef 3:8; Gal 1:13-14 **15:10** 15:10 2Kwər 11:23 **15:11** 15:11 1:12; Gal 1:17-18; 2:6-9

ya yən, ya nihwəti ka kwal Yesəw, gəzə na Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzliy, ghala mbəw, kwəma kwətij naa sa gəzanshi ghəy kaa mbəzli. Sa favə ghwəy va, mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy.

Ta zhakati dza mbəzliy bəkwəshi mbə məti

¹² A Hyala zhanakati Yesəw *Kəristəw mbə məti, pə ghəy kaa kwəma gəzə ghəy kaa mbəzli. Ya sa nzana tsəgha ghənzə kiy, njaa njaa zhəkə na, zhini nihwəti mbəzliy gəzə mbə ghwəy na: Zhakati tsa mbəzliy bəkwəshi tifa mbə mətiv, kə ghəshia? ¹³ Ndata kala zhakati tsa mbəzliy bəkwəshi tifa mbə məti njasa gəzə nihwəti mbəzli va mbə ghwəyəy, ghənzə tsəgha na, zhakatiy Yesəw *Kəristəw mbə məti kwərakwə kiw, di naa gəzə. ¹⁴ Kala zhakatiy kə Yesəw mbə məti katan kiy, ghənzə tsəgha na, kwəma gəmta naa kwəma Hyala gəzə ghəy va kaa mbəzli. Ghwəy kwərakwə kiy, gəm banavə ghwəy nefer ghwəy kaa kwəma va.

¹⁵ Tsəgha kə dibay, dzərvə təbakən ghəy kən Hyala di naa gəzə. Sa nə ghəy va kaa mbəzli: A Hyala zhanakati Yesəw Kəristəw mbə məti, pə ghəy. Njana kama zhakati tsa mbəzliy bəkwəshi tifa mbə mətiv, kwəma ka Hyala zhanakati Yesəw mbə məti naci ghənzə tsəgha bay. ¹⁶ Ndata kala zhakati tsa mbəzli tifa mbə mətiv, zhanakati Yesəw Kəristəw Hyala mbə məti kwərakwə kiw. ¹⁷ Mba'a kə Yesəw Kəristəw kala zhakatiy mbə məti kiy, təgəm banavə ghwəy nefer ghwəy ngəci. Ghwəlata na kwəma ghwəy jikir na kən ghən tsa ghwəy. ¹⁸ Ma mbəzliy nəw Yesəw bəkwəshi kwərakwə fa na, kwa bətə niva mbəzli zashi di naa gəzə. ¹⁹ War mba'a kə na ghwəmmə

na kwəma fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə ti mbə nəw Yesəw dzaa nza, war ta kwəmavə zərkə mbə nzəy tsa ghwəmmə tikə tə hidfi gwa'a tsəgha, kala nahwəti kwəma tifa kwa kwəmay, kay ghwəmmə dza məndiy gwəraa wahə mbə mbəzli gwa'a gwa'a.

²⁰ Tsəgha na kiw, ta na navay, a Kəristəw zhakatiy mbə məti. Ghəci gha Hyalaa zhanakati mbə məti. Ti sənay məndi, ta zhakati dza nihwəti mbəzliy bəkwəshi mbə məti kwərakwə, kə məndi. ²¹ Njasa nzana va, tə ndə kwətij məti ghavəa dzəti hidfiy, tsəgha ghatəvay zhakati tsa mbəzli mbə məti, tə ndə kwətij kwərakwə. ²² Njasa kwəmavə ndə va məti, ya tsamaba ci tə mbərkə kwəma Adaməy, tsəgha dza mbəzliy kwəmavə zhakatishi mbə məti tə mbərkə kwəma Yesəw kwərakwə. ²³ Ə na na nzana kiy, ya wa ndə na, lə tsa ci vəghwə zhakati tsa ci mbə məti na tifa. A Yesəw Kəristəw zhakatiy, ghəci ndə 'wa kwəma. Ma fəca vici dza naa zhiniy zhəkə kiy, nza ni ci mbəzli zhakati gwanashi. ²⁴ Ma ləy hwəm ki na, nza Yesəw Kəristəw zamti hyeler lə mezhizhə shi gwanashi, mba'a ka bərciy zhini ghən tikə tə hidfi. Ghalaba kiy, nza hidfi madfi ta kədfi. Ka na dza na, həy bəvə gəzli mazə, mba'a banavə kaa Hyala, Dəy ki. Nza ghənzə nzəy kwa ta mənə mazə kwətita. ²⁵ Sənzənvay, war ta mənə mazə dza Yesəw Kəristəw, pa' tə vici dza Hyalaa fati ka jaka ci gwanashi tə dəvə ci. ²⁶ Kwa kərnə ndə jaka tsa dza Hyala ta zamtiy, ghənzə na mətiv bə mbəzli. ²⁷ A məndi tsasli ti mbə Zliya, ma kə məndiy: Shiy gwanashiy fanambə Hyala kaa Zəghwə nzə mbə dəvə ci, kə məndi. Sa gəzəkə məndi va tsəghay, aa səvərita wəzə, lə Hyalata na mbə

15:15 15:15 SləniKY 1:22; 4:33; 5:30-32 **15:17** 15:17 15:3; Rm 4:25 **15:18** 15:18 1Tes 4:13
15:20 15:20 6:14; Kwəl 1:18 **15:21** 15:21-22 15:45-49; Ghava 3:17-19; Rm 5:12, 14, 18 **15:22**
 15:22 2Kwər 5:17 **15:23** 15:23 15:51-52; 1Tes 4:16 **15:24** 15:24 Dani 2:44 **15:25** 15:25 Cem
 110:1; Mt 22:44 **15:26** 15:26 ShiZhj 1:18; 20:14; 21:4 **15:27** 15:27 Cem 8:6

dəvə zəghwə nzəw. Sa nzanay, ghənzə fə na shi vaa dzəmbə dəvə ci. ²⁸ Sa ka Hyala fanambə shiy gwanashi mbə dəvə Zəghwə nzə kiy, ka zəghwə nzə va dza na, mba'a fambə ghən tsa ci mbə dəvə Hyala ghənzə Dəy, ghənzə saa fanambə shiy va gwanashi mbə dəvə ci. Nza Hyala mənī mazəə dzəkən shiy gwanashi ya dza lə namaɓa bəla gwa'a ki.

²⁹ Təkətim kwəma, ya tə kwəma mbəzliy zləɓa va məndiy mananshi *batem, kwa pətsa mbəzliy bəkwəshi. Tawa zləɓa ghəshi mbəzliy mananshi batem, ndata kala zhakati tsa mbəzli mbə mətī tīɓa kiy, tawa zləɓa ghəshi məndiy mananshi batem ta mbəzliy bəkwəshia? ³⁰ Ya ghəy kiy, ndata kala dza mbəzliy zhakati mbə mətī na, tawa zləɓa ghəy məndiy sasanəy ngəra'wə ya hwəmba nzə gar bəkwəŋəya? ³¹ Nay ghwəy naa ngwarməhira, njasa səəmə viciy, war mbə miy mətī nza ghəy. Ə gəzanwəy ya, sa nzana mbə vəshee tə ghwəy sa jakəmmə ghwəmmə lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw. ³² Yən sanay, tərəŋw səəkee mbə sa ngəra'wə va mbəzli tikə mbə məlmə Efesə, njasa mbəz ghəy lə shəkwadəshi. War ta shi tikə tə hidī pən niy sa gəla ngəra'wə tsa vay, a shi dzee 'wəra ti mbə ghwəy nighəa? Ndata kala zhakati tsa mbəzli mbə mətī tīɓay, tawa ghwəmmə ni dīɓa kia? Ghənzə tsəgha na, wəzəɓa dza ghwəmmə mənī njasa gəzə nihwəti mbəzli va, sa nə ghəshi va: «Zəmə pə ghwəmmə zəmə shiy bəhə bəhə ghwəmmə, ka sa shi sa, sa nzanay, ta bəkwəmmə dza ghwəmmə həzlimə» kə ghəshi.

³³ Ka ngəɗiŋwəy kwəma ma. Sənay tə ghwəy: Mba'a kə ndəə dza kwa zəərə lə mbəzliy məmənī *kwəma jikir nay, ta məy dza

na mbə mənī jikir nja ghəshi kwərakwə. ³⁴ Mənīŋwəyəm ka mbəzli ka məhərli, ka mənī kwəma jikir na ghwəy ma. Yən nighəy, ghwəlashi na nihwəti mbəzli mbə ghwəy kala sənata Hyala ghəshi pa' sana. Va tsəgha gəzanwəy ya kwəma va, nza ha'wə mbəə ghəranwəy.

Njasa dza vəgha mbəzliy dzaa zhakatishi mbə mətīy nza

³⁵ Nda nza tsahwəti ndə ni: Njaa njaa dza ndəə zhakatiy mbə mətī kia? Sa ka na zhakatiy kiy, nja wa dza vəgha ciy nzaa? kəy. ³⁶ Ntsaa dəw gəla kwəma tsəgha na vay, hil na. Mba'a pə gha tsanwambə hwəlfə mbə hidiy, pəsəta ma na na, kar na tsanwambə gha va mbə hidiy ghwəbətə. ³⁷ Ghala pətsa ka gha vaa tsəŋwə shiy dzəmbə hidiy, dəŋw tsa shi va ka ghaa ngwəbətīw. Hwəlfə na sa ka ghaa tsanwambə mbə hidī, ya hwəlfə ha na, ya hwəlfə nihwəti shiy ghəshi. ³⁸ Sa ka ghaa tsəŋwəti kiy, ka na dza mba'a pəsəta, sa ka Hyala dza ki na mba'a ɓanavə dəŋw njasa dī na. Ya namaɓa hwəlfə shi za məndi gwa'ay, ghəŋghən ghəŋghən na takə dəŋw tsa shiy gwanashi.

³⁹ Ava tsəgha na vəgha saa piy tə ghwəmə sana ghəŋghən tsa nzə kwərakwə ki. Kwətita vəgha ndə ngəri, kwətita vəgha saa dza səɗa, kwətita na igwə tsa tə ghwəmə, zhini kwətita na kəlīpə mbə yam kwərakwə ɓa. Tsəgha na.

⁴⁰ Ni mə ghwəmmə shiy dīɓay, a ghəshi tīɓa kwətishi, kwətishi ni tikə tə hidī dīɓa. Kwətīy məgəla tsa vəgha shi tə hidī, kwətīy tsa tə ni mə ghwəmə. ⁴¹ Kwətīy na məgəla tsa mbərə tsa vici, kwətīy tsa tir, zhini kwətīy tsa sasərkwəhi ɓa. Ya kwa jipə shiy, ghəŋghən ghəŋghən na məgəla tsa tə mbərə sasərkwəhi.

15:28 15:28 Rm 11:36 **15:30** 15:30 Rm 8:36 **15:31** 15:31 2Kwər 4:10-11 **15:32** 15:32 Ezay 22:13; Lk 12:19-20; 2Kwər 1:8 **15:34** 15:34 Mt 22:29; Rm 13:11-14; Ef 5:6-17 **15:36** 15:36-37 Zhŋ 12:24 **15:38** 15:38 Ghava 1:11

⁴² Ava tsəgha dza naa nza lə mbəzliy dzaa zhakati mbə məti kwərakwə ki. Na vəgha dza məndi vaa laghwa ndə kwa kwəli liy, ta ghwabəta dza nava nja hwəlfə ha. Na dza ndə vaa zhakati mbə məti li vəgha kiy, ka dza navaa ghwabəw.

⁴³ Vəghaa niy laghwa məndi va ndə li kwa kwəli gəmgəm na, kala bərci mbəy, sa ka na zhakati mbə məti na, vəgha ka təbə lə bərci mbə dza naa nza. ⁴⁴ Ghala pətsa ka məndiy la ndəy, sliw vəgha tsa ndə na sa ka məndiy lamti. Ma sa ka ndə zhakati mbə məti kiy, lə nahwəti vəgha dza Safə tsa Hyalaa banavə dza naa nza. Njasa nay ghwəmmə va lə vəgha nza sliw ti ghwəmmə tikəy. A na ci vəgha dza *Safə tsa Hyalaa bəpə tifa kwərakwə ki.

⁴⁵ Ava tsəgha tsasli ti məndi mbə Zliya Hyala. Ma kə məndiy: Ma kwa taŋa ntsa gha Hyala ngati, Adaməy, mba'a viyanambə Safə piy ngəci, ta nza ghəci tə ghwəmə. Ma na Yesəw *Kəristəw tsa nə məndi tsa, *Adam tsaa kəray, kə məndiy, ghəci na Safə tsaa bənsi yəwən piy kaa mbəzli də'wə ghən tsa ci. ⁴⁶ Kwa taŋa vəghaa nza tə ndəy, vəgha banavə Safə tsa Hyala ka naa nzaw. Vəgha nza sliw ti ka naa nza. Ma ləy hwəm kiy, nza na banavə Safə tsa Hyala vəgha tsahwə. ⁴⁷ Ma kwa taŋa Adam tsa vay, ntsa tikə tə hidī na. Lə hidī ngati Hyala. Ma na Yesəw tsa nə məndi va kwa baka Adam, kə məndi naci kiy, mə ghwəmə səəkə na. ⁴⁸ Njasa nza tsa tikə tə hidī va ndəy, tsəgha dza mbəzli tə hidiy nza kwərakwə. Njasa nza tsaa səəkə va mə ghwəmə ndəy, tsəgha dza ni mə ghwəmə mbəzliy nza kwərakwə.

⁴⁹ Nana diy, war we' tsa ngati Hyala va Adam lə hidī na pa ghwəmmə. Tə nahwəti vici taa nzay, we' tsaa səəkəy va Adam mə ghwəmə dza ghwəmmə nza kwərakwə ki.

⁵⁰ A ngwarməhira, avanta kwəma dee gəzanwəy: Ka tsəhəy ndə tə pətsa sləkə Hyala lə vəgha ci tikə tə hidiw. Ka dza shiy məti, ka ghwabəə jakəshi lə shiy ghwabə ma ya pa' hwəmbaw.

⁵¹ Avee dzaa gəzanwəy kwəma mbəmbə na: Ghwəmmə gwanamməy, ka dza ghwəmmə bəkwəmməw. Ə na dza naa nzay, ta zhəghəta dza vəgha ghwəmmə dza gwanammə.

⁵² Sa ka məndi viyata təlimə kwa kərnə vəghwəy, war zəkəwə jəw, dza kwəma vaa məniva, nja məla'wə ka ndə vaa məla'wəti lə mətə ci. War gakata ma təlimə vay, ta zhakatishi dza mbəzliy bəkwəshi mbə məti, lə nahwəti vəghaa dzaa məti ma. Ma ghwəmmə, ghwəmmə niy dzaa tərmbə mbəzli tə ghwəməshi ni na, mba'a vəgha ghwəmmə mbəərəta kwərakwə ki. ⁵³ Tsəgha dza naa nza, vəgha ghwəmmə na nza ghwəmmə li dzaa məti, ka ghwabətay, ta zhəghəti dza Hyala ka vəghaa məti ma, kala ghwabə ma ghwəla.

⁵⁴ Ma sa ka vəgha ghwəmmə na məti ka ghwabə zhəghəta ka vəghaa məti ma, kala ghwabə ma kiy, ma nza kwəmaa niy gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala məniva ki. Ma kə məndi niy:

Məti tifa ghwəlaw, dekədəkə zamti Hyala.

⁵⁵ A məti, kwəma kəray tsa gha tsa miydala tsaa niy mənə gha kia?

Kwəmaa darə gha va niy bəkwə gha mbəzli li kia?

kə məndi niy ni.

⁵⁶ Nanzə va darə niy kwəmavə məti va ta bəkwə mbəzli liy, *kwəma jikir na va niy mənə mbəzli na. Dzəghwa jikir kwərakwə ki na, mba'a kwəmavə ni ci bərci ghəra na sləni li shi səəkə tə *kwəma pəhəti Hyala. ⁵⁷ Ghənzə tsəgha kiy, 'wəsa pə ghwəmmə mananta kaa

15:43 15:43 Flp 3:20-21 **15:45** 15:45-49 15:21-22 **15:45** 15:45 Ghava 2:7; Zhj 6:63; 2Kwər 3:6, 17 **15:49** 15:49 Ghava 5:3 **15:51** 15:51 1Tes 4:15 **15:52** 15:52 təlimə: Mt 24:31; 1Tes 4:16 **15:53** 15:53 2Kwər 5:4 **15:54** 15:54 Ezay 25:8 **15:55** 15:55 'Wəzh 13:14 **15:56** 15:56 Rm 4:15; 6:14 **15:57** 15:57 Rm 7:24-25

Hyala ghənzə saa məntəmmə ka miydalahi, tə mbərkə sləni mənti Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw tə ghwəmmə.

⁵⁸ Ava va tsəgha kiy ngwarməhira mbə nəw Yesəw Kəristəw ni dī yay, garəjwəyəm wəzə wəzə kwa kwal Hyala, kala gar kwəfəghə ma, kwa kwəma kwa kwəma pə ghwəy dza lə sləni Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ya hwəmba. A ghwəy sənay sləni tsəva ghwəy va mbə ghəra nəzə kaa ngəciy, ka dza naa nza gəmtaw.

16

Tsəhə shiy ta kəəti nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem

¹ Nana kiy, e dī gəzanwəy kwəmaa dzəkən shi dza ghwəy va ta tsəhə ta kəəti mbəzli Hyala mbə məlmə Zherəwzalem. Njasa niy gəzanshee va məni kaa nihwəti mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Galatəy, tsəgha pə ghwəy taa məni kwərakwə. ² Ma ka ghwəy məniy, njasa səkə vici dəmasə vay, ya wa ndə mbə ghwəy na, mba'a bəvə gəna njasa kəray ni ci bərqi, nza fəy kwətita. Ghalaba kiy, fəca kee tsəhəra na, war ka basə məndi dzaa nza gwa'a tsəgha, kala nza ghwəy zhiniy kəslimbə ghən mbə tsəhə gəna diba. ³ Sa kee tsəhəra mbə ghwəy taa nzay, nza ghwəy gəzara mbəzli təravə ghwəy ta vəli gəna dza ghwəy vaa basəti ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ka nzee tsaslanavəshi zliya ta dəvə shi ghəshiy madī. ⁴ Mba'a kə dzaa nza gar dzee lə yəndəy kwasəbəshi na, nza ghəy dzanəy li shi.

Kwəma dī Pəl dza ta məni nzə

⁵ Ta dzəti hidī ka Masedəwan dzee. Ma sa kee kəramti dzee tə hidī va kiy, ma nzee tsəhə mbə ghwəy, ta nighəjwəy. ⁶⁻⁷ Mbə nana bəshiy,

mba'a kə Ndə sləkəpə zləbati na. E dī yən hyayvara mbə ghwəy. Ka dee yən zhiniy tsəhə mbə ghwəy ta kədiy sədee gwa'a tsəghaw. E dzaa hyayvara mbə ghwəy bərkee. Mənmən na mba'ee waramti ya ghəli mbə ghwəy. Ma sa kee madī ta dzara, ya kwamaba dzee dza ki na, nza ghwəy kəətira. ⁸ Nana diy, ta nzata nza dzee tikə mbə məlmə ka Efesə pa' tə tir makwaghwa Panjtekwtə. ⁹ Sa nzanay, a Hyala ghwənamtəra kwal ta ghəra sləni tərəjwə na tikə mbə məlmə na. Ya war tsəgha na ka mbəz lə ya dənshi diba.

¹⁰ Mba'a kə Timəte tsəhəy mbə ghwəyəy, ka'wəti tə ghwəy, wəzə. Mba'a ghəci nzyəyəy kwa jipə ghwəy, kala hazləni tifa. Sa nzanay, ghəci kwərakwə na, ndə ghəra sləni tsa Ndə sləkəmmə na njasa nzee va. ¹¹ Əntaa ndə mbə ghwəy fə ndərəə dzəti ma. Sa ka na madī ta dzay mbə ghwəyəy, kəətiti tə ghwəy nza ghəci mbəə zhikəy zhəvəghee lə zərkə. Sa nzanay, mbə ndəghə zhəkə tsa ci nza ghəy tikə, lə nihwəti ngwarməhimmə.

¹² Ma na ndə nja tsahwəti zəməmmə Apələsə nacy, dən na sədee mbə bənci bərqi, ta dza ghəciy dzəmbə ghwəy kwasəbə nihwəti ngwarməhimmə. Ka tsəhəree nana diw, kə. Sa ka na kwəmavə kwaləy, ta tsəhə dza naa dza.

Kwa kərnī ci kwəma Pəl, lə səkwpə tsa ci

¹³ Ma kiy, məni tə ghwəy məhərli, mba'a ghwəy garəjwəy lə bərqi tə kwəma Hyala yivə ghwəy va mbə nefer ghwəy. Garəjwəyəm zhər zhər kwa kwal Hyala, mba'a ghwəy məniwəy ka mbəzli nza bərqi və shi. ¹⁴ Ya nimaba shiy məni ghwəyəy, lə dī pə ghwəy mənishi.

¹⁵ Zhini dība kiy ngwarməhiray, a ghwəy sənay, kar Sətefanəsə ghəshi lə mbəzli kəghi tsa ci na kwa taŋa mbəzliy ghaa banavə nefer shi kaa Yesəw mbə mbəzli tə hidfi ka Akay gwa'a gwa'a. Dzəghwa tərəŋw ghəshi jihəhwəvashi ta kəəti mbəzli. ¹⁶ Gəla mbəzli tsəgha ni vay, ə pə ghwəy dī fəti və shi, ka dī fəti va nihwəti mbəzliy jihəva, mbə ghəra sləni kwa zəərə kwətiŋ na li shi.

¹⁷ Tərəŋw vəshiree ta səəkə tsa kar Sətefanəsə tsa, lə Fərtəwnatəsə, mba'a Akayəkwəsə. Njasa nza ghwəy tikə favee vəghee. ¹⁸ A ghəshi dəpətəra nəfə tsee, njasa niy dəpətəŋwəy ghəshi va tsa ghwəy nəfə kwərakwə ghala pətsaa niy nza ghəshi va mbə ghwəy. Gəla mbəzli tsəgha ni va kiy, sənay tə ghwəy fə bamaa dzəti shi.

¹⁹ Mbə səkwəŋwəy na jakəvahi mbəzliy nəw Yesəw tikə tə hidfi ka Azəy. Mbə səkwəŋwəy na kar Akilasə ghəshi lə Pərishil lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw, tsəgha mbəzliy nəw Yesəw basəva ta cə'wə kəghi tsa shi səkwəŋwəy dība. ²⁰ Zhini mbə səkwəŋwəy nihwəti ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw tikə gwanashi dība. Səkwəti tə ghwəy ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy njasa kəray səkwəva tsa mbəzli Hyala.

²¹ Avee səkwəŋwəy, yən Pəl də'wə ghən tsee kwərakwə ki. Yən tsasliŋwəy na səkwəpə tsa sana lə dəvee.

²² Kala dī kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw kə ndəy, mba'a Hyala bazlamti tsava ndə «*Maranatha*», ə pə ghaa səəkə Ndə sləkəŋəy.

²³ Məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwanəŋwəy. ²⁴ Mbə dīŋwəy nzee, tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw Kəristəw. Ava tība kərayee, nza ghwəy nza ki.

16:18 16:18 Flp 2:29; 1Tes 5:12 **16:19** 16:19 Rm 16:5; Azəy: ShiZhŋ 1:4, 11; Akilasə ghəshi lə Pərishil: SləniKY 18:2 **16:20** 16:20 Rm 16:16 **16:21** 16:21 Gal 6:11; Kwəl 4:18; 2Tes 3:17; Flm 19 **16:22** 16:22 Gal 1:8-9; ShiZhŋ 22:20 **16:24** 16:24 4:21; 2Kwər 2:4; 11:11; 12:15; Flp 1:8; 2:17; 1Tes 2:8; 3:12; 2Tim 3:10; Flm 9

**Kwa bakø zliya tsasliti
Pəl kaa ka
Kwørintø
Kwøma dza
ghwømmøə gha
sønataa dzəkən zliya
na**

Ma zliya nay, ghənzø na zliya ka ghwømmøə vaa har kwa baka zliya tsasliti Pəl kaa ka Kwørintø. Nanzø kiy, a Pəl tsaslanaghøshi nahwəti zliya, kwa jipø kar kwa taŋa Kwørintø lə kwa baka Kwørintø (Nighəm mbø vøh 2:4 mba'a 7:8-9, 11). Nava zliyay, tsəhøta na va ghwømmøə, aa zata.

Mbø zliyaa zata vay, tərəŋw nabəhwø Pəl mbøzli mbø məlmø ka Kwørintø lə bərçiy dzəkən shi jikir ni ghəngħən ghəngħən. Ma løy hwəm zliya va na, mba'a Pəl niy ghwənay ntsa nza ghøshi li, Titø, ta dza ta nighøti shi, nda zləbavø kwøma ci va ghøshi, nda kala zləbavø ghøshi? Ma sa zhəghəkəvay Titø ki na, mba'a gøzanci kaa Pəl, a ka Kwørintø tsati titihwø tsa shi, kə (Nighəm mbø vøh 2:12-13 lə 7:6-16). Dza nihwəti mbøzli mbø ka Kwørintø mba'a ghøshi banakati nəfə tsa Pəl, sa nə ghøshi: «Ndø kwal tsa Yesəw na Pələw» kə ghøshi.

Ma sa favø Pəl tsøgha ki na, na tsasli na zliya na ki. Ma ghala vøghwø tsa vay ghəci mbø məlmø Masedəwan na, mbø wø kwa mahkana wø ci.

Avanay njasa nəwva kwøma mbø zliya na:

Vøh 1:1-11 Pəl gøzanshi kaa ka Kwørintø njasa sahøwə na ngəra'wø dalala tø hidī ka Azøy, lə njasa mbøli Kəristəw mba'a dəpanati nəfə tsa ci.

Vøh 1:12 pa' tø vøh 2:1-11 Pəl gøzø kaa ka Kwørintø nda sa wana bashamti na dza ta wø vøshi,

zhini ka gøzanshi a ghøshi pəlay ntsaa banakati nəfə tsa Pəl va mbø nefer shi.

Vøh 2:12 pa' tø vøh 6:1-13 Ka ghøra sløni kaa Yesəw na kar Pəl. Vø kwøma ghøshi na shi bərçiy ta mənī ya namafa kwøma. Ta jakø mbøzli lə Hyala ghøra ghøshi.

Vøh 6:14-18 Pəl gøzø kaa ka Kwørintø nza ghøshi ndəghwø ghən tsa shi va jakəvəa dzəmbø mbøzliy nəw ma Hyala ta mənī kwøma shi va jikir na.

Vøh 7 Pəl gøzø njasa vøshiy na ta kwøma ka Kwørintø

Vøh 8 mba'a vøh 9 Pəl bə bərçiy kaa ka Kwørintø nza ghøshi mbø kəramti tsəhø gəna ta kəti ka cicikwø tø hidī ka Zhøwde.

Vøh 10 pa' tø vøh 13 Pəl canshi kaa ka Kwørintø dza kwa kwal dāŋ, nza ghøshi mbø sənay wəzø wəzø, ghəciy, ndø kwal tsa Yesəw na, kə ghøshi. Yesəw banavø na bərçiy ta ghøra sløni va. Ya ghəci də'wø ghən tsa ciy, daw na bərçiy ci, bərçiy Yesəw na shi kən. Ya tø sa vanay, wəzø na ka Kwørintø zləbavø kwøma ci.

Səkwəpø tsa Pəl

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa tarəvø Hyala, ta nza ka ndø kwal tsa Yesəw *Kəristəw. Ghøy lə zəmømmø Timøte tsasliŋwøy na, kaa ngəŋwøy ghwøy mbøzli Hyala nəw Yesəw mbø məlmø ka Kwørintø, lə kaa nihwəti mbøzliy zləbavø kwøma Yesəw Kəristəw gwanashi tø hidī ka Akay gwa'a gwa'a.

² Məntəŋwøy wəzø hwər tsa nzø Dəmmø Hyala, ghøshi lə Ndø sləkəmmø Yesəw Kəristəw, mba'a ghøshi ndaŋwøy zərəkə mbø nzøy tsa ghwøy.

Pəl mananta 'wəsa kaa Hyala sa dəpanati na nəfə tsa ci

³ Fal Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw ghwəmmə. Sa nzanaa didi ndə zhəhwər ta mbəzli. Ghənzə na Hyalaa dəpəmmə, ya mbə tsamaba ngəra'wə gwa'a. ⁴ War mbə kəətiŋəy ka naa nza ya hwəmba nza ghəy mbə sa ngəra'wə, ta mbə ghəy dza ta dəpə gəla mbəzli mbə sa ngəra'wə nja sa ghəy va, lə kwal tsa dəpətəŋəy na va kwərakwə. ⁵ Kwəma dee gəzanwəyəy, a Yesəw Kəristəw sahwe ngəra'wə tərəŋw, ghəy kwərakwəy, mbə sa ngəra'wə nza ghəy tərəŋw. Va tsəgha dəpəŋəy Hyala nəfə tsa ghəy tərəŋw kwərakwə, sa nzana jakəjakə ghəy lə Kəristəw. ⁶ Ya ngəra'wə sa ghəyəy, ngəra'wə tsa va na, ta mbəə mətsəhəŋwəy bərçi a ghwəy mbəə jihəva na, lə ta mbə ghwəy garəŋwəy tidid' kwa kwal Hyala. Mba'a kə Hyala dəpətəŋəy nefer ghəy ba na, war ta mbə ghwəy kwəmavə bərçi ndahwə nefer ghwəy ta sə'wa ngəra'wə kwərakwə njasa sa ghəy va na. ⁷ Sa ka ghəy təkəə dzəkən kwəma ghwəyəy, a ghəy sənay shiy tifa taa bantəŋwəy kwa kwal Hyalaw. Kwəsəbə ghəy nza ghwəy mbə sa ngəra'wə tsa kwətəŋ tsa, va tsəgha, ta dəpətəŋwəy nefer ghwəy dza Hyala kwərakwə nja shi ghəy va.

⁸ Diba kiy ngwarməhiray, a ghəy dī ghwəy sənay dzəkən ngəra'wə tsa sahwe ghəy tərəŋw tsa tə hidī ka Azəy. Ghala pətsaa nza ghəy tə hidī vay, tərəŋw sahwe ghəy ngəra'wə, pa' ka tanəti bərçi ghəy. Niy təkəti ghəy na, a ghəy taa nza tə ghwəmənəy, pə ghəyəw. ⁹ Na katanəy, war ta bəkwəŋəy dza ghəy niy zəzəti ghəy. Mbalaa Hyala mənti na kwəma va tsəgha, vantaa ghəy dzaa bərkəti na, lə bərçi ghəy nzəyŋəy ghəy tikə tə hidī, pə ghəy, ka kəli ghən tsa ghəy gəm, kala zəzə ma, Hyala fəyŋəy na ma nza ghəy tə

ghwəmənəy, pə ghəy. Mbə dəvə nzə, ka ghəy zlanay ghən tsa ghəy gwa'a, ghənzə saa mbəə zhanakati mbəzliy bəkwəshi sati mbə məti. ¹⁰ Ghənzə mbəlikəvəriŋəy na mbə miy məti niy dza ghəy va ta mətiŋəy katanəy katanəy va ngəra'wə tsa va. Tsəgha dza naa mbay mbəlikəvəriŋəy, ya mbə tsahwəti ngəra'wə ba. Na katanəy nay, a ghəy sənay, ta mbəlantəŋəy dza naa dza səvəri mbə tsahwəti ngəra'wə diba. ¹¹ Ghwəy kwərakwəy, ta cə'wə dza ghwəy tə ghəy, a Hyala dzaa favə cə'wə mbəzli dāŋ ni. Mba'a dzaa məntəŋəy wəzə hwər tsa nzə, ma ka nza mbəzli dāŋ mananta 'wəsa kaa Hyala tərəŋw tə kwəma ghəy va tsəgha ki.

Pəl gəzə kwəma bashamti na zhaa zhəmbə məlmə Kwərintə və

¹² A ghəy dī gəzanwəy kwəma nza nəfə tsa ghəy mbə vəshi ti. Mbə nzəy tsa ghəyəy, mbə ciŋəy na nəfə tsa ghəy, mba'a ghəy sənay njasa nza nzəy tsa ghəy wəzə va Hyala kwa kwəma mbəzli tə hidī, lə va ghwəy gwa'a. Kwatama va ghwəy bay na, a ghwəy sənay, lə kwal tsa katanəy katanəy tsaa nzəy tsa ghəy kwa kwəma Hyala. Nzəy tsa ghəy vay, lə sənata kwəmaa səəkə va ndə ngəri nzəyti ghəyəw. Hyala mərshi naa kəətiŋəy lə wəzə hwər tsa nzə. ¹³⁻¹⁴ Sa bərkee neyey, a ghwəy dzaa mbay sənata tsəgha, sa nzanay, ya mbə kwəma tsasliŋwəy ghəy dzəti zliyay, nahwəti kwəma tifa mba'a mbəta, kala gar mbay ghwəy jangəti, ka favə kwəma dī na gəzəw. Pa' sənəzvay, ka favə kwəma dī ghəy gəzə ghwəy gwanataw. Kwa kwəma jəwəy, ta favə kwəma ghəy dza ghwəy wəzə, fəca vici dza Yesəw Ntsaa sləkəmmə zhəghəvaa zhəkə. Ghalabay, ta vəshi dza ghwəy dza ta kwəma ghəy tərəŋw,

1:5 1:5 4:10; Cem 34:20; 94:19; Kwəl 1:24 **1:6** 1:6-7 4:15, 17 **1:8** 1:8 4:8; SləniKY 19:23; 1Kwər 15:32 **1:9** 1:9 Rm 4:17 **1:10** 1:10 2Tim 4:18 **1:11** 1:11 4:15; Rm 15:30 **1:12** 1:12 2:17; 1Kwər 1:17, 19, 31; 2:13; Ebr 13:18 **1:13-14** 1:14 5:12; Flp 2:16

ghøy kwørakwø na, ka vøshi ta kwøma ghwøy ki.

¹⁵⁻¹⁶ Sa nzana mba'ee sønay katan, a ghwøy dzaa mbay favø kwømee pønøy. Maa niy dee dza kwa ghwøy, mba'ee tsavønøy yashi, yøn dza ta dzømbø mølmø Masedøwan. Sa kee kafø mbø Masedøwan diba na, nzee zhøkø kwa ghwøy kwa ghwøy, ta sækwøtønøy kwa baka, ma nza ghwøy katara ta nza, sa kee madī ta dzøti hidī ka Zhøwde. Ma tsøgha ki na, bakø sødee niy dzee kwømayø kwal tsa køtitønøy. Øy, ma dzøghwa ki na, kala tsøhøree.

¹⁷ Ghala viciy niy gøzee va ta tsøhø dzee mbø ghwøy, pønøy, kwataka lø miy niy gøzatee kwøma va tsøgha, nø ghwøy na? Kwøma nø ya tsa' dzee ta møni pønøy, tawa bøvø ghwøy kwømee nja kwøma mbøzli tø hidia? A na mbøzli tø hidiy, yø, ta møni dza ghøy, ka ghøshiy ni, ghøshi kala dzaa møni. Aw bay na, ka dza ghøy mønīw, kø ghøshi, ghøshi kø dza ta møni. Tsøgha nzee na na yaw.

¹⁸ Ø gøzanøy ya, kwa kwøma Hyala ghwøme katan na. Kwømaa niy gøzanøy ya vay, kwøma katan na, søkee gøzhønøy kwøma bakø bakøw. ¹⁹ Sa nzanay, kwøma Yesøw Køristøw Zøghwø Hyala na sa gøzanøy ghøy, ghøy lø Shilasø, mba'a Timøte. Na na Yesøwøy, ya hwømba na ka gøzø kwøma na bakø bakøw. Kwøma katan na ka naa gøzø ya hwømba. ²⁰ Na kwagwa'a nay, søvøri mbø Yesøw *Køristøw sønay ghwømmø a Hyala mønti kwømaa niy gøzøkø na, pø ghwømmø. Tø kwøma ci va ka ghwømmø gøzø: «*Amin, tsøgha na!» pø ghwømmø ta fø bamaa dzøti Hyala. ²¹ Zhini diba kiy, Hyala va dø'wø ghøn tsa nze garøtønøy na kwa kwal tsa nze tsa. Ghwømmø lø ghwøy, gwa'a, sa tøravømmø na jakøtømmø tø sløn

tsa Køristøw, a ghwømmø mbøø nza ka mbøzli nze. ²² Dza na mba'a fati lamba nze tø ghwømmø, ta mbø ghwømmø nza ka shi nze, mba'a fambømmø Safø tsa nze deward tsa mbø nefer ghwømmø. Njana ndammø na Safø tsa nze deward tsay, a ghwømmø sønay, ta ndammø nihwøti shi gwanashi ni gøzøkø na dza na.

²³ Ma shi bashamtee dza kwa ghwøy kwa ghwøy yøn dzømbø mølmø Masedøwan tiy, a Hyala sønay, manakønra ngwøvø ghønze yøn køø sla dzørvø, ta wøzø tsa ghwøy nze yree kala dza maa dzømbø Kwørintø. ²⁴ Ka dī ghøy mønīnøy ka mbøzliy sløwanøy mbø nøw kwøma Hyala ghwøyøw. Sa nzanay, a ghøy sønay, a ghwøy garønøy wøzø lø børci tø kwøma Køristøw. Na na ghøyøy, war gøzønøy na ghwømmø jakøti miy tsa ghwømmø gwanammø, ta mbay nefer ghwøy hønishi wøzø, røniki kwa kwal tsa Hyala na na ghøy gwa'a tsøgha.

2

¹ Ava ghønze na kwømaa bashamtera zhaa dzømbø mølmø ghwøy ge'i ghala vici va. Kala tsøgha, war mba'a pøn tsøhøra ghalaba nzay, ta zhini niy dza nefer ghwøy zhønøy tørenw nza ba. ² Sa ka na nza, tsøhø tsee vøgha ghwøy, mba'a nefer ghwøy dzaa zhønøy kiy, ka dza tsahwøti ndøø nza tifa ghwøla ya kwøtin mbø ghwøy, mba'a taa møntøra kwøma gar vøshi nøfø tsee ti, sa dza naa nza, sati sati nefer ghwøy gwananøyøw.

³ Ava va tsøgha tøkøtee, wøzøba tsasli tsasli tsasløghønøyee kwøma va pøn, va tsøgha niy tsasløghønøy ya nahwøti zliya va. Kala tsøhee dø'wø ghøn tsee. Sa nzanay, e sønay mba'a pøn tsøhøra dø'wø ghøn tsee ghala pøtsa va nzay, kwøma gaga

niy dza nəfə tsee satiy va kwəma ghwəyəw. Əy, ma təbə na nza kiy, ghwəy na shiy niy dzaa vəshitəra nəfə tsee nza. Na katan katan nay, e sənay, war mba'a kə nəfə tsee vəshiyəy, ghwəy gwanəwəy kwərakwə na, mbə vəshi dza ghwəy nza kwasəbee.

⁴ Ma ghala pətsa tsasliwəy ya va zliya tsasləghəwəy ya vay, Pa' lə wahəta niy wahəwee, ka təkə kwəma tərəw. Ya tsəgha niy nzana kiy, əntaa ghwəy taa təkə na, ta mbə nefer ghwəy zhəwəy tsaslitee zliya va tsəgha, pə ghwəy ma. Əhəj, ta mbə ghwəy sənay e dīwəy tərəw pə ghwəy, va tsəgha tsaslitee tsəgha.

*Pəlayəm ntsaa məntəwəy *kwəma jikir na mbə nefer ghwəy*

⁵ Mba'a kə tsahwəti ndə mənti kwəmaa zhəpə mbə nəfəy, kaa ngəra də'wə ghən tsee məntəra na kwəma vaw, kaa ngəwəy gwanəwəy na. Aw bay əntee dzaa kabəti gəzə kwəma na, ma kwəma ci vay, jəwə zhanati na kaa nihwəti mbəzli, nihwəti na, tərəw zhanatishi. ⁶ Njana nzana, dən mbəzli mbə ghwəy, dzəghay i ci kiy, a ghwəy mbay zlay, wəkə na tsəgha. ⁷ Nana kiy, pəlayəm jikir tsa mənti na va mbə nəfə tsa ghwəy. A ghwəy gəzanci kwəmaa dzaa dəpanci nəfə tsa ci. Kala tsəghay, ta nəfəy dza naa dza dalala, ka nəfə dzay, mba'a zhiniy zamti. ⁸ Va tsəgha, ə cə'wəwəy ya nana kiy, manancim kwəmaa dzaa cinti dī tsa dī ghwəy kwəma ci. ⁹ Ma nahwəti zliyaa niy tsasləghəwəy ya vaa dzəkən kwəma vay, war ta mbəə fati kwəma ghwəy niy nə ya. Ta mbee sənay nda ka yi fəti ghwəy ta kwəma gəzəwəy ya gwanata. ¹⁰ Mba'a pə ghwəy pəlay jikir tsa mənti ntsa va vay, yən kwərakwə na, ta pəlay dzee. Ta na tsee ghənəy, e pəlay ntsa va mbə nəfə tsee, ya

tsəgha məntəra ma na kwəma jikir na də'wə ghən tseyey, e pəlay mbə nəfə tsee mbəradzəy, kwa kwəma *Kəristəw gəzee, war tə mbərkə kwəma ghwəy. ¹¹ Vantaa *ndə jaka tsa Hyala dzaa bəhwə ghən kən ghwəmmə lə kwəma ci, va tsəgha gəzee tsəgha. Sa nzana, mba'a ghwəmmə sənata tsəhwəli ci gwa'a gwa'a, njasa dī na war pəla kwal tsa kəsəyəmmə lə kwəma.

Pəl gəzəə dzəkən vəghwə tsa mənəhwə na mbə məlmə Tərawasə

¹² Dzee tə nahwəti vici kiy, mba'ee kafəra, ka dzaraa dzəmbə məlmə Tərawasə, ta dzaa gəzanshi kwəma *Kəristəw wəzə na kaa mbəzli mbəba. Dzəghwa ndəs yən tsəhəra mbə məlmə va. Ma sa tsəhəree na, mba'ee nay njasa gwəmantəra Kəristəw Ntsaa sləkəmmə kwal wəzə wəzə ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. ¹³ War ma məhərlee na, hənita tepə sa kəsəy mee Titə zəmərə tsa mbə nəw Yesəw mbə məlmə vaw, ghəvee tsəgha ki, kafə yən kafəra, nza ghwəy nza, pən kaa mbəzli kwa kwal Hyala mbə məlmə Tərawasə tsəgha. War ka dzaraa dzəti hidī ka Masedəwan.

Məni miydala tə mbərkə Yesəw Kəristəw

¹⁴ 'Wəsa pə ghwəmməə mananta kaa Hyala tərəw. Sa nzana mba'a *Kəristəw məniy ndə bərçi tsa gwəramti. Tə mbərkə bərçi Kəristəw ki na, mba'a Hyala məntəwəy ka ka ha waza kwasəbə ci. Dzəghwa mba'a ghwənanəy ta dzaa gəzə kwəma ci kaa mbəzli ya pa' kwəmafə gwa'a. Ma kwəma gəzanshi ghəy va kaa mbəzli ki na, nja zən 'wərđi wəzə na vaa nəwamti pi gwa'a gwa'a lə zən tsa nzə na. Ta mbə mbəzli tə hidiy sənay Kəristəw. ¹⁵ Mba'a ghəy məniwəy ka 'wərđiy zən wəzə na, sa vəlanta Kəristəw vəli li kaa

Hyala. Ma zən tsa zən ghəy va ki na, ka zənanshi kaa mbəzliy dzaa mbəlishi, lə kaa niy dza zashi gwa'a. ¹⁶ Mbəzli nza Hyala mbə mbəlishiy, zən tsa wəzə tsaa zənanshi ghəy, ka zləba kwəma gəzanshi ghəy ghəshi, dzəghwa mba'a ghəshi kwəməvə piy tsaa kədi ma. Ma va mbəzliy dzaa zashi na, zən tsa gəmgəm tsaa zənanshi ghəy, ka bəkwə ghəshi və kwa kwəma Hyala. Əy, kwəmaa tsava ntsaa dza vaa ghərati sləni tsəgha na va lə bərçi cia? Ghəci tībaw! ¹⁷ Sa nzana, mba'a Hyala ghwənanəy ta ghəranta sləni, va tsəgha nza bərçi va ghəy. A ghwəm sənay daj na nihwəti mbəzliy dī zhəghə dəvə shi lə gəzə kwəma Hyala, war ta kwəməvə gəna shi gwa'a tsəgha. Ma ghəy na na ghəyəy, məniti kwəma Hyala ghəy ka shiy zhəghə dəvəw. War kwəma Hyala ka ghəy gəzanshi kaa mbəzli lə nəfə tsa ghəy kwətij kwa kwəma nza. Sa nza ghəy mbəzliy ghəranci sləni kaa Kəristəw.

3

*Ghəngħən na *sla kiri tsa slati Hyala lə mbəzli kwatəja lə tsa sənəvə*

¹ Kwəma gəzə ghəy va tsəgha kiy, nda avashi zhiniy zhimbəshi mbə kəli ghən tsa shi dza ghwəy ni kia? Na na ghəyəy, ka dī ghəy mənidiy tsaslavənəy zliya ta mbəə cijnwəy na, *ka kwal Yesəw nza ghəy katanj pə ghəyəw. Dəw ghəy va ghwəy ba na, tsaslavənəyəm zliya ghəy dza, ta mbəə dzaa canshi kaa nihwəti mbəzli, pə ghəyəw. Ma na nihwəti mbəzliy, a ghwəmmə sənay tsəgha ghəshiy məniti. Na na ghəyəy, kar ghəy məniti tsəghaw. ² Na na ghəyəy, ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy mənijnwəy naa zliya ta dəvə ghəy. Sa tsaslambənəy Yesəw *Kəristəw mbə nefer ghəy. Ya

tsaməba ndə gwa'ay, a mbay sənata, ka jangəti zliya va ghəci. ³ Ghwəzhə ghwəzhə sənay ndə ya wa ndə: Ghwəyəy, zliya tsasliti Kəristəw, mba'a ghwənanəy li ta dəvə ghəy nza ghwəy. Zliya vay, tsasliti Kəristəw lə yam ka mənidiy tsasli zliya li shiw, lə *Safə tsa Hyalaa piy tsasliti na. Zhini bay, tsaslati naa dzəti hərəzli bəla'i bəla'i niw, mbə nəfə tsa ke ngəri tsasliti na.

⁴ Sa wana gəzə ghəy tsəghay, sa nzana mba'a Kəristəw citənəy, Hyala ghwənanəy na, kə. ⁵ A ghwəmmə sənay ghəy də'wə ghən tsa ghəyəy, daw na bərçi ghəy ta məniti sləni va, pə ghwəmmə. Hyala bənəy na bərçi ghəra ghəy va sləni va li. ⁶ Ghənzə ndənəy na bərçi ta nza ghəy ka ghəra sləni nza. Ta dza ghəy gəzə kwəma kaa mbəzliy dzəkən yəwən sla kiri tsa slati na lə mbəzli. Kwəma jakəva tsa 'war'war tsa vay, məniti na nja *kwəma pəhəti Hyala va niy tsasliti məniti kwatənaw. Safə tsa Hyala dəwdəw tsa cinəy na kwal, njasa ka ghəy məniti. Ma kwəma mbə kwəma pəhəti Hyala niy tsasliti məniti niy nzay, dzəmbə mətiti bə na mbəzli kwa kwəma Hyala. Ma na Safə tsa Hyala dəwdəw tsay, piy tsaa dzaa kədi ma ka naa bə kaa mbəzli.

⁷ Ma niy nza mbəradzəy, dzəti hərəzli balivə məniti niy tsaslanati Hyala kwəma pəhəti na kaa mbəzli. Ghala pətsa bə na kwəma pəhəti na va kaa *Məyizəy, mba'a mbəzli niy nay shəndəkə tsa dikə tsa nza. Pətsa mbə kwəma Məyizə na, ka mbərə nja vici va shəndəkə tsa nza va. Ghala pətsa va na, shanj niy nza ka *Izərayel ta nighə pətsa mbə kwəma Məyizə, sa bamamshi na tərənəw, ya tsəgha niy nza na kala dza shəndəkə tsa vaa nzaynza. A ghwəmmə sənay kiy, mbəzli bəkwə bəkwə ni na mbəzli kwa kwəma

2:16 2:16 Ndə tība dzaa ghərati sləni tsəgha na va lə bərçi ciw: **3:5-6** **2:17** 2:17 4:2; Flp 1:15-17; 1Tes 2:3, 5, 10; 1Pi 4:11 **3:1** 3:1 5:12; 10:12; SləniKY 18:27 **3:2** 3:2 1Kwər 9:1-2 **3:3** 3:3 Səvəri 24:12; Zher 31:33; Ezhek 36:26 **3:5** 3:5 2:16; Rm 15:18 **3:6** 3:6 Zhj 6:36; Rm 7:5-6; 8:2, 6, 10; 1Kwər 11:25 **3:7** 3:7 Səvəri 34:29-30

Hyala va kwøma pøhøti na. Kwa vøghwø tsa nza na, mba'a kwøma pøhøti Hyala, ghønzø saa bø mbøzli dzar kwa bøla møti søvørita lø ci shøndøkø tsa Hyala kiy, ⁸ hanaba sa ka Safø tsa Hyala ghøra sløni mbø mbøzli shøkøna. Tøरणwba ghalaba dza shøndøkø tsa Hyalaa civa. ⁹ Va kwøma pøhøpøhø nay, mbøzli gwanashiy køsøy ngwøvø Hyala. Kwa vøghwø tsa nzana mba'a kwømaa basø ngwøvøø dzøkøn mbøzli cikøvøri shøndøkø tsa Hyalay, hanaba yøvøn jakøva tsa ghwømmø lø Hyala ghøci saa møntømmø ka mbøzliy dzaa mbay garø kwa kwøma Hyala kala hazløni tifa shøkøna. Tøरणwba ghalaba dza shøndøkø tsa Hyalaa civa. ¹⁰ A møndiy mbay gøzø, ma kwøma pøhøti Hyala va niy ci shøndøkø tsa Hyala kaa mbøzli kwatanyay, ka cimmø na nanaw. Sa nzanay, dza kwa tsahwøti kwal ci Hyala shøndøkø tsa nzø kaa mbøzli nana, ka tanjøti tsa kwatanyay. ¹¹ Kwa vøghwø tsa nzana, mba'a shøndøkø niy nza tø jakøva tsa kwatanyay ghøci saa niy nza ta vøghwø jøvø tsøtsøy, hanaba jakøva tsaa dzaa nza ta pa' kwa ndimndim shøkøna. Tøरणwba ti dza shøndøkøø nza.

¹² Sa sønay ghøy kwøma katanay naa sa gøzø ghøy va gwanata tsa nzø, pø ghøy, va tsøgha mbøløy ma ghøy nahwøti kwøma mbø ya jøvø tsøtsøy. ¹³ A na Møyizø niy nza mbøradzøy, ghala vøghwø tsaa barva shøndøkø tsa Hyala mbø kwøma ci na, aa niy køløti pøtsa mbø kwøma ci lø kadibøl, sa niy dī ma na ka Izørayel sønay njasa barva shøndøkø tsa va. Na na ghøyøy, ka møni ghøy nja sa Møyizø va niy nzaw. War bazhø bazhø gøzø ghøy na ghøy kwømaa søvøriy dzøti ngwøla kaa mbøzli.

¹⁴ Ma ka Izørayel niy nza ghala pøtsa vay, caslakø niy nza møhørlø shi, kala mbø ghøshiy favø shiy niy dī Hyala canshi mbø kwøma va. War

tsøgha na kwøma va vø shi ya pa' sana. Jangø ma ghøshi kwøma mbø zliya sla kiri tsa kwatanyay, ka mbø ghøshi favøw. War ghwølashi na ghøshi njasa nza pøtsa mbø kwøma shi mbøkwø mbøkwø lø kadibøl tsa va. Va sa nzanay, war ghala sa ka ndø zløbavø jakøy lø Køristøw ka kadibøl tsa vaa mbøø barvay mbø kwøma ndø. ¹⁵ Tsøgha na ya pa' ndøtsø, jangø ma ghøshi kwøma mbø zliya tsasliiti Møyizøy, ka favø ghøshiw, war njasa nza møhørlø shi køla køla lø kadibøl ka naa nza. ¹⁶ Sa nzanay, war nja kwømaa gøzøta va mbø Zliya Hyala mbøradzø dza naa nza, a kø niy niy:

Ya hwømba zhøghøkøvay ma ndøø dzømbø hwø Ndø sløkøpøy. Ta bantøvashi dza shiy køløti kwøma ci, kø niy ni.

¹⁷ Tsøghaa nava nanzø, sa nzanay, ma Ndø sløkøpø Yesøw Køristøw, ghøshi lø Safø tsa dewardew tsay, mbøzli kwøtiy ni ghøshi. Ma mbøzli nza Safø tsa Ndø sløkøpø mbø ghøra sløni mbø shi kiy, mbøzliy gwøra ghøn tsa shi na niva mbøzli. Børci va kwøma pøhøti Hyalaa dzøkøn shiw. ¹⁸ Nana ghwømmø sønzenva ghwømmø mbøzliy zløbavø kwøma ciy, a kadibøl barvay tø møtsøhi ghwømmø gwanammø, ka nay shøndøkø tsa møni Ndø sløkømmø Køristøw, bam bam kwa møtsø ghwømmø nja kwa nighømti. Ma bama shøndøkø tsa ci va na, ka møtsøhø zhøghømmø kwa kwøma kwa kwøma, ta møntømmø nja ghøci. Ghalaba kiy, war mbø møtsøhøva dza shøndøkø tsa ciy nzaa dzøkøn ghwømmø kwa kwøma kwa kwøma. Ava tsøgha na sløni ghøra Safø tsa Ndø sløkømmø dewardew tsa mbø ghwømmø.

4

Na na ghwømmø, daw na børci ghwømmø, a na Hyalay, shiy tifa tanjanati børciw

¹ A ghøy sönay wözø hwør tsa nzøø möntönøy Hyala, ndanøy na sløni møni ghøy va. Ava va tsøgha, ka dza her ghøy tepøw. ² Ghøyøy, ka tsøhø dövø ghøy ghøy dzømbø mømøni shi ha'wø ha'wø niw. Ka mbømbø ghøy dzøkøn shi møni ghøyøw, ava tsøgha. Ka dadakø mbøzli ghøyøw, ka dī ghøy kabø dzørvøø dzømbø kwøma Hyalaw. Ma na na ghøyøy, bazhø bazhø ka ghøy gøzø kwøma katanj na. Aa dī ghøy mbøzli gwa'aa sönay, mbøzli slar ni nza ghøy kwa kwøma Hyala, kø ghøshi.

³ Ya tsøgha nzø kiy, a nihwøti mbøzli tifa, kala favø kwøma Hyala gøzanshi ghøy va kaa mbøzli, mba'a ghøshi mønishi njasa mbøkway møndi kwøma shi. War mbøzliy dzaa zamti piy tsa shi na shiy dzaa mbay ma favø kwøma va. ⁴ Sa favø ma ghøshi vay, sa nzana mba'a *ndø jaka tsa Hyala tsaa møni mazø tikø tø hidī dønđay møhørlī shi vantaa ghøshi dzaa zløbavø kwøma wözø na va. Ka dī na ghøshiy nighøvø wanj pi tsaa mbørø vaa dzøkøn shiw. Wanj pi tsa vay, søvøri mbø kwøma wözø na va gøzøø dzøkøn shøndøkø tsa *Køristøw søvøri na. Køristøw ghøci saa mønøy nja Hyala, ya mbø namaba kwøma ci. ⁵ Ghala pøtsa ka ghøy gøzanshi kwøma Hyala wözø na kaa mbøzliy, kwømaa dzar kwa tsa ghøy ghøn ka ghøy gøzanshiw. War kwøma Yesøw Køristøw kwøtinj na sa ka ghøy gøzanshi mbøzli, ghøci na Ntsaa sløkøpø. Na na ghøy, ta na tsa ghøy ghønøy, ka sløni ghwøy nza ghøy gwa'a tsøgha, Sa ghwønøy Yesøw. ⁶ Ma kø Hyala niy ni ghala pøtsa nza na mbø nga shi tø ghwømə gwanashiy: «Mønøy wanj piy dzøti hidī, na kwøslī ßarvata!» kø niy ni. Sana sønzenva kiy, Hyalaa niy gøzø kwøma va va mbørambø na wanj pi tsa nzø

va mbø nefer ghøy. Ma wanj pi tsa va ki na, ka ciñøy njasa nza shøndøkø tsa Hyala, sa mbørø na søkø mbø kwøma Køristøw. Va tsøgha gøzanshi ghøy kwøma Hyala wözø na kaa mbøzli ki.

⁷ Ghøy ghøy shiy gøzø kwøma Hyala kwa dimø va kaa mbøzliy, mbøzli ngati Hyala nza ghøy nja nihwøti mbøzli kwørakwø. Ya tsøgha nzø ki na, dza Hyala mba'a fambønøy kwøma va mbø nefer ghøy. Ma kwøma mønti Hyala va tsøghay, ta mbø mbøzli sönay, ma børci tørønjw ni va kwømavø ghøy ta ghøra sløni vay, va ghøy søkø ghøshiw, va Hyala dövø ghøn tsa nzø søkø ghøshi kø ghøshi nø na. ⁸ Ghøy kiy, tsahwøti ngøra'wø tifa kala søkøø dzøkøn ghøyøw. Ya tsøgha nzø ki na, ka mbanøy ngøra'wø tsa vaw. Tø nahwøti viciy, hash ka ghøy hashinøy kala sønata kwømaa møni ghøy, ya tsøgha nzø na, ka dza her ghøyøw. ⁹ Tørønjw møndi ghøzlitønøy na, zlanøy Hyalaw. War mbø køätinøy ghønzø, mbeß mbeß møndiy ndabatønøy tø pi na, ka bøkwe ghøyøw. ¹⁰ Ya hwømbay, war mbø pøhø bøkwenøy ka møndiy nza njasa pøsliti møndi va Yesøw. Ya tsøgha nzø ki na, war tø ghwømønøy ghøy. Ma mønta nava kwøma tsøgha kiy, ta mbø møndiy sönay mbø piy na Yesøw mbø ghøy, kø møndi. ¹¹ Mbø nzøy tsa ghøy tikø tø hidī ni ya hwømbay, war mbø pøla bøkwenøy nza møndi, sa nza ghøy mbø nøw Yesøw. Ma vøgha ghøy va kwøð kwøð na, ya tsøgha nzø ki na, møtitaw. Ma ghalaba kiy, a mbøzli sönay, mbø piy na Yesøw mbø ghøy, kø ghøshi. ¹² Ava tsøgha nza ghøy na na ghøy, ya hwømbay, mbø nøwnøy na møti. Dzøghwa ghwøy na na ghwøy na, mba'a ghwøy kwømavø piy tø kwøma

4:1 4:1 3:4, 6 **4:2** 4:2 2:17; 6:4 **4:3** 4:3 1Kwør 1:18 **4:4** 4:4 ndø jaka tsa Hyala: Zhj 12:31; Ef 2:2; nja Hyala na Køristøw: Kwøl 1:15; Ebr 1:3 **4:5** 4:5 1:24 **4:6** 4:6 Ghava 1:3; Ezay 9:1; 2Kwør 3:18; 1Pi 2:9 **4:8** 4:8 1:8; 7:5; 11:23-29 **4:10** 4:10 1:5; Rm 6:8; Gal 6:17; Flp 3:10-11 **4:11** 4:11 Rm 8:35-36; 1Kwør 15:31 **4:12** 4:12 Kwøl 1:24 **4:13** 4:13 Cem 116:10

ngəra'wə tsa sa ghəy va.

¹³ A kə məndi mbə Zliya Hyala mbəradzəy: «Sa banavee nəfə tsee kaa Hyala, va tsəgha gəzee kwəma nzə» kə məndi. Ma ghəy kwərakwə kiy, a ghəy banavə nefer ghəy kaa Hyala nja ntsaa gəzə kwəma va va. Va tsəgha gəzə ghəy kwəma Hyala kaa mbəzli. ¹⁴ A ghəy sənay, ma Hyalaa zhanakati Yesəw va sati mbə mətiiy, ta mbay dza naa zhanakatəñəy kwərakwə, ta dza ghəy nzəy tə pətsa kwətiiñ tsa lə Yesəw. Ka na dza na mba'a fəyəmmə jakəjakə kwa kwəma nzə. ¹⁵ Ma kwəmaa mənta va tsəgha gwanata kiy, war ta mbəə kətitəñwəy na, nza Hyala mbəə mbəliti mbəzli dāñ lə wəzə hwər tsa nzə. Ghalaba kiy, mbəzli dāñ dza naa mananta 'wəsa kaa Hyala, ka fə shəndəkəə dzəti.

Lə nəfə kwətiiñ pə ghwəmmə ndəghə shi mbashi ma mətse ndəə nashi

¹⁶ Va tsəgha məti ma vəgha ghəy va sləni. Ya tsəgha kədiva bərçi mbə vəgha ghəy jəw jəw jəwəy, war lə bərçi na mbə nəfə tsa ghəy. Ka yəwən bəñəy Hyala bərçi mbəba mbəba njasa səmə vici. ¹⁷ Ma ngəra'wə tsa sə'wa ghəy tsa sanay, ta kədiiy dza naa dza kwa kwəma jəw. Ta kwəməvə wahə tsa dikə tsa dza ghəy tə mbərkə ngəra'wə tsa sə'wahwə ghəy va. Wahə tsa vay, aa tanəti shiy gwanashi, pa' kwa ndimndim dza naa nza. Sa ka ghəy zəzətiy dzəkən wahə tsa vay, nja shiy jəw tsətsə nighəti ghəy ngəra'wə tsa sə'wa ghəy va. ¹⁸ Sa nzana, ma ghəy na na ghəyəy, war kən shiy səəkə va Hyala, shi mbashi ma mətse ndəə nashi na məhərli ghəy. Ka fə məhərli ghəy dzəkən shi tə hidii niw. Sa nzana, shi nashi mətse ndəə ngəri ni tə hidiiy, nza'jəw dza ghəshiy kədishi. Ma

shi nashi ma mətse ndəə ngəri vay, ghəshi na shiy dzaa kədii ma, pa' kwa ndimndim.

5

¹ Ma vəgha nza ghwəmmə na li tikə tə hidiiy, ghala mbə lə madzəkəw. A ghwəmmə sənay, sa ka ghwəmmə bəkwəmməy, ta ndammə yəwən vəgha dza Hyala mə ghwəmə. Vəgha mənti na də'wə ghən tsa nzə, sa dzaa məti ma pa' kwa ndimndim.

² Nana diy, war ə ngəngəlvə ghwəmmə, sa nzana mba'a ghwəmmə dərəmmə ta sərəkən yəwən vəgha mə ghwəmə vaa dzəkən na va ghwəmmə na vəgha. ³ Mba'a kə Hyala dzaa sərəkənəmmə yəwən vəgha va tsəgha kiy, ya ə dza ghwəmmə bəkwə na, ka dza ghwəmmə nza kala vəgha va ghwəmməw.

⁴ Ghala vəghwə tsa nza ghwəmmə tsa lə vəgha nay, ə sa ghwəmmə ngəra'wə, ka ngəlvə. Ya tsəgha nzə kiy, ə dī ghwəmmə bəkwəmməw. War ə dī ghwəmmə Hyalaa sərəkənəmmə yəwən vəgha va, ta mbə ghənzə mbəərə vəghaa dza vaa mətita. ⁵ Hyala də'wə ghən tsa nzə gwəmati na kwal tsa va tsəgha, ta mbə ghwəmməə kwəməvə mbəərəvə vəgha 'war'war na. Mba'a ndammə Safə tsa nzə d'ewdew tsa, ka məjə'a lamba manati na tə ghwəmmə. Ta mbəə cimmə, ta bəmmə yəwən vəgha va dza na, kə.

⁶ Ava va tsəgha banavə ghəy nəfə tsa ghəy gwanay kaa Hyala, kala məni bakə bakə ghən tsa ghəy. A ghəy sənay, kama ghəy lə vəgha na tikə tə hidiiy, tsəhəñəy ghəy vəgha Yesəw Ntsaa sləkəmmə diw. ⁷ Ma dī naa gəzəy, nay ghəy diw, ya tsəgha nzə kiy, war mbə nəw ghəy, sa nzana mba'a ghəy banavə nefer ghəy. ⁸ Yə, a ghəy banavə nefer

ghøy kaa Hyala kala mæni ma ghøn tsa ghøy bakø bakø. Ma va ghøyøy, wözøba dzanøy ghøy mbø na tikø na vøgha, ta dzaa nzøyñøy vøgha Ndø sløkønøy Yesøw dī ghøy. ⁹ Sana kiy, ya war tikønøy nza ghøy tø hidī ni, ya ta dzanøy dza ghøy dzävøghay, war kwømaa tøbanci na sa dī ghøy mæni gwa'a tsøgha. ¹⁰ Sa nzanay, ya wa ndø mbø ghwømmøy, war ta dza dza na, ta garø tø ngwøvø kwa kwøma Yesøw Køristøw ta nza. Ya tsama ndøy, war lø zhømə ci dza naa nza ge'i ge'i lø sløni mønøhwø na tikø tø hidī. Mba'a pø ghwømmø mænti sløni wözø nay, ta kwømavø zhømə sløni ghwømmø va wözø na dza ghwømmø. Mba'a pø ghwømmø mænti na jikir na na, ta kwømavø zhømə jikir tsa ghwømmø dza ghwømmø.

Sløni ghøratī Yesøw ta jakømmø lø Hyala

¹¹ Sa sønay ghøy, a ngwøvø Yesøw tība pø ghøy kiy, va tsøgha hazlønī ghøy vø. Va tsøgha jihøva ghøy ta ci kaa mbøzli, nza ghøshi mbøø sønay mbøzli Hyala nza ghøy, kø ghøshi. A na Hyalay, aa sønånøy wözø wözø. Sa zözøti yay, ya ghwøyñwøyshi ða na, a ghwøy sønånøy mbø nfer ghwøy kwørakwø. ¹² Sa gözø ghøy va tsøghay, nda, avashi zhiniy zhimbøshi mbø køli ghøn tsa shi dza ghwøy ni kia? Tībaw! Ka køli ghøn tsa ghøy ghøyøw! War ø na na dī ghøy cinwøy kwal tsa dza ghwøy mbøø vøshi tø ghøy, ta mbø ghwøy kwømavø børci ta zløba kwøma kaa mbøzliy tsøhtsøhø vaa dzøkøn ghøy. Ghøshi na shiy, war køli ghøn tsa shi lø shi nashi mætø pørikø pørikø tø ngwøla na nashi. Ka zözø nighø na mbø nfer shi kwøma ghøshiw. ¹³ Mba'a pø ghwøy nighøti kwøma ghøy, nja

kwøma ka gezlekiki njasa bøtønøy nihwøti mbøzli vay, sa zlanay ghøy ghøn tsa ghøy kaa Hyala nighønøy møndi tsøgha. Ka gezlekiki nza ghøy na na ghøyøw. War ta mbøø kætīñwøy nø ghøy gwa'a tsøgha. ¹⁴ Tørønñw dītønøy *Køristøw, va tsøgha jihøva ghøy ta sløni ci. Aa mætīy ta mbøzli gwanashi, ma dī na gözøy, gwanashi bøkøwøshi mbøzli kwasøbø kwa kwøma Hyala. ¹⁵ Ta mbøzli gwanashi mætīy Køristøw, nza mbøzli mbøø mæni kwøma dī na. Kala dza ghøshiy zhiniy mæni kwøma dī vøgha shi. Sa nzanay, ti shi mætīy na mba'a satiy mbø mæti.

¹⁶ Njana nzana tsøghay, naa tørø nana na, ka dza ghøy nighø ndø tø kwøma mæni na pørikø pørikø tø ngwøla ghwølaw. Ya tsøgha niy nighø ghøy Køristøw kwatanay, ka nighø ghøy tsøgha ghwølaw.

¹⁷ Mba'a kø ndø jakøy lø Køristøwøy, yøwøn ndø zhøghøy na ghalaba. Nzøy tsa ci kwatanay, a tsava kødiy. Nanay, yøwøn nzøy na sa dza na ta nzøy. ¹⁸ Hyala dø'wø ghøn tsa nzø mænti na kwøma va gwanata tsøgha. Sa niy nza ghwømmøø ka mbøz nzø, mba'a ghwønøkøvø Køristøw dzøghwa jipø tsa ghwømmø ta mbø ghwømmøø sløkammø, ka jakømmø li. Dza na ki na, mba'a ndånøy sløniy dza ta gøzanshi kaa mbøzli, a ghøshi søkø ta nøw kwøma Hyala, nza ghøshi mbøø jakøshi li kwørakwø ki, tø mbørkø sløni mænti Køristøw. ¹⁹ Ma dī na gözøy, ø ghwønøkø Hyala Køristøw dzøghwa jipø tsa nzø lø mbøzli tø hidī gwanashi ta mbø ghøshiy sløkati kwøma li. Njødī jikir tsa mænti ghøshi naw. Dzøghwa na, mba'a ndånøy sløniy dza ta gøzanshi njasa sløkati na kwøma kwa jipø nzø lø mbøzli, mba'a jakøta li shi.

5:9 5:9 Kwøl 1:10; 1Tes 4:1 **5:10** 5:10 11:15; Ezay 2:12; Dani 7:9-10; 12:2; SløniKY 17:31; Rm 2:6; 1Kwør 3:13-15; 4:5; Flp 3:19; 2Tes 1:7-10 **5:11** 5:11 4:2; 6:4; 1Kwør 9:22 **5:12** 5:12 1:14; 3:1 **5:14** 5:14 Zhñ 17:23; Rm 8:35; Gal 2:20; Ef 3:19; 5:2, 25; 1Zhñ 3:16 **5:15** 5:15 Rm 6:3-4; 7:4; 14:7-9 **5:17** 5:17 Ezay 43:19; Rm 6:4; Gal 6:15; Ef 4:24; ShiZhñ 21:5 **5:18** 5:18 Rm 5:10 **5:19** 5:19 Rm 3:24-26; Kwøl 1:20 **5:20** 5:20 Mt 10:40; Ezay 52:7

²⁰ Ghëy kiy, mbëzli ghwënanashi Këristëw ta slëni ci nza ghëy. Njasa nzana, Hyala dë'wë ghën tsa nze gëzë kwëma kaa mbëzli sëvëri mbë miy tsa ghëy. Æ cë'wënjwëy ghëy, lë slën tsa Këristëw, zlayëm kwal kaa Hyala a ghënzë slëkati kwëma kwa jipë ghwëy li mba'a jakaynjwëy li. ²¹ Këristëwëy, sëkë naa mënti *kwëma jikir na ghala nzanaw. Dzëghwa Hyala kiy, mba'a basanakën kwëma ghwëmmë jikir na. Të mbërkë kwëma ghwëmmë mënti Hyala kwëma va tsëgha. Ma sa ka ghwëmmë jakëmmë lë Këristëw kiy, nza zhëghëtëmmë slar slar kwa kwëma nze.

6

Slëni ghërahwë Pël kwa kwëma Hyala

¹ Ghëy kiy, jakëjakë ghëra ghëy slëni lë Ndë slëkëpë. Njana nzana, mba'a Hyala mëntënjwëy wëzë hwër tsa nze, æ gëzanjwëy ghëy nza ghwëy mëni mëhërli vantage ghwëy dzaa yadamti wëzë hwër tsa va. ² Ma kë Hyala niy niy:

Sa niy mëniy vëghwë tsaa mëni wëzë kaa mbëzliy,
e niy favë cë'wë gha.
Sa niy mëniy vëghwë tsaa këti mbëzliy, e niy katanja,
kë niy ni.

A ngwarmëhira, favëm, vëghwë tsa sënzenva tsay, ghëci na sa dë Hyala mënimme wëzë hwër ti, ghëci na sa dë Hyala mbëli mbëzli ti.

³ Ka dë ghëy mëni shiy dzaa makëti mbëzli va nëw kwal Hyalaw. Sa nzanay, ka dë ghëy mëndiy tsëhtsëhë dzëkën slëni ghëyëw.

⁴ Ma na na mëni ghëy mbë kwëma mëni ghëy gwanatay, æ dë ghëy ci, ka ghëra slëni Hyala nza ghëy pë ghëy, ya æ kësänjëy ngëra'wë, ya æ sëva mëhërli ghëy, ya æ tanjët

kwëma bërci ghëyëy, war æ ka ghëy së'wa tsëgha. ⁵ A mëndi sëkë mbë dë'wënjëy, ka kësënjëy dzëghwa fërshina, ka hëhëerë mbëzli ta mbë ghëshiy slasla dzërvë dzëkën ghëy, ka bëkwë ghëy dzëti ghëra slëni, fëcahwëtij, ka kwëmavë ghëy ya hi, ya zëmë shiyëw. ⁶ Na na ghëyëy dëwdëw nza ghëy mbë nze tsa ghëy, mba'a ghëy sënata kwëma. Ya namaba kwëmëy, æ ka ghëy së'wa, ka mëni wëzë hwër. Lë *Safë tsa Hyala dëwdëw tsa na mbë nëfer ghëy. A ghëy dë mbëzli gwanashi lë nëfë kwëtij. ⁷ Dzëghwa, mba'a Hyala ndanjëy bërci, ka gëzanshi kwëma nze katanj na ghëy kaa mbëzli. Ava tsëgha ci ghëy kaa mbëzli ka ghërantë slëni Hyala nza ghëy, pë ghëy. Ma kwëma wëzë na va mëni ghëy ki na, mba'a mëntë nja shi mbëz ghëy, ta ghëra ka jaka ghëy. Zhini na, gal tsa ghëy ghënzë difa. ⁸ Mbë kwëma va gwanatay mbë fë dikë na nihwëti mbëzli dzëti ghëy, ma nihwëti fa na, ka ndërënjëy. Ka gëzë *kwëma jikir na nihwëtij dzar ghëy, ma nihwëti fa na, ka gëzë na wëzë na, war tsëgha. Ma kë nihwëti mbëzli bay na: «Kay, ka dzërvë mbëzli na ghëshi» kë ghëshi. Mbalaa ghëy na mbëzliy gëzë kwëma katanj na. ⁹ Ma mëndiy nighënjëyëy, nja nihwëti ka mëlmë sënashi ma mëndi, mbalaa gwa'a gwa'a sënanjëy mëndi. War njasa dza ghëy ta bëkwënjëy mëndiy nighënjëy. Ya tsëgha ki na, mbëzli të ghwëmënjëy ni ghëy. War ka sanjëy ngëra'wë mëndi, ta mbë ghëy bëkwënjëy, kë mëndi na, a ka bëkwë ghëy kiw. ¹⁰ Ya tsëgha ka naa nza, mba'a mëndi bakatënjëy nëfer ghëy të nahwëti viciy, war æ ka ghëy vëshi vëshi ghëy na na ghëy. Ma mbëzliy nighënjëyëy, njasa nza ghëy ka ndërma, ya tsëgha nze kiy, danj zhëghanti ghëy mbëzli ka ka shiy

5:21 5:21 Zhj 8:46; Rm 8:3; 1Kwër 1:30; Gal 3:13; Ebr 4:15 **6:1** 6:1 Rm 5:2; 1Kwër 15:10 **6:2** 6:2 Ezay 49:8; Lk 4:19-21 **6:4** 6:4 4:2 **6:5** 6:5-10 11:23-29 **6:6** 6:6 8:24; Rm 12:9; 1Kwër 13:4-7; Gal 5:22-23; 1Tim 4:12 **6:7** 6:7 10:4-5; Rm 13:12; 1Kwër 2:4 **6:9** 6:9 4:10 **6:10** 6:10 vëshi: 7:4; Rm 5:3; 12:12; ka ndërma lë ka shiy: 8:9; Flp 2:17; 4:12-13; 1Tes 1:6

dzar kwa kwəma Hyala. Məndiy nighənəyəy, njasa kama na ya waba va ghəy. Mbalaa shiy tifa kala va ghəy na katanə naw.

¹¹ Ghwəy kiy, ka Kwərintəy, bazhə bazhə gəzanwəy ghəy kwəma, lə nəfə tsa ghəy kwətij. Kwəma mbələy ghəy tifa va ghwəy ya jəw tsətsəw. ¹² Na na ghəyəy, gwa'a gwa'a bəhwə ghwəy pətsa mbə nefer ghəy, ghwəy na shiy ndanəy ma pətsa mbə nefer ghwəy. ¹³ Avanaraa gəzanwəy kwəma nja kaa ndərazhi yakee kwa hwər tsee. Ndanəyəm pətsa mbə nefer ghwəy, njasa ndanwəy ghəy va pətsa mbə nefer ghəy.

Məni məhərli va jakə miy lə mbəzliy nəw ma kwəma Hyala

¹⁴ Əntaa ghwəy jakə miy tsa ghwəy, ta məni shi kwətij ni lə mbəzliy nəw ma Yesəw *Kəristəw ma. Sənzənva kiy, njaa dza shi wəzə ni di Hyala lə ni jikir niy mbay jakəshi kwa zəərə kwətij, ta ghəra sləni kwətij naa? A shiy dzaa jakəti kar waŋ pi ghəshi lə kwəslia? ¹⁵ Ghwəy bərkə sənzənvay, nza kar Kəristəw ghəshi lə *ndə jaka mbay jakəti miy tsa shi kwa jipə shi na? Ntsaa nəw Kəristəw ghəshi lə ntsaa nəw ma kiy, njaa dza ghəshiy mbə zəzəti kwəma kwətij naa? ¹⁶ A kwal tsa jakəti ciki tsa Hyala, ghəshi lə ciki ta mbəri tsa mbəzliy nəw ma Hyalaa? Sənzənva kiy, ghwəmmə na *ciki Hyala. Nja kwəmaa niy gəzəkə Hyala va mbə zliya n zə tə tsahwəti pi. Ma kə niy niy:

Yənəy, ta nəyra dzee mbə mbəzlee, ka dza li shi.

Yən dza Hyala shiy nza, ma ghəshi na mbəzlee, kə niy ni.

¹⁷ Ava va tsəgha nə Hyala kwa sləkəpə kaa mbəzli n zə kiy:

Barvanwəyəm mbə kwəma mbəzliy nəw ma Hyala.

Nzəyənəyəm vəgha bəla.

Əntaa ghwəy kwəfəghə shiy kama dēwdēw ni ma.

Ma tsəgha kiy, ta zləbavənəy dzee!

¹⁸ Ghalaba ki na, Dənəwəy dzee nza, ma ghwəy na, ndərazhee, shiy zhər lə ghyehi gwa'a, kə Hyala kwa sləkəpə gwəramti tə bərçi.

7

¹ A madigahira, njana nzana mba'a Hyala gəzəkə bəmmə shiy gwanashiy, ə pə ghwəmmə banti ghən tsa ghwəmmə mbə məni *kwəma jikir na dzaa lifi vəgha ghwəmmə lə məhərli ghwəmmə kwa kwəma Hyala. Mba'a ghwəmmə zlatanavə ghən tsa ghwəmmə gwanay mbə dəvə n zə ka ha'wə ti.

Pəl gəzə kwəmaa vashanati nəfə tsa ci

² Ma ghwəyəy, ghwənamtim nefer ghwəy kaa ngənəy lə vəshi, a kwəma kwa jipə tsa ghwəmmə nza lə ghwəy dēwdēw. Ghəyəy, ntsa mananati ghəy kwəma jikir na tifa mbə ghwəy ya kwətijəw. Ndə tifa mbə ghwəy, mba'a ghəy mananati kwəma gar zlay nəw kwal Hyala ghəci vəw. Səəkə ghəy ngaləhwə shiy va tsahwəti ndə mbə ghwəy nja dzar kwa tsəhwəliw.

³ Sa gəzee va kwəma va tsəghay, əntaa ghwəy taa ni fətiy bənəwəyee, pə ghwəy ma. Nava tifa tepəw. Sa nzanay, nja kwəma ghee vaa gəzəwəy məcanay, mbə dīnwəy nza ghəy tərənəw. Tsahwəti sə tifa ka mbay təhəvəri di tsa kwa jipə ghəy lə ghwəyəw. War jakəjakə nza ghwəmmə, ya məti məti nza ghwəmmə, ya ləməcimmə nza ghwəmmə. ⁴ Kwagwa'a kwagwa'a fəyee ghən tsee, kala mən ma bakə bakə ta kwəma ghwəy. Tərənəw kee vəshi də'wə ghən tsee lə kwəma

6:13 6:13 1Kwər 4:14 **6:14** 6:14-16 1Kwər 6:9-13; 10:21; Ef 5:5-11 **6:16** 6:16 SləniTaH 26:12; Zher 32:38; Ezhek 37:27; 1Kwər 3:16 **6:17** 6:17 Ezay 52:11; ShiZhj 18:4 **6:18** 6:18 2Sam 7:14; Ezay 43:6; Amə 4:13; ShiZhj 11:17 **7:1** 7:1 1Zhj 3:3 **7:2** 7:2 6:13; 12:17 **7:3** 7:3 6:11; Flp 1:7 **7:4** 7:4 6:10

ghwəy. E sənay nanzə tərənɥ sahwee ngəra'wə, ya tsəgha nzə kiy, ka məti vəghee ta sləniw. A bay na, vəshi na na zhinee kwəməvə tərənɥ.

⁵ Ta na navay, a ghəy sahwe ngəra'wə tərənɥ. Ya ghala pətsaa niy tsəhənəy ghəy tə hidfi ka Masedəwanəy, səəkə ghəy kwəməvə dəkəva ya jəw tsətsəw. Hwəlfə ngəra'wə tifa kala səəkə kən ghəyəw. Ka mbəzliy dzay, ka bənəy mbəz, ma ghəy ki na, a favə ghenikə ghəy mbə nefer ghəy gar hənita məhərli ghəyəw, war mbə dza her ghəy nza. ⁶ Dzəghwa Hyala nanzə ki, ghənzə saa dədəpanshi nefer ka daw bərçi na, mba'a dəpətənəy nefer ghəy, lə səəkə tsa Titə dzəvəgha ghəy. ⁷ War tə sa səəkəy Titə, mba'a tsəhəy vəgha ghəy gwa'a tsəgha dəpəshi nefer ghəy kiw. Sa gəzanəy na a ghwəy mətsahanavə bərçi kəy, mba'a nefer ghəy zhiniy dəpəshi. Aa gəzanəy tərənɥ dfi ghwəy zhiniy kwəmə lə ya, mba'a kwəma məntəra ghwəy va ndanwəy zəzə kwəma, ka dfi yəpə ghwəy tə ya mbə mbəz tsa ghəy lə ka jakee, kə. Sa favee kwəma va tsəgha kiy, mba'ee zhiniy vəshira tərənɥ.

⁸ Ta na navay, e sənay, zliya tsasləghənəy ya vay, a bəkatənəy nefer ghwəy tərənɥ. Sanay, ka mbəzli miyee va kwəma zliya vaw. E niy mbazlay miy sa niy sənayee, a zliya va bəkatənəy nefer ghwəy ta vəghwə jəw pən. ⁹ Nana kiy, mbə vəshi nzee ta kwəma zliya tsasləghənəyee va. Sa nzana mba'a nəfə tsa ghwəy satiy vəshee kiw, sa nzana mba'a nəfə tsa ghwəy va satiy ndanwəy zəzə kwəma ta zhəghanti nzəy tsa ghwəy, va tsəgha vəshee. Nəfə tsa ghwəy va zhətənəy kiy, Hyala mənti na tsəgha, ta mbə ghwəy tsa titihwə tsa ghwəy. ¹⁰ Sa nzanay, mba'a kə nəfə tsa ndəə zhanci tə sa

bərkəti Hyalay, kar ndəə zhəghanti nzəy tsa ci, mba'a ndə mbəliy. Ka dza her ghəy va gəla tsava zhəpə nəfə kiw. Ma mba'a kə nəfə tsa ndə satiy dzar kwa kwəma tə hidfiy, ghalaba ka ndəə zamti piy tsa ci. ¹¹ Nata kwəmaa mənta ghwəy sa zhətənəy nəfə tsa ghwəy dza kwa bəla bərkəti Hyala sa? Njaa nay ghwəy njasa zhəghənəy ghwəya? Nay ghwəy njasa jahambəvanəy ghwəy mbə kwəma Hyala sa? Njaa nay ghwəy njasa ndərə ghwəy kwəma jikir na nana kia? Sa satiy nəfə tsa ghwəy dzəkən ghən tsa ghwəy va kwəmaa mənta va kiy, njaa nighəti ghwəy njasa dzashi her ghwəya? Njaa nighəti ghwəy njasa mawti ghwəy kwəmə lə yaa? Njaa nighə ghwəy njasa bənavə ghwəy nefer ghwəy kaa sləni Hyalaa? Njaa nay ghwəy njasa dfi ghwəy i ntsaa məni kwəma jikir naa? Gwa'a gwa'a cikəvəri ghwəy, niy tsəhambə dəvə ghwəy ghwəy mbə kwəma vaw, pə ghwəy.

¹² Nahwəti zliyee va niy tsasləghənəy yay, əntaa ghwəy dzaa təkə na, ta ntsaa mənti kwəma jikir na va tsasləghənəy ya pə ghwəy ma. Əntaa ghwəy təkə bə na, ta ntsa mananati məndi va kwəma jikir na na, pə ghwəy difa ma. War ta mbə ghwəy citi ghən tsa ghwəy wəzə wəzə kwa kwəma Hyala, njasa nza ghwəy ka mbəzliy dfi kwəma ghəy tsasliwəyee zliya va. ¹³ Va tsəgha, nana kiy, a kwəma mənti ghwəy va dəpətənəy nefer ghəy. Dzəkən sa dəpəshi nefer ghəyəy, a ghəy zhiniy vəshinəy tərənɥ, sa nay ghəy njasa vəshiy Titə, sa mətsahanavə ghwəy bərçi gwənanəy. ¹⁴ Ghala vəghwə tsaa niy ghwənəghee va Titə ngənəyəy, e niy gəzanci, tərənɥ vəshiree tə ghwəy, pən ngəci. Sana kiy, gəmta na vəshee va tə ghwəyəw. Səəkə ghəy slavənəy dzərvə mbə kwəma ka ghəy gəzənəy

7:5 7:5 2:13; 4:8

7:6 7:6 1:3-4; Titə: 2:13

7:8 7:8 2:4

7:11 7:11 2:5-6

7:12 7:12 2:9

7:14 7:14 8:24

gwanataw. Kwəmaa niy vəshi ghəy va li kwa kwəma Titəy, kwəma katan na, njasaa niy gəzəkə ghəy va mənta na. ¹⁵ Ghala vəghwə tsaa niy tsəhəy na va mbə ghwəyəy, a ghwəy niy ka'wəti wəzə, ka dī fəti və, ka ha'wə ti tərəŋw. Sa ka naa zəzəti kwəma mananati ghwəy vay, tərəŋw ka naa zhiniy dītəŋwəy. ¹⁶ Va tsəgha fəyee ghən tsee tərəŋw tə ghwəy, sa sənayee mbəzli wəzə ni, katan katan ni nza ghwəy, ya ta namaba kwəma, pən.

8

Pəl cipə njasa ka məndiy vəli shiy ta ghəra sləni Hyala

¹ A ngwarməhira, a ghəy dī gəzanwəy dzəkən kwəma mənti mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Masedəwan. Hyala mananatishi na wəzə hwər tsa nzə va tsəgha mənti ghəshi kwəma va tsəgha. ² Mbə nzəy tsa shiy, tərəŋw səəkə ngəra'wə kən shi. Ya tsəgha nzə ki na, war lə vəshi ghəshi mbə nefer shi tərəŋw. Mba'a ghəshi cikəvəri vəshi shi va lə shi bəkə ghəshi ta sləni Hyala. Ya tsəgha nza ghəshiy ka ndərmay, tərəŋw bəkə ghəshi gəna ta sləni Hyala ³ Na nava njasa gəzanwəy ya vay, kwa pətsa kəray bərçi shi bəkə ghəshi gəna, pa' ka tanjəti bərçi shi. Ə nzana ndə gəzanshi war ghwəy bəkə shiy tsa' kəw. War ghəshi də'wə ghən tsa shi tarəvə na tsəgha. ⁴ Sa dza ghəshiy, mba'a ghəshi cə'wəvə kwal va ghəy lə titihwə, ta mbə ghəshiy dzəmbə tsəhə shi tsəhə məndi va ta kəəti mbəzli Hyala tə hidī ka Zhəwde kwərakwə. ⁵ Tanjə kaa naa bərəkəti ghəy mənti ghəshi kwəma. Dza ghəshiy, mba'a ghəshi banavə pərba ghən tsa shi kaa Yesəw Ndə sləkəmmə. Madī ghəshi ki na, mba'a ghəshi zləbavə kwəma gəzanshi ghəy dzəkən shi dī Hyala ghəshiy mənī ki.

⁶ Na na ghwəy ghwəy ka Kwərintə kiy, a Titə ghati tsəhə gəna va mbə ghwəy ki. Va tsəgha zhini ghəy cə'wəvə sənəvə, a ghəci zhiniy zhəghəvaa zhəmbə ghwəy, ta mbə ghəciy kərnəmī sləni wəzə na va mbə ghwəy. ⁷ A ghəy sənay, na na ghwəyəy, tərəŋw mbata ghwəy kwəma gwanata, ka tanjəti nihwəti mbəzli. Tərəŋw banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Yesəw *Kəristəw. Wəzə mbata ghwəy gəzanshi kwəma Hyala wəzə na kaa mbəzli. A Hyala ndanjwəy kwal sənata kwəma katan na. A ghwəy zlanay ghən tsa ghwəy gwa'a gwa'a kaa Hyala. Dzəghwa tərəŋw ghwəy dīŋəy sana. Ava va tsəgha kiy, zhiniy məntim nana sləni dība lə nəfə tsa ghwəy kwətīŋ, tanjə nihwəti mbəzli gwa'a.

⁸ Mbə kwəma gəzəŋwəy ya nay, ə nə ya: «War ghwəy bəkəvə gəna va tsəgha kwərakwə!» pənəw. War gəzəə gəzanwəy ya njasa dī nihwəti mbəzli kəəti nihwəti mbəzli, ta mbee sənay nda ka dī nihwəti mbəzli ghwəy kwərakwə. ⁹ Sa nzanay, a ghwəy sənay zhəhwər tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw. Ma ghəci ghəci Yesəw kiy, tə wahə niy nza na ghəshi lə Hyala. 'Wakəvə na, mbərəkə zlay wahə məba, dza ndəs səəkəy tikə tə hidī, mba'a mənīy ka ndə ndərma. Kwəma mənti na va tsəghay, ta mbəə nza, mbə ndə ndərma tsa mənīy na va na, mba'a ghwəy dzaa kwəməvə mbəərəŋwəy ka ka shiy mbə nefer ghwəy tə kwəma ci, nə na.

¹⁰ Ma mbə kwəma gəna nay, kadiwəm e gəzanwəy nee kwəma təkəe dzəkən mbə ghən tsee. Ə nə ya war tsəgha ka ghwəy mənti pənəw. Mbə piyaa dzəvərīta vay, ghwəy niy nza kwa tanjə mbəzliy gha dī tsəhə gəna va, dza ghwəy, mba'a ghwəy tsəhamtī pərba ghwəy. ¹¹ Ava va tsəgha nə ya sana dība kiy, wəzəba

kərnəm̄ti ghwəy sləni ghwəy va, pən. Wəzəba manam̄ti ghwəy na lə vəshi, njasaa niy təkəti ghwəy va mən̄i n̄zə kwatana. Ge'i ge'i lə shi va ghwəy pə ghwəy dzaa bə shi. ¹² Sa nzana, mba'a pə ghwəy banavə shiy kaa Hyala lə vəshi, ge'i lə shi va ghwəyəy, ghəshi na shi dza Hyalaa zləba bəshi kwərakwə. Kala shiy va ghwəy gar bantashi na, ka nə Hyala ngəŋwəy na, war ghwəy ndara shiy kəw.

¹³ Əntaa ghwəy taa təkə, kwal tsaə fambəŋwəy mbə ndərma, ta mbə nihwəti mbəzliy nza tə wahə pəlee, pə ghwəy ma. War ta mbə shiy nza yəmyəm va mbəzli na na dēe gwa'a tsəgha. ¹⁴ Njasa nzana tsa sən̄zənva dāŋ shi zəmə va ghwəyəy, wəzə na ghwəy nganshi kaa nihwəti ni kama ghəshi və shi. Ya ə dza shi zəməə kama va ghwəy fəcahwəti, dzəghwa mba'a ghəshi va niva mbəzli tərəŋwəy, nza ghəshi kətiŋwəy ta nza kwərakwə ki. Ghalaba tsəgha na, yəmyəm dza ghwəy nza. ¹⁵ Ghalaba kiy, nja kwəmaa niy tsasliti mən̄di va mbə Zliya Hyala dza naa nza. Ma kə mən̄di niy niy:

Mbəzliy niy basəvə shiy dāŋshiy, niy nza ghəshi tərəŋwshi və shiw. Niy niy basəvəshi jəwshi na, niy nza ghəshi daw və shiw, a kə mən̄di niy ni.

Titəə dzaa dzəmbə məlmə ka Kwərintə lə mbəzli bakə kwasəbə ci

¹⁶ 'Wəsa pə ghwəmmə kaa Hyala sa mərshi naa banavə vəshi tərəŋw kaa Titə ta dza ta kətiŋwəy, njasa dī ghəy va kətiŋwəy kwərakwə. ¹⁷ A Titə mərshiy zləbavə cə'wə ghəy ta zha ghəcīy zhəmbə ghwəy. War kwataka sa cə'wə ghəy na dība kiw. Ghəcī də'wə ghən tsa ci təkəti na dza, sa nzana tərəŋw ghəcī vəshiy ta kətiŋwəy. ¹⁸ Dzəghwa ghəy ghəcīy madi, mba'a ghəy ghwənəghə tsahwəti zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw kwasəbə. Ntsa vay,

tərəŋw fal mbəzliy nəw Yesəw tikə gwanashi. Sa nzana tərəŋw ghəcī sənata gəzə kwəma Hyala wəzə na kaa mbəzli. ¹⁹ Ya kala navay, ghəcī na sa tivə mbəzliy nəw Yesəw tikə ta dza ghəcī kwasəbə ghəy, ta basə gəna tsəhə mən̄di va. A sləni wəzə na va mən̄i ghwəmmə dzaa fati shəndəkə tə Ndə sləkəmmə Yesəw. Zhini ka ci njasa dī ghwəmmə kəti nihwəti mbəzli bə.

²⁰ Gəna vay, tərəŋw na kwəma mbə, sa nzana gəna dāŋ ghənzə. War lə məhərli mən̄i ghəy kwəma kən, vantaa mən̄di dzaa hanəy cəm, ka tsəhtsəhə lə ghəy, ka gəgəzə na: «Kay, wəzə kəsə ghəshi gəna vaw!» kə mən̄di. Am, gəla nava kwəmay, ka dī ghəy favə dzar kwa ghəy tēpəw. ²¹ Na na ghəyəy, war kwəmaa taa nza wəzə naa sa dī ghəy ghəy mən̄i kwa kwəma Ndə sləkəmmə, lə kwa kwəma mbəzli gwa'a.

²² Ava ghəy taa ghwənay tsahwəti zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw kwasəbə mbəzli bakə ni ni. A ghəy nighəvəri kwəma ci wəzə, mba'a ghəy nay, tərəŋw ghəcī dī kəti mbəzli. Ma sən̄zənva kiy, tərəŋw ghəcī dīti dza ta kətiŋwəy, Sa nzana mba'a favə njasa nza n̄zəy tsa ghwəy wəzə tsa ci kwa kwal Hyala. ²³ Ma na Titə naci, ntsa kwasəbee na tsava ndə, ghəy li ka naa ghəra sləni ta kətiŋwəy. Ma ngwarməmmə mbə nəw Yesəw ni bakə ni kwasəbə Titəy, mbəzliy nəw Yesəw tikə ghwənashi na. A sləni ghəra ghəshiy fə shəndəkə dzəti Yesəw *Kərīstəw. ²⁴ Ka'wəti tə ghwəy mbəzli va wəzə wəzə. Ma sa ka mbəzliy nəw Yesəw va ghwənashi favə tsəghay, ta gəzə dza ghəshi: «Gəm niy vəshi kar Pəl lə kwəma mbəzli vaw» kə ghəshi.

9

Pəl gəzanshi gwəmava kwatsəmətə kaa ka Kwərintə ta tsəhəti shiy, ta

kəəti ngwarməməhi kwa kwal Hyala

1 Ya kalaa niy tsasliŋwəy zliye dzəkən kwəma gəna tsəhə ghwəmmə na ta kəəti mbəzliy nəw Yesəw tə hidfi ka Zhəwdey, kwəma tibaw.

2 Sa nzanay, e sənay mbə dī kəətishi nza ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy. Lə vəshita vəshihwee lə ghwəy, kwa kwəma mbəzliy nəw Yesəw tə hidfi ka Masedəwan. Ma pən ngəshiy: «Gəna gəzə ghwəmmə na kwəma tsəhə nzə sənənvay, ghala mbəradzəta, tsəhamti mbəzliy nəw Yesəw tə hidfi ka Akay na shi!» pən ngəshi. War sa gəzanakəshee tsəgha na, dāŋba mbəzliy mawti tsəhə gəna va mbə shi.

3 Va tsəgha ghwənəghəŋwəy ghəy ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw ni mahkan ni, nza ghwəy mbəə gwəmatəvaŋwəy kwatəmətəa tsəhəti gəna va, njasa gəzee va. Ghalaba kiy, ka dza vəshiy vəshiti ghəy va lə kwəma ghwəy nza ka kwəma gəmta naw.

4 Ma kala dza pə ghwəy tsəhəti gəna va, dzəghwa ndəs ghəy dzaa tsəhəŋəy lə ka Masedəwanəy, kwəma ha'wə ha'wə na dza naa nza kən ghəy kwa kwəma shi. Zhini tərəŋwəba tsa kən ghwəy dība. Sa nzana mba'a ghəy mbəlitiy gəzanamtishi, gwa'a gwa'a tsəhamti ghwəy gəna va, pə ghəy ngəshi.

5 Sa zəzətəe tsəghay, va tsəgha cə'wəvee ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw ni mahkan ni a ghəshi tsəhəshi pərba ghəshi vəgha ghwəy kaa ngəra. Ta mbə ghwəy basəti gəna gəzəti ghwəy va tsəhə. Ghalaba kiy, kee tsəhə na, ghwəy gwəmantəvaŋwəy. Tsəgha kiy, ta sənay dzam ndə tibaa 'yapətəŋwəy ta tsəhə gəna vaw, ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy tarəvə na tsəhə nzə, kə məndi.

6 Sənay tə ghwəy, ma ntsaa zati shiy dāŋəy, dāŋ dza naa mənivə shiy kwərakwə. Ntsaa zati shiy jəwə na, war jəwə dza naa mənivə shiy

kwərakwə. Ava tsəgha na nanzə katanj ki. 7 Gəna dza ghwəmmə na ta tsəhə kiy, war njasa bərkəti ndə bə nzə kwa hwər ci kə ndə taa bə. Əntaa ndə taa bə lə zhə kwa hwər ma. Əntaa ndə dzaa tətə'wəŋwəy na, war ghwəy bəkə, kə dība ma. War ghwəy kə dzaa tarəvə lə vəshi mbə nəfə tsa ghwəy, mba'a ghwəy bəti njasa dza naa təbaŋwəy. Sa nzanay, ntsaa bəkə shiy kaa Hyala lə vəshi ghəci mbə nəfə tsa ci na sa dī Hyala kwəma ci. 8 A bərce va Hyala ta mbay bəŋwəy shiy tərəŋw, ta mbə shiy nza wəkə va ghwəy ya hwəmba. Kala shi dza ghwəy tərəhashi tība. Ghalaba kiy, wəkəŋwəy dza shiy nza, ta mbə ghwəy mənəi ya namaba sləni wəzə na li shi. 9 Njasa niy tsasliti mənəi va mbə Zliya Hyala, ma kə mənəi niy niy:

Ntsa wəzə hwər tsay, shiy dāŋ ka naa nga kaa ndə ndərma.

War wəzə ka hwər tsa ciy nza ya hwəmba, kə mənəi niy niy.

10 Hyalay, ghənzə bānshi na hwəlfə shiy kaa mbəzli, tsəŋwəshi ghəshi. Lə shi zəmə ka ndəə zəmə gwa'a. Hyala va kiy, ta mbay dza naa ndaŋwəy ni ghwəy hwəlfə shiy kwərakwə. Ta tətətəŋwəy miy dza na, nza shi ghwəy mbəə mətəhəva. Ma tsəghay ta mbay dza ghwəy mənəi sləni wəzə na ghəŋghən ghəŋghən lə shi va. 11 Ya nimaba shiy gwa'a na, ta ndaŋwəyshi dza Hyalaa dza. Ta mbə ghwəy ngānshi kaa nihwəti mbəzli kwərakwə lə wəzə hwər tsa ghwəy. Ghalaba kiy, mbəzli dāŋ dza naa mananta 'wəsa kaa Hyala, ta shi ghwəy va ndaŋəy ghwəy mbə dəvə ghəy ta bānshi.

12 Ma gəna tsəhə ghwəy va kiy, mənəta na war ta kəəti mbəzli Hyala gwa'a tsəghaw. Mbəzli dāŋ dza naa mananta 'wəsa kaa Hyala tə kwəma gəna va dība. 13 Sləni dza ghwəy va ta ghərati tsəgha nay, ta cikəvəri wəzə tsa mbə nəfə tsa ghwəy dza

naa dza kaa mbəzli. Ma nza mbəzli dfaŋ fal Hyala tə sa yanta ghwəy fəti kaa kwəma *Kəristəw va wəzə na banavə ghwəy nefer ghwəy. Zhini ka fal Hyala ta gəna banavəshi ghwəy va lə na bānshi ghwəy kaa nihwəti mbəzli lə nəfə tsa wəzə tsa. ¹⁴ Shi dza ghwəy vaa bānshi kaa mbəzli dza naa cikəvəri wəzə hwər tsa məntəŋwəy Hyala tərəŋw tsa. Ma sa ka ghəshi sənay tsəghay, ta dī kwəma ghwəy dza ghəshi tərəŋw, ka cə'wə Hyala tə ghwəy. ¹⁵ Mananta 'wəsa ghwəmmə kaa Hyala ta shiy gwəramti va ndammə na.

10

Pəl gəzə njasa kəray na ci vəshi

¹ Nana kiy, ə dee gəzəŋwəy kwəmaa dzəkənee də'wə ghən tsee, yən Pəl. A kə nihwəti mbəzliy dzəkən yay: «Mba'a pə ghwəmmə lə Pəl tə pətsa kwətiŋ tsay, kala hazləni ka naa gəzəmmə kwəma. Sa ka naa dzay kərakə lə ghwəmmə na, ka gəzəmmə kwəma lə bərci, kala hazləni ma ya jəw» kə ghəshi. Ə dee mənira ka ndə mənī kwəma lə məhərli, lə wəzə hwər nja *Kəristəw. Va tsəgha kiy, ² ə cə'wəŋwəyee, ka dee ghwəy 'yapəraa dzəmbə gəzəŋwəy kwəma lə bərci, sa kee tsəhəra vəgha ghwəyəw. A na mbəzliy ni va nja mbəzli tikə tə hidī mənī kar Pəl shiy, kə ghəshiy, e sənay ta gəzānshi kwəma dzee lə bərci. ³ Na navay, mbəzli tikə tə hidī nza ghəy lə nzəy tsa ghəy, nanzə kiy mənīy tsa ghəy mbəz njasa mbəzli tikə tə hidīw. ⁴ Ma ni ghəy shi mbəz ta dəvə ghəy mbəz ghəy li shiy, shi mbəz ka məndiy mbəz li shi tikə tə hidī na ghəshiw. Va Hyala də'wə ghən tsa nzə səəkə ni ghəy shi mbəz mbəz ghəy li shi. Shi mbəz nza bərci mbə shi gar ndanivəri ka jaka Hyala gwa'a gwa'a, lə pətsa

mbəmbəshi ghəshi ti gwa'a. Disl ka ghəy kalanay miyedemer ka dzərvə, ka kəkə ghəpə gəmgəm ni va gwa'a gwa'a. ⁵ Ya namaba zəzə kwəma garəti məndi lə kəli ghən ta makə mbəzli va sənata Hyalay, cəke' ka ghəy biydivəri nava kwəma. Ka gəzānshi kaa mbəzli, a ghəshi zhəghanti kwəma mbə nefer shi, ta yi fəti ghəshi kaa Kəristəw. ⁶ Ya ghwəy sa ka ghwəy citi, a ghwəy dī fəti va ghəy pə ghwəyəy, ta iti nihwəti mbəzliy dī ma fəti va dza ghəy dza.

⁷ Ghwəy kiy, war kwəma mənī ndə pərikə tə ngwəla ka ghwəy nighə gwa'a tsəgha. Mba'a kə ndə ni ntsa Kəristəw nzee kəy, sənay tə ntsa va wəzə, ghəy kwərakwəy mbəzli Kəristəw nza ghəy. ⁸ Ya ə vəshi ghəy lə dikə tsa ndəŋəy Ndə sləkəpə tsaa dzəkən ghwəyəy, ka ghəraŋəy ha'wəw. Sa nzanay, ta kəətiŋwəy ndəŋəy na dikə tsa va, ta ndanīŋwəy naw. ⁹ Dzəkən kwəma zliyahī tsasliŋwəy ya niy, ka dee ghwəy təkə mbə nəfə tsa ghwəy «ta mbə her ghəy dza tsasliŋəy na zliyahī ni» pə ghwəy tēpəw. ¹⁰ Sa nzanay, kar nihwəti mbəzliy gəzə: «Mba'a kə Pəl tsaslimmə zliyahiy, caslakə slakə ka naa gəzəghwa kwəma kwa shi, ka nabəmmə. Ma mba'a kə tsəhəy kwa jipə ghwəmmə na, mba'a zhəghəy shemətehəwə, nja ntsa kama bəliti mbə kwəma ci» kə ghəshi. ¹¹ Va tsəgha, ma nə ya kaa gəla mbəzliy gəzə kwəma va va tsəgha niy, wəzəba sənay ghəshi na, kwəma tsaslambə ghəy va mbə zliyahiy, war tsəgha dza ghəy ta mənti sa ka ghəy tsəhəŋəy mbə ghwəy.

¹² Mbəzliy mənti ghən tsa shi va ka mbəzli dikə dikə niy, ka dza ghəy təkə yəməva lə gəla niva mbəzli na na ghəyəw. Na na shiy, ghəshi naa bərkəvə tsa shi

dikë, tsa' na mëni dikë, kë ghëshi, ka yëmëva lë dikë tsa bërkvëvë ghëshi va. Hyeler na gëla niva mbëzli. ¹³ Na na ghëy ta na tsa ghëy ghënëy, ka dza ghëy dzanëy ta vëshi lë nihwëti shiy dzëghwakën slëni ndanëy Hyala va mbë dëvë ghëyëw. A Hyala ndanëy dza ta gëzë kwëma nzë kaa mbëzli mbë dëvë ghëy, mba'a ghëy tsëhënjëy lë gëzë kwëma va pa' mbë ghwëy. ¹⁴ Ya ë vëshi ghëy lë slëni ghërahwë ghëy mbë ghwëy kiy, tanëti ghala ghëyëw, sa nzanay, a ghëy tsëhënjëy mbë ghwëy wëzë wëzë, mba'a ghëy gëzanwëy kwëma wëzë naa dzëkën Këristëw. ¹⁵ A na na ghëy na ghëyëy, ka dza ghëy tanëti na ndanëy Hyala slëni, ka dzanëy ta vëshi lë slëni ghëratì nihwëti mbëzliw. Na na ghëyëy, war kën ghwëy fakën ghëy mëhërli ghëy. A ghwëy mbë mëtësëhë banavë nefer ghwëy gwanashi kaa Yesëw Këristëw. Ma nza ghëy mbë mëtësëhë ghëra slëni ghëy mbë ghwëy. Ge'i ge'i njasa dza Hyalaa bërkvënëy. ¹⁶ Ma lëy hwëm kiy, nza ghëy dza kwa kwëma ta gëzë kwëma Hyala wëzë na kaa mbëzli të hidì kërakë ni, tan mëlmë ka Kwërintë. Ka mbay ghëy dzanëy dzëmbë vëri tsa nihwëti mbëzli, ta vëshi lë na shi slëni mënti ghëshi njasa mëni nihwëti mbëzli vaw.

¹⁷ Talay, a mëndi tsasliti mbë Zliya Hyala, ma kë mëndiy: «Mba'a kë ndëë dî vëshiy, lë slëni ghëratì Ndë slëkëpë këë vëshi gwa'a tsëgha» kë mëndi. ¹⁸ Ta na navay tsëgha na, sa nzanay, mbëzliy falamti ghën tsa shi va dë'wë ghën tsa shi na, ka dî kwëma shi Hyalaw. War mbëzli falti na dë'wë ghën tsa nzë ghënzë Hyala na shi dî na kwëma shi.

11

Pël faghwa ghala kwa jipë tsa shi

lë ka bënëpë shiy ka dzërvë

¹ Nanay, e dî gëzë nahwëti kwëma, njasa ghëradä gazlaka, yan pë ghwëy taa ni na ghwëy. Æ cë'wënëwëy ya, yan pë ghwëy. ² Tërënëwëy mënda hër'hë të ghwëy, njasa mananta na va kaa Hyala kwërakwë, va kwëma mbëzliy pëla kwal tsaa ngëdëhwënëwëy va. Nja zha ka zal vaa bër'diti ka më, mba'a mëndi ndëghwanati sa ci wëzë kala kwëma rëdä rëdä na tarëy, tsëgha bër'ditënëwëy ya kaa *Këristëw kwëtij kwërakwë. Pa' vëgha vici dza ghwëy tsëhë vëgha dëwdëw kala kwëma rëdä rëdä na tar ghwëy. ³ A ghwëy sënëy njasaa niy sëkë shishiy ngëditi *Evë lë dzërvë ci. Zëzëti mëë dzëkën kwëma vay, tërënëwëy këë hazlëni nëghëtaa ndë dzaa ngëdëhwënëwëy, ka ghwëy dza na, mbërakë ghwëy dzaa zlay nëw kwal tsa Këristëw lë nëfë kwëtij. ⁴ Ava ghënzë na kwëma ghëradä hazlëni va vë. Sa nzana, war yan kë ndë bënëpë shi dzërvë tsëhëy mbë ghwëy na, mba'a ghwëy banavë kwal ta bënëjwëy shiy. Gëla kwëma ka niva mbëzliy bënëjwëy dzëkën Yesëw kiy, kwëtita naa nza, ghëng'hën lë na banavënëwëy ghëy va. Safë tsa dza ghëshiy gëzënëwëy kwëma ci na, ghëng'hën lë Safë tsa dëwdëw tsa va niy kwëmavë ghwëy. Ka gëzënëwëy kwëma ghëshiy dzëkën Yëwën kwëma wëzë na va niy gëzanwëy ghëy baw, ka ghwëy dza na ghwëy ki na, gwënëjwëy, war ka fa kwëma shi va ya tsëgha nzë.

⁵ Mbëzli bëtì ghwëy va nja *ka kwal Yesëwëë gwëramtiy, e sënëy tanëtëra ghëshi na na yaw. ⁶ Aa nza dawëë të mëcänja gëzë kwëma kaa mbëzli, a na sënëta kwëmày, e sënëta nava nanzë. Dan sëdä sëkë ghëy citënëwëy sënëta kwëma ghëy wëzë wëzë ya dza kwa namabä

10:13 10:13 Rm 12:3 **10:15** 10:15-16 SlëniKY 19:21; Rm 15:20 **10:17** 10:17 Zher 9:22-23; 1Kwër 1:31 **10:18** 10:18 1Kwër 4:4-5 **11:2** 11:2 Ef 5:25-27 **11:3** 11:3 Ghava 3:1-5, 13 **11:4** 11:4 Gal 1:8-9 **11:5** 11:5 12:11; 1Kwër 15:10; Gal 2:6, 9 **11:6** 11:6 1Kwër 2:6-16; Ef 3:4 **11:7** 11:7 12:13; 1Kwër 9:12, 18

kwøma.

⁷ Ghala pøtsaa gøzønwøy ya va Yøwøn kwøma wøzø nay, niy nø ya kaa ngønwøy na: «Ngaram shiy ka søðee!» pønøw, nja ntsa kama bama ti niy zhøghøtee ghøn tsee, ta mbee kætitiønwøy, a ghwøy mbøø mønijnwøy ka mbøzli Hyala, pøn. Ma bøkø ghwøy na, *kwøma jikir naa møntee ti na?

⁸ Ghalabay, nihwøti mbøzli Hyala niy ngara na søðee, kala ghwøy mbø. Dza niva mbøzli tsøgha ki, mba'a ghøshi pavøða shi ta døvø shi, war tø kwøma ghwøy, ta mbayee kætijnwøy. ⁹ Ghala pøtsaa nzee va mbø ghwøyøy, karee ghøzliða ta shiy tø nahwøti vici. Ya tsøgha nzøy, søøkee døwhwø shiy va ghwøy ya ta vici kwøtijnøw. War mbøzliy nøw Yesøw tø hidfi ka Masedøwan na shiy niy bøkøvøra shi ghøzliree ti shi. Ya namaba kwøma niy nza na tø yay, søøkee ni kætiram mbø pønøw. E sønay, ya hwømbay, ka dzee døwhwø shiy va ghwøyøw. ¹⁰ Tøरणw vøshiree sa nzana, kala søøkee bøhwø gøna ghwøy. Ya kwamaba dzee tø hidfi ghwøy ghwøy ka Akayøy, ndø tifa dzaa makøtøra va vøshi lø kwøma vaw. Kwøma gøzee vay, kwøma katanj na njasa ka Køristøw vaa gøzø kwøma katanj na kwørakwø. ¹¹ Sa gøzee va kwøma va tsøghay, ø dijnwøy ma yaw? A Hyala sønay njasa dijnwøy ya.

¹² Ma yønøy, war tsøgha dzee møni, njasa møntee na sønønva, ka dzee bø gøna va ghwøyøw. Ta mbayee kalanay miy tsa mbøzliy ni va: «Ka kwal Yesøw nza ghøy» kø ghøshi, ka sla dzørvø. Tapø ghøshi dzømbøshi mbø køli ghøn tsa shi. Ma kø ghøshi na: «Ghøyøy, sløni Hyalaa ghøra ghøy nja kar Pøl kwørakwø» kø ghøshi. ¹³ Ma gøla mbøzli vay, ka kwal Yesøw katanj ni na ghøshiw. Ø ngøðfi ghøshi

mbøzli lø sløni ghøra ghøshi, mba'a ghøshi mønti ghøn tsa shi nja ka kwal Yesøw Køristøw. ¹⁴ Øntaa ghwøy dzaa nighø nava kwøma nja madanja ma. Sa nzanay, ya *ndø jaka tsa Hyala dø'wø ghøn tsa ciy, tø nahwøti vici na, kar naa mønti ghøn tsa ci ka *ndø kwal tsa Hyala tsaa søøkø mø ghwøme tø pøtsa nza wanj tsa Hyala tøरणw. ¹⁵ Ya ø mønti ka sløni va ghøn tsa shi nja ka ghøra sløni kaa Hyala katanj ni kiy, ka dza nava kwømaa mønipø madanjaw. Ø na nzana, føca kwa kørni viciy, ta mananshi ngwøvø dza Hyala ge'i lø sløni ghøratu ghøshi va.

Ngøra'wø tsa sahwø Pøl tø sa ghøra na sløni ghwønay Yesøw ti

¹⁶ Ø zhinee gøzønwøy, øntaa ghwøy dzaa nighøra nja ndø gazlaka ma. Mba'a pø ghwøy dzaa nighøra nja ndø gazlakay, bøtim kwømee va nja kwøma ka gazlaka, e mbøø køli tsee ghøn jøwø kwørakwø. ¹⁷ E sønay, na navay, ndara kwal Ndø sløkøpø ta køli ghøn tsee lø dikø tsa mønee njasa dee tsa gøzønwøy sønønvwaw. Mba'a pøn ni, e kølitu ghøn tsee pønøy, nja kwøma ka ndø gazlaka vaa gøzø dza naa nza. ¹⁸ Ma yøn nighø na, ðanj mbøzli, ka køkøli ghøn tsa shi, lø shi møni ghøshi tikø tø hidfi. Øy, ma ghønzø tsøghay, wøzøba dzee møni nja ghøshi na kwørakwø ki. ¹⁹ Ya sa nzana mbøzliy sønata kwøma ghwøy kiy, njaa mønti na zhini ghwøy fa kwøma va mbøzliy sønata ma kwøma, ka vøshi li shi kia? ²⁰ War ø ghwøy zløba møndiy zhøghønwøy nja mevivi. Ka papa shiy va ghwøy kwa tsøhwøli kwa tsøhwøli. Ka ngalijnwøy dzøti zamba, ka ndøre kwøma ghwøy, ka ghøghøzlijnwøy. ²¹ Avam kwøma ghwøy kia gwøla. A na na ghøy ghala vøghwø tsaa niy nza ghøy mbø ghwøyøy, daw niy nza børci

ghøy ta mënïnwøy gëla na tsëgha na va kwëma.

Nana kiy, avee dzaa gëzë kwëma nja ndë gazlaka, ya namaba kwëmaa këli ghëshi ghën tsa shi liy, yën kwërakwë na, ta mbay dzee këli ghën tsee lë kwëma va. ²² Mba'a kë ghëshi ni: «Ka *Ebërë gë ghøy» kë ghëshiy. Yën kwërakwë na, ndë Ebërë tsa va nzee. ð kë ghëshi ni: «Jijihiy *Abërahäm nza ghøy» kë ghëshiy. Yën kwërakwë na jijiy nzee. «Ka *Izërayel nza ghøy» kë ghëshiy. Yën kwërakwë na ndë ka Izërayel nzee. ²³ Mba'a kë ghëshi ni: «Ka ghëra slëni *Këristëw gë ghøy» kë ghëshiy. Ghala nava na, njasa vënjëta gazlaka mbë ghënee dzee gëzë: Yën kwërakwë na slëni ci na sa ghëree. E tanëtishi mbë slëni va, am sëäkëë kalayra kwa fërshina tanë kaa ngëshi, am sëäkëë dë'wëhwëra tanë kaa ngëshi, danë sädëe nzee war jëw jëw tërmëbë ta mëti. ²⁴ Cifë sädë dë'wëhwëra mbëzli *ka Zhëwifë dikë dikë ni lë kwërpë, mahkan mëtsäkë mëslidëti, mahkan mëtsäkë mëslidëti. ²⁵ Mahkan sädë mbëzli ka *Rëm dikë dikë ni dë'wëhwëra lë ghwëda. Të nahwëti viciy, mba'am pë'wëtëra lë hërezli ta pëëslira. Mahkan sädë kwambëwal dëpëhwë dëpë lë yaa dzëmbë yam. E sëäkëë mënëhwë vëghwë lë vërdi mbë yam. ²⁶ Danë sädëe sahweë ngëra'wë të ghërakwëli mbë wëhi kee vaa wë. Ka sa ngëra'wë va ka ghëli kwa kwal, ka sa ngëra'wë va hwëlfë nihwëti mbëzli ghëng'hën ghëng'hën, lë va mbëzli mbë nee hwëlfë gwa'a. Tërënjw sahweë ngëra'wë dzar mbë mëlmëhi, lë kwamti, lë dzëy të kwëfa. Mbëzliy ni va ka nëw Yesëw nza ghøy, kë ghëshi, mbalaa kala nëwti ghëshiy, a ghëshi samiyra ngëra'wë kwërakwë. ²⁷ Tërënjw irëhwëvaree

lë slëni, ka sa ngëra'wë mbë. Danë sädë kee nza kala kwëmavë ma ya hi. Tërënjw sëäkëë mbë së'wa ma lë ndir gwa'a. Danë sädë kee nza mbë mëni sëwmay. Ka hi të tasli danë sädë, kala shiy tiba ya ta pa shiy dzëkën ghënee. ²⁸ Danë na nihwëti ngëra'wer sasahweë tiba na, ka zhinëë mbëra niva ghwëlaw. Mbë shi va kiy, war zëzëë dzëkën mbëzli Hyala gwanashi na shiy gwëramtiy tsë'wëshi mbë nëfë tsee vici va vici va. ²⁹ Mba'a kë bërci ndë daw kwa kwal Hyalay, njasa nza na yën kee nighë. Mba'a kë ndë tërëy dzëmbë *kwëma jikir na diba na, ka zhira ghënzë tërënjw.

³⁰ Ma kwëma dëe gëzënjwëyëy, mba'a pën di këli ghën tseyey, lë daw bërci tsee va dzee këli ghën tsee. ³¹ A Hyala më ghwëmë Dëy Ndë slëkëmmë Yesëw sënay, dzërvëë sla yaw, kë. ð kë mëndiy fal slën tsa nza ya pa' hwëmba. ³² Ghala vëghwë tsaa niy nzee va mbë mëlmë Damasë kwatanëy, Aretasë niy nza mazë tsa dikë tsa, dza ngwëmna tsa fëy na mbë mëlmë Damasë, mba'a fëy mbëzli kwa miy dëghaa dzëmbë mëlmë va ta kësëra. Dëzlëtsëbë mëlmë va niy nza lë këlëm. ³³ Ma sa nay mbëzli Hyala mbë mëlmë va tsëgha na, dza ghëshi mba'a ghëshi faghwara kwa ghwani, biyakë pëhati zë'wë ti. Dza ghëshi mba'a ghëshi bëkëvëridaa dzëti ngwëla dzëvëri kwa mergi tsa slati mëndi të këlëm. Dzëghwa mba'ëë kwëmavë mbëlira sëvëri mbë dëvë mazë tsa va tsëgha ki.

12

Shi cinti Hyala kaa Pël nja kwa shiw

¹ Ma yënëy, war ta këli ghën tsee dzee. Ya tsëgha nzana mba'ëë sënay kala kwëmaa tëbë ghënzë.

11:22 11:22 Flp 3:5; Rm 11:1 **11:23** 11:23-29 4:8-12; 1Kwër 4:11-13; 12:26 **11:23** 11:23 ghëra slëni: 1Kwër 15:10; fërshina: SlëniKY 16:23 **11:24** 11:24 Nëw 25:3 **11:25** 11:25 SlëniKY 14:19; 16:22 **11:26** 11:26 SlëniKY 9:23; 14:5 **11:27** 11:27 6:5 **11:29** 11:29 1Kwër 9:22; Gal 6:2 **11:30** 11:30 12:5; 1Kwër 1:31 **11:31** 11:31 1:23 **11:32** 11:32-33 SlëniKY 9:23-25

Nanay ta gøzø kwøma dzee dzøkøn shi citøra Ndø sløkøpø nja kwa shiw. ² E sønay tsahwøti ntsaa yivø kwøma *Køristøw tiba. Dzøghwa tø nahwøti viciy, mba'a Hyala ðay dzømə ghwømə, dzøti pøtsa nza na dø'wø ghøn tsa nzø. A shi va mønti piya møn lø fadø sønzenva. Sa nay na pøtsa møða na, mba'a zhøghøkøvay. Kwøma vay, nda kwa shiw dzøməy na ki? Nda ghøci dø'wø ghøn tsa ciy ðøghø Hyala ki? Sønay yaw, War Hyalaa saa sønay kwøtita gwa'a tsøgha.

³⁻⁴ Ta na navay tsøgha na, e sønay, a Hyala ðøghø ntsa vaa dzømə dzøti pøtsa nzøy na ti. Nda kwa shiw dzøməy na, nda dø'wø ghøn tsa ci ðøghø Hyala ki, sønay yaw. War Hyalaa saa sønay kwøtita gwa'a tsøgha. Ma ghala pøtsa va ghøci møða na, mba'a favø kwøma. Kwøma kala mbata ma ndø ngøriy gøzøkøvøri lø miy tsa ci. Zhini diba na, ðanavø kwal møndi kaa ndø ta gøzø kwøma vaw. ⁵ Ava, kwøma nzee gar køli ghøn tsee ti, yøn køø køli. Sa nzana yøn ntsa va. Ma ta na nihwøti shi nzee gar køli ghøn li shi gwa'ay. Shiy ci daw børci tsee søvøri na shi dzee køli ghøn tsee li shi gwa'a tsøgha. ⁶ Øy ma ya tsøgha nzø, yøn køø ði kølitø ghøn tseyey. A shi dzee mbay køli ghøn tsee li shi tiba. Kwøma gømta na nja kwøma ka gazlaka dzee gøzø tiw. Shi dzee vaa køli ghøn tsee li shiy, shi katan ni dza ghøshiy nza. Ma ki na, ka ði køli ghøn tsee yaw. Sa nzanay, ka ðee møndiy fø dikø dzøtee tø sa kølitø ghøn tseyew. Wøzøða ha'wø mbøzli tø ya, sa nzana, mba'a ghøshi favø kwømaa søvøri tø miy tsee, mba'a ghøshi nata sløni møntee lø møtsø shi ðee.

⁷ Ma sa ði ma Hyala yøn køli ghøn tsee lø shi citøra na va madøña madøña ni ki na, dza na kwørakwø mba'a fatøra batsø, lø nahwøti

kwøma mbay mee kwadfi vø, ya jøw tsøtsø. Kwøma tø ya vay, njasa nza naa kwøma ghwønikø *ndø jaka tsa Hyala, ta dø'wøra li mønta na, vantee dzaa køli ghøn tsee, ka zamti ghøn ta daw børci tsa nzee va mbø. ⁸ Dzee mahkan søðee zhønti cø'wø Ndø sløkøpø: «Titihwø ðantøra batsø tø ya na sara ngøra'wø!» pøn. ⁹ Ma kø kaa kwøma zløbakøra na na: «Avee mørshiy møntøña wøzø hwø, ta mbay ghaa sø'wa kwøma. Sa nzanay, ghala pøtsa ka gha vaa nza mbø daw børciy, ghala pøtsa va ka børcøe civa mbø gha lø sløni ka ghaa ghøra» kø kaa ngøra. Øy, ma ghønzø tsøgha kiy, wa kwøma kee gøzøa? Mbø vøshi nzee tøरणw, ka køli ghøn tsee lø shiy ci daw børci tsee søvøri. Ta mbay børci Køristøw møtsøhø ghøra sløni mbø ya tøरणw. ¹⁰ Ava va tsøgha vøshee mbø daw børci tsa mønee. Ya hashi nzee va nahwøti kwøma, ya ø tsøerøða møndi, ka sara ngøra'wø, ka søøkø kwøma caslakø naa dzøkønee, tø mbørkø Køristøwøy, war mbø vøshi dzee nza. Sa nzana, ghala pøtsa ka børcøe vaa nza dawøy, ghalaba ka Køristøw ðøra børci ci.

Gøna ka Kwørintø na sa ði Pøløw, mbøli piy tsa shi na sa ði na gwa'a tsøgha

¹¹ Kwøma nja sa gøgøzøkee na sønzenvay, kwøma ka gazlakaa gøzøtee ti. Ghwøy fambøra na mbø gøzø nzø. Sa falra ma ghwøy va tsøgha dzømbøree mbø fal ghøn tsee. Ghwøy niy tøbø naa falra nza ki. Ya war tsøgha nzee ka ntsa kama bama tiy, e sønay, ka tanøtøra *ka kwal Yesøw ghwøy va, nø ghwøy ghøshi gwøramti na pø ghwøyøw. ¹² Talay, a ghwøy sønay ya ghwøy shi dø'wø ghøn tsa ghwøy. Ghala pøtsaa nzee va mbø ghwøyøy, ndø sø'wa kwøma niy nzee mbø slønee. Mba'a Hyala mønti kwøma madøña madøña na ghønghøn ghønghøn

dəŋ lə ya mbə ghwəy. Shi va gwanashi kiy, ti shi ka ghwəy sənay ndə kwal tsa Yesəw tsa katan tsa nzee, pə ghwəy. ¹³ Nahwəti kwəma wəzə na tība, mba'ee mənti kaa nihwəti mbəzliy nəw Yesəw kala məntəŋwəy yaw. War shiy na shi dəwhwə mee va ghwəy, ta warashi ghwəy tə sləni ghəree mbə ghwəy. Ma nava kwəmay, ə cə'wəŋwəyee, tihwətihwəm, pələram mbə nefer ghwəy.

¹⁴ Ya tsəgha nzo sanay, kwa kwəma jəw na ta zha dzee zhəmbə ghwəy. Kwa mahkana səfa dzee ta wə mbə ghwəy. Sana dibay, ka dzee zləba ghwəy wara shiyəw. Na neyey, war mbəli piy tsa ghwəy na sa dfee gwa'a tsəgha. Gəna ghwəy na sa pəla yaw. Mba'a kə ndə yakə ndərazhi kiy, ndərazhi va ka naa zhini pəla shiy ta kəli dəshiw. Didi na saa pəla shiy ta kəli ndərazhi ci. ¹⁵ Na neyey, ya gwa'a gwa'a kədamtee shi mbə dəvee, ya war ə nzee gar mətira va dali sləni ta kətiŋwəy, kwəma tībaa shasharaw! War vəshi dzee vəshi gwa'a tsəgha. Ya sa nzana, mba'ee dīŋwəy tərəŋw kiy, a nava di ma ghwəy kwəmee kia?

¹⁶ Ta na navay, ya ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy na, a ghwəy sənay, səkee dəwhwə shiy va ghwəyəw, pə ghwəy. Zhini ma kə nihwəti mbəzli kaa ngəŋwəy ba na: «Ma Pələy, tsəhwəli jəw na sa ciw. War mbə papa gəna ghwəy na nayma ghwəy tsəgha, dzar kwa tsəhwəli kwa tsəhwəli» kə ghəshi. ¹⁷ Dza njaa səkee bəhwə shi ghwəy dzar kwa kwal tsəhwəlia? Ya mbəzli kee vaa ghwəni ngəŋwəy nja kar Titə kiy, ə səkə ghəshiy ngaləhwə shiy va ghwəy dzar kwa kwal tsəhwəli shəkəna? Kay, tībaw. A ghwəy sənay mənəhwə niva shiy ghəshiw, pə ghwəy. ¹⁸ E niy cə'wəvə Titə, mba'ee ghwənay tsahwəti

zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw va sənay ghwəy wəzə kwasəbə, ta dza ghəshi va ghwəy. Ə nza na mba'a Titə bəhwə shiy kwa tsəhwəli va ghwəy shəkəna? Tībaw. Sa nzanay, e sənay, kwəma ka Titə məni lə na kee mənuy, sa kwətiŋ na na. Kwəma mbə ghən ci lə na mbə ghən tsee dibay, sa kwətiŋ na ghənzə.

¹⁹ Nəghətaa ghwəy dzaa təkə, ta ka kwəma kən ghən tsa ghəy kwa kwəma ghwəy gəzəŋwəy ghəy kwəma mbə zliya tsasləghəŋwəy ghəy na, pə ghwəy ma. Nza bərçi ghwəy mətsəhəva kwa kwəma kwa kwəma mbə kwəma Hyala nə ghəy. Va tsəgha gəzəŋwəy ghəy kwəma va gwanata madigahira. Na na ghəyəy, kwa kwəma Hyala gəzə ghəy kwəma njasa di *Kəristəw.

²⁰ Sana kiy, sa dzee va ta zhaa zhəmbə ghwəy na, war mbə dza na heree nəghətee dzaa kəsəŋwəy mbə məni nahwəti kwəma, kala dza kwəma vaa təbara. Ghalaba kiy, ka dza na mənəe kwəma təbaŋwəy kwərakwə kiw. Mbə dzaa heree, sa nzanay, ka dfee kəsəŋwəy mbə ngwəngwəliwa, ka hərthə, ka bə bə nəfə, lə jaka kwa jipə ghwəy, ka tsətəerəva, ka ngwəngwəshi miy, ka kəli ghən, ka liliđi kwəmaw. ²¹ Sa kee zhəghəvəaa zhimbə ghwəy mba'ee zhaa kəsashi nihwəti mbəzliy niy tsati titihwə kaa Hyala, zhini ghwəlashi mbə nəw lə kwəma shi jikir na, ka məni ghwərghwər, ka məni kwəma rəda rəda nay, ta wahə dzee dzəkən niva mbəzli. Ghalaba kiy, a Hyala taa pakənda ha'wə kwa kwəma nzo mbə ghwəy. Ava va tsəgha dza heree diba.

13

Kwa kəni gəzə kwəma Pəl, lə səkwəpə tsa ci

¹ Avānay sanay, kwa mahkana sədee dzee ta dzaa dzəmbə ghwəy.

Ma sa ka ghəy tsəhənjəyəy, ta bənsi fəti dza ghəy kaa mbəzliy mənti *kwəma jikir na va, ka məni njasa gəzəkə Zliya Hyala va. Ma kəy: «Mba'a kə ndəə bəsə ngwəwəə dzəkən tsahwəti ndəy, mbəzli bakə ya mahkan kə dzaa bəzlakən fəti kwətiŋ naa dzəkən kwəma mənti ntsa va va» kə. ² Ghala pətsaa niy nzee va mbə ghwəy kwa baka səfə yay, e niy gəzanamtishi kwatsəməta kaa mbəzliy mənti kwəma jikir na va mbə ghwəy, lə kaa nihwəti mbəzli gwanashi. Sana dibay, ə zhinee gəzanwəy, yən kərakəra, sa kee tsəhəray, ka dzee zlay ndə ya kwətiŋ mbə mbəzliy məni kwəma jikir na vaw. ³ Ghwəy shiy dī vaa sənay nda ka gəzə kwəma *Kəristəw lə miy tsee pə ghwəy tsəy? Ghənzə tsəghay, ta citənwəy dzee. Na Kəristəw ghəciy ghəra sləni mbə ghwəyəy, njasa nza na daw bərci ci naa nzaw. Lə bərci ka naa ghəra sləni mbə ghwəy. ⁴ Ma ghala pətsaa nza məndi mbə danwə dzəti tsəm ta pəəsliy, tsəghaa nava, katanj katanj niy zlanay na ghən tsa ci kaa mbəzli, mba'a zhəghəy nja ntsa daw bərci tsa. Ma dza na ki sa pəəsliti məndi ka lamti na, mba'a zhakatiy mbə məti ka piy lə bərci Hyala. Ghəy kwərakwə kiy, jakə məninjəy ghəy lə Kəristəw. Ava va tsəgha zlay ghəy ghən tsa ghəy, ka zhəghənjəy, ka nighənjəy məndi nja ka daw bərci kwərakwə ki. Zhini bə na, tə ghwəmənəy ghəy ka piy, lə piy tsa ndanjəy na. Ma sa ka ghəy tsəhənjəy mbə ghwəyəy, lə bərci Hyala dza ghəy məni kwəma dza ghəy məni mbə ghwəy.

⁵ A nə ya ngənwəyəy, nighətim ghən tsa ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy, ta mbə ghwəy sənay nda bənavə nəfə tsa ghwəy ghwəy kaa Yesəw Kəristəw katanj. Ka nay Kəristəw ghwəy mbə ghwəy sa? Kala nay pə ghwəyəy, mbə

nava. ⁶ Ma mba'a pə ghwəy nay Kəristəw mbə ghwəyəy, ghalaba na, ta sənay dza ghwəy, mbə gəzə kwəma na Kəristəw mbə ghəy pə ghwəy. ⁷ Mbə cə'wə Hyala nza ghəy tə ghwəy a ghənzə ndəghwənjəy, nəghətaa ghwəy məni kwəma jikir na ya jəw, ta mbə ghwəy sənay njasa ghəratı ghəy sləni wəzə na mbə ghwəy nə ghəyəw. War ə na na dī ghəy ghwəy məni kwəma wəzə na kwa kwəma Hyala gwa'a tsəgha. Ya ə dza məndiy nighəti njasa nza bərci ghəy daw ta kətiŋwəy. ⁸ Sa nzanay, na na ghəy na, ka mbay ghəy yidi kwəma Hyala katanj naw, war yəmaghwa kwəma kwa sa nze na sa mbata ghəy gwa'a tsəgha. ⁹ War kama ghwəy lə bərci va ghwəy mbə kwəma Hyalay, ya əy nighənjəy məndi nja ka daw bərci na, war mbə vəshi dza ghəy nza tərənjw. Ava va tsəgha cə'wə ghəy Hyala, a ghənzə kətiŋwəy ta mbə ghwəy mətsəhə kəli kwa kwal tsa nze. ¹⁰ Ma na kwəma tsasləghənjəy ya na kwəma na ti kwatsəməta tsətsəy, ta mbə ghwəy zhəghanti nzəy tsa ghwəy ka ghəy madiy tsəhə vəgha ghwəy nə ya. Vantee dzaa nabənjəy, sa kee tsəhəra mbə ghwəy. Ta na navay, a Hyala ndara dikəə dzəkən ghwəy, ta gəzənjəy kwəmee. Nanzə kiy, ndara dikə tsa va Hyala ta dzee ta lidivərinwəy liw. Ta mbəə kətiŋwəy, nza ghwəy kəli kwa kwal tsa nze ndara na dikə tsa va.

¹¹ Naa tərmbə kiy ngwarməhiray, tə kwa kəni kwəma nzee, kwəma dēe gəzanwəyəy, ə pə ghwəy mətsəhə dza kwa kwəma kwa kwal Hyala. Mətsəhəm bərci kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, mba'a ghwəy yəməti miy tsa ghwəy ka sa kwətiŋ tsa, lə zərkə pə ghwəy nzəyŋwəy kwa jipə ghwəy. Ghalaba kiy, nza Hyala kwa dī mbəzli ghənzə kwa bə zərkəə dzəmbə

13:2 13:2 1:23; 10:11; 12:20; 13:10 **13:4** 13:4 12:9-10; 1Kwər 1:25; Flp 2:7-8 **13:10** 13:10 13:2; 10:8; 1Kwər 4:21 **13:11** 13:11 Zhj 14:27; Rm 15:33; 1Kwər 7:15; Ef 6:23; Flp 4:9; 1Tes 5:23; 2Tes 3:16; Ebr 13:20; 1Pi 5:14 **13:12** 13:12 1Kwər 16:20

nefer mbɛzli ndɛghwɛɲwɛy ki.

¹² Sɛkwɛvam kwa jipɛ ghwɛy kala hwɛtɛmɛva nja ngwarmɛmɛ nɔw Kɛristɔw. Mbɛ sɛkwɛɲwɛy na mbɛzli kwa kwal Hyala tikɛ gwanashi.

¹³ Mɛntɛɲwɛy wɛzɛ hwɛr tsa ci Yesɔw Kɛristɔw, Ntsaa slɛkɛmmɛ. Nzɛyɛy di tsa Hyala mbɛ ghwɛy, mba'a Safɛ tsa nzɛ dɛwdɛw tsa jakɛy lɛ ghwɛy. Tifa kɛrayɛɛ, nza ghwɛy nza ki.

Zliya tsasli Pəl kaa ka Galatē Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə mēlməhi tē hidī ka Galatē tsasli Pəl zliya na. Ghala kwatanjata kiy, a Pəl niy təwramti mēlməhi va, ghala vəghwə tsa vay, ghəci gwərapəy va mətəhi ci niy nza na (nighəm mbə vəh 4:13-15).

Dza na mba'a gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw kaa mbəzli mbə mēlməhi va ki, dza mbəzli va mba'a ghəshi zləbavə kwəma va lə nəfə tsa wəzə tsa. Ma sa dzay Pəl ki na, mba'a nihwəti mbəzli səkəshi lə nahwəti kwəma kaa ka Galatē. Ma kə mbəzli va na, mbəzliy nəw Yesəw gwanashiy, ə kə ghəshiy nəw kwəma pəhəti Hyala kaa ka Zhəwifə, ka slanti fə'yasa shi, ghəshi kəə dī mənishi ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, kə ghəshi niy ni. Ma sa favə Pəl tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy. Va tsəgha tsaslanaghəshi na zliya na.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 mba'a vəh 2 Kwaakwa na Yəwən kwəma wəzə na va gəzə Pələw, kə nihwəti mbəzli niy ni, va tsəgha gəzanshi Pəl kaa ka Galatē, Yesəw də'wə ghən tsa ci banavəra na Yəwən kwəma wəzə na, dza na mba'a ghwənara ta gəzə nzə kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, mba'a ka kwal Yesəw sənay tsəgha na katanj, kə ghəshi, mba'a ghəshi zləbavə, kə.

Vəh 3 pa' tē vəh 5:1-12 Ka mbay ndəə məniny ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa,

sa nəwti ndə kwəma pəhəti Hyala kaa ka Zhəwifəw. Ntsaa zləbavə sləni ghəratī Yesəw Kəristəw vay, ghəci na ntsaa dzaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa. Ya ndə Zhəwifə na ndə ya kala ndə ka Zhəwifə na ndə, slanti ndə fə'yasa lə slanti ma na gwa'ay, shi kwətinj ni na ghəshi va Hyala. Ma kwəma dī Hyalay, mba'a ndə banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw Kəristəw gwa'a tsəgha.

Vəh 5:13 mba'a vəh 6 Mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw Kəristəwəy, ə kə ghəshi zlashi mənī shi dī vəgha shi gəmgəm ni, ka mənī shi dī Safə tsa Hyala, ka kəətiva kwa jipə shi.

Mba'a pə ghwəy dī favə kwəma mbə zliya ka Galatē na wəzəy, pərba nəwər tsa dzəkən sla fə'yasa lə saa dzəkən kwəma pəhəti Hyala, lə dzəkən mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, mba'a dzəkən Abəraham, pə ghwəy dzaa jangəti, tē zliya pərasli kwəmaa kən slən tsa shiy.

Pəl səkwə mbəzliy nəw Yesəw tē hidī ka Galatē

¹ Yən yən Pəl, ndə kwal tsa Yesəw tsasliŋwəy na zliya na. Yənəy, ndə ngəri titəra naw, ndə ngəri ghwənara na difaw. Yesəw *Kəristəw də'wə ghən tsa ci tivəra na, ghəshi lə Hyala, Dəy tsa zhanakati mbə mətī. ² Ghəy lə nihwəti ngwarməhimməə nəw Yesəw tikə gwananjəy səkwəŋwəy na, ghwəy mbəzliy nəw Yesəw tē hidī ka Galatē gwa'a gwa'a. ³ Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nzə Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndanjwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy. ⁴ A Yesəw Kəristəw banavə ghən tsa ci kaa mətī ta mbəə mbəlantəmmə va kwəma ghwəmmə jikir na, vantaa shi jikir

ni tikø tø hidfi sløkømmø ghwøla. Tsøgha Dømmø Hyala di njasa mēnti na va. ⁵ Fal pø ghwømmø fal Hyala, kaa ngøta kø Dikø ya pa' hwømba. *Amin.

Wøzø hwør tsa Hyala na Yøwøn kwøma wøzø na gwa'a tsøgha

⁶ Ma sa favee kwøma ghwøwø, mba'a søvørida møhølee. Ya sa nzana, mba'a Hyala harvønwøw lø wøzø hwør tsa nzø va mēntømmø na, dzar kwa *Køristøw ta nza ghwøw ka shi nzø kiy, njaa njaa zhikø na zhini ghwøw zhøghanavø hwøm tsøgha, ka dzanwøw ta nøw nahwøti Yøwøn kwøma wøzø naa? ⁷ Na kwagwa'a nay, nahwøti Yøwøn kwøma wøzø na tifa ya jøw tsøtsø, dzøghwakøn wøzø hwør tsa mēntønwøw Hyala vaw. Ma gøzanwøw ya kwøma na tsøtsø, sa nashee nihwøti mbøzli mbø pøla kwal tsa søvøri møhøli ghwøw, sa di ghøshi zhøghø Yøwøn kwøma wøzø na va gøzøvaa dzøkøn Køristøw. ⁸ Mba'a kø ndø zhøkøø banavønwøw nahwøti Yøwøn kwøma wøzø na, dzar kwa tsahwøti kwal kwøtiy, ghønghøn lø na banavønwøw ya vay, ntsa bøzla bøzla tsa kø tsava ndø kwa kwøma Hyala ya hwømba nzø. Ya war ndø tø ghøw na, ya war ndø mbø ka kwal Hyala ghøshi shiy søkø mø ghwømø na gwa'a. ⁹ Ava tsøghaa nava, war njasa niy gøzanwøw ya va niy nzay, war tsøgha dēe zhiniy gøzanwøw difa sana: War mba'a kø ndø søkøø banavønwøw nahwøti Yøwøn kwøma wøzø na, dzar kwa tsahwøti kwal kwøtiy, ghønghøn lø naa zløbavø ghwøw vay, ntsa bøzla bøzla tsa na tsava ndø kwa kwøma Hyala ya hwømba nzø.

¹⁰ Ma nø ghwøw mbø zøzø kwøma ghwøwø, ta pøla fal tsa ndø ngøri gøzee kwøma gøzee va, nø ghwøw? Øñ, tifaaw! Va Hyala ndøghee tsee fal. Ma nø ghwøw mbø tøkø kwøma

ghwøw difay, sløni mønee na na, ta mbø ghønzøø tøbanci kaa ndø ngøri nø ya, nø ghwøw. Nava tifa vøyaw! War mba'a kø tsøgha, ta mbøø tøbanci kaa ndø ngøri pøn møni nzay, ka nzee ka ndø ghøra sløni tsa Køristøw nzaw.

Njasa mēniy Pøl ka ndø kwal tsa Yesøw, lø dza kwa pøtsa søkø Yøwøn kwøma wøzø na gøzø na

¹¹ A ngwarmøhira, fatøram, e di gøzanwøw kwøma. A nø yay, ma Yøwøn kwøma wøzø na na gøzanwøw yay, søkø mbø kwøma tøkøti ndø ngøri lø na ci tøkø kwøma tsøgha naw. ¹² Kwøma ndara ndø mba'a ghwønara li naw, va ndø bønivee baw, tsøgha. Wa Yesøw *Køristøw dø'wø ghøn tsa ci citøra na kwøma na.

¹³ A ghwøw niy søkøø favø, njasa niy nzee mbø nzøw tsee, ghalaa niy nzee mbø nøw kwal Hyala dzar kwa kwøma jiji garøti *ka Zhøwifø niy nza. Ghala pøtsa vay, dalala niy søkøe mbø sanshi ngøra'wø kaa mbøzliy nøw Yesøw, kala zhøhwør tifa ti shi vøya ya jøw tsøtsø. Mba'ee niy di zamtishi gwanashi. ¹⁴ Gwa'a gwa'ee tanamti nihwøti banahira mbø hwølfø ghøw tø nøw kwøma garøti jijihinøw, mba'ee køsøvø bekir døvø njasa banavønøw møtikwøkwør ghøw ghøw hwølfø ka Zhøwifø.

¹⁵ Ya tsøgha nzø kiy, mba'a hwør tsa Hyala zhanati tø ya tøranw. Dza na ghala yøn ghwølara kwa hwør møro, mba'a niy tøvøra. Dzøghwa na, da' harvøra ta ghøranta sløni nzee ki. ¹⁶ Dza na mba'a citøra zøghwø nzø, ta mbee dza ta gøzanshi Yøwøn kwøma wøzø naa dzøkøn zøghwø nzø va kaa hwølfø *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø. Øy, ma dzøghwee sa natee kwøma va tsøgha Hyala camtøra gwa'a ki na, zhinee maw dza ta njødfi kwømaa dzøkøn va tsahwøti ndø ghwøla nee

kiw! ¹⁷ Səəkee ya mbə Zherəwzalem ta dəw va kwa taŋa *ka kwal Yesəw kənee baw. Nza'jəw, yən madfira, ka dzəti hidfi ka Arapə. Dzee tərəf yən zhini zhəghəkəvara səkəə zhimbə məlmə Damasə. ¹⁸ Dzəghwee, piya mahkan yən mənti, ghala citəra Hyala Zəghwə nzə, mba'ee madfira ka dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta dzee sənay Piyer ki. Dza ndəs yən tsəhəra vəgha, hi tsa ghəy mən lə cifə ghəy mənti li. ¹⁹ Ghalaḅa na kwəməti mətsə ghəy lə tsahwəti ndə ta ka kwal Yesəw ya kwətiŋ nzəw, war Zhakə zəmbəghəy Yesəw Ndə sləkəmmə, gwa'a tsəgha. ²⁰ Kwəma katan na sa tsasliŋwəy ya na sənzenva. Ava ghwəmmə kwa kwəma Hyala, ka sla dzərvə yaw.

²¹ Dzəghwee ləy hwəm na, ka dzara ta dza dzar mbə məlməhi tə hidfi ka Shiri lə shi ka Shilishi. ²² Ma ghala pətsa va na, niy səkə mbəzliy nəw Yesəw tə hidfi ka Zhəwde nara lə mətsə shi gar sənara ghəshi diw. ²³ War kwemer gəgəzə nihwətiy dzəkənee gwa'a tsəgha na shiy niy fafavə ghəshi. Sa niy nə məndi: «Aya, ntsaa niy sammə ngəra'wə vay, aa banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw nana, ka gəzə kwəma Yesəw va niy dfi na zamti kaa mbəzli» kə məndi niy ni. ²⁴ Dza tapə ghəshi ka man-anta 'wəsa kaa Hyala tə mbərkə kwəma mənti na lə ya.

2

*Njasa gha Pəl kwəmay lə nihwəti *ka kwal Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem*

¹ Ma sa məntee piya mən lə fadəy, mad ghəy madfiŋəy ta zhaa zhimbə məlmə Zherəwzalem ghəy lə Barnabasə. Mba'ee pəməvə Titə kwasəbə ghəy. ² Ma kwəma zhəghəvee va tiy zhimbə Zherəwzaleməy, sa nzana mba'a Hyala gəzara də'wə ghən tsa nzə

ta zhee zhimbə. Ma sa tsəhəree na, dza ghəy mba'a ghəy basəŋəy kwətiŋəy ja'ja', ghəy lə mbəzli dikə dikə ni mbə nəw Yesəw. Mba'ee canatishi Yəwən kwəma wəzə na va canshee kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ngəshi. Sa nzana, kala dfi ndəree ya jəw dzar kwa sləni ghəratee niy nza, ya na nzee mbə ghəra nzə sənzenva.

³ Ndə nja Titə tsa nza ghəy va li shi kwa zəərə kiy, ntsa *sla sla fə'yasa tsa naw, ndə ka *Gərekə na. Ya tsəgha nzə na, gəzanakə kwəma ndə, war gha slanti fə'yasa, kəw. ⁴ Ma gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana ghalabay, mba'a nihwəti ka slasla dzərvə ghəmbəvashi mbə ghəy ta mbə ghəshiy famti njasa gwəra ghəy ghən tsa ghəy, kala sləkəŋəy nahwəti kwəma ghwəla, tə mbərkə sa jakəŋəy ghəy lə Yesəw *Kəristəw. Mbəzliy nəw Yesəw nza ghəy, kə ghəshi, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə mbəla mbəzli ta sla fə'yasa. ⁵ Na na ghəy na, yanatishi kwəma ghəy ngəshi ya jəw tsətsə na ghəyəw, ta mbə katan tsa Yəwən kwəma wəzə na vaa nzəyta mbə ghwəy kala mbəərəva ma, pə ghəy.

⁶ Ghala pətsaa canshee Yəwən kwəma wəzə na va gəzanshee kaa mbəzli kaa mbəzli dikə dikə ni va na, kəkəra ghəpə tsahwəti ndə mbə shi ya kwətiŋ nzə, avanay tsa' tərmbə kwəma va gha, kəw. Ma na neyey, kwəmee mbə kwəma mbəzli dikə dikə ni kwa kwəma mbəzli nee, ya war mbəzli dikə dikə niy məni ghəshi, ya kala ghəshi na ghəshiw. Sa wana gəzee tsəghay, sa nzanay, tihəvəri mbəzli Hyala ghəngəhən ghəngəhən na nanzəw. ⁷ Mba'a ghəshi favə mbə kwəma va, Hyala sərakənda na dza ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, njasa niy sərənəkən na va dza ta gəzə kwəma va kaa hwəlfə ka

1:18 1:18 SləniKY 9:26-28 **1:19** 1:19 Mt 13:55 **1:21** 1:21 SləniKY 9:30 **2:1** 2:1-10 SləniKY 15:1-19 **2:1** 2:1-2 1Kwər 15:2; Flp 2:16; Barnabasə: SləniKY 4:36; Titə: 2Kwər 2:13 **2:2** 2:2 2:6, 9 **2:4** 2:4 1:7; 5:1, 13; SləniKY 15:1, 24; 1Kwər 9:21 **2:6** 2:6 Rm 2:11 **2:7** 2:7 1:15-16; Rm 1:5

Zhəwifə kaa Piyer kwərakwə, kə ghəshi. ⁸ Ta na navay, a Hyala təravəra ta nzaa ndə kwal tsa Yesəw, ta dza va mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, njasa təravə na va Piyer ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw, ta dza va ka Zhəwifə. ⁹ Dzəghwa mba'a kar Zhakə lə Piyer, mba'a Zhan, ghəshi shəlhi mbə mbəzliy nəw Yesəw favə njasa mənti Hyala wəzə hwər tsa nzə, mba'a ndara sləni tərənəw na va. Mba'a ghəshi ndanəy dəvə shi, ngənəy lə Barnabasə, ta mbəə ci jakə tsa jakəti ghəy miy tsa ghəy li shi, ka sa kwətij tsa ta ghəra sləni ghəy. Ghəy na, ka dza ta ghəra mbə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ma ghəshi na, mbə hwəlfə ghəy ghəy ka Zhəwifə nashi ki. ¹⁰ War kwəma kwətij na sa gəzanəy ghəshi, ta dza ghəy zəzə dzəkən, war zəzəə dzəkən kəəti mbəzli kama shiy və shi mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a tsəgha. Ava ghənzə na kwəma dīvee ta ghəra nzə sənənva.

*Ntsaa zləbavə sləni ghəratī
*Kəristəw na ntsaa dzaa dzəghwa
kwəma Hyala kala hazləni tība*

¹¹ Ma sa səkəy Piyer dzəmbə məlmə ka Antiyəshəy, dza na mba'a mənti kwəmaa təbə ma ya jəw nzə, mba'ee nabəti kwa kwəma mbəzli tība gwanashi. ¹² Sa nzanay, kwatənə war sa tsəhəy nay, mbə zəmə shi zəmə ghəshi niy nza lə ngwarməhimməə nəw Yesəw kamaa *ka Zhəwifə niy *slanti ma fə'yasa, gwanashi jakəjakə. Dzəghwa mba'a nihwəti mbəzli səkəshi, sa ghwənəkəshi Zhakə. Mbəzli vay, ka Zhəwifəə nəw Yesəw, kala dī zlata nəw kwəma pəhəti ka Zhəwifə niy nza ghəshi. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, kala zhini Piyer dī zəmə shiy lə ngwarməhimməə slanti ma fə'yasa va ghwəla ki, va hazləni mbəzliy səkəshi va. ¹³ Ma sa nay nihwəti ka Zhəwifəə nəw Yesəw Piyer mbə məni tsəgha na,

bakə bakə nəfə tsa shi mənīy, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə məni njasa məni Piyer va kwərakwə. Dzəghwa pa' lə Barnabasəy ghəshi kəsambə mbə kwəma va, ka məni tsəgha nja sa shi va kwərakwə. ¹⁴ Ma sa nay ya ghəshi dzashiy dzəmbə məni kwəmaa dzava ma lə Yəwən kwəma wəzə na katan katan kiy, ma pən kaa Piyer tība kwa kwəma mbəzli gwanashi na: «A Piyer, ma ghay! A gha sənay, ndə ka Zhəwifə nzee, pə gha. Sa səkəŋə gha tikəy, mbərəkə gha niy zlata nəw na ka Zhəwifə kwəma, ka nzəy njasa nza *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gha niy nza. Njaa njaa zhini ghaa dī mbəla mbəzliy kamaa ka Zhəwifəə dzəmbə nəw kwəma pəhəti ka Zhəwifəə?» pən ngəci.

¹⁵ Ma na na ghəyəy, ka Zhəwifə nza ghəy baw ghala səkə tə hwəlfə ghəy. Mbəzli yakə hwəlfə mbəzliy niy nəw ma kwəma pəhanavə Hyala kaa ka Zhəwifə nza ghəyəw. ¹⁶ Ya tsəgha nzə kiy, a ghəy sənay, ndə tībaa tsəhəy kwa kwəma Hyala kala hazləni ma, kala war ntsaa yivə sləni ghəratī Yesəw Kəristəwəw, pə ghəy. Ka mbə ndəə tsəhəy kwa kwəma nzə kala hazləni ma tə sa mənti ndə kwəma pəhəpəhə naw. Ghəy sana sənənəvay, kaa Yesəw Kəristəw bənavə ghəy nefer ghəy, ta mbə Hyalaa nighənəy ka mbəzliy dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tība. Sa mbay ghəy nəwti kwəma pəhəpəhə na naw, war sa yivə ghəy sləni ghəratī Yesəw Kəristəw na gwa'a tsəgha. Sa nzanay, ndə tība mba'a mənīy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība, sa mənti na kwəma pəhəpəhə naw.

¹⁷ Avananəy sənənva, ya ghəy ghəy ka Zhəwifə kiy, dzar kwa sləni Kəristəw va ghəratī na pəla ghəy dzəghwa kwəma Hyala. Ma dza nihwəti mbəzliy niy, ka nəw kwəma pəhəpəhə na nza ghwəmmə ghwəlaw, ghənzə tsəgha

na, yəmyəm nza ghwəmmə lə hwəlfə nihwəti mbəzli ka mənī *kwəma jikir na, dza ghəshiy ni. Sa nzana tsəgha na, ə nzana, na jikir na kwəma na dī Kəristəw məndiy mənī shəkənaa njaa? Əŋ, əhəŋ, nava tībaw! ¹⁸ Mba'a pən zhiniy zharaa dzəmbə mənī kwəma pəhəpəhə na va kama gar kəətitəra kiy, ntsa jikir tsa dzee nza ghalaba nza, sa nzana, mba'ee niy zlata. ¹⁹ Ma ta na tsee ghən na, ntsa mətī mətī tsa nzee, va kwəma pəhəpəhə na, ghənzə pəəslitəra na. Nanay bərēci və gar zhiniy sləwara ghwəlaw, kaa Hyala na piy tsee nana. Sa nzanay, e mətira kwasəbə Kəristəw ghala pətsa danwawəgha məndi va vəgha tsəm. ²⁰ Nana kiy, yən də'wə ghən tsee piy naw, Kəristəw piy na mbə ya. Ya nimaba shi mənēe tikə tə hidī niy, tə zləba tsa zləbavee sləni ghəratī Zəghwə Hyala mənīshee, ghəci saa dītəra tərəŋw, pa' ka zləbavə mətī tə ya. ²¹ Ma wəzə hwər tsa məntəra Hyala va lə Yesəw Kəristəwəy, ka ndəghamtee tepəw. Mba'a kə ndə gar tsəhəy kwa kwəma Hyala kala hazləni tība, war tə sa mənī na kwəma pəhəpəhə na vay, gəmta niy dza mətī Kəristəw nza ghalaba ki.

3

Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala na saa dzaa kwəmavə piy tsa kədi ma

¹ A mbəzli ka Galatə, wa shiy mənishi nza ghwəy nja hyeler tay? A ntsaa həərətəŋwəya? E niy citəŋwəy nanzə wəzə wəzəə dzəkən Yesəw *Kəristəw tsa danwawəgha məndi vəgha tsəm mba'a mətīy war tə ghwəy sa? ² E dī dəw kwəma va ghwəy, a ghwəy zləbakəra kwətīŋ. A nə yay: Ya *Safə tsa Hyala va dēwdēw tsa ndanwəy na ta nza ghəci lə ghwəyəy, va sa nəwti

ghwəy *kwəma pəhəti Hyala va wəzə ndanwəy na tanaa, naa va sa favə ghwəy Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw, mba'a ghwəy zləbavə kwəma va na nə ya? ³ Wa shiy mənishi kama məhərli mbə ghən ghwəy ya jəwa? Mba'a ghwəy niy sənay, tə mbərēkə bərēci ndanwəy Safə tsa Hyala dēwdēw tsa ghwəy niy mənīŋwəy ka mbəzli Hyala na. Zhini ghwəy nana na, tapə dzəmbəŋwəy, ka dī kərni nəw nzo lə ni ghwəy bərēci, pə ghwəy na? ⁴ A ghwəy nay sənzenva kiy, gar dan səda ghəŋghən ghəŋghən səəkə Hyalaa citəŋwəy kwəma wəzə tsa mənī na tə ghwəy ki. War gəmta kwəma va ta nza tsəgha, pə ghwəy ki na? Tība tepəw! Ka dza kwəma dikə na vaa mənī war gəmta tsəghaw! ⁵ Nighətiməy, a Hyala ndanwəy Safə tsa nzo dēwdēw tsa, mbə ghəra sləni madəŋa madəŋa na ghənzə dzar mbə ghwəy dība. Sa bərēkə ghwəy na, sa nzana mbə nəw kwəma pəhəpəhə na va ghəyəy, va tsəgha ndanəy na, nə ghwəy na? Əhəŋ! Tsəgha naw! Sa favə ghwəy Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw, mba'a ghwəy zləbavə kwəma va, ndanwəy na.

⁶ Təkətim dzəkən *Abərahā di, njaa niy nə Zliya Hyalaa dzəkəna? A kəy, sa nzana, mba'a Abərahā banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha garəti Hyala ka ntsaa dzaa dzəghwa kwəma nzo kala hazləni tība, kə niy ni. ⁷ Ma sa nzana tsəgha ghənzə kiy, a ghwəmmə mbəə ni, ya wa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa zhəghəy ka zəghwə yakə Abərahā baw, pə ghwəmmə. ⁸ Ghala kwatəŋata gəzəkə Hyala, ma kəy: «Hwəlfə mbəzliy dzaa ndara nefer shi gwa'ay, ta mənī shi dzee ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəmee kala hazləni tība» kə. Ava va tsəgha nzana, kwatəŋata Zliya

2:19 2:19 6:14; Rm 7:6; 6:2-4 **2:20** 2:20 1:4; Zhŋ 17:23; Rm 8:10-11; 2Kwər 5:14 **3:1** 3:1 5:7
3:2 3:2-5 4:6; Rm 8:9-16; 2Kwər 3:6, 17 **3:4** 3:4 4:11 **3:6** 3:6 Ghava 15:6; Rm 4:3 **3:7** 3:7
Rm 4:11-12 **3:8** 3:8 Ghava 12:3

Hyala gəzanamti Yəwən kwəma wəzə na na kaa Abərahām, ma kə ngəci na: «A Abərahām, war tə mbərkə gha dza hwəlfəhi *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəmavə təfə miy» kə. ⁹ Ma Abərahāməy, aa niy banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, na təfanati Hyala miy tsa nzə. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ma mbəzliy dzaa banavə nefer shi kaa Hyala nja Abərahām kwərakwə kiy, war ta təfanatishi miy dza Hyalaa dza, nja Abərahām.

¹⁰ Ma na mbəzliy bərkə va, nja na ghəy dzaa tsəhəjəy kwa kwəma Hyala kala hazləni tība tə sa məniti ghəy kwəma pəhəti na, kə ghəshiy, mbəzli bəzla bəzla ni na ghəshi kwa kwəma Hyala. Sa nzanay, a zliya Hyalay gəzəkə: «A Hyala bazlamti ntsaa fə ma ghən ta məniti kwəma tsaslitim mbə zliya kwəma pəhəti Hyala va gwanata tsa nzə həzlimə həzlimə» kə. ¹¹ Talay, aa patsəkəvəriy dzəti ngwəla gwa'a gwa'a. Ndə tībaa mənitiy gar dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība, tə sa məniti na kwəma pəhəti naw. Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə: «Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, ghəci na saa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni mbə nəfə ci, ghəci na saa dza kwəmavə piy tsaa kədi ma» kə. ¹² A ghwəmmə sənay ki, sa banavə Hyala kwəma pəhanavə na kaa *Məyizəy, niy nə na, ntsaa ndara nəfə tsa ci, kəw. Ma kə niy niy, war ntsaa məniti kwəma pəhətee va gwanata na saa dza piy, kə niy ni.

¹³ Ma na na ghwəmmə kiy, a Kəristəw pəliti ghən tə ghwəmmə, mba'a mbəlantəmmə va bəzlaa niy nza kən ghwəmmə, sa məniti ma ghwəmmə kwəma pəhəti Hyala. Dzəghwa mba'a bəzla Hyala zhəghakənvataa dzəkən, mba'a məniti danjwəvəgha vəgha tsəm, njasa gəzəkə Zliya Hyala va, ma kə

na: «Ya wa ntsa danjwəvəgha məniti vəgha tsəm ta pəəsliy, ntsa bazlamti Hyala na» kə. ¹⁴ Ma shi məniti Yesəw Kəristəw va kwəma va ti tsəghay, war ta mbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəmavə təfə miy tsa gəzanakə Hyala va kaa *Abərahām tə mbərkə sləni ci va ghəci Yesəw na, mba'a ta mbə ghwəmmə kwəmavə Safə tsa Hyala va dəwdəw tsa gəzəkə na bəmmə tə sa banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə.

*Ka tanjəti kwəma gəzəkə Hyala *kwəma pəhəti naw*

¹⁵ A ngwarməhiraa nəw Yesəw, e di pəəghətəjwəy kwəma lə kwəma sənata ghwəmmə gwanammə, sa ka mənitiy məniti ya hwəmba. A ghwəmmə sənay war mba'a kə mbəzli bəliti 'wəslə lə kwal tsa katanj tsa kwa jipə shiy, tsahwəti ndə tība mba'a mbay pəlami bəli 'wəslə tsa bəliti mbəzli va, ya ka zhiniy mətsahakən nahwəti kwəmaa dzəkən tēpəw. ¹⁶ Ava tsəgha na lə Hyala kwərakwə, aa niy bəliti 'wəslə lə Abərahām mbəradzə. A kə niy ni ngəciy: «E taa ndaşa shiy, ghwəy lə jijiņa» kə niy niy. Gəzəkə Zliya Hyala na, kaa ngəci ghəshi lə jijihiy, kə, gar nə ghwəmmə na, ta nihwəti mbəzli danj na kwərakwə basa, pə ghwəmməw. War nja ndə kwətinj na gwa'a tsəgha. Ava ghəcia Yesəw *Kəristəw ki.

¹⁷ Ma kwəma dēe na gəzanjwəy mbə kwəma nay: A Hyala bəliti 'wəslə lə Abərahām dzəkən kwəma gəzəkə na va mananci gwa'a. Ləy hwəm piya bələkəwə fadə mba'a mahkan mətsəkə na, mba'a Hyala zhiniy banavə kwəma pəhəti na kaa hwəlfə Abərahām mbə dəvə *Məyizə ki. Mbay kwəma pəhəti na vaa bashamti bəli 'wəslə tsa bəliti Hyala va lə Abərahām tēpəw. ¹⁸ Mba'a kə ndəə mbay kwəmavə

3:9 3:9 Rm 4:16 **3:10** 3:10 Nəw 27:26; Zhk 2:10 **3:11** 3:11 Aba 2:4; Rm 1:17; 3:20 **3:12** 3:12 SləniTaH 18:5; Rm 10:5 **3:13** 3:13 Nəw 21:23; Rm 8:3; 2Kwər 5:21 **3:14** 3:14 3:2-5; Zhəw 3:1-2 **3:16** 3:16 Ghava 12:7; 17:7-8 **3:17** 3:17 Səvəri 12:40 **3:18** 3:18 Rm 4:14; 11:6

mbəliy tə sa mənı ndə kwəma pəhəti Hyala nzay, sa niy gəzamti Hyala mbəli ndə dza ndəə mbəliy ghwəla kiw. Abərahəm sana kiy, sa niy gəzəkə Hyala bānci shiy, va tsəgha bānavəshi na lə wəzə hwər tsa nzə.

¹⁹ Ya sa nzana tsəgha kiy, war tawa maw Hyalaa bānsi kwəma pəhəti na kaa mbəzli kia? Ma kwəma mətəsanakə Hyala va kwəma pəhəti na kaa mbəzli tiy, ta mbə ndə ngəriy sənay təhəvəri na wəzə na kwəma dī Hyala, lə na jikir na dī ma na, na. Pa' ka dzar vəghwə tsa dza ntsa mbə hwəhwə tsa Abərahəm vaa səkə ti, nja kwəmaa niy gəzəkə na vaa dzəkən səkə tsa ci. Ma nza bərçi kwəma pəhəti na va kəray ge'i ghalaba ta nza ki. Ma na kwəma pəhəti Hyalay, ka kwal nzə niy ghwənashi na li. Dza ka kwal va mba'a ghəshi gəzānci kwəma va kaa Məyizə, ntsa nja mətəkwal tsa kwa jipə shi lə mbəzli. ²⁰ Ya hwəmba favə ghwəmmə, mətəkwal kə məndi kiy, kwa jipə mbəzli gar bakə na. Əy ma ghala pətsa gəzəkə Hyala shi dza na ta manānci kaa Abərahəməy, a ghwəmmə favə, Hyala də'wə ghən tsa nzə kwətita gəzānci na, kə məndi.

**Kwəma pəhəti Hyalay, kwal gwəma na, ta mbə ghwəmməə zləba sləni ghərati Yesəw *Kəristəw*

²¹ Njaa dī kwəma va gəzə kia? Ə njəghəzliva kwəmaa niy gəzəkə Hyala ta mənı, lə kwəma pəhəti naa bānavə kaa *ka Zhəwifə dī naa gəzə na? Am, tsəgha naw. War mba'a kə nəw kwəma pəhəpəhə naa mbay bānavə piy kaa ndə nzay, a ndə dzaa mbay mənıy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa lə nəw kwəma pəhəti na nza. Dzəghwa ki na, ka mbə kwəma pəhəpəhə naa mənı tsəghaw. ²² A

Zliya Hyala gəzəkə, ma kəy: «War mbə dəvə *kwəma jikir na na ya tsamaba ntsa tə hidi gwanay» kə. Ma mənı na tsəghay, ta mbə Hyalaa manānsi kwəma gəzəkə na va mənı nzə kaa mbəzli, lə sləni ghərati Yesəw Kəristəw, sa ka ghəshi bānavə nefer shi ngəci.

²³ Ma niy nza kwatəna, Yesəw Kəristəw ghwəla ta ghəra sləni ciy, mbəzli kwa dənıw niy nza ghwəmmə va kwəma pəhəti *Məyizə, pa' vəgha vici səkə Hyalaa citəmmə kwal tsaa zləbavə sləni ghərati Kəristəw. ²⁴ Va tsəgha niy mənı kwəma pəhəti Hyala ghalaba va ghwəmmə ka ntsaa immə lə kwal tsa wəzə tsa, ta ndəghə səkə tsa Yesəw Kəristəw ki. Ma ghala pətsa ka Yesəw Kəristəw səkəy na, ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, ghwəmmə taa nza va Hyala sa ka ghwəmmə zləbati sləni ci va. ²⁵ Nana sa ghəramti Yesəw sləni ci kiy, a kwal ghwəniy va ghwəmmə ta zləba sləni ghərati na va. Mbəzli kwa dənıw tsa kwəma pəhəpəhə na nza ghwəmmə ghwəlaw. ²⁶ Sa nzanay, war tə zləba tsa zləbavə ghwəy sləni ghərati Yesəw, mənıwəy ghwəy ka ndərazhi Hyala, mbə jakə tsa jakəwəy ghwəy lə Yesəw Kəristəw. ²⁷ Ghala pətsa mənıwəy məndi *batəməy, ghalaba jakəwəy ghwəy lə Kəristəw, gwanəwəy ka ndə kwətıj li. Dzəghwa məhərli kwətıj na sa ghwəy li ghala pətsa va ki. ²⁸ Va tsəgha nzana, nana kiy, ghala kwa jipə mbəzliy jakəshi mbə Yesəw Kəristəw nashi ghwəla kiw. War yəm ghəshi gwanashi kwa kwəma Hyala, ya ndə ka Zhəwifə na ndə, ya ntsaa kamaa ndə ka Zhəwifə, ya ndə papa, ya ndə yaya, ya zal na, ya war mali na gwa'a. ²⁹ War kama ghwəy mbəzli

3:19 3:19 Rm 4:15; ka kwal Hyala: SləniKY 7:38, 53; Ebr 2:2 **3:20** 3:20 Nəw 6:4 **3:21** 3:21 Rm 7:13; 8:2 **3:22** 3:22 Rm 3:9-30; 11:32 **3:23** 3:23 4:3 **3:24** 3:24-25 Rm 10:4 **3:26** 3:26 4:5, 7; Zhıj 1:12; Rm 8:14-17 **3:27** 3:27-28 Rm 10:12; 1Kwər 12:13; Kwəl 3:9-11 **3:27** 3:27 Rm 6:3; Ef 4:24 **3:29** 3:29 3:7, 14, 18; 4:7

mbø dövø Køristöwø, mbözli mbø hwøhwø tsa yakø *Abøraham gø ghwøy kwørakwø. Ya nimaba shi zømø ghi gøzøkø Hyala va ßanci kaa Abøraham lø hwøhwø tsa ciy, a na ghwøy bëla tifa mbø shi kwørakwø ki.

4

¹ Ma slar tsa kwøma ðee na gøzanwøwøy. Ghala mbø lø kwøma zøghwøø zaløø nza va køghi tsa döv, war nja mava ghala ka naa nza jøwøwøw. Ya tsøgha naa ndø zømø ghi ta shi køghi tsa va gwa'ay. ² Nihwøti mbözli ka møndiy føy, ka sløkø, ka ndøghwø lø shi ci va shi gwa'a. Pa' tø vøghwø tsa slanati döv ta sløkø shi ci va ghøci. ³ Ava tsøgha niy nza kwøma va lø ghwømmø kwørakwø ki. Ghala pøtsaa niy nza ghwømmø nja ndørazhi kwørakwø kiy, mevivi tsøføkøwø kwa kwøma hyeler lø mbøreketi niy nza ghwømmø. ⁴ Ma dzøghwa Hyala sa bøkøwø vøghwø tsa nzø ki na, mba'a ghwønøkø Zøghwø nzøø dzøghwa hwøer tsa mali. Dzøghwa baw mali va yakøghwa, mba'a møniy ka ndø nøw *kwøma pøhøpøhø na, ⁵ ta mbø ghøciy mbøerøkø mbözliy niy nza ka mevivi nøw kwøma pøhøpøhø na. Ma nza møntømmø ka ndørazhi Hyala ki.

⁶ Ma dza Hyala nza ghwøy va ka ndørazhi nzø ki na, mba'a ghwønøkø Safø tsa Zøghwø nzøø dzømbø nefer ghwømmø. Safø tsa va na, ka har Hyala mbø nefer ghwømmø: «A Di» kø. ⁷ Nana kiy, mevivi kwøma pøhøpøhø na nza ghwøwøw. Ndørazhi Hyalaa gø ghwøy nana. Njana nza ghwøy ka ndørazhi Hyala kiy, war ta ßønwøy ni ghwøy shi zømø ghi fønøw na kaa ndørazhi nzø dza na.

Njasa søvørivata møhørli Pøl va kwøma ka Galatø

⁸ Niy nza mbøradzøw, niy sønata Hyala ghwøwøw, mbøreketi niy tata ghwøy, shiy kama ka Hyala katan na niy sløkønwøy na tsøgha. ⁹ Nana kiy, a ghwøy sønata Hyala katan na, mba'a ghwøy zløßavø. Awø na ghwøwøw, a Hyala zløßavønwøy kee ni kaa gøzø nzø. Njaa njaa zhini ghwøy zhøghøtøvanwøy ta nøw kwøma jijihønwøy, kama vøri ti, ghønzø saa mbay maa mønti nahwøti kwøma ya jøw nzø kia? Wa shiy mønishi zhini ghwøy ði nza mbø dövø niva shiy, ka mønijnwøy mevivi shi kia? ¹⁰ Dzøghwa ghwøy mba'a ghwøy køslimbø ghøn køn zøzøø dzøkøn nahwøti vici, ya tsahwøti tir, ya nahwøti piya, njasa niy va jijihønwøy møni, tawam kia? ¹¹ Ma gøla kwøma vay, a ßøra hazløni, vantaa sløni ghøratee va gwanata mbø ghwøy mønta ka sa gømta na.

¹² A ngwarmøhiraa nøw Yesøw, ø cø'wønwøwøe, a pø ghwøy møntiy, søvørinwøwøwøw mbø kwøma jiji, njasa nzee tsa. Njasa niy zlatee va kwøma jijihira *ka Zhøwifø yøn mbø ghwøy kwørakwø.

Ma yønøw, møntøra *kwøma jikir na ghwøy ya jøw tsøtsøw. ¹³ A ghwøy sønay, ghala vøghwø tsaa niy gøzanwøy ya va Yøwøn kwøma wøzø nay, yøn gwørapøra niy nza na. ¹⁴ Zølgwø tsee vay, nja nighø kwøma niy nza na tø ghwøy. Dzøghwa ya tsøgha nzø kiy, niy zlara ghwøwøw, niy ndøretøra ghwøy dibaw. A ghwøy niy ka'wøtøra, tsørtsøer, njasa nzee ka *ndø kwal tsa Hyala, ya ka Yesøw *Køristöw dø'wø ghøn tsa ci ghalafø. ¹⁵ Ghala pøtsa vay, tøranwø niy vøshijnwøy ghwøy. Dzøghwa nana kiy, gøla vøshi va tifaaw. Øy, wa shiy mønishi va

kia? E mbay gəzəə dzəkən ghwəy, mbala a ghwəy niy mbəə lakəmə mətse ghwəy ta faghwara yən mbə zəlghwə tsee va nzay, ci ghwəy lakəmə nza ghalaba, pən. ¹⁶ Naa ə məndee ka ndə mbəz tsa ghwəy nana, njana gəzanwəyee kwəma katan na shəkəna?

¹⁷ Ma mbəzliy pala kwal tsaazhəghəvəri Yəwən kwəma wəzə na vay, kwəma mbə sa shi va ya jəwəw. War kwal tsaazhəvəriwəy lə ya, ta mbə ghəshiy mbahəhwəwəy dzəvəgha kabaka shi gwa'a tsəgha na di tsa dikəvashi ghəshi va. ¹⁸ Yən kwərakwəy, e dikəvara ta kwəma kən ghwəy nja mbəzli va, nanzə kiy, ta wəzə tsa tar kabaka ghwəy dikəvaree na nee, ya hwəmba nzəy, mbə pəla wəzə nzee dzar kabaka ghwəy, nzee mbə ghwəy, lə kamee mbə ghwəy gwa'a. ¹⁹ Əy ma kiy ndərazhi ya ni gaga niy, mbə sa ngəra'wə nzee diba ta kwəma kən ghwəy nja maliy nza va mbə kemahə, pa' fəca ka ghwəy mənəwəy nja Kəristəw. ²⁰ Jəw dee sə fəyəmmə lə ghwəy tə pətsa kwətiŋ tsa e gəzanwəy kwəma sənzenva, ta mbə ghwəy favəw. Gwa'a gwa'a hashiree ta kwəma kən ghwəy nana nee ki.

Kwəmaa dzəkən zəghwə mava mali, lə zəghwə mali bəbə na

²¹ A nə ya ngəwəy di ghwəy ghwəy mbəzliy di vaa nəw kwəma pəhanavə Hyala kaa *ka Zhəwifəy, fa favə ma ghwəy kwəma gəzəkə kwəma va tanaa, njaa? ²² Ma kə kwəma pəhəpəhə na vay: Ya' yavə *Abəraham ndərazhiy zhər bakə kwa mi'i bakə kwərakwə. Tsahwətiy kwa mava mali, *Agar slən tsa nzə. Tsahwəti na, kwa na bəbə na mali, *Sara slən tsa nzə. ²³ Ma na tsa mava va zəghwə nja Agar nanzəy, hwər tsa nzəə bəvə na, njasa ka nihwəti mi'i vaa

bəvə kwərakwə. Ma na hwər tsa mali kwa bəbə nja Saray, Hyala də'wə ghən tsa nzə gəzanakə na, kwatanata, ta bə hwər dza gha, kə ngəta, madi na ta bə.

²⁴ Ma kwəma mi'i bakə ni ni favə ghwəmmə kwəma shiy, kwəma nja kwəma fir tsa dzəkən kwəma *sla kiri tsa slahwə Hyala bakə tsa ghəngən ghəngən lə mbəzli di naa cimmə. Kwa taja *sla kiri tsa vay, mə dəlagwa har mənədiy, *Shinay sla Hyala lə mbəzli. Ava ghənzə na Agar ki, mava tsa va. Ndərazhi ya na gwanashi na, mevivi ghəshi. ²⁵ Agarəy, ghənzə na dəlagwa har mənədiy Shinay, tə hidi ka Arapə. Agar vay, a ghwəmmə mbəə yəməti lə məlmə Zherəwzalem ndatsə na. Sa nzana, mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem gwanashi na, mevivi kwəma pəhəpəhə na ghəshi. ²⁶ Əy, ma na məlmə Zherəwzalem katan na mə ghwəmə kiy, bərçi va kwəma pəhəpəhə naa dzəkənəw. Ava ghənzə na mənəwəmmə. A ghwəmmə mbəə yəməti lə Sara kwərakwə ki. ²⁷ Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə, a kəy:

A jiŋa maliy səəkəmaa yakə zəghwə, vəshi pə ghaa vəshi. War ngwəmə pə ghaa ngwəmə lala tərənəw va vəshi,

gha gha saa səəkə maa kemahəhwə kemahə ta ya zəghwə.

Sa nzanay, dəŋba mali ndəghamtim dza naa

yakə ndərazhi kən mali kwa zal, kə mənədi.

²⁸ Ma ghwəy na ghwəy kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, yəmyəm nza ghwəy lə *Izakə. Ka ndərazhi Hyala mənəwəy ghwəy katan katan, shiy yakəvashi nja kwəma gəzəkə Hyala kaa Abəraham. ²⁹ Njasa niy nzana va ghala mbəradzə, zəghwəə yay nja ndərazhi gwa'a ni na, kala di ma mətse tsaazhəy dza kwa bərçi *Safə

tša Hyalay, ava war tsəgha zhini kwəma vaa nəwva sana pa' nana ki. ³⁰ Vanta kwəma gəzəkə Zliya Hyala dība, a kəy: «Tihəkəvəri mava lə zəghwə nzə gwa'a. Sa nzanay, ka dza zəghwə mavaa zəməvə ghi jakə ghəshi lə zəghwə mali bəbə naw» kə. ³¹ Ava va tsəgha na kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, mənimmə ghwəmmə nja ndərazhi mava maliw. Əhəj, ndərazhi mali bəbə na nza ghwəmmə.

5

*Ka nza ghwəy mevivi kwəma pəhanavə Hyala kaa *ka Zhəwifə ma*

¹ Ghwəmmə kiy, a *Kəristəw bəkəvərimmə mbə dəvə *kwəma pəhəpəhə na ta mbə ghwəmmə gwəra ghən tša ghwəmmə. Nana kiy, gwəməvə tə ghwəy kwəma. Ka zhini ghwəy zləba ndəə zhəghəjwəy ta nza ghwəy ka mevivi kwəma pəhəti Hyala ghwəla ma!

² Favəm kwəma dəe na gəzəjwəy di. A nə ya ngəjwəy yən Pələy, war mba'a pə ghwəy zləbati məndiy *slantəjwəy fə'yasay, ghənzə tsəgha na, gəmta na məti mətij Kəristəw va tə ghwəy. ³ Ə zhinee gəzəjwəy kwəma va, favə tə ghwəy, ya wa ntsaa zləbati məndiy slanci fə'yasay, war ta nəw kwəma dəw kwəma pəhəti Hyala dza tsava ndə gwa'a gwa'a, di na, lə di ma na!

⁴ War mba'a pə ghwəy pəla kwal tsaa mənijwəy ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība, lə nəw kwəma pəhəpəhə nay, ghalaba na, a ghwəy tihəvəriwanjwəy lə Kəristəw kwərakwə ki, ndəj nza ghwəy kaa zhəhwər tša Hyala va məntəjwəy na mbə Kəristəw. ⁵ Ma ghəy na na ghəyəy, a ghəy sənay ta zhəghətəjəy dza Hyala ka mbəzliy dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tība, sa zləbavə ghəy sləni ghərat

Kəristəw tə ghəy. Ava kwəma fəy ghəy ghən tša ghəy gəzlijə ti səvəri mbə bərçi *Safə tša Hyala dəwdəw tša. ⁶ War mba'a kə ndə zləbavə jakəy lə Yesəw Kəristəwəy, slanti ndə fə'yasa, lə slanti ma ndə na, ghala mbə va Hyalaw. Kwəmaa gwəramti wəzə na mbə kwəma vay, zləbati sləni ghərat Yesəw Kəristəw tə ghwəmmə, lə di nihwəti mbəzli kwərakwə.

⁷ Ma kwatəjəy, lə kwal tša katanj tša niy ghati ghwəy zləba sləni ghərat Yesəw Kəristəw. Sana kiy, wa ntsaa zhini vaa ngədītəjwəy ta zlata nəw na katanj na va kwəma kia? ⁸ Ma kwəma ngəngədījwəy gəla mbəzli va va li tsəgha nay, sənay tə ghwəy, kwəmaa səəkə va Hyalaa harvəjwəy, a ghwəy mbəə nza li naw! ⁹ Gwəməvə tə ghwəy kwəma mbə kwəma mənij ghwəy, a kə məndiy niy, cinjini manati məndi war jəwə tsətsə ka naa pəslanti shi sa gwanashi, kə məndiy ni. ¹⁰ Yən kiy, a Ndə sləkəpə gəzara kwəma mbə nəfə tsee dzəkən ghwəy, mba'ee sənay katanj na, pən. Ghwəyəy ka dza ghwəy zəzəti kwəma ghəngəhən lə sa zəzətee vaw. Ma na ntsaa ngədītəjwəy va, ya ndə ka waba nay, ta basə ngwəvə dza Hyalaa dzəkən.

¹¹ Ma na nee kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, ya war tsəgha na nihwəti mbə gəzə, wa ghwəlay na Pəl mbə gəzəpə war ndə slanti na fə'yasa dza Hyala nighə ndə ka ntsaa dzəghwa kwəma nzə, kala hazləni ma kə, kə ghəshiy, dzərvəə slaslara ghəshi. Ghwəlara pən niy nza mbə gəzəpə kwəma va tsəghay, wa na kwəma sasara ghəshi va ngəra'wə ti kia? Mba'a kə ndə gar mənij ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība lə *sla fə'yasa nzay, ka dza kwəma məti Yesəw vəgha tsəm zhanshi

4:30 4:30 Ghava 21:10 **5:1** 5:1 2:4; 4:5, 9; 5:3 **5:3** 5:3 3:10, 12; Rm 2:25 **5:5** 5:5 2:16; Rm 8:23-25 **5:6** 5:6 3:28; 5:22; 6:15; Rm 4:11; 1Kwər 7:19; Ef 6:23 **5:8** 5:8 1:6-7 **5:9** 5:9 1Kwər 5:6 **5:10** 5:10 1:7 **5:11** 5:11 6:12, 14; 1Kwər 1:23

kaa mbəzli ghalaba ya war ə gəzə mēndi kwəma ci nzaw. ¹² Ma kwəma gəla mbəzli va vəya ta na tsee ghənəy, shi dikəvashi ghəshi va ta gəzanwəy, war ka sla fə'yasa, kə ghəshiy, tsə'wamti tə ghəshi gwanashi fəlghən, lə shəpər shi ta!

*Ghəngħən na shi səkwa hwətəl tsa ndə ngəri ti shi, lə shi dī *Safə tsa Hyala dewdew tsa*

¹³ Na na ghwəy na ghwəy kiy ng-warməhiray, sənay tə ghwəy, Hyala harvənwəy naa dzəghwa kwal tsa nzə, ta gwəra ghən tsa ghwəy ghwəy, kala sləwanwəy kwəma pəhəpəhə na ghwəla, pə ghwəy. Nanzə kiy, əntaa ghwəy ni na, njana ndanəy na kwal tsa gwəra ghən tsa ghəyəy, ə dza ghəy dza ta məməni ya nimaba shi dī vəgha ghəy basa, pə ghwəy ma. Əhəj. War dī pə ghwəy dīva kwa jipə ghwəy, ka kəkəkəti ghən tsa ghwəy.

¹⁴ *Kwəma pəhəti Hyala va nə na: «Di nihwəti mbəzli gwanashi njasa dī gha va ghən tsa gha kwərakwə!» kəy, mba'a kə ndə nəwti kwəma va na, aa kərkamti nəw kwəma pəhəti Hyala gwanata.

¹⁵ Ma war mba'a pə ghwəy kəslibə ghən mbə ngwəngwəliwa kwa jipə ghwəy ka i i ghən tsa ghwəy, nja shəkwareshiy, sənay tə ghwəy, ta ghavə dza ghwəy zamti ghən tsa ghwəy, mbə gəla kwəma va tsəgha, pə ghwəy.

¹⁶ Favə tə ghwəy kwəma dēe na gəzanwəy: Zlanayəm ghən tsa ghwəy kaa Safə tsa Hyala, a ghəci cinwəy njasa ka ghwəy dza kwa kwal tsa Hyala. Ghalaba kiy, ka dza ghwəy məni kwəma səkwa hwətəl tsa ghwəy ti ghwəlaw. ¹⁷ Ma shi səkwa hwətəl tsa ndə ngəri ti shiy, ghəngħən na ghəshi lə ni dī Safə tsa Hyala shiy. Ni dī Safə tsa Hyala shiy

kwərakwə kiy, ghəngħən ghəshi lə ni dī vəgha shiy. War ə hwəci ghəshi, ka njəghəzliwa kwa jipə shi. Dzəghwa ki na, kala mbə ghwəy məni kwəma wəzə na va dī ghwəy məni nzə. ¹⁸ Mba'a kə Safə tsa Hyala dewdew tsa mbə sləwanwəyəy, ka mbə kwəma pəhəpəhə naa zhiniy sləkətənwəyəw.

¹⁹ Ma na ni dī vəgha shiyəy, mbəmbə na ghəshiw, avanashi: Məni ghwərgħwər, ka məni kwəma rəda rəda na, lə kwəma ha'wə ha'wə na, ²⁰ ka ta mbəreketi, ka məni dəfəl, lə danə shiy, kala dī ma kwəma nihwəti mbəzli, ka mbəz, ka hərħə, ka bə nəfəə dzəkən ndə, ka məni gabə lə mbəzli, ka tihəva, ka məni shiy ghəngħən nihwəti ghəshi lə nihwəti, ²¹ ka dī shi ndə, ka ghiva lə sa shiy ghipə, lə ka zəmə zəmə gəmgəm na va, mba'a məməni nihwəti gəla shi tsəgha ni va. Njasa niy gəzəkənwəy ya va kwatanay, tsəgha zhinee gəzanwəy sənənva ba, gəla mbəzliy məni niva shiyəy, ka kwəmavə nzəy ghəshi tə pətsa sləkə Hyalaw.

²² Ma na ni ka Safə tsa Hyala shiy məni səvəri mbə ndə nashi kiy, avanashi: Dipə, vəshi, zərkə, sə'wa kwəma, zhəhwər, wəzə hwər, garə tə kwəma katan, ²³ wəzə nəfə, lə ndəghwə ghən va kwəma, ava tsəgha. Ma ntsaa məni ni tsəgha ni va shiy kiy, fəti və dzar kwa kwəma pəhəpəhə na ya namaɓaw. ²⁴ Ma na mbəzliy ni, mbəzliy nəw Yesəw *Kəristəw nza ghəy, kə ghəshiy, a ghəshi paslamti vəgha shi lə hwətəl tsa səkwa mbə vəgha shi ta shi gəmgəm ni gwa'a, vəgha tsəm tsa pəsliti mēndi Kəristəw.

²⁵ Ma yəwən piy tsa kwəmavə ghwəmmə tsay, Safə tsa Hyala dewdew tsa ndammə na. Njana nzana tsəgha kiy, zlay ghwəmmə a

5:13 5:13 1Kwər 6:12; 10:23-24; 1Pi 2:16 **5:14** 5:14 SləniTaH 19:18; Rm 13:9 **5:15** 5:15 Zhk 4:1-2 **5:16** 5:16 5:25; Rm 8:2-13 **5:17** 5:17 Rm 7:13-23 **5:18** 5:18 Rm 6:14; 7:4 **5:19** 5:19-21 Rm 1:28-32; 1Kwər 6:9-10; Ef 5:3-5; Kwəl 3:5-8; 1Tim 1:9-10; 2Tim 3:2-5; 1Pi 4:3; ShiZhnj 22:15 **5:22** 5:22 Ef 5:9 **5:23** 5:23 1Tim 1:9; 2Pi 1:6 **5:24** 5:24 2:19; 6:14; Rm 6:6; Kwəl 3:5; 1Zhnj 3:6 **5:25** 5:25 5:16; 1Kwər 6:19; Ef 4:30 **5:26** 5:26 Rm 12:10; Flp 2:3

ghēci slēwammē njasa dī na. ²⁶ Ka kēli ghēn ghwēmmē ma, ka bē bē nēfē ghwēmmē dzēkēn nihwēti mbēzli ma, ka hērhē ghwēmmē kwa jipē ghwēmmē dība ma, ava tsēgha.

6

Kēativam mbē kwēma kēn ghwēy kwa jipē ghwēy

¹ A ngwarmēhiraa nēw Yesēw, mba'a kē tsahwēti ndē mbē ghwēy mēnti *kwēma jikir na ya gēla namaba kwēma nay, kēti pē ghwēy kēti ntsa va, a ghēci zhēghēvaa zhēghwa kwal tsa ci wēzē tsa. Ghwēy ghwēy mbēzli nza bērci *Safē tsa Hyala va mbē kētiy, war sahē pē ghwēy dzaa gēzanci kwēma, lē mēhērli wēzē na. A nanzē kiy, mēni tē gha mēhērli wēzē, gha gha ntsaa dza vaa dza ta kēti ndē, vantaa gha dzaa zhēmbēṅa lē ghanayēy mbē mēni kwēma ci va jikir na kwērakwē bā. ² Ə pē ghwēy kēkēti ghēn tsa ghwēy mbē kwēma kēn ghwēy shēndēkē na. Ghalabay, kwēma bānavēṅwēy *Kēristēw ta mēni nzē, na sa mēnti ghwēy tsēgha. ³ Mba'a kē ndē mēnti ghēn tsa ci, nja ma yēnēy, ntsa pērdā tsa nzē, kē, kala gar nza ghēci tsēghay, ghēn tsa ciy sēti tsava ndē dē'wē ghēn tsa ci. ⁴ Ya wa ndēy, a kē nēwamti slēni mēni na gwanata, sa wēzē na kēy, ma nza ghēci fal ghēn tsa ci. Ka pēla yēmē slēni ci ghēci lē na tsahwēti ndē ma. ⁵ Sa nzānāy, ya wa ndē dza naa nighē dzēkēn na kēn ghēn tsa ci kwēma.

⁶ Mba'a kē ndē bēni kwēma Hyala kaa tsahwēti ndēy, tēhē kē tsa bānancim va ndē kwēma Hyalaa tēhē shi vē wēzē ni, ghēshi lē ntsaa bānanci kwēma va.

⁷ Ma na kwēma dēe gēzāṅwēyēy, ka ngēdīṅwēy kwēma ma, Hyala

na nanzēy, ndē tība gar tsabānati tsabāna liw. Shi ka ndē tsāṅwāmbē mbē hidiy, ghēshi ka ndē mēni sēkē kwamti. Tsēgha na lē ghwēmmē kwērakwē. Ya wa ndēy, ge'i lē slēni ghērahwē na dza naa kwēma zhēmē ci. ⁸ Mba'a kē ndē mēni war shi sēkwa hwētēl tsa ci ti shiy, ta zay dza na mbē mēni kwēma hwētēl tsa ci va kwērakwē. Ma mba'a kē ndē mēni war kwēma canci Safē tsa Hyala na, ta kwēma piy tsaa kēdi ma dza ndē mbē nēw kwēma canci Safē tsa Hyala va kwērakwē. ⁹ Ghēnzē tsēgha kiy, mēni pē ghwēmmē mēni kwēma wēzē na, kala dali ma vē. Sa nzāna, kala dza pē ghwēmmē dalimmēy, ta kwēmavē zhimē ghwēmmē dza ghwēmmē, sa ka vēghwē tsa va mēniy. ¹⁰ Ava va tsēgha na kiy, ya war hwēmba kwēmavē ghwēmmē kwalēy, ə pē ghwēmmē mēni wēzē kaa mbēzli gwanashi. Kwatama kaa ngwarmēhimmē nēw ghwēmmē Yesēw li shi.

Kwa kēni ci kwēma Pēl, lē sēkwēpē tsa ci

¹¹ Kwa kēni shi nashi ghwēy ni kiy, lē dēvēe dē'wē ghēn tsee tsasliṅwēysheē. A ghwēy mbay sēnāy, ya tē bēvē bēvē tsa shi. ¹² Ma mbēzliy dīkēvashi vaa dzēmbē gēzāṅwēy, war ghwēy *slanti fē'yasa, kē ghēshiy, mbēzliy dī mēni shiy war ta tēbānshi kaa mbēzli gwa'a tsēgha na ghēshi. Ə hazlēni ghēshi va nēghētaa *ka Zhēwifē dzaa sanshi ngēra'wē, sa ka ghēshi ni, war kwatāka mēti *Kēristēw vēgha tsēm dza naa mbēliti mbēzli, kē ghēshi. Va tsēgha fambē ghēshi kwēma *sla fē'yasa. ¹³ Ma kwēma gēzēe vaa dzēkēn shi tsēghay, sa nzāna ya ghēshi ghēshi mbēzliy slanti fē'yasa vay, ka nēw kwēma pēhanavē Hyala kaa ka Zhēwifē ghēshiw. War ta slaslantēṅwēy

6:1 6:1 Mt 18:15; Zhk 5:19; 1Kwēr 10:12 **6:2** 6:2 1Kwēr 9:21; 2Kwēr 11:29 **6:3** 6:3 1Kwēr 4:7
6:5 6:5 Rm 2:6; 14:12 **6:6** 6:6 1Kwēr 9:11, 14 **6:8** 6:8 Zhṅ 3:6; 6:63; Rm 8:6, 13 **6:9** 6:9
 2Tes 3:13 **6:10** 6:10 Zhṅ 13:34; Rm 12:10; 13:8; 14:15; 1Kwēr 8:1; vēh. 13; 2Kwēr 8:7-8; Gal 5:6,
 13-14; Ef 5:2; Flp 2:2; 1Tes 3:12; 4:9; 1Tim 1:5; Ebr 13:1; 2Pi 1:7 **6:11** 6:11 1Kwēr 16:21 **6:12**
 6:12 5:2, 11

fə'yasa, ta mbə ghəshiy vəshi vəshi shi, ka kəli ghən tsa shi lə ghwəy, sa dza ghwəy fənatishi fəti, na nashi kwəma məni ghəshi ti gwa'a tsəgha.

¹⁴ Ma na nee ta na tsee ghənəy, sə tifa ka vəshee li kala war lə kwəma məti tsa mətuy Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw tə tsəməw. War tə kwəma məti ci va mətuy nay, shi gəmshi ni nighee shiy ya nimaba shiy tikə tə hidi ni. Ma mbəzli tə hidi kwərakwə ki na, nja shi gəmshi ni ghəshi nashi ni ya va shi dəe.

¹⁵ Nana ghala mətuy Yesəw ta mbəzliy, ghala mbə kar ntsaa slanti fə'yasa, lə ntsaa slanti ma va Hyalaw. War zhəghanti piy tsa ghwəmmə ka yəwən na sa dī Hyala gwa'a tsəgha. ¹⁶ Ya tsamaba ndə na ntsaa nəw gəla tsa tsəgha tsa va kwaliy, nzəyəy zərkə tsa Hyala lə wəzə hwər tsa nzə li, ghəshi lə mbəzli Hyala katan katan ni gwanashi.

¹⁷ Dza nzay, ka dzee dī ndə səsəra məhərlee lə zhiniy dəfəw kwəma gəzamtəwəy ya na dibaw. Ma yənəy, ya war vəviyerhi tə vəghee niy, a ghəshiy cinti kaa ndə, mava tsa Yesəw Kəristəw nzee, kə ghəshi.

¹⁸ A ngwarməhiraa nəw Yesəw, tifa kərayee, nza ghwəy nza ki, məntəwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwanəwəy. *Amin.

6:14 6:14 1Kwər 1:23, 29, 31; 2:2; Gal 2:19
6:16 Cem 125:4-5 **6:17** 6:17 2Kwər 4:10
ShiZhj 22:21

6:15 6:15 5:6; Rm 6:3-4; 2Kwər 5:17; Ef 4:24 **6:16**
6:18 6:18 Flp 4:23; 2Tes 3:18; 2Tim 4:22; Flm 25;

Zliya tsasliti Pəl kaa ka Efesə Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Ghala vəghwə tsa tsasli Pəl zliya nay, ghəci kwa fərshina niy nza na, (nighəm mbə vəh 3:1 lə 4:1). Daŋ tsa mbəzliy, ghəci kwa fərshina tə hidfi ka Rəm na, kə ghəshi. Dzəghwa nihwəti mbəzli ɓa na, ghəci kwa fərshina tə hidfi ka Shezare na, kə ghəshi.

Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə tsasliti Pəl zliya na. Ma məlmə Efesə vay, məlmə dikə na na, tə hidfi Azəy niy nza na. Mbəzli ka zhəghə dəvə tə hidfi ghəngħən ghəngħən ka naa səkəkə dzəmbə, sa nza məlmə va vəgha kwəfa dikə na. Ghala pətsaa wə Pəl kwa mahkana wə ciy, aa niy nzəyəhwə nzəy mbə məlmə va piya mahkan. A ghwəy dzaa kəsata kwəma va mbə zliya ka kwal Yesəw vəh 19:1 mba'a tə vəh 20:1. Zhini sa kəramti na kwa mahkana wə ci diba na, mba'a niy harvə mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Efesə ta gəzanshi kwəma. Kwəma va ɓay, mbə Zliya ka kwal Yesəw, vəh 20:17-38 na.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 2:1-10 Pəl mbə gəzə njasa məntəmmə Hyala wəzə hwər tsa nzə tərəŋw dalala ghwəmmə mbəzli nzə; mba'a mbəlītəmmə səvəri mbə dəvə mətī.

Vəh 2:11 pa' tə vəh 3:1-21 Pəl mbə gəzə dzəkən kwəmaa niy ghwəbəy Hyala, mba'a vadatiy dzəti ngwəla, nza mbəzli mbə sənata. Ma zəzə kwəma nzə va vadati Hyala tə ngwəla

kiy, mba'a jakəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi ta nza ka hwəhwə tsa kwətiŋ tsa. Mbəzli ka Zhəwifə lə niy kamaa ka Zhəwifə na, mbəzli kwətiŋ ghəshi, war Yesəw sa tə ghən shi gwa'a tsəgha.

Vəh 4 pa' tə vəh 6:1-9 Pəl gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw, nza ghəshi nzəyshi jakəjakə, ka diva, ka mənī shiy təbə va mbəzli Hyala, lə bərēci safə tsa Hyala ta mətəsəhəva ghəshi kwa kwəma kwa kwəma.

Vəh 6:10-24 Pəl gəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw nza ghəshi ɓəvə shi mbəz, ghəngħən ghəngħən, shi ɓanavəshi Hyala ta dza ta pa lə hyeler mba'a ndə jaka ghəci mazə tsa shi, nza ghəshi tədanakənsi.

Kwəma dikə na mbə zliya nay, shəndəkə tsa tə Yesəw Kəristəw lə mazə tsa mənī naa dzəkən mbəzli dikə dikə ni mə ghwəmə lə ni tikə tə hidfi, mba'a jakə tsa jakəshi mbəzliy nəw Yesəw ka vəgha kwətiŋ.

Səkwəpə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa təravə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw. Kaa ngəŋwəy tsaslee, ghwəy mbəzli Hyala mbə məlmə Efesə, mbəzliy jakəshi lə Yesəw Kəristəw, ka nəw lə nəfə kwətiŋ. ² Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nzə Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndaŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy.

*Fal Hyala ghwəmmə ta shi wəzə ni fəyəmmə na tə mbərkə sləni ghəratī Yesəw *Kəristəw*

³ Fal Hyala Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ghwəmmə, sa nzana mba'a mərshiy ndammə ya nimaba shi nzə wəzə ni mə ghwəmə gwanashi tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Kəristəw. ⁴ Hyala ghwəla ta nga hidfi tərətəmmə na,

ta nza ghwəmmə ka mbəzli nʒə, tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Kəristəw. Ta mbə ghwəmmə nza dēwdēw kala fəti dzar kwa ghwəmmə kwa kwəma nʒə tərətəmmə na. ⁵ Sa dītəmmə Hyala kiy, dza na kwatəjata na, mba'a məntəmmə ta nza ka ndərazhi nʒə tə mbərkə sləni ghəratī Yesəw Kəristəw. Ava ghənzə na nanzə kwəma tarəti Hyala lə ghwəmmə, səvəri mbə wəzə hwər tsa nʒə. ⁶ Ghənzə tsəgha kiy, fal Hyala ghwəmmə ta zhəhwər tsa nʒə va dalala tsa mənti na tə ghwəmmə, tə mbərkə Zəghwə nʒə va diti na.

⁷ Tə mbərkə miymiy Kəristəw shəkəshi mbəlimmə ghwəmmə, zhini tə mbərkə ghəci Hyala pəlatəmmə kwəma ghwəmmə jikir na mənti ghwəmmə kwa hwər nʒə. Ava tsəgha cikəvəri Hyala njasa nza dikə tsa zhəhwər tsa mənti na ta ndə ngəri. ⁸ Dzəghwa na səvəri mbə wəzə hwər tsa nʒə va tərəjw tsa məntəmmə na kiy, mba'a ndammə məhərli tərəjw lə sənata kwəma tərəjw dība. ⁹ Ta mbə ghwəmmə sənata kwəma nʒə va niy təkəti na məni nʒə səvəri mbə Yesəw Kəristəw, mba'a niy mbələy. Ghala kwatəjata niy təkəti na məni kwəma va, lə wəzə hwər tsa nʒə. ¹⁰ Ge'i tə kwa kərnī vəghwə dza Hyalaa kərnī məni kwəmaa niy təkəti na va. Ka na dzay, basə basəti shi mə ghwəmə lə shi tə hidī gwanashi, mba'a fambəshi mbə dəvə Kəristəw, ta məni mazə ghəciy dzəkən shi kwətiy.

¹¹ Hyala məni na shiy gwa'a njasa tarəkə na, lə njasa dī na də'wə ghən tsa nʒə. Va tsəgha təravəjəy na ghala kwatəjata, njasa niy təkəti na, ta mbə ghəy nza ka shi nʒə, tə mbərkə jakəva tsa ghəy lə Kəristəw. ¹² Ta mbə məndiy fal dikə tsa Hyala

tə mbərkə ghəy ghəy shiy 'wa vaa banavə nefer ghəy kaa Kəristəw!

¹³ Ghwəy kwərakwə kiy, sa favə ghwəy gəzə Yəwən kwəma katan na va wəzə na citəjwəy kwal tsa mbəlījwəyəy, mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw. Dza Hyala ki, mba'a fati lamba nʒə tə ghwəy lə Safə tsa nʒə dēwdēw tsa, njasa niy gəzəkə na va məni kwatəja. ¹⁴ Nana ki, njana kwəməvə ghwəmmə *Safə tsa Hyala dēwdēw tsay, ta kwəməvə shi wəzə ni fənəy Hyala kaa mbəzli nʒə dza ghwəmmə. Tə Safə tsa va sənay ghwəmmə, ta kwəməvəshi dza ghwəmmə, pə ghwəmmə. Fəca dza Hyalaa kərkamti mbəlimmə dza ghwəmmə kwəməvə shi va gwanashi. Va tsəgha kiy, fal dikə tsa Hyala ghwəmmə!

Kwəma mananta Pəl 'wəsa kaa Hyala ti

¹⁵⁻¹⁶ Tə mbərkə kwəma va gwanatay, tərəjw mənəe 'wəsa kaa Hyala. Ya hwəmbay, mbə mananta 'wəsa nʒəe tə ghwəy dība, sa favə njasa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw, zhini tərəjw ghwəy dī mbəzli Hyala. Ya war hwəmba nʒəe mbə cə'wə kiy, ¹⁷ mbə cə'wə kee nza va Hyala Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, ghənzə Didi kwa shəndəkə, a ghənzə bəjwəy Safə tsa nʒə, ta sənata kwəma, ka cinwəy Hyala, ta mbə ghwəy sənata wəzə. ¹⁸ Mbə cə'wə, kee nza ta mbə ghənzəə ghwənəmtəjwəy məhərli ghwəy, ta mbə ghwəy sənashi shi harəjwəy Hyala va ta fə ghən ghwəy gəzlinə ti shi. Mba'a ta mbə ghwəy sənay njasa nza dimə tə shəndəkə tsa fəy Hyala ta fə dzəti mbəzli nʒə. ¹⁹ Mbə cə'wə kee nza dība ta mbə ghwəy sənay

1:5 1:5 Zhj 1:12 **1:6** 1:6 Mt 3:17; Rm 5:2; Kwəl 1:13 **1:7** 1:7 tə mbərkə miymiy Yesəw mbəlīshi mbəzli: Kwəl 1:13-14; miymiy: Ef 2:13; Rm 3:25-26; Kwəl 1:20; 1Zhj 5:7; dikəy zhanta hwər tsa Hyala ta ndə ngəri: Ef 2:7 **1:9** 1:9-10 1:22; Kwəl 1:16, 20 **1:11** 1:11 1:4; Rm 8:28-29
1:13 1:13 4:30; 2Kwər 1:22; Kwəl 1:5 **1:14** 1:14 2Kwər 1:22 **1:15-16** 1:16 Kwəl 1:3 **1:17** 1:17 5:17; Fir 2:6; Kwəl 1:9-10 **1:18** 1:18 4:4; Kwəl 1:12 **1:19** 1:19-20 2Kwər 13:4; Kwəl 2:12

njasa nza tərənɟw tsa bərɟi Hyala 'yahə'yahəshi, mba'a ndamməshi ghwəmmə mbəzliy banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw. ²⁰ Ghala pətsa zhinikəmə Hyala va Kəristəw kwa kwəli, mba'a bəvəə fəy ka mazə tə kwa bəzəmə nzə mə ghwəməy, bərɟi va niy ghərati na sləni va gwanata. ²¹ Sa fəy na tifa ki na, ka mənɪ mazə ghəciy dzəkən hyeler gwanashi, lə dzəkən shi nza bərɟi və shi dikə dikə ni, lə shi hazləni məndi və shi tə hidɪ, lə shiy sləkəpə tə hidɪ gwanashi, mba'a dzəkən slən shi har məndi slən tsa shi ya mbə vəghwə tsa sənənva tsa, ya mbə vəghwə tsaa dzaa səkə. ²² A Hyala bəvə shiy gwanashi, mba'a fanambəshi mbə dəvə Kəristəw ta sləkəshi ghəci. Dza na mba'a mənɪ ka ghən tsa kən mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. ²³ Ma mbəzliy nəw Kəristəw kwərakwə ki na, vəgha Kəristəw ghəshi. Kəristəw na, tifa ghəci gwanay tsa ci mbə mbəzliy nəw, ghəci sa tə hidɪ gwanashi ya pa' kwəmaba dɪba.

2

Wəzə hwər tsa Hyala ndammə ma piy tsa 'war'war tsa

¹ Niy nzay, ya tsəgha niy nza ghwəy tə ghwəmənɟwəy, nja mbəzli bəkwə bəkwə ni niy nza ghwəy kwa kwəma Hyala, va sa dfanati ma ghwəy fəti mba'a va kwəma ghwəy jikir na. ² Sa niy nzanay, war njasa mənɪ mbəzli tə hidɪ ni nəw ma Yesəw niy mənɪ ghwəy shiy kwərakwə. Ka ghwəy dzay, ka dɪ fəti niy nza, ta mənɪ kwəma dɪ mazə tsa hyelerəy nzəy dzar mbə safə. Ya tsəgha nzə sanay, *hil tsa va sləwa na mbəzliy dɪ

ma fəti va Hyala. ³ Ghwəmmə kwərakwə kiy, tsəgha niy nza ghwəmmə gwanammə, njasa nza ghəshi va, ka mənɪ war shi dɪ nəfə tsa ghwəmmə. Ka pəla war mənɪ shi maw vəgha ghwəmmə, lə shi dɪ məhərli ghwəmmə. Sa niy nza nzəy tsa ghwəmmə va tsəgha katanɟ katanɟ kiy, va tsəgha niy nza ghwəmmə ka mbəzli nza fəti və shi kwa kwəma Hyala kwərakwə ki, njasa nza nihwəti mbəzli va sana.

⁴ Dzəghwa ki na, dikəy wəzə hwər va Hyala tə ghwəmmə. Sa nzana tərənɟw ghənəzə dɪtəmmə kiy, ⁵ ya tsəgha niy nza ghwəmmə nja mbəzli bəkwə bəkwə ni kwa kwəma nzə va kwəma ghwəmmə jikir na na, dza na mba'a ndammə piy kwasəbə *Kəristəw kwərakwə. Ava va tsəgha kiy, war tə mbərəkə zhəhwər tsa Hyala tə ghwəy mbəlɪɟwəy ghwəy sana. ⁶ Səvəri mbə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw Kəristəw ndammə Hyala bərɟiy sati mbə mətɪ, mba'a ndammə mənɪ mazə kwasəbə Yesəw mə ghwəmə. ⁷ Wəzə tsa mənɪtəmmə Hyala va mbə Yesəw Kəristəwəy, ta mbə nihwəti mbəzliy taa nza, mbə tsahwəti vəghwə tsaa dzaa zhikəə sənay njasa nza dikə tsa zhəhwər tsa nzə ta mbəzli, ka tanamti nihwəti shiy gwa'a gwa'a, nə na. ⁸ Sa mbəlɪtəɟwəy Hyala vay, tə mbərəkə sləni ghərati ghwəy naw, vəlɪ tə gəm vəlɪtəɟwəy na, war tə zhəhwər tsa nzə tə ghwəy gwa'a tsəgha na. Səvəri mbə sa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa zhəhwər tsa nzə va. ⁹ Mənɪy mbəlɪ tsa mbəlɪtəɟwəy Hyala dzar kwa sləni mənɪ ghwəy, gar nə ndə na: «Tə slənəe mbəlɪree» kə, ka

1:20 1:20 SləniKY 2:33; Kwəl 3:1 **1:21** 1:21 6:12; Rm 8:38; Gal 4:8-9; Kwəl 1:13, 16, 20; 2:9-10, 15, 20 **1:22** 1:22 1:10; 4:15; 5:23; Cem 8:7; Kwəl 1:18; 2:19 **1:23** 1:23 vəgha Kəristəw na mbəzli nəw: 2:16; 4:1-16, 25; 5:30; 1Kwər 12:4-11, 27; Kwəl 2:19; 2:14, 18; 4:1-6; Kwəl 3:15; Kəristəw na sa tə hidɪ gwanashi ya pa' kwəmaba: 3:19; 4:10 **2:1** 2:1 2:5 **2:2** 2:2 6:12; Zhɟ 12:31; 14:30; SləniKY 26:18; 1Zhɟ 2:16 **2:3** 2:3 5:6, 8; Rm 1:28; Kwəl 3:6 **2:4** 2:4 Rm 8:39; 9:16; Zhk 5:11 **2:5** 2:5 2:8; Rm 3:24; 6:13; Kwəl 2:13 **2:6** 2:6 1:3; Kwəl 2:12; 3:1 **2:7** 2:7 1:7; Rm 5:20 **2:8** 2:8 Mt 20:15; Zhɟ 4:10; SləniKY 15:11; Gal 2:16 **2:9** 2:9 Rm 3:28; 1Kwər 1:31; 2Tim 1:9; Tit 3:5 **2:10** 2:10 Tit 2:14

məni fəgəw. ¹⁰ Gha ghwəmmə mənimmə njasa nza ghwəmmə tsa sanay, tə sləni ghəratı Hyala na, səvəri mbə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw Kəristəw məntəmmə na tsəgha. Sa nzana, ghwəmmə də'wə ghən tsa ghwəmmə sanay, sləni ghəratı Hyala nza ghwəmmə, ta mbə ghwəmməə ghəra na wəzə na sləni. Sləni wəzə na va dza ghwəmməə ghəray, Hyala va də'wə ghən tsa nza gwəmantı na ghala kwatanata, ta mbə ghwəmməə ghəra nza.

*Jakəva ka mbəzli kwətiŋ ni tə mbərkə Yesəw *Kəristəw*

¹¹ Nighətim sənənvay, *ka Zhəwifə yakəŋwəy məndiw. Ka Zhəwifəy, «Mbəzli *slanti fə'yasa nza ghəy na ghəy» kə ghəshi, ma ghəwəy na, mbəzli slanti ma fə'yasa ghəshi harŋwəy. Fə'yasa slanti ghəshi va tala kiy, sləni mənti ndə ngəri lə dəvə ciy dzəti ndə na. Ghəwəy ghəwəy ka Efesəy, zəzəvəm njasa niy nza ghəwəy kwatanə. ¹² Ghala pətsa vay, mbəzli kərakə kərakə ni lə Kəristəw niy nza ghəwəy. Niy nza jakəva tsa ghəwəy tıba lə hwəlfə təravə Hyala nja ka Zhəwifəw, ka məlmə niy nza ghəwəy və shi. Ma kwəma wəzə na niy pəhəti Hyala ta mananshi kaa mbəzli mbə nanzə va hwəlfə təravə nay, niy nza kwal va ghəwəy gar kwəməvəw. Tikə ghəwəy niy nza lə nza tsa ghəwəy tə hidı ni ngar ki na, niy nza na ghəwəy kwəma wəzə na fəy ghəwəy ghən tsa ghəwəy gəzliŋə ti, ta kwəməvə tibaw. Niy sənata Hyala katanə na ghəwəyəw, tsəgha niy nza ghəwəy. ¹³ Sa jakəŋwəy ghəwəy lə Yesəw Kəristəw nana kiy, ghəwəy ghəwəy mbəzli niy nza va kərakə ni lə Hyala

na, ndəkwə ndəkwə zhəghəŋwəy ghəwəy li nana. Tə mbərkə miymiy ci va shəkəshi nza ghəwəy tsəgha. ¹⁴ Kwatanəy ka jaka niy nza ka Zhəwifə lə *mbəzli kamaa ka Zhəwifə. Dzəghwa Yesəw mba'a bəkə zərkə dzəghwa jipə shi, mba'a jakəti ka Zhəwifə lə mbəzli kamaa ka Zhəwifə, ka hwəlfə kwətiŋ na. Lə məti ci ngəzlamti na zlaraa niy tihəvərimmə, dza na mba'a banti mbəz tsa kwa jipə ghwəmmə. ¹⁵ Kwəma pəhəti ka Zhəwifə lə shi gəzəpə na məni ghəngəhən ni gwa'ay, aa paslamtishi, ta mbəə jakəti hwəlfə bakə na va ka hwəlfə 'war'war na kwətiŋ, mbə jakəva tsa shi li. Dza na mba'a faghwa zərkə kwa jipə shi tsəgha ki. ¹⁶ Lə kwəma məti ci va vəgha tsəməy, li paslamti na mbəz tsa kwa jipə hwəlfə bakə na va, li ghəci jakətishi ka vəgha ndə kwətiŋ, zhini mba'a sləkati kwəma kwa jipə shi lə Hyala. ¹⁷ Ava tsəgha səəkə Yesəw Kəristəw gəzanwəy Yəwən kwəma wəzə na bəpə zərkə, ghəwəy mbəzli kamaa ka Zhəwifə kərakə ni vəgha Hyala, mba'a kaa ngəŋəy ghəy ka Zhəwifə, ghəy ni ndəkwə ni vəgha nza. ¹⁸ War tə mbərkə Yesəw Kəristəw kwəməvə ghwəmmə kətiva gwanammə dzəvəgha Didi Hyala. *Safə tsa Hyala tsa kwətiŋ tsa kəətitəmmə na ta tsəhə vəgha Hyala.

¹⁹ Ma nana kiy, ghəwəy ghəwəy mbəzli kama vaa ka Zhəwifəy, ka səəkə səəkə, ya ka məlmə nza ghəwəy ghəwəlaw. War jakə nza ghəwəy gwanəŋwəy mbə hwəlfə mbəzli Hyala, mbəzli kəghi tsa nza gə ghəwəy nana kwərakwə. ²⁰ Ghəwəyəy nihwəti hərəzli ndəbəti məndi ciki li shi nza ghəwəy. Ma

2:11 2:11-13 Rm 11:17 **2:11** 2:11 5:8; sla fə'yasa: Gal 5:6; Flp 3:3 **2:12** 2:12Rm 9:4; 1Kwər 15:19; Kwəl 1:21-22; 1Tes 4:13; kaa mbəzli kamaa ka Zhəwifə niy nza shiy gəzəkə Hyala bə kaa ni nza mbəzliw: 2:19 **2:13** 2:13mbəzli ndəkwə ndəkwə ni lə ni kərakə ni: 2:17; 3:6; miymiy: 1:7; Gal 1:4 **2:14** 2:14 zərkə: 2:16; 4:3; Kwəl 1:20; hwəlfə kwətiŋ na: 1:23; Rm 10:12; 1Kwər 12:13; Gal 3:28 **2:15** 2:15 2Kwər 5:17; Kwəl 2:14 **2:16** 2:16 1:23; Rm 5:10; Kwəl 1:20-22 **2:17** 2:17 Ezay 57:18-19; SləniKY 2:39 **2:18** 2:18 3:12; Rm 5:2 **2:19** 2:19 2:12; 3:6; Ebr 12:22-23 **2:20** 2:20 Mt 16:18; 1Kwər 3:10-11; ShiZhŋ 21:14

ka gəzə kwəma Hyala ghəshi lə *ka kwal Yesəw na, hərəzli fə məndi səda ciki li shi. Dzəghwa Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ci na hakwə tsaa jihəti ciki tsa va ghəci. ²¹ Ghəci mənti na ciki tsa va dzəŋ dzəŋ, zhini tə mbərkə ci ghəci kəlivaati. Ta nza ka *ciki Hyala tsa dəwdew tsa, mbə slən tsa ci ghəci Ndə sləkəpə. ²² War tə sa jakayvaŋwəy ghwəy li nza ghwəy ka nihwəti hərəzli fambə məndi ta nga ciki tsa dza Hyalaa nzəy mbə, lə Safə tsa nzə dəwdew tsa kwərakwə ki.

3

A Hyala cikəvəri shiy niy fəy na tə ghwəbə, ka gəzəshi Pəl kaa mbəzli

¹ Tə mbərkə kwəma va kiy, mbə cə'wə Hyala nzee tə ghwəy, yən yən Pəl. Avanaŋ kwa fərshina nzee sana sa kalaghwara məndi tə mbərkə kwəma Yesəw *Kəristəw sa gəzaŋwəy ya ghwəy *mbəzli kamaa ka Zhəwifə. ² Ta na navay, a ghwəy favə njasa pəərətəra Hyala lə wəzə hwər tsa nzə, ta dzee ta məni sləni mbə ghwəy. ³ Dzəghwa na mba'a camtəra kwəma shiy niy zəzəti na va ghala kwatəŋata ta mənishi, niy fəy na tə ghwəbə niy nza ki. E gəzəkəŋwəy kwəmaa dzəkən kwəma va jəwə mbə zliya na. ⁴ War jangə ma ghwəy kwəma vay, ta sənay dza ghwəy dza njasa sənatee kwəma tar Kəristəw, niy fəy Hyala tə ghwəbə. ⁵ Ma niy nzay, niy cikəvəri kwəmaa fəy na va tə ghwəbə Hyalaa dzəti ngwəla kaa mbəzliw. Dzəghwa na nana kiy, mba'a cikəvəri lə Safə tsa nzə dəwdew tsa kaa mbəzli nzə dəwdew ni, nja *ka kwal Yesəw ghəshi lə ka gəzə kwəma Hyala. ⁶ Tə mbərkə Yəwən kwəma wəzə na vay, ta kwəmavə zəmə ghi tsa fəy Hyala kaa mbəzli nzə dza *mbəzli

kamaa ka Zhəwifə kwərakwə, jakə lə ka Zhəwifə. Vəgha Yesəw Kəristəw ghəshi gwanashi. Zhini gwanashi ghəshi taa kwəmavə shiy gəzəkə Hyala bəpə mbə Yesəw Kəristəw. Ava ghənzə na kwəmaa niy fəy Hyala tə ghwəbə.

⁷ Yən kiy, tə wəzə hwər tsa nzə ndara Hyala sləni gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli. Sləni ndara na vay, bərzi nzə na sa va cikəvəri na. ⁸ Yən kiy, yən gwəra na kwa tsee kwal mbə mbəzli nəw Kəristəw. Ma dza Hyala na, mba'a məntəra wəzə hwər, dzəghwa na həŋ ndara gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli kamaa ka Zhəwifə, ta dzee gəzənsi kwəma shiy səkə va Kəristəw ka taŋamti nihwəti shiy gwa'a gwa'a, kala mbay ndə sənay bərkətishi. ⁹ Hyalaa ngati shiy gwa'a ghwənara na, ta dzee pəraslanavə kaa mbəzli dzəkən shiy niy zəzəti na məni ghala kwatəŋa mba'a niy ghwəbəyshi. ¹⁰ Ma cimmə Hyala kwəma vaa səvəri nana ki, ə dī Hyala ka kwal nzə lə ya nimaŋa shi ka bərzi mə ghwəməə nashi mbəzli nəw Yesəw jakəjakə ka mbəzli kwətiŋ, sa ka ghəshi nay jakəva tsa va na, mba'a ghəshi sənay dāŋ tsa kwəma sənata Hyala ghəŋghən tsa nzə. ¹¹ War njasaa niy təkəti na va məni nzə ghala kwatəŋatay tsəgha mənti na, lə Yesəw Kəristəw Ndə sləkəmmə mənti na kwəmaa təkəti na va. ¹² Sa nzana, mba'a ghwəmmə bənavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw Kəristəw tsa va kiy, jakəjakə nza ghwəmmə li. Va tsəgha kwəmavə ghwəmmə kwal, kala hazləni kwa hwər ghwəmmə ya jəwə nzə ta dzəghwa kwəma Hyala. ¹³ Va tsəgha sana kiy, ə cə'wəŋwəy ya, əntaa ghwəy taa zhiniŋ dza her ka

2:21 2:21 1Kwər 3:16 **2:22** 2:22 1Pi 2:5 **3:1** 3:1-3 Kwəl 1:25 **3:1** 3:1 fərshina: 4:1; Flp 1:7; Kwəl 4:18; Flm 1, 9 **3:3** 3:3 3:6 **3:4** 3:4 Rm 16:24; 2Kwər 11:6 **3:5** 3:5 Kwəl 1:26 **3:6** 3:6 kwəmaa niy fəy Hyala tə ghwəbə: 1:9-10; 2:13-14, 18-19; 3:9-11; Rm 16:25; Kwəl 1:26-27 **3:8** 3:8 yən gwəra na kwa tsee kwal: 1Kwər 15:8-10; Gal 1:13-16; Flp 3:6-8; 1Tim 1:12-16 **3:9** 3:9 1:4 **3:10** 3:10 1:21, 23 **3:12** 3:12 Rm 5:2; Ebr 4:16; 10:19 **3:13** 3:13 Kwəl 1:24

zhəyŋwəy lə hwəm, va sa nzee mbə sa ngəra'wə sana tə kwəma ghwəy ma. Sa nzanay, dimə tərəŋw na dza ngəra'wə tsa see tsa tə kwəma ghwəy fatəŋwəy.

*Njasa nza dī tsa dīmmə Yesəw *Kəristəw*

¹⁴ Va tsəgha tsəfəkwəree kwa səda Hyala sana, ghənzə Didi. ¹⁵ Ghənzə sa səvəri mbəzli mə ghwəmə lə ni tə hidī gwa'a səvəri mbə. ¹⁶ Ə cə'wee ghənzə sa nza bama və tərəŋw, a ghənzə bəŋwəy bərciy dzəmbə nefer ghwəy lə Safə tsa dəwdew tsa, a ghwəy mbəə nza lə bərçi, əntaa ghwəy barva kwa kwal tsa nza. ¹⁷ Zhini mbə cə'wə Hyalee ta mbə Kəristəw nza mbə nefer ghwəy sa nza mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy. Ə cə'wee ta mbə ghwəy diva kwa jipə ghwəy tərəŋw nja ngwarməmə, kala kədi ma diva tsa va. ¹⁸ Ma nza ghwəy lə nihwəti mbəzli Hyala gwanəŋwəy mbəə sənay njasa dītəmmə Kəristəw. Mba'a ghwəy sənay dī tsa dītəmmə na vay, ka kərkəvaw, mbə dīmmə na ya hwəmba, aa dīti ya wa ndə, ya kwəma na ndə gwa'a, pə ghwəy. ¹⁹ Zhini mba'a ghwəy sənay dī tsa Kəristəw vay, aa taŋamti sənata kwəma ndə ngəri, pə ghwəy. Ya tsəgha sənay ya ka favə dī tsa va gwanay ndə ngəriw pənəy, war mbə cə'wə Hyala nzee ta mbə ghwəy favə. Ma nza Hyala təhayŋwəy nefer ghwəy vidī vidī, ya lə namaba kwəma nza gwa'a gwa'a.

²⁰ A Hyalaa mbay ghəratī sləni lə bərçi nza va fambə na mbə ghwəmmə, ka taŋamti shi dəw ghwəmmə və, lə shi təkə ghwəmmə gwa'a. ²¹ Ghənzə tsəghay, ə pə ghwəmməə fal Hyala mbə slən tsa Yesəw Kəristəw, ghwəmmə mbəzli nza Yesəw. Fal ghwəmmə ya

hwəmba nza, pa' kwa ndimndim jiji! *Amin.

4

Ka vəgha ndə kwətīŋ mənishi mbəzli nza Yesəw

¹ Va tsəgha na ki, yən yən sa kwa fərshina tsa tə sa ghəree sləni kaa Ndə sləkəpə Yesəwəy, ə cə'wəŋwəyee, a nə yay, nəwəm kwəma Hyala njasa harəŋwəy na ta nəw nza. ² Əntaa ghwəy kəli ghən tsa ghwəy ma, ka məhərli pə ghwəy mənīŋwəy, yaŋ pə ghwəy kaa kwəma ya namaba nza. Dim ghən tsa ghwəy tərəŋw, ka sə'wa kwəma ndə, ya tsamaba mənti na kwa jipə tsa ghwəy. ³ Ma jakə tsa jakayŋwəy *Safə tsa Hyala va dəwdew tsa mba'a faghwa zərkə kwa jipə ghwəyəy, jihəkəvəŋwəyəm əntaa jakəva tsa va kərəy kwa jipə ghwəy. ⁴ Ghwəy gwanəŋwəy ghwəy mbəzli nza Yesəw va kiy, vəgha kwətīŋ nza ghwəy. Safə tsa Hyala dəwdew tsa, sa kwətīŋ tsaa kwəməvə ghwəy gwanəŋwəy. Shi harəŋwəy Hyala va ta fə ghən ghwəy gəzliŋə ti shi ba na, shiy kwətīŋ ghəshi. ⁵ Ghwəmmə gwanamməy, kwətīŋ na tsa ghwəmmə Ndə sləkəmmə, kaa ndə kwətīŋ ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə, *batem tsa kwətīŋ tsa sa məntəmmə məndi. ⁶ War kwətīŋ na Hyala gwa'a tsəgha, ghənzə dəshi mbəzli gwanashi. Ghənzə məni mazə dzəkən mbəzli gwa'a gwa'a. Ghənzə ghəra sləni lə mbəzli gwa'a, ya pa' kwəməba.

⁷ Vəgha kwətīŋ nza ghwəmmə tsəgha, ma nanzə kiy, ya tsamaba ndə mbə ghwəmmə sanay, a *Kəristəw banavə ni ci bərçi ta ghəra sləni njasa taranakəshi na. ⁸ Ma kwəma mənti Kəristəw va tsəghay, war njasa niy gəzəkə

3:14 3:14 6:18-19 **3:16** 3:16 Kwəl 1:11 **3:17** 3:17 Zhj 14:23; Ef 5:2; Kwəl 1:23; 2:7 **3:18** 3:18 Kwəl 2:2 **3:19** 3:19 1:23; 5:2, 25; 2Kwər 5:14; Kwəl 2:9-10 **3:20** 3:20 Kwəl 1:29 **4:1** 4:1 3:1 **4:2** 4:2 5:2; Kwəl 3:12-13 **4:3** 4:3 2:14-16; Kwəl 3:14-15 **4:4** 4:4 1:23; 2:18 **4:5** 4:5 Zhj 10:16; 1Kwər 8:6; batem: Mt 28:19; Rm 6:3-4 **4:6** 4:6 1Kwər 12:6 **4:7** 4:7 Rm 12:3, 6; 1Kwər 12:11 **4:8** 4:8 Cem 68:19

məndi va mbə zliya na, sa niy ni va:

Aa pəhəti ka jaka ci, mba'a dzəməy dzəmə ghwəmə li shi

dza na mba'a təhanavə bərci ta ghəra sləni

kaa mbəzli tikə tə hidfi, kə niy ni.

⁹ Ma sa nə na va aa dzəməy kəy, njaa dī kwəma va gəzə kala ə ghəci səkway tikəə dzəti hidfi ni di, madfi na ta gha dzəməə? ¹⁰ Va tsəgha nzana, ma ntsaa səkway vaa dzəti hidfi kiy, ghəcia saa zhiməy vaa dzəməə dzəti pətsa kərkə ghwəmə bə ki, ta mbəə nza, war ghəci sa tifa ya pa kwəmaba gwa'a gwa'a.

¹¹ Ava ghəcia saa təhanavə bərci va ta ghəra sləni kaa mbəzli ghəngghən ghəngghən njasa dī na, dzəghwa na, mba'a bənavə bərci kaa nihwəti mbəzli ta nza ghəshi ka ka kwal ci, nihwəti na, ta nza ka ka gəzə kwəmaa səkə va Hyala, nihwəti na, ta nza ka mbəzliy dza ta ci kwəma nzə kaa nihwəti mbəzliy sənata ma, ma nihwəti na, ta nza ka ka ndəghwə mbəzli ci, nihwəti difa na, ta nza ka ka bənanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. ¹² Tawa təhanavəshi Kəristəw bərci va kaa mbəzli va tsəghay, ta mbə ghəshiy gwəma mbəzli Hyala gwanashi, ta ghəra sləni nzə, mba'a ta mbə ghəshi, ghəshi shiy mənishi va ka vəgha Kəristəw kwətiŋ kəli dza kwa kwəma kwa kwəma.

¹³ Ma tsəgha kiy, nza ghwəmmə nza jakəjakə gwanammə, tə sa nzana kaa zəghwə Hyala ghwəmmə bənavə nefer ghwəmmə, mba'a ghwəmmə sənay Zəghwə va. Ma nza ghwəmmə mənimmə ka mbəzli təhə təhə ni, mbəzliy kərkamti kwəma gwanata nja Kəristəw ki.

¹⁴ Ghalabə kiy, ka dza ghwəmmə nza nja ndərazhi jəw jəw ni va, ka məndiy ngədəhwə lə dzərvəw. Mbəzliy pala tsəhwəli va ta ngədī nihwəti mbəzliy dzəmbə kwəmaa

kama ka kwəma Hyala katanj nay, ka dza ghəshiy ngədəhwəmmə lə na shi va bəni kwəma ghəngghən ghəngghən na ghalabaw. ¹⁵ Na na ghwəmməy, ta nzəyəmmə dza ghwəmmə tə na katanj na kwəma Hyala, ka dīva kwa jipə ghwəmmə gwanammə. Ma tsəgha kiy, ta kəli dza ghwəmmə kwa kwəma, ka mənimmə yəm lə Kəristəw. Ghəci na ghən tsa ghwəmmə. ¹⁶ War tə mbərkə ghəci, ghəci ghən tsa va kwəmavə ghwəmmə, ghwəmmə mbəzliy nəw gwanashi jakəva ka vəgha kwətiŋ, njasa tsəbəti Hyala va vəgha ndə kwa dighesler ci, ta nza ghəci ka ndə kwətiŋ. Ghala pətsa ka shi tə vəgha ndə vaa nza mbə ghəra sləni shi wəzə wəzə njasa təbə ghəshiy mənī gwanashiy, kar nahwəti bəlaa nza gwəŋəta, kala war mbə kəti ghən tsa shiw. Ava tsəgha na kwəma mbə ghwəmmə, ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw, kama na war mbə mənī na ci sləni ndə ya wa ndə, zhini ka dīva ghwəmmə kwa jipə ghwəmməy, ta mətəhə kəli dza ghwəmmə kwa kwəma kwa kwəma, ghwəmmə vəgha Kəristəw va.

Njasa təbə na ndəə nza nana, sa bənavə na nəfə tsa ci kaa Yesəw

¹⁷ Avanta kwəma dēe gəzanjwəy mbə slən tsa Ndə sləkəpə: Əntaa ghwəy dzaa zhiniy mənī shiy ghwəla mbə nzəy tsa ghwəy nja shi mənī mbəzliy nəw ma Hyala ma. Ghəshi na nashiy, kwəma gəzanshi məhərli shi va kama ghən tiy nəw ghəshi. ¹⁸ Məhərli shi vay, mbə kwəsli na, kwəma sənata ghəshi tifa. Caslakə slakə mənī ghəshi ghən tsa shi. Va tsəgha kiy, ka mbay ghəshiy kwəmavə piy tsa 'war'war tsa bəpə Hyalaw. ¹⁹ Ha'wə kwa na shi mətəə ya jəwəw, mbərkə zlanay ghəshi ghən tsa shi kaa mənī shi ha'wə ha'wə ni jikirkir ni, ya

4:9 4:9 Zhj 3:13 4:10 4:10 1:23 4:11 4:11 1Kwər 12:28 4:12 4:12 1Kwər 14:26 4:13 4:13 Kwəl 1:28 4:14 4:14 1Kwər 14:20; Ebr 5:13-14; Zhk 1:6 4:15 4:15-16 5:2 4:15 4:15 1:22 4:16 4:16 1:23; 2:21-22; 4:13, 25; Kwəl 2:19 4:17 4:17-18 5:8; Rm 1:21; 1P1 1:14 4:19 4:19 Kwəl 3:5

nimaḅa shi rəḁa rəḁa ni gwanashi na, kala ḁi ma ghəshiy təhəva lə mənī shi.

²⁰ Na na ghwəy na ghwəy kiy, niy ḁanavəḅwəy gəla niva shiy mənḁi mbə kwəmaa niy ḁəniḅwəy mənḁiy dzəkən *Kəristəwəw. ²¹ A ghwəy favə kwəmaa gəzəvaa dzəkən gwa'a. Ghwəy ghwəy mbəzliy nəw Yesəwəy, a mənḁi ḁanavəḅwəy kwəma katan katan na, njasa ḁanavəpə Yesəw. ²² Ghənzə tsəgha kiy, zlayəm nzəy tsa ghwəy kwatanə. Ghalabəy, shi ḁi vəgha ghwəy niy ngəḁiḅwəy na, mba'a ghəshi niy fambəḅwəy mbə kwəma hwəvə hwəvə na, mba'a ghəshi yadamtəḅwəy. ²³ A pə ghwəy zlatanavə məhərli ghwəy lə nəfə tsa ghwəy kaa Hyala a ghənzə zhəghantishi ta nza ghwəy 'war'war. ²⁴ Kəsəvəm nzəy tsa 'war'war tsa, saa mənīy ge'i kwa zəzə kwəma Hyala. Ma nza na katan na va kwəma fambəḅwəy mbə nzəy tsa slar tsa təḁanta kaa Hyala.

²⁵ Ghənzə tsəgha kiy, zlatam slasla dzərvə, war kwəma katan na pə ghwəy gəzə kwa jipə ghwəy. Sa nzanay, ka bəlahi tə vəgha Yesəw jakəshi ka vəgha ci kwətiḅ, mənimmə ghwəmmə gwanammə. ²⁶ Mba'a kə nəfə tsa ghwəy satiy va kwəmay, nighə tə ghwəy əntaa ghwəy tərəḅwəy dzəmbə *kwəma jikir na, ka nzəy ghwəy lə nəfə pa' hetihwer ma, ²⁷ əntaa ghwəy dzaa ḁanavə kwal tsaa kəriḅəḅwəy dzəti pi kaa *ndə jaka ma. ²⁸ Mba'a kə ndə niy ghəliy, ə kə zlata ghəli va, a ghəci ghəra sləni katan na lə di-divi ci, ta mbəə kwəma ni ci shiy, mba'a ta kwəmavə shiy kəti ka cicikwə. ²⁹ Əntaa ghwəy gəzə kwemerəy həhəərə mbəzli ma, gəzəm

war kwəmaa dzaa təḁə, gar kəətiti nihwəti mbəzli ta kwəmavə bərçi mbə nzəy tsa shi lə Hyala. Kwəma gar kəətiti mbəzliy fa kwəma ghwəy mbə kwəma kən shi pə ghwəy gəzə. ³⁰ Əntaa ghwəy mənī shiy bə nəfə tsa *Safə tsa Hyalaa sati ma, sa nzanay, li fati Hyala lamba nzə tə ghwəy, lamba fatəḅwəy na va ciḅwəy na njasa dza Hyalaa mbəlantəḅwəy gwa'a gwa'a mbə dəvə kwəma jikir na. ³¹ Ka kəsə ndə ghwəy kwa hwər ma, ka sati nəfə tsa ghwəy ma, ka ghwərvə ghwəy ma, ka nanabə ghən tsa ghwəy ghwəy lə gəzə kwemer ghyanakə ni ma, ka tsərəva ghwəy ma, gwa'a pə ghwəy ḁanti hwəlfə kwəma ndərəm ndərəm na səvəri mbə ghwəy. ³² Ə pə ghwəy mənī wəzə hwər, ka zhəhwər ta ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, pəlata tə ghwəy kwəma jikir na məntəḅwəy mənḁi mbə nəfə tsa ghwəy, njasa pəlatanəwəy Hyala va na ghwəy, tə mbərkə sləni ghərati Kəristəw.

5

Nzəy tsa mbəzliy nəw Yesəw mbə wan pi tsa nza ghəshi nana

¹ Ghwəyəy, ndərazhi Hyala ḁiti na nza ghwəy. Njana nzana tsəgha kiy, mənī pə ghwəy mənī kwəma nja ghənzə kwərakwə ki. ² War ḁi pə ghwəy ci mbə kwəma mənī ghwəy gwanata. Njasa ḁitəmmə *Kəristəw va pa' ka zləḁati mətiy tə ghwəmmə, mba'a ḁanavə ghən tsa ci kaa Hyala, ka məjə'a shi vəlanati mənḁi kaa Hyala, shi slənəy mənḁi gwəraa təḁanta.

³ Sanay, mbəzli Hyala mənīḅwəy ghwəy. Sa nzana va tsəgha kiy, shiy nja kar mənī ghwərghwər, lə kwemer rəḁa rəḁa ni, lə mənī mətsə ta shiyəy, ka təḁə mənḁiy favə gaka

4:20 4:20 Rm 8:13; Gal 6:8; Kwəl 3:9 **4:23** 4:23 Rm 12:2 **4:24** 4:24 Ghava 1:26-27; 2Kwər 5:17; Kwəl 3:10 **4:25** 4:25 4:16; Zak 8:16-17; Kwəl 3:8-9 **4:26** 4:26 Zhk 1:19-20 **4:28** 4:28 1Tes 4:11 **4:29** 4:29 5:4; Kwəl 3:8; 4:6; Zhk 3:10 **4:30** 4:30 1:13-14; Ezay 63:10; Gal 5:25 **4:32** 4:32 Mt 6:14; 18:22-35; Kwəl 3:12-13 **5:1** 5:1 Mt 5:48; 1Zhnj 3:1 **5:2** 5:2 3:17-18; 4:2, 15-16; 1Kwər 8:1; 2Kwər 5:14; Gal 6:10; Flp 2:2; Kwəl 2:2; 3:14-15; shi slənīy mənḁi kaa Hyala: Gal 1:4; Ebr 10:5-10 **5:3** 5:3-5 Gal 5:19-21 **5:3** 5:3 Kwəl 3:5

shì mbə ghwəy ghwəla ya kadì kadì nzəw. ⁴ Ya kwemer ha'wə ha'wə ni, lə shì kama ghən ti shì, lə ndì gwəm̄ti gəmgəm̄ nay, ka səkwa gəla ni tsəgha ni va shiy tə miy tsa ghwəy ma. Wəzəba 'wəsa pə ghwəy mananta kaa Hyala lə miy tsa ghwəy. ⁵ Sənay tə ghwəy, ndə tìba mbə mbəzliy məməni ghwərghwər, lə kwəma rəda rəda na, mba'a dzaa kwəməvə nzəy tə pətsa sləkə Kəristəw, vəgha Hyalaw. Tsəgha na kwərakwə lə ndə mət̄sə, sa nzana, mənì mət̄sə ta shiyəy, ghala mbə lə ta mbəriw.

⁶ Əntaa ghwəy zləba məndiy ngədiŋwəy lə kwemer kama ghən va ti shì ma. War va gəla hwəlfə shì tsəgha ni va gwəra nəfə tsa Hyalaa satiy dzəkən mbəzliy dī ma fəti va və gwanashi. ⁷ Əntaa ghwəy zləba jakəva lə gəla mbəzli tsəgha ni va tepə ma!

⁸ Niy nzay, mbəzliy dza mbə kwəsli niy nza ghwəy. Nana ki sa jakəŋwəy ghwəy lə Ndə sləkəpə Yesəwəy, mbəzliy dza mbə waŋ pi nza ghwəy. Va tsəgha kiy, mənim kwəma nja mbəzliy dza mbə waŋ pi nana. ⁹ Sa wana gəzee tsəghay, sa nzana mbəzliy dza mbə waŋ piy, shì wəzə ni ka ghəshiy mənì, ka gəzə kwəma tidid̄ na, lə na katan̄ na. ¹⁰ Ghənzə tsəgha kiy, dīkəvaŋwəyəm̄ ta pəla bəni sənata naa təbanci kwəma kaa Ndə sləkəpə. ¹¹ Ka tsəhə dəvə ghwəy ghwəy ya jəw dzəmbə mənì shì kama ghən va ti shì mənì mbəzli mbə kwəsli va ma. Wəzəba gh-wazhə gh-wazhə kəslanshi ghwəy kwəma shì va mənì ghəshì jikir naa dzəti ngwəla. ¹² Na katan̄ nay, a ha'wəə ghəranci kaa ndə va gəzə shì məməni ghəshì va mbəmbə ni, ya kwataka lə miy gwa'a tsəgha. ¹³ Dzəghwa tə pətsa nza waŋ piy,

ghwazhəta ka kwəma shì vaa nza tə ngwəla. ¹⁴ Sa nzana ya nimaba shiy na shiy cikəvərivashiy dzəti ngwəlay, ta zhəghəshì dza ghəshì ka shì mbə waŋ pi. Va tsəgha ha ghwəmə kwa cəm, ma pə ghwəmməy:

Fərghəŋa di, gha ntsa tə hi,
zhakatiŋa mbə mət̄i,

a Yesəw Kəristəw mbərəə dzəkən
gha nja vici,

pə ghwəmmə.

¹⁵ Ava va tsəgha na ki, mənim məhərli ta dza dza ghwəy kwa kwal Hyala, əntaa nzəy tsa ghwəy taa nza nja sa mbəzliy sənata ma kwəma. Wəzəba nza ghwəy ka ka sənata kwəma na. ¹⁶ Ma vəghwə tsa ndatsə tsay, jikir na, ghənzə tsəgha kiy, ka kəslimbə ghən ghwəy ma, kwəma wəzə na pə ghwəy mənì ya hwəmba nzə. ¹⁷ Ma dibay, əntaa ghwəy dzaa mən̄ti ghən tsa ghwəy nja deshəter ma. Təkəm kwəma wəzə, a ghwəy mbəə sənay njasa dī Ndə sləkəpə ghwəy mənì.

¹⁸ Ka sa shì sa ghwəy gar ghyamtəvaŋwəy ma, shì dza niva shiy ghakəŋwəy tìba kala war fambəŋwəy mbə kwəma gəmgəm̄ naw. Wəzəba zlashì ghwəy nefer ghwəy a ghəshì tihəshì paf paf lə *Safə tsa Hyala dəwdew tsa na. ¹⁹ Bəm bər̄ci kwa jipə tsa ghwəy kaa ghən tsa ghwəy lə cemer kwa Zliya Hyala, lə ndəgha waza, mba'a lə nihwəti cemer ghəngəhən njasa dza Safə tsa Hyala dəwdew tsa cinwəyshi. Faləm Ndə sləkəpə, ka hanci cəm, ka zləba wəzə lə nəfə kwət̄iŋ gwanəŋwəy. ²⁰ War 'wəsa pə ghwəy mananta kaa Didi Hyala ta shiy gwanashi, ya hwəmba nzə, lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw.

5:4 5:4 4:29; Kwəl 3:8 **5:5** 5:5 Rm 5:17 **5:6** 5:6 Rm 1:18; Ef 2:3; Kwəl 2:4, 8; 3:6 **5:8** 5:8 niy nzay: 2:3, 11-12; 4:17-18, 22; Kwəl 3:7; Tit 3:3; mbə waŋ pi: Zhŋ 8:12; Kwəl 1:13; 1Pi 2:9 **5:9** 5:9 Gal 5:22-23 **5:10** 5:10 Rm 12:2; 1Tes 5:22 **5:13** 5:13 Zhŋ 3:20-21 **5:14** 5:14 Ezay 26:19; 60:1; Rm 13:11; Zhk 5:8 **5:16** 5:16 Kwəl 4:5 **5:17** 5:17 1:17; Rm 12:2 **5:18** 5:18 Fir 23:31-35; Rm 13:13 **5:19** 5:19-20 Cem 33:2-3; Kwəl 3:16-17; Ebr 13:15

Njasa tæbø nzøy tsa kar zal læ mali ci

²¹ Dim fæti kaa ghøn tsa ghwøy kwa jipæ ghwøy. Sa nzana mbæzliy di fæti ta kwøma *Køristøw ghwøy gwananwøy.

²² Avee gøzanwøy ghwøy mi'i, dim fæti va zhør ghwøy, njasa danci ghwøy kaa Ndø sløkøpø. ²³ Sa nzanay, zal sløwa na mali ci, njasa sløwa Køristøw va mbæzliy nøw kwørakwø. Mbæzliy nøw vay, vøgha ci na ghøshi, shi mbøliti na. ²⁴ Ghønzø tsøghay, war njasa fa mbæzliy nøw Yesøw va kwøma war vø na, tsøgha pø ghwøy ghwøy mi'iy fa kwøma va zhør ghwøy, ya namaba kwøma nzø gwa'a.

²⁵ Ghwøy ghwøy zhør kwørakwø kiy, di pø ghwøy di mi'i ghwøy, njasa diti Køristøw va mbæzliy nøw, pa' ka zløbavø mæti ta kwøma shi. ²⁶ Mænti na tsøghay, ta mbø ghøshiy nza ka mbæzli Hyala, dza na mba'a yabantishi læ *batem, mba'a læ gøzø kwøma ci. ²⁷ Sa di na ghøshiy søkø ta garø kwa kwøma ci, nja makwa dza mændi ta pøhanci, læ mægøla ti shi, war ka mbø røw røw, kala para fæti tar kabaka shi gar tsøerøshi ndø. ²⁸ Ava tsøghaa na zhør kwøma ka ghøshi mæni kwørakwø ki. Ghwøy ghwøy zhørey, di pø ghwøy di mi'i ghwøy njasa ka ndø vaa di ghøn tsa ci kwørakwø. Ma ntsaa diti mali ciy, ghøn tsa ciy diti na. ²⁹ A ghwømmø sønay na kwagwa'a na kiy, ndø tifa kala di ghøn tsa ciw, war ka zømanci shi zømø, ka ndøghwø, ka ndø mæni, njasa mæni Køristøw va læ ghwømmø, ghwømmø mbæzliy nøw, ³⁰ sa nza ghwømmø gwanammø bølahi tø vøgha ci. ³¹ A ghwøy sønay njasa niy tsasliti mændi mbø Zliya Hyala,

ma kø mændi niy niy: «Ava va tsøgha dza zal søvøriy ðarvay vøgha kar døy læ mbøghøy, nza ghøshi dzaa jakøshi læ mali ci. Ma nza ghøshi bakanashi mønishi ka vøgha kwøtiñ» kø mændi niy ni. ³² Ma mbø gøzø kwøma vay, a kwøma tifa dikø tø ghwøbø. Ma vøya nee sa bøkø yay, dzækøn kwøma Køristøw læ mbæzliy nøw kwøma ci gøzøva kwøma va. ³³ Nanzø dibay, aa gøzøva kaa ngønwøy kwørakwø ki. Ya tsamaba ndø ci mbø ghwøyøy, di køø di mali ci njasa di na ghøn tsa ci. Tsøgha mali kwørakwø ða, ka di fæti va zata.

6

Njasa tæbø nzøy tsa ndørazhi læ mbæzliy yakøshi

¹ Ghwøy ghwøy ndørazhiy nøw Ndø sløkøpø kwørakwø kiy, fam kwøma va mætikwøkwør ghwøy. Sa nzanay, ghønzø na na wøzø na kwøma. ² Ghønzø na kwa taja kwøma gøzøkø Hyala bøpø zhømø ti, mbø *kwøma pøhæti na gwanata. Sa nø na va: «Fa kwøma va kar døjna læ møjna, ³ ghalaba kiy, ma nza gha nza kwøriñ mbø nzøy tsa gha dzøghwa daj piya gha taa nza tø hidi» kø.

⁴ Gha gha didi kwørakwøy, ka i ndørazhi gha gha læ nabøshi gar sati nøfø tsa shi ma, ðananshi kwøma læ møhørlø, ka ishi læ kwal njasa citønwøy Ndø sløkøpø Yesøw kwørakwø.

Njasa tæbø nzøy tsa mevivi læ mbæzliy sløwashi

⁵ Ghwøy ghwøy meviviy, fam kwøma læ gwørgwøre va mbæzliy sløwanwøy tikø tø hidi, ka ha'wø ti shi læ nøfø tsa ghwøy kwøtiñ, njasa ka ghwøy vaa fa kwøma va

5:21 5:21-6:9 Kwøl 3:18-4:1; 1Pi 2:18-3:7; 1Tim 2:1-13; Tit 2:1-10; 1Zhj 2:12-17 **5:21** 5:21 1Pi 5:5
5:22 5:22-24 Kwøl 3:18; Tit 2:5; 1Pi 3:1 **5:22** 5:22 1Kwør 14:34-35 **5:23** 5:23 1:22; 1Kwør 11:3
5:25 5:25-28 1:23; Kwøl 3:19; 1Pi 3:7 **5:25** 5:25 3:19 **5:26** 5:26 batem: Rm 6:3-4; Tit 3:5; Ebr 10:22 **5:27** 5:27 1:4; 2Kwør 11:2; Flp 1:10; Kwøl 1:22 **5:30** 5:30 1:23; 1Kwør 12:27 **5:31** 5:31 Ghava 2:24 **5:32** 5:32 ShiZhj 19:7 **6:1** 6:1 Kwøl 3:20 **6:2** 6:2-3 Nøw 5:16 **6:4** 6:4 Kwøl 3:21 **6:5** 6:5-8 Kwøl 3:22-25; 1Tim 6:1-2; Tit 2:9-10; 1Pi 2:18-21 **6:6** 6:6 1Kwør 7:22

*Kəristəw. ⁶ Əntaa ghwəy vəshi ta ghəranshi sləni war ghala ka ghəshi nza tifa mbə ndəghwənwəy ta mbəə təbanshi gwa'a tsəgha ma. Ghəra pə ghwəy ghəra sləni njasa diti Hyala ghwəy ghəra, lə nəfə tsa ghwəy kwətiŋ, nja mevivi Kəristəw. ⁷ Jihəvam, ta ghəra sləni ghwəy lə nəfə wəzə. Njasa ghəranshi ghwəy kaa Ndə sləkəpə kala kaa ndə pə ghwəy nighə. ⁸ A ghwəy sənay, a zhəmə ntsaa ghəratı sləni wəzə na tifa va Ndə sləkəpə. Ya tsama ndə na gwa'a, ya ntsa papa tsa, ya ntsa yaya tsa.

⁹ Ghwəy ghwəy mbəzliy sləwa mevivi ghwəy kiy, kəsəvəshim wəzə kwərakwə. Ka gəzanshi kwəma ghwəy war lə 'wanə ma. Sənay tə ghwəy, ghwəy li shi gwanənwəy njasa nza ghwəy vay, mə ghwəmə na Ndə sləkənwəy gwa'a, pə ghwəy. Ghəci na naci kiy, ka ndəgha fəti na tsan bəlaw, yəmshi na mbəzli gwanashi və.

Fir dzəkən shi mbəz banavə Hyala kaa ka nəw Yesəw ta mbəz lə ndə ka jaka

¹⁰ Ma nana kiy, kwa kərnı kwəma na sa dəe na gəzanwəy. Ma pə ghwəy məntiy, nzəyŋwəyəm jakəjakə lə Ndə sləkəpə, pəlam bərci ghwəy səvəri mbə ghəci sa nza bərci və tərəŋw kala kədi ma. ¹¹ Bəvəm shi mbəz ndanwəy Hyala gwanashi, ta mbə ghwəy nzəyŋwəy tə pətsa ghwəy, lə ta kamti shi mbəz dza *ndə jaka tsa Hyalaa səəkə ta ghəranwəy li shi, dzar kwa tsəhwəli ci ghəngəhən ghəngəhən na. ¹² Sa nzanay, tsa ghwəmmə mbəz tsa mbəz ghwəmmə na lə mbəzli ka nashi mətsə ghwəmmə naw. Ghwəmmə lə hyeler, mba'a lə nihwəti shi ka bərci, mba'a nihwəti shiy məni mazəə dzəkən mbəzli mbə kwəsli tikə tə hidi ni, mba'a

lə hyeler dzəy tə ghwəmə, mbəz na. ¹³ Va tsəgha ki, ma pə ghwəy mənti nanay, bəvəm shi mbəz ghwəy ndanwəy Hyala gwanashi. Ta mbə ghwəy ka shiy fəca vici dza ntsa pa ghwəy jaka liy pəsli tə ghwəy. Ma nza ghwəy nza war miy mbəz, kala zhəghə hwəm tsa ghwəy tifa pa' fəca ka mbəz tsa va kədi.

¹⁴ Gwəmatəvanwəyəm. Kəsəvəm gəzə na katan na kwəma, a ghwəy pahamtəvanwəy li, ka məjə'a məgapa pəhəva ghwəy li ta mbəz. Dzəghwa pa' ghwəy pakən məni kwəma lə kwal tsa nzə, ka məjə'a kwəban tsahi tsa dza səə mbay ma dzəmbəy ti mbə mbəz. ¹⁵ Jihəkəvanwəyəm ta dza ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na va bəpə zərkə, ka məjə'a kwəkweher mbə səda ghwəy. ¹⁶ Banavəm nəfə tsa ghwəy ya hwəmba kaa Hyala. Ma nəfə tsa dza ghwəy vaa banavəy, ka məjə'a gal tsa ta dəvə ghwəy dza naa nza, ta mbə ghwəy ka havə kwa darə, sa ka ndə jaka hənwəy li. ¹⁷ Zləbavəm mbəli tsa mbəlītənwəy Hyala, ka məjə'a gaza fə ghwəy dzəmbə ghən tsa ghwəy ta ndəghwə ci. Dzəghwa mba'a ghwəy kəsəvə kwəma Hyala ta dəvə ghwəy ka məjə'a kafa'i ndanwəy Safə tsa dəwdəw tsa ta mbəz lə ndə jaka.

¹⁸ Shi va gwanashiy, kala cə'wə pə ghwəy mənishi, ka cə'wə va Hyala a ghənzə kəətiŋwəy. Cə'wə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmba njasa ka Safə tsa nzə dəwdəw tsa ciŋwəy. Ka dəkəva ghwəy ta cə'wə tepə ma. Ka zlay cə'wə ghwəy ta nihwəti mbəzli Hyala gwanashi ma. ¹⁹ Cə'wə tə ghwəy tə ya kwərakwə, a Hyala mbəə citəra njasa kee gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli lə bərci, kala hazləni kwa hwər tsee. Kwəma wəzə na vay, tə ghwəbə niy fəy Hyala kwatəna, dzəghwa

6:8 6:8 2Kwər 5:10; Kwəl 3:24-25 **6:9** 6:9 Kwəl 3:25; 4:1; Zhk 2:1 **6:10** 6:10 Zhj 15:5; 1Kwər 16:13 **6:11** 6:11-17 2Kwər 10:4; 1Tes 5:8; Ezay 59:17 **6:11** 6:11 Zhk 4:7 **6:12** 6:12 1:21; 2:2; 1Pi 5:8-9 **6:13** 6:13 Rm 13:12 **6:14** 6:14 Ezay 11:5 **6:15** 6:15 Ezay 52:7; Rm 10:15 **6:17** 6:17 Ezay 40:2; Ebr 4:12 **6:18** 6:18-19 3:14; Lk 18:1; SləniKY 4:29; Rm 15:30; Kwəl 4:2-4 **6:20** 6:20 3:2; 2Kwər 5:20; Kwəl 4:4

na nana mba'a cikəvəri kaa mbəzli.
²⁰ *Kəristəw fəyra na ka kwəsəkə tsa kən kwəma va ta dzee gəzanshi kaa mbəzli. Ya war tsəgha nzee kwa dəŋw sanay, cə'wəm Hyala, a ghənzə bəra bərzi, ta mbee gəzə kwəma nza njasa di na, ghwazhə ghwazhə, kala hazləni mee.

Kwa kərni səkwəpə tsa Pəl

²¹ A ngwarməhira, vanay yən ghwənəghəŋwəy Tishikə ta gəzanwəy kwəmee gwanata, njasa nzee nana tikə, ya njasa mənee na mənee sləni gwa'a, ta mbə ghwəy sənata. Ghəci na zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw tsa dee tərəŋw, ntsaa kəsəvə sləni Ndə sləkəpə bekir dəvə. ²² Ghənzə na kwəma ghwənee ti kaa ngəŋwəy sana, sa dee ghəciy gəzanwəy njasa nza ghəy tikə, ta mbə nəfə tsa ghwəy dəpəy. ²³ Bəŋwəy zərkə Didi Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw dzəmbə nefer ghwəy gwanəŋwəy, ghwəy ngwarməhiraa nəw Yesəw. Mba'a ndəŋwəy di ghən tsa ghwəy tərəŋw, mba'a bərzi ta mbə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Kəristəw. ²⁴ A ngwarməhira, məniti wəzə hwər tsa nza Hyala kaa ndə ya tsamaba ndə ci na ntsaa di kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw lə nəfə kwətiŋ ya hwəmba. Ava tifa kərayee, nza ghwəy nza ki.

**Zliya tsasli Pəl kaa ka
Filipè
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ghala pətsa tsasli Pəl zliya nay, ghəci kwa fərshina na. Ma kə nihwəti mbəzliy, ghəci kwa fərshina tē hidfi ka Rəm na, kə ghəshi. Ma kə nihwəti ba na, kwa fərshina mbə məlmə Efesə na, kə ghəshi, zhini ma kə nihwəti ba na, kwa fərshina mbə Shezare na, kə ghəshi. Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Filipè tsasli Pəl zliya na. Məlmə Filipè vay, va hidfi ka Masedəwan, tē hidfi ka Erəwpə fa na kwəma. Ghala pətsaa nza Pəl mbə wə kwa baka wə harvə Hyala ghəshi lə Shilasə ta dza ghəshiy dzəti hidfi va ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə nay ghalaba niy mənishi ka Filipè ka mbəzliy nəw Yesəw ki. Daŋba mbəzliy kamaa ka Zhəwifə niy nza ghəshi. Ta kəsay nəwər tsa va dza ghwəy lə nəwər tsaa dzəkən shiy kəsashi kar Pəl lə Shilasə mbə məlmə Filipè va, mbə Zliya ka kwal Yesəw vəh 16:6-40.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Pəl fal Hyala, kavəshi ta kwəma ka Filipè. Zhini na ka gəzəə dzəkən nzəy tsa ci kwa fərshina.

Vəh 2:2-18 Pəl gəzanshi kaa ka Filipè a ghəshi jakay ghən tsa shi, zhini mba'a ghəshi bəti ghən tsa shi jəw jəw kala kəli ma ghən.

Vəh 2:19-30 Pəl təkə ghwənəghə kar Timəte lə Epafəraditə kaa ka Filipè.

Vəh 3:1-11 Pəl gəzanshi kaa ka Filipè əntaa ghəshi dzaa zləba kwəma mbəzliy ni va, war ndə

nəwti kwəma pəhəpəhə na dza ndəə mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, kə ghəshi.

Vəh 3:12-21 Na ci kwəma dī Pələy, sənay dzəkən Yesəw wəzə wəzə gwa'a tsəgha, ka kəsli bali kwa kwəma ta kwəmavə shi fəy na ghən tsa ci ti shi.

Vəh 4 Pəl gəzanshi kaa ka Filipè nza ghəshi nzəy nzəy tsa wəzə tsa, ka vəshi ta sləni məniti Yesəw Kəristəw. Zhini na ka falshi diba ta shi vəlanaghə mbəzli va ta tihə ndərma kən.

Nəwər tsaa gwəramti mbə zliya nay, kaa ngəmmə na ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw Kəristəw. Shiy tifa mba'a ghwəmmə tərəhashi mbə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw Kəristəwəw, ə pə ghwəmməə vəshi mba'a nəfə tsa ghwəmmə hənuy.

Pəl səkwə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Filipè

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ghəy lə Timəte, ghəy ghəy ka ghəra sləni Yesəw *Kəristəw tsasli na kaa mbəzli mbə məlmə Filipè mənishi ka mbəzli Hyala, tē mbərəkə jakəva tsa shi lə Yesəw Kəristəw. A səkwəŋwəy ghəy, ghwəy lə mbəzliy 'wanwəy kwal, lə niy kəətishi gwa'a. ² Məntəŋwəy wəzə hwər Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndaŋwəy zərəkə mbə nzəy tsa ghwəy.

Cə'wə Pəl ta mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Filipè

³ Ya hwəmba, war zəzəti mee dzəkən ghwəyəy, mbə mananta 'wəsa kee nza kaa Hyala tē ghwəy.

⁴ Cə'wə mee Hyala tē ghwəy ya hwəmba nzəy, tərəŋw ka vəshiy nza mbə nəfə tsee. ⁵ Tərəŋw yən vəshira, sa nzana mba'a ghwəy kəətitəra mbə gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw kaa mbəzli. Sa ghati ghwəy

ghala pøtsa favø ghwøy kwøma va, pa' sana sènzønva. ⁶ E sənay wəzə wəzə, ma sləni wəzə na va ghati Hyala ghəra nzə mbə nefer ghwøyəy, ta nəw ghəra nzə dza na, ka kərkamti pa' tē vici dza Yesəw Kəristəw zhəkə ti. ⁷ Kwəma lə kwal tsa nzə na vəya yən təkəə dzar ghwøy tsəgha, sa nzanay, mbə nəfə tsee na kwəma ghwøy. Ma wəzə hwər tsa məntəra Hyala va ta ghəra sləni vay, aa məntənwøy kwərakwə. Ma gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana mbə kəətira ghwøy, ya njasa nzee tsa kwa fərshina sənznəva, ya ghala vəghwə tsaa nzee kwa kwəma mbəzli, ka gəzanshi yəwən kwəma wəzə na, lə katanj bazhə bazhə gwa'a. ⁸ Kay, tərənəw dītənwøy ya. A Hyala sənay tsəgha na kə, dzərvəə sla yaw. Njasa diti Yesəw Kəristəw va mbəzliy, tsəgha dītənwøy ya kwərakwə.

⁹ Ma shi cə'wee va Hyala tə ghwøyəy, war a ghənzə mēnti, a dī tsa mbə nefer ghwøy mətsehəə kəliva dza kwa kwəma kwa kwəma, vici gwa'a. Ma ghalaba kiy, nza Hyala ndanwøy məhərliy sənata kwəma katanj na, lə naa təra ghalaa dzəghwa na wəzə na kwəma lə na jikir na gwa'a. ¹⁰ Nza ghwøy mbay mēni naa təbə kwəma. Ghalaba ki na ma nza ghwøy nza ka mbəzli dēwdēw ni va Hyala, kala nza fəti nza dzar kwa kabaka ghwøy fəca dza Yesəw Kəristəw zhəkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli. ¹¹ Nza ghwøy mēni kwəmaa təbanta kaa Hyala. Kwəma vay, Yesəw Kəristəw dza naa mēni mbə ghwøy, ta mbə mēndiy fə bamaa dzəti dikə tsa Hyala, ka fal slən tsa nzə.

*Piy mbə Yesəw *Kəristəw na kwəmaa gwəramti dibədibə va ndə*

¹² A ngwarməhira, e dī ghwøy sənay, ma ngəra'wə tsa kənee

tsay, war ta mbə Yəwən kwəma wəzə naa mətsehəva kwa kwəma kwa kwəma na. ¹³ Nighətiməy, ya dəwgerhiy ndəghwə ghi tsa ngwəmna gwanashi, lə mbəzli mbə məlmə na gwa'ay, ndə tifa kala sənay tə mbərkə sa ghəree sləni Kəristəw kəsaghwarə mēndi kwa fərshina kəw. ¹⁴ E gəzanwøyəy, tərənəw kwəmavə nihwəti ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw bərqi sa favə ghəshi nza tsa nzee tikə kwa fərshina. Nana kiy, mbə gəzə kwəma Hyala na ghəshi kaa mbəzli, kala hazlənə ma.

¹⁵ A nanzəy, a nihwəti mbəzli mbə shi, mbə gəzə kwəma Kəristəw vay, mbə hərhe na ghəshi va sləni ghəratee, ka dī njəghəzliwa ghəshi lə ya. Nihwəti ki na, lə nəfə kwətiŋ ghəshi gəzə kwəma Kəristəw. ¹⁶ Ma na niva mbəzliy, mbə dīra na ghəshi, sa nzanay a ghəshi sənay, a Hyala ndara sləni dza ta gəzəə dzəkən katanj tsa Yəwən kwəma wəzə na kwa kwəma mbəzli, kə ghəshi. ¹⁷ Ma niy dza va mbəzli ta gəzəpə kwəma Kəristəw, kala hərhe ghəshi vəyay, lə nəfə kwətiŋ gəzə ghəshiw, war ta tanjətəra na kwəma dī ghəshi. A ngəra'wə tsa nzee tsa mbə tikə kwa fərshina mətsehəvəə dzəkənee na na dī ghəshi.

¹⁸ Ma vəya, ta na tsee ghən talay, kwəmaa shashara dzar mbə niva shiyəw. War gəzə ma ghəshi Yəwən kwəma Yesəw Kəristəw wəzə na, ya war lə hərhe mbə nəfə shi na, ya war lə kwəma dī mbə nəfə shi nay, kama na mba'a kwəma Kəristəw gəzəta na na vəshee ti. Mbə zhini nzee nəw lə vəshi va diba. ¹⁹ Sa nzanay, e sənay, ma shi va gwanashiy, shiy dzaa kəətitəra ta mbəlira na ghəshi. Ta mbəlira dzee tə mbərkə sa cə'wə ghwøy Hyala tə ya, lə kəəti tsa mərshi Safə tsa Yesəw Kəristəw dēwdēw tsaa kəətira. ²⁰ Ma na nee kwəma fəy

1:6 1:6 2:13; vici səkə tsa Kəristəw: 1:10 **1:7** 1:7 2Kwər 7:3; Ef 3:1 **1:8** 1:8 1Kwər 16:24; 2Kwər 5:14 **1:9** 1:9 Kwəl 1:9-10 **1:10** 1:10 Rm 12:2; Ef 5:27; Ebr 5:14; vici dza Kəristəw zhəkə ti: 1Kwər 1:8; 2Kwər 5:10; Flp 1:6; 2:16 **1:11** 1:11 Zhj 15:8; Zhk 3:17 **1:12** 1:12 Ef 3:1; 2Tim 2:9 **1:15** 1:15-17 2Kwər 2:17 **1:19** 1:19 Rm 15:30

ya ghèn tsee ti gəzliŋə ka ndəghə lə nəfə tsee gwanayəy, ha'wə tsaa dza vaa kama kənee na. Ta na navay, e sənay wəzə wəzə, ya sənənva, ya hwəmbay, ta fə shəndəkə dzee dzəti Kəristəw. Ya ə dzam pəəslitəra, ya ə dzam pəlara. ²¹ Sa nzana, vəya ta na tsee ghənəy. Mba'a pən tə ghwəmə na, war ta Kəristəw nzee tə ghwəmə. Mba'a pən mətira na, ka zhəmə kwəmavee nava vəya ghalaba tsəgha, sa nzana dzəvəgha Kəristəw yən taa dza. ²² Ma war ghwəlara pən tə ghwəməray, wəzə na ɸa, ta mbee mətəhə kəəti mbəzli. Dzəghwa nava kwəma sana kiy, mba'a sətəra, kala zhinee sənata na kee təravə kwəma mbə ghwəla. ²³ Bakə bakə na ghən tsee mbə nava kwəma: Ma na gwəree mawtiy, mətira ta nza ghəy tə pi kwəti lə Kəristəw. Ava na wəzə na, kaa na kee nza tə ghwəməra. ²⁴ Ma naa gwəramti wəzə ɸa na, nza tsəgha tə ghwəməra tə ghwəy, ta mbee kəətiŋwəy. ²⁵ Njana nzana, mba'ee sənata kwəma va tsəgha mbə nəfə tseyey, e sənay war ta nzaynza dzee tifa tə ghwəmə lə ghwəy gwanəŋwəy, ka kəətiŋwəy, nza ghwəy mbəə kəli kwa kwəma kwa kwəma, ka vəshi mbə nəw kwal Hyala. ²⁶ Ma ghala pətsa dzee zhiniy tsəhəra mbə ghwəy taa nza difa kiy, ta vəshi dza ghwəy tərəŋw, ka fal slən tsa Yesəw Kəristəw, tə mbərkə sa dza Hyalaa zhiniy jakətəmmə lə ghwəy.

²⁷ Ma nanzə kiy ngwarməhiray, njasa ɸanavəŋwəy məndi mbə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw pə ghwəy məni kwəma. Ghalaba ki, ya ə dzee tsəhəra mbə ghwəy, ya war kala dzee tsəhəra ta nighətəŋwəy na, mba'ee dzaa favə, mbə jihəva nza ghwəy, ta ghəra sləni jakə, lə nəfə kwətiŋ, kə məndi taa ni. Zhini mba'ee dzaa favə njasa jakəti ghwəy

miy tsa ghwəy ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, nza ghəshi mbəə zləɸa. ²⁸ Əntaa ghwəy dzaa gwərsə va kwəma mbəzli mbəz ghwəy li shi ya jəw nzə ma. Kala gwərsə pə ghwəyəy, ghənzə na kwəma dza Hyalaa canshi li, njasa nza ghəshi ka mbəzli zaza ni. Zhini ghənzə kwəmaa dzaa ciŋwəy mbəli tsa mbəlītəŋwəy Hyala. Kwəma va gwanatay, Hyala bərkəti na. ²⁹ Sa nzanay, ma wəzə hwər tsa məntəŋwəy Hyala va na, kwataka ta mbə ghwəy ɸanavə nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw məntəŋwəy na gwa'a tsəghaw. Əhəŋ, lə ta sa ngəra'wə ghwəy tə mbərkə kwəma ci na difa. ³⁰ Ma mba'a pə ghwəy mbə sa ngəra'wə ta kwəma ciy, mbəz tsa kwətiŋ tsa na sa nza ghwəmmə mbə tsəgha lə ghwəy. Mbəz tsa vay, ghəci na saa nara ghwəy va yən mbə ghala ndimndim niy nza. Zhini ghəci sa favə ghwəy tsa yən mbə tsəva mbə sana ɸa.

2

Məniŋwəyəm nja Yesəw mbə nzəy tsa ghwəy

¹ A ngwarməhira, a ghwəy sənay jakəjakə nza ghwəy lə *Kəristəw ki, ka mətəhəŋwəy bərci jakəva tsa va kwa kwal Hyala na? Di tsa dītəŋwəy Kəristəw vay, ka mətəhəŋwəy jihəva na na? Mbə jakəva tsa ghwəy va lə *Safə tsa Hyalay, mbə ghəra sləni na mbə nefer ghwəy na? Ka dīva ghwəy kwa jipə ghwəy na? Ka məni zhəhwər ghwəy ta mbəzli kwa jipə ghwəy na? ² Ma mba'a kə tsəghay, vanta kwəma dēe gəzəŋwəy, yəmətim miy tsa ghwəy kwətiŋ, dīvam kwa jipə ghwəy, jakətim nefer ghwəy kwətiŋ, zəzə kwəma kwətiŋ na kə sa ghwəy. Mba'a pə ghwəy mənti tsəghay, tərəŋw dza vəshiy nza vəya tə ghwəy. ³ Əntaa ghwəy məni kwəma

1:21 1:21 Gal 2:20; Kwəl 3:3-4 **1:23** 1:23 2Kwər 5:8-9 **1:27** 1:27 Kwəl 1:10; 1Tes 2:12 **1:30** 1:30 SləniKY 16:19-40; Flp 1:13 **2:2** 2:2 Zhŋ 13:34; 1Kwər 1:10-11; Gal 6:10; Ef 5:2; 1Zhŋ 4:12
2:3 2:3 Rm 12:10; Gal 5:26

lè hørhə va tsahwəti ndə kwa jipə ghwəy ma. Ka mənɪ kwəma ghwəy ta kəli ghən tsa ghwəy, ya mbə namaba kwəma ka ghwəy mənɪ ma. Ya wa ndəy, ə kə mənɪ ghən tsa ci jəwə kwa kwəma mbəzli. War njasa tədanakən nihwəti mbəzli gwa'a gwa'a ya tə namaba kwəma kə ndə nighə ghən tsa ci. ⁴ Əntaa tsahwəti ndə nza mbə ghwəy, ka zəzə kwəma war kwataka ta ghən tsa ci ma. Ə pə ghwəy zəzə dzəkən kwəma nihwəti mbəzli. ⁵ War njasa niy mənɪ Yesəw Kəristəw va pə ghwəy mənɪ mbə nzəy tsa ghwəy kwa jipə ghwəy.

⁶ Ma Yesəw Kəristəw naci ghala nzanay, ghəshivashi niy nza ghəshi lə Hyala. Əy ma dza na naci ki ya tsəgha nza na, təkəti na, war yən mənira yəm lə Hyala kəw.

⁷ War mbərəkə zlay na dikə tsa mənɪ na, mba'a zhəghəti ghən tsa ci jəwə, mba'a mənɪy ka ndə ghərapə sləni. Dza na mba'a bəvə pa mbəzli, ka səkəy dzəti hidɪ war wa'i ndə ngəri.

⁸ Dzəghwa mba'a mənɪ ghən tsa ci jəwə, war ka dɪ fəti va Hyala, pa' ka zləbavə mətiy lə vəgha tsəmta, ta mbəzli.

⁹ Va tsəgha banavə Hyala dikə tərəjw ngəciy dzəkən shiy gwa'a gwa'a ki, dza na mba'a fanati slən tsa gwəramti dikə mbə slənəfemer.

¹⁰ Ma mənɪ Hyala tsəghay, ta mbə ya wa slən tsa sa ngati na gwa'a gwa'a, ya mə ghwəmə, ya tə hidɪ, ya kwa hidɪ na gwa'a na, ka tsəfəkwə kwa kwəma ci, tə mbərəkə slən tsa ci.

¹¹ Mba'a ta mbə mənɪy gəzə gwanashi:

«Yesəw *Kəristəw na Ndə sləkəpə» kə mənɪ.

Ma mbə gəzə tsəgha ki na, Didi Hyala ghəshi taa fal.

Nzam ka wan pi tsa mbərə kwa jipə mbəzli

¹² A madigahira, ghala pətsaa nza ghwəmmə lə ghwəy tə pətsa kwətiŋ tsay. War mbə dɪ fəti niy nza ghwəy vəya ya hwəmɓa. Ghala pətsa nzee tsa kərakə kərakə lə ghwəy dibay, wəzə na ghwəy dɪ fəti vəya taŋ na kwataŋa va. Ə pə ghwəy hazləni va Hyala, banavəm nefer ghwəy gwanashi kaa sləni Hyala, nza ghənzə mbəə mbəlītəjwəy. ¹³ Sa nzanay, Hyala ghəra na sləni mbə nefer ghwəy ya hwəmɓa. Ghənzə ndəjwəy na bərɪci ta dɪ sləni nza lə ta mənɪ nza gwa'a, ge'i lə kwəma bərəkəti na mbə dɪ tsa nza. ¹⁴ Nana kiy, ya mbə namaba sləni mənɪ ghwəy gwa'ay, əntaa ghwəy ngwəngwəzlimə ma, ka kəkə ghəpə ghwəy ma. ¹⁵ Ta mbə kwəma ghwəy nza war sa dɛwdɛw na. Kala miy dzar kwa kabaka ghwəy, war ka ndərazhi Hyala, shiy mənɪ ma jikir ghwəy ta nza kwa jipə mbəzli tə hidɪ ni ni ngəngədɪpə, ka mənɪ war ndərəm. War mbərə kə kwəma mənɪ ghwəy mbərə dzəmbə shi nja sasərkwəhi dzəy tə ghwəmə. ¹⁶ Mbə nzəy tsa ghwəy va mbə shiy, gəzanshim kwəmaa dzaa bəpə piy. Ma sa ka ghwəy mənɪ tsəgha kiy, fəca dza Yesəw *Kəristəw zhəkə ta basə ngwəvə na, ma nzee mbəə təhəda va vəshi tə mbərəkə ghwəy, sa dzee nata sləni ghərahwee lə kwəma mənəhwee va mbə ghwəy kala kama gəmshi.

¹⁷ Ma nefer ghwəy va banavə ghwəy kaa Hyalay, nja shi slanti

2:4 2:4 1Kwər 10:24 **2:5** 2:5 Zhj 13:15; Rm 13:14; 15:5 **2:6** 2:6 Zhj 1:1-2; 17:5; Ebr 1:3 **2:7** 2:7 Zhj 1:14; Rm 8:3; 2Kwər 8:9; Ebr 2:14, 17 **2:8** 2:8 Zhj 10:17; Ebr 5:8; 12:2 **2:9** 2:9 SləniKY 2:33; Ef 1:21; Ebr 1:4 **2:10** 2:10-11 Ezay 45:23; Zhj 5:23; Rm 10:9; ShiZhj 5:13 **2:13** 2:13 1:6; Zhj 15:5; Rm 7:18; 15:18; 1Kwər 12:6; 15:10; 2Kwər 3:5 **2:15** 2:15-16 1:10; Nəw 32:5; Dani 12:3; Mt 5:14; 10:16; 1Kwər 1:31; 2Kwər 1:14; Gal 2:1-2; Ef 5:8; 1Tes 2:19 **2:17** 2:17 Rm 15:16; 2Tim 4:6; 1Zhj 3:16

ghwøy kaa Hyala na ghøshi, mba'a kə məndi pəslitəra kiy. Nda nza miymiy ya nza mbər ka shi pasli məndi mbə ta Hyala va kia? Mba'a kə gar mənta tsəghay, ta vøshi dzee tərənjw, nza ghwøy nza jakə lə ya tə vøshi va. ¹⁸ Ghwøy kwərakwə kiy, vøshi pə ghwøy vøshi, e nza jakə lə ghwøy mbə vøshi va.

Kar Timəte lə Epafəraditə

¹⁹ Sa bərkee neyey, a Ndə sləkəmmə Yesəw dzaa ndara kwal ta ghwənəghənjwøy Timəte kwa kwəma jəw. A ghəci dzaa nighətənjwøy, ma ka nza nəfə tsee mbəə dzəghway, sa kee favə gaka ghwøy və njasa nza ghwøy, sa ka na zhəghəkəvay. ²⁰ Nay tsahwəti ntsa zəzə ghəy kwəma kwətiŋ na lee tikə, ka zəzəə dzəkən ghwøy kala war ghəciw. ²¹ War zəzə naa dzar ghən tsa shi kwəma gwa'a tsəgha na sa tsəva nihwəti mbə, kala zəzə maa dzəkən sləni Yesəw Kəristəw. ²² A na Timəte na naci kiy, ya ghwøy də'wə ghən tsa ghwøy na, a ghwøy sənay njasa nza na ka ntsaa sə'wa kwəma. A ghwøy nay njasa ghərahwə na sləni kwasəbee, ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli. War njasa ka zəghwə vaa ghəra sləni kwasəbə dəyəy, tsəgha mənəhwə na. ²³ Mbə təkə nzee ta ghwənəghənjwøy difa, sa kee nay njasa dza kwəma kənee na kərkəva. ²⁴ E sənay, a Hyala dzaa ndara kwal dzaa nza ta tsəhəra də'wə ghən tsee, ta nighətənjwøy fa.

²⁵ Zhini mba'ee zəzəvə difa kiy ngwarməhiray, wəzə na yən zhiniy zhinəghənjwøy zəməmmə Epafəraditə, pən. Saa niy ghwənikə ghwøy va lə shiy ta kəətira mbə ndərma kənee. Sa səəkə nay, aa ghəratl sləni kwasəbee tərənjw, ka kəətitəra mbə kwəma mbəz tsa nzee mbə. ²⁶ Ma ghəciy, tərənjw maw na zha ta zhiniy nanjwøy difa. Gwa'a gwa'a məhərli ci bərvata

tikə, ka zəzə war dzəkən ghwøy, sa nzana, mba'a ghwøy niy favə gwərapəy na, kə məndi. ²⁷ Na navay, gwərapəy niy nza na tərənjw, war jəw niy tərmbə na ta mətliy. Dza Hyala mba'a mənti zhəhwər ti, mba'a mbəliy. Mbə kwəma vay, mənliy zhəhwər tsa Hyala va war ta Epafəraditə gwa'a tsəghaw, lə tə ya ta na, sa nzana mba'a kə niy mətliy nzay, tsahwəti ngəra'wə na sava dza naa zhiniy mətəhəy zhəkən sa nzee tsa mbə kwa fərshina difa nza. ²⁸ Va tsəgha dəe zhinəghənjwøy Epafəraditə sana kyanjwkyanjw, ta mbə ghwøy zhiniy vəshinjwøy li sa ka na tsəhəy. Ghalafə ki na, ma nza məhərlee hənita kwərakwə ki. ²⁹ Sa ka na tsəhəyəy, ka'wəti tə ghwøy lə vøshi mbə nefer ghwøy tərənjw, njasa ka ghwøy vaa ka'wə tsahwəti zəmənjwøy tsa mbə nəw Ndə sləkəpə. Fə pə ghwøy fanshi gaga ka ha'wə tə gəla mbəzli nja ghəci ni va. ³⁰ Sa nzanay, a ghwøy sənay, war jəw niy tərmbə na ta mətliy mbə ghəra sləni kaa Yesəw Kəristəw. Ma kəəti niy dza ghwøy kəətira mbə slənee də'wə ghən tsa ghwəyəy, ghəci kəətitəra na ka məjə'a ghwøy. Dzəghwa mbə sləni va ki na, jəw ghəci tərmbə ta mətliy.

3

Njasa dza ndəə mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa

¹ Naa tərmbə kwəma nana kiy ngwarməhiray, war vøshi pə ghwøy vøshi tə mbərke jakəva tsa ghwøy lə Ndə sləkəpə. Ma yənəy, ka dalee va zhiniy tsaslinjwøy kwəma kwətiŋ naw, sa nzanay, wəzə na ta mbəə kəətiŋwøy kwa kwal Hyala. ² Ndəghwə pə ghwøy ndəghwə ghən tsa ghwøy va mbəzliy mənli kwemer jikirkir ni va, kireketi va, shiy ni va: «War ndə *slanti fə'yasa, dza ndəə mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa» kə ghøshi. ³ Əy,

ma ghənzə nja na təkə ghəshi va kwəmaa dzəkən kwəma sla fə'yasa nza tala kiy. Ghwəmmə na shi nza fə'yasa ghwəmmə slasla katan katan va Hyala. Ghwəmmə shi mbə nəw kwəma Hyala lə bərçi Safə tsa nzə. Na na ghwəmməy, ka banavə nəfə tsa ghwəmmə ghwəmmə kaa shi pəhəti ndə ngəri ta mənishi. War tə mbərkə sləni ghəratī Yesəw *Kəristəw tə ghwəmmə na na ghwəmmə vəshi.

⁴ E gəzəwəy, ta mbay niy dzee banavə nəfə tsee kaa shi pəhəti ndə ngəri va ta mənishi nza, sa nzana, mbə mənishi niy nza. War mba'a kə ndə təkəti mənīy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība tə sa nəw na shi pəhəti ndə ngəri ta mənishi, pərba yən niy dza naa mənira gar dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība kən nza.

⁵ Sa nzana, ndə ka *Izərayel nzee baw fərshi. Mbə hwəhwə tsa *Bənzhamən yakəra məndi. Ntsa mbə hwəlfə mbəzli ka *Ebərə yən tsər tsər. Tə kwa dəghasa vici ghala yakəra məndi na, mba'a məndi slantəra fə'yasa. Mba'a kə dzar kwa nəw *kwəma pəhəpəhə na *ka Zhəwifə ba na, yən niy gwəra na tə nəw nzə, sa nzana, ndə Farisa yən niy nza.

⁶ Ghənzə na kwəmaa niy gwəree jahambəvara mbə, pa' ka sanshi ngəra'wə kaa mbəzli nəw Yesəw niy nza. Tə nəw kwəma pəhəpəhə na kə nzay, cee mənda ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība nza. Ka nza fəti dzar kwee nzaw.

⁷ Ma shi mbərakee vay, nja shiy gwəramti wəzə ni, dzee 'wəra ti shi niy zhəghətishee kwatəna. Ma nana dība ki na, war nja shi bəlītee gīvee gəm ti shi zhəghətēe nīva shiy, war tə mbərkə sləni ghəratī Kəristəw tə ya.

⁸ Kwataka shi bəlakee va na dība kiw. Ya nīmafa shiy na

shiy niy nīghətēe nja shi pərshi ni vəya gwa'ay. War nja shi bəlītee gīvee gəm ti shi zhīnee nīghətishi nana, sa nzana mba'ee sənay Yesəw Kəristəw Ntsaa sləkəra, shi gwəra dimə ti shi gwa'a gwa'a. War tə mbərkə ghəci zhəghanavee hwəm kaa shiy niy mawee gwanashi. War nja shi tə kəsəkə yən nīghəshi, ta mbee nza ka sa Kəristəw,⁹ lə ta mbə ghəy jakənjəy li ka ndə kwətīn. Ka pəla məndēe ghwəla ka ntsaa dzaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība lə nəw kwəma pəhəpəhə naw. Sləni mənīti Kəristəw va tə yay, ghənzə na sa zləbavee, va tsəgha mənīree ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība. Dī naa gəzəy, Hyala də'wə ghən tsa nzə mənī na ndə ka ntsaa dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tība, kama na mba'a ndə banavə nəfə tsa ci ngəta.

¹⁰ Ma nēe kwəma gwəree dī gwa'a gwa'ay, war sənay Kəristəw tsər tsər, njasa nza na, mba'a sənata bərçi ci va zhakatīy na mbə mətī li shi. Nahwətī kwəma zhīnee dī bay, jakəra lə Kəristəw mbə ngəra'wə tsa sahəwə na, lə mbə mətī ci va mətīy na gwa'a.

¹¹ Sa nzana mba'ee fəy ghən tsee gəzliḡ, ta zhanakatəra dza Hyala mbə mətī kwərakwə, pən.

Kəsli bali ghwəmmə tidid ta kwəmavə zhəmə va Hyala

¹² Yən tsa nay ghwəy tsay ng-warməhiray, ə nə ya e kərkamti mənī kwəma, mba'ee mənira ka ntsa təhə təhə tsa mbə kwəma Hyala, pənəw. Əhəḡ, war ə na na dīkəvaree, ka dza kwa kwəma, lə bərçi ta mbə kərkamti sləni ndara Hyala ta mənī nzə. Njasa ka ndə vaa dīkəvay ta tsəhə tə pi garə mbə yəmə bali. Ma mənēe tsəghay, sa nzana mba'a Yesəw *Kəristəw harvəra, ta nzee ka sa ci.

¹³ A ngwarməhira, nīghətēe

3:4 3:4 2Kwər 11:18, 21 **3:5** 3:5 Lk 1:59; Rm 11:1 **3:6** 3:6 SləniKY 8:3; 22:4; 26:9-11 **3:7** 3:7 Mt 13:44, 46 **3:9** 3:9 Rm 1:17 **3:10** 3:10-11Rm 6:8-11; jakəva lə Kəristəw mbə ngəra'wə tsa sahəwə na: 2Kwər 4:10-11; sənata bərçi zhakatīy Kəristəw mbə mətī li: SləniKY 4:2; Rm 5:17
3:12 3:12 1Tim 6:12; 2Tim 4:7; Ebr 12:1

njasa nzana mba'ee kærkamti sløni ndara Hyala ta mōniw. War ma na mōniyay, ghēn na sa zantee ta ni løy hwēm shiy gwanashi, ka nighē war kwataka ni tē kwēma shiy njasa dzee mbay kēsashi gwa'a tsēgha. ¹⁴ Ava va tsēgha kēslee bali tidid' kwa kwēma, ta dzaa kwēmavē zhēmee va Hyala. Ava ghēnzē na sa harvēmme Hyala ta kwēmavē ghwēmme mē ghwēmē, tē mbærkē Yesēw Kēristēw. ¹⁵ Ghwēmme gwanammē ghwēmme shiy tēhēmme va mbē kwēma Hyala kiy, zēzē kwēma tsēgha na kē sa mbē ghēn ghwēmme. Ma mba'a kē tēkē kwēma nihwēti mbēzli mbē ghwēy kwētītay, Hyala dē'wē ghēn tsa nzē dza naa ghwēnamtēnwēy mēhērli ghwēy ta favē kwēma gēzee va ghalaba ki. ¹⁶ Ya war njaaba nay, kwa kwēma pē ghwēmme dza lē nēw kwal tsa ghwēmme tsa, war njasa ghati ghwēmme va, ka sar pa' tē vēghwē tsa. ¹⁷ A ngwarmēhira war kwēma mōnee pē ghwēy nighē gwananwēy, a ghwēy mōni tsēgha. Ghēyēy, kwal na sava citēpē ghēy a mōndi nēw. Ava va tsēgha kiy, nighēm njasa dza mbēzliy nēwti kwal tsa va, a ghwēy nēw sēbē shi ki. ¹⁸ E gēzanwēyēy, dān na nihwēti mbēzliy mōnishi mbē nzēy tsa shi ka ka jaka lē Yesēw, kala zlēba ma Kwēma mēti ci va vēgha tsēm ghēshi. Kwēma vay, mbēradzēra nzee mbē gēzanwēy, ē zhīnee gēzanwēy sana dība, lē wahē kwa mētsee. ¹⁹ Ma gēla mbēzli tsēgha ni vay, war hwēr tsa shi na na shi Hyala sēnata ghēshi. War ni ha'wē ha'wē ni va shiy na ni gargarē ghēshi ta mōnishi. Mba'a ghēshi kēslibē ghēn mbē zēzē war dzākēn shi tē hidī gwa'a tsēgha. Kwa kærkē kwēma niva mbēzliy, ra'i dza Hyalaa zamti piy

tsa shi. ²⁰ Ma ta na tsa ghwēmme ghēn, ghwēmme shiy nēw kwal Hyala kiy, mēba mē ghwēmē na na ghwēmme dēlagwa sēkē ghwēmme mbē. Nana kiy, war sēkē tsa Ndē slēkēmme Yesēw Kēristēw, ghēci Ndē mbēlimmē na sa ndēghē ghwēmme. Sēkē mē ghwēmē dza naa sēkē ta bēmme. ²¹ Sa dza naa sēkēyēy, ta zhēghantēmme vēgha ghwēmme na daw bērci na, kama vēri ti dza na nja na ci va vēgha, lē bama ti. Lē bērci ci va tēdanakēn na kaa shiy gwa'a gwa'a ta d'anci fēti ghēshi dza naa zhēghantēmme.

4

Kwa kærni bēni kwēma Pēl kaa ka Filipø

¹ A ngwarmēhira dītee ni tēranw ni, garēnwēyēm lē bērci mbē jakēva tsa ghwēy lē Ndē slēkēpē. Tē ghwēy vēshi nēfē tsee. Nja zhēmē kwēmavee mbē slēnee nza ghwēy. Tēranw mawtee dza ta nighētēnwēy. ² Ghwēy kiy, kar Evēwdi lē Shintishēy, ē cē'wēnwēy ya, titihwēm, slēkatim kwēma kwa jipē ghwēy, mba'a ghwēy mōniwēy mbēzli kwētīn mbē nēw Ndē slēkēpē. ³ Gha kwērakwē kiy ntsee tsa slar tsa nza ghēy li mbē slēni kwētīn nay, ē cē'wēnēe, a gha kēti mi'i va, ta mbē ghēshiy slēkashi. Ma mi'i vay, tēranw sēkē ghēshi mbē jihēva ta ghēra slēni kwasēbee mbē gēzēpē Yēwēn kwēma wēzē na bakanashi. A mi'i va kētēhwēra mbē slēni va ghēshi lē kar Kēleman, mba'a nihwēti mēcērahiy ghērahwē slēni kwasēbee. Ghēshi gwanashiy, tsasli tsasli na slēnedemer shi kwa zliya nza slēnedemer mbēzliy dzaa kwēmavē piy tsaa kēdi ma.

⁴ A ngwarmēhira, vēshi pē ghwēy vēshi ya hwēmēba, tē mbærkē jakēva

3:14 3:14 1Kwēr 9:24-25 **3:16** 3:16 Gal 6:15-16 **3:17** 3:17 1Kwēr 4:16; 1Pi 5:3 **3:18** 3:18 1Kwēr 1:23; Gal 6:12 **3:19** 3:19 Rm 16:18 **3:20** 3:20 Ef 2:6; Ebr 13:14 **3:21** 3:21 Rm 8:29; 1Kwēr 15:25, 28, 43-53; Kwēl 3:4 **4:1** 4:1 1Tes 2:19-20 **4:3** 4:3 SlēniKY 3:5 **4:4** 4:4 2:18
4:5 4:5 1:10; Rm 13:11-12; 1Kwēr 16:22; Ebr 10:25; Zhk 5:8; 1Tes 5:1-2

tsa ghwøy læ Ndə sləkəpə. Ə zhinee gəzanwøy difa, vəshim. ⁵ Wəzə kə nəfə tsa ghwøy kwa jipə mbəzli gwanashi, ndal tərmbə Ndə sləkəpə ta zhəghəvaa zhikəw. ⁶ Ka kəslimbə ghən ghwøy mbə zəzəə dzəkən kwəma ya namaba ma. Ya mbə namaba kwəmay, gəzantam ghəzli kən ghwøy kaa Hyala, ka mbazlanta miy mbə cə'wə ghwøy. Mbə cə'wə ghwøy vay, kala mananta 'wəsa pə ghwøy. ⁷ Ma nza zərkə tsa Hyala ndəghwətənwøy məhərlihi ghwøy læ nefer ghwøy mbə jakəva tsa ghwøy læ Yesəw *Kəristəw. Zərkə tsa Hyala vay aa tanəti zəzə kwəma ndə ngəri gwanata.

⁸ Naa tərmbə kiy ngwarməhiray, ə pə ghwøy fə ghən ta ni gaga ni shiy, ni gar fal ni məndi. Shiy nja shi katanj ni, ni ha'wə məndi ti shi, mba'a shi slar ni, læ shiy kama ha'wə ha'wə ni, læ shi wəzə ni mbə nəfə, mba'a shiy təbanshi kaa mbəzli gwa'a. Shi va gwanashiy, ti shi pə ghwøy fə ghən. ⁹ Shi banavənwøy ya læ shi kəsəvə ghwøy mbə shiy, mənishim kwaakwa. Ma kwəmaa niy favə ghwøy yən mbə gəzə, læ shiy niy nara ghwøy mbə məniiy, tsəgha pə ghwøy mənishi. Ma nza Hyalaa bəmmə zərkə nzəyta læ ghwøy gwa'a.

Pəl mananshi 'wəsa kaa mbəzli ka Filipè ta vəli vəlanati ghəshi

¹⁰ A ngwarməhira, mbəradzənwøy nza ghwøy mbə zhiniy dī kəətira, kalaa kwəmavə kwal ghwøy. Nana kiy, tərənw vəshiree mbə slən tsa Ndə sləkəpə, sa nzana mba'a ghwøy zhiniy kəətitəra va ndərma kənee.

¹¹ Sa gəzee kwəma va tsəghay, va sa nzee mbə ndərma naw. Ta na tsee ghənəy, e sənabəra mbə nzəy tsee, nza shiy vəya, læ kama ghəshi vəyay, war mbə vəshi nzee.

¹² E sənay nzəy mbə ndərma, e

sənay nzəy tə ngwaba'a. Gwa'a bənivee sə'wa kwəma mbə nzəy tsee, ya kwəmaba, ya mbə namaba kwəma nzə. Ya ngəsli ngəsli nzee, ya læ mara nzee, ya danjshi na shiy vəya, ya daw na shiy vəya. Mbə shi va gwanashiy, war mbə vəshi nzee. ¹³ E mbay sə'wati ya namaba kwəma gwa'a, sa nzana mbə kəətira *Kəristəw læ bərçi ci. ¹⁴ Ya tsəgha nzə kiy, wəzə mənii ghwøy sa kəətitəra ghwøy tsa mbə ngəra'wə tsee.

¹⁵ Ghwøy ghwøy mbəzli mbə məlmə Filipè kiy, a ghwøy sənay, ghala pətsaa gha ghəy gəzə Yəwən kwəma wəzə na mbə ghwøy, saa niy kafee ta dzara mbə hidī ka Masedəwanəy, nihwəti mbəzliy nəw Yesəw tifa, mba'a ghəshi niy ndara shiy, kala war ghwəyəw. War ghwøy kwətiwəy na shiy niy jakənwøy læ ya, ta kəətiva ghwəmmə læ ghwøy kwa jipə ghwəmmə, mbə kəətiwəyee, mbə kəətira ghwøy kwərakwə. ¹⁶ Yən ghwəlara mbə məlmə ka Tesalənikə dibay, danj səda niy vələghəra ghwøy shiy, ta kəətira. ¹⁷ Ya tsəgha gəzee kwəma vay, əntaa ghwøy dzaa zhəghəti, njasa nzana war shiy shi palee va ghwøy ma. Ə dee ghwøy sənay, wəzə hwər tsa mənəta ghwøy vay, a Hyala nay, ta təfətənwøy miy dza na tə mbərke ci, pə ghwøy. ¹⁸ Ə gəzanwøy ya, ma shi ghwənay ghwøy va Epafəraditə ta vəlirashiy, cəke' kwəmavəshee. Shi vay, a ghəshi təhamti ghəzliy nza kənee, pa' ka tərmbə shiy danj. Ma vəli vəlitəra ghwøy vay, tərənw təbanati na kaa Hyala, sa nzanay, ghala mbə læ shi wəzə ni va ka məniiy bəvə ta ta Hyala li shiw. ¹⁹ Hyala ghərantee na sləniy, və na shiy gwəramti gwa'a gwa'a, kala kərkəva ma. Gwa'a dza na ndənwøy ni daw ni shiy va ghwøy,

4:6 4:6 Cem 37:5; Mt 6:25; 1Pi 5:7 **4:7** 4:7 Zhj 14:27; Kwəl 3:15 **4:8** 4:8 Rm 12:17-18 **4:9** 4:9 3:17; 1Kwər 13:11 **4:11** 4:11 1Tim 6:6-8; Ebr 13:5 **4:13** 4:13 2Kwər 12:9-10 **4:15** 4:15 2Kwər 11:8-9 **4:16** 4:16 SləniKY 17:1 **4:17** 4:17 1Kwər 9:11 **4:18** 4:18 2:25; SləniTaH 1:9, 12-13, 17; 2:2; 3:5

mbè jakəva tsa ghwəy lə Yesəw Kəristəw. ²⁰ War kaa Hyala, Dəmmə tsa mə ghwəmə kə dikə ya pa' hwəmba. *Amin!

Kwa kərni səkwəva

²¹ A ngwarməhira, ava tsəgha kəray gəzə kwəmee kaa ngəwəy. Səkwətəram mbəzli Hyala mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw gwanashi tə məlmə ghwəy. Mbə səkwəwəy na ngwarməhira tikə vəghee gwa'a kwərakwə. ²² Mbə səkwəwəy na mbəzli Hyala tikə mbə məlmə nzee na gwanashi. Kwatama mbəzli kəghi tsa mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashiy, tərəw səkwəwəy ghəshi. ²³ Məntəwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwanəwəy. Tiba kərayee, nza ghwəy nza ki.

Zliya tsasli Pəl kaa ka Kwələsə Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma ghala pətsa tsasli Pəl zliya nay, dənba mbəzliy ni, ghəci kwa fərshina mbə məlmə ka Efesə na, kala tsəgha na mbə məlmə Shezare, aw na mbə məlmə Rəm, kə ghəshi. Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə ka Kwələsə tsasli Pəl zliya na. Ma məlmə ka Kwələsə vay, tə hidī ka Azəy na, ndəkwə ndəkwə vəgha məlmə ka Efesə. Epafərasə ntsa mbə məlmə shi niy gha naa gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə məlmə Kwələsə va. Ma sa gəzanshi Epafərasə na, mba'a mbəzli dən zhəghəti nefer shi ta nəw Yesəw Kəristəw. Ava tsəgha ghatəvashi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə va ki. Ma na Pəl də'wə ghən tsa ciy, səəkə ghəshi kwəmay lə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə vaw (vəh 1:7 lə 4:12).

Ma Pəl kwa fərshina kiy, mba'a Epafərasə tsa va niy tsəhəy və ta gəzanci shiy kəsashi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə. Mba'a gəzanci njasa səəkəshi nihwəti mbəzli ta ngədishi lə bəni nihwəti shiy dzəkən kwəma jijih. Ma kə ghəshiy: War nəw kwəma Yesəw gwa'a tsəghay, ka nzana mək ta mbəliti ndəw, ə kə məndiy nəw nahwəti kwəma jiji, ka slanti fə'yasa, zhini ka santa ngəra'wə kaa vəgha, kə ghəshi. Zhini ma kə ghəshi na, ə kə ndəə ndəghwə ghən tsa ci va zəmə shi mahalakə ni lə va sa shi mahalakə ni, mba'a nihwəti shiy diba, kə ghəshi. Ma sa favə Pəl kwəma va ki na, na tsaslanaghəshi na zliya na ki.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə

zliya na:

Vəh 1:1-14 Pəl səkwə ka Kwələsə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta kwəma shi.

Vəh 1:15-23 Pəl gəzə kaa ka Kwələsə njasa nza Yesəw ka ntsaa tanamti shi ngati Hyala, mə ghwəmə lə tə hidī gwa'a. Zhini ghəci dikə tsa mbəzliy nəw gwanashi.

Vəh 2:4-25 Pəl makə ka Kwələsə va zləba kwəma mbəzliy bananshi shi gəmgəm ni va.

Vəh 3 pa' tə vəh 4:1-6 Pəl bananshi kwəma kaa ka Kwələsəə dzəkən nzəy tsa 'war'war tsa, lə dzəkən nzəy kwa jipə shi, lə dzəkən nzəy kəy ghyeghyer shi, mba'a nzəy lə mbəzliy nəw ma Yesəw.

Vəh 4:7-18 Kwa kəni gəzə kwəma, mba'a səkwəva.

Pəl səkwə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa təravə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw, ghəy lə zəməmmə Timəte tsaslinwəy na. ² Kaa ngəjwəy ghwəy mbəzli Hyala mbə məlmə ka Kwələsə, ng-warməhinəy mbə nəw Kəristəw lə nəfə kwətin. A səkwəjwəy ghəy, məntəjwəy wəzə hwər tsa nzə Dəmmə Hyala, mba'a ndəjwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy.

Pəl mananta 'wəsa kaa Hyala, ta ka Kwələsə

³ Ya hwəmba cə'wə ghəy Hyala, Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəwəy, mbə mananta 'wəsa ka ghəy nza tə ghwəy. ⁴ Sa nzanay, a ghəy favə njasa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw, lə njasa dī ghwəy nihwəti mbəzli Hyala diba. ⁵ Sa məni ghwəy va tsəghay, sa nzana mba'a ghwəy fəy ghən tsa ghwəy gəzlinə ta shi mə ghwəmə gwəmati Hyala ta bəpəshi na. Ma tə kwatanata, ghala pətsa

tsəhə Kwəma Wəzə na va katan na va ghwəyəy, a mēndi niy gəzanwəy kwəmaa dzəkən shi fəy Hyala ta bəpəshi. ⁶ Ava tsəgha pəlivərivata Kwəma wəzə na vaa dzəmbə mbəzli tē hidi gwa'a gwa'a ki. Ya kwəmaba na, mba'a mbəzli zhəghəti məhərli shiy banavə nefer shi kaa Yesəw. Tsəgha na va ghwəy kwərakwə ki. Ya ghala pətsaa gha ghwəy vaa favə kwəmaa dzəkən wəzə hwər tsa Hyala mba'a ghwəy sənay katan tsa ci, ya pa' ndatsəy, mbə ghəra sləni na kwəma va mbə nefer ghwəy. ⁷ Epafərasə banavəwəy na Kwəma Wəzə na va. Madiganəy tsa tərənəw tsa na. Ka ghəra sləni Yesəw Kəristəw nza ghəy li. Ghəciy, lə nəfə kwətiŋ ghəra na sləni Yesəw Kəristəw mbə ghwəy. ⁸ Ava ghəci gəzanəy na njasa kəətītənəwəy *Safə tsa Hyala dēwdew tsa, ta dī nihwəti mbəzli.

⁹ Va tsəgha ki, sa favə ghəy kwəmaa dzəkən ghwəyəy, mbə cə'wə Hyala nza ghəy tə ghwəy vici va vici va. Ma mbə cə'wə ghəy na, ka cə'wə Hyala a ghənzə mbə cənəwəy shi dī na ghwəy mananta, mba'a ndanəwəy sənata kwəma, ka sənashi ni wəzə ni shiy kwa kwal tsa nza lə bərqi Safə tsa nza dēwdew tsa. ¹⁰ Ghalaba kiy, ma nza ghwəy mbay dza kwa kwal tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw njasa dza naa təbanci. Ya hwəmba na, ka mənī shi dza naa dī. Ka mənī shi wəzə ni ghəngən ghəngən. Ka mətəhə sənata kwəma Hyala kwa kwəma kwa kwəma. ¹¹ Mbə cə'wə ka ghəy nza va Hyala, a ghənzə ndanəwəy bərqi dza kwa bəla gwanata lə bərqi mbə shəndəkə tsa nza, nza ghwəy mbə sə'wa kwəma gwanata, ka jihəva pa' tə kwa kərni. ¹² 'Wəsa pə ghwəy mananta kaa Dəmmə Hyala lə vəshi.

Sa nzana mba'a ghwənantənəwəy kwal ta kwəmavə na ghwəy bəla ghwəy mbə shi wəzə ni fəy na tə pətsa wan tsa mə ghwəmə, kaa ni nza mbəzli. ¹³ Tsəgha na, aa zləghwəkəvərimmə mbə dəvə *ndə jaka tsa kəsətəmmə lə bərqi mbə kwəli, dza na mba'a fambəmmə mbə dəvə zəghwə nza dī na, nza ghəci mbə sləkəmmə. ¹⁴ Tə mbərkə zəghwə nza mbəərəkəmmə Hyala va ndə jaka, mba'a pəlatəmmə kwəma ghwəmmə jikir na.

Gəzə kwəmaa dzəkən Yesəw Kəristəw

¹⁵ A ghwəy sənay kiy ngwarməhiray, ndə tifa mba'a mbay nata Hyala lə mətə cīw. Ma *Kəristəw tsa nay mbəzli va lə mətə shiy, nja Hyala də'wə ghən tsa nza na. Ghəci na Məkaji kən shi ngati Hyala gwa'a gwa'a! ¹⁶ Sa nzanay, lə Yesəw də'wə ghən tsa ci ngati Hyala ya nimaba shiy gwa'a gwa'a. Shi mə ghwəmə lə ni tē hidi shiy gwa'a. Shi mbay mətə ndə nashi, lə ni mbashi ma naa nashi gwa'a. Lə Yesəw tsa va ngati Hyala shi nza bərqi və shi dikə dikə ni mə ghwəmə, mba'a shiy sləkəpə, mba'a hyeler, mba'a nihwəti shi ka bərqi gwa'a. Lə Zəghwə nza va ngati Hyala shi va gwanashi. Dza na mba'a zlashi mbə dəvə ci, ka shi ci! ¹⁷ Hyala ghwəla ta nga hidiy, tifa niy nza Yesəw ghala ndimndim. Ava tə mbərkə bərqi ci nza shi mənī Hyala ghwəlashi sana. ¹⁸ Ghəci na ghən tsa mbəzliy nəw. Ghəci 'wamshi na kwal, mbəzliy nəwəy, nja vəgha ci na ghəshi. Tə mbərkə ci kwəmavə mbəzli yəwən piy. Ghəci na Məkaji tsa Hyala. Ghəci gha Hyalaa zhanakati mbə mbəzliy bəkwəshi. Di naa

1:6 1:6 SləniKY 2:41; Rm 1:13; 1Tim 3:16 **1:7** 1:7 Epafərasə: 4:12; Flm 23 **1:8** 1:8 1Kwər 8:1 **1:9** 1:9-10 Ef 1:17; Flp 1:9 **1:10** 1:10 Ef 4:1; 2:10; Flp 1:27 **1:11** 1:11-12 Rm 5:2; Ef 1:18
1:13 1:13-14 Zhj 5:18; Lk 22:53; SləniKY 26:18; Ef 1:6, 7, 21; 2:2; 6:12 **1:15** 1:15 Zhj 1:18; 2Kwər 4:4; 1Tim 6:16; Ebr 1:3 **1:16** 1:16 1:13; Zhj 1:3, 19; 1Kwər 8:6; Ebr 1:2 **1:17** 1:17 Zhj 1:1; 8:58 **1:18** 1:18 ghəci na ghən tsa mbəzliy nəw: 2:19; Ef 1:22-23; ghəci na məkaji tsa kən shiy gwanashi: SləniKY 4:2; 26:23; 1Kwər 15:20; ShiZhj 1:5

gəzəy, ghəci na Məkaji tsa kən shiy gwa'a gwa'a. ¹⁹ Tsəgha dī Hyala ta mbə ghən tsa nʒə cikəvərivay ya mbə nimaba shi mənī Zəghwə nʒə gwa'a. ²⁰ A Hyala mawti sləka kwəma ta jakəva lə shi ngati na gwanashi, dza kwa Zəghwə nʒə. Ma nana kiy, a zərkə kwa jipə nʒə lə mbəzli. Ghala məti Zəghwə nʒə va vəgha tsəm, ka shikəshi miymiy ci tsahwəy zərkə tsa vaa dzəghwa jipə nʒə lə shi mə ghwəmə, mba'a shi tə hidī. ²¹ Ghwəy kwərakwə kiy ngwarməhiray, kwatana na, mbəzli tihə tihə ni, ka pa jaka niy nza ghwəy lə Hyala, va *kwəma jikir naa niy təkə ghwəy mbə nefer ghwəy. Dzəghwa tsəgha sləni ghəra ghwəy niy nza. ²² Nana kiy, a Hyala ghwənikə Zəghwə nʒə, mba'a mənīy ka ndə ngəri, ta məti. Lə məti ci va sləkamti Hyala kwəma kwa jipə ghwəy li nana. Ma mənī Hyala kwəma va tsəghay, ta mbə ghwəy nza ka mbəzli dəwdew ni kwa kwəma nʒə, kala kwəma rəda rəda na dzar kwa ghwəy, kala kama məndi gar ndanwəy fəti! ²³ Nanzə kiy, ə pə ghwəy garənwəy lə bərçi tə kwəma Yesəw va banavə ghwəy nefer ghwəy. Mba'a ghwəy kəsəvə wəzə wəzə njasa banavənwəy məndi. Əntaa ghwəy taa zlata nahwəti təkə kwəmaa səəkə ta tsəkamti na fəy ghwəy va ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti ma. Kwəmaa favə ghwəy va ghala pətsaa gəzanwəy məndi kwəma Yesəw Wəzə nay, ghənzə na Yəwən kwəma wəzə na gəzancim kaa ya tsamaba ndə ci tə hidī gwa'a. Yənəy, a Hyala təravəda ta gəzə kwəma va kaa mbəzli.

Sləni banavə Hyala kaa Pəl ta ghəra mbə mbəzliy nəw Yesəw

²⁴ Sənzənvay, mbə vəshi nzee lə ngəra'wə tsa see tə ghwəy. Ma ngəra'wə tsa see tsa tə ghwəy kiy,

ə kərnayee ngəra'wə tsaa niy tərə mbə sa sahwə *Kəristəw va ta mbəzliy nəw va mənishi ka vəgha ci. ²⁵ Mba'ee mənira ka ndə ghəra sləni mbə mbəzliy nəw Yesəw. Ava tsəgha na sləni ndara Hyala ta mənī mbə ghwəy. Ma dī na gəzəy, ə ghwənara na ta gəzə kwəma nʒə kwa pətsa kəray na kaa mbəzli tə hidī gwanashi. ²⁶ Kwatanatay mbəmbə niy nza kwəma zəzəti Hyala va ta mənī, kala sənata mbəzli. Ma dzəghwa na nana ki na, mba'a cikəvəriy dzəti ngwəla kaa mbəzli nʒə ta mbə ghəshiy sənata. ²⁷ Sa nzanay, ə niy dī Hyala canatishi njasa nza shəndəkə tə kwəma nʒə va niy ghwəbəy na tərənw tsa ci, ta *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ma zəzə kwəma ghwəbəy Hyala va niy nʒay, ghənzə na Yesəw Kəristəw tsa mbə nefer ghwəy va sənənvə. Tə mbərəkə Kəristəw tsa va fəy ghwəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ta nza li tə pətsa nza shəndəkə tsa Hyala. ²⁸ Kwəma Kəristəw tsa va na sa gəzə ghəy kaa mbəzli gwanashi ki. Dzəghwa ghəy ka gəzanshi, ka bananshi shiy lə məhərli wəzə, ta mbə nza ya wa ntsaa jakəy lə Yesəw Kəristəw na, mba'a mənīy ka ntsaa təhəy kwa kwəma Hyala. ²⁹ Ava va tsəgha ghəree sləni va, ka mbəz, lə bərçi ndara Yesəw Kəristəw va ghəra sləni tərənw na mbə ya.

2

¹ Sanay, e dī ghwəy sənata njasa nza caslakə tsa sləni nzee mbə ghəra nʒə tə ghwəy, ghwəy mbəzli ka Kwələsə lə ka Lawədishe, lə ta nihwəti mbəzli dfanaj, shiy sənara ma di. ² Ma sləni tsəvee va mbə ghəra nʒə tsəghay, ta mbə ghwəy nza lə bərçi mbə nefer ghwəy gwanənwəy, ta jakəti ghən tsa ghwəy ka dīva ghwəy

1:19 1:19 2:9-10; Zhj 1:16; Ef 1:23 **1:20** 1:20 Rm 3:25-26; Ef 1:9-10, 21; 2:13-16 **1:21** 1:21-22 Rm 5:10; Ef 2:12-13; 5:27 **1:23** 1:23 2:7; Ef 3:17; 1Tim 3:16; Ebr 3:6 **1:24** 1:24 2Kwər 1:5; 11:23-29; Ef 3:13 **1:25** 1:25 Ef 3:1-3 **1:26** 1:26-27 2:2; 4:4; Ef 3:6 **1:27** 1:27 shəndəkə: 3:4; Rm 5:2; Ef 1:18 **1:28** 1:28 Ef 4:13 **1:29** 1:29 Ef 3:20; Flp 4:13 **2:2** 2:2 1:26-27; Ef 5:2

kwa jipə ghwəy. E dī ghwəy kwəmavə mēhərli sənata kwəma Hyala wəzə wəzə tərəŋw, ta mbə ghwəy sənata kwəmaa niy ghwəbəy Hyala va. Kwəmaa niy ghwəbəy na vay, ghənzə na Kəristəw də'wə ghən tsa ci. ³ Kəristəw tsa vay, mbə mbələyvata sənata kwəma wəzə na lə mēhərli wəzə na. Ghəci kəətimmə na, ta sənata zəzə kwəma Hyala gwa'a. Ya wa shi dī ndə sənashiy dzəkən Hyalay, aa taa kəsashi və. Ma shi vay, shiy gwəramti wəzə na ghəshi.

⁴ Sa wana gəzəŋwəy ya kwəma va tsəghay, vantaa tsahwəti ndə dzaa ghavəə ngədəhwəŋwəy lə tsəhwəli ci, va nəw kwal Hyala. ⁵ Ya tsəgha nzee kərakə lə ghwəy sənəzvay, tə pətsa kwətīŋ tsa na mēhərli ghwəmmə. Lə vəshi nzee mbə nəfə tsee tərəŋw, sa nzana mba'ee favə njasa ghəra ghwəy sləni ghwəy lə kwal, zhini mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy wəzə wəzə kaa Yesəw Kəristəw.

*A ghwəmmə kwəmavə piy tsa 'war'war tsa mbə Yesəw *Kəristəw*

⁶ Njana nzana mba'a ghwəy zləbavə Yesəw Kəristəw, ka Ntsaa sləkəŋwəyəy, jakəjakə pə ghwəy li mbə nzəy tsa ghwəy. ⁷ Garəŋwəyəm lə bərqi tə Yesəw tsa va, njasa ka fə vaa tsəhə hililīŋə nzəə dzəmbə hidfi tədəm ta garə ti shi. Banavəm piy tsa ghwəy kaa Yesəw Kəristəw mbə nzəy tsa ghwəy gwanay. Mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa ngəci, njasa niy banavəŋwəy mbəzliy bəniŋwəy kwəma Hyala va. Ka mananta 'wəsa tərəŋw ya hwəmbə kaa Hyala.

⁸ A ngwərmərə, mənī tə ghwəy mēhərli wəzə, vantaa tsahwəti ndə dzaa ngədītəŋwəy lə papala sənashi nihwəti kwemer, kwemer dzərvə dzərvə ni, kala ghən ti shi. Ma kwemer shi vay, kwəma

jijihishi na, zhini kwemer va dibay, ta mbəreketi, lə kihə hyeler na ghəshi. Dzar kwa Kəristəw səəkə ghəshiw. ⁹ Əntaa ghwəy dzaa zləbə kwəma shi ma, A na ni Hyala shiy gwanashiy, mbə vəgha Yesəw Kəristəw na ghəshi. ¹⁰ Səvəri mbə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw Kəristəw tsa va kiy, a ghwəy kwəmavə shiy gwanashi, cesl cesli. Yesəw Kəristəw sləkə na shi nza bərqi və shi, lə hyeler tə hidfi gwa'a.

¹¹ Kwatanəy, a Hyala niy gəzənsi kaa *ka Zhəwifə ta *sla fə'yasa, nza mbəzli mbəə sənashi, mbəzli nzə na ghəshi, kə məndi. Ma ghwəy ghwəy shiy jakəŋwəy va lə Yesəw Kəristəwəy, aa manati shiy tə ghwəy kwərakwə, nza ghwəy mbəə sənay, mbəzli nzə nza ghəy, pə ghwəy. Lə dəvə ndə ngəri mənī na shi va kiw. Yesəw Kəristəw mənī shi na. Shi mənī na vay, ə mbələntəŋwəy na səvəri mbə dəvə *kwəma jikir na, kala mənī mazə ghənzəə dzəkən ghwəy ghwəla. ¹² Ghala pətsa mənīŋwəy mənī *bateməy, njasa nzana mba'a mənī laghwəŋwəy kwa hidfi lə Yesəw na. Njasa zhakatiy Yesəw va mbə mətīy, tsəgha zhakatiŋwəy ghwəy kwərakwə. Sa nzana, mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyalaa zhanakati Yesəw va sati mbə mətīy, a bərqi və ta mbay zhanakatəŋwəy kwərakwə. ¹³ Kwatanəy, nja mbəzliy bəkwəshi niy nighəŋwəy Hyala, va kwəma ghwəy jikir na. Mbəzliy nəw ma Hyala niy nza ghwəy, niy slaslamti fə'yasa ghwəyəw. Nana kiy, a Hyala zhanakatəŋwəy mbə mətī, a ghwəy kwəmavə piy tsa katanə tsa mbə Yesəw Kəristəw. Dzəghwa Hyala mba'a pəlay jikir tsaa mənī ghwəmmə mbə nəfə tsa nzə gwa'a gwa'a. ¹⁴ A ghwəmmə sənay, kwatanəy, a ngwəvə Hyala niy nza kən ghwəmmə, tə sa nəwti

2:3 2:3 Fir 2:4-5; 1Kwər 1:24, 30; Ef 3:19 **2:4** 2:4 2:8; Rm 16:18 **2:5** 2:5 1Kwər 5:3 **2:7** 2:7 1:23 **2:8** 2:8 1Tim 6:20 **2:9** 2:9-10 1:19; 2:15, 20; Ef 1:21 **2:11** 2:11 Ef 2:11 **2:12** 2:12 3:1; Rm 6:3-4; Ef 1:19-20; 2:6 **2:13** 2:13 Ef 2:1, 5 **2:14** 2:14 Ef 2:15-16; 1Pi 2:24

ma ghwəmmə *kwəma pəhəti na. Ma nana kiy, a Hyala bəhwə kwəma ghwəmmə va jikir na, mba'a fakən kən Yesəw Kəristəw ghala danwati məndi vaa dzəti tsəm tə ghwəmmə. Ava tsəgha banti na fəti kən ghwəmmə ki. ¹⁵ Ghala vəghwə tsa məti Yesəw va vəgha tsəməy, a Hyala tədanakən bərçi kaa hyeler lə shi nza bərçi və shi gwa'a. Dza na mba'a pəmətishi kwa kwəma nza nja mevivi. Mba'a 'wəshamtishi kwa kwəma mbəzli gwa'a, ka panavəshi ha'wə.

¹⁶ Njana nzana tsəgha ghənzə kiy, əntaa ghwəy taa zləba ndə sləkəwəy ka slanwəy ngwəvə va shi zəmə ghwəy, ya va shi sa ghwəy ma. Ka zləba ghwəy ndə slanwəy ngwəvə ya va makwaghwa yəwən tir, ya va *vici dəkəva ma. ¹⁷ Ma kwəma niva shiy gwanashiy, nja məcakwə shiy dzaa səəkə fəyshi Hyala tsəgha, ta mbəə canshi kwəma kaa mbəzli. Ma na katan na kwəma dī shi vaa canshi kaa mbəzli kiy, ghəci na Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ci. ¹⁸ A nihwəti mbəzli tibay, ə kə ndə zhəghəti ghən tsa ci jəwə, ka sa ngəra'wə kaa vəgha ci, ka tsəfəkwə kwa kwəma ka kwal Hyala, kə ghəshiy ni. Gəla mbəzli vay, əntaa ghwəy zləba ghəshiy bəjwəy fəti ma. War lə shi nashi ghəshi kwa shiw ka ghəshiy vəshi, Hyala cinəy na shi va kwa shiw, kə ghəshiy ni. War ka kəli ghən tsa shi gəm tsəgha. Ka zəzə war dzəkən shi tikə tə hidī. ¹⁹ Ghəshiy, jakəjakə na ghəshi lə Yesəw Kəristəw ghəci mazə tsa shi ghwəlaw, Yesəwəy, nja ghən na, ma mbəzliy nəwəy, vəgha ci. Mbəzliy jakəshi lə Kəristəwəy, və kwəma ghəshi bərçi. Tə mbərkə ghəci jakəshi ghəshi lə nəfə kwətinj. Ava tsəgha kəli ghəshi dza kwa kwəma kwa kwəma kwa kwal Hyala, njasa dī Hyala ki. A Kəristəw jakəti

mbəzli ci ta mbə ghəciy nza li shi kwətinj, njasa ka dəghesler tə vəgha ndə vaa tsəəbəshi ka ndə kwətinj lə bəliti.

Ma ntsaa mətiy lə Kəristəwəy, ka sləkəvə shi tə hidī ghwəlaw

²⁰ A ngwarmərə, a ghwəy sənay kiy, mbəzliy bəkwəshi kwasəbə *Kəristəw nza ghwəy gwanəwəy. Va tsəgha na kiy, ka mbay hyeler lə mbəreketiy sləkəwəy ghwəlaw. Ya sa nzana tsəgha ghənzə kiy, tawa zhini ghwəy zhəmbəwəy mbə məni shiy nja mbəzliy sənay ma Yesəw dība kia? Wa shiy mənishi va, zhanwəy ghwəy zhəmbə nəw kwəma jijihinwəy, dība kia? Tawa zləba ghwəy məndiy gəzanwəy gəla shi nə məndi va. ²¹ Shi tsa' ni vay, əntaa gha bəshi ma. Əntaa gha dzəghə nini ma. Əntaa gha dapə nini lə dəvə gha dība ma, kə məndia? ²² Gəla kwəma jijihī vay, dzəkən shiy dzaa kərəshi sa ka məndiy ghərahwə sləni li shi gəzə ghəshi kwəma. Ndə ngəri zəzəvəshi na ta bənishi kaa mbəzli. ²³ Ta na navay, mba'a kə ndə nighə kwəma va na, nja kwəmaa səəkə mbə sənata kwəma ka naa nza. Sa nzanay, ə gəzə na kaa mbəzli a ghəshi jihəvaa dzəmbə cə'wə Hyala, ka zhəghəti ghən tsa shi jəwə, ka sa ngəra'wə kaa vəgha shi. Shi va gwanashi e gəzanwəyəy, ka dza ghəshiy kətitəwəy ta mbay ghwəy zhini ghən kaa shi jikir ni maw vəgha ndə ngəriw.

3

¹ Ghwəy kiy, a ghwəy sənay mbəzli zhanakati Hyala sati mbə məti kwasəbə Yesəw Kəristəw nza ghwəy. Va tsəgha na kiy, ta shi mə ghwəmə pə ghwəy fə ghən. Shi vay, tə pətsa nza Yesəw Kəristəw ghəshi. Məba nəyəy na tə dəvə kwa bəzəmə Hyala. ² War dzəkən shi mə ghwəmə pə ghwəy zəzə ya

2:15 2:15 2:9-10 **2:16** 2:16 Rm 14:1-6 **2:17** 2:17 Ebr 8:5 **2:18** 2:18 Ef 1:21 **2:19** 2:19 1:18; Ef 4:16 **2:20** 2:20 2:9-10; Gal 4:3-5, 9 **2:21** 2:21-22 Ezay 29:13; Mt 15:9; 1Tim 4:3; Ebr 13:9
3:1 3:1 2:12; Ef 1:20 **3:2** 3:2 Mt 6:33 **3:3** 3:3 Rm 6:4; 2Kwər 5:14

hwəmba. Ka zəzə ni tə hidfi ghwəy ma. ³ A ghwəy sənayəy, mbəzliy bəkwəshi nza ghwəy. Dzəghwa Hyala mba'a mbələyhwəy piy tsa ghwəy jakə lə Kəristəw. ⁴ Yesəw Kəristəw na piy tsa ghwəy katan tsa. Sa ka na zhəkəy, ta səkə dza ghwəy dza li gwanəhwəy kwərakwə lə shəndəkə tsa ci.

Nzəy tsa kwatəna lə nzəy tsa 'war'war tsa

⁵ Ghənzə tsəgha kiy, kərakə pə ghwəy fəy mənə shi tikə tə hidfi ni gəmgəm ni. Mba'a ghəshi mənəshi nja shi bəkwə bəkwə ni mbə piy tsa ghwəy. Kərakə pə ghwəy lə ghwərghwər, lə mənə kwəma rəda rəda na, mba'a mənə shi ha'wə ha'wə ni, lə maw shi gəmgəm ni, mba'a mənə mətə. Sa nzanay, mənə mətə ta shiyəy, ghala mbə lə ta mbəriw. ⁶ Tə mbərkə shi gəmgəm ni va gwanashi məmənə mbəzli dza Hyalaa bəkən nəfə kən mbəzliy dī ma fəti ta kwəma nzə va ki. ⁷ Kwatəna kiy, tsəgha niy nza ghwəy nja mbəzli va kwərakwə ki. Kwəma jikir na mbə vəgha ghwəy niy sləkəhwəy na.

⁸ Nana kiy, zlashim shi jikir ni va, ka sati nəfə tsa ghwəy ma, ka bə nəfə ghwəy dzəkən mbəzli ma, ka mənə ndərəm ghwəy ma, ka tsəərə mbəzli ghwəy ma, ka gəzə kwəma ha'wə ha'wə na ghwəy səkwa tə miy tsa ghwəy ma. ⁹ Ka slasla dzərvə ghwəy kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy ma. Sa nzanay, a ghwəy zlay nzəy tsa ghwəy niy nzəy ghwəy kwatəna, lə shiy niy mənə ghwəy gwa'a. ¹⁰ A ghwəy kwəmavə nzəy tsa 'war'war tsa nana, Hyala ndəhwəy na. Ma nzəy tsa 'war'war tsa vay, Hyala ka naa gwəma njasa səmə vici, nza ghwəy mbəə nza nja ghənzə, ghənzə saa ngati nzəy tsa

'war'war tsa va, zhini mba'a ghwəy sənata wəzə wəzə.

¹¹ Ava va tsəgha nzana nana kiy, shiy tībaa tihəvəri *ka Zhəwifə lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifəw. Shiy tībaa tihəvəri mbəzliy *slanti fə'yasa lə mbəzliy slanti maw. Ya mbəzliy tsəhwəlishi ma, lə niy mənə kwəma nja mbəzli mbərədzəy, shiy tībaa tihəvəriw. Ya mbəzli pa'pa ni, lə ni ya ya niy, shiy tībaa tihəvəriw. War *Kəristəw kwətīy na ntsa dikə tsa kən shi. Ghəci sa mbə nefer ni ci mbəzli gwanashi. ¹² Mbəzli Hyala nza ghwəy, sa tsəhavəhwəy na, tə sa dītəhwəy na. Ghənzə tsəgha kiy, mənəhwəyəm ka mbəzliy zhəhwər ta nihwəti mbəzli. Ka mənə wəzə kaa mbəzli, ka kəli ghən tsa ghwəy ghwəy ma, wəzə kə hwər tsa ghwəy, ə pə ghwəy sə'wa kwəma. ¹³ Sə'wa pə ghwəy sə'wa kwəma kwa jipə ghwəy. Mba'a kə ndə mənəhwəy kwəmay, pəlayəm mbə nəfə tsa ghwəy. Ya hwəmbay, pəlatam kwəma mbə nefer ghwəy kwa jipə ghwəy, njasa pəlatəhwəy Ndə sləkəpə va na ghwəy mbə nəfə ci kwərakwə. ¹⁴ Dzəkən shi va gwanashi kiy, mətəhakənəm dī, sa nzanay, dī na saa dzaa jakətəhwəy ka mbəzli kwətīy. ¹⁵ Zlayəm kwal kaa zərkə tsa ndəhwəy Yesəw Kəristəw va a ghəci nighəə dzəkən nefer ghwəy. Sa nzanay, ta nza ghwəy ka ndə kwətīy harvəhwəy Hyala gwanəhwəy, lə ta mbəə nza mbə zərkə tsa va. War 'wəsa pə ghwəy mananta ya hwəmba. ¹⁶ Zlatanavəm kwal kaa kwəma Kəristəw a ghənzə təhayhwəy nefer ghwəy tərəhw. Bənīm kwəma Hyala kwa jipə ghwəy, gəzəm kwəma kaa ghən tsa ghwəy, lə sənata kwəma mbə wəzə, lə məhərli wəzə na. Manantam 'wəsa kaa Hyala kwa cəm, lə nefer

3:4 3:4 Gal 2:20; Flp 1:21; shəndəkə: 1:27; Flp 3:21; 1Kwər 15:43; 1Zhj 3:2 **3:5** 3:5-8 Gal 5:19-21
3:5 3:5 Rm 6:6, 11; Gal 5:24; Ef 4:19; 5:3 **3:6** 3:6 Ef 5:6 **3:7** 3:7 Rm 1:18; Ef 5:8 **3:8** 3:8
Ef 4:29; 5:4 **3:9** 3:9 Ef 4:22, 25 **3:10** 3:10 Ghava 1:26-27; Ef 4:24 **3:11** 3:11 2:11; Gal 3:28;
1Kwər 12:13 **3:12** 3:12-15 Ef 4:2-4 **3:13** 3:13 Ef 4:32 **3:14** 3:14 Ef 5:2 **3:15** 3:15 1:18,
20; 2Kwər 13:11; Ef 1:23; 4:4 **3:16** 3:16-17 Ef 5:19-20; Ebr 13:15

ghwəy gwanashi. Ka fal slən tsa nzə lə cemer kwa Zliya Hyala, ka ndəgha waza, ka fal lə cemer dza Safə tsa nzə dəwdew tsaa ciŋwəy. 17 Ya wa kwəma mənī ghwəy, lə na gəzə ghwəy gwa'ay, lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw kə taa nza. Manantam 'wəsa kaa Dəmmə Hyala mə ghwəmə lə slən tsa ci dība.

Njasa dza nzəy tsa mbəzliy nəw Hyala təbə kwa jipə shi

18 Favə tə ghwəy, ghwəy ghwəy mi'iy, dīm fəti va zhər ghwəy njasa təbə mi'iy jakəshi lə Ndə sləkəmmə mənī.

19 Ghwəy ghwəy zhər dībay, dī pə ghwəy dī mi'i ghwəy wəzə. Əntaa ghwəy nza ghyanakə mbə nzəy tsa ghwəy li shi ma.

20 Ghwəy ghwəy ndərazhi bay, fam kwəma, ya namaba va mətikwəkwər ghwəy. Ava kwəma dī Ntsaa sləkəmmə ghwəy mənī.

21 Ghwəy ghwəy didihi bay, əntaa ghwəy dzaa bə nefer ndərazhi ghwəy sati ma. Vantaa vəgha shi dzaa mətita mbə kwəma dza ghəshiy mənī.

22 Ghwəy ghwəy mevivi dībay, dī pə ghwəy dāŋshi fəti kaa mbəzliy sləkəŋwəy ya mbə namaba sləni gwa'a. Əntaa ghwəy dzaa jihəva ta ghəra sləni war ghala pətsa ka ghəshiy nza tība, ta mbə ghəshiy falŋwəy gwa'a tsəgha ma. Ə pə ghwəy mənī sləni ghwəy lə nəfə kwətīŋ. Sa nzanay, va Ntsaa sləkəmmə hazlənī ghwəy. 23 Ya wa sləni ghəra ndəy, lə nəfə kwətīŋ kə ghəra. Njasa nzana kaa Ndə sləkəmmə Yesəw ghəci ghəra. Ka ghəra ghəci njasa nzana kaa ndə ngəri ma. 24 A ghwəy sənay kiy, Yesəw Ntsaa sləkəmmə də'wə ghən tsa ci dza naa waŋwəy zhəmə ghwəy. Shi wəzə ni fənəy na mə ghwəmə kaa mbəzli ci dza naa bəŋwəy. Kaa Yesəw *Kəristəw ghəci

dikə tsa ghwəy ghəra ghwəy sləni va. 25 Ma ntsaa dzaa mənī *kwəma jikir na naci kiy, ta kwəməvə zhəmə jikir tsa mənī na va dza na. Ka dza Hyalaa təra ghala dzəghwa mbəzli mbə sla ngwəvə nzəw.

4

1 Kaa ngəŋwəy gəzəe kwəma na, ghwəy ghwəy mbəzliy sləkə mevivi. Kəsəvəm mevivi ghwəy lə kwal tsa katan tsa, lə nəfə tsa wəzə tsa pə ghwəy nzəyŋwəy li shi. Sənay tə ghwəy, a Ntsaa sləkəŋwəy tība mə ghwəmə kwərakwə, pə ghwəy.

Kwa kərnī gəzə kwəma Pəl

2 A ngwarməhira, ə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmba, əntaa ghwəy dali va mənī 'wəsa tsa ghwəy kaa ngəta mbə cə'wə ma.

3 Ghala pətsa ka ghwəy nza mbə cə'wəy, cə'wə tə ghwəy Hyala tə ghəy kwərakwə, nza Hyala mbə mətəhə ghwəniŋəy kwal ta gəzə kwəma nzə ghəy kaa mbəzli. Ta mbə ghəy canakəvəri kwəmaa niy ghwəbəy Hyala mbə *Kəristəw dzəti ngwəla kaa mbəzli. Tə mbərkə kwəma va nzee kwa fərshina sənəvə. 4 Cə'wəram Hyala, a ghənzə bəra bərciy gəzəkəvəri kwəma va pa'i pa'i kaa mbəzli, njasa təbə na yən gəzə.

5 Lə məhərli wəzə na kə nzəy tsa ghwəy mbə mbəzliy nəw ma Yesəw Kəristəw. War kwəməvə ma ghwəy vəghwə ya hwəmbay, əntaa ghwəy zlay kəətishi ma. 6 Mba'a pə ghwəy gəzanshi kwəmay, kwəma wəzə na kə dzaa səvəri mbə miy tsa ghwəy, gar tsə'wəta mbə nefer shi. Sənay tə ghwəy njasa ka ghwəy zləbanci kwəma wəzə kaa ntsaa dzaa dəw kwəma va ghwəy.

Kwa kərnī səkwəpə tsa Pəl

7 A ngwarməhira, ta ghwəniŋwəy zəməmmə Tishikə dzee. Zəməmmə tsa dee, ghəy li ghəra na sləni

kaa Ndə sləkəmmə Yesəw kwa zəərə kwətiŋ na. Lə nəfə kwətiŋ ghəra na sləni va. Ghəci dza naa gəzanjwəy kwəma taree njasa nza na gwa'a gwa'a. ⁸ Va tsəgha ghwənee kaa ngənjwəy, a ghəci gəzanjwəy njasa nza nzəy tsa ghəy tikə. Nza ghwəy mbəə kwəməvə bərci mbə nefer ghwəy. ⁹ Ghəshi lə 'Wəneshim, tsahwəti zəməmmə tsa dī ghwəmmə dza naa dza. Ma ghəci kwərakwəy, ntsaa kəsəvə sləni Yesəw bekir dəvə ci na. Ntsaa səkəkə mbə məlmə ghwəy na. Ghəshi dza naa gəzanjwəy kwəma tikə, ya namaba nzə gwa'a.

¹⁰ Mbə səkwənjwəy na Aristarkə, ntsa nza ghəy li tikə kwa fərshina sənzanva. Mbə səkwənjwəy na Markə, ntsa nza kar Barnabasə kwəy məmə li. Sa ka na tsəhəy vəgha ghwəyəy, ka'wəti tə ghwəy wəzə, njasa niy gəzanjwəy ya va. ¹¹ Mbə səkwənjwəy na Yesəw tsa har məndiy Zhəsətəsə kwərakwə. Mbə *ka Zhəwifəə banavə nefer shi kaa Hyalay, war mbəzli mahkan ni va na shiy ghəra sləni lə ya, ta gəzə kwəmaa dzəkən sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli. Ghəshi dəpətəra na nəfə tsee.

¹² Mbə səkwənjwəy na Epafərasə, ntsaa səkəkə mbə məlmə ghwəy dība. Ndə ghəra sləni tsa Yesəw *Kəristəw na. Mbə cə'wə Hyala ka naa nza tə ghwəy tərənjwə ya hwəmba, nza ghənzə mbəə garətənjwəy kwa kwal tsa nzə wəzə wəzə, kala kwəfəghə ma ghwəy. A ghwəy mbəə nza ka mbəzli təhə təhə ni kwa kwal tsa nzə. Mba'a ghwəy sənashi shi dī Hyala wəzə, nza ghwəy mənishi. ¹³ Yən də'wə ghən tseyey, e sənay njasa tsəva na mbə sləni tərənjwə ta kəətiŋwəy ghwəy lə mbəzli ka Lawədishe, mba'a ka Hyerapəlisə. ¹⁴ Mbə səkwənjwəy na madigammə Ləwka tsa dī ghwəmmə, dəkwətər tsa

ghwəmmə, mbə səkwənjwəy na Demasə kwərakwə.

¹⁵ Səkwətənjəy tə ghwəy ng-warməhimmə mbə nəw Yesəw mbə məlmə ka Lawədishe. Zhini mba'a ghwəy səkwəti Nimfa dība, lə mbəzliy basəva ta cə'wə Hyala kəghi tsa nzə gwa'a. ¹⁶ Ma

sa ka ghwəy jangamti zliya na gwa'ay, nza ghwəy vələnəvəshi kaa mbəzliy nəw Yesəw Kəristəw mbə məlmə Lawədishe, nza ghəshi jangəti kwərakwə. Sa

ka ghəshi vəlīkəvənjwəy na shi va tsaslanaghəshee kwərakwə ba na, nza ghwəy zhiniy jangəti.

¹⁷ Gəzancim kaa Arshipə a ghəci mənī məhərli, ta mbə ghəciy ghəra sləni fanambə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw va mbə dəvə ci lə kwal tsa nzə.

¹⁸ Yən yən Pəl kiy, avandaa tsasli kwəma na dzəghwa tikə lə dəvəe, ta səkwənjwəy. A səkwənjwəy ya. Əntaa ghwəy zamti ghən ta nza tsa nzee tsa kwa fərshina ma. Nza ghwəy nza ki, nza Hyala məntənjwəy wəzə hwər tsa nzə.

4:9 4:9 'Wəneshim: Flm 10-12 **4:10** 4:10 Aristarkə: SləniKY 19:29; 27:2; Flm 24; Markə: SləniKY 12:12 **4:12** 4:12 Epafərasə: 1:7; Flm 23 **4:14** 4:14 Ləwka: 2Tim 4:11; Flm 24; Demasə: 2Tim 4:10 **4:15** 4:15 Lawədishe: ShiZhj 3:14 **4:17** 4:17 Arshipə: Flm 2 **4:18** 4:18 1Kwər 16:21; Ef 1:1; 3:1

**Kwa taña zliya tsasli
Pəl kaa ka
Tesalønike
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ghala pətsa tsasli Pəl zliya nay, ghəci mbə məlmə Kwərintə na, mbə wə kwa baka wə ci. Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Tesalønike, tə hidī ka Masedəwan, ndəkwə ndəkwə lə məlmə Filipə tsasli na zliya na. Kwatanay a Pəl niy ghərahwə sləni mbə məlmə Tesalønike va. Mba'a niy gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbəba, mba'a ghəshi mənishi ka mbəzliy nəw Yesəw Kəristəw ki. Ma ləy hwəm ki na, dza *ka Zhəwifə mbə məlmə va ka hərhe va Pəl, mba'a ghəshi təhamti ki. A ghwəy dzaa kəsəy nəwər tsa va mbə zliya ka kwal Yesəw vəh 17:1-14. Ma na Pəl naci kiy, niy kərətə zəzə kwəma ciy dzəkən mbəzliy nəw Kəristəw mbə məlmə vaw. Va tsəgha ghwənay na Timəte ta dza ta kəətishi. Ma sa zhəghəkəvay Timəte na, mba'a gəzanci kaa Pəl dzəkən nzəy tsa mbəzli va. Kala shiy səəti məhərli shi tifa ya tsəgha sahəwə ghəshi ngəra'wə. Sa favə Pəl kiy, ma tsaslanaghəshi na zliya na ki.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 3 Pəl mbə fal mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Tesalønike sa garəshi ghəshi jarjar kwa kwal Hyala, ya tsəgha na ghəshi mbə sa ngəra'wə. Mba'a gəzanshi diba njasa mawti na dza ta kwəmay li shi.

Vəh 4:1-12 Pəl mətsahanshi bərcki kaa ka Tesalønike nza ghəshi dza kwa kwəma kwa kwəma lə nəw kwal tsa shi va wəzə. Nza ghəshi nzəy shi wəzə ba.

Vəh 4:13 pa' tə vəh 5:1-11 Pəl gəzanshiy dzəkən səəkə tsa Yesəw ta basə mbəzli ci.

Vəh 5:12-28 Kwa kərni gəzə kwəma Pəl, mba'a səkwə ka Tesalønike.

Səkwəpə

¹ Yən yən Pəl, mba'a Shilasə, mba'a Timəte, tsasli na zliya na, kaa mbəzliy nəw Yesəw *Kəristəw mbə məlmə Tesalønike. Səkwə səkwənwəy ghəy ghwəy mbəzli Didi Hyala, lə shi Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. Məntənwəy wəzə hwər tsa nzə Hyala, mba'a ndənwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy!

Njasa nza nzəy tsa ka Tesalønike lə njasa banavə ghəshi nefer shi kaa Yesəw

² Ya hwəmba cə'wə ghəy Hyalay, mbə cə'wə ka ghəy nza tə ghwəy kwərakwə. War mbə mananta 'wəsa ka ghəy nza ta kwəma ghwəy gwənanwəy. ³ Tsəhənjəy ma ghəy kwa kwəma dəmmə Hyalay, war mbə zəzə ka ghəy nzaa dzəkən sləni wəzə na ghəra ghwəy tə sa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyala, lə dzəkən jihə tsa jihəva ghwəy ta sləni va, sa di ghwəy Yesəw Kəristəw, zhini ka zəzə dzəkən fə tsa fəy ghwəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə tərənjw ta Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw. ⁴ Ghwəy ghwəy mbəzli diti Hyala niy ng-warməhinəyəy, a ghəy sənay Hyala tərəvənwəy na ta mbə ghwəy nza ka mbəzli nzə. ⁵ Ghala pətsaa gəzanwəy ghəy va Yəwən kwəma wəzə nay, niy mənta na nja kwəma ka ndə vaa gəzə lə miy gwa'a tsəghaw, lə bərcki mbə, ka ghəra sləni *Safə tsa Hyala mbə ghəy niy gəzə ghəy kwəma, mba'a ghəy niy

sēnay wəzə wəzə, kwəma katanj na sa gəzə ghəy va, pə ghəy. A ghwəy sēnay ya nzəy tsa ghəy njasa niy nzana, ghala pətsaa nza ghəy mbə ghwəy, ta mbəə kəətiŋwəy niy nzəy ghəy gəla nzəy tsa va.

⁶ Sa dza ghwəy kiy, mba'a ghwəy nəwvə səəbə ghəy, lə sa Ntsaa sləkəmmə. Ghala pətsaa zləəbəvə ghwəy kwəma Hyalay, tərəŋw niy sahwe ghwəy ngəra'wə. Ya tsəgha nzə kiy, a Safə tsa Hyala dəwdew tsa niy ndaŋwəy vəshi dalala ta kwəma va. ⁷ Mbə kwəma va tsəgha kiy, mba'a ghwəy mənīŋwəy ka mbəzliyi ci kwal tsa wəzə tsa kaa mbəzliyi nəw Yesəw tə hidī ka Masedəwan lə shi ka Akay gwa'a. ⁸ Ava war tə mbərkə kwəma ghwəy pəlīvərīvata kwəma Ntsaa sləkəmmə dzəmbə mbəzli dāŋ. Kwataka tə hidī ka Masedəwan lə ni ka Akay na gwa'a tsəghaw. Ya pa' kwəmaəbay, a mbəzli favə njasa bānavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyala. Sa nzana gwa'a mbəzli favə kwəma va kiy, nahwəti kwəma tība ghwəla gar zhini ghəy mətəshānshiw. ⁹ Ghəshi də'wə ghən tsa shi ka naa slā kwəma ghwəy. Ka gəzə njasaa niy ka'wətəŋəy ghwəy ghala pətsaa nza ghəy mbə mēlmə ghwəy, ka gəzə njasa zlay ghwəy kwəma ta mbəreketi mba'a ghwəy zhəghanavə nefer ghwəy kaa Hyala, ka ghəranta sləni ghənzə Hyala katanj na, kwa bəpə piy. ¹⁰ Sa zlay ghwəy ta mbəriy, dzəghwa ghwəy ka ndəghə zhəkə tsa Zəghwə nzə va dzaa səəkə mə ghwəmə. Zəghwə nzə vay, ghəci na Yesəw tsa zhanakati Hyala va mbə mətī. Ghəci mbəlāntəmmə na va *kwəma jikir na, nəghətaa Hyala dzaa bə nəfəə dzəkən ghwəmmə ghala ngwəvəə dza vaa səəkə.

2

Njasa ghərati Pəl sləni Hyala mbə

1:6 1:6 SləniKY 17:5-9; 2Kwər 6:10; 2Tes 3:7, 9
14:15 **1:10** 1:10 5:1-2, 9; Rm 5:9 **2:1** 2:1 1:5, 9 **2:2** 2:2 SləniKY 16:19-24; 17:1-9 **2:3** 2:3
2Kwər 4:2 **2:4** 2:4 Zher 11:20; 1Tim 1:11; Gal 1:10; Ef 3:2 **2:5** 2:5 2:10; SləniKY 20:33; 2Kwər
1:23 **2:6** 2:6 Zhj 5:41, 44

məlmə Tesalōnikə

¹ A ngwarməhinəy, ya ghwəy də'wə ghən tsa ghwəyəy, a ghwəy sēnay, tsəhə tsa ghəy va mbə ghwəyəy, gəməy niy nza naw, pə ghwəy. ² A ghwəy sēnay, madi ghəy tsəhə mbə ghwəyəy, a ghəy sahwe ngəra'wə mbə mēlmə ka Filipə, ka tsəərəhwəŋəy mēndi. Saa tsəhəŋəy ghəy mbə ghwəyəy, war ghwəlashi niy nza ka dī ma kwəma ghəy dāŋ. Dzəghwa Hyala mba'a fambəŋəy bərēci mbə nefer ghəy, mba'a ghəy gəzanwəy kwəma nzə wəzə na ya war mbə ngəra'wə tsa va ghəy tsəgha ki. ³ A na kwəma gəzə ghəy kaa mbəzliyi, dzərvə dzar mbəw, kwəma gəmgəmə na mbə nəfə tsa ghəy mbə gəzə nzəw, ndə tība ghəy ngədi liw. ⁴ Na na ghəyəy, kwəma gəzanəy Hyala na sa gəzānshī ghəy kaa mbəzli. Kwəmaa dzaa təbānshī kaa ke ngəriy gəzə ghəyəw, kwəmaa dzaa təbānta kaa Hyala, ghənzə saa sənashi nefer ghəy na sa gəzə ghəy. Sa nzana mba'a ghənzə nanəy mək gar gəzə kwəma nzə. Va tsəgha fambəŋəy na gəzə Yəwən kwəma wəzə na va mbə dəvə ghəy.

⁵ A ghwəy sēnay, na na ghəyəy, səəkə ghəy fəyŋwəy ghani ta gəzanwəy kwəmaa dzaa təbānwəyəw, səəkə ghəy mənəhwə kwəma ta kwəməvə shi mbə dəvə ghwəyəw. Ava Hyalaa favə, ghənzə dza naa ndəgha fəti tə ghəy! ⁶ Səəkə ghəy pəlahwə dikə, a mēndi fəə dzəti ghəy, pə ghəy mbə kwəma ghəy, ya va nihwəti mbəzliw. ⁷ A na nava ghəy kəə dī nzay, a ghəy ni mbəzli dikə dikə ni nza ghəy, pə ghəy. Sa nzanay, *ka kwal Yesəw nza ghəy. Ya tsəgha nzə kiy, dī nava kwəma ghəyəw. Ə na naa zhini ghəy mənīŋəy ka mbəzliyi njədi ma kwəma, ka mənī kwəma lə ghwəy njasa ka məmə

kwa ndërazhi vaa mëni læ ndërazhi nze. ⁸ Kwëma gaga sëkë ghëy mbë dïñwëyëw. Të mbërkë dï tsa vay, kwataka yëwën kwëma Hyala va wëzë na na saa dï ghëy gëzanwëy gwa'a tsëghaw, læ piy tsa ghëyëy gwa'a niy dï ghëy ndanwëy, sa nzanay, tërëñwëy mawti ghëy kwëma ghwëy. ⁹ A ngwarmëhinjëy, a ghwëy niy nay, ghëy mbë gëzanwëy yëwën kwëma Hyala va wëzë nay, tërëñwëy niy irëhwëvanjëy ghëy havëghwë læ hëvir læ slëni, ta shi zëmëë dzëghwa hwër ghëy, vantaa ghëy dzaa fakëñwëy ngëra'wë tsaa pëlanjëy shi zëmë. ¹⁰ Ghala pëtsaa nza ghëy mbë ghwëy ghwëy mbëzliy banavë nefer ghwëy va kaa Yesëwëy kwëma wëzë na niy mëni ghëy, ka nëw kwëma læ kwal tsa nze, niy nza kwëma tifa gar ndanjëy fëti mëndi mbëw. Ghwëy dë'wë ghën tsa ghwëy dza naa ndëghamti fëtiy dzëkën ghëy, mba'a Hyala dë'wë ghën tsa nze kwërakwë ßa. ¹¹ Ya ghwëyñwëyshi na, a ghwëy sënay njasa niy mëni ghëy læ ghwëy gwananwëy kwërakwë, war njasa ka didi vaa këëti ndërazhi ci. ¹² War ë niy cïñwëy ghëy kwëma ka ghwëy mëni kwa kwal Hyala, ka mëtsëhëñwëy bërci, ka pëla kwal tsaa këëtiñwëy ta mbë ghwëy nëw kwal Hyala njasa dï na. Hyala va haranwëy na ta nza ghwëy li mbë shëndëkë tsa nze të pëtsa slëkë na. ¹³ Zhini ßay, zlay mëni 'wësa ghëy kaa Hyala dïbaw. Sa wanay, sa nzana ghala pëtsaa tsëhëñjëy ghëy va mbë ghwëy ta gëzanwëy kwëma Hyalay, a ghwëy niy fa kwëma va, mba'a ghwëy niy zlëbavë mbë nefer ghwëy ka sënay kwëma Hyalaa sava katan, kwëmaa sëkë va ndë ngëri naw, pë ghwëy. Ta na navay, kwëmaa sëkë va Hyala na. Ghënzë na saa ghëra slëni va mbë ghwëy læ bëliti, ghwëy ghwëy mbëzliy

banavë nefer ghwëy va kaa Yesëwëy *Këristëw.

¹⁴ Ghwëy kiy ngwarmëhinjëyëy, kwëmaa kësashi nihwëti mbëzli Hyala va banavë nefer shi kaa Yesëwëy të hidi ka Zhëwde na saa kësanwëy va. Njasaa niy sanamiyshi *ka Zhëwifë va ngëra'wëy, tsëgha samiyñwëy mbëzli të hidi ghwëy ngëra'wë kwërakwë. ¹⁵ Ka Zhëwifë vay, ghëshi bakwamti na ka gëzë kwëma Hyala niy nza, zhini mbëh ghëshi pëësliti Yesëwëy Ndë slëkëmmë. Ge'i læ tsa ghëy tsa vëghwë dïba kiy, a ghëshi samiyñjëy ngëra'wë kwërakwë. Ka mëni kwëmaa tëbantaa kaa Hyala ghëshi ya jëwëw. Ka jaka mbëzli gwa'a gwa'a mënishishi ghëshi. ¹⁶ Makëë makëñjëy ghëshi va gëzanshi kwëma Hyalaa mbëlitishi kaa *mbëzliy kamaa ka Zhëwifë. Mbë kwëma mëni ghëshi va tsëghay, ë kërkamti ghëshi mëni kwëma shi jikir na, dzëghwa Hyala mba'a bëti nëfëë dzëkën shi læ ngwëvë nze.

Nzëy tsa ka Tesalònike dëpanati nëfë tsa Pël

¹⁷ A na na ghëy na ghëy kiy ngwarmëhiray, ya tsëgha kama ghëy mbë ghwëy læ vëgha ghëy nanay, war mbë zëzë nza ghëy dzëkën ghwëy. Tërëñwëy sëkë ghëy mbë pëla zha ta kwëmay læ ghwëy, sa nzanay, lëy hwëm saa ßarvanjëy ghëy va mbë ghwëy ta vëghwë jëwëy, læ dï zhëghëvëaa zhëmbë ghwëy niy nza ghëy. ¹⁸ Va tsëgha niy dï ghëy tsëhëñjëy mbë ghwëy. Yën dë'wë ghën tsee yën Pëlëy, ßan sëdëe sëkëe mbë pëla kwal tsaa zha ta nighëñwëy, dzëghwa mba'a *ndë jaka tsa Hyala makëhwë kwal va ghëy. ¹⁹ Ta na navay, gar maw kwëmë nza ghëy læ ghwëy, sa nzanay, mbëzli Hyala nza ghwëy, kwataka të mbërkë nihwëti mbëzli

2:9 2:9 2Tes 3:7-9; SlëniKY 18:3 **2:10** 2:10 2:5 **2:11** 2:11 SlëniKY 20:31 **2:12** 2:12 4:1; Rm 5:2; Flp 1:27 **2:13** 2:13 1:2-3; Gal 1:11-12 **2:14** 2:14 SlëniKY 17:5 **2:15** 2:15 SlëniKY 2:23; 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; Rm 11:28; 2Kwër 11:23-29 **2:16** 2:16 Mt 23:31-33 **2:17** 2:17 3:10 **2:19** 2:19-20 1Kwër 9:24-25; Flp 4:1; 2Tes 1:4

Hyalā fəy ghəy ghən tsa ghəy gəzlinə ta zhəmə Hyalaw, lə ghwəy ta na kwərakwə. Ghwəy bənjəy na vəshiy dzəmbə nefer ghəy, tə ghwəy sənay məndi, a ghəy ghərati sləni wəzə na, kə məndi. Lə kwəma ghwəy dza ghəy vəshi kwa kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw fəca dza naa zhəghəvaa zhəkə. ²⁰ Tsəgha na nava katan, ghwəy na ni ghəy mbəzli mənishi sli'i ghəy pay ti shi, lə vəshi nza ghəy mbə nefer ghəy tə mbərkə ghwəy.

3

¹⁻² Ma sa nzana mba'a ghəy hyayvanəy, kala səkə ghəy favə gaka ghwəy ki na, dza ghəy mba'a ghəy təkəti: «Wəzəba dza ghwəm ghwənanaghəshi Timəte na, mba'a ghwəm nzəyəm kwətim mbə məlmə Aten» pə ghəy. Dzəghwa ghəy tsəgha ki, mba'a ghəy ghwənəghənjwəy Timəte. Ghəci kiy, a ghwəy sənay zəməmmə na. Ntsa ghəra ghəy sləni Hyalā li jakəjakə, ta gəzə kwəma *Kəristəw wəzə na kaa mbəzli na. Ma kwəma ghwənəghənjwəy ghəy Timəte tiy, ta mbə ghəciy mətəhavənjwəy bərqi, lə ta mbə ghəciy kətitənjwəy nza ghwəy mbəə garənjwəy jarjar tə kwəma Hyalā banavə ghwəy va nefer ghwəy. ³ Vantaa ndə ya kwətin mbə ghwəy dzaa hwəy zlata kwəma Hyalā, va ngəra'wə tsa sanjwəy məndi va. Na navay, a ghwəy sənay ngəra'wə tsa tsəgha tsa vay, nahwəti bəla mbə nzəy tsa ghwəmmə na ghwəmmə mbəzli Hyalā. ⁴ Ghala pətsaa nza ghəy va mbə ghwəyəy, a ghəy niy gəzamtənjwəy ta sammə ngəra'wə dza məndi, pə ghəy niy ni. Ghəci na sa kən ghwəy tsa sana njasa niy sənay ghwəy va. ⁵ Va tsəgha nzana, sa sənay ya mbə sa ngəra'wə tsa va niy nza ghwəy pənəy, kala mbayee zhiniy sə'wati nava kwəma.

Dzəghwee ki, bənjəy yən ghwənəghə Timəte kaa ngənjwəy, a ghəci dzaa nighətənjwəy, ta mbee sənay nda garənjwəy ghwəy jarjar tə bə tsa banavə ghwəy va nefer ghwəy kaa Yesəw. Sa nzanay, mbə dza niy nza heree va nəghətaa *ndə jaka tsa Hyalā dzaa həərəhwənjwəy, mba'a ghwəy zlata nəw kwəma Yesəw. Ka gha nighə ki na, givə gəmta sləni ghərati ghəy va mbə ghwəy taa nza.

⁶ Dzəghwa ndəs Timəte zhəkəy sana ki, sa səkə na mbə ghwəy, dza na mba'a sləkənjəy kwəma nzəy tsa ghwəy njasa nza na. A ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw gwanashi, mbə diva nza ghwəy kwa jipə ghwəy, kə. Ma kə ba na: War kən ghəy ka zəzə kwəma ghwəy nza ya hwəmba, tərənjwəy dī ghwəy zhiniy kwəmay lə ghəy kwərakwə, njasa nza ghəy va war mbə dī zhiniy kwəmay lə ghwəy, kə. ⁷ Ya tsəgha nza ghəy mbə sa ngəra'wə tərənjwəy kiy ngwarməhinəyəy, war sa səkə Timəte gəzanəy kwəma nzəy tsa ghwəy njasa banavə ghwəy nefer ghwəy gwanashi kaa Yesəwəy, mba'a ghəy kwəmavə bərqi mbə nefer ghəy. ⁸ Nana kiy, a her ghəy zhəghwashi sa nzana, mba'a ghwəy garənjwəy jarjar mbə jakəva tsa ghwəy lə Ndə sləkəpə. ⁹ Sənay ghəy njasa dza ghəy mənī tsava 'wəsa kaa Hyalā ta vəshi ndanəy ghwəy naa dzəmbə nefer ghəyəw. ¹⁰ Havəghwə lə həvir nza ghəy mbə cə'wə Hyalā tərənjwəy tərənjwəy a ghənzə ndanəy kwal ta mbə ghwəmməə zhiniy nay ghən tsa ghwəmmə, zhini mba'a ghəy banavənjwəy nihwəti shi sənashi ma ghwəy kwa kwal Hyalā.

¹¹ Ə cə'wə ghəy dəmmə Hyalā də'wə ghən tsa nzə, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw, a ghəshi gwəmantənjəy kwal tsa tsəhə mbə ghwəy. ¹² Ə cə'wə ghəy Ndə

3:1-2 3:1 SləniKY 17:15 **3:1-2** 3:2 Tim: 1:1 **3:3** 3:3 Ef 3:13; 2Tes 1:4; 2Tim 3:12 **3:4** 3:4 SləniKY 14:22 **3:5** 3:5 Flp 2:16 **3:6** 3:6 SləniKY 18:5; 2Tes 1:3; 1Tim 1:5; Flm 5-7; Gal 5:6 **3:7** 3:7 2Tes 1:4 **3:10** 3:10 2:17 **3:12** 3:12 Gal 6:10

sləkəmmə a ghəci mətsehəti kəli dī tsa dī ghwəy va ghen tsa ghwəy tərəŋw dalala, lə dī tsa dī ghwəy va nihwəti mbəzli dība, nza dī tsa ghwəy nza yəmyəm lə dī tsa va ghəy tə ghwəy kwərakwə. ¹³ Ma ghalaba kiy, ta fambəŋwəy bərēci dza Ndə sləkəmmə mbə nefer ghwəy, ta mbə ghwəy nza dēwdew kala fəti dzar kwa kabaka ghwəy kwa kwəma Dəmmə Hyala fəca dza Yesəw Ntsaa sləkəmmə zhəghəvāa zhəkə ghəshi lə mbəzli ci.

4

Naa təbanta kwəma kaa Hyala

¹ Naa tərmbə nana kiy ngwarməhinəy, a ghəy niy banavəŋwəy njasa təbə na mbəzli nəw Yesəw mənī ta təbanta kaa Hyala. Dzəghwa tsəgha ghwəy mənī sənzənva. Sana kiy, a cə'wəŋwəy ghəy tərəŋw lə slən tsa Yesəw Ntsaa sləkəmmə, mətsehəm mənī kwəma va tsəgha. ² Kwəmaa gəzanəy Ndə sləkəpə Yesəw va, mba'a ghəy banavəŋwəy, a ghwəy sənata. ³ Ma kwəma dī Hyalay, mba'a ghwəy mənīŋwəy dēwdew, Ka ndəghwə ghen tsa ghwəy va mənī njəfa. ⁴ Ya wa ndə mbə ghwəy, sənay tə ghəci kəsə ghen tsa ci mbə nzəy tsa ci dēwdew lə bama ti. ⁵ Əntaa ghwəy zlay ndərshiy tsa ghwəy mbahəŋwəy dzəmbə kwəmaa təbə ma nja mbəzli nəw ma Hyala ma. ⁶ Əntaa ndə ya tsamaba ci mbə ghwəy dzaa mananci *kwəma jikir na kaa tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw, ya ka sla mətse ta mali ci, ya ka gwəfə shi ci ma. A ghəy niy gəzanəy kwəma va wəzə wəzə ghala kwatanata, ma gəla mbəzli məmənī shi tsəgha ni vay, ta basanshi ngwəvə dza Ndə sləkəpə, pə ghəy niy ni. ⁷ Ta

na navay, ta nza ghwəmmə ka mbəzli məmənī njəfa harvəmmə Hyalay, ta nza ghwəmmə ka mbəzli dēwdew ni harvəmmə na. ⁸ Ava va tsəgha nzana ki, ya wa ntsaa zləba ma kwəma vay, nəghətaa ghəci ni kwəma ndə ngəriy zləba mee kə ma. Kwəma Hyala na sa zləba ma na, ghənzə saa ndəŋwəy Safə tsa nzə va dēwdew tsa.

⁹ A na kwəma dīva kwa jipə ghwəy, ghwəy ngwarməmə mbə nəw Yesəw, ya kala tsasliŋwəy kwəmee dzəkən nava kwəmay, kwəma tībaw. Sa nzanay, a Hyala də'wə ghen tsa nzə banavəŋwəy dīva kwa jipə ghwəy njasa təbə na. ¹⁰ Ava ghənzə na kwəma mənī ghwəy sana kaa ngwarməhim mbə nəw Yesəw tə hidī ka Masedəwan gwanashi, ə cə'wəŋwəy ghəy, a ghwəy zhiniy mətsehə dza kwa kwəma kwa kwəma lə dī tsa va. ¹¹ Ə pə ghwəy jihəva, ta mbə nzəy tsa ghwəy nza lə zərkə mbə. Ya wa ndəy, ə kəə nighəə dzəkən ni ci shiy, ka mənī sləni də'wə ghen tsa ci ta təhə ghəzli kən ghen ci. Njasa niy gəzanəy ghəy va ghala kwatanata. ¹² Mba'a pə ghwəy mənī tsəghay, war ta fal kwəma ghwəy dza mbəzli nəw ma Yesəw dza tərəŋw! Ya nimaba shiy ghalaba kiy, ka dza ghwəy ghishi gar dza ghwəy ta cə'wəw.

Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzli nəw Yesəw bəkwəshi, lə dzəkən zhəkə tsa Ndə sləkəpə

¹³ A ngwarməhinəy, ka dī ghəy ghwəy kala sənata kwəmaa dzəkən mbəzli bəkwəshiw. Əntaa ghwəy taa nza cəlikwə, nja mbəzli fəy ma ghen tsa shi gəzliŋə ta zhakati mbə mətī. ¹⁴ Ghwəmmə kiy, a ghwəmmə sənay a Yesəw mətīy, mba'a Hyala zhanakati mbə mətī pə ghwəmmə. Njana nzana tsəghay, kwəma tība

3:13 3:13 5:1-2; Flp 1:10 **4:1** 4:1 2:13; Kwəl 1:10; 2Tes 3:6 **4:3** 4:3 5:23; 1Kwər 6:13; Ebr 10:10
4:7 4:7 4:3; 1Pi 1:15-16 **4:8** 4:8 1Kwər 6:19-20 **4:9** 4:9 Zher 31:33-34; Gal 6:10; Ef 5:2 **4:10**
 4:10 2Tes 3:4 **4:11** 4:11 2:9; Ef 4:28; 2Tes 3:10, 12 **4:12** 4:12 1Kwər 5:12-13; Kwəl 4:5 **4:13**
 4:13-17 5:1-2; 1Kwər 15:51-52 **4:13** 4:13 1Kwər 15:18-19; Ef 2:12 **4:14** 4:14 Rm 14:9; 1Kwər
 15:3-4, 12, 20

ka sëmme, a ghwëmmë sënay, mbëzliy ßanavë nefer shi ka Yesëw, mba'a ghëshi bëkwëshiy, ta zhanakatishi dza Hyalaa dza, ta nzëy lë Yesëw, pë ghwëmmë.

¹⁵ Ma kwëma dza ghëy na ta gëzë sanay, kwëma gëzëkë Ntsaa slëkëmmë Yesëw lë miy tsa ci na, ghwëmmë ghwëmmë mbëzliy dzaa nza të ghwëmëmmë fëca dza Ndë slëkëmmë Yesëw zhëghëvaa zhëkëy, ka dza ghwëmmë dzammë dzävëgha Yesëw përbä ghwëmmë kaa mbëzliy bëkwëshiw. ¹⁶ Fëcavay, ta gëzëkëvëri kwëma dza Hyalaa dza ta gha mëniva shiy, ka mazë tsa ka kwal Hyala dzay, mba'a ngwëmata lala, ka mëndi fa ki na, viy tëlímë Hyalaa gaka, ka mëndi nighë ki na, Ndë slëkëmmë Yesëw mbë sëkwa sëkë më ghwëmë. Ma mbëzliy niy yivë kwëma Yesëw niy bëkwëshi kiy, përbä ghëshi dza naa zhakatishi mbë mëti. ¹⁷ Lëy hwëm ki na, nza Hyala kafammë ghwëmmë niy tërbë lëmëcimmë mbëzliy, ta dzaa jakëva mëbä të ghwëmë mbë kwëlebi li shi, ta mbë ghwëmmë madí gwanammë ta kwëmë lë Ndë slëkëmmë Yesëw mbë safë tsëgha ki. Ma nza ghwëmmë nza gwanammë vëgha Ndë slëkëmmë Yesëw, ya pa' hwëmba ki. ¹⁸ Ghënzë tsëgha kiy, ë pë ghwëy dëpë ghën tsa ghwëy kwa jipë ghwëy lë kwëma va.

5

Tsakëtëvanjwëyëm wëzë

¹ A ngwärmëhinjëy, a na vëghwë tsa dza shi vaa mëniva ti lë vici va gwa'ay, ya kala tsaslinjwëy kwëma ghëy dzëkën na, kwëma tibaw. ² Sa nzanay, ya ghwëynjwëyshi na a ghwëy sënay njasa ka ndë ghëli vaa sëkë vëtëghë hëvir dza vici Ndë slëkëmmë sëkë. ³ Ghala pëtsa dza

mbëzliy ni, kay, a wahë tifa nana, kwëma tifa gagapëw kë ghëshiy, war vëtëghë dza ngëra'wë sëkëy dzëkën shi. Njasa ka ya vaa ghavë kafëta ta mali lë hwër vëtëghë. Ka dza kwal nza va ndë gar zhini ghëciy mbëliy ghwëla kiw! ⁴ Ghwëy, na na ghwëy kiy ngwärmëhinjëy, mbëzliy mbë kwëli nza ghwëyëw, ëntaa kwëma va dzaa ngalitënjwëy vëtëghë, njasa ka ndë ghëli vaa ngaliti mbëzliy ma. ⁵ Ghwëy gwananjwëy na na ghwëyëy, mbëzliy mbë wanj pi nza ghwëy, mbëzliy mëni kwëma havëghwë. Mbëzliy mëni kwëma hëvir dzar mbë kwëli nza ghwëmmëw. ⁶ Njana nzana tsëgha kiy, na na ghwëmmë na, ka hi ghwëmmë nja nihwëti mbëzliy gwanashi ni ma. Tsëmëtsëmmë pë ghwëmmë nzëyëmmë, ka ya ghën tsa ghwëmmë va shi të hidí. ⁷ Sa nzanay, hëvir ka mëndiy hi, ntsaa sahëwë shiyëy, hëvir ka naa ghi! ⁸ Na na ghwëmmëy, mbëzliy mbë wanj pi nza ghwëmmë, ë pë ghwëmmë ya ghën tsa ghwëmmë va shi të hidí. ë pë ghwëmmë ßanavë nefer ghwëmmë kaa Yesëw, ka dí nihwëti mbëzliy ka mëjë'a tsa ghwëmmë kwëbanj tsahi tsa pakën ghwëmmë ta mbëz. Zhini mba'a ghwëmmë fëy ghën tsa ghwëmmë gëzlinjë ta vici dza Hyalaa mbëlimmë ti ka mëjë'a tsa ghwëmmë daghwëba tsahi tsa pambë ghwëmmë mbë ghën ghwëmmë ta mbëz. ⁹ Ta na navay ta sammë ngëra'wë tëravëmmë Hyalaw, ta mbëlitëmmë të mbërkë slëni wëzë na ghëratí Ndë slëkëmmë Yesëw *Këristëw tëravëmmë na. ¹⁰ Yesëw Këristëw tsa vay, aa mëtiy të ghwëmmë. Ta mbë ghwëmmë nzëy li të pëtsa kwëtinj tsay, fëca dza naa sëkë. Ya ghwëmmë bëkwë bëkwë dza naa nza, ya ghwëmmë të ghwëmëmmë tsëtësë dza naa nza. ¹¹ Ghënzë

4:15 4:15 1Kwër 7:10, 25 **4:16** 4:16 1Kwër 15:23 **4:17** 4:17 Zhj 12:26; Rm 5:17; Flp 3:20
5:2 5:2 1:2-3, 10; 2:19; 3:13; 5:23; Mt 24:36; Flp 4:5; 2Tes 1:7, 10; 2:1-2; nja ndë ghëli: Mt 24:43; 2Pi 3:10; ShiZhj 3:3; 16:15 **5:3** 5:3 Zher 6:14-15; Mt 24:39 **5:5** 5:5-8 Rm 13:11-12; Ef 5:8-9 **5:8** 5:8 Ef 6:11-17 **5:9** 5:9 1:10; 2Tes 2:14 **5:10** 5:10 4:14; Rm 14:8-9

tsēgha kiy, ə pə ghwəy mətsehe bər̄ci kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, ka kəəti ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, ta kəli kwa kwal Hyala. Njasa nza ghwəy va mbə mən̄i sən̄zənva.

Kwa kərn̄i gəzə kwəma mba'a səkwpə

¹² A ngwarməhin̄əy, ə cə'wənjwəy ghəy, dī pə ghwəy dī fəti va mbəzliy ghəra sləni Hyala mbə ghwəy, mbəzli fəy Ndə sləkəmmə kwa kwəma ghwəy ta bənin̄wəy shiy. ¹³ Ə pə ghwəy ha'wə ti shi tərənjw, ka dī kwəma shi dalala, ta sləni Hyala ghəra ghəshi kwa jipə ghwəy. Lə zərkə pə ghwəy kwa jipə ghwəy lə mbəzli.

¹⁴ Ə cə'wənjwəy ghəy dība ngwarməhin̄əy, ə pə ghwəy gəzə kwəma kaa ka meredem mbə ghwəy, ka mətsehanshi bər̄ci kaa mbəzli nza hazləni mbə nefer shi, kəətim mbəzli daw daw bər̄ci ni. Ə pə ghwəy sə'wa kwəma mbəzli gwanashi. ¹⁵ Mənim məhərli wəzə, vantaa ndə mbə ghwəy təkə wa kwəma jikir tsa mananati tsahwəti ndə, lə *kwəma jikir na kwərakwə dība ma. Ya hwəmbay ə pə ghwəy jihəva ta mən̄i kwəma wəzə na kwa jipə ghwəy, lə kaa nihwəti mbəzli gwanashi ni.

¹⁶ Ə pə ghwəy vəshi ya hwəmba!
¹⁷ Ka dəkəva ghwəy ta cə'wə Hyala ya hwəmba ma! ¹⁸ War 'wəsa pə ghwəy mananta kaa Hyala ya mbə namaba kwəmaa mən̄iva gwa'a. Ghənzə na kwəma dī Hyala ghwəy mananta, ghwəy mbəzliy jakənjwəy lə Yesəw *Kəristəw.

¹⁹ Ka makə sləni dī *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa mən̄i ghwəy ma.

²⁰ Ka ndərə kwəma mbəzliy gəzə kwəmaa səkə va Hyala ghwəy ma.

²¹ War nighə pə ghwəy nighə shiy gwanashi. Nza ghwəy təra na wəzə

na kwəma mbə shi. ²² Əntaa ghwəy mən̄i ya namaba hwəlfə *kwəma jikir na ma.

²³ Nza Hyalaa bəpə zərkə, məntənjwəy dēwdēw kwa kwəma nzə. Mba'a ndəghwətənjwəy məhərlihi ghwəy, lə nefer ghwəy, mba'a vəgha ghwəy gwa'a, kala dza rədaa nza tar kabaka ghwəy ya jəw, fəca vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw zhəkə. ²⁴ Hyalaa harənjwəy va ta nza ghwəy ka shi nzəy, ta mən̄ti dza na tsəgha, sa nzanay, ka gəzə kwəma na bakə bakəw.

²⁵ A ngwarməhin̄əy, cə'wə tə ghwəy Hyala tə ghəy kwərakwə.

²⁶ Səkwpətim ngwarməhimmə nəw Yesəw wəzə wəzə.

²⁷ Ə cə'wənjwəy ya lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw, a ghwəy janganshira zliya na kaa ngwarməhimmə gwanashi. ²⁸ Ava tība kərayee, nza ghwəy nza ki. Məntənjwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw.

5:12 5:12 1Kwər 16:15-18; 1Tim 5:17 **5:14** 5:14 2Tes 3:6, 11, 15 **5:15** 5:15 Rm 12:17; Flp 1:10

5:16 5:16 Flp 4:4 **5:17** 5:17 5:25; Lk 18:1; Rm 12:12; Ef 6:18; Kwəl 4:2 **5:18** 5:18 Ef 5:19-20

5:19 5:19 Ef 4:30 **5:21** 5:21 1Kwər 14:29; Ef 5:10; 1Zhj 4:1 **5:23** 5:23 5:1-2; 2Kwər 13:11

5:24 5:24 1Kwər 1:8-9; Flp 1:6; 2Tes 3:3 **5:25** 5:25 1:2-3; Rm 15:30 **5:26** 5:26 Rm 16:16 **5:27**

5:27 Kwəl 4:16

**Kwa baka zliya tsasli
Pəl kaa ka
Tesalønike
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ghala pətsaa tsasli Pəl kwa baka zliya nay, ghəci ghwəlay mbə məlmə ka Kwərintə nza na, mba'a favə war ghwəlashi na ka Tesalønike mbə sa ngəra'wə, kə məndi. Mba'a Pəl favə dībaa dzəkən nihwəti shiy səəvəri məhərli shi dalala. Ma kə nihwəti mbəzli mbə shiy, ndəkwə na Yesəw ta zhəghəvaa səəkə ta nama ka ghwəmmə zhiniy ghəra slənia? kə ghəshi. Zhini ma kə nihwəti mbəzli bə na, a Yesəw səəkəy mbəradzəy, kə niva. Va tsəgha tsaslanaghəshi Pəl zliya na ki.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Pəl gəzanshi kaa ka Tesalønike a ghəshi sə'wa ngəra'wə tsa sanshi məndi va.

Vəh 2:1-12 Pəl gəzanshi shiy dzaa məniva ghəngħən ghəngħən ka Yesəw madī ta səəkə.

Vəh 2:13 pa' tə vəh 3:1-5 Pəl fal Hyala ta ka Tesalønike. Zhini mbə dəwshi ghəci nza ghəshi mbəə cə'wə Hyala ti dība.

Vəh 3:6-15 Ma tə kwa kərnī kwəma ci kiy, a gəzanshi Pəl kwəma kaa ka Tesalønike nza ghəshi nəw lə mənī sləni shi, ka dza kwa kwəma kwa kwəma. Ya wa ndə na, ka ghəra sləni lə dəvə ci ta pəla shi zəmə ci.

Vəh 3:16-18 Pəl səkwə ka Tesalønike

Səkwəpə

¹ Yən yən Pəl, mba'a Shilasə, mba'a Timəte tsasli na zliya na kaa mbəzliy nəw Yesəw *Kəristəw mbə məlmə Tesalønike. Səkwəw səkwəwəy ghəy ghəwəy mbəzli Dəmmə Hyala, lə shi Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw.

² Məntəwəy wəzə hwər tsa nəw Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw mba'a ghəshi ndəwəy zərkə mbə nəw tsa ghəwəy.

Ngwəvəə dzaa nza tība fəca dza Kəristəw zhəkə

³ A ngwərməhinəy, ya hwəmbay, war 'wəsa dza ghəy mananta kaa Hyala dalala ta kwəma ghəwəy, wəzə na ghəy mananta 'wəsa tsəgha, sa nzanay, kwa kwəma kwa kwəma mətsəhə ghəwəy bə nefer ghəwəy kaa Yesəw, zhini tsəgha ghəwəy mətsəhə dīva kwa jipə ghəwəy gwənanəwəy dība. ⁴ Sa nzana va tsəgha kiy, lə vəshi ka ghəy gəzə kwəma dza kwa ghəwəy, sa ka ghəy tsəhəwəy mbə jakəva tsa nihwəti mbəzliy nəw Yesəw. Ghəwəy kiy, tərəwəy saŋwəy məndi ngəra'wə, ka irəwəy dalala. Ya tsəgha nəw ki na, mba'a ghəwəy garəwəy jarjar kwa kwal Hyala, war ə ghəwəy mətsəhə bə nefer ghəwəy kaa Yesəw.

⁵ Ava tə kwəma nja sava sənay ghwəmmə njasa dza Hyala ta sla ngwəvə nəw lə kwal tsa katanə tsa. Sa nzana va mba'a ghəwəy sahwə ngəra'wə ta kwəma Hyalay, ge'i ge'i dza ghəwəy nza ta nza mbə mbəzli sləkə Hyala. ⁶ Ta na navay, lə kwal tsa slar tsa dza Hyalaa slavəri kwəma va. Ta sanamiy ngəra'wə dza naa dza kaa mbəzliy samiŋwəy ngəra'wə va kwərakwə. ⁷ Ghəwəy ghəwəy mbəzli mbə sa ngəra'wə va sanay, ta dəkətəwəy dza naa dza lə ghəyŋəyshi gwa'a, ghala vici dza Yesəw, Ntsaa sləkəmməwə zhəghəvaa səəkə mə ghəwəwəwə zhəti hidī ni. Ghəshi lə ka kwal

Hyala nza bər̄ci vø shi dza naa sөөkө. ⁸ Ta sөөkө dza Yesөw, lө ghwө ka tsө ngad ngad ngad, ta sanshi ngөra'wө kaa mbөzliy hazlөni ma va Hyala, lө kaa mbөzliy dfi ma zlөba Kwөma wөzө na va gөzө mөndiy dzөkөн Ndө slөkөmmө Yesөw. ⁹ Kwөma dza Hyalaa irөtishi liy, ө dza naa zamtishi kwa ndimndim, mba'a tөhamtishi kөrakө lө Ntsaa slөkөmmө kala dza ghөshiy nay njasa nza shөndөkө tsa dikө tsa mөni Yesөw Ndө slөkөmmө ki. ¹⁰ Fөca vici dza Ndө slөkөmmө zhөghөvaa sөөkө dza kwөma vaa mөniva, fөca nava vici dikө na va dza naa sөөkө, nza nici mbөzli fal, ka fө dikө mbөzliy banavө nefer shiy dzөti gwanashi. Ghwөy kwөрakwө kiy, mbө mbөzli va dza ghwөy nza jakө, sa nzana mba'a ghwөy banavө nefer ghwөy kaa Yesөw sa gөzanjwөy ghөy kwөma ci.

¹¹ Ava va tsөgha ka ghөy cө'wө Hyala tө ghwөy ya hwөmba. Ma kwөma ka ghөy cө'wө Hyala tiy, a ghөnzө mөntөnjwөy ka mbөzli ge'i ge'i ni ta kwөmavө piy tsa kөdi ma va haranjwөy na ti. Mbө cө'wө ka ghөy nza difa a ghөnzө kөtitөnjwөy lө bər̄ci nzө, ta mbө ghwөy mөni kwөma wөzө na tөkөti ghwөy mөni nzө gwanata, zhini ka kөtөnjwөy, nza slөni ghөra ghwөy tө mbөrkө sa banavө ghwөy nefer ghwөy nza wөzө. ¹² Ghalaba kiy, ta fal slөн tsa Ndө slөkөmmө Yesөw dza mbөzli tө mbөrkө kwөma ghwөy. Zhini ka falnjwөy mөndi ta nza, tө mbөrkө na ci kwөma fa. Kar Hyala ghwөmmө ghөshi lө Ndө slөkөmmө Yesөw *Kөristөw dza naa mөnti kwөma va tsөgha lө wөzө hwөр tsa shi.

2

Shiy dzaa mөniva ka Yesөw gha zhөkө

¹ A ngwarmөhinөy, a ghөy dfi gөzanjwөy kwөmaa dzөkөн vөghwө

tsa dza Ndө slөkөmmө Yesөw *Kөristөw zhөghөvaa zhөkө ti ta basөva ghwөmmө kwa kwөma ci. A cө'wөnjwөy ghөy, ² Ya ө nө nihwөti mbөzli kaa ngөnjwөy, a vici dza Ndө slөkөmmө zhөkө ti sөөkөta kө ghөshi: Ya ka gөzө kwөmaa sөөkө va Hyala gөzө na tsөgha, ya mbөzliy bөninjwөy kwөma Hyala gөzөkө na, ya ө nө mөndi, ghөy tsaslikө na zliya ta gөzanjwөy tsөgha, kө mөndiy, өntaa dzaa nza nza'jөw tsөgha na, mba'a mөhөрli ghwөy sөөta, ya her ghwөy na, ka dza ma. ³ Əntaa ghwөy dzaa zlөba ndөө ngөdijnwөy ya dza njaa ma. Ka vici dza Ndө slөkөpөө zhikө ti mөnivay, pөрba zlay dza mbөzli danj zlay nөw kwal Hyala. Ka ntsaa gwөra va tө mөni jikir dza Hyala ta gha zamti dza na, mba'a tөzliy. Ma ghalaba ki na, nza vici va sөөkө. ⁴ Sa ka Ntsaa gwөra va tө jikir sөөkөy, mba'a fөy ghөн tsa ci ka ntsaa tanjөti slөн shi tsөfөkwө mbөzli kwa kwөma shi, ya Hyala na, ya nihwөti shi bөti mbөzli ka Hyala na ghөshi. Pa' mbө *ciki Hyala dza naa tsөhөy, ka na dzay, dөrasө nzөyөy mbөba, yөн na Hyala, kө dzaa ni.

⁵ E niy gөzanjwөy kwөma va niy nza, ghala pөtsaa niy nzee va mbө ghwөy, zamti ghөн ghwөy ti na?

⁶ Nana diy, kwal vө ta sөөkө ta mөni kwөma ci vaw, a nihwөti shiy makөti tifa, shi sөнashi ghwөy ghөshi. Ma ghala pөtsa dza vici bөrkөti Hyalaa mөnta gwa'a kiy, ma nza Ntsaa gwөramti jikir va civaa dzөti ngwөla ghwazhө ghwazhө ghalaba ki. ⁷ Ta na navay, ya sana na danj na mbөzliy zhini ghөн kaa Hyala. Ə na na nzanay, na ci va kwөma na ka dza naa mөniva diw. Sa ka Hyala katamti ntsaa makөti va va sөөkө dza naa mөniva. ⁸ Ma sa ka na barvay kiy, ma nza Ntsaa gwөra jikir va dzөti ngwөla wөzө wөzө ki. Ma sa ka Ndө slөkөpө Yesөw zhөkөy na, nza

zamti lə safə tsa mbə miy ci, mba'a lə shəndəkə tsa ci ghalaba ki. ⁹ Ma ntsa jikir tsa vay, lə bərçi banavə *ndə jaka tsa Hyala dza naa səkə. Ka na dza na, ka məməni shi səkə ma məndiy nashi, shi maɗaɗa maɗaɗa ni ghəngħən ghəngħən kwa kwəma mbəzli, ka ngədipə li shi. ¹⁰ Ya nimaɓa hwəlfə shi jikir ni tə hidi gwa'ay, war məni dza naa mənishi, ta mbə ghəciy ngədivə mbəzliy dzaa zashi. Shiy dzaa mənti dza ghəshiy zashiy, sa nzana kala dī zləɓa na katan na va kwəma dzaa mbəlantishi ghəshi, mba'a kə ghəshi niy zləɓavə nzay, ta mbəlantishi niy dza Hyala nza. ¹¹ Sa dī ma ghəshi zləɓa na katan na va kwəma kiy, dza Hyala mba'a banakəshi bərçiy bānshi zəzə kwəmaa dzaa zamtishi, ta mbə ghəshiy bə nefer shi kaa dzərvə. ¹² Ma mənti Hyala tsəghay, ta mbə ngwəvəə kəsəy mbəzliy dzaa banavə ma nefer shi kaa na katan na kwəma gwanashi, ka vəshi war ta məni na jikir na kwəma.

Mbəzli tsəhavə Hyala ta mbəlitishi nza ghwəy

¹³ Ghəy na ghəy kiy ngwarməhinəyəy, ya hwəmba na, war 'wəsa dza ghəy mananta kaa Hyala ta kwəma ghwəy, ghwəy mbəzli diti Ntsaa sləkəmmə va. Ta na navay, ghala kwatanata hidi ghwəla ta ghava tsəhavənwəy Hyala ta nza ghwəy ka mbəzli mbəliti na lə bərçi Safə tsa nɓə dɛwdɛw tsa. Safə tsa va məntənwəy na ka ni Hyala mbəzli. Sa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa na katan na va kwəma, va tsəgha mbəlantənwəy na. ¹⁴ Ta mbəlīnwəy tsəgha harənwəy Hyala lə Yəwən kwəma wəzə na va gəzanwəy ghəy. Ta mbə ghwəy kwəməvə shəndəkə tsa Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw harvənwəy Hyala. ¹⁵ Va tsəgha na kiy, ngwarməhinəyəy, garənwəyəm tə kwəma Yesəw jarjar. Kəsəvəm

shi banavənwəy ghəy va mbə nefer ghwəy, ya ni bəniwəy ghəy lə miy tsa ghəy, ya ni tsasləghənwəy ghəy kwa zliya gwa'a.

¹⁶ Kar Dəmmə Hyala ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ciy, a ghəshi dītəmmə tərənw. Dzəghwa ghəshi lə wəzə hwər tsa shi, ka bəmmə bərçi ya hwəmba, ka kəttimmə ta fə ghən ghwəmmə gəzlinə ta shiy dzaa səkə wəzə ni. ¹⁷ Nza ghəshi ndənwəy neferiy məni kwəma, mba'a ghəshi ndənwəy bərçi ta ghəra sləni wəzə na, lə ta gəzə naa təbanta kwəma ya hwəmba.

3

Cə'wəm Hyala tə ghəy

¹ A ngwarməhinəy, a naa tərmbə kwəma dza ghəy gəzanwəy kiy, cə'wəm Hyala tə ghəy, ta mbə kwəma Ndə sləkəpə Yesəw pəliva dɓəmbə mbəzli tanɗan. Ma nza mbəzli dza kwa nahwəti bəla fə shəndəkəə dzəti, njasa nza ghwəy va mbə fə shəndəkəə dzəti kwərakwə. ² Zhini bay, cə'wəm Hyala tə ghəy, a ghənzə mbəlantənwəy mbə dəvə ka ndərəm gəmgəm ni va. Sa nzanay, mbəzli gwanashi banavə na nefer shi kaa Yesəwəw.

³ A na Ntsaa sləkəmmə naci, ka gəzə kwəma na bakə bakəw. Ta kəttitənwəy dza na, nza ghwəy mbəə nza lə bərçi, mba'a ndəghwətənwəy va *ndə jaka tsa Hyala. ⁴ Tə mbərkə sa kəttitənwəy Ntsaa sləkəmməy, mənti ghən ghəy bakə bakə ta kwəma ghwəyəw, a ghəy sənay mbə məni kwəma gəzanwəy ghəy nza ghwəy, zhini ta nəw ghwəy dza lə məni nɓə ya hwəmba nɓə ɓa.

⁵ Nza Ndə sləkəmmə kəttitənwəy mbə nefer ghwəy ta mbə ghwəy dī Hyala, ka mbay sə'wa kwəma njasa sə'wahwə *Kəristəw va.

Wəzə na ndəə ghəra sləni

⁶ A ngwarməhiŋəy mbə nəw Yesəw, lə slən tsa Yesəw *Kəristəw Ntsaa sləkəpə gəzanjwəy ghəy. Kərakə pə ghwəy lə ka mar mbə nəw Yesəw va dī ma ghəra sləni. Niva mbəzliy, ə dī ma ghəshi fəti ta kwəma banavəŋwəy ghəy. ⁷ A ghwəy sənay wəzə wəzə njasa dza ghwəy məni ta nəw səəbə kwəmaa niy məni ghəy. Ghala pətsaa niy nza ghəy mbə ghwəyəy, ka mar niy nza ghəyəw ⁸ Niy zəhwə shi zəmə ndə ghəy təgəm mbə ghwəyəw. Ghəy də'wə ghən tsa ghəy niy tsəva na lə ghəra sləni, havəghwə lə həvir gwa'a, ta mbə ghəy kwəməvə shi zəmə ghəy. Vantaa məni kwəma kən ghəy dzaa nza kən ndə mbə ghwəy ⁹ Saa niy məni ghəy va sləni va tsəghay, ə niy kama ghəy gar dəw shi zəmə va ghwəyəw, nza ghwəy mbəə nəw kwəma məni ghəy va niy nə ghəy.

¹⁰ Ghala pətsaa nza ghəy va mbə ghwəyəy, a ghəy niy gəzanjwəy, ma pə ghəy niy niy: «War mba'a kə ndə kala dī ghəra sləniy, ka nga shi zəmə ghwəy kaa tsava ndə kwərakwə ma!» pə ghəy niy ni. ¹¹ Sa wana gəzanjwəy ghəy kwəma va tsəgha sana kiy, sa favə ghəy məndiy gəzə «A nihwəti mbəzli mbə ghwəyəy, ka dī ghəshiy ghəra sləniw, war kakahwə kwəma kən shi nihwəti mbəzli na na shi kwəma məni ghəshi» kə məndi. ¹² Gəla mbəzli vay, avanta kwəma gəzanshi ghəy, a ghəshi məni. Lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gəzanshi ghəy, ə kə ghəshiy ghəra sləni shi lə kwal, a ghəshi pəla shiy dzəghwa hwər shi lə dəvə shi də'wə ghən tsa shi.

¹³ Na na ghwəy na ghwəy kiy, nihwəti ngwarməhiŋəyəy, ə pə ghwəy nəw lə məni kwəma wəzə na, ka dali ghwəy və ma. ¹⁴ Mba'a

kə tsahwəti ndə dzaa nza mbə ghwəy, kala dza ghəciy dī fəti ta kwəma gəzanjwəy ghəy mbə zliya nay, cati tə ghwəy dəvə tə tsava ndə, mba'a ghwəy zlay jakəva li, ma nza ghəci mbəə sənay kwəma gəmgəm na na sa məntee na, kə. ¹⁵ Ya tsəgha nza dība kiy, əntaa ghwəy taa nzəyŋwəy li nja ndə jaka tsa ghwəy ma! War ə pə ghwəy dzaa gəzanci kwəma njasa ka ghwəy gəzanci kwəma kaa zəməŋwəy tsa mbə nəw Yesəw ghəci kə mənti *kwəma jikir na.

Kwa kərnī gəzə kwəma Pəl

¹⁶ Ndə sləkəpə Yesəw tsaa bə zərkə va kaa mbəzliy, ndanjwəy zərkə ghəci də'wə ghən tsa ciy dzəmbə nefer ghwəy ya hwəmba, ya dza kwa namaba bəla gwa'a. Nzəyəy tə ghəci lə ghwəy gwananjwəy.

¹⁷ Dzəghwa tə pətsa səkwəŋwəy ya tsa mbə zliya nay, yən yən Pəl də'wə ghən tsee lə dəvee tsasli na nava bəla. Tsəgha kee tsasli slən tsee dzəmbə ni ya zliyahī tsaslee. Ni ya tsasli shiy na shi ni. ¹⁸ Ava tība kərayee, nza ghwəy nza ki. Məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw gwananjwəy.

3:6 3:6 3:12; 1Tes 5:14 **3:8** 3:8 1Tes 2:9 **3:9** 3:9 SləniKY 18:3; 1Tes 1:6; dəw kəəti 1Kwər 9:4
3:10 3:10 1Tes 4:11 **3:11** 3:11 1Tim 5:13 **3:12** 3:12 Ef 4:28 **3:13** 3:13 Gal 6:9 **3:14** 3:14
1Kwər 5:9, 11 **3:15** 3:15 Mt 18:15-17; 1Tes 5:14 **3:16** 3:16 2Kwər 13:11 **3:17** 3:17 1Kwər
16:21 **3:18** 3:18 Gal 6:18

**Kwa taŋa zliya tsasli
Pəl kaa
Timote
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ta bə kaa madigay Timote tsasli Pəl zliya na. Ma kə kaa har Timote tsa vay: «Zəghwee» kə. Sa nzana ghəci niy kətititi Timote ta banavə nəfə tsa ci ghəci kaa Yesəw, va tsəgha har na tsəgha. Timote tsa va dibay, ndə mbə mbəzli ghəra Pəl sləni Yesəw li shi niy nza na. Piya dāŋ məniti Timote mbə ghəra sləni ghəshi lə Pəl tə pi kwəti, cəke' ghəci sənay nzəy tsa Pəl wəzə.

Ma kə nihwəti mbəzliy, ghala pətsa tsasli Pəl zliya nay, məniti pəlay səmə kwa fərshina mbə məlmə Rəm na, ghəci mbə zhiniy təwrə tə hidfi ka Masedəwan, kə ghəshi. Ma na Timote naci kiy, ghəci mbə məlmə Efesə na. Pəl niy gəzanci na nzəyəy mbəba, ta mətəhə bərzi lə ta bəni shiy kaa mbəzli mbəba. Məlmə Efesə vay, məlmə dikə na, ndəkwə vəgha kwəfa dikə na. Dāŋ ka mbəzliy təwrə mbə ta zhəghə dəvə.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Pəl gəzanci kaa Timote nza ghəci makə mbəzli va bəni shi dzərvə dzərvə ni kaa mbəzli, ka gəzəə dzəkən wəzə hwər tsa mananati Hyala ghəci Pəl. Zhini ka gəzə kaa Timote a ghəci kəsəvə ndəghwə kwəma Hyala wəzə mbə nəfə tsa ci.

Vəh 2 Pəl gəzanci kaa Timote a ghəci gəzanshi cə'wə Hyala kaa mbəzli, ka gəzanci njasa dza

zhər lə mi'iy nzəy mbə jakəva tsa mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 3 Pəl gəzanci kaa Timote njasa təbə mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw, nza ghəci sənay tərashi.

Vəh 4 Pəl mbə gəzanci kaa Timote dzəkən kwəma dza mbəzliy məniti ge'i lə kwa kərni vəghwə. Zhini ka gəzanci a ghəci mbə məniti məhərli lə kwəma dza naa bananshi kaa mbəzli dibə.

Vəh 5 pa' tə vəh 6:1-10 Pəl gəzə kaa Timote dzəkən nzəy tsa mi'i mbəreketi, lə nzəy tsa ka 'wa kwal kaa mbəzli, lə nzəy tsa mevivi kwa jipə mbəzliy nəw Yesəw, lə nzəy tsa ka shiy.

Vəh 6:11-21 Kwa kərni gəzə kwəma Pəl kaa Timote

Pəl səkwə Timote

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw. Kar Hyalaa mbəlītəmmə ghəshi lə Yesəw Kəristəw ntsa fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə gəzliŋə ti fəyra na ka ndə kwal tsa Yesəw.

² Kaa ngəŋa gha Timote tsaslee zliya na. Ghay, nja zəghwee yakee katan katan mənija gha, sa kətitəŋee mba'a gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw *Kəristəw. Məntəŋa wəzə hwər tsa nze Didi Hyala ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi zhəhwərti zhəhwər tə gha, zhini mba'a ghəshi ndaŋa zərkə mbə nzəy tsa gha.

Məni tə ghwəy məhərli va mbəzliy bəniŋwəy shiy kama katan ni

³ Ə dēe ghaa nzəyŋa mbə məlmə Efesə, njasaa niy gəzəŋee va yən madi ta dzaraa dzəti hidfi ka Masedəwan. A nihwəti mbəzli mbə məlmə vay, kwəmaa kama katan na kwa kwal Hyalaa bəni ghəshi kaa

1:1 1:1 Ndə kwal tsa Yesəw: 2:7; Hyalaa mbəlītəmmə: Tit 3:4; fəy ghən gəzliŋə: Kwəl 1:26-27

1:2 1:2 Timote: 1Kwər 4:17; zəghwee: 1Kwər 4:15; 1Tes 2:11; Tit 1:4 **1:3** 1:3 Efesə: SləniKY 20:1mbəzliy bəniŋə kwəmaa kama katan na kwa kwal Hyala: 4:1-10; 6:3-5, 20-21; 2Tim 2:16-18, 23-26; Tit 1:10-16; 3:9-11 **1:4** 1:4 4:7; 6:20; 2Tim 2:16, 23; 4:4; Tit 1:14

mbözli. Ə pə ghaa makəshi va bəni niva shiy kaa mbözli. ⁴ Gəzanshi, ka kəslimbə ghən ghəshi kən kwəma mbözli mbəradzə lə babala jijih, ka dzar ka dzar, kala kərkəva ma ma, pə gha kaa ngəshi. Niva shiyəy, war ghəpə na sa fə ghəshiy dzəghwa jipə mbözli tə gəm gwa'a tsəgha. Ka kəəti mbözli ghəshi ta sənay njasa mbəli Hyala mbözliw. Mba'a kə ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, ta mbəliy dza na. ⁵ Sa wana dza ghaa gəzanshi kwəma va tsəghay, ta mbə ghəshiy dī nihwəti mbözli lə dī tsaa səkə mbə nefer dēwdew ni, ka mənī kwəma wəzə na ghəshi, mba'a ghəshi banavə nefer shi katan katan kaa Hyala. ⁶ A nihwəti mbözli tibay, mbərekə zlashi ghəshi mənī shi wəzə ni va, mba'a ghəshi kəslimbə ghən war mbə ngəngərə ghəpə tsa gəmgəm tsa gwa'a tsəgha. ⁷ Mba'a ghəshiy dī nza ka *mbözliy bənipe kwəma pəhəti Hyala na, a ka sənata ghəshi ya kwəma gəzəpə ghəshi vaw. Ya shi datəvashi ghəshi vaa dzəti bənishi kaa mbözli na, sənashi ghəshiw.

⁸ A ghwəmmə sənay, ta na *kwəma pəhəti Hyalay, jəw na wəzə mənī kə bəvə ta mənī kwəma bərkəkə Hyala liw. ⁹ Favə tə ghwəmmə wəzə: Na na Hyalay, ta mbözliy mənī kwəma wəzə na bəkə na kwəma pəhəti naw. Avanshi mbözli bəkə na kwəma pəhəpəhə na ti shi: Ta mbözliy lidī kwəma pəhəti na, lə ta ka zhini ghən kala nəw ma kwəma pəhəti Hyala, lə ka ndərəm, lə ka mənī *kwəma jikir na, mba'a mbözliy ha'wə ma tə Hyala, ka ndərə ya nimaba shi dza bəla kwa Hyala. Zhini mba'a ta mbözliy pəəsli dəshi, ya mbəghəshi, lə ka bəkəwəpə gwa'a. ¹⁰ A Hyala banavəshi kwəma pəhəti na dība kaa ka mənī ghwərghwər, lə kaa

zal tsaa hənī lə zal nja mali, lə kaa ka dəl mevivi. Aa banavəshi dība kaa ka slasla dzərvə, lə ka zəzəmə fəlaa dzəkən kwəma sənata ma ghəshi, mba'a ta mbözliy mənī shiy dzava ma kwa kwal Hyala. ¹¹ Kwəma bənīwəy ya nay, mbə Yəwən kwəma wəzə na va ndara Hyala mbə dəvee na. Dzəkən Hyala kwa shəndəkə gəzə na kwəma, səkə va Hyala va ghava təfə miy dzəkən mbözli.

Pəl mananci 'wəsa kaa Yesəw tə sa zhəhwərti na zhəhwər ti

¹² 'Wəsa nə ya kaa Yesəw *Kəristəw Ntsaa sləkəmmə, ghəci saa ndara bərçi ta ghərançi sləni cee. 'Wəsa nə ya ngəci, sa nzana, mba'a nighətəra ka ntsa slar tsa dzaa bəvə sləni bekir dəvə, va tsəgha bəvəra na ta ghəra sləni ci. ¹³ Kwatanjəy, ə niy tsəree, ka sanshi ngəra'wə kaa mbözliy niy nəw, ka tsəərəshi. Dzəghwa Hyala mba'a zhəhwərti zhəhwər tə ya tərəjw. Saa niy sənata mee ghalaba sləni jikir naa sa ghəree va pən. Kalaa niy banavə nəfə tsee ya ngəci. ¹⁴ Dzəghwa Ndə sləkəmmə Yesəw, mba'a mənī wəzə hwər tə ya dalala, dza na mba'a ndara kwal ta mbee banavə nəfə tsee, mba'a kətitəra ta mbee dī nihwəti mbözli, sa nzana jakəjakə ghəy li.

¹⁵ Avanta kwəma dzee na ta gəzə sənənvay, kwəma katan na na, a kə mbözli zləbavə lə nefer shi gwanashi: A Yesəw Kəristəw səkəy dzəti hidī ta mbəli mbözliy mənī *kwəma jikir na. Mbə mbözli vay, yən gwəra naa mənəhwə kwəma jikir na. ¹⁶ Ma dza Yesəw Kəristəw na, mba'a zhəhwərti zhəhwər tə ya, yən yən saa gwəramti vaa mənəhwə kwəma jikir na, ta mbə cənsi kaa mbözli njasa nza Yesəw ndə sə'wa kwəma. Ma kwəma mənī

1:5 1:5 1:14, 19; 2:15; 4:12; Rm 12:9; 13:10; 1Kwər 8:1; Gal 6:10; 2Tim 1:3, 13; 3:10; Tit 1:15 **1:6** 1:6 1:4; 6:4, 20; Tit 1:10 **1:8** 1:8 Rm 7:12, 16 **1:9** 1:9-10 Gal 5:19-21 **1:10** 1:10 4:6; 6:3; 2Tim 1:13; 2:2, 15; 3:14; 4:2-3; Tit 1:9; 2:1, 7-8 **1:11** 1:11 1Tes 2:4 **1:12** 1:12-17 2:7 **1:12** 1:12 Gal 1:15-16 **1:13** 1:13 SləniKY 8:3; 9:1-5; 1Kwər 15:9; Gal 1:13 **1:14** 1:14 1:5; 1Kwər 15:10 **1:15** 1:15 Lk 15:2; 19:10; Rm 5:8 **1:16** 1:16 Ef 3:7-9; Kwəl 1:25

na va lə ya tsəghay, ta mbəə canshi kaa mbəzli, njasa dza naa sə'wa kwəma ti shi kwərakwə. Sa ka ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw na, nza ghəshi kwəmavə piy tsa kədi ma. ¹⁷ Fal Hyala ghwəmmə nana ki. Ghənzə na mazə pa' kwa ndimndim, na nanzəy, ka məti naw, ka nata ndə dibaw, war ghənzə na Hyala kwətita. Ə pə ghwəmmə fə shəndəkəə dzəti, ka fə dikəə dzəti ya hwəmba. *Amin.

Pəl mətshahanci bərçi kaa Timote

¹⁸ A zəghwee Timote, avee fambəŋa kwəma na mbə dəvə gha. Ghənzə na kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala kwatəŋaa dzəkən gha. Kwəma gəzəkə ghəshi vay, zəzə tə ghaa dzəkən, mənta ghənzə ka shi mbəz gha, ta bəŋa bərçi, ta məni sləni wəzə na. ¹⁹ Ma ghala vəghwə tsa dza ghaa məni sləni gha vay, war kaa Hyala pə gha taa zlatanavə nəfə tsa gha. Zləbavə tə gha kwəma gəzəŋa *Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa gha. A nihwəti mbəzli tibay, kala zhini ghəshiy di zləba kwəma gəzanshi Safə tsa Hyala mbə nefer shi. Va tsəgha di ma ghəshiy zlatanavə nefer shi kaa Hyala ghwəla. ²⁰ Ma gəla mbəzli gəzee vay, mbə shi na kar Himene lə Alekəsandərə. Mbəzli bakə ni vay, e tahanavəshi kaa *ndə jaka tsa Hyala, nza ghəshi mbəə bənivə nzəyshi kala tsəərə ma Hyala ghwəla.

Kwəmaa dzəkən nzəy tsa mbəzliy nəw Hyala

2

¹ Avanta kwa təŋa kwəma dəe gəzanshi kaa mbəzli, ta məni ghəshi: Ə pə ghwəy cə'wə Hyala, ka mbazlanta miy, ka mananta 'wəsa ta

mbəzli gwanashi. ² Cə'wəm Hyala ta mezhizhə, lə ta mbəzli dikə dikə ni gwanashi, ta mbə hidfi ghwəmmə nza wəzə, ghenikə nzəy ti shi. Ma mbə nzəy tsa ghwəmmə va kiy, ta mbə dza ghwəmmə nəw Hyala lə nəfə kwətij, ka təbanta nzəy tsa ghwəmmə kaa Hyala. ³ Nava kwəmay, ghənzə na sa wəzə na, ka təbanta tərəŋw kaa Hyala kwa mbəlimmə. ⁴ Tawa təbanta nay, sa nzana ka di ghənzə mbəzliy mbəlishi gwanashi. Zhini ka di ghənzə mbəzliy sənata na katan na kwəma. ⁵ Ta mbəzli gwanashi na kwəma va, sa nzanay, kwətijta na Hyala gwa'a tsəgha. Zhini kwətijəy mətəkwal tsa kwa jipə Hyala lə mbəzli diba. Ntsa vay, ghəci na Yesəw *Kəristəw. ⁶ Ndəs səəkəy na, mba'a zlay piy tsa ci ta mbəə mbəərəti mbəzli gwanashi. Kwəma mənti na vay, ta mbə mbəzliy sənay a Hyalaa di mbəlishi gwanashi ge'i lə vəghwə tsa bərkəti na va kə ghəshi, mənti na tsəgha. ⁷ Va tsəgha fəyra Hyala ka ndə kwal tsa nzə, ta dzaa gəzanshi kwəma va kaa mbəzli. A kə ngəra na: «Mbala bananshi kwəmee kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy sənata na katan na kwəma, nza ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw» kə. Kwəma gəzee vay, dzərvə mbəw, kwəma katan na na.

⁸ Ma dəe kiy, ya pa' kwəmaabay, ka cə'wə Hyala zhər, ka kafə dividivi shiy dzəta ghwəmə, ta cə'wə Hyala lə nəfə tsa dəwdew tsa. Əntaa ghəshi bə nəfə ma, əntaa zəzə kwəma gəmgəm na nza mbə ghən shi ma.

⁹ Mi'i dibay, ə dəe ghəshiy dza lə shi wəzə ni tə vəgha shi, nanzə kiy, əntaa ghəshi dzaa pa shiy, nza mbəzli mbəə falshi ma. Əntaa

1:17 1:17 Rm 16:27 **1:18** 1:18 4:14; 6:12; 1Kwər 9:24-25; 2Tim 4:7-8; Zhəwdə 3 **1:19** 1:19 1:5
1:20 1:20 Himene: 2Tim 2:17; Alekəsandərə: 2Tim 4:14; ndə jaka tsa Hyala: 1Kwər 5:5 **2:1** 2:1
 Ef 6:18-19; Flp 4:6 **2:2** 2:2 Esd 6:10 **2:3** 2:3 Tit 3:4 **2:4** 2:4 Ezhek 18:23; 2Tim 2:25-26; 2Pi
 3:9 **2:5** 2:5 Nəw 6:4-5; 1Kwər 8:6; Rm 3:29-30; 10:12-13 **2:6** 2:6 Mk 10:45; 2Kwər 5:15; Gal
 1:4; Tit 2:14; 1Zhj 3:16; vəghwə tsa bərkəti Hyala: Gal 4:4; Tit 1:3 **2:7** 2:7 ndə kwal tsa Yesəw:
 1:11-17; Gal 1:1; 2:7-8; Ef 3:7; 2Tim 1:11 **2:8** 2:8 1Pi 3:7 **2:9** 2:9 1Pi 3:3-5

gheshi dzaa ghaslɔva ya lɔ mbərə ghən tsaa gwɔramti, ya lɔ shi ghaslɔ ka dɔŋ gəna, ya lɔ kwədeler ka dɔŋ gəna ma. ¹⁰ Ma ni shi shi ka gheshi pəla ghaslɔva li shiy, mənɪ sləni wəzə na. Ma na mi'iy ni, a ghəy dɪ fəti va Hyala, kə ghəshiy, avanay njasa təbə na ghəshiy mənɪ: ¹¹ War gwɔŋəshi kə gheshi dzaa nzəyshi, ka fa shi bananshi mənɪ va, ka dɪ fəti ti shi. ¹² Banavə kwalee kaa mali ta bəni shiy ghənzə kaa zhər, ya ta sləwashiw. War gwɔŋəshi kə mi'i nzəyshi. ¹³ Sa nzana, pərba *Adam gha Hyalaa ngati, madɪ na ta nga *Evə. ¹⁴ Zhini bay, Adam na sa hərəti *ndə jaka tsa Hyalaw, mali na sa hərəti na, ghənzə saa dɪti ma fəti ta kwəmaa niy gəzəkə Hyala. ¹⁵ Ya tsəgha nzəy, ta ya ndərazhi dza mi'i, ma nza Hyala mbəlɪtishi, gheshi kə dzaa banavə nefer shi kaa Hyala, ka dɪ nihwəti mbəzli lə nəfə tsa shi dɛwdɛw kwa kwəma Hyala, kala kəli ma ghən tsa shi.

3

Njasa təbə mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw nza

¹ Avanta kwəma dzee na ta gəzəy, kwəma katan na na. Mba'a kə ndə dɪ mənɪy ka ntsaa 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəwəy, sləni wəzə naa sa tivə na. ² Ma ntsaa 'wa kwal va kiy, ka təbə na mənɪy hanci cəm dza kwa *kwəma jikir na ya jəw nzəw. Mali kwətɪŋ təbə na və. Ntsaa ya ghən tsa ci va kwəma ghəci, ndə ka zəzə kwəma wəzə, ka ka'wə ka məlmə wəzə kəghi tsa ci, mba'a mbay bananshi shiy kaa mbəzli wəzə, ava tsəgha təbə na. ³ Əntaa ghəci dzaa nzaa ndə sasa shiy, ka ghi ma, əntaa nzaa ndə ghwampa ghwampay ma. Ndə sə'wa kwəma dɪ na ghəci kala dɪ ma miy, kala mənɪ ma mətə ta gəna. ⁴ Ghəci dɪbay, ntsaa mbay

kəsəvə mbəzli kəghi tsa ci wəzə, mba'a iti ndərazhi ci, ka ha'wə gheshi ti, ka dɔnci fəti wəzə, dɪ na. ⁵ Ma gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana kala mbay kə ndə kəsəvə ni kəghi tsa ci mbəzli wəzəy, njaa dza naa mbay kəsəvə niy nəw Yesəw mbəzli kia? ⁶ Mba'a pə ghwəy dɪ fə ndə ka ntsaa 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, əntaa ghwəy fə ntsaa zləbavə kwəma Hyala 'war'war ma. Sa nzana, mba'a kə yəwən ndə mbə kwəma Hyalay, ta kəli ghən dza na. Ka gha nighə ki na, Hyala basanakən ngwəvə njasa basanakən na va kaa *ndə jaka tsa nzə. ⁷ Ma ntsa va dɪbay, ntsa fal mbəzliy nəw ma Yesəw dɪ na ghəci, kala tsəgha na ta ndərə dza ghəshiy dza, ma ghalaba ki na, tanɔŋ dza ndə jakaa kəriŋəhwə dzəti zamba ci ta mənɪ kwəma gəmgəm na.

Njasa təbə mbəzliy kəti mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw

⁸ Ma təbə mbəzliy kəti ka 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw kwərakwəy: Wəzə kə nzəy tsa shi mbə sləni ghəra ghəshi gwanata, kala gəzə ma kwəma ghəshi bakə bakə, kala sa ma tay ghəshi gar ghi shi, kala gwəfə ma gəna va mbəzli. ⁹ Kwəmaa dzəkən banavə nəfə tsa ci ndə kaa Yesəw, sa cikəvəri Hyala dzəti ngwəlay, mba'a ghəshi ndəghwəti lə nefer shi dɛwdɛw. ¹⁰ Mba'a pə ghwəy dɪ tsəha mbəzliy kəti mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəwəy, pərba sləni shi pə ghwəy taa nighəti dɪ, mba'a kə sləni shi wəzəy, nza ghwəy banavəshi sləni va mbə dəvə shi ghalaba ki. ¹¹ Mi'i mbəzli va kwərakwəy, wəzə kə nzəy tsa shi mbə sləni ghəra ghəshi gwanata. Əntaa ghəshi nzaa mi'i ka zəmə mətəni mbəzli ma, na na shiy, ə kə ghəshiy ya ghən tsa shi va kwəma, mba'a ghəshi kəsəvə sləni shi bekir dəvə ya hwəmba. ¹² Ma ntsaa kəti mbəzliy 'wa kwal

vay, kwətiŋ dī na mali və, mba'a ghəci sənay kəsəvə ndərazhi ci lə nihwəti mbəzli kəghi tsa ci wəzə. ¹³ War mba'a kə ghəshi ghəratl sləni shi va wəzəy, ta ha'wə dza mbəzli ti shi, ka falshi. A ghəshi taa mbay gəzə kwəma kaa mbəzli, dzəkən nəw kwal Hyala tsa jakayəmmə va lə Yesəw *Kəristəw kala hazləni ma.

Shiy gwəra dikə ni cikəvərimmə Hyala

¹⁴ Ya tsəgha tsasliŋee zliya nay, mbə bərkə dza nzee ta kwəmə lə gha kwa kwəma jəw. ¹⁵ Ya ə dzee tsəhəra ma tanjanəy, ta kəətitəŋa dza zliya na, ta mbə ghaa sənay njasa təbə nzəy tsa mbəzli Hyala. Ma mbəzli Hyala va gəzə yay, ghəci na jakəva tsa mbəzli nəw Yesəw lə Hyalaa bəpə piy. Mbəzli Hyala vay, ghəshi na shiy kəsəvə kwəma Hyala katan katan, njasa ka shəl vaa nza. ¹⁶ Ma kwəma Hyala va niy nza mbəmbə nay, a Hyala cikəvərimməə dzəti ngwəla nana ki. Ghwəmmə gwanamməy, a ghwəmmə sənata:

Ma sa səkəy Kəristəw dzəti hidiy, mba'a zhəghəy nja ndə ngəri tsa gwanay tsa.

A *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa cikəvəri

njasa nza naa ntsa slar tsa, mba'a ka kwal Hyala nay, mba'a mbəzli gəzanshi kwəma ci kaa mbəzli tə hidī gwa'a gwa'a, mba'a mbəzli banavə nefer shi ya pa' kwəmaaba tə hidī,

mba'a Hyala kafəghə dzəmə ghwəmə,

mba'a kwəmavə shəndəkə tsa gwəramti.

Kwəma vay, kwəma dikə na tərəŋw. Ghənzə cimmə na kwal tsa nəw Hyala.

4

Ka bəni dzərvə kaa mbəzli

¹ A *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa gəzəkə bazhə bazhə, ma ge'i ghala kwa kəri vəghwəy, ta zlay nəw kwal Hyala dza nihwəti mbəzli dza, kə. Ka dī fəti ta kwəma dzərvə dzərvə na, ka nəw kwəmaa səkə va hyeler. ² Ka slasla dzərvə lə gəzə kwəma bakə bakə ni va dza naa ngədəhwəshi. Ma mbəzli vay, ha'wə kwa mətəsəshiw, cəkə' pənishi ghəshi, kwəma tibiaa tsə'wə mbə nefer shiw. ³ Ma kə mbəzli vay: Wəzə na ndəə bə maliw, kə ghəshi. Zhini ma kə ghəshi bə na: Wəzə na zəmə nihwəti shi zəməw, kə ghəshi. Ma na Hyala nanzə kiy, ta zəməshi mbəzli ngati na shi zəmə va. Va mbəzli banavə nefer shi kaa Yesəw *Kəristəw, shiy sənata na katan na kwəmay, war məniti ma ghəshi 'wəsa kaa Hyala na, war ka zəmə shishi kala kwəma tiba. ⁴ Sa nzanay, wəzə na shi ngati Hyala gwanashi. Nihwəti shiy mbə shi gar ndərəshi, məniti ma məniti 'wəsa kaa Hyala ti shiw. ⁵ Wəzə dəwdəw na shiy ya nimaba, sa gəzəkə Hyala tsəgha, mba'a sa ka ghwəmmə cə'wakən cə'wə kən shi.

*Ndə ghəra sləni tsa Yesəw *Kəristəw wəzə tsa*

⁶ War mba'a pə gha bananavəshi kwəma va njasa gəzanəe va kaa ngwarməhimmə mbə nəw Yesəwəy, ghalaba na, ta nza dza ghaa ndə ghəra sləni tsa Yesəw Kəristəw wəzə tsa. Ta sənay dza məniti ntsa təhə təhə tsa nza gha kwa kwal Hyala, kə məniti, sa nzana mba'a gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw, lə sa ka ghaa nəw kwəma katan na va bənivə gha. ⁷ Ka fafa kwemer jiji gəmgəm ni va təbanta ma kaa Hyala gha ma. Ə pə ghaa bəni məniti kwəmaa təbanta kaa

3:15 3:15 Ef 1:23; 2:19-22 **3:16** 3:16 Mt 28:18-19; Mk 16:19; Zhj 1:14; SləniKY 2:33; Ef 1:20-21; Flp 2:6-11; Kwəl 1:6, 23; 2Tim 4:17 **4:1** 4:1-11 1:10 **4:1** 4:1 2Tim 3:1 **4:3** 4:3 bəva: 1Kwər 7:1; zəmə shi zəmə: Ghava 9:3; Rm 14:2; Kwəl 2:21; Ebr 13:9; məniti 'wəsa kaa Hyala: Rm 14:6; 1Kwər 10:30 **4:4** 4:4 Ghava 1:31; SləniKY 10:15 **4:6** 4:6 1:10 **4:7** 4:7 1:4 **4:8** 4:8 6:6

Hyala, ka dza kwa kwōma kwa kwōma li. ⁸ Kēsli bali ta kwōrin vōgha ghay, wēzē na, nanzē kiy, ka kēōti ndē na tērēnwōw. Ma jihōva ta sēnata kwōma Hyalay, ava ghēnzē na saa kēōti ndē tērēnw. Sa nzanay, ka kēōti ndē ta nzōy tsa tē hidi sēnzēnva, zhini ka kēōti ndē ta nzōy tsa ci mbē vōghwē tsaa dzaa sōōkē taa dza. ⁹ Ava ghēnzē na kwōma katan na, wēzē na mbēzli zlēbavē lē nefer shi gwanashi. ¹⁰ Va tsōgha ghōra ghwōmmē slēni lē bērci, ka jihōva, sa nzana mba'a ghwōmmē fakēn mēhērlī ghwōmmē kēn Hyalaa bōpē piy. Ghēnzē saa mbēliti mbēzli gwanashi, gaw na mbēzliy bānavē nefer shi kaa Yesōw.

¹¹ Ava ghēnzē na kwōma ka gha bānanshi kaa mbēzli wēzē. ¹² Ōntaa gha dzaa zlēba ndēō ndērēna sa nza ghaa zōghwōna, kē ma. Ō pē gha mōniya ka ntsa katan tsa, saa canshi kwal tsa wēzē tsa kaa mbēzliy nōw Yesōw. Wēzē kē kwōma gēzē gha sēvōri mbē miy tsa gha, wēzē kē nzōy tsa gha, a pē ghaa dī nihwōti mbēzli, ō pē gha bānavē nēfē tsa gha kaa Hyala, war dēwdēw kē nēfē tsa gha ya hwōmba. ¹³ Ō pē ghaa jihōva ta janganshi kwōma Hyala kaa mbēzli, ka gēzanshi kwōma Hyala, war ka canshi kwōma pa' tē vōghwē tsa dzee sōōkē ti. ¹⁴ Ōntaa gha sawa bērci ndāna *Safē tsa Hyala va ta ghōra slēni va li ma. Ghala pōtsa gēzāna ka gēzē kwōma Hyala va mōni slēni va, lē ghala vōghwē tsa fakēn mētīkwōkwōr va dividivi kēn gha kwōmavē gha bērci va. ¹⁵ Ava ghēnzē na slēni ka gha jihōvaa dzōmbē ghōra nzē lē nēfē tsa gha kwōtin, ta mbē mbēzliy nay njasa dza gha kwa kwōma kwa kwōma mbē ghōra slēni Hyala. ¹⁶ Mōni tē gha mēhērlīy dzākēn dza gha kwa kwal Hyala, lē dzākēn shi bānanshi gha kaa mbēzli. Ka nōw lē mōni

tsōgha kala dali ma ya hwōmba. Mba'a pē ghaa mōni tsōghay, ta mbēlivē ghēn tsa gha dza gha lē mbēzliy fa kwōma gha ta gwa'a.

5

*Njasa ka gha mōni kwa kwōma mbēzliy nōw Yesōw *Kōristōw*

¹ Mba'a pē ghwōy lē pōhal zalōy, ōntaa gha dzaa nabē lē gwōlan ma. Sahē pē gha dzaa gēzānci kwōma, njasa gēzē gha kaa dōna. Mba'a pē ghwōy lē gwōlay, nja kaa ngwōrmōna pē ghaa gēzanshi kwōma. ² Kaa pōhēpōhir mi'i pē gha dī gēzē kwōma na, ka gēzanshi nja kaa mōhiya. Ma kaa mekwikwi mi'i bā na, nja kaa zhamōhiya, lē nēfē tsa dēwdēw tsa pē ghaa gēzanshi kwōma, kala nahwōti zēzē kwōma tīfa.

³ Ha'wē tē gha tē mi'i mbēreketi kama ni shi mbēzli ti shi, mba'a gha kēsēvōshi wēzē. ⁴ Mba'a kē ndērāzhi va mi'i mbēreketi, ya kōhōhita na ghōshiy, a kē ndērāzhi va taa bōnivē nōw kwal Hyala lē mōni wēzē hwōr pōrba kaa mbēzli kōghi tsa shi dī. A kē ndērāzhi va kēsēvō mbēzli shi dikē dikē ni njasa niy kēsēvōshi mbēzli shi va dikē dikē ni kwatāna kwōrakwō. Ava ghēnzē na naa tōbē kwōmava Hyala. ⁵ Ma mali mbōri kwōtita na, kala ndē ti gar kēōtiy, war dzākēn Hyala kē dzaa fakēn nanzē zēzē kwōma, ka cō'wē havōghwē lē hōvir gwa'a, nza Hyala mbēō kēōti. ⁶ Ma nahwōti mali mbōriy nza va, ka mōni shi dī vōgha nzōy, mōti mōti na kwa kwōma Hyala ya tsōgha na mbē piy. ⁷ Ava ghēnzē na kwōma ka gha zazanshi kaa mi'i mbēreketi, vantaa cōm nza dzar kwa kabaka shi. ⁸ War mba'a kē ndē kala tsōva kēn ngwōrdōhiy, kwatama mbēzli kōghi tsa ciy, a tsava ndē zlay kwal Hyala. Wēzēba ntsaa yivē ma Yesōw na kēn tsava ndē tērēnw.

9 Mba'a pə ghaa di dahə slənedemer mi'i mbəreketi ta kəətishiy, maliy tanjəti piya kwanj mətəkə, kwətij səda ghənzə səəkə ta zal ghala yakə məndi pə gha taa dahə. 10 Təbə na dibay, mali ka fal məndi, tə sləni nɔw wəzə na ghəra na, saa iti ndərazhi nɔw kwa kwal tsa wəzə tsa. Mba'a kə ka məlmə tsəhəshi kəghi tsa nɔw na, mba'a sənay ka'wəshi wəzə, ka yabanshi shidshid mbəzliy nɔw Yesəw. Ka kəəti mbəzli tə ngəra'wə, war sləni wəzə na ghənzə mənɔ. Ma ghalabay, nza gha dahə slən tsa nɔw ki.

11 Ma na mi'i mbəreketi ndərazhishi ni diy, əntaa gha dahə slənedemer shi na nashi ma. Sa nzanay, a ghəshi dzaa zhiniy di bə tsahwəti zal, ka ghəshi dza na, mbərkə ghəshi zlay nɔw Yesəw. 12 Mba'a kə ghəshiy mənɔ tsəghay, ta bənsi fəti dza Hyala. Sa nzana kala zhini ghəshiy mənɔ shiy gəzəkə ghəshi mənishi kaa Hyala. 13 Zhini ba, sa ka gha dahəti slən tsa gəla mi'i tsəgha ni va ya kala dza ghəshiy bəhwə zaləy, ta kəslimbə ghən dza ghəshi mbə tətəwrə, ka dzar kəy ghyeghyer mbəzli, kala ghəra ma sləni. Shiy gwəra dikə ni dibay, ka miy dza ghəshiy nza. Ka njafənjafə miy ta mbə sənata kwəma mbə nefer mbəzli, ka ghəshi dza na, ka zhananshi kwəma njədīvə ghəshi va kaa nihwəti mbəzli. 14 Va tsəgha dēe mi'i mbəreketi ndərazhishi niy zhiniy bə nihwəti zhər, ka ya ndərazhi, ka ndəghwə ghi tsa shi. Ma tsəgha kiy, ka dza ka mbəz ghwəmmə kwəmavə kwal tsa gəzə kwəma gəmgəm naa dzəkən ghwəmməw. 15 Ma gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana mba'a nihwəti mi'i mbəreketi ndərazhishi ni va zlay nɔw Hyala, ta nɔw *ndə jaka tsa Hyala. 16 Mba'a kə mali tifa mbə nɔw Yesəw ghənzə, lə mali mbəri mbə manhitay, ə kə dzaa

kəəti. Əntaa ghənzə zlatanavəshi sləni va kaa mbəzliy nɔw ma Yesəw ma. Ma tsəgha kiy, nza mbəzliy nɔw Yesəw kəəti kwataka mi'i mbəreketi kama ndə ti shi.

17 Ma ka 'wa kwaləwə kəsəvə ghəra sləni wəzə na kwa jipə mbəzliy nɔw Yesəwəy, a pə ghwəy fa kwəma və shi, aa təbə mənɔdiy ha'wə ti shi, ka wanshi zhəmə tanj kaa ni gwanashi ni, kwatama niy tsəva lə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli, lə ka bənipə shiy. 18 Sa nzanay, tsəgha gəzəkə Zliya Hyala. Ma kəy: Mba'a pə gha kəsəvə slay ta ghəra sləni mbə hay, əntaa gha pəhə shiy dzəti miy shi vantaa ghəshi pərə ha va ma, kə. Zhini ma kə ba na: Aa təbə mənɔdiy wanci zhəmə ci kaa ndə ghəra sləni, kə.

19 Mba'a kə ndə səəkə pati ləvə ta ntsaa 'wa kwal kaa mbəzliy nɔw Yesəw va gha, kwətij kə kala mənɔ ghəshi gar bakə, ya gar mahkan, ta ndəgha fəti ta kwəma vay, əntaa gha zləba kwəma ci va ma. 20 Mba'a kə ndə mənɔ *kwəma jikir nay, ə pə gha iti kwa kwəma mbəzli gwanashi, ta mbə nihwəti mbəzliy tərmbə vaa hazlənɔ va mənɔ kwəma jikir na kwərakwə.

21 A Timote, ə cə'wəne, kwa kwəma Hyala, lə kwa kwəma ka kwal nɔw, lə kwa kwəma Yesəw Kəristəw. Mənɔ shiy niy gəzanəe na, əntaa gha təra ghalaa dzəmbə mbəzli ghaa ishi ma. War yəmshi pə gha taa nighə mbəzli gwanashi. 22 Əntaa gha dzaa diva ta fə dəvəwə dzəkən ndə, ta ghəra sləni ghəci kwa jipə mbəzliy nɔw Yesəw ma. A pə gha dzaa naghəmti nɔw tsa ci wəzə, ka gha gha ti. Sa nzana, mba'a pə gha tivə ndə tsəgha lə ghənəy, sa ka na mənɔ kwəma jikir na na, dzəkən gha dza naa zhəghakənvata. Ndəghwə tə gha ghən tsa gha wəzə, mba'a gha mənɔna ka ntsa dēwdēw tsa.

²³ Əntaa gha dzaa sa kwataka yam nğeri ma. Sa tə gha tay jəw jəw, va hwər tsa gha va gaganja, nza gha mbəə kwəməvə gəna'a.

²⁴ Nihwəti mbəzliy, kar məndiy nay jikir tsa məni ghəshi bazhə bazhə, ya məndi ghwəla ta bəse ngwəvəə dzəkən shi. Na na nihwətiy, war ləy hwəm məndi bəsanakənshi ngwəvə, ka tsa shi jikir civaa dzəti ngwəla. ²⁵ Ma na sləni wəzə na məni mbəzliy, nza'jəw ka məndiy sənata. Ya kala sənata məndi kyanwkyanwəy, fəcahwəti na, ta sənata dza mbəzli. Va tsəgha gəzanjəe, pərba nzəy tsa ndə pə gha dzaa naghamti di, ka gha gha ti ndə ta sləni, pən.

6

¹ Ya nimaba mevivi kwa jipə mbəzliy nəw Yesəwəy, ə kə ghəshiy dənshi fəti wəzə kaa mbəzliy sləkəshi. Va nəghətaa məndi dzaa sawa slən tsa Hyala, ka ndərə shi bənanshi ghwəm va kaa mbəzli. ² Mba'a kə ndəə mava tsa ntsaa nəw kwal Hyalay, əntaa mava dzaa ni, yəmyəm nza ghəy li sa nza ghəy ngwarməmə mbə nəw Yesəw li, kə, kala di ma fəti va ntsa ci dikə tsa ma. War ə kə dzaa mətəhə ghəra sləni ci wəzə wəzə, sa nzanay, mbəzli shi va dikə dikə ni na, a ghəshi bənavə nefer shi kaa Hyala kwərakwə, ka məni kwəma wəzə na kaa mevivi shi diba. Bənanshi kwəma va kaa mbəzli, ka gəzanshi a ghəshi məni tsəgha.

Mbəzli ka bənipə shi gəmgəm ni lə ka bənipə shi slar ni

³ Mba'a kə tsahwəti ndə ghəvə bənipə nihwəti shiy kwətishi kala kama ghəshi yəm lə na katan na va kwəma bənavəmmə Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw, zhini kala kama ghəshi yəm lə shi bəni ghwəmmə kaa nihwəti mbəzli kwa kwal Hyalay, ⁴ ghən tsa ciy kəli

tsava ndə gəməy. Shi sənashi na tifaw, gwa'a na va zəlghwə kə ghəpə, kala kərə ma li, war ka məni miy lə mbəzli ta nihwəti kwemer ghəngən ghəngən. Ka kwəma ci va dza na, mba'a bəkə hərəhə, lə 'wanjə mba'a dəghar, mba'a zəzə kwəma gəmgəm naa dzəkən mbəzli. ⁵ Ka ghəshi dza ki na, ka dzar lə ngərə ghəpə kwa kwəma kwa kwəma. Sa wana nza na tsəghay, sa nzana məhərli jikir na sa mbə ghən shi, kala sənata na katan na kwəma ghəshi ghwəla. Ma kə zəzə kwəma shiy, war mba'a pə ghwəmmə mbə nəw kwal Hyalay, ta kwəməvə gəna dza ghwəmmə, kə ghəshi.

⁶ Na katan nay, ma ntsaa nəw kwal Hyalay, ndə shiy tsa tərənəw tsa na, war kama nəfə tsa ci mbə vəshi ta ni və shiy. ⁷ A ghwəmmə sənay, dirənəmmə səkə ghwəmmə dzəti hidī, kala shiy ta dəvə ghwəmmə. War njasa səkə ghwəmmə vay, tsəgha dza ghwəmmə zhiniy zhammə kala shiy ta dəvə ghwəmmə diba. ⁸ Ghənzə tsəgha mba'a pə ghwəmmə kwəməvə shi zəmə, mba'a shiy paa dzəkən ghən tsa ghwəmməy, mək na niva tə ghwəmmə. ⁹ Ma na mbəzliy di mənishi ka ka shiyəy, a *ndə jaka tsa Hyala dzaa ngədəhwəshi ta məni war shi səkwa hwətəl tsa shi ti shi, kala məni ma məhərli ta shiy dzaa ladamti nzəy tsa shi, ka zamtishi. ¹⁰ Di gənay, ghəngən ghəngən ka naa bənakə *kwəma jikir na kaa ndə. Nihwəti mbəzli dən zlay na nəw kwal Hyala sa di ghəshi gəna tərənəw. War ka sa ngərə'wə ghəshi va kwəma va mbə nefer shi ki.

Pəl mbə gəzanci kwa kərnī kwəma kaa Timote

¹¹ A na na gha gha ntsa Hyalay, ə pə ghaa ya ghən tsa gha va gəla

ni tsøgha ni va shi jikir ni. Ə pə ghaa pəla mənija ka ntsa slar tsa kwa kwəma Hyala, ə pə gha nəwvə kwal Hyala wəzə wəzə, gwanay pə gha banavə nəfə tsa gha kaa Hyala ya hwəmba. Di pə ghaa dī mbəzli gwanashi, ka sə'wa kwəma, mba'a gha mənija ka ntsa wəzə hwər tsa.

¹² A pə ghaa jihəva ta nəw kwal tsa *Kəristəw lə nəfə kwətij. Ə pə ghaa fə ghən ta piy tsaa kədi ma. Sa nzanay, a Hyala harvəna ta bəna piy tsa va ghala vəghwə tsaa niy gəzəkəvəri gha va kwa kwəma mbəzli dan, mba'a ghəshi sənay njasa banavə gha nəfə tsa gha kaa Kəristəw. ¹³ Avee gəzanə kwa kwəma Hyalaa banavəshi piy kaa shi tə ghwəmə gwanashi, lə kwa kwəma Yesəw Kəristəw tsaa gəzəkəvəri kwəma katan na va kwa kwəma ngwəmma Panwəsə Pilatə.

¹⁴ Di fəti ta mənī kwəma gəzanee na mənī nzə, ka zlata nahwəti gha mbə ya kwətij ma. Vantaa mbəzli zəmə mətsəni gha lə kwəma jikir na. Tsəgha pə ghaa mənī pa' fəca dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw zhəghəvaa zhikə.

¹⁵ Vici dza naa zhəghəvaa zhikəy, ge'i lə vəghwə tsa bərkəti Hyala dza naa nza. Hyala vay, a bərci və dzəkən shiy gwanashi, ghənzə na Hyala kwətita, və ghava təfə miy dzəkən mbəzli. Ghənzə mənī na mazə dzəkən mezhizhə gwanashi, zhini ghənzə sləkə mbəzliy sləkəpə.

¹⁶ Hyala va kwətita na kwa va tə ghwəmə. Pətsa nzəyta na tiy, wan pi tsaa baməpə tərənw na, kala mbə ndə tsəhəy ti. Ndə tifa mba'a səəkə nataw, ndə tifa mba'a dzaa nata dibaw. Ə kə məndiy fal Hyala ghənzə sa nza shəndəkə və lə bərci ta kwa ndimndim jiji. *Amin.

¹⁷ A Timote, ə pə ghaa gəzanshi kaa ka shiy tikə tə hidī, əntaa ghwəy dzaa mənī fəgə, ka kəli

ghən, ghəy ghəy ka shiy na ghəy ki, pə ghwəy ma. Əntaa ghwəy dzaa fəy ghən ta gəna va ghwəy ta məntənwəy ghənzə ya namaba kwəma ma, pə gha kaa ngəshi, sa nzanay, sənay ghəshi nda nza gəna shi va zataw. Wəzəba dzəkən Hyala kə ghəshiy fə ghən tsa shi, ghənzə saa bəmmə shiy tərənw dalala, ta mbə ghwəmmə vəshi li shi. ¹⁸ Ə pə ghaa gəzanshi a ghəshi mənī kwəma wəzə na, ka mənī tərənw. Ə kə ghəshiy vəli lə gəna shi va, lə nəfə tsa wəzə tsa, ka təhə kaa nihwəti mbəzli. ¹⁹ Mba'a kə ghəshi mənī tsəghay, shi və shiy mbələy ghəshi ta kwa kwəma tə pətsa wəzə tsa dza shiy mbay ma yidəhwəshi. Ghalabay ta kwəməvə piy tsa katan tsa dza ghəshi.

²⁰ A Timote ə pə gha kəsəvə sləni fambəna Hyala na mbə dəvə gha bekir dəvə. Ə pə ghaa ndəghwə ghən tsa gha va gəzə kwəma gəmgəmə na va səəkə ma va Hyala. Ndəghwə ghən tsa gha va mbəzliy ni va: A ghəy sənashi shiy, kə ghəshi, mbalaa dzərvə ka ghəshiy bəni kaa mbəzli. ²¹ Ma gəzanee kwəma va tsəghay, sa nə nihwəti mbəzli, a ghəy sənashi shiy, kə ghəshi, dzəghwa mbərəkə ghəshi zlay nəw kwal Hyala. Ava tifa kərayee, nza gha nza ki. Nza Hyala məntənwəy wəzə hwər tsa nzə.

6:12 6:12 1:18; 4:14 **6:13** 6:13 Mt 27:11-26; Zhj 18:28-19:16 **6:14** 6:14 1:3, 18; Flp 1:10; 1Tes 5:1-2 **6:15** 6:15 SləniKY 1:7; 2Pi 3:3-9; ShiZhj 17:14 **6:16** 6:16 Səvəri 33:20; Cem 104:2; Zhj 1:18; Kwəl 1:15; 1Zhj 4:12 **6:17** 6:17 Cem 62:11; Lk 12:15, 20; Zhk 5:1 **6:19** 6:19 Mt 6:20 **6:20** 6:20 1:4; 6:4; 2Tim 1:14 **6:21** 6:21 wəzə hwər: Gal 6:18

Kwa baka zliya tsasliti
Pəl kaa
Timote
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na

Zliya nay, kwa baka zliya tsasliti Pəl na kaa Timote. Ghala pətsa vay, ghəci kwa fərshina kwa baka səfa ci tē hidi ka Rəm na.

Tə kwa kərni zliya nay, mbə gəzə na Pəl dzəkən shiy kəsay. Ghəciy, wəzə nəwhwə na kwal tsa Yesəw. Nana kiy, mbəzli dān zlay na kwətiy, ghəci na, aa sənay ndəkwə nzee ta mēti, kə. Na gəzanci na kaa Timote nza ghəci səkə ta kwəmay mətse ci li tanjan (vəh 4:6-22).

Zliya naa kwa kərni mbə zliyahi tsasləhwə Pəl gwa'a gwa'a.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:3 pa' tē vəh 2:1-13 Pəl mēni 'wəsa kaa Hyala ta dī tsa Timote lə ta bə tsa banavə na nəfə tsa ci kaa Yesəw. Dzəghwa na dība ka gəzanci kaa Timote a ghəci garəy jarjar kwa kwal Hyala ya mbə ngəra'wə, nza ghəci jihəvaa dzəmbə gəzə kwəma Hyala katanj na.

Vəh 2:14 pa' tē vəh 4:1-5 Pəl gəzanci kaa Timote a ghəci ndəghwə ghən tsa ci va mbəzliy pala ghəpəhi gəmgəm ni va kəti ma mbəzli kwa kwal Hyala, kala dzar ma kwa mbəzliy bəni shi dzərvə va kaa mbəzli. Zhini na ka gəzanci a ghəci nəw səbə Pəl, ka garəy wəzə wəzə tē kwəma bənivə na va ghəci jəwəy.

Vəh 4:6-22 Pəl gəzə kwəmaa dzəkən sləni ci mənəhwə na,

zhini ka mēni 'wəsa ghəci kaa Ndə sləkəpə sa kəetiti na.

Pəl səkwə Timote

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa tarəvə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw, ta gəzə kwəma kaa mbəzliy dzəkən piy tsaa gəzəkə Hyala bānsi səvəri mbə jakəva tsa shi lə Yesəw Kəristəw.

² Kaa ngəna gha Timote tsaslee zliya na. Gha gha zəghwee dītee tərənw. Məntəna wəzə hwər tsa nzə Didi Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi zhəhwərti zhəhwər tē gha, zhini mba'a ghəshi ndāna zərkə mbə nzəy tsa gha.

Pəl mətahanci bərzi kaa Timote

³ 'Wəsa nə ya kaa Hyala ghərantee va sləni lə nəfə tsee dəwdew, njasa niy mənəhwə jijihira va. Mbə mananta 'wəsa kee nza tē gha. Ya hwəmba cə'wee Hyalay, war mbə cə'wə kee nzaa dzəkən gha, havəghwə lə həvir gwa'a. ⁴ Ka za ghən tsee ta wahə niy wahəhwə gha va tē ya ghala vəghwə tsaa madee va ta dzaraw. Tərənw mawtee zhiniy nāna, ta mbə nəfə tsee vəshiy. ⁵ Ka za ghən tsee dība ta nəfə tsa gha va banavə gha gwanay kaa Yesəw *Kəristəwəw. Ma kwatanj, pərba kəhəna Ləwizə banavə na nəfə tsa nzə kaa ngəci, zhən məna 'Wənisə. E sənay, gha kwərakwə kiy, a gha banavə nəfə tsa gha gwanay kaa Yesəw. ⁶ Va tsəgha gəzanee əntaa ghən tsa gha zay, ə pə ghaa jihəva ta ghəra sləni Hyala lə vəli vəlitenja *Safə tsa Hyala. Ghala vəghwə tsaa fakənnee va dəvə ndāna Hyala bərzi va. ⁷ A na Safə tsa nzə va ndammə Hyalay, Safə tsaa mənimmə hwəlkwə naw, bərzi naa bəmmə, ta mbə ghwəmmə ghərantə sləni kaa Hyala, ka bəmmə bərzi ta mbə ghwəmmə dī nihwəti mbəzli, lə

ta sənay kəsə ghən tsa ghwəmmə wəzə wəzə.

⁸ Ghənzə tsəgha kiy, əntaa gha ha'wə lə gəzə kwəmaa dzəkən Ndə sləkəmmə kaa mbəzli ma. Əntaa gha ha'wə dība ya tsəgha nzee kwa fərshina ta kwəma Yesəw ma. Ə pə ghaa sa ngəra'wə tə mbərkə ta kwəma wəzə na va, njasa see tsa kwərakwə. Ə pə ghaa sa ngəra'wə lə bərçi ndaņa Hyala va. ⁹ Hyala vay, ghənzə mbəlītəmmə na, zhini ghənzə harvəmmə, ta mbə ghwəmmə mənimmə ka mbəzli nze. Ma dibay, mbəlītəmmə na tə sləni mənti ghwəmmə wəzə naw. Sa nzana tsəgha ghənzə dī mbəlītəmmə na, sa dī na məntəmmə wəzə hwər tsa nze. Ghala hidī ghwəla ta ghava tarəkə na mənimmə wəzə hwər tsa va tə mbərkə sləni dza Yesəw Kəristəw ta məni. ¹⁰ Nana kiy, a wəzə hwər tsaa niy tarəkə Hyala va məni kaa mbəzli cikəvərivay dzəti ngwəla bazhə bazhə. Sa nzana mba'a Ndə mbəlimmə Yesəw Kəristəw səkəy dzəti hidī, mba'a 'wəshamti bərçi məti. Səvəri mbə kwəma mənti na va tsəghay, ə dī naa cimmə, mba'a pə ghwəmmə zləbavə kwəma wəzə na vay, ta kwəmavə piy tsaa kədi ma dza ghwəmmə.

¹¹ Hyala fəyra na ka ndə kwal tsa nze, ta gəzanshi kwəma wəzə na va kaa *mbəzli kamaa ka Zhəwifə lə ta bananshi. ¹² Tə mbərkə kwəma va nzee mbə sa ngəra'wə sənzenva kwa fərshina. Ya tsəgha nze kiy, ka hazlənəe va ngəra'wə tsa va tepəw, sa nzanay e banavə nəfə tsee kaa Yesəw, mba'ee sənay, mbə nəfə tsee na, a bərçi və ta ndəghwəti sləni ci va ndara na pa' fəca vici dza naa zhəghəvaa səkə ta sla ngwəvə dzəkən mbəzli, pən.

¹³ Ma kwəma katarə na va gəzaņa yay, gəzanshi kaa nihwəti mbəzli war njasa favə gha va vəya. Gha

mbə gəzanshiy, dī tə gha mbəzli. Mba'a gha banavə nəfə tsa gha gwanay kaa Yesəw Kəristəw. Ma bərçi ka ghwəmmə vaa kwəmavə ta məni tsəghay, sa nza ghwəmmə jakəjakə lə Yesəw Kəristəw na. ¹⁴ A pə gha kəsəvə kwəma wəzə na va ndaņa Hyala bekir dəvə. Safə tsa Hyala va fambə na mbə nefer ghwəmmə dza naa kəətiņa ta kəsə nze.

¹⁵ A gha sənay, a mbəzli nəw Yesəw tə hidī ka Azəy zlara gwanashi. Mbə shi na kar Fizhel ghəshi lə Erməwzhen. ¹⁶ Ma na 'Wənesifər na nacy, mbə dəpəra nəfə tsee ka naa nza ya hwəmba. Kar naa ha'wə ta dzəvəghee kwa kwəma mbəzli ya tsəgha nzee kwa fərshinaw. Ə cə'wee Ndə sləkəmmə a ghəci mananatishi wəzə hwər kaa mbəzli kəghi tsa ci gwa'a. ¹⁷ War sa səkəy na tikə dzəmbə məlmə Rəməy, tərəjw pəlahwə na pətsa nzee ti wəzə, dza na mba'a kəsara. ¹⁸ A Timote, a gha sənay kwərakwə njasa kəətəhwəra na, ghala pətsaa nzee va mbə məlmə Efesə. Ə cə'wee Ndə sləkəmmə, a ghəci mananati wəzə hwər tsa ci, fəca vici dza naa səkə ta məni ngwəvə dzəkən mbəzli.

2

*Ndə ghəra sləni tsa Yesəw *Kəristəw lə nəfə kwətiņ*

¹ Na na ghay zəghwee Timəteyey, a pə ghaa sə'wa kwəma mbə sləni gha. Wəzə hwər tsa Hyala va ndammə na mbə jakəva lə Yesəw Kəristəw dza naa ndaņa bərçi ta məni nze. ² Kwəma Hyalaa niy favə gha va səvəri mbə miy tsee, yən mbə gəzanshi kaa mbəzli dājəy, bəvə kwəma va, a gha banavəshi mbə dəvə shi kaa mbəzli katarə ni gar mbay ghəshiy bananshi kaa nihwəti mbəzli kwərakwə.

1:9 1:9 Ef 2:8-9; Tit 3:5 1:10 1:10 Zhj 1:14; Tit 3:6; piy lə məti: 1Kwər 15:20, 55, 57; Ebr 2:14-15
 1:11 1:11 1Tim 2:7 1:13 1:13 1:5; 1Tim 1:10 1:14 1:14 1Tim 6:20 1:15 1:15 4:16 1:16
 1:16 'Wənesifər: 4:19 2:2 2:2 1Tim 1:10; 4:14

³ Mba'a kə ngəra'wə kəsəŋa tə mbərkə kwəma Yesəw Kəristəwəy, ə pə gha dzaa sa, njasa ka nihwəti mbəzli vaa sa. Sə'wa mbə sləni Kəristəw njasa ka ndə sawji vaa sə'wa mbə mbəz. ⁴ Mba'a kə ndə sawji mbə mbəzəy, wəzə wəzə ka naa ghəra sləni ci, ta təbanci kaa ntsa ci dikə tsa. Kar naa kəslibə ghən mbə mənī shi mənī mbəzli gəmshī ni dzar mbə məlməw, tsəgha na lə gha kwərakwə ki. ⁵ A gha sənay ba, mba'a kə ndə pəhətəvay ta kəsli bali ta gwəramti, mba'a kə kala kəsli lə kwal njasa dī məndiy, ka dza məndiy wanaghə zhəmə ciw. ⁶ Ndə za tsaa sahwə ngəra'wə dalala mbə zay, pərba ghəci ka naa kwəmavə na ci bəla mbə shi zati na va kwərakwə. ⁷ Təkə tə gha wəzə dzəkən kwəma gəzəŋee va. Mba'a pə ghaa təkə kwəmaa dzəkənəy, a Ntsaa sləkəmmə taa ndəŋa məhərli wəzə na ta sənata kwəma dī kwəma va gəzə gwa'a.

⁸ Zəzətīy dzəkən Yesəw Kəristəw, ntsa mbə hwəhwə tsa mazə *Davītə. Sa pəsliti məndiy, dza na mba'a satiy mbə mətī njasa gəzəkə kwəma wəzə na va. Ghənzə na kwəma wəzə na va gəzee kaa mbəzli. ⁹ War tə mbərkə ti kee sa ngəra'wə. Mba'a məndi tsaghwara kwa dəŋw nja ndə yidī kwəma. Ya tsəgha tsaghwara məndi kwa dəŋwəy, ma na kwəma Hyala na, ndə tība ka mbay tsaghwa kwa dəŋwəw. War mbə mətəhə gəzə nə dza nihwəti mbəzli nza kwa kwəma kwa kwəma. ¹⁰ Ava va tsəgha sə'wee sa ngəra'wə ghəŋghən ghəŋghən. Tawa sə'wee ngəra'wə tsa va kiy, sa dēe nihwəti mbəzli tsəhavə Hyalaa mbəlishi mbə Yesəw Kəristəw kwərakwə. Ta dza ghəshiy nzyəshī tə pətsa gwəmati Hyala mbə mazə tsa nə shəndəkə tsa mə ghwəmə pa' kwa ndimndim. ¹¹ Tsəgha dza

ghaa sə'wa kwərakwə ki, sa nzana kwəma dzee na ta gəzəy, kwəma katan katan na na:

Mba'a pə ghwəmmə bəkwəmmə lə Kəristəwəy,

ta piy dza ghwəmmə li kwərakwə.

¹² Mba'a pə ghwəmmə garəmmə jarjar tə kwəma Hyala

ya mbə ngəra'wəy,

ta mənī mazə dza ghwəmmə li kwərakwə.

Mba'a pə ghwəmmə ni sənay tsava ndə ghəyəw pə ghwəmməy,

ta gəzə dza na, sənashi nini mbəzli yaw,

kə kaa ngəmmə kwərakwə.

¹³ Mba'a pə ghwəmmə zhəghanavə hwəm kaa kwəma ciy,

na naci na, ka dza naa zhəghə hwəm kaa kwəma ciw.

Sa nzanay, ka mbay naa zhiniy vərəsləti vərəslə kaa ghən tsa ciw.

Njasa ka ndə ghəra sləni nzyə, ka na təbanta kaa Hyala

¹⁴ Zazanshi tə gha kwəma gəzəkəŋee va kaa mbəzli nəw kwal Hyala. Ma nza ghəshī təkə dzəkən. Gəzanshi wəzə lə slən tsa Hyala: Ka hə həərəva ghwəy ta kwemer ghəŋghən ghəŋghən ni ma, pə gha kaa ngəshī. Sa nzanay, gəla ni tsəgha ni va shiy na, ka dza ghəshiy kəətiti ndə ya jəw nzyəw. War ə na na dza ghəshiy yidivəri nefer mbəzli fafashi gwa'a tsəgha.

¹⁵ Ta na tsa gha ghənəy, ə pə ghaa jihəva, nza shi mənī gha təbə kwa kwəma Hyala. Ə pə gha mənīŋa ka ndə ghəra sləni tsa kama shi ha'wə ha'wə ni mbə sləni ci kwa kwəma Hyala, saa canshi kwəma katan na lə kwal tsa nzyə kaa mbəzli. ¹⁶ Ma na kwemer gəmshī ni va təbə ma va Hyalay, ka i miy tsa gha ghaa dzəmbə shi ma.

Sa nzana, mbəzli gəzə gəla shi tsəgha ni vay, sahə sahə na, mbərəkə dza ghəshiy zlay kwal Hyala. ¹⁷ Ma kwəma shi va dibay,

ə naa zləliva dzar mbə mbəzli nja zhi danwazha tsaa nza va tə ndə kala kədi ma. Mbə gəla mbəzli ka bananshi *kwəma jikir na va kaa mbəzli na kar Himene ghəshi lə Filetə. ¹⁸ Ma mbəzli vay, ka bananshi kwəma katanj na ghəshi kaa mbəzliw, war dzərvaa na bananshi ghəshi kaa mbəzli. Ma kə ghəshiy: A Hyala zhanakati mbəzli mbə məti mbəradzəta, kə ghəshi. Dza ghəshi mba'a ghəshi səvəri məhərli nihwəti mbəzli lə kwəma shi va, mba'a niva zlay nəw kwal Hyala sənzenva. ¹⁹ Ya tsəgha nze kiy, na katanj na kwəma Hyala na ka zhəghəva naw. Ghala mbə lə səfa ciki tsaa nzəyta va bəlbəlew. A məndi tsaslatiy dzəti səfa ciki tsa va: «A Ndə sləkəpə sənashi nici mbəzli» kə məndi. Zhini ba na: «Ntsaa ni, ntsa Ndə sləkəpə *Kəristəw nzee kəy, ə kə zlata məni kwəma jikir na» kə məndi.

²⁰ A ghwəmmə sənay, mbə ciki tsa ndə shiyəy, ghəngən ghəngən na shiy mbəfa, tifa kwekwer məntim tə tsahi mbəzə, tifa kwekwer 'yesler, tifa kwekwer gagahi, tifa həlepipi, dza ghaa kəsashi. Ni wəzə wəzə ni vay, fəca nza makwaghwa tifa ka məndiy bəshiy səvəri. Ma nihwəti va na, ta zəmə shi zəmə kəghi ya hwəm na sləni shi. ²¹ Tsəgha na lə ghwəmmə kwərakwə. Mba'a kə ndə zlata məni kwəma jikir na njasa gəzee vay, nja kwakwa tsa məntim va tə tsahi mbəzə ka məndiy bəə səvəri war ta makwaghwa dza naa nza. Ma ntsa vay, sa Hyala dza naa nza, ta bəvə dza Hyala ta sləni nze. Ghəciy, ya ta namaba sləni wəzə na gwa'a na, war yə ka naa ni.

²² Ə gəzənee, əntaa gha məməni gəla shi di nihwəti gwəla va məni gəmgəm ni ma. Tsarakə pə gha zlay kwal tsa gəla shi tsəgha ni va. Lə kwal tsa nze pə ghaa nəw kwəma,

ya namaba nze. Kəsəvə kwəma Yesəw Kəristəw, banavə nəfə tsa gha wəzə wəzə. Ə pə ghaa di nihwəti mbəzli, ka nzəy lə zərkə kwa jipə tsa ghwəy lə mbəzli nza nəfə tsa shi dəwdəw, mbəzliy cə'wə Ndə sləkəpə. ²³ Ma na ghəpəhi kama ghən va ti shiy, ka i miy tsa gha ghaa dzəmbə shi ma. A gha sənay, gəla ghəpəhi tsəgha ni vay, war lə miy ka ghəshiy kərkəva. ²⁴ Ta na ndə ghəra sləni kaa Ndə sləkəpəy, ka təbə na ghəciy məni miy lə mbəzliw. Na nacy, war wəzə təbə na ghəciy mananshi kaa mbəzli gwanashi. Ka bananshi shiy kaa mbəzli lə məhərli, mba'a sənay sə'wa kwəma shi. ²⁵ Ya ə nza mbəzli tifa kala di zləba kwəma ciy, mba'a sənay bananshi shiy lə məhərli. Nda nza Hyala ghavə kətitishi, mba'a ghəshi zhəghanti nzəy tsa shi, ta sənata na katanj na kwəma. ²⁶ Ya tsəgha kəsətishi *ndə jaka tsa Hyala nja kwa zhəva, ka mananci kwəma di na ghəshiy, a məhərli shi wəzə na taa zhəkəta bərkee, ta mbə ghəshiy mbəlishi səvəri mbə dəvə ci.

3

Shiy dzaa məniva hid'i ndəkwə ta kərə

¹ A zəghwee Timote, fə tə gha ghən wəzə ta kwəma dee na gəzənjə tikə: Ge'i lə kwa kəni vəghwəy, vəghwə tsa 'yahə'yahə tsa dza naa nza. ² Sa dza naa nza ghalabay, war tsa shi ghən dza mbəzliy di, ka məni mətə tərənjw ta gəna, ka vəshi, ka kəli ghən tsa shi, ka tsəərə Hyala, ka dza mbəzliy di fəti va mbəzliy yakəshiw, ka ghəshi dzay, kala məni ma 'wəsa kaa mbəzliy kətitishi, ka dza ghəshiy ha'wə tə shiy dzar kwa bəla Hyalaw. ³ Mbəzli va difay, jikir dza hwər tsa shiy nza, ka dza hwər tsa shiy zhanshi ta ndəw. War ə dza ghəshiy tsəhtsəhəə dzəkən nihwəti

mbözli, ghwampa ghwampashi dza ghəshiy mənı shiy, ka ndərəm lə mbözli. Ka dza ghəshiy dı mənı wəzəw. ⁴ Ka nga dafa ta nihwəti mbözli dza ghəshiy nza, ka mənı war kwəma kama ghən ti, ka kəli ghən tsa shi tərəŋw. Na nashiy, shiy təbanshi dza ghəshiy dı mənı, kala dı ma Hyala. ⁵ Ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi mənıti ghən tsa shi nja ka nəw Hyala, kala zləba ma na katan na kwəmaa dzaa bənsi bərıci kwa kwal Hyala tsa va. Gəla mbözli vay, kərakə pə gha zlay kwal tsa shi. ⁶ Nihwəti mbözli mbə mbözli vay, ə ka ghəshiy dzakə ghi tsa mbözli ka dzaa ngədı mi'i daw daw bərıci ni kəsashi ghəshi kəyba, ta mbə mi'i vaa bəvə kwəma shi va tsəgha. Mi'i vay, ka mənı *kwəma jikir naa ghəshi tərəŋw, ka mənı kwəma dı vəgha shi. ⁷ Mbə dı bənıvə shiy mi'i va na, daw məhərli shi ta sənata na katan na kwəma. ⁸ Gəla mbözli vay, mbazaa nga ghəshi lə kwəma Hyala njasaa niy mənı kar Zhanesə va ghəshi lə Zhambəresə mbərədzə, * kala zləba ma kwəma Məyızə. Na nashiy, yidı yidı na məhərli shi. Banavə nəfə tsa shi ghəshi katan katan kaa Yesəwəw. ⁹ Ka dza ghəshiy dzavə dza kərakə lə na shi va sləniw, sa dza naa nzay, daf dza mbözliy fəti ghən ta sləni shi va kama ghən ti, njasa niy fətim va ghən ta sləni kar Zhanesə va kama ghən ti ghəshi lə Zhambəresə mbərədzə.

Kwəmaa zəzəə dzəkən ya hwəmba

¹⁰ Ta na tsa gha ghənəy Timəteyey, gwa'a gwa'a sənashi gha shi bananshee kaa mbözli. Gwa'a naghəmti gha ya nzəy tsee kwa kwal Hyala. A gha sənata kwəma dıe

mbə sləni ghəree. A gha sənay ya njasa banavee nəfə tsee kaa Yesəw, ya njasa sə'wee kwəma gwa'a. A gha sənay dıba njasa dıe mbözli, njasa kəsəvee kwal Hyala wəzə. ¹¹ A gha sənay njasa sahwəmra mbözli ngəra'wə dıba. A gha sənata kwəmaa səəkə kənee mbə məlmə Antiyəshə, lə mbə məlmə İkəniyəm, mba'a mbə məlmə Listər gwa'a. Na katan nay, tərəŋw samiyra ghəshi ngəra'wə. Ləy hwəm shi va kiy, a Ndə sləkəpə mbəlİKəvərıda mbə ngəra'wer va gwanashi. ¹² Ta na nava na katan nay, ya wa ntsaa dı nəw kwal Hyala wəzə njasa təbə na, tə sa nzee ntsa Yesəw *Kərıstəw kəy, ta sancı ngəra'wə dza mbözli. ¹³ Ma na mbözliy kəsəvə war mənı jikir tsa shi, lə slasla dzərvə shi na shiy, war ə dza ghəshiy dza kwa kwəma kwa kwəma lə kwəma shi gəmgəm na. War ka ngədıshı *ndə jaka tsa Hyala, ka ngədı nihwəti mbözli ghəshi kwərakwə.

¹⁴ Na na ghay Timəteyey, ə pə gha garəŋa tə shi bənıvə gha va wəzə, sənashi gha ka shi katan ni, lə nəfə tsa gha gwanay. Sa nzanay, a gha sənay gəla ntsa bənıvə gha va shi va və wəzə. ¹⁵ Kəsəvəshı wəzə, sa nzanay, ghala ghaa zəghwəŋa sənata gha kwəma mbə Zliya Hyala. Kwəma mbə vay, ghənzə dza naa cıtəŋa kwal tsaa sənata kwəma, ta mbə Hyalaa mbəlıtəŋa, sa banavə gha nəfə tsa gha kaa Yesəw Kərıstəw. ¹⁶ Gwanata kwəmaa tsaslita mbə Zliya Hyalay, kwəmaa səəkə va Hyala na, na tsasliti mənı. Zliya vay, wəzə na ta bənımmə kwəma katan na. Mba'a pə ghwəmmə mənıti *kwəma jikir nay, ka cimmə ghənzə, zhıni ka zhəghəmməə zhəghwa kwal tsa wəzə tsa, ka bənımmə mənı sləni

3:5 3:5 Mt 7:15, 21; Rm 2:19-20; Tit 1:16 **3:6** 3:6 Tit 1:11 **3:8** 3:8 Səvəri 7:11, 22; 8:3, 14; 1Tim 6:4-5 * **3:8** 3:8 Kar Zhanesə lə Zhambəresə tsa vay, slənedemerəy niy fanati ka Zhəwıfə kaa ka dəfələə niy nga mbaza va lə Məyızə tə hıdı Ezhıpətə na ghəshi (Səvəri vəh 7:11-12). **3:10** 3:10 Rm 16:24; 1Tim 1:5 **3:11** 3:11 SləniKY 13:50; 14:5; 14:19; sa ngəra'wə: Cem 34:20; 2Kwər 11:23-29 **3:12** 3:12 Mt 16:24; Zhŋ 15:20; SləniKY 14:22; 1Tes 3:3 **3:14** 3:14 2:2; 1Tim 1:10 **3:15** 3:15-16 Zhŋ 5:39; Rm 15:4; 1Tim 4:13; 2Pi 1:21 **3:17** 3:17 2:21

njasa di Hyala. ¹⁷ Sa mēni kwōma Hyala va tsēghay, ta mbē ntsa Hyalaa nza gwōma gwōma mba'a kwōmavē shiy dzaa kōēti ta mēni slēni wēzē na gwanata.

4

¹ Ə cə'wəŋee mbē slēn tsa Hyala lē mbē slēn tsa Yesēw Kōristōw a gha gēzē kwōma Hyala kaa mbēzli. Ə cə'wəŋee tē mbērke sēkē tsa Yesēw Kōristōw ta sla ngwōvōē dzəkēn mbēzli tē ghwēmōshi ni lē ni bēkwē bēkwē ni, ghēci saa dza va ta sēkē ta slēkē mbēzli, ² Ə gēzāŋee, ə pē ghaa gēzē kwōma Hyala kaa mbēzli, ka jihōvaa dzēmbē gēzē nze. War ə pē ghaa gēzānshi. Ya ghala vēghwē tsa dī mbēzli fa nze, ya ghala vēghwē tsa dī ma ghēshi favē gwa'a. Mba'a kē mbēzliy mēni *kwōma jikir nay, ə pē ghaa nabēshi, ka gēzānshi a ghēshi zlata mēni nze. Ə pē ghaa mētsahānshi bērci ta mēni na wēzē na kwōma. Gha mbē bānānshi kwōma Hyalay, ə pē ghaa sē'wa kwōma. ³ Sa nzanay, a tsahwēti vēghwē dzaa sēkēy, vēghwē tsa vay, ka dza mbēzliy dī favē na katan na kwōma mēndiy bānānshiw. War kwōma dī vēgha shi dza ghēshiy mēni. Ka ghēshi dza na, tsēha' ghēshi tsēhavē mbēzliy bēnipē shiy tēbānshi. ⁴ Ka dza ghēshiy dī fa na katan na kwōmaa dzēghwa slēmō shiw. Mbērəkē dza ghēshiy zlata na katan na kwōma, ka dzashi ta fafa kwōma jiji.

⁵ Na na ghay Timōteyey, gwōmavē ndēghwē ghēn tsa gha wēzē, mbē shiy gwanashi kwa kwōma Hyala. Ə pē ghaa sē'wa ngōra'wē tsaa dzəkēn gha. Gēzānshi Yōwēn kwōma wēzē na kaa mbēzli. Wēzē wēzē pē ghaa mēni slēni ndāŋa Hyala mbē dēvē gha ta mēni nze.

⁶ Ta na tsee ghēnōy, ndal tērē vēghwē tsee ta mētiw. Nja shi ka mēndi vaa dza ta ta Hyala li shi nzee. ⁷ Wēzē wēzē ghērāntee slēni kaa Yesēw Kōristōw, ghala mbē ghēy lē ntsaa mbēzēti mbēz tsa wēzē tsa vaw. E kōrkamti slēni ndara Hyala ta mēni nze, nja ntsaa kēdāmti kēsli bali ci va nzee. E nēwti kwal Hyala pa' tē pōtsa kōrkē na kala zhēghanavē hwōmee. ⁸ E sēnay nanay, mbē ndēghōra na zhēmē va Hyala mē ghwēmō, sa nzana mba'ee mēnira ka ntsa slar tsa. Ndē slēkēmō tsaa mēni ngwōvō va lē kwal tsa nzōy, ghēci dza naa bōra zhēmō va. Fēca dza naa sēkē ta mēni ngwōvōē dzəkēn mbēzli dza naa bōra. War kaa ngōra dza naa bōra zhēmō va kwētiraw, ya wa ntsaa ndēghē vēghwē sēkē tsa Kōristōw lē nēfē kwētīŋōy, ta bānavē dza na kwōrakwē.

Pəl har Timōte, ta sēkēə dzēvōgha

⁹ A zēghwē Timōte, ə pē ghaa diva ta sēkē tikēə dzēvōghēe kyanwkyanw. ¹⁰ Sa nzanay, a Demasē zlara mba'a dzay dzēmbē mēlmō Tesalēnikē, sa dī na shi tē hidī. Ma Kōresensē naci na, mba'a dzay dzēti hidī ka Galatē, mba'a Titē dzay dzēti hidī ka Dalmati. ¹¹ Kwataka Lōwka na saa tērbē vēghēe tikē gwa'a tsēgha. Fēca ka gha mādiy sēkēy, pēmōkōvē tē gha Markē kwasōbē gha. Sa nzanay, ta kētitōra dza naa dza tikē mbē slēnee. ¹² Na na Tishikōy, e ghwēnāy tsavaa dzēmbē mēlmō Efesē. ¹³ Ghaa sēkēy, tsēhōŋa tē gha mbē mēlmō Tērōwasē, nza gha dzakē ghi tsa Karpōsē bōvōra kwōbāŋ tasli tsee kōyba. Bōvō tē gha Zliyahi kwōma Hyala dība, gaw ni ka hwōta va na ni gwōree dī.

¹⁴ Alekōsandōrē ndē pēsli tsa vay, tērēŋw mēntōra na *kwōma jikir

4:1 4:1 SlēniKY 10:42; 2Kwōr 5:10; 1Pi 4:5 **4:2** 4:2 SlēniKY 20:20, 31; Tit 1:13 **4:3** 4:3 1Tim 1:10; 4:1 **4:4** 4:4 1Tim 1:4 **4:6** 4:6 Flp 2:17; 2Pi 1:14 **4:7** 4:7-8 1Kwōr 9:24-25; Flp 3:12-14; 1Tim 1:18 **4:10** 4:10 Flp 2:21; Demasē: Kwōl 4:14; Flm 24; 1Zhŋ 2:15; Titē: 2Kwōr 2:13 **4:11** 4:11 Lōwka: Kwōl 4:14; Markē: Kwōl 4:10 **4:12** 4:12 Tishikō: Kwōl 4:7-8 **4:13** 4:13 SlēniKY 20:6 **4:14** 4:14 Mt 16:27; Alekōsandōrē: 1Tim 1:20

na tikə. Ndə sləkəmmə dza naa wanci zhəmə kwəma ci va jikir na. ¹⁵ Ya gha ciy, ndəghwə tə gha ghən tsa gha və, nəghətaa ghəci məntəŋa kwəma jikir na kwərakwə. Sa nzanay, ka dī naa favə shi bəni ghəy va kaa mbəzli ya jəw tsətsəw.

¹⁶ Fəca ghee garə kwa kwəma mbəzli tə ngwəvə, ta gəzə kwəma kən ghən tsee səvəriy, ndə tifa mba'a niy kəətəhwəraw. Mbəzli gwanashi niy zlara na kwətira. Ə cə'wee Hyala a ghənzə pəlashi kwa hwər nzə. ¹⁷ Ya tsəgha niy zlara məndi talay, niy zlara Ndə sləkəpəw. Aa niy kəətitərə, mba'a ndara bərçi, ta mbayee gəzanshi kwəma ci kaa mbəzli kwa pətsa kəray na, kala hazləni mbə nəfə tsee ya jəw nzə. Darj *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə favə kwəma Hyala fəcava. Ava tsəgha kəətitərə Ndə sləkəpə, mba'ee mbəlira va dzəghwa miy zhəl. ¹⁸ Ya namaɓa kwəma jikir na səəkə naa dzəkən yay, e sənay ta mbəlantərə dza Ndə sləkəpə və. Ta ndəghwətərə dza na ta mbayee tsəhəra mə ghwəmə tə pətsa sləkə na. Ə pə ghwəmməə fal dikə tsa Hyala ya hwəmba. *Amin.

Pəl kərnī zliya ci lə səkwə nihwəti mbəzli

¹⁹ Kwa kərnī kwəma dēe gəzəŋa kiy Timəteyey, ə dēe ghaa səkwətərə Pərishil ghəshi lə zata Akilasə, mba'a gha səkwətərə mbəzli kəghi tsa 'Wəneslifər kwərakwə. ²⁰ Erastəy, mbə məlmə Kwərintə nzəyəy na, na na Tərəfim na mba'ee zlay mbə məlmə Miletə sa nzana gwərapəy ghəci niy nza. ²¹ Na na ghay, ə pə ghaa diva ta səəkə tikə kyanwkyanw, ka vəghwə tasli səəkə. Mbə səkwəŋa na kar Ewbələsə, lə Pəwdesə, mba'a Linəwsə, mba'a Kwələwdiya. Zhini mbə səkwəŋa ngwərməhimmə mbə nəw Yesəw tikə gwanashi.

²² Nana kiy Timəteyey, nza gha nza, ndəghwətəŋa Ndə sləkəpə, mba'a məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci gwanəŋwəy. Tifa kərayee, nza gha nza ki.

**Zliya tsaslati Pəl kaa
Titə
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ma kə nihwəti mbəzliy, ghala pətsaa tsasli Pəl zliya nay, məndi pəlikəmə kwa fərshina tə hidī ka Rəm, ghəci mbə təwrə dzar mbə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən na, kə ghəshi (vəh 1:5 lə 3:12).

Kaa Titə tsasli Pəl zliya na. Ma Titə nacy, ntsaa nəw kwal tsa Yesəw na, mbə hwəhwə tsa ka Gərekə ghəci (nighəm mbə Galatə 2:3). Aa niy pəhəhwə Pəl mbə dza ta wə ghəngəhən ghəngəhən. Mba'a mənuy ka ntsaa kəəti mbə sləni ci (nighəm mbə 2 Kwərintə 7:6-16).

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Ma ghala pətsaa tsasli Pəl zliya nay, Titə mbə hidī Kəretə na. Pəl niy zlay na mbəba ta mbə ghəciy kərnī sləkati naa niy tərmbə kwəma mbəba. Zhini nza ghəci tivə mbəzliy dzaa 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw dzar mbə jakəvahi mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Kəretə. Dzəghwa Pəl ki mba'a cinti njasa ka na təra mbəzli va.

Vəh 2 Dzəghwa Pəl dība ki mba'a cinti kaa Titə njasa dza naa bəni kwəma kaa nihwəti mbəzli gwanashi ni mbə mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 3 Pəl gəzanci kaa Titə a ghəci gəzə kaa mbəzli njasa ka ghəshi nəyə tikə tə hidī, zhini ka gəzanshi, əntaa ghəshi zləba kwəma mbəzliy həərə mbəzli va ta tihəva lə ta nəw kwəma jiji.

Səkwəpə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ndə ghəra sləni tsa Hyala, zhini dība na, ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw yən. Hyala ghwənara na ta dzeə ta kəəti mbəzli təravə na, nza ghəshi mbəə bənavə nefer shi kaa ngəta, mba'a ta mbə ghəshiy bənivə kwəma nəzə katanə na. Na katanə na va kwəma Hyalay, ghənzə cimmə na njasa ka ghwəmmə nəyə ta təbanta kaa Hyala. ² Ma nə ya kaa kwəma mənəe va tsəghay, a mbəzli mbəə fəy ghən gəzliyə ta kwəməvə piy tsa kədi ma dza ghəy katanə, kə ghəshi, nə ya. Ghala kwatanata hidī ghwəla ta ghavay, a Hyala niy gəzəkə bənsi piy tsa kədi ma va kaa mbəzli. A na Hyala nanzə kiy, ka sla dzərvə na tēpəw.

³ Ma sa bərkəti na vəghwə tsa va kiy, dza na mba'a cikəvərimmə piy tsa vaa dzəti ngwəla, səvəri mbə kwəma nəzə va bənəe kaa mbəzli. Ghənzə ghənzə Hyalaa mbəlittəmmə va, fambəra na kwəma va mbə dəvəe. «Mbala, a gha dzaa gəzanshi kwəma va kaa nihwəti mbəzli kwərakwə» kə kaa ngəra.

⁴ Kaa ngəŋa tsaslee zliya na Titə. Ghay, nja zəghwə yakee mənīŋa gha, sa nzanay, kaa ntsa kwətīŋ tsa bənavə ghwəm nefer ghwəm. Məntəŋa wəzə hwər tsa nəzə Didi Hyala, ghəshi lə Yesəw Kəristəw Ndə mbəlittəmmə, mba'a ghəshi ndaŋa zərkə mbə nəyə tsa gha.

Sləni Titə tə hidī ka Kəretə

⁵ Kwəma zlanəe va tə hidī ka Kəretə tiy, a gha sləkati naa niy tərmbəta kwəma ta sləka mbəba gwa'a nə ya. Ma niy dēe kiy, mba'a gha tsəhəŋa dzar mbə jakəvahi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi tə hidī ka Kəretə gwanashi. Sa ghaa dza ya mbə tsaməba jakəvay, mba'a gha dzaa titivə mbəzli ta nza ghəshi ka mbəzliy 'wa kwal

1:1 1:1-3 ndə kwal tsa Yesəw: 1Tim 2:7 **1:2** 1:2 1Pi 1:3-5; Gal 3:6, 17-18 **1:3** 1:3 3:4; sa bərkəti na vəghwə: 1Tim 2:6 **1:4** 1:4 Titə: 2Kwər 2:13; zəghwə: 1Tim 1:2 **1:5** 1:5 SləniKY 14:23 **1:6** 1:6-9 1Tim 3:2-7; 1Pi 5:1-4

kaa mbəzliy nəw Yesəw mbəba, njasaa niy gəzanee va. ⁶ Ma ntsa dza ghaa fə ka Ndə 'wa kwal təbə nay, ntsa hanci ma məndi cəm dzar kwa *kwəma jikir na ya jəw nzə. Mali kwətinqta sa və, mba'a ndərazhi ci banavə nefer shi kaa Yesəw *Kəristəw, wəzə nzəy tsa shi kwa kwəma mbəzli, kala zhini ma ghən ghəshi. ⁷ Ma ntsa fəy məndi ka ntsaa 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, ndə ghəra sləni tsa Hyala na tsava ndə naci. Va tsəgha kiy, ka təbə na məndiy hanci cəm dzar kwa kwəma jikir na ya jəw nzəw. Ka təbə na ghəciy ndə kəli ghən tsa ciw. Ka təbə na ghəciy bə nəfəw. Ka təbə na ghəciy sa sa shiy ka ghiw, ka təbə na ghəciy ndə pəla miyəw. Ka təbə na ghəciy gwəfə shiy va mbəzli dibaw. ⁸ Ma təbə nay: Ndə ka ka'wə ka məlmə ghəci wəzə kəghi tsa ci, ndə məni kwəma wəzə na, ndə ka zəzə kwəma wəzə, ntsaa nəw kwəma lə kwal tsa nzə, dəwdəw nəfə tsa ci kwa kwəma Hyala, ntsaa məni ma kwəma gh-wampa ghwampata. ⁹ Ma təbə nay, mba'a ghəci kəsəvə na katan na va kwəma bananavə məndi wəzə mbə nəfə ci. Ma ghalaba kiy, aa taa mbay mətsahanshi bərci kaa nihwəti mbəzli, lə kwəma katan na va. Zhini dibay, aa taa mbay cikəvəri wəzə mənti mbəzliy dī ma zləba kwəma va vaw, kə.

¹⁰ Ava mbəzli tsəgha ni va pə gha taa ti, sa nzanay, dān na nihwəti mbəzli tība, ka zhini ghən ghəshi, war kwemer gəmgəm ni va kama ghən ti shi ka ghəshiy gəgəzə, ka dadakə mbəzli. Kwatama *ka Zhəwifəə nəw Yesəw gwəramti na kwəma va. ¹¹ War hashi kə məndi dzaa hashay gəla mbəzli va. Sa nzanay, gwa'a gwa'a ka ghəshiy yidivəri nihwəti mbəzli mbə nzəy tsa shi kəghi tsa shi lə shi bənipə ghəshi va. Shi təbə ma məndiy

bananshi kaa mbəzli na shi bəbəni ghəshi va kaa mbəzli. Ta nahwəti na kiw, war ta pəlavə gəna shi nə ghəshi kaa kwəma va gwa'a tsəgha. ¹² A tsahwəti *ndə gəzə kwəma Hyala tsa shi ghəshi mbəzli ka Kəretə niy gəzəkə kwəma də'wə ghən tsa ciy dzəkən shi. Ma kə niy niy: «Mbəzli ka Kəretəy, war dzərvə ka ghəshiy slasla, nja shəkwadəshi ndəram ghəshi, ka meredem na ghəshi, war hwər tsa shi na sa sənay ghəshi gwa'a tsəgha» kə niy ni. ¹³ Ma kwəma gəzəkə ntsa va vay, kwəma katan na. Va tsəgha kiy, gəla mbəzli va na, ə pə ghaa gəzanshi kwəma lə bərci, nza ghəshi mbəə nəw kwal Hyala njasa təbə na. ¹⁴ Gəzanshi kwəma a ghəshi zlata nəw kwəma jiji ka Zhəwifə, ka zlata nəw kwəmaa dzəkən məni dəwdəw va pəhəti mbəzliy dī ma fəti va ta nəw kwəma katan na. ¹⁵ Mba'a kə nəfə tsa ndə dəwdəw kwa kwəma Hyalay, ya nimaba shiy na war dəwdəw dza ghəshiy nza və kwərakwə. Ma na mbəzliy yivə ma kwəma Hyala, shi kama nefer shi dəwdəw kwa kwəma Hyalay, shiy tība dəwdəw və shi na shi kiw. Na na shiy, war shi gəmgəm ni ghəshiy zəzə ya hwəmba. Ya ə mənti ghəshi shi gəmgəm ni na, kwəma tībaa shashanshiw. ¹⁶ Ma mbə kwəma shi ka ghəshiy gəzəy: «Mbəzliy sənata Hyalaa gə ghəy» kə ghəshiy ni. Ma sa ka ndəə nighə sləni shi məni ghəshi gəmgəm na ba na, war nja mbəzliy sənata ma Hyala ghəshiy pəzli. Ka zhini ghən na ghəshi, war shi dī ma Hyala na shi məni ghəshi, ka mbay ghəshiy məni na wəzə na kwəma tepəw.

2

Njasa ka mbəzli nza kwa kwəma Hyala

¹ Na na ghay Titəy, kwəmaa dzava lə na katarj na kwəma bənipə məndiy dzəkən nəw kwal Hyala, pə ghaa bananshi kaa mbəzli. ² Gəzanshi kaa pəhepəhir zhər, əntaa ghəshi ghighi ghən tsa shi lə shiy sa, ə kə ghəshi mənishi ka zhər ka məhərli, ka ndəghwə ghən tsa shi, ma nza məndi mbəə fa kwəma və shi. Ə kə ghəshi banavə nefer shi gwa'a gwa'a kaa Hyala, ka di mbəzli, ka sə'wa kwəma. ³ Tsəgha pə ghaa gəzanshi kaa pəhepəhir mi'i difa. A ghəshi mbəə nza ka mi'i dēwdew nəfə ni kwa kwəma Hyala. Əntaa ghəshi tsəhtsəhəə dzəkən mbəzli ma. Əntaa ghəshi vənəvə sa shiy ghipə tərənəw ma. War kwəma wəzə na ka ghəshi ci kaa nihwəti mbəzli. ⁴ Ava tsəgha dza ghəshiy mbay bananavəshi di zhər shi lə di ndərazhi shi kaa mekwikwi mi'i. ⁵ Ma nza ghəshi mbəə nza ka mi'i ka məhərli, dēwdew nzəy tsa shi, ka kəsə ghi tsa shi bekir divi shi, ka mənə sləni wəzə na kəghi tsa shi, ka di fəti va zhər shi. Ma ghalabay, ka dza mbəzliy kwəmavə kwal gar ndərə kwəma Hyalaw.

⁶ Tsəgha pə gha taa gəzanshi kaa gwəla kwərakwə ba, a ghəshi nza ka mbəzli ka məhərli. ⁷ Gha də'wə ghən tsa gha kwərakwə kiy Titəy, war kwəma wəzə na pə ghaa mənə, ta mbə nihwəti mbəzliy bəni mənə kwəma wəzə na va va gha. Mba'a pə ghaa bəni shiy kaa mbəzliy, lə nəfə kwətiŋ pə ghaa bənishi. Əntaa gha bəti shi bəni gha va kaa mbəzli nja shi tsabana ma. ⁸ Kwəma katarj na, lə kwal tsa nzə pə ghaa gəzəə səvəri, kala kama ghənzə gar ndərəti ndə, ta mbəə 'wəshamti mbəzliy di ma kwəma ghwəmmə va, sa ka ghəshi nata ma kwəma gar ndərə na mbə kwəma gha va.

⁹ Ma na mevivi mbə mbəzliy, ə pə ghaa gəzanshi a ghəshi dʌnshi fəti

ya hwəmba kaa mbəzliy sləkəshi, ka mananshi kwəma kaa ngəshi njasa di ghəshi. Əntaa ghəshi dzaa kanshi ghəpə ma, ¹⁰ əntaa ghəshi ghəli ya nimaba shi mbəzliy sləkəshi va ma. War sləni wəzə na kə ghəshi dzaa mənə, ta mbə mbəzliy sləkəshi vaa sənay, mbəzli slar slar ni na mevivi ghəy ni, kə ghəshi. Ma tsəghay, ta fə dimə dza mbəzliy dzəti kwəma bəni ghwəmmə va kaa mbəzliy dzəkən Hyalaa mbəlītəmmə va.

¹¹ A na Hyalay, aa cikəvəri wəzə hwər tsa mənəti naa dzəti ngwəla, wəzə hwər tsa nzə va dza naa mbəliti mbəzli gwanashi. ¹² Wəzə hwər tsa mənətmə Hyala vay, ghəci citəmmə na zlashi mənə shi gəmgəm ni təbə ma kwa kwəma Hyala, lə zlashi maw shi tə hidī gəmgəm ni. Ta mbə ghwəmmə mənimmə ka mbəzli nza məhərli və shi, ka mənə kwəma slar na lə kwəmaa təbə va Hyala tikə tə hidī ni. ¹³ Ava war tsəgha ka ghwəmmə mənə nana di, kala ndəghə vici wəzə na va fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə gəzliŋə ti, sa dza Ndə mbəlimmə Yesəw *Kəristəw vaa səəkə ti lə shəndəkə tsa ci ghəci Hyala ghwəmmə dikə na. ¹⁴ Ma Yesəw Kəristəwəy, ə səəkəy na, mba'a mətiy tə ghwəmmə, ta mbəlimmə va kwəma ghwəmmə jikir na gwanata. Ta mbəə mənətmə dēwdew kwa kwəma ci, mənəti na tsəgha, nza ghwəmmə nza ka mbəzli ci, ka di mənə kwəma wəzə na ya hwəmba. ¹⁵ Ava kwəma ka gha bananshi kaa mbəzli, ka mətəhanshi bərēci, ka nabə mbəzliy fa ma kwəma. Ə pə ghaa gəzanshi kwəma kaa mbəzli lə bərēci ndəna Hyala va. Ka zləba gha mbəzliy ndərə kwəma gha ma.

3

2:2 2:2 1Kwər 13:13 **2:3** 2:3 1Tim 3:11; 1Pi 3:1-5 **2:5** 2:5 Ef 5:22-24 **2:6** 2:6 1Zhj 2:14
2:7 2:7 1Tim 4:12; Flp 3:17 **2:8** 2:8 1Pi 2:15 **2:9** 2:9-10 1Tim 6:1-2 **2:10** 2:10 3:4 **2:12**
2:12 Ef 1:4; 1Zhj 2:16 **2:13** 2:13 1Kwər 1:7; 1Tes 1:10 **2:14** 2:14 3:14; Səvəri 19:5; Ezhek 11:20;
Gal 1:4; Ef 2:10; 1Tim 2:6; Ebr 13:12; 1Pi 2:9; 1Zhj 3:16

Njasa təbə mbəzliy nəw Yesəw tikə tə hidfi

¹ A zəmə, gəzanshi wəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw əntaa ghəshi za ghən ta fa kwəma va mezhizhə, lə va nihwəti mbəzli dikə dikə ni tə hidfi gwa'a. Ə kə ghəshiy di fəti və shi. War mənəni kwəma wəzə na kə sa mbə ghən shi ya hwəmba. ² Gəzanshi, əntaa ghəshi dzaa gəzə *kwəma jikir naa dzəkən ndə ya tsamaba ci ma. Əntaa ghəshi məmənəni miy lə mbəzli ma. War ka mbəzli sayi ni kə ghəshi mənshə. Ka mənəni wəzə kaa mbəzli gwanashi.

³ War tsəgha pə ghaa gəzanshi mənəni, sa nzanay, kwatəna na mbəzli kama məhərli mbə ghən shi niy nza ghwəmmə kwərakwə, niy di fəti ghwəmmə va Hyalaw. Mbəzli zaza ni niy nza ghwəmmə. War mənəni shi gəmgəm ni va səkwa hwətəl tsa ghwəmmə ti shi na kwəmaa niy kavə ghwəmmə. Ka mənəni war ndərəm, ka hərhe va nihwəti mbəzli. Niy di mətse ghwəmmə nihwəti mbəzliw, ghwəmmə kwərakwə na, niy di na shi ghwəmməw, tsəgha. ⁴ Ya tsəgha niy məmənəni ghwəmmə ki na, dza Hyalaa mbəlītəmmə va, mba'a citəmmə wəzə hwər tsa nzə, dza na ba, mba'a citəmmə njasa diti na mbəzli gwanashi. ⁵ Mba'a mbəlāntəmmə, sa mənəni ghwəmmə sləni wəzə na mbəlāntəmmə na kiw, war təgəm tsəgha mbəlāntəmmə na, sa zhanta hwər tsa nzə tə ghwəmmə. Aa yabantəmmə va kwəma ghwəmmə jikir na, mba'a ghwəmmə yammə kwa baka səfa. Dibay, aa ndammə piy tsa 'war'war tsa, dzar kwa Safə tsa nzə dəwdew tsa. ⁶ A Hyala fambəmmə Safə tsa nzə dəwdew tsa tərənəw mbə nefer ghwəmmə, tə mbərkə kwəma mənəni ndə mbəlāntəmmə Yesəw Kəristəw. ⁷ Ta

mbə wəzə hwər tsa mənəntəmmə Hyala vaa zhəghantəmmə ka mbəzliy dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tifa, nza ghwəmmə mbə kwəmavə piy tsa kədi ma va fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə ti gəzlinə. ⁸ Ma kwəma gəzəkəe vay, kwəma katanə na na.

Ə deə ghaa jihəva tərənəw dzəmbə gəzə kwəma va kaa mbəzli, ta mbə mbəzliy bānavə nefer shi kaa Hyalaa mənəni kwəma wəzə na ya hwəmba. Ghənzə na na wəzə na kwəma, ghənzə na saa dzaa kətiti mbəzli. ⁹ Ngərə ghəpə tsa gəmgəm tsa vay, ka i miy tsa gha ghaa dzəmbə ma. Mba'a kə mənəni ghəkə kə ghəpə dzəkən bābala jijihiwəyəy, ka dzəmbə tsava ghəpə gha ma. Ka məmənəni miy lə mbəzli ma. Ka zləba kə ghəpə ghaa dzəkən kwəma pəhəti *Məyizə ma. Niva shiyəy, shi gəmgəm ni na ghəshi, ka kətiti ndə ghəshiw. ¹⁰ Mba'a pə gha nay ndə həhəərə mbəzli ta tihəvərishiy, ə pə gha nabəti kwa tənə səfa. Kala di fəti kəy, nabəti kwa baka səfa diba. Ma sa ghaa nay diba kala di zlata mənəni kwəma ci vay, bārvənə mbə kwəma ci, zlay kərakə. ¹¹ A gha sənay, gəla mbəzli tsəgha ni vay, a ghəshi zlay nəw kwal Hyala tsa katanə tsa. War kwəma jikir na ka ghəshiy mənəni. Tə kwəma shi va jikir na mənəni ghəshi ka ndə sənay, a ngwəvə kən shi kə ndə.

Kwa kərni gəzə kwəma Pəl kaa Titə

¹² Mbə bərkə ghwənəghəna ndə nzee, ta kar Artemasə ghəshi lə Tishikə. Ma sa ka gha nay tsa dzee ghwənəghə ndə mbə shi kwətənə tsəhəyəy, nza gha divaa səkə ta kəsara mbə məlmə Nikwəpəlīsə. Mbə məlmə va dzee ta nzəy, ge'i lə tir tasli. ¹³ Sa ka kar Zhenasə

3:1 3:1 Rm 13:1-7; 1Pi 1:13-17 **3:3** 3:3 1Kwər 6:11; Ef 5:8 **3:4** 3:4 1:3; 2:10-11; 1Tim 1:1; 2:3; 4:10; Tit 3:6 **3:5** 3:5 Zhj 3:5; Rm 6:4; Ef 2:8-9; 5:26; 2Tim 1:9; 1Pi 1:3 **3:6** 3:6 Rm 8:9-16; 1Kwər 6:11; Gal 5:25; Ndə mbəlīpə: 2:13; Flp 3:20; 2Tim 1:10; Tit 3:4; 2Pi 1:11; 1Zhj 4:14 **3:7** 3:7 Rm 3:24 **3:9** 3:9-11 1:10-16 **3:9** 3:9 1:14; 1Tim 1:4 **3:10** 3:10 Mt 18:15-17 **3:12** 3:12 Tishikə: Kwəl 4:7-8 **3:13** 3:13 Apələsə: 1Kwər 1:12

ndə bənipə *kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə Apələsə madishi ta wə wəshiy, kətitishi tə gha wəzə, kala gar ndərma shiy ghəshi ya kwətiŋ mbə kwal. ¹⁴ Mbəzliy nəw Yesəw va nja ghwəmməy, ə kə ghəshiy bəni məni sləni wəzə na kwərakwə, ta mbə ghəshiy kəti mbəzli gar kəti ni. Mba'a kə ghəshi bənivə məni tsəghay, ka dza nəw kwal Hyala tsa shiy nza gəməw.

¹⁵ Mbəzli nza ghəy li shi tikə gwanashiy, mbə səkwəŋa na ghəshi. Səkwətəŋəy tə gha madi-gahinəy, mbəzliy nəw kwal Hyala va gwanashi. Nza Hyala məntəŋwəy wəzə hwər tsa nəw gwanaŋwəy ki. Tiba kərayee, nza gha nza.

Zliya tsasli Pəl kaa Følemøn Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, Pəl kwa fərshina tsasli na kaa Følemøn. Kwəma tsasli na tiy, ta cə'wə Følemøn a ghəci zləbavə ka'wə 'Wəneshim sa mənii na ka ntsaa nəw Yesəw Kəristəw nana. 'Wəneshim tsa vay, mava tsa Følemøn niy nza na kwatəja, mba'a niy hwəy.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Kwəshala 1-7 Pəl mbə vəshi, ka mananta 'wəsa kaa Hyala, ta di tsa di Følemøn nihwəti mbəzli. Kwəshala 8-22 Pəl mbə cə'wə Følemøn a ghəci ka'wəti 'Wəneshim. Kwəshala 23-25 Səkwəpə.

Pəl səkwə Følemøn

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl tsa kwa fərshina tə kwəma Yesəw *Kəristəw. Ghəy lə zəməmmə Timəte tsaslija na kaa ngəja gha Følemøn, ntsa ghəra ghəy sləni kwətiŋ na li, sa diti ghəy tərəŋw tsa. ² Zliya na dibay, kaa mbəzliy basəva ta cə'wə Hyala kəghi tsa gha ya hwəmba tsasli ghəy, mba'a kaa zhaməmmə Apiya, lə kaa Arshipə kwərakwə ba, ntsa nza ghəy li kwa zəərə kwətiŋ mbə mbəz ta kwəma Hyala. ³ Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nzə Dəmmə Hyala ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. Mba'a ghəshi ndəŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghəy.

Njasa diti Følemøn mbəzli Hyala, lə njasa banavə na nəfə tsa ci kaa Yesəw

⁴ A ntsee Følemøn, ya hwəmba cə'wee Hyalay, mbə zəzə kee nzaa dzəkən gha, war mbə mənii 'wəsa kee nza kaa ngəta. ⁵ Sa nzana, mba'ee favə njasa di gha mbəzli Hyala gwanashi, lə njasa banavə gha nəfə tsa gha kaa Ndə sləkəmmə Yesəw. ⁶ Mbə cə'wə nzee va Hyala, a jakəva tsa jakəmmə ghwəmmə tə mbərkə sa banavə gha nəfə tsa gha kaa Yesəw mbəə ndəja sənashi gwanashi tsa shi wəzə ni kwəmavə ghwəmmə mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw wəzə wəzə. ⁷ A zəmərə Følemøn, gəla di tsa diti gha va ngwarməhimmə mbə nəw Yesəwəy, tərəŋw ndara na vəshi, zhini tərəŋw ndara bərciy dzəmbə nəfə tsee diba. Kwəma jəw səəkə gha mbə mətəhanshi bərci kaa mbəzli Hyalaw.

Pəl cə'wə Følemøn ta kwəma 'Wəneshim

⁸ A Følemøn, ya tsəgha ndara Yesəw bərciy dzəkən gha ta gəzəja mənii kwəmaa təbə ghaa mənii tə sa nzee ndə kwal tsa ciy, ⁹ ka dee mənii tsəghaw, cə'wə cə'wə dee cə'wəja, a gha mənii kwəma dzee na ta gəzəja, tə sa nzana mbə di nihwəti mbəzli gha. Yən yən Pəl, pəhal zal tsa tezlezi ghən tsa, zhini kwa fərshinee sənəzəva tə kwəma Yesəw *Kəristəw! ¹⁰ Ə cə'wee kwəma va ghaa dzəkən zəghwee 'Wəneshim. Nja zəghwə yakee mənii na tikə kwa fərshina, sa nzana mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw Kəristəw tikə vəghee. ¹¹ Kwatəjay, niy nza na gar kətitəŋaw. Nana kiy, jəw dza naa kətitəm bakanaməw.

¹² Va tsəgha kiy, avee zhinəghəja sənəzəva, ma ghwəni tsa ghwənəghəje tsa 'Wəneshim sanay, njasa tsəhəree kwa kwəma

1:1 1 Timəte: 1Kwər 4:17 **1:2** 2 Rm 16:5; Arshipə: Kwəl 4:17 **1:4** 4 Rm 1:8 **1:5** 5 1Təs 3:6 **1:6** 6 Flp 1:9; Kwəl 1:9-10 **1:7** 7 Rm 12:10; 2Kwər 7:4; Ebr 13:1 **1:8** 8-20 1Tim 6:1-2
1:9 9 kwəshala 1; Ef 3:1 **1:10** 10 'Wəneshim: Kwəl 4:9; zəghwee: 1Tim 1:2 **1:13** 13 Flp 2:30

gha də'wə ghən tsee na. ¹³ Yən kiy, e niy dī ghəciy nzəyəy vəghee tikə nza, ta kəətira ghəci, ka məjə'a gha, ghala pətsa nzee tsa tikə kwa fərshina tə mbərkə sa gəzee kwəma wəzə na va kaa mbəzli. ¹⁴ Ya tsəgha mawtee kiy, ka dee yən mənti kwəma kala zləbavə ghaw. Ka dee yən 'yapəŋa ta məndə kwəma wəzə naw. War va gha dee ghənzəə səəkə mbə nəfə tsa gha.

¹⁵ Təhə tsa təhəvərivanwəy ghwəy tsa lə 'Wəneshim ta vəghwə jəwəw, sənay ghwəm nda Hyala mənti na tsəgha, ta mbə ghəciy zhəvəgha gha ta nzəy ghwəy li kwa ndimndiməw. ¹⁶ Sa nzanay, nana na, nja nihwəti mevivi gwanashi ni naw. Aa tanjəti bərçi nava, zəməm tsa dī ghwəm mbə nəw Yesəw mənīy na. Jəw dītee kwəma ci mbə nəfə tseyew. Tərəŋwba gha dza naa dīti, sa nzanay, mava tsa gha niy nza na, zhini nana ba na zəməŋa ghəci mbə nəw Ndə sləkəpə.

¹⁷ Va tsəgha nə ya sana ngəŋa kiy Følemənəy, mba'a pə gha bətəra ka ntsa ghay, ka'wəti 'Wəneshim lə vəshi njasa ka'wətəra gha də'wə ghən tsee. ¹⁸ Mba'a kə niy təvətəŋa kwəma, ya təm tsa gha niy nza na vəy, gəzara, e taā watəŋa sa gha. ¹⁹ Avanay yən yən Pəl tsasli na kwəma gəzəŋa miy tsee na lə dəvee, ta wavəŋa shi gha va və dzee pən. Sənay tə gha a təm kwəma Hyala tsee va gha pə gha kwərakwə. Sa nzanay, vəya favə gha Yəwən kwəma wəzə na. Gha də'wə ghən tsa gha na tsee təm tsa kən gha. ²⁰ Va tsəgha nə ya kiy zəməy, yan pə gha na gha, ə cə'wəŋee, məntəra kwəma va tsəgha tə mbərkə slən tsa Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. Dəpətəra nəfə tsee sa nza ghwəmməə mbəzli kwətīŋ ni mbə Kəristəw.

²¹ Ghala pətsa tsasliŋee tsa zliya na sanay, gwa'a sənay ya, ta məndə

kwəma dəwee va dza gha, pən. E sənay, tanj kaa na dəwee va va gha dza ghaa mənti. ²² Ma ləy hwəm sa ka gha ka'wəti 'Wəneshim kiy, gwəmatəra tə gha ciki kəghi tsa gha. Sa nzanay, sa bərkee na a Hyala dzaa zləbavə cə'wə ghwəy, ta ndara kwal tsa tsəhə vəgha ghwəy dza na.

Kwa kəŋni kwəma Pəl

²³ A Epafərasə ntsa nza ghəy li kwa fərshina tə mbərkə Yesəw *Kəristəw, səkwəŋa. ²⁴ Tsəgha kar Markə, lə Aristarkə, mba'a Demasə, mba'a Ləwka, mbəzli ghəra ghəy sləni li shi, mbə səkwəŋa ghəshi kwərakwə. ²⁵ Məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwanəŋwəy, tifa kərayee, nza gha nza

**Zliya tsasliti tsahwæti
ndə kaa ka
Ebərə
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ma ntsaa tsasli zliya nay, ndə mbə hwəlfə ka Zhəwifə na, zhini ntsaa nəw Yesəw Kəristəw ghəci dība. Ma ta slən tsa ciy, ndə tībaa sənayəw. Ma kə nihwəti mbəzliy niy, Pəl na, kala tsəgha na Shilasə, kə ghəshi. Zliya nay, kaa ka Ebərə tsaslanaghə mēndi. Di naa gəzəy, kaa ka Zhəwifə tsaslitim. Mbəzli vay, a ghəshi niy zhəghəti nefer shi ta nəw Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi zləbavə Yesəw ka ntsaa mbəlantishi.

Ma sa ghati nihwəti mbəzli manashi ndərəm sa zləbavə ghəshi nəw Yesəw ki na, ka dī ghəshiy zhəghətəvashi zhəkəy ləy hwəm ta nəw kwəmaa niy pəhanavə Hyala kaa Məyizə ta bə kaa ka Zhəwifə kwatəna. Dzəkən sava tsaslanaghəshi ntsa zliya na, ta gəzanshi a ghəshi garəshi jarjar kwa kwal tsa Yesəw Kəristəw lə nəfə kwətīn. Ka gəzanshi njasa nza Yesəw dikəba ghəci kən kwəma pəhəpəhə na. Yesəw tsa vay, ghəci mbəliti na mbəzli lə katan.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 mba'a vəh 2 Gəzə kwəmaa dzəkən tanə tsa tanəti Yesəw ka kwal Hyala tə dikə.

Vəh 3 pa' tə vəh 4:1-13 Gəzə kwəmaa dzəkən kar Yesəw ghəshi lə Məyizə. Dikəba Yesəw na kaa Məyizə. Mbəzliy niy pəməkəvəri Məyizə va mbə hidi Ezhipətəy, kwəmavə dəkəva tsa katan tsa ghəshi va Hyalaw. Ma mbəzliy zləbavə nəw Yesəwəy, ta kwəmavə

dəkəva tsa katan tsa dza ghəshi va Hyala na nashi ki.

Vəh 4:14 pa' tə vəh 7 Gəzə kwəmaa dzəkən kar dikə tsa ka ta Hyala mbə *ciki Hyala ghəshi lə Yesəw. Ma na ka Zhəwifəy, mba'a kə ndəə dī jakəva lə Hyalay, ə ka ndə ta Hyalaa hənəy dəkəkə kaa Hyala di. Ma nana kiy, tsəgha na ghwəlaw. Yesəw də'wə ghən tsa ci na ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dīkə tsa. Ghəci jakəmmə na lə Hyala. Dikəba ghəci na kaa ka ta Hyalaa ghəra sləni mbə ciki Hyala. Sa nzana na naciy, ka məti naw, war ghəci na ndə ta Hyala tsa kwa kwəma Hyala ya hwəmba nzə.

Vəh 8 pa' tə vəh 9:1-22 Jakə tsa ka Yesəw vaa jakətəmmə lə Hyalay, jakəva tsa katan tsa na, tan tsa kwa tanə va. Sa nza jakəva tsa vay, Yesəw shəkamti na miymiy ci, nza mēndi mbəə jakəshi lə Hyala.

Vəh 9:23 pa' tə vəh 10:1-39 Ma na miymiy Yesəw nashiy, a ghəshi tanəti miymiy dəkəkə. Ka ta Hyalay, piya va piya va ka ghəshiy slasla dəkəkə kaa Hyala ta pəli kwəma mbəzli jikir na. Ma na Yesəw naci kiy, kwətīn səfa banaghə na ghən tsa ci kaa məti mək tsəgha. Miymiy ci va yabanti na kwəma ghwəmmə jikir na, ta pa' kwa ndimndim kwa kwəma Hyala.

Vəh 11 Gəzə kwəmaa dzəkən njasaa niy banavə mbəzli kwatəna nefer shi kaa Hyala wəzə wəzə.

Vəh 12 mba'a vəh 13 Gəzə kwəma kaa mbəzli nza ghəshi bə nefer shi kaa Hyala. Aa gəzanshi na nza ghəshi mbəə sə'wa kwəma kwa kwal Kəristəw, ma nza ghəshi nzəy nzəy tsa wəzə tsa kwa kwəma Hyala.

Mba'a pə ghwəy dī favə zliya ka Ebərə na wəzəy, nza ghwəy jangə nəwər tsaa dzəkən Məyizə, ndə ta Hyala tsa mbə ka Izərayel, mba'a

dzəkən sla kiri lə dzəkən Gaska fal məndi Hyala mbə. Mbə zliyaa pərasli kwəmaa dzəkən slən tsa shiy na shi va gwanashi.

Lə miy tsa Zəghwə nzə də'wə ghən tsa ci gəzəmmə Hyala kwəma nana

¹ Ma niy nza mbəradzəy, a Hyala niy gəzanshi kwəma kaa jijihimmə, lə miy tsa ka gəzə kwəma nzə. Dəŋ səfa niy gəzanshi na, lə kwal ghəngħən ghəngħən. ² Ma ge'i lə kwa kərni vəghwə tsa kiy, lə miy tsa Zəghwə nzə də'wə ghən tsa ci gəzəmmə Hyala kwəma nzə. Lə Zəghwə nzə va ngati na shi tə hidfi lə ni mə ghwəmə gwanashi. Dza na mba'a bənavə shi va gwanashi ngəci mbə dəvə ci, a ghəci sləkəshi, ya pa' hwəmba. ³ Tə Zəghwə nzə va sənay məndi njasa nza shəndəkə tsa Hyala. Ghəciy, pa Hyala na we' we'. Lə bərçi mbə kwəma gəzə na səkwa mbə miy tsa ci jihəti na shi tə hidfi gwanashi. Dzəghwa na mba'a banti kwəma shi jikir na kən ke ngəri, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli dəwdəw ni va Hyala. Ma ləy hwəm sa banti na jikir tsa shi na, dza na mba'a dzəməy mə ghwəməə nzəyəy tə dəvə kwa bəzəmə Hyala nza bərçi vəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a.

Dikəba Zəghwə Hyala na kaa ka kwal nzə

⁴ Ma Zəghwə Hyala vay, a Hyala bənavə shəndəkə dikəba və kaa ka kwal nzə, aa fanati slən kaa Zəghwə nzə va, slən tsa fanati na vay, dikəba ghəci na kən tsa shi. ⁵ Ta na navay səəkə Hyalaa gəzəkə kaa ndə kwal tsa nzə:

«Gha na Zəghwee,
'wava na tə ndatsəy, Dəŋa nzee»
kəw.

Səəkə naa gəzəkə diba kaa *ndə kwal tsa Hyala:

«Yənəy, dəy dzee nza,
ghəci na zəghwee ghəci kwərakwə»
kəw.

War kaa Yesəw niy gəzəkə Hyala tsəgha. ⁶ Avanta nahwəti kwəma gəzəkə Hyala ghənzəə madi ta ghwəni Məkaji Zəghwə nzəə səəkəə dzəti hidfi:

«Ə kə ka kwalee səəkə gwanashi,
a ghəshi tsəfəkwə kwa səfa ci» kə.

⁷ Ma kə Hyala kaa na gəzəkə naa dzəkən ka kwal nzəy:

«Mbəzli vay, mbəzliy ghəradfa sləni
na ghəshi.

Ghəshiy, nja safə tsaa viy na ghəshi,
zhini nja ghani ghwəə tsə va ghəshi
diba» kə.

⁸ Ma ta na Zəghwə nzə kwəma naci kiy, a Hyala gəzəkə nava bazhə bazhə:

«Gha na Hyala,
ta sləkə mbəzli dza gha ya pa'
hwəmba.

Ka məni mazə dzəkən mbəzli sləkə
gha va

lə kwal tsa tidif tsa.

⁹ Shiy lə kwal tsa shi na shi di gha,
ka di *kwəma jikir na ghaw.

Dzəghwa Hyala, Dəŋa Hyala kiy,
mba'a təravəŋa,

mbərəkəshi nihwəti mbəzli nza
ghwəy li shi,

mba'a pəərətəŋa ka mazə,
mba'a vəshitəŋa nəfə tsa gha
tərəŋw» kə.

¹⁰ Zhini ma kəə zhəkən Zəghwə nzə
diba na:

«A Ntsaa sləkəpə, ghala kwatanata
hidfiy ghavay, gha ngatishi na.

Gha də'wə ghən tsa gha ngati na
ghwəmə ba.

¹¹ Shi ngati gha va gwanashi kiy,
ta kərəshi dza ghəshiy dza,

war gha tibəŋa tə ghwəmə na na
gha,

ta halishi dza ghəshi njasa ka
ləkwəsahi vaa halishi.

¹² Ta takwəlamtishi dza gha,

1:2 1:2 Zəghwə: 5:8; lə zəghwə nzə ngati Hyala shiy gwanashi: Zhŋ 1:2; Kwəl 1:16; Ebr 11:3 **1:3**
1:32Kwər 4:4; Kwəl 1:15; dəvə kwa bəzəmə: 8:1 **1:4** 1:4 Ef 1:21; Flp 2:9 **1:5** 1:5 Cem 2:7;
2Sam 7:14; Mt 3:17; SləniKY 13:33; Ebr 5:5 **1:6** 1:6 Cem 89:28; 97:7 **1:7** 1:7 Cem 104:4 **1:8**
1:8-9 Cem 45:7-8 **1:10** 1:10-12 Cem 102:26-28

ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi
mbəərəkə nahwəti pa.
Gha na na gha kiy, war tsəgha dza
ghaa nza,
kala mbəərəva pa gha, ya pa'
hwəmba,
pa' kwa ndimndim dza ghaa nza»
kə.

¹³ Dibay, səəkə Hyalaa gəzəhwə ya
kaa tsamaba ndə kwal tsa nzə na:
«Ndi nzəyña tikə vəghee tə dəvə
kwa bəzəmee,

pa' sa kee mənti ka jaka gha
ka shi kədi gha səda gha ti shi» kə,
njasa gəzə na va kaa Zəghwə nzəw.

¹⁴ A mbəzli na ka kwal Hyalaa?
Mbəzli mbay ma ndəə nashi na
ghəshi, mbəzliy ghəranta sləni kaa
Hyalaa. Ghəshi ka Hyalaa ghwəni ta
dza ghəshiy kəəti mbəzli dza Hyalaa
mbəli.

2

*Ka bəti kwəma gəzə Hyala
ghwəmmə nja kwəma gəmta na ma*

¹ Ndata tsəgha na kiy ng-
warməhiray, ə pə ghwəmmə
mətsəhə məni məhərli tərəjw, ta
nəw kwəma banavəmmə məndi
va, vantaa ghwəmmə zamti kwal
tsa wəzə tsa va. ² Ma kwəmaa
niy gəzəkəvata vay, ka kwal Hyala
mbərədzə niy gəzə na, mba'a
dimə niy dzətita ti tərəjw. Ya
wa ndə na saa niy di ma fəti ta
məni kwəma gəzəkə ghəshiy, a
məndi niy slanəkən ngwəvə ge'i
ge'i lə di ma fəti ci va. ³ Nana
kiy, a ghwəmmə favə njasa mbəli
Hyalaa mbəzli, ma kwəma vay,
aa tanəti kwəma ka kwal Hyala.
Mba'a pə ghwəmmə bəti kwəma
mbəliphə tsa va nja kwəma gəmta
na kiy, njaa dza ghwəmmə mbay
mbəlimmə kia? Ta basəmmə
ngwəvə dza Hyalaa dza. Ndə
sləkəpə də'wə ghən tsa ci gəzəmmə
na njasa mbəlimmə Hyalaa. Dza
niy favə kwəma va va mbəzli və,

mba'a ghəshi kəslatəmmə slən ti.
⁴ Ma ghalaba kiy, mba'a Hyala
mənti kwəma madəna madəna
na tərəjw ghəngən ghəngən, ta
mbə mbəzliy sənata, kwəma katan
na sava, kə ghəshi. Mba'a Hyala
va tahanavəshi bərçi Safə tsa nzə
dəwdəw tsa, njasa di na kaa mbəzli
nzə.

Yesəw na ntsaa mbəli mbəzli

⁵ Ma ni 'war'war ni va hidfi
gəzə ghwəmməy, banavəshi Hyala
kaa ka kwal nzə ta məni mazə
ghəshiy dzəkən shiw. Kaa ke ngəri
banavəshi na. ⁶ Avanta kwəmaa
gəzəta dzəghwa tə tsahwəti pi mbə
zliya, a kəy:

«A Hyala, a shiy na ndə ngəri zəzə
ghaa dzəkən kia?

Wa na ndə ngəri kəəti ghaa?

⁷ Dzəghwa ghay, mba'a gha mənti
jəwba

ghəci kaa ka kwal gha, ta vəghwə
jəwə tsətsə.

Zhini gha diba ki na, həj gha
banavə shəndəkə,
nja mazə tsa dibədiphə tsa.

⁸ A gha banavə shiy gwanashi, ta
sləkəshi ghəci» kə.

Njasa gəzəta na va mbə kwəma
Hyalaa: «A Hyala banavə shiy
gwanashi ta sləkəshi ghəci» kəy,
mbə gəzə kwəma vay, tsahwəti sə
tibiaa tərmbə ghwəla kala banavə
Hyalaa va kaa ngəciy dzəmbə dəvə
ci ta sləkə ghəciw. Zhini diba kiy,
mba'a pə ghwəmmə nighə sanay,
nay ndə ngəri ghwəmmə sləkə
shiy gwanashi nanzə diw. ⁹ War
ma na na sənata ghwəmməy, ge'i
lə vəghwə jəwə tsətsəy, a Hyala niy
mənti Yesəw jəwba ghəci kaa ka
kwal nzə. Dzəghwa na diba na,
mba'a mənti ka ntsa dibədiphə tsa,
lə bama ti, tə mbərəkə ngərə'wə tsa
sahwə na va mbə məti ci va. Di naa
gəzə kiy, ta mbəli mbəzli gwanashi
mətiy na, sa nzana mba'a Hyalaa
zhəhwər ta mbəzli. ¹⁰ Hyalaa

1:13 1:13 8:1; Cem 110:1 **1:14** 1:14 Cem 34:8; 91:11 **2:1** 2:1-3 6:4-6 **2:2** 2:2 SləniKY 7:38;
53; Gal 3:19 **2:3** 2:3 10:29; 12:25 **2:4** 2:4 Zhj 2:11; SləniKY 2:22; 1Kwər 12:4-11; 2Kwər 12:12
2:6 2:6-8 Cem 8:5-7 **2:8** 2:8 1Kwər 15:27 **2:9** 2:9 Flp 2:8-9 **2:10** 2:10 1Kwər 8:6; 12:2;
SləniKY 3:15

ngati shiy va gwa'a gwa'a, zhini ghənzə fəyshi tifa tə ghwəmə ka shi nzəy, ghənzə mənti na tsəgha, sa ka Yesəw sahəwə ngəra'wə mbə mətiy, nza ghəci mbəə kəramti sləni haray Hyala ti wəzə. Sa mənti na va tsəghay, nza mbəzli dən mbəə nza ka ndərazhi nza, nza ghəshi təhə shəndəkə tsa nza. Sa nzanay, Yesəw na ntsaa dzaa pəmə mbəzliy dzəghwa kwal tsa dza ghəshiy mbəlishi kwa.

¹¹ Yesəw də'wə ghən tsa ci ghəci saa yabanti kwəma mbəzli va jikir na, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli dəwdəw nəfə ni kwa kwəma Hyalay, Didi tsa kwətiñ tsa na sa shi lə mbəzli yabanti na va. Ava va tsəgha ghəramci ma ha'wə va harshiy ngwarməhiy. ¹² Ma kə Yesəw tsa vay:

«A Hyala, ta cintishi slən tsa gha dzee
kaa ngwarməhira gwa'a gwa'a.
Ta fal slən tsa gha dzee kwa cəm
mbə bəsəva tsa shi» kə.

¹³ Zhini ma kə bə na:

«Kaa ngəña dzee ndəña nəfə tsee»
kə.

Zhini ma kə diba na:

«A Hyala, avanara kwa kwəma gha ghəy lə mbəzli gha va ndara gha ta mbəlishi» kə.

¹⁴ Mbəzli gəzə Yesəw va kiy, ke ngəri na ghəshi. Va tsəgha mənti Yesəw ghən tsa ci ka ndə ngəri kwərakwə, nja ghəshi. Sa mənti na va tsəghay, ta mbə ghəciy mətiy ta 'wəshamti *ndə jaka tsa Hyala tsa nza bərci va və ta bəkwə mbəzli.

¹⁵ Kwatanay, ə niy hazləni mbəzli va məti, njasa ka mava vaa hazləni va ntsaa pakə. Nana kiy, a Yesəw mbəərətishi va hazləni məti. ¹⁶ Na katanay, səəkəy Yesəw ta kəəti ka kwal Hyalaw. Ta kəəti mbəzli tə hidfi, hwəlfə *Abəraham səəkəy na. ¹⁷ Ava tsəgha na lə Yesəw ki,

mba'a mənti ghən tsa ci, ka ndə ngəri, yəmyəm lə ngwarməhiy ya mbə namafa kwəma, ta mbə ghəciy nza ka ndə ta Hyala tsa shi dikə tsa. Ndə ghəra sləni lə nəfə kwətiñ ghəci kaa Hyala, ka zhanci hwər tsa ci ta mbəzli, mbə sləni ci va ghəra na. Ma məti mətiy Yesəw va ta pəli kwəma mbəzli jikir nay, ta mbə ghəshiy sləkashi lə Hyala nə na. ¹⁸ Sana kiy, ta mbay dza naa kəətiti mbəzli həərə *ndə jaka tsa Hyala gwa'a. Sa nzana mba'a ndə jaka niy dzəghəti həərə ci, mba'a sahəwə ngəra'wə kwərakwə.

3

*Dikəba Yesəw na kən *Məyizə*

¹ Ghwəy kiy ngwarməhiray, mbəzli Hyala nza ghwəy, ghənzə harvəñwəy na ta kwəmavə na ghwəy bəla mbə shi wəzə ni mə ghwəmə. Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy fakən zəzə kwəma ghwəy kən Yesəw ghəci *ndə kwal tsa Hyala, zhini ghəci dikə tsa *ka ta Hyala. Kaa ngəci banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə. Kwəma ci na sa gəzə ghwəmmə va kaa mbəzli.

² Hyala garəy na Yesəw, bekir dəvə niy kəsəvə na sləni va. Njasa niy nza *Məyizə va ka ntsaa kəsəvə sləni Hyala bekir dəvə ta mbəzli nza gwanashi. ³ A ghwəmmə sənay, falba ndə nga ciki ka məndiy fal kən mbəzli mbə ciki tsa va. Va tsəgha nzana sənənva kiy, falba Yesəw faləm kən Məyizə. ⁴ Ya tsamafa cikiy, ndə ka naa ngati. A ghwəmmə sənay kiy, Hyala ngati na shi tə hidfi gwanashi. ⁵ Ma na Məyizə naci, kaa Hyala niy ghəra na sləni, ka gəzanshi kwəma dfi Hyalaa gəzanshi kaa mbəzli. Sləni vay, bekir dəvə niy kəsəvə na mbə

mbəzli Hyala. ⁶ Ma na *Kəristəw

2:11 2:11 Mt 25:40; 12:50; Zhj 20:17 **2:12** 2:12 Cem 22:23 **2:13** 2:13 Ezay 8:17-18 **2:14** 2:14 2:17; Zhj 1:14; ndə jaka tsa Hyala: Zhj 8:44; 12:31; 1Zhj 3:8; ShiZhj 12:10 **2:15** 2:15 Rm 8:21 **2:16** 2:16 Ezay 41:8-9 **2:17** 2:17 4:14; 5:2; Flp 2:7; 1Zhj 2:2 **2:18** 2:18 4:15; Mt 4:1-11
3:1 3:1 4:14 **3:2** 3:2 Bəla 12:7 **3:6** 3:6 Zəghwə: 5:8; shi fəy ghwəmmə ghən gəzliñə ti shi: 3:14; 4:14; 6:18-19; 9:28; 10:22-24, 35; 13:14; Kwəl 1:23; Flp 3:20; 2Tim 4:8

kiy, Zəghwə Hyala na. Mbə dəvə ci na mbəzli Hyala gwanashi, ka zhəghanshi hwəm naw. Ghwəmmə kwərakwəy, mbəzli Hyala va nza ghwəmmə, ghwəmmə kə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw lə katan, ka jihəva ghwəmmə ta kwəməvə shi fəy ghwəmmə va ghən gəzlinə ti shi.

Dəkəva dza Hyala ta bə kaa mbəzli nzə

⁷ Va tsəgha gəzəkə Hyala lə Safə tsa nzə, ma kəy:

«War mba'a pə ghwəy favə gaka məlee ndatsəy,

⁸ əntaa ghwəy taa mənti məhərli ghwəy caslakə

njasa niy mənti jijihinwəy va niy nza ma.

Ghala pətsaa niy nza ghəshi va kwamti mbə gambay,

a ghəshi niy zhiniḏa ghən, ka nighəra kwəmee, ta nighə njasa dzee məni li shi.

⁹ Piya fadə mətsəkə mənti ghəshi mbə nata slənee maḏaḏa maḏaḏa na niy mənee kwamti.

Ya tsəgha nzə kiy, ka nighəra kwəmee ghəshi niy nza.

¹⁰ Va tsəgha satiy nəfə tsee dzəkən shi tərəḏw,

ma pən na: A mbəzli niy, məhərliy məni kwəma wəzə na və shiw.

Favə kwəma dee ghəshiw, pən.

¹¹ Ma tə kwa kərni kwəma vay, mba'a nəfə tsee satiy və shi tsəgha, tapə yən mbə zəmə lə fəlata gwa'a, ma pən na, ka tsəhəshi ghəshi na nashi tə hidī fənəy ya

kaa mbəzlee ta dəkəvaw, pən» kə.

¹² Ava va tsəgha na kiy ng-warməhiray, məni tə ghwəy məhərli vantaa tsahwəti ndə nza mbə ghwəy, lə nəfə tsa caslakə tsa, lə nəfə tsaa zləba ma kwəma Hyala, ka na dza na mba'a zhəyəy ləy hwəm zlata Hyala kwa bəpə piy. ¹³ War kwəmaa bə bərçi

kaa ghən tsa ghwəy pə ghwəy gəzə kwa jipə ghwəy ya hwəmba, vantaa *ndə jaka ngədfəhwəḏwəy ta məni *kwəma jikir na, ka ghwəy nighə na mba'a ghwəy ndəghamti kwəma Hyala. Sə'wam kwəma vici va vici va mbə nzəy tsa ghwəy, sa nzanay, a ghwəmmə sənay a Hyalaa ḏi gəzammə kwəma ndatsə ḏifa. ¹⁴ Mbəzli kwasəbə Yesəw Kəristəw mənimmə ghwəmmə lə katan ghwəmmə kə garəmmə tə banavə nefer ghwəmmə kaa ngəci, njasa 'wati ghwəmmə va, pa' tə kwa kərni.

¹⁵ Avanta kwəma gəzəkə Hyala tə Zliya nzə, a kəy:

«War mba'a pə ghwəy favə gaka məlee ndatsəy,

əntaa ghwəy mənti məhərli ghwəy caslakə

njasa niy mənti jijihinwəy va niy nza

mbə gamba, ghala pətsaa niy zhiniḏa ghəshi va ghən ma» kə.

¹⁶ A mbəzliy niy favə gaka məli Hyala va, mba'a ghəshi niy zhana-nati ghən kia? Mbəzliy niy səvəriy *Məyizə va li shi mbə hidī ka Ezhipətə kwataḏa, ta mbəlishi na ghəshi. ¹⁷ Dzəkən nima mbəzli niy satiy nəfə tsa Hyala mbə piya fadə mətsəkə ḏifa kia? Dzəkən niy niy mənti kwəma jikir na va.

Ghəshi na shiy niy bakwamtəvashi va mbə gamba. ¹⁸ Ghalaba kiy, a Hyala niy zəməkə fəla, a kə niy niy: «Ka tsəhəshi ghəshi na nashi tə hidī fənəy ya kaa mbəzlee ta dəkəvaw» kə niy ni.

Dzəkən nima mbəzli niy gəzə Hyala kwəma va tsəghaa? Dzəkən mbəzliy niy zhini ghən va niy gəzə na ba. ¹⁹ A ghwəmmə sənay kiy, kwəməvə tsəhəshi jijihimmə tə hidiy niy fənəyshi Hyala va kaa ngəshi ta dəkəva liw, sa nzanay, niy zləba kwəma nzə ghəshiw.

4

1 Kwəmaa niy gəzəkə Hyala va kaa jijihimmə: «Ta tsəhənwəy dza ghwəy tə hidfi fəyhwəy ya va, ta dəkəva ghwəy» kəy, kaa ngəmmə na ndatsə kwərakwə. Va tsəgha na kiy, mənə məhərli ghwəmmə tərəjw, ka kəslimbə ghən ghwəmmə ma, vantaa ghwəmmə dzaa kwəməvə ma dəkəva fəyəmmə Hyala va. 2 Sana kiy, a ghwəmmə favə kwəma Hyala wəzə na njasaa niy favə jijihimmə va niy nza mbə gamba. Ya tsəgha niy favə ghəshi kwəma va kiy. Niy tsəhəshi ghəshi tə hidfi va ta dəkəva ghəshi kiw, sa nzanay, sa favə ghəshi kwəma va na, niy banavə nefer shi ghəshiw. 3 Ghwəmmə na na ghwəmməy, ta kwəməvə dəkəva gəzə Hyala va dza ghwəmmə, sa nzana mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Hyala. Ma na jijihimmə, sa niy banavə ma ghəshi nefer shi kaa Hyalay, aa niy gəzanakəshi, ma kə niy niy:

Sa satiy nəfə tsee və shiy, dzee mba'ee zəmanakəshi fəla. Ka tsəhəshi ghəshi nashi tə hidfi fənəy ya kaa mbəzlee ta dəkəvaw, pən, kə niy ni.

Sa gəzə na va kwəma va tsəghay, tə sa banavə ma ghəshi nefer shi na. A na dəkəva kiy, ya ghala vəghwə tsaa niy nga Hyala hidfi na, aa niy nza tifa. 4 Kwa Zliya Hyalay, a məndi gəzəkə kwəmaa dzəkən *vici dəkəva dzəghwa tə tsahwəti pi. A kə məndiy: «Gwa'a ghəramti Hyala sləni nza mbə vici kwan, ma tə kwa mbərfanay, mba'a dəkətəvata!» kə məndi. 5 Zhini ma kə məndi tə na gəzə ghwəmmə na zliya diba na: «Ka tsəhəshi ghəshi tə hidfi fənəyshee ta dəkəvaw» kə məndi. 6 Mbəzliy niy 'wa vaa favə Yəwən kwəma wəzə na va kwatanay, kwəməvə dəkəva va ghəshiw, sa nzanay, niy banavə nefer shi ghəshi kaa Hyalaw. A na nihwəti mbəzliy, a kwal tifa ta

kwəməvə dəkəva va ghəshi. 7 Va tsəgha zhini Hyalaa fəy nahwəti vici ta dəkəva məndi ti ki, «ndatsə» kə kaa har vici va. Ma ləy hwəm, sa zləbavə ma jijihimmə kwəma Hyalay, mba'a Hyala nzay nza gar piya dan, mba'a zhiniy 'wati gəzə kwəmaa dzəkən vici va, lə miy tsa *Davitə. Ma kə na:

«War mba'a pə ghwəy favə gaka məlee ndatsəy, əntaa ghwəy taa mənəti məhərli ghwəy caslakə ma» kə.

8 Mba'a kə *Zhəwzəwe niy pəməghə jijihimməə dzəti pi dəkəva tsa katan tsa va nzay, ka dza Hyalaa maw gəzə kwəma nahwəti vici dəkəva nzaw. 9 Ava va tsəgha kiy, a dəkəva tifa diba ta mbəzli Hyala, nja dəkəva tsa Hyala va tə kwa mbərfanə vici. 10 Ya tsamaba ndə kwəməvə na dəkəva tsa katan tsa va Hyalay, ta dəkəva dza naa dza va ghəra sləni njasa dəkətəvata Hyala va mbə ghəra nanzə kwərakwə. 11 Ghənzə tsəgha kiy, a pə ghwəmmə dikəvammə nza ghwəmmə mbəə kwəməvə dəkəva Hyala va. Mənəti məhərli ghwəmmə, vantaa tsahwəti ndə dī ma fəti va Hyala, njasa niy dī ma jijihimmə va niy nza kwərakwə ba.

12 Ma na kwəma Hyalay, piy bə na kaa mbəzli, ka ghəra sləni mbə nefer shi. Bərcifa və na kən kafa'i tsaa sla shiy va lə bəla ci bakanata. Ma kwəma vay, kar naa tsəhəta pa tə kwa kərkə nəfə tsa ndə, nja kafa'i tsaa sla isl va, pa' tə məltətə. Aa sənay sla ngwəvəə dzəkən kwəma maw ndə lə na zəzə ndə mbə nəfə tsa ci gwa'a. 13 Tsahwəti sə tifa mba'a mbələyvay kwa kwəma Hyala, mbə shi ngati naw, cəke' nashi na. Kaa ngəta dza ghwəmməə gəzə shi mənəti ghwəmmə gwanashi kwa kwəma nza bazhə bazhə.

Yesəw na ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa

14 A ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa va ghwəmmə. Ghəci na Yesəw Zəghwə Hyala. Aa dzay dzəmə ghwəmmə dzəvəgha Hyala. Ghənzə tsəgha kiy, wəzəba jihəva ghwəmmə ta banavə nefer ghwəmmə kaa Hyala na. Ghənzə na na ghwəmmə kwəma nə ghwəmmə wəzə na, pə ghwəmmə. 15 Ndə ta Hyala tsa ghwəmmə vay, aa sənata kwəmaa gagammə, a zhəhwər tə ghwəmmə, sa nzana mba'a ghəci də'wə ghən tsa ci dzəghəti hərə tsa hərəpə ndə jaka gwa'a gwa'a, njasa nza ghwəmmə tsa kwərakwə. Na naci kiy, niy məniti *kwəma jikir na naw. 16 Ghənzə tsəgha kiy, ka hazləni ghwəmmə ma, ə pə ghwəmmə kətivaa dzəvəgha Hyala. Ghənzə saa zhəhwər ta mbəzli. A hwər tsa nzə taa zhanta tə ghwəmmə, ka na dzay, mba'a mənəmmə wəzə hwər tsa nzə ka kətimmə mbə kwəmaa gagammə ya hwəmba nzə.

5

1 Ya tsamafa dikə tsa *ka ta Hyalay, mbə ke ngəri ka mənidiy tivə, mba'am fəy ta ghəra sləni Hyala ta mbəzli. A ka naa slasla shiy kaa Hyala, ta pəli kwəma mbəzli jikir na. 2 Ma ghəci kwərakwə kiy, ndə ngəri na nja ghwəmmə, kar bərqi ciy mənī daw, ka tərə dzəmbə mənī *kwəma jikir na ghəngən ghəngən. Va tsəgha ka naa zhəhwər ta mbəzliy mənī kwəma jikir na, sa sənay ma ghəshi kwal tsa Hyala. 3 Ma sa nzana, ka ntsa daw bəliti tsa ghəciy, va tsəgha ka naa slanta shiy kaa Hyala, ka slashi ta na ci kwəma jikir na, ka slashi ta na nihwəti mbəzli kwərakwə. 4 Ndə tifa pəlavə mənīy ka dikə tsa ka ta Hyala də'wə ghən tsa ciw. Hyala də'wə ghən tsa

nzə ka naa təravə ndə, njasa niy təravə na va *Aranjw kwatəna.

5 Ava tsəgha na *Kəristəw kwərakwə ki. Ghəci fəy na ghən tsa ci ka dikə tsa ka ta Hyalay. Hyala niy tərati na, ma kə ngəci na:

«Gha na Zəghwee,

'wava na tə ndatsəy, Dəna nzee» kə.

6 Zhini ma kə dzəghwa tə tsahwəti pi mbə Zliya nzə ba na:

«Ndə ta Hyala dza ghaa nza ya pa' hwəmba,

njasa niy nza *Melkisedekə ndə ta Hyala tsa kwatəna va» kə.

7 Ghala pətsaa nza Yesəw tikə tə hidī niy, aa niy cə'wəhwə Hyala tərənw lə wahə kwa mətə ci, ka wahə zlanzlan, ta mbə Hyalaa mbəlanti va məti. Aa niy sənay a Hyala taa mbay mbəliti kə. Dzəghwa mba'a Hyala niy zləbavə cə'wə ci va, mbə fa kwəma ghəci niy nza va Hyala. 8 Ya tsəgha na ka Zəghwə Hyalay, aa niy bənivə dī fəti səvəri mbə ngəra'wə tsaa sahwə na va. 9 Ma sa kəramti na sləni ci lə sa ngəra'wə tsa vay, mba'a mənīy ka ntsa səəkə mbəli tsa mbəzliy danci fəti dza kwa. Ka bənsi piy tsaa kədi ma, ta kwa ndimndim. 10 Ta na navay, a Hyala garəy ka ntsa dikə tsa mbə ka ta Hyala njasaa nza *Melkisedekə va kwatəna.

Mənim məhərli vantaa ndə zlay kwal Hyala

11 A ngwarməhira, dən na kwəma tifa ta gəzanjwəy dzəkən kwəma va. Ə na na nzanay, ngahə dza ndə cijnwəy, sa nzana kala dza ghwəy mbə favə tanjan.

12 A ghwəy bənivə kwəma Hyala mbəradzənwəy, gar mənijnwəy ghwəy ka bənipə kwəma nza. Ma dza ghwəy ki pa' sana na, war ghwəlanjwəy ghwəy mbə

4:14 4:14 5:8; 8:1; Ndə ta Hyala tsa dikə tsa: 2:17-18; 3:1; 5:1, 4-6; 7:24-28; 8:3; 9:7, 11 4:15 4:15 2:18; 5:2; 7:26; 9:12; 1Zhnj 3:5 4:16 4:16 10:19 5:1 5:1 4:14 5:2 5:2 2:17-18; 4:15; 7:28 5:3 5:3 7:27; 9:7; SləniTaH 9:7; 16:6, 15 5:4 5:4 Aranjw: Səvəri 28:1 5:5 5:5 1:5 5:6 5:6 Cem 110:4; Ebr 6:20 5:7 5:7 Mt 26:36-46 5:8 5:8 1:2; 4:14; 6:4-6; 7:3, 28; 10:29; Zhj 1:34; dī fəti: 4:15; Flp 2:8 5:9 5:9 7:27 5:10 5:10 5:6; 6:20 5:12 5:12-13 1Kwər 3:2

di ndəə bəniŋwəy shiy niy 'wa ghwəy bəniwə ghala kwatanata mbə kwəma Hyala diba. Kala mbə ghwəy favə na dibədibə na kwəma Hyala. Mba'a ghwəy mənŋwəy nja mbəzliy 'wa bəni kwəma Hyala. ¹³ Ya wa ntsaa sa 'wa tə məmə ghwəlayəy, vərñjə'wə na tsava ndə ghwəlay. Di naa gəzəy, təhəy tsava ndə mbə kwəma Hyala diw. Sa nzana kala sənay ghəciy dzəkən na wəzə na kwəma, lə na jikir na. ¹⁴ A na mbəzli təhə təhə niy, shi zəmə bəlbəl ni ka ghəshiy zəmə. Gəzə nzəy, a ghəshi sənabəntəvashi mbə mənə nava kwəma, mba'a məhərli shi təhəta ta fa kwəma Hyala, mba'a ghəshi sənay tihəvəri na wəzə na kwəma, lə na jikir na gwa'a.

6

¹ Ghənzə tsəgha kiy, ka kəslimbə ghən ghwəmmə dzar tə na ka məndiy 'wa bəniwə kwəmaa dzəkən *Kəristəw ma. Kwa kwəma pə ghwəmmə dza, ta nza ghwəmmə ka mbəzliy təhəshi mbə kwəma Hyala. Ka dzəy ghwəmmə ləy hwəm ta bəni kwa taŋa kwəma ka məndiy bəni mbə kwəma Hyala ma. Kwa taŋa kwəma vay, shiy nja kar tsa titihwə ta zлата mənə *kwəma jikir na, lə banta nəfə kaa Hyala. ² Kwa taŋa kwəma va dibay, bəni kwəmaa dzəkən *batemhi ghəngħən ghəngħən, lə kwəmaa dzəkən fə dividiviy dzəkən mbəzli, lə dzəkən zhakati tsa mbəzli mbə mətə, mba'a dzəkən basə ngwəvə Hyala fəca dza hidiy kərə. ³ Na ka ghwəmmə pəla Hyala kə zləbavə nana kiy, dza kwa kwəma, ta mbə ghwəmmə nza ka mbəzli təhə təhə ni mbə kwəma Hyala.

⁴⁻⁶ A na kwəma, nja kwəmaa dzəkən mbəzliy niy bənavə nefer shi kaa Hyala, dza mba'a ghəshi zhiniy zhəghanavə hwəməy, ka zhini ghəshiy zhəghəva ta zhiniy

tsa titihwə kaa Hyalaw. Mbəzli vay, a ghəshi niy kwəmavə wan pi tsa Hyala mbə nefer shi. Mba'a Hyala niy bənavəshi bərçi ta ghəranta sləni, mba'a ghəshi niy kwəmavə Safə tsa nzə dəwdəw tsa ba. A ghəshi sənay wəzə tsa mbə kwəma Hyala, mba'a ghəshi dzəghəti ghəra sləni lə bərçi dza Hyalaa mənə shiy tə yəwən hidiy. Ya tsəgha nzə kiy, dza ghəshi mba'a ghəshi zhəghanavə hwəm kaa Hyala. Ka mbay məndiy zhiniy zhəghəkə gəla niva mbəzli ta tsa titihwəw. Sa nzana, ma mbəzli vay, njasa zhini ghəshiy danwə zəghwə Hyalaa zhəti tsəm ta kwa baka səfa, ka sawa kwa kwəma mbəzli gwa'a na.

⁷ Sa ka van nzəmə, mba'a tsə'wəy mbə hidiy, tsəŋwəti ma mənə shiy tə tsahwəti vəh na, kar ghəshiy pəsəshi, ka kəlishi, ka nakəshi, mba'a ndə vəh kwəmavə shi zəmə tə vəh tsa va. Gəla tsava vəhəy, kar Hyalaa təfanati miy. ⁸ Ma hidiy mənə ma shiy ti shiy, war tekesli ghəshiy pəsəkə, shiy tība məndiy kwəmavə ti shiw. Ta bazlamtishi dza Hyala. Mba'a ndəti ghwə ti shi.

⁹ Ya tsəgha favə ghwəy ghəy mbə gəzanwəy kwəma va tsəgha kiy ngwarməhiray, a ghəy sənay dza kwa bəla wəzə na nza ghwəy, ta mbəlītəŋwəy dza Hyala. ¹⁰ Ma Hyala na nanzəy, ntsaa nəw kwəma lə kwal tsa nzə na. Ka dza naa zamti ghən ta sləni wəzə na va ghərahwə ghwəyəw. Ka zamti ghən na ta kəəti niy kəətəhwə ghwəy va mbəzli nzə ghala kwatanata, zhini tsəgha ghwəy kəətishi ya pa' ndatə dibaw. Sa nzana mba'a ghwəy di Hyala va tsəgha mənə ghwəy sləni va tsəgha. ¹¹ Ma di ghəy kiy, ya wa ndə mbə ghwəy na, ka nəw ghəra sləni va ghəci tsəgha pa' tə kwa kərkə, ta mbə ghwəy kwəmavə shi fəy ghwəy va ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti shi va Hyala

5:14 5:14 13:9; Rm 16:19; 1Kwər 14:20; Ef 4:14 **6:1** 6:1 9:14 **6:2** 6:2 Zhj 3:25-26; SləniKY 19:1-6 **6:4-6** 6:4-6 2:1-3; 5:8; 10:26-29; 12:25; Mt 12:31; 1Zhj 5:16 **6:8** 6:8 Mt 13:7, 22 **6:10** 6:10 10:32-34; 13:1; 1Zhj 4:7-12, 19-21 **6:12** 6:12 11:1-12; Lk 21:19

gwanashi. ¹² Ka di ghøy ghwøy mənijwøy ka meredeməw. Səəbə kwəma mbəzliy 'waa banavə nefer shi kaa Hyala, ka sə'wa kwəma kwatanə pə ghwøy nəw. Ma mbəzli vay, ta kwəməvə shi gəzəkə Hyala va bənsi dza ghəshi.

Ka bashiva kwəma gəzəkə Hyalaw!

¹³⁻¹⁴ A ghwəmmə sənay kwatanə kiy, a Hyala niy gəzanakə kaa *Abərahəm: «A Abərahəm, yən gəzanə na, ta təfətəna miy dzee, nza gha ya ndərazhi, ka kwəməvə jijihī dan tərənəw» kə niy ni ngəci. Ma sa gəzanakə na tsəghay, mba'a niy zəməkə fəla lə slən tsa nzə. Sa nzana kala ndə tifa dikəba ghəci kən Hyala gar zəmə fəla ghənzə li. ¹⁵ Dzəghwa Abərahəm mba'a zləbavə kwəma gəzanakə Hyala va, gwənəy ghəci nzəyəy ka ndəghə. Dzəghwa mba'a kwəməvə shi gəzanakə Hyala va ki. ¹⁶ Mba'a kə ndə ngəriy zəmə fəlay, lə slən tsa ntsaa tədanakən ka naa zəmə. Ma sa ka ndə zəməkə fəla tsəghay, nza kwəma kwa jipə shi lə tsahwəti ndə slavərivata ki. ¹⁷ Ava va tsəgha zəməkə Hyala fəlaa dzəkən shi dza na ta bənci kaa Abərahəm lə kaa hwəlfə ci gwa'a. Sa di na mbəzli vaa sənata wəzə, mba'a kə gəzəkə ta bə shiy dzee kaa ndə kəy, tsəgha ka naa nza njasa gəzəkə na va, kə ghəshi. ¹⁸ Di naa gəzəy, shi bakə ni va məniti Hyala, gəzə gəzəkə lə miy tsa nzə, zhini zəmə' kaa fəlay, ka bashiva na teepəw. Sa nzanay, ka sla dzərvə Hyalaw. Ma ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy hwəə dzəvəgha Hyala ta mbəy, a shi va banavə bərci kaa nefer ghwəmmə tərənəw, ghwəmmə mbəzliy zlashi shiy va gwanashi, ta garəmmə wəzə wəzə tə shi fəy ghwəmmə va ghən gəzliyə gəzəkə Hyala bəmmə. ¹⁹ Shi fəy ghwəmmə va ghən gəzliyə ti shiy,

nja zlərabazhi tsa dikə tsa vaa kwəfəghə ma tə pətsa nza na, na ghəshi. Tə mbərkə shi va garəmmə ghwəmmə kwa kwal tsa Hyala, jarjar kala zhəghanta ma hwəm. Tə mbərkə shi fəy ghwəmmə va ghən gəzliyə ti shiy, a ghwəmmə kwəməvə kwal ta dzəvəri mbə gwadəə kəlati pətsa nza Hyala ti, ta dzəvəriy jakəva lə Hyala tə pətsa va. ²⁰ Ava ghəci na pətsa 'watəmmə Yesəw kwal dzəmbəy di, tə ghwəmmə. Dzəmbə nay, mba'a mənīy ka ndə ta Hyala tsa dikə tsa, ta kwa ndimndim, njasa niy nza *Melkisedekə va kwatanə.

7

*Kwəmaa dzəkən *Melkisedekə, ndə ta Hyala*

¹ Ma Melkisedekə tsa vay, mazə tsa mbə məlmə Salem niy nza na mbəradzə, ndə ta Hyala tsa Hyala ta ghwəmə niy nza na. Ma tə nahwəti vi na, mba'a *Abərahəm niy dzay ta mbəz. Mba'a dzaa 'wəshanti mezhizhə va. Ma ghəci mbə zhəghəvaa səəkə na, mba'a Melkisedekə tsa va səəkəy dzəghwa kwəma ci. Dza na mba'a təfanati miy kaa Abərahəm. ² Dzəghwa Abərahəm ki, mba'a bəkəvəri dan kwal kwətiyə kwətiyə səvəri mbə shiy məniti ma ghəshi mən, mbə shi zləghwəvə na va. Mba'a banavəshi kaa Melkisedekə ki. Kwa tanə shi di slən Melkisedekə tsa vaa gəzəy: «Mazə tsaa nəw kwəma lə kwal» zhini bə na: «Mazə tsa məlmə Salem ghəci» njasa nə məniti «Mazə tsa Zərkə» kə məniti. ³ Ghəci kiy, dəy tsaa yakə tībaw, mbəghəy tībaw, ya jijiy tībaw, Sənay məniti nda hwəm yakə məniti, nda hwəm məti naw. Njasa nza Zəghwə Hyala va na gwa'a tsəgha. Mba'a ghəci ka ndə ta Hyala ta kwa ndimndim.

⁴ Nighətim di, njasa nza dikə tsa mənī Melkisedekə va, kwa

6:13-14 6:13-14 Ghava 22:16-17; Ebr 11:12 **6:16** 6:16 Səvəri 22:10; Mt 5:34; 23:16-22 **6:18** 6:18 Bəla 23:19 **6:19** 6:19 3:6; Rm 5:5; Ebr 9:3 **6:20** 6:20 4:14; Melkisedekə: Cem 110:4; Ebr 5:6, 10; 7:1-4 **7:1** 7:1 Melkisedekə: Ghava 14:17-20; Ebr 5:6

vəghwə tsa nzana lə Abərahəməy, ghəci jijiy jijihimmə də'wə ghən tsa ci, həñ banavə danƙwal tsa ci səvəri mbə shi zləghwəvə na mbə pa. ⁵ A ghwəmmə sənay kiy, war mbəzli mbə takə tsa Levi niy nza naa *ka ta Hyala gwa'a tsəgha. A *kwəma pəhəti Hyala niy banavəshi kwal ta bə danƙwal va ka *Izərayel. Ngwardəshi niy nza ka Izərayel ki. Di shi va gəzəy, mbəzli Levi va na, va ngwardəshi niy bə ghəshi danƙwal, ya tsəgha niy nza ka Izərayel jijihiy Abərahə nja ghəshi. ⁶ Melkisedekə tsa gəzə ghwəmmə va naci kiy, ntsa yakə məndi mbə takə tsa Levi naw. Dzəghwa kaa ngəci Abərahə banavə danƙwal tsa ci səvəri mbə shi və. Mba'a Melkisedekə təfanati miy ngəci ki, ghəci sghən Abərahə tsa niy gəzanakə Hyala va, ta ndaŋa shiy dzee, kə. ⁷ A ghwəmmə sənay, ntsaa təfanci miy kaa ndəy, dikəba ghəci na kən ntsa təfanci na miy. Di naa gəzəy, dikəba Melkisedekə na kən Abərahə. ⁸ Mbəzli mbə takə tsa Leviy, ke ngəri na ghəshi, ka bəkwə. Ghəshi basə na danƙwal tsa banshi ngwardəshi. Ma na Melkisedekə tsa niy bəvə danƙwal va va Abərahəməy, ndə va tə ghwəmə kala məti ma na, njasa gəzəkə Zliya Hyala va. ⁹ Di kwəma vaa gəzəy, ghalaa niy bənci Abərahə va danƙwal tsa bəti na səvəri mbə shi ci kaa Melkisedekəy, a Levi niy banavə danƙwal tsa ci kaa Melkisedekə kwərakwə. Ya tsəgha nzana kaa hwəlfə ci mbəzli ka Izərayel basə danƙwal tsa shi. ¹⁰ Sa nzanay, ghala pətsa kwəmə kar Abərahə va lə Melkisedekə mba'a niy banavə danƙwaləy, məndi ghwəla ta ya Levi niy nza na, mbə vəgha jijiy Abərahə niy nza na, ghalaba niy banavə na danƙwal tsa ci kaa Melkisedekə ki.

¹¹ A ghwəmmə sənay, a Hyala niy banavəshi kwəma pəhəti na

kaa ka ta Hyala, kaa hwəlfə Levi, nza ghəshi ghəra sləni Hyala mbə mbəzli shi. Ma sləni ghəra ghəshi vay, daw bərce shi ta kərkamti njasa di Hyala. Mba'a kə bərce niy nza və shi gar kərkamti sləni shi va nzay, ka dza Hyala maw ghwəni Yesəw ka tsahwəti ndə ta Hyala nja Melkisedekə nzaw. Mbə hwəlfə *Araŋw ghəci jijiy Levi niy dza naa fəy ndə ta Hyala nza. ¹² Mba'a kə ta Hyala mbəərətəa dzəti tsahwəti ndə kala kama mbə takə tsa Leviy, ta mbəərətə dza kwəma pəhəpəhə na kwərakwə ki. ¹³⁻¹⁴ Ma nana kiy, a ka ta Hyala mbəərəshi. Aa fəy Ndə sləkəmmə Yesəw ta mbərə pətsa shi va, ghəciy, ntsa mbə takə tsa Levi naw, ndə mbə tsahwəti takə na. A ghwəmmə sənay, mbə takə tsa ka Zhəwda yakə məndi Ndə sləkəmmə, səəkə ndəə nza ka ndə ta Hyala, ya ka ndə fə shiy ta ta Hyala mbə takə tsa shiw. Sa niy gəzə *Məyizə kwəmaa dzəkən ka ta Hyalay, niy gəzəhwə kwəma na dzar kwa takə tsa ka Zhəwdaw.

*Kwəmaa dzəkən Yesəw ndə ta Hyala nja *Melkisedekə*

¹⁵ Kwəmaa gwəramtiy cikəvəri daw niy nza bərce *ka ta Hyala kwatəŋa ta kərkamti kwəma njasa di Hyala, kə kiy, tsahwəti ndə ta Hyalaa fəy Hyala nja Melkisedekə ghəci. ¹⁶ Ghəci na naciy, va sa tivə məndiy garəy nja kwəma sləkati məndi, ta nza ghəciy ndə ta Hyala, mənəy na ka ndə ta Hyalaw. Sa nzana lə bərcey piy və, ka va tə ghwəmə pa' kwa ndimndim na. ¹⁷ Ta na nava dibay, aa gəzəkəvata mbə Zliya Hyala, ma kəy:

Ma ghay, ta nza dza gha ka ndə ta Hyala pa' kwa ndimndim, njasa niy nza ndə ta Hyala Melkisedekə va, kə.

¹⁸ Mbə kwəma va tsəgha kiy, naa niy pəhəta kwəma kwatəŋa na, vəgha bəla na sa nzana kala bərce və ta kəti mbəzli. ¹⁹ Ta na

navay, kwəma pəhəti Məyizə va na, shiy tifa ghənzəə mənti ta zhəghəti ndə ka ntsa slar tsa kwa kwəma Hyalaw. Nana kwəməvə ghwəmmə shiy tanəti kwəma pəhəpəhə na. Ghəci na Yesəw *Kəristəw, gəzlinə fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə ti. Ti dza ghwəmmə mbəə kətivaa dzəvəgha Hyala.

²⁰ Nahwəti kwəma dibay, sa fəy Hyala Yesəw ka ndə ta Hyalay, aa zəməkə lə fəlata də'wə ghən tsa nzəə dzəkən kwəma ci. A na takə tsa Leviy, ghala pətsaa niy fəy məndi ka takə tsa ka ta Hyalay, niy zəməkə fəla Hyalaa dzəkənəw.

²¹ Ma na Yesəw na, Hyala gəzəkə na, zəmə kaa fəla:

Yən yən kwa sləkəpə gəzəkə na,
zəmə kaa fəla,
ndə ta Hyala dza ghaa nza ta kwa ndimndim.

Ka zhəghwee kən kwəma gəzəkə vaw, kə.

²² Di na gəzəy, *sla kiri tsa slati Hyala lə miymiy Yesəw ta jakəva lə mbəzliy, aa tanəti jakəva tsa nzə lə mbəzli kwatanə lə miymiy dəbəkə.

²³ Avanta nahwəti kwəmaa cimmə a Yesəw tanəti ka ta Hyala kwatanə kə diba: Ni kwatanə va ka ta Hyalay, a ghəshi niy bəkwə, ka zlata sləni shi, ka mbəərəshi nihwətiy nza. Di na gəzə na, dəŋ niy nza ghəshi. ²⁴ Ma na Yesəw naci kiy, tsəgha naw. Ka məti na ya hwəmbaw, ndə tibiaa mbəərəw. Sləni ci ghəra nay, ta kwa ndimndim na. ²⁵ Ava va tsəgha dza naa mbəliti mbəzliy kətivaa dzəvəgha Hyala mbə slən tsa ci ya ndatsə, ya pa' hwəmba. Aa mbay mbəlitiishi, sa nzana ndə va tə ghwəmə ghəci. Ka cə'wə Hyala ghəci ti shi.

²⁶ Yesəw kiy, ghəci na dikə tsa ka ta Hyala tsa niy təbə tə ghwəmmə ya kwatanə. Sa nzanay, war ghəci na ntsa dəwdew tsa, ka məni

*kwəma jikir na na ya jəwəw. A Hyala banti mbə mbəzli jikir ni, mba'a bəghə dzəmə ghwəmə fəy vəgha. ²⁷ Ghəngən na lə ka ta Hyalaa niy nza va kwatanə, niva mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyalay, vici va vici va niy slasla ghəshi shiy kaa Hyala va na shi kwəma jikir na, ka ghəshi madī ta slaslashi ta na mbəzli kwəma jikir na. Ma na Yesəw naci, tsəgha naw. War kwətiŋ səda banavə na ghən tsa ci kaa Hyala ta məti. Məti ci vay, wəkə na ta banti kwəma mbəzli jikir na, ta kwa ndimndim. ²⁸ A ghwəmmə sənay kwatanəy, a mbəzli niy tivə mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, njasa niy gəzəkə kwəma pəhəti Məyizə. Ma ka ta Hyala vay, nja ghwəmmə niy nza ghəshi gwanashi, ka məni kwəma jikir na. Lə hwəməy, mba'a Hyala zlata kwəma pəhəti Məyizə va, mba'a zəməkə fəla mba'a fəy zəghwə nzə ta nza ka dikə tsa ka ta Hyala, mba'a mənti ka ntsaa kərkamti kwəma gwanata, ta pa' kwa ndimndim.

8

*Yesəw na tsa ghwəmmə dikə tsa *ka ta Hyala*

¹ Vanta kwəma dikə na mbə kwəma gəzanwəy ya na: A tsa ghwəmmə dikə tsa ka ta Hyala tifa, ghəci na Yesəw. Məba mə ghwəmə nzəyəy na tə kwa bəzəmə Hyala kwa bərciy məni mazəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a. ² Ghəci ghəra na sləni dikə tsa ka ta Hyala, tə pətsa dəwdew tsa va nza Hyala. Kwatanəy, a mbəzli niy ngati pi ta ghəra sləni shi ka ta Hyala mbə. Ma pətsa ghəra Yesəw va na ci sləni tiy, mə ghwəmə na. Pətsa mənti Hyala wəzə tsa, də'wə ghən tsa nzə kala kama ndə ngəri mənti.

7:21 7:21 7:17 **7:22** 7:22 8:6 **7:24** 7:24-25 6:20 **7:25** 7:25 2:11; 10:14; Rm 8:34; 1Zhj 2:1
7:26 7:26 4:15 **7:27** 7:27 5:3, 9; 7:25; 9:12, 26, 28; 10:10, 12; Rm 6:10; 1Pi 3:18 **7:28** 7:28
5:1-2, 8; 7:19; Cem 2:7 **8:1** 8:14:14; dəvə kwa bəzəmə: 1:3, 13; 7:25; 10:12; 12:2, 25; Cem 110:1;
Mt 22:44; SləniKY 2:33; Rm 8:34; Ef 1:20; Kwəl 3:1 **8:2** 8:2 8:5

³ Dikə tsa ka ta Hyala tsa niy nza va kwatanay, ta banta shiy kaa Hyala, lə ta slaslanta shiy niy fəy məndi. Ghənzə tsəgha kiy, Yesəw kwərakwə ghəci tsa ghwəmmə dikə tsa ka ta Hyala na, ta bə shiy dza na kaa Hyala. ⁴ Tikəy tə hidfi kə niy nza nzay, ka dza naa nza ka ndə ta Hyala nzaw. Sa nzanay, a nihwəti ka ta Hyalaa banta shiy kaa Hyala tifa njasa gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizə kaa *ka Zhəwifə. ⁵ Ka ta Hyala vay, mbə *Gaska ngatim ta ta Hyala ghəra ghəshi sləni shi. Sləni shi vay, pəghə sləni ghəra Yesəw mə ghwəmə katanə na na, məcakwə nzə na difa. Məyizə madfi ta nga pətsa vay, Hyala niy gəzanci na, ma kə niy niy: «A Məyizə, a pə gha mənti məhərli wəzə, a gha ngati pətsa va, war njasa citəjəe va mə dəlagwa» kə. ⁶ Sana kiy, sləni ghəra Yesəw mə ghwəmə na, wəzəba ghənzə na tərənəw kaa na ka ta Hyala tikə tə hidfi. Sa nzanay, Yesəw na mətəkwal tsa jakə mbəzli wəzə wəzə lə Hyala. Jakəva tsa vay, aa tanəti *sla kiri tsa niy slanti Hyala ta jakəva lə mbəzli kwatanə. Sa nzana shi dī Hyala bəmmə sənənvay, a ghəshi tanəti ni kwatanə.

⁷ Mba'a kə sla kiri tsa kwatanə va niy nzaa sa kama kwəma dzar kwa nzay, niy dza Hyalaa sla kwa baka kiri nza lə mbəzliw. ⁸ A ghwəmmə sənay ya tə nahwəti kwəmaa niy gəzəkə Hyala va kaa mbəzli nzə. Fəti niy bānshi na mbə gəzə kwəma nzə va niy ni:

A tsahwəti vəghwə dzaa nza tifa, kə
kwa sləkəpəy,
hala vəghwə tsa va na,
ta sla yəwən kiri dzee lə ka
*Izərayel,
mba'a lə ka Zhəwda, ta jakəva ghəy
li shi.

⁹ Yəwən sla kiri tsa dzee va ta slay, ghəngən dza naa nza lə sla kiri tsa kwatanə.

Ghala pətsaa niy kəəsəkəvəree va
jijihishi ka Izərayel

lə dəvee səvəri mbə hidfi ka
*Ezhipətə,

ta jakəva ghəy li shi niy slee kiri tsa
va.

Dzəghwa mba'a ghəshi zhəghanavə
hwəm

kaa jakəva tsa ghəy va li shi.

Dzəghwee ki mba'ee zlashi tə
mbərkə kwəma va

kala zəzə mee dzəkən shi, kə kwa
sləkəpə.

Yən yən kwa sləkəpə gəzə na
kwəma va.

¹⁰ Ma yəwən sla kiri tsa dza ghəy va
ta sla lə ka *Izərayeləy, vanay njasa
dza naa nza:

Ghala vəghwə tsa vay, ta
fanambəshi

kwəma pəhətəe dzee mbə ghən shi,
mba'ee tsaslambə mbə nefer shi
difa.

Yən dza naa nzaa Hyala shi,
ghəshi na, ni ya mbəzli kwərakwə.

¹¹ Ka dza tsahwəti ndəə nza mbə shi
gar gəzə kaa ndə ghalay, ya kaa
zəmbəghəy na:

A ntsa, wəzəba sənata gha
Hyalaa sləkəpə na, kəw.

Sa dza naa nzay,

ta sənara dza ghəshi gwanashi

ya tsa jəw tsa, ya tsa dikə tsa.

¹² Ta pəlata kwəma shi jikir na dzee
mbə nəfə tsee,

ka dzee zlata mbə nəfə tsee ghwəla.

Yən yən kwa sləkəshi gəzə na
tsəgha, kə.

¹³ Njana nə Hyala yəwən kiriy slee
lə mbəzli, kə kiy, aa fəy tsa kwatanə
va sla kiri ka tsa pəhal tsa dī naa
gəzə ki. Nashi gha shiy halishi,
mba'a ghəshi mənishiy shi kwatanə
kiy, gwa'a na vəghwə tsa niva shiy.

9

*Sləni *ka ta Hyala tə hidfi lə sləni
Yesəw mə ghwəmə*

¹ Ghala vəghwə tsa niy gha
Hyala vaa *sla kiri ta jakəva lə

8:5 8:5 9:9; 10:1; Kwəl 2:17Gaska latim kaa Hyala: 9:2; Səvəri 25:9, 40 **8:6** 8:6 7:22; 8:2, 6, 13; 9:11, 15; 12:24; Ezay 55:3; Zher 31:31-33; Ezhek 37:26; 1Kwər 11:25 **8:8** 8:8-12 Zher 31:31-34; Ebr 10:16-17 **8:13** 8:13 8:6

mbəzli kwatanay, a Hyala niy banavəshi *kwəma pəhəti na kaa ngəshi, nza mbəzli mbəə sənay njasa dza ghəshiy tsəfəkwə kwa kwəma Hyala. Mba'a mbəzli niy ngati pi ta tsəfəkwə kwa kwəma Hyala mbə. ²Avanay njasa niy ngati ghəshi *Gaska va. Mba'a ghəshi təhəvəri Gaska va kwa jipəjipə nze lə gwadə. Ma kwa tanja pətsa vay, pətsa Hyala dəwdfew tsa, kə məndi slən tsa ci. Mba'a ghəshi fambə gərkəwa mbəba, mba'a tabəl tsa ka məndiy fə peŋ tsa Hyala ti. ³Ma kwa baka pətsa ləy hwəm gwadə tsa vay, pətsaa gwəra dəwdfew tsa, kə məndi kaa slən tsa ci. ⁴Mba'a ghəshi fambə shi məntim tə tsahi mbəzə, nza ka ta Hyala ndi shiy zən wəzə ni nja 'wərđi ti shi. Zhini mba'a ghəshi fambə *sərndəkə mbəba, tə hwəm ci lə kwa hwər ciy, mba'a məndi manakən tsahi mbəzə. Sərndəkə tsa vay, ghəci ci na sla kiri tsa slati Hyala li shi. Ma kwa sərndəkə tsa va na, mba'a həlapə mbəzə kwa, lə shi zəməə niy banavəshi Hyala va mbə gamba, *manə kə məndi kaa slən tsa shi kwa həlapə va. Kwa sərndəkə tsa va dibay, mba'a gəta Aranw va pəsəkə kəslifi niy nza kwaba. Mba'a hərezliy niy tsaslati Hyala kwəma pəhəti na ti shi kwaba dibə. ⁵Tə sərndəkə tsa vay, mba'am vasati shiy bakə lə bəkəbəkəhi nja *ndə kwal tsa Hyala ti shi, nza mbəzli mbəə sənay tə shi va, mbə pətsa ngatim va na Hyala, kə ghəshi. Ma bəkəbəkəhi shi va na, mba'a ghəshi pəlakənshi kən sərndəkə tsa va, tə pətsa ka ndə ta Hyala tsa dikə tsaa məsə miymiy dəbəkə ta pəli kwəma mbəzli jikir na. Ava kwəma dee gəzanwəy jəwə tsətsəə dzəkən pətsa va.

⁶Ma sa ngati ghəshi pətsa va lə shiy ghəngəhən ghəngəhən tsəgha kiy, ka dzəmbə kwa tanja pətsa va ka ta Hyala vici va vici va ta məni sləni shi. ⁷Ma kwa baka pətsa Hyala vay, war dikə tsa ka ta Hyala na saa nza kwal və ta dzəmbə ghəci. Kwətij səda ci gwa'a tsəgha ka naa dzəmbə mbə piya. Ma sa ka naa dzəmbəy, lə miymiy dəbəkə ka naa dzəmbə ta dəvə ci ta bəshi kaa Hyala, ta pəli kwəma ci jikir na, lə sa mbəzliy mənti *kwəma jikir na, kala sənata ghəshi. ⁸Avanta kwəma dī *Safə tsa Hyala cimməə dzəkən shi va: Kama na war ghwəlay kə kwa tanja pətsa ka ka ta Hyala vaa ghəra sləni shi mbə tibay, ka kwəməvə kwal nihwəti mbəzli ta dzəmbə kwa baka pətsa vaw, war dikə tsa ka ta Hyala kwətij na sa nza kwal və. ⁹Ma sləni ghəra ka ta Hyala va mbə pətsa vay, avanta kwəma dī na cimmə ghwəmmə mbəzli ndatse: Shi ka məndi vaa banta kaa Hyala, lə dəbəkə tsa ka məndi vaa bantay, mək ghəshi ta pəli jikir tsa mbəzliy bə shi vaa səəkə kaa Hyala, ta kwəməvə nəfə tsa dəwdfew tsa ghəshiw. ¹⁰Ma ntsaa bə shi tsəgha ni va kaa Hyalay, a nəw na *kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən shi zəmə lə shi sa, mba'a dzəkən yabə shiy ghəngəhən ghəngəhən. Ma kwəma pəhəpəhə na vay, dzəkən shi tikə tə hidfi na gwa'a tsəgha. Ta vici jəwə tsətsə pəhəti Hyala kwəma va, pa' va vici dza naa mbaranti kwəma pəhəti na va ki.

¹¹Nanay, a *Kəristəw səəkəy ki, ghəci dikə tsa ka ta Hyala. A ghwəmmə kwəməvə shi wəzə ni mbə dəvə ci. Ma pətsa ghəra na va sləni ci tiy, wəzəba ghəci na tərənəw kaa pətsa kwatanə va. Tikə

9:2 9:2 Gaska latin kaa Hyala: 8:5; 9:11-12; Səvəri 26:1-30; gərkəwa: Səvəri 25:31-39; tabəl:Səvəri 25:23-30 **9:3** 9:3 Səvəri 26:31-33; SləniTaH 16:2; Ebr 6:19; 9:7, 12; 10:20 **9:4** 9:4 tabəl tsa məntim tə tsahi mbəzə: Səvəri 30:1-6; sərndəkə: Səvəri 25:10-16; manə: Səvəri 16:32-35; gəta Aranw: Bəla 17:21-25; hərezli tsaslati Hyala kwəma pəhəti na ti shi: Səvəri 25:16 **9:5** 9:5 Səvəri 25:18-22 **9:6** 9:6 10:11; Bəla 18:2-6 **9:7** 9:7 5:3; 9:25; 13:11; SləniTaH 16:2-16 **9:9** 9:9 7:19; 9:2 **9:10** 9:10 SləniTaH 11; 15; Bəla 19 **9:11** 9:11 4:14 **9:12** 9:12 7:27; 10:4; SləniTaH 16:14-16; miymiy Kəristəw: 9:25; 12:24; 13:12, 20; Mt 26:28; Rm 3:25-26; 1Pi 1:2, 18-19; 1Zhj 1:7

tə hidî na pətsa vaw, mbəzli ngati na pətsa vaw, Hyala ngati na. ¹² Sa dzəmbəy Kəristəw dzəmbə pətsaa gwəramti dəwdew vay, lə miymiy bəsher, ya lə miymiy məcerir ta dəvə, ta bəshi kaa Hyala dzəmbəy naw. Ghən tsa ciy banavə na kaa mətî, mba'a dzəmbəy lə miymiy ci ta bəshi kaa Hyala. Kwətiŋ səfa dzəmbəy na, makə tsəgha ki. Lə miymiy ci va shikəshi mbəlîtəmmə na va kwəma ghwəmmə jikir na, ta kwa ndimndim. ¹³ Ma kwatəŋa sa ka mbəzliy cə'wə Hyalay, hən ka ghəshiy bəvə miymiy bəsher mba'a miymiy kəbəhi, ka məsəshiy dzəti vəgha mbəzliy ləfəmti kwəma pəhəti Hyala. Hən ka ghəshiy bəvə mbəkəwəli sla, hənî ghəshi hənəmti, ndi ghəshi ndəmti ka ti pəsər tsa vaa dzəti vəgha mbəzli va difa. Sa ka ghəshi vaa mənî kwəma va tsəghay, ta yabanti ndə va sa hwayvay na va lə kwəma jikir na. ¹⁴ Mba'a kə miymiy dəbəkə mbay yabanti mbəzli va kwəma kən shi jikir na kiy, hanəba miymiy Kəristəw ki na. A ghwəy nay ka mənî kwəma jikir na Kəristəwəw, aa banavə ghən tsa ci də'wə ghən tsa ci kaa Hyala ta mətî. Safə tsa Hyala kwa bəpə piy ya hwəmba kətiti na. Miymiy ci dza naa yabanti kwəma ghwəmmə jikir na, nza nəfə tsa ghwəmmə nza dəwdew, kala dza ghwəmmə mənî kwəmaa dzaa zantəmmə, nza ghwəmmə ghəra sləni kaa Hyala kwa bəpə piy. ¹⁵ Tə mbərkə mətî ci va mənîy Kəristəw ka mətəkwal ta jakə mbəzli lə Hyala. A dî na gəzəy, yəwən sla kiriy slati Hyala lə mbəzli. Sənzənvay mbəzli harvə Hyala na, ta kwəmavə shi wəzə ni gəzəkə Hyala bənsi kaa mbəzli nəzə ta kwa ndimndim dza ghəshi. Tə mbərkə mətî mətîy Yesəw va dza ghəshiy kwəmavə shi va. Sa nzanay, mətî va mbəliti na mbəzliy mənî kwəma jikir na, ya ghala pətsaa

niy jakəshi ghəshi lə Hyala mbə kwatəŋa jakəva tsa va.

¹⁶ A ghwəmmə sənay, mba'a kə ndə tsasliti njasa dza mbəzliy zəmə ghi tsa ciy, sa ka mənđiy nay ghəci mətîy ka mənđiy gha mənî kwəma tsasliti na va. ¹⁷ Sa nzanay, ka mbə ka zəmə ghiy dzəmbəshi mbə zəmə ghi tsa ntsa va ghəci ghwəlay tə ghwəməy diw, war sa ka na mətîy. ¹⁸ Ava tsəgha na ya lə tsa mbəradzə va sla kiri kwərakwə ki. Piyəŋ ka mənđiy sləkən miymiy dzəkən, ta mbə jakəva tsa vaa nza wəzə. ¹⁹ Ma niy nza mbəradzəy, pərba kwəma pəhəti Hyala gwanata niy gəzənsi *Məyizə kaa mbəzli gwanashi, njasa niy gəzanakəshi Hyala. Ləy hwəm ki na, hən bəvə miymiy məcerir lə miymiy bəsher, mba'a jakətishi lə yam. Dzəghwa hən bəvə kəslifi *Isəpə mba'a pəərətishi lə shiti təmbəkə tsa ghəm tsa. Ka yəkwə miymiy va ghəci lə shi va, ka məsəshiy dzəkən Zliyahi kwəma pəhəpəhə na va, ka məsəshiy dzəti mbəzli va gwanashi difa. ²⁰ Ma kə ni kaa mbəzli va ghəci mbə məsəshi na: «Ava lə miymiy məsəŋwəy ya ni sləy Hyala kiri ta jakəva lə ghwəy nza ghwəy danta fəti» kə. ²¹ Ka na dza dibay, tsəgha ghəci baslakən miymiy va kən pətsa ngatim va ta ta Hyala, lə dzəkən shi ghəra mənđi sləni li shi mbəba gwa'a. ²² Ma kə kwəma pəhəti Hyalay, bəla dikə na mbə shiy gwanashiy, war mənđi məsəti miymiy ti shi ka ghəshiy nza wəzə va Hyala. Kala mba'a miymiy shikəshi kiy, ka mbə Hyalaa pəlata kwəma ndə jikir naw.

*Lə miymiy ci shikəshi banti Yesəw *kwəma jikir na kən mbəzli*

²³ A ghwəmmə sənay, sləni niy ghəra *ka ta Hyala va kwatəŋa mbə pətsa ngatim va ta ta Hyalay, pəghə shi mə ghwəmə niy nza na. A ghəshi niy məsəti miymiy tə shiy

gwanashi ta mbə ghəshiy nza wəzə kwa kwəma Hyala. Ni katanj ni shiy mə ghwəmə kwərakwə kiy, nihwəti miymiyəy tanjəti miymiy dəbəkə dza ghəshiy nza. Miymiy Yesəw *Kəristəw tsaa banavə ghən tsa ci va kaa məti na ghəshi. ²⁴ Dzəmbəy Yesəw dzəmbə pətsa ngati mbəzli ta ta Hyalaw. Pəghə shi katanj ni mə ghwəmə na ghəshi gwa'a tsəgha. Ma na Kəristəwəy, dzəmə ghwəmə dzəməy na, tə pətsa nza Hyala. Nanay, kwa kwəma Hyala na mbə cə'wə tə ghwəmmə. ²⁵ Dikə tsa ka ta Hyala mbə *ka Zhəwifəy. Piya va piya va ka naa nza mbə dzəmbə pətsa katanj tsa va dəwdəw tsa. Lə miymiy dəbəkə ka naa dzəmbə ta dəvə ci, ma na Yesəw Kəristəw naci kiy, kwətiŋ səfa banavə na ghən tsa ci kaa Hyala ta məti. Wəkə ghənzə tsəgha. ²⁶ Mba'a kə niy banavə ghən tsa ci kaa məti danj səfa nzay, tərənəw niy dza naa sahwə ngəra'wə ghala ngati Hyala hidi. Ghala vəghwə tsa nza hidi ndəkwə ndəkwə ta kədi səəkəy na, mba'a banavə ghən tsa ci kaa Hyala ta məti kwətiŋ səfa, ta pəli kwəma mbəzli jikir na. ²⁷ A ghwəmmə sənay, ya wa ndəy, kwətiŋ səfa dza naa məti. Ma ləy hwəm na, nza Hyala sla ngwəvəə dzəkən. ²⁸ Ava tsəgha mənta na lə Kəristəw kwərakwə ki. Kwətiŋ səfa mətiy na ta pəli jikir tsa mbəzli danj. Sa ka na səəkə tə kwa baka səfa ciy, ta pəli kwəma mbəzli jikir na dza naa səəkə ghwəlaw, ta mbəli mbəzliy ndəghə dza naa səəkə.

10

¹ A na kwəma pəhəti Məyizəy, nja məcakwə shi wəzə ni dzaa səəkə va Yesəw na gwa'a tsəgha. Mənti ghəshi ya pəghə kwəma ni katanj ni va shiyəw. Ka mbay naa mənti nefer mbəzliy di kətivaa dzəvəgha Hyala dəwdəw tēpəw. Shi slasla məndi va war shi kwətiŋ ni, zhevi

kaa Hyala njasa səəkə piyay, ka mənti nefer mbəzli ghəshi dəwdəw ta dzəvəgha Hyalaw. ² Mba'a kə shi slaslam va kaa Hyala wəkə ta nza nefer mbəzli dəwdəw nzay, a ka ta Hyala niy dzaa zlashi slasla shiy kaa Hyala nza. Sa nzanay, slaslahwə ma ghəshi shiy kwətiŋ səfa nzay, ka dza mbəzliy favə jikir tsa kən shi mbə nefer shi nzaw. ³ A na shiy niy slaslam va njasa səəkə piyay, slasla shi ma məndi na, kwəma mənti mbəzli jikir na na sa ka ghəshiy zhiniy zazanshi kaa mbəzli. ⁴ Sa nzanay, ya njaa na, ka mbay miymiy slay lə kwəy pəlamti jikir tsa mbəzli mbə nəfə Hyala tēpəw.

⁵ Va tsəgha niy nə Yesəw Kəristəw kaa Hyala, ghəci dzaa madiy səəkə dzəti hidi. Ma kə niy niy:

«A Hyala, e sənay, ka di shi slaslanj məndi ni,

lə shi bəbənə məndi ni ghəngən ghəngən ni ghaw.

A gha ngatəra nja ndə ngəri, nzee mbəə ndanə piy tsee.

⁶ Vəshinə gha ta dəbəkə tsa ndindinə məndi,

lə ta dəbəkə tsa slaslanj məndi, ta mbə ghaa pəlanay jikir tsa mbəzliw.

Ma na di ghay, ka di fəti mbəzli va gha.

⁷ Ava va tsəgha nə ya ki: Avanara Hyalee.

E səəkəraa dzəti hidi ta mənə kwəma di nəfə tsa gha.

Njasa tsasliti məndi vaa dzəkənee mbə Zliya gha, pən» kə Yesəw niy ni.

⁸ Ghənzə na kwəma gha Kəristəw gəzəkə kaa Hyala, sa nə na va: «E sənay, ka di shi slaslanj məndi lə ni bəbənə məndi ghəngən ghəngən ghaw. Vəshinə gha ta dəbəkə tsa ndi ndinə məndi lə ta dəbəkə tsa slaslanj məndi ta mbə ghaa pəlanay jikir tsa mbəzliw» kə. Ya tsəgha gəzəkə kwəma pəhəpəhə nay, ka təbanta ghəshi kaa Hyalaw. ⁹ Ma

kə Kəristəw dibay: «A Hyala, avanara, ta məni kwəma dī nəfə tsa gha səkəree dzəti hidī» kə. Ava tsəgha paslamti Hyala sləni slasla shiy niy slaslantam va kwatəna nanzə ki, mba'a mbəərəti lə məti Yesəw Kəristəw. ¹⁰ Nanay a Hyala bəhwə *kwəma jikir na kən ghən tsa ghwəmmə, sa nzana mba'a Yesəw mənti kwəma dī nəfə tsa nzə. Aa banavə ghən tsa ci kaa məti kwətīn səda ta kwa ndimndim.

¹¹ Ka ta Hyalay, tifa ka ghəshiy nza vici va vici va məgarə, ta məni sləni shi. Ka slasla shiy ya hwəmba kaa Hyala. Ya tsəgha nzə kiy, ka nza miymiy dəbəkə wəkə ta banti jikir tsa kən mbəzliw. ¹² Ma na Yesəw Kəristəw naci, war tsər kwətīn səda ci bəvə na ghən tsa ci kaa Hyala ta məti. Gwa'a, mək nava məti ta pəli jikir tsa mbəzli, ya ta pa' hwəmba. Dza na lə hwəm ki na, mba'a dzaa nzəyəy tə dəvə kwa bəzəmə Hyala. ¹³ Sənzənvay, ə ndəghə na vəghwə tsa dza Hyalaa mənti ka jaka ci ka shi kədi na səda ci ti shi. ¹⁴ Sa banavə Yesəw ghən tsa ci kaa məti kwətīn səday, mba'a pəlamti kwəma jikir na kən mbəzli ta kwa ndimndim. Mba'a fəyshi ka mbəzli ci.

¹⁵ Ya *Safə tsa Hyala dəwdəw tsay, mbə gəzəmmə na katan na kwəma va, kə. Sa nzanay, aa gəzəkə:

¹⁶ «Ləy hwəm vəghwə tsa vay, ta sləy yəwən *sla kiri dzee kwa jipə ghəy lə mbəzlee.

Ta fanambəshi kwəma pəhətəe dzee mbə ghən shi,

mba'ee tsaslanambəshi mbə nefer shi diba,

kə kwa sləkəpə» kə.

¹⁷ Zhini ma kə Safə tsa Hyala diba na: «Ka dzee zlata kwəma shi jikir na, lə kwəma təvəti ghəshi mbə nəfə tsee ghəwəlaw» kə. ¹⁸ Ya sa nzana, mba'a Hyala pəlata kwəma

jikir na məməni məndiy, tawa ka ndə maw zhiniy ta Hyala ta pəli kwəma ci jikir na ghəwəla diba kia?

Kətiva ghwəmmə dzəvəgha Hyala

¹⁹ Ava tsəghaa nava ki ng-warməhira. Tə mbərkə məti Yesəw lə miymiy ci shəkəshiy, a kwal ghəwəniy ngəmmə ta səkəkə dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa. ²⁰ Fəca banavə Yesəw va ghən tsa ci kaa məti, a gwadə tsaa niy kəlati pətsa ka Hyalaa nza ti təhəvərivay bakə mbə. Nana kiy, a yəwən kwal tsaa kətivaa dzəvəgha Hyala ghəwəniy. Yesəw də'wə ghən tsa ci na kwal tsa va, ghəci bəmmə na piy. ²¹ Yesəwəy, ghəci na ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa. Ghəci na ghən tsa mbəzli Hyala.

²² Njana nzana tsəgha ghənəzə kiy, kətiva ghwəmmə dzəvəgha Hyala ghəwəmmə lə katan katan. Mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə, kala zəzə ma nahwəti kwəma ghwəmmə. Sa nzanay, a miymiy Yesəw *Kəristəw banti ha'wə kən ghwəmmə, ta nza nəfə tsa ghwəmmə payəy kwa kwəma ci nana ki. Mba'a yabəntəmmə lə yam dəwdəw ni. ²³ Fəy ghən tsa ghwəmmə ghwəmmə gəzliyə wəzə wəzə ta kwəma gəzəkəmmə Hyala va, gəzə ghwəmmə kaa mbəzli. Sa nzanay, a ghwəmmə sənay ka gəzə kwəma Hyala bakə bakəw. War ta mənti kwəma gəzəkə na va dza na. ²⁴ Ə pə ghwəmmə kətiva kwa jipə ghwəmmə, ta mbəə bə bərçi kaa ghən tsa ghwəmmə ta dīva kwa jipə ghwəmmə, nza ghwəmmə mbəə məni na wəzə na sləni. ²⁵ Ka zlay səkəkə ghwəmmə ta basəva kwa jipə ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw, njasa ka nihwəti mbəzli vaa dī ma səkəkə ma. War kəti pə ghwəmmə kəti ghən tsa

10:10 10:10 7:27 **10:11** 10:11 9:6; Səvəri 29:38 **10:12** 10:12 8:1 **10:13** 10:13 Cem 110:1; 1Kwər 15:25 **10:16** 10:16-17 Zher 31:33-34; Ebr 8:10, 12 **10:19** 10:19 4:16; 9:8 **10:20** 10:20 gwadə tsaa kəlati pi: 9:3; Mt 27:51; yəwən kwal tsaa kətivaa dzəvəgha Hyala: 2:14-15; 9:14-15; Zhj 14:6 **10:21** 10:21 3:6; 4:14 **10:22** 10:22 Ezhek 36:25; Ef 5:26 **10:23** 10:23 3:6 **10:24** 10:24 13:1

ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə. Sa nzanay, a ghwəmmə sənay, ndəkwə ndəkwə na vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw səəkə ti.

²⁶ A ngwarməhira, a ghwəmmə sənata na katan na kwəma va Hyala nana. Mba'a pə ghwəmmə zhiniy mənəi *kwəma jikir na lə dī ghwəmməy, nihwəti shiy tība gar slənəyshi ghwəmmə kaa Hyala ta pəlayəmmə jikir tsa ghwəmmə ghənzəw.

²⁷ Ntsaa dzaa mənəti kwəma jikir na tsəghay, tərmbə nahwəti kwəma ci kala war ndəghə sla ngwəvə Hyalaw. Ngwəvə

vay, ghwəə gwəramti dza naa nza, ghwəə dzaa ndi ka jaka Hyala. ²⁸ A ghwəmmə niy favə njasa niy nza na mbəradzə. Ya tsamaba ndə niy dī ma na fəti ta kwəma pəhəti *Məyizə, mba'a mbəzli gar bakə, ya mahkan gəzəkə, a fəti və, kə ghəshiy, ə ka mənədiy pəəsliti, kala zhanshi ma hwər tsa mbəzli ti.

²⁹ Kwa vəghwə tsa nzana tsəgha mənədi niy mənəi lə ntsaa dī ma fəti ta kwəma pəhəti Məyizə kiy, njaa dzam mənəi lə ntsaa ndərəti Zəghwə Hyala, mba'a nighəti miymiy Yesəw va yabanti nəfə tsa ci dēwdew, ta jakəti Hyala lə mbəzli, nja shi gəmshiy ni, zhini ka sawa *Safə tsa Hyalaa gwəramti wəzə ghəci dība kia? Sənay tə ghwəy, tərənwbə ghəci dza naa sahwe ngəra'wə. ³⁰ A Hyala gəzəkə mbə Zliya nzə, ma kəy: «Yən dza naa basə ngwəvə mbəzli gwa'a. Ta mananati kwəma dzee kaa ntsaa ndərəfa» kə. Zhini ma kə ba na: «Ta basə ngwəvə dza Ndə sləkəpəə dzəkən mbəzli ci» kə. ³¹ Mba'a kə fəti va ndə tə ngwəvə kwa kwəma Hyalaa bəpə piyəy, kwəma 'yahə'yahə dza naa nza kən.

³² Zəzətim dzəkən kwəmaa nza ghwəy mbə ghala vəghwə tsaa gha ghwəy zləba nəw kwal Hyala. A ghwəy niy sahwe ngəra'wə tərənwbə

va mbəzli. Ya tsəgha nzə kiy, mba'a ghwəy niy sə'wahwə. ³³ Tə nahwəti viciy, ka tsəərənwbəy, fəcahwəti na, ka sanwbəy ngəra'wə kwa kwəma mbəzli. Zhini ka ghwəy dzay, ka dəpə madigahinwbəy ka mənədiy sanshi ngəra'wə. ³⁴ War mbə slanwbəy hwər tsa ghwəy nza ta nihwəti mbəzli kwa fərshina. Sa ka mbəzliy zləghwəhwə shi ghwəyəy, kar ghwəy zləbavə lə vəshi, sa nzana mba'a ghwəy sənay a ghwəy dzaa kwəmavə shiy dzaa tanətishi, ta kwa ndimndim, pə ghwəy.

³⁵ A ngwarməhira kwa kwal tsa wəzə tsa nza ghwəy, banavəm nefer ghwəy kaa Hyala, kala zəzə ma nahwəti kwəma. Sa nzanay, ta ndanwbəy zhəmə tərənwbə na dza Hyala. ³⁶ Wəzə na ghwəy mbay sə'wəti kwəma ta mbə ghwəy dza kwa kwəma kwa kwəma. Ta mbə ghwəy mbata mənəi na dī Hyala va kwəma ghwəy mananta. Ma tsəghay, a ghwəy dzaa kwəmavə shi gəzəkə Hyala bənwbəy wəzə ni.

³⁷ Sa nzanay, a Hyala gəzəkə mbə Zliya nzə, a kəy:

Ndal tərmbə vəghwəw, jəwə tsətsə tərmbə na,

ntsaa dzaa vaa səəkəy, ta səəkə dza na,

ka dza naa dzamti vəghwəw.

³⁸ Mbəzlee dzaa mbay dzəghwa kwəmee

kala hazləni mbə nefer shiy,

tə mbərkə sa ndara ghəshi nefer shi dza ghəshiy

kwəmavə piy tsaa kərə ma.

Ma mba'a kə tsahwəti ndə dzaa tiy mbə shi,

mba'a zhəyəy ləy hwəməy,

ka dzee vəshi ta kwəma ciw, kə.

³⁹ Na na ghwəmməy, mbəzliy zhəghətəvashi va zhəy ləy hwəməy kwa kwal Hyala ta zashi nza ghwəmməw. Mbəzliy banavə nefer shi kaa Hyala nza ghwəmmə. Ma

10:26 10:26 6:4-6 **10:27** 10:27 Ezay 26:11 **10:28** 10:28 Nəw 19:15; 2Kwər 13:1 **10:29** 10:29 2:3; 5:8; 9:12; Mt 12:31 **10:30** 10:30 Nəw 32:35, 36 **10:32** 10:32-34 6:10 **10:33** 10:33 1Kwər 4:9 **10:34** 10:34 11:26; 13:14 **10:35** 10:35-36 3:6; 6:11-12 **10:37** 10:37-38 Aba 2:3-4 **10:38** 10:38 Rm 1:17; Gal 3:11

tsəghay, a Hyala dzaa ndammə piy tsa kədi ma.

11

Mbəzliy niy banavə nefer shi kaa Hyala kwatəŋa

¹ Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa sənay lə katan, a shi ndəghee va va Hyala dzaa mənishi, kə. Aa sənay, shi nashi ma na vay, a ghəshi tifa, kə. ² Tsəgha niy banavə mbəzli kwatəŋa nefer shi kaa Hyala, mba'a Hyala faltishi.

³ Sa banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə kaa Hyala sənay ghwəmmə, lə gəzə kwəma nze ngati Hyala ghwəmə lə hidfi pə ghwəmmə. Di naa gəzəy, shi nashi ghwəmmə ni na, lə shi nashi ma ghwəmmə ngatishi Hyala.

⁴ Sa nzana mba'a *Abel banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha sləniy na shiy kaa Hyala, ka tanəti ni *Kayən. Sa banavə na nəfə tsa ci kaa Hyalay, mba'a Hyala fəy ka ntsaa dzaa dzəghwa kwəma nze kala hazləni tifa. Mba'a Hyala zləbavə shi banavə Abel, mba'a ghəshi təbanati kaa Hyala. Ya tsəgha mətuy Abel, sa banavə na nəfə tsa ci kaa Hyalay, kwal tsa wəzə tsa cimmə na ndatsə.

⁵ Sa nzana mba'a Henəkwə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha bəhwə Hyalaa dzəmə ghwəmmə, ghəci ghwəla ta mətuy. Ndə tifa zhekəə nay, sa nzana mba'a Hyala bəhwə dzəkə ghi tsa nzw. Aa tsaslita kwa Zliya Hyala: «Ghala vəghwə tsa niy nza Henəkwə tikə tə hidfiy, ntsaa mənə shiy təbanta kaa Hyala niy nza na» kəm. ⁶ Mba'a kə ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa təbanta kaa Hyala. Tsəhwəti kwal tifa ta təbə kaa Hyalaw. Ndə kəə di kətivaa dzəvəgha Hyalay, a kə ndə zləbavə lə katan: «A Hyala tifa» kə ndə,

mba'a sənay, a Hyala dzaa banavə zhəmə shi kaa mbəzliy pəla kwal tsa nze, kə.

⁷ Sa nzana mba'a *Nəwe banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha niy zləbavə na kwəmaa niy gəzanakə Hyala: «Ta ghwənikə yam dze tərəŋw ta zamti mbəzli. A pə gha mənəti kwambəwal» kə. Ya tsəgha niy nashi ma Nəwe shi vay, aa niy diti fəti ta kwəma gəzanakə Hyala. Mba'a niy ngati kwambəwal, mba'a ghəshi dzəmbəshi lə mbəzli ci gwanashi. Mba'a ghəshi mbəlishi va yam va. Sa nzana mba'a ghəci banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa bəkə ngwəvə Hyalaa dzəkən nihwəti mbəzli tə hidfi. Mba'a Hyala fəy ka ntsaa dzaa mbay garə kwa kwəma nze, kala hazləni tifa.

⁸ Sa nzana mba'a *Abəraham banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha niy dīvə na fəti ta har tsa Hyala. Mba'a dzay dzəti nihwəti hidfi di Hyala va bānci ka shi ci. Aa madiy kala sənashi ma hidfi va ghəci, mba'a tsəhəy. ⁹ Sa nzana mba'a ghəci banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa niy zləbavə nzwəy ka ndə səəkə səəkə tə hidfiy niy gəzəkə Hyala va bānci. Sa niy kafə na tə tsəhwəti pi ta dzəti tsəhwətiy, mbə *Gaska niy nzwəy na. Kar *Izakə ghəshi lə *Zhakwapə, shiy niy gəzəkə Hyala va bānshi hidfi va kwərakwəy, mbə Gaska niy nzwəy ghəshi difa. ¹⁰ A Abəraham zləbavə nzwəy mbə *Gaska, sa nzana mba'a fəy ghən ta məlmə dikə na va ngati Hyala. Məlmə dzaa ngəzla ma.

¹¹ Tə sa banavə Abəraham nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha kwəməvə na kwal tsa yakə Izakə kwa *Sara, ya tsəgha niy nza naa jina, dzəghwa gwa'a gwa'a Abəraham niy halantəvay, kala gar zhini ghəciy yakə zəghwə nza. Tsəgha mənəta na, sa sənay na: «A Hyala dzaa mbay

11:1 11:1 Rm 8:24; 2Kwər 4:18 **11:3** 11:3 Ghava 1:1; Cem 33:6, 9; Rm 4:17; 2Kwər 4:18 **11:4** 11:4 Ghava 4:3-10 **11:5** 11:5 Ghava 5:21-24 **11:7** 11:7 Ghava 6:13-22; Rm 4:3; 1Pi 3:20 **11:8** 11:8 Ghava 12:1-2 **11:9** 11:9 Ghava 35:12, 27 **11:10** 11:10 13:14 **11:11** 11:11 Ghava 17:19; 18:11-14; 21:2; Rm 4:19-20 **11:12** 11:12 Ghava 15:5

mənti kwəma gəzəkə na, sa sla ma na dzərvə» kə. ¹² Ya war tsəgha niy nza Abərahəm nja ntsa məti məti tsa va hali ghala pətsa vay, aa niy kwəməvə jijihiy dəŋ tərəŋw tikə tə hidfi ndəba sasərkwəhi dzəy tə ghwəmə, lə nja ndarghə kwa həl, pə gha. Kala gar mbə ndəə bəlatishi.

¹³ Dzəghwa mbəzli va gwanashi ki, mba'a ghəshi bəkwəshi, war lə nəfə tsa shi va bənavə ghəshi kaa Hyala. Ma ghəshi ta na nashiy, niy kwəməvə shi wəzə ni va gəzəkə Hyala ta bənsi ghəshiw. War ə na naa nashi ghəshi shi va ghəshi ghwəlashi kərakə, mba'a ghəshi vəshishi ti shi. A ghəshi niy sənay, na nashiy, ka məlmə, lə ka səəkə səəkəə gə ghəy tikə tə hidfi ni, kə ghəshi. ¹⁴ Mbəzliy gəzə kwəma va tsəghay, ə citəpə ghəshi na, mbə pəla ni shi hidfi na ghəshi ka ni shi, kə ghəshi. ¹⁵ Mbala na ghəshi niy nza mbə zəzə ni səvəri ghəshi va hidfi mbə shi nzay, a ghəshi niy dzaa kwəməvə kwal tsaa zhəghəvaa zhəti shi nza. ¹⁶ Ma dza ghəshi na shi ki na, wəzəba ni tərəŋw ni va hidfi dza ghəshi ta kwəməvə məba mə ghwəmə ghəshi mawti kən ni tikə. Va tsəgha ha'wə ma Hyala ghəshiy har slən tsa nzə. «Hyala ghəy» kə ghəshi. Sa nzana mba'a ghənzə gwəmanamtishi na shi məlmə dza ghəshiy nzəy mbə.

¹⁷⁻¹⁸ Va sa bənavə Abərahəm nəfə tsa ci kaa Hyala zləbati na kəsəvə zəghwə ci Izakə ta ta Hyala li. Ya tsəgha niy gəzanakə Hyala kaa Abərahəm: «Mbə Izakə dza ghaa kwəməvə jijihija» kəy, sa dəw Hyala və ta nighə kwəma ci, nda nza naa dī fəti və na, a Abərahəm niy zləbavə slənəy kaa Hyala. Ya tsəgha niy nza Izakə kwətiŋəy və. ¹⁹ Sa nzana mba'a sənay a bərçi va Hyala ta mbəə zhanakati Izakə mbə

məti, kə. Va Abərahəm naci, njasa niy mətiy zəghwə ci va, mba'a Hyala zhanakati mbə məti na.

²⁰ Sa nzana mba'a Izakə bənavə nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha təfanatishi na miy kaa kar Zhakwapə ghəshi lə *Ezaw njasaa niy sənata na kwəmaa dzaa məniva li shi.

²¹ Sa nzana mba'a Zhakwapə bənavə nəfə tsa ci kaa Hyala ghala pətsaa niy dza na ta mətiy, aa təfanakənsi miy kaa ndərazhi *Zhezhefə bakanashi. Mba'a garəy tə gəta ci ka fal Hyala.

²² Sa bənavə *Zhezhefə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa niy gəzanakə kaa ka Izərayel ghəci ndəkwə ta məti. Ta səvəriŋwəy dza ghwəy mbə *Ezhipətə taa nza, kə. Mba'a gəzanakəshi njasa dza ghəshiy mənī lə 'yesler ci, sa ka na mətiy dība.

²³ Sa nzana mba'a mbəzliy yakə *Məyizə bənavə nefer shi kaa Hyalay, sa yakə ghəshi Məyizə mba'a ghəshi nay ka zəghwə wəzə na, kala hazlənishi ma ghəshi, mba'a ghəshi dzəghwashī kən kwəma gəzəkə mazə ka Ezhipətə, mba'a ghəshi mbələy tir mahkan.

²⁴ Sa nzana mba'a Məyizə bənavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, sa kəliy na na kala zləba ma nza ka zəghwə zha mazə ka Ezhipətə ghəci. ²⁵ Wəzəba sa ngəra'wə kwasəbə mbəzli Hyala Məyizə dīti kən mənī wahə ta vici jəwə tsətsə kəy mazə mbə *kwəma jikir na. ²⁶ Mba'a təkəti, tərəŋwəba tə ngəra'wə tsa dza ndəə sahwə va dəghar tikə tə hidfi njasa *Kəristəw va, dza bamaa nza, kən shi dza naa kwəməvə gwa'a gwa'a mbə hidfi ka Ezhipətə, kə. Va sa nzana, mbə fə ghən ghəci ta shi dza Hyalaa bənci kwa kwəma.

²⁷ Sa nzana mba'a bənavə nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha mbay naa zlashi hidfi ka Ezhipətə ka dzay, kala

11:13 11:13 11:9; 13:14; Ghava 23:4; 47:9; Cem 39:13 **11:16** 11:16 13:14; Səvəri 3:6; Mt 22:32

11:17-18 11:17-18 Ghava 21:12; 22:1-14; Zhk 2:21 **11:19** 11:19 Rm 4:17 **11:20** 11:20 Ghava 27:27-29, 39-40 **11:21** 11:21 Ghava 47:31-48:20 **11:22** 11:22 Ghava 50:24-25; Səvəri 13:19

11:23 11:23 Səvəri 1:22; 2:2 **11:24** 11:24 Səvəri 2:10-12 **11:26** 11:26 12:2; 13:13 **11:27** 11:27 Səvəri 2:15; 12:41

hazlōni ma ghōci va sati nēfē tsa mazē. Kala gwōrgwōrē ma ghōci ya jōw nzē, njasa nzana garrē ghōci nata Hyala mbata ma mēndiy nata tība kwa kwōma ci mbē ndēghwē.

²⁸ Sa nzana mba'a Mōyizē banavē nēfē tsa ci kaa Hyala va tsēgha 'wakē na *makwaghwa Pakē, mba'a gēzanshi kaa ka Izērayel, a ghōshi slasla shiy, ka bābasli miymiy shi vaa dzēti miy ceker shi gwa'a, vāntaa *ndē kwal tsa Hyala tsa nza kwal bēkwōpē vē sēākōē dzakē ghi tsa shi ta bēkwē ni shi Cikwahi kēy ghyeghyer shi.

²⁹ Sa nzana mba'a ka Izērayel banavē nefer shi kaa Hyala va tsēgha slavērivashi yam kwa hēl tsa ghēm tsa, war hēlasan, dzēghwa mba'a ghōshi tanēshiy dzōvērishi nja dzar tē hidiy ghwēlishi. Ma sa dī ka Ezhipētē mēni tsēgha na, mba'a yam zhēkēshiy pahwēshi.

³⁰ Sa nzana mba'a ghōshi banavē nefer shi kaa Hyala, va tsēgha ngēzlay kēlēm tsa tsēbay mēndi mēlmē Zherikwē li, sa dēzlay ghōshi kēlēm tsa va mbē vici mbērfōj, ma tē kwa mbērfāna vici na, mba'a kēlēm tsa va ngēzlay.

³¹ Sa nzana mba'a *Rahabē mali mbē ghi kwa ghwōrghwōr banavē nēfē tsa nzē kaa Hyala, va tsēgha zlēbavē na ka'wēti mbēzli ka Izērayelē sēākōshi ta nighē kwōma mbē mēlmē va, mba'a mbēliy shi. Va tsēgha niy paslamti ma ka Izērayel kwasēbē mbēzliy niy dī ma fēti va ta kwōma Hyala.

³² Njaa dzee niy dzēkēn nihwēti mbēzli kwatāna kia? Vēghwē vōya gar gēzē kwōmēē dzēkēn ka sla ngwōvē nja kar *Zhēdiyanjw, *Barakē, *Samsanjw, *Zhefētē mba'a mazē *Davitē ghōshi lē *Samōyal, mba'a nihwēti ka gēzē kwōma

Hyala kwōrakwē bā kiw. ³³ Sa nzana mba'a mbēzli va banavē nefer shi kaa Hyala va tsēgha niy mbay ghōshi mbēz, ka zōmanti hidī nihwēti mbēzli gwa'a gwa'a, ka mēni mazē dzēkēn mbēzli dza lē kwal tsa katānj tsa. Mba'a ghōshi kwōmavē shiy niy gēzēkē Hyala bānsi. Sa ka mēndiy kasambōshi mbē zhēlihy, mba'a ghōshi kalay miyēdemer zhēli va.

³⁴ Dza mba'a ghōshi shirkwamti ghwē pēhōy mēndi, ngād ngād na ta ndishi li. Sa ka mbēzliy pēlashi ta bēkwōshi lē kafa'i na, mba'a ghōshi mbēlishi. Mbēzli daw daw bērci ni ghōshi ngar na, dzēghwa mba'a ghōshi kwōmavē bērci shi va Hyala. Mbēzliy bōnivē mbēz ka mbay tērēnjw tērēnjw ghōshi mēnishi. Mba'a ghōshi tēhanavē bali kaa ka sawji mbēzli pa ghōshi li shi gwa'a.

³⁵ Sa niy banavē nihwēti mi'i mbēradzē nefer shi kaa Hyala niy zhananakatishi Hyala mbēzli shi mbē mēti, ka nashi ghōshi.

Nihwēti mbēzli kwatāna vay, war ngōra'wē niy sanshi mēndi tērēnjw, ka bēbēkwōshi, ta mbē ghōshiy zlata nōw kwōma Hyala. Dza ghōshi na, kala ya ma ghēn tsa shi ghōshi nashi, va na tikē mēti. Ta mbē Hyalaa zhanakatishi mbē mēti, ta dza ghōshiy kwōmavē piy tsa gwōramti wēzē.

³⁶ Mbēzliy niy banavē nefer shi va kaa Hyala, ka 'wēshi nihwēti mbē shi, ka dī'wē nihwēti lē ghwōdā, ka tsashiy dzēghwa dēnjw, ka kēōsēshiy dzēghwa fērshina.

³⁷ Ka jaja'wē nihwēti lē hōrezli bakwamtishi. Ka nzōrē nihwēti mbēzli mbē shi lē hwa bakē mbē bakē mbē. Ka bēkwē nihwēti lē kafa'ihī, niy mēni mēndi li shi. Ka nihwētiy dzay, ka dza kwāba, ka dza kwāba, lē kwōbējēr hwētahi kwōy ya shi tēnjkesli kēn

11:28 11:28 Sēvəri 12:1-14 **11:29** 11:29 Sēvəri 14:21-29 **11:30** 11:30 Zhē 6:12-21 **11:31** 11:31 Zhē 2:11-12; 6:21-25; Mt 1:5; Zhk 2:25 **11:32** 11:32 KaSlaNgw 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sam 16:1-1Mezh 2:11; 1Sam 1:1-25:1 **11:33** 11:33 KaSlaNgw 14:6-7; 1Sam 17:34-36; Dani 6:1-27 **11:34** 11:34 Dani 3:23-25 **11:35** 11:35 1Mezh 17:17-24; 2Mezh 4:18-37 **11:36** 11:36 Zher 20:2; 37:15 **11:37** 11:37 2NēMezh 24:21

ghən shi, sa kama shiy və shi. Ka məndiy dzay, ka sanshi ngəra'wə, ka irəshi. ³⁸ Niva mbəzliy, sa shi niy nza nzəy tsa tə hidiw. War təwrə niy təwrə ghəshi dzar mbə gamba nja 'yegwer, lə dzar mbə dələgwigwi. Ka hihi dzar mbə ləgwə lə dzar kwa ke'wer.

³⁹ Ma mbəzli va gwanashi kiy, mbəzliy niy banavə nefer shi kaa Hyala niy nza ghəshi. Dzəghwa mba'a Hyala vəshita tərəjw ta mbəzli va ki. Ya tsəgha nzə kiy, kwəməvə nashi shi wəzə ni va gəzanakəshi Hyala bənsi ghəshi na shiw. ⁴⁰ Va wa mənta na tsəgha kiy, tə sa nzana mba'a Hyala tarəkə bəmmə niy gwəramti wəzə va shiy ngəmmə kwərakwə li shi. Ma di na gəzəy, a Hyalaa di ghwəmmə kwəməvə shiy kwa pətsa kəray ghəshi gwanammə li shi.

12

Tə Yesəw pə ghwəmmə fati mətse ghwəmmə

¹ Ghwəmmə sana sənzənva kiy, war dəzlətsəbə tsəbayəmmə dən tsa mbəzliy banavə nefer shi kaa Hyala kwatanata. Ghəshi ndəghammə na fəti ta mbə ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Hyala kwərakwə. Ghənzə tsəgha kiy, zhəghanavə hwəm ghwəmmə kaa shiy dzaa kərinəmmə ghwəmmə mbə nəw kwal Hyala tsa ghwəmmə gwa'a gwa'a. Zhəghanavə hwəm ghwəmmə kaa *kwəma jikir na va ka ghwəmmə dəra maa tərə dzəmbə. A ghwəmmə mbəə jihəva ta kəsli bali dzati kwa kwəma, ta tsəhə pa' tə kwa kərkə, kala dza ghwəmməə dali ma. ² War tə Yesəw njasa nzana va pə ghwəmmə fati mətse ghwəmmə na ghwəmmə. Tə mbərkə Yesəw tsa va banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə kaa Hyala, ghəci dza naa kəətimmə ta kərkamti banta nefer va ghwəmmə.

Yesəwəy, aa yivə sə'wa ngəra'wə, ghala danwə məndi vaa dzəvəgha tsəm ta pəəsli, kala ghərançi ha'wə va gəla məti tsəgha na va vəgha tsəm. Tə sa nzana, mba'a ghəci zəzətiy dzəkən shi dza Hyalaa bənci ta vashançi nəfə tsa ci. Məba na mənəzəy vəgha Hyala tə pi mazə tsa nzə.

³ Təkətim dzəkən Yesəw di, nighəm njasa sə'wahwə na ngəra'wə tsaa niy sancı mbəzliy mənı kwəma jikir na. Ava tsəgha təbə na kwəma vaa kəətitəjwəy, ta sə'wa ngəra'wə nja ghəci nza kwərakwə. Ka təbə ghwəy zhiniy fə daw bərciy dzəti ghən tsa ghwəyəw.

⁴ Sa nzanay, mbə mbəz tsa mbəz ghwəy va lə kwəma jikir nay, ntsaa mətıy tıba mbə, mbə ghwəy diw. Njana nzana tsəghay, ka mənı daw bərci ghwəy ma. ⁵ Ə zamti ghwəy ghən ta kwəma gəzəkə Hyala va, ta mətəhəmmə bərci na? Njasa ka didi vaa gəzə kwəma kaa zəghwə ci gəzammə na kwəma, ma kəy:

«A Zəghwee, war mba'a kə Hyalaa sləkənəa inəy,

ə pə gha zləbavə.

Ka bə nəfə ghaa dzəkən ghənzəə nabənə ma.

⁶ Sa nzanay, ə ka kwa sləkəpəə i ntsa di na,

də'wə ka naa də'wə ntsaa mənıy ka zəghwə nzə» kə.

⁷ Njana nzana tsəghay, sə'wa pə ghwəy sə'wa ngəra'wə. Ngəra'wə tsa va cinwəy na nza tsa nza ghwəy ka ndərazhi Hyala. Kwəmaa tsava zəghwə tıba mba'a dəy və na, kala dza dəy tsa vaa iya? Ghəci tıbaw. ⁸ Va tsəgha i Hyala ndərazhi nzə gwanashi, ma kala inwəy kəy, ndərazhi nzə nza ghwəyəw. Ndərazhi kwa tsa nza ghwəy. ⁹ Zəzəvəm njasa ka dəhimmə tikə tə hidiy immə di, war mbə dənshi fəti ghwəmməə nza ngəshi tsəgha. Hanaba Dəmmə Hyala mə ghwəmə ki pə ghwəy ki na.

Fəti pə ghwəmmə di və tərənjw, ta mbə ghwəmmə kwəməvə piy tsaa kərə ma. ¹⁰ Dəhimmə tikə tə hidiy, ta vəghwə jəwə ka ghəshiy immə njasa di nəfə tsa shi. Ma dəmmə tsa mə ghwəmmə nacy, ta wəzə tsa ghwəmmə immə na, ka kəətimmə, ta mbə ghwəmmə nza ka mbəzli dəwdew nja ghənzə, ta kwa ndimndim. ¹¹ Ghala pətsa ka na vaa imməy, nja kwəma 'yahə'yahə na ka ghwəmmə favə, kala vəshi va ghwəmmə. Ma ntsaa sə'wati kwəma vay, ləy hwəm na aa taa sənay wəzə tsa kwəma va, kwəmaa təbanta kaa Hyala dza naa mənə, ka bancy zərkə ghənzə taa nza.

Kwəma ka məndi mənə məhərli dzəkən

¹² Ghwəy ghwəy shiy nəw kwəma Yesəw kiy, jihəvam, pəlhəm, pə ghwəy satinjwəy ta dza kwa kwəma kwa kwal Hyala. ¹³ War kwa kwal tsa tidid tsa, pə ghwəy dza. Əntaa mbəzliy cigəzlanə bəti tərə ma, wəzəba mbəlishi ghəshi na, ma nza ghəshi garəshi wəzə kwa kwal Hyala.

¹⁴ Pəlam kwal tsaa kwəməvə zərkə kwa jipə ghwəy lə mbəzli gwanashi, zhini ka pəla məninjwəy ka mbəzli dəwdew ni. Sa nzanay, war ntsa dəwdew tsa na saa dzaa nay Ndə sləkəpə lə mətse ci. ¹⁵ Məntim məhərli vantaa ndə mbə ghwəy ya kwətinj təhwəlay kwəməvə wəzə hwər tsa mənəti Hyala va ta mbəzli. Məntim məhərli vantaa ndə mbə ghwəy dzaa mənəy nja kəslifi darə 'yaghwakə na, ka na dza na, ka kəli, ka sanshi ngəra'wə kaa nihwəti mbəzli lə darə ci va. ¹⁶ Dibay, məntim məhərli vantaa ghwəy dzaa mənə kwəma ha'wə ha'wə na. Nəghətaa ghwəy fati ndərə tə shi wəzə ni ndanjwəy Hyala nja shi gəmgəm ni, njasa niy mənəti *Ezaw va ma. Sa dza nay, mba'a

panavə dikə Məkaji tsa nzana kaa məsakən tsa ci *Zhakwapə, war ta zəmə dafa kwətinj səda ci gwa'a tsəgha. ¹⁷ Dza ləy hwəm diba kiy, a ghwəmmə favə njasa niy zhini naa pəla təfə miy tsa dəy lə bərçi, dza tərəh ghəci tərhay. Ya tsəgha niy nzana, lə wahəta Ezaw niy zhiniy zhimbəyəy, niy mbay dəy zhiniy zhəghanti kwəma gəzəkə na kwa kwəma Hyala ghwəlaw.

¹⁸ Na ghwəmmə dəlagwa dzammə ghwəmmə naa dzəvəghay, dəlagwa tikə tə hidi gar ndənjwata mənədi njasa niy bəsəshi hwəlfə ka *Izərayel va ta səda nəzə kwatənə naw. Dəlagwa *Shinay niy bəsəshi ghəshi va ta səda nəzəy. A ghəshi niy nata ghwə mbə tsə mbəba birəw birəw birəw, mba'a ghəshi niy nata kwəsli tərənjw tərənjw na məba, kalaa nza wan pi tifa. Mba'a ghəshi favə səpapəli mbə gaka nja dərəzli van. ¹⁹ Mba'a ghəshi favə gaka təlimə, mba'a ghəshi favə məli Hyala mbə 'wanə. Dza mba'a hazləni niy kəsəvəshi. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə cə'wə Hyala va nəghətaa ghənzə zhiniy gəzanshi gəla kwəma va. ²⁰ Sa nzana 'yahə'yahə kwəma nəzə va və shi. Ma kə Hyala na: «Mənəim məhərli, mba'a kə ndə, ya dəbəkə kwəfaghata dəlagwa vay, mba'am pə'wanti lə hərəzli, paslamti» kə. ²¹ Kay, shiy niy nashi ghəshi vay, tərənjw niy dzamti ghəshi her shi, lə *Məyizəy ka gəzə: «Tapə yən dzəmbərə mbə gwərgwərə va hazləni» kə.

²² A na na ghwəy na ghwəy kiy, ta səda dəlagwa har mənədiy «Dəlagwa *Shiyanj» səəkə ghwəy garənjwəy. Mə pətsa nza məlmə Hyala kwa bəpə piy. Məlmə nə mənədi: «Məlmə Zherəwzalem mə ghwəmə» kə mənədi. Mbə məlmə va

12:10 12:10 Mt 5:48; Rm 5:2; Zhk 3:17 **12:11** 12:11 12:14; Zhk 3:17-18 **12:12** 12:12 Ezay 35:3
12:13 12:13 Fir 4:26 **12:14** 12:14 12:11; Cem 34:15; 1Kwər 7:15 **12:15** 12:15 Nəw 29:17;
Gal 1:6 **12:16** 12:16 Ghava 25:29-34 **12:17** 12:17 Ghava 27:30-40 **12:18** 12:18-19 Səvəri
19:16-22; 20:18-21 **12:20** 12:20 Səvəri 19:12-13 **12:22** 12:22 13:14; Gal 4:26; ShiZhnj 5:11; 21:2

ka vərəm tsa ka kwal Hyalaa basəva gwa'a gwa'a. Ka fal Hyala ghəshi lə vəshi. ²³ A ghwəy jakəŋwəy lə kwataŋa ndərazhi Hyala, shi tsasliti na slən tsa shi və mə ghwəmə, səəkəə dzəmbə dəvə Hyalaa dzaa sla ngwəvə ntsa tə hidī gwa'a gwa'a səəkəŋwəy ghwəy. A ghwəy tsəhəŋwəy kwa kwəma mbəzli dəwdəw ni va Hyala, dī naa gəzəy, məcakwə mbəzliy tsəhəshi mə ghwəmmə va Hyala. ²⁴ Dzəvəgha Yesəw səəkəŋwəy ghwəy. Ghəci ndə dimə ghən tsa kwa jipə Hyala lə mbəzli, li slati Hyala yəwən *sla kiri tsa slati na lə mbəzli tə mbərəkə miymiy ci shikəshi. Ni Yesəw va miymiy shəkati məndi tə hidiy, a ghəshi taŋamti ni *Abel va miymiy niy nza.

²⁵ Nana kiy, wəzəba məni ghwəy məhərli wəzə ta dī fəti ta kwəma gəzaŋwəy Yesəw. Ma mbərədzəy, mbəzliy niy dī ma fəti va Məyizə tsaa niy gəzəpə kwəma Hyala va tikə tə hidī niy. Təraŋw niy sahwə ghəshi ngəra'wə. Hanaba ghwəmmə ki, ka ghwəmmə mbəlimmə va ngəra'wə ghwəmmə kala dzaa dī fəti kaa Yesəw ghəci tsaa gəzəmmə kwəma səəkə mə ghwəmə na? ²⁶ Ghala pətsaa niy gəzə Hyala va kwəma kaa ka Izərayeləy, a hidī niy mənəkədihi. Sana kiy, mbə zhini naa gəzəmmə ndatsə: «Ta zhini dzeə mənəkədihi shiy kwətīŋ sədā dība, ka dza naa nza kwataka hidī shi dzeə mənəkədihi gwa'a tsəghaw, lə ghwəməta dza naa nza» kə. ²⁷ Mbə kwəma gəzəkə na va, nə na: «Ta zhini dzeə mənəkədihi hidī, kwətīŋ sədā dība» kəy. Ta kwəfəghə dza shi ngati na gwanashi, ka zamtəvashi dī naa gəzə. War shiy kwəfəghəshi ma dza naa tərə ta kwa ndimndim.

²⁸ Njana nzana mba'a Hyala dzaa ndammə pətsa sləkə na kwəfəghə ma kiy, mananta 'wəsa ghwəmmə, fal ghwəmmə lə nəfə kwətīŋ, ka məni shiy təbanta, ka hazləni və, ka ha'wə ti. ²⁹ Na kataŋ nay, ma Hyala ghwəmmə na nəw ghwəmmə kwəma nzə na, nja ghwə na, war ka tsə də'wə ghən tsa nzə birəw birəw birəw. Ta məni ngwəvə dza naa dzəkən mbəzliy məni kwəmaa təbanta ma.

13

Njasa ka mbəzli məni ta mbəə təbanta kaa Hyala

¹ Ə pə ghwəy dīva kwa jipə ghwəy nja ngwarməmə mbə nəw Yesəw *Kəristəw. ² Əntaa ghwəy zlay ka'wə ndə məlmə lə wəzə, ka fanci gwəci tsa ci kəghi tsa ghwəy ma. Ava tsəgha mənti nihwəti mbəzli niy nza, dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi ka'wəti mbəzli wəzə mba'a ghəshi fənəyshi gwəci tsa shi, kala sənashi mbəzli va ghəshi. Mbalaa ka kwal Hyala na shi va. ³ Zəzəm dzəkən mbəzli kasaghwa məndi kwa fərshina, war njasa nza ghwəy kwa fərshina va li shi kwərakwə. Zəzəm dzəkən mbəzli ghəzlitim, njasa nza ghwəy li shi jakə tə ghəzli ghəzlitishi məndi va dība.

⁴ Ya wa ndəy, ə kə fati ba-maa dzəti kwəma gəzə Hyala vaa dzəkən bəva. Mbəzliy bətəvashiy mba'a ghəshi ndəghwəti jakəva tsa shi dəwdəw. Sa nzanay, ta sla ngwəvə dza Hyalaa dzəkən mbəzliy məməni ghwərghwər lə dzəkən mbəzliy məni kwəma ha'wə ha'wə na.

⁵ Əntaa ghwəy dzaa banavə ghən tsa ghwəy kaa dī gəna ma, war vəshi pə ghwəy vəshi lə ni mbə dəvə ghwəy shiy. Sa nzanay a Hyala

12:23 12:23 Lk 10:20 **12:24** 12:24 8:6; 9:12; Abel: Ghava 4:10 **12:25** 12:25 6:4-6; 8:1; Səvəri 20:22 **12:26** 12:26 Səvəri 19:18; Azh 2:6, 21 **12:28** 12:28 13:14 **12:29** 12:29 Nəw 4:24 **13:1** 13:1 6:10; 10:24; 13:16; 1Pi 1:22 **13:2** 13:2 Ghava 18:1-8; 19:1-3; Zhəwbə 31:32; Rm 12:13; 1Tim 3:2; 5:10; 1Pi 4:9; 3Zhj 8 **13:3** 13:3 10:34; Mt 25:36 **13:4** 13:4 1Kwər 7:2-4; 1Tes 4:3-8 **13:5** 13:5 Nəw 31:6, 8; Flp 4:11-12; 1Tim 6:7-10

gəzəkə, a key: «Ma ghay, ka zlanə yaw ta kəetiŋa dzee, ya hwəm̄ba» kə. ⁶ Va tsəgha mbə ghwəmmə garəmmə, ka gəzə lə nəfə kwətiŋ, kala hazləni ma.

Hyalā kwa sləkəpə na saa kəətira.

Shiy tibeə hazləni və shiw.

A shi dza ndə vaa məntəraa? pə ghwəmmə.

⁷ Zəzə tə ghwəy dzəkən mbəzliy niy 'wan̄wəy kwal mbə kwəma Hyalā, mbəzliy niy gəzan̄wəy kwəma Hyalā. Nighətim njasa niy nəw ghəshi kwal Hyalā pa' va məti shi. A ghəshi niy banavə nefer shi kaa Hyalā. Nja ghəshi pə ghwəy məni kwərakwə. ⁸ Yesəw Kəristəw tsa sənay ghwəy vay, war ghəci va vay niy nzana ya kwatəŋa, ya ndatsə, ya pa' hwəm̄ba na, ka zhəghəva naw. ⁹ Mənim məhərli wəzə vantaa ghwəy gwəravəə nəwhwə nihwəti hwəlfə kwemər bənipə məndi va ghəngən ghəngən ni, mba'a ghwəy zlay kwal Hyalā. Wəzəba ndammə wəzə hwər tsa məntəmmə Hyalā va bər̄ciy dzəmbə nefer ghwəmmə na. Nza ghwəmmə mbəə nəw kwəma Hyalā ya pa' hwəm̄ba. Shi zəmə zəmə məndi ka naa bə bər̄ci kaa nefer mbə kwəma Hyalaw. Mbəzliy nəwvə shi bəni məndi vaa dzəkən shi zəməy, shiy tiba ghəshiy kəetishiy nzaw.

¹⁰ Ka ta Hyalā *ka Zhəwifə va niy ghəra sləni mbə *Gaska Hyalā niy nzay, ka zəməvə shi fə ghwəmmə ta ta Hyalā ghəshiw. Di naa gəzəy, məti Yesəw va tə ghwəmməy, ka kəetishi naw, sa nzanay war kwəma jiji shi na sa fə ghəshi ghən ti. ¹¹ Ka dikə tsa mbə *ka ta Hyalā ka Zhəwifəə dzay, tsəŋ bəvə miymiy saa dza səda tsa slan̄tim ta dəvə ci, ta dzəmbə pətsaa gwəramti dəwdew va, ta bə shiy kaa

Hyalā, ta mbə Hyalāa pəlata kwəma mbəzli jikir na. Ta na sliw tsa dəbəkə tsa vay, pərikə tə ngwəla, kala kama mbə məlmə ka məndiy ndanti. ¹² Ava tsəgha na məti Yesəw va kwərakwə ki, sa nzana mba'a məndi pəməkəvəri mbə məlmə ta pəesli. Dza mba'a miymiy ci shəkəshi ta mbəə pəlata kwəma mbəzli jikir na, lə ta mbə nəfə tsa mbəzli nza dəwdew. ¹³ Njana nzana tsəghay, zlatā kwəma jiji ka Zhəwifə ghwəmmə, dzammə ghwəmməə dzəvəgha Yesəw. A ghwəmmə sə'wa ha'wə tsa va jakə li. ¹⁴ Sa nzanay, tsa ghwəmmə pi nzəy ta kwa ndimndim va ghwəmmə tikə tə hid̄i niw. Gəzliŋə kə ghən tsa ghwəmmə ta pi nzəy tsa dza Hyalā ta bəmmə mə ghwəmmə. ¹⁵ Njana nzana tsəgha kiy, war fal pə ghwəmməə fal Hyalā ya hwəm̄ba tə mbərkə shi mənti Yesəw va tə ghwəmmə. Ka məjə'a ni ghwəmmə shi slaslanta ghwəmmə kwərakwə. Di naa gəzəy, fal Hyalā ghwəmmə kwa kwəma mbəzli gwanashi ya hwəm̄ba. ¹⁶ Əntaa ghwəy za ghən ta məni kwəma wəzə na ya hwəm̄ba ma. War kəeti pə ghwəy kəeti ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy lə shi va ghwəy. Sa nzanay, ghənzə na slasla shiy təbanta kaa Hyalā.

¹⁷ Danshim fəti kaa mbəzliy 'wan̄wəy kwal mbə kwəma Hyalā, ka məni kwəma cin̄wəy ghəshi. Ghəshiy, mbə ndəghwə na ghəshiy dzəkən piy tsa ghwəy, sa nzanay, ta dəw kwəma dza Hyalā və shiy dzəkən. War mba'a pə ghwəy mbə dən̄shi fəti wəzə kiy, ta ghəra sləni va dza ghəshiy dza lə vəshi. Kala dza pə ghwəy dən̄shi fətiy, lə zhə kwa hwər dza ghəshiy ghəra. Tsəgha kə kiy, ka dza sləni shi vaa kəetitəŋwəy ghalabaw.

¹⁸ Cə'wə pə ghwəy cə'wə Hyalā

13:6 13:6 Cem 118:6 **13:7** 13:7 6:12; 1Kwər 4:16 **13:9** 13:9 Rm 14:2; Kwəl 2:20-22; 1Tim 4:3
13:11 13:11 9:7; SləniTaH 16:27 **13:12** 13:12-13 11:26; Mt 27:31-33 **13:14** 13:14 11:9-10, 13, 16; 12:22, 28; Flp 3:20; 2Kwər 5:6; 1Pi 2:11; ShiZhj 21:2 **13:15** 13:15 Ef 5:19-20; Cem 50:14, 23
13:16 13:16 Gal 6:10; Flp 4:18 **13:17** 13:17 Ezhek 3:17; SləniKY 20:28-31; 1Kwər 16:16 **13:18** 13:18 10:22; Rm 15:30; 2Kwər 1:12; SləniKY 24:16

ya hwəm̄ba tə ghəy. A ghəy sənay mbəzli dewdew nefer ni nza ghəy, sa nzanay, shi wəzə niy di ghəy mən̄i ta mbəə təbanta kaa Hyala ya hwəm̄ba. ¹⁹ Ə cə'wəñwəy ya kwataka ta nee bəla difa, a ghwəy cə'wə Hyala tə ya, a ghənzə ndara kwal ta kwəmavə zhəghəvee zhəvəgha ghwəy.

²⁵ Məntəñwəy zhəhwər tsa nzə Hyala gwanəñwəy ki. Tifa kərayee, nza ghwəy nza.

Cə'wə ntsaa tsasli ti zliya na

²⁰ A Hyalaa bə zərkəə dzəti hidfi zhinikəmə Ndə sləkəmmə Yesəw kwa kwəli. Dzəghwa mba'a mən̄iy ndə ndəghwə shiy tsa dikə tsa, ta ndəghwəpə, sa nzana mba'a mət̄iy tə ghwəmmə. Ma sa shəkəshi miymiy ciy, mba'a Hyala slati kiri tsa 'war'war tsa, ta kwa ndimndim lə ghwəmmə. ²¹ Kəət̄itəñwəy Hyala, a ghwəy mbəə ghəranta sləni wəzə na di na. Ghənzə ghənzə Hyala də'wə ghən tsa nza dza naa ghəra naa təbanta va sləni wəzə na mbə ghwəmmə lə bər̄ci Yesəw *Kəristəw kwərakwə. Dzəti Yesəw Kəristəw kə mbəzliy fə shəndəkə, ta pa' kwa ndimndim. *Amin.

Kwa kərn̄i gəzə kwəma lə səkwəpə

²² A ngwarməhira, ə cə'wəñwəy ya, zləbatim kwəma na lə vəshi mbə nefer ghwəy. Sa nzanay, kwəmaa dzaa mət̄səhətəñwəy bər̄ci ta nəw kwəma Hyala na. Ma kwəma tsasliñwəy ya na mbə zliya nay, kwəma biti naw.

²³ Ə dəe gəzanəwəy, a ghwəy mbəə sənay, nanay, a mən̄di pəlay zəməmmə Timəte kwa fərshina. Mba'a kə dzaa tsəhəy tikə vəghee tan̄tanəy, ghəy li dza naa dza ghala pətsa dzee vaa madfi ta nighəñwəy.

²⁴ Səkwətəram mbəzliy 'wanəwəy kwal gwanashi, mba'a mbəzli mbə nəw kwal Hyala gwanashi. Mbə səkwəñwəy na ngwarməhimmə tə hidfi ka Itali kwərakwə.

**Zliya tsasliti
Zhakø
Kwøma dza
ghwømmøø gha
sønataa dzækøn zliya
na**

Zhakø tsa tsasliti zliya nay, zømbøghøy Yesøw na, kø møndi. Ma kø dæ'wø ghøn tsa ciy: «Yønøy, ndø ghøra sløni tsa Hyala mba'a sa Yesøw Køristøw nzee» kø. Løy hwøm sa mätiy Yesøwøy, a Zhakø tsa va niy møniy ka ntsa dikø tsa kwa jipø mbøzliy nøy Yesøw mbø Zherøwzalem (nighøm mbø zliya ka kwal Yesøw vøh 15:13-21, mba'a mbø Galatø 2:12).

Ghala pøtsa tsasli na zliya nay, ghøci mbø Zherøwzalem na, kø møndi. Ta vøli kaa mbøzli Hyala ndanishi tø hidfi gwanashi tsasliti na. Mbø zliya nay, dzækøn sløni dza mbøzli Køristøw møni kaa ghøn tsa shi, lø na dza ghøshiy møni kwa jipø mbøzli tikø tø hidfi gøzø Zhakø kwøma. Mba'a køø dfi gøzøø dzækøn kwømay, lø shi tikø tø hidfi ka naa pøghø, lø shi sønashi ghwømmø, nza møndi mbøø favø shi dfi na gøzø wøzø wøzø. Njasa pøghøti na va ghani ghwømmø lø radzama mbø miy gødøw, mba'a lø ghwø(vøh 3:3, 6), zhini mba'a pøghøti nzøy tsa ghwømmø tikø tø hidfi lø timbøtimbøø zlørhøta va tibata (vøh 4:14).

Avanay njasa nøywa kwøma mbø zliya na:

Vøh 1:1-8 Gøzø kwømaa dzækøn sø'wa kwøma, mba'a dzækøn cø'wø Hyala lø nøyfø kwøtiñ.

Vøh 1:9-11 Gøzø kwømaa dzækøn ndø cicikwø lø ndø shiy tsa tøyryw tsa.

Vøh 1:12-18 Dza kwama søøkø shiy høerø ndøa?

Vøh 1:19-27 Mba'a kø ndø favø gøzø kwøma Hyalay, ø køø møni kwøma favø na va.

Vøh 2:1-13 Ka tøra ghala ghwøy dzøghwa jipø mbøzli ma.

Vøh 2:14-26 Bø nøyfø kaa Yesøw lø møni sløni wøzø nay, ka tøyhøva ghøshiw.

Vøh 3:1-12 Gøzø kwømaa dzækøn ghani ndø ngøri.

Vøh 3:13-18 Gøzø kwømaa dzækøn mbøzli ka møyhøri.

Vøh 4:1-12 Njasa dza mbøzli Køristøw nzøy kwa jipø shi.

Vøh 4:13-17 pa' tø Vøh 5: 1-6 Gøzø kwøma kaa ka zhøghø døyvø lø ka gøna.

Vøh 5:7-20 Njasa dza mbøzli Yesøw sø'wa kwøma, lø njasa dza ghøshiy cø'wø Hyala kwa jipø shi, ka køøti mbøzliy shikøshi kwa kwal Hyala.

Søkwøpø

¹ Yøn tsasli na zliya na, yøn yøn Zhakø, ndø ghøra sløni tsa Hyala lø sa Ndø sløkøpø Yesøw *Køristøw.

Ø søkwee mbøzli Hyala gwanashi tihøyvørivashi dzar tø hidfi gwanashi.

Njasa ka ndø sø'wa kwøma mbø ngøra'wø

² Ma nøy ya kiy ngwarmøhiray, mba'a kø ngøra'wø køsøywøy ghøngøn ghøngøn kiy, vøshi pø ghwøy taa vøshi. ³ Sa nzanay,

a ghwøy søyay, mba'a pø ghwøy banavø nøyfø tsa ghwøy kaa Hyala, pa' ghala pøtsa dza ngøra'wø tsa vaa køyry kiy, ta kwømayvø børci dza ghwøy ta sø'wa kwøma. ⁴ Nanzø kiy, møni tø ghwøy møyhøri wøzø, øntaa ghwøy dali ma, sø'wa tø ghwøy, pa' tø kwa køni ngøra'wø. Mba'a pø ghwøy mønti tsøgha kiy, mbøzli Hyala køkamti kwøma dza ghwøy nza. Shiy tifa gar shøyashi ghwøy taa nza tsøgha kiw.

Døyw shiy va Hyala lø nøyfø kwøtiñ

⁵ Mba'a kə kwəma taŋanati bərci kaa tsahwəti ndə mbə ghwəyəy, dəw ghəci va Hyala, nza ghənzə canati zəzə kwəma wəzə na, nza məni. Ta canati dza na. Sa nzanay Hyala bānci na shiy kaa ya tsamaba ndə ci, lə wəzə hwər tsa nzə. Ka ini ndəw. ⁶ Mba'a kə ndəə dəw shiy va Hyalay, lə nəfə kwətiŋ kəə dəwshi. Kala məni ma ghən bakə bakə. Sa nzanay, ntsaa mənti ghən va bakə bakə ghəciy dəw shiy va Hyalay, yəmyəm na nəfə tsa tsava ndə lə ghərakwəli ka safə vaa tsəkwə, ka dzar li kwakə, ka dzar li kwakə. ⁷ Tsa tsəgha tsa va ndəy, əntaa ghəci taa təkə na, e dzaa kwəmavə shiy mbə dəvə Ndə sləkəmmə, kə ma. ⁸ Sa nzanay, aa mənti ghən tsa ci bakə bakə mbə shi məni na, kala garəy tə kwəma kwətiŋ mbə nəfə tsa ci.

Gəzə kwəmaa dzəkən ndə ndərma, lə ndə shiy

⁹ A ngwarməhira, a kə ndə ndərma tsa mbə nəw Yesəw *Kəristəw vəshi tərəŋw, sa nzana mba'a Hyala taa kafakati. ¹⁰ Ndə shiy tsa mbə nəw Yesəw kwərakwə bā na, a kəə vəshi tərəŋw, sa nzana mba'a Hyala zhəghəkəy ləy hwəm. Nanzəy, ta mətiy dza ndə shiy njasa ka mbərə ghwə vaa ghwəlita tə gamba. ¹¹ Sa ka viciy madita ta mbərə lə bərciy, ə ka kəslifi shiy ni'wə. Ma mbərə ghwə ti shi na, ka shikə tsəgha. Ka nza məgəla ti ghwəlaw. Ava tsəgha dza ndə shiy nza, ghala pətsa ka na kəslimbə ghən kən kwəma shi ci, mba'a dzaa mətiy, njasa ka mbərə ghwə vaa ghwəlita.

*Dza kwama səəkə shiy həərə ndəə dzəmbə *kwəma jikir naa?*

¹² A ngwarməhira, ə gəzəŋwəy ya, ma ntsaa sə'wati ngəra'wə va ghəci kəsəy, kala zhəghanavə hwəm kaa

Hyalay, ə kəə vəshi tərəŋw. Sa nzana mba'a kə sə'wamti gwa'ay, ta kwəmavə zhəmə ci dza naa dza. Ghənzə na piy tsa kədi ma, sa gəzəkə Hyala va bānshi kaa mbəzli nzə di na. ¹³ Mba'a pə gha tərəŋaa dzəmbə məni jikirəy, əntaa gha dzaa gəzə na: «Hyala məntəra na» pə gha ma. Sa nzanay shiy tifa gar həərəti Hyala ta məni jikirəw. Ghənzə də'wə ghən tsa nzə bā na, ka həərə ndəw. ¹⁴ War shi təkə ndəə dzəkən shi, ka səkwa nzəghə ci ti shi, ka naa ngədi ndə mbə nəfə tsa ci ta məni *kwəma jikir na. ¹⁵ Ma sa ka nzəghə ndə va mətəhəta dikə ki na, irətsə ndə mbə məni kwəma jikir na ki. Dzəghwa sa ka jikir mətəhəy na, mba'a bānakə məti, mba'a piy tsa ci zay ki.

¹⁶ A ngwarməhira dēe ni tərəŋw ni, ghənzə tsəgha kiy, əntaa ghwəy taa zəzə va Hyala səəkə bəzə kən ghəy, pə ghwəy ma. ¹⁷ War shiy gwəramti wəzə, shi kama fəti tar bəla shi na shi vəlimmə Hyala səəkə mə ghwəmə. Ghənzə saa ngati kar vici lə tir mba'a sasərkwəhi mə ghwəmə. Ta na nanzəy, ka mbərəva na nja vici, ka səəmə, ka pəkwa mba'a zlanwəy mbə kwəsliw, war waŋ pi na gwa'a tsəgha na nanzə. ¹⁸ Hyala də'wə ghən tsa nzə tarəvə na ndammə piy tsa kədi ma səvəri mbə kwəma nzə gaga na, ta mbə ghwəmmə nzaa kwa taŋa mbə shi ngati na gwanashi.

Mba'a kə ndə favə kwəma Hyalay, ə kəə məni njasa gəzəkə kwəma va

¹⁹ A ngwarməhira, fəti tə ghwəy ghən ta kwəma dzee na ta gəzə wəzə wəzə! Mba'a kə mbəzliy gəzəŋwəy kwəmay, a pə ghwəy fati wəzə di, əntaa ghwəy dzaa dərəŋwəy ta zləba ma, əntaa nəfə tsa ghwəy dzaa sati taŋtaŋ difa ma. ²⁰ Sa nzanay, ntsa satiy nəfə tsa ci

1:6 1:6 5:13; Mt 7:7; 21:21-22; Ef 4:14 **1:9** 1:9 2:5 **1:10** 1:10-11 Zhəwbə 14:2; Cem 90:5-6; Ezay 40:6-8 **1:10** 1:10 5:1 **1:12** 1:12 5:11; 1Kwər 9:24-25 **1:13** 1:13 Fir 19:3; 1Kwər 10:13 **1:14** 1:14-15 Rm 6:19-21; 7:7-10; 1Zhŋ 2:16-17 **1:17** 1:17 Ghava 1:14-18; Mt 7:11 **1:18** 1:18 Zhŋ 1:13; Rm 8:19-23; 1Pi 1:23 **1:19** 1:19 3:2; Fir 15:1; NdəSən 7:8-9

na, shiy tøbanta kaa Hyalaa mæni naw. ²¹ Va tsøgha na kiy, a pø ghwøy zhøghanavø hwøm kaa shi jikir ni mbø nefer ghwøy, zlayøm mæni ndërøm kwa jipø ghwøy. Møntim ghøn tsa ghwøy jøw jøw kwa kwøma Hyala, ma nza ghwøy zløba kwøma nzø ndanwøy na mbø nefer ghwøy. Sa nzanay a bærçi va kwøma nzø va ta mbølantønwøy.

²² Øntaa ghwøy taa bærkø na, war favø ma ghøy kwøma Hyalaa dzøghwa slømø ghøyøy, gwa'a na tsøgha, pø ghwøy ma. A aw! Mæni pø ghwøy mæni shi favø ghwøy Hyala gøzækønwøy mbø kwøma nzø gwa'a. ²³ Ma ntsaa favø kwøma Hyala kwataka læ slømø ci, kala mæni may, yøm na læ ntsaa nighæti ghøn tsa ci kwa nighø mæti, ta nay njasa nza na. ²⁴ Dzøghwa sa zhøghætøvay na na, ka dzay. Dza dønwøzl zamti ghøn ta shi nashi na va mbø kwøma ci tsøgha nza'jøw. ²⁵ Ma na ntsaa dī jangø shi gøzanakø *kwøma pøhæti Hyala wøzø, ka zøzøø dzækøn shi ya hwømbyay, mæniy na nja ntsaa favø kwøma va læ slømø gwa'a tsøgha, nza'jøw zamti ghøn tiw. Ta dzaa mæni kwøma favø na va dza na na naci. Ta tæfanati miy dza Hyalaa dza mbø sløni ci mæni na gwa'a. *Kwøma pøhæti Hyala va dæwdæw na mbølikøvørimmø na mbø døvø *kwøma jikir na.

²⁶ Mba'a kø ndø bærkøti ghøn tsa ci: «Ma yøn neyey, ndø nøw kwal Hyala nzee» kø, zhini ka ndagha kwøma vøtøghø vøtøghøy kala zøzø may, ava tsava ndø søæti ghøn tsa ci. War gømøy nøw na kwal Hyala. ²⁷ Ma ntsaa nøw Didi Hyala læ nøfø dæwdæw njasa dī nay, ntsaa fø ghøn ta køæti mæzhætiti, læ mi'i mbøreketi dzar mbø ngøra'wø tsa køn shi na. Ka ndøghwø ghøn tsa ci wøzø va

nzøghø shi tø hidfi søøkøø dzømbø nøfø tsa ci, ta mæni kwøma jikir na.

2

Ka tæra ghala ghwøy dzømbø mbøzli ma

¹ A ngwarmøhira, ma ghwøy ghwøy mbøzliy zløbavø kwøma Ndø sløkømmø Yesøw *Køristøw, ntsa nza shøndøkø tiy, øntaa ghwøy dzaa tæra ghala dzømbø mbøzli ma. ² Nja pøghø shiy sønzenva: Dzøghwa mba'a mbøzli søøkøshi bakø ta dzømbø basøva tsa ghwøy. Dza tsahwæti ti shi mba'a pakøn kwøbenjer tøरणw tøरणw ni, læ ja'wa ka tøbø kwa døvø ci. Ma tsahwæti na, ndø ndërma, mba'a pakøn kwøbanj tsa halihali tsa. ³ Dzøghwa mba'a ghwøy ka'wæti tsa pakøn shi tøरणw ni va. Ma pø ghwøy na: «Ndi tikø, nzøyña tø pøtsaa gwøramti wøzø» pø ghwøy. Ma kaa ndø ndërma tsa va na: «Garøña tsøgha tarba na na gha. Aw na, mba'a gha søøkøø nzøyña tikø tø hidfi» a pø ghwøy ngæci. ⁴ Mba'a pø ghwøy mænti tsøghay, ghala sava tøraghwa ghwøy kwa mbøzli va basa. Tsøgha kiy, aa tæra ghwøy ghala dzømbø mbøzli læ tøkø kwøma ghwøy va gømgøm na tikø tø hidfi, mænta na nja tøkø na Hyala kwømaw.

⁵ A ngwarmøhira dæe ni tøरणw ni, favø tø ghwøy e gøzanwøy kwøma. Wa Hyala tøravø na mbøzli ka ndërma tø hidfi, a ghøshi nza ka shiy tø zløba kwøma Hyala, nza ghøshi nza mbø mbøzli sløkø na, njasa niy gøzøkø na va sløkø mbøzli nzø dī na. ⁶ Ma dza ghwøy na ghwøy ki na, mba'a ghwøy ndëramti ka ndërma. Ndøba mbøzli nza shiy va vø shi sa sanwøy na ngøra'wø gøm, ka køæsønwøy dzæti ngwøvø nø ya shiki? ⁷ Ghøshi na ka sawa

1:21 1:21 Kwøl 3:8; 1Pi 2:1 **1:22** 1:22 2:17; Mt 7:24, 26; Rm 2:13 **1:25** 1:25 2:12, 24; Cem 19:8; Zhj 13:17; Rm 8:2; Gal 6:2 **1:26** 1:26 3:2, 10; Cem 34:14; 141:3 **1:27** 1:27 Cem 10:14, 18; Ezay 1:17; Mt 25:35-36 **2:1** 2:1 2:1-9; Nøw 1:17; 10:17; 16:19; 2NøMezh 19:7; Zhøwbø 34:19; Cem 82:2; Fir 24:23; Mt 5:45; SløniKY 10:34; Rm 2:11; 10:12; Gal 2:6; Ef 6:9; Kwøl 3:25; 1Pi 1:17 **2:5** 2:5 1:9; Lk 6:20-21; 1Kwø 1:26-28; ShiZhj 2:9

sløn tsa Yesøw Køristøw va wøzø tsa haranwøy Hyala li.

⁸ A Hyala pøhøti kwøma kaa mbøzli sløkø na, saa tsaslita va mbø zliya nzø. Ma køy: «Di nihwøti mbøzli gwanashi njasa dī gha va ghøn tsa gha kwørakwø» kø. Mba'a pø ghwøy kəsøvø *kwøma pøhøti na va bekir diviy, nja mbøzøkwø na va Hyala tsøgha. ⁹ Mba'a pø ghwøy tøra ghalaa dzømbø mbøzli ta ka'wøshiy, jikir na tsava mønti ghwøy. A *kwøma pøhøti Hyala ndanwøy føti, sa dīti ma ghwøy føti ta kwøma va. ¹⁰ Ya ø nøwamti ndø kwøma pøhøti Hyala gwa'a gwa'a, dza na mba'a zlata nahwøti mbø kwøtin, kala nøwtiy, dīti føti na ti gwanataw. A ngwøvø Hyala taa nza køn. ¹¹ Nanzøy, a Hyala gøzøkø, a køy: «Əntaa gha møni ghwørghwør ma» kø. A kø dibay: «Əntaa gha pøesli ndø ma» kø. Ya ø møni ma gha ghwørghwør, mba'a pø ghaa pøesli ndøy, dīti føti gha ta kwøma pøhøti na va gwanataw. Tsøgha na va Hyala. ¹² Ta møni ngwøvø dza Hyalaa dzøkøn ghwømmø lø kwøma pøhøti na va mbølikøvørimmø mbø dövø *kwøma jikir na. Va tsøgha na kiy, møntim møhørlī ta kwøma gøzø ghwøy lø ta shi møni ghwøy. ¹³ Sa nzanay, ka dza Hyalaa møni zhøhwør ta sla ngwøvøvø dzøkøn ntsaa dī ma møni zhøhwør ta nihwøti mbøzliw. Mba'a kø ndø møni zhøhwør ta mbøzliy, ka dza Hyala slanci ngwøvøw, ta zhøhwør dza na ti kwørakwø.

Banta næfø kaa Hyala lø ghøra sløni wøzø nay, ka tøhøva ghøshiw

¹⁴ A ngwarmøhira, a nø yay, ya ndø ni: Yønøy, e banavø næfø tsee kaa Hyala, kø, kala møni sløni gøzøkø Hyala ghøciy, ta mbøliy dza na va gøla næfø tsa banavø na va kaa Hyala tsøgha tsa na? ¹⁵ Aa

nza sønzenva, mba'a nihwøti ngwarmøhimmø mbø nøw Yesøw tifa, kala kwøbenjer vø shi, kala shi zømə vø shi. ¹⁶ Dza sa nashi gha tsøgha, ma pø gha ngøshi na, køtitønwyø Hyala, mbalam bøghøzlivam, ka zømə shiy ngøslø ngøslø ghwøy. Mbalam nza ghwøy nza kwørin, pø gha. Ghwøy inti ngwarmøhinwøy ta shiy tsøgha ki na, wøzø na na? ¹⁷ Ava war tsøgha na lø banta næfø kaa Hyala kwørakwø ki. War mba'a kø ndø ni, yønøy, e banavø næfø tsee kaa Hyala, kø, kala møni sløni gøzøkø Hyala ghøciy, wøzø naw. Tø gøm nø na, e banavø næfø tsee kaa Hyala, kø. Njasa banavø ma na na tsøgha.

¹⁸ Ya ndø ni, a tsahwøti ndø banavø næfø tsa ci kaa Hyala. Ma tsahwøti na, ka ghøra sløni gøzøkø Hyala, køy. Ma dzee ni kaa ntsaa banavø næfø tsa ci va kaa Hyalay: Citøra nda njaa banavø gha næfø tsa gha kaa Hyala, kala ghøra sløni gøzøkø na gha. Ma nzee citøna sløni gøzøkø Hyala ghøree, ta mbø ghaa sønay søvøri mbø sløni va, e banavø næfø tsee kaa Hyala, pø gha, dzee ni. ¹⁹ A gha zløbavø kwøma nø møndi va kwøtinntaa Hyala, kø møndi. Wøzøa nava, ya hyelerøy, a ghøshi zløbavø kwøma va kwørakwø. Ghøshi na, ka gwørgwøwø, ka hazløni vø tønøw.

²⁰ Ma ghay, ntsa caslakø møhørlī tsa nza gha. Ka dī gha yøn citøna, ndø banavø næfø tsa ci kaa Hyala gwa'a tsøgha, kala ghøra sløni gøzøkø Hyala ghøci na møk na tsøghaw, pøn na? ²¹ Zøzøtiy dzøkøn jijimmø *Abøraham. Tawa bøti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzøghwa kwøma nzø kala hazløni mbø næfø cia? Sa ghøratī na sløni gøzanakø Hyala na, sa bøvø na zøghwø ci *Izakø, ka dza ta slanti kaa Hyala.

2:8 2:8 SløniTaH 19:18; Mt 22:39; Rm 13:9 **2:9** 2:9 2:1 **2:10** 2:10 Mt 5:19; Gal 3:10; 5:3 **2:11** 2:11 Søvøri 20:13-14 **2:12** 2:12 1:25 **2:13** 2:13 Mt 5:7; 7:1; 18:32-35 **2:14** 2:14 Mt 7:21; 1Zhj 3:17 **2:15** 2:15 Mt 25:35-36 **2:17** 2:17 Gal 5:6, 16, 22-24; 1Zhj 3:18 **2:19** 2:19 Nøw 6:4; hyeler: Mt 8:29; Mk 1:24 **2:21** 2:21 Ghava 22:9, 12; Rm 4:1-5, 13-16, 19-22; Ebr 11:17

²² Nay gha, sløni ghøratl *Abøraham va na, jakø ghønzø lø nøfø tsa ci va ßanavø na kaa Hyala køsa. Sløni ghøratl na vay, ghønzø mønti na Abøraham ka ntsaa ßanavø nøfø tsa ci kaa Hyala katanj katanj. ²³ Tsøgha ghønzø mønta nja kwøma tsasliti møndi va mbø Zliya Hyala. Saa ni va: Sa zløbavø Abøraham kwøma gøzøkø Hyala, mba'a ßanavø nøfø tsa ci, va tsøgha ßøti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzøghwa kwøma nzø kala hazløni tifa, kø. Na har Hyala ka madigata. ²⁴ Ka nay gha tsøgha køsa, ka ndø nza ka ntsaa dzaa mbay dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni tifa, tø sa ßanavø ndø nøfø tsa ci na gwa'a tsøghaw. Awø, lø sa møni ndø sløni gøzøkø Hyala na difa.

²⁵ Ava tsøgha na difa lø nahwøti mægwømba kwa ghwørhwøer mali nza sløn tsa nzø vaa *Rahabø. Ghala vøghwø tsaa ghwønikø ka *Izørayel ka kwal shi ta nighø mølmø kar Rahabø vay, mba'a mali va niy ka'wøtishi køghi tsa nzø wøzø. Mba'a cintishi tsahwøti kwal nza ghøshi mbølishi. Tø sløni mali va va wøzø na mønti na kaa mbøzli va ßøti Hyala ka maliy dzaa mbay dzøghwa kwøma nzø kala hazløni tifa.

²⁶ War njasa ka vøgha ndø vaa nza, piy søvøriy mbø, møti møti kiy. Ava tsøgha na ßanta nøfø kaa Hyala, kala møni sløni gøzøkø na kwasøbø. Njasa ßanavø ma ndø nøfø tsa ci na tsøgha.

3

Ndøghwøtim ghani ghwøw wøzø wøzø!

¹ A ngwarmøhira, øntaa ghwøw taa nzøghøwøw ta nza ðanßa ka ßøni shiy kaa mbøzli ma, sa nzanay a ghwøw sønay, caslakøßa ngwøvø ghwømmø, ghwømmø ka ßøni shiy kaa mbøzli dza naa nza kaa nihwøti mbøzli. ² Ghwømmø ghwømmø ke

ngøriy, dalalay mømøni ghwømmø jikir lø kwal ghønghøn ghønghøn. War mba'a kø ndø kala mbølikø gøzø *kwøma jikir na søvøri mbø miy tsa ciy, tsava ndø na ntsaa kørkamti kwøma na. Ntsaa mbø ndøghwøti ghøn tsa ci va kwøma gømgøem na gwanata na tsava ndø. ³ A ghwømmø sønay, mba'a pø ghwømmø fanambø radzama mbø miy tsa gødøwøw, nza ghøci mbø ði føti ta ßømmøø dzøti pøtsa ði ghwømmø ka naa nza. ⁴ Zøzøtim dzøkøn kwambøwal difa. Ya tsøgha na dikø tørønøwøw, lø shiy jøwø tsøtsø ka ntsaa kabøø zhøghø dza kwa pøtsa ði na gwa'a. Ya war ø søkø safø ka zhøghø vø na, war ka dzay dzøti pøtsa ði na. ⁵ Tsøgha na ghani ndø difa. Ghønzø na shi jøw ni tø vøgha ndø, zhini difa ki na, li ghwømmøø køli ghøn tsa ghwømmø.

A ghwømmø sønay, sa ka ndøø tøratl ghwø tø tipø jøwø tsøtsøw, kar naa møtsøhøta ka ndamti gamba dikø tørønøw. ⁶ Yømyøem na ghani nata gha va lø ghwø. Ghønzø ka naa ßøkø kwøma jikir na kaa ndø dalala. Zhini mba'a ghønzøø lidivøri nzøw tsa ghwømmø lø gøzø kwøma jikir na va ka naa gøzø. Kar naa lidivøri nzøw tsa ghwømmø, ka gha tø vici ya ghwømmø pa' tø vici møti ghwømmø. Gøzø kwøma jikir na va ghani ghwømmø nay, va *ndø jaka tsa Hyala søkø na. ⁷ A ghwømmø sønay a børci va ndø ngøri ta iti døbøkø ghønghøn ghønghøn. Ya shi kwamti ghyanakø ni, ya 'yegwøwøw zli tø ghwøwø, ya shiy dza lø hwøw, ya kørpi mbø yam gwa'ay, a ndø ngøriy mbay itishi. ⁸ Ma na ghani nanzøw, ndø tifa ya kwøtinj gar itiw. Ya njaa dzøghø ndø i nzøw, ka iva naw, sa nzanay, ghani ghwømmø na na, shi gømgøem ni na. Ghønzø ðø'wø ghøn tsa nzøw, darø kwa

2:23 2:23 Ghava 15:6; 2NøMezh 20:7; Rm 4:3
2:26 2:17, 20 3:2 3:2-10 Cem 141:3; Fir 10:19
Fir 10:19; Mt 15:11, 18-19 3:7 3:7 Ghava 9:2
Ghava 1:26-27

2:25 2:25 Zhø 6:17; Mt 1:5; Ebr 11:31 2:26
3:2 3:2 1:26 3:3 3:3 Cem 32:9 3:6 3:6
3:8 3:8 Cem 140:4; Rm 3:13; Ef 4:29 3:9 3:9

pøesli ndø na. ⁹ Lø ghani ghwømmø va ka ghwømmø fal Dømmø tsa slækøpø. Zhini li ghwømmø bazla mbøzli Hyala, shi ngati na war we' ghøn tsa nzø difa. ¹⁰ Fal sløn tsa Hyala, lø bazla mbøzli na, war lø ghani kwøtiŋ na va gøzøva na. E gøzanwøy kiy ngwarmøhiray, øntaa ghwømmø møni gøla shi tsøgha ni va ma. ¹¹ A ghwømmø sønay yam wøzø ni lø yam ndezhekø niy, ka hwø ghøshi kwa kə'wø tsa kwøtiŋ tsaw. ¹² Zhini ðay ngwarmøhiray, a ghwøy sønay, ma dønŋw daskway, ka mbay naa yati ya shøkønøw, tsøgha hikøni ða, ka mbay naa yati ya daskwaw. Ava tsøgha na kwørakwø ki, ka mbay yam ndezhekø niy zhøghøshi ka yam wøzø niw.

Møhørliy søkø va Hyala

¹³ Ndø mbø ghwøy mba'a møhørlivø, mba'a sønata kwøma na? Mba'a kø tibay, cikøvøri ghøci kaa mbøzli lø nzø tsa wøzø tsa, lø ghøra sløni wøzø na, kala møni ma føgø, war lø møhørlivø. ¹⁴ Mba'a kø ndø ni: «Ndø møhørlivø nzee» kø, ka hørhø ghøci va nihwøti mbøzli, ka møni shiy war ta tsa ci ghøn, ta mbøø tanøti mbøzli gwa'a tsøghay, ghøn tsa ciy fal tsava ndø tø gøm, dzørvø ciy slasla tsava ndø. ¹⁵ Ma gøla na tsøgha na va møhørlivø, møhørlivø søkø va Hyala naw. Saa søkø mbø zøzø kwøma tikø tø hidivø lø mbø zøzø kwøma ndø ngøri na nava, va *ndø jaka tsa Hyala søkø nava møhørlivø. ¹⁶ Dzøghwa tø pøtsa nza hørhø kwa jipø tsa mbøzli, ya tsamaða ndø na, war tsa ci ghøn sa tøkø naa dzøkøn gwa'a tsøghay, nihwøti shiy tifa ka dzava lø kwal tsa shi kwa jipø shi ghwølaw. Ya tsamaða jikir na ta nza dza na tifa kwørakwø. ¹⁷ Ma na møhørlivø søkø va Hyalay, kwøtitana. Ntsaa kwømavø gøla nava møhørlivø, døwðew na nøfø tsa ci. Ka gøzø kwøma zørkøø dzøghwa jipø

tsa mbøzli. Kwøð kwøð nøfø tsa ci. Wøzø nzø tsa ci lø mbøzli. Ka møni caslakø ghønøw. Ka møni zhøhwørtanihwøti mbøzli. Ka møni sløni wøzø na. Ka tøra mbøzli na ta ka 'wøshiw. Ka dakø mbøzli na lø gøzø kwøma pørikø tø ngwølaw. Shiy gwøra mbø shi va gwanashi kiy, a kø ndø kwømavø nøfø tsa døwðew tsa. ¹⁸ Ma mbøzli gøzø kwøma zørkøø dzøghwa jipø mbøzli, ø ka ghøshiy jakø ghøn tsa shi lø nihwøti mbøzli ta mbøø nzøyshiy wøzø li shi. Na shi sløni møni ghøshi gwa'ay, war saa vashanta nøfø tsa Hyala.

4

Ka nza ghwømmø mbøzli dvi shi tø hidivø ma

¹ A ngwarmøhira, a shiy mønishi va nza ghwøy war lø mbøzli kwa jipø ghwøy, war ka høhøørvøaa? Shi søkwa hwøtøl tsa mbø nefer ghwøy va ti shi, ngødønŋwøy vici va vici vay, ghøshi ka naa ðøkø shi vaa dzøghwa jipø ghwøy. ² Mba'a ghwøy mawti nihwøti shiy na, a kwømavøshiy ghwøyøw. Ka ghwøy dza ki na, ka dvi bakwamti nihwøti mbøzli ta kwømavø shi va. Ka maw shiy ghwøy na, ka kwømavøshiy ghwøyøw. Va tsøgha ka ghwøy høhøørvøa kwa jipø ghwøy, ka mbøzli ki. Ma shiy mønishi kwømavø ma ghwøy shi dvi ghwøy va kiy, sa nzana, kala dvi ghwøy døwshiy va Hyala, a ghønzø ðønŋwøyshiy. ³ Ya ø døw ghwøy shiy va Hyala, kala ðønŋwøyshiy ghønzø, sa nzana lø zøzø kwømaa kama wøzø na ghwøy døwshiy na. War ta tihø ghøzli tar tsa ghwøy ghøn ghwøy døwshiy gwa'a tsøgha. Ka ini nihwøti mbøzli ti shi.

⁴ Ghwøyø, ka nøw Hyala ghwøy lø nøfø kwøtiŋøw. Sønay ghwøy, ma ntsaa ðanavø nøfø tsa ci kaa shi tikø tø hidivø na, *ndø jaka tsa Hyala na pø ghwøy sa? Na nava mba'a kø ndøø dvi ðanavø nøfø tsa

3:12 3:12 Mt 7:16 **3:13** 3:13 Rm 12:16 **3:14** 3:14 1Kwø 3:1-3; Gal 5:20-6:4 **3:15** 3:15 1:5, 17 **3:17** 3:17 Mt 5:48; 1Kwø 13:4-7; Gal 5:22-23; Flp 1:9-11 **3:18** 3:18 Mt 5:9 **4:1** 4:1 Rm 7:5; 1Pi 2:11 **4:2** 4:2 1Zhŋ 3:16 **4:4** 4:4 Mt 6:24; Zhŋ 15:18-19; 1Zhŋ 2:15

ci kaa shi tikə tə hidiy, a tsava ndə zhəghəy ndə jaka tsa Hyala. ⁵ Əntaa ghwəy bəti kwəmaa tsaslita va mbə Zliya Hyala, nja kwəma gəmta na ma. Ma kə kwəma vay: «Ka di Hyala nihwəti shiy nza mbə nefer ghwəmmə dzəghwakən Safə tsa nzə va fambə na mbə nefer ghwəmmə tepəw» kə. ⁶ Va tsəgha məntəmmə Hyala wəzə hwər tsa nzə dikə tsa, nza ghwəmmə mbəə zhəghanavə hwəm kaa shi tikə tə hidfi. Njasa gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala, ma kə məndiy: «Kar Hyalaa di kwəma ka məməni fəgəw. Kaa mbəzliy mənti ghən tsa shi jəw jəw ka naa məni wəzə hwər tsa nzə» kə məndi.

⁷ Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy di fəti va Hyala tərənəw, ka zhananci ghən kaa ndə jaka. Ma ghalabay, nza hwəy kərakəə zlanəwəy. ⁸ A pə ghwəy kətivaa dzəvəgha Hyala, nza ghənzə kətivaa dzəvəgha ghwəy kwərakwə. Ghwəy ghwəy mbəzliy məni jikirəy, yabantim *kwəma jikir na tə dividivi ghwəy. Ghwəy ghwəy shiy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəlay, ə pə ghwəy yabanti nefer ghwəy. ⁹ Cəlikwə, pə ghwəy məniəwəy, va kwəma jikir na mənti ghwəy kwa kwəma Hyala. Wahə pə ghwəy wahə, ka təhwəni ghən tsa ghwəy. Ka 'wəshi ghwəy ma, ə pə ghwəy wahə, ka vəshi ghwəy ma, ə pə ghwəy tifəmə. ¹⁰ Məntim ghən tsa ghwəy jəw jəw kwa kwəma Ndə sləkəpə, ma nza kafakatənəwəy.

Əntaa ghwəmmə ndərə nihwəti ngwarməhimmə ma

¹¹ A ngwarməhira, ka zəmə mətsəni nihwəti mbəzli ghwəy ma. Ma ntsaa zəmə mətsəni mbəzli, ka ndərə shiy, tsava ndə na, dzəkən *kwəma pəhəti Hyala gəzakən na *kwəma jikir na, zhini kaa kwəma

va ghəci bənavə fəti diba. Mba'a kə ndəə bə fəti kaa kwəma pəhəti Hyala kiy, ndə di fəti ta kwəma va na tsava ndə ghwəla kiw. Ndə sla ngwəvəə dzəkən məniy na ghalaba. ¹² Hyala kwətita na kwa pəhə kwəma ta nəw məndi, zhini ghənzə kwətita kwa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli. Ghənzə kwətita na sa nza bərci və gar mbay mbəlantəmmə, zhini ghənzə saa dzaa mbay zantəmmə. Gha na gha kiy, a ndə bəti gha ghən tsa gha, bənci gha fəti kaa ndə nja ghaa?

Əntaa ghwəmmə kəli ghən ma

¹³ Favə tə ghwəy kwəma dəe na gəzanəwəy wəzə di. Ghwəy ghwəy mbəzliy ni va: «Ndatsə, ya həzliməy, ta madi dza ghəy ta wə mbə məlmə tsa' na va, ta dzaa nzəyənəy mbə, ka mənti piya, ta zhəghə dəvə mbəba, nza ghəy zəməvə gəna tərənəw» pə ghwəy niy, ¹⁴ sənashi shiy dzaa məniva həzlimə ghwəy, ghwəy shiy gəzə kwəma va tsəgha na? A ghwəy sənay nzəy tsa ghwəy tə hidiy, dəkwə tsətsə na, nja timbətimbəə nza va tə kədi van nza'jəw na, mba'a zata. ¹⁵ Ma niy təbə gəzə kwəma ghwəy nzay: «Mba'a kə Hyala zləbati zlay piy tsa ghwəmmə kwəriənəy, ta məni shi tsa' ni dza ghwəmmə, ya ni tsa' ni» ka ghwəy ni nza. ¹⁶ Dza ghwəy kiy, kala gəzə ma ghwəy tsəgha. Ka məni war fəgə. Ka kəli ghən tsa ghwəy lə kwəmaa səvəri mbə miy tsa ghwəy. Gəla kəli ghən tsa tsəgha tsa va kiy, kwəma gəmgəm na na.

¹⁷ Nay ghwəy na, mba'a kə ndə sənashi məni shi wəzə ni, kala mənishi ghəciy, kwəma jikir naa mənti tsava ndə.

4:6 4:6 4:10; Fir 3:34; Mt 23:12; 1Pi 5:5 **4:7** 4:7 Ef 6:12; 1Pi 5:8-9 **4:8** 4:8 Cem 18:21, 25; Ezay 1:16; Zak 1:2-3; Mala 3:6-7 **4:9** 4:9 Lk 6:25 **4:10** 4:10 4:6; 1Pi 5:6 **4:11** 4:11 Cem 101:5; 1Pi 2:1 **4:12** 4:12 Rm 14:4; 1Kwər 4:5 **4:13** 4:13-14 Fir 27:1; Lk 12:18-20 **4:14** 4:14 Zhəwbə 7:9-10; Cem 39:6 **4:15** 4:15 SləniKY 18:21; Rm 1:10; 1Kwər 4:19; 16:7 **4:16** 4:16 1Tim 6:17; 1Zhnj 2:16 **4:17** 4:17 Lk 12:47

5

Məni məhərli mbəzli ka shiy, va kwəmaa dzaa dzəkən shi

¹ Nana kiy, favə tə ghwəy kwəma dəe na gəzanwəy wəzə, ghwəy ghwəy ka shiy. Ghatim təhwəni, ka ngəlvə va ngəra'wə tsaa dzaa səəkəə dzəkən ghwəy. ² A shi ghwəy ghwəbantəvashi. A mbərtə ndəbamti ləkəwəsahi hwəy gwa'a. ³ Dzəghwa tsahi mbəzə va ghwəy lə gəna ghwəy na, mba'a viya zəmantishi. Viya tə gəna ghwəy vay, ghənzə ciwəy na, ma shi bəsəti ghwəy va gwa'ay, shi gəmshi ni ghəshi, kə. Ta zəmantı vəgha ghwəy dza viya, njasa ka ghwə vaa ndəhwə ndə. A ghwəy sənay, mbə kwa kəni vəghwə nzam, zhini ba na war ghwəlanwəy mbə bəsə shi ghwəy. ⁴ A wanavə zhəmə mbəzliy məniwəy shiy səəkə kwamti ghwəyəw. Fam gaka təhwəni mbəzli va, sa bəti ghəshi nəfəə dzəkən ghwəy. A gaka wahə shi tsəhəta va Hyala kwa sləkəpə, sa nza bərçi və ka tanəti ya nimaba shiy gwa'a gwa'a. ⁵ Ghwəy ka shiyəy, mbə ngwaba'a lə mbə vəshi na nzy tsa ghwəy tikə tə hidı ni, ka zəmə shi dı ghwəy. Dza ghwəy, ndəgha ndəgha, ghwəy ndəghamtəvanwəy, nza Hyala slanwəy ngwəvə, njasa ka mbəzli vaa kəlamti kibibi ta hənishi. ⁶ Dza mba'a ghwəy banavəshi fəti kaa mbəzliy mənti ma *kwəma jikir na, ka bakwamtishi. Ghəshi ki na, a zhiniwəy ghən ghəshi ya jəwəw.

A pə ghwəmməə sə'wa kwəma, ndəkwə na Yesəw ta zhəghəvaa səəkə

⁷ A pə ghwəy mənti kiy ngwarməhiray, kəsətim nefer ghwəy ta sə'wa kwəma pa' tə vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw zhəghəvaa səəkə. Zəzətim dzəkən

ndə za di, sa ka naa tsəhwamti za kwatanjata ta ndəghə van. Sa ka van ghati nzymə na, ka tsənwə hwəlfə shiy. Ka naa dza na, ka sə'wa dali mbə kwahə za ci va. Ka ndəghə, ka ndəghə, pa' tə vici dza naa bəsə shi ci vaa səəkəə jighi. ⁸ Ava tsəgha na lə ghwəy kwərakwə ki. Ə pə ghwəy sə'wa kwəma ta ndəghə Yesəw Kəristəw. Əntaa ghwəy dalıwəy tanjan ma, sa nzanay, ndəkwə na Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ta zhəghəvaa səəkə.

⁹ A ngwarməhira, ka ngəngəlvəva ghwəy kwa jipə ghwəy ka ghən tsa ghwəy ma. Kala tsəghay ta məniwəy ngwəvə dza Hyala. Sanay, ndal tərə ndə məni ngwəvə ta səəkəw. ¹⁰ A ngwarməhira, zəzəti tə ghwəy dzəkən ka gəzə kwəma Kwa sləkəpə kwatanja. Saa niy ghwənashi Kwa sləkəpə ta gəzəpə kwəma nzy, a ghəshi niy sahəwə ngəra'wə ghəngən ghəngən, ya tsəgha nzy kiy, a ghəshi niy sə'wahə. Va tsəgha kiy, nəwəm kwal tsa shi va sana ki. ¹¹ A ghwəmməə mbay gəzə, mbəzli vəshi vəshi ni, təfanatishi Hyala miy na ghəshi, pə ghwəmməə sana, sa nzana mba'a ghəshi sə'wamti ngəra'wə tsaa niy nza kən shi. A ghwəy səəkəə favə njasa niy sə'wahə Zhəwbə ngəra'wə tərənəw. Ma tə kwa kəni ngəra'wə tsa vay, a Kwa sləkəpə niy təfanati miy. Sa nzanay, Hyala na nanzə na, kwa məni zhəhwər na ta mbəzli, ka mananshi wəzə kaa mbəzli gwa'a.

¹² Ngwarməhira, avandaa gəzanwəy nahwəti kwəma dikə na: Ka zəmə fəla ghwəy ma. Əntaa ghwəy zəmə fəla ya lə slən tsa Hyala, ya lə shi tə hidı ma. Ka zəmə fəla ghwəy ya lə nimaba shiy tikə tə hidı ma. Mba'a pə ghwəy zləbavə kwəmay: «Yə» pə ghwəy

5:1 5:1-6 Fir 15:6; Ezay 5:8-10; Amə 6:3-7 **5:1** 5:1 1:10; Lk 6:24 **5:2** 5:2-3 Mt 6:19 **5:4** 5:4 Səvəri 3:7; SləniTaH 19:13; Zher 22:13; Mala 3:5 **5:5** 5:5 Zher 12:3; 25:34 **5:7** 5:7 Zhəw 2:23; 2Pi 3:3 **5:8** 5:8 Rm 13:11-12; 1Tes 5:5-8; Ebr 10:25, 37 **5:9** 5:9 Mt 7:1-2 **5:10** 5:10 Mt 5:12; Ebr 11:32-38 **5:11** 5:11 1:12; Səvəri 34:6; Zhəwbə 1:21-22; 2:10; 42:10-17 **5:12** 5:12 Mt 5:34-37

gwa'a tsøgha. Ma kala zløbavø pø ghwøyøy: «Awø» pø ghwøy gwa'a tsøgha. Kala tsøghay, ta mønijwøy ngwøvø dza Hyala.

A pø ghwømmøø cø'wø læ næfø kwøtinj

¹³ Mba'a kø tsahwøti ndø mbø ghwøy mbø sa ngøra'wøy, cø'wø Hyala ghøci nza ghønzø køøtiti. Mba'a kø ndø mbø ghwøy læ vøshi mbø næfø tsa ciy, cøm tsa ci køø ha, ka fal sløn tsa Hyala. ¹⁴ Mba'a kø ntsa shaw tsa mbø ghwøyøy, har mbøzliy 'wa kwal kaa mbøzliy nøw Yesøw ghøci, a ghøshi søøkøø cø'wøti Hyala ti, mba'a ghøshi varanati in læ sløn tsa Ndø sløkøpø.

¹⁵ Ma mba'a kø ghøshi cø'wøti Ndø sløkøpø læ næfø kwøtinjøy, ta mbølitin ndø zølgwø tsa va dza na, ka satiy. Ka Hyala dza na, mba'a pølatat kwøma ci jikir na mønti na. ¹⁶ Ghønzø tsøgha kiy, tsam titihwø va kwøma ghwøy jikir na kwa jipø ghwøy. Cø'wøm Hyala ya ta tsamabø ntsa ghwøy kwørakwø, a ghønzø mbøø mbølantønjwøy. Favø tø ghwøy e gøzanjwøy, mba'a kø ntsa slar tsa cø'wøti Hyala læ næfø kwøtinjøy, a børci mbø cø'wø ci va ta mbay mønti shiy tøरणw.

¹⁷ Tøkøtim dzøkøn cø'wø *Eli va niy nza di. Ndø ngøri niy nza na nja ghwømmø. Sa niy cø'wøti na Hyala læ næfø tsa ci kwøtinj øntaa van taa nzømøy, dzøghwa Hyala mba'a garøti nzømø van, ghala fēcava pa' tar piya mahkan mba'a tir kwanj.

¹⁸ Ma læy hwøm dibay, mba'a zhiniy cø'wøti Hyala, a van zhiniy nzømø. Dzøghwa Hyala mba'a pølay van, mba'a zhiniy ghati nzømø ki. Ma gha møndiy zavø shiy, ka kølishi, mba'a ghøshi nakøshi.

¹⁹ A ngwarmøhira, mba'a kø tsahwøti ntsa ghwøy zlay nøw kwal tsa katanj tsay, a pø ghwøy zhøghøkøø dzøghwa kwal tsa ci

kwatanja. ²⁰ Sønay tø ghwøy, mba'a kø ndø zhøghøkø ntsaa møni *kwøma jikir na kwa kwal tsa nza na va gømgøm tsa, ta dzøghwa kwal tsa Hyala ghøciy, a tsava ndø mbølitin piy tsa ntsa va va møti. Tø mbørkø kwøma ci vay, a Hyala dzaa pølanay jikir tsa ntsa va, ya danj niy nza na.

Ava tsøgha køray gøzø kwømee kaa ngønjwøy, nza ghwøy nza ki.

**Kwa taŋa zliya tsasli
Piyer**
**Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Piyer ntsa ta sɔfa Yesəw tsasli na zliya na. Ma kə nihwəti mbəzliy, ghəci mbə məlmə Rəm na ghalaba, kə ghəshi. Mbə zliya nay, mbə gəzə na Piyer də'wə ghən tsa ciy dzəkən məlmə *Babilanw (nighəm mbə vəh 5:13). Ma kə mbəzli va na, fir na sava bəli naa dzəkən məlmə Rəm, kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbəzli na, ghəci mbə məlmə Babilanw na katan, kə ghəshi. Kaa mbəzli Kəristəw dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən tsasli Piyer zliya na. Tə hidī har məndiy hidī ka Tərki sənənva niy nza məlməhi va. A mbəzli Kəristəw mbə məlməhi va sahwe ngəra'wə tərən wə sa nəw ghəshi Yesəw Kəristəw. Va tsəgha tsaslanaghəshi Piyer zliya na ki, nza ghəshi mbəə sə'wa kwəma, ya mbə ngəra'wə na ghəshi. A dī na mbəzli vaa sənay ngəra'wə tsaa niy sahwe Kəristəw va na ghəciy sa ghəshi kwərakwə, kə ghəshi. Ma sa ka vəghwə pəghəy ki na, nza ghəshi təhə zhimə ghəshi li. A dī na mbəzli vaa mənī wəzə tsa shi, ta canshi wəzə hwər tsa Hyala kaa mbəzli.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-12 Piyer zazanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw njasa mbəlītishi Hyala dza kwa mətī Kəristəw.

Vəh 1:13 pa' tə vəh 2 Piyer gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw a ghəshi nzəy nzəy tsa wəzə tsa njasa dī Hyala kwa jipə mbəzli tikə tə hidī.

Vəh 3:1-17 Gəzə kwəma kaa mi'i lə kaa zhər shi, mba'a kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi.

Vəh 3:18 pa' tə vəh 4 Ya ə sa ndə ngəra'wə tə sa nəw ndə kwal tsa Kəristəwəy, war a kəə sə'wa, əntaa ghəci bə nəfə ma.

Vəh 5 Ma tə kwa kəni kwəma mbə zliya ci kiy, a gəzanshi Piyer kaa ka 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəw lə kaa mbəzliy nəw Yesəw shi gwa'a, nza ghəshi nzəy nzəy tsa wəzə tsa kwa jipə shi.

Səkwəva

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Piyer, ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw. Kaa ngənwəy ghwəy mbəzli Hyala tsəhavə na tsaslee, shiy ndanivərivashiy dzashi, ka mənshiy ka səəkə səəkə tə hidī mbəzli ghəngħən ghəngħən. Tə hidī ka Pənw, lə shi ka Galatə, lə shi ka Kapadəsə, lə shi ka Azəy, lə ni tə hidī ka Bitini gwa'a. ² Ə səkwənwəy ya. A nə yay, waa Didi Hyala mə ghwəmə bərkəti na tsəgha, mba'a tsəhavənwəy ghala kwatanata, ma sa kətitənwəy Safə tsa nzə na, mba'a ghwəy mənīnwəy ka shi nzə, ta mbə ghwəy dānci fəti kaa Yesəw Kəristəw, lə ta mbə miymiy ciy yabamtənwəy kwəma ghwəy jikir na.

Məntənwəy wəzə hwər tsa nzə Hyala mba'a ndanwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy tərən w.

Kwəma fəy mbəzliy nəw Yesəw ghən tsa shi gəzlinə ti

³ 'Wəsa pə ghwəmməə mananta kaa Hyala, Dəy Ntsaa sləkəmmə Yesəw *Kəristəw. Sa nzana mba'a mərshiy mənī zhəhwər dalala tə ghwəmmə, ka ndammə piy tsa 'war'war tsa. Tə mbərkə sa zhakatīy Yesəw Kəristəw mbə mətī. Ava ghənzə na na ghwəmmə kwəma fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə ti gəzlinə. Ta kwəməvə

piy dza ghwëmmë kwërakwë, pë ghwëmmë. ⁴ Zhini ßa, mba'a ghwëmmë föy ghën ta kwëmavë shi fënëy Hyala kaa mbëzli nzë më ghwëmë. Të pëtsa kama ghëshi gar ghwaßëshi, kala gar lidishi ghëshi, zhini kala gar ndëñwashi rëða, mëßa föyñwëyshi na. ⁵ Ghwëy ghwëy shi ndëghwë bërci nzë va dikë ni pa' fëca dza mbëli tsa mbëzliy tsahwë, ge'i lë kwa kërni vëghwë, ta mbë ghwëy mbëliñwëy, sa nzana mba'a ghwëy zlëßave kwëma Hyala mbë nëfë tsa ghwëy.

⁶ Va tsëgha kiy, war vëshi pë ghwëy vëshi ta kwëma va, ya tsëgha zhëñwëy nefer ghwëy va sa ngëra'wer sa ghwëy ghënghën ghënghën ni. ⁷ Ma kwëma nay ghwëy va ngëra'wer tsëgha ni va këñ ghwëy tiy, ta mbë dzëghëtëñwëy, ta sënëy njasa ßanavë ghwëy nefer ghwëy kaa Hyala na. A ghwëy sënëy, ya shiy nja tsahi mbëzë ghëshi shiy kama ta kwa ndimndimëy, kar mëndiy yiwamtishi mbë ghwë, ta mbë yiwakëvëri mbëzë wëzë na mbë shi gëmgëm ni. Hanaba nefer ghwëy va ßanavë ghwëy kaa Yesëw ghëshi shi nza dimë ti shi va Hyala tërëñw, tañ tsahi mbëzë shëkëna. War tsëgha dza mëndiy dzëghantëñwëy kwërakwë. Ma löy hwëm sa ka mëndi dzëghantëñwëy kiy, ma nza Hyala falñwëy, ka fë shëndëkë lë dikë dzëti ghwëy fëca dza Yesëw Këristëw zhëghëvëa zhikë.

⁸ Sënzëñvay, ya tsëgha nay ma ghwëy lë mëtsë ghwëy na, war mbë ði ghwëy, ya war tsëgha nzana kala mbë nay mëtsë ghwëy na, mba'a ghwëy ßanavë nefer ghwëy ngëci tsëgha. Va tsëgha nza ghwëy lë vëshi mbë nefer ghwëy tërëñw, kala mbay ndëë bërkëti nava vëshi.

⁹ Sa nzana mba'a ghwëy sënëy, ta mbëliy dza piy tsa ghwëy, pë ghwëy,

ghënzë kwëma föy ghwëy ghën tsa ghwëy gëzliñë ti.

¹⁰ Ka gëzë kwëma Hyalaa niy gëzëkë kwëma kaa mbëzli ghala kwatënëtaa dzëkën shi wëzë ni va niy föyñwëy Hyalay, tërëñw niy pëla ghëshi kwal tsa sënëy njasa dza Hyalaa mbëli mbëzli, ka 'yambë ghën tsa shi mbë kwëma va wëzë. ¹¹ Ma sa nzana lë Safë tsa Këristëw niy nza mbë nefer shi na, ka gëzanshi ghëci: «Sa ka Këristëw sëäkëy, ta sahwë ngëra'wë dza na, ma löy hwëm na nza ghëci bë shëndëkë tsa ci» kë niy niy. Mba'a ghëshi jahambëvashi mbë pëla kwal tsa sënëy vëghwë tsa dza shi vaa mëñiva ti, lë njasa dza ghëshiy mëñiva gwa'a. ¹² Dzëghwa ghala mbëradzëta ki na, mba'a Hyala canatishi. Ma kë na: «Ma kwëma ghwëniñwëy ya na ta gëzëy, ghwëy mbëw. A ghwëy gëzanshi sa mbëzli në ya gwa'a tsëgha» kë kaa ngëshi. Ma mbëzli gëzë Hyala va kiy, ghwëy na. Dza mbëzliy gëzëñwëy Yëwën kwëma wëzë na, mba'a ghëshi gëzëñwëy kwëma va gwa'a. Sa nzanay, lë bërci Safë tsa nzë ðewðew tsa ßanavëshi Hyala ghëshi niy gëzë kwëma va ngëñwëy. Ya ka kwal Hyala sënëy ghwëy vay, mbë ði sënëshi shi va ghëshi sana, kala kwëmavë ghëshi.

Njasa ka mëndi nza, ka na tëßanta kaa Hyala

¹³ Sa nzana va tsëgha kiy, a pë ghwëy gwëmati mëhërli ghwëy wëzë ta mbë ghwëy ghëra slëni wëzë na. Mëntim mëhërli, ka ndëghwë ghën tsa ghwëy, a ghwëy fë ghën war ta shi wëzë ni va dza ghwëy ta kwëmavë fëca dza Yesëw *Këristëw tsahwë. ¹⁴ Dantam fëti wëzë ya hwëmßa kaa kwëma gëzëñwëy Hyala. Æntaa ghwëy taa zhiniy zhëghëvëa zhëmbë mëni shiy niy sëäkë nzëghë ghwëy ti shi

1:6 1:6-7 2Kwër 4:17; Zhk 1:2-3 **1:7** 1:7 Zhëwbë 23:10; Cem 66:10; Ezay 48:10; 1Kwër 3:13 **1:8** 1:8 Zhj 20:29; 2Kwër 5:7 **1:9** 1:9 Rm 5:2; 6:22; Ef 1:14 **1:10** 1:10-11 Lk 24:46; 1Kwër 15:3-4; 2Pi 1:19-21 **1:12** 1:12 Ef 3:9-10 **1:14** 1:14 Rm 12:2; Ef 2:3; 4:17-18 **1:15** 1:15-16 SlëniTaH 19:2

niy nza ghalaa niy sənata ma ghwəy kwəma Yesəw ma. ¹⁵ War njasa nza Hyala ghwəy va harvəŋwəy ta nza ghwəy ka ni nzə mbəzli, kala jakəva ma lə jikirəy, war tsəgha pə ghwəy mənəŋwəy kwərakwə kala jakəva ma lə jikir, ya mbə namaba kwəma ghwəy mənə ghwəy. ¹⁶ Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə, ma kəy: «Ghwəyəy, mənəŋwəyəm ka mbəzliy jakəva ma lə jikir, njasa nzee vaa ntsaa jakəva ma lə jikir» kə.

¹⁷ Ghala pətsa ka ghwəy cə'wə Hyalay: «A Dəŋəy tsa mə ghwəmə» ka ghwəy ni kaa slən tsa Hyala. Sənay tə ghwəy nanzə, ma Hyala vay, ghənzə na kwa sla ngwəvə diba. Ka təra ghala naa dzəmbə mbəzli mbə ngwəvə nzəw. Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy ha'wə ti, ka mənə kwəma wəzə njasa gəzəkəŋwəy na, ya hwəmba nza ghwəy tikə tə ghwəməŋwəy gwa'a. ¹⁸ Ma niy nza kiy, kwəma jijihəŋwəy niy nəw ghwəy, kwəma gəmta na kwəma va. Dzəghwa Hyala nana ki mba'a mbəerəkəŋwəy mbə kwəma va. Ma mbəerə mbəerəkəŋwəy na vay, lə shiy gar yidi, ya gar kərəshi nja kar tsahi mbəzə lə kajəhə naw. ¹⁹ Awə, lə miymiy Kəristəw mbəerəkəŋwəy na. Kəristəw ghəci sa cəwəcəwə tsa, kala ndərə dzar kwa, nja zəghwə təmbəkə tsa ka mənədi vaa ta Hyala li. ²⁰ Ghala kwatanata Hyala ghwəla ta madi ta nga hidi niy titi na Kəristəw ta mbəli mbəzli, dza na mba'a fəy. Dzəghwa na ge'i lə kwa kərnə vəghwə tsa ki na, mba'a ghwənəkəvə ta mbəliŋwəy. ²¹ War tə mbərkə kwəma ci kwəmavə ghwəy bənavə nefer ghwəy kaa Hyala, Hyalaa zhanakati va mbə mətəi ka bənavə dikə. Nana kiy, a ghwəy bənavə nefer ghwəy kaa

Hyala va, mba'a ghwəy fəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ta kətiŋwəy ghənzə. ²² Ma nana ki, sa nzana mba'a ghwəy yabanti rəda tar ghən tsa ghwəy lə fətə diti ghwəy ta kwəma katanə na va gəzəkə Hyala, sa di ghwəy kwəma nihwətə ng-warməhiŋwəy kwa kwal Hyalay, wəzə na nava. Nana kiy, zhinim mətəhəm dīva kwa jipə ghwəy tərəŋwə lə nəfə kwətəŋ ki. ²³ A ghwəy sənay nanay, mbəzliy yashi 'war'war ni nza ghwəy. Ya tsa yanwəy ghwəy va 'war'war tsay, səvəri mbə didi tsaa mətəi naw, didi tsaa mətəi ma yakəŋwəy na, lə kwəma ci ndimndim na, saa bənsi piy tsaa kədi ma kaa mbəzli. ²⁴ Njasa gəzəkə mənədi va mbə Zliya Hyala, ma kə mənədiy:

Ya tsamaba ndə ngəriy, war njasa ka gwəzən vaa nza na.

Ya njaa njaa na məgəla tsa tə gwəzənəy,

war ghwəliy ma na na, cəke' ka mbərə ghwəə shikəta ti.

²⁵ Ma na kwəma Ndə sləkəpə nanzə kiy,

ka kədi ya hwəmbaw, kə mənədi. Ava kwəma va na sa bəkəvəŋwəy mənədi va mbə gəzanwəy Yəwən kwəma wəzə na va gəzanwəy mənədi.

2

Nja hakwə tsaa gwəramtiy jihəti ciki na Yesəw

¹ Njana nzana tsəgha kiy, bəkəvərim ya namaba kwəma ndərəm ndərəm na mbə nefer ghwəy gwa'a gwa'a, ka slasla dzərvə ghwəy ma, ka dakə mbəzli ghwəy lə kwəma pərikə tə ngwəla ma, ka hərəhə ghwəy va ndə ma, ka tsəhtəhə ghwəy dzəkən ndə ma. ² Ma pə ghwəy mənəy, war kwəma Hyala slar na, pə ghwəy maw, ya

1:17 1:17 Ezay 63:16; Zher 3:19; Mt 6:9; 16:27; Rm 2:6; Zhk 2:1; 1Pi 4:5 **1:18** 1:18 Mt 20:28; 1Kwər 7:23; 6:20 **1:19** 1:19 1:1-2; Zhj 1:29; SləniKY 20:28; 1Kwər 5:7; Ef 1:7; Ebr 9:12 **1:20** 1:20 Ef 1:4 **1:21** 1:21 shəndəkə : 5:1; Rm 5:2 **1:22** 1:22 2:17; 3:8; 4:8; Rm 12:9; Gal 6:10; 2Pi 1:7; 1Zhj 4:11 **1:23** 1:23 Zhj 1:13; Ebr 4:12; Zhk 1:18 **1:24** 1:24-25 Ezay 40:6-8; Zhk 1:10-11 **2:1** 2:1 Ef 4:25; Zhk 1:21; 4:11 **2:2** 2:2 1Kwər 3:2

hwëm̄ba ta mbə ghwəy kwəmavə bərci kwa kwal Hyala, ta mbəlinwəy ki. Njasa ka vərnjə'wə vaa maw 'wa tə hati mbəghəy ta sa ya hwëm̄ba, ta kəli ghəci li. ³ Ta na nava, sa gəzə kwəma tsasliti məndiy, a ghwəy dzəghəti njasa nza wəzə tsa kwəma Ndə sləkəpə.

⁴ Kətivam dzəvəgha Ntsaa sləkəpə. Ghəciy, nja hakwə tsaa piy na. Dzəghwa mbəzli na, mba'a ghəshi bəti nashi ki, nja sa gəmgəm tsa. Ma na Hyala na, mba'a titi ka sa nza dimə ti. ⁵ Ghwəy kwərakwə kiy, mənijnwəyəm nja hərəzliy piy, kətivam dzəvəgha, a məndi nga ciki tsa dza *Safə tsa Hyala dəwdew tsaa nzəy mbə lə ghwəy. A ghwəy nza ka *ka ta Hyala dəwdew ni, shiy banavə ghən tsa shi ta ghəranta sləni mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw. Sləni dza ghwəy vaa ghəranta kaa Hyala mbə slən tsa Yesəwəy, ghənzə na nanzə kwəmaa dzaa təbantə. ⁶ Sa nzanay, vanta kwəma tsaslitim mbə Zliya Hyalaa dzəkən, ma kə Hyalay:

Avee titi ndə ka hakwə tsa nza dimə ti,
mba'ee fəy ka hakwə tsaa gwəraa jihəti ciki
mbə məlmə *Shiyanw.

Ma ntsaa dzaa banavə nəfə tsa ci kaa ntsa vay,
ka dza kwəmaa mbayəw, kə.

⁷ Va ghwəy ghwəy mbəzliy nəw Yesəwəy, hakwə lə dimə ti na sava, ma va mbəzliy banavə ma nefer shi kaa Yesəw na:

Ghəci na ntsa nja hakwə tsa bəti ka ndəbə shiy
ka hakwə tsa gəmgəm tsa, mba'a ghəshi ndəghamti.

Dzəghwa na mba'a zhəghəy ka ntsa nja hakwə tsaa gwəramti jihə ciki, kə.

⁸ Zhini ma kə məndi mbə zliya dzəghwa tə tsahwəti pi bay:

Ma ntsa vay, nja hakwə tsa tsa mbəzli təhwəni ti na,
kəlbəaa fəladī shidshid mbəzli, ka bə tərə ghəshi ti, kə.

Va wa tsa mbəzli təhwəni tiy, sa nzana kala dī ghəshiy zləba kwəma gəzəkə Hyala. Ta kwəma va tsəgha niy bərkətishi Hyala ghala kwatanjata.

⁹ Ma na na ghwəy kiy, mbəzli Hyala tsəhavə na nza ghwəy, ka ta Hyalaa ghəranta sləni nzə, ghənzə mazə tsa dikə tsa, mbəzliy jakəva ma lə *kwəma jikir na, mbəzli Hyala ka shi nzə. Hyala harkəvərinwəy na səvəri mbə kwəsli, mba'a banwəy dzəti pətsaa mbərə wəzə tərənw, ta mbə ghwəy gəzanshi kwəma sləni nzə wəzə na kaa mbəzli. ¹⁰ Ma kwatanjay, mbəzli Hyala niy nza ghwəyəw, nana kiy, mbəzli nzə mənijnwəy ghwəy. Kwatanja bay, niy kwəmavə zhəhwər tsa Hyala ghwəyəw. Ma nana kiy, a ghwəy kwəmavə zhəhwər tsa va.

Ka ghəra sləni Hyala pə ghwəy mənijnwəy

¹¹ A madigahira, ma ghwəyəy, mbəzli səəkə səəkə ni, ka məlmə gə ghwəy tikə tə hidī ni, ə cə'wənwəy ya, a ghwəy ndəghwə ghən tsa ghwəy va məni shi maw vəgha ghwəy. Ma shi maw vəgha ghwəy va kiy, shiy dzaa za piy tsa ghwəy na ghəshi. ¹² Ə kə nzəy tsa ghwəy məniny, ka sa wəzə tsa kwa kwəma mbəzliy nəw ma Yesəw. Ghalaba, ya ka mbəzli jikir ni bətənwəy ghəshiy, war ta nata sləni wəzə na mənti ghwəy dza ghəshi, ka ghəshi dza na, ka fal Hyala, fəca dza Hyalaa tarəkə canshi kwəma.

¹³ Tə sa nzana mbə nəw kwəma Ntsaa sləkəmmə Yesəw *Kəristəw

2:3 2:3 Cem 34:9 **2:4** 2:4 Cem 118:22; Ezay 28:16 **2:5** 2:5 2:9; Rm 12:1; Ef 2:21-22 **2:6** 2:6 Ezay 28:16; Rm 9:33 **2:7** 2:7 Cem 118:22; Mt 21:42; SləniKY 4:11 **2:8** 2:8 Ezay 8:14; Rm 9:33 **2:9** 2:9 1:2; Səvəri 19:5-6; SləniTaH 19:2; Nəw 4:20; 7:6; 14:2; Ezay 9:1; 43:21; 61:6; SləniKY 26:18; Rm 5:17; 2Kwər 4:6; Ef 5:8; Tit 2:14; Ebr 13:12; 1Pi 2:5; ShiZhj 1:6; 20:4 **2:10** 2:10 'Wəzh 2:25; Rm 9:25 **2:11** 2:11 1:1, 17; Cem 39:13; Rm 7:15, 17-23; Gal 5:17; Ebr 13:14 **2:12** 2:12 Ezay 10:3; Mt 5:16; 2Kwər 5:10 **2:13** 2:13-14 Rm 13:1-7; Tit 3:1

ghwøyøy, fam kwøma va mbözli dikø dikø ni tø hidfi gwa'a. Fam kwøma va mazø tsa dikø tsa tø hidfi, ghøci sa dikø tsa køn niy tømbe mezhizhø gwa'a gwa'a. ¹⁴ Fam kwøma va ngwamønahi føy mazø tsa dikø tsa va kwørakwø. Ma kwøma føyshi na tiy, ta i mbözliy mømøni *kwøma jikir na, mba'a ta fal niy møni na wözø na kwøma. ¹⁵ Mbø nzøy tsa ghwøy va lø mbözli gømgøni va sønata ma kwøma, nzøyshi war mbø tsøhtsøhøø dzækøn ghwøyøy, ø di Hyala ghwøy kalay miy tsa shi lø møni sløni wözø na kwa kwøma shi. ¹⁶ Mønijnwøyømbø mbø nzøy tsa ghwøy ka mbözliy sløkø ghøn tsa shi. Nanzø kiy, øntaa ghwøy taa ni ka nama sløkø ghøy ghøn tsa ghøya, pø ghwøy, ka dzanwøy ta møni kwøma jikir na tsøgha ma. Ka ghøra sløni Hyala pø ghwøy mønijnwøy. ¹⁷ Ha'wømbø tø mbözli gwa'a, ka di kwøma ngwarmøhijnwøy mbø nøy Yesøw, ka hazløni va Hyala, ka ha'wø tø ntsaa sløkø hidfi.

*Nøy søbø ngøra'wø tsa sahwø Yesøw *Køristøw ghwømmø*

¹⁸ Ghwøy ghwøy ka ghøra sløni kaa mbözliy, di pø ghwøy ðanshi føti wözø kaa mbözli ghøranshi ghwøy va sløni, øntaa ghwøy taa di føti war kaa ni wözø hwøer ni mbözli nza møhøerli vø shi gwa'a tsøgha ma. Di pø ghwøy ðanshi føti ya kaa ni jikir møhøerli ni mbözli kwørakwø. ¹⁹ Ta na nava, mba'a kø ndø sø'wahwø ngøra'wø mbø kwøma tø sa ðanta na føti kaa Hyala, ya kala føti vø gar sa ngøra'wø mbø kwøma vay, kwøma wözø na va Hyala. ²⁰ Ma mba'a kø ndøø sø'wa ngøra'wø, ya ø ðø'wø møndi tø kwøma tøvøti na køy, ndø tifa taa ni na, tawa køy. Ma mba'a

kø ndø mbø møni kwøma wözø na, tapø møndi ka sancu ngøra'wø, ka sø'wa ghøciy, kwøma wözø na nava va Hyala. ²¹ Ghønzø na gøla kwøma haranjwøy Hyala ti. Sa nzana, mba'a Køristøw ðø'wø ghøn tsa ci sahwø ngøra'wø tø mbørkø ghwøy kwørakwø. Kwal na sava citønwøy na a ghwøy mbøø nøy søbø ci mbø sa ngøra'wø tsa va tsøgha ki. ²² Ya tsøgha sahwø na ngøra'wøy, na naci na søkø naa mønøhwø *kwøma jikir na ya hwømbaw, søkø ndøø favø kwøma dzørvø dzørvø na sækwa tø miy tsa ci ghala nza naw. ²³ Ghala pøtsaa nza na tø hidfiy, mbø tsøerø niy nza møndi, na naciy, niy zhananshi na lø tsøerø kaa mbözliw, ka sancu ngøra'wø møndi na, kalaa niy gwølan ghøci, war dighevøy ghøci niy nzøyøy, mba'a zlanay kwøma køn ghøn ci kaa Hyala, ghønzø kwa sla ngwøvø lø kwal tsa katan tsa. ²⁴ Køristøwøy, ghøci bøhwø na kwøma ghwømmø jikir naa dzækøn ghøn tsa ci, lø møti møtiy na sa ðanjwavøgha møndiy dzøvøgha tsøm, ta mbø ghwømmøø nza kala kwøma jikir na tar kabaka ghwømmø, lø ta mbø ghwømmø møni na slar na kwøma. Zheher paslanati møndi vay, ghøshi mbølitønwøy na. ²⁵ Sa nzana, nja tenkesliy zashi niy nza ghwøy. Dzøghwa Hyala mba'a zhiniy zhøghøkønwøy dzøvøgha ndø ndøghwø shiy nana, ndø ndøghwønwøy piy tsa ghwøy.

3

Nzøy tsa kar zal lø mali ci

¹ Ghwøy kwørakwø kiy mi'iy, ø pø ghwøy di føti va zhøer ghwøy. Ta mbø zhøer ghwøy nza, ya ø niy di ma ghøshi yi kwøma Hyala na, mba'a nzøy tsa ghwøy zhøghøti møhøerli

2:15 2:15 3:16 **2:16** 2:16 1Kwøer 6:11, 19-20; Gal 5:13 **2:17** 2:17 1:22; 3:16; Fir 24:21; Mt 22:21; Gal 6:10; Flp 2:12 **2:18** 2:18-3:7 Ef 5:21-6:9 **2:18** 2:18 Ef 6:5-8 **2:19** 2:19-20 5:12 **2:20** 2:20 4:14 **2:21** 2:21 Mt 16:24; 20:26-28; Zhj 13:15; Rm 15:5 **2:22** 2:22 Ezay 53:9; Zhj 8:46; Ebr 4:15 **2:23** 2:23 3:9; Ezay 53:7; Mt 26:55-56, 67; 27:14, 27-31 **2:24** 2:24 Ezay 53:4, 5; Rm 6:2, 11; Kwøl 2:14; Ebr 9:28 **2:25** 2:25 Ezay 53:6; Ezhek 34:5-6; Mt 9:36; Zhj 10:16; Ebr 13:20 **3:1** 3:1 1Kwøer 7:16; Ef 5:22-24

shi ta yivə kwəma Hyala tsəgha. Ya kala dza ghwəy gəzanakəshi kwəma Hyala lə miy tsa ghwəyəy, ² war a ghəshi dzaa nay nzəy tsa ghwəy njasa nzana wəzə tsa ci, lə njasa di ghwəy fəti. ³ Əntaa ghwəy dzanwəy dzəmbə pala təbə lə ghaslə vəgha ghwəy ta mbə məgəlaa nza tə ghəy, pə ghwəy ma. Ghaslə vəgha tsa gəzee vay, shiy nja kar gwəmantı mbərə ghən tsa tərənɔw tsa, lə pa kwana gwəra gəna ti kwa wəri, lə titi gwa'a, mba'a pakən kwəbenjər tə dimə. ⁴ Lə kwəmaa səvəri mbə nəfə tsa ghwəy kə tsa ghwəy məgəlaa civa, lə mənı məhərli wəzə na, kala pala ma kwəma. Tsava məgəlay, ka lidıw. Ghəcia məgəla tsa gwəra dimə ti va mali kwa kwəma Hyala. ⁵ Lə gəla mənı nava kwəma niy mənıshi mi'i ka nəw Hyalaa niy fəy ghən tsa shi ta Hyala mbərədzə, ka mi'i nza məgəla ti shi. Ka di fəti va zhər shi. ⁶ Tsəgha niy nza *Sara. Tərənɔw səəkə na mbə di fəti va zata *Abərahəm. Pəkw lə ka harhwə slən tsa ci: «A ntsaa sləkəra» kə ngəci. Ghwəy sənzenva kwərakwə kiy, mba'a pə ghwəy mənı kwəma wəzə nay, ghyehi nə mənıwəy ghwəy. Ghwəy kala dzaa hazlənıwəy ya va namaɓa kwəma. ⁷ Tsəgha ghwəy ghwəy zhər kwərakwə ɓa kiy, mbə nzəy tsa ghwəy lə mi'i ghwəy na, sənay tə ghwəy yəm na bərıci mi'i lə ghəyəw, pə ghwəy. Ə pə ghwəy ha'wə ti shi, sa nzanay, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma va dza Hyala ta ɓənɔwəy təgəm dza ghəshi kwərakwə nja ghwəy. Tsəgha pə ghwəy mənı əntaa shiy dzaa makəti Hyala ta fa cə'wə ghwəy.

Sa ngəra'wə tə sa mənı ndə kwəma wəzə na

⁸ Ma nə ya nana diba kaa kwa kərni gəzə kwəma kaa ngənɔwəy kiy, zəzə kwəma kwətınj na kə sa ghwəy mənıta gwananɔwəy. Ə pə ghwəy

zhəhwər ta ghən tsa ghwəy kwa jıpə ghwəy, di m ghən tsa ghwəy, sa mənıwəy ghwəy ka ngwarməmə, jəw jəw pə ghwəy zhəghəti ghən tsa ghwəy. ⁹ Mba'a kə ndə mənıtənɔwəy *kwəma jikir nay, əntaa ghwəy taa ni, war ghəy wati shi ghəy ti lə mananci jikir kwərakwə, pə ghwəy ma. Ya tsəərəə tsəərətənɔwəy ndəy, ka nə ghwəy, kadiw a ghəy tsəərəvə kwərakwə, pə ghwəy ma. A pə ghwəy təfanci miy. Sa nzanay, ta mənı tsəgha harvənɔwəy Hyala, ta mbə ghwəy kwəməvə təfə miy tsa nzə. ¹⁰ Njasa tsasliti mənıdi va mbə Zliya Hyala, a kə mənıdiy:

Ya wa ntsaa di ghəciy kwəməvə nzəy tsa wəzə tsa war lə vəshi ghəci mbə nzəy tsa tə hidı vici gwa'ay,

złata gəzə kwəma jikir na ghəci səkwa tə miy ci,

lə sla dzərvə.

¹¹ Mba'a złata mənı kwəma jikir na, ka mənı na wəzə na kwəma.

Ka pəla war kwəmaa dzaa mənıpə zərkə ya

pa' hwəmba gwa'a.

¹² Sa nzanay, war kən mbəzliy nəw kwəma ci

na məhərli Ndə sləkəpə, ka fa kwəma dəw ghəshi

və mbə cə'wə shi, ta mananshi.

Ma na mbəzliy mənı jikirəy,

tərəd ka naa zhəghanavəshi hwəm, kə mənıdi.

¹³ A pənəy, wa tsava ntsaa dza vaa mənıwəy kwəma jikir na, ghwəy kə 'yambə ghən tsa ghwəy dzəmbə mənı na wəzə na kwəmaa?

¹⁴ Tala kiy, ya war ə sanɔwəy mənıdi ngəra'wə tə sa mənı ghwəy kwəma wəzə na va di Hyalay, war vəshi na tə ghwəy. Va tsəgha kiy, əntaa ghwəy hazlənı va ngəra'wə tsa dza ndə ngəriy sanɔwəy ma. Ka dza her ghwəy və tepə ma. ¹⁵ Fəm dikəə dzəti *Kərıstəw mbə nefer ghwəy, ghəci Ntsaa sləkənɔwəy. Gwəmatəvanɔwəyəm

wəzə ya hwəmba ta zləbanshi kwəma kaa mbəzliy dzaa dəw kwəma va ghwəy dzəkən kwəma Kəristəw na fə ghwəy ghən ti. ¹⁶ Nanzə kiy, lə məhərli wəzə na, ka ha'wə tə mbəzli, pə ghwəy taa zləbanshi kwəma. Əntaa ghwəy mənə kwəma jikir na ma. Ya war ə dza mbəzliy bətənjwəy ka ka yidi kwəmay: Mbəzliy dza vaa ni wəzə mənə ghwəyəw, kə ghəshi kaa kwəma mənə ghwəy va wəzə na kwa kwal tsa Kəristəw na, ta nza dza ha'wə kən shi va kwəma dza ghəshi vaa gəzəkə tsəgha na. ¹⁷ A ghwəy sənay, mba'a kə ndə sa ngəra'wə tə sa mənə ndə kwəma wəzə nay, wəzəba nava na, Hyala kə mawti tsəgha, kən na ka ndə sa ngəra'wə tə sa mənəti na kwəma jikir na. ¹⁸ A ghwəy nay Kəristəw də'wə ghən tsa ciy, sa' sahwə na ngəra'wə, ka mətij, kwətij səda, war tə kwəma jikir tsa mbəzli tə hidfi gwanashi. Ghəci kiy, na ci kwəma jikir na mənəhwə na tibaw, dzəghwa na mba'a mətij ta kwəma mbəzli jikir na. War ta mbə ghwəy kwəmavə tsəhə vəgha Hyala mənəti na tsəgha ki. Ghəci lə vəgha ci tikə tə hidfi pəsliti mənədi. Dza Hyala mba'a zhanakati mbə mətij lə Safə tsa nza dəw dəw tsa. ¹⁹ Lə bərçi *Safə tsa Hyala vay, pəkəw lə kaa məkəkwə mbəzli ta dza Kəristəw gəzanavə kwəma Hyala kwa fərshina. ²⁰ Məkəkwə gəzəm vay, shi mbəzliy niy zləba ma kwəma Hyala va niy nza, ya tsəgha niy nza Hyala mbə sə'wa kwəma shi, ka ndəghə nda ka ghəshi zləba kə niy ni, ghala pətsaa niy fədi *Nəwe va kwəmbəwal. Ghalabay, mbəzli jəwə tsətsə, dəghəsə dəvəshi niy dzashi naa dzəghwa kwəmbəwal, mba'a Hyala mbəlitiishi va yamə niy zamti mbəzli va. ²¹ Ma yam va

kiy, kwəma *batem tsa mənənjwəy mənədi tsa sana ta mbələnəwəy niy 'wati ghəshi ciy səvəri. *Batem tsa vay, ta yabanti kwəma jikir na tə vəgha ndə mənə mənədiw, ta banavə ghən tsa ci ndə kaa Hyala lə nəfə tsa dəw dəw tsa. Tə mbərkə sa zhakatiy Yesəw Kəristəw mbə mətij mbəlitiənəwəy batem tsa va. ²² Yesəw tsa vay, a zhay dzəmə ghwəmmə mba'a dzaa nza yəy tə kwa bəzəmə Hyala, ka mənə mazə dzəkən ka kwal Hyala, lə dzəkən nihwəti shi dikə dikə ni mə ghwəmə, lə dzəkən ya nimaba shi nza bərçi və shi gwa'a mə ghwəmə.

4

Nzəy tsa 'war'war tsa

¹ Njana nzana mba'a *Kəristəw sahwə ngəra'wə lə vəgha ci ghala pətsaa nza na tikə tə hidfiy, ghwəy kwərakwə na, gwəmatəvanəwəyəm wəzə ta zləba sa ngəra'wə tsəgha, nja sa ci va. Sa nzana, mba'a kə ndə mbə sa ngəra'wə lə vəgha ci ta kwəma Hyalay, a tsava ndə təhəvərivay lə mənə *kwəma jikir na. ² Ma ghənzə tsəgha kiy, ghala ndatsə, pəkəw ka nza yəy tsa ghwəy kəray tikə tə hidfiy, war njasa dī Hyala ghwəy mənə kwəma pə ghwəy mənə. Əntaa ghwəy mənə shi səkwa hwətəl tsa mbə vəgha ghwəy ti shi ma. ³ A ghwəy sənay, niy nza yəy, ndimndim niy nza ghwəy mbə məmənə shi dī vəgha ghwəy, njasa nza nihwəti mbəzliy nəw ma Hyala va. Mək na tsəgha ki. Ma ghwəy ghalaba niy nza yəy, war ka mənə ghwərghwər, ka mənə mətə ta shi ndə, ka sasa shiy ghipə, ka tsə tsə, ka zəmə shiy tərənəwshi, ka ta mbəri, kwəmaa gwəramti mahalakə na va Hyala ki. ⁴ Ma nana ki, sa nanəwəy ma mbəzliy nəw ma Hyala va ghwəy mbə zhiniy jakəva

3:16 3:16 2:15 **3:18** 3:18 2:21; Rm 5:6-8; 6:10; Ebr 4:15; 7:27 **3:19** 3:19-20 Ghava 6:2; 2Pi 2:4; Zhəwde 6 **3:20** 3:20 Ghava 6:14-22 **3:21** 3:21 Rm 6:3-4; Ebr 10:22; dəvə kwa bəzəmə: Mt 22:44; Rm 8:34; SləniKY 2:33 **3:22** 3:22 SləniKY 1:9; Ef 1:21 **4:1** 4:1 2:24; 2Kwər 4:10; Gal 5:24 **4:2** 4:2 2:21 **4:3** 4:3 Gal 5:19-21; Ef 2:3; Tit 3:3

li shi ta mēni kwēma jikirkir na va mēni ghēshi ghwēla na. Tapē nava kwēma ka mananshi nja madāṇa ki. Va tsēgha dzēmbēshi ghēshi mbē tsētšērēṇwēy nana. ⁵ Ava ndēkwē na Hyala mbē sēkē ta sla ngwēvē dzēkēn mbēzli tē ghwēmēshi ni lē niy bēkwēshi kwērakwē. A ghēshi taa dzēghēti ngēra'wē tsa shi. ⁶ Ava va tsēgha niy gēzanavēshi mēndi yēwēn kwēma wēzē na kaa mbēzliy bēkwēshi, ghala ghēshi tē ghwēmēshi, ta mbē piy tsa shiy mbēliy ta kwa ndimndim va Hyala. Ta na mēti mētishi ghēshi va kiy, ngwēvē kēn mbēzli tē hidī gwanashi na nava, ndē tība kala dzaa mētiw.

Ghēram slēni lē bērci ndāṇwēy Hyala

⁷ Avānāyēm kiy, ndal tērbmē hidī ta kērēw. Va tsēgha kiy, mēni tē ghwēy mēhērli wēzē mbē nzēy tsa ghwēy, fērgēhē fērgēhē kē mēhērli ghwēy, ta mbē ghwēy cē'wē Hyala. ⁸ Mbē kwēma va gwanatay, pērba dī pē ghwēy dīva tērēṇw tērēṇw kwa jipē ghwēy. Sa nzana mba'a pē ghwēy dīva kwa jipē ghwēyēy, ya ē mēnti tsahwēti ndē *kwēma jikir na kaa tsahwēti na, ta pēlay dza na mbē nēfē ci. ⁹ Ka'wē pē ghwēy ka'wēva kēy ghyeghyer ghwēy kwa jipē tsa ghwēy lē vēshi, ka mēni tīfēm ghwēy va ntsa ghwēy ghēci sēkēy dzakē ghi tsa ghwēy ma. ¹⁰ Ghwēy gwanāṇwēyēy, a Hyala tēhavēṇwēy bērci ta mēni shiy ya nimāba. Va tsēgha ki, ya tsamāba ndēy, mēhērli kēē mēni wēzē ta ghēra slēni lē na ci vēli vēlanavē Hyala ta kēti nihwēti mbēzli ghēci li. ¹¹ Mba'a kē ndēē *ndē gēzē kwēma Hyala kaa mbēzliy, kwēmaa sēkē va Hyala kē taa gēzē kaa mbēzli. Mba'a kē ndē mēniy ka ndē ghēra slēni mbē *ciki Hyalay, njasa

banavē Hyala bērci kē dzaa ghēra slēni ci. Tsēgha pē ghwēy mēni, ta mbē slēni mēni ghwēy gwanataa fē dikē dzēti Hyala, tē mbērkē slēni ghērati Yesēw *Kēristēw, ntsa nza shēndēkē ti lē ntsa nza bērci vē ya pa' hwēm̄ba. *Amin.

*Sa ngēra'wē tē mbērkē kwēma Yesēw *Kēristēw*

¹² A madigahira, ēntaa ghwēy nighē ngēra'wē tsa dalala tsa tsa dzēghēṇwēy Hyala li nja nahwēti kwēma 'war'war na, kala kama gar dzēkēn ghwēy ma. ¹³ Vēshi pē ghwēy vēshi, sa nzānāy, ngēra'wē tsaa niy sahwē Kēristēw va na sava sa ghwēy kwērakwē. Ma fēca ka Kēristēw sēkē lē dikē tsa ciy, ta vēshi dza ghwēy kwasēbē kwērakwē. ¹⁴ War mba'a kē mēndiy tsēērēṇwēy tē sa nza ghwēy mbēzliy nēw Yesēw Kēristēw, kē mēndiy, vēshi na tē ghwēy ghalāba na ghwēy ki, sa nzana, ghala pētsa tsētšērēṇwēy mēndi vay, lē ghwēy na *Safē tsa Hyala shēndēkē tsa. ¹⁵ Nanzē kiy, ēntaa ndē taa sa ngēra'wē mbē ghwēy, tē sa nzana ka ndē bēkwēpē, aw na, tē sa ghēliti na ghēli, ya tē sa tēvēti na nahwēti kwēma, ya tē sa 'yambē na miy tsa ci mbē kwēma mbēzli ma. Gēla tsava sa ngēra'wēy, ta kwēma Hyala naw. ¹⁶ Ma mba'a kē mēndiy sancī ngēra'wē kaa ndē war tē sa nzana ka ntsaa nēw Kēristēwēy, ēntaa tsava ndē dzaa ha'wē ya jēw tsētšē va kwēma va ma. War 'wēsa kē dzaa zhiniy mananta kaa Hyala, sa har mēndi ka ntsa Yesēw.

¹⁷ E gēzanwēy kwēmāy, a vēghwē tsa dza Hyala ta sla ngwēvē dzēkēn mbēzli sēkēy, pērba tē ni nzē mbēzli ka shi nzē dza Hyalaa gha sla ngwēvē va. Kwa vēghwē tsa nzana pērba tē ghwēm̄mē ghwēm̄mē ni nzē mbēzli Hyala ghati sla ngwēvēy, njaa dza naa nza kēn mbēzliy zlēba

4:5 4:5 1:17; 2Tim 4:1 **4:7** 4:7 1Kwēr 10:11; 1Tes 5:5-8; 1Zhnj 2:18 **4:8** 4:8 1:22; Zhk 5:20
4:9 4:9 Ebr 13:2 **4:10** 4:10 Rm 12:6-8 **4:11** 4:11 Rm 12:7; 1Kwēr 10:31; 12:8; Zhk 3:1 **4:12**
4:12 1:7 **4:13** 4:13 5:1; 2Kwēr 4:10; Rm 5:2 **4:14** 4:14 2:20; 3:14; Mt 5:10-12; Mk 13:11; SlēniKY
7:55 **4:16** 4:16 2Tim 1:8 **4:17** 4:17 Zher 25:29; Ezhek 9:6; 2Tes 1:8 **4:18** 4:18 Fir 11:31

ma yəwən kwəma Hyala va wəzə naa? ¹⁸ Njasa nə nahwəti kwəma va mbə Zliya Hyala: «Kwa vəghwə tsa nza na, ngahə ni nə məndiy ni mbəzli: “Ghəshi na mbəzli slar slar ni” kə məndi kwəməvə mbəlishi kiy, njaa dza ngwəvə kən ka ndərəm lə ka məni jikir naa nzaa?» kə. ¹⁹ Ma ghənzə tsəgha kiy, mba'a kə ndəə sa ngəra'wə tə sa dī Hyala tsəghay, əntaa tsava ndə dzaa zlata məni kwəma wəzə na ya tsəgha nzə ma. Zlanay ghən tsa ci ghəci gwa'a gwa'a kaa Hyala mbə dəvə nzə, ghənzə saa ngati ntsa va. Ka dza Hyalaa zlay tepəw.

5

Gəzə kwəma kaa mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw

¹ Nana kiy, kaa ngəŋwəy, ghwəy ka 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw *Kəristəw dee gəzə kwəma. Yən kwərakwəy, ndə 'wa kwal tsa va nzee nja ghwəy. E nay lə mətsee njasa sahwə məndi ngəra'wə kaa Kəristəw. E sənay ta kwəməvə dikə tsa dza Hyala ta bə kaa mbəzli nzə dzee. A nə yay: ² Gwəməvəm ndəghwə mbəzli Hyala ni nəw kwal tsa nzə, ndaŋwəy na mbə dəvə ghwəy ta ndəghwəshi lə wəzə. Ndəghwəshim lə nəfə kwətij, njasa dī Hyala. Əntaa ghwəy dzaa məni njasa 'yapavəŋwəy məndi ndəghwəshi ma. Əntaa ghwəy dzaa məni sləni va tə sa maw ghwəy kwəməvə shiy ti ma. War njasa nzana, ghwəy tarəvə məni sləni va mbə nəfə tsa ghwəy pə ghwəy məni. ³ Əntaa ghwəy məni njasa məni ghwəy mazə dzəkən mbəzli Hyala ndaŋwəy na ta ndəghwəshi ghwəy ma. War ka mbəzli dza ghəshiy mbay bəni nəw səəbə shi, ta dza ghəshi nja ghwəy kwa kwal Hyala, pə ghwəy mənijwəy.

⁴ Mba'a pə ghwəy mənti tsəgha kiy, sa ka Kəristəw, ghəci ntsaa sləkə ka ndəghwə mbəzli Hyala səəkə na, ta kwəməvə məgapa pəərə ghən tərəŋw na dzaa kərə ma dza ghwəy ghalaba, ghəci na piy tsa kədi ma.

Gəzə kwəma kaa gwəla

⁵ Ghwəy kwərakwə kiy gwəlay, dīm fəti va mbəzli dikəba ghəshi ni kaa ngəŋwəy. Ghwəy gwanəŋwəyəy, ka kəli ghən tsa ci tsahwəti ndə ya tsamaba ci mbə ghwəy ma, ə pə ghwəy kəkəəti ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə:

Kar Hyalaa zləba kwəma mbəzliy kəli ghən tsa shiw,
kaa mbəzliy mənti ghən tsa shi jəw jəw

ka naa məni wəzə hwər, kə.

⁶ Ghənzə tsəgha kiy, məntim ghən tsa ghwəy jəwə kwa kwəma Hyala kwa bərçi, nza ghənzə mbəə fə dikəə dzəti ghwəy fəca ka na tarəvə. ⁷ Ya nama zəzə kwəma nata ghwəy tanətəŋwəy bərçi gwa'ay, zlatanavəm kaa Hyala kwətita mbə dəvə nzə. Sa nzanay, kən ghwəy na məhərli nzə ya hwəmba.

Kwa kərnī gəzə kwəma ghəŋghən ghəŋghən

⁸ Ma pə ghwəy məntiy, war kəŋə pə ghwəy fəy məhərli ghwəy ka ndəghwə ghən tsa ghwəy wəzə. Sa nzanay, mbə dəzlimmə na ndə mbəz tsa ghwəmmə, ghəci ghəci *ndə jaka tsa Hyala, nja zhəl, ka pəla kwal ta ngədimməə dzəmbə məni *kwəma jikir na, ta mbəə zamti piy tsa ghwəmmə, njasa ka zhəl vaa nza mbə zhəzhəni mbə pala sə ta kəsə, ta pərə. ⁹ Garəŋwəyəm lə bərçi tə kwəma Hyala va banavə ghwəy nefer ghwəy. Ə pə ghwəy zhananci ghən, sa nzanay, a ghwəy sənay, war

4:19 4:19 Cem 31:6 **5:1** 5:1 1:21 **5:2** 5:2 Zhj 21:15-17; SləniKY 20:28; 1Tim 6:5 **5:3** 5:3 2Kwər 1:24; Flp 3:17; Tit 2:7 **5:4** 5:4 1Kwər 9:24-25; 1Pi 1:4 **5:5** 5:5 Fir 3:34; 29:23; Ef 5:21; Zhk 4:6 **5:6** 5:6 Zhk 4:10 **5:7** 5:7 Cem 55:23; Mt 6:25-30; Flp 4:6 **5:8** 5:8 Cem 22:14; 1Tes 5:5-8 **5:9** 5:9 Ef 6:11-12; Zhk 4:7

tsəgha sa nihwəti ngwarməhinwəy kwa kwal Yesəw tə hidi gwa'a ngəra'wə tsa va kwərakwə, njasa sa ghwəy va. ¹⁰ Ma ləy hwəm ngəra'wə tsa dza ghwəy vaa sahwe gar vici jəw dzaa nza kiy, ma nza Hyalaa gwəranti va tə zhəhwər kərnij gwəmantənwəy də'wə ghən tsa nzə, ka məntənwəy ka mbəzli gaga ni, mba'a dzaa ndanwəy bərci ta mbə ghwəy garə dzənj dzənj kwa kwal tsa nzə. Hyala vay, ghənzə haranwəy na, ta mbə ghwəy kwəməvə dikə tsa nzə tərənjw tsa, pa' kwa ndimndim, tə mbərkə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw *Kəristəw. ¹¹ War mbə dəvə Hyala va kə bərci ya pa' hwəmba. *Amin.

Kwa kərnij səkwəva

¹² A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, zliya jəw na na tsasləghənwəy yay, ghəy lə Shilasə tsasli na. Ghəci zəməərə tsa mbə nəw Yesəw slar tsa. Ma zliya nay, ə dəe mətəhənwəy bərci li, ka gəzanwəy: «Wəzə hwər tsa Hyala va nza ghwəy mbəy, ghəci na sa wəzə tsa, ka zlay nəw ci ghwəy ma» pən, va tsəgha tsaslinwəy ya zliya na.

¹³ A mbəzliy nəw Yesəw tikə mbə məlmə *Babilanw səkwənwəy tərənjw. Hyala tsəhavəshi na, njasa tsəhavənwəy na va kwərakwə. Mbə səkwənwəy na zəghwee Markə kwərakwə. ¹⁴ Səkwətim ghən tsa ghwəy kwətin kwətin tsa ghwəy, lə hwətəməva nja ngwarməmmə kwa hwər tsa kwətin tsa.

Nzəyəy zərkə tsa Hyala lə ghwəy gwənanwəy, ghwəy mbəzliy nəw Yesəw *Kəristəw. Ava tifa kərayee, nza ghwəy nza ki.

Kwa baka zliya tsasliti Piyer Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Piyer ntsa ta səfa Yesəw tsasli na zliya na. Kaa mbəzliy nəw Yesəw tē hidi ghəngħən ghəngħən tsasliti na, aa niy tsaslanaghəshi nahwəti kwa taŋa (nighəm mbə vəh 3:1). Ma ghala vəghwə tsa tsasli na nana zliyay, aa niy sənay ndal tēree ta mətiv kə (nighəm mbə vəh 1:14). A dī na mbəzli kəsəvə kwəma Hyala banavəshi na va bekir dəvə, əntaa ghən tsa shi taa zay ti, va tsəgha tsaslanaghəshi na zliya na ki.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Piyer gəzanshi kaa mbəzli va njasa nza dimə tē har tsa harvəshi Hyala, ka canshi njasa dza ghəshiy mənī sa banavə ghəshi nefer shi kaa Yesəw, ka gəzanshi njasa nza kwəma Kəristəw va ka sa katanj na, ghəci Piyer də'wə ghən tsa ci na, ndə ndəgha fəti ta nzəy tsa nzəyəhwə Kəristəw tikə tē hidi.

Vəh 2 Piyer gəzanshi a ghəshi ndəghwə ghən tsa shi wəzə va mbəzliy bənipə nəw kwal Hyala va dzar kwa dzərvə. Ka bənipə shi vay, kwəma jikir na ghəngħən ghəngħən ka ghəshiy mənī, war ngədi mbəzli Kəristəw ta nəw kwal tsa shi va na na mbəla ghəshi gwa'a tsəgha.

Vəh 3 A gəzanshi Piyer wəzə wəzə, ma Yesəw nacy, zhəghəkəvay naa dzəti hidi diw. Sa nzanay, a ndəghə na

mbəzli tsati titihwə tsa shi ka na gha səkə.

Səkwəpə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Shimanjw Piyer, ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw, zhini ndə sləni tsa cee dība. Kaa ngəjwəy ghwəy shiy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw tərəjw tərəjw njasa banavə ghəy ni ghəy va kwərakwə. Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, ghəci Hyala ghwəmmə mənī na tsəgha, sa nzana lə kwal tsa nzə ghəci mənī kwəma. ² Məntəjwəy wəzə hwər tsa nzə Hyala mba'a ndanjwəy zərkə, səvəri mbə sənī tsa sənata ghwəy Hyala ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw.

Jihəvam ta mbə nzəy tsa ghwəy nzaa sa wəzə tsa

³ A Yesəw *Kəristəw ndammə bərēci ta mbə ghwəmmə sənata Hyalaa tsəhavəmmə, nza ghwəmmə mbəə nzəy li mbə dikə tsa nzə, lə mbə wəzə tsa nzə. Dza na lə bərēci ci dikə ni kiy, mba'a ndammə ya nimaba shiy kama va ghwəmmə ta mbə ghwəmmə kwəmavə yəwən piy, lə ta mbə ghwəmmə dza njasa təbanta na kaa Hyala. ⁴ Ava lə kwal tsa tsəgha tsa ndammə na shi tərəjw ni va niy gəzəkə na bəmməshi ghala kwatanjata. Shi vay, shiy lə dimə ti shi tərəjw na ghəshi va ghwəmmə. Ma mənī na tsəghay, ta mbəə nza sa ka ghwəy kwəmavə shi gəzəkəjwəy na vay, nza ghwəy mbay mbəlinjwəy va shi gəmgəm ni va zapə tikə tē hidi, ma nza kwəma ghwəy nzaa sa kwətinj na lə Hyala. ⁵ Va tsəgha nə ya ngəjwəy kiy, ləy hwəm sa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyalay, ə pə ghwəy jihəva ta mbə dza ghwəy təbə kwa kwal Hyala. Zhini dibay, nza ghwəy pəla mənījwəy ka mbəzliy sənata kwəma. ⁶ Ləy hwəm sa ka hwəy sənata kwəmay, nza ghwəy pəla mənījwəy ka mbəzliy

mbay ndøghwə ghən tsa shi. Ləy hwəm nava ba na, ka mbəzli ka sə'wa kwəma. Ləy hwəm sə'wa kwəma na, ka pəla mənī ka mbəzliy danta fəti kaa Hyala. ⁷ Ləy hwəm dī fəti kaa Hyala ki na, nza ghwəy pəla mənīnwəy ka mbəzliy dīva kwa jipə shi, ka dī nihwəti mbəzli gwanashi. ⁸ Ma sa ka gəla mənī shi tsəgha ni va tēhəshi mbə ghwəy tərənw kiy, ta bənwəy bərēci dza ghəshiy dza, ta mbə ghwəy dza kwa kwəma kwa kwəma lə mətəhə sənata kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw. ⁹ Ma ntsa kama gəla mənī kwəma tsəgha na va mbə nəfə tsa ciy, nja ghwəlfə na. Ka nay pi naw. Dənwəzl zamti na ghən ta kwəma ci jikir na niy yabānamti Hyala.

¹⁰ Va tsəgha na kiy ngwarməhiray, jihəvam lə bərēci ghwəy tərənw, ta mbə ghwəy kəsəvə mənī kwəma harənwəy Hyala va, tsəhavənwəy na ta mənī nzə. War mba'a pə ghwəy kəsəvə mənī nzə tsəghay. Ka dza ghwəy tərənwəy dzəmbə mənī *kwəma jikir naw. ¹¹ Ghalaba kiy, ghəpə tība ya jəwəw, ta ghwənamtənwəy kwal dza Hyala ta dzəti pətsa sləkə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ghəci ndə mbəlimmə. Ma pətsa va kiy, pa' kwa ndimndim dza ghwəmmə nza ti.

¹² Va tsəgha nzana, war mbə zhinee gəzanwəy kwəma va. Ya tsəgha sənata ghwəy gwanata, mba'a ghwəy garənwəy lə bərēci tə kwəma katanə na va bənivə ghwəy. ¹³ Ghala vəghwə tsa nzee tə ghwəmərə tikə tə hidiy, e sənay, wəzə na yən zhiniy gəzanwəy kwəma va ta mbə ghwəy nza fərgəhə fərgəhə. ¹⁴ Sa nzanay, e sənay, dikə tərə vəghwə tsee tə hidiw, tsəgha niy gəzara Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw niy nza. ¹⁵ Ava va tsəgha dzee jihəva ta mənī ya namaba kwəma mbata bərēce mənī nzə

nana. Ta mbə ghwəy zəzə kwəma va taa nza, ya hwəmba nzə, ləy hwəm sa kee mətira.

Mbəzliy nay dikə tsa nza Yesəw li lə mətə shi

¹⁶ Kwatanay, a ghəy niy gəzanwəy njasa niy səkəy Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw lə bərēci ci dikə ni. Əntaa ghwəy taa bərēkə na, kwəma nja mbəraghwəti ka mənī vaa pəghəvəə slatənwəy ghəy, pə ghwəy ma. Lə mətə ghəy nay ghəy dikə tsa Yesəw Kəristəw. ¹⁷ Ghala vəghwə tsa bānci Didi Hyala shəndəkə lə dikə kaa Yesəw Kəristəwəy, tība niy nza ghəy. Mba'a ghəy favə Hyalaa tanəti shiy gwanashi tə dikə ghənzə mbə gəzə, a kəy: «Favə tə ghwəy, ava ghəci na zəghwee dee, tərənw yən vəshi ti» kə. ¹⁸ Ghala gəzə na va kwəma vay, tība niy nza ghəy də'wə ghən tsa ghəy kwasəbə Yesəw Kəristəw mə kəlanə tsa dēwdēw tsa. Mba'a ghəy favə gaka məli va lə slimim ghəy, ghənzə mbə gəzə kwəma səkə mə ghwəmə.

¹⁹ Sa nata ghəy kwəma va tsəgha ki na, mba'a ndanəy bərēci tərənw, ta zləba kwəmaa niy gəzəkə ka gəzəkə kwəma Hyala va niy nza. Wəzəba mənī ghwəy məhərliy dzəkən kwəma va na kwərakwə. Sa nzana, kwəma vay, nja ghwə kwa gərəkəwa vaa tsə ka mənī wanə mbə kwəsli na. War ə pə ghwəy mənī məhərliy dzəkən pa' sa ka pi waliy, fəcava kiy, Yesəw ghəci sasərkwə kwa kədi pi na, ta tsahwəy dza na ta mənīnwəy wanə pi mbə nefer ghwəy.

²⁰ Kwa tana kwəma dee ghwəy sənata wəzə wəzəy: Kwəmaa niy gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala va niy nza mba'a ghəshi tsaslati tə Zliay, səvəri mbə sənata kwəma ndə ngəri niy səkə kwəma vaw, ghəshi lə sənata kwəma shi niy bə na kwəma vaa səvəriw. ²¹ Sa nzanay, kwəma tība mbə kwəma ghyaghya

1:7 1:7 Gal 6:10 **1:11** 1:11 2Tim 4:18; Ndə mbəlīpə: 2:20; 3:18; Tit 3:6 **1:12** 1:12 Zhəwdə 5

1:14 1:14 2Kwər 5:1; 2Tim 4:6; Zhj 21:18-19 **1:16** 1:16-18 Mt 17:1-8 **1:19** 1:19 Cem 119:105;

Rm 1:2; 13:12; 1Pi 1:10-11 **1:21** 1:21 2Tim 3:15-16

tsasliti ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghəshi tsasliti lə sənata kwəma shiw. *Safə tsa Hyala dewdew tsa niy səkəy naa dzəmbə məhərli shi, maa niy gəzə ghəshi kwəma gəzanshi Hyalaa səvəri.

2

Kwəmaa dzəkən ka bənipə nəw kwal Hyala dza kwa dzərvə

¹ Njasa niy tsahwəshi ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə va mbə mbəzli Hyala mbəradzəy. Tsəgha dza nihwəti ka bənipə nəw kwal Hyala dza kwa dzərvə tsahwəshi mbə ghwəy nana kwərakwə. Ta səkə dza ghəshi ta bəniwəy kwəma dzərvə. Saa dzaa zantəpə. Dzəghwa fiyəkə ghəshi dzaa ndəghamti Ndə bənipə kwəma tsa niy mbəlantishi mbə kwəma shi jikir na. Mbə kwəma mənə ghəshi va tsəgha nay, kwa kwəma jəw na, ta səkə dza Hyalaa zamtishi. ² Kwal mbə mbəzli dzaa nza mbə nəw kwəma shi va ha'wə ha'wə naw. Tə mbərkə kwəma shi va tsəgha ki na, ka mbəzli dza ka gəzə kwəma gəmgəm naa dzəkən kwal Hyala tsa katan tsa. ³ Ka bənipə kwəma dzərvə vay, tərən w ka ghəshiy maw shi mbəzli. Ka ghəshiy dza na, ka slasla dzərvə, ka ngədiwəy ta mbəə kwəməvə shi ghwəy. Mbəradzəta slanti Hyala ngwəvəə dzəkən shi, kwa kwəma jəw na kərəp dza naa səkə zamtishi.

⁴ Ya ka kwal Hyalaa niy mənə *kwəma jikir na niy nzay, niy zlashi Hyalaw. Aa niy kəsəvəshi, mba'a shakambəshi mbə ghwə, mba'a niy zlashi mbə kwəsli dikwədikwə na, pa' fəca dza Hyalaa səkə ta mənə ngwəvəə dzəkən mbəzli. ⁵ Ya mbəzli niy mənə kwəma jikir na mbəradzə ghala vəghwə tsa kar *Nəwe kwərakwəy, niy zlashi

Hyalaw. Aa niy ghwənikə yam təhay pətsa tə hidi, mba'a ghəshi zamti mbəzli niy mənə kwəma jikir na. War Nəwe ghəci saa niy gəzəpə kwəma katan na na saa niy mbəli na, mba'a mbəzli ci mbərfən kwasəbə. ⁶ Mbəzli mbə məlmə *Sədəm lə *Gwəmə dibay, a Hyala niy slakən ngwəvəə dzəkən shi, bərkidə ndamtishi lə ghwə, lə məlmə shi gwa'a. Mbə kwəma va tsəgha kiy, ə camshi na kaa mbəzli yi ma fəti və, ta mananshi ngwəvə dza na tsəgha, kə. ⁷ Ghala pətsa va na, mba'a Hyala niy mbəli *Ləwtə. Sa nzana, ntsaa mənə kwəma fi Hyala ghəci. Dalalay Ləwtə niy nza mbə sa ngəra'wə va nəfə tsa ci sa zhanci na, va kwəma jikir na məmənə mbəzli. ⁸ Sa nzana, war mbə shi Ləwtə niy nzəyəy tsəgha lə wəzə tsa ci vay, mətə ci na, mbə nata kwəma shi va jikir na mənə ghəshi, ka favə, na gəzə ghəshi gəzə gəzə na lə sləmə ci vici va vici va. Dzəghwa tərən w nəfə tsa ci ka zhanci, sa fi ma na tsəgha ki.

⁹ Ma mbə gəla kwəmaa məmənə va tsəgha lə mbəzli mbəradzə vay, ə citəmmə na, njasa sənay Ndə sləkəpə, kwal tsa dza naa mbəli ni ci mbəzli səvəri mbə kwəma ngəra'wə tsa kən shi, lə njasa sənay na pətsa dza naa fə mbəzli mənə kwəma jikir na ti, kala ndəghə vici dza naa sla ngwəvə shi ti ta sanshi ngəra'wə. ¹⁰ Kwatama dzəkən mbəzli nja mbəzli bəli mənə va war shi səkwa hwətəl tsa shi ti, dzəghwa mba'a ghəshi zhəghəti dikə tsa Hyala, ka shi kama vəri ti.

Mbəzli ka bənipə nəw kwal Hyala va dza kwa dzərvə na shi gəzəwəy ya va kwəma shi. Ma na nashiy, shi gwərsə ghəshi və tiba ya jəwəw! War kwəmaa kəli ghən tsa shi ka ghəshiy mənə gwa'a tsəgha. Dza mba'a ghəshi fati ndərə tə kwəma

2:1 2:1-22 Zhəwdə 4-13 2:1 2:1 Mt 7:15 2:3 2:3 1Tim 6:5 2:4 2:4 1Pi 3:19-20; Zhəwdə 6
 2:5 2:5 3:6; 1Pi 3:20 2:6 2:6 Ghava 19:24-25; Lk 17:29; Zhəwdə 7 2:7 2:7 Ghava 19:1-16
 2:9 2:9 Zhəwbə 4:7; 1Kwər 10:13; ShiZhə 3:10 2:10 2:10 Zhəwdə 7-8 2:11 2:11 Zhəwdə 9

mbözli Hyala dikë dikë ni më ghwëmë, ka tsëerëshi. ¹¹ Ya ka kwal Hyala, ghëshi shiy tanjëtï ka bënipë nëw kwal dzërvë va të dikë lë bërçiy, pëla tsëerë mbözli Hyala va dikë dikë ni më ghwëmë ghëshi kwa kwëma Ndë slëkëpëw. ¹² Ka dzërvë vay, war kwëma kama ghën tiy mëni ghëshi. Ka mëni shiy nja shëkwadëshi yakë mëndi ta hëenishi gwa'a tsëgha. Dza ghëshi tapë dzëmbëshi mbë tsëerë shi kama kwal tsa shi li shi, shi sënashi ma ghëshi. Na kwa gwa'a nay, ta bakwamtishi dza Hyala, njasa ka mëndi vaa bëkwë shëkwadëshi kwërakwë. ¹³ Ta zhananishi ngëra'wë tsa shi dza Hyala, njasa sanamiy ghëshi va kaa nihwëti mbözli kwërakwë. War shi gëmgëm ni dï vëgha shi ka ghëshiy mëni, ka vëshi tërënjw ta mënishi ya havëghwë. Ka ghëshiy dzay, ka nzëy lë ghwëy, ka zëmë shiy kwa pëtsa kwëtij tsa lë ghwëy. Ha'wë tërënjw nava kwëma të ghwëy tsëgha ki. Ka ghëshiy dzay ka vëshi ta ngëngëdijwëy. ¹⁴ War pala mi'i mbë ghi ta ghwërghwër gwa'a tsëgha na nashi kwëma kavë ghëshi. Ka dali vëgha shi va mëmëni shi jikir ni tepëw! War ka pëla ngali mbözli daw daw bërçï ni kwa kwal Hyala, ta shikëshiy dzëmbë kwëma jikir na va. War gëna ka ghëshiy diy dzëghwa jëba shi na nashi. Niva mbözliy, mbözli bazlamti Hyala na ghëshi. ¹⁵ Na nashiy, a ghëshi sëmëshi kwa kwal tsa katanj tsa, ka zlënjërëshiy dzëmbë gamba lë dza shi. Mba'a ghëshi nëwhwë sëbë tsahwëti ntsa mbëradzë va, niy në mëndi *Balam, kë mëndi slën tsa ci, zëghwë Bëwsër. Saa niy dï vaa mëni war kwëma jikir na, ta mbë ghëciy kwëmavë gëna ti. ¹⁶ Dza mba'a Hyala nabëti Balam *ndë gëzë kwëma Hyala tsa va, va jikir tsa mënti na va. Ghala

vëghwë tsa vay, mba'a kwantëmca gëzanakë kwëma nja ndë ngëri, kwëmaa sëkë maa mënta. Mba'a makëti ndë gëzë kwëma Hyala tsa va nëghëtaa ghëci mëni kwëma dishëti dishëti na va.

¹⁷ Ma gëla mbözli nja shi gëzanjwëy ya niy, yëmëm na kwëma shi, lë pëtsa mbasëshi yam ti. Yëm ghëshi lë kwëlebi van tsaa sliy va, mba'a safë pamtishi. A Hyala gwëmanti pëtsa dza naa këlishi kwa, mbë kwëslï tërkwësl na. ¹⁸ Ka ghëshiy dzay, ka mëni fëgë lë pë'wë kwëma kama ghën ti zlanjlanj. Ka mëmëni shi maw vëgha ndë, ta mbë ghëshiy zhiniy ngëdëhwë mbözliy niy mbëlikëvashi vaa sëvëriishi mbë mbözli mbë kwëslï diba. ¹⁹ Ma ka mbözliy pë'wë shi va vaa ni kaa mbözli ka ghëshi vaa ngëdiy: «Ghwëyëy, kwëmaa dzaa slëkënjwëy tibaw! Ghwëy dza naa gwëra ghën tsa ghwëy» ka ghëshiy ni. Ya ghëshi dë'wë ghën tsa shi, ghëshi ka gëzë kwëma va na, mëvivi kwëma jikir na va dzaa zamtishi ghëshi diba ki. Sa nzana, ya namafa kwëma nza bërçï ndë daw vëy, mava tsa nava kwëma na ndë.

²⁰ Mba'a kë ndë niy sënay Yesëw *Këristëw Ntsaa slëkëmmë, Ndë mbëlimmë, mba'a mbëlikëvëriyay mbë dëvë bërçï shi tikë të hidï dzaa zamtëpë, zhini na, mba'a zhini zhëghëghëvay lëy hwëm ka zhini ghëshiy mëni mazë dzëkëney, kwa kërni kwëma mbözli vay, gëmgëmta dza naa nza. Wëzëba na kwa tanj diba. ²¹ Wëzëbaa niy ghati ma ghëshi sënay kwal Hyala niy nza na, kën na nzana, mba'a ghëshi sënamti shi dï Hyala, lë ni dï ma na gwa'a na, dza mbëräkë, ghëshi zlata mëni kwëma gëzanakëshi Hyala ba. ²² Ma kwëma mënti ghëshi va tsëgha na kiy, war we' kwëma gëzë mëndi va mbë zliya lë fir na. Saa ni va: «Kiri

2:12 2:12 Zhëwdë 10 **2:13** 2:13 Zhëwdë 12
22:7, 17; Zhëwdë 11 **2:16** 2:16 Bëla 22:28-31
6:16 **2:20** 2:20 1:11; Mt 12:45 **2:21** 2:21 Lk

2:14 2:14 Mt 5:28; 2Tim 3:6 **2:15** 2:15 Bëla
2:17 2:17 Zhëwdë 13 **2:19** 2:19 Zhj 8:34; Rm
12:47-48 **2:22** 2:22 Fir 26:11

zhiniy zəhwə vənəhwə tsa ci» kə. Zhini na, ma kə ba na: «Ngərdə tsa yabanti məndi dēwdew tsa zhiniy hənambəvay mbə rədibə ba» kə.

3

*Ta zhəghəva dza Yesəw *Kəristəw zhəkə*

¹ A madigahira, avanata kwa baka zliya na sana tsasliŋwəy ya. Ma kwəma pəlee mbə zliyahi tsasliŋwəy ya va bakə ni gwa'ay: Ə dee gəzanwəy shi sənashi ghwəy mbəradzəshi ta mbəə fərgə məhərli ghwəy ta təkəə dzəkən shi wəzə wəzə. ² Ka dee ghwəy zamti ghən ta kwəmaa niy gəzə ka gəzə kwəma Hyala dēwdew ni mbəradzəw. A Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ghəci ndə mbəlimmə ghwənəkəŋwəy ka kwal ci ta bəniŋwəy shiy. Kwəmaa niy gəzanwəy na va səvəri kwa miy shi ta mənəi ghwəyəy, əntaa ghwəy zamti ghən ti diba ma. ³ Ma kwəma gwərantee dī ghwəy sənata wəzə wəzəy, ge'i lə kwa kərni vəghwə na, ta tsahwəshi dza nihwəti mbəzli, ka məmənəi shi gəmgəm ni dī vəgha shi, mbəzli vay, ta sawanwəy dza ghəshi. ⁴ Ma dza ghəshiy niy: «Ya sa nə Yesəw ta zhəghəva dzee zhikə, kə kiy, kwəma na tsahwə ma na kia? Avanay sanay, a jijihimmə bəkəwəshi, shaŋ ghəci ta zhikəy. War njasaa niy nza shiy va ghala ghava hidiy, tsəgha tsəghavashi na ghəshi sana nashi» dza ghəshiy ni. ⁵ Gəla mbəzli tsəgha ni vay, a ghəshi sənay: «Lə kwəmaa səvəri mbə miy nəzə niy mənəti Hyala hidī lə ghwəmə, mba'a bəkəvəri hidī mbə yam, mba'a təhəvəri kar hidī lə yam» kə ghəshi, lə dī shi zləba ma ghəshi kwəma va. ⁶ Lə yam bəkə naa dzəti hidī niy zamti Hyala kwa taŋa shiy niy nza tikə tə hidī diba. Sa niy səəkəshi yaməy, mba'a

ghəshi zləghwəhwə pətsa tə hidī gwa'a gwa'a. ⁷ Tsəgha na kwəma ghwəmə nata ghwəmmə na, lə hidī ni gwa'a sənəvə. A Hyala gəzəkə: «Lə ghwə dza ghəshiy ndiva» kə. Sa nashi ghwəmmə tsa sənəvəy, Hyala zlazlashi na di, ka ndəghə vici dza naa səəkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli jikir ni dī ma fəti və, ma nza zamtishi gwa'a ki.

⁸ A madigahira, a kwəma tifa kwətiŋ kala gar za ghən ghwəy ti: Va Ndə sləkəpəy, piya bələkwə mənə na, ghala mbə lə vici kwətiŋəw, vici kwətiŋ na, ghala mbə lə piya bələkwə bələkwə mənəw. ⁹ Ma kə nihwəti mbəzli mbə təkə kwəma shiy: «Ka mənəi kwəma nəzə kwa sləkəpə kyanwkyanwəw, kwəma gəzəkə na, ta mən dzee kəy, ka mənəi naw» kə ghəshi. Mbalaa tsəgha na kiw. A na Kwa sləkəpəy, ta mənəi kwəma gəzəkə na va dza na. Ghwəy ndəghə na. Sa dī na mbəzli gwanashiy səəkə ta tsati titihwə kaa ngəta va kwəma shi jikir na, a ghənzə pəlashi mbə nəfə tsa nəzə. Sa nzana kala dī ghənzə ndəə zay ya kwətiŋ.

¹⁰ Ya tsəgha nəzə kiy, sa ka vəghwə tsa va bərkəy na, ta zhəghəva dza Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw səəkə. Na katan katan na nanzəy, war vətəghə dza naa səəkə njasa ka ndə ghəli vaa səəkəə dzəkə ndə ta ghəli. Fəcavay tərənəw dza mbəzliy favə gaka, ka taŋəti dərəzli van səəkə mə ghwəmə. Ka ghwəmə dza na, mba'a zata. Mba'a ghwə dzaa səəkəə ndəhwə shiy dzəy tə ghwəmə gwanashi. Cəke' dza hidī ni, lə shi ti shi gwanashiy zashi kwərakwə ba.

¹¹ Njana nzana tsəgha shi va dzaa zamtəvashi kiy, ə pə ghwəy mənəi məhərliy dzəkən nəzəy tsa ghwəy. Dēwdew kə nəfə tsa ghwəy kwa kwəma Hyala, ka dī fəti və mbə

3:1 3:1 1Pi 1:1 **3:2** 3:2 Zhəwdə 17 **3:3** 3:3 Zhəwdə 18; 2Tim 3:1 **3:4** 3:4 Zher 17:15; Ezhek 12:22; Mt 24:27, 48-51 **3:5** 3:5 Ghava 1:6-9; Ebr 11:3 **3:6** 3:6 2:5; Ghava 7:11-21; Mt 24:37-39
3:8 3:8 Cem 90:4 **3:9** 3:9 3:15; 1Tim 2:4 **3:10** 3:10 1Tes 5:1-2; 1Pi 4:7 **3:12** 3:12-13 Ezay 60:21; 1Kwər 6:9; ShiZhnj 21:1, 27

kwøma gwanata. ¹² Ə pø ghwøy ndøghø vici dza Hyalaa søøkø ti. Dikøvanjwøyəm ta mənı kwøma wözø na, a vøghwø tsa va mbø mbatsøvaa søøkø. Føca vici va dza ghwømø ndita, ka zata kwødøp. Shi mø ghwømø gwa'a gwa'a na, mba'a ghøshi ndishi kala tərø shiy ya jøw. ¹³ Ma kø Hyala kaa ngømmø kiy, ghalaba na ta zhini dze ngatønjwøy nahwøti ghwømø 'war'war na, lø hidı 'war'war ni, kø. Pøtsa vay, ka dza mbøzliy mənı *kwøma jikir naa nza tıbaw. War mbøzliy mənı kwøma dı Hyala na shiy dzaa nza tıba. Ava ghønzø na kwøma ndøghø ghwømmø sana.

¹⁴ A madigahira, va tsøgha dæ gøzanjwøy ki, njana nzana mbø ndøghø vici va ghwøyøy, ø pø ghwøy jihøva ta mənı kwøma wözø na. Ta mbø nza, sa ka na søøkøy na, nza køsanjwøy dæwdæw kala kwøma røda røda na mbø nzøy tsa ghwøy. Nza ghwøy mbø kwømavø zørkø kwa jipø ghwøy li.

¹⁵ Sønay tø ghwøy, sa nay ghwøy tsa Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw kala søøkø kyanjwkyanjwøy, ø dı na mbøzliy kwømavø kwal, ta tsati titihwø tsa shi ta mbø ghøshiy mbølishi. A Pøl zømømmø tsa mbø nøw Yesøw va dı ghwømmø tərønjw tsasløghønjwøy kwøma va tsøgha ba. Hyala banavø na sønata kwøma, ta mbø ghøciy tsaslinjwøy kwøma va tsøgha. ¹⁶ Tsøgha ka Pøl gøzø kwømaa dzøkøn kwøma va kaa mbøzli mbø nihwøti zliyahi ci tsasliti na daj ni gwa'a. Mbø nihwøti zliyahi Pøl tsasliti nay, a kwøma mbø shi caslakøta dalala ta favø ndø. Ka nihwøti mbøzliy sønata ma kwøma va kama børci kwøma Hyala mbø nefer shiy dza na, mba'a ghøshi ghavøø zhøghanti kwøma va. Ka ladamti kwøma dı kwøma vaa gøzø. Tsøgha sønabøshi ghøshi mbø zhøzhøghø nihwøti kwømer dzar mbø Zliya Hyala dzar kwa kwal tsa gømgø

tsa. Mbø kwøma mənı ghøshi va tsøghay, ngwøvø Hyalaa mbahe ghøshiy dzøkøn ghøn tsa shi.

¹⁷ Na na ghwøy kiy madigahiray, ava ghøy gøzanjwøy kwøma va, mba'a ghwøy favø gwa'a gwa'a, va tsøgha gøzanjwøy ya. Mønım møhørlı tərønjw vantaa mbøzliy yidı kwøma Hyala va ghavøø ngødøhwønjwøy dzømbø kwøma shi va, mba'a ghwøy taa shikønjwøy gøm. Ka zløba ghwøy ghøshiy ngadantønjwøy tø kwøma Hyala køsevø ghwøy va bekir døvø ma.

¹⁸ Ma pø ghwøy møntiy, møtsøhø pø ghwøy møtsøhø køli ka dza kwa kwøma, lø nøw kwøma Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw Ntsaa mbølimmø, a ghøci mbøø møtsøhø mønınjwøy wözø hwøer tsa ci ka møtsøhø ghwøy sønay kwa kwøma kwa kwøma.

Fal sløn tsa ci mbøzli tø hidı gwanashi, ghala ndatsø ka dzar pa' kwa ndimndim. *Amin. Ava tıba kørayee ki, nza ghwøy nza.

**Kwa taŋa zliya tsasliiti
Zhanj
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ma zliya nay, tsasliiti slən tsa ci ntsaa tsasli mbəw. Ma kə nihwəti mbəzliy, Zhanj ntsa ta səfa Yesəw tsasli na. Sa nzana, kwəma tsasliiti na mbə gha tsasli zliya nay, aa dī yəməva lə Yəwən kwəma wəzə na va tsasliiti Zhanj, kə ghəshi. Nanzə kiy, gəzəkəvəri Zhanj bazhə bazhə naciw. Nda kaa ka wə tsasliiti na zliya nay, sənay məndiw. Ma kə nihwəti mbəzliy, kaa mbəzli ghəngħən ghəngħən tə hidī ka Azəy tsasliiti na, kə ghəshi.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1 pa' tə vəh 2:1-17 Zhanj gəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw, a ghəshi nəy mbə wəŋ pi, mba'a ghəshi sənay, a Yesəw pələta kwəma shi jikir na, kə ghəshi. Mbə nəy tsa shi va kiy, ka dī nihwəti mbəzli.

Vəh 2:18-29 Njasa dza ka jakə Kəristəw tsahwəə dzəmbə mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 3 Njasa dza məndiy sənashi ndərazhi Hyala.

Vəh 4:1-6 Njasa dza məndiy mbay təra ghalaa dzəghwa na katan na kwəma lə dzərvə.

Vəh 4:7-21 Ntsaa dī mbəzliy, Zəghwə Hyala na. Mba'a kə ndəə dī Hyalay, ta dī ndərazhi Hyala dza ndə kwərakwə.

Vəh 5 Zhanj gəzə njasa təfanakən mbəzliy nəw Yesəw kaa shi tə hidī. Zhini mba'a gəzata kwəma jəwəə dzəkən kwəma gəzəhwə naa dzəkən.

Gəzə kwəmaa dzəkən ntsaa bəmmə piy

¹ Avanaŋəy tsasliŋwəy zliyaa dzəkən ntsa nza slən tsa ciy «Kwəma Hyala» saa bənsi piy kaa mbəzli. Kwəma vay, madi Hyala ta nga shiy gwa'a gwa'a na ghənzə tifa. Ntsa har məndi vaa Kwəma Hyalay, a ghəy favə ghəciy gəzə kwəma, ka nay ghəy lə mətəhi ghəy, mba'a ghəy nay wəzə wəzə, ka dapəhwə lə dividivi ghəy. ² Ghala pətsa səəkə ntsa har məndi vaa «Kwəma Hyala» ta civa kaa mbəzliy, a ghəy nay. Va tsəgha ndəgha ghəy fətiy dzəkən, ka gəzanwəy kwəmaa dzəkən ntsaa bəpə piy tsaa kə dī ma. Ntsa vay, vəgha Didi Hyala mə ghwəmə niy nza na, ma səəkə Hyalaa citəmmə nana. ³ Shi nashi ghəy lə mətəhi ghəy, lə shi favə ghəy lə slimim ghəy na shi gəzanwəy ghəy ni kwəmaa dzəkən shi kwərakwə, ta mbə ghwəy nza kwasəbə ghəy mbə jakə tsa jakəŋəy ghəy lə Dəmmə Hyala, mba'a lə Zəghwə nəw Yesəw *Kəristəw. ⁴ Ta mbə vəshi ghwəmməə kərkəta, va tsəgha tsasliŋwəy ghəy kwəma na.

Hyala na wəŋ pi

⁵ Ma kwəma gəzanwəy ghəy nay, kwəma favə ghəy va Yesəw *Kəristəw Zəghwə Hyala də'wə ghən tsa ci na. Ma kəy: «Wəŋ pi na Hyala. Kwəma kwəsli kwəsli na dzar kwa kabaka nəw ya jəwəw» kə. ⁶ Ghənzə tsəgha ki, mba'a pə ghwəmmə ni, mbəzli jakəjakə ni nza ghəy lə Hyala, pə ghwəmmə, dza ghwəlammə ghwəmmə mbə məni kwəma dzar mbə kwəsli kiy. A ghwəmmə slavə dzərvə ghalaba. Kwəma Hyala katan na mbə nəfə ghwəmmə ya jəw tsəghaw. ⁷ Ma mba'a pə ghwəmməə ka məni kwəma mbə wəŋ pi, njasa nzana va mbə wəŋ pi Hyala kwərakwə kiy, mbəzli jakəjakə ni nza ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə

1:1 1:1 2:13-14; Zhj 1:1-2, 14; Piy: 1Zhj 4:14; Zhj 6:35; 8:12; 11:25 **1:2** 1:2 ndəgha fəti: Zhj 15:27 **1:4** 1:4 Zhj 15:11 **1:5** 1:5-7 Zhj 8:12 **1:5** 1:5 1Tim 6:16 **1:6** 1:6 2:4 **1:7** 1:7 3:5; Ezay 2:5; Ebr 9:12; ShiZhj 1:5

ghalaba ki. Ma nza miymiy Yesew, Zeghwə nzə yabantəmmə kwəma ghwəmmə jikir na gwanata, kala rəda tar ghwəmmə ghwəla ki.

⁸ Mba'a pə ghwəmmə ni: «Ka mənī *kwəma jikir na ghəy na ghəyəw» pə ghwəmməy, ava ghwəmmə dzəmbəmmə mbə sla dzərvə kaa ghen tsa ghwəmmə ghalaba ki. Gəzəkə kwəma katan na ghwəmmə ti ya jəwəw. ⁹ Mba'a pə ghwəmmə tsati titihwə va jikir tsa ghwəmmə kwa kwəma Hyalay, a Hyala dzaa pəlay jikir tsa mənī ghwəmmə mbə nəfə tsa nzə gwa'a, ka zhəghətəmmə ka mbəzli dēwdēw ni. Sa nzanay, Hyala na, a ghwəmmə sənay, ntsa slar tsa na. Kwəma nə na ta mənī dzee kəy, ta mənī dza na tsəgha. ¹⁰ War mba'a pə ghwəmmə ni: «Ka mənī *kwəma jikir na nza ghəyəw» pə ghwəmməy, ghalaba na, Hyalaa na zhəghəti ghwəmmə ka kwa sla dzərvə ki. Zləbavə kwəma nzə ghwəmmə mbə nefer ghwəmmə tsəgha kiw.

2

*Yesew *Kəristəw na ntsaa dzaa kəətimmə*

¹ A ndərazhee, ma kwəma tsasliŋwəy ya na kwəma na tiy, vantaa ghwəy dzaa mənī *kwəma jikir na nə ya. Mba'a kə kwəma jikir na mbəlita va ndəy, sənay tə ghwəmmə, a gal tsa ghwəmmə tifa, ta kəətimmə kwa kwəma Didi Hyala, ghəci na Yesew Kəristəw. Na naci, ntsa slar tsa na. ² Yesew Kəristəw də'wə ghen tsa ci zlay na ghen tsa ci, mba'a mətīy ka shi ta mənī Hyala li shi tə mbərkə ghwəmmə. Ta mbə Hyalaa pəlayəmmə jikir tsa ghwəmmə. War ta pəli tsa ghwəmmə jikir gwa'a tsəgha naw. Əhəŋ, ta pəlanshi jikir tsa mbəzli tə hidī gwanashi mətīy na.

³ Mba'a pə ghwəmmə diti fəti ta mənī kwəma gəzəkə Hyalay, ghalaba na, a ghwəmmə taa sənay, mbəzli sənata Hyala nza ghwəmmə, pə ghwəmmə. ⁴ Mba'a kə ndə ni: «E sənata Hyala» kə, dzəghwa kala dī fəti ghəci ta mənī kwəma gəzəkə Hyala mənī nzəy, ndə dzərvə gəməy na tsava ndə. Kwəma Hyala katan na mbə nəfə tsa ci ya jəwəw. ⁵ Ma ntsaa dī fəti ta mənī kwəma gəzəkə Hyalay, a tsava ndə dī Hyala katan katan. Ava ti dza ghwəmmə sənay jakəjakə nza ghwəmmə lə Hyala, pə ghwəmmə. ⁶ Ma ntsaa ni: «Jakəjakə nza ghəy lə Yesew» kəy, war njasa niy nza nzəy tsa Yesew va tikə təbə na ghəciy nzəy kwərakwə.

Nahwəti kwəma 'war'war na

⁷ A madigahira, ma kwəma tsasliŋwəy ya nay, mənī na nja nahwəti kwəma gəzanwəyee 'war'war na ta mənī, kala səəkə ghwəy favəw. Kwəma səəkə ghwəy favə na. Kwəma mbəradzəta na va niy nza tifa, mba'a tsəhəta va ghwəy ghala kwatanata na. ⁸ Ya tsəgha nzə kiy, kwəma 'war'war naa tsasliŋwəy ya tə kwəma va. Tə nzəy tsa *Kəristəw tə hidī, lə tsa ghwəy nzəy sənay mənī kwəma katan naa kwəma va, kə mənī. Sa nzana, mbə barvata kwəma mbə kwəsli, ma wan pi tsa katan tsa na, mbə mbərə ghəci nana.

⁹ Mba'a kə ndə ni: «Ntsa mbə wan pi nzee» kə, dzəghwa kala dī kwəma ngwarməhiy nəw ghəshi Yesew li shi ghəciy, ghwəlay na tsava ndə mbə kwəsli. ¹⁰ Ma ntsaa dī ngwarməhiyəy, ghəci na ntsa mbə wan pi. Tsava ndə kiy, kwəma tifa dzaa tərəmbə dzəmbə *kwəma jikir naw. ¹¹ Ma na ntsaa dī ma kwəma ngwarməhiy mbə nəw Yesew vay, mbə kwəsliy na tsava ndə ki. Mbə kwəsli dza naa dza dza

1:9 1:9 Cem 32:3-5 **2:1** 2:1 Rm 8:34; Ebr 7:25 **2:2** 2:2 4:10; Zhj 1:29 **2:4** 2:4 1:6; 4:6; Zhj 3:21; 8:44; 16:13 **2:5** 2:5 2:17; 5:3; Zhj 14:15; 2Zhj 6 **2:6** 2:6 Zhj 13:15; 15:5 **2:7** 2:7-8 4:11; Zhj 13:34 **2:7** 2:7 2:24; 3:11 **2:8** 2:8 Zhj 1:9-10; 8:12; Rm 13:12 **2:9** 2:9 3:10, 15; 4:20
2:10 2:10 Cem 119:165; Rm 14:13 **2:11** 2:11 Zhj 12:35-36

ci, kala sənay ma kwa pətsa dza na, sa nzana mba'a kwəsli ghwəlfay.

¹² Ma kwəma tsasliŋwəy ya na kwəma na tiy ndərazhi yay, sa nzana, gwa'a gwa'a Hyala pəlayŋwəy jikir tsa mənti ghwəy mbə nəfə tsa nza, tə sləni mənti Kəristəw. ¹³ Ma kwəma tsasliŋwəy ya na kwəma na tiy dəshi ndərazhiy, sa nzana, mba'a ghwəy sənay ntsaa nza tifa ghala kwatanata. Ma kwəma tsasliŋwəy ya na kwəma na tiy gwəlay, sa nzana, mba'a ghwəy təfanakən kaa *ndə jaka tsa Hyala va jikir tsa.

¹⁴ Ma kwəma tsasliŋwəy ya kwəma na ti bay ndərazhiy, sa nzana, mba'a ghwəy sənay Didi Hyala. Ma kwəma tsasliŋwəy ya na kwəma na tiy dəshi ndərazhiy, sa nzana mba'a ghwəy sənay ntsaa nza tifa kwatanata. Ma kwəma tsasliŋwəy ya na kwəma na ti dibay gwəlay, sa nzana, lə bərçi va ghwəy mba'a ghwəy kəsəvə kwəma Hyala mbə nefer ghwəy. Dzəghwa, mba'a ghwəy təfanakən kaa ndə jaka tsa Hyala va jikir tsa.

¹⁵ Ka səkwa nzəghə ghwəy ta nzəy tsa tikə tə hidī ni, ya ta shiy jəw mbə shi tikə tə hidī ma. Mba'a kə nzəghə ndə səkwa ta nzəy tsa tə hidiy, ka dī Didi Hyala na mbə nəfə tsa ciw. ¹⁶ Ma na shi tikə tə hidī gwanashi, shiy nja shi gəmgəm ni maw vəgha ndə ngəri, lə məni mətse ta shi tə hidī, lə kəli ghən kiy, va Didi Hyala səkə niva shiyəw. Tikə tə hidī səkə ghəshi. ¹⁷ Kar hidī lə shi məni mbəzli va mətse ti shi gwa'ay, ta kədishi dza ghəshi. Ma na ntsaa məni kwəma njasa dī Hyala kiy, tə ghwəməy dza naa nza pa' kwa ndimndim.

*Ndəghwəm ghən tsa ghwəy va ka jaka Yesəw *Kəristəw?*

¹⁸ A ndərazhee, ndal tərmbə vəghwə ta kərə hidiw. A ghwəy

niy favə, ma kə məndi niy niy: «Ghala pətsa dza hidiy nza ndəkwə ta kərəy, ta səkə dza ndə jaka tsa Kəristəw» kə məndi niy ni. Avanay sənənva kiy, kwal mbə ka jakahi Kəristəw tifa, sa səkəshi ghəshiw. Ava va tsəgha sənay ghwəmmə kiy, a vici va səkəta nana ki, pə ghwəmmə. ¹⁹ Ka jaka Yesəw vay, mbə ghwəmmə səvəri ghəshi. Sa kama ghəshiy mbəzli mbə ghwəmmə karkar niy, va tsəgha bərvashi ghəshi mbə ghwəmmə. Mba'a kə ghəshi niy nza ka mbəzli mbə ghwəmmə karkar ni nza, ka dza ghəshiy səvəri shi mbə ghwəmmə nzaw. Ma sa zləmmə ghəshi vay, ta mbəə citi nza tsa kama ghəshiy mbəzli mbə ghwəmmə na.

²⁰ Ma ghwəy ta na na ghwəyəy, a Yesəw Kəristəw fambəŋwəy Safə tsa ci mbə nefer ghwəy, mba'a ghwəy sənata kwəma katan na gwanəŋwəy. ²¹ Sa sənata ma ghwəy kwəma katan na tsasliŋwəy ya kwəma tsasliŋwəy ya na kiw. Sa nzana, mba'a ghwəy sənata na katan na va kwəma, zhini mba'a ghwəy sənay, dzərvə mbə na katan na kwəməw, pə ghwəy. Va tsəgha tsasliŋwəy ya. ²² A ndə dzərvə kia? Ya wa ntsaa ni Kəristəw Ntsa tivə Hyala na Yesəwəw, kəy, ghəci na ndə dzərvə, ghəci na ndə jaka tsa Kəristəw ki. Ntsaa zləbavə ma kar Dəmmə Hyala va, ghəshi lə Zəghwə nza. ²³ Sa nzana, ya wa ntsaa zləbati ma Yesəw ka Zəghwə Hyalay, zləbavə Dəy Yesəw tsa va na kwərakwəw. Ma ntsaa zləbavə: «Zəghwə Hyala na Yesəw!» kəy, aa sənay Didi kwərakwə. ²⁴ Ghənzə tsəgha kiy, kwəma favə ghwəy va ghala kwatanatay, məntim məhərliy dzəkən wəzə, mba'a ghwəy kəsəvə mbə nefer ghwəy. War mba'a pə

2:12 2:12 SləniKY 4:12 **2:13** 2:13-14 1:1-2 **2:15** 2:15 Zhk 4:4 **2:16** 2:16 Fir 27:20; Rm 13:14; Ef 2:3; Zhk 4:16 **2:17** 2:17 Mt 7:21; 1Kwər 7:31 **2:18** 2:18 4:3; Mt 7:15; 2Zhnj 7 **2:19** 2:19 SləniKY 20:30 **2:20** 2:20 2:27 **2:22** 2:22 4:3; 2Zhnj 7 **2:23** 2:23 4:15; 5:1; Zhnj 5:23; 15:23; 2Zhnj 9 **2:24** 2:24 2:7

ghwøy kəsəvə kwəma gha ghwøy vaa favə wəzə mbə nefer ghwøyəy, ghalaba na, mbəzli jakəjakə ni nza ghwøy lə Yesəw, mba'a lə Dəy kwərakwə ba. ²⁵ Ma kə Kəristəw kaa kwəma gəzəkəmmə nay: «Ta ndəwəy piy tsaa kədi ma dzee» kə.

²⁶ Kwəma tsaslitəwəy ya nay, dzəkən mbəzliy ngədiwəy va, ta zamtəwəy tsaslitee. ²⁷ Na na ghwøy tala kiy, a Yesəw ndəwəy *Safə tsa Hyalaa dzəmbə nefer ghwøy. Njana nzana, mba'a Safə tsa Hyala mbə nefer ghwøy tsəgha kiy, kwal tsa ghwøy tiba lə pəla tsahwəti ndə bəniwəy kwəma ghwəlaw. Sa nzanay, mbə bəniwəy kwəma di Hyala gwanata na Safə tsa nzə va. Ni ghwøy shi bəniwəy na vay, shi katanj ni na ghəshi, dzərvə dzar mbə shi ya jəwəw. Va tsəgha kiy, nzəyiwəyəm jakəjakə lə Kəristəw, njasa banavəwəy Safə tsa Hyala va.

²⁸ A ndərazhee, garəwəyəm tə jakə tsa jakəwəy ghwøy va lə Kəristəw mbə nefer ghwøy, vantaa ghwəmmə taa hazləni ta nza, fəca ka na səkə. Kala dzaa ha'wəw mənimmə kwa kwəma ci, fəca dza naa səkə. ²⁹ Na na ghwøy kiy, a ghwøy sənay ntsa slar tsa na Kəristəw pə ghwøy. Va tsəgha na kiy, sənay tə ghwøy, ya wa ntsaa mənə kwəma slar nay, Zəghwə Hyala na kwərakwə, pə ghwøy.

3

Ndərazhi Hyala nza ghwəmmə

¹ Nighətim njasa cikəvəri Dəmmə Hyala mə ghwəmə di tsa dītəmmə na dikə tsa ci di, pa' ka harəmmə ghəciy ndərazhi ci. Ta na navay, ndərazhi ci nza ghwəmmə katanj. Va tsəgha mbə ma mbəzliy nəw ma Yesəw sənammə, ka ndərazhi Hyala, sa nzanay, sənata Hyala

ghəshi kwərakwəw. ² A madi-gahira, nana diy, ndərazhi Hyala mənimmə ghwəmmə. A na kwəmaa taa nza kwa kwəma, nda njaa dza ghwəmmə nzay, sənata nava ghwəmmə diw. Na sənata ghwəmmə gwa'a tsəghay, sa ka Yesəw *Kəristəw tsahwəyəy, ta nza dza ghwəmmə njasa dza na vaa nza ghalaba. Sa nzanay, ta nay dza ghwəmmə njasa dza pa ciy nza wəzə wəzə. ³ Ya wa ntsaa fəy ghən tsa ci gəzliwə ta nza njasa nza Kəristəw kwərakwə kiy, mba'a mənəti ghən tsa ci dəwdəw, njasa nza Yesəw Kəristəw va dəwdəw kwərakwə ki.

⁴ Ya wa ntsaa mənə *kwəma jikir na gwa'ay, fətiy di ma tsava ndə ta *kwəma pəhəti Hyala. Sa nzanay, mənə kwəma jikir na na, di ma fəti va kwəma pəhəti Hyala na. ⁵ A ghwøy sənay kiy, ta yabanti kwəma ghwəmmə jikir na səkəy Yesəw Kəristəw tikə gwa'a tsəgha, ma ghəci na nacy, kwəma jikir na və ya jəwəw. ⁶ Ghənzə tsəgha kiy, ntsaa jakəy kwagwa'a lə Yesəw Kəristəw mbə nəfə tsa ciy, aa zlata mənə kwəma jikir na. Ma na ntsaa nəw lə mənə kwəma jikir nay, səkə tsava ndə nay Yesəwəw, sənay Yesəw na dibaw.

⁷ A ndərazhee, ka zləba ghwøy məndiy ngədiwəy ma, ya wa ntsaa mənəti kwəma slar nay, ntsa slar tsa na tsava ndə, njasa nza Yesəw Kəristəw vaa ntsa slar tsa kwərakwə. ⁸ Ma na ntsaa nzəyəy war mbə mənə kwəma jikir nay, tsa *ndə jaka tsa Hyala na tsava ndə. Sa nzanay, ndə mənə kwəma jikir na na ndə jaka tsa Hyala naci ghala kwatanata. Va tsəgha səkəy Yesəw Zəghwə Hyala tikə tə hidī ta mbəw zamti sləni ndə jaka.

⁹ Ma na ntsaa mənəy ka Zəghwə Hyala naci kiy, ka nəw na lə

2:25 2:25 Zhj 5:24 **2:27** 2:27 Zher 31:34; Zhj 14:16; 16:13 **2:28** 2:28 3:21; 4:17; Zhj 5:22; 15:5 **2:29** 2:29 3:10 **3:1** 3:1 3:10; 4:6; Zhj 1:12; 3:16 **3:2** 3:2 2Kwər 3:18; Flp 3:21 **3:5** 3:5 1:7; 2:2; 4:10; Ezay 53:9; Zhj 1:29; 8:46; 2Kwər 5:21; Ebr 4:15; 9:14; 1Pi 1:19; 2:22, 24; 3:18 **3:6** 3:6 3:9; 5:18; Zhj 15:5; Rm 6:2, 14 **3:8** 3:8 Mt 12:26-29; Zhj 8:44

məni kwəma jikir na ghwəlaw. Sa nzanay, lə piy tsa səkə va Hyala na mbə nəfə tsa ci. Ka mbay naa nəw lə məni kwəma jikir na ghwəlaw. Sa nzanay, Dəy na Hyala. ¹⁰ Avana, njasa təhəvərivashi ndərazhi Hyala lə ni ndə jakə tsa Hyala: War mba'a kə ndə kala di məni na wəzə na kwəma, kala di mətse tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw ghəciy, tsava ndə na, məniy ka Zəghwə Hyalaw.

«Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy!» kə Hyala

¹¹ Avanta kwəma gha ghwəy favə ghala kwatəjata: «Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy» kə Yesəw. ¹² Nəghətaa ghwəmmə məni shiy nja *Kayən ma. Ghəci na nacy, zəghwə ndə jaka tsa Hyala, jikir kwəma tsa niy nza na. Dza na mba'a pəsliti zəmbəghəy. Ma kwəma pəsliti na zəmbəghəy tsa va tiy, sa nzana kwəma wəzə na zəmbəghəy məni, ma ghəci ghəci Kayən naci ki na, *kwəma jikir na ghəciy məni.

¹³ A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, ya əy di ma mbəzliy nəw ma Yesəw mətse ghwəyəy, əntaa məniwəy nja maɗaɗa ma. ¹⁴ Ghwəmmə na na ghwəmməy, a ghwəmmə sənay, mbəzli bəkwə bəkwə ni niy nza ghwəmmə. Dzəghwa nana na, mba'a ghwəmmə satim mbə məti, mbə piy ghwəmmə ki. Tə wa sənay ghwəmmə mbəzli mbə piy nza ghwəmmə pə ghwəmməy, tə sa nzana mbə di kwəma ngwarməhimmə ghwəmmə. Ma ntsaa di ma kwəma zəmbəghəy vay, ntsa məti məti tsa na tsava ndə ghwəlay. ¹⁵ Ma ntsaa di ma kwəma zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw kiy, ndə bəkwə mbəzli na tsava ndə. A ghwəy sənay, war mba'a kə ndə, ndə bəkwə mbəzliy, kwəməvə piy tsa kədi ma

tsava ndəw. ¹⁶ A Yesəw *Kəristəw dītəmmə, dzəghwa na mba'a səkəy mətiy tə ghwəmmə. Ava tə kwəma ci va dza ghwəmmə sənay, njasa ka ghwəmmə di kwəma ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw kwərakwə, ta mbə ghwəmmə zləbavə, ya məti ta kwəma shi. ¹⁷ Sənzənvay, mba'a kə ntsa nza shiy və tərəɗwəy nay tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw kala shiy və, dzəghwa kala zhanci hwər tsa ci ti ya jəw, gar katay ghəciy, njaa njaa ka ntsa tsəgha tsa va mbə ni na: «Mbə di Hyala nzee lə nəfə tsee kwətiɗ» kə kia? Tibaw. ¹⁸ A ndərazhee, əntaa ghwəmmə dzaa gəzə a ghwəmmə di nihwəti mbəzli, pə ghwəmmə kwatəka lə miy gwa'a tsəgha ma. Əhəɗ, ə pə ghwəmmə di mbəzli mbə nəfə tsa ghwəmmə katan katan. Ka ci di tsa vaa səvəri lə məni kwəma wəzə na kaa mbəzli.

Njasa dza ghwəmmə mbay garə kwa kwəma Hyala kala hazləni tifa

¹⁹ Mba'a pə ghwəmmə di nihwəti mbəzli tsəgha kiy, ti dza ghwəmmə sənay, mbəzliy nəw kwəma katan na nza ghəy, pə ghwəmmə. Dibay, ghənzə na kwəmaa dzaa bəmmə bərqi, ta garə kwa kwəma Hyala, kala hazləni tifa. ²⁰ Sa nzana, ya ə bəmmə nəfə tsa ghwəmmə fəti ta kwəma jikir tsa mənti ghwəmməy, ka dza her ghwəmmə kwa kwəma Hyalaw. A ghwəmmə sənay, a Hyala tanəti nefer ghwəmmə tə sənata kwəma. Kwəma tifa kala sənata gwa'a gwa'aw. ²¹ Ava tsəgha na nava ki, madigahira, kala bəmmə fəti kə nəfə tsa ghwəmmə ta kwəma jikir tsa mənti ghwəmməy. A bərqi va ghwəmmə ta garə kwa kwəma Hyala, kala hazləni tifa ki. ²² Ya nimaba shiy dəw ghwəmmə va Hyalay, ta ndammə shi va dza na

3:10 3:10 2:9, 29 **3:11** 3:11 2:7-8; 4:11; Zhj 13:34 **3:12** 3:12 Ghava 4:8 **3:13** 3:13 Zhj 15:18
3:14 3:14 2:11; Zhj 5:24; 13:35 **3:15** 3:15 Mt 5:21-22; ShiZhj 21:8 **3:16** 3:16 Zhj 15:13; Gal 1:4; Flp 2:17; 1Tes 2:8 **3:17** 3:17 Nəw 15:7 **3:18** 3:18 Zhk 2:15-17 **3:21** 3:21 2:28 **3:22** 3:22 Zhj 15:16

kwørakwø ki. Sa nzana mbø di fəti ghwəmmə ta kwəma gəzəkəmmə na məni nzə, ka məni kwəmaa təbanta ɓa. ²³ Avanata kwəma gəzəkəmmə na, ta məni: Ə pə ghwəmmə ɓanavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw *Kəristəw Zəghwə nzə. Ka di ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə njasa gəzəkəmmə Yesəw Kəristəw va. ²⁴ Ntsaa di fəti ta kwəma gəzəkə Hyala mənii, a jakəy lə Hyala, mba'a Hyala jakəta li kwørakwø. Lə Safə tsa nzə va dēwdew tsa ndammə Hyala, sənay ghwəmmə jakəjakə nza ghwəmmə li, pə ghwəmmə.

4

*Njasa dza ghwəmmə sənay təhəvəri *Safə tsa Hyala lə tsa *ndə jaka tsa Yesəw *Kəristəw*

¹ A madigahira, mba'a kə ndə səkəy dzəmbə ghwəy, lə Safə tsa Hyala nzee, kəy, əntaa ghwəy zləba kwəma ci war tsəgha ma. Ə pə ghwəy dzaa naghamti wəzə, ta mbə ghwəy sənay nda Safə tsa Hyala na sa və katanj katanj, ka ghwəy gha zləba. Va wa gəzanwəy ya tsəghay, sa nzana, dənshi ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə tsahwəshi dzəti hidii nana. ² Avanay njasa dza ghwəy sənay, a Safə tsa Hyala va ndə pə ghwəy: Ya tsamaba ndə na ntsaa dzaa ni: «A Yesəw Kəristəw mənii ghən tsa ci ka ndə, mba'a səkəy tikə tə hidii» kəy. Ava ghəci na ntsa nza Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ci. ³ Ma ntsaa ni: «Zhəghəy Yesəw ka ndə ngəri, mba'a səkəy tikə tə hidiiw» kəy, tsava ndə na, Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ciw. Safə tsaa səkə va ndə jaka tsa Kəristəw na sa mbə nəfə tsa ci. A ghwəy niy favə: «Ta səkə dza na» kə mənii niy ni. Aa səkəy dzəti hidii nana ki.

⁴ Na na ghwəy tala kiy ndərazhiyay, mbəzli Hyala nza

ghwəy, a ghwəy 'wəshamti ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə. Sa nzanay, bərciba mbə Safə tsa Hyala va mbə ghwəy na kən safə tsa mbə mbəzliy nəw ma Yesəw. ⁵ Ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə vay, mbəzliy nəw kwəma tikə tə hidii na ghəshi, sa nzana kwəma shi tikə tə hidii ni na shi kwəma gəzə ghəshi kiy, va tsəgha fə mbəzliy nəw ma Yesəw ghən ta fa kwəma gəzə ghəshi va. ⁶ Ghwəmmə na na ghwəmmə kiy, ndərazhi Hyalaa gə ghwəmmə. Va tsəgha kiy, ntsaa sənata Hyala na, ta fa kwəma gəzə ghwəmmə dza na. Ma na mbəzliy kamaa shi Hyalay, ka fa kwəma gəzə ghwəmmə ghəshi ya jəwəw. Ava tsəgha dza ghwəmmə mbay tihəvəri mbəzliy gəzə kwəma lə Safə tsa Hyala dēwdew tsa, lə mbəzliy gəzə kwəma lə safə tsa ndə dzərvə.

Tə di tsa dītəpə Hyala sənay ghwəmmə di ghən tsa ghwəmmə

⁷ A madigahira, di pə ghwəmmə di ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə. Sa nzanay, va Hyala səkə di. Ya wa ntsaa di Hyala, ka di nihwəti mbəzliy, Zəghwə Hyala na tsava ndə, aa sənata Hyala. ⁸ Ma ntsaa di ma Hyala, kala di nihwəti mbəzliy, sənata Hyala tsava ndə na ciw. Sa nzanay, di na Hyala də'wə ghən tsa nzə. ⁹ A Hyala ghwənəkə Zəghwə nzə dzəti hidii, zəkəwəti ghəci və, ta mbə ghəciy ndammə piy tsaa kədii ma. Kwəma mənii na va tsəghay, aa cikəvəri di tsa dītəmmə na wəzə wəzə. ¹⁰ Avanay di njasa njana: Sa nzana mba'a ghwəmmə diti Hyala pərɓa ghwəmmə naw. Əhəj, sa nzana ghənzə saa 'waa dītəmmə pərɓa ghənzə. Dza na mba'a ghwənəkə Zəghwə nzə tə ghwəmmə, ta mbə ghwəmmə kwəmavə pəli kwəma ghwəmmə jikir na tə mbərəkə mətii ci.

3:23 3:23 Zhj 2:23; 13:34 **3:24** 3:24 4:13; Zhj 14:16; 15:5; Rm 8:5, 9, 14 **4:1** 4:1 2:18; Mt 7:15; 1Tes 5:21 **4:2** 4:2 Zhj 1:14; Rm 10:9; 1Kwər 12:3 **4:3** 4:3 2:18, 22 **4:4** 4:4 5:5 **4:5** 4:5 Zhj 3:31 **4:6** 4:6 2:4; 3:1; Zhj 8:47; 18:37 **4:8** 4:8 4:16 **4:9** 4:9-10 Zhj 3:16 **4:10** 4:10 2:2; 3:5; Rm 5:8, 10

11 A madigahira, njana nzana tsøgha Hyala dītømmø kiy, ø pø ghwømmøø dī ghøn tsa ghwømmø kwa jipø ghwømmø kwørakwø ki. 12 A ghwømmø sənay, ndø tība mba'a søøkø nata Hyala njasa nzanaw. Ya tsøgha nzø, mba'a pø ghwømmøø dī ghøn tsa ghwømmø kwa jipø ghwømmø, jakøjakø na Hyala lø ghwømmø. Ghalaba kiy, dī tsa nzø va na aa kwømvø børci mbø nefer ghwømmø.

13 Sa ndammø Hyala va Safø tsa nzø deward tsay, ti sənay ghwømmø jakøjakø nza ghwømmø li, jakøjakø ghønzø lø ghwømmø kwørakwø, pø ghwømmø. 14 Ghø dø'wø ghøn tsa ghøey, a ghø nay lø møtsø ghø, dømmø Hyala ghwønikø na Zøghwø nzø ta søøkø ta mbøli mbøzli tø hidi. Va tsøgha gøzø ghø kaa mbøzli katan na kwøma va, pø ghø. 15 Ya tsamaba ndø zløbati na: «Zøghwø Hyala na Yesøw» køy, jakøjakø na Hyala lø tsava ndø, ghøci kwørakwø na, jakøjakø ghøci lø Hyala. 16 Na na ghwømmø, a ghwømmø sənay, a Hyalaa dīmømø, pø ghwømmø, mba'a ghwømmø zløbavø dī tsa nzø va.

Di na Hyala. Ma ntsaa dī nihwøti mbøzli, ka dī Hyalay, tsava ndø na jakøjakø na lø Hyala, jakøjakø Hyala li kwørakwø. 17 Mba'a kø dī tsa citømmø Hyala va mbø ghøra sløni njasa dī na mbø nefer ghwømmø, njasaa niy nza nzøy tsa Yesøw *Køristøw va tikø tø hidi niy nzay, tsøgha dza tsa ghwømmø nzøy nza ghalaba kwørakwø. Ka dza hazlønī ghørammø kwa kwøma ci føca dza naa basø ngwøvøø dzøkøn mbøzli kiw. 18 Ma ntsaa dī Hyalay, ka nza hazlønī mbø nøfø tsa ci ya jøwøw. Sa nzanay, gwa'a gwa'a ka dī tsa Hyala va katan tsaa bøkøvøri hazlønī mbø nøfø ci. Mba'a kø ndø

hazlønī, kwømvø ghøra sløni dī tsa Hyala va mbø nøfø tsava ndø njasa dī naw. Ta køø dza ngwøvø. Sa nzanay, tø kwøma hazlønī søøkø ngwøvøø dzøkøn ndø.

19 Ma na na ghwømmø, a ghwømmøø dī nihwøti mbøzli, ka dī Hyala. Sa nzanay, pørba Hyala 'wa naa dītømmø. 20 Mba'a kø ndø ni: «Mbø dī Hyala nzee!» kø, dzøghwa kala dī ma møtsø mbøzli ghøci, dzørvøø slasla tsava ndø, ka dī Hyalaw. Kwa vøghwø tsa nzana kala dī mbøzli ghøci, ghøshi shi nashi na kwa møtsø ciy, njaa ka na mbøø dīti Hyala nanzø, ghønzø sa søøkø ma naa nataa? 21 Ma kø Yesøw dø'wø ghøn tsa ci kaa kwøma gøzøkømmø na ta mønīy: «Ma ntsaa ni mbø dī Hyala nzee køy, dī køø dī ngwarmøhiy mbø nøw Yesøw kwørakwø!» kø.

5

Njasa dza mbøzliy nøw Yesøw 'wøshamti kwøma tø hidi

1 Ya tsamaba ndø zløbati na mbø nøfø tsa ci: «Yesøw na *Køristøw tsa tivø Hyala va ta mbølipø» køy, Zøghwø Hyala na. Ghønzø tsøgha mba'a kø ndøø dī kwøma Døyø, ta dī kwøma nihwøti ndørazhi yakø Didi tsa va dza na kwørakwø. 2 Vanay njasa dza ghwømmøø sənay mbø dī ndørazhi Hyala nza ghwømmø, pø ghwømmø: War mba'a pø ghwømmø mbø dī Hyala, ka dī føti ta kwøma gøzøkø nay, mbø dīshi nza ghwømmø. 3 Ma kwøma dī tsa nø ghwømmø va, a ghwømmøø dī Hyala, pø ghwømmø, ghønzø na dī føti ta kwøma gøzøkø na mønī nzø. Talay, 'yahø'yahø na dī føti ta kwøma gøzøkø Hyala va mønī nzø va ghwømmøw. 4 Sa nzana, ya wa ntsaa mønīy ka Zøghwø Hyalay, ta mbay dza naa

4:11 4:11 3:11; 4:21; Mt 5:44-45; 18:33; Zhj 13:34; 2Zhj 5 4:12 4:12 2:5; 4:17; Zhj 1:18 4:13 4:13 3:24 4:14 4:14 Zhj 15:27 4:15 4:15 2:23 4:16 4:16 4:8-10; Zhj 15:5 4:17 4:17 2:28; 4:12 4:20 4:20 2:9 4:21 4:21 4:11; Mt 22:34-40 5:1 5:1 1Pi 1:22-23 5:3 5:3 2:5; Nøw 30:11; Mt 11:30 5:4 5:4 Zhj 16:33

'wəshamti bər̄ci shi tē hidī ni. Sa nzana mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw, va tsəgha dza ghwəmməə mbay 'wəshamti bər̄ci shi tē hidī. ⁵ Wa tsahwəti ntsaa dzaa mbay 'wəshamti bər̄ci shi tē hidī ni kia? Ghəci tifa kala war ntsaa zləbati mbə nəfə ci: «Yesəw na Zəghwə Hyala» kəw.

*Gəzə kwəmaa dzəkən kwəma Yesəw *Kəristəw*

⁶ A Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ci səkəy dzəti hidī, mba'a dzarəy kwa yam *batem, mba'a miymiy ci shəkəshi ghala pəəsli mēndi va. Kwataka dzar kwa yam batem dzarəy na gwa'a tsəghaw, a shəkamti miymiy ci difa. Dzəghwa *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa də'wə ghən tsa ci, mba'a gəzəkənjəy kwəma va: «Katan na tsəgha» kə. Ma Safə tsa Hyala nacy, ka sla dzərvə naw. ⁷ Mahkan na shiy cimmə, Zəghwə Hyala na Yesəw katan, kə ghəshi. Ma shi vay: ⁸ Ana Safə tsa Hyala, lə yam, mba'a miymiy. Ma ghəshi mahkanavashiy, kwəma kwətij na na sa shi. ⁹ Mba'a kə ndə ngəri ndəghakən fətiy dzəkən kwəma nata nay, kar ghwəmməə zləba tsəgha na, pə ghwəmmə. Fəti ndəghati Hyala də'wə ghən tsa nzə kiy, aa tanəti fəti ndəgha ndə ngəri. Ghənzə ghənzə Hyala də'wə ghən tsa nzə ndəghakən na fəti vaa dzəkən Zəghwə nzə va tsəgha ki. ¹⁰ Va tsəgha na, ya wa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Zəghwə Hyalay, war ta zləbavə fəti ndəghati Hyala va dza na mbə nəfə tsa ci: «Katan na tsəgha» kə. Ma ntsaa banavə ma nəfə tsa ci kaa Hyalay, kwa dzərvə dza naa fəy Hyala. Sa nzana, kala zləba fəti ndəghakən naa dzəkən Zəghwə nzə ghəci.

¹¹ Avanta fəti ndəghakən Hyalaa dzəkən kwəma va, a kəy: «Aa

ndammə piy tsa kədi ma, səkə dzar kwa Zəghwə nzə» kə. ¹² Ya wa ntsaa jakəy lə Zəghwə Hyalay, aa kwəmvə piy tsa kədi ma. Ma ntsaa jakəy ma liy, kwəmvə piy tsa vaw.

¹³ Ma kwəma tsasliŋwəy ya kwəma va ti, ghwəy mbəzliy banavə nefer ghwəy kaa Zəghwə Hyalay, ta mbə ghwəy sənay katan, a ghwəy kwəmvə piy tsa kədi ma, pə ghwəy.

Kwəmaa dzəkən piy tsa kədi ma

¹⁴ Mba'a pə ghwəmməə dzəghwa kwəma Hyalay, ka dza her ghwəmməw. Sa nzanay, a ghwəmmə sənay, mbə fa kwəma cə'wə ghwəmmə və na, kama kwəma va ge'i njasa diti na. ¹⁵ Njana nzana mba'a ghwəmmə sənay, mbə fa kwəma cə'wə ghwəmmə və na, pə ghwəmməy, a ghwəmmə sənay kwərakwə kiy, ta ndammə dza na, ya nimaba shi cə'wə ghwəmmə va və, pə ghwəmmə.

¹⁶ Mba'a kə ndə nay tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw mbə mənī *kwəma jikir naa dzaa kama gar məti ghəci vəy, ə kə cə'wə Hyala ti. A Hyala dzaa banavə piy tsa kədi ma kaa zəmbəghəy tsa va. Ma kwəma cə'wə gəzee vay, war ta mbəzliy mənī jikir tsa kama gar məti ghəshi və, dza naa nza wəzə. Sa nzanay a kwəma jikir na tifa kwətij gar məti ndə və. Gəla nava kwəma jikir naa na dza ghwəy cə'wə tiw. ¹⁷ A ghwəmmə sənay, kwəma rəda rəda na mənī mēndi gwa'ay, kwəma jikir na na. Nanzə kiy, kar nihwəti kwemer jikir niy nza tifa na, kala gar məti ndə və shi.

¹⁸ A ghwəmmə sənay, ya wa ntsaa mənīy ka Zəghwə Hyalay, ka nzəyəy na war mbə mənī kwəma jikir naw. Sa nzanay, war mbə ndəghwə ka Yesəw Zəghwə Hyalaa nza, ka

5:5 5:5 4:4; Rm 8:37 5:6 5:6 Zhj 16:13; 19:34 5:7 5:7-9 Zhj 5:36-37 5:10 5:10 Rm 8:16; Gal 4:6 5:11 5:11 Zhj 3:16-18 5:12 5:12 Zhj 3:36; 5:24 5:13 5:13 Zhj 20:31 5:14 5:14 Zhj 15:16 5:16 5:16 Mt 12:31; Ebr 6:4-6 5:18 5:18 3:6, 9-10; ndə jaka tsa Hyala: Zhj 17:15; 2Tes 3:3

mbay *ndə jakaa kwəməvə kwal tsaa kwəfaghayəw.

¹⁹ A ghwəmmə sənay, na na ghwəmməy, mbəzli Hyala nza ghwəmmə. Ma niy tərmbə mbəzli tə hidi gwanashi na, ni ndə jaka tsa Hyala niva.

²⁰ A ghwəmmə sənay, a Yesəw *Kəristəw Zəghwə Hyala səəkəy tikə tə hidi, dza na mba'a ndammə məhərli ta mbə ghwəmmə sənata Hyala katanə na. Dzəghwa mba'a ghwəmmə kwəməvə jakəva lə Hyala katanə na, tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Zəghwə nzə Yesəw Kəristəw ki. Zəghwə nzə vay, Hyala katanə na na də'wə ghən tsa ci, zhini ghəci saa bə piy tsaa kədi ma kaa mbəzli difa. Tsəgha.

²¹ Zhini ba kiy ndərazhiyay, mənim məhərli, vantaa ghwəy dzaŋwəy dzəmbə ta mbəri. Ava tifa kərayee, nza ghwəy nza ki.

**Kwa baka zliya tsasli
Zharj
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ma ntsaa tsasli zliya nay, gəzə slən tsa ci na mbəw, war a na nə na: «Ndə 'wa kwal kaa mbəzli nəw Yesəw na» kə. Ma kə mbəzli nashi ki na, Zharj ntsa ta səda Yesəw na. Sa nzana nəwər tsa mbə zliya nay, aa dī yəməva lə sa mbə kwa taŋa zliya Zharj va. Dzəkən mbəzli ka slasla dzərvə gəzə na lə dzəkən dī ghən kwa kwal Hyala. Kaa nahwəti mali dikə na ghəshi lə ndərazhi nʒə tsasli Zharj zliya na. Ma kə nihwəti mbəzli na, ta vəli kaa nihwəti mbəzli Yesəw tsasli na, kaa mali lə ndərazhi nʒə katanəw, kə ghəshi.

Səkwəpə

¹ Yən yən ndə 'wa kwal kaa mbəzli nəw Yesəw *Kəristəw tsasli na zliya na kaa ngəŋa gha mali təravə Hyala, lə kaa ndərazhi gha va dee. Kwataka yən kwətira dīŋwəy naw, mbə dīŋwəy na ya tsamaba ntsaa sənata kwəma Hyala katanəw na gwa'a. ² Sa nza ghwəy lə kwəma katanəw na mbə nefer ghwəy, va tsəgha dīŋwəy ya, lə sa nzana, mbə nefer ghwəmmə ghənzə taa nza ya pa' hwəmba.

³ Nza Didi Hyala ghəshi lə Zəghwə ci Yesəw Kəristəw məntəmmə wəzə hwər tsa shi, ka məntəmmə zhəhwər, ka fambəmmə zərkə mbə nefer ghwəmmə. Tsəgha dza shi vaa nza tə ghwəmmə, ghwəmmə shiy nəw kwəma katanəw na va, ka dīva kwa jipə ghwəmmə.

Kwəma katanəw na, lə kwəma dī ghən

⁴ Ma yənəy, dalala vəshiree, sa favee njasa nəw nihwəti ndərazhi gha kwəma katanəw na. Njasa gəzəkəmmə Didi Hyala va mənīy, tsəgha mənī ghəshi. ⁵ A kwajinee na, ə pə ghwəmməə dī ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə! Ma kwəma gəzəŋwəy ya nay, nahwəti kwəma gəzəkə mənī 'war'war na ta mənīy ghakee tsasliŋwəy tiw. Kwəmaa niy favə ghwəy va kwatanəwata na. ⁶ Mba'a pə ghwəmməə dī ghən tsa ghwəmmə, ka dī Hyalay, ghalaba na, mbə dī fəti nza ghwəmmə ta kwəma gəzəkəmmə Hyala va ta mənī. Ma kwəma gha Hyalaa gəzəŋwəy kwatanəwata ta mənī ghwəyəy: «Dim ghən tsa ghwəy» kə. Ava kwəma dza ghwəy nəw mbə nʒəy tsa ghwəy.

⁷ Daŋ tsahwəshi ka dzərvəə dzəti hidī. Mbəzli vay, ka dī zləba ghəshi a Yesəw *Kəristəw səəkəy tikə tə hidī, ka zhəghəti ghən tsa ci ka ndə ngəri, kə ghəshiw. Ma ntsaa dī ma vaa zləba tsəgha kiy, ghəci na ndə jaka tsa Kəristəw, ghəci na ndə slaslapə dzərvə ki. ⁸ Va tsəgha na kiy, mənīm məhərli tərəŋw. Vantaa sləni ghərati ghəy va mbə ghwəy nza gəmta, war mba'a ghwəy kwəməvə zhəmə ghwəy gwanata dī na.

⁹ Sənay tə ghwəy, ntsaa fə ma ghən ta nəw kwəma ya hwəmba njasa banavəmmə Yesəw Kəristəw, war dzar kwa tsa ci kwal kwətīy ghəciy dī mənī kwəmay, jakəy tsava ndə ghəshi lə Hyala ya jəwəw. Ma ntsaa nəw kwəma ya hwəmba njasa banavəmmə Yesəwəy, a tsava ndə jakəy lə Didi Hyala mba'a lə Zəghwə nʒə. ¹⁰ Va tsəgha nə ya kiy, war mba'a kə ndə səəkəy, ka bənīŋwəy shiy, dzəghwa kala dzaghəvashi shi va lə ni banavəmmə Yesəw Kəristəwəy, əntaa ghwəy taa zləba gəla tsava ndə ghəciy dzəkə ghi tsa ghwəy ma! Əntaa ghwəy səkwə

ya sək>wə nzə ma! ¹¹ Sa nzana,
ma ntsaa dzaa sək>wətiy, jakə dza
ghəshiy nza tə kwəma ci va jikir na
lə tsava ndə.

*Səkwəva lə kwa kəni gəzə
kwəma*

¹² Sənzənva kiy, mbəzliyay, dfaŋ
na nihwəti shi dəe gəzanjwəy.
Kala dəe tsasliŋwəy shi va tsasli
tsasliy dzəti zliya. Ma dī yay,
mba'ee tsəhəra vəgha ghwəy də'wə
ghən tsee, nza ghwəmmə sləkahwə
kwəma kwa mətse kwa mətse, ta
mbə vəshi ghwəmməə kərkəta.

¹³ Mbə sək>wəŋa na ndərazhi
zhaməŋa. Zhaməŋa təravə Hyala
va, njasa təravəŋa na va kwərakwə.
Ava tifa kərayee, nza ghwəy nza ki.

**Kwa mahkana zliya
tsasliti
Zhanj
Kwəma dza
ghwəmmə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Ma zliya nay, Zhanj ntsa ta səda Yesəw tsasliti na, kə məndi dība. Sa nzanay, aa yəməva lə kwa baka zliya ci. Kaa «Gayəsə» madigay tsa dī na tərənɔw tsatsasliti na, ta mətəhanci bərɔi ta mənɔi wəzə, lə ta ka'wə ka məlmə. Mba'a ta tsəhanaghwa sətɔi kwa sləmə madigay, va tsahwəti ntsaa pəla laɔamti wəzə tsa kwa jipə mbəzli Yesəw, slən tsa ciy, Diyətərefə.

Səkwəpə

¹ Yən yən ndə 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw tsasli na zliya na kaa ntsee Gayəsə, madigara tsa dēe katanj katanj tsa.

² A madigara Gayəsə, mbə cə'wə nzee va Hyala, a gha mbəə mətəhə dza kwa kwəma kwa kwəma ya mbə namaba kwəma gha. Ka cə'wə va Hyala, a gha mbəə nza kwəriɲ, njasa nza kwəma mbə nəfə gha va wəzə kwa kwəma Hyala.

³ A nihwəti ngwarməhimmə nəw Yesəw səkə vəgha gha, mba'a ghəshi səkə gəzara, a gha kəsəvə kwəma katanj na va, ka garəɲa ti, ka nəw lə nəfə kwətɲ, kə ghəshi. Sa gəzəkəra ghəshi tsəghay, dalala vəshiree ta kwəma gha. ⁴ Ma yən, war favə mee njasa nəw ndərazhee kwəma katanj na kwa kwal Hyalay, nahwəti kwəma tɪba ghwəla mba'a nəfə tsee vəshi ti nja savaw.

*Sləni Gayəsə gwəraa təbanati
kaa Zhanj*

⁵ A ntsee Gayəsə, ghay, e favə mbə tsəva nza gha lə kwal tsa katanj

tsa mbə kəti ngwarməhimmə nəw Yesəw. Ya ni ghwəy mbəzli mbə məlmə ghwəy, ya ka məlmə səkəshiy dzəmbə ghwəy gwa'a, kə məndi. ⁶ Mbəzli kətiti gha vay, ghəshi səkə naa falɲa tikə, ka gəzə njasa dəhwəshi gha kaa mbəzliy nəw Yesəw. Va tsəgha na kiy Gayəsəy, ə cə'wəɲee, a gha zhiniy kətiti nja nja təbə na va Hyala, mbə dza ta wə wəshi va. ⁷ Ma kafə tsa kafəshi ghəshi vay, ta gəzanshi kwəma Yesəw *Kəristəw kaa mbəzli kafəshi ghəshi, kala dī ghəshiy bə shiy va mbəzliy nəw ma Yesəw mbə dza va. ⁸ Ghənzə tsəgha kiy, ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw na, aa təbə ghwəmmə kəti gəla mbəzli tsəgha ni va. Ta mbə ghwəmmə nza jakə li shi mbə ghəra sləni gəzanshi kwəma katanj na va kaa mbəzli ghalaba.

⁹ E niy tsaslanaghə zliya jəwə tsətsə kaa mbəzliy nəw Yesəw. Ma dza Diyətərefə, sa dī na mənɔy ka ntsa dikə tsa mbə mbəzliy nəw Yesəw va na, kala dī ghəciy fa kwəma gəzəkə dzəghwa sləmə ci. ¹⁰ Sa kee tsəhəray, ta cikəvəriɲwəy kwəma ci va jikir na mənɔi na dzee. Dzərvə ka na vaa slaslaa dzəkən ghəy. Nahwəti *kwəma jikir na mənɔi na dibay, ka dī naa ka'wə ya ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw sa ka ghəshiy səkə və dībaw. Ya ə dī nihwəti mbəzli ka'wəshi na, ka makə mbəzli va ghəciy nza va ka'wəshi, ka tihəshi səvəri mbə basəva tsa mbəzliy nəw Yesəw.

¹¹ A ntsee Gayəsə, ma pə ghaa mənɔy, ka bəni nəw kwəma ntsaa mənɔi kwəma jikir na gha ma, kwəma ntsaa mənɔi na wəzə na kwəma pə ghaa bəni. Sa nzanay, ntsaa mənɔi kwəma wəzə na na, ntsa Hyala na tsava ndə. Ma ntsaa mənɔi war kwəma jikir nay, sənata Hyala tsava ndəw.

¹² Ma na Demətəriyəsə kiy, ya tsamaba ndə gwa'a na, war mbə fal na. Ya kwəma katanj na va mənɔi

nay, war mbə ci kwəma ci wəzə na naa səvəri. Ya ghwəmmə na, mbə gəzə ghwəmmə: «Ntsa katarj tsa na» pə ghwəmmə. A gha sənay kiy, ka sla dzərvə ghwəmməw.

Səkwəva

¹³ Sənzənva kiy ntseyey, dərj na nihwəti shi dəe gəzərja. Kala dəe tsasliŋashi, tsasli tsasli dzəti zliya.

¹⁴ Ma dī yay, kwa kwəma jəw na mba'ee tsəhəra vəgha gha də'wə ghən tsee, ma nza ghwəm sləkahwə kwəma ghwəm kwa mətse kwa mətse.

¹⁵ Nza Hyala ndərja zərkə mbə nzəy tsa gha.

Mbə səkwəŋa na madigahinja tikə. Nza gha səkwətəra madigahimmə kwətinj kwətinj tsa shi kwərakwə ki. Ava tifa kərayee, nza gha nza.

Zliya tsasliti Zhəwdə Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, kaa slən ntsaa nəw Yesəw tsasliti Zhəwdə. Kwəma gwəra naa tsasli zliya na tiy, ta gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy bənipə nəw kwal Hyala va dzar kwa dzərvə, ta mbə mbəzliy nəw Yesəw ndəghwə ghən tsa shi və shi.

Tərənjw gəzəkə Zhəwdə kwəmaa dzəkən shi, ka gəzə njasa dza Hyalaa slanshi ngwəvə (kwəshala 3-16). Dzəghwa diba ki, ka gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw a ghəshi nzəyshi jarjar kwa kwal Hyala (17-23).

Ma tə kwa kərnī ki na, dza Zhəwdə ka fal Hyala kwa mbəlipə.

Səkwəpə

¹ Yən tsasliŋwəy na zliya na, yən Zhəwdə, ndə ghəra sləni kaa Yesəw *Kəristəw. Yən na yən zəmbəghəy Zhakə. Kaa ngəjwəy ghwəy shi diti dəmmə Hyala va tsaslee zliya na, ghwəy ghwəy shi harvə na va ta nza ghwəy ka mbəzli nəw. Mba'a fəyŋwəy kaa Yesəw Kəristəw.

² Məntəjwəy zhəhwər tsa nəw Hyala, mba'a ndəjwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy, mba'a fəmbəjwəy dī tsa nəw mbə nefer ghwəy tərənjw dība.

Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy bənipə nəw kwal Hyala dzar kwa dzərvə

³ A madigahira, tərənjw səəkē mbə dī tsasliŋwəy zliya ta gəzəjwəy kwəmaa dzəkən mbəli tsa mbəlitəmmə Hyala gwanammə. Sa dītee tsəgha ki na, mbay yaa

nzəyraw, wəzəba tsasliŋwəy ya zliya na, pən, ta bənjwəy bərēci nza ghwəy mbəə jihəva ta kwəma wəzə na va bənavə ghwəy nefer ghwəy. Kwəma wəzə na vay, Hyala bənavəshi na kaa mbəzli nəw, ka dza naa mbəərəva ya pa' hwəmbaw. ⁴ Sa wana gəzee tsəghay, sa nzana mba'a mbəzliy dī ma fəti va va Hyala ghələmbəvashi mbə ghwəy. Dza ghəshi ka zhəghə gəzə kwəmaa dzəkən wəzə hwər tsa Hyala. A Hyala ndəpə kwal tsa mənī ya naməba kwəma ha'wə ha'wə na, kə ghəshi. Mbə kwəma gəzə ghəshi va tsəgha nay, a ghəshi ndəghamti Yesəw *Kəristəw ntsa ghwəmmə dikə tsa, zhini ghəci mazə tsa sləkəmmə kwətīy. Kwətanata tsasliti mənī mbə Zliya Hyala, ta bəsanakənsi ngwəvə dza Hyala kaa gəla mbəzli va, kə mənī.

⁵ Ya tsəgha sənashi ghwəy shi dzee ni ta gəzəjwəy kwəmaa dzəkən shiy, ta zazəvəjwəyshi dee dība. Niy nza, a Kwa sləkəpə niy kəətiti ka *Izərayel, mba'a bəkəvərishi mbə hidī ka *Ezhipətə. Ləy hwəm kwəma va na mba'a nihwəti mbəzli niy nza mbə shi, kala bənavə nefer shi kaa Hyala. Dzəghwa Hyala mba'a bakwamti niva mbəzli. ⁶ Nihwəti ka kwal Hyala kwərakwəy, mba'a Hyala niy bənavəshi bərēci na, ka dī təfanakən ghəshi kaa na Hyala va. Mba'a ghəshi bərvashi tə pətsaa fəyshi Hyala. Sa mənī ghəshi tsəgha na, dza Hyala mba'a kəəsəvəshiy tsəghwashi kwa dəjw, mba'a fəyshi tə pətsa tərkwəsl kwəsl tsa, tība dza ghəshiy nza ya hwəmba, pa' fəca dza Hyalaa mənī ngwəvəə dzəkən mbəzli. ⁷ Zəzətīm dzəkən məlmə *Sədəm lə məlmə *Gwəmə mba'a nihwəti məlməhi vəgha shi dība. Mbəzli mbə məlməhi vay, ghwərghwər niy mənī ghəshi nja ka kwal Hyala va,

1:1 1 Mt 13:55; Mk 6:3 **1:2** 2 2Pi 1:2 **1:3** 3 1Tim 1:18 **1:4** 4-13 2Pi 2:1-22 **1:4** 4 Gal 5:13; 2Pi 2:1 **1:5** 5 Səvəri 12:51; Bəla 14:29-30; 1Kwər 10:5; 2Pi 1:12-13 **1:6** 6 1Pi 3:19-20; 2Pi 2:4 **1:7** 7 Ghava 19:1-24; 2Pi 2:6

ka məməni shi gəmgəm ni, shi kama ndə ngəri gar mənishi. A Hyala shəkambəshi mbə ghwəə kədi ma ya pa' hwəmba. Kwəma vay, sətiy tsəhaghwa na kwa sləmə mbəzli nəghətaa ghəshi məni shi tsəgha ni.

⁸ Ya tsəgha nzə kiy, mbəzliy səəkəshi vaa dzəmbə ghwəy na, tsəgha məni ghəshi shiy, sa ka ghəshiy dzay, ka məni ghwərghwər, tsəgha shiwti ghəy shiw, kə ghəshiy ni. Ka zləba ghəshi Hyalaa sləkəshiw, ka ghəshiy dza na, ka fə ndərəə dzəti mbəzli Hyala dikə dikə ni mə ghwəmə, ka tsəərəshi. ⁹ Ya Mishel, ghəci mazə tsa ka kwal Hyala gwanashiy, niy tsəərəhwə *ndə jaka tsa Hyala naw. Niy nza kwatanay, a ghəshi niy zləghwəhwəvashi lə ndə jaka tsa Hyala ta mbəri tsa *Məyizə. Niy kəliti ghən tsa ci Mishel mbə kwəma va kiw, niy banavə fəti na lə gəzə kwəma gəmgəm na kaa ndə jaka tsa Hyalaw. War nza Ndə sləkəpə məni ngwəvəə dzəkən gha, na kwəmaa niy gəzanci na. ¹⁰ A na mbəzli va kiy, ə tsəərə ghəshi shi sənashi ma ghəshi, ka məməni shiy pəmshi pəmshi nja shi mbə gamba. Shiy dzaa zamtishi na niva shiy. ¹¹ A ngəra'wə dzaa nza kən shi, sa nzanay, səəbə *Kayən nəwvə ghəshi. Səəbə *Balam nəwvə ghəshi difa, ka məni kwəma jikir na nja saa niy məni Balam va, ta mbə ghəshiy kwəmavə gəna. War njasa niy zhini *Kwəre va ghənəy, tsəgha zhini ghəshi ghən kaa Hyala kwərakwə, va tsəgha bəkwə ghəshi.

¹² Ghala vəghwə tsa ka ghwəy basənwəy ta zəmə shiy jakəjakəy, nja rədaa tekwatəvata va tə kwəban ka ghəshiy nza mbə ghwəy. War shiy ka ghəshiy sa jakə lə ghwəy. Kar ha'wə nza kwa mətse shi ya jəw nzəw. War dzəkən tsa shi ghən ka

ghəshiy zəzə gwa'a tsəgha. Ghala mbə shi lə kwəlebiy nza va ngəri ni ka safəə səəkəə pamtishi, kala nzəmə van ghəshiw. Ghala mbə shi lə fəhiy ya ma va, ya ə mənəy vəghwə tsa ka ghəshiy ya tiw. Ghala mbə shi lə fəhi lakəmə məndi kwa hidfi lə hililinə shi ta, mba'a ghəshi ghwəlishi hyanəw. ¹³ Ghala mbə shi lə yam dazləbə dazləbə niw. Kwəma shi va ha'wə ha'wə nay, tə ngwəlata ka naa nza nja məshəni. War nja sasərkwəə da danərəə va dzar tə ghwəmə na ghəshi. Mbəzli vay, a Hyala gwəmanatishi pətsa dza naa kəəlishi kwa, mbə kwəslī tərkwəsl kwəsl na, tifa dza ghəshiy nzəy pa' kwa ndimndim.

¹⁴ Ghala kwatanata niy nzay, a Henəkwə, kwa kwanə jiji *Adam niy gəzəkə kwəma cinti Hyalaa dzəkən mbəzli va. Ma kə ni niy: «Mbə səəkə na Ndə sləkəpə lə ka kwal Hyala ci dan tərənəw. ¹⁵ Ta məni ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidfi gwanashi səəkə na. Ta basanakənshi ngwəvə dza na kaa mbəzliy zləba ma nəw Hyala gwanashi, tə mbərkə shi gəmgəm ni gwanashi mənəti ghəshi kaa ngəci. Sa nzana shi mənəti ghəshi vay, ghən zhini ghəshi kaa Hyala. Ta basanakənshi ngwəvə dza Ndə sləkəpə kaa mbəzliy ha'wə ma va tə Hyala, tə mbərkə kwəmer gəmgəm ni va gazəkən ghəshi kən» kə niy ni. ¹⁶ Ava ghəshi na shi gəzə Henəkwə va kwəma vaa dzəkən shi. Ya hwəmbay, war tifəmmə ka gha kəsashi, war ka ngwənəngwəni. Ya nimaba shi dī vəgha shiy, war ə ka ghəshiy mənishi, jəw ka ghəshiy gəzə kwəmaa kəli ghən tsa shiw, ka ghəshiy dzay, ka dakə mbəzli nza mbəzli mbəə zləba məni kwəma dī ghəshi va.

Njasa dza mbəzliy nəw Yesəw mənəti lə mbəzli ghəngən ghəngən

1:8 8 2Pi 2:10 **1:9** 9 Nəw 34:6; Zak 3:2; 2Pi 2:11; Mikayel: ShiZhj 12:7 **1:10** 10 2Pi 2:12
1:11 11 Kayən: Ghava 4:3-8; 1Zhj 3:12; Balam: Bəla 22:7, 17; 1Pi 2:15; Kwəre: Bəla 16:1-34 **1:12**
 12 2Pi 2:13, 17 **1:13** 13 Ezay 57:20; 2Pi 2:17 **1:14** 14 Mt 25:31; Enwəkə: Ghava 5:18, 21-24;
 Ebr 11:5 **1:17-18** 17 2Pi 3:2 **1:17-18** 18-19 2Pi 3:3; 2Tim 3:1; 3:2-6

17-18 Ghala kwatanatay, a ka kwal Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw niy gəzanwəy kwəmaa dzaa məniva. Ma kə ghəshi niy niy: «Ge'i lə kwa kərnī vəghwəy, ta tsahwəshi dza mbəzli, ka ghəshi dzay, ka sawanwəy, ka mənī kwəma gəmgəm na dī vəgha shi» kə ghəshi niy ni. Na na ghwəy kiy madigahiray, əntaa ghwəy zamti ghən ta kwəma shi va ma. ¹⁹ Mbəzli vay, ghəshi naa faghwa tihəva kwa jipə mbəzli. Zəzə kwəma tə hidī na sa mbə ghən shi, *Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa shiw.

²⁰ A na na ghwəyəy madigahiray, ə pə ghwəy jihəva ta kətiva kwa jipə tsa ghwəy, nza ghwəy mbəə kwəməvə bərci tərənəw mbə kwəma Hyala na dəwdəw na bənavə ghwəy nəfer ghwəy. Ya hwəmbay, ə pə ghwəy cə'wə lə bərci Safə tsa Hyala dəwdəw tsa. ²¹ Mbə nzəy tsa ghwəyəy, əntaa ghwəy zamti ghən ta dī tsa dītənəwəy Hyala ma. Tsəgha pə ghwəy nzəyənəwəy kala ndəghə vəghwə tsa dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw zhəhwər tə ghwəmmə, mba'a ndammə piy tsa kədi ma.

²² A nihwəti mbəzli tibay bakə bakə na ghən tsa shi, zhənəwəy tə hwər tsa ghwəy ta gəla mbəzli va. ²³ Nihwəti bay, kwəmaa dzaa bəghəshiy dzəmbə ghwə na sa mənī ghəshi. Ə pə ghwəy kətishi va nəghətaa ghəshi dzashiy dzəmbə ghwə. Nihwəti mbəzli dibay, kala zhənəwəy hwər tsa ghwəy ti shi, kala hazləni va nəghətaa ghwəy shikənəwəy dzəmbə kwəma shi va jikir na, pə ghwəy taa nza.

Ya kwəbənər shi va hwayvashi va *kwəma jikir nay, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy wəzə va ndənəwəshi.

Fal Hyala ghwəmmə

²⁴ Fal Hyala ghwəmmə ghənzə saa dzaa mbay ndəghwətənəwəy va shikəə dzəmbə kwəma jikir na

gwanata. Ə pə ghwəmməə fal, sa nzanay, ghənzə na saa dzaa mbay bəkəvəriənəwəy, kala fəti tar kabaka ghwəy, mba'a bəghənəwəy dzəmbə shəndəkə tsa nzə, ka vəshi ghwəy tərənəw. ²⁵ Fal Hyala ghwəmmə, ghənzə na Hyala kwətita. Ghənzə mbəlītəmmə na səvəri mbə Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw. Ti kə shəndəkə, ka mənī dikə, lə bərci və, ka sləkə mbəzli, ghava na tə vəghwə tsa dzəvəriy gwanay, lə sənənva, pa' kwa ndimndim. *Amin. Ava tifa kərayee, nza ghwəy nza ki.

**Zliyaa dzəkən
Shi nashi Zhanj
nja kwa shiw
Kwəma dza
ghwəmməə gha
sənataa dzəkən zliya
na**

Zhanj ntsa ta sɛdɛ Yesəw tsasliti na zliya na. Sa cinti Yesəw shiy ghəngħən ghəngħən, mba'a gəzanci, tsaslitishi, kə, va tsəgha tsaslishi na. A Yesəw sənay a mbəzliy nəw tə hidiy sa ngəra'wə dalala dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən, kə. Va tsəgha ci na shi va kaa Zhanj ta mbəə mətsahanshi bərci.

Mbəzli dənj tərənɔw pələhwə na sənay ghən tsa shi bələkə Zhanj ni ghəngħən ghəngħən mbə zliya na, shiy nja shi nja kəlmə ni va, ya saa dza sɛdɛ tsa nza ghən va və mbərfən. Ma kə nihwəti mbəzliy: «Ghənedemer mbərfən ni vay, mezhizhə na ghəshi» kə ghəshi. Ma kə nihwəti ɛa na: «Shi gəzə Zhanj ni mbə zliya nay, a shi va mənishi ghala vəghwə tsa ci» kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbəzli ɛa na: «Ghwəla na shi va ta məniva sahə, kwətij niva, kwətij niva dza ghəshiy məniva ka dzar pa' va kərə tsa hidi» kə ghəshi. Ya tsəgha nzə kiy, ntsaa sənashi slar tsa shi va tibaw.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Njasa nza shəndəkə tsa Yesəw.

Vəh 2 mba'a vəh 3 Zliyahı tsasli Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlməhi mbərfən.

Vəh 4 Njasa nza pi mazə tsa Hyala mə ghwəmə.

Vəh 5 pa' tə vəh 16 Ngəra'wə tsaa dzəti hidi gwanayəy, Hyala pəlay na. Va tsəgha gəzə na

kwəmaa dzəkən dimə mbərfən nahə nahə tə miy nahwəti zliya, lə njasa səkəy ngəra'wə ghala vəghwə tsa balamti Yesəw diməhi va. Mba'a zhiniy gəzəkəə dzəkən ka kwal Hyala mbərfən, shiy dzaa viy təlimə, ka tsahwəti ngəra'wə zhiniy səkə ɛa. Zhini mba'a gəzəkəə dzəkən nihwəti ka kwal Hyala mbərfən lə hələpipi ta dəvə shi, tsahwəti ngəra'wə tsa vaa bəkə ghəshi ɛa. ngəra'wer vay, ta mbəə ci ɛə nəfə tsa ɛəti Hyalaa dzəkən mbəzliy zləba ma kwəma nzə, mba'a ta mətsəhə bərci kaa mbəzli nzə nza ghəshi mbəə garəshi wəzə wəzə kwa kwal tsa nzə bəkəshi Hyala.

Vəh 17 pa' tə vəh 20 Dzəkən bərci va Hyala, ka tanjəti shiy gwanashi, dza kwa Yesəw Kəristəw ghəci saa tədanakənsi kaa ka mbəz ci ghəngħən ghəngħən, lə dzəkən səkə tsa Yesəw ta sla ngwəvə.

Vəh 21 mba'a vəh 22 Dzəkən yəwən ghwəmə mba'a dzəkən yəwən hidi, pətsa dza mbəzli Kəristəw nzy ti.

Kwa tana kwəma dza məndiy sənataa dzəkən shi nashi Zhanj va

¹ Ma zliya nay, dzəkən shi cinti Yesəw *Kəristəw kaa mbəzli ka ghəra sləni Hyala gəzə na kwəma. Hyala gəzanci na «canshi shi va» kə, ta mbə ghəshiy sənashi shiy dzaa məniva kwa kwəma jəw. Ava va tsəgha, ghwənanakə Yesəw Kəristəw *ndə kwal tsa Hyala tsa ci kaa Zhanj ndə ghəra sləni tsa ci ki, ta canci shi va. ² Dzəghwa Zhanj ki mba'a gəzanshi kwəma shi nashi na va gwa'a kaa mbəzli. Ma kə na: «Kwəmaa səkə va Hyala na sava katanj, Yesəw Kəristəw gəzə na: “Katanj na kwəma va” kə» kə.

³ Ntsaa dzaa jangə zliya na, lə mbəzliy dza vaa favə kwəma mbə,

mba'a ghèshi diti fèti tiy, vèshi na ta niva mbèzli. Sa nzanay, shiy gèzèshi va mbè zliya va gwanashi na, ndal tèrmbè vici mèniva tsa shi ta sèèkèw.

Zhanj sèkwè mbèzliy nèw Yesèw mbè mèlmèhi ghèngghèn ghèngghèn mbèrfèj

⁴ Yèn tsasli na zliya na, yèn Zhanj. Kaa mbèzliy nèw Yesèw dzar mbè mèlmèhi ghèngghèn ghèngghèn mbèrfèj tè hidfi ka Azèy tsaslee. Mèntèjwèy wèzè hwèr tsa nze Hyala, mba'a ndanjwèy zèrkè mbè nzèy tsa ghwèy. Ghènzè na Hyala ghala hidfi ghwèla ta ghava, ghènzè Hyala sana, zhini ghènzè sa dzaa sèèkè difa. Mèntèjwèy wèzè hwèr tsa ci safè tsa mbèrfèj tsa va garèy kwa kwèma gèzli Mazè Hyala, mba'a ndanjwèy zèrkè mbè nzèy tsa ghwèy. ⁵ Mèntèjwèy wèzè hwèr Yesèw *Kèristèw mba'a ndanjwèy zèrkè mbè nzèy tsa ghwèy. Ghèci na ndè ndègha fèti tsa katanj tsa, ghèci gha naa sati mbè mèti, ghèci saa mèni mazè dzèkèn mezhizhè tè hidfi gwanashi.

Ma Yesèw tsa vay, aa dèmmè. Ta mbèlimmè mètiy na. Miyimiy ci va shikèshi tè ghwèmmèy, ghèshi mbèlantèmmè na mbè kwèma ghwèmmè jikir na. ⁶ Dza na mba'a zhèghètèmmè ka nici mbèzli slèwa na. Dzèghwa na mbèèr mbèèrètèmmè ka hwèlfè mbèzli ka mazè *ka ta Hyalaa ghèra slèni kwa kwèma Didi Hyala. Ghènzè tsègha kiy, war Yesèw Kèristèw kè mbèzliy fal, ka fè dikèè dzèti ya pa' hwèmba. *Amin.

⁷ Nighè tè ghwèy, mbè sèèkè na mbè kwèlèfi dzèy tè ghwèmè. Ya wa ndèy, ta nay dza na lè mètsè ci. Ya mbèzliy niy dzèrèhwè va lè gwapa gwa'a na, war ta nay dza ghèshi. War lè wahè dza naa nza kwa mètsè hwèlfè mbèzli tè hidfi

gwanashi va kwèma ci. Ava tsègha dza naa mèniva. Amin.

⁸ Ma kè Hyala kwa slèkèpèy: «Yèn gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yèn dzaa kèrè shiy gwa'a gwa'a difa» kè. Hyala vay, vè gwèramti bèrci gwa'a gwa'a. Ghènzè na Hyala ghala hidfi ghwèla ta ghava, ghènzè Hyala sana, zhini ghènzè sa dzaa sèèkè difa.

Njasa cinti Yesèw ghèn tsa ci kaa Zhanj

⁹ Yèn gèzanjwèy na kwèma na sana, yèn zèmèjwèy Zhanj. Mbèzli kwètiy ni mènimmè ghwèmmè lè ghwèy tè mbèrkè jakèva tsa ghwèmmè lè Yesèw. Mbè sa ngèra'wè nzeè ta kwèma ci kwèrakwè, njasa sa ghwèy va, mbè sè'wa nzeè njasa sè'wa ghwèy va. Zhini mbè mazè tsa ci ghwèmmè gwanammè difa. Yèn nèe kiy, è niy kèsvèra mèndi mba'am dzaa ndèghèyra tè nihwèti hidfi tè jipè yam, «Patèmèè» kè mèndi kaa slèn tsa shi. Sa wana niy ndèghèyram tifay, sa zlèbaveè kwèma Hyala, ka gèzè kwèmaa dzèkèn Yesèw *Kèristèw kaa mbèzli. ¹⁰ Ma yèn tè pètsa ndèghèyra mèndi va fèca dèmasè kiy, mba'a safè tsa Hyala sèèkèy dzèkènee. Fèe na, mèliy gaka sèèkè lèy hwèmee nja viy tèlimè. ¹¹ Ma kè mèli va ngèra na: «A Zhanj, bèvè zliya, lanj gèta tsasli shiy, a gha tsasli shi dzèe niy cija, njasa dza ghaa nashi. Sa ka gha tsaslamtishiy, nza gha vèlanshi kaa mbèzliy nèw Yesèw mbè mèlmèhi mbèrfèj tè hidfi ka Azèy: Kaa mbèzli mbè mèlmè Efesè, lè ni mbè Sèmirènè, lè shi mbè Pergam, lè shi mbè Tiyatir, lè shi mbè Sardè, lè shi mbè Filadèlfi, mba'a shi mbè Lawèdishe» kè.

¹² Dzèghwa sa gèzara na kwèma va tsègha na, tèrèf yèn zhèghètèvara, ta nay ntsaa gèzara

1:4 1:4 4:5 **1:5** 1:5 2:26; 7:14; 19:15; Kwèl 1:18; Ebr 9:14; 1Zhnj 1:7 **1:6** 1:6 5:10; 20:4, 6; 22:5; Sèvèri 19:6; 1Pi 2:9 **1:7** 1:7 1:13; Dani 7:13; Mt 24:30; Zhnj 19:34, 37; 1Tes 4:17 **1:8** 1:8 1:4, 8; 2:8; 4:8; 11:17; 16:5; 21:6; 22:13; Sèvèri 3:14; Ezay 44:6 **1:9** 1:9 22:8 **1:10** 1:10 17:3 **1:11** 1:11 4:5 **1:12** 1:12 Zak 4:2

kwøma va. Nighø pøn na, kar tø gærkøwahi mbørføn, shi møntim tø tsahi mbøzø. ¹³ Mba'a shiy dzøghwa tø jipøjipø gærkøwahi va, wa'i zøghwø ndø ngøri, kirip kwøban køn ghøn ci pa' mbø hidfi. Dza biyakø møndi pøhøti kwøban tsa va sar tø hati ci lø kanda møntim tø tsahi mbøzø. ¹⁴ Njø'wø pø gha kaa shiti mbø ghøn ci na, ndøba ghwøpø møgapa pø gha tezlezl tsa shi. War birøw birøw birøw møtsøhi ciy møni, njasa ka ghani ghwø vaa møni. ¹⁵ Ma shidshid ci na, ka mbøerø nja tsahi bønba 'war søvøri ni mbø ghwø kwa gøzla. Fa' pøn kaa gaka zløngwør tsa møli ci na, ndøba gaka kwa mødzøerø yam, pø gha. ¹⁶ Dza na mba'a kəsøvø sasørkwøhi mbørføn ta dövø kwa bözømə ci, mba'a kafa'i søvøri kwa miy tsa ci, kikw kikw kikw miy ti, ka zømə ya kwa namaða bøla nzø gwa'a. Ma pøtsa mbø kwøma ci na, war ka bamø ndø, njasa ka vici vaa bamø ndø ghønzø kwa ghøn. ¹⁷ Ma sa nay ya na, børipø, yøn møra tø pi tifa kwa kwøma ci, nja ntsa møti møti tsa. Dza na bøm fati dövø kwa bözømə ci tø ya. Ma kø kaa ngøra na: «A Zhanj, ka hazlønì gha ma. Yøn na kwa taja mbø shiy gwa'a gwa'a, zhini yøn kwa kørni mbø shiy gwa'a gwa'a difa. ¹⁸ Yøn na ntsa tø ghwøməy tsa. Ma yønø, e niy møtira, dzøghwa mba'ee satira mbø møti. Tø ghwømə dze nza ya pa' hwømba. A børci vøyaa dzøkøn møti lø dzøkøn pøtsa nza mbøreketi ti gwa'a. ¹⁹ Ma shi nashi gha niy møniva tikø, ø pø gha tsaslitishi. Shiy møniva ni sønzenva, lø niy taa møniva dzaa nza kwa kwømay, ø pø gha tsaslitishi gwanashi. ²⁰ Ma sasørkwøhi nashi gha ni mbørføn ni ta dövø kwa bözømee, ghøshi lø gærkøwahi mbørføn ni ni møntim tø tsahi mbøzø, vanta kwøma difi ghøshi gøzø: Sasørkwøhi mbørføn

ni vay, ka kwal nzø tøy Hyala mbørføn ta ndøghwø mbøzliy nøw Yesøw dzar mbø mølmøhi mbørføn ni va na niva. Ma gærkøwahi mbørføn ni niy, ghøshi na mbøzliy nøw Yesøw, dzar mbø mølmøhi mbørføn ni va ki» kø.

2

Kwøma gøzø Yesøw kaa mbøzliy nøw mbø mølmø Efesø

¹ A kø ntsa va ki na: A Zhanj, tsasli kwøma dze na ta gøzøraa dzøti zliya, kaa *ndø kwal tsa Hyala tsaa ndøghwø mbøzliy nøwra mbø mølmø Efesø. A pø gha ngøciy: Avanta kwømaa søvøri mbø miy tsa ntsaa kəsøti sasørkwøhi mbørføn ni va ta dövø kwa bözømə ci, ntsaa dza mbø jipø gærkøwahi mbørføn ni va ngatim tø tsahi mbøzø shamshama.

² «Ghwøyøy gwa'a gwa'a sønate sløni ghøra ghwø. E sønay mbø jihøva nza ghwøy ta ghøra sløni tøerøw. Gwa'a sønate ya njasa nza ghwøy mbø sø'wa kwømaa gaganwøy. E sønay, ghwøyøy, ka difi zløba kwøma mbøzliy møni *kwøma jikir na ghwøyøw. Ma mbøzliy ni va, *ka kwal Yesøw nza ghø, kø ghøshi ghavø gøm tsøghay, gwa'a naghanti ghwøy kwøma shi, mba'a ghwøy føti ghøn ta kwøma shi, "ka dzørvø na ghøshi" pø ghwøy. ³ Dalala sø'wa ghwøy kwøma. Mbø sø'wa ngøra'wø nza ghwøy tø mbørkø kwømee, kala dali ma ghwøy va sø'wa ci.

⁴ Ma nanzø ki ya tsøgha nzy, a nahwøti kwøma tifa mbø nzy tsa ghwøy kala difimee: Ghwøyøy, ka difi kwømee ghwøy ghwøla njasaa niy difi ghwøy va kwatøjaw. ⁵ Ava va tsøgha, nana kiy, zøzøtim kwøma wøzø dzøkøn nzy tsa ghwøy va kwatøja, a ghwøy nighøti dzøghwa tø pøtsa zhøynwøy ghwøy løy hwø, nza ghwøy tsa titihwø tsa

1:13 1:13 Dani 7:13; 10:5 **1:14** 1:14 Dani 7:9; 10:6 **1:15** 1:15 14:2 **1:16** 1:16 mbørføn: 4:5; kafa'i: 2:12; 9:15; Ebr 4:12 **1:17** 1:17 1:8; Dani 8:17-18 **1:18** 1:18 Rm 14:9; 1Kwør 15:3-4, 25-26
2:1 2:1 1:16, 20; Ef 1:1 **2:2** 2:2 2Kwør 11:13; 1Zhj 4:1 **2:5** 2:5 2:16, 22; 3:3, 19

ghwøy kaa Hyala, mba'a ghwøy zhəghəti nzəy tsa ghwøy. Njasaa niy məni ghwøy va kwəma kwatanjaj, tsəgha pə ghwøy zhiniy məni. Ma kala tsəghay, ta səəkə dzee banti gərkəwa ghwøy tə pətsa nzə va.
⁶ War ma kwəma nzee mbə faljwøy ti na ghwøy ya tsəgha nzəy, war kwəma nzana va, kala dī zləba kwəma bənipə mbəzli *Nikwəlayitə va ghwøy. Njasa nzee va kala dēe zləba gəla kwəma va kwərakwə.

⁷ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma dī *Safə tsa Hyala dēwdew tsaa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra. Mbəzliy dzaa səvərishi ka miy-dalahiy, ta bənavəshi kwal dzee nza ghəshi ngəli ya fə kwa tsa Hyala ta zəmə. Fə dza ghəshi vaa ngəli ya nzəy, fə kwa bə piy kaa mbəzli na» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Səmirənə

⁸ A kə dība na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzanjaa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Səmirənə. A pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsaa gha shiy gwa'a gwa'a, zhini ghəci dzaa kərə shiy gwa'a gwa'a. Ntsaa niy mətīy, mba'a zhakatīy mbə mətī, mbə piy ghəci nana:
⁹ «Ghwəyəy e sənay ngəra'wə tsa nza ghwøy mbə. E sənata ndərma kən ghwøy gwa'a. Ya tsəgha nzə kiy, ghwøy na ka shiy tərənw ni va Hyala. Kwəma gəgəzə nihwəti mbəzli va gəmgəm naa dzəkən ghwəyəy, gwa'a favee dība. Mbəzliy gəgəzə kwəma va vay, *ka Zhəwifə gə ghəy, kə ghəshi, mbalaa ka Zhəwifə na ghəshi kiw. Mbəzliy nəw *ndə jaka tsa Hyala na ghəshi.

¹⁰ Sana sənənvay, ta sa ngəra'wə dza ghwøy, əntaa ghwøy dzaa hazləni ma. Ta kasaghwa nihwəti

mbəzli mbə ghwøy dza ndə jaka tsa Hyalaa dzəghwa fərshina, ta nighə kwəma ghwøy. Ta sa ngəra'wə dza ghwøy dza mbə hi mən. Ma kiy, əntaa ghwøy dzaa zlay nəw kwal tsee lə nəfə kwətīj ya ə bəkwəjwøy məndi ma. Ta ndanjwøy piy tsaa kərə ma dzee ka zhəmə ghwøy.

¹¹ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə, ta kwəma dī safə tsa Hyala dēwdew tsa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra. Ma mbəzliy dzaa səvərishi ka miy-dalahiy, ka dza ghəshiy mətī kwa baka sədfaw» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Pergam

¹² A kə dība na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzanjaa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Pergam. Ma pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsa nza kafa'i tsa kikw kikw miy tsa, ka zəmə ya dza kwa namafa bəla ci və.
¹³ «Ghwəyəy, e sənay njasa nza pətsa nza ghwøy va ti sənənvə gwa'a. Pətsa nzəyəy ndə jaka tsa Hyala ka məni mazə tsa ci ti na sava. Ya tsəgha nzəy, mbə nəwra nza ghwøy lə nəfə tsa ghwøy kwətīj. Ya ghala vəghwə tsaa niy pəəsli mbəzli va Antipasə, ntsaa niy ni va ndə nəwŋa nzee, kə kwa kwəma mbəzli gwanashi mbə məlmə ghwøy, tə pətsa nza ndə jaka tsa Hyalay, niy zlara ghwəyəw.

¹⁴ Ma nanzə ya tsəgha kiy, a nahwəti kwəma tība mbə nzəy tsa ghwøy, kala dīmee: A nihwəti mbəzli mbə ghwøy, ka nəw kwəmaa niy bəni *Balam va kaa mbəzli kwatanjaj. Balam tsa vay, ghəci niy bənanavə na kaa Balakə njasa ka na məni ta mbəə ngadambə mbəzli ka *Izərayel dzəmbə məni *kwəma jikir na. Dza na ki

mba'a ngadambəshiy dzəmbə zəmə sliw tsa ta məndi mbəri li, mba'a dzəmbə məni ghwərghwər.
 15 Dibay, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy kwərakwə ka nəw shi bənipə mbəzli *Nikwəlayitə va.
 16 Ava va tsəgha, mba'a pə ghwəy dī kwəma yay, ə pə ghwəy tsati titihwə kwa kwəma Hyala, a ghwəy zhəghəti nəy tsa ghwəy. Ma kala tsəghay, ta səəkə dzee dzəmbə ghwəy kwa kwəma jəw ta zamti mbəzli va, lə hwa kwa badəkwə səvəri mbə miy tsee va.

17 Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma dī *Safə tsa Hyala dēwdew tsa gəzə kaa mbəzliy nəwra. Ma mbəzliy dzaa səvəriishi ka miydalahi mbə kwəma vay, ta bənavəshi shi zəmə mbələy Hyala dzee. Sa kee dza dibay, vəkə vəkə tatanavəshi hakwə tsa pay tsa, sar tsasl yəwən slən tə hakwə tsa va. Slən tsa vay, ndə tifa dzaa sənay kala war ntsa bəncim va ngəciw» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Tiyatir

18 A kə dība na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzanəa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Tiyatir. A pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy tsa Zəghwə Hyala, ntsa tsə mətsəhi ci birəw birəw nja ghwə. Ma shidshid ci na, ka mbərə nja tsahi bənba 'war səvəri ni mbə gəzla. 19 «Ghwəyəy, e sənata sləni ghəra ghwəy gwa'a. E sənay njasa dī ghwəy mbəzli, lə njasa nəwra ghwəy lə nəfə tsa ghwəy gwanay. Ya njasa sə'wa ghwəy kwəma. Ya njasa jahambəvanəwəy ghwəy va mbə ghərada sləni yay, cəke' sənayee. Sləni ghəra ghwəy sənənvay, e sənay tərənwbə ghənzə na kən na kwatəna.

20 Ma ya tsəgha nəzə kiy, a nahwəti kwəma tifa mbə nəy tsa ghwəy kala dīmee. Kwal tsa bənavə ghwəy va kaa mali nə məndi va Zhezabel, kə məndi slən tsa nəzə, ta nəy ghənzə mbə ghwəy, ka bənanshi kwəma dzərvə dzərvə na kaa mbəzliy ghərada sləni, ta mbə ghəshiy məni ghwərghwər, ka zəmə dafa mbəriy, ava kwəma dīmee. Maliy gəzəpə kwəmaa səəkə va Hyalaa gee kəy, dzərvəə slaslanəwəy na. 21 Mba'ee zlanay vəghwə, ka na tsa titihwə va kwəma nəzə va jikir na, a ghənzə zhəghəti nəy tsa nəzə, pən na, dī zlay məni ghwərghwər tsa nəzə vaw. 22 Ma njana mənira na tsəgha nee kiy, avee taa sləvati tə pi, war sləmahə dza naa nza tə gəzliy həni, ka sa ngəra'wə tərənəw. Mbəzli ka na vaa məni ghwərghwər tsa nəzə va li shi gwanashiy, ta sa ngəra'wə dza ghəshi tərənəw kwərakwə. War ghəshi dza naa tsati titihwə va ghwərghwər tsa shi va, mba'a ghəshi zlay, dzee zlashi. 23 Ta bakwamti ndərazhi nəzə dzee dza gwanashi dība. Ta mbə mbəzliy nəwra gwanashiy sənay, yən na ntsaa sənata kwəma təkə ndə ngəri, lə na dī na mbə nəfə tsa ci ta gwa'a, kə ghəshi. Ghwəy gwanəwəyəy, ta ngəwəy zhəmə ghwəy dzee, kwətən kwətən tsa ghwəy, njasa dza naa nza ge'i ge'i lə kwəma məniti ndə.

24 Ta na na ghwəy, ghwəy nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Tiyatirəy, zləbavə nəw gəla shi jikirkir ni va bənipə mali va ghwəyəw. Ma shi nə mbəzli va va: "Shi *ndə jaka tsa Hyala mbəmbə ni" kə ghəshiy, zləbavə niva shiy ghwəyəw. Na na ghwəyəy, nahwəti kwəma dzee gəzanəwəy məni nəzə tifa gar dalinəwəy ghwəyəw. 25 War garə pə ghwəy garəwəy tə kwəmee wəzə wəzə mbə nəfə tsa ghwəy, ka nəw wəzə, pa' fəca vici dzee zhiniy zhəghəvaa zhəkə.

2:17 2:17 Cem 78:23-25; Zhanj 6:48-51; hakwə: Zak 3:9; yəwən slən: 3:12; Ezay 62:2; 65:15 2:18 2:18 1:14-15 2:20 2:20 Bəla 25:1-8; 1Mezh 16:31; 2Mezh 9:22, 30; SləniKY 15:20 2:23 2:23 2:2:12; Zher 11:20 2:25 2:25 3:11

²⁶ Ma mbözliy dzaa sөvөrishi ka miydalahi, ka kөrkamti lө nөw kwөma dee vay, ta mөntishi dzee ka mezhizhө kөн mbözli gwa'a gwa'a.

²⁷ Dikө tsa ndara Dirө vay, ghөci na sa dzee ta banavөshi kwөrakwө. Mezhizhө ghyanakө ghyanakө ni dza ghөshiy nza. Ta 'yapamti mbözli dza ghөshiy dza, njasa ka mөndi vaa 'yapө imbө kwakwa. ²⁸ Kee dza difay, mba'ee banavөshi sasөrkwө kwa kөfi pi.

²⁹ Ma ntsa nza slөmө vө ta fa kwөmay, fө tө ghөci ghөн wөzө ta kwөma di *Safө tsa Hyala dөwdөw tsa gөzanshi kaa mbözliy nөwra» kө, pө gha kaa ngөshi, kө kaa ngөra.

3

Kwөma gөzө Yesөw kaa mbözliy nөw mbө mөlmө Sardө

¹ A kө difa na: Tsasli kwөma dzee na ta gөzanjaa dzөti zliya, kaa *ndө kwal tsa Hyala tsaa ndөghwө mbөliy nөwra mbө mөlmө Sardө. Ma pө gha ngөciy: Vanta kwөmaa sөvөri mbө miy ntsa nza *Safө tsa Hyala tsa mbөrfөj tsa vө, mba'a sasөrkwөhi mbөrfөj ni va mbө dөvө ci: «Ghwөyөy, e sөнata slөni ghөra ghwөy gwa'a gwa'a. Nja mbözliy kwөmavө piy pөzli ghwөy kwa kwөma mbözli, mbalaa mbözli bөkwө bөkwө ni nza ghwөy ki. ² Ma pө ghwөy mөntiy, fөrgһөjwөyөm, a ghwөy jihөkөvөjwөy ta banta bөrci kaa naa tөrөmbөta va bөla vөgha ghwөy. Vantaa ghөnzө kөrniy mөtita. Sa nzanay e nata njasa nza slөni ghөra ghwөy. Mөnta na kwaakwa kwa kwөma Hyala yaw.

³ Va tsөgha, wөzөba zөzөvө ghwөy na, njasa niy favө ghwөy kwөma Hyala kwataja, lө njasa niy zlөbavө ghwөy. Ma sa ka ghwөy zөzөvөy, nza ghwөy tsati titihwө kwa kwөma Hyala, ka zhөghөti nzөy tsa ghwөy, mba'a ghwөy zlata mөni *kwөma jikir na, ka nөw mөni war njasa niy

gha ghwөy vaa favө. Ma kala fөrgһө pө ghwөyөy, ta sөkө dzee, ka dza ghwөy sөнata vici dzee vaa sөkө tiw. War vөtөghө, dza ghwөy nara yөн tsahwөra, njasa ka ndө ghөli vaa sөkөө dzakө ndө.

⁴ Ya tsөgha nzө kiy, a nihwөti mbözli tifa mbө ghwөy, mbө mөlmө Sardө, kala hway kwөbөjөr shi ghөshi lө rөfa. Na niva mbözliy, a ghөshi mөnishi gar panshi kwөbөjөr tezlezl tezlezl ni va, ma nza ghөy dza li shi kwa zөrө kwөtiñ na. ⁵ Ma mbözliy dzaa sөvөrishi ka miydalahi, ta panakөnshi kwөbөjөr tezlezl tezlezl ni dzam ngөshi. Ka dzee banti tsa shi slөн kwa zliya tsasliti mөndi slөн tsa mbözliy dzaa kwөmavө piy tsaa kөfi ma ya njaabaw. Ma sa dzee nza kwa kwөma Dirө ghөshi lө ka kwal ci gwa'ay, ta gөzanshi dzee dza lө miy tsee: “Mbөzlee na shi ni” pөн taa ni.

⁶ Ma ntsa nza slөmө vө ta fa kwөmay, fө tө ghөci ghөн wөzө ta kwөma di *Safө tsa Hyala dөwdөw tsaa gөzanshi kaa mbözliy nөwra» kө, pө gha kaa ngөshi, kө kaa ngөra.

Kwөma gөzө Yesөw kaa mbözliy nөw mbө mөlmө Filadelfi

⁷ A kө difa na: Tsasli kwөma dzee na ta gөzanjaa dzөti zliya, kaa *ndө kwal tsa Hyala tsaa ndөghwө mbөliy nөwra mbө mөlmө Filadelfi. A pө gha ngөciy: Vanta kwөmaa sөvөri mbө miy tsa ntsa dөwdөw tsa katanj tsa. Ntsa nza shi ghwөni ciki mazө *Davitө mbө dөvө ci. Mba'a kө ghwөnamti piy, tsahwөti ndө tifa gar kalayөw. Mba'a kө kalay ba na, ndө tifa gar ghwөnamtiw. ⁸ «Ghwөyөy, e sөнata slөni ghөra ghwөy gwa'a gwa'a. E sөнay ka daw bөrci nza ghwөy. Dzөghwa ghwөy ya tsөgha nzөy, war mbө di fөti ghwөy ta mөni kwөma gөzanjwөyee. Bazhө bazhө gөzөkөvөri ghwөy kwa kwөma

mbözli: “Mbözli Yesəw nza ghəy” pə ghwəy. Avee ghwənamtənwəy miy pi. Ndə tifa mba'a taa mbay kalayəw.

⁹ Ə gəzanwəy ya, ta məni nihwəti shiy dzee kaa nihwəti mbözli mbə ghwəy, mbözli nəw *ndə jaka tsa Hyala va. Mbözli ni va ka Zhəwifə nza ghəy, kə ghəshi, ka slasla dzərvə gəm, kala kama ghəshiy ka Zhəwifə. Ta kakəvəshi dzee lə bərci, nza ghəshi səəkə ta tsəfəkwə kwa kwəma ghwəy. Ta sənay dza ghəshi, e diñwəy, kə ghəshi. ¹⁰ Avanay, ta səəkə dza ngəra'wə tsa tərəñw tsa dzəkən mbözli tə hidfi gwanashi, ta dzəghə kwəma ndə, ya tsamaba ci. Na na ghwəy, ghwəy shiy diti fəti va vəya, mba'a ghwəy sə'wahwə kwəma njasa niy gəzanwəy ya vay, ta ndəghwətənwəy dzee va ngəra'wə tsa va. ¹¹ Ndal tere ta zhəghəva zəkəw. Va tsəgha, ə pə ghwəy kəsəvə kwəma favə ghwəy wəzə. Vantaa tsahwəti ndə dzaa zləghwəhwə zhəmə dzee va ta bəñwəy, ghwəy miydalahi. ¹² Ma ntsaa dzaa səvəriy ka miydalay, ta mənti dzee ka shəl tsa mbə ciki Hyalee. Ka zhəkəvəriy na ghwəla ya pa' hwəmbaw. Kee dzay mba'ee dəhəti slən tsa Hyalee mba'a slən tsa məlmə nza dikə na ti. Məlmə nza vay, ghənzə na “Zherəwzalem 'war'war na”. Hyala dza naa vələkəghwa səəkə mə ghwəmə. Kee dza dibay, mba'ee dəhəti tsee slən tsa 'war'war tsa tə ntsa va.

¹³ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma di safə tsa Hyala dəwdew tsa gəzanshi kaa mbözli nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbözli nəw mbə məlmə Lawədishe

¹⁴ A kə diba na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzanāa dzəti zliya,

kaa *ndə kwal tsa Hyala tsa ndəghwə mbözli nəwra mbə məlmə Lawədishe. A pə gha kaa ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsa nə məndi *Amin, kə məndi slən tsa ci. Ntsaa ndəgha fəti karkar naa dzəkən kwəma mənti Hyala, kala dzərvə kwa miy ci ya jəw. Ntsa ngati Hyala shiy gwa'a gwa'a lə dəvə ci. ¹⁵ «Ghwəyəy, e sənata sləni ghəra ghwəy gwa'a gwa'a. Ghwəyəy, jahambəvəñwəy ghwəy dzəmbə slənəe gar nə ya kwəram kwəram nza ghwəy pənəw. Zlata məni nza ghwəy gar nə ya rəniki nza ghwəy pənəw. Ava tsəgha mənəñwəy ghwəy. Jəw dee ghwəy tivə nahwəti kwətiñ mbə, ka məni nee kiw. ¹⁶ Ma njana mənəñwəy ghwəy bətəbətə, kala jihəva maa dzəmbə sləni, kala zlata məni nza, ta təfəkəvəriñwəy dzee səvəri mbə miy tsee.

¹⁷ Ma pə ghwəy kaa na bərkə ghwəy mbə nefer ghwəyəy: “Ghəy na na ghəy na, gwa'a nza ghəy, a ghəy mənəñəy. Ka shiy tərəñw ni nza ghəy, nihwəti shi tərhashi ghəy tifa” pə ghwəy. Mbalaa sənay ghwəy kiw. Ghwəy na shi bərcəkəwə ni, gar zhanci hwər tsa ndə tə ghwəy. Ghwəy na ka ndərma. Dirin dirinwəy nza ghwəy, zhini ghwəlefesli ghwəy diba. ¹⁸ Ava va tsəgha dee gəzanwəy kwəma sana nee ki, ghwəy kə gar zləbati. Səəkəm pavəm tsahi mbəzə rinrin ni yəwamti məndi mbə ghwə vəya. Ma ghalaba kiy, ta mənəñwəy dza ghwəy ka mbözli ka shiy tsərtsər ni. Ndim pavəm kwəbənər tezlezl tezlezl niy dzəkən ghən tsa ghwəy vəya ba, ta mbə ghwəy banti ha'wə tsa kən ghwəy, va sa nza ghwəy dirin dirinwəy. Ka ghwəy dza dibay, pa' ghwəy pavə ghwə'i mətə vəya, ta mbə ghwəy nay pi. ¹⁹ Ma yən na neyey, nabə kee nabə ni

3:9 3:9 2:9; Ezay 49:23; 60:14 **3:10** 3:10 1:9; Lk 21:19; 1Kwər 10:13; 2Pi 2:9 **3:11** 3:11 2:10, 25; 22:7, 12, 20; Zak 2:14 **3:12** 3:12 2:17; 14:1; 21:2; 22:4; Ezhek 48:35 **3:14** 3:14 1:5; 19:11; Zhj 1:3; 2Kwər 1:20 **3:17** 3:17 'Wəzh 12:9; 1Kwər 4:8 **3:18** 3:18 6:11; 16:15 **3:19** 3:19 Fir 3:11-12; Ebr 12:5-6

ya mbözli d'ee kwöma shi, zhini ka i shi. Ma pə ghwəy mənti kiy, ə pə ghwəy tsatəra titihwə, mba'a ghwəy zhəghəti nzəy tsa ghwəy, a ghwəy jihəva ta nəw kwəmee wəzə wəzə. ²⁰ Favəm, avanda məgarə miy dəgha, mbə harjwəy. Ma ntsaa favə gakee miy dəgha ci, dza na bəñə'i ghwənamtəra dəgha ta mbee dzakəy, ta dzakə ghi tsa ci va dzee, ta dzaa nzəyñəy li, ka zəmə shi zəmə ghəy li gwanəñəy jakəjakə.

²¹ Ma mbözli dzaa səvərishi ka miydalehiy, ta bənavəshi kwal dzee ta nzəy vəghee kwa gəzli mazə. Njasa nzee va mənəzəy tə pətsa kwətiñ tsa ghəy lə Dirə sana kwa gəzli mazə ci, sa nzee miydala.

²² Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma dī *Safə tsa Hyala d'ewdew tsa gəzanshi kaa mbözliy nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

4

Njasa fə məndi dikəə dzəti Hyala mə ghwəmə

¹ Ma ləy hwəm kwəma gəzara na va, sa nə ya njə'wə, pənəy, kar tə miy dəgha ghwəni ghwəni mə ghwəmə. Ma fee bə na, məli ntsaa niy gəzara kwəma va, niy nza gaka məli ci, war we' gaka viy təlimə mbə gəzara kwəma dība, a kə na: «A Zhanj səmə tikə, e citəña kwəmaa dzaa zhiniy məniva ləy hwəm shi va» kə. ² War ghwəla na nza'jəw *Safə tsa Hyala səəkəy dzəkənee tsəgha. Nighee na, gəzli nzəy mazə kwa mə ghwəmə tība, mba'a tsahwəti ndə kwa mənəzəy. ³ Ma pətsa mbə kwəma ci na, war ka mbərə kyasə, nja shi ghaslə. Shi har məndiy «Zhasəpə, lə Sardəwan». Ma gəzli nza na va kwa na, dəzlətsəbə ghənzə va bəriñ. Bəriñ tsa va

na, tərəñw ghəci təbə kwərakwə, ka mbərə njasa ka shi ghaslə vaa nza. ⁴ Dzəghwa dəzlətsəbə nihwəti gəzli gəzli mezhizhə bakə mətsəkə fadəti tsəbay nava gəzli mazə dība. Dərasə dərasə dərasə pəhepəhir zhər bakə mətsəkə fadəti mənəzəy kwa shi. Lə kwəbənjer tezlezl tezlezl ni kən ghən shi. War pəərə pəərə ghaa nay ghən tsa shi gwanashi lə shi pəərə ghən mazə mənətim tə tsahi mbəzə. ⁵ Ma ge'i dzəghwa tə pətsa nza gəzli mazə va ti, tə jipəjipə tsa va na, war ə piy wampidī ka ndəmndəmə, ka dərazli. Mbərfəñ gərkəwahi tība kwa kwəma nzə, lə ghwə kwa shi, ngam ngam ngam. Gərkəwahi mbərfəñ ni vay, ghəshi na safə tsa Hyala va mbərfəñ tsa mbə nzəy kwa kwəma nzə. ⁶ Mba'a shiy tība kwa kwəma gəzliy nzəy va, riñriñ, nja nighə məti, bəñw ghəshi ndəba kwəfa dikə na, pə gha.

Zhini bə na, mba'a nihwəti shiy piy tība fadə, tə jipə shi gəzli nza mazə va kwa, dzar vəgha bəla nzə fadənata ghəshi. Ma shi va na, war mətsəhi ghaa nighəma vəgha shi gwa'a gwa'a, dzəghwa kwa hwəm tsa shi lə kwa kwəma shi. ⁷ Ma pa shi va ndəə nighə shiy, tsa kwa taña va na, nja pa zhəl. Kwa baka na, nja pa məcar. Kwa mahkana na, nja pa ndə ngəri ghəci mbə kwəma ci. Ma kwa fadə na, nja pa zəlikə ghənzə mbə zli tə ghwəmə. ⁸ Ya tsamabə ci mbə shi va gwanashi na, war lə bəkəbəkə kwanj kwanj və. Paf paf paf ghaa nashi ma bəkəbəkəhi va, va mətsəhi, mbəba mbəba lə pərikə pərikəshi gwa'a. Ma ghəshi, ya hwəmbə ki na, war mbə ha cəm havəghwə lə həvir gwa'a, kala dəkəva tība, a kə ghəshiy ni na: «Gha na Ndə sləkəpə, gha sa d'ewdewdew tsa,

3:20 3:20 Mt 8:11; Zhj 14:23 **3:21** 3:21 1:6; Mt 22:44; Ebr 8:1 **4:2** 4:2-3 5:7; Cem 11:4; 103:19
4:3 4:3 Ezhek 1:26-28 **4:4** 4:4 pəhepəhir zhər: 5:5, 8, 10; 7:11, 13; 11:16; 14:3; 19:4; Ezay 24:23; tezlezl tezlezl: 6:11 **4:5** 4:5 8:5; 11:19; 16:18; 17:9; Səvəri 9:24; 19:16; Ezhek 1:13-14 **4:6** 4:6 15:2; Ezhek 1:22; shiy piy fadə: 5:6, 8, 11; 6:1; 7:11; 14:3; 15:7; 19:4; Ezhek 1:5-12; 10:14 **4:8** 4:8 1:17; 11:17; Ezay 6:2-3; Ezhek 1:18; 10:12

gha na Hyalaa gwëramti tē bërçi.
Gha na Hyala ghala hidî ghwëla ta
ghava,
gha sa tē ghwëmë sana,
zhini gha saa taa sëakë ßa» kē
ghëshi.

⁹ Ava war tsëgha nzëyshi shi
fadë ni va, mbë ha cëm ta fal
Hyalaa mënzëy va kwa gëzli mazë
nzë, sa tē ghwëmë va ya pa'
hwëmßa. Ma cëm tsa ha ghëshi
vay, ta fë bama, ka fë dikë
dzëti, mba'a ta mananta 'wësa, ha
ghëshi. ¹⁰ Ghala pëtsa ka shi fadë
ni vaa nza mbë ha cëm tsa va
tsëgha kiy, ma pëhepëhir zhër bakë
mëtsëkë fadëti ni va na, tsëfëkwë
tsëfëkwë tsëfëkwë ghaa nashi ma,
kwa kwëma ntsaa nzëyëy va kwa
gëzli mazë ci, ka fal, ghëci saa piy ya
pa' hwëmßa. Mba'a ghëshi palamti
mëgapipi pëerë ghën shiy pëlëyshi
kwa kwëma ci. A kē ghëshi na:

¹¹ «A Ntsaa slëkënjëy, a Hyala ghëy,
gha na saa mëniñaa ndë bërçi kën
shiy gwanashi.

Mëk nza gha ta fë shëndëkë mbëzliy
dzëti gha,
ka ha'wë tē gha.

Sa nzanay, gha ngati na shiy ya
nimaba.

Lë ði gha ngatishi gha.

Gha zlëbavë na nza ghëshi tiba» kē
ghëshi.

5

*Kwëmaa dzëkën zliya nahayëm,
mba'a zëghwë tëmbëkë tsa Hyala*

¹ Zhini, sa në ya një'wë pën na,
mba'ee nata zliya pëerë pëerë ta
dëvë kwa bëzëmë ntsa kwa gëzli
mazë va. Ma zliya va na, tsasli tsasli
ghënzë mbëßa mbëßa lë përikë
përikë gwa'a. Mba'a mëndi na-
hay lë dimë. Dzëghwa mba'am
tetekwati dimë mbërfënj tiy, nahay.

² Nighee na, tsahwëti *ndë kwal tsa
Hyalaa tsa dikë tsa kafëy, ka zlapë
ghëci zlanjlanj, a kē na: «Wa ntsaa
taa mëniy gar balamti dimë tē zliya
naa ghwënamti kia?» kē. ³ Ma ki
na, ndë tiba ya kwëtiñ, ya mëßa
më ghwëmë, ya tikë tē hidî, ya
mbë mbëzliy bëkwëshi, gar balamti
dimë va, ka ghwënamti zliya vaa
nighëti pëtsa mbëßa kiw. ⁴ Ma sa
nay mee ndë kala tiba ya kwëtiñ,
ta ghwënamti zliya va na, tapë yën
dzëmbëra mbë wahë.

⁵ Dza ma kē tsahwëti ndë kwëtiñ
ngëra mbë pëhepëhir zhër bakë
mëtsëkë fadëti ni va na: «A Zhanj,
tawa wahë gha tay? Nighëtima, a
ndë tiba. Slën tsa ciy: “Zhël tsa
mbë takë tsa ka Zhëwda, Jijiy mazë
*Davitë”. War ghëci na saa mëniy
miydala, gar balamti dimë mbërfënj
na va tē zliya, ka ghwënamti, ta
nighë pëtsa mbëßa» kē.

⁶ Ma zhinee nighë ki na, zëghwë
tëmbëkë tiba mëgarë kwa jipë gëzli
mazë. Të jipëjipë pëhepëhir zhër
va, lë shi fadë ni va piy. War
ma ndë nighë zëghwë tëmbëkë
tsa va na, war njasa niy sëakëm
pëslëhwë. Mbërfënj tëlímím,
mbërfënj mëtsëhi vë. Ma shi
mbërfënj ni vay, ghëshi na safë
tsa Hyalaa mbërfënj tsa ghwënay
naa dzëti hidî, ya pa' kwëmaba.

⁷ Dza zëghwë tëmbëkë tsa va
mba'a madiy, mba'a dzaa bëvë
zliya va ta dëvë kwa bëzëmë ntsaa
nzëyëy va kwa gëzli mazë ki. ⁸ Ma
sa bëvë zëghwë tëmbëkë tsa va
zliya va na, dzëghwa shi fadë ni
va piy, ghëshi lë pëhepëhir zhër
bakë mëtsëkë fadëti ni va mba'a
ghëshi tsëtëfëkwëshi kwa kwëma
ci. Lë gëzëpëlihi ta dëvë shi.
Mba'a hëlepipi mëntím tē tsahi
mbëzë gyadë gyadë hililinjë zën

4:11 4:11 Ghava 1:1, 31; ShiZhnj 5:9, 12; 11:15, 17; 12:10; 15:3-4; 19:6 **5:1** 5:1 10:2; Ezay 29:11;
Ezhek 2:9-10; Dani 12:4, 9 **5:5** 5:5 4:4; Ghava 49:9; Mt 1:1; Rm 1:3-4; Ebr 7:14 **5:6** 5:64:6-7;
WahëZher: 5:9, 12; 6; 7:17; 12:11; 13:8; Ezay 53:7; Zher 11:19; Zhnj 1:29; 1Pi 1:19; safë tsa Hyalaa
mbërfënj: 4:5; Zak 3:9 **5:7** 5:7 4:2, 9; 5:1, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5; 1Mezh 22:19; Ezay
6:1; Ezhek 1:26-28; 10:1 **5:8** 5:8 8:3-4; Cem 141:2; gëzëpëli: 15:2 **5:9** 5:9 4:11; 5:6; 7:9; 14:3;
Cem 96:1

nja 'wərđi ti shi. Hililiŋəə zən va nja 'wərđi nay, ghənzə na cə'wə cə'wə mbəzli Hyala. ⁹ Dza ghəshi ka ha cəm tsa 'war'war tsa, a kə ghəshi na:

«Gha na saa mənina gar bə zliya na ta balamti dimə ti va, ka ghwənamti.

Sa nzanay, a məndi pəəslitəŋa, mba'a gha mbaranakə mbəzli kaa Hyala

lə miymiy gha va shikəshi.

Ya mbə takə ka wa na ghəshi, ya kwəma ka waa gəzə ghəshi, ya mbə hwəlfə ka wa na ghəshi, ya səkə tə hidfi ka wa səkə ghəshiy,

cəke' mbaranakəshi gha.

¹⁰ Dza gha mba'a gha zhəghətishi ka ni gha mbəzli sləwa gha.

Dzəghwa mbər gha mbəərətishi ka hwəlfə mbəzli ka mazə,

*ka ta Hyalaa ghəra sləni kaa Hyala ghwəmmə,

mba'a ta mənī mazə taa nzaa dzəkən mbəzli tə hidfi» kə ghəshi.

¹¹ Zhinee nighə bə na, ka kwal Hyala mbə gaka tifa. Daŋ tsa shi na, mba'a mənī gar bələkwə bələkwə bələkwə daŋ kala gar mbay ndə mbəramtishi, dəzlətsəbə ghəshi tsəbay gəzli mazə tsa va, ghəshi lə shi fadə ni va piy, mba'a pəhepəhir zhər bakə mətəkə fadəti ni va. ¹² Ka ha cəm ghəshi zlanzlan, a kə ghəshi na:

«A zəghwə təmbəkə tsaa niy pəəsliti məndi tsa,

gha na saa mənina ndə bərđi, kən shiy gwanashi.

A gha mənina gar nzaa ndə sənata kwəma,

gar nzaa ndə shiy, lə gar nzaa ndə bərđi.

Gar ha'wə ndə ya tsamaba ci tə gha, ka fə dikəə dzəti gha, ka falŋa» kə ghəshi.

¹³ Ma zhinee fa bə na, shi ngati Hyala mə ghwəmə, lə ni kwəkə tə

hidfi, lə ni kwaḃa kwa hidfi, lə ni mbə yam, gwanashi mbə ha cəm, a kə ghəshi na:

«Fal ntsa mənəy va kwa gəzli mazə ci,

ghəshi lə ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va ghwəmmə.

Ha'wə ghwəmmə ti shi.

Ghəshi na mbəzli nza bərđi və shi. Fə shəndəkə ghwəmməə dzəti shi, ya pa' hwəmba» kə ghəshi.

¹⁴ Dzəghwa shi fadə ni va piy: «Amin» kə ghəshi zləbati. Ma pəhepəhir bakə mətəkə fadəti ni va ghalaba na, mətəfəkwə gwanashi kwa kwəma ntsa mənəy va kwa gəzli mazə ci, ghəshi lə zəghwə təmbəkə tsa va, ka falshi.

6

Kwəma zəghwə təmbəkə tsaa bali dimə tə zliya pəərəti məndi va

¹ Zhini, ma sa nə ya njə'wə pən na, zəghwə təmbəkə tsa va madfiy ta ghwəni zliyaa bəvə na va. Dzəghwa na, bal balamti kwa taŋa nahə mbə dimə mbərfəŋ na va niy nahati məndi. Mba'ee favə tsahwəti sə kwətij mbə shi fadə ni va piy ndəməndəməy, ndəba dərəzli van ə pə gha: «Ca səkə» kə. ² Ma nighee na, gədəw tsa tezlezi tsa səvəriy tifa, lə ndə mə dalle, mba'a rigi mbə dəvə ci. Dza mba'a məndi panambə daghwəba miydala mbə ghən ci. Dza na ka tərə kwəshəl ghəci, ta zha ta mənī miydala difa.

³ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa baka dimə nahati məndi va. Fee kwa baka sə ta shi fadə ni va piy fa na: «Ca səkə» kə. ⁴ Mba'a tsahwəti gədəw ghəməy səvəriy, lə ndə mə dalle. Mba'a məndi banavə kafa'i tsa dikə tsa. Dza mba'a məndi banavə bərđi ta həərə mbəzli tə hidfi gwanashi, ta mbəz ghəshi kwa jipə shi. Ka bəkwə ghən tsa shi, kala zərkə tifa.

⁵ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa mahkana dimə

5:10 5:10 1:6 5:11 ndə kwal tsa Hyala: Zhəwbə 1:6; Dani 7:10; Ebr 12:22 5:12 5:12 4:11

5:13 5:13 Cem 150:6; Flp 2:10 6:2 6:2-8 19:11, 14; Zak 1:8; 6:1-7

nahati mändi va. Fee kwa mahkana sə ta shi fadə ni va piy ba na: «Ca səəkə» kə. Mba'a gədəw tsa ngərjəkəkə tsa səvəriy, lə ndə mə. Nighee na, ntsa mə va lə tasaw bərkə shiy ta dəvə ci. ⁶ Ma fee na, məliy gaka, war nja məli ndə ngəri səəkə mbə shi fadə ni va piy. Ma kə na: «A pə gha dzaa məniy, ma gəna ka ndəə kwəməvə tə sləni vəghwə tsa ci kwətinəy, gar pavə ha tasaw kwətinəy. Ma cikizl kə na, gar ta er kwətin səfa. Ma na kar in ghəshi lə tay nashiy, əntaa niva taa nza caslakə ma» kə.

⁷ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa fadə dimə nahati mändi va. Fee kwa fadə sə ta shi fadə ni va piy ba na: «Ca səəkə» kə. ⁸ Nighee na, gədəw tsa kwərtəhə tsa səvəriy dallə ndə mə. Məti, kə mändi kaa slən tsa ntsa va, mba'a pətsa ka mbəreketiy nza ti kwasəbə. Mba'a mändi banavəshi bərciy dzəkən nahwəti bəla hidfi kwətin, sa təhəvərişim fadə mbə. Nza ghəshi bakwamti mbəzli tə nava bəla hidfi gwa'a lə kafa'i, mba'a lə ma, lə zəghwə ghəngən ghəngən, mba'a lə shəkwadəshi.

⁹ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa cafa dimə nahati mändi va. Njə'wə pən na, piy tsa mbəzliy niy bakwamti mändi tə mbərkə kwəma Hyala lə tə mbərkə sa niy gəzə ghəshi kwəma va kaa nihwəti mbəzli kala hazləni ma. Piy tsa shi va na, ta pətsa ka mändiy fə shiy ti ta ta shi kaa Hyala ghəci. ¹⁰ Ka zlapə kwəma ghəshi zlanzlan, a kə ghəshi na: «A ntsa ghəy dikə tsa, gha na ntsa dəwdew tsa, gha na ndə sla ngwəvə tsa katan tsa. Va tsəgha dəw ghəy, nighə, ndatsəma nza ghəy tikə kia? Hwəm bərkə gha basə ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidfi, a ghəshi kəsli kərhiy dzəghwa

ghəy, sa bakwamtənyəy ghəshi kia?» kə ghəshi. ¹¹ Dzəghwa mändi kaa ya tsamaba ndə mbə shi ki, mba'am banavə kwəban tsa tezlezl tsa. Ma kə mändi zləbanshi na: «Kadiwəm di, ndəghətim jəw. Dəj na nihwəti ngwarməhinwəy dza mändiy zhiniy bəkwə tə mbərkə sa ghəra ghəshi sləni ta Hyala njasa nza ghwəy va kwərakwə» kə mändi.

¹² Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa kwaṇa dimə nahati mändi va dība. Dzəghwa mba'a hidfi mənəkəfishi gwanashi, lə bərci tərənəw tərənəw. Njə'wə pə gha kaa vici na, ndəba ləkwəsa ngəri na pə gha ngəri tsa nzə, sa ləvəta na. Tir na, ndəba miymiy pə gha ghəm tsa ci. ¹³ Ma sasərkwəhi tə ghwəmə na, war ka kwətəkəwətiy səkwaa dzəti hidfi, njasa ka ya daskwaa təhəta ma vaa shikə səkwa mə daskwa, safə viy lə bərci. ¹⁴ Gwəravə ghwəmə tsəgha, bətə zata, njasa ka ndə vaa paramti kəshidfi. Dzəghwa mändi kaa dəlegwigwi ghəshi lə hidfi dzar tə jipə yam gwa'a, mba'a mändi bantishi tə pətsaa niy nza ghəshi. ¹⁵ Dzəghwa mbəzli gwanashi, mba'a ghəshi mbəmbəshi. Mbəzli nja mezhizhə tə hidfi, lə mbəzli dikə dikə ni sləkəpə, lə ka sawji dikə dikə ni, lə mbəzli ka ghi tərənəw tərənəw ni, lə ni nza bərci və shi mbəzli tərənəw, lə mevivi mbəzli, lə ni yaya ni gwa'a, mbəmbəshi dzar mbə ləgwəhi dəlagwa, lə dzar ta hərəzli. ¹⁶ A kə ghəshi na: «A dəlegwigwi ghwəy lə hərəzli ni, ngazlavam dzəkən ghəy, a ghwəy mbələnyəy di. Nəghətaa mətə ntsa mənəy va kwa gəzli mazə nanəy, lə vantaa zəghwə təmbəkə tsaa bəti nəfə va dzaa nanəy. ¹⁷ Sa nzanay, a vəghwə tsa gar ci sati nəfə tsa shi ti mənəy, ta məni ngwəvəə dzəkən mbəzli. Va tsəgha na kiy, ndə tība

6:8 6:8 Zher 14:12; Ezhek 14:21; 'Wəzh 13:14

6:9 6:9 1:2, 9; 12:11, 17; 19:10; 20:4; 1Zhnj 1:1-2

6:10 6:10 18:24; Cem 13:2-3; Nəw 32:43; Lk 18:7

6:11 6:11kwəban tsa tezlezl tsa: 3:5, 18; 4:4;

7:9, 13; 19:8, 14; Ezay 61:10

6:12 6:12-13 8:5, 12; 11:13, 19; 16:18; Zhəw 2:10; Mt 24:29

6:14

6:14 16:20; 20:11; Ezay 34:4; Ebr 1:11-12

6:15 6:15 Ezay 2:10, 19, 21; 24:21

6:16 6:16 5:7;

'Wəzh 10:8; Lk 23:30

6:17 6:17 Zhəw 2:11; Nahwəm 1:6; Səf 1:14-18; Mala 3:2

lò bər̄ci ghwəla mba'a dzaa zhiniy mbay garə kwa kwəma shiw» kə ghəshi.

7

*Mbəzli 144'000 (bələkwə bələkwə mən bələkwə, mba'a fadə mətəkə fadəti ghən kən) fati Hyala lamba nzə ti shi, mbə mbəzli ka *Izərayel*

¹ Ma ləy hwəm nava kwəma ki, nighee na, ka kwal Hyala fadə, garə garə dza kwa bəla slərəpəpi hidfi fadānashi. Ma ghala pətsa garəshi ghəshi va na, mba'a ghəshi daməti safə tsa fadə tsa va, vantaa ghəci viy, ya dzəti hidfi, ya dzəy tə kwəfa, ya va kwəfəghə fəhi. ² Ma nighee bə na, tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala səkəy kwa ghwəmə, dəmākə lamba Hyala kwa bəpə piy ta dəvə ci. Dza na ka zlapanshi kwəma kaa nihwəti ni fadə ni va ka kwal Hyala, shi bānavəshi Hyala va bər̄ci, ta ladāmti shi tə hidfi, lə ni mbə yam gwa'a. ³ Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, kadiwəm di, ka lidfi shi tə hidfi, ya ni mbə yam, ya fəhi ghwəy di ma. Ndəghətim, a ghwəmmə faghwa lamba Hyala kwa dəghanj kwəma mbəzliy ghəranta sləni kaa Hyala ghwəmmə» kə. ⁴ Dzəghwa mba'a məndi gəzara njasa nza dānj tsa mbəzli dza məndi va ta fə lamba Hyalaa dzəghwa dəghanj kwəma shi gwanashi. Ma na dānj tsa shiy: Mbəzli bələkwə bələkwə mən bələkwə, mba'a fadə mətəkə fadəti ghən kən, (144'000). Mbəzli mbə takəhi mən lə bakə ni va mbə hwəlfə ka Izərayel na ghəshi gwanashi. ⁵⁻⁸ Mba'a məndi dzaa fati lamba Hyala tə mbəzli təravəm mbə takəhi mən lə bakə ni va. Ya mbə tsama takə na, mbəzli diwəy mən, mən lə bakə shi fanatishi məndi lamba. Vanay slən tsa takəhi va: Takə tsa Zhəwda, mba'a sa Rəwben, mba'a sa Gadə, mba'a sa Aser,

mba'a sa Nefətali, mba'a sa Manase, mba'a sa Shimeyanjw, mba'a sa Levi, mba'a sa Isakar, mba'a sa Zabəlanjw, mba'a sa *Zhezhefə, mba'a sa *Benjhamen. Tsəghaa takəhi fati məndi va lamba ti shi. Ya mbə tsamaba takəy, mbəzli diwəy mən, mən lə bakə na shi fanatishi məndi lamba va.

Vərəm tsaa basəy səkə mbə hwəlfə mbəzli tə hidfi gwanashi

⁹ Ma ləy hwəm, sa nə ya njə'wə pən dība ki na, kar mətsee tə vərəm ndə ngəri tsaa səkə ya kwəmaba na tə hidfi, ya kwəma ka waa gəzə na, ya hwəhwə ka waba na, ya hwəlfə ka waba na. Kala gar mbay ndəə bəlati dānj tsa shi. Gar gar gar ghəshi gagarəshi kwa kwəma gəzli mazə va, lə kwa kwəma ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va. War lə kwəbenjər tezlezl tezlezl ni ghaa nashi ma kən ghən shi. Mba'a kəslifi slərpə ta dividivi shi. ¹⁰ Dza ghəshi ka gəzə kwəma zlanjlanj, ma kə ghəshi na: «Ghwəmməy, war Hyala ghwəmmə va mənəy kwa gəzli mazə nzə, ghəshi lə ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va na ni ghwəmmə mbəzliy mbəlītəmmə na na ghwəmmə» kə ghəshi. ¹¹ Ma ka kwal Hyala gwanashi na, war gar gar gar ghəshi garəshi, dəzlətəbə ghəshi tsəbay gəzli mazə, lə shi pəhepəhir zhər bakə mətəkə fadəti ni va, mba'a sa shi fadə ni va piy gwa'a. Dzəghwa, tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi tsətsəfəkwəshi, nzəjw, nzəjw, nzəjw kwəma shi mbə hidfi, kwa kwəma Hyala, Ka fal ghəshi, ¹² ma kə ghəshi na:

«*Amin, tsəgha na katanj, Hyala ghwəmməy, ghənzə na Hyala kwa fal məndi pa' kwa ndimndim, ghənzə na Hyala shəndəkə na, kwa sənata kwəma, lə bər̄ci və tərənəw.

Mananta 'wəsa ghwəmmə, ka ha'wə ti.

War ghənzə na Hyalaa mənī mazə pa' kwa ndimndim.

Amin» kə ghəshi.

¹³ Ma kə tsahwəti ndə kwətiŋ mbə pəhepəhir zhər bakə mətəkə fadəti ni va ngəra na: «A zəghwee, mbəzli njaa ni na ni nza kwəbeŋer pay pay ni ni kən shi mbə mbəzli ni baya? Sənay gha nda kwəma səəkə ghəshi na?» kə. ¹⁴ Ma pən ngəci na: «A Ndə sləkəra, a kwəma sənatee mbə kwəma va, kala war gha na saa dzaa sənay kia» pən. Ma kə ngəra na: «Ma mbəzli nashi gha niy, ghəshi na mbəzliy garəshi lə bərci kwa kwal Hyala mbə ngəra'wə tsa tərəŋw tsa səəkə kən shi ta kwəma Hyala. Kwəbeŋer kən shi va tezlezi tezlezi ni nashi ghay, ə yabantishi ghəshi mbə miymiy zəghwə təmbəkə tsa Hyala va shikəshi. ¹⁵ Va tsəgha nza ghəshi gar gar gar kwa kwəma gəzli Mazə Hyala, ya hwəmba nzə. War ka ghəra sləni ngəta mbə ciki tsa nzə, havəghwə lə həvir gwa'a. War mbə ndəghwə shi ntsa mənəzəy va kwa gəzli mazə ki. ¹⁶ Ma ghəshi nashi kiy, ya ma, ya ndir na, ka zhini naa ghəranshi ghwəlaw. Ya viciy, ka dza naa mbərə ta ndindishi ghwəlaw. Nihwəti shiy tiba dzaa ndindishi, ka sanshi ngəra'wə ghwəlaw. ¹⁷ Sa nzana, ma ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va kwa jipəjipə gəzli mazəy, ghəci dza naa ndəghwəshi. Ta pəməghəshi dza naa dzəməy yamə bəpə piy. Ka Hyala dza na, mba'a sadamti wahə kwa mətə shi» kə.

8

Zəghwə təmbəkə mbə bali kwa mbərfaŋa nahə dimə

¹ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa mbərfaŋa dimə

nahati mənđi va ti. War sa nə na bal kə na, dzəghwa pətsa tə ghwəmə tsəgha, dekədekədekə nzəyəy. Gar minti mahkan mətəkə, kala favə gaka nihwəti shiy ndə ya jəw nzə.

² Ma nighee na, ka kwal Hyala garəshi mbərfaŋ kwa kwəma nzə, mba'a mənđi ta tahanavəshi təlimim kwətiŋ kwətiŋ ngəshi.

³ Dzəghwa tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala mba'a səəkə garəy vəgha pətsa ngati mənđi tə tsahi mbəzə, ta ndanta shiy ti kaa Hyala. Mba'a həlapə mənđim tə tsahi mbəzə ta ndanta hililiŋə zən nja 'wərđi kwa kaa Hyala və ta dəvə ci. Dzəghwam đaj mənđi tanaghwa hililiŋə dza na va ta ndanta kaa Hyala, a ghəci ndanta tə pətsa ka mənđiy ndanta shiy kaa Hyala, kwa kwəma gəzli mazə nzə va, dzavədə lə cə'wə cə'wə mbəzli Hyala gwanashi. ⁴ Sa madī inəghwə tsa hililiŋə va jakə lə cə'wə cə'wə mbəzli Hyala va gwa'a ta dəvə ndə kwal tsa Hyala tsa məgarə va kwa kwəma Hyala ki na, ka dzəmə. ⁵ Dza ndə kwal tsa Hyala tsa va, mba'a bəvə həlapə niy nza hililiŋə va kwa, gyadə ghəci hənəvə ghwə kwa, kwa pətsa ndanta na va shiy ti kaa Hyala. Sa hənəvə na na, dza na fəyik, ndəghakəghwaa dzəti hidī. War sa ndəghakəghwa na na, ghavə shiy tsəgha ka dərəzli, ka ndəmndəmə, ka wampidī. Mba'a hidī gərgərəshi.

Njasa viy ka kwal Hyala təlimim

⁶ Ghalaba kiy, mba'a ka kwal Hyala mbərfaŋ ni va, niy banavəshi mənđi təlimim mbərfaŋ ngəshi ta viyshi gwəmantəvashi gwa'a ta viy shi ki.

⁷ Dzəghwa kwa taŋa *ndə kwal tsa Hyala tsa viy təlimə, mba'a viyata na ci təlimə. Ma sa viyata na na, dza kar kwacakasla lə ghwə, mba'a miymiy, dzavədə

7:13 7:13 6:11; 7:9 **7:14** 7:14 1:5; 22:14; Cem 51:9; Dani 12:1; Mt 24:21 **7:15** 7:15 21:3 **7:16** 7:16 Ezay 49:9-10 **7:17** 7:17 5:6; 21:6; Zhj 10:10, 11; Ezhek 34:11-16, 23-24; sadī wahə kwa mətə: 21:4; Cem 126:5-6; Ezay 25:8 **8:1** 8:1 Zak 2:17; Aba 2:20 **8:2** 8:2 təlimim: Zhə 6:4, 6; Mt 24:31 **8:3** 8:3 5:8; Səvəri 30:1, 3 **8:5** 8:5 4:5; 6:12-13; SləniTaH 16:12; Ezhek 10:2 **8:7** 8:7-12 9:15, 18; Ezhek 5:2, 12 **8:7** 8:7 Səvəri 9:23-25

ghèshi shèkèkèghwavashi sèkè mè ghwémè dzèti hidì. Ma sa tèhèvèrim hidì mahkan mbèy, dzèghwa nahwèti bèla kwètiñ, bèrkidè ghènzè ndita. Sa tèhèvèri mèndi fèhi mahkan mbè diba na, mba'a nahwèti bèla shi kwètiñ ndita. Gwa'a gwa'a gwèzèn tsa nèbekè tsa ndantøvay.

⁸ Dza kwa baka ndè kwal tsa Hyala tsa viy tèlimè, mba'a viyata na ci tèlimè kwèrakwè. Ma sa viyata na na, dzèghwa mèndi kaa nihwèti shiy, ndèba dèlagwa dikè na, pè gha ngèshi, war ka tsè ghwè sèvèri mbè shi, fèyik mèndi ndèghakèghwashiy dzèti kwèfa dikè na. Ma sa tèhèvèrim hæl tsa dikè tsa mahkan mbè na, dzèghwa nahwèti bèla shi kwètiñ mba'a zhèghèta ka miymiy.

⁹ Dzèghwa shiy piy mbè yam ge'i ge'i lè bèlaa zhèghèta va ka miymiy, cèkè' ghèshi bèkwèshi kwèrakwè. Tsègha kwambèwaler lidishi, ge'i ge'i lè bèla va kwèrakwè fà.

¹⁰ Dza kwa mahkana ndè kwal tsa Hyala tsa viy tèlimè, mba'a viyata na ci tèlimè kwèrakwè. Ma sa viyata na na, 'wakèvè sasèrkwè dikè na, war ka tsè, baram baram baram ndèba ghwè tè shihwè pè gha, mba'a tèrèkèvata sèkè mè ghwémè dzèti kwa mahkana bèla yam kwa hèledemer lè mètsèhi yam gwa'a. ¹¹ Slèn tsa sasèrkwè vay, «shi 'yaghwakè ni». Dzèghwa kwa mahkana bèla yam va sa tèhèvèrishi mèndi mahkan mbè, 'yaghwakè ghwakè ghwakè, ghèshi mènishi. Mba'a mbèzli bèkwèshi tèrèjw war sa sahwe ghèshi yam va, sa nza ghwè'iy bèkwè mbèzli mbè shi.

¹² Dza kwa fadà ndè kwal tsa Hyala tsa viy tèlimè mba'a viyata na ci tèlimè kwèrakwè. Ma sa viyata na na, dza nahwèti bèla kwètiñ mbè bèla vici mahkan, sa tèhèvèrim, mba'a shirkwèta. Tsègha nahwèti bèla tir kwètiñ sa

tèhèvèrim mahkan mbè shirkwèta diba, zhini tsègha nahwèti bèla sasèrkwèhi kwètiñ sa tèhèvèrishi mahkan mbè diba. War kwèslì gha nata ma kwa mahkana bèla va shi va gwanashi. Ka mbèrè nahwèti bèla vici kwètiñ havèghwèw. Ka mbèrè na kar tir lè sasèrkwèhi hèvir kwèrakwèw. Tsègha.

¹³ Dzèghwa sa nè ya njè'wè pèn na, kar tè zèlikè, dzèy tè ghwémè, mèba kèrakè. Fee na, ghènzè mbè wa zlanzlan, a kè na: «Waa ngèra'wè, waa ngèra'wè! Avana y sanay mahkan tèrmbè nihwèti ka kwal Hyala, ta viy na shi tèlimè. Ya wa ndè sa ka na viyata na ciy, ta sèkè dza ngèra'wè dzèkèn mbèzli tè hidì tèrèjw» kè.

9

¹ Dza kwa cafa ndè kwal tsa Hyala tsa viy tèlimè, mba'a viyata na ci tèlimè kwèrakwè. Ma nigheè na, sasèrkwè tèrèkèvata sèkè mè ghwémè dzèti hidì. Dza mba'a mèndi fànavè shiy ghwèni miy kè'wè tsa tédèm tsa va tèrèjw tsa ta dèvè nzè. ² Dza sasèrkwè va, bèj ghwènamti kè'wè tsa tédèm tsa va ki. Ma sa ghwènamti na na, ghavè inèghwè tsègha, takwèm kwèm kwèm sèmèy kwaba. Ndèba inèghwè tsa ndi vè'i, pè gha. Dzèghwa na, nza'jèw, dèmbè'wamti vici lè pètsa dzar tè ghwémè ta gwa'a. Dzèghwa zhèmbèlmbèl pi mènìy.

³ Dzèghwa jèr vèdèm tsahwèy sèmè kwa kè'wè tsa va, sèvèri mbè inèghwè tsa va. Mba'a dzaa pèslambèvay mbè mbèzli tè hidì. Mba'am fànaghè bèrci ta ndindi mbèzli nja yiti. ⁴ Ma kè mèndi kaa jèr tsa va na: «A jèr, mbala, ma sa ka gha tsèhèjaj, èntaa gha taa kwèfèghè nihwèti shi gèmsi ni nja gwèzèn, ya fè, ya nimaba kèslifi shiy ma. War ndè ngèri, mbèzli kama lamba Hyala

kwa døgħarj kwōma shi nahō nahō gwa'a tsōgha, pō gha dzaa sanshi ngōra'wō» kō mōndi kaa ngōci. ⁵ Nanzō kiy, ōanavō kwal mōndi kaa jōr tsa va ta bakwamti mbōzli ghōciw. War ta sanshi ngōra'wō kaa mbōzli, ge'i ge'i gar tir cifō ōanavō mōndi kwal gwa'a tsōgha. War njasa ka yiti vaa zhanci kaa ndō ghōnzō nditi ndōy, war tsōgha na zhipō tsa shigō ci va ghōci nditi ndō.

⁶ Ghala tir tsa cifō tsa vay, ta dōw mōti dza mbōzli tō hidiy dza. Ka dza mōtiy bōshi kiw. Tōrōnw ghōshi taa maw mōti na, ka hwōta mōti taa nza vō shi. ⁷ Ma pa jōr tsa va ndōō nighōy, war ndōōa gōdewesli pahamti mōndi ta dza ta mbōz, pō gha. Mba'a shiy mbō ghōn shi nja daghwōba tsa mōntim tō tsahi mbōzō. Ma pōtsa mbō kwōma shi ndōō nighō na, war nja pōtsa mbō kwōma ndō ngōri. ⁸ Ndōōa shiti mbō ghōn mi'i pō gha kaa shiti shi biti biti tsa shi. Ma sli'i shi na, war nja sli'i zhōl. ⁹ Dzōghwa mōndi kaa pōtsa sati kwa hati shi mba'am pahamti lō shiy, nja rōbōci tsa tsati mōndi tō tsahi. Ma ndōō fa gaka bōkōbōkōhi ci na, war njasa ka gaka mōwtiti gōdewesli vaa nza mbō mbahō shiy, ghōshi mbō diva ta mbōz. ¹⁰ Jōr tsa vay, lō shigō na ti kikw kikw kikw, njasa ka shigō yiti vaa nza. Lō shigō shi va dza ghōshiy ndindi mbōzli, ta sanshi ngōra'wō mbō tir cifō. ¹¹ Ma mazō tsaa slōwashiy, ghōci na ndō kwal tsa kō'wō tsa tōdōm tsa va, tōrōnw tsa. Slōn tsa mazō tsa va lō kwōma ka Ebōrōy: «Abadōnw». Lō kwōma ka *Gōrēkō na: «Apōliyōnw». Ma dī slōn tsa va gōzōy: «Ndō zapō na» dī na gōzō.

¹² Ava gwa'a kōrōy kwa taja ngōra'wō naci ki. Ghwōla na tsahwōti ngōra'wō bakō mbō sōkō.

¹³ Dza kwa kwaŋa ndō kwal tsa

Hyala tsaa viy tōlimō, mba'a viy-ata na ci tōlimō kwōrakwō. Ma sa viyata nay, fee na, mōli ndōō gaka sōkō dzar kwa bōla fadō na va tō pōtsa ngati mōndi va kwa kwōma Hyala. Pōtsa vay, tō mbōzō ngati mōndi ta ndanta shiy ti kaa Hyala. ¹⁴ Ma kō gaka mōli va kaa kwa kwaŋa ndō kwal tsa Hyala tsaa viyata tōlimō va ki na: «A ndō kwal tsa Hyala, mbala pōlashi nihwōti ka kwal fadō ni va pōhōti mōndi miy hōl tsa dikō tsa va nō mōndi, "Efōratō", kō mōndi kaa slōn tsa ci» kō. ¹⁵ Dzōghwa mōndi ki mba'am pōlashi ka kwal va. Ma ghōshi fadānashiy, Hyala niy pōhōtishi na, mba'a gwōmōyshi, ta ghōra slōni ghōshi tō piya va, ge'i lō tir tsa va, zhini ge'i lō vici va, mba'a ge'i lō ler va dība. Slōni shiy: Sōkō ta bōkwō nihwōti mbōzli tō bōla kwōtiŋ, sa tōhōvōrishim mahkan mbō. ¹⁶ Nigheē na, ka sawji dāŋ tōrōnw sōkōshi tība mō gōdōw mō gōdōw. Dza mba'a mōndi gōzara dāŋ tsa shi. Ka sawji gar miliyaŋw bōlōkwō bōlōkwō bakō ghōshi (200'000'000). ¹⁷ Ma yōn mbō nighō shi va nja kwa shiw kiy, mba'ee nashi gōdewesli, lō mbōzli lō mbōzli mō shi. Ma mbōzli mō shi va na, lō kwōbōner rōbōci kōn ghōn shi. Ghōm ghōmshi tō nahwōti bōla, tō nahwōti bōla na, nja isl ghwōmō, ma tō nahwōti bōla ōa na, nja shamshama. Ma ghōnēdēmōr gōdewesli va na, war nja ghōn zhōl. Ka sōvōri ghwō lō inōghwō, mba'a bōrōwdōw kwa miy shi. ¹⁸ Dzōghwa ngōra'wō tsa mahkan tsa va sōvōriy mbō miy gōdewesli va, mba'a zamti nihwōti mbōzli tō bōla hidī kwōtiŋ sa tōhōvōrishim mahkan mbō. ¹⁹ Gōdewesli vay, mbō miy tsa shi lō mbō shigigi shi na ni shi bōrci ghōra ghōshi mbōzli li shi. Ma ndōō nighō shigō shi va na,

9:6 9:6 Zhōwbō 3:21; Zher 8:3 **9:7** 9:7 Zhōwbō 39:19-20; Zhōw 2:4 **9:8** 9:8 Zhōw 1:6 **9:9** 9:9 Zhōw 2:5 **9:13** 9:13 8:3; Sōvōri 30:1-3 **9:14** 9:14 7:1; Nōw 1:7 **9:15** 9:15 8:7-12 **9:17** 9:17 Zhōwbō 41:10-12 **9:20** 9:20-21 16:9; Sōvōri 20:13-15 **9:20** 9:20 Dani 5:4, 23; Cem 135:15-17; Ezay 44:9-20

war nja shishi nja shishi, lə ghən lə ghən ti, li ka ghəshiy həöci mbəzli.

²⁰ Ma nihwəti mbəzliy tərəmbəshi kala bəkwəshi va ngəra'wə tsa mahkan tsa vay, ya tsəgha nzə na, tsa titihwə ghəshi kaa Hyala, ka zhəghəti nzəy tsa shiw. War ghwəlashi niy nza ghəshi mbə ki kihə hyeler shi, ka tsəfəkwə kwa kwəma mbəreketi ngati ghəshi tə tsahi mbəzə, lə tə tsahi bənba, ya ni fəditi məndi tə shəghwə, ya tə hərəzli. Gəla shi vay, shiy nay ma pi, kala favə ma kwəma, kala mbəə dza, na ghəshi. ²¹ Mbəzli va dibay, war ghwəlashi niy nza ghəshi mbə bəbəkəwə mbəzli, ka məməni mbəl, ka məməni ghwərghwər, ka ghəghəli shi mbəzli.

10

**Ndə kwal tsa Hyala səəkəy lə zliya jəwə ta dəvə ci*

¹ Zhini, sa nə ya njə'wə pən diba na, ndə kwal tsa Hyala tsa dibədibə tsa mbə səkwa səəkə mə ghwəmə. Vəgha ci na, lə kwələbi kən, mba'a bərinj pəərə pəərə dzar ta ghən ci. War ndəba vici pə gha pətsa mbə kwəma ciy mbərə. Ma shidshid ci na, nja ghani ghwə. ² Tasl ghəci kəsəvə zliya jəwə, ghwəni ghwəni ta dəvə ci. Dza na madə kəditi səda kwa bəzəmə ci tə kwəfa dikə na, ma kwa zləbi ci na, madə tə hidfi. ³ Dza na mba'a ngwəmata lala zlanzlanj, ndəba gaka wahə zhəl, pə gha. Sa ngwəmata na lalay, dzəghwa van mbərfənj ghəci dərəzliy, ta zləbanci lala ci va. ⁴ Ma sa kədita gaka dərəzli van tsa va na, mba'ee niy gwəmantəvara, ta tsasli kwəma gəzəkə na mbə dərəzli ci va. Ma fee na, məli ndə mbə gəzara kwəma səəkə mə ghwəmə, ma kə na: «A Zhanj əntaa gha tsasli shi gəzəkə dərəzli van va ma, mbələyshi mbə nəfə gha» kə.

⁵ Dzəghwa ndə kwal tsa Hyala tsaa niy nay ya va məgarə, mba'a nahwəti səda ci tə kwəfa dikə na, mba'a nahwəti tə hidfi, kaf kafata dəvə kwa bəzəmə ciy dzəta ghwəmə. ⁶ Ka zəmə fəla ghəci lə slən tsa Hyala tə ghwəmə ya pa' hwəmba. Saa ngati ghwəmə, lə hidfi mba'a shi ti shi gwanashi. Saa məniti kwəfahi lə shi kwa shi gwa'a. Ma kə na: «Shi vay, ta məniva dza ghəshi, sənzənvana. ⁷ Ma sa ka kwa mbərfanə ndə kwal tsa Hyala viy na ci təliməy, ma nza Hyala kəni məniti kwəma nzə mbəmbə na, niy təkəti na məniti nzə. Njasaa niy gəzanshi na kaa mbəzli ka ghəra sləni nzə, lə ka Hyala nzə dza na ta məniti» kə.

⁸ Fee na, gaka məli niy favə vaa gəzara kwəma səəkə mə ghwəmə, mbə gəzara kwəma diba, a kə na: «A Zhanj, mbala bə zliya jəwə na va ghwəni ghwəni na ta dəvə ndə kwal tsa Hyala tsa məgarə va, tə kwəfa dikə na nahwəti səda ci, tə hidfi nahwəti» kə. ⁹ Əjkwa pən, mba'ee madira, «ndara zliya va» pən kaa ndə kwal tsa Hyala tsa va. Ma sa dəwee ki, ma kə ngəra na: «Bə a gha pərəhwə. Sa ghaa pərə nanzə kiy, nja mbəzəkəwə dza ghaa favə njəmnjəm tsa nzə mbə miy gha. Ma sa ka gha ndahwə na, ndəba tsəna gha taa favə kwa hwər gha» kə. ¹⁰ Dzee hənj yən bəvə zliya va və ta dəvə ci. Mba'ee pərəhwə. War tsəgha ghənzə njasa gəzara na va ki, ndəba mbəzəkəwə yən favə mbə miy tsee yən mbə pərə. Ma sa ndahwee na, ndəba tsəna yən favə kwa hwər tsee.

¹¹ Dza ma kə məniti ngəra diba na: «A Zhanj, ta gəzə kwəma gəzəkə Hyalaa dzəkən nihwəti hwəlfəhi mbəzli tə hidfi dən, lə dzəkən nihwəti hidfi, lə mezhihə shi gwa'a dza gha kaa mbəzli. Ya namaba ghaniy gəzə mbəzliy, ta gəzanshi

kwøma gøzøkø Hyala dza gha» kə møndi kaa ngøra.

11

Ka gøzø kwøma Hyala bakø ni va

¹ Dzøghwa møndi mba'am ndara gwøløvø tsa ka møndiy bøkø shiy li ta døvøe, war nja gøta ghøci. A kə møndi ngøra na: «A Zhanj, mbala a gha dzaa bøkøti njasa nza dikø tsa *ciki Hyala, lə pøtsa ka møndi vaa fə shiy ta ta Hyala ti gwa'a. Zhini mba'a gha bølati njasa nza danj tsa mbøzliy cə'wø Hyala mbøfa. ² Ma nanzøy, əntaa gha dzaa bøkø ngwølaa tərø va kwa kəløm tsa va ma. Zlata tə gha nava. Sa nzanay, a Hyala banavøshi tsava pi kaa hwølføhi mbøzli ghønghøn ghønghøn, ka ghøshi dzay, ka kəkødi mølmø Hyala dewardew na mbø tir fadø møtsøkø bakøti.

³ Ta ghwønashi ka gøzø kwømee va bakø ni dzee. Lə kwøbenjer ka møndiy təhwəni mbøri li shi dza ghøshiy nza kən ghøn shi. Ka ghøshi dza na, ka gøzø kwømee kaa mbøzli mbø vici bøləkwø bøləkwø mən lə diwøy bakø mba'a kwənj møtsøkø ghøn kən na va» kə. ⁴ Ma ka gøzø kwømee va bakø ni kiy, ghøshi na føhi bakø ni va har møndiy «*Wølivø». Mba'a gərkwøwahi bakø ni va garøshi kwa kwøma Ntsaa sløkø shi tə hidfi gwanashi. ⁵ War mba'a kə ndøø pøla mananshi jikirøy, ta søvøri dza ghwø kwa miy shi, nza ghønzø zamti ka mbøz shi. Ava war tsøgha dza mbøzliy pøla mananshi jikirøy zashi. ⁶ Ma mbøzli va, ghala vøghwø tsa dza ghøshi vaa nza mbø gøzanshi kwøma Hyala kaa mbøzliy, a børci taa nza vø shi ta garøti van kala nzømə ghøci. A børci taa nza vø shi ta zhøghanti yam ka miymiy difa. Ya hwølfø

tsamaba ngøra'wøy, a børci taa nza vø shi ta bøkøø dzøti hidfi, njasa dza ghøshiy di.

⁷ Ma sa ka ghøshi kədfamti gøzø kwøma Hyala kaa mbøzli kiy, ka saa dza sødä tsaa søømø va søøkø kwa kə'wø tsa tədfəm tsa va tərøjw tsa dzay, mba'a pøsliy ti shi, ka mbøz li shi. Ka na dza na mba'a bakwamtishi. ⁸ War bølähø bølähø dza mbøreketi shiy nza dzar kwa kwal tsa dikø tsa mbø mølmø dikø na va. Mbø pøtsaa niy danjwavøgha møndi va Ntsaa sløkø shi vøgha tsəm. «*Ezhipøtø» ya «*Sødəm» kə møndi kaa sløn tsa mølmø va kwa fir. ⁹ Ma mbøreketi mbøzli va vay, ta nashi dza mbøzli gwanashi dzaa tiba bølähø bølähø mbø vici mahkan mba'a reeta. Ya mbø hwølfø ka wa na ndø, ya tə hidfi ka wa søøkø ndø, ya mbø hwøhwø ka wa yakø møndi ndø, ya kwøma ka waa gøzø ndøy, war ta nashi mbøreketi mbøzli bakø ni va dza ghøshi. Ka dza ghøshiy zløfa møndiy lashiw. ¹⁰ Tərøjw dza mbøzli tə hidfiy vøshishi, Ka ta shi zømə, ka tsø, ka vøli, tə sa nzana mba'am bakwamti mbøzli bakø ni va. Sa niy nzana tərøjwshi mbøzli va niy sanamiyshi ngøra'wø lə shiy niy møni ghøshi va.

¹¹ Løy hwøm sa kərøta vici mahkan na va mba'a reeta kiy, dza Hyala mba'a viyanambø piy tsa nzø kaa mbøreketi mbøzli bakø ni va. Ma sa tsøhøy piy tsa va mbø shi na, mba'a ghøshi satishiy garøshi. Ya wa ntsaa nata nava kwøma na, mba'a her ci dzashi tərøjw. ¹² Ma fa ka gøzø kwøma Hyala bakø ni va satishi mbø møti na, møli ndø mbø gøzanshi kwøma zlanjlanj søøkø mø ghwømə, a kə na: «A mbøzli ni, ndim, søømøjwøym tikø» kə. 'Wakøvø ghøshi tsøgha, mba'a ghøshi kaføshi, ka dzashiy

11:1 11:1 21:15 **11:2** 11:2 Cem 79:1; Lk 21:24; 42 tir: 12:6, 14; 13:5; Dani 7:25; 12:7 **11:4** 11:4 Zak 4:1-3, 11-14; Zhj 8:17 **11:5** 11:5 2Mezh 1:10; Cem 97:3; Zher 5:14 **11:6** 11:6 Søvøri 7:17-19; 1Mezh 17:1; Zhk 5:17 **11:7** 11:7 13:1-2; 17:8 **11:8** 11:8 Lk 13:33-34; Sødəm: Ghava 18:20; Ezay 1:10; Ezhek 16:46; Ezhipøtø: Søvøri 3:16-19; 7:3-5 **11:10** 11:10 Zhj 16:20 **11:11** 11:11 Ezhek 37:9-10 **11:12** 11:12 2Mezh 2:11; SløniKY 1:9 **11:13** 11:13 6:12-13; Ezhek 38:19-20

dzəmə ghwəmə mbə timbətimbə tifa kwa kwəma mbəzliy di ma mətse shi va. ¹³ Ghala vəghwə tsa va diba na, mba'a hidi ghati gərgərə tərənɔw. Dzəghwa bəla kwətiŋ mbə məlmə dikə na va, sa təhətim mənɔ, mba'a ngangazlata. Ma ghala gərgərə hidi vay, mba'a mbəzli bələkwə bələkwə mbərfən mətsekə bəkwəshi (7'000). Ma niy bəkwəshi ma va mbəzli na, mba'a her shi dzashi tərənɔw. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə fal Hyala dikə na mə ghwəmə.

¹⁴ A kwa baka ngəra'wə kədiy naci. Mbə səkə na kwa mahkana ngəra'wə kyanjwkyanɔw.

*Kwa kəni *ndə kwal tsa Hyala viyata na ci təlīmə*

¹⁵ Dza kwa mbərfənə ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlīmə, mba'a viyata na ci təlīmə. Ma fee na, məlihi mbə gəzə kwəma lə bərɔi lə bərɔi səkə mə ghwəmə, ma kə ghəshi na: «Nana kiy, a mbəzli tə hidi sənay, kar Hyala kwa sləkəmmə ghəshi lə *Kəristəw tsa tivə na sləkə na mbəzli, kə ghəshi. Mazə tsa shi vay, ta kwa ndimndim na» kə ghəshi. ¹⁶ Ma sa gəzamti məlihi va kwəma na, dza pəhepəhir zhər bakə mətsekə fadətɔi ni va, nzəyshi tə gizli gizli mezhizhə kwa kwəma Hyala, mba'a ghəshi tsətsəfəkwə shi kwa kwəma Hyala, nzənɔw nzənɔw nzənɔw kwəma shi mbə hidi, ka fal.

¹⁷ Ma kə ghəshi na:

«A Hyalaa kwa sləkəpəə gwəramti tə bərɔi,
gha na Hyala ghala hidi ghwəla ta ghava,
zhini gha Hyala sana ɔa.

'Wəsaa mənɔŋa ghəy ta bərɔi gha,
sa nzana mba'a gha fambə shiy mbə dəvə gha gwa'a gwa'a,
ka mənɔ mazə ghaa dzəkən shi.

¹⁸ Hwəlfəhi mbəzliy niy kamaa mbəzli ghay,

tərənɔw niy satiy nəfə tsa shiy dzəkən gha.

Nana kiy, a vəghwə tsa dza nəfə tsa gha

ta satiy dzəkən shi ti səkəy.

A vəghwə tsa dza gha ta ɔasə ngwəvə tiy

dzəkən mbəzliy bəkwəshi səkəy.

Vəghwə tsaa səkəy vay,

mbə vəghwə tsa va dza ghaa ngan-shi zhəmə

kaa ka ghəra sləni gha,

mbəzli nja ka gəzə kwəma gha kaa mbəzli.

Mbə vəghwə tsa va dza ghaa ngan-shi zhəmə shi

kaa mbəzli gha di fəti va gha gwanashi diba,

ya ni jəw jəw ni, ya ni dikə dikə ni gwa'a.

Ma na mbəzliy bəkwə mbəzli va tə hidiy,

kərəp, dza ghaa zamtishi» kə ghəshi.

¹⁹ Ma sa kədfishi ghəshi lə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə *ciki Hyala tsa dikə tsa mə ghwəmə bənɔ ghwənənti ghən tsa ci. A *sərndəkə tsa fəy mənɔdi shi *sla kiri tsa kar Hyala lə mbəzli kwa niy nza mbəɔa. Ya wa ndə nana ki na, mba'a nay wəzə wəzə. Dza pi ka wampidi, ka ndəmndəm, ka dərəzli. Mba'a hidi gərgərəshi. Tərənɔw kwacakasla nzəməkəvata səkə mə ghwəmə.

12

Kwəma mali ghəshi lə sa nja kəlmə tsa

¹ Ma nighee ɔa na, nahwəti kwəma maɔaŋa maɔaŋa na təzlita dzəy tə ghwəmə. Nahwəti mali na sava təzlita na. Kwəbaŋ tsa kən na, vici. Mba'a kədfati səɔa nzə tə tir, mba'am manəvə salabiy miydala tə sasərkəwəhi mənɔ lə bakə. ² Ma mali va ki na, lə hwər ghənzə vəghə ta ya. Ka kemahə ghənzə, ma sa

11:15 11:15 4:11; Səvəri 15:18; Cem 22:29-30; Dani 2:44; 1Kwər 15:24-28 **11:16** 11:16 4:4

11:17 11:17 1:8; 4:8; 15:3; 16:7; 19:6, 15; 21:22; Amə 4:13; 2Kwər 6:18 **11:18** 11:18 19:5; Cem 2:1-5; 110:5-6 **11:19** 11:19 4:5; 6:12-13; 8:7; 15:5; Zhəwbə 38:22-23; sərndəkə sla kiri: 1Mezh 8:1,

6 **12:1** 12:1 Ezay 7:14; 26:17

zhanta zəghwə tərənʷ na, dza na ka wahə zlanʒlanʒ.

³ Zhəghwa nahwəti kwəma maɖaŋa maɖaŋa na mba'a təzlita dzəy tə ghwəmə difa. Tsahwəti sə na sava təzliy na, we' kəlmbə ghəci. Ghəməy ghəci, ava dikə tsa ci. Mbərfəŋ ghənedemer ti. Lə dzakwə mezhizhə lə dzakwə mezhizhə mbə ghənedemer ci va. Mba'a təlimim mənʒ mbə ghənedemer va.
⁴ Dzəghwa na lə shigə ci, mba'a pavə nahwəti bəla sasərkwəhi tə ghwəmə kwətinʒ sa təhəvərishim mahkan mbə. Sa pavəshi na na, mba'a shəkəkəghwashiy dzəti hidfi. Dzəghwa na mba'a səəkə garəy ndəkwə ndəkwə vəgha maliy kemahə va ta ya. Ta ndəghə səkwa tsa zəghwə nʒə va. Səkway ma zəghwə vay, nza bəhwəə ndahwə.
⁵ Dzəghwa mali va, baw yakə zəghwəə zal. Saa dzaa mənʒi Mazə tsa ghyanakə tsa dzəkən hwəlfə mbəzli tə hidfi gwa'a gwa'a. Ma sa nə na baw kə na, nza'jəw mənʒi bəhwə zəghwə vaa dzaa fəy vəgha Hyala, ghənzə kwa gəzli mazə nʒə.
⁶ Ma na məmə nanzə ki na, mba'a hwətaa dzəmbə gamba. Mba'a nʒəyta mbəba, tə pətsa gwəmanati Hyala ta nʒəy ghənzə ti. Dzəghwa ka ndəghwə Hyala, ka zəmantə shi zəmə, mbə vici bələkwə mənʒ lə diwəy bakə mba'a kwəŋ mətəkə ki. (1'260)

⁷ Dzəghwa mbəz pizlə, ghay mə ghwəmə tsəgha ki, kwa jipə kar *ndə kwal tsa Hyala tsa dikə tsa mə ghwəmə, «Mishel» kə mənʒi kaa slən tsa ci, ghəshi lə sa nja kəlmbə tsa va. Ya wa ndə mbə shi na, lə ni ci mbəzli ta səɖa ci, lə ni ci mbəzli ta səɖa ci. ⁸ Dzəghwa ndə kwal tsa Hyala tsa har mənʒi vaa Mishel, ghəshi lə ni ci va ka kwal Hyala, mba'a ghəshi bənavəshi bali

kaa kar sa nza kəlmbə tsa va ghəshi lə ni ci va mbəzli. Kwərec ghəshi təhəkəghwashi səəkə mə ghwəmə. Kala zhini ghəshiy kwəmavə pi gar nʒəyshi ghəshi məba. ⁹ Dza mba'a ghəshi ndəghakəghwa sa nja kəlmbə tsa va dikə tsa dzəti hidfi. Ghəci na shishi tsa ndimndim tsa va həhəərə mbəzli tə hidfi gwanashi.«Mazə tsa hyeler» kə mənʒi kaa slən tsa ci. Zhini bə na: «*Ndə jaka tsa Hyala» kə mənʒi kaa tsahwəti slən tsa ci.

¹⁰ Ma fee bə na, məli ndə mbə gəzə kwəma səəkə mə ghwəmə zlanʒlanʒ, a kə na:

«Aya, nana kiy, a Hyala mbəlantəpə katanʒ!

Aa citəpə bərzi mbə mazə tsa mənʒi na.

Avanay sənʒənva kiy, a *Kəristəw ntsa

tivə na cikəvəri dikə tsa bərzi ci kwərakwə bə.

Sa nzana, ma ntsaa bənsi fəti va kaa

nihwəti ngwarməhimmə,

havəghwə lə həvir kwa kwəma Hyalay,

a ghəshi ndəghakəghwa səəkə mə ghwəməə dzəti hidfi.

¹¹ Ma ngwarməhimmə vay,

a ghəshi təɖanakən kaa sa nja kəlmbə tsa va.

Sa nzana mba'a miymiy zəghwə təmbəkə shikəshi ti shi.

Zhini mba'a sa gəzəhwə ghəshi kwəma Hyala kaa mbəzli.

Mba'a ghəshi zləbavə mənʒiy bakwamtishi,

tə mbərkə kwəma va.

¹² Va tsəgha na ki,

ma ghwəmə, ghəshi lə ni məba shiy gwanashiy,

vəshi kə ghəshiy vəshi tərənʷ.

Ma na hidfi ghəshi lə kwəfahi dikə dikə ni ti shi gwa'ay,

a ngərə'wə kən ghwəy.

12:3 12:3 tsahwəti sə wa'i kəlmbə: 12:7, 9, 13; 13:2; 16:13; 20:2; Dani 7:7, 24 **12:4** 12:4 Dani 8:10

12:5 12:5 19:15; Cem 2:9 **12:6** 12:6 1Mezh 17:1-7; 19:5-7; Mt 2:13; 1260 vicihi: 11:2 **12:7** 12:7

Dani 10:13; Zhəwdə 9 **12:9** 12:9 20:2; Ghava 3:1; Ezay 14:12; 27:1; Lk 10:18; Zhj 12:31 **12:10**

12:10 4:11; 11:15; bə fəti: Zhəwbə 1:9-11; Zak 3:1 **12:11** 12:11 6:9; Mt 16:25; WahəZher: 5:6;

1Zhj 2:14; 5:4 **12:12** 12:12 18:20

Sa nzanay, tə ghwəy səkway ndə
jaka tsa Hyala,
lə nəfə lə nəfə tərənʷ.
Sa nzana mba'a sənay
ndal tərmbə vici nee kwəma ta
kədiw, kə» kə.

¹³ Dzəghwa, sa sənay sa nja
kəlbə tsa va. «Yənəy, ntsa
ndəgha ndəgha tsa nzee səkə mə
ghwəməə dzəti hidī nana» kəy, dza
na mađ mađiy ta nəw maliy yakə
zəghwəə zal va. ¹⁴ Ma dza məndi na,
mba'a məndi banavə bəkəbəkəhi
zəlikə dikə na kaa mali va, a ghənzə
zli li shi, ta dzataa dzəmbə gamba,
dzəti pətsa nzə va ta zəmanta shiy
məndi mbə piya mahkan mba'a
reeta. Dza təhwəl, sa nja kəlbə
tsa va təhwəlata kwəfəghə mali
va tə pətsa va ki. ¹⁵ 'Wakəvə
shishi tsa nja kəlbə tsa va mba'a
vənəhwəkə yam səkə ləy hwər ci,
nja ghərakwəli kwasəbə mali va, ta
mbə ghəshiy bəhwə. ¹⁶ Dzəghwa
hidī mba'a ghəshi yati mali va.
Sa ghwənamtəvashi ghəshi, mba'a
ghəshi samti yaməə səkəshi va
ləy hwər shishi tsa va gwa'a.
¹⁷ Dzəghwa ki, tərənʷ sa nja kəlbə
tsa va bəti nəfəə dzəkən mali va.
Dza na mba'a zhəghətəvay, ta dza
ta pa ghəshi lə ndərazhi mali va.
Ndərazhi mali va va dza na ta pa
li shiy, mbəzliy dī fəti ta *kwəma
pəhəti Hyala, mbəzliy nəw kwəma
katarj na va gəzəkə Yesəw, lə nəfə
tsa shi gwanay.

¹⁸ Dza sa nja kəlbə tsa va ki,
mba'a dzaa garəy miy kwəfa dikə
na.

13

*Kwəmaa dzəkən Shəkwadeshi
bakə*

¹ Zhini, ma nighee ba na, tsahwəti
saa dza səfa səməy kwa kwəfa
dikə na. Mbərfəj ghənedemer və,
mba'a təlimim mən dzəmdzəm mbə
ghənedemer ci va. Ma təlimim mən

ni va gwanashi na, war lə dzakwə
mezhihə lə dzakwə mezhihə kwa
ghən shi. Dzəghwa mba'a məndi
tsatsaslati kwəmaa tsəərə Hyala
dzar tə ghənedemer va gwanashi.
² Ma yən nay saa dza səfa tsa va
kiy, sə war we' dəghwava ghəci.
Ma shidshid ci na, nja shidshid
fawərə. Miy tsa ci na, nja sa
zhəl. Dzəghwa sa nja kəlbə tsa
va, mba'a banavə nici va bərçi, lə
mazə tsa məni na va, lə tsa ci
va dikə tsa məni na dibədibə tsa
gwanay, kaa saa dza səfa tsa va
ki. ³ Ma yən nighə tsahwəti ghən
kwətiŋ mbə ghənedemer mbərfəj
ni va tə saa dza səfa tsa va na, war
njasa niy səkə məndiy kəslamti
bəzhehə məndi niy pəəsləy zhini
mba'a zhi tsa va kədiy. Dzəghwa
mbəzli tə hidī gwanashi, ka nighə
nava kwəma nja mađarja, mba'a
ghəshi dzəmbəshi mbə nəw saa dza
səfa tsa va ki. ⁴ Dza ghəshi ka
tsəfəkwə kwa kwəma sa nja kəlbə
tsa va. Tə sa nzana mba'a banavə
bərçi ci va kaa saa dza səfa tsa va.
Zhini tsəgha ghəshi tsəfəkwə kwa
kwəma saa dza səfa tsa va. A kə
ghəshi na: «Wa na ntsaa dza vaa
yəməva lə saa dza səfa tsa kia? Wa
ntsaa dza vaa mbəzəti mbəz li kia?»
kə ghəshi.

⁵ Dzəghwa mba'a məndi banavə
kwal kaa saa dza səfa tsa va, ta
məməni kwəma fəgə ci njasa di
na. Ka tsəərə Hyala. War tsəgha
ghəci dzaa məməni mbə tir fadə
mətsəkə bakə ti. (42) ⁶ Dzəghwa
na mba'a ghati gəzə kwəma, ka
gəzə *kwəma jikir naa dzəkən
Hyala, ka sawa slən tsa nzə, lə
pi tsa nzəy na ti, lə mbəzli mə
ghwəmə gwa'a. ⁷ Mba'a məndi
zhiniy banavə kwal ta dza ghəciy
mbəz lə mbəzli Hyala, pa' ka dza
ghəciy zəmanavəshi bali. Dzəghwa
mba'a məndi zhiniy banavə kwal
ta məni mazəə dzəkən hwəhwə

12:14 12:14 piy mahkan mba'a reeta: 11:2 **12:17** 12:17 6:9; 11:7; 13:7; Dani 7:21 **13:1** 13:1
kwəfa: Dani 7:3; saa dza səfa: 11:7; 13:11-17; 16:10; 17:3, 7-13; 19:20; Dani 7:3-8, 21, 25 **13:2**
13:2 2Tes 2:9 **13:3** 13:3 17:8 **13:4** 13:4 Cem 89:7 **13:5** 13:5-6 Dani 7:25; 11:36; 42 tir: 11:2
13:7 13:7 12:17

tša mbözli tš hidfi gwa'a gwa'a, ya mbš hwšhwš ka wa na ghšshi, ya kwšma ka waa gšzš ghšshi, ya hwšlfš ka wa na ghšshi, ya tš hidfi ka wa sšškš ghšshi. ⁸ Ma mbözli tš hidfi gwanashiy, ka tsšfkwsš kwa kwšma saa dza sšdš tša va. War mbözli tsaslaghwa mšndi slšn tša shi ghala hidfi ghwšla ta ghava kwa zliya nza slšnedemer mbözliy dzaa kwšmavš piy tšaa kšdi ma na shiy tsšfkwsš ma kwa kwšma ci. Zliya nza slšnedemer shi va kway, sa zšghwš tšmbškš tša Hyala va niy paslamtim na.

⁹ Ntsa nza slšmš vš ta fa kwšmay, fš tš ghšci ghšn wšzš ta kwšma dzee na ta gšzš: ¹⁰ «Ntsa bšrkanati Hyala, ghay, kšsš kšsš dza mšndiy kšsšhwšŋa na gha, kšy. Katan dza mšndiy kšsšhwš tsava ndš. Ma tša bšrkanati na, gha na na ghay, lš kafa'i dza mšndiy pšsliŋa kšy, war katan katan dza mšndiy pšsliiti tsava ndš lš kafa'i. Ma ghšnzš tsšgha kiy, wšzšba jihšva mbözli Hyala na ta sš'wa kwšma, ka šnavš nšfš tša shi gwanay kaa Hyala.»

¹¹ Nighee ša na, tsahwšti kwa baka saa dza sšdš sšvšriy mbš hidfi. Mba'a tšlimim bakš mbš ghšn ci, war ndšba tšlimim gamš, pš gha. Ka gšzš kwšma ghšci. Ma mšli ci na, nja sa kšlmbš tša va. ¹² Bšrciy nza va, va kwa tšŋa saa dza sšdš tša va na, ghšshi shi vš kwšrakwš. Ka mšni kwšma madšŋa madšŋa na ghšci kwa mštsš tša kwa tšŋa va. Dza na mba'a 'yapambš mbözli, lš shi tš hidfi gwa'a gwa'a mbš tsšfkwsš kwa kwšma tša kwa tšŋa va saa dza sšdš. Saa niy kšslšyšm va bšzhehš, dzšghwa mba'a zhi tša ci va niy kšdiy. ¹³ Kwa baka saa dza sšdš tša vay, dšŋ mšnšhwš na shi madšŋa madšŋa ni. Ka naa dzay, mba'a bškš ghwš sšškš mš

ghwšmšš dzšti hidfi, kwa kwšma mbözli gwanashi ¹⁴ Ma sa nzana mba'a mšndi šnavš bšrciy mšni shi madšŋa madšŋa ni va kwa kwšma tša kwa tšŋa va saa dza sšdš na, dza na tsšgha mba'a ngšdšhwš mbözli tš hidfi. Ma kš kaa ngšshi ki na: «A pš ghwšy mšntiy: Ngatim pa shiy war we' pa kwa tšŋa saa dza sšdš tša va, ta fš shšndškšš dzšti. Saa niy kšslšy mšndi va bšzhehš ya tsšgha nzš na, ka zhini ghšciy piy» kš. ¹⁵ Dzšghwa saa dza sšdš tšaa gšzš kwšma va va, mba'a kwšmavš bšrciy fanambš piy kaa pa saa dza sšdš tša ngati mšndi va, we' tša kwa tšŋa va, pškw ka gšzš kwšma ghšci. Ma kwšma mšnti na va tsšghay, ta mbš shi ngatim vaa bškwš mbözliy dzaa di ma tsšfkwsš kwa kwšma shi. ¹⁶ Dzšghwa saa dza sšdš tša va ki, mba'a 'yapambš mbözli gwanashiy dzšmbš tsasli lambaa dzšghwa dšghŋ kwšma shi, ya tš dšvš kwa bšzšmš shi. Ya ndšrazhi, ya mštikwškwš, ya ka shiy, ya ka ndšrma, ya mevivi, ya ni yaya ni mbözli na, cške' 'yapambšshi mbš tsasli lamba va. ¹⁷ Ma ntsa kama lamba va tiy, ka pavš shiy naw, ka dšlšvš shiy naw, tsšgha. Lamba vay, slšn tša saa dza sšdš tša va na. Slšn tša vay, aa tsasli va lš ššla shiy dšba.

¹⁸ Ma kiy, zšzš tš mbözli kwšma wšzš. Ntsa nza mšhšrli mbš ghšn ciy, ta sšnay slšn tša saa dza sšdš tša va va tsasliiti mšndi lš ššla shiy dza na. Ššla shi vay, slšn tša ndš ngšri na ghšshi: «Bšlškwš bšlškwš kwŋ mba'a kwŋ mštsškš kwŋti ghšn kšn» na slšn tša va, sa tsasliiti mšndi lš ššla shiy (666).

14

Mbözli Hyala mbš ha yšwšn cšm, mš ghwšmš

13:8 13:8 3:5; WahšZher: 5:6 **13:10** 13:10 14:12; Zher 15:2; 43:11; Lk 8:15 **13:11** 13:11 Mt 7:15 **13:13** 13:13 16:14; 20:8 **13:15** 13:15-16 14:9, 11; 15:2; 16:2; 19:20; 20:4; Ezay 44:5; Dani 3:5 **13:17** 13:17 13:18; 15:2 **14:1** 14:1 22:4; kšlanj Shiyŋw: Ezay 4:5; Zhšw 3:5; 144'000 mbözli: 3:12; 7:3-4

¹ Nighee ɓa na, zəghwə tɛmbəkə tsa Hyala va mə garə mə ghən kəlan tsa har mēndiy «kəlanj *Shiyanjw». Ghəshi lə mbəzli tsaslanaghwashim va slən tsa ci mba'a slən tsa dəy kwa dəghanj kwəma shi. Mbəzli vay, mbəzli bələkwə bələkwə mən, bələkwə mba'a fadə mətəkə fadəti ghən kən, na ghəshi (144'000).
² Ma fee na, məliy gaka səkə mə ghwəmə, ndəba gaka yam kwa mēdzərə yam, pə gha. Zhini gaka va diba na, ndəba dərəzli van, pə gha. Ma yən fa gaka məli va na, ka təbə fa nɛə kwa sləmə, njasa ka mēndi vaa yəməti zləba tsa gəzəpəlihi.
³ Ma mbəzli bələkwə bələkwə mən, bələkwə mba'a fadə mətəkə fadəti ghən kən shi ni va gwanashiy, gar gar gar ghəshi gagarəshi kwa kwəma gəzli mazə Hyala va, lə kwa kwəma shi fadə ni va piy, mba'a kwa kwəma pəhepəhir zhər va gwa'a. Dza ghəshi ka ha yəwən cəm. Tsahwəti ndə tifa mba'a mbay hakə cəm tsa shi va, kala war ghəshi ghəshi mbəzli mbəərəkə Hyala va tikə tə hidī gwa'a tsəghaw.
⁴ Na nashi ghəshi niva mbəzliy, a ghəshi ndəghwəti ghən tsa shi dēwdew, səkə ghəshi dzar kwa mi'iw. War dza dzashi kwa zəərə kwa zəərə ghəshi lə zəghwə tɛmbəkə tsa Hyala va, ya pa' kwəmaɓa gwa'a tsəgha na nashi kwəma. Na nashiy, mbəzli kar Hyala ghəshi lə zəghwə tɛmbəkə tsa nɛə va na ghəshi. Ghəshi na mbəzli mbəərəkə Hyala mbə mbəzli tə hidī.
⁵ Ma ghəshiy, səkə dzərvəə səkəwata tə miy shi ya kwətinjəw. Nahwəti *kwəma jikir na dzar kwa kabaka shiw.

Kwəmaa dzəkən ka kwal Hyala mahkan

⁶ Zhini sa nə ya njə'wə pən na, kar tə tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala, dzəy tə ghwəmə məba kərəkə, ghəci mbə səkə ta gəzə Yəwən

kwəma wəzə na. Kwəmaa taa nɛə sa kwa ndimndim na ta mbəzli tə hidī gwanashi. Ta gəzanshi ghəci kaa mbəzli tə nihwəti hidī ghəngən ghəngən ni, ya kwəma ka waa gəzə ghəshi, ya hwəlfə ka wa na ghəshi, ya hwəhwə ka wa na gwa'a.
⁷ Dzəghwa ka gəzə kwəma ghəci kaa mbəzli zlanjlanj, a kə ngəshi na: «A mbəzli tə hidī gwa'a! Ə pə ghwəy hazləni va Hyala, ka fə shəndəkəə dzəti. Sa nɛənaɛy, a vəghwə tsa dza naa səkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli kətikəvay. Ə pə ghwəy tsəfəkwə kwa kwəma nɛə. Ghənzə na Hyalaa ngati ghwəmə lə hidī, lə kwəfahi, mba'a mətəhi yam gwanashi» kə.

⁸ Dzəghwa kwa baka tsahwəti ndə kwal tsa Hyala, mba'a tsahwəy tə səəbə tsa kwa taja va. Tapə ghəci mbə gəzə kwəma, a kə na: «Aya! Gwa'a na kwəma, ngazla ngazla na məlmə *Babilanjw dikə na va. Waa ngazla ngazla na. Ghwərghwər tsa mbə məlmə Babilanjw dikə na vay, cəkə' pəslambəvay naa dzəmbə hwəlfə mbəzli tə hidī gwa'a gwa'a. Aa ghivəri mbəzli lə ghwərghwər tsa nɛə va, njasa ka tay vaa ghivəri mbəzli» kə.

⁹ Nighee ɓa na, tsahwəti kwa mahkana ndə kwal tsa Hyala tsahwəy tə səəbə ni bakə ni va 'waa səkə. Dza na ka gəzə kwəma zlanjlanj, a kə na: «Ya wa ntsaa tsəfəkwə kwa kwəma kar saa dza səda tsa va ghəshi lə pa ci va ngati mēndi, dzəghwa mba'a mēndi tsaslanaghwa lamba ci, ya kwa dəghanj kwəma ntsa va, ya tə dəvə ciy,
¹⁰ ta sa ngəra'wə dza na va Hyala tərənɛw. Ka dza naa mənɛi zhəhwər ti ya ce' tsətsəw, sa nɛənaɛy, tərənɛw satiy nəfə tsa nɛə. Ya wa ntsaa tsəfəkwə kwa kwəma saa dza səda tsa vay, war ta sahəwə ngəra'wə dza na mbə ghwə, lə mbə barəwdəw, kwa kwəma ka kwal

14:2 14:2 1:15; 15:2; 19:6; Ezhek 1:24-25 **14:3** 14:3 4:4, 6; yəwən cəm: 5:9 **14:4** 14:4 Zhj 10:4-5 **14:5** 14:5 Ezay 53:9; Səf 3:12-13 **14:6** 14:6 Mt 24:14 **14:7** 14:7 Cem 146:6 **14:8** 14:8 17:2; 18:2 **14:9** 14:9 13:15 **14:10** 14:10 15:7; 16:1, 19; 19:20; Ghava 19:24; Cem 11:6; Zher 25:15; Ezhek 38:22; Mt 25:41

Hyala dewdew ni mē ghwēmē, lē kwa kwēma zēghwē tēmbākē tsa Hyala va. ¹¹ Ma inēghwē tsa ghwē sa ghēshi va ngēra'wē mbēy, war mbē takwēsē dza naa nza ya pa' hwēm̄ba. Mbēzliy tsēfēkwēhwē tsēfēkwē va kwa kwēma saa dza sēda tsa va lē kwa kwēma pa ci va ngati mēndi, mba'a mēndi tsaslanatishi lamba ciy, ka dza ghēshiy kwēmavē dēkēva tēpēw. War tsēgha dza ghēshiy nza mbē sa ngēra'wē, havēghwē lē hēvir gwa'a» kē.

¹² Ma na mbēzliy dī fēti ta *kwēma pēhēti Hyala, mbēzliy nēw Yesēw lē nēfē tsa shi gwanay ghēshi mbēzli Hyalay, ē kē ghēshiy sē'wa kwēma.

¹³ Ma fee fā na, mēli ndē mbē gēzē kwēma sēkē mē ghwēmē, a kē na: «A Zhanj bēvē gēta tsasli shiy, a gha tsasli kwēma dzee na ta gēzāṅa: Ghava na sēnzēnva, pa' ka dzar kwa kwēm̄ay, mbēzliy zlēbavē kwēma Ndē slēkēpē, ka nēw ghēshi lē ghēra slēni pa' ka bēkwēshi mbēy, mbē vēshi dza ghēshiy nza» kē. Sa gēzēkē na tsēgha, ma kē *Safē tsa Hyala kaa zlēba kwēma va na: «Yi katanj, tsēghaa nava. Gwa'a kēdamti ghēshi slēni shi, ta dēkēva dza ghēshi va slēni ghērahwē ghēshi va tērēṅw na. Sa nzanay, mbē ci na slēni ghērahwē ghēshi va, mbēzli wēzē ni na ghēshi» kē.

Njasa dza ka kwal Hyalaa kērē shi tē hidī

¹⁴ Zhini sa nē ya njē'wē pēn dība na, kar tē zhamakwa kwēlebi dzēy tē ghwēmē zlēlahē. Tēzlezlezlezi ghaa nashima. Dzēghwa mba'a tsahwēti sē dzēy tē zhamakwa va mēnzēy war wē' ndē ngēri, mba'a daghwēba miydala tsa mēntim tē mbēzē mbē ghēn ci. Mba'a mbētē ta dēvē ci, ka zēmē mbētē tsa va.

¹⁵ 'Wakēvē tsahwēti *ndē kwal tsa Hyala tība bēlēhwētē sēvērīy mbē *ciki Hyala. Tapē ghēci ta gēzanci kwēma zlanjlanj kaa ntsa mēnzēy va dzēy tē zhamakwa kwēlebi, a kē ngēci na: «A ntsa lē mbētē tsa, ē pē ghaa kēli shiy nakēshi ni lē mbētē tsa gha va. Sa nzanay, a vēghwē tsaa mēni shiy sēkē kwamti mēniy. Ava gwa'a gwa'a nakamtēvashi shiy tē hidī, gar kēli ghēshi» kē. ¹⁶ Dzēghwa tsa mēnzēy va ndē dzēy tē kwēlebi zhamakwa ki, tapē mbē kēli shi tē hidī lē mbētē tsa ci va. Dza na pēṅw pēṅw, kēslamtishi.

¹⁷ Nighee fā na, tsahwēti ndē kwal tsa Hyala sēvērīy mbē ciki Hyala tsa mē ghwēmē va, mba'a tsa ci mbētē vē kwērakwē, ka zēmē mbētē tsa va.

¹⁸ Zhēghwa tsahwēti ndē kwal tsa Hyala mba'a sēkēy dza kwa pētsa ka mēndi vaa fē shiy ti ta pēsanta shiy kaa Hyala. Ma tsava ndē kwal tsa Hyala naci kiy, ghēci slēwa na ghwē. Dzēghwa na ka gēzē kwēma zlanjlanj kaa ndē kwal tsa Hyala tsa lē mbētē tsaa zēmē va ta dēvē ci, a kē na: «A ndē kwal tsa Hyala tsa lē mbētē tsa ta dēvē ci, ē pē ghaa slasla ya fēhi tē veher tē hidī lē mbētē tsa gha tsa zēmē, sa nzanay, a ghēshi tēhantēvashi gwa'a gwa'a» kē. ¹⁹ 'Wakēvē ndē kwal tsa Hyala tsa va, mba'a slaslanti ya fēhi tē hidī, lē mbētē tsa ci va. Dza na mba'a bāsēvē ya fēhi va, mba'a dzaa shēkaghwashī kwa tsē'wē tsa ka mēndiy bāsē shiy kwa ta bēsēshi. Sa satiy nēfē tsa Hyala va tsēgha mēnti na tsē'wē tsa va. ²⁰ Ma tsē'wē tsa ka mēndi vaa bēsē shiy kway, vēgha bēla niy fēy mēndi, kala kama mbē mēlmē. Ma sa kēdī mēndi ya fēhi va ta mbē mēndiy bēsē yam sēvērī mbē shi ki na, dza miymiy sēvērī mbē shi, war ka hwē sēmē, ka dzēy tē ngwēla nja ghērakwēli, ka dza kērakē,

14:11 14:11 19:3; Ezay 34:10 **14:12** 14:12 13:10 **14:13** 14:13 1:3; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7, 14; Ebr 4:9-10 **14:14** 14:14-20 Zhēw 4:13; Mt 13:39-40 **14:14** 14:14 1:7, 13 **14:19** 14:19 19:15; Ezay 63:1-6

gar kiløwmetør bøløkwø bøløkwø mahkan (300). Tødø m tsa høl tsa kæliti ghøshiy, gar pa' tø bazli ndø kwa.

15

Njasa dza ka kwal Hyala mbørføn, ta bø kwa kørni ngøra'wø mbørføn dzøti hidfi

¹ Nighee difa na, nihwøti shiy tølshiy 'yahø'yahøshi dzøy tø ghwø mø, ka mønira madanø niva shiy tø røn w. Shi vay, ka kwal Hyala na ghøshi mbørføn. Ya wa ndø mbø shiy, lø ngøra'wø kwøtinj mbø dövø ci. Ma ngøra'wer mbørføn ni va vø shi kiy, ghøshi na kwa kørni ngøra'wer. Sa nzanay, li shi civa kwa kørni bø nøfø tsa Hyalaa dzøkøn mbøzli tø hidfi.

² Nighee fa na, nihwøti shiy tifa, rinrinj ndøba nighø møti, bøn w ghøshi nja kwøfa dikø na. Zhini mba'a ghwø mbø shi kabø kabø. Nighee na, mbøzli tifa, mbøzliy mønishi ka miydalahi, sa niy zløba ma ghøshi tsøføk wø kwa kwøma saa dza sødø tsa va ghøshi lø pa ci va niy ngati møndi, zhini kalaa niy zløba ghøshi møndiy tsasli lamba ciy dzøti shi. Gar gar gar ghøshi gagarøshi tø shi nja nighø møti ni va. Lø gøzhøpipir ta dövø shi, sa tahanavøshi Hyala. ³ Dza ghøshi ka ha cøm tsa niy ha *Møyizø ndø ghøra sløni tsa Hyala va. Cøm tsa va difay, cøm tsa ntsa har møndi vaa «Zøghwø tøm bøkø» na. A kø ghøshi kaa ha cøm tsa va na:

«A Hyala kwa sløkønø, saa gwøramti tø børci gwa'a gwa'a,

a ta sløni ghøra ghay, dikø na tø røn w, wøzø na tø røn w, ka tanamti shiy gwanashi.

War lø kwal tsa nzø møni gha na gha kwøma, ya hwømba.

Ya hwømbay, kwøma katan na sa møni gha difa.

Gha sløkø na hwølfø mbøzli tø hidfi gwanashi.

⁴ A Ntsaa sløkønø, wa tsava ntsaa dza vaa ni:

“Gar hazløni nzee va gha neyew” køa?

Kwøma søkø tsava ntsaa dza vaa difa

fø shøndøkø dzøti ghaa?

Tsava ndø tifa ya kwøtinj w.

Sa nzanay, gha na sa dewardew tsa kwøtinj a.

Ta søkø dza hwølføhi mbøzli tø hidfi gwanashi,

ta tsøføk wø kwa kwøma gha.

Sa nzanay, a mbøzli tø hidfi gwanashi

nata sløni ghøra gha njasa nza na lø kwal tsa nzø» kø ghøshi.

⁵ Nighee fa na, *ciki Hyala tsa mø ghwø mø ghwønantøvay. Mba'a ciki Hyala tsa tsati møndi tø møgapa, niy føy møndi shi *sla kiri tsa Hyala lø mbøzli kwa mbøba. ⁶ Nighee na, ka kwal Hyala mbørføn ni va nza ngøra'wer mbørføn mbø dövø shi, mbø søvøri, cidididididid, søkø mbø ciki Hyala tsa va. Lø kwøbønør tø røn w tø røn w ni, tezlezl tezlezl ni køn ghøn shi. Mba'a møndi pøhøti kwøbønør va lø kanda tø mbøzø sar mbø hati shi. ⁷ Dzøghwa tsahwøti kwøtinj mbø shi fadø ni va piy, kwøtinj kwøtinj kwøtinj ghøci tahanavøshi høløpipi kaa ka kwal Hyala mbørføn ni va, pøya' pøya' pøya' nøfø tsa Hyala ti shi, sa satiy naa dzøkøn mbøzli. Hyala vay, mbø piy na ya pa' hwømba. ⁸ Dzøghwa inøghwø takwø kwø kwø søkøy mbø børci Hyala, lø mbø shøndøkø tsa nzø, paf ghøci tøhay ciki Hyala. Sharj ndø kaa kwal tsa zhømbøy dzømbø ciki Hyala ghwøla ghala pøtsa va. Pa' ghala pøtsa dza ka kwal Hyala vaa kødøamti møni

15:1 15:1 4:5; 15:7; 16:1; 17:1; 21:9 **15:2** 15:2 4:6; 5:8; 13:15, 18; 14:2 **15:3** 15:3-4 4:11 **15:3** 15:3 16:5-6; 19:2; 22:12; Nøw 32:4; Cem 145:17; cøm: Søvøri 15:1; Cem 111:2; 139:14 **15:4** 15:4 14:7; Cem 86:9; 98:2-3; Ezay 2:2-3; Zher 10:6-7 **15:5** 15:5 11:19; Søvøri 40:34; SløniKY 7:44 **15:6** 15:6 1:13; Dani 10:5 **15:7** 15:7 4:6; 14:10; 16:1 **15:8** 15:8 Søvøri 40:34-35; Ezay 6:4; Ezhek 44:4

ngëra'wer mbërfënj ni va ßanavëshi
mëndi kwal ta mëni shi gwa'a.

16

*Ka kwal Hyala mbërfënj mbë
shëkë kwa këni ngëra'wer dzëti
hidfi*

¹ Lëy hwëm ki, ma fee na, mëli
ndë mbë gaka zlanjlanj, sëäkë mbë
*ciki Hyala, më ghwëmë. Ka gëzë
kwëma ghënzë kaa ka kwal Hyala
mbërfënj ni va, ma kë na: «A ka
kwal Hyala mbërfënj ni ni, mbalam
shikëm nëfë tsa Hyala va satiy pëya'
pëya' pëya' tsa mbë hëlepipi dzëti
hidfi. Shikëm, sa kwa hëlepipi va va
mbërfanavashi» kë.

² Sa gëzëkë mëli va kwëma va
tsëgha na, dza kwa tanja ndë mbë ka
kwal Hyala va mba'a dzaa shëkati
tsa vë va nëfë tsa Hyala mbë
hëlapëë dzëti hidfi. Ma sa shëkati
na na, 'wakëvë zheher jikir gaga
ni ka zhipë tërënjw, mba'a ghëshi
ndandaghati mbëzli nza lamba saa
dza sëdä tsa va va ti shi, shiy
tsëfëkwë va kwa kwëma pa ci va
ngati mëndi.

³ Dza kwa baka *ndë kwal tsa
Hyala, mba'a dzaa shëkati tsa vë va
nëfë tsa Hyala mbë hëlapëë dzëti
kwëfa dikë na. Ma sa shëkati na na,
ndëba gwëyëm mbëri, pë gha kaa
yam, sa zhëghëshi ghëshi. Dzëghwa
shiy piy mbë yam va, mba'a ghëshi
bëkwëshi gwa'a gwa'a.

⁴ Dza kwa mahkana ndë kwal tsa
Hyala mba'a dzaa shëkati tsa vë
nëfë tsa Hyala mbë hëlapëë dzëti
yam kwa hëlefemer, lë mëtsëhi
yam gwa'a. Ma sa shëkati na na,
mba'a yam va mbëärëshi gwanashi
ka miymiy. ⁵ Fee ki na, ndë kwal tsa
Hyala tsaa slëwa yam mbë fal Hyala,
a kë na:

«A Hyala, war gha na Hyala
kwëtina.

Dewdew nza gha, gha na Hyala

ghala hidfi ghwëla ta ghava,
zhini gha Hyala sana ßa.

Ngwëvë slati gha nay, ngwëvë lë
kwal tsa nzë na.

⁶ Ma mbëzli të hidfi niy,
tërënjw sëäkë ghëshi mbë shëkë
miymiy mbëzli ghaa dzëti hidfi,
lë shi ka gëzë kwëma gha.

Sa dza gha sanay,
mba'a gha ßanavëshi miymiy ta
sashi ghëshi.

Jëw mënta kwëma va lë kwal tsa
nzëw» kë.

⁷ Fee ki na, mëli ndë mbë gëzë
kwëma sëäkë më pëtsa ka mëndi
vaa fë shiy ti ta ta Hyala, ma kë na:
«Yë katanj, Hyalaa gwëramti të
bërci,

dzërvë mbë na gha ngwëvëw,
lë kwal tsa nzë ka ghaa sla ngwëvëë
dzëkën mbëzli» kë.

⁸ Dza kwa fadä ndë kwal tsa
Hyala, mba'a dzaa shëkakën tsa
vë va nëfë tsa Hyala mbë hëlapëë
dzëkën vici. Ma sa shëkakën na na,
dza vici ghala pëtsa va ki, mba'a
kwëmavë kwal ta ndindi mbëzli
tërënjw tërënjw nja ghwë. ⁹ Ya
tsëgha ndindi vici mbëzli nja ghwë
ki na, a dfi tsa titihwë ghëshi kaa
Hyala ka zhëghëti nzëy tsa shiw,
zhini a dfi fë shëndëkë ghëshiy dzëti
Hyalaw. Dza ghëshi, tapë ghëshi
dzëmbëshi mbë tsëtsëärë slën tsa
Hyala. Sa nzana sëvëri mbë bërci
Hyala va ngëra'wë tsa sanshi ghwë
va va sëäkë.

¹⁰ Dza kwa cafa ndë kwal tsa
Hyala, mba'a dzaa shëkaghwa tsa
vë va nëfë tsa Hyala mbë hëlapëë
kwa gëzli mazë saa dza sëdä tsa va.
Ma sa shëkaghwa na na, 'wakëvë
pëtsa mëni na va mazë ti tërkwësl,
mëniy va kwësl. War ë mbëzliy
pë pëärë sli'i shi va ngëra'wë tsa
kën shi. ¹¹ Ya tsëgha na ghëshi
mbë sa ngëra'wë va zheher ti shi
va ki na, a dfi tsa titihwë ghëshi
kaa Hyala ta zlata mëni kwëma

16:1 16:1 15:1; Cem 69:25; Ezay 66:6; Zher 10:25 **16:2** 16:2 13:15; Sëvëri 9:10 **16:3** 16:3-4
8:8; Sëvëri 7:17-21; Cem 78:44 **16:6** 16:6 17:6; 18:24; 19:2; Nëw 32:43; Cem 79:3, 10; Mt 23:35, 37
16:7 16:7 15:3 **16:9** 16:9 9:20-21; 16:11, 21 **16:10** 16:10 13:1-2; kwësl: Sëvëri 10:21-22; Ezay
8:22

shi va jikir naw. War tsøerø na tsøtsøerø ghøshi Hyala mø ghwømø, va ngøra'wø tsa va.

¹² Dza kwa kwanja ndø kwal tsa Hyala mba'a dzaa shøkati tsa vø va nøfø tsa Hyala mbø hølöpø dzøti høl tsa dikø tsa. «Eføratø» kø møndi kaa sløn tsa ci. Ma sa shøkati na na, dza høl tsa va nza'jøw mbasøy, ta mbø mezhizhø tø hidfi dza kwa ghwømøø kwømavø kwal ta tanø ghøshi. ¹³ Nighee diba na, hyeler tæzlishi tø pøtsa va mahkan, war nja gwambø nja gwambø gha nashima. Tsahwøti mbø hyeler vay, søvøri mbø miy sa wa'i kølmbø tsa va søvøri na. Tsahwøti na, søvøri mbø miy saa dza søfa tsa va. Ma tsahwøti tsa va na, søvøri mbø miy ndø Hyala ndø dzørvø. ¹⁴ Hyeler va mahkanashiy, søkø va *ndø jaka tsa Hyala søkø ghøshi. Ka ghøshiy dzay, ka mømøni kwøma madana madana na dzar mbø mbøzli. Ka dza va mezhizhø tø hidfi gwa'a gwa'a, ta basøtishi, ta dza ta mbøz lø Hyalaa gwøramti va tø børci gwa'a gwa'a, føca vici dza naa ci dikø tsa nzø vaa søvøriy dzøti ngwøla.

¹⁵ Ma kø Ndø sløkøpøy: «Favø tø ghwøy wøzø. Yønøy, war vøtøghø dzee ta søkø njasa ka ndø ghøli vaa søkøø dzakø ndø. Ma ntsaa dzaa nzøyøy kala bø ma hi, lø kwøbøner ci køn ghønøy, lø vøshi dza naa nza. Na nacyi, ka dza naa nza hasøy gar ha'wø ghøci kwa kwøma mbøzli sa kee søkøw» kø.

¹⁶ Ma sa dza hyeler mahkan ni vaa basøkø mezhizhø ki na, søkø ghøshi røssø ghøshi basøyshi tø pøtsa har møndi vaa: «Harmagedanw» lø kwøma ka *Ebørø.

¹⁷ Dza kwa mbørfana ndø kwal tsa Hyala mba'a dzaa shøkambø tsa vø va nøfø tsa Hyala mbø hølöpø mbø safø. Ma sa shøkambø na, fee na møli ndø mbø gaka lø børci,

søkø mbø ciki Hyala, sa søkø na tø pøtsa nza gøzli mazø Hyala va. Ma kø na: «Waa gwa'a na kwøma» kø. ¹⁸ 'Wakøvø pi tsøgha war ka wampidfi, ka ndømndø, ka dørazli. Dzøghwa hidfi mba'a ghøshi gørgøreshi tøरणw tøरणw. Gøla gørgøreshi hidfi vay, ghala ngati Hyala ndø ngøri na, søkø hidfiy gørgørehwø gørgøreshi tsøgha tøरणw tsa shiw. ¹⁹ Ma sa gørgøreshi hidfi tsøgha na, mba'a mølmø dikø na va tsatsavørivata mahkan mbø. 'Wakøvø mølmøhi tø hidfi gwanashi, mba'a ghøshi ngangazlashi. Dzøghwa Hyala mba'a zhiniy zøzøvø kwøma *Babilanw mølmø dikø na va. Dza na mba'a sanamiy ngøra'wø tøरणw tøरणw, sa nzana tøरणw nøfø tsa nzø satiy dzøkøn. ²⁰ Ma hidfiy niy nza dzar kwa jipø yam na, ra'i ghøshi zashi. Zhini ra'i kølejer kala nashi møndi ghwøla. ²¹ Dzøghwa kwa cakasla dikø dikø na, ndøba hørambøzli ndøba hørambøzli, mba'a nzømkøvata søkø mø ghwømøø dzøkøn mbøzli tø hidfi. Ma shøndøkø tsa nzø kwøtiy møndiy bøkøy, gar reeta bøhwø 'wøni. Tapø mbøzli dzømbøshi mbø tsøtsøerø Hyala, sa zhanshi kwacakasla va, ka sanshi ngøra'wø 'yahø'yahøy.

17

Kwømaa dzøkøn mølmø bøtim nja mali kwa ghwørghwø lø dzøkøn saa dza søfa

¹ Ma løy hwøm kwøma va ki na, dza *ndø kwal tsa Hyala kwøtiy ta ka kwal Hyala mbørføn ni va nza høløpipi mbørføn vø shi, ndø søkøy dzøvøghee, ka gøzara kwøma, a kø na: «A Zhanj, ndi e ciña njasa dza Hyala ta santa ngøra'wø kaa mali kwa ghwørghwø dikø na va. Kwa ghwørghwø vay, ghønzø na mølmø

16:12 16:12 Ezay 11:15; 44:27; 46:11 **16:13** 16:13-14 12:3; 13:1-2; Søvøri 8:2; Cem 78:45 **16:14** 16:14 11:17; 13:13-14; 19:20; Mt 24:24; 2Tes 2:9; mbøzø: 19:11-21 **16:15** 16:15 3:3, 18 **16:17** 16:17-21 16:1; Ezay 66:6 **16:18** 16:18 4:5; 6:12-13 **16:19** 16:19 14:10; 18:2 **16:21** 16:21 11:19; 16:9 **17:1** 17:1 Zher 51:13 **17:2** 17:2 14:8; 17:18; 18:3; Zher 51:7; Nahwøm 3:4

dikə na va løy mēndi dzəy vəgha hələfemer dan. ² Mezhizhə tə hidiy, tərənʷ səəkə ghəshi mbə mēni ghwərghwər lə mali va. Zhini tsəgha ghənzə ghyamti mbəzli tə hidī lə ghwərghwər tsa nʷə va, njasa ka tay vaa ghyamti mbəzli» kə.

³ War sa gəzəkə na tsəghay, nighee na safə tsa Hyala səəkəy dzəkənee, dza ndə kwal tsa Hyala tsa va mba'a bəghəraa dzəti gamba. Ma yən mbə gamba va ki na, mba'ee nata mali tība dallə ghənzə mə saa dza səfa. Saa dza səfa tsa vay, ngezhezhezh ghəci. Mbərfən ghənəfemer ti, mba'a təlīmim mən mba' shi. Dza mba'a mēndi tsatsaslati slənəfemer dzar tə vəgha ci gwanata, slənəfemer va na, shiy tsəərə Hyala ghəshi.

⁴ Ma mali va nanzə ki na, mba'a pakən kwədeler ka gəna tərənʷ tərənʷ ni. Dzəghwa na ghaslə ghaslə ghaslamtəvata tərənʷ, lə shi vasətim tə mbəzə, mba'a nihwəti shi ghaslə tə dimə ghəngħən ghəngħən. Mba'a həlapə mbəzə və ta dəvə nʷə. Pəya', kwəma jikirkir na ti, kwəma nja ghwərghwər tsa nʷə va ka naa mēni. ⁵ Mba'a slən kwa dəgha kwəma nʷə tsasli tsasli, slən kala gar sənay bazhə tsa ci mbəzli. Ma kə mēndi kaa slən tsa va na: «Məlmə *Babilanʷ dikə na, mbəghəshi ka mēni ghwərghwər lə ka mēni kwəma rəfa rəfa na tə hidī gwa'a» kə mēndi.

⁶ Ma mali va na, tərənʷee nata ghənzə ghita sa sahəwə na miymiy mbəzli Hyala bakwamti mēndi, mbəzliy niy nəw Yesəw lə nəfə kwətij. War sa natee tsəgha na, war ə nava kwəmaa mēnda maɖaŋa gwa'a tsəgha. ⁷ Dzəghwa ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəra na: «A Zhanj, tawa mənija kwəma va maɖaŋa shəka?» kə. Ma kə dība na: «Kadiw e citəŋa sləkar tsa kwəma kən mali nata gha na,

lə sa kən saa dza səfa tsa nata gha tsa ghənzə mə dallə. Saa dza səfa tsa vay, ghəcivavay na sa nza ghən va ti mbərfən, mba'a təlīmim mən. ⁸ Ma saa dza səfa tsa nay gha vay, sa tə ghwəməy tsa ka piy niy nza na. Nanay tə ghwəməy na ghwəlaw. Nanzə ki, taa nza kwa kwəma jəwəy, ta zhini dza naa piy. Ka na dza na, mba'a zhəkəməy kwa kə'wə tsa təfəm tsa va. Sa ka na səməy na, ka Hyala dza mba'a zamti kwa bətə. Ghala ghava hidiy, a Hyala niy tsaslaghwa slənəfemer mbəzliy dzaa piy ta kwa ndimndim kwa zliya. A nihwəti mbəzli tībay, niy tsaslaghwa slənəfemer shi naa dzəghwa zliya vaw. Ma sa ka mbəzli kama slənəfemer shi va kwa zliya va nay saa dza səfa tsa vay, maɖaŋa dza ghəshiy nata nava kwəma. Sa nʷana tə ghwəmə ghəci niy nza, mba'a mətij na na, zhini kwa kwəma jəwə na, ta zhəkəy ghəci dza dība.

⁹ Ka ndə gha favə shini wəzəy, war ndə nʷana lə məhərli və, ka mbata təkə kwəma tərənʷ dza ndə favəshi. Nighəti sana, ghən tsa nay gha tsa mbərfən tsa tə saa dza səfa tsay, dəlegwigwi mbərfən, ghəngħən ghəngħən, Shi nʷəyta mali va mə shi na ghəshi. Zhini, mezhizhə mbərfən ghəngħən ghəngħən ghəshi dība. ¹⁰ Ma nihwəti mbəzli cifə mbə mezhizhə mbərfən ni vay, gwa'a na tsa shi vəghwə tsaa mēni mazə. Kwa kwaŋa mazə nacy, ghwəlay na sana mbə mēni mazə tsa ci. Ma na kwa mbərfəŋa tsaa tərmbə va nacy, ghwəla na tsa ci vəghwə tsa dza naa mēni mazə ti ta səəkə. Sa ka vəghwə tsa ci va səəkəyəy, ka dza naa hiy mbə mēni tsa ci va mazəw. ¹¹ Ma saa dza səfa tsaa niy nza va tə ghwəmə ka piy, zhini kala zhini ghəcij nza tə ghwəmə sana dībaj, ghəci na kwa dəghasa mazə də'wə ghən tsa ci. Ghəci fa

17:3 17:3 Safə tsa Hyala: 1:10; 21:10; Ezhek 8:3; 40:2; saa dza səfa: 13:1-2 **17:4** 17:4 18:3, 16; Zher 51:7; Ezhek 28:13 **17:5** 17:5 Zher 2:20; 'Wəzh 1:2 **17:6** 17:6 16:6 **17:7** 17:7-8 13:1-2 **17:8** 17:8 13:3; zliya: 3:5 **17:9** 17:9 13:18

na, tsahwəti mazə mbə shi mbərfənj ni va ghəci niy nza diba, ta zamti Hyala dza, kwa bətə. ¹² Ma təlimim mənə ni va nashi gha mbə ghən saa dza səda tsa vay, mezhizhə mənə ghəngħən ghəngħən na ghəshi. Ghwəla na ghəshi ta səkə ta mənə mazə. Sa ka ghəshi səkəshiy, ta kwəməvə bərçi dza ghəshiy dza, ta mənə mazə kwasəbə saa dza səda tsa va, ge'i ge'i gar vəghwə jəwə tsətsə gwa'a tsəgha. ¹³ Ghəshi ghəshi mezhizhə va mananavashiy, kwəma kwətij na na sa mbə ghən shi. Kwəma mbə ghən shiy, ghəra sləni kaa saa dza səda tsa va lə bərçi shi gwa'a gwa'a, ta mbə ghəci mənə mazə, na kwəma mbə ghən shi. ¹⁴ Ma sa ka ghəshiy dzay, ka dza ta mbəz gwanashi lə ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va. Ka ntsa va dza ghəshi lə ni ci va mbəzli na, mba'a 'wəshamti shi, sa nzana Ntsaa sləkə mbəzliy sləkəpə ghəci. Zhini ghəci mazə tsa mənə mazə dzəkən mezhizhə. Ni ci va mbəzliy nəw va lə nəfə kwətijəy, mbəzli təravə Hyalaa harvəshi na ghəshi» kə.

¹⁵ Zhini ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəra diba na: «A Zhanj, ma yam nashi gha va mali kwa ghwərgħwər va mənəzəy kən shiy, mbəzli dfan na ghəshi, mbəzliy səkə tə hidfi ghəngħən ghəngħən, ya hwəlfə ka wa ghəshi, ya kwəma ka waa gəzə ghəshi. ¹⁶ Ma na təlimim mənə ni va nashi gha, lə saa dza səda tsa va ta gwa'ay, ka dza ghəshiy dfi kwəma mali kwa ghwərgħwər vaw, ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi papahwə shiy mbə dəvə nzə gwa'a gwa'a, mba'a ghəshi zlata dirinjta. Ka ghəshi dza diba na, ban kəsəti, ka pərə. Sa ka ghəshi pərəvəy, ka ghəshi dza kaa naa dzaa tərmbə vəgha nzə bərکیدə ghəshi ndamti mbə ghwə. ¹⁷ Hyala mənəti

na nza kwəma kwətij na mbə ghən mezhizhə mənə ni va, ta ghəra sləni ghəshi kaa saa dza səda tsa va, ta mbə ghəciy mənə mazə. Ma mənəti Hyala kwəma va tsəghay, ta mbə mezhizhə vaa mənəti kwəma dfi na. Ma sa ka saa dza səda tsa va dza ki na, ka mənə mazə pa' ghala pətsa ka kwəma gəzəkə Hyala dzəghwata kwa.

¹⁸ Ma na mali nata gha va ta na tsa nzə ghən kiy, ghənzə na məlmə dikə na va, nza bərçi vəə dzəkən mezhizhə tə hidfi gwa'a gwa'a» kə.

18

*Ngwəvə Hyalaa dzəkən məlmə *Babilanjw*

¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki, sa nə ya njə'wə pən na. Tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala mbə səkə mə ghwəmə, lə bərçi və tərənəw. War ka mbərə bama tə vəgha ci dzar tə hidfi gwa'a gwa'a. ² Dzəghwa na ka zlapə kwəma ghəci zlanzlan, a kə na: «Aya, waa gwa'a na kwəma, a məlmə Babilanjw dikə na va ngazlata. Gwa'a gwa'a ngazlata Babilanjw. Nanay, pətsaa nzəy tsa hyeler zhəghəta na. Mbə basəva hyeler. 'Yegwer gəmgəm ni gwəramti mbəzliy dīmay, mbəba basəva ghəshi. ³ Sa wana ngazlata məlmə Babilanjwəy, sa nzana mba'a ngadambə mbəzli tə hidfi gwa'a gwa'a dzəmbə mənə ghwərgħwər tsa nzə va, mba'a ghyamtishi li, njasa ka ndə vaa ghyi va tay. Mba'a mezhizhə tə hidfi gwanashi dzəmbəshi mbə mənə ghwərgħwər li. Dzəghwa tərənəw ka zhəghə dəvə tə hidfi mənishi ka ka shiy, tə mbərəkə shi nzə va wəzə wəzə ni gwəra ndə ngəriy maw» kə.

⁴ Fee diba na nahwəti məli mbə gəzə kwəma səkə mə ghwəmə, a kə na: «Na na ghwəy ghwəy

17:12 17:12 Dani 7:7, 24 **17:14** 17:14 19:16, 19; Nəw 10:17; Cem 136:3; Dani 2:47; 1Tim 6:15

17:15 17:15 17:1 **17:16** 17:16 17:2; 18:8; SləniTaH 21:9; Ezhek 23:29; 'Wəzh 2:5 **17:17** 17:17 17:13 **18:1** 18:1-24 Ezay 13; 47; Ezhek 27 **18:2** 18:2 14:8; 16:19; Ezay 13:20-22; 21:9; 34:11, 14; Zher 50:39-40; 51:8 **18:3** 18:3 17:2; 18:11-19; Ezay 23:8; Ezhek 27:22-23, 33 **18:4** 18:4 Ezay 48:20; Zher 51:45; 2Kwər 6:17

ni ya mbözli. Səvəriŋwəyəm mbə mbözli mbə məlmə va. Van-taa ghwəy dzaa dzəmbəŋwəy mbə mənı kwəma shı va jikir na. Ka ghwəy nıghə na, jakə ghwəy taa nza li shı tə ngəra'wə tsa shı va dza ghəshıy sa kwərakwə ba. ⁵ Səvəriŋwəyəm mbə shı nə ya ngəŋwəy. Sa nzanay, tərəŋwəy na jikir tsa mənı mbözli va. Zamti ghən Hyala ta kwəma shı va jikir na tepəw. ⁶ War ə pə ghwəy wan-shı ngəra'wə tsa shı va kwərakwə, njasaa niy sanamıy ghəshı va kaa mbözli. Tanj kwəma mananati ghəshı va kaa mbözli pə ghwəy mananshi. Bakə səda pə ghwəy dzaa sanamıy ngəra'wə tsa sanamıy ghəshı va kaa mbözli. ⁷ War ə kə mənı sanamıy shı ngəra'wə tərəŋw. Ka pəzli ghəshı bar-cicəkəwə, ge'i ge'i lə dikə tsa niy fati ghəshı va tə ghən tsa shı, lə wahə tsa niy nə'wə ghəshı va kwərakwə. Ma kə ghəshı mbə zəzə kwəma shıy: "Ghəyəy, nja mezhızhə nza ghəy tə pətsa nza ghəy tsa, nahwəti məlmə nza va nja mali mbəri na məlmə ghəyəw. Ka dza ghəy nza ta mbəri ka ghəy nza tepəw" kə ghəshı. ⁸ Sa zəzə ghəshı va kwəma tsəgha nay, ava war vici kwətıŋ dza ngəra'wer ni gwanashıy səəkə dzəkən shı ki. Ka səəkə zəlghwə, ka bəkəwə mbözli, zhını ka səəkə ma, dza ghəshıy səəkə dzəmbə məlmə shı va, tə vici kwətıŋ na. Ka ghwə dza dıba na bərkıdə səəkə ndamti. Sa nzana Hyala kwa sləkəpəy, Hyala dikə na. Ghənzə sla na ngwəvə vaa dzəkən shı tsəgha» kə.

⁹ Ma mezhızhə tə hıdı gwanashı niy mənəhwə ghwərghwər mbə məlmə va, ka mənı wahə tsa shı mbəy, ta wahə dza ghəshıy dza sa ka ghəshı nay inəghwə takwəm kwəm kwəm məlmə va mbə ndı, mbə mbəri dza ghəshıy nza tı. ¹⁰ Ka ghəshı dzay, mba'a ghəshı nzəyshı kərakə kərakə sa

dza ghəshıy hazlənıshı va gəla tsava ngəra'wə tsa mbə məlmə va va. Ma kə ghəshı taa ni na: «Akyə kya kya kya! Ngəra'wə, gwa'a kwəma məlmə Babilanw dikə na na niy nza lə bərı tərəŋw ki mbözlea! War dza mbə ler kwətıŋ gwa'a tsəgha na, gwa'a Hyala manamti ngwəvə gha, gwa'a kwəma gha kərəta na? Əh əhəŋ» kə ghəshı taa ni.

¹¹ Ka zhəghə dəvə tə hıdı kwərakwəy, ta wahə dza ghəshı, mbə mbəri dza ghəshıy nza ta məlmə va ba. Sa kama ndə tıba ghwəla gar səəkə ta pa shı shı va ka ghəshıy dəl. ¹² Ma shı ka ghəshı vaa dələy, shıy nja kar tsahi mbəzə, lə tsahıy mənı gəna, lə nihwəti shı ghaslə nza dımə tı shı, lə tərmiyhi ka gəna ghəŋghən ghəŋghən, lə ləkəwəshı. Nihwəti dıba na, shəghwə ka dımə ghəŋghən ghəŋghən. Lə shı fədıti mənı dzar tə sli'i ciw, lə tə shəghwə ka bərı, mba'a ni pəslıti mənı tə tsahi mbəzə, mba'a ni tə tsahi ngəri ni, mba'a tə hakwə. ¹³ Ka zhəghə dəvə va dıbay, kar ghəshıy dəl shı ka mənıy mənıy dzəmbə er ta mbə ghəshıy nza wəzə, ka dəl 'wərdıhi ghəŋghən ghəŋghən, lə shəghwə zən wəzə. Ka dəl tay, mba'a in, ka dəl hangway, lə ghwəpə gwa'a. Ka dəl slay, lə tənkesli, mba'a gədewesli, lə məwtıti gədewesli va shı gwa'a. Ka dəl mevıvi, ka dəl lə piy tsa ndə ngəri ta gwa'a. Ka dza ndə nza tıba gar səəkə ta pa shı va gwanashı va ka zhəghə dəvə va ghwəlaw. ¹⁴ Ka ghəshı dza ki na, ka wahə. Ma kə ghəshı dzaa ni kaa mbözli mbə məlmə va na: «A kia, a mbözli mbə məlmə Babilanw ki. Nashımam shı mbə məlmə ghwəy ni wəzə wəzə ni niy maw ghwəy lıdıshı katanj ki. Shıy niy nza ni va ghwəy tərəŋw ni, lə wahə tsa niy mənı ghwəy va na, ra'i nıva shıy zashı. Nək kala dza ghwəy zhınıy kwəmavəshı ghwəla

ka ghwøy nza. Kay, kwætita nava kwëma ki» kə ghëshi taa ni.

¹⁵ Mbëzliy niy zhëghë dëvë va mba'a ghëshi kwëmavë shiy ka mënishi ka ka gëna tërënjw tërënjw ni mbë mëlme vay, kërakë kërakë kërakë dza ghëshiy nzëyshi sa dza ghëshiy hazlënishi va gëla tsava ngëra'wë tsa mbë mëlme va va. Ka ghëshi dza na, ka wahëë dzëkën, ta mbëri ghëshi dzaa nza ta mëlme va.

¹⁶ Ma kə ghëshi dzaa ni na: «Akya, kya kya kya! Ngëra'wë. Gwa'a kwëma mëlme niy nza na dikë na ki mbëzlea! Niy nzay, ndëba maliy pakën kwëdeler ka gëna ghëng'hën ghëng'hën niy nza na. Dzëghwa tërënjw mëndi niy ghaslamti pëtsa mbëba lë shi vasëtim të mbëzë, mba'a nihwëti shi ghaslë të dimë.

¹⁷ Dzëghwa war mbë ler kwëtinj tsëtsë gwa'a tsëgha ki na, kwëdëp shi mbë va ndishi ki mbëzlea!» kə ghëshi taa ni.

Ma sa ka mbëzliy kabë kwambëwaler lë mbëzli shi dikë dikë ni, mba'a ka zhëghë dëvëë dza kwa kwambëwaler va, mba'a ka dza kwa kwambëwaler gwanashi dza na, mba'a ghëshi nzëyshi kërakë kërakë kërakë. ¹⁸ Ka ghëshi dzay, ka nig'hë mëlme va. Ma sa ka ghëshi nay inëghwë takwëm kwëm kwëm mëlme va mbë ndi na, ka ghëshi dza ka gëzë kwëma zlanjlan, a kə ghëshi taa ni na: «Nahwëti mëlme tifa ka yëmëva lë mëlme dikë na naw» kə ghëshi dzaa ni. ¹⁹ Ta mbëri dza ghëshiy nza ta mëlme va, ka ngërë hidiy dzëkën ghën shi, ka gëgëzë kwëma zlanjlan, a kə ghëshi dzaa ni na: «Akya, ngëra'wë. Gwa'a kwëma mëlme niy nza na dikë na ki mbëzlea! Mbë mëlme na mënishi ka kwambëwaler ka mbëzli ka shiy tërënjw ni nay gha ki mbëzlea! Dzëghwa war bërkidë ndita sana, war mbë ler kwëtinj gwa'a tsëgha ki! Kay» kə ghëshi dzaa ni.

²⁰ Ma ghwøy na ghwøy ki, ghwøy mbëzli më ghwëmëy, ë pë ghwøy vëshi sa ndamti ghwë va mëlme va. Ghwøy mbëzli Hyala, lë *ka kwal Yesëw, mba'a ka gëzë kwëma Hyalay, ë pë ghwøy vëshi. Sa nzanay, të kwëma mëntënjwëy ghëshi jikir na basanakënshi Hyala ngwëvë va.

²¹ Lëy hwëm kwëma va ki na, dza tsahwëti ndë kwal tsa Hyala lë bërçi vë mba'a madiy, dza na cimbënj bakën hakwë nja vëna dikë na. Kë bëzlëm ndëghaghwa kwa kwëfa dikë na. Ma kə na: «Ava war tsëgha, dza mëndiy ndëgha mëlme Babilanjw dikë na va nata ghwøy. War lë bërçi dza mëndi ndëgha. Ka dza mëndiy zhiniy nata ghwëlaw.

²² Ma mbëzliy niy nza va mbë mëlme Babilanjw, ka tsa gëzhëpipir nihwëti, ka haha cemer nihwëti, ka viy shërey nihwëti, ka viy tëlëmë nihwëtiy, ka dza mëndiy favë gaka shi mbëba ghwëlaw. Ka dza mëndiy nashi ka fëdi shiy mbë mëlme va ghwëlaw. Ya gaka jëvëna mëndi mbë hë liy, ka dza mëndiy favë mbëba ghwëlaw. ²³ Ka zhini mëndiy nay wan tsa ghwë kwa gërkëwa mbë mëlme va ghwëlaw. Ka mëndi nzay, ka dza mëndiy zhiniy favë bëva tsa kar mali lë zal mbë mëlme va ghwëlaw. Ma gha gha mëlme Babilanjw kiy, ka zhëghë dëvë mbë gha niy gwëra na, mbë mbëzli ka zhëghë dëvë të hidiy gwa'a gwa'a kwatana. Dzëghwa mbëzli mbë gha dibay, ka mëmëni shi dimëdimë ni lë bërçi *ndë jaka tsa Hyala. 'Wakëvë ghëshi kaa mëhërli hwëlfëhi mbëzli të hidiy cëke' ghëshi ngëdëhwë lë mëni shi shi va» kə ndë kwal tsa Hyala tsa va.

²⁴ Mbë dëvë mbëzli mbë mëlme Babilanjw nashi Hyala miymiy ka gëzë kwëma nzë, mba'a miymiy mbëzli nzë bakwamti mëndi. Zhini mba'a nashi miymiy mbëzli

bəkwəhwəm gwanashi tə hidī mbə dəvə mbəzli mbəba dība. Ava va tsəgha slanakənsi na ngwəvə va tsəgha.

19

¹ Ma ləy hwəm kwəma va, fee na məlihi mbəzli mbə gaka mə ghwəmə, ndəba məlihi mbəzliy basəshi tərəŋw, pə gha, ma kə gaka shi va na:

«Kay, faləm Ndə sləkəpə.

Hyala ghwəmməy, ghənzə na kwa mbəlīpə,

zhini ghənzə sa shəndəkə na lə bərci və tərəŋw.

² Ngwəvə katanj na na nanzə ngwəvə.

Lə kwal tsa nzə ka naa sla ngwəvə dzəkən mbəzli.

Njasa nzana tsa sana,

mba'a basanakən ngwəvə nzə kaa mali kwa ghwərghwər na.

Mali vay, gwa'a gwa'a yidivəri na mbəzli tə hidī

lə ghwərghwər tsa nzə va.

A Hyala basanakən ngwəvə,

sa bakwanamti na ka ghəra sləni nzə» kə ghəshi.

³ Zhini ma kə ghəshi ba na: «Aleləwya war ə pə ghwəy fal Ndə sləkəpə. Inəghwə tsaa takwəsə tsa səkəkə mbə məlmə dikə na na sa ndiva nay, ka dza naa kədī ya hwəmbaw, war tsəgha dza naa takwəsə pa' kwa ndimndim» kə ghəshi.

⁴ Dzəghwa pəhəpəhir zhər bakə mətsəkə fadəti ni va, ghəshi lə shi fadə ni va piy, tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi tsətsəfəkwəshi, ka fal Hyala mənzəy va tə gəzli mazə nzə, a kə ghəshi na: «*Amin, tsəgha na katanj, Aleləwya, fal pə ghwəy fal Hyala» kə ghəshi.

Bəli fir dzəkən jakəva tsa kar zəghwə təmbəkə tsa Hyala lə mbəzliy zləbavə kwəma ci

⁵ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dzəghwa məli ka gaka səkəkə tə pətsa nza gəzli Mazə Hyala va, a kə na:

«Waa ə pə ghwəy fal Hyala ghwəmmə,

ghwəy gwanəŋwəy ghwəy mbəzliy ghərantə sləni,

lə ghwəy mbəzliy dī fəti və gwa'a.

Ya ni jəw jəw ni mbəzli, ya ni dikə dikə ni gwa'ay,

war ə pə ghwəy fal Hyala ghwəmmə» kə.

⁶ Zhinee fa ba na, məlihi mbə gaka ndəba məlihi mbəzliy basəshi tərəŋw, pə gha. Ma gaka va dibay, ndəba gaka yam kwa mədzərə, pə gha yən fa, zhini gaka va dība na ndəba dərəzli van, pə gha. Ma kə kaa kwəma gəzə na na:

«Aleləwya, ə pə ghwəy fal Hyala ghwəmmə,

ghənzə gwəramti na tə bərci gwa'a gwa'a.

Sa nzanay,

war ghənzə kwətita mənī na mazə dzəkən shiy gwanashi sana.

⁷ Waa ə pə ghwəmmə vəshi, ka gargarə tərəŋw,

ka fə shəndəkəkə dzəti Hyala.

Sa nzanay, a vəghwə tsa dza

məndiy pəhanci makwa zəghwə təmbəkə tsa Hyala va səkəkəy.

Ava gwa'a gwa'a pəhantəvata makwa ci va.

⁸ A mənđi banavə kwal kaa makwa ci va

ta pakən kwəbanj tsa tə dimə,

dəwdəw ghəci war ka mbərə wisl wisl» kə.

Ma kwəbanj tsa wəzə tsa va pakən makwa va kiy, sləni wəzə wəzə na dī Hyala ghəratī mbəzli Hyala na sava.

⁹ Ma kə tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala kaa ngəra na: «A Zhanj, bəvə gəta tsasli shiy gha a gha tsaslaghwa kwəma na kwa zliya. A pə ghay: “Ma mbəzli harashi mənđi va, ta

19:1 19:1 4:11 19:2 19:2 15:3; 16:6; 22:12; Nəw 32:43; Cem 79:10 19:3 19:3 inəghwə: 14:11; Ezay 34:10 19:4 19:4 4:4, 6; 5:7; Cem 106:48 19:5 19:5 11:18; Cem 22:25; 115:13; 134:1; 135:1 19:6 19:6 11:17; 14:2; Cem 47:6-10; 96:7-10; Zak 14:9 19:7 19:7 21:2 19:8 19:8 6:11 19:9 19:9 14:12; Ezay 25:6; Mt 22:2; Lk 14:15-16; kwəma katanj na: 21:5; 22:6

dza ghēshi ta zēmō shiy mbē pōhō makwa zēghwē tēmbəkō tsa Hyala vay, vōshi na ta niva mbēzli” pō gha. Kwōma vay, kwōma katanj na, Hyala gēzəkēvəri na lō miy tsa nzō» kē.

¹⁰ Ma sa favee kwōma va tsēgha na, dzee mba'ee tsēfēkwōra kwa kwōma ci, ta fal. Ma kē kaa ngōra na: «Am, ēhēj Zhanjōw, ka mēni gēla niva shiy gha ma. Yēn tsa nay gha tsay, ntsaa ghēranta slēni Hyala nzee kwōrakwō, njasa nza gha tsa sēnzēnva ghwōy lō nihwōti ngwarmōhiḡaa nōw Yesōw. Va tsēgha na kiy, ka tsēfēkwō gha kwa kwōmee ma, kwa kwōma Hyala pō ghaa tsēfēkwō» kē. Ma kwōma cikēvəri Yesōw vay, ghēnzē na ghēn tsa kwōma gēzē ka gēzē kwōma Hyala kaa mbēzli.

Ntsa mē gēdōw tsa pay tsa

¹¹ Ma nighee na, ghwēmō ghwōnita, mba'a gēdōw tēzliy payōy, dallē ndō mō. Ma kē mēndi kaa slēn tsa ntsa mō va na: «Ntsaa mēni kwōma lō kwal tsa nzō, ntsa katanj tsa» kē mēndi. Na ci ngwōvō lō tsa ci mbēz gwa'ay, war lō kwal njasa tēbō na na ghēshi. ¹² Ndōba ghani ghwō, pō gha kaa mētōhi ci. Dza pōer pōer pōerti mōgapa mazē tō dimō ta ghēn tsa ci dāj. Mba'a mēndi tsaslati slēn ti. Slēn tsa vay, tsahwōti ndō tība mba'a sēnay kala ghēci kwōtiyōw. ¹³ Dza kirip kwōbanj tsa dikē tsa kēn ghēn ci. War miymiy ghaa nay ma kwōbanj tsa va. Ma slēn tsa ntsa va ki na: «Kwōma gēzəkō Hyala» kē mēndi. ¹⁴ Mba'a ka sawji mō ghwēmō kwasēbō, dāl dāl dāl ghēshi mō gēdewesli pay pay ni. Zhini lō kwōbēner tō dimō kēn ghēn shi, pay pay shi kwōbēner va, dēwdew ghēshi bā. ¹⁵ Dza mba'a kafa'i sēvəri kwa miy tsa ci, kikw kikw kikw

ghaa nayma miy ti. Lō hwa va dza naa 'wōshamti mbēzliy zlōba ma kwōma ci tō hidī gwa'a. Mazō tsa ghyanakō tsa dza naa mēniy dzəkēn shi. Ka na dzay, ka kēdīshi nja ya fō ka mēndi vaa kēdī kwa tsē'wō, ta bōsō yam mbō. Ma kwōma dza na vaa mēni tsēghay, ta ci nēfō tsa bōti Hyalaa gwōramti tō bōrci gwa'a gwa'a na. ¹⁶ Dza mēndi kaa slēn tsa ci mba'am tsaslatiy dzōti kwōbanj tsa kēn ghēn ci va, mba'a dzar tō dōrsō ci. «Mazō tsaa mēni mazō dzəkēn mezhizhō gwanashi lō Ndō slēkō mbēzliy slēkōpō gwa'a gwa'a na» kē mēndi kaa slēn tsa va.

¹⁷ Nighee bā na, tsahwōti *ndō kwal tsa Hyala mō garē dzōy tō hwōr vici. Dza na ka zlapō kwōma kaa slēn igwō tsaa zli dzōy tō ghwēmō mōba kōrakō, a kē na: «A 'yegwōrōy zli kōrakō ni dzōy tō ghwēmō, waa bāsōvam sōkō gwananjwōy ta makwaghwa mōntōnjwōy Hyala. ¹⁸ Sōkēm, a ghwōy tsōjwō sliw tsa tō vōgha mezhizhō tō hidī, lō sa ka sawji, mba'a sa mbēzli shi dikē dikē ni. Sōkēm a ghwōy tsōjwō sliw tsa tō vōgha ka zlōrō gēdewesli, lō gēdewesli shi ta, mba'a sliw tsa mbēzli gwa'a gwa'a. Ya sa mbēzli yakō mēndi yaya ni, ya sa ni papa ni. Ya sa mbēzli dikē dikē ni, ya sa mbēzli jōw jōw ni gwa'a» kē.

¹⁹ Ma nighee ki na saa dza sōdā tsa va ghēshi lō mezhizhō tō hidī gwanashi, mba'a ka sawji shi, ghēshi bāsōshi ta dza ta mbēz lō ntsa mō gēdōw tsa pay tsa va, ghēshi lō ni ci va ka sawji kwōrakwō ki. ²⁰ Dzēghwa mba'a mēndi kōēsōhwō kar saa dza sōdā tsa va, ghēshi lō ndō Hyala ndō dzōrvō tsa va. Ndō Hyala ndō dzōrvō tsa va na saa niy mōmōni shi madāḡa madāḡa ni va kwa kwōma saa dza sōdā

19:10 19:10 6:9; 22:8-9 **19:11** 19:11 4:1; 19:2; Cem 72:1-14; 98:9; Ezay 11:4; Ezhek 1:1-3; SlēniKY 7:56 **19:12** 19:12 1:14-15; 2:17 **19:13** 19:13, 15 Ezay 63:1-6 **19:13** 19:13 Zhj 1:1 **19:14** 19:14 6:2-8, 11 **19:15** 19:15 1:16; 2:26-27; 11:17; 14:14-20; Zher 25:30-31 **19:16** 19:16 17:14 **19:17** 19:17-18 Ezhek 39:4-5, 17-19 **19:18** 19:18 13:16 **19:19** 19:19 17:12-14; Cem 2:2; Ezhek 38:2-9, 14-16; Zak 14:2 **19:20** 19:2013:1-2, 13, 15; ghwō pōhatam tō barōwdōw: 14:10; 20:10, 14; 21:8; Ezay 30:33

tša va, mba'a niy ngəngədəhwə mbəzliy nza lamba saa dza səfa va ti shi. Mba'a mbəzliy niy tsəfəkwə va kwa kwəma pa saa dza səfa tša va. Ma sa kəsəvə məndi kar saa dza səfa tša va, ghəshi lə ndə Hyala ndə dzərvə tša va tsəgha ki na, mba'am dzaa shəkambəshi ləməcishi mbə ghwə pəhatam tə barəwdəw. Ndəba kwəfa, pə gha kaa nava ghwə. ²¹ Dzəghwa ntsa mə gədəw tša pay tša va, mba'a nzərati niy tərmbə va mbəzli tə hwa mbə miy tša ci va. Mba'a 'yegwer tə hidī gwa'a gwa'a basəkəvashi, ta tsəŋwə sliw tša shi. Bəhə bəhə ghəshi bahantəvashi.

20

Kwəmaa dzəkən piya bələkwə mən (1'000)

¹ Nighee fa na, tsahwəti *ndə kwal tša Hyala mbə səkwa səkə mə ghwəmə, lə shiy ghwəni miy kə'wə tša tədəm tša va, mba'a dəŋw tsahi və ta dəvə ci. ² Dza na tasl dzaa kəsəti sa nja kəlməbə tša va. Ghəci na shishi tsaa niy nza va kwatəŋa, sa nə məndi va: «Mazə tša hyeler»kə məndi, tsahwəti slən tša ci na: «*Ndə jaka tša Hyala» kə məndi. Ma sa kəsəvə ndə kwal tša Hyala tša va na, dza na mba'a dzaa tsaghwa kwa dəŋw, ta məni piya ghəci bələkwə mən war tsatsa tsəgha. ³ Ma sa tsamti na na, fiyəkə dzaa ndəghaghwa kwa kə'wə tša tədəm tša va. Kə disl kalay kwəfa, kap fati gwəmbə ti, zhini nah nahay, va nəghətaa ndə jaka tša va taa zhiniy kwəməvə kwal tsaa zhəkə ta hərə hwəlfəhi mbəzli tə hidiy dzəmbə *kwəma jikir na difa. Ma sa ka na mənəhwə piya bələkwə mənəy, ma nza məndi zhiniy pəlay taa nza ki. Ə na na nzanay, ka dza naa zhiniy nzata nza sa ka məndi pəlayəw.

⁴ Ma ləy hwəm shi va ki, nighee na gizlgizl mezhizhə tifa, mənəy mənəy mbəzli kwa shi. Dza Hyala mba'a fanavəshi kwal tsaa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli. Zhini difa na mba'ee nay piy tša mbəzli bakwamti məndi, tə mbərkə sa zləbavə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw, lə sa gəzanshi ghəshi kwəma Hyala kaa nihwəti mbəzli. Ghəshi na nashiy, zləbavə tsəfəkwə ghəshi kwa kwəma saa dza səfa tša va, ya kwa kwəma shi mənti məndi va nja pa ciw. Niy zləbavə ghəshi məndiy tsaslanshi lamba ci ya dzəghwa kwəma shi, ya dzəti hwər dividivi shiw. Nighee ki na, mbəzli vaa sati mbə məti shi, ka zhini ghəshiy piy. Dzəghwa ghəshi ka məni mazə kwasəbə Yesəw *Kəristəw dzəkən nihwəti mbəzli. Piya bələkwə bələkwə mən ghəshi mənti mbə məni mazə tša va.

⁵ Ghəshi na, kwa təŋa mbəzliy ghaa satishi mbə məti mbə mbəzliy niy bəkwəshi. Ma nihwəti mbəzliy tərmbə bəkwə bəkwə niy, war ghwəlashi dza niva mbəzliy nza ka ndəghə piya bələkwə mən na va. Sa ka na kərətə ki na, ma nza ghəshi sati mbə məti. ⁶ Mbəzliy dza vaa gha sati mbə mətiiy, vəshi na ti shi nashi. A Hyala fəyshi vəgha bəla ta nza ghəshiy mbəzli nzo. Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwə kwa baka səfa ghwəla na nashi kiw. Ka ghəra sləni kaa Hyala lə kaa Kəristəw dza ghəshiy nza. Piya bələkwə mən dza ghəshiy mənti mbə məni mazə kwasəbə Kəristəw.

*Məndi bəzlambə *ndə jaka tša Hyala mbə ghwə*

⁷ Ma sa ka ndə jaka tša Hyala kəramti piya slanavə məndi va bələkwə bələkwə mən na war tsatsa kwa dəŋw, kwa kə'wə tša tədəm tša vay, wərət dza məndiy pəlikəmə. ⁸ Ka na dza na, ka dzay ta zhiniy ngəngədī hwəlfə mbəzli

20:1 20:110:1; 18:1; kə'wə tša tədəm tša: 9:1
7:9, 22; Lk 22:30; 1Kwər 6:2 20:6 20:6 1:6; 2:11

20:2 20:2 12:3, 9 20:4 20:4 6:9; 13:15; Dani
20:8 20:8 13:14; Zhə 11:4; Ezhek 38:2, 10-12

tə hidfi gwanashi. Hwəlfə mbəzli vay: «Ka Gwəgə lə ka Magwəgə» kə mēndi kaa slən tsa shi. Ka na dza ki basə basəti mbəzli va ta dza ta mbəz lə Hyala. Mbəzli vay, dāŋ dza ghəshiy nza tərəŋw nja ndarghə kwa həl. ⁹ Nighee ki na, bəlidin ghəshi tsahwəshi, dza ghəshi ka tihəva dzar tə hidfi gwa'a gwa'a, dza dəzlətsəbə, ghəshi dəzlay pətsa nza mbəzli Hyala ti, lə məlmə gwəra Hyala vaa dī gwa'a. Ma sa dəzlay ghəshi mbəzli Hyala va gwa'a ki na, 'wakəvə ghwə tsəgha bəratatə nzməkəvata səkə mə ghwəmə dzəkən shi. Bərkidə ghənzə ndamtishi gwanashi. ¹⁰ Sar mēndi kaa ndə jaka tsa Hyala va ghəci ndə ngədipə kwərakwə ki tasl mēndi kəsəvə. Dza fiyəkə mēndi ndəghatiy dzəti ghwə pəhata mēndi tə barəwdəw, ndəba kwəfa, pə gha kaa nava ghwə. Ghwə vay, dzəmbə niy ndəghambə mēndi kar saa dza səda tsa va ghəshi lə ndə Hyala ndə dzərvə tsa va. War tsəgha dza ghəshiy nza mbə ghwə va, ka sa ngəra'wə havəghwə lə həvir, pa' kwa ndimndim.

Njasa dza Hyalaa basə kwa kərni ngwəvə nzə

¹¹ Nighee dība na, gəzli nzəy mazə tība payta, dikə ghənzə. Mba'a ndə kwa mənzəy. War sa ghəvə kar ghwəmə lə hidfi tsəgha na, ra'i ghəshi zazashi tība kwa kwəma ntsa kwa gəzli va, kala zhini mēndiy nashi ghwəla. ¹² Zhini nighee bə na mbəzliy bəkwəshi satishi mbə məti tība, məgarə məgarə vəgha gəzli mazə va. Mbəzliy bəkwəshi dikə dikə ni, lə ni jəw jəw ni mbəzli gwa'a. Dza bəŋ bəŋ bəŋ mēndi ghwəghwanamti zliyahi tība dāŋ. Dza mēndi mba'am ghwənamti nahwəti zliya kwətin dība. Nava zliya kiy, zliya tsaslaghwa mēndi slənədemer

mbəzliy dzaa kwəmavə piy tsaa kədi ma kwa na. Dza Hyala ki mba'a slanti ngwəvə dzəkən mbəzliy bəkwəshi. Ge'i ge'i lə sləniy niy mənəhwə ghəshi tə hidfi niy tsaslaghwa mēndi kwa zliya va. ¹³ Ma mbəzliy niy bəkwəshi kwa kwəfa dikə na gwanashi na, cəke' ghəshi zhikəməshi. Niy niy bəhwə məti niy nza tə pətsa ka mbəreketiy nza na, cəke' ghəshi zhikəshi dība. Dza Hyala mba'a slakən ngwəvə kən shi. Ya wa ndə na, ge'i lə sləni niy mənəhwə na tikə tə hidfi mēndi slanəkən. ¹⁴ Dzəghwa mēndi kaa kar məti ghəshi lə pətsa ka mbəreketiy nza ti ki, laŋ laŋ mēndi bəbəvəshi, dza 'wapə mēndi dzaa shəkambəshi mbə ghwə nja kwəfa na va. Mbəba na kwa baka məti dza mbəzli vaa məti gəzə mēndi. ¹⁵ Ya wa ntsa tsaslaghwa ma mēndi slən tsa ci kwa zliya nza slənədemer mbəzliy kwəmavə piy tsaa kədi ma kwa na, mba'a mēndi ndəghambə mbə ghwə nja kwəfa na va.

21

Ka shi 'war'war ni dza Hyalaa mēnti shiy gwanashi

¹ Ma ləy hwəm shi va ki, nighee na, ghwəmə 'war'war na, lə ni 'war'war ni hidfi təzlishi. Ma na kwa taŋa va ghwəmə ghəshi lə ni kwa taŋa va hidfi nashi na, gwa'a niy zashi ghəshi. Ya kwəfahi dikə dikə ni na niy tərmbə ghəshiw. ² Nighee dība na, məlmə Hyala va har mēndiy Zherəwzalem 'war'war na təzlita, ka səkwa ghənzə səkə mə ghwəmə, səkə va Hyala. Məlmə vay, tərəŋw niy ghaslamti Hyala, ka təbə tərəŋw nja maliy ghaslamtəvata va mēndiy dza ta pəhə kaa zal. ³ Ma fee na, məli ndə mbə gaka, ka gəzə kwəma

20:9 20:9 Bəla 2; 2Mezh 1:10, 12; Cem 78:68; Ezhek 38:22; 39:6 **20:10** 20:10 19:20 **20:11** 20:11 5:7; 6:14; 21:1; Cem 114:3, 7; Mt 24:35; 2Pi 3:10 **20:12** 20:12-13 3:5; 22:12; Dani 7:9-10 **20:12** 20:12 Səvəri 32:32 **20:14** 20:1420:10; 1Kwər 15:26; kwa baka məti: 2:11 **20:15** 20:15 3:5 **21:1** 21:1 21:5; Ezay 65:17; 2Pi 3:13 **21:2** 21:2 3:12; 19:7; 21:9-22:5; 22:17; Ezay 52:1; Mt 22:2; Gal 4:26; Ebr 11:16; 12:22 **21:3** 21:3 7:15; SləniTaH 26:12; Ezhek 37:26-28; Zak 2:9; 2Kwər 6:16

zlanzlanj səəkə tə pətsa nza gəzli mazə va, ma kə na: «Nanay, a Hyala mənti pi nzəy tsa nzə mbə jipə ke ngəri. Ta nzəy dza na mbə shi. Ke ngəriy, mbəzli nzə dza ghəshiy nza. Mbə shi dza Hyalaa nzəy də'wə ghən tsa nzə. Ghənzə dza Hyala shiy nza kwətita. ⁴ Gwa'a dza naa sadanamtishi wahə kwa mətse shi. Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwəw, ka nza təhwəni mbəri tifa ghwəlaw, ka dza ngəra'wəə kəsashi ghwəlaw. Ma niy nza shiy tifa kwatanaj, gwanashi dza niva shiy zashi» kə.

⁵ Dzəghwa ma kə ntsaa nzəyəy va kwa gəzli mazə ki na: «Ava-naraa məni shiy gwa'a gwa'a, ka shi 'war'war ni» kə. Ma kə ngəra na «A Zhanj bəvə gəta tsasli shiy, a gha tsasli kwəma na. Sa nzana, ma kwəma nay, kwəma katanj na, dzərvə mbə tepəw» kə. ⁶ Zhini ma kə ngəra difa na: «Nay gha na, gwa'a na kwəma. Yən gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yən taa kərə shiy gwa'a gwa'a difa. Zhini tə ya shiy kərkəva gwa'a gwa'a difa. Ya wa ntsa ghəranci ndirəy, ta tanavə yam dze tə gəm. Yam vay, səəkə kwa mətse yam ka bəpə piy dze tanakəshi. ⁷ Ma ntsaa dzaa məniy ka miy dalay, ta banavə shi va dze. Yən yən Hyala dza naa nzaa Hyala ci. Ma ghəci kwərakwə na zəghwee. ⁸ Ma na mbəzli nja ka hazlinin lə mbəzliy banavə ma nefer shi kaa Yesəw, kar ka məməni shi gəmgəm ni, lə ka bəkwə mbəzli, lə ka ghwərghwər, lə mbəzliy dafanə shiy, lə ka ta mbəri, mba'a ka slasla dzərvə gwanashiy, na nashi na war dzəmbə ghwə nja kwəfa na va pəhata məndi tə barəwdəw dza məndiy shakambəshi. Ava ghənzə na kwa baka məti gəzə məndi va» kə.

Məlmə Zherəwzalem 'war'war na

⁹ Dzəghwa tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala kwətiŋ, mba'a səəkəy dzəvəghee. Ndə kwal tsa Hyala tsa vay, tsahwəti kwətiŋ ta shiy niy nza va mbərfəŋ ni na. Shiy niy nza va lə həlapə lə həlapə, pəya' pəya' pəya', kwa kərni ngəra'wə tsa dza Hyala ta sa kaa mbəzli mbərfəŋ tsa kwa shi. A kə ngəra na: «A Zhanj, ndi e dzaa citəŋa makwa dza məndi ta pəhanci kaa zəghwə təmbəkə tsa Hyala» kə. ¹⁰ War sa gəzəkəra ndə kwal tsa Hyala tsa va kwəma va tsəgha na, mba'a safə tsa Hyala dəwdəw tsa səəkəy dzəkənee. War ghwəla ki na, lanj ndə kwal tsa Hyala tsa va bəghəraa dzəmə ghən dəlagwa dikə na, yakəyakə na. Ma ghəy mə dəlagwa va na, dza na mba'a citəra Zherəwzalem, məlmə Hyala dəwdəw na, ghənzə mbə səkwa səəkə mə ghwəmə, səəkə vəgha Hyala. ¹¹ Njə'wə pə gha kaa nava məlməy, war ka mbərə ghəzli zli zli nja shi ghaslə nza dimə ti shi, zhini nja nighə məti tsa mbərə viciy dzəti, ka nay ghən tsa ci ndə kwa. Shəndəkə tsa Hyala na saa mbərə va tsəgha mbə. ¹² Dzəghwa məndi dəzlətsəbə, məndi tsəbay məlmə va gwanata lə zlara. Dibədibə məndi ndəbəti zlara va, sətə ghənzə ta ghwəmə difa. Dza məŋ lə bakə məndi fəy miy dəghaa dzəmbə. Mba'am fəy ka kwal Hyala məŋ lə bakə ta ndəghwə miy dəghahi va. Dza məndi kaa slənedemer takəhi məŋ lə bakə ni va mbə hwəlfə ka *Izərayel tsasl tsasl tsasl məndi tsatsaslati tə miy dəghahi məŋ lə bakə ni va gwanashi. ¹³ Dzəghwa mahkan mahkan mahkan, məndi fəy miy dəghahi va dza kwa bəlahi məlmə va fəfanashi. Mahkan ka dzəghwa ghwəmə, mahkan ka dzəghwa həci, mahkan ka dzəmbə

21:4 21:4 7:17; Ezay 26:19; 35:10 **21:5** 21:55:7; 21:1; Ezay 43:19; 2Kwər 5:17; kwəma katanj na: 19:9 **21:6** 21:6 1:8; 7:17; 22:1; Ezay 55:1; Zak 14:8; Zhj 7:37 **21:7** 21:7 2Sam 7:14; Ezhek 11:20
21:8 21:8 2:11; 19:20; 21:27 **21:9** 21:9–22:5 Ezay 54:1–17 **21:9** 21:9 15:1 **21:10** 21:10 17:3;
Ezhek 40:2; Mt 4:8 **21:11** 21:11 21:18, 23; Ezay 60:1–3, 19; Ezhek 43:2 **21:12** 21:12–13 7:5–8;
Ghava 35:22–26; Səvəri 28:21; Ezhek 48:30–35 **21:14** 21:14 Ebr 11:10; Ef 2:20

mørkwi, mahkan ka dzati kwa mow. Tsøgha. ¹⁴ Ma hørezi fə mēndi va sēda zlara tsəbay mēndi va mēlmə va li shiy, hørezi dikə dikə ni mən lə bakə na ghəshi. Dzəghwa mēndi kaa slənedemer ka kwal zəghwə tēmbəkə tsa Hyala va mən lə bakə ni, tsasl tsasl mēndi tsatsaslati tē hørezi va.

¹⁵ Ma ndə kwal tsa Hyala tsa gəzara kwəma vay, mba'a gəta mēntim tē tsahi mbəzə və ta dəvə ci. Gəta vay, saa bərkə shiy ghənzə. Ta dza ta bərkə dikə tsa mēlmə va, lə miy dəghahi ti va mba'a zlara dəzlay mēndi va li dza na li. ¹⁶ Mēlmə vay, fadə niy nza bəlahi ti. Bəlahi va fadanavashi na, war yəmyəm ghəshi. Dzəghwa ndə kwal tsa Hyala tsa va ki bərkə bərkanti mēlmə va lə gəta mbəzə ci va. Sa bərkanti na na, mba'a kəsay biti tsa nzə, kiləwmetər bələkwə bələkwə bakə mətəkə bakəti (2'200). Tsøgha ghəci kəsay bəŋw tsa nzə, zhini tsøgha biti tsa nzə dzəta ghwəmə dība. ¹⁷ Dza ndə kwal tsa Hyala tsa va mba'a bərkəti njasa nza biti tsa zlara tsəbay mēndi va li, ka dzəta ghwəmə kwərakwə ki. Mba'a kəsay biti tsa nzə, metər mbərfəŋ mətəkə bakəti. War njasa sənabəshi mbəzli mbə bərkə shiy bərkəti na shi va.

¹⁸ Ma hørezi ndəbətə mēndi va zlara va li shiy, *hørezi ka dimə nə mēndi: «Zhasəpə» kə mēndi slən tsa shi, na ghəshi. Ma na mēlmə va dəwə ghən tsa nzəy, lə tsahi mbəzə rīŋrīŋ ni, ka nay ghən tsa ci ndə kwa ngati mēndi. ¹⁹ Dza mēndi kaa sēda zlara va mēndiy fə ghaslə ghaslə mēndi ghaslamti lə *hørezi nza dimə ti shi ghəŋghən ghəŋghən. Kwa taŋa hakwəy, hakwə Zhasəpə, kwa bakay, hakwə Safir, kwa mahkana na, hakwə Agatə, kwa fada na,

hakwə Emərəwdə. ²⁰ Kwa cafa na, hakwə 'Wənikəsə, kwa kwanə na, hakwə Sardəwan, kwa mbərfanə na, hakwə Kərisəlītə, kwa dəghasa na, hakwə Bəril, kwa məsledə na, hakwə Twəpazə, kwa maŋa na, hakwə Kərisəpərasə, kwa mən lə taŋ na, hakwə Tərkwazə, kwa mən lə bakə ki na, hakwə Amətisətə, tsøgha na ghəshi. ²¹ Ma gizlgizl miy dəghahi dzəmbə mēlmə va va mən lə bakə niy, nihwəti shi tē dimə niy nza ghəshi gwanashi. Pərelə, kə mēndi kaa slən tsa shi va. Ma kweler dzar mbə mēlmə va na, rayiyi mēndi shəkakən tsahi mbəzə rīŋrīŋ ni kən shi, ka nay ghən tsa ci ndə kwa shi.

²² Ma sa nighee pətsa mbə mēlmə vay, nay *ciki Hyala tsa ngati mēndi ta cə'wə Hyala mbee tēpəw. Sa nzanay mbəba na kar Hyala kwa sləkəpəə gwəramti gwa'a gwa'a tē bərce, ghəshi lə zəghwə tēmbəkə tsa nzə va, ka dza mēndiy dī ciki Hyala ghwəlaw, ya kwəma cə'wə ndəy, tība na ghəshi. ²³ Mbə mēlmə va dībay, nashi kar vici lə tīree mbərəw. Ndə tībaa dəw mbərə tsa shi mbə mēlmə vaw. Sa nzanay mbə mbərə na shəndəkə tsa Hyala mbəba. Ma zəghwə tēmbəkə tsa nzə va na, ka mēni waŋ pi nja gərkəwa. ²⁴ Hwəlfə mbəzli tē hidī gwa'a gwa'ay, waŋ pi tsa mbə mēlmə va dza naa canshi kwal. Ka mezhizhə tē hidī dzay, ka səkəkə dzəmbə mēlmə va lə dikə tsa shi ta banta kaa Hyala. ²⁵ Mbə mēlmə vay, ka dza mēndiy kəəli dəghaw, sa nzanay, ka dza vərđiy nza tībaw. War havəghwə dza piy nza ya hwəmba. ²⁶ War dzəmbə mēlmə va dza hwəlfə mbəzli tē hidiy səkəkə lə dikə tsa shi, lə shi wəzə ni tē hidī. ²⁷ Nanzə kiy, shi gəmgəm ni na, ka dza ghəshiy dzəmbə mēlmə vaw. Mbəzli gəmgəm ni, lə ka

21:15 21:15 11:1; Ezhek 40:3 **21:16** 21:16 Ezhek 48:16-17 **21:18** 21:18-21 21:11; Ezay 54:11-12; Ezhek 28:13 **21:22** 21:22 11:17 **21:23** 21:23 22:5; Ezay 60:1-2, 19-20; 24:23 **21:24** 21:24 Cem 68:30; Ezay 60:3 **21:25** 21:25-26 Ezay 60:11 **21:27** 21:27 21:8; 22:15; Ezay 35:8; 52:1; Ezhek 44:9; 1Kwər 6:9-10; 2Pi 3:13; zliya nza slənedemer mbəzliy dzaa kwəməvə piy tsa kəđi ma kwa: 3:5

slasla dzərvəy, ka dzəmbəshi niva mbəzliw. War mbəzli tsaslaghwa mēndi slən tsa shi kwa zliya nza slənefemer mbəzliy dzaa kwəməvə piy tsa kədi ma na shiy dzaa tsəhə mbə mēlmə va. Zliya vay, sa zəghwə tēmbəkə tsa Hyala va na.

22

¹ Dza ndə kwal tsa Hyala tsa va ba, mba'a citəra həl tsa nza yaməə bəpə piy tsa kədi ma kwa. War rinriŋ ghaa nashima. Səvəri mbə gəzli mazə kar Hyala va ghəshi lə zəghwə tēmbəkə nza va səkə həl tsa va. ² Ka hwə ghəci dzəy tə jipəjipə kwal tsa mbə mēlmə va. Ma dzəy vəgha həl tsa va pərikə, lə pərikə na, mba'a dəŋw fəə bəpə piy tsa kədi ma pəsəta. Dəŋw fəə vay, məŋ lə bakə səda ka naa yahwə ya mbə piya kwətiŋ. Njasa səkə tir va na, war mbə ya ka naa nza. Kəslifi ti vay, ghəshi na ghwə'iy mbəli hwəlfə mbəzli tə hidfi.

³ Slən tsa shi nə Hyala, shi gəmgəm ni na nini shiy, kəy, ka kəsashi niva shiy ndə mbə mēlmə vaw. Mbəba dza gəzli mazə kar Hyalaa nza ghəshi lə zəghwə tēmbəkə tsa nza va. Mbəzli Hyala ghəranta sləniy, mbəba dza ghəshiy gələbə kwa kwəma nza. ⁴ Ghəshi na nashiy, ta nata Hyala dza ghəshiy dza mbə kwəma nza. Lə slən tsa nza dza ghəshiy nza kwa dəghan kwəma shi. ⁵ Ka dza vərđiy nza tifa ghwəla mbə mēlmə vaw. Va tsəgha kiy, ndə tifa mba'a dzaa tsərə ghwəə dzəti gərkəwa ta nighə piw. Ndə tifa dzaa di ya mbərə tsa viciw. Sa nzanay, Hyala kwa sləkəpə dza naa mbərə wəŋ pi tsa nza dzəkən shi mbə mēlmə va. War mazə tsa shi dza ghəshiy mēni tsəgha, pa' kwa ndimdim.

Kwəmaa dzəkən zhəkə tsa Yesəw

⁶ Dzəghwa ki, ma kə *ndə kwal tsa Hyala tsava ngəra na: «A Zhanj, nay gha na, ma kwəma favə gha na gwanatay, kwəma katanj na, dzərvə mbə tepəw. Hyalaa sləkəpə vəli na safə tsa nza dēwdew tsa səkə dzəkən ka gəzə kwəma nza kaa mbəzli, ta gəzə kwəma ghəshi kaa mbəzli nza. Ghənzə ghwənikə na ndə kwal tsa nza ta səkə ta canshi shiy dzaa məniva kwa kwəma jəw kaa mbəzliy ghəranta sləni nza» kə.

⁷ Ma kə Yesəwəy: «A Zhanj, favə tə gha, yənəy, ndal tərē ta zhəghəvaa zhəkəw. Mbəzliy di fəti va ta kwəma citəŋa Hyala na mbə zliya nay, vəshi na ta niva mbəzli» kə.

⁸ Yən yən Zhanj tsa gəzə kwəma na tsa də'wə ghən tseyey, yən favə na shi va lə sləmee, mba'ee nashi lə mətsee ba. Ma sa famtee shi va, ka naghamtishi gwa'ay, tsəfəkwə yən tsəfəkwəra kwa kwəma ndə kwal tsa Hyala tsa citərashi va, ta fal. ⁹ Dza ma kə kaa ngəra na: «Am, əhəŋ Zhanjəw, ka mēni gəla niva shiy gha ma. Yən tsa nay gha tsay, ndə ghəranta sləni Hyala nze kwərakwə njasa nza gha tsa sana, ghwəy lə nihwəti ngwarməhiŋa mbə nəw Yesəw, ka gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli, mba'a nihwəti mbəzliy di fəti ta kwəma tsasli ti mēndi kwa zliya na. Va tsəgha na kiy, ka tsəfəkwə gha kwa kwəmee ma, kwa kwəma Hyala pə ghaa tsəfəkwə» kə kaa ngəra.

¹⁰ Zhini ma kə ngəra ba na: «A Zhanj, favə gha na, əntaa gha mbəə dzəkən kwəma cikəvəriŋa Hyala na, tsaslaghwa ghaa dzəghwa zliya ma. Ə pə gha dzaa ci kaa mbəzli. Sa nzanay, a vəghwə tsa niy bərkəti Hyala va, ta məniva shi va ti kətikəvay ndəkwə ndəkwə. ¹¹ Nana kiy, ya wa ntsaa ni war *kwəma jikir naa dē mēni nē kəy, war ə kəə nəw lə mēni kwəma ci va

22:1 22:1-2 21:6; Ezhek 47:1-12 **22:2** 22:2 21:21; fə:2:7 **22:3** 22:3 7:15; Zher 3:17 **22:4** 22:4 14:1; Cem 17:15; Mt 5:8 **22:5** 22:5 1:6; 21:23; Dani 7:18, 27 **22:6** 22:6 1:1; 10:7; 19:9; SləniKY 11:27-28; 13:1 **22:7** 22:7 3:11; 22:12, 20 **22:8** 22:8 1:9; 19:10 **22:10** 22:10 Dani 12:4 **22:11** 22:11 Ezay 56:1; Ezhek 3:27; Dani 12:10

jikir na. Ntsaa ni war kwøma røða røða na dee møni nee køy, war ø køy nøy løy møni sa ci. Ma tsa ni ndø, wözø dee møni køy na, ka nøy ghøciy løy møni wözø tsa ci. Ntsaa ni, Hyalaa nøyee løy nøy kwøtiñ na nee køy dība na, war ka zhini ghøciy nøy sa ci» køy.

¹² Ma køy Yesøwøy: «A Zhanj, ndal tøree ta zhøghøvaa zhøkøw. Løy zhømø mbøzli dzee zhøghøvaa zhøkø. Sa kee søkøray, ka ßanishi zhømø mbøzli. Ya wa ndøy, ge'i løy sløni ghøraty na dzee ßanavø zhømø ci. ¹³ Yønøy, yøn gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yøn dzaa kørø shiy gwa'a gwa'a dība. Yøn na kwa taja mbø shiy gwa'a gwa'a, zhini yøn kwa kørni mbø shiy gwa'a gwa'a dība. Tøy ya ghava shiy gwa'a gwa'a, zhini tøy ya shiy kørkøva gwa'a gwa'a dība» køy.

¹⁴ Vøshi na ta mbøzliy yabanti kwøbenjer shi døy døydøy. Ghøshi na mbøzliy dzaa kwømavø kwal ta dzakø kwa miy døgha mølmø va. Na na shiy, a kwal vøy shi ta dza ghøshiy zømø ya føy kwa ßøpø piy tsa køydi ma. ¹⁵ Ma ka møni kwøma røða røða na ghøshi løy ka dafanøy shiy, løy ka møni ghwørghwø, løy ka bøkøwø mbøzli, løy ka ta mbøri, mba'a mbøzliy maw kwøma dzørvø dzørvø na, løy ka slasla dzørvø va ßay. War pørikøshi tøy ngwøla dza niva mbøzliy nza. Ka dza ghøshiy dzømbøshiy dzømbø mølmø va nashi tepøy.

¹⁶ «Yøn yøn Yesøw døywø ghøn tsee ghwønikø na ndø kwal tsee, kaa mbøzliy nøyra, ta søkø ghøciy gøzanwøy kwøma køn shi va. Yøn na ntsa ndøghø ghwøy va niy dza

møndiy yakø mbø takø tsa mazø *Davitø. Yøn dībay, sasørkøwø kwa køydi pi nzee» køy Yesøw.

¹⁷ Ma køy *Safø tsa Hyala ghøshi løy makwa dza møndi va ta pøhø kaa zløða kwøma va na: «Yawaa, søkø» køy ghøshi. Ya wa ntsaa favø kwøma vay, «sökø» køy kwørakwø.

Ya wa ntsa ghøraney ndirøy, søkø ghøci ta sa yamø ßø piy kaa mbøzli. War tøy gøm dza møndiy tanavøshi kaa mbøzliy dī sa yam va.

Kwa kørni kwøma

¹⁸ Yøn yøn Zhanj sana kiy, kwøma na sana ciñwøy ya, a ghwøy mbø møni møhørlø wözø. Ma ghwøy ghwøy mbøzliy favø kwøma kwa zliya na na cikøvøri Hyalay, nighe tøy ghwøy. War mba'a køy ndø møtsahakøn nahwøti kwøma køn sa kwa zliya na nay, ta fanakøn ngøra'wer gøzø Hyala ni kwa zliya va dza Hyala kwørakwø. ¹⁹ War mba'a køy ndø tamti nahwøti kwøma ya kwøtiñ søvøri mbø kwøma cikøvøri Hyala na kwa zliya na dībay, ta ßanti na ci ya føy kwa ßø piy kaa mbøzli dza Hyala. Ka dza naa kwømavø kwal tsa dzømbø mølmø Hyala va gøzøkø møndi kwømaa dzøkøn kwa zliya naw.

²⁰ Avanta kwøma gøzøkø ntsaa ni, katanj na shi va gwanashi, køy. Ma køy: «Yi katanj, ndal tøree ta zhikøw» køy.

*Amin, tsøgha dī na katanj, ø pøy ghaa zhikø Yesøw Ndø sløkønyøy.

²¹ Ma dī nay, mba'a Yesøw Ndø sløkøpø mananati wözø hwø ya kaa tsamaba ndø gwa'a.

Amin. Ava tība køray zliya shi nashi Zhanj nja kwa shiw.

22:12 22:12 2:23; 6:10; 15:3; 16:5-6; 19:2, 11; 20:12-13; 22:7; Cem 28:4; Fir 24:12; Zher 17:10; Mt 16:27 **22:13** 22:13 1:8 **22:14** 22:14 7:14; Cem 118:19-20; døyw føy:22:2 **22:15** 22:15 21:27; Ef 5:5 **22:16** 22:16 1:1; 5:5; sasørkøwø kwa køydi pi: 2:28; Bøla 24:17 **22:17** 22:17 21:2, 6 **22:18** 22:18-19 Nøyw 4:2; 13:1 **22:18** 22:18 Nøyw 29:19 **22:19** 22:19 føy: 2:7; zliya: Søvøri 32:32 **22:20** 22:20 3:11; 22:6; 1Kwø 16:22 **22:21** 22:21 Gal 6:18